

అధ్యాయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.	అధ్యాయసంఖ్య.	పుటసంఖ్య.
౧ ముక్తిభేదకథనం.	౧౦౦	౩౪ మహాదేవప్రసాదకారణం.	౨౪౩
౩ ముక్తుపాదకథనం.	౧౦౪	౩౫ సంప్రదాయపరంపరా.	౨౪౫
౪ మోచకకథనం.	౧౦౮	౩౬ సద్యోముక్తికరక్షేత్రవిహితా	౨౪౬
౫ మోచకప్రదకథనం.	౧౧౧	౩౭ ముక్తుపాదవిచారః.	౨౪౮
౬ జ్ఞానానుత్పత్తికథనం.	౧౧౪	౩౮ ముక్తిసాధనవిచారః.	౨౪౯
౭ గురూనందనశుశ్రూషణకథనం.	౧౧౬	౩౯ వేదానామవిరోధః.	౨౫౦
౮ వ్యూహపురేదేవానాముపదేశః.	౧౧౯	౪౦ సర్వసిద్ధికరకర్మవిచారః.	౨౬౬
౯ ఈశ్వరన్యత్రదేశకథనం.	౧౨౨	౪౧ పాతకవిచారః.	౨౬౭
—* యజ్ఞవైభవఖండః. *		౪౨ ప్రాయశ్చిత్తం.	౨౬౯
౧ సర్వవేదాంతాధికసారప్రశ్నః.	౧౨౭	౪౩ పాపశుద్ధ్యుపాయః.	౨౭౬
౨ పరాపరవేదాధికవిచారః.	౧౨౮	౪౪ ద్వివ్యక్తశుద్ధ్యుపాయః.	౨౭౯
౩ కర్మవైభవకథనం.	౧౩౩	౪౫ అభివ్యక్తనివృత్తిః.	౨౮౪
౪ వాచకయజ్ఞః.	౧౩౪	౪౬ మృత్యుసూచకం.	౨౮౮
౫ ప్రణవవిచారః.	౧౩౯	౪౭ భౌగావశిష్టస్వరూపపాపకథనం.	౨౯౦
౬ గాయత్రీవిచారః.	౧౪౧	—* బ్రహ్మగీతా. *	
౭ ఆత్మమంత్రవిచారః.	౧౪౪	౧ సకలమునికృతప్రశ్నః.	౨౯౭
౮ వడతరవిచారః.	౧౪౧	౨ వేదాధికవిచారః.	౨౯౯
౯ ధ్యానయజ్ఞః.	౧౪౬	౩ సాక్షిశివస్వరూపకథనం.	౩౦౪
౧౦ జ్ఞానయజ్ఞః.	౧౪౯	౪ సాక్ష్యస్థిత్వకథనం.	౩౨౧
౧౧ ఏకాదశాదిమపంచస్వధ్యాయేషు జ్ఞానయజ్ఞవిశేషాః.	౧౬౮	౫ సామశాఖాంతరోపనిషది-వస్తాధ్యాయస్య వాక్యఆదేశకథనం.	౩౩౧
౧౨ జ్ఞానోత్పత్తికారణం.	౧౮౭	౬ మంత్రదహరవిద్యానిరూపణం.	౩౪౮
౧౩ వైరాగ్యవిచారః.	౧౯౦	౭ వస్తుస్వరూపవిచారః.	౩౫౨
౧౪ అనిత్యవస్తువిచారః.	౧౯౩	౮ బ్రహ్మత్వైక్యపరతత్వవిచారః.	౩౬౨
౧౫ నిత్యవస్తువిచారః.	౧౯౭	౯ ఆనందస్వరూపకథనం.	౩౬౬
౧౬ విశిష్టధర్మవిచారః.	౧౯౯	౧౦ ఆత్మనోబ్రహ్మత్వప్రతిపాదనం.	౩౭౦
౧౭ ముక్తిసాధనవిచారః.	౨౦౨	౧౧ బ్రహ్మణస్సర్వరీతిస్థితిః.	౩౭౮
౧౮ మాగళప్రామాణ్యం.	౨౦౪	౧౨ శివస్వాహంత్రయ్యాశ్రయత్వం.	౩౮౯
౧౯ శుకరప్రసాదః.	౨౦౬	—* సూతగీతా. *	
౨౦ ప్రసాదవైభవం.	౨౦౯	౧ గురునమసాగ్రస్తుతిః.	౩౯౫
౨౧ ప్రసాదవైభవవిశేషః.	౨౧౦	౨ ఆత్మనాస్యస్థితిః.	౩౯౬
౨౨ శివభక్తివిచారః.	౨౧౨	౩ సామాన్యస్థితిః.	౪౦౧
౨౩ శివస్వరూపవిచారః.	౨౧౪	౪ విశేషస్థితికథనం.	౪౦౬
౨౪ శివలింగస్వరూపకథనం.	౨౧౮	౫ ఆత్మస్వరూపకథనం.	౪౧౦
౨౫ శివస్థానవిచారః.	౨౨౫	౬ సర్వశాస్త్రాధికసంగ్రహకథనం.	౪౧౫
౨౬ భస్మధారణవైభవం.	౨౩౩	౭ రహస్యవిచారః.	౪౧౭
౨౭ శివప్రీతికరంశివబ్రహ్మైక్యనిజ్ఞానం.	౨౩౮	౮ సర్వవేదాంతసంగ్రహకథనం.	౪౧౯
౨౮ శక్తిబావకారణం.	౨౩౯	సూతసంహితావిషయానుక్రమణికా	
౨౯ పరతత్త్వవిచారః.	౨౪౦	సమాప్తా.	

నవమంగళిరత్నంబి చంద్రచామరచారవే | త్రైలోక్యనగరారంభ భూలస్తంభాదుభంజి ||

సదాశివసమారంభం శంకరాచార్యమధ్యమాంజన్యరాచార్యపర్యంతాంతరేగరుపరంబ్రహ్మ ||

శ్రీమదష్టాదశమహాపురాణమధ్యవర్తికసాంగపురాణాంతర్గతా-ప్రకాశితాఖిలాగమాంశస్థితజాతా-
శివమాహాత్మ్య, జ్ఞానయోగ, ముక్తి, యజ్ఞవల్క్యవైశ్యశృతుభిః ఖండైః పరిమండితా - శ్రీమత్సూతసంహితా-
సఖిలాధ్యాత్మశాస్త్రీయనిబంధితోమణితయా విజయతే - ఎవంవిభోష్యయంగ్రంథః అద్యాపి న కేనాప్యన్యతే
తస్మాన్మనతా పరిజిహీషణయా (బెంగళూరు) సత్సంప్రదాయకశాసిధి ముద్రాక్షర శాలాధ్యక్ష - బూ, అష్టా
వయ్యార్యపుత్ర - నారాయణార్య, స్వామినాథార్య, ఏతదంకనంకతవ్యత్వేనశ్చిత్తపుస్తక శోధనవిషయేమాం
వ్యజిజ్ఞాపతాం-తాభ్యాంవిజ్ఞాపితశ్చామామల్పజ్ఞోపివిజ్ఞాపయిత్వదత్తుపుస్తకశోధనపదవికః- కేవలంగ్రిగురుచరణసేవ
సహితమనాః- చప్పల్లి, శ్రీకాశీపఠశాస్త్రీతనూజి - శ్రీవెంగమాంబాగర్భసంభవః విశ్వేశ్వరశర్మ - శోధనసాధన
పుస్తకసంభారసంపిదాయముఃకైశ్చన పండితైఃస్వీయస్వీయపుస్తకవితరణేనవితీర్ణాత్సహః-స్వస్యతావదధికారా
భావేపి అన్తర్గత వేదాంత విద్యా గురూదాం శ్రీ - చాసుదేవ శాస్త్రీదాం - సాంఖ్యపాతంజలపదేష్ట్రాదాం
శ్రీ- గోపాలశాస్త్రీదాంచ సాహాయ్యకమవలంబ్య ఇమంగ్రంథమశూకుధం- అత్రచ బుద్ధిదౌర్బల్యవృద్ధివిస్తవభ్రమ
ప్రమాదాదివశాద్భూషాపలభ్యమానేమనత్స్వపి స్థితి తేషు- విరళతయోపలభ్యమానేషు గుణేషు దత్త దృష్టయః
ప్రేక్షావంతఃతామ్యంత్యతి సప్రదామమాశాసే.

15856

సూతసంహితావిషయానుక్రమణికా.

అధ్యాయసంఖ్యా.	పుటసంఖ్యా.	అధ్యాయసంఖ్యా.	పుటసంఖ్యా.
—* శివమాహాత్మ్యఖండః. *		౫ వానప్రస్థాశ్రమవిధిః.	౬౩
౧ ఏతద్గ్రంథావతారకథనం.	౧	౬ సన్యాసాశ్రమవిధిః.	౬౪
౨ పాశుపతవ్రతమాహాత్మ్యం.	౯	౭ ప్రాయశ్చిత్తవిధిః.	౬౭
౩ సంకీర్ణరవిష్ణుసంవాదే-ఈశ్వరప్రతిపాదనం.	౧౫	౮ దానవిధిః.	౬౮
౪ ఈశ్వరపూజావిధానాదికథనం.	౧౯	౯ పాపకమణివిధిః.	౭౦
౫ శక్తిపూజావిధిఃకథనం.	౨౩	౧౦ దేహాత్పత్తినివరణం.	౭౨
౬ శివభక్తిపూజాకథనం.	౨౬	౧౧ నాడిచక్రం.	౭౫
౭ ముక్తిసాధనకథనం.	౨౯	౧౨ నాడిశుద్ధిః.	౮౦
౮ కాలసంఖ్యాకథనం.	౩౩	౧౩ యమవిధిః.	౮౧
౯ శ్రీవరాహగూపవిష్ణుకృతవృధివృద్ధరణకథనం	౩౮	౧౪ నియమవిధిః.	౮౩
౧౦ బ్రహ్మణస్సృష్టికథనం.	౪౦	౧౫ ఆసనవిధిః.	౮౫
౧౧ హరిణ్యగర్భాదివిశేషస్సృష్టికథనం.	౪౫	౧౬ ప్రాణాయామవిధిః.	౮౬
౧౨ జాతినిర్ణయకథనం.	౪౯	౧౭ ప్రత్యాహరవిధిః.	౮౯
౧౩ తీర్థమాహాత్మ్యకథనం.	౫౨	౧౮ ధారణః.	౯౦
—* జ్ఞానయోగఖండః. *		౧౯ ధ్యానయోగవిధిః.	౯౨
౧ జ్ఞానయోగసంప్రదాయపరంపరాకథనం.	౫౭	౨౦ సమాధిః.	౯౪
౨ ఆత్మనాస్పత్తికథనం.	౫౮	—* ముక్తిఖండః. *	
౩ బ్రహ్మచర్యాశ్రమవిధిః.	౬౦	౧ ముక్తిముక్త్యుపాయమోచకమోచకప్రప	
౪ గ్రహస్థాశ్రమవిధిః.	౬౨	చతువిధ శ్మాః.	౯౮

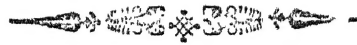
అం ర స్తు.

శ్రీమహాగణాధిపతయైనమః.

సవ్యాఖ్యాన సూత్రసంహితాయాం- శివమహాస్వర్గఖండ ప్రారంభః.

శుక్లాంబరధరంః స్థంభశివణం చతుర్భుజం | ప్రసన్నవదనంధ్యాయై సర్వసింహాపశాంతయై ||
గురవే సర్వల కానాంభివ జేనవరగిణౌం | నిధయై సర్వవిద్యానాం శ్రీదక్షిణామూర్తయైనమః ||
శ్రీగురుచరణాగవిందాభ్యాంనమః.

శ్లో॥ ఐశ్వరంపరమంతత్వమాదిమధ్యాంతవజితం | ఆధారంసర్వల కానామనాథారమవిక్రియం || ౧ ||
అనంతానందబోధాంబునిధిమద్భుతవిక్రమం | అంబికావతిమీశానమనిశంప్రణమామ్యహమ్ || ౨ ||

శ్రీవిద్యారణ్యకృతతాత్పర్యదీపికాఖ్యాన సూత్రసంహితావ్యాఖ్యాన ప్రారంభః.

ప్రణమామిషరంబ్రహ్మ యతోవ్యావృత్త వృత్తయః | అపిచారసహంవస్తు విషయారుర్వతేధియః ||
నమశ్శ్రీ శంకరానంద గురుపాదాంబుజన్మనే | సవిలాస మహామోహగ్రాహగ్రాసైక కమణే ||
శ్రీమత్స్వర్గంబకపాదాబ్జంన త్వామాధవమంతిణౌ తాత్పర్యదీపికాసూత్రసంహితాయాంధీయతే ||
క్రియతేపితృకరణతాత్పర్యప్రథనపూర్వకంవిశదం || పిషమపదవాక్యవివరణవిహసూత ప్రోక్త
సంహితామధ్యే || ... *
ఆ॥ ఇహహిభగవాన్ బాదరామణోలా కానుగ్రహ్నేకరసికవయాపరశివస్వరూపావిష్కరణప్రధానాంసంహితా

తామారభమాణోమహాతఃపురుషార్థకస్యప్రత్యూహప్రాచుర్యాత్త్రిన్వివృత్తయైశిష్టాచారానుమితశుశ్రవగతకతా
ప్యతాకం పరశివస్యపణిధాన ప్రణామలక్షణం మంగళం స్వకృతం శిష్య శిష్యాధికం గ్రంథాదా పుపనిబధ్నాతి ||
ఐశ్వరమిత్యాదిశ్లోకద్వయేన || ద్వివిధంహి పారమేశ్వరంరూపం నిష్కలశంసకళంచేతి || ఉక్తంహిసిద్ధాంతే ||
నిష్కలశంసకళశృంభులికంగమూర్తిర్విరాజతఇతి || సచ్చిదానందరసమద్వితీయంస్వప్రతిష్ఠితంనిష్కలశంతత్ప్రణిధా
నః ప్రథమాధేననిష్కలస్వరూపంబోధానందమయంప్రణిధేయత్వేనోక్తంతథాచైవాగమే || పరేవ్యాప్తిశిఖాంత
స్థోనిష్ఠశివరమశ్చివః | చిదానందఘనస్సూక్ష్మస్సర్వభూతానుకంపయేతి | తథాసోమశంభునాపి || సర్వత్రసర్వకర్తారం
బోధానందమయంవిభుం | నిష్కలశంస్వప్రకాశంచ సంచింత్యపరమంశివమితి || మోహశూలోత్తరేపి || శిష్యపూ
ర్వవదావాహ్యబోధానందఘనావృతమితి || స్వాధీనమాయోపాధిస్తీకారేణజగన్నిమాణ నియమనపరిపాలనా
దికల్పకతత్వమైశ్వరం || తదుక్తం || జ్యోగంద్రసంహితాయాం || శివంప్రస్తుత్య || జగజ్జన్మస్థితిధ్వంసతీరోభావవిము
క్తయోక్త్యంసకారకఫలంజ్ఞయమస్యైత దేవహీతి - తస్యద్వివిధంరూపంపరమపరంచ - లీలాస్తీకృతయథోదీరి
తోపాధివిజ్ఞప్తమపరంనిరస్తనమస్తోపాధికంస్వప్రతిష్ఠమఖండసచ్చిదానందైకరసమద్వితీయంవరం - తత్రయత్పరమం
తత్త్వంపరమాత్మభూతంత్రైకాలికబాధశూన్యంపరికల్పితస్వరూపమాయాతత్తార్థసంస్పృశాపరహితే || ననుమాయా
కార్యేణకాలేనావచ్ఛేదాదేవకథంసస్పృశితతత్రాహ || ఆదిమధ్యాంతవజితం-స్వప్రపాగభావావచ్ఛిన్నోభూతకా
లఽపి- స్వప్రధ్వంసావచ్ఛిన్నః-కాలోంతః-స్వావచ్ఛిన్నోవతకమానకాలామధ్యః || ఎతత్త్రితయవజితశంకలాతత్వ
సద్భావేహికాలతత్వం - ఉక్తంహి || పుంసోజగత్కర్తృతాధికంమాయాత్రస్తత్వపంచకం భవతి || కాలోనియతిశ్చ
తథాకలాచవిద్యాచరాగచ్ఛేతి || నిష్కలశదశాయాం కలాసహభావీకాలవనా స్తి కుతోనిష్కలశపరశివస్య తత్కృత

పరిచ్ఛేదశంకత్యభిప్రాయః ఇదం నివర్తకప్రణానం కృతం || సకలమపి ద్వివిధం || జగదాత్మకం లీలావతారరూపం చేతి || అతఏవ హి రుద్రాధ్యాయే || జగదాత్మనా జగన్నియంతృ లీలావతారరూపేణ చ నమస్కారః కృతః - తత్ర జగదాత్మనా ప్రతామమాహ ద్వితీయాధేన ఆధారమితి - యథేహ జగన్నియంతృత్వాత్తన్నిమిత్తకారణం పారమేశ్వరంతత్త్వం ఏవం జగదాత్మకతయా తదుపాదాన త్వేన తదాధారోపి - ఉక్తేహి జగన్నియంతృత్వజగదాత్మకత్వేన రమేశ్వరస్య - శివోదాతాశివోభోక్తాశివస్వర్వమిద్రుజగదితి || స్థితిసంయుక్తతాచ జగతోన్యంగస్య ఇతి చ - శూన్యతేద || శ్రు || సోకామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి - అత్ర హి సోకామయతేతి నిమిత్తత్వం బహుస్యామిశ్యపాదానత్వం - తథాపారాశర్యం సూత్రమపి || ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞాజ్యహంతానుపరోధాదితి || యథైర్వలోకానామయమాధారి ఏవ మస్యాపిక శ్చిదన్య ఆధారస్యాదితీమాంశం కాంశం రస్యతి || అనాధారిమితి || స్వాతిరిక్తాధారిరహితం - సభగవః కన్తిన్వృత్తిషిః స్యేమహిమ్నశి స్వమహిమ ప్రతిష్ఠితృప్తశ్చ తేః నను జగదాధారంచేదాధేయ జగదాత్మనా ధమేకణ ఉపాయాపాయవతావికారిత్వం తస్యస్యాత్ || ఉపాయన్నపయన్త మోక్షవికరోత హి ధమేకణ మితి న్యాయాత్తత్రాహ || అవిక్రియమితి || కల్పితత్వేన జగతోనస్వాశ్రయ వికారహేతుతా | నహి మరుషరీచికాజ్వలమకరుఘామిరాద్రీకక్రియత ఇత్యర్థః || ౧ ||

ఇదానీం జగన్నియంతృ లీలావతారరూపేణ ప్రణానమాహ || అనంతేతి ద్వితీయశ్లోకేన || అవతారోహి ధ్యానపూజాధానివేన స్వీక్రియతే - తదక్తం సుప్రభేదే || యతీనామంతరితాంజై వజ్ఞానినాంయోగినాం లిఖాధ్యానపూజానిమిత్తం హితనుం గృహ్యతి స్వేచ్ఛయేతి || అమృతాంశమాప్రేపురదహనాదయోయస్యతి అంబికాయః పతిం అంబికాపతిం - విజయపరణయనాదయః పరమేశ్వరస్య లీలాదర్శితాః - తేహి ప్రాకృతభూమిషవదేవరాగద్వేషాదిబోధసంభవాత్సంసారేవాసావితి - సేత్యాహ - ఈశానమితి || సంసారిణోహి రాగద్వేషాదివశేన తత్త్వాత్పురుషాంతరపరతత్త్వాచ్చ స్వయమసీశానా ఈశవంతస్యేతి వస్తులీలయైవ విజయపరణయనాదివ్యాపారానాచరన్నపి రాగద్వేషాదిబిహేణ సర్వజగదితి తావ నపురుషాంతర పరితంత్రభితి సహాక సమభిత్త్యర్థః - నను లూకవదేవశివస్య సర్వేష్యవహారాశ్శూన్యం వే - అతః పైషాం లీలారూపతాకుత ఇత్యర్థః అహ - అనంతేతిః ణంతః పరిచ్ఛేదః తద్రహితయోరానందబోధయో రంబుధి స్సముద్రః - అతః కాలకృతపరిచ్ఛేదవిరహతాపరమేశ్వరయోరానందజ్ఞానయోర్నైకానందజ్ఞానవదుత్పత్తినివాళవత్త్వం - కస్తుకృతపరిచ్ఛేదః రహితయోరఖండైకరసత్వమితీశానః - చన్ద్రవంతరస్యాభావేన తస్య రితి శయత్వంచేతి కుతోతాకిక సాధారణ్యశంకావశాత్ ఇత్యర్థః - యద్యపి గుంబు నిధిరంతవాన్సాతిశయశ్చ తథాపి తాకికానాం సముద్రైతవత్వ సాతిశయత్వ విరహాభిమానాత్తదభిమతద్వష్టాంతేనైవ పరమేశ్వరస్యాత్మంతికమానంత్యం నిరతిశయత్వంచదశకాయితం అంబునిధిత్యేన గూపణం కృతమితి || నగుతోకా అపి సర్వాత్మకాదీశ్వరాభిన్నాపవతికథంతరీ మాజ్ఞేనానందాతస్య దృశావితసన్యంతత్వద్వశా-అజ్ఞాననాన్వరత్వాత్తతత్త్వాద్యశ్శంకతేజానంతి || ఉక్తం హి || అజ్ఞాననాన్వరత్వం జ్ఞానంతేన ముహ్యంతి జంతవగతిః అత స్తిరోహి లిఖాధ్యానతాకికానాం వ్యాపారాదుఃఖమయం ఏవ న లీలాః || అనావరణవరమానందజ్ఞానత్వేన తుపరమేశ్వరస్య విజయపరణయనాదివ్యాపారాలీలాచేత్యర్థః - నమామితి నిష్కళపరిశివస్య త్రయాశ్రయస్థానమేవ ప్రణామః - సకలస్య ఉపస్థానస్తుతిపూజాత్మకః తదుక్తం - సుప్రభేదే || ధ్యానపూజాపహీనం యన్నివర్తకంతద్విధాయకం | తత్రస్యాత్మకలం శంకుం నివర్తకం సంప్రపూజయేదితి || ౨ || ఇత్యంతం గళాచరణం కృతం || అథమునిసూత్రసంవాదాత్మనా పురాణమారభ్యతే సత్రావసాన ఇత్యాదినా | నను వ్యాసేన సూతాయ ప్రాగేవోపదిష్టాన్యస్తాదశపురాణాని అథునా పునః పురాణనయశ్చ్యవంతి సూతో వ్యాచక్షే || వ్యాసస్తు కరుణేమంగళమితి చాంగతముచ్యతే || వ్యాసస్సూతాయ పురాణాని ప్రాగుపదిష్టాన్యతితా స్తేవ సంప్రతి మునిసూతసంవాదాత్మనా నిబధ్నాశీతిస్వయంక్రియమాణసి బంధనాదాస్వయమేవ మంగళమాచరంతితి మనుపవన్నం - అథ సూతాయ స్వాశ్రయోపదేశం పరిశ్యజ్య వ్యాసేన మునిసూతసంవాదాత్మనా నిబంధనేనిం ప్రయోజనం ఉచ్యతే | పురాణప్రతిపాద్యమానత్వవిద్యా యః ప్రభావతీశయావిపకరణం ప్రయోజనం | తథాహి - ఇత్యంతం ప్రభావేయం విద్యా-యత్సూతం ప్రాగ్జన్మనః కసియాని వివ్యాసాత్పురాణముఖాదేనావిధిగమ్యాగ్రజానామ విమునీనాం స్వయమల్పవిత్తీ పదేశః తాకజాతభితి - తత్ర సత్రావసానోపేక్షధర్మాదయాః ప్రసన్నం

ప్రియమానసాభితి పదత్రయేణ మునీనాం పరవిద్యాధికార సంపత్తి నిరూపణం - తథాహి - శ్రుతిస్మృతే తిహాగమ
 రాణప్రతిపాదిత వేదానువచనయజ్ఞతపో దానవృత్తాదిభిః ప్రక్షీణసకలకల్మషస్యతతవ విశుద్ధబుద్ధిజ్ఞానతజ్జ్ఞానస్య
 పరశివస్వరూపవిద్యాయా మధికారః - అత ఈశ్వర్యో విద్యాగ్రహణాధికార గుణ కలాప స్తావదా విమలాతా
 వ్యుః తత్ర సత్రావసాన భగ్యసేన శ్రాత సకలధర్మానుష్ఠాసం విద్యా స్రుతిబంధక సకల పాపాపనయనరూపం -
 చతువిధాహి సోమయాగాః ఎవాహ పీన సత్రాయ నాత్మకాః - ఏకైక దినసాధ్యా అగ్ని ఘోషాదయఏకా
 వాణిల్య రాత్రాదయ ఏకాదశ దినసావసానా అహీనాః - ద్వాదశాహస్తు సత్రం - సత్రాహీనో భయత్కత్ర
 ద్వాదశ రాత్రాదిన సత్రాణి - సంవత్సర సాధ్యావ్యయనాని - ఆయనేవప్రసక్తప్రయోగోప్యత్యే || శ్రు || గావో
 పాపతీర్ణత్రమాసత - విశ్వస్వజఃప్రథమాస్స తమాసతేతి - తథానైమిశేమిషక్షేత్రే ఋషయ శ్శానకాదయః స
 త్రం - స్వగాణాణాం కాదోసహస్రసమమాసతేతి - తదిహ నైమిశేయైః క్రియమాణస్యత సేక సంవత్సర సాధ్యస్యా
 యువత్సవి సత్రపవప్రయోగోప్యత్తి - సత్రంచ పరమోధమత్త్యపరేషామపి మహతాం వేదాను వచనా
 నాం దానతపోనతాదీనామభ్యు పలక్షణం తేషామపిచిత్త శుద్ధిద్వారా వివిదిషాకారణత్వం ఇత్యమాణ పెదనక
 రణత్వంచ గూయతే - తమేకం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతియజ్ఞేన దానేన తపసా నాశకేనీతథాపా
 శుపత వ్రతస్యాపి పరశివ సాక్షాత్కారకారణత్వ మధవశిరసిద్భ్యతే - అగ్నిరిత్యాదినా భన్తగృహీత్వానిర్మ
 బ్యాం గాని సస్మృతే - తస్మాద్వ్యతిమేత త్పాశుపతం పశుపాశవిమోక్షాయేతి - ఉక్తస్య సత్రపవోపలక్షితస్యక
 ముదా శేషబుద్ధిశుద్ధ్యా గారణభావమాహ || విశుద్ధహృదయాభితి || హృదయంబుద్ధిస్తస్యవిశుద్ధినామనంచిత దురి
 తా వినయ సేన తస్మిం బంధనస్యనుఃస్వనిరాసః - నైమిశీయాభితి || బ్రాహ్మణా విస్మయస్యచక్రస్య నేమిశీర్యతే - కుం
 ఘా || సత్రావసానై మునయో విశుద్ధ హృదయాభ్యుపం | నైమిశీయా మహత్త్వం మూగతం రౌమహ

విశాఖమ్ || 3 || దృష్ట్వా యథాహాసం శ్రుజ్యగ్రసన్నేంద్రియమానసాః | పప్రచ్ఛస్సంహితామతాం

సూతం పౌరాణికోత్తమం || 4 || ఎవం పృష్టో మునిశ్చేష్టై స్సూతస్సర్వాధాదాయనం | మహాదేవం

శివః తిరుత్రతి స్నేమిశం నేమిశ మేవ నైమిశం తథాహి క్తంచాయనియ || ఎతస్మిన్ నోమయంచక్రంచయస్యప్రపిన్యజ్ఞ
 తే || యత్రాస్యశీర్ష్టతే నేమిశం మిశంతచ్యభావహం | ఇత్యక్తాస్సూర్యసం కాశంచక్రం సృష్టామనోమయం | ప్ర
 ణవస్యమహాదేవం సనజః పితామహాః తేషామృతరాషిః ప్రణమ్యుజగతాంచతి || ప్రయయుస్తస్యచక్రస్యయత్ర
 నేమిశః శీర్ష్టతే || తద్వనం తేన విఖ్యాతం నైమిశం మునిపూజితమితి || నైమిశ మేషాం నివాస ఇతి నైమిశీయాః - తథా
 ప్రసన్నేంద్రియమానసాభితి || మనసః ప్రసాదో నామరజస్తమోభ్యామనభిభవా దావరణనిక్షేపవిరహేణ తత్ప్రణేధా
 నే వికాగ్గ్రిం - ఇంద్రియాణాం ప్రసాదో నామ ప్రసన్నతామనః ప్రాతికూల్యపరిహారేణ ప్రత్యుత్తత దానుకూల్యేనైవన
 లికనం గూయతేహి || యస్త్యిన్ జ్ఞేన వాన్యవత్సమనసః స్పదాశుచిః | తస్యేంద్రియాణ్యవశ్యానిదుష్టాశ్వాత్సవసారి
 ణేః || యస్తుః జ్ఞానవాన్యవతీనమనసః స్పదాశుచిః | తస్యేంద్రియాణి వశ్యాని సదశ్వాత్సవసారి ణేః - ఇతి || పతంజలి
 గప్యాహ || స్వవిషయానం ప్రయోగే చిత్తస్వరూపాను కారభవేంద్రియాణాం ప్రత్యాహరభితి || ఇత్తమహజన్మనిజ
 న్మాంతరేవాపిహితైర్వ్యతిరాధాదిభిస్సంచితదరితసరససేనరజస్తమోభ్యామనభి భవాద్విశుద్ధసత్త్వస్తత్వజిజ్ఞాస
 వోవిద్యాగ్రహణాధికారిణో దిర్ఘతాః ఏద్యోవచ శేతుసూతసాధికారి తామాహ | ఆత్మానమాగతమితి ఉభయంహి
 తత్రాపేక్షత అనుగ్రహనామధ్యమనుగ్రహశీలత్వంచేతి - తత్రమహత్త్వనమితి వ్యాసప్రసాదాసాదితపరశివసాక్షా
 త్కారనిబంధనమనుగ్రహసామధ్యముక్తం - ఆగతమితి విశిష్టాధికారిలాభాత్తదుద్ధరణార్థమనామహాకస్యాపి స్వయ
 మేవాగమనాభిధానేన పరమకారుణికత్వా దనుగ్రహశీలత్వముక్తం - యథాజనకం ప్రతియాజ్ఞవల్క్యేన్యేతి || 3 ||
 అథ విద్యాగ్రహణాధికార సంపన్నా మనయ ఉపదేశోచిత గురులాభనిబంధనయా ప్రీత్యా తం పరమో జ్యేష్ఠ
 స్వజిజ్ఞాసామావిప్రృతవంతి తత్త్వయా పప్రచ్ఛరితి || ఉక్తంహి || తద్విద్ధిప్రణేపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా | ఉప
 దేశ్యంతి తేజ్ఞానం జ్ఞానస్తత్త్వదర్శన ఇతి || 4 || ఎవం మునిభిః పృష్టో మునీనాం పురాణసంహితాశ్రవణే ముఖ్యాధి
 కారిసిద్ధయే పరశివప్రణేధానపురస్కరావలोकన రూపాం చాక్షుషీం దీప్తామకషీడిత్యాహ ఎవం పృష్ట ఇత్యా
 దినా - ఉక్తాహ్యగమేషు చాక్షుషీదీప్తా || చాక్షురున్మిల్యయ తత్త్వంధ్యాత్వా శివ్యం సమీక్షతే | పశుబంధవిమోక్షాయ

దీక్షాయుః చాత్మపీచతేతి || యస్యదేవే పరాభక్తిర్వృథాదేవే తథాగురౌ | తస్యైతేకధితాహ్లాధాః స్రవణం
తేమహాత్మనభితి శ్చేతాశ్చతరత్రుణేః || పరశివప్రణిధానవద్భురుప్రణిధానవపి విదేయమిత్యాహ వ్యాసంచేతి ||
శ్రుశీసమ్మితామితి సకలశ్రుత్యర్థసంగ్రహాత్మికామిశ్యర్థః || ౫ || ౬ || వివక్షితాయా అస్యాస్సహితాయా వ్యాస
ముఖాదాగతత్వేన ప్రామాన్యం ఖ్యాపయితుం నానామునిప్రణీత సకలోపభురాణమూలభూతానాం అష్టాదశా
నాంపురాణైరానాం వేదశాఖావిభాగస్యచ ప్రణయనేన వ్యాసస్యసర్వజ్ఞత్వే అణవతస్యసగమపురుషావతారత్వేనప్ర
తిపాదయితుమష్టాదశపురాణైరానాంనామాన్యనుక్రమామతీబ్రాహ్మమిత్యాదినా || సార్థచతుష్టయేన || బ్రహ్మసంబంధి
బ్రాహ్మం తస్యేదమిత్యణేన ప్రథితభితి టిలాపస్య అన్నితి ప్రకృతిభావేన నిరాసేపి బ్రాహ్మజాతావీతి నిపాతనా

మహాత్మ్యానం ధ్యాత్వావ్యాసంచభక్తితః || ౫ || సమాహిత మనాభూత్వా పిలాక్యముని సత్తమా ||
వక్త మారభతే సూత స్సంహితాం శ్రుశీసమ్మితామ్ || ౬ || శ్రీసూతః || బ్రాహ్మం పురాణం ప్రథ
మం ద్వితీయం పాద్మ ముచ్యతే | తృతీయంవైష్ణవం ప్రోక్తం చతుర్థం శైవముచ్యతే || ౭ || తతోభాగ
వతంప్రోక్తంభవిష్యాఖ్యంతతఃపరం | సప్తమంనారదీయంచ మారూఢేయంతతఃపరం || ౮ || ఆగ్నే
యంనవమంపశ్చాద్భ్రహ్మవైవర్తమేవచ | తతో లైంగంచవారాహంతతస్సాగ్రం దమనుత్తమమ్ ||
౯ || వామనాఖ్యంతతఃకౌమరం మౌత్యంతిత్పరముచ్యతే | గారుడాఖ్యంతతఃప్రోక్తం బ్రహ్మాండం
తత్పరంవిదుః || ౧౦ || గ్రంథత స్తచ్చతుర్థతంపురాణంమునిపుంగవాః || ౧౦౪ || అష్టాదశపురాణా
నాంకతాఃసత్యవతీసుతః | కామికాదిప్రభేదస్యయథాదేవోమహేశ్వరః || ౧౦౫ || (ఆదికతాశివ
స్సాయోచ్ఛాలపాడిరితి శుతిః | కథ్యతేదశభిర్విప్రాఃపురాణైఃపరమేశ్వరః || చతుర్భిఃకథ్యతేవిష్ణుర్వా
ఖ్యాంబ్రహ్మజగత్పతిః | ఎకేనాగ్నిస్తథేకేనభగవాన్సంధభాస్కరః ||) అష్టాదశపురాణానాంశ్రు
త్వాసత్యవతీసుతాత్ | అన్యాన్యపపురాణానిమునిభిః కీర్తితానితు || ౧౦౬ || ఆగ్నేంసనతుమా రేణ
ప్రోక్తం వెదవిదాంవరాః | ద్వితీయంనారసింహాఖ్యం తృతీయంనాండికేశ్వరమ్ || ౧౦౭ || చతు
ర్థం శివధర్మాఖ్యందౌవాసంపంచమంవిదుః | షష్ఠంతునారదీయాఖ్యం కాపిలంసప్తమంవిదుః ||
౧౦౮ || అష్టమంమానవప్రోక్తంతతశ్చౌశనశ్శేరితం | తతోబ్రహ్మాండసంజ్ఞంతు వారుడాఖ్యంత
తఃపరం || ౧౦౯ || తతఃకాశీపురాణాఖ్యంవిశిష్టం మునిపుంగవాః | తతోవాసిష్ఠలైంగాఖ్యంసాయో
న్మాహేశ్వరంపరం || ౧౧౦ || తతస్సాంబపురాణాఖ్యంతతస్సౌరమనుత్తమం | వారాహర్యతతఃప్రో
క్తంమారీచాఖ్యంతతఃపరం || ౧౧౧ || + గాంగాఖ్యంచతతఃప్రోక్తం సర్వధర్మాథకసాధనం
లక్షంతుగ్రంథసంఖ్యాభిస్సంవక్ష్యానసాగరం || ౧౧౨ || సాగ్రందమద్యవిభజ్యామి పురాణంశ్రుతిస
మ్మితం | షడ్విధంసంహితాభేదైఃపంచాశత్త్వండమండితం || ౧౧౩ || ఆద్యాసనతుమా రోక్తాన్వి
తీయాసూతసంహితా | తృతీయాశాంకరీప్రోక్తా చతుర్థివైష్ణవీమతా || ౧౧౪ || తత్పరం సంహి
తాబ్రాహ్మీసౌరాన్యా సంహితామతా | గ్రంథతఃపంచపంచాశత్సహ సేణవినిమితా || ౧౧౫ ||

టిలాపః - గ్రంథత శ్చతుర్థతమితి సంఖ్యాభిధానం ప్రక్షేపవిషయ పరిహారయ్య || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౦౪ ||
కామికాదీనామాగమ సంహితానాంశివేనైవ ప్రణయనాత్పామాణ్యేయధావిసంభః ఎవంనారాయణావతారైః
వ్యాసేన ప్రణయనాత్పురాణేష్వప్యవిశేషభిత్త్యాహ || అష్టాదశపురాణానామితి వ్యాఖ్యాతప్రాయాయం || ౧౦౫ ||
నానాముని ప్రణీతానాముపపురాణానా మప్యేతన్మూలత్వాదేతేషాం ప్రణేతు ర్వాసస్యసర్వజ్ఞత్వం కింపక్షజ్యయ
త్యాహ - అష్టాదశపురాణానిశ్రుత్యేతి అయష పితవ్యత్ || ౧౦౬ || ఉపపురాణాన్యస్యస్వాదశానుక్రమామతి || అగ్నిం
సనతుమా రేణప్రోక్తమితి-ఇత్యాదిశ్లోకశ్రేణున || సుగమాః || ౧౦౭ || ౧౦౮ || ౧౦౯ || ౧౧౦ || ౧౧౧ || ౧౧౨ ||
అథదానింవివక్షితంసూతసంహితామవతారయతు మనుక్రంతానాంపురాణానాం మధ్యత్రయోదశస్య సాగ్రంద
పురాణస్యసంహితాదివిభాగమాహసార్థపంచకేనసాగ్రందమద్యవిభజ్యామిత్యాదినా || ౧౧౩ || ౧౧౪ || సౌరాగ్నేఃసూ
రసంబంధిసౌరం తదస్యా అస్తీతిసౌరాతక ఆదిభ్యో జిత్యజంతాన్తత్సర్వీయాట్రావ్ - సూరగ్నేయం సంహితేతి

శ్చత్వత్తాతస్యేదమిత్యంతాణ్ణి పాభవితవ్యమితి॥ ౨౧౪॥ ౨౨౪॥ ౨౩౪॥ ౨౪॥ ఇతిసద్ధంవిభాగమభిధాయ వివక్షితాంసంహితాం వక్తుంప్రతిజానీతే॥ ద్వితీయాంసంహితాంవత్సవః॥ ౨౫॥ యద్యపిఖండంత రేవస్వపి శివమాహాత్మ్యేముచ్యతే తథాప్రథమస్యప్రాధాన్యాత్ త్వేనవ్యవదేశః॥ ౨౬॥ ద్వితీయ ఇతి॥ ద్వితీయోజ్ఞానస్యయోగాడపాయాయమనియమాదయోయోగాః ఆఖ్యాయంతేస్త్రిన్నిత్యాఖ్యః ఆతశ్చోపసగే ఇతి కప్రత్యయః॥ జ్ఞానయోగానామాఖ్య ఇతి సంబంధసామాన్యవత్ప్రసూసః॥ సాతుప్రకృతే సంబంధవిశేషకమత్వేయోగ్యతా బలాత్పర్యవస్యతి॥ నచకమణివత్ప్రసూసః కింనన్యాదితవక్తవ్యం - కమణ్యణిత్యనేనపరేణచాధాపాతాదితి - యజ్ఞవైభవఖండేతు జ్ఞానయజ్ఞవిశేషావత్వంతే॥ తేనవేజ్ఞానాత్మకావేదయజ్ఞైః- ఇహతుతదుపాయాయమనియమాదయ ఇత్యసంకరః॥ యజ్ఞవైభవఇతి॥ యజ్ఞానాంవైభవంప్రభావోస్త్రిన్వతియజ్ఞవైభవః॥ ౨౭॥ ఆవ్యతిసాధశ్లోకవికంవాక్యం - సప్తానాంతానాంసమాహారస్సప్రతమితిసమాహారేద్విగుః॥ అకారాంతత్వేనప్రాప్తంస్త్రీత్వంప్రాతాదిభ్యఃప్రతిషేధఇత్యనేనఃషిష్యతే॥ నన్యేకోయంఖండంకథంసప్రతసమాహారాత్మకఃఅతః క్తంగంధతత్త్వంగంధద్వారాన్వావయవధూతానాంగంధానాంసప్రతసమాహారాత్మకత్వాత్ తదభేదస్వయమపిసప్రతమిత్యర్థః॥ తతోధికమితి॥ అధికంచకించినస్తీతిసామాన్యేనోపక్రమ్యకియత్తదితిజ్ఞానాయాంత్రంశదితి॥ శ్లో॥ శక్యమంజలిభిఃపాతుంవాతాఃకైతకగంధినజ్జివత్॥ ౨౮॥ ౨౯౪॥ తృతీయఇతిసాధశ్లోకవికంవాక్యం॥ చతుర్థఇతి॥ చతుర్థఖండపరిభాగః పూర్వభాగఇతిభాగభేదనద్విప్రకారిః॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ప్రకృతసంహితాగతఖండచతుష్టయస్యాధ్యాయవిభాగమాహ॥ ఆవ్యత్రయోదశాధ్యా

ఆద్యాతుసంహితాప్రోక్తాద్వితీయావట్సుహస్రికా॥ తృతీయాగ్రంథత్రైశతసహస్రేణోపలక్షితా॥ ౨౧౪॥ తురీయాసంహితాపంచసహస్రేణవిసిక్షితా॥ తతోన్యాత్రసహస్రేణ గ్రంథేనెవవిసిక్షితా॥ ౨౩౪॥ అన్యాసహస్రతస్సప్తా గ్రంథతఃపండితోత్తమాః॥ ౨౪॥ ద్వితీయాంసంహితాంవత్సేనర్వపాపప్రకాశినీం॥ మునిభిరేవగంధవైశిఖ్రాజితామతిశోభనాం॥ ౨౫॥ చతుర్థాఖండతాసాపిపవిత్రావేదసమ్మితా॥ శివమాహాత్మ్యఖండాఖ్యః ప్రథమఃపరికిరతః॥ ౨౬॥ ద్వితీయోజ్ఞానయోగాఖ్య స్సర్వవేదాంతశుగ్రహః॥ తృతీయోముక్తిఖండాఖ్యఃచతుర్థో యజ్ఞవైభవః॥ ౨౭॥ ఆద్యస్సప్రతంత్రోక్తాగ్రంథతఃపండితోత్తమాః॥ ద్వితీయోగ్రంథతస్సప్రతతంత్రంశత్రతోధికం॥ తతోగ్రంథాశ్చనవైవమునిభిఃపరికిరతాః॥ ౨౮౪॥ తృతీయంవట్సుతంవిప్రాఃసప్రతింశద్వివజితం॥ చతుర్థస్తుమునిశ్రేష్ఠాస్సహస్రాణాంచతుష్టయం॥ ౨౯౪॥ ఉపర్యధోభాగభేదాద్విధామాతస్సుఉచ్యతే॥ ౩౦॥ ఆద్యత్రయోదశాధ్యాయైఃద్వితీయోవిశతిస్తథా॥ తృతీయోనవవి

యైగితిసార్థశ్లోకేన॥ ఆద్యఃఖండఃఆధ్యాత్రయోదశగ్రంథతఃసప్రతమితియావత్॥ నతుత్రయోదశభిరధ్యామైరితిదిక్సంఖ్యేసంజ్ఞాయామితినియమాత్ ఇహచద్విగుసమాసఃపితౄనాంసంజ్ఞాదీనామభావాత్- ఆవ్యత్రయోదశాధ్యాయఇతిపాఠశ్లోకయా- తత్రహినత్రయోదశేతిపృథక్పదం- తత్రప్రథమోధ్యాయోగ్రంథావతారిః- ద్వితీయేపాశుః- తం- తృతీయేనందీశ్వర విష్ణుసంవాదేనప్రతిపాదనం॥ చతుర్థేపరమేశ్వరపూజావిధానం దేవపూజాఫలంచ॥ పంచమేశక్రిపూజావిధిః- షష్ఠేశివభక్తిపూజా॥ సప్తమేముక్తిసాధనం- అష్టమేకాలపరిమాణం తదనవచ్చిన్నస్వరూపకథనం॥ నవమేశృతివ్యర్థరణం॥ దశమేబ్రహ్మణాస్సప్తికథనం॥ ఏకాదశేహిరణ్యగర్భాదివిశేషస్సప్తిః- ద్వాదశేజాతినీలకాయః॥ త్రయోదశేతీర్థకమాహాత్మ్యం॥ ద్వితీయఖండేవింశతిరధ్యాయాః॥ తత్రప్రథమాధ్యాయేజ్ఞానయోగసంప్రదాయపరంపరా॥ ద్వితీయేఆత్మనాస్పృహిః॥ తృతీయేబ్రహ్మచర్యాశ్రమవిధిః॥ చతుర్థేగ్రహస్థాశ్రమవిధిః॥ పంచమేవానప్రస్థాశ్రమవిధిః॥ షష్ఠేసన్యాసవిధిః॥ సప్తమేపాయశ్చిత్తం॥ అష్టమేదానధమేఫలం॥ నవమేపాశకమేఫలం॥ దశమేపిజ్ఞాత్పత్తిః॥ ఏకాదశేనాడీచకం॥ ద్వాదశేనాడీశుద్ధిః॥ త్రయోదశేఅష్టాంగయోగమువిధిః॥ చతుదశేనియమవిధిః॥ పంచదశేఆసనవిధానం॥ షోడశేప్రాణాయామవిధిః॥ సప్తదశేప్రత్యాహారవిధిః॥ అష్టాదశేధారణావిధిః॥ ఏకోనవంశేధ్యానవిధిః॥ విశేసమాధిః॥ తృతీయముక్తిఖండేనవాధ్యాయాః॥ తత్రప్రథమేముక్తిముక్త్యుపాయమోచకమోచకప్రదచతుర్విధప్రశ్నాః॥ ద్వితీయముక్తిభేదకథనం॥ తృతీయముక్త్యుపాయకథనం॥ చతుర్థేమోచకకథనం॥ పంచమేమోచకప్రకథనం॥ షష్ఠేజ్ఞానానుత్పత్తికథనం॥

సప్తమేగురూపసదనశుశ్రూవణమహిమా ॥ అష్టమేవ్యాఘ్రపురేదేవానాముపశేషః ॥ నవమేతత్త్వరన్మత్తదర్శనం॥
చతుర్థఃఖండేస్సప్తపక్షిరధ్యానః - తత్రపూర్వభాగేసప్తతత్వారితే ॥ తత్రప్రథమాధ్యాయేసవ వేదాధిక
సారప్రశ్నః ॥ ద్వితీయేపరాపరవేదాధికవిచారః ॥ తృతీయేకమకంబజైభవం ॥ చతుర్థేవాచకయజ్ఞః ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ ౪౨ ॥ ౪౩ ॥ ౪౪ ॥ ౪౫ ॥ ౪౬ ॥ ౪౭ ॥ ౪౮ ॥ ౪౯ ॥ ౫౦ ॥ ౫౧ ॥ ౫౨ ॥ ౫౩ ॥ ౫౪ ॥ ౫౫ ॥ ౫౬ ॥ ౫౭ ॥ ౫౮ ॥ ౫౯ ॥ ౬౦ ॥ ౬౧ ॥ ౬౨ ॥ ౬౩ ॥ ౬౪ ॥ ౬౫ ॥ ౬౬ ॥ ౬౭ ॥ ౬౮ ॥ ౬౯ ॥ ౭౦ ॥ ౭౧ ॥ ౭౨ ॥ ౭౩ ॥ ౭౪ ॥ ౭౫ ॥ ౭౬ ॥ ౭౭ ॥ ౭౮ ॥ ౭౯ ॥ ౮౦ ॥ ౮౧ ॥ ౮౨ ॥ ౮౩ ॥ ౮౪ ॥ ౮౫ ॥ ౮౬ ॥ ౮౭ ॥ ౮౮ ॥ ౮౯ ॥ ౯౦ ॥ ౯౧ ॥ ౯౨ ॥ ౯౩ ॥ ౯౪ ॥ ౯౫ ॥ ౯౬ ॥ ౯౭ ॥ ౯౮ ॥ ౯౯ ॥ ౧౦౦ ॥

ప్రేంద్రాశ్చతుర్థస్తుతవచ ॥ ౩౧ ॥ సప్తపక్షిస్సమస్తానాం వేదానామథకాస్తీకాః । ఎవచ
తుర్విధైఃఖండైఃసంహితావేదసమ్మితా ॥ ౩౨ ॥ అస్యామేవస్థితస్సాత్మాత్సంహితాయామసంశయః ॥ ౩౩ ॥
సగశ్చప్రతిసగశ్చవంశమన్వంతరాణిచ । వంశానుచరితంచేతిపురాణంపంచలక్షణం ॥ ౩౪ ॥
శ్చతుర్వేదవిద్విప్రపురాణంవేత్తినాథకః । తద్యస్త్యాభయమాప్నోతివేదోమాంప్రతిపత్తి ॥ ౩౫ ॥
ఇతిహాసపురాణాభ్యాంవేదంసముపబృంహయేత్ । విభేద్యబ్రహ్మతాద్వేదోమామయంవిప్లవివృతి ॥
౩౬ ॥ వేదాఃప్రమాణంప్రథమం స్వతఃపతశఃపరం । స్మృతయశ్చపురాణానిభారతంమునిపుంగ
వాః ॥ ౩౭ ॥ అన్యన్యపిమునిశ్రేష్ఠాశ్చాస్త్రాణిసుబహూనిచ । సవకంవేదావిరోధేన ప్రమాణంనా

ద్వితీయవేదాధికవిచారః ॥ తృతీయేసాక్షిశివస్వరూపకథనం ॥ చతుర్థేసాత్మ స్తిత్వకథనం ॥ పంచమేదేశకథ
నం ॥ షష్ఠేదహరోపాసనం ॥ సప్తమేవస్తుస్వరూపవిచార ॥ అష్టమేతత్త్వవేదనవిధిః ॥ నవమేఆనందస్వరూపకథనం ॥ చతు
మేఆత్మనోబ్రహ్మత్వప్రతిపాదనం ॥ ఎకాదశేబ్రహ్మజన్మస్వరూపకథనం ॥ ద్వాదశేశివస్వాహంప్రత్యయాశ్రయత్వం ॥
త్రయోదశేసూతగీతిః ॥ చతుర్దశేఆత్మనాస్యప్తిః ॥ పంచదశేసామాన్యస్యప్తిః ॥ షోడశేవివస్యప్తిః ॥ సప్తదశే
త్వస్వరూపకథనం ॥ అష్టాదశేసవకశాస్త్రాధికసంగ్రహః ॥ ఎకోనవింశేరహస్యవిచారః ॥ వింశేసవకవేదాంత సం
గ్రహః ॥ ఇతిసామాన్యేనాధ్యానాధ్యానాధ్యానం ॥ సకలశ్రుత్యధానం ॥ సగశ్చకత్వాత్అస్యా సఃహితాయామవశ్యమా
వరోవిభేద్యిత్యాహ ॥ సమస్తానామితిశ్లోకశేషే ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ ౪౨ ॥ ౪౩ ॥ ౪౪ ॥ ౪౫ ॥ ౪౬ ॥ ౪౭ ॥ ౪౮ ॥ ౪౯ ॥ ౫౦ ॥ ౫౧ ॥ ౫౨ ॥ ౫౩ ॥ ౫౪ ॥ ౫౫ ॥ ౫౬ ॥ ౫౭ ॥ ౫౮ ॥ ౫౯ ॥ ౬౦ ॥ ౬౧ ॥ ౬౨ ॥ ౬౩ ॥ ౬౪ ॥ ౬౫ ॥ ౬౬ ॥ ౬౭ ॥ ౬౮ ॥ ౬౯ ॥ ౭౦ ॥ ౭౧ ॥ ౭౨ ॥ ౭౩ ॥ ౭౪ ॥ ౭౫ ॥ ౭౬ ॥ ౭౭ ॥ ౭౮ ॥ ౭౯ ॥ ౮౦ ॥ ౮౧ ॥ ౮౨ ॥ ౮౩ ॥ ౮౪ ॥ ౮౫ ॥ ౮౬ ॥ ౮౭ ॥ ౮౮ ॥ ౮౯ ॥ ౯౦ ॥ ౯౧ ॥ ౯౨ ॥ ౯౩ ॥ ౯౪ ॥ ౯౫ ॥ ౯౬ ॥ ౯౭ ॥ ౯౮ ॥ ౯౯ ॥ ౧౦౦ ॥

వేదావిరోధేనేతి॥ వెదవిరోధత్వముపేక్షంస్యాదనతి-హ్యనుమానమితిజైమినీయం సూత్రం.. మూలభూతవేదాను
 మానేన స్మృత్యాదేప్రమాణ్యంతద్విరోధేత్వనుమానమేవనోదేతి-మూలభావాదాదుపేక్షణీయం అథవా యావన్ము
 లావలంభంప్రస్యక్షశ్రుతివిరుద్ధస్మృత్యాద్యభోవానుష్ఠేయకృతీసూత్రాంతః॥ ౩౬॥ ౩౭౪॥ వేదావిరోధేనచేత్ప్రామా
 ణ్యంతసోఽఋగ్వేదెలనుదితహోమంనిందిత్వాహేతహోమోఽధీయతే॥ ప్రాతఃప్రాతరన్యశంతేవదంతి పుగోద
 యాజ్ఞహ్వతి యెగ్నిహోత్రం॥ దివాకీర్త్యమదివాకీతయంతస్సూర్యోజ్యోతిరన్తథాస్తీతరేషామితి॥ యజుర్వేదే
 తుఉదితహోమనిందయాఅనుదితహోమోవిధీయతే॥ శ్రు॥ యదుదీతేసూర్యేప్రాతర్జాహుయాత్ యధాతిథయేప్రవృ
 తాయమాన్యాయానసాధాయాహర్యగ్ హరంతితాద్య7వతదితి॥ అతఃపరస్పరవిరోధాద్వేదద్వయాప్రమాణ్యం
 స్యాత్సత్యతాతహ॥ ఎవద్విజావేదకృత్యభేద-సర్వోయమేకేవవేదఃతత్త్వతఃపరస్పరసిగోధః-నచైఃస్వవచనవ్యాఘా
 తః - యోదశీగ్రహణవచనవత్॥ ఏకలృభిప్రాయత్వాదిత్యభాః॥ ౩౭౪॥ కథంసహిభేదవ్యవహారః॥ అంగుశివేదా
 శ్చత్వారోమిమాంసాన్యాయవిస్తరః - పురాణంభయశాస్త్రంవ విద్యాహ్యతాశ్చతుడశేతిస్మృతేః॥ వేదావా
 ఎతే॥ అనంతావైవేదాగ్నిశ్రుతేరిత్యతాతహ॥ ఏకస్యాప్యపరిమితస్యవేదస్యకేనచిదప్యేకేనపురుషేణాధ్యేతుతదభా
 స్యసలనుష్ఠాతుమశక్యత్వాదేకంవేదంఋగ్యజుస్సామాధవణభేదేనచతుర్థావిభజ్యతత్రైక్తకఃపునరైతరేయాదిశ్చ
 ఖాభేదేనభేదిత్యత్యభాః॥ ననువేదశాఖాఎవచేదసంఖ్యాతాఃకథంతర్హి-ఎకేవరుద్రోనద్వితీయాంతస్థితిత్రైగి
 యశ్రుతిః॥ అహమేకః ప్రథమమాసంవతామిచభవిష్యామిచ॥ నాన్యఃకశ్చనమత్తోవ్యతిరిక్తత్యధర్వశిరసివచనమిత్వ
 తాతహ॥ వేదవేద్యస్యేతి॥ మాయయానస్వరూపత్యతి॥ పరమాథతోహ్యద్వితీయోరుద్రకత్యక్తం॥ అతస్తైవైవ
 లీలయానిమిత్వస్య మాయామయస్య నవాస్తవేనఅద్వైతేనవిరోధిత్యభాః॥ నస్వేతావ్యశీలిలాక్వచిదపిలోకేదృ
 ష్టచరిత్యతాతహ॥ ద్విజాహాదేవవైభవమితి॥ హేత్యద్భుతే॥ అహమేత్యద్భుతేభేద ఇత్యభిధానం అన్యత్రాదృష్ట

న్యవత్తనా॥ ౩౭౪॥ ఏకేవద్విజావేదోవేదాథకశ్చైకేఎవతు॥ తథాపి మునిశాదూలా
 శ్చాఖాభేదేనభేదితాః॥ ౩౭౪॥ అనంతావైద్విజా వేదా వేదాభోపిద్విజోత్తమాః॥ అనంతోవేద
 వేద్యస్యశంకరస్యశివస్యతు॥ ౩౭౪॥ మాయయానస్వరూపేణ ద్విజాహాదేవవైభవం॥ బ్రహ్మణంమున
 యఃపూర్వంస్మప్త్యాతస్మైమహేశ్వరః॥ ౪౦౪॥ దత్తవానఖిలావేదానాత్మస్యేవస్థితానిమాన్॥ ౪౦॥

త్వం తదద్భుతస్కాలంకారోనదూషణమిత్యభాః॥ ౩౭౪॥ ౩౭౪॥ నన్వపారుషేయా వేదావాచావిరూపనిశ్చ
 యా॥ అనాధినిధనానిత్యావాగుశ్చస్తాస్వయంభువేతి॥ శ్రుతిస్మృతీతేకథం నిమిత్తాఃకశ్చైతావతాగృహీవ్య
 తియస్యకృతేనిర్మియోరకృత్యాతాతహ॥ బ్రహ్మణవితి॥ స్వయమేవలీలయానకలవేదగ్రహణసమధాంబ్రహ్మణంని
 మాన్యాత్మనిత్యమవస్థితాఎవవేదాస్తస్మైదత్తాగ్నిత్యభాః॥ నచనిత్యసిద్ధవేదసమర్పణేవసోపాధ్యాయతు
 ల్యతా॥ ఉపాఖ్యానోహిస్వయమన్యతొలభ్యాశిష్యానధ్యాపయతి॥ శివస్తునైవమన్యతోధీతేస్వాత్మనిత్యమవస్థితానా
 మేవలేషాంబ్రహ్మద్వారాసంప్రదాయంప్రవతయతి॥ శ్రు॥ యోబ్రహ్మణంవిదధాతిపూర్వంయోవైవేదాశ్చప్రహీ
 నోతితస్మాగ్నితీతానామేవవేదానాంప్రాపణశ్రుతేః॥ ౪౦౪॥ స్మృతిపురాణాదీనామపిశివేనైవప్రాపణంచేద్వేదసామ్యం
 చవేదప్రామాణ్యంతత్రాహ॥ బ్రహ్మసర్వజగత్కారేతి॥ వేదేహిద్వాభాగ౯కర్తృభాగోజ్ఞానభాగశ్చేతి॥ ఆద్యస్వార్థః॥ స్మృ
 తిముఖేనైవబ్రహ్మణాశివాజ్ఞయైవవ్యాఖ్యాతః- ద్వితీయస్యతువిష్ణునావ్యాసరూపేణావతీర్యపురాణముఖేనేత్యతిపు
 రాణానాంవేదమూలతానస్వాతంత్య్రమిత్యర్థః॥ యద్యపిస్మృతిష్యపివిద్యానిరూపణమస్తీ-తత్ప్రాసంగికద్రవ్యశుద్ధిప్రసం
 గేనహికథితంక్షేత్రజ్ఞస్వాత్మవిజ్ఞేనాద్విశుద్ధిఃపరమామితేతి॥ చతుర్థాశ్రమధర్మప్రసంగేనచబౌద్ధనిషదత్వనిరూపణాన్య
 తమితిపురాణానాంతువిద్యాపాధాన్యంప్రాసంగికంకర్తృనిరూపణం-పురాణేషుహిజగదుత్పత్తిస్థితిలయకారణత్వం
 శివస్వాభిప్రేత్యఉత్పత్తికారణత్వంసగ్గేణోక్తంలయకారణత్వంప్రతిసగ్గేణస్థితికారణత్వంచశంశమన్వంతరవంశాను
 జరితనిరూపణేన-తత్ప్రసంగాదాశ్రమధర్మాతాగ్నితి॥ అతఎవధర్మవిషయేస్మృతిపురాణవిప్రతపత్రై స్మృతీనాం
 ప్రాబల్యంతత్రాసాంతాత్పర్యత్యతి॥ జ్ఞోనవిషయేపురాణానాంప్రాబల్యమితివివేకః॥ శ్లో॥ బ్రహ్మణస్సకలాన్
 వేదాన్వసిత్వః ప్రాప్తవాన్ ద్విజః॥ తస్మాచ్ఛక్తిస్తతోధీమాన్ పరాశరమహామునిః॥ పరాశరాన్వహాబుద్ధి
 ర్వేదవ్యాసోమహామునిరితి॥ ౪౦॥ వ్యాసేనపురాణానాంప్రణయనంప్రాగుక్తం-తస్యనువిష్టోరవతారత్వమిదా

నీమాహ ॥ విష్ణురితి॥ ౪౨౪॥ నకేవలం వేదోపబృహదాయపురాణప్రణయనం మహతో వేదస్య అల్పబుద్ధిభిర్దురవగా
మాత్వా తత్తత్తచ్చాఖ్యావిభాగకృత్వా సంప్రదాయ ప్రవర్తనమపి తేనైవ కృతమిత్యాహ ॥ సపునర్దేవదేవస్యేతి ॥
౪౩౪ ॥ ఋగ్వేదగతి॥ అధర్వశబ్దోకారంతోఽప్యసి అధర్వాణ్యేవ ప్రతాయ ప్రాహేతి ప్రయోగాత్ ॥ తేన లాకే
ప్రాచుర్యేణ ప్రోక్తత్వా ద్వేదోఽప్యధర్వః ప్రోక్తార్దేవా అణి కృతే సంజ్ఞాపూర్వకవిధిరనిత్యగతి వృద్ధిప్రకృతి భావయో
రభావః ॥ గీతివిశేషస్సామగీతిమసామాఖ్యేతి జైమినిః తదాశ్రయమంత్రీయోగాద్వేదోపి సామఉక్తః ॥ ౪౪ ॥ ౪౫॥
౪౬ ॥ వేదవిభాగావ్యాసస్య నామనిర్వచనమేవ ప్రమాణమాహ - వ్యస్తవేదతయేత్యర్థేన ॥ వ్యస్తవేదగతి॥ వేదాన్నిభ
జ్యసమంతాచ్చిష్యేవ్యస్యకీతివ్యాసః - వి ఆజ్ఞ ఉపసర్గోపచాద్యచ్ వ్యస్తావేదాశ్చివేనతివా అత్తనైవకర్త్రామహద్వి
గూపిణిజ్ఞేన వావతారాంతరేకరణేనతిశరణేచాద్భుత్ ॥ ౪౬౪॥ సార్వజ్ఞం ప్రథమమసాక త్యేనచతుర్విధపురు
షార్థప్రకాశకస్య మహాభారతస్య తేనైవ ప్రణయనమాహ ॥ అయం సాత్మాన్మహాయోగీతి ॥ ఉక్తంహి - శ్లో॥ ధర్మే చార్థే చ
కామే చ మోక్షే చ భరతిర్షభ ॥ యదిహ సితదన్యత్రయన్నేహ సితతత్త్వచితి ॥ ఇదమహిమహాభారతప్రణయనం
సాత్మాద్విష్ణోరవతారఇత్యత్ర గమకంయదాహ ॥ శ్లో॥ కృష్ణద్వైపాయనః వ్యాసం విద్ధి నారాయణం ప్రభుం ॥ కోహ్యన్యః పుం

బ్రహ్మసర్వజగత్కర్తా శివస్య పరమాత్మనః ॥ ప్రసాదాదేవరుద్రస్య స్మృతీస్సస్తూరసువ్రతాః ॥ ౪౭౪॥
విష్ణుః శ్వజగన్నాథో విశ్వేశస్య శివస్యచ ॥ ఆజ్ఞయా పరయాయక్తవ్యాసో జ్ఞానగురుమహమ్ ॥
౪౭౪॥ సపునర్దేవదేవస్య ప్రసాదాదంబికాపతేః ॥ సంక్షిప్తసకలా న్వేదాకవత్సథాః కృతవాక్
ద్విజాః ॥ ౪౭౪ ॥ ఋగ్వేదగతిప్రథమః ప్రోక్తో యజుర్వేదస్తతః పరం ॥ తృతీయస్సామవేదాశ్చ శ్చ
తుర్థోఽధవ ఉచ్యతే ॥ ౪౮౪॥ ఎకవింశతిభేదేన ఋగ్వేదోభేదితో మునా ॥ యజుర్వేదోద్విజాఎక
శతభేదేనభేదితః ॥ ౪౯౪॥ నవధాభేదితోధర్వవేదస్సామస్సహస్రధా ॥ ౫౦ ॥ వ్యస్తవేదశ్చ
యావ్యాసగతిలోకశ్రుతో మునిః ॥ ౫౧ ॥ అయం సాత్మాన్మహాయోగీ వ్యాసస్సర్వజ్ఞతత్త్వరిః ॥
మహాభారతమాశ్చర్యం నిమగ్నేభగవాన్మరుః ॥ ౫౨ ॥ తస్య శిష్యా మహత్తానశ్చ త్వాగో మునిసత్త
మాః ॥ అభవంతస్మునిస్తైభ్యః పైలాదిభ్యోదదాచ్చ ॥ ౫౩ ॥ తేభ్యోధీతాశ్రుతిస్సర్వైస్సాధీన్
పాపప్రణాశినీ ॥ తయా వర్ణాశ్రమాచారాః ప్రవృత్తావేదవిత్రమాః ॥ ౫౪ ॥ పురాణానాం ప్రప
క్తారం సముత్తమయోజయత్ ॥ తస్మాదేవమునిశేషాః పురాణం ప్రపదామ్యహమ్ ॥ ౫౫ ॥ శ్ర
ద్ధయా పరయాయక్తశ్శృణుధ్వం మునిపుంగవాః ॥ ౫౬ ॥ ఇతి శ్రుత్వా వచస్తస్య నైమిశీయాస్సనాతనాః ॥
ప్రణమ్య సూతమవ్యగ్రం పూజయా మాసురాదరాత్ ॥ ౫౭ ॥ సోపి సర్వజగద్భేతుం శంకరం పరమే
శ్వరం ॥ అంబికాపతిమిశానమనంతానంతచిద్ధనమ్ ॥ ౫౮ ॥ ధ్యాత్వా తునుచిరంకాలం భక్త్యాస్తాప్తీ
న్మహామతిః ॥ ౫౯ ॥ నమస్సోమాయరుద్రాయ శంకరాయ మహాత్మనే ॥ బ్రహ్మః ప్లుసు రేంద్రా

జరకాత్మాన్మహాభారతకృద్భవేదితి ॥ ౪౭౪॥ పురాణానామితి మైత్రేయేనైవ పాదానైవ మిసుమత్సర్వశ్చతురో వేదాక
త్వాతేయధాతత్ప్రవర్తనేనియుక్తాః ॥ ఏవంపురాణాని మహ్యందత్వాహం నియుక్తగతి ॥ తదాజ్ఞయైవేయం మయః
హ్యక్రియత ఇత్యర్థః ॥ ౪౮॥ ౪౯॥ ౫౦॥ శ్రద్ధయే ॥ శృణుధ్వమితి వ్యత్యయేనాత్మనేపదగతితిపూర్వం నృష్ట్యా యథార్థమి
తిదర్శనః బంధనపూజాఇహాత్మశ్రవణారంభబంధనే ప్రణామపూజేమునినామిత్థం ॥ ౫౧॥ ౫౨॥ సోపి సాంపృస్తా ముని
శ్రేష్ఠైరిత్యత్ర సూతేన శివస్య ప్రణిధానంచాత్మపదీతార్థం ఇహాత్మప్రణిధానం పురాణారంభార్థమితి అనంతానంత
ద్ధనమితి ॥ సిష్కుశరూపేణ ప్రణిధానం - సర్వజగద్భేతుమితి - జగత్తాముపాదానరూపేణ - శంకరం పరమేశ్వరమి
తిమిత్రరూపేణ - అంబికాపతిమితి లీలావతార రూపేణైతి ॥ ౫౩ ॥ ౫౪ ॥ భక్తిచారివశ్యాదేవ తిస్తుఖాదప్రయ
త్నేనేయ ముద్గతాస్తుతిః నమస్సోమాయేతి శ్లోకద్వయేన ॥ సోమశ్చంద్రశ్చివస్య సప్రమీమూర్తిః - ఇదంచ శృధివ్యా
దిమూర్త్యై తత్తత్సప్తకస్యాప్రపలక్షణం ॥ ఉపయావాసహితస్సోమః - రుదమసిష్టసంసారంద్రావయవీకరుడ్రః - ఉ
క్తంవాచావీయసంహితాయాం - యద్దుఃఖం దుఃఖహేతుం వాపిద్రావయతి సప్రభుః - రుద్రఇత్యధ్యతేనాచ్చివః పరమ
కారణమితి - నకేవలమనిష్టసవృత్తై ఇష్టావాప్రావసిన ఎవకారణమిత్యాహ - శంకరాయేతి - భక్తివ్యతిరక్తైరుపాయ
సహస్రైర్సర్వగమ్యస్వీకృతనాయకస్య చిరతిశయ ప్రభావమాహ ॥ మహాత్మనగతి ॥ తదుపపాదనయభక్తి పరహే ప్ర

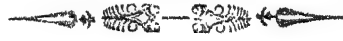
(౧౫)

శ్రీ రస్తు.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

సవ్యాఖ్యానం - సూతసంహితాయాం -

జ్ఞానయోగఖండే - ప్రథమాధ్యాయప్రారంభః.

జ్ఞానయోగసంప్రదాయపరంపరా.

మూ॥ ఓం కైలాసశిఖరేరమ్యో నానారత్నసమాకులే । నానాపుష్పసమాకీర్ణే నానామూల
 ఖలోదకే ॥ ౧ ॥ నానానల్లిసమాకీర్ణే నానామృగసమాకులే । నానాతీర్థసమాకీర్ణే నానాయోగి
 సమన్వితే ॥ ౨ ॥ నానాదేవసమాకీర్ణే నానాచారణసేవితే । నానాయతనసమాకీర్ణే నానాగంధర్వ
 సేవితే ॥ ౩ ॥ సుఖాసీనంసుసంపూర్ణాంసుసేత్రంసుస్త్రితంశుచిం । స్వతేజసాజగత్సర్వంభాసయం
 శంభయాపహం ॥ ౪ ॥ సర్వకాస్మాదకతత్వజ్ఞంవేదవేదాంతపారగం । భస్మద్భాగితసర్వాంగం
 త్రిపుండ్రాంకితమస్తకమ్ ॥ ౫ ॥ రుద్రాక్షమాలాభరణంజటామండలమండితం । జితేంద్రియంజితక్రో
 ధంజీవన్ముక్తంజగద్గురుమ్ ॥ ౬ ॥ వ్యాసప్రసాదసంపన్నంవ్యాసవద్విగతస్పృహం । వేదమార్గేన
 మావిష్టంవేదమార్గప్రవేశకం ॥ ౭ ॥ ఋషికాయశిరోగ్రీవంనాసాగ్రేన్యస్తలోచనం । స్వయంస్వ
 మేవధ్యాయంతంసూతంబుద్ధిమతాంవరం ॥ ౮ ॥ విష్ణువృద్ధోవిశాలాక్షోవత్సఃకుండినఆరుణః । జాచా
 లోజమదగ్నిశ్చజర్ఘరోజంగమోజయః ॥ ౯ ॥ పక్షిఃపరాశరఃపారఃపారగఃపండితోత్తమః । మహా
 కాయోమహాగ్రీవో మహాబాహుమహాశ్వరః ॥ ౧౦ ॥ ఉద్ధాలకోమహాసేన ఆతే ఆమలకప్రియః ।
 ఎకపాదోద్విపాదశ్చ త్రిపాదః పద్మనాయకః ॥ ౧౧ ॥ ఉగ్రవిరోధమహావీర్య ఉత్త
 మోనుత్తమఃపరః । పండితఃకరుణఃకాలఃకైవల్యశ్చకళాధరః ॥ ౧౨ ॥ కల్పాంతఃకంకణఃకంజ్ఞఃకా
 లఃకాలాగ్నిరుద్రకః । శ్వేతచాపశుభ్రహఃప్రాజ్ఞఃశ్వేతాశ్వతరసంజ్ఞితః ॥ ౧౩ ॥ ఎహంశిష్యాఃప్రశి
 ష్యాశ్చపాశవిచ్ఛేదనేరతాః । విచార్యమాణావేదార్థంవివక్షాఃపశాభృతః ॥ ౧౪ ॥ సమాగమ్యసమాధిస్థం
 దండవస్త్రిణపత్యవ । స్తోత్రైస్తుత్వామహాత్మానంపఃప్రసాదఃపండితోత్తమః ॥ ౧౫ ॥ మునయః । భవ
 తాకథితంసవణంసంతేపాద్విసరేణవ । ఇదానీశ్రోతుమిచ్ఛామోజ్ఞానయోగంసహేతుకం ॥ ౧౬ ॥
 సాక్షాద్విష్ణోజగన్నాథాత్కృష్ణదైవపాయనార్ధరః । అవాప్తజ్ఞానయోగత్వాన్నవేత్తాత్వామృతే
 భువి ॥ ౧౭ ॥ తస్మాత్కారుణ్యతోస్తాకంసంతేపాద్వక్తుమహాసి । క్షతిఃపృష్టోముశ్రేష్ఠైస్సూతః
 పారాణికప్రభుః ॥ ౧౮ ॥ సాక్షాత్సర్వేశ్వరంసాంబంసుసారామయభేషజమ్ । సస్విజ్ఞంసర్వగం
 సవణంసర్వనూతహితేగతమ్ ॥ ౧౯ ॥ వ్యాసువమాణంబరధరంవ్యాఖ్యానైకరతంవిభుం । చతుర్భుజ
 జంశరచ్చంద్రచంద్రికాధవళాకృతిం ॥ ౨౦ ॥ గంగాధరంవిరూపాక్షంచంద్రమాఖింజటాధరం । సీలగ్రీవం
 చిగ్రస్త్పత్వావ్యాసమప్యమితోజసం ॥ ౨౧ ॥ ప్రహృష్టఃపరయోధక్వాపరిపూర్ణమనోరథః । తోకి
 క్షేరైర్విదైస్తోత్రైస్తుత్వాసమ్యక్సమాహితః ॥ ౨౨ ॥ వత్తుమారభతేసర్వంప్రణివృత్తమహేశ్వరమ్ ।
 ఓమనమః పరమాత్మనే.

శ్రీవిద్యారణ్యస్వామికృత సూతసంహితా జ్ఞానయోగఖండ వ్యాఖ్యాప్రారంభః.

జ్ఞానవ్యంగ్యంవస్తుప్రథమఖండేనోపదేశ్యజ్ఞానోపాయంవక్తుం ద్వివీయఃఖండఆరభ్యతే ॥ కైలాసేత్యారభ్యమున
 యఃపరిత్యేతదంతంవ్యాసవాక్యం ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥
 ౧౫ ॥ సంక్షేపవిస్తరాభ్యముపదిష్టస్యాపితత్త్వస్థానాదిభవపరంపరోపాత్తదురితోపహతచిత్తైర్దురధిగమత్వా
 స్థురితప్రకయద్వారాతేషామపితదధిగమేకపాదయితమునయోజ్ఞానంతే ॥ భవతాకథితమితియోగఉపాయస్తమ
 వాయంజ్ఞానసాధనం శుశ్రూషామహాభివృద్ధిః ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ గీరానాథః

తావానెవవిశేషః - హిరణ్యగర్భః ఇతి || యథోక్తస్సూక్ష్మభూతేంద్రియకరణోపాధికోహిరణ్యగర్భః - పంచీకృతభూతమయశరీరప్రజాపతిరూపేణప్రాదురాసీదిత్యర్థః - ప్రథమః శరీరీతిస్థూలభూతమయశరీరస్సంబంధః-ఏతస్యైవయస్సప్రథమిత్యర్థః || ప్రజాపతిపదప్రాపకేణతపసాసర్వాణిపాపానిపూర్వమూషతీతిపురుషః || శూయతేహ || సయత్పూర్వంకస్తాత్సర్వాన్వాప్నోత ఉపోవస్తస్తాత్పురుషఇతి || ౧౦౪ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || ఎవం వణాశ్రమాచారాణాం ఉత్పత్తిమభిధాయతవాచగణోపయోగమాహ || వణాశ్రమాచారవతేతి || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || సవంసంక్షేపతత్త్వే || అయముపాయోనుష్ఠేయఇతి || సంక్షేపేణోక్తమిత్యర్థః || అనుష్ఠానప్రకారస్తుప్రపంచేనవత్సృతే-వణాశ్రమరతత్త్వే || తత్త్వముక్తధమకరతత్త్వర్థః-తత్రవణాధర్మాః - బ్రాహ్మణోబృహస్పతిసవనరాజారాజసూయేనయజేత | వేశ్యవేష్యస్తోమేనేత్యాదయః-ఆశ్రమధర్మాః || ఆహూతశ్చాప్యధీయేతేత్యాదిబ్రహ్మచారి

హిరణ్యగర్భోభగవాన్ప్రాదురాసీత్ప్రజాపతిః | సవేశరీరీప్రథమస్సవేపురుషఉచ్యతే || ౧౦౪ ||
తేన బహుశ్చండశ్చిన్నస్తన్తద్యేయంబృహస్పతే || ౧౦ || భువనానివదేవాశ్చతతోధసహస్రశః |
స్థావరంజంగయంచేతథావణాశ్రమాదివ || ౧౧ || సాంబంసవేశ్వరంధ్యాత్వాప్రసాదాత్తస్యని
మః-మే | ప్రసాదేనసాదేవాఃప్రసాదేనవినానరాః || ౧౨ || ప్రసాదేనవినాలోకానసిద్ధ్యంతిమహా
మునే | ప్రసాదాదేవదేవస్యబ్రహ్మబ్రహ్మత్వమాగతః || ౧౩ || విష్ణువిష్ణుపదంప్రాప్తోరుద్రోరుద్రీత్వ
మాగతః || ౧౪ || వణాశ్రమాచారవతాపురుషేణమహేశ్వరః || ౧౫ || ఆరాధ్యతేప్రసాదాధానదు
వ్యత్యైకదాచన || యస్తేన్నసన్నేసర్వేషాంపుష్టిజాయేతపుష్కళా || ౧౬ || అహూ
తేనవినాలోకశ్చేషతేన్యత్రమాయయా || ౧౭ || బ్రహ్మచర్యాశ్రమస్థానాంగృహస్థానాంవిశేషతః ||
౧౮ || వానప్రస్థాశ్రమస్థానాంయతీనాంచవశోహరః | వణాశ్రమసమాచారాత్ప్రసన్నేపరమేశ్వరే ||
౧౯ || సాక్షాత్తద్విషయజ్ఞానమచిరాజ్ఞాయతేనఘజ్ఞానాదజ్ఞానవిధ్వస్తీర్తుకమభ్యంకదాచన || ౨౦ || స
వం సంక్షేపతఃప్రోక్తం మయావేదవిదాంవర | తస్మాత్త్వంచ మహాభాగవణాశ్రమరతోభవ ||
౨౧ || శ్రీసూతః || ఇతిశ్రుత్వామునిశిష్యఃప్రణమ్యపరమేశ్వరం | స్థాతుమారభతేవిప్రాః ప్రసా
దాధాంత్రీశూలినిః || ౨౨ || బృహస్పతిః || నమోహరాయదేవాయమహామాయాయశూలినే | తాప
సాయమహేశాయతత్త్వజ్ఞానప్రదాయినే || ౨౩ || నమోహంజాయశుద్ధాయనమఃకారుణ్యమూర్త
యే | నమోదేవాధిదేవాయ నమోవేదాంతదాయినే || ౨౪ || నమఃపరాయరుద్రాయసుపారాయ
నమోనమః | విశ్వమూలేనమహేశాయవిశ్వాధారాయతేనమః || ౨౫ || నమోభక్తభవచ్ఛేదకా
రిణాయామలాత్మనే | కాలకాలాయకాలాయకాలాతీతాయతేనమః || ౨౬ || జితేంద్రియాయని
త్యామజితక్రోధాయతేనమః | నమఃపాపంధభంగాయ నమఃపాపహరాయతే || ౨౭ || నమః ప
ర్వతరాశేంద్రకన్యకాపతయేనమః | యోగానందాయయోగాయయోగినాంపతయేనమః || ౨౮ ||

ధర్మః- యోమేవసానాజాయాపతీలగ్నివాదధీయాతామిత్యాదయోగ్యహస్తధర్మాః-అరణ్యవాసాదయోవనస్థధర్మాః ||
శ్రవణాదయోయతిధర్మాశ్చేతి || ౨౯ || వర్ణాశ్రమధర్మాణాంఉత్పత్తిసంగ్రహేణస్వరూపంచశ్రుతవానపిబృహ
స్పతిః తత్ప్రపంచశుశ్రూషయాదేవంతుష్టాన - నమోహరాయదేవాయేత్యాదినా || ౩౦ || ౩౧ || నమోహం
జాయేతి || ముంజాతన్నం || ఉగైవ్ముంజాః || ఉజకమన్నమితీశ్రుతేః || తద్వభోగ్యమితీతత్సంబంధిభోగప్రద
శుశ్వరస్తస్మై || ముంజపదేనముంజవాన్వాహిమవతశ్శిఖరప్రదేశోపలక్యతే || సోస్యనివాసఇతిహంజః || తస్మై
పరోహంజవతోవీహీతిశ్రుతిః || ౩౨ || ౩౩ || కాలాయేతి || భావిభవద్భూతమయంకలయతిజగదేవకాలాతః | తదా
త్మనేకాలకాలాయ || తమపికలయతేతస్యాపిపరిచ్ఛేదకాయ - కాలాతీతాయస్వయంకెనచిదపరిచ్ఛిన్నాయ || ౩౪ ||
౩౫ || యోగానందాయేతి || యోగస్సమాధిః-యుజసమాధావితిధాతుః- తత్రాభివ్యజ్యమానోయతనందస్తద్రూ
పాయ-యోగాయసమాధిరూపాయ - యోగినాంపతయేతి || సమాధినిష్ఠానాంసమాధిఫలప్రదానేనపాలకాయచ

నమశ్చిత్త్యథః || ౨౮ || ప్రాణాయామేతి || శ్వాసప్రశ్వాసయోగః తివిచ్ఛేదః ప్రాణాయామః || సదభ్యాసపరాణాం-
తేహి - యదాకం తాదిస్తా నేమలకారాదిభూతవజ్రైః స్పృహప్రాణనియమనమభ్యస్యంతి || తదా తేకాలం వంచయంతి ||
ఉక్తం శ్లో || కంఠేఘ్రామధ్యహృదినా భాసర్వాంగకేస్త్రైశ్చక్రైః || లవరసమిరభవజైః రనిలమహాకాలవంచనేయం
స్యాదితి - అతస్తేషాం వంచితకాలానాం యాప్రాణరత్నైభవతి సాపిత్యత్ప్రసాదలభ్యేత్యథః || మూలాధారఇతి || పరా
హి శక్తి మూలాధారాదామస్తకముద్గతాతత్రత్యచంద్రసంస్పృశాత్స్పృహదమృతధారియసహస్వయమపి పునర్ములా
ధారంప్రవిశతి || యదాహుః || శ్లో || మూలాలవాలకుహరాదుదితాభవానిసిద్ధిద్యవట్సరసిజానితటిల్లతేవ-భూయో
పిత్రత్రవిశసిద్ధువమండలందా నివ్యందమానసుఖబోధనుధాన్వయాపేతి || తస్మాత్త్వక్తైశ్చక్రైః మాంచ్చివాపి అభిన్నఇతివా
నిరూపితః || అతస్సోపి మూలాధారే ప్రవిష్టఇత్యథః - మూలదీపాయేతి || సోమసూర్యాగ్నయోహి సర్వందీపయం
తీతిదీపాః - తేపిచిత్ప్రకాశేన ప్రతిభాంతమేవాధః దీపయితుం శక్నువంతి నాన్యథా || శ్రూయతేహి || నతత్రసూ
ర్యోభాతి నచంద్రతారకం నేమావిద్యుతోభాంతి కుతోయషగ్నిః - తమేవభాంతమనుభాతినవః తస్య భాసా సర్వ
మిదం విధాతి || అతశ్చిత్ప్రకాశా మూలదీపః తదాత్మనే || ౨౯ || నాభికండఇతి || తత్రతయోఽపి స్థానయో
గభివ్యక్తి హేతుత్వాత్ || ౩౦ || అమృతహేతవఇతి || అమృతం ప్రణ్యుఫలం స్వర్గాదివిద్యాది ఫలంచాపవగస్త
దాభయహేతవై తథాత్వంచ గతఖండే తృతీయాధ్యాయేవణీతం || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || పఠంత్యితి పురుషవ్యక్త్య
యః || ౩౪ || ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవీరతాయాం సూతసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాం జ్ఞానయోగఖండే ఆత్మ
నాస్పష్టికథనం నామ ద్వితీయాధ్యాయః.

ప్రాణాయామపరాణాంతు ప్రాణరత్నాయతేనమః | మూలాధారే ప్రవిష్టాయ మూల దీపాత్మనే
నమః || ౨౯ || నాభికండే ప్రవిష్టాయ నమోహృద్దేశవతినే | సచ్చిదానందపూర్ణాయ నమస్సాక్షా
త్పరాత్మనే || ౩౦ || నమశ్శివాయాద్భుతవిక్రమాయతే నమశ్శివాయాద్భుతవిక్రహాయతే | నమశ్శివా
యాభిలనాయకాయతే నమశ్శివాయామృతహేతవేనమః || ౩౧ || సూతః || య ఇదం పఠతే సత్త్వంస్తా
త్రంభక్త్యా సుసంయతః | తస్యముక్తిః కరస్తాస్యాచ్చంకరప్రియకారణాత్ || ౩౨ || విద్యాధీశభవే వి
ద్యాంవివాహాధీశగృహీభవేత్ | వైరాగ్యకామోలభతే వైరాగ్యం భవతారకం || ౩౩ || తస్మాద్దీనే
దీనేయాయమిదంస్తోత్రం సమాహితాః | పఠంతుభవనాశాధామిదం వాభవచాశనం || ౩౪ ||

ఇతిశ్రీ సాగండేమహాపురాణే సూతసంహితాయాం జ్ఞానయోగఖండే ఆత్మనాస్పష్టికథనం నామ
ద్వితీయాధ్యాయః.

—* అథ బ్రహ్మచర్యాశ్రమవిధిః, *—

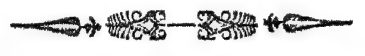
ఈశ్వరః || అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి బ్రహ్మచర్యాశ్రమమునే | ఆమ్నాయైకసుసంసిద్ధమాదరా
చ్ఛృణ్వసువ్రత || ౧ || ఉపసీతోద్విజోవేదానధీయాతసమాహితః | దండంయజ్ఞోపవీతంచమేఖలాంచ
తదైవచ || ౨ || కృష్ణాజినంచకాషాయంశుక్లంవాపస్త్రముత్తమం | ధారయేత్సంత్రతోవిద్వాన్స్వ
సూతోక్తైశ్చమాగతః || ౩ || భిక్షాహారాయథాకామంగురుశుశ్రూషణేరతః | ధారయేద్దైర్భవ
పాలాశాదంతౌకేశాంతికౌద్విజః || ౪ || అశ్వత్థోవాముజుంసౌవ్యమవ్రణంత్యగ్విభూషితం | నాయం
ప్రాతరుపాసీతసంధ్యాంవిప్రస్సమాహితః || ౫ || కామంక్రోధంతథాలోభంమోహంచైవః సజయేత్ |

విదితబృహస్పత్యభిప్రాయః శివో వర్ణాశ్రమధర్మాన్ప్రపంచయతి || తత్ర బ్రహ్మచర్యత్పాత్వకత్వా బాశ్ర
మాంతరాణాంతర్ధమానేవప్రథమమాహ || అథాతఇతి || యతోబ్రహ్మచర్యంప్రథమ ఆశ్రమః - అతోబృహస్పతే
జ్ఞానానంతరంతర్ధమాన్ప్రవక్ష్యామి || ఆమ్నాయైకేతి || శ్రు || అష్టమేవక్షేత్రబాహ్యణముపనయాతేత్యాదిశ్రుతిః ||
౧ || ఉపసీతఇతి || అధ్యాపనస్యవ్యవధాతయా ప్రాప్తత్వేనవిధేయత్వాదుపసీతమధ్యాపయాతేతివాక్యేప్రయోజ
కవ్యాపారవాచిభ్యాంఉపనయనాధ్యాపనధాతుభ్యాం ప్రయోజ్యవ్యాపారలక్షణయా ఉపగచ్ఛేత్సోధీయతేతిహి
వ్యాచక్షతే || ౨ || ౩ || దైర్భవపాలాశావికల్పితా || కేశావితికావితికేశానామంతికౌపురుషశిరస్సమ్మితావిత్యథః || ౪ || ౫ ||
కామమితి || మదమాత్సర్యయోరపుష్పలక్షణం || ౬ || సమిద్ధాగ్నిసముత్థేనేతి || సమిద్ధాగ్నిశ్శివాగ్నిస్తదుత్తేవ

భస్మనా || ఉక్తంహి శివాగమేషు-శుద్ధగోమయమాదాయసద్యోజాతేనభస్మః తత్సముద్భృత్య వామేనపిండంకృత్యానవాంబుభిః || శివాగ్నినాదహేద్ద్విరంతర్యావాచాలయేన్నరం | స్మరన్నిశంనవేకుంభేభస్మశ్చాతేదనంచయేత్ || తతఃకించిత్సముద్భృత్యజప్త్యానుంత్రేణసప్రధా | క్రమశశ్చిరసాకార్యంతేనాగ్నోచప్రభువణం || తతశ్చ యావత్తాజ్ఞానంతావదుద్భృత్యనుంత్రయేత్ | కాలాభిభవన్త్య గాయత్ర్యాబ్రహ్మైశ్వర్యశివాణానా- సద్యోజాతాయవిద్య హేవామదేవాదుభివహే || తన్యో ఘోరఃప్రచోదయాదితి || భస్మ గాయత్ర్యా-విరజానలజమితి || జ్యోతిరహంవిరజానిపాస్తాధూయాసగ్గ్ స్వాహేత్యంత్రయేకంత్రైర్హుతోగ్నిర్విరజానః తదుత్థేన- మేధావీభూయాసం తేజస్వీ

అగ్నికార్యంతథాకుర్యాత్సాయంత్రాతస్వసూత్రః || ౬ || దేవాన్మృషీన్పితౄణాం సూత్రా తపశ్చ యేద్బ్రాహ్మణోత్తమః | సవిధాగ్నిసముత్థేనవిరజానలజేనచ || ౭ || అగ్నిహోత్రసముత్థేన భస్మచాస జతేనచ | అగ్నిరిత్యాదిభివృత్తంత్రైష్షడ్భిర్వాసప్తభిఃక్రమాత్ || ౮ || విశ్వజ్ఞాంగానిసర్వాణిసముద్భూత్యతతఃపరం | తిర్యక్త్రిపుండ్రమురసా లలాటేనకరాదిభిః || ౯ || గ్రీవయాచశుచిర్భూత్వా శివంధ్యాత్వాశివాంతథా || మేధావీత్యాదిభివృత్తంత్రైర్ధాకరయేద్బ్రాహ్మణస్సదా || ౧౦ || త్రియా యువంజమదగ్నేరితినుంత్రేణవాద్విజః | మహాదేవాచనంకుర్యాత్పుష్పాద్వాపత్రతోన్యతః || ౧౧ || మాతరంపితరం జ్యేష్ఠంతథావృద్ధంస్వకంగురుమ్ | అధ్యాత్మజ్ఞానినంత్యంత్రద్ధయేవాభివాదయేత్ || ౧౨ || అసావహంభోనామాస్తీసవ్యోక్తినితిపూర్వకం | ఆయుష్మాన్భవసౌమ్యేతివాచ్యో విప్రాభివాదనే || ౧౩ || అకారశ్చాస్యనామ్నోంతేవాచ్యఃపూర్వాక్షరప్లుతః|వ్యత్యస్తపాణినాకార్యముపసంగ్రహణంగురోః || ౧౪ || సప్యేనసవ్యస్సప్రజ్ఞవ్యాదక్షిణేనతుదక్షిణః | తాకంవైదికంవాపి తథాధ్యాత్మిక మేవవా || ౧౫ || ఆదభీతయతోజ్ఞానంతంపూర్వమభివాదయేత్ | మాతాపిత్రోస్తువంశ్యాంశ్చగురువంశ్యాస్తుణాధికా || ౧౬ || అనువతేతమనసావాచాకాయేసస్వదా | గురుంధృష్ట్వా సముత్తిష్ఠేన్న మసృగ్ త్యాకృతాంజలిః || తేనైవాభిహేతంపశ్చాత్సమాసీనోన్యభావతః | సత్యమేవవదెన్నిత్యమధీతంచనవిస్తరేత్ || ౧౭ || నిత్యనైమిత్తికంకమౌక్షకామనయాధవా | విధ్యుక్తమితిబుధ్యావాశాంతోభూత్వాసమాచరేత్ || ౧౮ || భిక్షామూహ్యత్యవిప్రేభ్యోఽలాభేవణాంతరేవపినివేద్యగురవే శ్చీయాద్బ్రహ్మచారిదినేన || ౧౯ || భవత్పూర్వంచరేద్దేభ్యః ముపసితోద్విజస్తథా | భవన్త్యధ్యంతురాజన్యోవైశ్యస్తుభవదుత్తరం || ౨౦ || అభిశస్తేమసర్వేషుభిక్షాంనిత్యంవివజయేత్ | ప్రాజ్ఞుభోన్నానిభుంజీత సూర్యాభిముఖవవవా || ౨౧ || ప్రత్యుశ్యచరణౌహస్తాద్విరాచమ్యాన్న భుగ్భవేత్ | ప్రాణాయాత్యాదిభివృత్తంత్రైర్హుత్యాప్రాణాహుతీద్విజః || ౨౨ || వేదాభ్యాసైఃకృత్యాన్నాన్యమంత్రతోభవేత్ | ఎవమభ్యాసతస్త్యువై రాగ్యంజాయతేయది || ౨౩ || ప్రవ్రజేత్పరమేహంసేమోక్షకామనయాద్విజః || వైషికీవాగృహీవాపిభవేతాగమీయథారుచి || ౨౪ || ... *
 ఓంభిశ్రీస్కాంధేమహాపురాణే సూత్రసంహితాయాంజ్ఞానయోగఖండే

బ్రహ్మచర్యాశ్రమవిధిర్నామశృతీయోధ్యాయః,

భూయాసమిత్యాదయోమంత్రాః || ౨||౮||౯ || ౧౦|| అన్యత్రభి||అన్యైరక్షతవందనాదిభిః|| ౧౧ || ౧౨ ||అభివాదనే కృతేఅభివాదితైశ్చగుర్వాదిభిరాయష్మాన్భవసౌమ్యదేవదత్తైత్యాదిక్రమేణప్రత్యభివాదనంకార్యమిత్యాహ||ఆయుష్మాన్భవేతివృత్త్యాసర్వమేవదశఽయతి || ౧౩ || ౧౪ || సప్యేనైతి || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || విప్రేభ్యభితి || తదలాభేవణాంతరేమ || ౨౦ || భవత్పూర్వమిత్యాదిభవతిభిక్షాం దేహీతిప్రాహ్మణః || భిక్షాంభవతిదేహీతిక్షత్రియః || భిక్షాం దేహీభవతివైశ్యభివృత్తభవః || ౨౧ || ౨౨ || ప్రాణాయాస్వాహాపానాయస్వాహా వ్యానాయ స్వాహా త్యాదయోమంత్రాః || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ... *
 ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూత్రసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం జ్ఞానయోగఖండే బ్రహ్మచర్యాశ్రమ విధిర్నామశృతీయోధ్యాయః, ... *
 ... *
 ... *

బ్రహ్మచర్యధర్మాంతస్సంగ్రహేణోక్త్యాగృహస్థధర్మాన్వత్తుంప్రతిజానీతే || అథాతత్త్వేతి || యతశ్చరితబ్రహ్మచ
ర్యవైదివవివాహాఃయథాహుః || వెదానధీత్యవేదావావేదంవాపియథాక్రమం | అనిపు త బ్రహ్మచర్యోలక్షణ్యాంస్త్రి
యముద్వహేదితి || అత స్తదనంతరంగృహస్థధర్మాఉచ్యంతే || ౧ || స్నాత్వాసమావర్తనం కృత్వా ప్రవరవజ్జిత
ఇతి || అస్మాన్నాషణగోత్రజాతిస్త్వేతే-సమంత్రకమితి || అమోహమస్తి సాత్వమిత్యాదయోమంత్రాః || ౨ || ౩ || ౪ || ౫ ||
ఆత్మధర్మమితి - నార్యమణంపుష్యతినోసఖాయం- కెవలాఘోభవతి కెవలాదీతిశ్రుతేః || నపచేదన్నమాత్మన ఇతి
స్వతేత్త్వ || ౬ || ౭ || యత్రాథాంశరీరయాత్రాథాం || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || సర్వే

ఓమతశ్చరః || అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి గాహాన్ధ్యంసంగ్రహేణతు | అధీత్యవేదాన్విధివత్పుర్వో
క్తేనైవవత్త్వేనా || ౧ || ఆచార్యానుజ్ఞాయాముక్తస్సాత్వాగాహాన్ధ్యమాచరేత్ | అథానుకూలే
గోత్రేజప్రవరాదివివజ్జితే || ౨ || స్వసూక్తేనైవమాగేణవరయేతుగౌలజాంస్త్రియం || ౩ || సర్వ
లక్షణసంపన్నాంసాధీమన్యాంవివజ్జయేత్ || ౩ || ఋక్షసంజ్ఞానదీసంజ్ఞాన వృక్షసంజ్ఞానచవజ్జ
యేత్ | తయాధమంచ రేన్నిత్యమాపాసనపురస్సరః || ౪ || ఔపాసనవిహీనస్తు పతత్యేవనసం
శయః | ఋతుకాలేంగనాసేవాం కుర్యాత్ప్రాజ్ఞస్సమంత్రకం || ౫ || దేవాద్యశిధిభిక్షాథాంపచేన్నై
వాత్మకారణాత్ | ఆత్మధాంయఃపచేన్మోహాన్నరకాథాంసజీవతి || ౬ || ధర్మాధాంజీవనం
యేహంసంతానాథాంచమైఘనం | తేమువ్యంతేహిసంసారాన్నాన్యేనారకినస్తథా || ౭ || యాజనా
ధ్యాపనాభ్యాంచవిశుద్ధేభ్యఃప్రతిగ్రహేత్ | యత్రాథామాజయేదథాంయాగాథాంచ ద్విజోత్త
మాః || ౮ || నిజానేసిర్భయేదశేణిన్మాత్రాదివివజ్జయేత్ | ప్రత్యేకయెద్ధుదంశిశ్చం పాదద్వం
ద్వంకరద్వయం || ౯ || మృజ్జలాభ్యాంయథాశక్తిగ్ధాంధలెపనివృత్తయే | యావన్తాత్రాస్త్రనశుద్ధిస్తావ
చ్ఛాచంవిధీయతే || ౧౦ || పశ్చాదాచమనంకుర్యాద్దంతకాష్ఠంసమాచరేత్ | ద్వీరాచమ్యుచనస్సాన్
త్వాకృత్యశేషంసమాపయేత్ || ౧౧ || ప్రాణాయామత్రయంకుర్యాద్ధాయతీంచజపెన్నరః | ఉపస్తానంత
తఃకుర్యాద్వేదపారాయణంతతః || ౧౨ || బ్రహ్మయజ్జంతతఃకుర్యాన్మధ్యాహ్నాప్యేవ మాచరేత్ |
అన్యానియానికమాణితానిశిశ్యంసమాచరేత్ || ౧౩ || అగ్నికార్యంతతఃకుర్యాద్బలికర్తాదికంతథా |
నిత్యత్రాధంతథాదానమశక్తానాంచరక్షణమ్ || ౧౪ || దయాంసర్వమసూతేమ కుర్యాద్గాహాన్ధ్య
మాశ్రితః | యతీసంరక్షణంకుర్యాదన్నపానాదిభిస్సదా || ౧౫ || యతీశ్చబ్రహ్మచారీద పక్వాన్న
స్వామినాపుభా | తయోరన్నమదత్వాతుభుక్త్వా చాండ్రాయణంచరేత్ || ౧౬ || యతీహస్తైజలం
దద్వాద్వైక్షుండద్వాక్షునజలం | తద్వైక్షుంమేరుణాతుల్యంతజ్జలంసాగరౌపమం || ౧౭ || ఎకవా
రంగృహీనిత్యమశ్నీయాదుత్తమంహితత్ | ద్వివారంవాసమశ్నీయాద్వాత్రింశద్ధ్రాసముద్వహేత్ || ౧౮ ||
కుకుటాండప్రమాణేననవృష్ట్యానవిషాదవాత్ | హిమజపెచభుక్తౌచగురువృద్ధాద్యుపాసనే || ౧౯ ||
తథైవాచమనైజ్ఞోపవీతీస్యాన్నచాన్యథా | వైణవీంధారయెద్వప్తింసోదకంచకమండలుం || ౨౦ || ఉద్ధూ
శనంసకృతుగర్యాత్సవదాచాక్రవత్త్వేనా | త్రైయ్యంబకేనమంత్రేణసతారేణశివేనచ || ౨౧ || త్రి
పుండ్రీంధారయెన్నిత్యంగృహస్థాశ్రమమాశ్రితః | తేనాధీతంత్రుతంతేనతేనసవమనుష్మితం || ౨౨ ||
యేనవిప్రేణశిశిక్రిపుండ్రీంభష్టనాధృతమ్ | క్రిపుండ్రీంధారయెద్భక్త్యామనసాపి నలంఘయేత్ ||
౨౩ || శుక్రావిధీయతేయస్మాత్తత్త్వగీపతితోభవత్ || ౨౩ || రుద్రాక్షంధారయెన్నిత్యంరుద్రాక్షా

మహాతేష్వితి - యతోగహస్థాశ్రమస్స ర్వేషాముపజీవ్యః | శ్రూయతేహి || గ్రహస్థాశ్రమ ముద్దిశ్య అయమాత్మా
సర్వేషాంభూతానాంలోకానాంసయజ్ఞహోతియద్యజతేతేనదేవానాంలోకః | అథయదనుబూతే తేనఋషీణాం
అథపితృభ్యోరుణాతియస్ప్రిజామిచ్ఛతేతేనపితృణాంఅయంమనుష్యాన్వాసయతేయచ్ఛతేభ్యోన్నందదాతీతేన
మనుష్యాణాంయదస్యగృహేశ్వపదాచయంసిపివీలికాఉపజీవంతేతేనతేషాంలోకఇతి || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ ||
నచాన్యథేతిఉపవీతహితోనస్యాదిత్యధః || ౨౦ || సతారేణశివేనసప్రణవేనపంచాక్షరేణరుద్రాక్షాణామితీశ్రుతే ||
౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || నిష్కామస్యజ్ఞానాజననాయయజ్ఞాదయిత్యుక్తం- సకామస్య స్వగాదికంజన

యతీత్యాహ - స్వగణకామగతి- యదిస్వగణకామఃతహాయజ్ఞోత్స్వగణంయతీతిస్వగణకామోయజలేతియజ్ఞేన వివిధిషంతీతిశ్రుతేః ॥ ౨౭ ॥ గృహశ్రమాత్సన్యాసాదితిబ్రహ్మచర్యంసమాప్యగృహీభవేత్ - గృహేద్వసీమాత్సాప్రవేశత్ - యదివేదేతరథాబ్రహ్మచర్యాదేవప్రవేశత్ - గృహేద్వాననాశ్చేతి॥౨౮॥౨౯॥విరక్తాపీతి-ముముక్షుశ్చైత్పరమ హంసాభవేత్॥అముముక్షురపిశక్తశ్చేద్ధంసోబహూదకోవాభవేదశక్తశ్చేత్కుటీచకోవాభవేదిత్యర్థః ॥ ౩౦॥అవిరక్తాగృహీతతోగాహాస్థ్యాద్వానప్రస్థాశ్రమమాశ్రయేదిత్యర్థః- యావదాయుష్యంవాసమ్యగ్గృహస్థ్యమాచరేత్ ॥ ౩౧॥గాహాస్థ్యస్యప్రాశస్త్యహేతుమాహగ్రీహస్థాదాశ్రమాదితి ॥ యతఃఆశ్రమాంతరాణాంసర్వేషాంస్వయాపలాభస్సద్భర్తృపరిపాలనంచగృహస్థాశ్రమనిబంధనఃఅతస్సప్రశస్త్యిత్యర్థః ॥ ౩౨ ॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాంసూత్రసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం జ్ఞానయోగఖండేచతుర్థోధ్యాయః ॥ ...

ణామితిశ్రుతిః । లింగేననుచయెన్నిత్యం దేవదేవం మహేశ్వరమ్ ॥ ౨౪ ॥ అగ్నినాధాయవిధివ తుగర్యాద్యజ్ఞమనంతరమ్ । యజ్ఞైస్సర్వాణిపాపానినశ్యంతీహనసంశయః॥ ౨౫ ॥ ప్రక్షిణాశేష పాపస్యశుద్ధాంతఃకరణస్యతు । దేవదేవపరిజ్ఞానెవాంఛాజాయతసువ్రత ॥ ౨౬ ॥ స్వర్గకామోయ దిస్వర్గంయతియజ్ఞాద్విజోత్తమాః । ఘృతముత్పాదయెత్స్యాంపితృణామృతశాంతయే॥౨౭॥స త్యంబ్రూయోత్ప్రియంబ్రూయోత్సర్వభూతేషుసర్వదా । ఏవంసమాచరేద్విప్రోవిరక్తశ్చేద్గృహ శ్రమాత్॥౨౮॥ సన్యసెత్సర్వకర్మాణివేదాంతాభ్యాసయత్సవాః । వేదాంతశ్రవణాభావపతితోయంభ వేద్భ్రువం ॥ ౨౯ ॥ విరక్తాఃపృథుముముక్షుశ్చేద్ధంసావాసన్యసేద్గృహీ । బహూదకోవాశక్తశ్చేన్నన్యసేద్వి ప్రఃకుటీచకః ॥ ౩౦ ॥ అవిరక్తాగృహీచాంతేవానప్రస్థంసమాశ్రయేత్ । అథవా యావదాయుష్యంగా హాస్థ్యంసమ్యగాచరేత్ ॥ ౩౧ ॥ గృహస్థాదాశ్రమాత్సర్వేసముత్పన్నాస్సురక్షితాః । తస్మాద్గృ హస్థవేసన్యాసవిరక్తాద్విజస్సదా॥౩౨॥ ఓమ్ఇతిశ్రీ సాంజేమహాపురాణేసూతంహితాయాంజ్ఞాన యోగఖండే గ్రీహస్థాశ్రమవిధిర్నామ చతుర్థోధ్యాయః, ... *
— ❧ వానప్రస్థాశ్రమవిధిః-❧ —

అథాతస్సంప్రవక్ష్యామివానప్రస్థాశ్రమంమునేపుత్రేభార్యంవినిక్షిప్యగృహీత్వావాసమాహితః॥ శుక్లపక్షేశుభేవారెశుభనక్షత్రేసంయుతే । సుముహూలేవనంగచ్ఛేద్గృహస్థశ్చోత్తరాయణే॥ ౨॥ యమాదిసహితశ్శుద్ధస్తవఃకుర్యాత్సమాహితః । శాకమూలఫలాశీస్యాత్తేనశంపూజయెద్విజః॥౩॥ గ్రామాదాసియవాశ్చీయాన్గ్రామాన్సోడశబుద్ధిమాః । జటాంచబిభృయాత్తద్వన్నఖరోమాణినోత్సృ జేత్॥౪॥ వేదాభ్యాసంసదాకుర్యాద్వాగ్యతస్సుసమాహితః । అగ్నిహోత్రంచ జుహుయాత్సంచ యజ్ఞంసమాచరేత్॥౫॥ చీరవాసాభవేతుగర్యాత్సానంత్రీషవణంబుధః । సవభూతానుకంపీస్యా త్ప్రీతిగ్రహపిషడితః॥ ౬ ॥ వర్జయెన్మధుమాంసానిభౌమానివనజానిచ । ఏకవారంసమశ్చీయాద్రా

బ్రహ్మచర్యాదుత్తమం గాహాస్థ్యమభిధాయతతోప్యుత్తమం వానప్రస్థాశ్రమం వక్తుం ప్రతిజానీతే - అథా తఇతి - యతోగృహస్థాదుత్తమోవనస్థః - యదాహుః ॥ బ్రహ్మచారీగృహస్థశ్చవానప్రస్థాధభిక్షుకః । చత్వార ఆశ్రమాఃప్రోక్తాఃయోయఃపశ్చాత్పక్షత్తమ ఇతి - అతోగృహస్థధర్మాభిధానానంతరం వానప్రస్థధర్మాభిధాన మిత్యర్థః ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ తేనేశమితి ॥ తతఃప్రభృతికంహివానప్రస్థస్య స్వధర్మసుష్ఠానమేవేశ్వరస్యపూజా । స్వ కర్మణాతమభ్యర్చ్యసిద్ధిం విందతిమానవిత్యుక్తం ॥ ౩ ॥ షోడశేతి ॥ యతఃఆహుః - అష్టాగ్రామామునేర్పత్యో షోడశారణ్యవాసినాం-త్రీగశతంగృహస్థానాంయథేష్టంబ్రహ్మచారిణామితి॥౪॥సూక్రమతేహి॥పంచవాసితేమహాయ జ్ఞాసుతతివ్రతాయంతే - సతతఃసంతృప్తంతేదేవయజ్ఞఃపితృయజ్ఞౌ భూతయజ్ఞౌ మనుష్యయజ్ఞౌ బ్రహ్మయజ్ఞ ఇతి. యదగ్నో జుహూత్యపి సమిధంతద్దేవయజ్ఞస్సంతృప్తతే - యత్ప్రీత్యభ్యస్వధాకరోత్యప్యపస్తష్పితృయజ్ఞ స్సంతృప్తతే - య ద్భూతేభ్యోబలిగహరతి తద్భూతయజ్ఞస్సంతృప్తతే - యద్భూతాణ్యేన్నందదాతితత్సమ్యయజ్ఞ స్సంతృప్తతే- యత్స్వాధ్యాయమధీయేత్రేకామప్యచంయజుస్సామ వాతబ్రహ్మయజ్ఞస్సంతృప్తతఇతి । భౌమానిశశాదీని-వనజాని వనజలజానికచ్చపాదీనిపంచపంచనఖాభిక్షాః గోధాకశ్చాపిశల్యకాః - శశశ్చనకులశ్చఇత్యాదిగృహస్థస్యానుజ్ఞా

తాన్యపిమధుమాత్మకంచవనస్థైర్యవర్జనీయమిత్యర్థః || ౬ || ౭ || ౮ || కృచ్ఛాచంద్రాయణమితి || కృచ్ఛలక్షణముక్తం -
మననా - శ్లో || శ్మగ్రిహంప్రాతస్త్ర్యహంసాయంశ్మగ్రిహంమధ్యేత్వయాచితం | శ్మగ్రిహంపరంతునాశ్మయాత్స్మగ్రి
జాపత్యంచతద్విజ్ఞప్తి - గ్రాససంఖ్యామాహ - ఆపస్తంబోపి-సాయంద్వావింశతి గ్రా-సా-ప్రాతష్షడ్వింశతి స్త్ర్య
తాః - చతుర్వింశతివారాశ్చ గ్రాసం నిరశనం స్త్ర్యతం - గ్రాసప్రమాణమపి తేనైవోక్తం - కుకుటాంధప్ర
మాణేణదాన్యంవావిశేత్సుఖమితి || ౯ || పంచతపాగ్నితి - పంచతపాంసితాపకానిదిక్పతుప్తయమగ్నయః ఉపగ్రా
దిత్యశ్చేతియస్యపంచతపాః - అభ్యాసకాశగ్నితి - అభ్యాసదర్శనావకాశోగృహద్బాహ్యశ్చత్వరాదికాః తత్రగత ఉత్స
ర్థః || ౧౦ || ఉపస్థుశ్మగ్రిహంప్రాతస్త్ర్యహంసాయంశ్మగ్రిహంమధ్యేత్వయాచితం | ఉపస్థుశ్మగ్రిహంపరంతునాశ్మయాత్స్మగ్రి
వాహరః - తదశక్తాపయఃప్రభృతిశక్త్యనుసారేణకుర్యాదిత్యర్థః - స్మగ్రితేహి - మూలంఫలంపయఆపో వాయు
రాకాశ ఇత్యంతరజాయతగ్నితి - అబ్జమధ్యమేవకస్యాబ్జస్య సంవత్సరస్యమధ్యే సదావాయుమేవభత్యయన్నిత్యర్థః ||
౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || అధునాచతుర్థాశ్రమమాహ - అథవాగ్నిమిత్యాదినాస్తర్థతే - ఆత్మన్యగ్నిస్సమారోప్యసాబ్జ
ప్రాణః ప్రవ్రజేద్గృహదితి || అనగ్నిరనికేతస్సాన్యదశర్తాశరణా మునిరిత్యాపస్తంబోప్యాహ || ౧౪ || గృహస్థ
స్యోక్తః యస్త్రియంబకమితిమంత్రః - సప్రణవపంచాక్షరశ్చ తేనేత్యర్థః || ౧౫ || కుటీవకబహూదకాది చాతుర్వి
ధ్యంచవత్సృతి తత్రధర్మానుష్ఠానసామర్థ్యానుసారేణసన్యాసధర్మః ప్రపంచస్తు అనంతరాధ్యాయే వత్సృతే || ౧౬ ||
౧౭ || ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాంసూత్రసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాంజ్ఞానయోగఖండేపంచమోధ్యాయః.

త్రోధ్యానపరోభవత్ || ౭ || జితేంద్రియోజితక్రోధోభవేదధ్యాత్వ చింతకః | భూమాశయాతసా
విత్రింసతతంచజపద్విజః || ౮ || క్రోధపైశున్యనిద్రాదిదురతఃపరివజయత్ | కృచ్ఛచంద్రాయణం
కుర్యాన్వాసిమాసివశస్థితః || ౯ || గ్రీష్మేపంచతపాశ్చస్యాద్వర్షాస్వభ్యావకాశకః | ఆప్రీవా
సాస్తుప్తేమంత్రేక్రమశావధానయత్పః || ౧౦ || ఉపస్థుశ్మగ్రిహంప్రాతస్త్ర్యహంసాయంశ్మగ్రిహంపరంతునాశ్మయాత్స్మగ్రి
ఎకపాదేనసంతిష్ఠేద్వాయుభతోజితేంద్రియః || ౧౧ || పయఃపిబేచ్ఛుక్లపత్యేకృష్ణపత్యేచగోమయమ్ |
శీర్ణపర్ణాశనావాస్యాతకృచ్ఛింవావతయత్సదా || ౧౨ || యోగాధ్యానపరోభూత్వాధ్యాయే
త్పశుపతింశిషమ్ | కృష్ణాజినీసాత్తరియోశుక్లయజ్ఞోపవీతవాత్ || ౧౩ || అథవాగ్నింసమారోప్యసాబ్జ
నిధ్యానతత్పరః | అనగ్నిరనికేతస్సాన్యమనిమోక్షపరోభవత్ || ౧౪ || సదాపనివదభ్యాసేయత్న
వాత్స్యాత్సమాహితః | త్రిపుండ్రాద్ధృతనంకుర్యాద్ధృహస్థస్యోక్తమంత్రతః || ౧౫ || యదావైరాగ్యము
త్పన్నంతదైవప్రవ్రజేద్వనీ | బహూదకావాహంసోవాముముత్యఃపరహంసకః || ౧౬ || సర్వసం
గ్రహరూపేణసత్యముక్తంబృహస్పతే | తస్మాత్సర్వప్రయత్నేనత్రధర్మానిధిసువ్రత || ౧౭ ||

ఇతి శ్రీసాగం దేవహాపురాణే సూత్రసంహితాయాం జ్ఞానయోగఖండే వానప్రస్థవిధిర్నామ
పంచమోధ్యాయః. *

సవ్యాసాశ్రమవిధిః,

ఈర్వరః || అథాతస్సప్రవ్రవత్క్రోమిసన్యాసాశ్రమముత్తమమ్ | చతుర్విధాస్తువిజ్ఞేయాభితువోవృత్తిభేదతః ||
౧ || కుటీవకోమునిశైష్ఠతదైవచబహూదకః | హంసఃపరమహంసశ్చ తేహం వృత్తింవదామితే || ౨ ||

వనస్థప్రసంగోనాద్విష్టమేవ కుటీవకాదిచతుష్టయం తద్ధర్మంచాభిధాయప్రసన్నమనువదతి - అథాతగ్నితి - యత
ఉత్తమాశ్రమత్రయ ధర్మసంధం సాంసారిక విషయకామేశూయతే - శూయతేచ - త్రయోధర్మసంధాః
యజ్ఞోధ్యయనందానమితిప్రథమః - ద్వితీయోబ్రహ్మచర్యాచార్యకులవాసోత్పతీయోత్యంత మాత్మానమాచార్యకులే
ససాదయంత్యర్వ - ఎతేపుణ్యలోకాభవంతీతి - అతస్తతో విరక్తస్యానంతరంపునరా వృత్తిరహితబ్రహ్మన్య సా
ప్రయేజ్ఞానసంధస్సన్యాసఉత్పతే - శూయతేహి || బ్రహ్మసంస్థామృతత్వమేతి - బ్రహ్మణి సంస్థానంసన్యజ్ఞిష్ఠా
యస్యచతుర్థాశ్రమిణఃసబ్రహ్మసంస్థస్స ఎవాపవగమమృతత్వంప్రాప్నోతి - అశ్రమాంతరాడామపిబ్రహ్మసంస్థత్వ
సంభవంప్రాపయ్యపరిహృతంతత్త్వవిధిః - లోకకామాశ్రమిబ్రహ్మ నిష్ఠామహాతివానవా - యథావకాశహి
బ్రహ్మైష జ్ఞాతుమహాతీత్యవారణాత్ | అనన్యచిత్తతాబ్రహ్మనిష్ఠా సౌకర్మకథం - కర్మత్యాగితోబ్రహ్మనిష్ఠా

మర్నతి - సెతరత్తి ॥ వివృతంచైత్రైరెవత్రయోధర్మసంధాతిత్యత్ర ఆశ్రమానధిక్యత్యసర్వపతేభ్యులాకాభవం
తీతి - ఆశ్రమానుష్ఠాయినాంభ్యులాకమభిధాయబ్రహ్మసంస్థీమృతత్వమేతీతిమోక్షసాధనశ్చైవ బ్రహ్మనిష్ఠాప్రతి
పాద్యతే - సయంబ్రహ్మనిష్ఠాభ్యులాకకామినః ఆశ్రమధర్మేణాపిసంధావ్యతే - ఆశ్రమధర్మాననుష్ఠాయయథా
వకాశంబ్రహ్మనిష్ఠాయోగార్హుంసుకరత్వాత్ - నహిలోకకామిబ్రహ్మనజానీయాదితినిషేధాస్తి ॥ తస్మాదస్తిసర్వస్యా
శ్రమిణోబ్రహ్మనిష్ఠేశిప్రాప్తేఽపైబ్రూమః॥బ్రహ్మనిష్ఠానామసర్వవ్యాపారపరిత్యాగేనానన్యచిత్తయాబ్రహ్మణీసమాప్తిః
నచాసౌకమకమాశైవభవతి - కర్మానుష్ఠానత్యాగభావయోః పరస్పరవిరోధాత్తస్మాత్తత్త్వత్యాగినవబ్రహ్మనిష్ఠేతి
వృత్తిభేదఇతి. ఆచారభేదఇతి ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ తత్త్రకుటీచకస్యవృత్తిమా హకుటీచకశ్చేతి ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥
జలవచిత్రంజలశోధనేనపవిత్రవస్త్రం ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ మృత్తనిత్రమితి॥మృత్తన్యతేయయాస్నానాద్యధ౯॥కృపాణికాం
తీక్షణ్యలోహఘటితాం ॥ ౯ ॥ స్వాధ్యాయఇతి॥ స్వాధ్యాయఏవవాచముత్సృజ్యచూనః ॥ ౧౦ ॥ హంసస్యవృ

కుటిచకశ్చసన్యాసీస్వేన్యవత్స = నిత్యశః|భిక్షామాదాయభుంజీతస్వబంధునాన్యహేన్యహే||౩||శిఖా
యజ్ఞోపవీతీన్యాత్రిదండినకమండలుః | సపవిత్రశ్చకాషాయాగాయత్రీచజపేత్సదా || ౪ ||సర్వాం
గోడ్ధాశనంకుర్యాత్త్రిపుం|డంచత్రిసంధిషు | శివలింగార్చనంకుర్యాచ్ఛ్రీధ్రయైవదిసేదిసే||౫|| బహుత
దకశ్చసన్యాసీబంధుపుత్రవివజితః|సప్తాగారంచరేద్భిక్ష్యమేకాన్నంపరివజాయేత్ || ౬ || గోవా
తెనసమున్నద్ధంత్రదండంశిక్యమద్భుతం| పాత్రంజలపవిత్రంచకౌపీనంచకమండలుమ్, ౭ || అచ్ఛాద
నంతథాకంథాంపాదుకాంఛత్రమద్భుతం | పవిత్రమజినంసూచింతక్షణంచాక్షుసూత్రకం || ౮ ||
యోగపీఠంబహిర్వస్త్రంమృష్టనితంకృపాణికాం | సర్వాంగోడ్ధాశన తద్వత్త్రిపుం|డంచైవధార
యేత్ || ౯ || శిఖాయజ్ఞోపవీతంచదేవతారాధనేరతః | స్వాధ్యాయేసర్వదావాచముత్సృజేద్ధ్యానత
త్పరః || ౧౦ || సంధ్యాకాలేదసావిత్రీంజపసకముసమాచరేత్ | హంసఃకమండలుంశిక్యంభిక్షా
పాత్రంతత్రైవచ||౧౧|| కంఠాంకౌపీనమాచ్ఛాద్యవ్యంగవస్త్రంబహిఃపటం ఏకంఛవైణవందండం
ధారయేన్నిత్యమాదరాత్|| ౧౨|| త్రిపుండ్రోద్ధాశనంకుర్యాచ్ఛ్రీవలింగంసమర్చయేత్ | అష్టాగ్రా
సాంత్యకృన్నిత్యమశ్నీయాత్సశిఖావశేత్ || ౧౩ || సంధ్యాకాలేతుసావిత్రీంజపమధ్యాత్మచింతనం|
మానసేవాంతథాకృచ్ఛ్రింతథాచాంద్రాయణాదికమ్ || ౧౪|| కుర్యాద్ద్రామైకరాత్రేణన్యాయైవస
మాచరేత్ | పరిహారస్త్రిదండంచరజ్ఞుంగోవాలనిమితం|| ౧౫|| శిక్యంజలపవిత్రంచపవిత్రంచక
మండలుమ్ | పక్షిణామజినంసూచింమృష్టనితంకృపాణికాం ||౧౬|| శిఖాయజ్ఞోపవీతంచనిత్యకమ
పరిశృజేత్ | కౌపీనాచ్ఛాదనంవస్త్రంకంఠాంశితసేవారికమ్ || ౧౭ || యోగపట్టంబహిర్వస్త్రంపా
దుకాంఛత్రమద్భుతమ్ | అక్షమాలాంచగృహీణ్యాత్వైవణవందండమవ్రణమ్|| ౧౮ || అగ్నిరిత్యాది
భిర్మంత్రైఃకుర్యాద్దధాశనంమదా| ఓమత్యేవతతఃప్రోద్ధ్యసహంసేనత్రిపుండ్రకమ్|| ౧౯||మృత్యా
త్రంకాంస్యపాత్రంవాదారుపాత్రంచవైణవం| పాణిపాత్రంచగృహీణ్యాదాచక్ష్మైవతథోదనమ్||
౨౦|| బహుతకానాంహతసానాంపాణిపాత్రంతథోదరమ్| కాంస్యపాత్రంసవిధ్యుక్తంమృత్యాత
మితహిక్షుతిః ||౨౧|| మాధూకరంతత్రైవాన్నంపరహంసప్రథాచరేత్ | నాత్యశ్శశిస్తుయోగోస్త్రినచై

త్రిమాహా॥హంసంకమండలుమితి ॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ పరమహంసస్వవృత్తిమాహ-పరమహంసస్త్రిదండమితి॥ ౧౫॥
౧౬ ॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ఓమ్ఓమ్ఓమ్ఓమ్మితి॥ అజపానహితేనప్రణవేన॥ తిరుత్తైన॥ త్రిప్రండ్రంకుర్యాత్ ॥ ౧౯॥ హేయోపాదేయవివ
క్షయాప్రథమంసాధారణ్యేన సంభవత్పాత్రజాతముపదిశతి ॥ మృత్పాత్రమితి ॥ ఏతచ్ఛాలాబుపాత్రస్యాత్వ
పలక్షణం-మృత్పాత్రోపలాబుపాత్రం॥ దారుపాత్రమివెత్త్యాదిశ్రుతేః - ఉద్గిష్టానాం మధ్యేఉపాదేయమాహ-ఎతస్య
కాంస్యవ్యతిరిక్తసోపలక్షణం- ఉపాదేయమన్యదపిసముచ్చిన్నోతి॥ ౨౦॥ తథోదరమితి॥ ఎతస్యనకవలంపరమహంసానా
మివెత్త్యాహ - బహువిధకానామపి పాత్రాంతరమపిసముచ్చిన్నోతి - పాణిపాత్రమితి॥ యథోదరంతథాపాణిపాత్ర
మిత్యుధః ॥ తథాదారుణీశ్రుతిః॥ పాణిపాత్రముదరపాత్రంచేతి- ఉపాదేయమభిధాయహేయమాహ- కాంస్యపా
త్రంనేతి ॥ మృత్పాత్రమితిశ్రుతిరితి- యథాదితారుణీశ్రుతిః ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ సత్యాన్యతవదికతమితి॥

అసత్త్వసత్త్వమపివజామేత్ - చిత్రైకాగ్ర్యివోధాదిత్యధః-శూయతేహీ||శు||తమేవైకం జానథ అత్తానమ
న్యావాచోవిముంచథేతి || స్మర్యతే || త్యజధమమధమంచఉభేసత్యాన్యతేత్యజ | ఉభేసత్యాన్యతేత్యక్వా యేన
త్యజసీత త్యజేతి || ౨౫ || చాతుమాన్యమితి || వమాన్యైకత్రవాసంచత్వారోమాసాశ్చాతుమాన్యం తద్ధితాదై
ద్విగుః - స ర్వేషాంచతువిభానాంయతీనాంపరమహంసవ్యరి క్తస్యప్రధానంజప్యమాహ- కుటీచకఇతి|| మోక్షప్ర
యోజనముద్దిశ్యసావిత్త్యైవతత్త్వమనుసంధత్యిత్యధః- పరమహంసస్యప్రణవైకనిష్ఠతాంవివక్షుఃప్రణవైకనిష్ఠతా
మాహ-ప్రణవాద్యాఇతి-శు||ఓమితి|చాక్షుఃప్రవక్ష్యన్నాహ|బ్రహ్మపాశ్చవాసీతి-|బ్రహ్మేవాపాప్నోతీతిశుతే||
ప్రణవేపర్యవస్థితాఇతి - ప్రణవస్యవేదత్రయ సారత్వాత్తత్ప్రతినిధిత్వం తథాత్వంచశూయతే || ఛ.దోగోపనిషది||

కాంతమనశ్చతః|| ౨౨|| తస్మాద్యోగానుగుణ్యేనఘంజీతపరహంసకః | అభిశంతుసముత్సృజ్యసా
ర్వవణికమాచరేత్||౨౩|| ఉత్తరోత్తరలాభేతుపూర్వపూర్వంపరిత్యజేత్ | గురుశుశ్రూషయానిశ్య
మాత్మజ్ఞానంసమన్యసేత్||౨౪|| సానంశానమభిధ్యానంసత్యాన్యతపివజితం | లాభమోహపరి
త్యాగందంభదర్పాదివజఃనమ్ || ౨౫ || చాతుమాన్యంచసర్వేషాంచదంతిబ్రహ్మవాదినః| కుటీచక
శ్చహంసశ్చ తద్భేదబహువిధకః|| ౨౬ || సావిత్రిమాత్మసంపన్నాంభజేయుమోక్షకారణాత్ | ప్ర
ణవాద్యాస్త్రయోవేదాఃప్రణవేపర్యవస్థితాః|| ౨౭|| తస్మాత్ప్రణవమేవైకంపరహంసస్సదా జపేత్ |
సంధ్యాకాలేచశుద్ధాత్మాప్రణవేనసమాహితః || ౨౮ || షట్పాద్యామక-కుర్యాజ్జపేదస్తోత్రంశ
తమ్ | వివిక్తదేశమాశ్రిత్యసుఖాసీనస్సమాహితః || ౨౯|| యథాశక్తిసమాధిస్థాభవత్సన్యాసేనాంవరః|
క్రమాద్వాక్రమతోవిద్వా సుత్తమాంవృత్తిమాశ్రితః|| ౩౦ || ఉత్తమాంవృత్తిమాపన్నో ననీచాం
వృత్తిమాశ్రయేత్ | ఉత్తమాంవృత్తిమాశ్రిత్యనీచవృత్తింసమాశ్రితః||౩౧|| ఆయాథపతితోజ్ఞేయస్సర్వ
కమబహిష్కృతః| ప్రవ్రజంతంద్విజంద్యష్టాస్థానాచ్చలతిభాస్కరః|| ౩౨ || ఏవ మేమండలంభిత్వా
బ్రహ్మలోకంగమిష్యతి | రూపంతుద్వివిధంప్రోక్తంచరంచాచరమేవచ || ౩౩ || చరంసన్యాసినాం
రూపమచరంమృత్యుయాదికమ్ | యస్యాశ్రమవతోసత్యంవతఃతేమునిసత్త్వమ్||౩౪|| నతస్యదుర్భభం
కించిత్ప్రీమలోకమవిద్యతే| దుష్కత్తోవాసువృత్తోవామూఘోవాపండితోపివా|| ౩౫|| వెషమాత్రే
ణసన్యాసీపూజ్యస్సర్వేశ్వరోయథా| బ్రహ్మచర్యాశ్రమస్థానాంబ్రహ్మదేవవిప్రకీర్తితః||౩౬|| గృహస్థా
నాంతథావిష్ణుశ్రితాంచమహేశ్వరః ||౩౭|| వానప్రస్థాశ్రమస్థానామాదితోదేవతామతా||౩౮||
దశనాత్స్పృశనాత్సన్యసర్వంసత్యతిపాతకం|తస్మాత్సర్వేషుకాలేషుసూర్యస్సన్యాసమాశ్రితః||౩౯||
మృతేనదహనంకార్యంపరహంసస్యసర్వదా| కర్తవ్యంఖననతస్యనాశాచనోదకక్రియా||౪౦||అశ్వ
త్థస్థాపనంకార్యంతద్దేశధ్వర్యుతామునే | అశ్వత్థేస్థాపితేతేనస్థాపితోహిమహేశ్వరః || ౪౦ || అశ్వే
మామపిభిక్షూణాంఖననంపూర్వమాచరేత్ | ఏశ్వాగ్ల్యహేయథాశాస్త్రంకుర్వాద్దహనముత్తమమ్||
౪౧||అశ్వమేధఫలంతస్యస్నానమాత్రాశ్చుభ్యతి| సర్వముక్తంసమాసేనతశశివ్యస్యధీవతః || ౪౨||
తస్మాదేతద్విజానీహివేదాంతాథకప్రకాశనమ్ || ౪౩|| ఇతిశ్రీసాంగదేమహాపురాణే సూతసం
హితాయాంజ్ఞానయోగఖండేసన్యాసాశ్రమవిధిర్నామ షష్ఠాధ్యాయః.

బ్రహ్మచరబ్రాహ్మణేచలోకవేదవ్యావృత్త్యాక్షరతోయత్సారత్వంప్రణవస్య త్రైతిరీయోపనిషదిచబ్రహ్మయజ్ఞప్రకరణే-
ఓమితిప్రతిపద్యతే-ఏతద్వైయజుస్త్రయ్యావిద్యాంప్రతీతి||షట్టాంప్రాణాయామానాంసమాహారషట్పాద్యామం
సాత్రాదిభ్యః ప్రతిషేధఇతి- ప్రక్రమాదితి- బ్రహ్మచర్యంసమాప్యగృహీభవేత్- గృహద్యధిగృహత్వా ప్రవ్రజేదితి జా
బాలిశుతిః - అక్రమతోభవేదితియదివేతరధాబ్రహ్మచర్యాదేవప్రవ్రజేత్ గృహద్యధితి - తత్త్రైవాశ్వత్థేస్థాపిత ఇతి
లేవాధ్వర్యుతాతత్రాశ్వత్థస్థాపనమాత్రేణాపిశివలింగస్థాపనేన యత్ఫలంతల్లభ్యతేఇతిభ్యధః - తస్యప్రకృతస్యత
త్త్వింస్థానేస్థాపితస్యాశ్వత్థస్యపరమేశ్వరస్యవాదశశనస్సశనాభ్యాంవాసర్వపాతకానాంనాశకమిశ్యధః||

ఓంఇతిశ్రీ మాధవాచార్యపరచితాయాం సూతసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాం జ్ఞానయోగఖండే
సన్యాసాశ్రమవిధిర్నామ షష్ఠాధ్యాయః.

నిత్యధర్మాభిధానానంతరం నైమిత్తికధర్మాభిధానానంతరం తరమారభతే || అథాతః ఇతి || యతః ఉక్తం
స్వనిధిసేవకాన్త్యకస్య నిత్యధర్మకస్య ప్రమాదాదినావ్యతిక్రమేత్ స్వనిమిత్తప్రాయశ్చిత్తాపేక్షా-అతోనిత్యానంతరం
తదుచ్యతే ఇత్యథః || ౧ || బ్రహ్మేతి || తథాచ ఛాందోగ్యోపనిషది - ప్రేనోహిరణ్యస్య సురాం పిబంశ్చ గురోస్త
ల్పమావసక్ బ్రహ్మహదైతేఽతంతివత్వారః - పంచమశ్చ చరింశ్చైతేరిసహవసేదితివచనాత్ - సహవానాద్వినైవ
సంవత్సరాత్పాతిత్యం-యజ్ఞసాధ్యాపనసంబుధైస్తస్యః పాతిత్యం-యజ్ఞహయాజ్ఞవల్క్యః || సంవత్సరేణ పతతి పతతే
వసనూచరక్ || యాజ్ఞసాధ్యాపనాద్యోరాన్నతుధ్యాసాననాశనాదితి || ఉక్తనిమిత్తానాం ఉద్దేశక్రమేణ ప్రాయ
శ్చిత్తాన్యాహ || ౨ || బ్రహ్మహనిజాన ఇతి || ౩ || ఘృజాయాత్ ఘృజీత || ౪ || శవశిరోధ్వజమితి - స్వర్యతే- శవశిరశ్

ఈశ్వరఉవాచ || అథాతస్సంప్రవత్స్యామి ప్రాయశ్చిత్తం సమాసతః | దోషాణామపనుత్యధః
సర్వభూతానుకంపయా || ౧ || బ్రహ్మహమద్యపస్యేయ తథైవగురుతల్పగః | ఎతేవెదవిదాం శ్రేష్ఠ
మహాపాతకినన్వృతాః || ౨ || ఎభిస్సహవసేద్యస్త సంవత్సరమసావపి బ్రహ్మహనిజానేరణ్యోకుటిం
కృత్వావసేన్నరః || ౩ || ద్వాదశాబ్దాభిసతప్తః సర్వదావిజితేంద్రియః | భిక్షామాహృత్య ఘృజీయా
త్స్వదోషంభ్యాపయన్వృతాం || ౪ || శాకమూలఫలాశీవాకృత్వాశవశిరోధ్వజం | సంపూర్ణే ద్వా
దశేవ షే బ్రహ్మహత్యాం వ్యపోహతి || ౫ || అకామకృతదోషగ్న్యప్రాయశ్చిత్తమిదం మునే | కామతశ్చే
న్దునిశ్రేష్ఠః | పాణాంతికముదీరితమ్ || ౬ || అథవామునిశార్దులపాపశుద్ధ్యధఃమాత్మనః | గ్రామా
దనలమాహృత్య ప్రవేశేత్పరితాపితః || ౭ || పశ్చాదనశనోవాపిధర్మయుద్ధేధనాలే | అభ్యువామని
శాదూలమహాప్రస్థానకేపివా || ౮ || బ్రహ్మణాథేగవాథే వాసవ్యక్ష్పాణాన్పరిత్యజేత్ | సు
రాపానాదిదోషానిశ్యత్యేతేనసుద్రతః || ౯ || అగ్నివణాంసురాంతప్రాం ప్రాణవిచ్ఛేదనక్షమామ్ |
పిత్యానప్తశరీరస్తుసురాపానాద్విముచ్యతే || ౧౦ || గోమూత్రంవాఘృతంతోయం గోశకృద్రసమేవ
వా | అగ్నితప్తంపిబేతైనమృతోముచ్యేతదోషతః || ౧౧ || సువణాన్దైయకృత్సాక్షాద్రాజానమధిగమ్యతు |
స్వకమఖ్యాపనంకుర్యాన్మాంభవాననుశాస్త్రీవతి || ౧౨ || ఆయసంముసలంతీత్యంగృహీత్వాస్వయమే
వతు | హన్యాత్సకృత్ప్రయోగేనరాజాతంపురుషాధమం || ౧౩ || ముచ్యతేస్థైయదోషేణ నాస్తీరాజ్యో
పిపాతకమ్ | అవగూహేత్ప్రీయంతప్రామయసానిమితాంనరః || ౧౪ || స్వయంవాశిశ్చవృషణము
త్వాట్యాదాయచాంజలౌ | దక్షిణాంధికమాగచ్ఛేద్యావత్ప్రాణవిమోచనం || ౧౫ || అనేనవిధినాయు
క్తౌముచ్యతేగురుతల్పగః || ౧౬ || తప్తకృచ్చింశరేత్సప్తసంవత్సరమతంద్రితః || ౧౭ || మహాపాతకినాంనూ
ణాంసంసర్గాచ్చవిముచ్యతే || ౧౮ || మాతరంమాతృసదృశీంభాగినేయింతథైవచ || ౧౯ || మాతృష్వసార
మారుహ్యకర్వన్కృచ్చాణికృత్స్వశః | చాంద్రాయణంచకుర్వీతతత్పాపవివృత్తయే || ౨౦ || స్వసా
రంమునిశాదూలగత్వాదుహితరంతువా | కృచ్చింసాంతపనంకుర్యాద్దోషశుద్ధ్యధఃమాత్మనః ||
౨౧ || భ్రాతృభార్యాభిగమనేచాంద్రాయణచతుష్టయమ్ | చరేత్తత్పాపశుద్ధ్యధఃసంతప్రాబ్రాహ్మణో
త్తమః || ౨౨ || పితృష్వసుశ్చగమనే మాతుల్యాదుహితుస్తథా | చాంద్రాయణంచరేదేకం కామ
తోకామతోపివా || ౨౩ || అవశిష్టాసుసర్వాసు ద్విజస్త్రీషు మహామునే | గత్వాకృచ్చింశరేత్తప్త

పాలవ్యజవాక్-భిక్షాశీకమణాదయక్ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || అవగూహేత్ అగ్ని మేత్ || ౧౪ || ౧౫ || తప్త
కృచ్చింశరేత్తమముక్తంయమేన || త్యక్రిహముష్ణంపిబేదంభస్త్వక్రిహముష్ణంపయఃపిబేత్ | త్యక్రిహముష్ణంపిబేత్సపిర్వా
యుభక్షత్ర్యహంపరం - తప్తకృచ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తేశ్వీతముదాహృతమితి - అంభఃప్రభృతీనాంప్రమాణముక్తం
పరాశరణః - షట్పలంతుపిబేదంభస్త్రిపలంతుపయఃపిబేత్ || పటమేకంపిబేత్సపిర్వాస్తప్తకృచ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తే
తికృచ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తేకృచ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తేకృచ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తేకృచ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తేకృచ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తే
ద్విపసానకవింశతిమితి || ఎకభుక్తనక్తాయాచితదివసేమయోభోజనకాలస్తస్మిన్నేవకాలేకేవలముదకేవైవతతానం-కృ
చ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తేకృచ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తేకృచ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తేకృచ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తేకృచ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తేకృచ్చింశరేత్తమముచ్ఛిత్తే
|| ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || సాంతపనమితి || తల్లక్షణము యాజ్ఞవల్క్యః || గోమూత్రంగోమ
యంతీరందధిసేవఃకుశోదకం | జగ్ధాపరేహ్యపనసేత్యాచ్చింసాంతపనంభవేదితి || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ ||

౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || నాస్తిజ్ఞానాదితి || ఉక్తంహిగతాను ||
యథేధాంసిసమద్ధోగ్నిభాత్ససాత గురౌజేజ్ఞానాగ్నిస్సర్వ కర్మాణిభస్మ సామగరులేతథేతి || ౩౪ || ౩౫ ||
౩౬ || యశ్చద్ధయేతి || శబ్దశక్తితాత్పర్యావధానాన్యాయానుసంధానముభేదవేదాంతజ్ఞానమభ్యసేత్ - తస్యసంసార
విచ్ఛిద్ధిరిత్యస్మిన్నదేశుతరస్తీత్యర్థః || సాచేయం || శు || వెదాంతవిజ్ఞానముశ్చితార్థాస్సన్యాసయోగాద్యశయశ్చుద్ధస
త్వాః - తేబ్రహ్మలోకేతుపరాంతకాలపరామృతాత్పరిముచ్యంతిస్యతి || ౩౭ || ఏవమభ్యస్యతేతి || అజ్ఞానంప్రకరణ
వతోక్తం - ప్రాశస్త్యపుష్కలతాన్లోకా నుపిత్వాశాశ్వతీస్సమాః | శుచీనాం శ్రమతాంగేహేయోగ భ్రష్టాభి జా
యతేపునశ్చేతి || పూర్వాభ్యాసేనతేనైవప్రీయతేహ్యవశోపిసత్తిపర్యుపాసతే శబోలుగ్భావశ్చాందసః || ౩౮ || ౩౯ ||
౪౦ || అపరోక్షీకృతేతి || సంపదాదిత్వాద్భావక్వీప్ | ఆత్మానంప్రతియదపరోక్షీకరణంతస్తాదిత్యర్థః ||

ఇతిశ్రీమాధవాచార్యనిరచితాయాం సూతసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం జ్ఞానయోగఖండే సప్తమోధ్యాయః.

మేకంతద్దోషశాంతయే || ౨౨ || ఉత్రియాణాంచవైశ్యానాంస్త్రీమకృత్వాద్విజశ్చరేత్ | కృచ్ఛమన్యా
నుబహుశాగత్వాత ప్రంచరెద్బుధః || ౨౩ || బ్రహ్మచారిస్త్రీయంగచ్ఛేత్సామతోమునిసత్తమ | సంప
త్సరంచరెద్దైశ్శృంగంవసిత్వాగదభాజినం || ౨౪ || స్వపాపకీర్తనంకుర్యాత్సత్త్వాత్రిషవణం పు
నః | తస్మాత్పాతప్రముచ్యేతమాసాతామవివర్జితః || ౨౫ || అగ్నికార్యపరిత్యాగే రేతోత్సర్గే
సమాహితః | స్నాత్వాప్రణవసంయుక్తాంవ్యాహృతించతద్దేవచ || ౨౬ || సావిత్రింసశిరాంహూనీజపే
దయుతమాదరాత్ | యతీనామంద్రియోత్సగేస్నాత్వాశుద్ధస్సమాహితః || ౨౭ || ప్రణవంపరమాత్మా
నంజపేదయుతమాదరాత్ | ద్విజస్త్రీగమనేభిశ్చురవకీర్ణేప్రతంచరేత్ || ౨౮ || అన్యానుబుద్ధిపూ
ర్వంచేత్తప్తకృచ్ఛంసమాచరేత్ | గత్వావైశ్యాంచరాజ్ఞీంచబ్రహ్మహత్యావ్రతంచరేత్ || ౨౯ || క్ర
మాన్యాసత్రయంపూర్వంపాణ్డాసికమనంతరమ్ | బ్రాహ్మణస్తువిముచ్యేత శూద్రంగత్వాధా మా
సతః || ౩౦ || విహితాకరణేతద్వత్ప్రతిషిద్ధాదిసేవన | వెదవిష్ణావనైచైవ గురుద్రాహ్మకర్మాణి ||
౩౧ || తప్తకృచ్ఛంచరేత్తైనముచ్యతేసర్వదోషతః | అభవాసర్వపాపానాంవిశుద్ధ్యర్థంసమాహితః ||
౩౨ || కుర్వణశు శూషణంనిత్యం వెదాంతజ్ఞానినోగురోః | శ్రద్ధావినయసంయుక్తశ్చాంతిదాంత్యా
దినంయుతః || ౩౩ || యావద్దాన్వోదయస్తావద్వేదాంతార్థంనిరూపయేత్ | నాస్తిజ్ఞానాత్పరంకిం
చిత్వాపకాంతారదాహకమ్ || ౩౪ || మాసత్రయాద్వినశ్యంతి శూద్రపాపానిసువ్రత | పణ్డాసత్రవ
ణాత్సర్వేనశ్యంత్యేవాపపాతకాః || ౩౫ || మహాపాతకసంఘాత్సన్త్యజేదాంతసేవనాత్ | నశ్యం
తివత్సరాత్సర్వేనత్యముక్తంబృహస్పతే || ౩౬ || యశ్చద్ధయాయుతోన్త్యంవేదాంతజ్ఞానమభ్యసేత్ |
తస్యసంసారవిచ్ఛిత్తిశ్చవణాదిహిషత్యుతిః || ౩౭ || ఏవమభ్యస్యతేతస్యయదివిఘ్నాభిజాయతేసర్వా
ల్లాశాక్రమాద్భుక్త్వాభూమావిప్రోభిజాయతే || ౩౮ || సర్వలక్షణసంపన్నశ్చాంతస్సత్యపరాయణః |
పునశ్చపూర్వాభావేనవిద్వాంసంపర్యుపాసతే || ౩౯ || తత్సంపరాత్స్వమాత్మానమపరోక్షీకృతో
మునిః | స్వప్నాదివముచ్యేతస్యసంసారమహూదధేః || ౪౦ || తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన స్వము
క్త్యర్థంబృహస్పతే | సర్వదాసర్వముత్సృజ్యవేదాంతశ్రవణంకురు || ౪౦ ||

ఓమ్ ఇతిశ్రీసాగండేమహాపురాణే - సూతసంహితాయాం జ్ఞానయోగఖండే ప్రాయశ్చిత్తవిధి
ర్నానుసప్తమోధ్యాయః. * * * *

ఈశ్వరః | అథాతస్సంప్రవక్ష్యామిదానకర్మాఫలంమునై | సర్వేషామేవదానానాంవిద్యాదానం
పరంస్మృతమ్ || ౧ || విద్యయాప్రాణినాంముక్తిస్తస్మాత్తద్దానముత్తమ్ | భూమిదానంచ గోదానం
అర్కదానమతః || ౨ || కన్యాదానంచముఖ్యంస్యాదన్నదానంతథేవచ | ధనధాన్యసమృద్ధాం
ఉక్తప్రాయశ్చిత్తేపరిహృతప్రతిబంధకపాపజాలస్యపురుషస్యదానాదిధర్మంవక్తుంప్రతిజానీతే | అథాతేతి ||
౧ || ౨ || ౩ || విహితాయోపపన్నాయేతి | శ్రూయతేహి || శ్రు || తస్మైసవిద్వానుపపన్నాయసమృక్తే | శాంతచిత్తాయశ
మోన్వితాయ - మేనాక్షరంపురుషంవేదితవ్యం | ప్రోవాచతాంతవ్యతో | బ్రహ్మవిద్యామితి-విప్రాయేతి || త్రేవణికో

పలకుణం విద్యాగ్రహణాధికారంభాగోహితఖండేనప్రమాధ్యాయే - నివృత్తిధర్మనివృత్తుబ్రాహ్మణభవ్యత్రో
పవణికతథితి అతిధిదేవతావిశేషాణాంఅన్నదానఫలాన్యాహ||౪౪||౫౪||౬౪||౭||అమావాస్యామితి || కాలాధ్వనోర.
త్యతసంయోగద్వితీయా || ౪౪|| ౯౪|| ౧౦౪||౧౧౪|| పతుయోరపి || యత్తుకుక్లాంశుద్ధాం అనుపహతామిత్యభివ్యా
చక్షుతే - యదాహుః||సకామానాంగృహస్థానాంకావ్యవ్రతనిషేధనాదితి||౧౨౪||౧౩౪|| ౧౪ || ౧౫౪|| ౧౬౪||
౧౭౪|| ౧౮౪|| ౧౯౪||౨౦౪|| ౨౧౪||౨౨౪||౨౩౪||సర్వసమతామితి. సుహృద్భ్రాతృయదాసీనమధ్యస్థదేవ్యబంధుమ|

యోధూమిందద్యాద్విజాయసః | ఇహలా కేసుభీభూత్వా బ్రహ్మచానంత్యమక్షుతే || ౩౪ || అరత్ని
మాత్రాయోధూమిందద్యాద్భ్రష్టావిదేనరః | సర్వపాపవినిముక్తస్సంసారమతివతతే||౪౪||
విసితాయోపపన్నాయ విప్రాయశ్రద్ధాయాయతః | యోదద్యాద్దేవీంవిద్యాంనసహయోభిజా
యతే||౫౪||యతయేశ్రద్ధయానిత్యంఅన్నందద్యాద్యధాబలమ్ | బ్రహ్మలాకమవాప్నోతిసమనర్థాయ
తేభువి||౬౪||మతంవాయతినేదద్యాన్నసహయోభిజాయతే || ౭ || అమావాస్యాంమునిశ్రేష్ఠబ్రాహ్మ
ణాయనసూయవే | అన్నందద్యాన్తహదేవసముద్దిశ్య సమాహితః || సాక్షయంఫలమాప్నోతి
మహాదేవసమోభవే||౮౪||యసుకృష్ణవతుర్దశ్యాంశ్రద్ధాభక్తిసమన్వితః | ఆరాధయేద్విజయముఖ్యం
మహాదేవస్స ఉద్యతే || ౯౪ ||త్రయోదశ్యాంతథాస్నాత్వాబ్రాహ్మణంభోజయేన్నుదా | బ్రహ్మలాక
మవాప్నోతి | బ్రహ్మణాసహమోదతే || ౧౦౪|| ద్వాదశ్యాంతుద్విజస్నాత్వావిష్ణు ముద్దిశ్య భక్తితః |
బ్రాహ్మణాయవిసితాయదద్యాదన్నంసమాహితః|| ౧౧౪|| సర్వపాపవినిర్మూలకంసగచ్ఛతి | ఏ
కాదశ్యాముపోష్యేవద్వాదశ్యాంపతుయోరపి || ౧౨౪||వాసుదేవసముద్దిశ్యబ్రాహ్మణాన్భోజయే
న్నరః | సప్తవక్తృకృతంపాపంతత్త్వణాదేవనశ్యతి||౧౩౪||దశమ్యామిందముద్దిశ్యయోదద్యాద్బ్రాహ్మ
ణేశుచా | అన్నంవాతండులాజ్యంవాసదేవేంద్రమవాప్నుయత్ ||౧౪౪||నవమ్యాంధర్మరాజానము
ద్దిశ్యబ్రాహ్మణేశుచా | అన్నండుద్యుద్యధాశక్తిధర్మరాజఃప్రసీదతి || ౧౫౪|| అష్టమ్యాంతుశివంపూ
జ్యబ్రాహ్మణంపూజయేన్నరః | సర్వపాపవినిర్మూలకంసాయుజ్యమాప్నుయత్ || ౧౬౪|| సప్తమ్యాం
చంద్రముద్దిశ్యబ్రాహ్మణాన్భోజయేన్నరః | చంద్రలోకమవాప్నోతినాత్రీకార్యాచారణా|| ౧౭౪||
వస్త్యాతుసూర్యముద్దిశ్యబ్రాహ్మణానవపూజయేత్ | సూర్యలోకమవాప్నోతి సుఖమక్షయ్యమ
క్షుతే|| ౧౮౪|| పంచమ్యాంపావతీంవిప్రా నుద్దిశ్యన్నేనభోజయేత్ | సవఃపాపవినిముక్తస్స
మృగజ్ఞానమవాప్నుయత్ || ౧౯౪|| చతుర్థ్యాంబ్రాహ్మణాంచ్చద్ధాన్తీ ముద్దిశ్యభోజయేత్ | దారి
ద్యాంసకలంశ్యక్వామహలక్ష్మీమవాప్నుయత్ ||౨౦౪|| తృతీయాంయాండ్వజస్నాత్వాబ్రాహ్మణా
న్భోజయేత్సకృత్ - తస్యబ్రహ్మహరిశ్చాపిమహాదేవోవశోభవేత్ || ౨౧౪|| ద్వితీయాంయాంతుకుద్ధా
యాంబ్రాహ్మణాన్భోజయేద్భుగః | తస్యవాచిసదావేదాన్యత్ర తిన్నమహామునె || ౨౨౪|| ప్రథమా
యాంపవిత్రాయాం పరబ్రహ్మర్పణండ్వజః | యోచాప్తాముభే కుర్యాచ్చద్ధాభక్తిసమన్వితః||
౨౩౪|| ససర్వసమతామేత్యబ్రహ్మపొత్తిసనాతసమ్||౨౪||బ్రాహ్మణాయముదాదద్యుచ్చక్లాం గాము
త్తమాంనరః | సర్వపాపవినిముక్తస్సాత్మాద్భ్రష్టాసగచ్ఛతి|| ౨౫ || యోదద్యుత్కంపిలాంశుద్ధాం
బ్రాహ్మణాయవిభూషితామ్ | సర్వపాపవినిముక్తశ్చిరలోకంసగచ్ఛతి||౨౬|| యేనకేనప్రకారేణ
యంయందేవంసమర్చయేత్ | తంతందేవంసమాప్నోతి నాత్రీకార్యాచారణా|| ౨౭||యంయంకా

స్కాధుష్టపివపాశేమసమబుద్ధిర్విష్యతే|| నిర్యావహింసమంబ్రహ్మగస్తాచ్చిష్టాణితేష్టితాగ్నిగీతాను || ౨౪||౨౫||
౨౬||౨౭||అత్తృజ్ఞమితి || శూయతేహి||ముంజకోసనిషది || యంయంలోకంమనసాసంపిభాతిమధ్యసత్వః కామ
యతేయాంశ్చకామాక్ | తంతంలోకజయతేతాంశ్చకామాక్తస్మాదాత్మజ్ఞంహ్యర్చయేద్భూతికామగతియదుక్తంత
ద్వహేతుత్వంఆశ్రవిద్యాయాః - స్వత్రప్రప్రాయశ్చిత్తమాహ||౨౮||క్రిమికిటేత్యాతి||మనురవ్యాహ||భూతానాంపా
ణినశ్చైహిప్రాణివాంబుద్ధిజీవినః | బుద్ధిమత్సునరాశ్చైహానరేషుబ్రాహ్మణాస్త్యుతాః | బ్రాహ్మణేమవవిద్వాంసా
విద్వత్సుకృతబుద్ధయః || కృతబుద్ధిమకతాకరఃకర్తృమబ్రహ్మవాదినః | బ్రహ్మవిద్భ్యఃపరంకించిన్నభూతం నభవి

వ్యతితి || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || విధిభేదేన దేవతాభేదాః ప్రాగుక్తాః - కామనాభేదేన తానాహ || బ్రహ్మ వచనకామ
ఇతి || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || క్షీయంతేచాస్యైతి శ్రుతిరితి || శ్రూయతే || భిద్యతేహ్యదయగ్రంధి శ్చిన్యంతేసర్వ
సంశయాః | క్షీయంతేచాస్యకమాణితస్త్రికద్యప్యేపరావరణితి || ౩౬ || ౩౭ || కైవల్యశాఖనఇతి || శ్రూయతేహి || కై
వల్యోపనిషది || యశ్చతరుద్రీయమథేసాగ్నిపూతోభవతి - సురాపానాత్పూతోభవతి || బ్రహ్మహత్యాత్పూతోభవతి కృ
త్యాకృత్యాత్పూతోభవతి సాక్షాత్ప్రత్యక్షధూతాయాః శతసంఖ్యాయా అభ్యర్చ్య శాఖాయాః - సహస్రశోయెరుద్రా అధి
భూమ్యాం ఇతి శ్రుతేః || ౩౮ || ౩౯ || చమకం || వసోధానాంతరాగ్నిః ఘోషానజోష సైత్యాదికాం - శివసంకల్పం
యేనేదంభూతంభవిష్యత్యాదికాం || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || యావద్జ్ఞానోదయమితి || జ్ఞానముదేతయస్త్రికదినే తద్జ్ఞానోద
యం - తద్భావదాయాతి తావదిత్యర్థః || ౪౩ || అజ్ఞానతత్త్వానోప్యహేతుః || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ ||

ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవీరభి తాయాం సూత్రసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాం జ్ఞానయోగఖండే అష్టమోధ్యాయః.

మయతేలోకేతంతముద్దిశ్యబుద్ధిమాన్ | ఆత్మజ్ఞమర్చయేన్నిత్యమాత్మజ్ఞమిహిహుగ్రీతి || ౨౮ || క్రిమి
కీటపతంగభృశ్చేష్టాః పశ్వాదయస్తథా | శ్వాదిభ్యోనరాశ్చేష్టాః నరేభ్యోచాహ్మణాస్తథా || ౨౯ ||
చాహ్మణేభ్యోభుద్యాంసోవిద్యత్యుక్తబుద్ధయః | కృతబుద్ధిమకతాః సైభ్యస్సన్యాసివోవరాః |
౩౦ || తేషాంకుటికశ్చేష్టాబహూదకసమాశ్రితాః | బహూదకాత్పరోహంసోహంసాత్పరమ
హంసకాః || ౩౧ || పరహంసాదపి శ్రేయారాత్పరిన్నాస్త్యతోధికః | తస్మాదాత్మవిదః పూజ్యా
స్సవదాసర్వజంతుభిః || ౩౨ || బ్రహ్మవర్చసకామస్తుబ్రహ్మణంపూజయేన్నరః | ఆరోగ్యకామ ఆది
త్యంబలకామస్సమీరణమ్ || ౩౩ || కీలికామోనలంతద్వయైభాకావస్సరస్వతీం | జ్ఞానకామోమహా
దేవంసిద్ధికామోవిద్యానయకమ్ || ౩౪ || భోగకామస్తుశశినంతుమాకామస్తుశంకరమ్ | జైరాగ్యకామో
విద్యాంసంవృష్టికామశ్చచీపతిమ్ || ౩౫ || ఎతాన్యావరతశ్చిద్ధౌభక్తిభ్యాంసహాయత్నతః | క్షీయంతే
పాపకమాణిక్షీయంతేచాస్యహిహుగ్రీతి || ౩౬ || జ్యోతిష్ట్వేమాదికంకమయఃకుర్యాద్విధి పూర్వకమ్ |
సదేవత్వమవాప్నోతీనాత్రికార్యావిచారణా || ౩౭ || యశ్చిద్ధయాయతోనిశ్యం శతరుద్రీయమభ్య
సేత్ | అగ్నిదానాత్సురాపానాదకృతావరణాత్తథా || ముచ్యతే బ్రహ్మహత్యాయా ఇతి కై
వల్యశాఖనః || ౩౮ || శతశాఖాగతంసాక్షాత్పతరుద్రీయమద్భుతమ్ | తస్మాత్తజ్జపమాతేణ సర్వపా
ప్తైఃప్రముచ్యతే || ౩౯ || చమకంచజపేద్విద్యాంత్సర్వపాపప్రశాంతయే | సహస్రశీవసూక్తంవా శివ
సంకల్పమేవవా || ౪౦ || జపేత్పంచాక్షరంచైవసంసారతరణతుమ్ | తిస్సప్తకులముద్భృత్య శివలోక
మహీయతే || ౪౧ || తత్రీనానావిధాన్భోగాస్సృక్త్యాకమకపరిక్షయోత్ | భూలోకజాయతే పుణ్యం
పాపంవాకురుతేనరః || ౪౨ || యావద్జ్ఞానోదయంతావజ్ఞాయతేప్రియతేజః || ౪౩ || అసుఖేసుఖమా
రోప్యవిషయేజ్ఞానతోనరః | కరోతీనకలంకమకతత్ఫలంత్యవశోశ్చతే || ౪౪ || అహిమామాయా వృ
తోలోకోన్వాత్త్వేనందమహూదధిమ్ | విహాయవివశఃత్సుచేరమతేకించదామితే || ౪౫ || తస్మాన్న్యాయా
మయంభోగమసారమఖిలంనరః | విహాయవిమలంనిత్యమాత్మానందంసమాశ్రయేత్ || ౪౬ || సర్వం
సంగ్రహరూపేణ సన్నేహంసవ్యగీరతమ్ | తస్మాత్త్వం సకలం త్యక్త్వా స్వాత్త్వేనందేకురుశ్ర
మమ్ || ౪౭ || ఇతిశ్రీసాగ్రందే మహాపురాణే సూత్రసంహితాయాం జ్ఞానయోగఖండే దాన

విధిర్నామాష్టమోధ్యాయః - ... *
ఈశ్వరః || అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి పాపకమక ఫలంమునే | భరోష్ట్రసూకరత్వంచగజాశ్వమృగశ

క్షితామ్ || ౧ || చండాలపులకసత్వంచ ప్రాప్నోతి బ్రహ్మహంకరీమాత్ | దమూనాం విష్ణుజాం
యోనింపక్షిణాంచతజైవచ || ౨ || క్రిమికీటపతంగానాంసురాశఃప్రాప్నుయాద్ద్విజః | రాక్షసానాం

స్వగాకపవగసాధనేధమజ్ఞానే-విహితేహనాయనిసిద్ధకమాభిధాతుంప్రతిజానీతే - అథాతఇతి || యతో
విహిత కారిణామపి నిసిద్ధాపరిత్యాగేన నరకః | అతో విహితాభిధానానంతరం హనాయనిసిద్ధ ముచ్యత ఇత్య
ర్థః - బహు త ర న ర కొ ప భో గా నం త రం శేషేణ భ రో స్త్వా ది జన్మప్రాప్తింవత్సృతి || ౧ || ౨ ||

రసినికృష్ణయోరభిధానం॥౧౦॥౧౧॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥మిథ్యాభిశంసినంతవిద్యమానందోషమారోపయంతం॥౧౫॥ ౧౬॥
౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥పాకకమణిఃఫలముదేతియ
స్తిన్నరకజాతేతత్పాపకర్తృఫలాదయం॥౩౫॥ఇహజన్మనిజన్మాంతరేచకృతస్యపాపరాశేఽనంత్యాత్ - దుష్టానత్యా
త్పాతస్త్వికప్రాణశ్చిత్తకరణాసంభవాత్సకలపాపనిర్మలజన్మసుకరమేకముపాయవ్యూహాననంపాశ్చైతి॥పరోక్షమాత్మ

జ్ఞానం శాబ్దాదేశికపూర్వకం || బుద్ధిపూర్వకృతం పాపం కృత్స్నస్తహితవహ్నివత్ || అపరోక్షాత్త్వజ్ఞానం శాబ్దాదేశికపూర్వకం || సంసారకారణజ్ఞానతమనశ్చబ్దభాస్తరభితి || వత్సతి || 32 || 33 || మానుష్యేషునువ్యలూకకర్తృసావ్యతిఃపుణ్యపానకర్తృణోరుభయోరపియుగపత్పరిపాకేనమాభ్యాంపుణ్యపాపాభ్యాంమానుష్యంప్రాప్నుయాన్నరభితి || అగ్రేవత్సతి || 34 ||

ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూత్రసంహితాతత్త్వద్వీపికాయాంజ్ఞానయోగఖండేనవమోధ్యాయః

యాంపద్వవత్త్వాచకేచన | తథాకేచనభీమాయాంకేచిద్భీషణసజ్జితే || 31 || కరాలేచతథాకేచిద్వికరాలేచకేచన | వజ్రతీక్ష్ణకసంజ్ఞైదపద్మకొణెవకేచన || 33 || సుదీర్ఘవతులాలేభ్యవ తస్తథామేచకేచన | అష్టభామేవ దీప్తైవరారవైవకేచన || 34 || కేచిదన్యేషుపాపిష్యాఃపవ్యంతేవివశాభృశమ్ | అహూకష్టంమహాప్రాజ్ఞపాపకమకఫలబదయం || 35 || ఏవంపాపఫలజ్ఞైత్వామునేజ్ఞానరతోభవేత్ | జ్ఞానాగ్నిస్సర్వకమాణిభన్తుసాతురుతేమునె || 36 || అహూజ్ఞానం పరిత్యజ్యమాయయాపరిమోహితాః | నరకేషుపవచ్యంతే స్వప్నకల్పేషుదుఃఖితాః || 37 || ఏవంపాపఫలంభుక్త్వామహాదేవప్రసాదతః | పశ్చాత్తాపావిజాయతమానుష్యేకమకసావ్యతః || 38 ||

ఓంఇతిశ్రీసాగంధేమహాపురాణే సూత్రసంహితాయాం జ్ఞానయోగఖండే పాపకమవిధిర్నామనవమోధ్యాయః

ఈశ్వరణ్డవాచ|| అథాతస్మం ప్రవత్స్యామి దేహూత్పత్తిమహామునె || శ్రుణువైరాగ్యసిద్ధ్యర్థమాత్మసిద్ధ్యర్థమేవచ || 1 || పుణ్యైదేవత్వమాప్నోతి పాపైస్థానవరతామియాత్ | సమాభ్యాంపుణ్యపాపాభ్యాంమానుష్యంప్రాప్నుయాన్నరః || 2 || తత్రాహుత్యారవిర్మిత్యంవధకతేమునిసత్త్వమ్ | సూర్యార్యృషీర్విజాయేతవృషేరోషధయఃక్రమాత్ || 3 || ఓషధిభ్యోన్నపానంచనిత్యంభుక్తేచమానవః | పంచభూతాత్మకంభుక్తంఅష్టసారాత్మనాద్విధా || 4 || పునర్ద్విధాభవత్సారఃస్థూలసూక్ష్మవిభేదతః | కిట్టంపురీషంమూత్రాస్థిమేదోమజ్జాత్మనాభవేత్ || 5 || పురీషమూత్రేవిస్మజేదనిలఃక్రమశోమునే | సారయోఃసూత్రభాగస్యపంచభూతాంశక్తేఃక్రమాత్ || 6 || వధకంతేధాతవస్సర్వేతేషాంమధ్యమహామునే | ఆకాశాధాతవస్సర్వేవధకంతేవాయునాబలమ్ || 7 || అగ్నినావధకతేమజ్జాలాహితంవధకతేజలాత్ | భువామాంసస్యవృద్ధిస్సాన్యదిత్థంధాతువివధకనమ్ || 8 || అవశిష్టోరసాంత

ఎవముత్తమాధికారిణాం వెదాంతవాక్యశ్రవణంకమాధికారిణాంచ కమాణిజ్ఞానసాధనమభిధాయ కమకభిఃప్రక్షీణప్రతిబంధకదురితానామపిరజసానిష్ఠైస్తచేతసాంసహసాచితైకాగ్ర్యసంభవాత్తద్గర్భనాదిపురస్కరమప్రాంగంవక్తుంప్రథమంపిండోత్పత్తిమాహ-అథాతఇతి || యతడక్తకమకఫలజ్ఞానవదైహూత్పత్తిజ్ఞానమపి వైరాగ్యోపయోగితతస్తదనంతరమిత్యధః - దేహూత్పత్తిక్రమ కథనేసాగభాగ్లేశ వణనాద్వైరాగ్యం జాయతే అతఏవచయోగసాధనప్రవృత్తిర్వారాత్సజ్ఞానమపిసిద్ధ్యతీత్యధః || 1 || పుణ్యైదేవత్వమితి || పుణ్యేనపుణ్యంలొకంజయతిపాపేనపాపముభాభ్యామేవనుష్యలోకమితీశ్రుతిః || 2 || తత్రాహుత్యేతి-యదాహుః - అగ్నోప్రాసాహుతిస్సమ్యగాదిత్యనుపతిష్ఠతే - ఆదిత్యాజ్ఞాయతేవృష్టివృక్షైరన్నంతతఃప్రజాఇతి || 3 || పంచభూతాత్మకం - భుక్తమితి || శ్రూయతేహి - అన్నమశితంత్రేధావిధీయతే - తస్యయస్త్వవిష్టోధాతుస్తస్మరీషంభవతి || యోమధ్యవస్తంత్రాసంయోజితస్తన్ననఃఆహుతితాస్రేధావిధీయంతే తాసాంయస్త్వవిష్టోధాతుస్తస్మత్రంభవతి-యోమధ్యమస్తల్లాహితంయోజితస్త్వప్రాణః - తేజోశితంత్రేధావిధీయతే - తస్యయస్తవిష్టోధాతుస్తదస్తిభవతి - యోమధ్యమస్మామజ్జా-యోజితస్సావాగితి - అత్రభుక్తానామన్నాదీనాం మన ఆదికం ప్రత్యుపాయమాత్మ హేతుత్వం ఉపాదానత్వంతస్మాత్సూక్ష్మభూతానామేవేతిగతఖండే ఏకాదశాధ్యామహిరణ్యగర్భంవత్సోమిత్యత్రోక్తం || 4 || 5 || క్రమాదితినమనంతరంవత్సమాణావకాశఫలదానాదిక్రమేజేత్యధః || 6 || తమేవక్రమమాహ || ఆకాశాధాతవత్సతి || అవకాశదానాద్దహరాకాశస్యవృద్ధిహేతుతాప్రూహనద్వారా వాయోః పాకద్వారా అగ్నోక్షేదనద్వారాజలస్య ఘనీభావద్వారాభువ ఇతిద్రష్టవ్యం || 7 || 8 || అవశిష్టోరసాంశక్తేతి - సత్త్వరిజసా భేదేనతత్రసాత్త్వికస్యసారస్యపంచభూతాత్మకస్యయః పృథివ్యంశః సహాణాపానయోర్వధకః - ఎవమచాద్యంశాలిపి

చ త్వారశ్చతుశ్చాంజ్ఞైశ్చ మేం ద్రియయ్య నామిత్యథః || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || సర్వాంశోవధాక ఇతి || పృథివ్యా
ద్యంతపంచకం హింసా నః ప్రాణయోగుపప్తంభః - విశేషేణ తు పృథివ్యంశామనః ప్రాణయోః పాంశుభౌతి కయోర
ప్యన్న ప్రాణయోర్విశేషేణోపచయ హేతుత్వా దేవ || అన్నమయంహి సామ్యమనః ఆహేమయ ప్రాణః తేజోమయీ వాగితి
శ్రుతిరితి - గతఖండేకధిం || ననుజ్ఞేనేంద్రియపంచకం మనశ్చ ప్రత్యేవ శక్తి ద్వారా సత్వస్వ రూపత్వం కర్తృద్రియ
పంచకం ప్రాణద ప్రతితుశక్తి ద్వారా రజస ఇతి ప్రాగుక్తం - ఇహ తు మనః ప్రాణాజ్ఞానక మేంద్రియదశకం చ ప్ర
తిసత్వస్వ కారణతయా కథముచ్యత ఇతి - సత్యం - సూక్ష్మ భూత గతయోస్సత్వరజసోమనః ప్రాణాజ్ఞేనక మేంద్రి
యాణివ ప్రతి విభాగేనోపాదానత్వం తత్తోక్తం - ఇహ తు ధూమధూత సారతరాంశ గతస్వ సత్వస్యా విభాగ
నోపప్తంభకత్వముచ్యత ఇతి - కొవిరోధః || ననుతేజోవాయ్వాకాశానాం మనః ప్రాణావప్రిప్రతి కారణత్వే తేజోమయీ
వాగిత్యాది - వాగాదిమాత్రకారణత్వవ్యవహారిక కథమిత్యాశంక్యతదపి విశేషాభిప్రాయమిత్యాహ || ౧౨ || వహ్నిం
శోవదనస్యేత్యాది సామ్యేక సభాగస్యేంద్రియమనః ప్రాణావప్తంభకతామభిధాయ రాజసరసభాగస్సరక్తాదిక్రమేణ ధా
తూత్వాదకతామాహ || ౧౩ || తథా రజోగుణగ్రస్త ఇతి || ఇంద్రియాణాం సర్వాదేవోన్నత్యాత్ తాని ప్రత్యుపప్తం
భకత్వమాత్రమత్యోక్తం - ధాతూనాంకు ప్రతిశరీరమిదానీమవోత్పత్తేస్తాన్పృథ్విత్వాదప్యమితి విభాగః - త్వగస్సత్త్వాం

శ్చ ద్విధా సత్త్వగుణేన చ | రాజసేనగుణేనాపిభవేత్సత్వంతపోధనః || తయోస్సమప్రధానస్య భూమిభా
గేమహమునైః పూర్ణేంద్రియస్యాపానస్యవధాకశ్చ సదాభవేత్ || ౧౦ || ఉత్తస్త్వచప్రిప్రేంద్రిజిహ్వయా
వధాకంజలం | అగ్నిర్వాక్పత్నయోశ్చ మహస్తయోరనిలస్తథా || ౧౧ || ఆకాశోవధాకః పాదశ్రోత్ర
యోముకానిస్తమ | సర్వాంశోవధాకశ్చాంతఃకరణప్రాణసంజయోః || ౧౨ || విశేషేణ మహిభాగోవధా
కొమనసౌభవేత్ | తోయం ప్రాణస్యవహ్నింశోవదనస్యవిశేషతః || ౧౩ || వాయ్వంశః పాణిమూలస్య పా
దమూలస్యచాంబరం | తథా రజోగుణగ్రస్తా రసాంశః కాలకమః తః || ౧౪ || భవేద్రక్తం మహాప్రాజ్ఞరక్తా
న్మాంసంభవేత్పునః | మాంసాన్దేదస్తథా వాయుస్తస్మాదగ్ధిసముద్గతం || ౧౫ || తతోవజ్జాభవేత్తస్మాద్బలం
పశ్చాత్సముద్గతమ్ | బలాశ్చోజితసంయుక్తాత్ప్రజాకాలవిపాకతః || ౧౬ || ఋతుకాలేయధాన్యం నిదో
షంయోః సంగతిమ్ | శదా తన్మారుతేనైవ ప్రేరితైవైకతామియాత్ || ౧౭ || శుక్లశోణితసంయుక్తం కలి
లంబుద్బుదంతథా | సింహంశ్చంభవేత్తిద్వచ్ఛిరః పశ్చాత్పదద్వయమ్ || ౧౮ || తథా పాశ్వకంభవేత్పశ్చ
త్తథాగుల్ఫః | కంతథా | తథాంగుశ్యకటికుక్షీస్తద్వప్తస్థాస్థిసంధయః | చక్షుషీనాసికాశ్రోత్రపశ్చాజ్ఞే
వప్రకాశనమ్ || ౧౯ || అంగప్రత్యంగసంపూర్ణం భవేత్తత్కామగోమునై | ఎకాహాత్సప్తరాత్రేణ తథా
పంచదశేన చ || ౨౦ || ఎకాత్రిక్రమేణైవ మాసానాంతద్వివక్ష్యతే | ఇథంసరితోగభఃకిపూర్వకమక

సమేదోస్థి మజ్జాశుక్లాదిధాతవ ఇతి త్వగాదిశుక్లాంతాస్సప్రధాతవః కథ్యంతే || తత్రాద్వ్యవహారశత్యేనోచ్యంతే ||
మజ్జాస్థిం యవశ్చుక్లాద్రక్తాత్స్వజ్ఞాంసశోణితా ఇతి || వక్ష్యాశికం నామదహోభవతి దేహీనామితి | ఇహ త్వన్నరసా
దేవపచ్యమానాల్ కిట్టసారాత్సనాత్వగసయోరుత్పత్తిరితి కిట్టభూతాంత్యవమమనాద్యత్యగస ఏవరక్తంభవతి తదా ర
భ్యమేదసశ్చరమావస్థాసామ్యుపదేన పృథగ్ధాత్వాత్సనాకోశాత్సనాచస్తీకృత్యకోశగతపట్నంఖ్యాధాతుగతసప్తసం
ఖ్యాచేతి ప్రప్తవ్యం || ౧౦ || ౧౧ || బలమితి || బలంశుక్లం బలాశ్చోజితసంయుక్తాదితి || మాతృబీజసహితాత్పత్యబీజాత్ || కాలవి
పాకత ఇతి || కాలాదిపరిణామక్రమేణ || తదాహ || ౧౬ || ఋతుకాలఇత్యాదినా || సిద్ధోమితి - ధాతుమనిర్మింస్థితానామపి
వాతపితృశ్లేష్మకాం ప్రతికూలత్వేన త్యేవ దోషత్వమనుకూలత్వే గుణత్వమేవ - యదుక్తం - కాలేన జంతుభవతి తిదోషా
స్త్యనుగుణాయతి || తన్మారుతేనేతి || తదుక్తమాగమేజ్లో, స్థానతత్త్వృతాచ్యుక్తాల్ బిందుమాదాయమారుతః ||
గభాశయం ప్రాపయతి యదాతుల్యంతదాపరం | ఆతకవాత్సరమబిజమాదాయాకుం చ్యమూలతః | యథాగ
భాశయం సేవ్యశ్యదస్సంమిత్రయేన్దరుదితి || ఉక్తకలిలాదిపరిమాణస్యకాలపరిమాణమాహ || ఎకాహాత్సప్తరాత్రేణ
త్యాది || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || తదుక్తంగభోపనివది || ఏకరాత్రోపి తంకలిలంభవతి - సప్తరాత్రోపి తంబుద్బుదంభవతి | అర్ధ
మాసాభ్యంతరేణ సింహోభవతి - మాసాభ్యంతరేణ కలినోభవతి - మాసద్వయేన శిరఃకురుతే - మాసత్రయేణ పాద
ప్రదేశోభవతి | అథచతుర్థే మాసి అంగుళిజతరకటిప్రదేశోభవతి - పంచమే మాసి పృష్ఠవంశోభవతి - షష్ఠే మాసి నాసాశ్చే

తద్విగ్రహేకారణమాహుభిద్యతఇతి || ౪౦ || ౪౧|| ౪౨|| కుతశ్చ నేతివిహితాకరణాదవిహితకరణాద్వేత్త్యభావః || శ్రూయతే హి || యేతగ్హవావనతపతికిమహాగ్ సాధునాకరవంకిమహం పాపమకరమితి || ౪౩|| ౪౪ || ౪౫|| శ్రద్ధయైవతి || శ్రద్ధాహిసమాధిలాభద్వారాపురుషార్థసాధనముక్తాపాతంజలే శ్రద్ధావీర్యస్తృతిసమాధిప్రజ్ఞాపూర్వకైత రేమామితి || ౪౬|| ౪౭ || ౪౮|| ౪౯|| ౫౦|| ౫౧|| ౫౨|| ౫౩ || ౫౪ || ౫౫|| ఓంకారంతా యేతి ఓంకారస్య హ్యంతోనాదతత్ప్రీతిపాద్యతయానివరణశ్శివాపితథోచ్యతాఇతి || ౫౬|| ౫౭|| ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిగ్రచితాయాం సూతసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం జ్ఞానయోగఖండే దశమోధ్యాయః. ... *
 శ్చిద్యం తేనర్వసంశయాః || ౪౧|| క్షీయంతేచాస్యకమాణి దృష్టవశ్యత్తనిసువ్రత | యతోవాచోనివతణంతేలప్రాప్యమనసాసహ || ౪౨|| జ్ఞైత్వాత్మానంపరానందంనవిభేదికుతశ్చన | తస్మాత్సవకప్రయతేనశ్రదయాగురుభక్తితః || ౪౩|| ఉత్సృజ్యప్రాకృతంభావంశివాహమితిభావయేత్ | ఏతద్భజన్సాఫల్యంబ్రాహ్మణానాంవిశేషతః || ౪౪ || ప్రాప్త్యేతత్ప్రత్యక్షోహిద్విజోభవతినాన్యథా | సర్వవేదాంతసర్వస్వంమయాప్రోక్తంబృహస్పతే || ౪౫ || శ్రద్ధయైవహిజానీహిశ్రద్ధాసవకస్యకారణమ్ || సూతః || ఇతిశ్రుత్వామునిశ్రేష్ఠాగిరాంనాథస్సమాహితః || ౪౬ || స్థాతుమారంభతేభక్త్యాదేవదేవంత్రియంబకమ్ || బృహస్పతిః || నమశ్శివాయసోమాయసప్త్రాయత్రిశూలినే || ౪౭ || ప్రధానపురుషేశాయస్మష్టిస్తిత్యంతహేతవే | సర్వజ్ఞైశ్చవరేణ్యాయంకరాయాతిహారిణే || ౪౮ || నమోవేదాంతవేద్యాయచిన్మయాయమహాత్మనే | దేవదేవాయ దేవాయనమోవిశ్వేశ్వరాయచ || ౪౯ || ఋతంసత్యంపరంబ్రహ్మపురుషంకృష్ణపింగళమ్ | ఉభయైరతంవిరూపాతం విశ్వరూపంనమాష్యహం || ౫౦ || విశ్వంవిశ్వాధికంరుద్రంవిశ్వమూర్తికంవృషధ్వజం | నమామిసత్యంవిజ్ఞానం హృదయాకాశమధ్యగం || ౫౧ || చంద్రస్సూర్యస్తధేంద్రశ్చవహ్నిశ్చయమసంజ్ఞితః | నిఋతంవిశ్వంఋణోవాయుధానదోరుద్రసంజ్ఞితః || ౫౨ || స్థూలమూర్తిక మహేశస్య తయావ్యాప్తమిదంజగత్ | యస్య ప్రసాదలేశేన దేవాదేవత్వమాగతాః || ౫౩ || తంసమామిమహేశానంసర్వజ్ఞమపరాజితం | నమోదిగ్వాసనేతుభ్యమంబికాపతయేననమః || ౫౪ || ఉమాయాఃపతయేతుభ్య మిశానాయనమోనమః | నమోనమోనమస్తుభ్యంపునభూకాయోనమోనమః || ౫౫ || ఓంకారంతాయసూక్ష్మాయమాయాతీతాయతేనమః | నమోనమఃకారణకారణాయతే నమోనమోమంగళమంగళాత్మనే || ౫౬ || నమోనమోవేదవిదాంమనీషీణాముపాసనీయాయనమోనమస్తే || ౫౭ || ఇతిశ్రీసాగండే మహాపురాణే సూతసంహితాయాం-జ్ఞానయోగఖండే దశమోధ్యాయః.

నాదీవక్రమ్-

అథాతస్సంప్రవక్త్యామినాదీవక్రమనుత్తమమ్ | శ్రద్ధయాగురుభక్త్యాచవిద్ధివాచస్పతేధునా || ౧|| శరీరంతావదేవస్యాత్ వజ్జవత్త్వంగుళాత్మకం | మనుష్యాణాంమునిశ్రేష్ఠస్త్వాంగుళీభిరితిశ్రుతిః || ౨|| దేహమధ్యశిఖిస్థానంతప్రజాంబూనదవ్రీధం | తికోణంమనుజానాంతుసత్యముక్తంబృహస్పతే || ౩|| గుదాత్తుద్వ్యంగుళాదూర్ధ్వంమేధాత్తుద్వ్యంగుళాదధః | దేహమధ్యంవిజానీహిమనుష్యాణాం బృహస్పతే || ౪|| కందస్థానంమునిశ్రేష్ఠమాలాధారాన్నవాంగుళం | చతురంగుళమాయామవిస్తారంమునిసత్తమమ్ || ౫|| కుకుటాండవదాకారంభూషితంతుత్పగదిభిః | తన్మధ్యం నాభిరత్యక్తంమునేవేయతశ్శరీరసంస్థానజ్ఞైనాధీనం నాదీజ్ఞానంతదధీనంచ తచ్చేదనజ్ఞైనంతశ్శరీరాత్ప్రతికథనానంతరంనాదీవక్రాభిధానంప్రతిజానీతే | అథాతఇతి || ౧ || వజ్జవత్త్వంగుళేతి || అత్రాంగుళశబ్దేనస్వశరీరాయామస్యవజ్జవతీతమాంశాభిధీయతే- తాదృశానామంశానామప్తవత్పారిశ తమమధస్తాదుపరిష్టాచ్చ పరిత్యజ్యమధ్య మాలాధారః || ౨ || తమాహదేహమధ్యఇతి || శిఖిస్థానమగ్నిస్థానంతదాహురాగమకాః || ౩ || వజ్జవత్త్వంగుళాత్సేథోదేహస్త్వాంగుళీమానతః | పాయ్వంతద్వ్యంగుళాదూర్ధ్వంలింగస్యద్వ్యంగుళాదధః | మధ్యమేకాంగుళంతచ్చదేహమధ్యంప్రపశ్యతే || ౪ || కందస్థానమిత్యాది - తదుక్తమన్యత్ర || నవాంగుళాధ్వతస్తస్తాదస్త్రీకందోండసన్నిభః | చతురంగుళవిస్తార

ఉత్తే ధేనాపితత్సమః త్వగ్ధిభూషితంస్సంకస్తన్యంనాభిరుచ్యతఇతి॥౧౬॥ పవనస్యసుఖమ్నాప్రవేశేలక్షణంయోగ
మగ్రేఃపక్షుఃసుఖమ్నాప్రయానాడ్యంతరేభ్యఃప్రాధాన్యమాహ॥కందమధ్యగతి॥౧౭॥౧౮॥ ౧౦ ॥ బ్రహ్మచాడీతి॥బ్రహ్మ
లూకప్రాప్తిద్వారత్వాత్తథాచాధవఃకోపనిషది॥ శతంచైకాచహృదయస్యనాడ్యస్తాసాంమూఢాః నమభినిస్సృ
తైకా-తయోధ్వఃమాంసమృతత్వమేతి విష్యజ్జన్యాఉత్తరమణేభవంతీతి- అవృతత్వంహ్యత్ర బ్రహ్మలూకప్రాప్తి
మతా-అభూతసంస్థవంస్థానంఅమృతత్వంహిభావ్యతఇత్యాహుః॥ఉక్తానాంనాడీనాంసంస్థానమభిధిత్సుస్తత్రప్రథమం
సుఖమ్నాయాఅహ ॥ పృష్ఠమధ్యగతి॥ పవనోహిమూలాధారాదుత్థితఇడాపింగళాభ్యాంబహిరస్తమేతి॥తదుక్తం॥
దేహేహిమూలాధారైస్త్రికసముద్యోసమీరణః-చాడీభ్యామస్తమభ్యేతిఘ్రీణతోద్విషడంగులగతి ॥ తత్రమూలాధా
రాదుత్థితస్యవాయోస్వసంముఖావస్థిఃస్యమధ్యవతిఃసుఖమ్నాద్వారపరిత్యాగేనసాగ్యస్థితయోరిడాపింగళయోః
సంచారైకారణం॥సుఖమ్నాద్వారస్యకుండల్యాస్వసృణాగ్రేణ-పిధానమభిధాతుం కుండల్యాస్థానం స్వరూపంవ్యా
పారంచక్రమేణాహ॥౧౧॥నాభికందాదితి॥ నాభికందాదధగ్గిస్తానం॥౧౨॥ అప్తప్రకృతీతిరూపంమూలప్రకృతిరవి
కృతిమహాదాద్యాః ప్రకృతివికృతయః సప్తైశ్చక్రాబ్రహ్మప్రకృతయస్త్రయోమూలప్రకృత్యాత్మికాకుండలీతస్యాః సుఖ

దాతవేదిభిః॥౧౬॥ కందమధ్యస్థితానాడీసుఖమ్నేతిప్రకీర్తితా | తిష్ఠంతపరితస్తస్యానాడయోము
నిసత్తమ॥౧౭॥ ద్విసప్తఃసహస్రాణితాసాంముఖ్యాశ్చతుర్దశ | సుఖమ్నాపింగళావద్విడిదాదైవ సర
గ్వతీ॥౧౮॥ పూషాచవారుణీదైవ హస్తీజిహ్వయశస్వినీ | అలంబుసాకుహూచ్చైవఃశ్చోదారాప
యస్వినీ॥౧౯॥ శంఖినీదైవగాంధారిఇతిముఖ్యాశ్చతుర్దశ | ఆసాంముఖ్యతమాస్త్రస్రఃశ్చష్టేకాశ
రామునే॥౧౦॥ బ్రహ్మనాడీతిసాప్రోక్తామునేవేదాంతవేదిభిః | పృష్ఠమధ్యస్థితేనాస్థానీణాదంచదేవ
సువ్రతాః॥౧౧॥ సహమస్తకపర్యఃతంసుఖమ్నాసుప్రతిష్ఠితా॥నాభికందాదధగ్గిస్తానంకుండల్యాస్వస్థిం
గుళంమునే॥౧౨॥ అప్తప్రకృతిరూపాసాకుండలీమునిసత్తమ | యథావద్వాముచేష్టాంచజలాన్నాదీ
నినిత్యశః॥౧౩॥ పరితఃకందపాశ్వేమనిరుద్యైజనదాస్థితా | స్వముఖేనసదాప్తవైబ్రహ్మంధ్రము
ఖంమునే॥౧౪॥ సుఖమ్నాయాఇడాసవ్యేదక్షిణేపింగళాస్థితా | సరస్వతీకుహూచ్చైవ సుఖమ్నా
పాశ్వేయోస్థితే॥౧౫॥ గాంధారీహస్తీజిహ్వచిడాయాంపూర్వపూర్వయోః | పూషాయశస్వినీదైవ
పింగళాపృష్ఠపూర్వయోః॥౧౬॥ గుహ్యశ్చహస్తీజిహ్వయమధ్యేశ్చోదారాస్థితా॥౧౭॥ యశస్విన్యాః
కుహోగ్రధ్యేనారుణాసుప్రతిష్ఠితా॥పూషాయాశ్చసరస్వత్యామధ్యేప్రోక్తాయశస్వినీ॥౧౮॥ గాంధా
రాయాస్సరస్వత్యామధ్యేప్రోక్తాచశంఖినీ॥అలంబుసాస్థితావాయుపర్యంతంకందమధ్యతః॥౧౯॥పూర్వ
భాగేసుఖమ్నాయమేధాంతసంస్థితాకుహూః॥అతశ్చోద్విషంస్థితానాడీచరుణాసర్వగామినీ॥౨౦॥పిం
గళాసంస్థితానాడీవామనాసాంతిమివ్యతే | ఇడాదక్షిణనాసాంసంస్థితావాచస్తుతేతథా॥౨౧॥

మ్నావెష్టనానిమహదాదిసప్తప్రకృతివికృత్యాత్మకాని-అప్తప్రకృతిరూపతాసాహృష్టసధాకుండలీకృతాతిష్ఠతి ॥ య
దాహుః॥ శ్లో॥కుండలీపరితస్తస్తాదప్తధాకుండలీకృతా | అప్తప్రకృతిరూపాసాసుప్తసహసమాకృతరితి ॥ ఏకంస్వ
రూపముక్త్వావ్యాపారమాహ॥యథాచదితి॥ మూలాధారాదుత్థితస్యపవనస్యసాయోత్సవసంముఖసుఖమ్నాద్వారః
సంచారోహియథావద్వాముచేష్టాతామయంనిరుణగ్ధికోష్ఠగతస్యఅశితపీతాదేజ్వలనవ్యవధాయకత్వేనత్వరయా
పాకప్రతిబంధాజలాన్నాదీనాంసిరీధః॥౧౩॥ స్వముఖేనైతి॥ ముఖేనసుఖమ్నామూలగంధ్రంపిధాః- అప్తధా
కుండలీభావేనస్సగ్రీవాంపరివెష్ట్యశేషకాయంవంశాస్థినంబంధముపసితాపుచ్చేనబ్రహ్మంధ్రంపిధాతీశ్వరః॥తయ
క్తం॥ కందనాభేదభోరంధ్రేసధాయస్వసంవృతమ॥శ్రిన్నిరుధ్యమరుద్ధాగఃపుచ్చేనస్వముఖంధాబ్రహ్మరంధ్రంచ
సంచెష్ట్యపృష్ఠాస్థానసాసాత్తితేతి॥౧౪॥ ఉద్ధాటనీయద్వారాయాసుఖమ్నాయాస్సంస్థానమభిధాయనిరీర్థవ్యద్వా
రయోరిడాపింగళయోరాహ॥ సుఖమ్నాయాగతి॥ సరస్వత్యాదినాడీస్తానసన్నివేశాభిధానస్మప్రయోజనంక్రమాత్త
త్రప్రవిష్టస్యపవనస్యప్రవేశమాగ్రేణాపకృప్యసుఖమ్నాయోజనమితి ॥ సరస్వతీతి ॥ సుఖమ్నాయాపురతఃగర
స్వతీతితదుక్తం- సుఖమ్నాపూర్వభాగస్థాజిహ్వంతస్థాసరస్వతీతి ॥ పృష్ఠతఃకుహూరితి ॥ పూర్వభాగేసుఖమ్నా
యాశశిష్టతఃఉత్పన్నాపిసుఖమ్నాయాఃపూర్వభాగం సమాగత్యమేధాంతంసమాగతేత్యథః॥౧౫॥ ౧౬॥౧౭॥

౧౮||౧౯||౨౦||౨౧|| యామ్యస్యపాదేతి || యామ్యస్యపాదస్యయోగగుప్తతత్పర్యంతమిత్యథః || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || దశవాచయవత్తితి || తత్రాద్యానవదేహస్థితిహేతవః దశమోధనంజయస్తులౌకికః - యదాహ || ధనం జయాఖ్యాదేహేస్థింకుర్యాదృపహుఃధాన్రవాక్ | సతులౌకికవాయుత్వాన్వృతంచనవిముంచతీతి || ౨౭ || వ్యాపినా మపిప్రాణానాం స్థానవిశేషేకార్యభేదకం యాపమభిప్రేత్యాహ ఆస్యరాసికయోరితి || ౨౮ || ఉరుగంధివణం తుణి||౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || నాగాదయత్తితి || నాగాదీనాంబాహ్యకోశవర్తిత్వంప్రాణాదీనామంతః కోశవర్తిత్వం చోక్తమన్యత్ర || ఎకేప్రాణాదయఃపంచమధ్యకోశేషుసంస్థితాః | త్వగాదిపంచకోశస్థానాగాద్యాబాహ్యవాచయవః ఇతి||౩౨||౩౩||౩౪||౩౫||౩౬|| వివాదకృదితి || వివాదఃప్రాణాపానయోఃపరస్పరప్రతిబంధాదుభయభావః || తదు

యశస్వినీచయామ్యస్యపాదాంగుష్ఠాంతమివ్యతే | పూషాయామ్యాక్షిపర్యంతాపింగళాయాంతుప్య
వృతః || ౨౨ || యశస్వినీతథాయామ్యకణాంతంప్రోవ్యతేబుధైః | సరస్వతీతథాచోధ్వంఆజి
హ్వయాస్థితామునె || ౨౩ || హస్తిజిహ్వతథాసవ్యపాదాంగుష్ఠాంతమివ్యతే | శంఖినీనామయానా
దీసవ్యకణాంతమివ్యతే || ౨౪ || గాంధారిసవ్యనేత్రాంతాప్రోక్తావేదాంతవేదిభిః | విశ్వోదరాభి
ధానాదీకందమధ్యేవ్యవస్థితా || ౨౫ || ప్రాణోపానస్తథావ్యానస్సమానోదానవీవచ | నాగఃకూ
మశ్చక్యకరో దేవదత్తోధనంజయః || ౨౬ || ఏతేనాడిమసర్వాసుచరంతిదశవాచయవః | లేమపా
ణాదయఃపంచముఖ్యాఃపంచసుసువ్రత || ౨౭ || ప్రాణసంజ్ఞస్తథాపానఃపూజ్యఃప్రాణస్తయోము
నే | ఆస్యరాసికయోమకథ్యనాభిమధ్యే తథాహృది || ౨౮ || ప్రాణసంజ్ఞానిలోనిత్యంవతత్తేమునిస
త్తమ | అపానోవతత్తేనిత్యంగుదమేథోరుసంధిషు || ౨౯ || ఉదరేవృషణేకట్యాంనాభాజంఘ్రచసు
వ్రత | వ్యానశ్రోతాక్షిమధ్యేచక్యకట్యాంగుష్ఠయోరపి || ౩౦ || ఘ్రాణస్థానేగుదేచైవవతత్తేముని
పుంగవ | ఉదానస్సర్వసంధిస్థో విజ్ఞేయఃపాదహస్తయోః || ౩౧ || సమానస్సర్వదేహేమవ్యా
ప్యతివృత్త్యసంశయః | నాగాదివాచయవఃపంచత్వగస్థానిమసంస్థితాః || ౩౨ || ఉద్గారాదిగుణాఃప్రా
క్తానాగాఖ్యస్యమహామునె || ౩౩ || నిమిలనాదికూమశ్చత్వంతంకృకరకస్యచ | దేవదత్తస్యకమశ్చా
త్తంద్రీకమహామునె || ౩౪ || ధనంజయస్యకోభాదికమప్రోక్తంమహామునె | ఉచ్ఛ్వాసోచ్ఛ్వాస
నిశ్వాసాః ప్రాణకమభ్యహస్పతే || ౩౫ || అపానాఖ్యస్యవాయోస్తుఃస్మాత్ప్రాదివిసజనం | సమా
నస్సర్వసామిప్యంకరోతిమునిసత్తమ || ౩౬ || ఉదానఉద్భవగమనంకరోత్యేవనసంశయః ! వ్యానోవివా
దకృత్ప్రోక్తమునేవేదాంతవేదిభిః || ౩౭ || సుషుమ్నయాశ్శివోదేవ ఇదాయాదేవతాహరిః | పిం
గళాయావిరించిస్యాత్సరస్వత్యావిరాణ్మనే || ౩౮ || పూషాదిగ్దైవతాప్రోక్తావరుణావాయురేవతాహ
స్తిజిహ్వభిధాయాస్తు వరుణోదేవతాభవేత్ || ౩౯ || యశస్విన్యామునిశ్రేష్ఠభగవాన్ భాసురోభ
వేత్ | అలంబుసాభిమాన్యాత్మావరుణఃపరికీర్తితః || ౪౦ || కుహోఃకుదేవతాప్రోక్తా గాంధారి
చంద్రదేవతా | శంఖిన్యాశ్చంద్రమాస్తద్యద్యశస్విన్యాః ప్రజాపతిః || ౪౧ || విశ్వోదరాభిధాయా
స్తుభగవాన్పావకఃపతిః | ఇదాయాంచంద్రమానిత్యంచరత్యేవమహామునే || ౪౨ || పింగళాయాంరవి

క్తంఛంద్రాగైః || యదైవప్రాణితిప్రాణాయాపానితిసోపానోధయః ప్రాణాపానయోస్సంధిస్సవ్యానోయోవ్యా
నస్సావాక్ తస్మాదప్రాణన్ననపానన్వాచమధవ్యాహరతీత్యాది || ఉక్తనాదీనామధిస్తాత్మదేవతాఆహ || ౩౭ || సుషు
మ్నయాశ్శివిత్యాది || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || ౪౧ || దినరాత్రివిమవాయనగ్రహణాని దేహదశేయితంతేషాంచంద్ర
సూర్యచారాయత్త్వాత్తయోరేవతద్దేహేఅవస్థానమాహ || ఇదాయాంచంద్రమాఇతి || అతఏవఇదాయాః పవనసోఽ
ద్గమకాలారాత్రిః ప్రవేశకాలస్తవహః రాత్రావహనిచపరిపూణశ్చ చంద్రస్యోదయాస్తమయ నియమాత్పింగ
ళాయాస్తుపవనసోద్గమోదినంప్రవేశోరాత్రిః || తదుక్తంప్రపంచసారే || దేహేపిమూలాధారేస్త్రిన్మముద్యుతిసమీ
రణః | నాడిభ్యామస్తమభ్యేతిఘ్రాణతోద్విషడంగుళైః || అహోరాత్రమనెందుభ్యా మూర్ధ్వాధోవృత్తిరివ్యతీతి ||
౪౨ || పింగళాయాఇతి || ప్రాజ్ఞుభిన్యహేపురుషస్య పింగళాదక్షిణాయాందిశిభవతి-ఇదాతూత్తరదిశిభవతి -
మకరాచన సమయేచదక్షిణదిగవస్థితస్సూర్యః కర్కటాయాన పర్యంతం నిత్యముత్తరతో గచ్ఛతి - తదుత్త

రాయణం దధా - ఏవంపింగళాయాం స్థితః పవనస్సూర్యోయవత్సకల్మేన ఇడాంసంక్రామతి తావదుత్తరాయ
 ణమిత్యథః || ఇథం దక్షిణాయనమపి ద్రవ్యం || తదుక్తం ప్రపంచసారే || శ్లో || వామదక్షిణనాడీభ్యాం
 స్యాదుదగ్ధక్షిణాయనమితి || కాలోత్తరేచ - ఉత్తరదక్షిణప్రోక్తం వామదక్షిణసంజ్ఞామితి || ౪౩ || ౪౪ ||
 ఇడాపింగళయోరితి అమావాస్యాయంహిచంద్రాకోఽసహోదయంసహేవాస్మయంచక్షతిపద్యేతే || ఇడావతీ
 ప్రాణశ్చంద్రః పింగళావతీచసూర్యః సంధిసమయేచాభయత్ర ప్రాణస్సమమేవ వతమానస్సహేవోదతి || స
 హేవాస్తమీతీతసామావాస్యేతి || ౪౫ || మూలాధారమితి సూర్యోహిప్రాణఃతథాచక్షోససవది || ఆదిత్యోహవైప్రా
 ణోదయిరేవచంద్రమాగతి || సచప్రాణోమూలాధారప్రవేశానంతరముదేతి || మార్ద్ధిప్రవేశానంతరంఘ్రాణతోద్విష
 డంగుళేనచాస్తమీతీతి || ౪౬ || దేవానాంపరివృత్తినిమవేషేషాయనెసూర్యోగయఃవిమవాంతరేతులాయనేచాస్తమయః
 ప్రాణోదయోస్తమయసమయావిమవద్వయత్యేనోక్తా అతామావాస్యాత్యేనోక్తాయస్సంధిసమయస్సపవః పువద్వయ
 త్యేనోక్తః || ద్విశతికాలోత్తరే-శ్లో || మధ్యేతువిమవంప్రోక్తంపుటద్వయవిస్తృతమితి || తదక్షిణాయనాగమనసమయే
 యస్సంధిస్సఉత్తరాయనమధ్యవతిత్వా దాద్యవిమవకాలః || ఇతరస్తుదక్షిణాయనమధ్యవతిత్వా ద్విత్వీయవిమవకా
 లఇతి || సంక్రమణకాలమాహ || ౪౭ || స్యాన్వేతి || ఇడాచారిచారినిశ్వాసోచ్ఛ్వాసానాంతతస్సకాశాద్యస్సమమ్నాప్రవేశ

స్తవస్మై నేవేదవిదాంవర | పింగళాయా ఇడాయాంతువాయోస్సంక్రమణంహియత్ || ౪౩ || తదుత్త
 రాయణంప్రోక్తంమునెవేదాంతవేదీభిః | ఇడాయాః పింగళాయాంతప్రాణసంక్రమణంమునె || ౪౪ ||
 దక్షిణాయనమిత్యుక్తంపింగళాయామీశ్రుతిః | ఇడాపింగళయోస్సంధిం యదప్రాణస్సమాగతః ||
 ౪౫ || అమావాస్యతదప్రోక్తాదేహేదేహభృతాంవర | మూలాధారం యదప్రాణః ప్రవిష్టః
 పండితోత్తమ | తదాద్యం విమవంప్రోక్తం తాపసైస్తాపసోత్తమ || ౪౬ || ప్రాణసంజ్ఞాముగ్రే
 వ్యమూర్ధానంప్రవిశేద్యదా | తదంత్యం విమవంప్రోక్తంధామిన్తైస్తత్పచితకైః || ౪౭ || ని
 శ్వాసోచ్ఛ్వాసనంసర్వంమాసానాంసంక్రమోభవేత్ | ఇడాయాః కండలీస్థానం యదప్రాణస్స
 మాగతః || ౪౮ || సోమగ్రహణమిత్యుక్తంతదాతత్పచితాంవర | తథాపింగళయప్రాణఃకండలీ
 స్థానమాగతః || ౪౯ || యదాతదాభవేత్సూర్యగ్రహణంమునెనత్తమ | శ్రీపర్వతగిరిస్థానకేదా
 రస్తులలాటకే || ౫౦ || వారాణసీపహాప్రాజ్ఞ భువోఘ్రాణగ్యచద్యమే | భువోఘ్రాణగ్య
 యస్సంధిరితిజాబాలీశ్రుతిః || ౫౧ || కురుక్షేత్రంకుచస్థానైప్రయగంహృత్సరోరుహే | చిదం
 బరంతుహృత్పథ్యేఅధారేకమలాలయః || ౫౨ || ఆత్మస్తుతీర్థమత్సృజ్య బహిస్తీర్థం తుయో

కాలః || తతశ్చపునఃపింగళాప్రవేశకాలః - తతఃపునస్సమమ్నాప్రవేశకాలః - తతఃపునరిదాప్రవేశకాలఇతిఇడావితే
 హే సంక్రమణకాలఇత్యథః - తదుక్తంకాలోత్తరే - సంక్రాంతిః పునరస్త్యైవతత్త్వానానిలయోగతగతి - తస్మానిలస్య
 యానీడాపింగళాసుమమ్నాస్థానానితేహంతద్యోగతగత్యర్థః || తథాచస్తష్టితంత్రేవ-శ్లో || ఇడాచపింగళాచైవమమ
 మ్నాచత్పతీయకా | సుమమ్నామధ్యమేహ్యం ఇడావామేప్రకీర్తితా || పింగళాదక్షిణేహ్యం గ్యేవమసంక్రాంతి రివ్యత
 ఇతి - అమాసుమమ్నాత్రహి || సూర్యాచంద్రమసోస్సహేవోదయాస్తమయాభవతగతి || ఇడాగంచారిణఃప్రా
 ణగ్యదంద్రాత్మకత్వాత్సస్మప్తసర్పాకార కండలీస్థానేంతహి తత్వాత్సోమగ్రహణకాలఇత్యథః - తథాపి
 గళయేతి || పింగళాసంచారిణఃప్రాణస్యసూర్యాత్మకత్వాత్సూర్యవదేవతస్యాపిగ్రహణం || యోగినస్సర్వశరీరగత
 స్థానభేదానామేవతత్పత్తిర్థఃవిశేషత్వమాహ || ౪౮ || ౪౯ || శ్రీపర్వతగితి || ౫౦ || జాబాలీశ్రుతిరితి || అభయోనవత్రిప
 ప్రచ్ఛయాజ్ఞశలగ్ధం || యవీషోనంతోవ్యక్తతత్తాతంకథమహంవిజానియామితి || సహోవాచయాజ్ఞవల్క్యఃసౌవిముక్త
 ఉపాస్యోయవీషోనంతోవ్యక్తతత్తాసోవిముక్తైప్రతిష్ఠితగతిసోవిముక్తః || స్త్రిచప్రతిష్ఠితగతి || వశిష్ఠాయాంనాస్మాంప
 మధ్యేప్రతిష్ఠితగతి - కావైవరణాకాచనాసీతి || సర్వాణీంద్రియకృతాదోషాన్వారయతి లేనవరణాభవతి సర్వా
 ణీంద్రియకృతాన్వాపాన్వాశయతిలేననానాభవతి || కతమంహ్యస్యస్థానంభవతీతి || భువోఘ్రాణగ్యచయస్సంధిస్సపవ
 ద్యాలోకస్యపరస్యచసంధిభవతీతిహిక్రూయతే || ౫౧ || ౫౨ || ఉత్తీర్థానాంబాహ్యతీర్థేభ్యోవిశేషమాహ || ఆత్మ
 స్తయతి || విమాగతేగవేషయతే || ౫౩ || ననుబాహ్యతీర్థానిప్రత్యక్షతోనిరీక్ష్యం తే - ఆంతరాణీతుభావనామాత్రసిద్ధా

నీతి - కథంతేషాముత్సర్గవశ్యతామా॥ భావతీర్థ - మితి॥ భావశ్చాస్త్రప్రతిపాదితేషుప్రాకృతతీర్థేషు ఆస్తిగ్న్యై
ద్ధి - సావసంసారోత్తరణకారణతయాతరంత్యనేతీతిర్థం॥ తద్విషయాకృతస్యాథాన్యపరమాధ-త్వాత్ సమా
నంచ-చావ్యాధిర్థస్నానదానాదిషుసర్వేషుపి కమసుత్యేవభావేఫలసాధనతానాన్యధాతస్యస్వత్రప్రమాణతే
త్యర్థః-కర్తృగవీకరూపత్యేపిభావభేదస్యైవనిషేధానిషేధైషచ్యవహేతుత్వముదాహరణి అన్యధాలింగ్యతత్త్వః॥ ౪౪॥
స్వాత్మప్రయమేతి॥ స్వాత్మస్యేవశాస్త్రోద్గిరితీర్థాదివిశ్వాసవంతేత్యర్థః॥ ౪౫॥ ౪౬॥ ౪౭॥ ౪౮॥ అశ్రీరాగుక్తం
పుష్కలాతేషుప్రాగుక్తతీర్థస్నానేషు చిత్తస్థాపనలక్షణమేవస్నానంకాగ్నిమిత్యాహ॥ ఏమవేతి॥ ఉక్తయోగాసమర్థానా
మపిలఘుంప్రశస్తంబాషాయమాహ॥ జ్ఞానయోగేతి॥ ౪౯॥ ౫౦॥ ౫౧॥ ౫౨॥ ప్రతిమానాముపయోగమాహ - అజ్ఞానా
మితి॥ ౫౩॥ అపూర్వంకారణరహితం॥ అనపరంకార్యరహితం - నివర్తమానంకారణమద్వయం సచ్చిదానందైకసమి
త్యర్థః - సపశ్యతీతి॥ తదీయమేవదశానంఫలవదిత్యర్థః॥ ౫౪॥ అంతర్యాగాభావేకేవలబహిర్యాగస, వైఫల్య
మాహ॥ సవభూతస్థమితి॥ ౫౫॥ మహతీం దేవతాంపరమశివాత్మికంస్వాత్మనస్సకాశాదన్యాంయఉపాస్తేభదేన

ప్రశేత్ | కరస్థంసమహరత్తు త్యక్త్వాకాచంచిమాగతే॥ ౪౩॥ భావతీర్థంపరంతీర్థంప్రమాణం
సర్వకమసు॥ అన్యధాలింగ్యతేకాంతాభావేనదుహితాన్యధా॥ ౪౪॥ తీర్థానితోయపూర్ణాని
దేవానాంస్థానినిమిత్తాన్॥ యోగినోనప్రపద్యంతేస్వాత్మప్రత్యయకారిణః॥ ౪౫॥ బహిస్తీర్థా
త్పరతీర్థమంతస్తీర్థంమహామునై॥ ఆత్మతీర్థంపరంతీర్థమన్యతీర్థంనిరర్థకం॥ ౪౬॥ చిత్త
మంతగతంతుష్టతీర్థస్థానైర్మశుధ్యతి॥ శ్రితశోపిజలైర్ధూతంసురాభాండమివాశుచి॥ ౪౭॥ ఏమ
వాయనకాలేషుగ్రహణేచాంతరేనదా॥ వారాణస్యాదికేస్థానస్వాత్మశుద్ధోభవెన్నరః॥ ౪౮॥ జ్ఞా
నయోగపరాణాంతుపాదప్రత్యాశితంజలమ్॥ భావశుద్ధ్యర్థమజ్ఞానాంతతీర్థంమునిపుంగవ॥ ౪౯॥
తీర్థేదానేజపేయజ్జేకాప్యేపామాణకేనదా॥ శివంపశ్యతిమూఢాత్మాశివోదేహేప్రతిష్ఠితః॥ ౫౦॥ స
ర్వతావస్థితంశాంతం నప్రపశ్యంతికంకరం॥ జ్ఞానచక్షుర్విహీనత్వాదహోమాయాబలంమునై॥ ౫౧॥
ఆత్మసంస్థంశివంత్యక్త్వాబహిష్ఠంయజతేశివం॥ హస్తస్థంపిండముత్సృజ్యలిహేతూర్చరమాత్మనః॥
౫౨॥ శివమాత్మనిపశ్యంతిప్రతిమాసునయోగినః॥ అజ్ఞానాంభావనాథాయప్రతిమాఃపరికల్పితాః॥
౫౩॥ అపూర్వమపరంబ్రహ్మస్వాత్మానంత్యమద్వయం॥ ప్రజ్ఞానఘనమానందంయః పశ్యతిసపశ్య
తి॥ ౫౪॥ సర్వభూతస్థమాత్మానంశుద్ధజ్ఞానదేహినం॥ స్వాత్మస్యపశ్యన్బాహ్యేషుపశ్యన్నపిసపశ్యతి॥
౫౫॥ దేవతాంమహతిమన్యాముపాస్తేస్వాత్మనోన్యతః॥ నసవేదపరంతత్వమథయోన్యామితిశ్రుతిః॥ ౫౬॥
నాడీపుంజంసదాసారం నరభావంమహామునై॥ సముత్సృజ్యత్తనాత్మానమహమిత్యవధారయ॥
౫౭॥ అశరీరంశరీరేషుమహాంతంవిభుమిశ్వరమ్॥ ఆనందమక్షరంసాక్షాన్మత్వాధీరోనశోచతి॥ ౫౮॥
విభేదజననేజ్ఞానైవజ్ఞానైవబలాన్మునై॥ ఆత్మనోబ్రహ్మణోభేదమసంతంకఃకరిష్యతి॥ ౫౯॥ సర్వంసమా
సతఃప్రోక్తం సాదరంమునీసత్తమ॥ తస్మాన్మామయందేహంముక్త్యాపశ్యస్వమాత్మకం॥ ౬౦॥

సమాధిఃపశురిత్యర్థః - అథయోన్యామితిశ్రుతిరితి॥ వాజసనేయకేహీశ్రూయతే॥ అథయోన్యాందేవతాముపాస్తే
నోస్యావనోహవస్తి తినసవేదయథాపశురితి॥ ఏవంసదేవానాంయథాహవైబహవః పశవోమనుష్యంభుంజ్యురేవమై
క్తైకశఃపురుషోదేవాన్సునక్తిపైక్తైకస్త్రిన్నేవ పశవాదీయమానే అప్రియంభవతి॥ కింబహుశుతస్తాదేహాంతన్నప్రియం
యదెతన్మనుష్యావిద్యురితి॥ ౬౧॥ భేదనచేన్నోపాసనీయాస్తహికథమిత్యతామా-నాడీపుంజమితి॥ నరభితిభావోహమ
భిమానోయస్త్రింస్త్రీ-నరభావం॥ అసారంనాడీపుంజంతదుపలక్షితం॥ శరీరత్రయముపాధీభూతమాత్మనాసముత్సృ
జ్యబుద్ధ్యావిచిత్రాత్మానమహమిత్యవధారయ- పరమాత్మానంప్రత్యుక్తం తాదాత్మ్యేనానుసంధేహీత్యర్థః॥ ౬౨॥
ఉక్తార్థేకతశ్రుతిముదాహరణి అశరీరమితి॥ శ్రుతిపాతస్త్వేవం॥ అశరీరంశరీరేషునవస్థైవవస్థితం॥ మహాంతంవి
భుమాత్మానంమత్వాధీరోనశోచతి॥ మత్వాజ్ఞాత్వా॥ ౬౩॥ తావత్తేవశాభావేకారణమాహ - విభేదతి॥ నిరతే
యపరమానందశివస్వరూపస్యహిజీవస్యతథాత్వాపరిజ్ఞాననిబంధనోయోభేదః స్సవీవసాంసారికసకలక్లేశహేతుః॥
వికాత్మజ్ఞానేనతాదృగజ్ఞాననివృత్తైర్బ్రహ్మసస్సకాశాదాత్మనోజీవస్యతన్నిబంధనభేదాభావాన్నిహేతుకస్సంసార

క్షేత్రత్యధః || ౬౯ || ౭౦ || ౭౧ || ౭౨ || ౭౩ || ౭౪ || ౭౫ || ౭౬ || ౭౭ || ౭౮ || ౭౯ || ౮౦ || ౮౧ || ౮౨ || ౮౩ || ౮౪ ||
ఇతిశ్రీమాధవాచాశ్శ్రీవిరిచితాయం సూత్రసంహితా తత్పర్యదీపికాయం జ్ఞానయోగఖండే ఏకాదశోధ్యాయః.

శ్రీసూతః || ఇతిశ్రుత్వాగిరాంనాథోభక్త్యాపరవశఃపునః | స్తోత్రమారభతే దేవమంబికాపతిమద్భుతం ||
౭౧ || బృహస్పతిః || జయదేవపరానందజయచిత్సత్యవిగ్రహ | జయసంసారలోకఘ్న జయపాపహర
ప్రభో || ౭౨ || జయపూర్ణమహాదేవజయదేవారిమదః || జయకల్యాణదేవేశజయత్రిపురమదః ||
౭౩ || జయహంకారశత్రుఘ్న జయమాయావిమోహహ | జయవేదాంతసంవేద్యజయ వాచామగోచ
ర || ౭౪ || జయరాగహాశ్రేష్ఠజయద్వేషహరాగ్రజ | జయసాంబనదాచారజయదేవసమాహిత ||
౭౫ || జయబ్రహ్మదిభిః పూజ్యజయవిష్ణోః పరామృత | జయవిద్యామహేశానజయవిద్యాప్రదానిశం ||
౭౬ || జయసర్వాంగసంపూర్ణ నాగాభరణభూషణ | జయబ్రహ్మవిదాం ప్రాప్యజయ భోగాపవ
గః || ౭౭ || జయకామహరప్రాజ్ఞ జయకారుణ్యవిగ్రహ | జయభన్తమహాదేవజయభన్తావగుంతి
త || ౭౮ || జయభన్తరతానాంతుపాశభంగపరాయణ | జయహృత్పంకజేనిత్యం యతిభిః పూజ్యవి
గ్రహ || ౭౯ || శ్రీసూతః || ఇతిశ్రుత్వామహాదేవం ప్రణేపత్యబృహస్పతిః | కృతాధః క్షేత్రనిర్ముక్తా
భక్త్యాపరవశోభవత్ || ౮౦ || యత్తేనంతతేనిత్యం సంధ్యయోరుభయోరపి | భక్తిపాదంగతోభూ
త్వాపరబ్రహ్మధిగచ్ఛతి || ౮౧ || గంగాప్రవాహవత్తస్యవాగ్విభూతిర్విజృంభతే | బృహస్పతినమోబు
ధ్యాగురుభక్త్యామయాసమః || ౮౨ || పుత్రార్థిభలభతేపుత్రాకన్యాధీకన్యకామయాత్ || బ్రహ్మవర్చ
సకామస్తుతదాప్నోతినసంశయః || ౮౩ || తస్మాద్భవద్భిమునయః సంధ్యయోరుభయోరపి | జప్యం
స్తోత్రమిదంపుణ్యం దేవదేవస్యభక్తితః || ౮౪ || ఇతిశ్రీ సాగం దేమహపురాణే - సూత్రసంహితాయాం
జ్యోతిషయోగఖండే - ఏకాదశోధ్యాయః.

ఈశ్వరః || అథాతస్సంప్రవక్ష్యామినాడిశుద్ధింసమాసతః | విద్యుక్తకమః సంయుక్తః కావసంకల్ప
వజితః || ౧ || యమాద్యష్టాంగసంయుక్తశ్శాంతస్సత్యపరాయణః | గురుశుశ్రూషణరతః పితృమా
తృపరాయణః || ౨ || స్వాత్మన్యవస్థితస్సమ్యక్జ్ఞానిభిచ్ఛసుశిషితః | పర్వతాగ్రనదీతిరేచిల్వమూలేవనై
తథా || ౩ || మన్మథమేశుచాదేశే వేదఘోషసమన్వితే | ఫలమూలై స్సుసంపూర్ణై వ రిభిచ్ఛసు
సంయుతే || ౪ || సుశోభనమతంకృత్వాసర్వరతాసమన్వితం | త్రికాలస్నానసంయుక్తశ్శ్రద్ధరాసస్స
మాహితః || ౫ || విరజానలజంభన్తగృహీత్వావాగ్విహోత్రజం | అగ్నిరిత్యానిభిమం త్రైజా బాలైస్స
ప్రభిమునై || ౬ || షడ్భిరాధర్వణైమం త్రైస్సమద్భూత్యతతఃపరం | తిర్యక్త్రైశ్చండ్రశిరసాహుయం
సాబాహుమూలతః || ౭ || ధారయేత్పరయాభక్త్యా దేవదేవంప్రణమ్యచ | సరస్వతీం సుసంపూజ్య
సూందంవిశ్మత్సరంగురుం || ౮ || చంద్రమాదిత్యమనిలంతదైవాగ్నిమహామునే | ఆరుహ్యచానంప
శ్చాత్ప్రజ్ఞాభోదజ్ఞుభోపివా || ౯ || సమగ్రీవశిరోకాయ స్సంవృతాస్యస్సునిశ్చలః | నాసాగ్రేశశభృ
యతోనాడివక్రజ్ఞానాధీనంతత్రచిత్రప్రణిధానపూర్వకంనాడిశోధనంఅతస్తదనంతతంత్య-ధనమీత్రతిజాసితే-

అథాతేతి || పాపనిబంధనస్యశోధనసమయేనాడిస్థలనస్యపరిహారాయాహ || విద్యుత్తేతి || చిత్రక్షేపనిబంధనస్యపరిహారా
యాహ || కామేతి || ౧ || ౨ || జ్ఞానిభిరితి || శోధనేఅనుభవపర్యంతజ్ఞానవద్భిః - ఐకాగ్ర్యానుకూలం దేశమాహ || ప
ర్వతాగ్రిత్యాది || ౩ || పావనత్వాయవైదికాధిష్ఠితదేశమాహ || వేదఘోషేతి || నతుయోగాభ్యాస సమయేవేద
ఘోషాపేక్షా || సమేశుచాశరగ్రావహ్నివాలుకా వివజితే శబ్దజలాశ్రయాదిభిః మనోనుకూలేవతు చ త్సు పీడ
నైగుహనివాతాశ్రయజేప్రయోజయేదితి శ్వేతాశ్వతరశ్రుతేః || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || సమగ్రీవేతి || తథాచిత్రతా
ను || సమంకాయశిరోగ్రీవంధారయన్నచలంస్థిరః - సంప్రేక్ష్యనాసికాగ్రంస్వందిశశ్చానవలోకయత్ || ౧౦ || శాంతాత్మా
విగతభీభ్రహ్మచారివ్రతేస్థితః | మనస్సంయుక్తమచ్చిత్రాయుక్తఆసీతమత్పరేతి || నాసాగ్రితీతి || నాసాగ్రే చంద్రబింబం
తత్రచయత్తురీయకం యకారాచ్చతుర్థంవకారంసబిందుమమృతస్రావిణంస్తరస్నేతాభ్యాంతమేవదేశంపశ్యన్నిత్యం
తదుక్తమాగమే || నాసాగ్రేమండలంచంద్రంజ్యోత్స్నజాలసమన్వితం | నాదిబిందుయతంమధ్యేవకారేవిరాజితం ||

ధ్యాయన్ప్రపూరయే ద్వాయుమితి॥౧౦॥౧౧॥బిందునాదసమాయుక్తమితి ॥ బిందురనుస్వారః నాదస్తదనుగతోధ్వనిః॥
 ౧౨॥ ౧౩॥౧౪॥౧౫॥ నాదాభివ్యక్తితితి॥అనాహతనాదస్సుప్రతీత్యధః॥ ౧౬॥ వివేకజ్ఞానాధికారవత్స్తుతదేవపర్యా
 ప్తం నాడీశుద్ధ్యా భిర్నప్రయోజనమిత్యాహ ॥ అథవైశదితి॥ పూర్వోక్తాహిశుద్ధిః నాడీగతపితృశ్చైష్టాదిశాషణేనదేహ
 శుద్ధిమాత్రహేతుః వివేకజ్ఞానంతు నాడీపరివృతం స్థూలదేహంతద్వాస్తంలింగశరీరం తదుభయోపాదానంచావి
 ద్యామాతృనస్సకాశాశ్చరిశోధ్యవిచిత్తంసచ్చిదానందైకరసమాత్మతత్త్వంవ్యవస్థాపయతీతి పూర్వస్థానిదంప్రశస్తతర
 మిత్యధః॥ ౧౭॥ వస్తుభూతశ్చైష్టాదిమలనిరసనంహివస్తుభూతేనైవపవనేనభవతి॥ నిత్యశుద్ధస్సప్రకాశసచ్చిదానందై
 కరసతత్త్వాశుభిద్యామలైవైవమలినత్యతివిద్యయతన్నిరాసేస్వాభావికీతస్యశుద్ధివ్యవస్థితత్యిత్యాహ ॥ ఆత్మాశుద్ధ
 ఇతి॥౧౮॥౧౯॥ ఇదుమేవయదప్రశస్తాకిమితితహిపూర్వాశుద్ధిశాస్త్రైరుపదిశ్యతేత్యత్యాహ॥ నబుద్ధిభేదమితి ॥ అజ్ఞా
 హికమణిసక్తాజ్ఞానానధికృతత్యతితస్యకృతేసాపిశుద్ధిగర్వకృత్యేత్యధః॥౨౦॥ ఇశ్రీమాధవాచాచ్యువరచితాయాం
 సూతసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం జ్ఞానయోగఖండే-ద్వాదశోధ్యాయః.

... * ...

స్థింబేబిందుమచ్చతురీయకం॥౧౦॥ స్రవతమమృతం సశ్యన్నేత్రాభ్యాంసుసమాహితః॥ ఇడయాప్రాణ
 మాకృత్యపూర్వయితోద్బరస్థితం॥౧౧॥తతోగ్నిదేహమధ్యస్థంధ్యాయకజ్వాలావళీయుతం॥బిందునా
 దసమాయుక్తమగ్నిబీజంవిచింతయేత్ ॥ ౧౨॥ పశ్చాద్విరేచయేత్ప్రాణం మందంపింగళయోబుధః॥
 పురఃపింగళయోహ్యవహ్నిబీజమనుస్తరక॥ ౧౩॥ పురర్విరేచయేద్ధిమాన్నిడయోవతనైశ్శనైః ॥ త్రిచ
 తువత్సరంవాపిచిచతుమాసమేవవా॥ ౧౪॥ షట్ర్యోత్సవాచరెన్నిత్యంరహస్యేవంప్రసంధిషు ॥
 నాడీశుద్ధిమవాప్నోతి పృథక్పిహ్నోపలతీతాం ॥ ౧౫॥ శరీలఘటాదీప్తినహేజ్జాతరవతిః ॥
 నాదాభివ్యక్తిరిత్యేతచ్చిహ్నంతత్త్విద్ధిసూచకం॥ ౧౬॥ యావదేతాసంపశ్యేత్తావదేవంసమాచరేత్ ॥
 అథవైతత్పరిత్యజ్యత్వాత్మశుద్ధింసమాచరేత్ ॥ ౧౭॥ ఆత్మాశుద్ధస్సదాస్త్విస్సుఖరూపస్స్వయంప్రభుః॥
 అజ్ఞానాన్తలినోభాజ్ఞానాచ్ఛుద్ధోభవత్యయం॥ ౧౮॥ అజ్ఞానమలఃకంఠాయత్రాయేద్ధ్వానతోయతః॥
 సలవసర్పదాశుద్ధోనాజ్ఞఃకర్తతోహిసః॥౧౯॥నబుద్ధిభేదంజనయేదజ్ఞానాంకన్తసంగినాంకమకర్త
 వ్యమిత్యేవంబోధయేత్తాంతసదాబుధః॥ ౨౦॥ ఇతిశ్రీసారాంధేమహాపురాణే-సూతసంహితాయాం
 జ్ఞానయోగఖండే-నాడీశుద్ధివిధిర్నామద్వాదశోధ్యాయః.

... * ...

—* అథయమవిధిః. *

ఈశ్వరఉవాచ॥అథాతస్యప్రవక్ష్యామితవాప్తాం గానిసువ్రతః॥యశ్చేన్నయచ్యైవతథైవాసనమేవచ॥
 ౧॥ప్రాణాయామస్తథాఃప్రప్రత్యాహరస్తతఃపరం॥ధారణావతధాధ్యానంసమాధిశ్చాప్తమోమునే॥౨॥
 అహింసాసత్యమస్తేయంబ్రహ్మచర్యందయాజకం ॥ త్తమాధ్యతిమతాహరఃశాచంచేతియమాదశ॥

యతఃఉక్తనాడీశోధనాపేక్షాణియామాదీన్యష్టాంగయోగాంగాని అతస్తదనంతంతదభిధానమితి ప్రతిజానీతే॥
 అథాత ఇతి॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ఉద్దేశక్రమేణ యశస్యలక్షణమాహ ॥ అహింసెత్యాది ॥ ౩ ॥ నహింసాత్వత్వభూతానీత్యా
 ది తోయోనిపేధస్సరాగనిబంధనాయావహింసాయాః-అతోగ్నిసోమయంపశుమాలభతేతివిధినిబంధనాహింసానస
 పిద్యతేత్యత్యాహ॥ జేదోక్తే నేతి॥అగ్నిసోమయస్యహిసామయాగాంగత్వాత్తద్ధింసావిధినిబంధనా॥ శ్యేనేనాభిచరిన్యజేతే
 త్యత్రాపిశ్యేనయాగాంగభూతపశుహింసావిధిబంధనైవననిషిద్ధ్యతే ॥ యాశుతేనాభిచారయోనశశ్రువధాత్మికా
 సాద్యేషవిబంధనైవేతివిధ్యసంస్పృశాన్నిషిద్ధ్యతే ॥ శారీరహింసాయావహింసాత్వం నపురవాచికమానసిక
 యోరితిభిమనిరాసాయతస్థేదానాహ-కామేనేతి ॥ సాప్యేకాత్రివిధాస్వయంకృతాఅస్యేనకారితా-అక్రియమా
 ణకేవలమనుమోదితాచేతి ॥ నవధాతత్రాప్యేకైకాత్రివిధాలోభమూలాక్రోధమూలాఅజ్ఞానమూలాచేతనప్రవిం
 శశిధా-తాసామప్యేకైకాత్రివిధా॥వృదుమాత్రాపథ్యమాత్రాఅధిమాత్రాచేతి-ఏకాశీతిహింసాభేదాః-వితరగ
 నామానః త్యక్తవ్యాస్తత్యాగోపాయశ్చతేహంనిరతిశయదుఃఖహేతవః తత్వజ్ఞానప్రతిబంధకాశ్చైతి - ప్రణిధానం
 ఏతద్భవత్యవనాదివితరాంతరేష్వపి ద్రష్టవ్యం॥తదుక్తంయోగశాస్త్రై-వితరగబాధనేప్రతిపక్షభావనం-వితరగ
 హింసాదయఃకృతకారితానుమోదితాలోభక్రోధమోహపూర్వకామృదు మధ్యాదిమాత్రాదుఃఖజ్ఞానానంతభలా

ఇతి ప్రశంసా భావనమితి॥౪॥ కాయః హింసా యావజ్జన్మముక్త్యా ఆత్మహింసావజ్జన్మమాహ॥ ఆత్మసర్వగతఇతి॥ శ్లో॥ అ
చ్యేద్యోయమదాహ్యోయమక్లేద్యోశోవ్యవచ॥ నిత్యసంపాదకతస్థాణురవ లోయంససాతనఇతి॥ ఉక్తస్యాత్మస్వ
రూపస్యాజ్ఞానమాత్మహింసా॥ యదాహుః॥ శ్లో॥ యోగ్యధాసంతమాత్మానమన్యధాప్రతిపద్యతే॥ ప్రాయశ్చిత్తంనప
శ్యామియెనశుద్ధ్యత్సత్తమోత్యతోజ్ఞానేనతన్నిదాసఃపరమాహింసైశ్యథః॥౫॥ అహింసావత్సత్తమపిపరమపరమం
జేత్వివిధంతత్రాపరమమాహ- యదితి॥ భీమదృష్టాభిధానంప్రమాణదృష్టస్యాపిరాగాదిభిరన్యధాభిధానంవాఅస
త్యమిత్యథః॥౬॥ పరమంసత్యమాహ॥ సర్వంసత్యమితి॥ సర్వంవస్తుబ్రహ్మస్వరూపేతైవ సత్యంసృథక్త్వేనాసత్యమితి॥
యత్ జ్ఞాత్వాభిధానంతత్యత్తమిత్యథః॥౭॥ అస్త్రైయమపిద్విధంతత్రాద్యమాహ॥ అన్యదీయైతి॥ మృదుమధ్యాదికథనా
త్క్రమాత్తాత్మ్యక్త భేదోపలక్షణత్వేనత్యదాదివిభాగకథనం॥౮॥ ద్వితీయమస్త్రైయమాహ॥ ఆత్మసత్యైతి॥ అనాత్మాదే
హేంద్రియాదితీంద్రూపతయైవఆత్మనోయత్పరిజ్ఞానంసత్యైవసహరః॥ శ్లో॥ యోగ్యధాసంతమాత్మానంఅన్యధాప్రతిపద్య
తే॥ కింతేనకృతంపాపంచోరేణాత్మాసహరిణేశ్యక్తం॥ తద్వివజ్జన్మంనెహేంద్రియాదివ్యక్తికాత్మానుసంధానం
పరమస్త్రైయమిత్యథః॥౯॥ అపరంబ్రహ్మచర్యమాహ॥ కాయేనేతి॥ అనురాగపురస్సరాణినారిణాంస్పృశేనభాషణ
చింతనాన్యబ్రహ్మచర్యం ఉక్తంహి॥ శ్లో॥ స్మరంకీర్తనంకేళిఃప్రేక్షణంగుచ్ఛభాషణంసంకల్పకృతసాయశ్చక్రియా

౩॥ వేదోక్తనైవ మాగేణ వినాసత్యతపోధన । కాయేన మనసా వాచా హింసా హిం
సానచాన్యథా॥ ౪॥ ఆత్మసర్వగతోచ్యేద్యోనదాహ్యోఇతియామతిః । సాచాహింసాపరాప్రోక్తాము
నేవేదాంతవేదిభిః॥౫॥ యత్త్వదుష్టేంద్రియైర్దుష్టశ్రుతంవేదవిదాంవరః॥ సైన్యోవోక్తిభావేత్సత్యం
విప్రతన్నాన్యథాభవేత్ ॥ ౬॥ సర్వంసత్యంపరంబ్రహ్మచర్యచిత్తయామతిః । తత్సత్యంపరమంప్రో
క్తంవేదాంతజ్ఞానభావితైః॥ ౭॥ అన్యదీయైత్యజ్ఞేత్స్వేకాంచసేమాక్తికేపివా । మనసాపినివృత్తి
ర్యాతదస్త్రైయంవిదుఃకథాః॥౮॥ ఆత్మనోనాత్మభావేనవ్యవహరవివజ్జన్మం । యత్తదస్త్రైయమిత్యు
క్తమాత్మవిద్భిరుహాత్మభిః॥౯॥ కాయేనమనసావాచానారిణాంపరివజ్జన్మం । ఋతౌ భాగ్యాని
నాన్యస్యబ్రహ్మచర్యంతదుచ్యతే॥ ౧౦॥ బ్రహ్మభావేమనశ్చారోబ్రహ్మచర్యంపరంతథా॥ ౧౦౪॥ ఆశ్రమ
త్సర్వభూతేషుకాయేనమనసాగిరా । అనుకంపాదయానైవప్రోక్తాయోగాంగవేదిభిః॥౧౦౫॥ పుత్రైమి
త్రేకత్రైదరిపాస్వాస్మనిసంతః । ఎకంరూపంమునైయత్తదజ్జన్మంప్రోచ్యతేబుధైః॥ ౧౦౬॥ కా
యేనమనసావాచాశ్రుతిభిఃపరిపీడితే । చిత్తతోభావనివృత్తిర్యాశ్రమాసాముఃపు ౫॥ ౧౦౭॥ వేదా
దేవనిమోక్షస్సంసారస్యోచాన్యథా । ఇతివిజ్ఞాననిష్పత్తిభ్యుక్తిఃప్రోక్తాహిదైదితైః॥ ౧౦౮॥ అ
హమాత్మానచాన్యోస్తీత్యేవమప్రచ్యుతామతిః । యాసాప్రోక్తాధృతిశ్చైవమునిభిర్యేదవేదిభిః॥ ౧౦౯॥
అల్పమృష్టాశనాభ్యాంతు నాస్తియోగఃకథంచన । తస్మాద్యోగానుగుణ్యేన భోజనం మతభోజనం॥

నిష్కాంతివచఃప్రతినైగునమస్తాంగంప్రవదంతిమనీషిణః॥ విపరీతంబ్రహ్మచర్యమితి॥ ఋతౌస్వభార్యాసేవాతుబ్రహ్మచ
ర్యమేవ॥ ఋతావతిఃహితకాలోపలక్షణం॥ శూయతేహి॥ ప్రాణంవాపితేప్రసరదంతియేదివారిత్యాసంయుజ్యంతే॥
బ్రహ్మచర్యమేవతేయప్రాత్రౌరత్యాసంయుజ్యంతిఇతి॥ ౧౦॥ బ్రహ్మభావఇతి॥ బ్రహ్మత్వైకత్వేనమనసశ్చరణం బ్రహ్మ
చర్యంశూయతేహి॥ యేషాంతపోబ్రహ్మచర్యంయేషసత్యంప్రశస్తితం॥ తేషామసోఽరీజోబ్రహ్మలోకౌనయేషుజిహ్వామ
నృతంనమాయాచేతి॥ అశ్రపరమం బ్రహ్మచర్యం వివక్షితం॥౧౦౪॥ ఆత్మవిదిః॥ అనుకంపారణదాభిముఖీబుద్ధిః॥ య
దుక్తమాగమే॥ శ్లో॥ రోగాతఃస్యరిపోర్వాపిమిత్యార్యస్యవాపునః॥ తత్రైయభిముఖీబుద్ధిర్నయేషాభాషితాబుడైరితి॥
౧౦౫॥ పుత్రఇతి॥ యదుక్తంగీతాను॥ సుహృన్ప్రత్యర్థదాసీనమధ్యస్థద్యేవ్యుంధుషు । సాధుష్వపిచపాశేషమసమబుద్ధి
ర్విశిష్టతత్త్వః॥ ౧౦౬॥ కాయేనేతి॥ త్రిభిరపిరణ్డోషేదనేచిత్తవిక్షేపవిరహఃక్షమా॥ ౧౦౭॥ వేదాదేవేతి॥ వేదవిష్టాప
కేచనేషుసత్త్వపితేదసిరుద్ధమహాపరిహారేవైదికధర్మేషుస్థైర్యమపరమాధృతిః॥ ౧౦౮॥ పరమామాహ॥ అహ
మాత్మైతి॥ ఉక్తంహి॥ ధృతిఃకహాద్విముక్త్యాపిషయాచేతిపరమాధృతిః॥౧౦౯॥ అల్పమృష్టాశనేతి॥ అల్పాశనేథాతసం
యోభః॥ అధికేషిఅజ్ఞేకానిద్రాలస్యాదివా॥ అతోమితాహారోయోగాంగమితి॥ ఉక్తంచ॥ శ్లో॥ అన్నేనకుక్షేద్యావం
శాపానేనైకంప్రపూరయేత్ । ప్రాణసంపరణాధాంతుచతుర్థమవశేషయేత్॥ గురుశానాస్తిసోహిత్యంలఘునా

నాపిత్యప్యతేః ఇత్యాదివైష్యశాస్త్రోక్తంద్రవ్యమ్ ॥ ౧౬౪ ॥ స్వదేహేతి ॥ అహంశుద్ధిః ఇతి జ్ఞానం శౌచం వాంఛంతి పండితాః ॥ శౌచం శుద్ధివిధం ప్రోక్తం దాహ్యామాభ్యంతరంతథా మృజ్జలాభ్యాంభవేచ్ఛాహ్యంభావశుద్ధిస్తథాంతరమిత్తరకాతే ॥ ౧౭౪ ॥ అహంశుద్ధిః ఇతి శౌచం స్థానాద్భిజాదుపజ్జంభాన్నివృత్తం దాన్నిధనాదపి । కాయమాధేయశౌచత్వాత్ప్రపంచాహ్యశుచింబుధిః ॥ అతస్తవవివేకేనాశౌచం - తద్వివేకజ్ఞానం శౌచమిత్యర్థః - వివేకజ్ఞానస్యైవశౌచత్వే హేతుమాహ ॥ అత్యంతమలినః ఇతి ॥ ౧౮౪ ॥ ౧౯౪ ॥ ౨౦౪ ॥ కించిదితికిమపి ॥ ౨౧౪ ॥ ఇహేవజీవన్ముక్తత్వైశ్చశ్రుతిమునాహరతి ॥ ఇహాచేదిని ఇహాచేవ వేదీదధనత్యమస్మిన్చేదిహావేదీన్మహాతీవనష్టిరితితలవకారశ్రుతిః ॥ ౨౨౪ ॥ వేదజాదితి-బౌద్ధపక్షచాద్వానాత్ ఆత్మానం బ్రహ్మజానీహిత్యర్థః ॥ ౨౩౪ ॥ ...

ఇతి శ్రీమాధవాచార్యవिरచితాయాం సూతసంహితాయాం తాతాత్పర్యదీపికాయాం జ్ఞానయోగఖండే
త్రయోదశోధ్యాయః.

౧౬౪ ॥ స్వదేహమలనిమోక్షో మృజ్జలాభ్యాం మహమునేయశ్చచ్చావంభవేచ్ఛాహ్యం మానసం మానసవిధిః ॥ ౧౭౪ ॥ అహంశుద్ధిః ఇతి జ్ఞానం శౌచం వాంఛంతి పండితాః । అత్యంతమలినోదేహోదేహీచాత్యంతసములః ॥ ౧౮౪ ॥ ఉపయోగంతరంజ్ఞాత్వాకస్యశౌచం విధీయతే । జ్ఞానశౌచం పరిత్యజ్యచాహ్యేయోరమతేజనః ॥ ౧౯౪ ॥ సమాధిః కాంచనంత్యక్తాల్పస్థం కృష్ణాతిసుత్రత । జ్ఞానాంభవేవశుద్ధస్యకృతకృత్యైవయోగినః ॥ ౨౦౪ ॥ కతవ్యం చాస్తిలోకేస్మిన్నస్మిచేన్నసతత్వవిత్ । లాకత్రయేపికతవ్యం కించిన్నాస్త్యాత్మవేదినాం ॥ ౨౧౪ ॥ ఇహేవజీవన్ముక్తాస్తే ఇహాచేదితిహి శ్రుతిః । తస్మాత్సర్వప్రయత్ననమునేహింసాధిసాధనైః ॥ ౨౨౪ ॥ ఆత్మానమక్షరం బ్రహ్మనిధిజ్ఞానాత్మవేదజాత్ ॥ ౨౩౪ ॥
ఇతి శ్రీసాగందేమహాపురాణే- సూతసంహితాయాం- జ్ఞానయోగఖండే- యమాదివిధిర్నామ- త్రయోదశోధ్యాయః- ...

—* అధనియమవిధిః. *

ఈశ్వరఉవాచ ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి నియమమునిసత్రమ । తపస్సంతోషమాస్తి క్యం దానమిత్వరపూజనమ్ ॥ ౧ ॥ సిద్ధాంతశ్రవణంచైవ ప్రాముఖ్యే తిచ్చజపోవ్రతమ్ । ఏతేచనియమాః ప్రోక్తాయోగవిధిమహాశ్మభిః ॥ ౨ ॥ తానహంక్రమశోవక్ష్యే శ్రుణుగ్రధాపురస్సరం । వేదోక్తేనప్రకారేణకృచ్ఛ్రీచాంద్రాయణాదిభిః ॥ ౩ ॥ శరీరశోషణంయత్తత్తపత్యుచ్యతేబుధైః । కోహంమోక్షః కథంకేనసంసారంప్రాప్తవానహమ్ ॥ ౪ ॥ ఇత్యాలోచనమథజ్ఞాస్తవశృంసంతిపండితాః ॥ ౫ ॥ యద్యచ్ఛ్రీలాభతోనిత్యంప్రితియాజాయతేన్మదామ్ । తత్సంతోషంద్విజాఃప్రాజ్ఞాః పరిజ్ఞానైకతత్పరాః ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మదిలోకపర్యంతాద్విరక్తస్యపరాత్మని । ప్రియంయత్తన్నహప్రాజ్ఞాస్సంతోషంపరమంబుధిః ॥ ౭ ॥ శ్రాతేస్తాతేకజపశ్వాసాయస్తదాస్త్రియముచ్యతే ॥ ౮ ॥ న్యాయాజితధనంశాంతేత్రధయావైదికద్విజైః । అన్యద్వాయత్ప్రదీయేతత్తద్దానంప్రోచ్యతేబుధైః ॥ ౯ ॥ అవైదికాయవిప్రాయదత్తంయస్మన్నిపుంగవ । నోపకారాయతత్తస్యభస్మసీమహుతంహపి ॥ ౧౦ ॥ బ్రహ్మణంవిష్ణుమిశానంవైశ్యక్షత్రియచాడతైః । యథాశక్త్యర్చనంభక్త్యాత్మదీప్తరపూజనం ॥ ౧౧ ॥ రాగాద్భయపేతంహృదయం వాగదుష్టాన్యతాదినా । హింసాదిరిహితేకాయేవతదీప్తరపూజనమ్ ॥ ౧౨ ॥ సత్యంజ్ఞానంమనంతంచపరాయతోయమవన్నియమాఅపియోగాంగాన్యతస్తదనంతరంతాన్వత్కుంప్రతిజానీతే ॥ అథాత ఇతి ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ అపరంతపతహ ॥ వేదోక్తేనేతి ॥ కృచ్ఛ్రీచాంద్రాయణాదిస్వరూపంప్రాగుక్తం ॥ ౩ ॥ పరమంతపతహ ॥ కోహమితి ॥ ఉక్తంహి ॥ శౌచంమానసశ్చైంద్రియాణాంచప్రయోగాగ్నింపరమంతపః । తజ్జ్యాయస్సర్వధమేభ్యస్సర్వధమేపరమోవతఇతి ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ అపరమసంతోషమాహ ॥ యద్యచ్ఛ్రీ ॥ ౬ ॥ పరమసంతోషమాహ ॥ బ్రహ్మదీతి ॥ శూన్యతేహి ॥ తేయశతంబృహస్పతేరానందాః । సవేకఃప్రజాపతేరానందః । శ్రోత్రియస్యచాకామహతేస్యతి ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మణమితి ॥ వైశ్యేబ్రహ్మణంతత్రియైర్విష్ణుంచాడబా-బ్రాహ్మణాఃతైరిశానంస్వీకృత్యయదర్చనంతదిత్యర్థః ॥

౧౦ || ౧౧|| అవగతిరాపరోక్ష్యం || ౧౨|| స్త్రీణామిత్యైవశీకస్త్రీణాంతు శ్రాతవికల్పః ఉక్తః || ౧౩ || ౧౩౪ || ౧౪౪ || ౧౫|| ఉపదిష్టోపీతి||నపునఃపు స్త్రకపాతాదిమ త్రైజ్ఞాతత్యథః-తంత్రసంబంధః||కాపాలంబాంగులంబామ మిత్వాదివేదవిరుద్ధాగమసంస్పృశరహితత్యథః || ౧౬ || ౧౭|| వేదవిరుద్ధతంత్రసంబంధత్యాగ కారణమాహ || యావేదబాహ్యత్యైతి || ౧౮|| వేదోక్తధర్మసమ్యగనుష్ఠానాశక్తస్యాపియథాశక్తితదనుష్ఠానమేవ నతువిరుద్ధతంత్రా నుష్ఠానమిత్వాహ|| శ్రేయాంత్స్వధర్మః||౧౯ || ౨౦ || వాచకోపాంశురీతినంధిచ్ఛాందసః || ౨౧ || ఉచ్చైర్జపా పాదుపాంశుజపః ఫలేనసహస్రగుణోస్తి|| ౨౨ || ఉచ్చైర్జపస్తుయత్ఫలత్యాహ||ఉచ్చైర్జపస్తుసర్వేషామితి||యో మంత్రజపోయావతఃఫలస్య సాధనత్వేన శాస్త్రేకధితఃఉచ్చైర్జపస్తావత్ఫలస్తత్సహస్ర గుణస్తన్మంత్రోపాంశుజపత్యధి-ఉచ్చైర్జపః పోసియథాసీచైష్టేచ్ఛైర్మ శూయతే తథారణ్యాదా- వివిక్తదేశేక్రియతేచేత్-ఉక్తఫలోభవతి-ప్ర మాదాత్మైశ్చుతశ్చైద్యథోక్తమపి ఫలంనాస్తీత్యాహ || సీచైరితి|| ౨౩|| దశమనియమంత్రమాహ || ప్రసన్నేతి||

నందంధ్రువంపరం | ప్రత్యగిత్వగంతవ్యం వేదాంతశ్రవణంబుధాః || ౧౨ || సిద్ధాంతశ్రవణంపా హుర్విజానాంమునిపుంగవ | శూద్రాణాంచవిరక్తానాంతథాస్త్రీణాం మహామునై || ౧౩|| సిద్ధాంత శ్రవణంప్రోక్తంపురాణశ్రవణంబుధైః||౧౩౪|| వేదతాకికమాగేషుకుత్సితంకమయద్భవేత్ | స్త్రిక భవతియాలజ్ఞాప్రీస్తునైవప్రకీర్తితా||౧౪౪||వైదికేషుతుసర్వేషుశ్రద్ధాయాసామగ్భవేత్||౧౫|| గురు ణాచోపదిష్టోపీతంత్రసంబంధవజ్జేతః | వేదోక్తేవైవమాగేణమంత్రాభ్యాసోజపస్త్యుతః||౧౬|| క ల్పసూత్రేథవావేదే ధర్మశాస్త్రేపురాణకే | ఇతిహాసేనువృత్తిర్యాసజపః | పోచ్యతేమయా || ౧౭|| యావేదబాహ్యస్త్వంత్రయోయాశ్చకాశ్చకుదృష్టయః|సర్వాస్తానిష్ఫలాఃప్రేత్యతమోనిష్ఠాహితాన్తన్మ తాః|| ౧౮|| శ్రేయాంత్స్వధర్మోవిగుణఃపరధర్మోత్స్వనుష్ఠితాత్ | స్వధర్మే నిధనంశ్రేయఃపర ధర్మోభయావహః|| ౧౯ || తస్మాత్సర్వప్రయత్నేనవేదమంత్రంసదాజపేత్ | జపశ్చద్వివిధఃప్రో క్తవాచకోమానసస్తథా|| ౨౦|| వాచకోపాంశురుచ్చైశ్చద్వివిధఃపరీక్షితః | మానసోమనసధ్యా నభేదాద్వైవిధ్యమాస్థితః || ౨౧||ఉచ్చైర్జపాదుపాంశుశ్చసహస్రగుణఉచ్యతే| మానసశ్చతథో పాంశోస్సహస్రగుణఉచ్యతే|| ౨౨|| ఉచ్చైర్జపస్తుసర్వేషాంయథోక్తఫలదోభవేత్ | సీచైశ్చుతో భవేత్సోపీకతస్సన్నిష్ఫలోభవేత్||౨౩|| ఋషింభవోదేవతాంచధ్యాయన్మంత్రంజపెన్నరః|ప్రసన్న గురుణాపూర్వముపదిష్టంత్యనజ్ఞయా || ౨౪ || ధర్మార్థకామసిద్ధ్యర్థము వాయుగ్రహ ణం,వతమ్||౨౪౪||అథవాధర్మజైషణంత్రైగ్యహీత్వాభిన్నపాండురమ్||౨౫|| సర్వాంగోద్ధూళనం చైవవ్రతంప్రోక్తంమనీషిభిః || ౨౫౪ || ఏతద్వేదశిరోనిష్ఠా ప్రాహుఃపాశుపతంమునై||౨౬|| కేచిచ్ఛి రోవ్రతంప్రాహుఃకేచిదంత్యాశ్రవంబుధః | కేచిత్ప్రతమిత్యూచుఃకేచిద్భాంధవమైశ్వమ్||౨౭|| అ న్యవ్రతస్యమాహత్య మాగమాంతేమసంస్థితమ్ | స్వపాపహరం పుణ్యం సన్మన్జ్ఞానప్రకాశం|| ౨౮ || యఃపశుస్త్యపశుత్వంహీ వ్రతేవాసేన సత్యజేత్ | త.హత్వానసనాపీయాసీచేదాంతఃశ్చ యః|| ౨౯|| యైశ్చేత్సద్ధివచ్ఛ్రీణాంతేషాంనిత్యాధికారిణా | నాన్యేషాంమునిశారూలలేషామేవ

వ్రతబంధక పాప నిరాసక్త్యా రాచిత్తశుద్ధయేపుణ్యోపచయద్వారాభలానుకూల్యాదు గుర్వనజ్ఞయా క్రియమా ణముపవాసాదికంవ్రతమిత్యధః||౨౪||౨౪౪ || వ్రతశిబ్దస్యఅథాకంతరమాహ||అథవేతి|| ౨౫౪|| ఏవేద్యేదేతి||అథర్వ శిరసీఅగ్నిరీత్యాదివాభిష్ట్యహీత్వాఽమృత్యాగ్ని సన్స్పృశేత్ - వ్రతమేతత్పాశుపత వ్రతమిత్యధః || ౨౬|| వ్రతపదస్యమతభేదేన అథాకంతరాణ్యాహ - కేచిదితి || శిరోవ్రతంవిధివద్యైస్తుచీణఃమితి - అథవఃశిరఃపా మురీత్యధః- కేచిదితి||అణ్యాశ్రమిభ్యఃపరమంపరిత్రంఇతి శ్వేతాశ్వాతరశాభినోవ్యవహారంత్యధః - వ్రతంనా మశాంభవమిత్యన్యే|| ఐశ్వరమిత్యపరేకథయ తీత్యధః -అథవాయథోక్తపాశుపతవ్రతమేవశిరోవ్రతాత్పాశ్రమశాం భవైశ్వరశబ్దైరాధవఃశిరఃపాశుపతభిధీయత్యత్యధః||౨౭||ఆగమాంతేష్వపరేమబహుషువేదాంతేమ||౨౮||యఃప శురీతి||సుకరంసర్వసులభోపకరణం పరమపురుషార్థ సాధనం చైతత్పాశుపతంవ్రతం || అమునావ్రతేనయఃపశు స్వాత్మనఃపశుత్వంసజహతిగఃఅత్తమాశుకత్వాదతతాయా||శ్లో|| అతతాయినభేహాతుదోషోనాన్యైకకశ్చదేది

వేదవిదస్సంరంజితృభాః || ౨౯||౩౦ || భస్మజ్యోతిరితి|| భస్మైవా కరీత్యా తత్వావబోధహేతుత్వాజ్ఞ్యోతిర్యస్యసత
 తోక్తః||౩౧|| ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాంసూతసంహితాతత్పర్య దీపికాయాం జ్ఞానయోగఖండే-
 నియమవిధిర్నామచతుదశశ్లోధ్యాయః. ... *
 యమనియమానుక్తాక్రమప్రాప్తమాసనంబృహస్పతిం పతివ క్తుంమీశ్వరఃప్రతిజానీతే|| ఆసనానీతి||౧|| స్వస్తికమితి-

స్వస్తికస్యలక్షణమాహ || ౨||౨౪ || జానూర్వోరితి||దక్షిణజానూరుమధ్యే వామపాదతలం వామజానూరుమధ్యేదక్షిణ
 పాదతలంచవిన్యస్యఋజుకాయుడపవిశేత్||ఏతత్స్వస్తికమాసనమిత్యర్థః|| ౩౪|| సవ్యంవామంతస్త్రివృష్టపాశ్వేదక్షి
 గగుల్ఫుదక్షిణేవపుష్టపాశ్వే సవ్యంవామంవిన్యసేత్ - ఎతద్దాముఖాసనం|| ౪౪|| అంగుష్ఠావపీఠి || దక్షిణస్యో
 గోగుఃపరివామపాదతలం వామ జానూరుమధ్యేదక్షిణపాదతలంచ విన్యస్యతదీయవంగుత్తంపశ్చిమపథాగతేన వామ
 హస్తేనగృహ్ణీయాత్ - ఏవంవామస్యోరోరువిన్యస్తస్యదక్షిణపాదతలస్యాం గుత్తఃపశ్చిమపథాగతేనదక్షిణహస్తే
 నేత్యేతత్సద్ధాసనముక్తఫలమిశ్యభాః|| ౫౪||౬|| దక్షిణోత్తరపాదం వామపాదాగ్రంసవ్యేవామోరౌదక్షిణపాదంప

తిహి||శ్లో|| ౩ || సర్వముక్తంసమాసేననియమంమునిపుంగవ | అసేనవిధినాయుక్తోభిస్మజ్యోతిరభావి
 వ్యతి||౩౧|| ఇతిశ్రీసాంధేమహాపురాణే-సూతసంహితాయాంజ్ఞానయోగఖండే- నియమవిధిర్నా
 మ- చతుదశశ్లోధ్యాయః. ... *

—* ఆసనవిధిః. *

ఈశ్వర ఉవాచ|| అథాతస్మిన్ప్రవక్ష్యేయ ఆసనంమునిసత్తమ | ఆసనానిపుథగ్వజ్యేశ్వణుచాచస్మ
 తేధునా|| ౧|| స్వస్తికంగోముఖంపద్మవిరింసంహాసనంతథా భద్రంముక్తాసనంచైవ మయూరాసన
 మేవచ|| ౨|| సుఖాసనసమాఖ్యంచనవంమునిపుంగవ ||౨౪|| జానూర్వోరంత రేసమ్యక్కృత్వాపా
 దతలేడభే | సమగ్రీవశిరఃకాయఃస్వస్తికంతప్రేచక్షతే|| ౩౪|| సవ్యేదక్షిణగుల్ఫంతుపుష్టపాశ్వే
 నివేశయత్ | దక్షిణేపితథాసవ్యంగోముఖంతప్రేచక్షతే || ౪౪|| అంగుష్ఠావపిగృహ్ణీయాద్ధస్తాభ్యాం
 వ్యుత్తహ్రీమేణతు | ఊర్వోరుపరివిఘ్నైరగ్ర కృత్వాపాదతలద్వయం || ౫౪ || పద్మాసనంభవచేత
 త్వాపగోగభయాపహమ్||౬||దక్షిణోత్తరగుల్ఫంతుదక్షిణోరసివిన్యసేత్ | ఋజుకాయస్సుఖాసీనో
 వీరాసనముదాహృతమ్ || ౭ || గుల్ఫేచవృషణస్యాధస్తీవిన్యాః పాశ్వేయోఃక్షిపేత్|| ౮|| దక్షిణం
 సవ్యగుల్ఫేనవామందక్షిణగుల్ఫతః||హస్తౌచజాన్వోస్సంస్థాస్యస్వాంగుళీప్రసార్యచ||౯||నాసాగ్రం
 చసిరిత్యేతభవెస్సి హాసనంహితత్|| ౯ || గుల్ఫేచవృషణస్యాధస్తీవన్యాఃపార్శ్వయోఃక్షిపేత్||౧౦||
 పార్శ్వపాదౌచపాణిభ్యాందృఢంబధ్వాసునిశ్చలః | భద్రాసనంభవచేతద్వివరోవినిశనం||౧౦||
 నిపీడ్యసీవిసింసూత్క్రాందక్షిణేతరగుల్ఫతః | వామంయూమ్యేనగుల్ఫేనముక్తాసనమిదంభవేత్|| ౧౧||
 మేథోపరినిక్షిప్యసవ్యగుల్ఫంతథోపరి| గుల్ఫంతరంచసంక్షిప్యముక్తాసనమిదంభవేత్||౧౨||కూ
 పకరాగ్రమునైశ్చైవనిక్షిపేన్నాభిపాశ్వేయోః|భూమ్యాంపాణితలద్వంద్వంనిక్షిప్యేకాగ్రమానసః||

న్యసేత్ - ఏతచ్ఛోపలక్షణంసవ్యంవామందక్షిణేఊరౌ - ఎతద్విరాసనమిత్యభాః - దక్షిణేతరపాదంతుదక్షిణోరు
 శివిన్యసేదితిపాఠాంతరం - ఆగమేహాభయముక్తం - ఊర్వోరుపరికుర్వీతపాదౌ వీరాసనంతదితి || ౭ || సింహ
 సనమాహ-గుల్ఫానితి || సీవిన్యావామపాశ్వేదక్షిణగుల్ఫందక్షిణపాశ్వేవామగుల్ఫం ప్రసారితాంగుళిహస్తౌజా
 నుమూర్ధ్వోర్విన్యస్య నాసాగ్రదశానం సింహాసనం|| ౮||౯|| భద్రాసనమాహ- గుల్ఫంచేతి || సీవిన్యావామ
 పాశ్వేవామగుల్ఫందక్షిణపాశ్వే దక్షిణగుల్ఫాయథాభవతి తథాపాదతలేపరస్పరాభిముఖేసీవన్యాఅర్ధస్తాన్నివే
 శ్యదక్షిణోరుందక్షిణపాణినావామోరుందవామపాణినాసవ్యక్షిప్యేద్యుతసంస్థానంభద్రాసనమిత్యభాః||౯||౧౦||
 సీవన్యాఅర్ధస్తావామోగుల్ఫితస్యాధస్తాదక్షిణః || అథవామేథోస్యోపరిసవ్య గుల్ఫస్తస్యోపరి దక్షిణితి ద్వేధాడ
 క్తంముక్తాసనమిత్యాహ || నిపీడ్యసీవనిమితి || తథాచాగమే శ్లో|| భువిపాణితలకృత్వార్కూర్పరానాభిపాశ్వేగౌ|స
 మున్నతశిరఃపాదందండవద్యోమిన్నుసంశ్రయం| కుర్వాద్యేపామితప్రోక్తంమాయూరంపాపనాశనమితి||౧౧||౧౨||
 ౧౩|| ౧౪|| యేనకేసేతి|| తథాచపాతంజలంసూత్రంస్థిరసుఖమాసనమితి||౧౫|| జగత్ప్రియమితి|| ఆసనజయస్య

చిత్తై కాగ్ర్యి హే సు త్వాచ్ఛితోష్టాదిద్వంద్వై రనుపఘాతాచ్ఛాపతంజలిః-తతోద్వం ద్వానభిఘాతగతి ॥ ౧౬౫॥
 అననతి ॥ ఆసనపతై వహి వ్రాణాయామః కతఃవ్యతిత్యాహ - తస్మిన్సతిశ్వాసప్రశ్వాసయోగః తి విచ్ఛేదః వ్రాణా
 యాగతి ॥ ౧౭॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవీరచితాయాం - సూతసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం- జ్ఞానయోగఖం
 డే- పంచదశోధ్యాయః. ... *

౧౩౪ ॥ సమున్నతశిరః పాదోదంశవదోద్వ్యమ్నిసంస్థితః । మయూరాసనమేతత్స్యాత్సర్వ పాశప్ర
 శాశనం ॥ ౧౩౪ ॥ యేనకేనప్రకారేణసుఖంధైర్యంచజాయతే । తత్సుఖాసనమిత్యుక్తమశక్తస్త
 త్సమాక్రమేత్ ॥ ౧౩౫ ॥ ఆసనంవిజితం యేనజితం తేనజగత్ప్రయం । ఆసనంసకలంపోక్తంమునే
 పెదవిదాంవర ॥ ౧౬౪ ॥ అనేనవిధినాయుక్తఃప్రాణాయామంసదాకురు ॥ ౧౭॥ *
 ఇతిశ్రీసాహం డే షహస్రరాజే- సూతసంహితాయాం - జ్ఞానయోగఖండే - ఆసనవిధినామ-
 పంచదశోధ్యాయః. ... *

—* అథప్రాణాయామవిధిః. *

ఈశ్వరఉవాచ॥ అథాతస్మిన్ప్రవక్ష్యామి ప్రాణాయామం సుధావిధి । ప్రాణాయామ ఇతిప్రో
 క్తౌరేచపూరికకుంభకైః ॥ ౧ ॥ వక్షాత్రయాత్మకాః ప్రోక్తాఃరేచపూరికకుంభకాః । సవప్ర
 ణవఃప్రోక్తః ప్రాణాయామశ్చతన్మయః॥ ౨॥ ఇడయావాయుసూక్ష్మవ్యపూరిత్యోద్గరితమ్ । శ్నై
 ష్టోడశభిర్మాత్రై రకారితంత్రీసంస్మరేత్ ॥ ౩ ॥ పూరితంధారయేత్పశ్చాచ్ఛ్చతుష్టప్త్యాతుమాత
 యా । ఉకారమూర్తికంత్రాపిసంస్మరేత్ప్రణవంజపేత్ ॥ ౪ ॥ యావద్వాశక్యతేతావద్ధారయేజ్జప
 సంయుతః । పూరితంరేచయేత్పశ్చాన్త్యకారేణానిలంబుధః ॥ ౫॥ శ్నైఃపింగళయాఃప్రద్వాతీశన్తా
 త్రయాపునః । ప్రాణాయామోభవేదేవతతత్రైవంసమభ్యసేత్ ॥ ౬ ॥ పునఃపింగళయాపూర్వమా
 త్రైష్టోడశభిన్తథా । మకారమూర్తికమత్రాపిస్మరేదేకాగ్రమానసః॥ ౭॥ ధారయేత్పూరితంపశ్చా
 త్పూరితంపింగళిత్రయమ్ । జపేదప్రస్మరన్మూర్తికముకారాభ్యాంతుదైర్ఘ్యమ్ ॥ ౮ ॥ అకారంతుప్సరన్ప
 శ్చాదేవయేదిడయానిలమ్ । ఎవమేవపునఃకుర్యాదిడయాపూర్వబుద్ధిమాన్ ॥ ౯ ॥ ఎవంసమభ్యసేన్న
 త్యైప్రాణాయామంయతీశ్వరః । అథవ ప్రాణమారోప్యపూరియితోద్గరితమ్ ॥ ౧౦ ॥ ప్రణవేనస
 మాయుక్తాంవ్యాహృతిభిశ్చసంయుతామ్ । గాయత్రీంసంజపేచ్ఛుద్ధఃప్రాణసంయుమశత్రయమ్ ॥ ౧౧॥
 ప్రథమంత్రాభిః కుర్యాచ్ఛతుభిఃసదనంతరమ్ । పునశ్చైవంత్రాభిః కుర్యాద్దృఢాస్థస్త్రీసంధిషు॥
 ౧౨॥ బ్రహ్మదర్శనమథానాంసన్ధానాంషహమునై । ప్రాణాయామోపకల్పేనప్రోక్తోవేదాంతవే
 దిభిః॥ ౧౩ ॥ ద్విజపశ్చత్రయస్యాక్తః ప్రాణాయామోమహామునై । పిరక్తానాంబ్రహ్మదానాంబైశ్చ
 నాంబశిఃప్రేతవ ॥ ౧౪॥ శూద్రాదానాంచతథాస్త్రీణాంప్రాణసంయుమనంమునై । నమోంతంశివమం
 త్రంవాదైర్జపంవానచాన్యథా ॥ ౧౫ ॥ సిన్ధ్యమేవప్రకుర్వీత ప్రాణాయామాంస్తుష్టోడశ । బ్రహ్మహ
 శ్వాదిభిర్వాషేషేముచ్యతేమాసమాత్రసః ॥ ౧౬ ॥ షడ్వీరాభ్యాసతోఃప్రోవేదనేచ్ఛామపాపు
 యాత్ । షట్పరాధ్యుష్టాదిద్వాంశ్చస్యస్త్వానిత్యంసమభ్యసేత్ ॥ ౧౭ ॥ యోగాభ్యాసరతోసత్యంస్వధ
 మునీరతశ్చయః । ప్రాణసంయుమశ్చైవజ్ఞానాన్తుక్తోభవిష్యతి॥ ౧౮ ॥ బాహ్యతఃపూరితంవాయో

యతోజితాసనస్సై వప్రాణాయామోనిరుప్రవస్సిధ్యతి॥అత స్తదనంతరంతత్ప్రతిజానీతే॥అథాతగతి॥౧౧॥౧॥ ఉక్తంప
 గత్రయాత్మకత్వంవివృణోతి ఇదయేతి ॥ మూత్రైర్మాత్రాభిః- తల్లక్షణముక్తాంగో॥ కాలేనయావతాస్వీయోహస్త
 స్పృశంజానుమండలమ్ । పశ్యేతిమాత్రానాతుల్యాస్వయోకిశ్వాసమాశ్రియేతి-అకారబ్రహ్మత్వం॥౩॥ ఉకారమూ
 తికంవిష్ణుమూర్తికం॥ ౪॥ ౫॥ మకారమూర్తికం- రుద్రం ॥ ౭ ॥ ౮॥ ౯॥ ప్రణవవ్యాహృ- పూర్వికాంగాయత్రీం
 వాసంభవేషిత్వేత్యాహ ॥ అథపేతి ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ఏకల్పేనఉక్తఏకల్పేనేత్యథః- ॥౧౩॥ శ్చత్రీయ
 యైశ్చయోరపివైరికమత్రాధికారాద్విప్రవేషప్రణవగాయత్రీభ్యాం - ప్రాణాయామితిత్యాహ॥ద్విజపదితి ॥౧౪॥
 శూద్రాదానామితి॥ వేదానధికారాత్ ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ యోగాభ్యాసేతి ॥ యస్స్వకమునీరతఃసయోగాభ్యా

సగతోభవతి || తస్యప్రాణాయామవివాక్తరీత్యాజ్ఞానద్వారామోక్షసాధనమిహ్యథః || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ ||
ప్రాణాయామేనచిత్తంశుద్ధమిత్యాహతంజలిః- తతఃక్షీయతే స్రవణావరణంధారణానుయోగ్యతామననఇతి|| ౨౨ ||
౨౩ || కించిద్జ్ఞానాదితి|| ప్రాణాయామోహించిత్తశుద్ధింజనయతి|| తయాచజ్ఞానంభవతి|| శూన్యతేహ || జ్ఞానప్రసాదేన
విశుద్ధసత్వస్తూప్తతంపశ్యతే నివరణంధ్యాయమానఇతి|| ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || నాసాగ్రనాభిమధ్యాంగుష్ఠంబ
చింతయతస్తత్రచిత్తంధ్యతంభవతితేనచప్రాణోజీయతఇత్యథః - ఎతద్వ్యోగప్రకారస్సవిశేషమన్యతోక్తః శ్లో ఇడ
యావాయుమాకృప్యపూరయిత్వోద్ధరేదృఢం| వామాంఘ్రింగుష్ఠకేనాభానాసాగ్రధారయేత్థిరమ్ | పునఃపింగ
ళయోపూగ్యదక్షింఘ్రింగుష్ఠకేనిలం || నాభానాసాగ్రకేపాగ్విధారయేద్ధ్యానసంయుతః | పుటాభ్యామధవావా

రుదరేపూరకొహిసః | సంపూర్ణకంభవద్వాయోధాకరణంకుంభకోభవేత్ || ౧౯ || బహిర్విరేచ
నంవాయోరుదరాదైచకోభవేత్ | స్రస్వేదజనకోయస్తుప్రాణాయామేషుసోధమః || ౨౦ || కంపనం
మధ్యమంచిద్వాదుష్టానచోత్తమంపదుః | పూర్వంపూర్వంప్రకుర్వీతయావదుత్తమసంభవః || ౨౧ ||
సంభవత్యుత్తమేప్రాజ్ఞఃప్రాణాయామేనుభేదవేత్| ప్రాణాయామేనచిత్తంతుశుద్ధంభవతిసువ్రత|| ౨౨ ||
చిత్రైశుద్ధమనస్సాత్మస్యజ్ఞోభ్యవస్థితమ్ | ప్రాణశ్చిత్రైవసంయుక్తఃపరమాత్మనిత్యతి || ౨౩ ||
ప్రాణాయామపరస్యాస్య పునఃసమహత్తనః | దేహశ్చిత్తిష్ఠతేతేన కించిద్జ్ఞానాద్విముక్తతా ||
౨౪ || రేచకంపూరకంముక్త్యాకంభకంనిత్యమభ్యసేత్ | సర్వవాపనిముక్తస్సమ్యక్జ్ఞానమవాప్ను
యాత్ || ౨౫ || మనోజవత్సమాప్నోతిపలితాదిచనశ్యతి| ప్రాణాయామైకనివృత్త్యనకించిదపిదులభం ||
౨౬ || తస్మాత్సర్వప్రయత్నేనప్రాణాయామంసమభ్యసేత్ || ౨౭ || వినియోగాప్రవక్ష్యామిప్రా
ణాయామస్యసువ్రత| సంధ్యయోజాహ్నుకాలేవామధ్యాహ్నోపాధవాసదా || ౨౮ || బాహ్యప్రాణం
సమాకృప్యపూరయిత్వోద్ధరేనఘ | నాసాగ్రనాభిమధ్యేవాపాదాంగుష్ఠేచధారయేత్ || ౨౯ || స
ర్వరోగవిముక్తౌజీవేద్వక్షఃశతంనరః| నాసాగ్రధారణాద్వాయుజితోభవతిసువ్రత || ౩౦ || సవః
రోగవిनाశస్యాన్నాభిమధ్యేచధారణాత్ | శరీరలఘుతాః స్రవాదాంగుష్ఠనిరోధనాత్ || ౩౧ || జిహ్వా
యావాయుమాకృప్యయఃపిబేత్సతతంనరః | శ్రమదాహవినిర్ముక్తౌయోగీనీరోగతామియాత్ || ౩౨ ||
జిహ్వాయావాయుమాకృప్యజిహ్వమూలేనిరోధయేత్ | పిబేదమృతమవ్యగ్రస్సకలంసుఖమాప్నుయాత్ ||
౩౩ || ఇడయాశ్చాయుమాకృప్యభ్రువోమధ్యేనిరోధయేత్ | యఃపిబేదమృతంశుద్ధం వ్యాదిభిముక్త
త్యతేహిసః || ౩౪ || ఇడయాపేదతత్వజ్ఞస్తథాపింగళయాపునః | నాభానిరోధయేత్తైనవ్యాదిభిముక్త
తేనరః || ౩౫ || మానత్రయంత్రిసంధ్యాంబిహ్వయారోప్యమారుతం | అమృతంచపిబేన్నాభౌమం
దంమందంనిరోధయేత్ || ౩౬ || వాతపితృదిజాదోషానశ్యంత్యేవనసంశయః | నాసాభ్యాంవాయు
మాకృప్యనేత్రద్వంద్వనిరోధయేత్ || ౩౭ || నేత్రరోగావినశ్యంతితథాశ్రోత్రనిరోధనాత్ | తథా
వాయుసమారోప్యధారయేచ్ఛిరసిస్థిరం || ౩౮ || శిరోరోగావినశ్యంతిసత్యముక్తంబృహస్పతే | స్వ
స్తికాసనమాస్థాయసమాహితమనస్తథా || ౩౯ || అపానమూర్ధ్వమాకృప్యప్రణవేనశైశ్శ
నైః | హస్తాభ్యాంబంధయేత్సమ్యక్ప్రాణాదికరణానిచ || ౪౦ || అంగుస్తాభ్యాముభేత్రోతేతజఃస

యుంపూరితంధారయేత్థిరం | అనేనాభ్యాసయోగేనప్రాణవాయుజితోభవేదితి || ధారణాత్రయస్యపుష్క
లమాహ || నాసాగ్రఇతి || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || జిహ్వమూలేనిరోధయేత్చిత్తంధారయేత్-అత్యంతశీ
తలమమృతమయంవాయుమవ్యగ్రశ్చనైఃపిబేత్ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || జిహ్వయారోప్యేతి|| జిహ్వగ్రసంస్పర్శః - వాయు
ర్యథాభవతి-తథాకాకచంచువదోష్టంకృత్వామందంమందంపవనమాకృప్యనాభౌచిత్తంధారయేదన్యథః || ౩౭ ||
౩౮ || ౩౯ || వజ్రుభీకరణయోగమాహ|| స్వస్తికాసనమిత్యాది|| ఊర్ధ్వమాకృప్యఅకుంభ్యతేత్వైత్వైరితిత్వరయాకృతోనా
డ్యంతిప్రవిష్టః-పవనోవ్యథయేత్|| వామదక్షిణహస్తాంగుస్తాభ్యాంశ్రోతేతజఃసీభ్యాంచతుషీమధ్యమాభ్యాంనాసా
పుటాచనిరుధ్యయావదానందావిర్భావోభవతి తావద్భిహ్వారంభేచిత్తంధారయతఃప్రాణస్సమమ్నాంప్రవేశఃత్య
థః || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || నాదశ్చిత్తద్యతఇతితద్భేదాహంసాపనిషదిదశధాకధితాః || చిడితిప్రథమః

చిజిచిజీతిద్వితియఃఖంటానాద స్తృతీయః శంఖనాదశ్చతుర్థః పంచమ స్తంద్రీనాదోషష్ఠస్తానాదస్యప్రమోషణ
నాదోష్టమోభేరీనాదఃసప్తమోమృదంగనాదః దశమోమేఘనాదః || ౪౨ || ౪౩ || ఉతరవప్రాణాయామ
మాహ || దక్షిణేతరేతి || వామేన గుల్ఫేనసీవసీపీడయిత్వాజాన్వోర్ధ్వస్థిగతమేవవామగుల్ఫసంధిం దక్షిణగుల్ఫేన పీడ
యిత్వాశినవినాశుకవాగీశ్వరాక్షస్తరక్షింగనాశంసమాకృష్యనిరుద్ధస్యపవనస్యనాడ్యంతగ్రహవేశపరిహారాద్ధం
ఆకుంచ్యఉద్యాణబంధనంకృత్వా రేఖబిందు సంయుక్తంప్రణవమనుస్మరక్ష మాలాధారైః వసంబిరోధయేత్ || మూలా
ధారాకుంచనలక్షణంమూలబంధనంకుర్యాదిత్యర్థః | అయముత్తర్జప్రాణాయామయోగఆగమేనపశ్చేషోదర్శితః | అథోష్ట
ర్వాభిధానస్యప్రాణాయామస్యసంయమః || అండాధస్సీవసీపీడయేద్వామగుల్ఫతః | తద్గుల్ఫోపరినిక్షిప్యదక్ష
గుల్ఫంసమంధిరం || జంఘారుసంధింనిశ్చిదంబధాసీతసమాహితః | మూలాధారైః కుచప్రతేరక్తకింజలకాశాభితే ||
మనసాప్రణవంధ్యామేద్దక్షగుల్ఫంవిలోకయేత్ | యావన్ననోలయస్తస్త్రితావద్వాయునిరోధయేత్ || అపా
నోనేనయోగేన వహ్నిస్థానంప్రజేతథా | ఆగ్నేయేవండలరక్తకోణేదేహధానకః | వైశ్వానరోవసశ్యగ్నిసన్న

భ్యాంకుచక్షుషీ | నాసాపుటావధాన్యాభ్యాం చ్చద్ధ్యకరణాః || ౪౪ || ఆనందాభివంశాయా
వత్తానన్మూర్ధానిధారయేత్ | ప్రాణః ప్రయాత్యనైవైవబ్రహ్మగంధ్రీంమహాముసే || ౪౫ || బ్రహ్మగంధ్రీం
గతేవాయానాదశ్చోత్పద్యతేనఘ | శంఖద్వనిభిశ్చాదౌ మధ్యమేమధ్వనిర్యథా || ౪౬ || శిరోమధ్య
గతేవాయాగిరిప్రవణంయథా | పశ్చాచ్ఛిత్తంమహాప్రాజ్ఞసాక్షాదాత్మోన్ముఖంభవేత్ || ౪౭ || పు
నస్తుజ్ఞాననిష్పత్తిస్తదాసంసారనిహ్నుతిః | దక్షిణేతరగుల్ఫేనపీడయేత్సీవసీపీరాం || ౪౮ || సప్తేతరేణగు
ల్ఫేనపీడయేద్బుద్ధిమాన్మరః | జాన్వోర్ధ్వస్థితంసంధింస్తృత్వాదేవంత్యాయంబకమ్ | వినాయకంచనం
స్తృత్యతథావాగీశ్వరంపునః || ౪౯ || లింగనాశాత్సమాకృష్య వాయుమవ్యగ్రతోముసే | ప్రణ
వేనాగ్నియుక్తేనబిందుయుక్తేనబుద్ధిమాన్ || ౫౦ || మూలాధారస్యవిప్రేంద్రమధ్యమేతునిరోధయేత్ |
నిరుద్ధవాయునాదీప్రావహ్నిర్దహతికుండలీమ్ || ౫౧ || పునస్సుఖముయావాయువహ్నినాసహగ
చ్ఛతి | ఎవమభ్యసతస్తస్యజితోవాయుభావేద్భృశమ్ || ౫౨ || ప్రస్వేదఃపరమఃపశ్చాత్కంపనం
ముసేసత్తమ | ఉత్థానంచశరీరస్యచిహ్నమేతజ్జితేనితే || ౫౩ || ఎవమభ్యసతస్తస్యమూలరొగోవి
నశ్యతి | భగంధరంచనప్థంసాన్యోతథాన్యేవ్యాధయోముసే || ౫౪ || పాతకానినిశ్యంతంతుః | దా
ణేవమహంతివ | నష్టేపాపేః శుద్ధంశ్యాచ్ఛిత్తదర్పణమద్భుతం || ౫౫ || పునర్బ్రహ్మచిలోకేభ్యా
వైరాగ్యంజాయతేహృది | విరక్తస్యతుసంసారాద్జ్ఞానంకైవల్యసాధనమ్ || ౫౬ || తేనచశాశ్వా
నిసాన్యజ్ఞైర్వాదేవమితీశ్రుతిః | అహోజ్ఞైరామృతంముక్త్యామాణయాపరిమోక్షితాః || ౫౭ || ప
రిభ్రమంతిసంసారేసదాసారేనరాధమాః || ౫౮ || జ్ఞైరామృతసోయేన సకృదాన్వాదితోభవేత్ ||
ససర్వకార్యముత్సృజ్యశత్రోవపరిధావతి || ౫౯ || జ్ఞానామృతసః గ్రాయోయేననాన్వాదోభవేత్ |

పానానిపాచకః | అపానమగ్నినాసాధకంప్రాణంతత్రైవిశిష్టం || ధారయేత్ప్రణవంధ్యామన్నావదగ్నిజే
తోభవేత్ | జాతేగ్నివిజయేసమ్యగూర్ధ్వం తద్వహ్నిమండలాత్ || కందనాభే రధస్థాచ్చ న్వాధిస్తానేచపక్షే |
ప్రాణాపానాసమారోప్యనిశ్చలంవహ్నినాసహ || నాభింవిలోకయేద్దృష్ట్యాచనసాప్రమస్తరక్ష | యావన్ననోల
యస్తస్త్రితావద్వాయునిరోధయేత్ | తతోగ్నినాసవాలేనప్రబోధంయాతికుండలీ | ప్రబుద్ధాకుండలికందనా
భిరంధ్రాత్పణంస్వకం || అపాకరోతితేనైతత్సుమమ్నామూలరంధ్రీకమ్ | వివృతంభవతిక్షిప్రంతస్త్రితావాయుంప్రపూర
యేత్ || శనైస్సాగ్నింసుమమ్నామూలంధ్వజంచప్రణవంస్తరక్ష || ధారయేత్తారతంసాగ్నింసుమమ్నారంధ్రీమూర్ధః ||
మరుతాపూరితేదేహేనవాం గెసహవహ్నినా | తదాత్తావృత్యతేమూర్ధ్వియథాకాశైః భాక ఇతి || ౬౦ || ౬౧ ||
౬౨ || ౬౩ || ౬౪ || ౬౫ || ౬౬ || ౬౭ || ౬౮ || ౬౯ || ౭౦ || అనేనయోగేననకేవలమారోగ్యంకింతుసాధనంజ్ఞానమవ్యవహరః ఘం
భవతీత్యాహ || పునర్భుద్ధాదీతి || ౭౧ || జ్ఞైర్వాదేవమితీ-జ్ఞైర్వాదేవంసర్వపాశాపహానిఃక్షీణైః క్షేత్రైర్నృత్యత్యక్తహాణితి
శ్వేతాశ్వతరోపనిషది || ౭౨ || అపారసంసారపరిభ్రమణంజ్ఞానామృతరసాపరిజ్ఞానాదిత్యుక్తంతత్పరిజ్ఞానవతస్తుతద్విర
హమాహ || జ్ఞానామృతేతి || ౭౩ || చరాచరజగజ్జాతస్యపరమశివపరికల్పితత్వేనవస్తుతస్తస్యయతాంతత్వవిదః

సత్సంతిత్యాహ||జ్ఞానస్వరూపమితి||సద్ధీదంస్వంసత్సదితి చిద్ధీదంసర్వంకాశతేనాశతేచేతిహితాపసేయశ్చుతిః||౫౬||౫౭||
జ్ఞానాత్పురగధఃస్య పారమాధికత్యాభిమానః అవిద్యైకనిబంధనత్యాహ || అథేతి || ప్రవాప్యేతేఅదృ
ధానుజ్జరూపాలిష్టాదశోక్తమవరంయేమకమః| ఏతచ్ఛ్రేయోయేఅభినందంకేమూఢాజరామృత్యుంలే పునరేవాపి
యంతి తి ముం డ క శ్రుతిరపవగఃస్యకమఃసాధ్యతాంప్రతిషీపతీత్యధః || ౫౮ || ౫౯ || ౬౦ || ౬౧ || ౬౨ || జ్ఞానాస్మి
ధ్యాజ్ఞాననివృత్తాత్సన్నిబంధన రాగాద్యభావనధర్మానమప్రవృత్తిమి హేతదుభయభంగభోగనిమిత్తస్యచశరీరపరిగ్ర
హస్యాభావాత్ - దుఃఖాత్స్యంతనివృత్తిరపవగోభవతీత్యాహ-ఆత్మస్వరూపమితి || తథాచగౌతమసూత్రం || దుఃఖ
జన్మప్రవృత్తిదోషమిధ్యాజ్ఞానానాముత్తరోత్తరాపాయేతదనంతరాపాయాదపవగభృతి||౬౩|| ౬౪||౬౫||౬౬||౬౭||
గోపసియమితి|| జ్ఞానస్యైవహేతుత్వంకమఃకామహేతుత్వంచయద్యపిసకలవేదాంతాధః - తథాపిమూఢేమన
ప్రకాశసియః - నబుద్ధిభేదంజనయేదజ్ఞానాంకమఃసంగి నాం | జోషయేత్సర్వకమాణేవిద్వాన్యక్తస్సమాచరన్నితి
గీతాసు భగవతోక్తమిత్యధః|| ౬౮ || ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవీరచితాయాంసూతసంహితాత్పర్యదీపికాయాంజ్ఞాన
యోగఖండే-షోడశోధ్యాయః. *

యోవాన్యత్రాపిరమతేతద్విహయైవదుర్మతిః||౫౭||జ్ఞానస్వరూపమేవాహు జగదేతద్విచక్షణాః| అ
ధఃస్వరూపమజ్ఞానాత్సత్సంత్యన్నేకుదృష్టయః|| ౫౮ || యజ్ఞేదేవత్వమాప్నోతేతపోభిబ్రజహ్మః
పదమ్| దానైభోగమవాప్నోతేజ్ఞానాచ్ఛ్రవ్యాధిగచ్ఛతి ||౫౯ || కమఃకాకేచిదిచ్ఛంతిక్షైవల్యంము
నిసత్తమ | లేమూఢామునిశాదులస్థ వాహ్యేతథిశ్చుతిః||౬౦|| ఆత్మైవేదంజగత్సర్వమితిజానం
తిపండితాః | అజ్ఞానేనావృతామత్యాననిజానంతిశంకమ్ || ౬౧ || అజ్ఞానపాశబద్ధత్వాదముక్తేపు
రుషస్త్వన్మతః | జ్ఞానాత్సన్యనివృత్తిస్సాత్మికాశాత్తమసోయథా||౬౨|| ఆత్మస్వరూపజ్ఞానాదజ్ఞా
నస్యఃపరిక్షయః | షీణేజ్ఞానమహాప్రాజ్ఞ రాగాదీనాంపరిక్షయః || ౬౩ || రాగాద్యసంభవేప్రాజ్ఞపుణ్య
పాపోపమదానం | తయోనాశేశరీరేణ నపునస్సంప్రయుజ్యతే|| ౬౪ || అశరీరోషహానాత్మానుభ
దుఃఖైరనవాభ్యతే| క్లేశేముక్తఃప్రసన్నాత్మాముక్తఃకర్మచ్యుతేబుధైః|| ౬౫ || తస్మాదజ్ఞానమూలా
ని సర్వదుఃఖానిదేహీనామ్| జ్ఞానేనైవనివృత్తిస్సాన్యదజ్ఞానస్యనకమభిః||౬౬||నాస్తిజ్ఞానాత్పరంకిం
చిత్పవిత్రం పాపనాశనమ్| తదభ్యాసాదృతేనాస్తిసంసారచ్ఛేదకారణమ్||౬౭||సర్వముక్తంసమాసేన
తవస్నేహాన్మహామునే| గోపసియస్త్వయ్యైవవేదాంతాథోహిసువ్రత|| ౬౮ || ఇతిశ్రీసాంధేమ
హాపురాణే - సూతసంహితాయాం-జ్ఞానయోగఖండే-ప్రాణాయామవిధిర్నామ - షోడశోధ్యాయః.

—(*) ప్రత్యాహరవిధిః. (*)—

ఈశ్వరఉవాచ|| అథాతస్సంప్రవక్ష్యామిప్రత్యాహరంమహామునై | ఇంద్రియాణాంవిచరతాంవి
షయేషుస్వభావతః|| ౧ || బలాదాహరణం తేనాంప్రత్యాహరస్సఉచ్యతే | యద్యత్సత్సంతితత్సర్వం
బ్రహ్మపశ్యేత్సమాహీతః|| ౨ || ప్రత్యాహరోభవేదేవః|బ్రహ్మవిద్భిఃపురోదితః | యద్యచ్ఛుద్ధమశుద్ధం
వాకరోత్యామరణాంతికమ్|| ౩ || తత్సర్వంబ్రహ్మణైకుర్యాత్ప్రత్యాహరోయముచ్యతే | అథవానిత్య

యతోజితప్రాణస్యైవేంద్రియనియమనహేతుప్రత్యాహరసంభవః - అతస్తదనంతరంసఉచ్యతేత్యాహ|| అథా
రేతి || అక్షణమాహ - ఇంద్రియాణామితి|| పతంజలిః - స్వవిషయాసంప్రయోగే చిత్తస్వరూపానుకారకవేం
బ్రయాణాంప్రత్యాహరేతి|| ౧|| జ్ఞేయప్రపంచస్య సర్వస్యజ్ఞానాదవ్యతిరేకానుసంధానమింద్రియ నియమనాదపిప్ర
పంచప్రత్యాహరేత్యాహ || యద్యదితి || బ్రహ్మేవేదమమృతం పురస్తాద్భగ్మపశ్చాద్భగ్మదక్షిణతశ్చోత్తరేణ
అశోభేద్వికంచ ప్రసృతంబ్రహ్మేవేదంవిశ్వమిదంపరిష్టమితి ముండకోపనిషది || ౨ || సర్వవ్యాపారజాతస్య బ్రహ్మణే
సమపకలక్షణమపరంప్రత్యాహరమాసాద్యచ్ఛుద్ధమితి || యతగ్రోషీయదశ్చాసియజ్జహూషిదదాసియతే|య
త్తవస్యసికాంతేయతత్కురుష్వమదపకలం||శుభాశుభఫలైరేవంమోక్ష్యసేకమబంధనై రితిహిగీతాసు||౩||నిషిద్ధాని
వ్యయిత్వానిత్యానాంకామ్యానాంచ ఫలానభినంధానేనభగవదారాధనబుధ్యాఅనుష్ఠానలక్షణమపరంప్రత్యాహర
మాహ-అథవాసత్వేతి||౪|| దంతమూలాత్పాదాంగుష్ఠపర్యంతంప్రాణస్యాపకర్షణరూపమపరంప్రత్యాహరమాహ||

అథవా వాయుమితి॥ పూర్వస్థానాదపరంస్థానం ప్రతివాయుమాకృత్యవేక్షేకస్థానాయావదఖిలోపి ప్రాణఆగత్యస్తిరోభవ
తితాపచ్చిత్తంధారయేత్ ॥ అనంతరంచస్థానాం తరంతయేదిత్యర్థః - తానిధారణాస్థానాన్యవరోహణోపా॥ ౫॥
దంతమూలాదితి॥ ౬॥ ౭॥ ౮॥ ప్రత్యాహారోయమితి ॥ దంతమూలాదారభ్యోక్తస్థానక్రమేన ప్రాణస్య పాదాంగు
ష్టంప్రత్యాహరణం ప్రత్యాహారః ॥ ౯॥ ౧౦॥ పవనస్య పాదద్వయమారభ్యారోహరూపం ప్రత్యాహారంతరమా
హ॥ అథవా తపేతి॥ ౧౦॥ పాదద్వయాదిస్థానవవకేపూర్వపూర్వస్థానజయానంతరము శ్చరోత్తరస్థానక్రమేన అకారా
చవణానవకేససహచిత్తస్యధారణమిత్త్యర్థః॥ ఏవద పవనధారణరూపప్రత్యాహారఆగమేదర్పితః-చిత్తాత్మైక్యభృతస్య
ప్రాణస్యస్థానసంహృతిఃస్థానాత్ప్రత్యాహారోజ్ఞయః ॥ చైతన్యముక్తస్యసమ్యగనిలస్యేతి॥ ధారణాస్థానానితుతత్ర
కానిచితకథికాని ॥ అంగుష్ఠగుల్ఫజానుద్వితీయానిగుదంచసీకంఠంమేధంధనాభింహృదయంగ్రీవాస్యలంబికాగ్రం
తఃజ్ఞైవనాసాచభూమిధ్యంబలాటాగ్రంసుఖమాగ్రంద్యౌరశాంతమితి ॥ ఏవముతాగ్రంతౌపరకాయప్రవేశేచాగ్రంతౌ

కమాణి బ్రహ్మరాధనబుద్ధితః ॥ ౪ ॥ కామ్యానిచతథాకుర్యాత్ప్రత్యాహారస్సఉచ్యతే । అథవా వాయుమాకృత్యస్థానాన్యాననిరోధయేత్ ॥ ౫ ॥ దంతమూలాస్తథాకంఠేకంతాదురసి మారుఃపి । ఉరోదేశాత్సమాకృత్యనాభిదేశేనిరోధయేత్ ॥ ౬ ॥ నాభిదేశాత్సమాకృత్యకుండల్యాంతునిరోధయేత్ । కుండలీదేశతోవిద్వాన్మూలాధారేనిరోధయేత్ ॥ ౭ ॥ తథాపానేకటిద్వంద్వేతథోరుద్వయమధ్యమేతథాజానుద్వయేజంఘపాదాంగుష్ఠేనిరోధయేత్ ॥ ౮ ॥ ప్రత్యాహారోయమిత్త్యక్తఃప్రత్యాహారేపక్షైః పురా॥ ౯॥ ఏవమభ్యాసముక్తస్యపురుషస్యవహత్త్వః । సర్వవాహనినశ్యంతిభిషరోగశ్చనుద్రత॥ ౧౦॥ అథవా తవవత్క్యమిప్రత్యాహారంతరంమునె॥ ౧౦॥ నాసాభ్యాంవాయుమాకృత్యశ్చలస్సప్తస్థికాసనః । పూరయేదనిలంబిద్వానాపాదతలమస్త్రమ్ ॥ ౧౧ ॥ పశ్చాత్పాదద్వయేతద్వమ్మూలాధారేతద్దైవద । నాభికంఠేవహృత్పద్మైకంతమూలేచతాలుకే ॥ ౧౨ ॥ ధ్రువోమేధేలలాటేచతథామూర్ధానిధారయేత్ ॥ ౧౩ ॥ అకారంచతథోకారంచకారంచతద్దైవద । నకారంచమకారంచశికారంచవకారకమ్ ॥ ౧౪ ॥ యకారంచతథోకారంచజపేద్బుద్ధిమతాంశర ॥ ౧౫ ॥ ప్రత్యాహారోయమిత్త్యక్తః పండితైఃపండితోత్తమ ॥ ౧౬ ॥ అథవా మునిశామూలప్రత్యాహారంవదామితే ॥ ౧౭ ॥ దేహాద్యాత్మమితివిద్వాన్సమాకృత్యసమాహితః । ఆత్మరాత్మనిదిద్వంద్వేనిర్వికల్పేనిరోధయేత్ ॥ ౧౮ ॥ ప్రత్యాహారస్సమాఖ్యాతస్సాత్మోద్వేదాంతవేదిభిః । ఏవమభ్యాసతస్తస్యనఃచిదవిదుర్లభమ్ ॥ ౧౯ ॥ తస్యపుణ్యంపాపంధనహింసత్వంబృహస్పతే । అయంబ్రహ్మవిదాంశ్రేష్ఠస్సాత్మోద్వేదేశ్వరఃపుమాన్ ॥ ౨౦ ॥ ప్రత్యాహారస్సమాఖ్యాతస్సంక్షేపేనమహామునై । గోపనీయస్త్యయోనిత్యంగహృద్భుహృతరొహ్యయమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఇతిశ్రీసాగ్రంజమహాపురాణే-సూతసంహితాయాం-జ్ఞానయోగఖండే-ప్రత్యాహారవిధినామ-సప్తదశోధ్యాయః, ... *
—(*) అథధారణవిధిః (*)—

ఈశ్వరఉవాచ॥ అథాతస్సంప్రవత్క్యమిధారణాఃపంచసప్రత । దేహమధ్యగలేవ్యేమ్నబాహ్మకాశంతుధారయేత్ ॥ ౧ ॥ పాణిణేచాహ్యనిలంతద్వజ్జ్వలనచాగ్నిమాదరే । తోయంతోయాంశకేభూమింధూమిభాగేమహామునై ॥ ౨ ॥ హయవరలకారాఖ్యంమంత్రముచ్చారయేత్కృమాత్ । ధారణైవా

పునస్సత్తాస్థానానిధారణాయాఃప్రోక్తానిమరుత్ప్రయోగవిధినిపుణ్ణేరితి॥ ౧౧॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ ప్రత్యాహృత్యబుద్ధైరాత్మనిధారిణారూపం ప్రత్యాహారంతరమాహ ॥ అథవా మునీతి ॥ ౧౫ ॥ అన్తేనాబుధ్యా ॥ ౧౬ ॥ తస్యపుణ్యంచేత ॥ పాపవంష్కకారణంపుణ్యమపిసంసారావహతయోహేయమేవ । శ్రు । తదావిద్వాన్కపుణ్యపాపేవిధూయసిరింజనఃపరమం సామ్యమువైతేదిత్యమితి ముండకశ్రుతిః ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ గుహ్యత్వవనస్యప్రత్యాహారాదవమశకనరూపస్యప్రత్యాహారస్యపశేషమాహ । గోపనీయఇతి॥ ౧౯ ॥ ఇతిశ్రీమధ్వాచార్యవీరిచితాయాం సూతసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం జ్ఞానయోగఖండే సప్తదశోధ్యాయః .

యతఃప్రత్యాహారేణ వశీకృతచిత్తస్యధారణాసుయోగ్యతాఅతస్తదనంతరంతామాహ ॥ అథాచితి ॥ ౧ ॥ ౨॥

సరి రాంతవ తిశ్చవియ దాచిమహాయరవలవ జ్ఞేయ్యతబీజైస్సహచాహ్యవియ దాదితాదాత్మ్యేనబుద్ధిధారయిత
 య- ఎషాచధారణాసహభలేన శ్వేతాశ్వతరోపనివది వణితా॥పుధ్వాప్యతేజోనిలభేనమత్తిలేపంచాత్మకే యో
 గగుణేప్రవృత్తే ॥ వతస్యరోగోనజగదానన్యత్యుః ప్రాప్తస్య యోగాగ్ని మయంశరీరమితి ॥ ౩ ॥ ఇతిఉక్తానాంవి
 యునాదీనాం- శరీరేధారణాస్థానవిశేషాః సహత స్తద్దైవతాభిరాహ ॥ జాన్యంతిఇతి ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ మహేశానంరు
 ద్రం పంచధావిభక్తమ పాదాదిశరీరం సదేశమ పృథివ్యాదిపంచభూతాత్మకతాం - తేషుచ బ్రహ్మవిష్ణురుద్రేశ్వరస
 దాశివరూపతాంత - సదాభావయేతిత్యధః॥౬॥ అథవేతి॥ మనఃప్రభృతిష్వాధ్యాత్మికశరీరభాగేషుచంద్రదాదిత్యాదీన్య
 థిదైవికరూపాణితాదాత్మ్యేనభావయేత్॥క్రాంతేక్రమణేనోపలక్షితేపాదే-హరింఇంద్రం॥౭॥ ఉత్సగే-ఉత్సృజత్య
 సేనేతి ఉత్సగః - అపానం - తత్ర - మిత్రం ॥ ౮ ॥ పురుషే జీవే-సర్వశాస్త్రారం- అంతః ప్రవిష్ట శ్వాస్తాజనా
 నాగ్ంసర్వాత్మేతిశుతేః ॥ ౯ ॥ ౧౦ ॥ ధారణాంతరమాహ ॥ బ్రహ్మీదీతి ॥ వేదాదయస్సృకారణ పరంపరయా
 మాయాయాం లీయంతేమాయాచపరమాత్మసిబ్రహ్మీదయస్తుపరమాత్మరూపేణైవవ్యవతిష్ఠంత్యతిభావయేదిత్యర్థః॥

మయాప్రోక్తాసర్వపాపవిశోధినీ ॥ ౩ ॥ జాన్యంతఃపృథివీభాగస్త్వపాంపాయ్యంశఉచ్యతేహృదయాం
 తస్తథాగ్న్యంశోభూమధ్యాంతోనిలాంశకః ॥ ౪ ॥ ఆకాశాంశస్తథాప్రాజ్ఞమూర్ధాంతఃపరికీర్ణ
 తః ॥ బ్రహ్మణంపృథివీభాగేవిష్ణుంతోయాంశకతథా ॥ ౫ ॥ అగ్న్యంశేచమహేశానమీశ్వరంత్వనిలాంశ
 కే ॥ ఆకాశంశైవహావాజ్ఞధారయేస్తుసదాశివమ్ ॥౬॥ అథవాతవవత్సౌమిధారణాంమునపుంశ
 మనసీదుండశక్తోత్రేక్రాంతేవిష్ణుంబలేహరిం ॥ ౭ ॥ వాచ్యగ్నంమిత్రముత్సగే తతోపస్థేప్రజాప
 తిమ్ ॥ త్వచివాయుతథాశేత్రేసూర్యమూర్తికంతదైవచ ॥ ౮ ॥ జిహ్వాయాంపరుణంఘ్రాణేభూమిదే
 వీంతదైవచ ॥ పురుషేసర్వశాస్త్రారంభోధానందమయంశివమ్ ॥ ౯ ॥ ధారయేద్బుద్ధిమాన్నిత్యంసర్వపా
 పవిశుద్ధయే ॥ ఎషాచధారణాప్రోక్తాయోగశాస్త్రార్థకేవేదిభిః ॥ ౧౦ ॥ బ్రహ్మీదికార్యరూపాణి
 స్వేస్వేసంహృత్యకారణే ॥ సర్వకారణమవ్యక్తమనిరూప్యమచేతనం॥౧౧॥ సాక్షాదాత్మనిసంపూర్ణే
 ధారయేత్ప్రేయతోనరః ॥ ధారణేషాపరాప్రోక్తాధామికైవేదపారగైః ॥ ౧౨ ॥ ఇంద్రియాణీస
 మాహృత్యమనసాత్మనిధారయేత్ ॥ కంచితాగ్రంషహప్రాజ్ఞధారణేషాచపూజితా ॥ ౧౩ ॥ వేదాదే
 వసదాదేవావేదాదేవసదానరాః ॥ వేదాదేవసదాలోకావేదాదేవమహేశ్వరః॥ ౧౪ ॥ ఇతిచిత్రవ్య
 వస్థాయాధారణాసాపీకీర్తితా॥బ్రహ్మేవాహంసదానాహందేవోయత్యుధానరః॥౧౫॥ నచహేంద్రి
 యబుధ్యాదిన్మామాయానాన్యదేవవా ॥ ఇతిబుద్ధివ్యవస్థాపిధారణాదేతిహిశుతేః॥ ౧౬॥ సర్వంసంక్షే
 పతఃప్రోక్తంసర్వశాస్త్రవిశారద ॥ ఆగమాంతైకసంసిద్ధమాస్థేయంభవతాసదా॥౧౭॥ *

ఇతిశ్రీసాగం దేమహాపురాణే-సూతసంహితాయాం-జ్ఞానయోగఖండే-ధారణావిధిర్నామ-

అష్టాదశోధ్యాయః.

—(*)—

అవ్యక్తమనభివ్యక్తంఅనభివ్యక్తనామరూపం-అనిరూప్యంఅనిర్వచనీయం-అచేతనంజడం॥౧౧॥ ౧౨॥ ధారణాంతర
 మాహఇంద్రియాణీతి॥ మనసైవవిషయేభ్యఇంద్రియాణీవ్యావృత్యమనఆత్మనిధారయేదిత్యధః॥ ఇయందకవల్లిమసవి
 శేషందర్శితా ॥ యచ్ఛేద్వాజ్ఞానసీప్రాజ్ఞస్తద్యచ్ఛేద్వానలత్మని ॥ జ్ఞానమాత్మనిమహతినియచ్ఛేత్తద్యచ్ఛేచ్ఛాంతలత్మ
 నీతి॥౧౩॥ వేదాదేవేతి॥ దేవాదయస్సవేదేదశబ్దేభ్యపవాదాస్సప్తాః-ఏతేస్సగ్రమిందవః స్థితః పవిత్రమాశవఇత్యత్ర
 మంత్రే ఏతఇతి వై ప్రజాపతిదేవానస్సజత ॥ అన్యగ్రమితి మనుష్యానిందవఇతి పితౄంస్థితః పవిత్రమిత్యన్యః
 ప్రజాఇతిశుతేః ॥ ఋషీణాంనామధేయానికమాణిచపృథక్పృథక్- వేదశబ్దేభ్యఏవాదానిమమే సమమేశ్వరఇతి
 స్మృతావపిఋషిపదస్యసర్వప్రవృత్త్యోపలక్షణార్థత్వాత్ మహేశ్వరోపివేదాదేవజ్ఞాతవ్యః ॥ నావేదవిన్ననుతేతం
 బృహంతంసర్వాన్మఘమాత్మానగ్ం సంపరాయఇతిశుతేః॥ ౧౪ ॥ బ్రహ్మేవాహమితి॥ అయమాత్మబ్రహ్మేతిశు
 తౌఆత్మనః పరమాత్మతాదాత్మ్యాభిధానేనైవతదీతరసమస్తవస్తవనాత్మకత్వా వగమాదిత్యధః॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥
 ఇతిశ్రీమాధవాచార్యపరిచితాయాం-సూతసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం-జ్ఞానయోగఖండే-అష్టాదశోధ్యాయః.

యతోధారణాభ్యాసేనపరిత్యక్తచాపలస్యచునసాధ్యేనయోగ్యతాఅతస్తదనంతరంతదుచ్యతఇత్యాహ||అథాపిఇతి||
తచ్చసగుణనిగుణలక్షణవిషయభేదేనద్వివిధం||తత్రసగుణధ్యానాన్యాహాకాశభిః|| అకాశేవతామానముక్తగుణం
సకలలోకదృష్టిగోచరంచంద్రమండలంప్రథమతోధ్యాత్వాతస్మద్ధృవిజ్ఞానమానందంబ్రహ్మేతిశ్రుత్యక్తంసచ్చిదా
నందైకరసంపరమేవబ్రహ్మణమానహయత్వాదియథోక్తలక్షణంస్వీకృతీలావతారంశివమాత్మత్వేనధ్యాయేదిత్యర్థః-
తథావవాజసనేయకే||బాలాకృజాతశక్తుస్సంవాదేయవివాసాచంద్రేపురుషవీతమేవాహంబ్రహ్మేపాసతి||బాలాకి
నోక్తే-నైతస్మిన్మతశం శివస్వరూపంకింతుస్వకృతీలావతారంసకలమిదంయూపమిత్యభిప్రాయవతాఽజాతశక్తుణోక్తం||
మామైతస్మిన్సంపదిస్తాఃబృహత్సాంధరవాసాసోమోరాజేతివా-అహమేతదుపాసతి|| ౧||౨||౩||౪|| చంద్రమండ
లవదాదిత్యమండలమప్యాకాశేధ్యాత్వాతస్మిన్స్వీకృతదివ్యావతారంపరశివమేవంధ్యాయేదిత్యాహ||అథవాకాశేతి||౫||
హేమరూపిణమితి||ఉద్గీర్ణవిద్యాయాంఅదిత్యస్థస్యపురుషస్యకతివిద్యోక్తైతస్యహేమరూపత్వాదిగుణాశ్రూయంతే||య
ఏయేంతరాదిత్యేహిరణ్మయః పురుషోద్వత్యతే || హిరణ్యశ్శ్రుత్వైరణ్యకేత ఆప్రణనఖత్సర్వవిషనువర్ణఃతస్యయ
థాకప్యాగంపుండరీకమేవమత్యేతి||౬||కప్యాస్యాసనవద్విక్రంసీలగ్రీవంత్రితోచనమ్ | ఆగోపాలప్రసిద్ధంతమంచికా
ధాశరీరిణమ్ || ౭|| సాహమిత్యుపశంధ్యాయేత్సంధ్యాకాలేషువానరః | అథవావైదికేశుధైరిగ్నిహో
త్రాగ్నిమధ్యమే || ౮|| ఆత్మనంజగదాధారమానందానుభవంసదా | గంగాధరం విరూపాక్షంచెస్వ
రూపంవృషధ్వజమ్ || ౯|| చతుర్భుజంసమాసీనం చంద్రమాభిః కవచిణమ్ | రుద్రాక్షమాలాభరణ
ముమాయాఃఃతిమిశ్వరమ్ || ౧౦|| గోక్షీరధవళాకారంగుహ్యద్గుహ్యతరంసదా|అత్యద్భుతమనిద్వం
ద్వమహంబుధ్యావిచింతయేత్ || ౧౧ || అథవాహంహరిస్సాత్మాత్సర్వజ్ఞః పురుషోత్తమః | సహస్రశీ
షాః పురుషస్సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్ || ౧౨ || విశ్వోవారాయణోదేవో హ్యక్షరః పరమఃప్రభుః|

—*అథధ్యానయోగవిధిః*—

ఈశ్వరఉవాచ|| అథాతస్సంప్రవక్ష్యామిధ్యానంసంసారనాశనమ్ | అకాశేసిర్మలెశుద్ధేభాసమా
నంసుశీతలమ్ || ౧ || సోమమండలమాపూర్ణమచలందృష్టిగోచరమ్ | ధ్యాత్వామధ్యేవహాశేవంపర
మానందః||౨|| ఉమాధాదేహంపరదముత్పత్తిస్థితివచిణమ్ | శుద్ధస్ఫటికసంకాశంశంద్ర
రేఖావతంసినమ్ || ౩ || త్రిలోచనంచతుర్బాహుంసీలగ్రీవంపరాత్పరమ్ | ధ్యాయేన్నిత్యంసదాసాహ
మితిబ్రహ్మవిదాంవర || ౪ || అథవాకాశమధ్యధైర్యాజమానెసుశోభనే | అదిత్యమండలేపూర్ణేలక్ష
యోజనవిస్తృతే || ౫ || సర్వలోకవిధాతారమిశ్వరంహేమరూపిణమ్ | హిరణ్యశ్శ్రుత్వకేశంధహిర
ణ్మయనఖంతథా || ౬ || కప్యాస్యాసనవద్విక్రంసీలగ్రీవంత్రితోచనమ్ | ఆగోపాలప్రసిద్ధంతమంచికా
ధాశరీరిణమ్ || ౭ || సాహమిత్యుపశంధ్యాయేత్సంధ్యాకాలేషువానరః | అథవావైదికేశుధైరిగ్నిహో
త్రాగ్నిమధ్యమే || ౮ || ఆత్మనంజగదాధారమానందానుభవంసదా | గంగాధరం విరూపాక్షంచెస్వ
రూపంవృషధ్వజమ్ || ౯ || చతుర్భుజంసమాసీనం చంద్రమాభిః కవచిణమ్ | రుద్రాక్షమాలాభరణ
ముమాయాఃఃతిమిశ్వరమ్ || ౧౦|| గోక్షీరధవళాకారంగుహ్యద్గుహ్యతరంసదా|అత్యద్భుతమనిద్వం
ద్వమహంబుధ్యావిచింతయేత్ || ౧౧ || అథవాహంహరిస్సాత్మాత్సర్వజ్ఞః పురుషోత్తమః | సహస్రశీ
షాః పురుషస్సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్ || ౧౨ || విశ్వోవారాయణోదేవో హ్యక్షరః పరమఃప్రభుః|
క్రవణంముఖమిత్యధః || ఆగోపాలమిత్రమాయతేహి || రుద్రాధ్యాయే||ఉత్తైనంగోపాలదృశన్నదృశన్నదహ
ర్మః ఉత్తైనంపిశ్వాభూతాని సదృష్టోమృడయాతినతితి || ౨ || ఉక్తలక్షణంపరమశివంఅగ్నావాస్వీకృత్య వత్సమాణది
వ్యావతారంధ్యాయేదిత్యాహ||అథవావైదికఇతి || పరబ్రహ్మసగుణమపుపాస్యత్వేనోక్తంహి - బాలాకినైవ - యఏ
వాయుమగ్నపురుషవీతమేవాహంబ్రహ్మేపాసతి|| ఉక్తాశ్చంద్రాదిత్యాగ్నియశ్చివమూర్తిత్వేనఆగమేవ్వపిప్రసి
ద్ధాః త్వైవహ్నియజమానార్కజలవాతేందుఖానిచ||కీర్తితామూర్తయోహ్యస్తావతి || ౮||౯|| ౧౦|| ౧౧ || అదిత్యా
దిమూర్తివద్విష్ణుమూర్తావపిపరశివస్యవత్సమాణస్య లీలావతారస్యస్వాత్మతాదత్వేనధ్యానమాహ || అథవా
హంహరితి|| తత్రప్రథమతోవిష్ణుమూర్తేరపిస్వాత్మతాదత్వానుసంధానమాహ||సహస్రశీషేతి-బ్రంహ్మేదిపిపిలి
కాంతసర్వప్రాణిమంత్రమానాఃసహస్రాక్షిణంతానిశిషాఃశిరాంసియస్యసతథోక్తః పురుషః పూర్ణః||సహ
స్రాక్షః||ఎవంసహస్రపాదితి|| ౧౨|| విశ్వఃవిత్త్వేనస్థితిః|| నారాయణః|| నృనయసేవచద్యత్ || నరోనేతాసర్వస్య
స్వామి - తస్యాపత్యానినారాః-గర్వదేతనాఅనేతనాశ్చ తేషామయినంఅధిష్ఠానత్వేనఆశ్రయభూతంజలచఃద్రాణాం
బింబచంద్రవత్ || కలధాతాదీనాంశుక్త్యాదివదితి||నారాయణః పూర్వపదాత్సజ్ఞాయామితిఅత్వం-దేవఃదేవనశీలః-
అక్షరఃనక్షరతీతిసర్వమశ్శుతఇతిచాక్షరః అక్షరేనరస్రత్యయేకృతేఅక్షరః||పరమఃసర్వోత్కృష్టః||యద్వాఅక్షరఃపర
మఃపరమాక్షరఃపరమవ్యాపకః వ్యాపకానామపివ్యాపకః ప్రభుః || సర్వేషాంప్రకషేణభరణక్షమః తదాత్మకస్య

స్వాత్మనోహృదయాంభోజమధ్యే పద్మకోశప్రతికాశే॥పద్మకోశప్రతికాశగ్ హృదయంచాప్యధోముఖమ్॥ శ్రుత్వాత్మే॥
రేచకప్రాణాయామేనవికచీకృత్య ఊర్ధ్వముఖే పరమేశ్వరమందిరే॥తత్రహిపరమేశ్వరోధ్యేయత్వేనవత్కృతే॥౧౩॥అణి
మాదీన్యజ్ఞైశ్వర్యాణిదశానితైరుపేలేతత్పవిత్ర్యాయైః కేసరైర్మృతే॥౧౪॥శాస్త్రవిషయజ్ఞానం రాశం॥యస్యతస్మిన్-
మహత్తత్వమేవకందోయస్య తస్మిన్॥ప్రణవేనప్రబోధితే॥పాగుక్తవికాశే॥ప్రణవదివాకరస్యకారణతోవ్యతే - ఉక్త
హృదయకమలమధ్యగతసుషుమ్నాయాఅంతవత్సమాణఃపీఠిభాయాః కారణభూతంమూలాధారస్థంవైశ్వానర
మాహ॥ విశ్వాచిఃషమతి॥ విశ్వాచిఃషంసర్వతః॥స్పృతజ్వాలంవిశ్వతోముఖం॥శ్వావకాశోదీణఃముఖసామధ్యం॥
౧౫॥ జగద్యోం-యజ్జగదుపాదానం-పరమాత్మజ్యోతిఃతత్ప్రదీపత్వేనతదాత్మకమదం మూలాధారస్థంజ్యోతిఃతేనజ
గద్యోనిరిత్యవ్యతే - తస్మిన్కతత్వంచశ్రూయతే - ఛాంద్యోగ్య॥ అథయదీఃపరోదివాజ్యోతిర్దీప్యత ఇత్యారభ్య
ఇదంవావత్స్య దిదమంతఃపురుషేజ్యోతిరితి॥ శిఖాంతనోతీతి శిఖాతస్సీతం॥ బేడాదికోపిసప్రత్యయః॥ తాప
యంతమితి॥ శ్రూయతే॥ సంతాపయతిస్వం నేహమాపాదతలవస్తకవితి॥ ౧౬॥ ౧౭॥ తస్యనహ్నోరితి॥
శ్రూయతే॥ తస్యాశ్శిఖాయామధ్యేపరమాత్మావ్యవస్థిగతి॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ స్వయంబ్రహ్మదిభిఃధ్యేయం స్వా

ధ్యాత్వాపునస్వస్యహృదయాంభోజమధ్యమే॥ ౧౩॥ ప్రాణాయామైఃకసీతేపరమేశ్వరమంది
రే॥అమ్రైశ్వర్యదశోపేతేవిద్యాకేసరసంయుతే॥౧౪॥జ్ఞానచాతేమహతరంజేప్రణవేనప్రబోధితే॥వి
శ్వాచిఃషంషహంపహ్నింజ్వలంతం॥శ్వతోముఖమ్ ౧౫॥వైశ్వానరంజగద్యోనింశిఖాతస్వనమీశ్వరమ్॥
తాపయంతంస్వకంచేహమాపాదతలమస్తకమ్॥ ౧౬॥ నివాతదీపవత్తస్మిన్దీపితంహవ్యవాహనమ్॥
నీలతోయదమధ్యస్థం॥ద్యుల్లేఖేపథాస్త్వమ్॥ ౧౭॥ నీవారశూకవద్రాసంపితాభాసంవిచితయేత్॥
తస్యవహ్నిశ్శిఖాయాంతుమధ్యేపరమకారణమ్॥ ౧౮॥ పరమాత్మానమానందం పరమాకాశమీశ్వ
రమ్॥ఋతంసత్యంపరం బహుసాంబంసంసారభేషజమ్॥ ౧౯॥ ఊర్ధ్వరేతంవిరూపాక్షం॥శ్వరూపం
మహేశ్వరమ్॥ నీలగ్రీవంస్వమాత్మానంసత్యంతంపాపనాశకమ్॥౨౦॥బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానై ధ్యేయం
ధ్యేయవివర్జితమ్॥ సోహమిత్యాదరేణైవధ్యాయేద్యోగీశ్వరేశ్వరమ్॥ ౨౧॥ అయంముక్తమేహ
మాగఃఆగమాంత్రైకసంస్థితః॥ అథవాహంముక్తేవృత్తబహ్మలోకపితామహః॥ ౨౨॥ ఇతిస్మృత్వా
స్వహృత్తధ్యేశ్వంపరమకారణమ్॥ సాక్షాత్ప్రేక్ష్యంతసంచేద్యంసాంబంసంసారభేషజమ్॥౨౩॥అ
హంబుధ్యామిముక్త్యర్థం॥ ధ్యాయేదీశానమద్భుతమ్॥ అథవాసత్యమీశానంజ్ఞానమానందసుద్వ
యమ్॥ ౨౪॥ అనంతమమలం॥త్యమాదిమధ్యాంతవజ్జిగమ్॥ నిధాస్తూలమనాకాశమసంస్పృశ్యస
చాక్షుషమ్॥ ౨౫॥ నరసంనవగంధాఖ్యనప్రమేయమనూపమమ్॥సర్వాధారంజగద్రూపమమూర్తమ్

స్వనోధ్యాతవ్యేనఅన్యేనవజ్జిగం॥౨౧॥ ధ్యానస్యమోక్షహేతుత్వేనశ్రుతిప్రమాణమిత్యాహ॥ ఆగమాంతేతి॥ఓమి
త్యేనంధ్యాయతేఅత్తానం స్వస్తివః॥పారాయతమసఃపర్వస్తాదితీశ్రూయతే॥ విష్ణుమూర్తిరీవ స్వయం బ్రహ్మమూర్తిః
ధూత్యాస్వహృదయే శివంధ్యాయేదిత్యాహ॥ అథవాహమితి॥ ౨౨॥ సర్వాధారత్వజగతారూపత్వాది విశిష్ట
వాచకస్యసత్తిపదస్యబుధ్యాదివిశిష్టప్రత్యక్షైతన్యవాచకస్యఅహంపదస్యచసామానాధికరణ్యేనతీతిఖండైకరసేల
త్యేయత్రవ్యాఖ్యానేపర్యవసానం॥ అతస్సోహమితి మహావాక్యేనానుసందధ్యాదితి॥ ౨౩॥ నిషకాశ విషయ
ధ్యానమాహ॥ అథవాసత్కమితి॥ అత్రాహంపదవాచ్యస్యబుధ్యాదివిశిష్టప్రత్యక్షైతన్యస్యసకలలోకప్రత్యక్షత్వే
పిసత్తితేతద్దవాచ్యస్యపరోక్షత్వేనాప్రసిద్ధత్వాత్సర్వాధారమిత్యాదినా పదజాతేనతస్మిన్జేషః - తత్రప్రాక్తనే
సవసత్కమిత్యాదినాలక్ష్యస్యాఖండైకరసప్రదేశకం॥ సోహమితిచలక్షణబీజస్యసామానాధికరణ్యేన నిజేశశక్తివి
భాగః॥అత్రాద్వయవస్థూలమనాకాశమిత్యాదయో ద్వైతాదిసిద్ధముఖేనలత్యేపర్యవస్యం॥ సత్యాదయస్తస్మా
ధాపకాణప్రణాళ్యసివిశేషః॥ తదుక్తమాచార్యైః॥ శ్లో॥ తత్రానంతోంతవద్వస్తు వ్యాప్యత్రైవవిశేషణం॥స్వా
ధాపకాణప్రణాళ్యాంకుపరిశిష్టోవిశేషణమితి॥ నాజసనేయశ్రుతిరప్యతద్వ్యావృత్తిముఖేనైవనితదేవలక్ష్యంనిదిక
శః॥ ఏతద్వైతదత్తరంగగీతబ్రాహ్మణాఅభివదంతి॥అస్థూలమనన్ద్రూప్రస్వమదీమమలోహేతస్సెహ మచ్ఛాయ
మతమోవాన్యునాకాశమసంగమరసమగంధమచక్షుశ్శ్రోత్రమిత్యాది॥ ౨౪॥ ౨౫॥ అమూర్తమితి॥ ప్రకృత్యా

అమూర్తమపిమాంయయామూర్తమివ - అన్యయంతత్వావబోధపర్యంతమనివృత్తౌపాధికం॥౨౬॥ అదృశ్యమితి॥ఏవమ
 దృశ్యంవృశ్యమిశ్యపి॥అంతస్థమితి॥అంతఃకాహిశ్చతత్సర్వంవ్యాప్యనారాయణస్థితఇతిశ్రుతిః॥౨౭॥౨౮॥ఉక్తేవాక్యాథ
 పూర్వకంబ్రహ్మనుసంధానేతుజ్ఞేసతివాచ్యాథానుసంధానమపిత్యక్త్యావత్ప్రవీవాథోనుసంధేయఇత్యాహ॥అథవాస
 చ్చిదితి॥సచ్చిదానందాఅఖండైకరసమేవస్వరూపంసమపాయంతి॥౨౯॥ప్రత్యక్తాదాత్మ్యేనైవానుసంధాననియమికా
 రణమాహ-ఇవంతయేతి॥నేదంయదితిహిశ్రుతిరితి॥యచ్ఛుషానపశ్యతియేనచక్షుషాంపిపశ్యతి॥తదేవబ్రహ్మత్వంవిద్ధినే
 దంయదిముపాసత ఇతి తలవకారోపనిషత్ ॥ పరాత్త్వేన బ్రహ్మణోనుసంధానం ప్రత్యాచప్త ఇత్యథః ॥
 ౩౦॥౩౧॥౩౨॥ సకళసమకళాత్మకస్యశివస్యతాదత్త్వానుసంధానధ్యానాన్యుక్తా విష్ణోద్వీనామపిసకళధ్యానా
 న్నాహ॥అథవావిష్ణుమిత్యాది ॥ సమకళంతువిశేషాభావాత్తదేవభవిష్యతీతినపుధగుక్తం॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥ ౩౬॥౩౭॥
 ౩౮॥ అత్రసగుణధ్యానానచిత్రైకాగ్ర్యిద్వారాపాపతయద్వారావానిష్కళసాక్షాత్కారేకారణంసమకళధ్యా
 నంతఅవ్యవధానేనేత్యాహ॥ ఏవమభ్యాసేతి ॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం-
 సూత్రసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాంజ్ఞానయోగఖండే ఏకోనవింశోధ్యాయః.

జమవ్యయమ్ ॥ ౨౬ ॥ అదృశ్యంవృశ్యమాత్మస్థంబహిష్టంసర్వతోముఖమ్ । సర్వతఃపాణిపాదంబసర్వ
 కారణకారణమ్॥ ౨౭ ॥ సర్వజ్ఞత్వాదిసంయుక్తంసోహమిత్యేవచింతయేత్ । అయంసంధాముఃప్రేక్ష
 సాక్షాత్సంసారనాశే॥ ౨౮ ॥ అసవాసచ్చిదానందమనంజంబ్రహ్మనువ్రత । అహమస్తీత్యభిధ్యాయే
 డ్యేయాతీతంవిముక్తయే॥ ౨౯ ॥ ఇవంతయానచేవేశ మభిధ్యాయేన్మహాగవి । బ్రహ్మసాక్షి రూప
 త్వస్సైదంయదితిహిశ్రుతిః ॥౩౦॥ ఏవంధ్యానపరసాక్షాచ్చివవనచాన్యథాఅసేనసదృశోలోకేన
 హివేదవిదాంవర॥ ౩౧॥ ప్రక్షీణాశేషపాపస్యజ్ఞేనధ్యానభవేన్మతిః । పాపోపహతబుద్ధిచాంతద్వా
 తాపినుదుర్లభా ॥ ౩౨ ॥ అసవావిష్ణుమవ్యక్తమాధారంచేనాయః । శంఖఃప్రధరంచేన
 పద్మచాస్తంసులూచనమ్॥ ౩౩ ॥ కిరీటకేయూరధరంపీతాంబరధరంహరిమ్ । శ్రీపద్మవక్షసంవిష్ణుంపూ
 ణచంద్రనిభాననమ్॥ ౩౪ ॥ పద్మపతదశాభోష్టంసుప్రసన్నంకుచిన్ద్రితమ్ । శుద్ధస్సటికసంకాశంసో
 హమిత్యేవచింతయేత్ ॥ ౩౫॥ ఏతచ్ఛదుర్లభంప్రోక్తంయోగశాస్త్రప్రశారదైః । అథవాదేవదేవేశం
 బ్రహ్మణంపరమేష్ఠినం॥ ౩౬॥ అక్షమూలాధరంచేనంకవంపలుకరాంబుజమ్ । వరదాభయహస్తంబవా
 న్దవ్యాసహిశంసదా॥ ౩౭ ॥ కుంచేందునదృశాకారమహమిత్యేవచింతయేత్ । అథవాగ్నింతథాదిశ్యం
 చంద్రవాదేవతాంతరమ్॥ ౩౮॥ వెదోక్తేనైవమాగేణగదాహమకీచింతయేత్॥ ౩౯॥ ఏవమభ్యాస
 యుక్తస్యపురుషస్యమహాత్మనః॥ ౪౦ ॥ క్రమాద్యేవాంతఃకర్మణంవిజాయేతనసంకయః । జ్ఞేనాదజ్ఞా
 ననిచ్చిత్తస్సైవతస్యవిముక్తివా॥ ౪౧ ॥ సర్వముక్తంసమాసేనమయాపేదాంతంగ్రహమ్ । వత్ప్రీనా
 వాద్విజానీహిమాశంకిస్తాః దాచన॥ ౪౨॥ ఇతిశ్రీసూరందేమహాపురాణేసూత్రసంహితాయాం
 జ్ఞానయోగఖండే ధ్యానవిధినామ ఏకోనవింశోధ్యాయః.

—(*) అథసమాధిః, (*)—

అథాతస్సంప్రవక్త్యామినమాధింధవనాశనమ్ । సమాధిస్సంపదుత్పత్తిఃపరజీవైకతాంప్రతి॥ ౧॥ య
 దిజీవఃపరాద్భిన్నఃకార్యతామేతినువ్రత । అచిత్త్వంబ్రహ్మస్యతథుబవత్పండితోత్తమ ॥౨॥ : నాశ
 త్వంభయంచస్యాద్భివ్రతీయాద్వాఇతిశ్రుతిః । సత్త్వస్వస్యగతోహ్యత్మాకూటస్థోదోషవజ్జితః॥౩॥ ఏక
 స్సకభిద్యతేభాగ్నిత్యామాయాయానస్వభావః । తస్మాద్దత్వేతమేవాస్తిప్రపంచోనసంసృతిః॥౪॥
 యతస్సాధనభూతధ్యానస్వరూపజ్ఞైవాయత్తాతత్ఫలసంపదః సమాధిపర్యాయాఉత్పత్తిః । అతస్తదనంతంతః ధి
 ధానమితిప్రతిజానీతే ॥ అథాతఇతి॥ ఎవంవాక్యలక్ష్యస్వరూపసాక్షాత్కార ఏవసమాధిరిహవివక్షితఇత్యర్థః ॥ ౧॥
 జ్ఞానగుణభూతతత్త్వవిమళస్వరూపఫలమామాయదిజీవిత ॥ ౨॥ తస్మాద్భిభేమితి- ద్వితియాదైవభయంభవతీతి వాచ
 ససేనుశ్రుతిరిత్యథః ॥ ౩ ॥ ఏకస్సకభిద్యతేఇతి॥మాయయా-అజ్ఞానేన-జనితాయాభాగ్నిః-పరితజ్ఞానంతయాభే
 దోగ్యవ్యతే॥ సప్రమయా-భేదగ్రహస్యశేషానానాస్థితీశ్రుతిఃచాధితత్వాదిత్యథః॥ ౪ ॥ ౫॥ అవిద్యయాత్మతాదా

త్యైవనాభ్యస్తస్యచేహేంద్రియమనః ప్రాణాదేర్విమళా జనితేనవివేకజ్ఞానేననిరాసమభినయేన దశయతి || నా
హం దేహభితి || ౬ || యథాభూతకార్యస్య దేహదేవివేకః ఎవంత తాదరణ్యస్యపృథివ్యాదిభూతజాతస్యచేత్యాహ ||
నాహంపృథ్వీతి || ౭ || ౮ || సకారణాద్భూతభౌతికప్రపంచాదాత్మానంబుద్ధైవవిద్యవివేకైతస్త్రింత్సమాధిరుక్తా-అథు
నాతంప్రపంచంబుద్ధైవప్రవిలాస్యపరి శిష్టేతస్త్రిన్వద్వితీయేనమాధిమాహ || అథవావేతి || ౯ || తదనన్యత్సమా
గంభీరశబ్దాది భృత్యతిన్యామేనభౌతికంబ్రహ్మాండంపంచీకృతభూతాత్మనాతాః భూతాన్యసంచీకృతభూతాత్మనా వి
వర్తయేణతుక్రమేతోపపద్యతేచేతి న్యామేనపృథివ్యాదిక్రమేణమాయాయంతామప్యాత్మనిబుద్ధైవప్రవిలాస్యప
రిశిష్టైవద్వితీయేకేవలాత్మనిస్సాత్మతాదాత్యైవనానుసంధానంసమాధిరిత్యర్థః || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || వాద్యవాచకప్రపం
చస్యబ్రహ్మణిపరికల్పితత్వా త్ప్రణవవాచ్యస్థూల సూక్ష్మప్రపంచస్యసకారణస్యోప సంహారద్వారానివహితబ్రహ్మణీన
మాధిపాధిధామవాచకప్రణవావయవానామకారోకారమకారార్థమాత్రయాపాణాంసకారణానాం ప్రవిలాపనేనబ్ర
హ్మణీనమాధిమిదానీమాహ || అథవేతి || ప్రణవాత్మానమితి || సూక్ష్మహ్యపరంబ్రహ్మప్రణవశ్చపరిస్త్రుతః | ఏవంహి
ప్రణవంజ్ఞాత్వాహ్యశ్చ తేతదనంతరమత్యుక్తం || ౧౩ || అకారోకారమకారనాదానాంవెదచతుష్టయాత్మకత్వమా
హ | ఋగ్వేదభితి || ౧౪ || తేషామేవబ్రహ్మవిష్ణురుద్రత తాదరణాత్మకతామాహ || అకారభితి || ౧౫ || తేషాం గాహకపత్యద

యథాకాశోఘటాకాశోమతాకాశభిరీరితః | తథాభౌంత్యాన్విధాప్రోక్తా హ్యత్మాజీవేశ్వరాత్మనా ||
౫ || నాహం దేహానదప్రాణాన్దేహిణీశభేవచ | నమనోహం నబుద్ధిశ్చనైవ చిత్తవహంకృతిః ||
౬ || నాహంపృథ్వీనసలలంనదవహీనైథానిలిః | నచాకాశోనశబ్దశ్చ నచస్పృశ సైథారసః || ౭ || నా
హంగంధోనరూపంచనమాయాహంనసంస్పృతిః | సదాసాక్షిస్వరూపత్వాచ్చివఎవాప్తికేవలః || ౮ || ఇతి
ధీర్యామునిశ్రేష్ఠసాసమాధిరిహేవాద్యతే | అథవాపంచభూతేభ్యోజాతమండంపహమునై || ౯ || భూ
తమాత్రతయాదగ్ధ్యావివేకేనై వవహీనా | పునస్థూలాః భూతాః సూక్ష్మాభూతాత్మనాతథా || ౧౦ || వి
లాప్తైవంవివేకేనతత్త్వాన్యపిబుద్ధిమాన్ | మాయామాత్రతయాదగ్ధ్యా మాయాంచ ప్రత్యగాత్మనా ||
౧౧ || సోహంబ్రహ్మనసంసారివత్తన్యతరదావన | ఇతివిద్యాత్స్వమాత్మానంసాసమాధిఃప్రకీర్తితా
తా || ౧౨ || అథవాయోగినాంశ్రేష్ఠప్రణవాత్మానమిశ్వతమ్ | వణకత్రయాత్మనావిద్యాదకారాదిక్రమే
ణతు || ౧౩ || ఋగ్వేదోయమకారాఖ్య ఉకారోయజురుద్యతే | మకారస్సామవేదాఖ్యోనాదస్త్యాధ
వణీశుతిః || ౧౪ || అకారోభగవాన్ప్రహ్లాతథోకారోహరిస్వయమ్ | మకారోభగవాన్ప్రద్రుతథా
నాదస్తుకారణమ్ || ౧౫ || అగ్నయశ్చతదాలాకాఅవస్థావసథాత్రయః | ఉదాత్తాదిస్వరాఃకాలాత్యై
తేవణకత్రయాత్మకాః || ౧౬ || ఇఃజ్ఞైత్వాపుకస్సర్వమక్షరత్రయమాత్రతః | విలాప్యాకారమద్వంద్వ
ముకారాభ్యేనిలాపయత్ || ౧౭ || ఉకారంచమకారాభ్యేతథానాదేమకారకమ్ | తథామాయాత్మనా

క్షిణాహవనీయ సంవత్సకాగ్నిరూపతా మభిధాతుమభిదతైఅగ్నయభితి || లోకాభితి పృథివ్యంతరిక్ష ద్యుసోమ
లోకాత్మకతాందశయతి || అవస్థాభితిజాగ్రస్వస్వనుమప్తిశుర్యాత్మకతామాహ || ఆవసథాభితిసాధిహృదయకం
తమూర్ధాత్మకతామాహ || అత్రత్రయభితిసంవత్సకాదీనాంచతుర్థానావప్యపలతుణమ్ || ఉదాత్తానుదాత్తస్వరిత
ప్రచయైకశ్రుత్యాత్మకతామాహ || ఉదాత్తారీతి || భూతభవివ్యద్యతమానసాధారణకాలతామాహ || కాలాభిః ||
వణకత్రయేతి నాదస్యాప్యపలతుణం || ఋగ్వేదాద్యాత్మకతావ అకారాదీనాం శూన్యతే || తస్యహవైప్రణవస్య
పూర్వామాత్రా పృథివ్యకారస్సఋగ్విఋగ్వేదోబ్రహ్మవసవో గాయత్రీ గాహకపత్యః | ద్వితీయాంతరిక్షంసఉకారః
సయజుభిశ్చర్వేదోఽష్టరుద్రప్రీష్టవ్దక్షిణాగ్నిః || తృతీయాద్యో స్సమకారస్ససామభిస్సామవేదో రుద్రాది
త్యజగత్యాహవనీయాయావసానేస్యచతుర్థః ఛమాత్రాసాసోమలోకఃకంకారస్సాధర్వజై మంత్రైరధవణవెద
స్సంవత్సకాగ్నిమకరుతోవిరాడేకఋషిరీతి- తథాజాగరితేబ్రహ్మస్వప్నవిజ్ఞుస్సుమపౌరుద్రస్తుర్వమక్షరమితిచ ||
తథాన్యత్రనాభిహృదయకంతమూర్ధాచేతిఉక్త రూపోపేతమకారంతథావిధేఉకారేఇతిఉకారంచతథావిధేమకారే-
మకారంచతంతథావిదాయాంమాయాయంతాంచతదుపాధికేజీవేతందపరమాత్మనైకీకృత్యత్రూపేణావతిష్ఠతైత్య
ర్థః || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ఇతిశ్రుతిరీతి | ఇదంసర్వంయదయమాత్మైతిశూన్యతే || ౨౧ || ఉక్తసమాధిస్తస్యఫల

యస్యైవమితి || పరమంభావమిత్యేతద్గతఖండేత్యతీయాధ్యాయోరూపితం || యోగినగతి || ౨౨ || వ్యవధా
యకస్యాఽజ్ఞానస్యనిరాసాయస్వయంబ్రహ్మసంపద్యతఇత్యర్థః || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || యదాసర్వగతి || తత్వజ్ఞానేనజ్ఞానస్య
రాసాత్తత్కార్యకామనానివృత్తై - యోకామోనిహృమ ఆప్తకామ ఆత్మకామోనతస్య ప్రాణా ఉతార్కా
మంత్యత్రైవికసమవీయంతే-బ్రహ్మైవసన్నిహృత్ప్రేతీతిశుత్యక్-బ్రహ్మసంపద్యతఇత్యర్థః || ౨౬ || యదాభూతేతి ||
భూతానాంపుథివ్యాదీనాంయఃపుథగ్భావోభేదఃససర్వవక్స్త్విన్నేవబ్రహ్మజీవశయదశాయంతాదాత్మైకస్థిశ్చాపుర
స్సృష్టేతతవచనిస్తారం-ప్రతిపద్యతఇతియఃపశ్యతీనబ్రహ్మసంపద్యతఇత్యర్థః || శ్రుతిపురాణయోరయం సమా

నాదంమాయాంజీవాత్మరూపతః || ౧౮ || జీవమీశ్వరభావేనవిద్యాతోహమితిధ్రువమ్ | ఏషాబుద్ధిశ్చవి
ద్యద్భిన్నమాధిఃపరికీర్తితా || ౧౯ || యథాఘనతరంగాదిసముద్రదుత్థితంపునః | సముద్రేవేయితేత
ద్వజ్జగన్మయ్యేవలీయతే || ౨౦ || తస్మాన్మత్తఃపుథజ్ఞాన్విజగన్మాయాచసర్వదా | ఇతిబుద్ధిస్సమాధి
స్యాత్సాసమాధిరీతశ్చితి || ౨౧ || యస్యైవంపరమాత్మాయంప్రత్యగ్భూతఃప్రకాశితః | సయాతిపరమం
భావంస్వయంసాక్షాత్పరామృతమ్ || ౨౨ || యదామనసిచైతన్యంభాతసర్వత్రగంసదా | యోగినోఽన్యవ
ధానేనతదాసంపద్యతేస్వయమ్ || ౨౩ || యదాసర్వాణిభూతానిస్వాత్మన్యేవాభిపశ్యతి | సర్వభూ
తేషుచాత్మానంబ్రహ్మసంపద్యతేతదా || ౨౪ || యదాసర్వాణిభూతానిసమాధిస్థోనః శ్యత | ఏకీభూతః
పరేణాసౌతదాభవతికవలః || ౨౫ || యదాస్సర్వేవిముద్యంతే కామాయేస్య హృదిశ్రితాః | త
దాసావమృతీభూత్వా మోక్షంగచ్ఛతి పండితః || ౨౬ || యదాభూతపుథగ్భావమేకస్థమనుపశ్యతి | త
తవచవనిస్తారంబ్రహ్మసంపద్యతేతదా || ౨౭ || యదాపశ్యతీచాత్మానంకేవలంపరమాథతః | మాయా
మాత్రంజగత్సర్వం తదాభవతి నివృత్తః || ౨౮ || యదాజన్మజరావ్యాధి దుఃఖానామేకభేదజమ్ |
కేవలంబ్రహ్మవిజ్ఞానంజాయతేసౌనదాశివః || ౨౯ || తస్మాన్విజ్ఞానతోముక్తిర్నాన్యథాకమకోటిభిః | క
మసాధ్యస్యనిత్యత్వం ససిద్ధృతికదాచన || ౩౦ || జ్ఞానంవేదాంతవిజ్ఞానంజ్ఞానమితరన్తు న | ఆహాజ్ఞా
నస్య మాహాత్మ్యం మయాసక్తుంనశక్యతే || ౩౧ || అత్యల్పసియథాచీపస్సుమహాన్నాశయేత్తయః |
జ్ఞానాభ్యాసస్తథాల్పపి మహత్పాపంవ్యపోహతి || ౩౨ || యథావహ్నిమహావహ్నిప్రశ్నస్కంభంబ్రహ్మ
చనిదః హేత్ | తథాశుభాశుభంకర్మజ్ఞానాగ్నిదః హతిశ్చణాత్ || ౩౩ || యస్యన్తంబ్రహ్మలోకేతి క్రి
డన్మవేదానదశ్యతే | క్రిడన్మలిప్యతేజ్ఞానీతద్వదింద్రియపన్నగై || ౩౪ || పద్మపత్రంయథాతోయో
స్వస్థైరపినలిప్యతే | తథాశబ్దాదిభిజ్ఞానీవిషయైరపిలిప్యతే || ౩౫ || ఎంతోవధబలైర్భద్వజ్జీర్ణ
తేభక్షితంరీషమ్ | తద్వస్సర్వాణిపావాసిజీర్ణంతేజ్ఞానినఃశ్చణాత్ || ౩౬ || పశ్యన్పశ్యన్సన్నిహితస్త్వి
శ్రున్నశ్చన్తస్త్వస్వపస్త్వస్థాన్ || ప్రపస్త్వస్థాన్తస్థాన్నిమిషస్త్వస్థాన్తస్త్వస్థాన్ || ౩౭ || అః రాహుమభక్తాహమ
సంగఃపరమేశ్వరః | సదామత్స్వనిధానేనచైవ తేనవశంబ్రహ్మయం || ౩౮ || ఇతివిజ్ఞానసంపన్నస్సంగం
త్యక్త్వాకరోతియః | లిప్యతేనపాపేనపద్మపత్రమివాంభసా || ౩౯ || యద్విషంతిమహాత్మానంజ్ఞా
నవంతంసరాధమాః | పశ్యంతేరారవేకల్పమేకాంతేనరకేనదా || ౪౦ || దుష్కర్మైవాసుష్మన్తైవా
చూఃఖఃపండితవచా | జ్ఞానాభ్యాసరతఃపూజ్యఃకింపురజ్ఞానవాన్మరః || ౪౧ || సరపేతంమనసి
శాంతంనిర్వైరంసమదర్శనమ్ | అనుప్రజామ్యహంనిత్యంప్రాయేయేత్యంస్మి | శివభిః || ౪౨ || యథా
రాజాజనైస్సర్వైస్సూర్యైరేమునిసత్తమ | తథాజ్ఞానిసదాదేవై మునిభిఃపూజ్యునిః హే || ౪౩ || యస్య

సః పాతః || ౨౭ || నిర్వృతఃతృప్తిముక్తఇత్యర్థః || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || శుభక-మార్గంబేదః | యస్య
రివిరోధిన్శుభాశుభయోరేకరూపేన జ్ఞానేనదాహేనిదర్శనమ్ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ ||
౪౦ || జ్ఞానాభ్యాసరతఇతి || జ్ఞానసాధనయోగాంగయమాద్యభ్యాసవానపిపూజ్యఃకింపురజ్ఞానీత్యర్థః || ౪౧ || సరపేత
మితి || విషకజ్ఞానాతిక్రస్యనిష్ఫలత్వావధారణాద్వివేకవిజ్ఞానస్యచ ప్రాప్తత్వాత్కాచిదప్యతేతా పాతవివక్షా ||
సమదర్శనమితి || తథావభగవతోక్తం || సుహృస్త్రితౌర్యదాసీనశుభ్యస్థస్త్వప్రబంధుమ్ || సాధుష్వపిదహాసేమను
బుద్ధిశ్చాన్యతఇతి || పండితాస్సమదర్శనఇతి || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || మహాత్మనఇతి || శూన్యశివ

ముండకోపనిషత్ ॥ యంయం లోకం చ న సాసంభృతాని శుద్ధసత్త్వః కామయతే యాంశ్చ కామాత్రింతం లోకం జయతే
 తాంశ్చ కామాత్రింతా దాశ్చ జ్ఞాన్యోచకాయే ద్యుతి కామ ఇతి ॥ ౪౭ ॥ ఇన్ధ్రం సకల శ్రేయోమూలస్య తస్య పరిత్యాగేన ఆ
 న్యోత ప్రవృత్తిస్సంచిత దురిత హేతు కేత్యాహ ॥ విహాయేతి ॥ ౪౮ ॥ ౪౯ ॥ ౫౦ ॥ తత్ర కారణ త్వేన శ్వేతాశ్వ తరత్రుతి
 ముదాహరణ ॥ యస్య దేవ ఇతి ॥ ౫౧ ॥ సూతోమునీక సంహృత్యాహ ఇత్యేవ ముక్త్యేతి ॥ ౫౨ ॥ ౫౩ ॥ ౫౪ ॥ ౫౫ ॥ కృతకృత్య
 స్వకింస్థాన ప్రవృత్త్యాపీత్యత ఆహ ॥ యోహిస్తాపయితుమితి ॥ స్వయంకృతకృత్యేనాపివరమకారుణికేన శత్రోరపి
 పరభవోల్పాసినసోధవ్యః కిముతసకలలోక ప్రాప్తం విద్యాసంప్రదాయోచ్చేదలక్షణం- మహాత్మరమనిష్టమిత్యర్థః ॥ ౫౬ ॥
 ౫౭ ॥ ౫౮ ॥ ౫౯ ॥ ౬౦ ॥ ౬౧ ॥ ౬౨ ॥ ... *
 ఇతి శ్రీమతాగ శీవిలాసక్రియాశక్తి పరమభక్తశ్రీమత్త్వంబకపదాబ్జ సేవాపదాయజ్ఞానోప
 నిషన్తాగ ప్రవతకేన మాధవాచార్యేణ విరచితాయాం సూతసంహితా తాత్పర్య
 దీపికాయాం జ్ఞానయోగఖండే-వింశోధ్యాయః.

జ్ఞానయోగ ఖండ స్సమాప్తః-

గృహం సముద్దిశ్య జ్ఞానీగచ్ఛతి సువ్రత ॥ తస్య క్రిడంతి పితరో యాస్యామః పరమాంగతిమ్ ॥ ౪౪ ॥ యస్యాను
 భవపర్యంతం బుద్ధిస్స త్వే ప్రవర్తతే తద్బుద్ధిగోచరాస్స ర్వేముచ్యం తే సర్వకిల్బిషైః ॥ ౪౫ ॥ కులంపవిత్రం
 జననీకృతాథాగపిశ్వంభరాపుణ్యనతీవ తేన ॥ అపారసచ్చిక్కుభసాగరే స్త్రీకలినం పరే బహుణి యస్య
 చేతిః ॥ ౪౬ ॥ మహాత్మనోజ్ఞానవతః ప్రదేశనాత్సరైశ్వరత్వం ధుడితి ప్రయాతి ॥ విహాయ సంసార
 మహోదధానరారమంతి తే పాపబలాదహాయై ॥ ౪౭ ॥ మహానిధిం ప్రాప్య విహాయ తం వృధా విచక్షేతే
 మోహబలేన బాలకః ॥ యథాతథా జ్ఞానినమిశ్వరేశ్వరం విహాయ మోహేన చరంతి మానవాః ॥ ౪౮ ॥ అహో
 మహంతం పరమాధికదశినం విహాయ మాయాపరిమోహితావరాః ॥ హితాయ లోకే విచరం
 తితేమునైవిషంపిబంత్యేవ మహామృతం వినా ॥ ౪౯ ॥ బహునోక్తేన కిం సర్వం సంగ్రహేణోపపాదితమ్ ॥
 శ్రద్ధయా గురుభక్త్యా చఃస్థివేదాంత సంగ్రహమ్ ॥ ౫౦ ॥ యస్య దేవేపరాభక్తిర్యధా దేవేతథా గురౌ ॥ త
 స్యైతేకధితాహ్యథాః ప్రకాశంతే న సంశయః ॥ ౫౧ ॥ ఇత్యేవ ముక్త్యా భగవాం స్సూక్ష్మీమా సైమ
 హేశ్వరః ॥ వక్తవ్యాభానమాలోక్య మునయః కరుణానిధిః ॥ ౫౨ ॥ బృహస్పతిశ్చ మునయోవేదాంత
 శ్రవణాత్పునః ॥ ఆనందాగ్నిన్ద్రసర్వాంగ ఆత్మానందవశోభవత్ ॥ ౫౩ ॥ భవంతో పిమహత్తానోమి
 శ్చ ప్రాప్తాత్మవేదనాః ॥ అభవన్ గృతకృత్యాశ్చ మాశంకిభ్యంకదాచన ॥ ౫౪ ॥ స్థానయధ్వముమం
 మాగం సయత్నేనాపి హేద్విజాః ॥ స్థాపితేవైదికే మార్గై సకలం సుస్థితం భవేత్ ॥ ౫౫ ॥ యోహిస్తా
 పయితుం శక్తౌ నకుర్యాన్మోహితోనరః ॥ తస్య హంతానపాపీస్యాదితి వేదాంత నిశ్చయః ॥ ౫౬ ॥ య
 స్స్యాసయితుముద్యుక్తశ్చద్ధయైవాక్షమోపిసక్ ॥ సర్వపాపవినిముక్తస్యాత్మజ్ఞానమవాప్నుయాత్ ॥
 ౫౭ ॥ యశ్చ విద్యాభిమానేన వేదమాగ ప్రవతకం ॥ ఛలజాత్యాదిభిజ్ఞేయాత్సమహాపాతకీభవేత్ ॥
 ౫౮ ॥ య ఇదం జ్ఞానయోగాఖ్యం ఖండం శ్రద్ధాపురస్సరమ్ ॥ పఠతే సుముహూలే పున సధా యోభిజా
 యతే ॥ ౫౯ ॥ జ్ఞానార్థే జ్ఞానమాప్నోతి సుఖార్థే సుఖమాప్నుయాత్ ॥ వేదకామిలభేద్వేదం విజయా
 ర్థే జయం లభేత్ ॥ ౬౦ ॥ రాజ్యకామో లభేద్ద్రావ్యం తుమాకామః తుమాం లభేత్ ॥ తస్మాత్సర్వేషా
 కా లెషు పతితవ్యోమసిషిభిః ॥ ౬౧ ॥ గుణాన్వితాయ శిష్యాయ ప్రదేయోయం ప్రయత్నతః ॥ ౬౨ ॥

ఇతి శ్రీస్కాండేమహాపురాణే-సూతసంహితాయాం-జ్ఞానయోగఖండే-

సమాధివిధినా మునిశోధ్యాయః.

జ్ఞానయోగ ఖండ స్సమాప్తః.

మంగళానిభవంతు.

శ్రీ శంకర

గురుభ్యోనమః.

సవ్యాఖ్యానం సూత్రసంహితాయాం ముక్తిఖండప్రారంభః-

ముక్తిముక్త్యుపాయమోచకమోచకప్రదచతుర్విధప్రశ్నాః-

ఓమ్|| సౌమ్యం మహేశ్వరం సాక్షాత్సత్యం విజ్ఞానమవ్యయమ్ | వందే సంసారలోకస్య భేషజం పర
యాముదా || ౧ || యస్య శక్తిరుమాదేవీ జగన్మాత్రాయామయా తమహంశంకరం వందే హమా యా
సిన్వత్రయే || ౨ || యస్య విఘ్నేశ్వరశ్శ్రీమాన్మత్రసంపశ్యవీర్యవాన్ | తం నమామి మహాదేవం సర్వదే
వశః సర్వోత్తమమ్ || ౩ || యస్య ప్రసాదలేశస్య లేశలేశలవాంశకమ్ | లభ్యాముక్తౌభవేజ్జంతుః తం వందే ప
రమేశ్వరమ్ || ౪ || యస్య లింగావకానైనైవ వ్యాసస్స వాఙ్మధావిత్తమః | అభవత్తం మహేశానం ప్రణమా
మిఘ్నతానిధిమ్ || ౫ || యస్య మాయామయం సర్వం జగదీతన్మహాపూర్వకమ్ | తం వందే శివమీశానం తేజో
నిధిముమాపతిమ్ || ౬ || యస్య మస్తస్య లాకస్య చైతనాచేతనస్య చ | సాక్షీ సర్వాంశరశ్శంఘస్సంవందే
సాంబమీశ్వరమ్ || ౭ || యం నిశ్చిన్తనాశ్చాంతావేదాంశ్రవణాదినా | జానంత్యాత్మతయా వందే
తమహంశత్యచిక్షుఖమ్ || ౮ || హరభక్తోహరశ్యాత్మజ్యైవ పూజాపరాయణః | అంబికా
చరణస్నేహాతుశ్వరాంఘ్రిపరాయణః || ౯ || క్లాంతశ్చ హరిశ్క్లిబతశ్చ పూజాపరాయణః | ఓంకార
వల్లభో లుబ్ధో లోలుపో లోలలోచనః || ౧౦ || వహోపాజ్ఞో మహాధీమాన్మహాబాహుమహాహరిః | శ
క్తియాం చ్ఛక్తిదశ్శంకుశ్శంకుకణశ్శనైశ్శరీః || ౧౧ || భగవాన్ భగ్నపాపశ్చ భవోగ్భవభయాపహః |
భగ్నదపోభవప్రీతో భావజ్ఞో భంగురాశుభః || ౧౨ || అగ్నివణోజపావణాబంధూకకుసుమచ్ఛ
పః | విరక్తో విరజో విద్యాస్వేదపారాయణైరతః || ౧౩ || సమచిత్తస్సవగ్రివస్స మలాష్టాశ్చ కాంచ
నః | శాశాంభలమూలాశీశత్రుమిత్రవివర్జితః || ౧౪ || కాలరూపః కాలమాలీ కాలధర్మః శారదః | అశీ
మాండామనీస్సోమః సోమనాథస్త్రియస్సుధీః || ౧౫ || వేదవిశ్వేదవిన్దుభ్యో విద్వత్పాదపరాయణః | విశా
లహృదయోనిశ్చో విశ్వవాన్విశ్వదండధర్మక్ || ౧౬ || పవిత్రః పరమః పంకుః శంకజారుణలోచనః | లంబ
కర్ణో మహాతేజః లంబపింగజటాధరః || ౧౭ || గ్రాహ్యో గ్రాహ్యుతోగ్రీష్మో గ్రాహభంగపరాయణః | లో
కాక్షితనయోద్భూతోలోకయాతాపరాయణః || ౧౮ || జేగీషవ్యస్య పుత్రశ్చ పాతస్సాన్నియాజితేంద్రి
యః | వత్సప్రత్యోముః శ్రేష్ఠో వంశకాండోఽరభుమణిః || ౧౯ || ఊర్ధ్వరేతా ఉమాభక్తౌరుద్రభక్త
శ్చ వల్కలీ | ఆశ్వలామనసూనుశ్చ బ్రహ్మవిద్యారతోమునిః || ౨౦ || ముకుందో మోచకో ముఖ్యో ముసలి
చూలకారణమ్ | సర్వాజ్ఞస్సర్వోత్పర్యసర్వాప్రాణహితైరతః || ౨౧ || అత్యుగ్రోతిప్రసన్నశ్చప్ర

శ్రీ శంకర గురుభ్యోనమః.

ముక్తిఖండవ్యాఖ్యానప్రారంభః.

హరిః ఓమ్ || ఎవంజ్ఞానోపాయమభిధాయ జ్ఞానఫలభూతాయా ముక్తేః పరమప్రయోజనత్వాత్తస్యా స్సౌచకగణా
యా అభిధానారంభే సరివారశివప్రణిధానప్రణామలక్షణం సంశక్యతముపనిబధ్నాతి వ్యాసశ్లోకాన్తకేన సావ్య
మిత్యాదినా || సకలకల్యాణగుణనిధేరపిభగవతో ముక్తిప్రదానావసరేతదౌపాధికగుణవిశిష్టతయైవ ప్రణిధానముచితిం
యథా - యథోపాసతేతదైవభవతీతి శ్రుతిః || సౌమ్యత్వసత్యత్వజ్ఞోనత్వసంసారబైద్యత్వగుణానామపన్యాసోముక్తేః ప
రమప్రయోజనత్యేన తత్రాదరాతిశయజననాయ || ౧ || ౨ || ౩ || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || జిజ్ఞాసూనాం
చారభక్తాదినాం మునీనాం భూయసామపన్యాసః హరభక్తగిత్యాదినా || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ ||
౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || మహావక్

యత్ప్రకారం - ౩౧॥ తేచపరస్పరమనుజ్ఞైష్యముక్త్యాదికంసమాలోచ్యద్దైత్య తజ్జ్ఞైష్యవశ్యంకరం ప్రతి తపశ్చైరుః॥ ౩౨॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ౩౬॥ ముక్తిస్సాయుజ్యాదిః తదుపాయః - జ్ఞానం - మోచకశ్చివఃశత్రుగ్రహస్తద్భాషక ఆచార్యః॥ అన్యచ్చేతి షష్ఠాధ్యాయాదిమ వక్ష్యమాణం జ్ఞానానుత్పత్తికారణాది॥ ౩౭॥ ౩౮॥ ౩౯॥ ౪౦॥ *

ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూత్రసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం ముక్తిఖండే ప్రథమోధ్యాయః.

మాణజ్ఞైష్యవధానః । ఆరుణేయోవహాధీరఆరుణ్యపనివత్ప్రియః ॥ ౨౨ ॥ ఆత్మవిద్యారతస్త్రిమాం
చ్చైతాత్వశరపుత్రకః । శ్వేతాత్వతరశాఖాయాశ్చగ్రద్ధయేవప్రవతకః ॥ ౨౩ ॥ శతరుద్రసమాఖ్యశ్చశ
తరుద్రీయభక్తిమాన్ । పంచప్రస్థానహేతుశ్చేత్రీయత్వంచాక్షరప్రియః ॥ ౨౪ ॥ శివసంకల్పభక్తశ్చశివ
సూక్తప్రవతకః । లింగసూక్తప్రియస్సాక్షాత్తైరవల్యాపనివత్పరః ॥ ౨౫ ॥ జాబాలాధ్యయన
ధ్వస్తపాపపంజరసుందరః । పురాణపుణ్యకర్మాచ పురుషాథప్రవతకః ॥ ౨౬ ॥ మైత్రేయాణ
శ్చుతిస్నేహీషహమైత్రేయణోమునిః । బావకశాధ్యయనప్రీతశ్శాకలాధ్యయనేరతః ॥ ౨౭ ॥ సర్వ
శాఖారతశ్చీమాంతస్సంగమాదిమహావక్ష్యః ॥ ద్విసప్తతిసహస్రాణిసహస్రాద్దశసంఖ్యయా ॥ ౨౮ ॥ సర్వే
శివద మోషేతాశ్చివభక్తిపరాయణాః ॥ అగ్నిరిత్యాదిభిర్ముఖైర్భక్తస్తాద్భాళితవిగ్రహాః ॥ ౨౯ ॥ రు
ద్రాక్షమాలాభరణాస్త్రీపుండ్రాంకితమస్తకాః । లింగావనరతానిత్యంశంభోరమితతేజసః ॥ ౩౦ ॥
సత్రావసానేసంభూయమేరువాశ్వేదవిచక్షణాః । పరస్పరంసమాలోచ్యత్రద్ధయానుచిరంబుధాః ॥
౩౧ ॥ ముక్తింముక్తేరుపాయంచమోచకంమోచకప్రదమ్ । తపశ్చైరుమహాధీరాః శంకరం ప్రతి
సాదరం ॥ ౩౨ ॥ ప్రసాదాదేవరుద్రస్య శివస్యపరమాత్మనః । వ్యాసశిష్యోషహాధీమాంతస్సాతః పా
రాణికొత్తమః ॥ ౩౩ ॥ ఆవిభాభూనసర్వేషాంతేషాంమధ్యేమహాత్మనామ్ । మునయశ్చ మహత్తా
నమాగతంరౌమహాపిణం ॥ ౩౪ ॥ దృష్ట్యోత్థాయతుసంభ్రాంతాస్సంతుష్టాగద్గదస్వరాః । ప్రణమ్య
బహుశోభక్త్యాదండవత్ప్రధివీతతే ॥ ౩౫ ॥ పాదప్రత్యక్షనాదైస్త్వస్త్వస్థయా రాధ్యస్తత్త్వమ్ । సమా
శ్వాస్యచిరంకాలంప్రసన్నంకరుణాణవమ్ ॥ ౩౬ ॥ సర్వజ్ఞంసర్వజఃతూనాంవాంఛితాథకప్రదా
యినం । పప్రచ్ఛుఃపరమాంముక్తింముక్త్యుపాయంచమోచకమ్ ॥ ౩౭ ॥ మోచకప్రదమన్యచ్చ విన
యేనసహద్విజాః । శ్రుత్వామునీనాంతద్వాక్యంలోకానాంహితముత్తమమ్ ॥ ౩౮ ॥ సూతః పారాణి
కశ్చీమాన్ధ్యాత్వాసాంబంతియంబకమ్ । వెదవ్యాసంచవేదాథకపరిజ్ఞానవతాంవరం ॥ ౩౯ ॥ ప్ర
ణమ్యదండవమ్భూమాభక్త్యాపరవశఃపురః । వక్తుమారభతేసర్వంసర్వధూతహితేరతః ॥ ౪౦ ॥
ఇతిశ్రీస్కాండేషహపురాణే సూత్రసంహితాయాం ముక్తిఖండే ప్రథమోధ్యాయః.

ముక్తిభేదకథనమ్.

శ్రీసూతః ॥ శృణుస్వంవేదవిస్మృత్యాశ్చగ్రద్ధయాసహనువ్రతాః । పురానారాయణశ్చీమాంతస్సర్వ
ధూతహితేరత ॥ ౧ ॥ కీర్తికేయూరిధరోరత్నకుండలమండితః । పీతవాసాశాలాక్షశృంఖచక్రగదా
ధరః ॥ ౨ ॥ కుండేందుసదృశాకారఃసర్వాభరణభూషితః । ఉపాస్యమానోమునిభిరేవగంధర్వదా
నవైః ॥ ౩ ॥ శ్రీమదుత్తరకైలాసం పర్వతంపర్వతోత్తమమ్ । స్మరణాదేవపాపస్య సమస్తస్యవినాశ
కమ్ ॥ ౪ ॥ అనేకజన్మసంశుద్ధైశ్చోతస్తాతకపరాయణైః । శివభక్తైర్ముహూప్రాజ్ఞైరేవప్రాశ్శం
మహాత్మరమ్ ॥ ౫ ॥ ఆదైదిత్యైశ్చపాపిష్ఠైర్వేదదసింహాపరైరపి । దేవతాదూషకైరవైర్వైరవా
ప్యమతిశోభనమ్ ॥ ౬ ॥ అనేకకొటిభిఃకల్పైర్ముయామద్గురుణాతథాబ్రహ్మనారాయణాభ్యాం

౬మ్ ॥ పర్యనుయుక్తస్సూతోమునిభ్యోవక్తుమారభమాణోవక్తవ్యస్యముక్త్యాదిచతుష్టయస్యఅత్యంతదుర్లభత్వేనతత్ర
తేషాంశ్రద్ధాతిశయజననాయుస్సగర్వపరిహారాయయథావిదుషపన్నయజిజ్ఞాసమానాయ ఏవ పేశివోక్తైరేవవచ
నైస్తచ్చతుష్టయంప్రతిపాదయతుమాన్ ॥ శ్రుణుధ్వమిత్యాదిహ ॥ ౧ ॥ ౨ ॥ ౩ ॥ శ్రీమదుత్తరకైలాసమితి ॥ తేప్రవిశేషేకృతే
నతపనాక్షపితకల్పమాణామేవయథోక్తవిషయఉపదేశః - క్రియమాణఃఫలపర్యంతోభవతి-నాన్యభేతితదుపన్యాసః ॥ ౪ ॥
౫ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ పరమాభేతి ॥ విషయానందవన్నాభిమతమాత్రసిద్ధః పరానందపరజ్ఞానవిభింజైకరస

త్వం॥ ౧౦॥ ౧౧॥ కాష్ఠేతి॥ పురుషాన్నపరంకించిత్సకాస్తాసాపరాగతిరితికాతఃశ్రుతిః॥ ౧౨॥ మహావ్యాసఉతి॥ను
హాననవచ్చిన్నోవ్యాసోవిస్తారోయస్యసః- మహాధారఃస్వాత్మనిపరికల్పితస్యమాయాతత్కార్యజాతస్య రజ్జురివసర్వా
దేరాశ్రయః॥ అత్యైతి॥ యస్యబ్రహ్మవత్తద్రంచాభేదవత్తదనః॥ మృత్యుర్యస్యోపసేవనతద్విధావేదయశ్రసద్వితికా
తశశ్రుతిః॥ ౧౩॥ భూతపాలాగ్నితి॥ ఏషభూతపాలః ఏషసేతుర్విధరణ ఏషాంలూకానా మసంభేదాయైతి
కాణ్వశ్రుతిః॥ అగ్నిరితి॥ తేజోరసోనిరవతితాగ్నిరితిహేతూయతే॥ ఆకాశేతి॥ ఆకాశోహ్యోవేభోజ్యాయానాకాశంప
రాశునిగతిః॥ అగ్నిరితి॥ సాఃగతిః॥ సాణోస్త్రిపజ్జాత్తాతంమామాయురమృతముపాస్వేతేకాపీతకీప్రతిః॥ జ్యోతి
రితి॥ తద్దేవాజ్యోతిషాంజ్యోతిరాయాహోసానతేమృతమితిమార్గంపదశ్రుతిః॥ అంతర్యామిని॥ ఏషాంతర్యామ్యేష
యోనిస్సర్వమితిసాంధూక్యశ్రుతిః॥ ౧౪॥ అక్షరగతిః॥ ఏతద్వైతదత్తరంగిణ బ్రాహ్మణాభివదంతీతివాచననేయశ్రు
తిః॥ దహరగతిః॥ దహరోస్త్రిన్నంతరాకాశగతిచ్చాందోగ్యోపనిషత్ ॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥

వానశక్యంనణితంబుధాః॥ ౨॥ శ్రావ్యసాక్షాన్తహవిష్టుస్సర్వలోకేశ్వరోహరిః॥ తతాపపరమం
ఘోరంతపస్సంవత్సరత్రయమ్॥ ౩॥ తతఃప్రసన్నోభగవాన్సన్మోభక్తహితేరతః॥ సర్వలోకజగత్స్పృ
ష్టిస్థితిశాశస్యకారణమ్॥ ౪॥ సర్వజ్ఞత్వసర్వవిత్సాక్షీసర్వస్యజగత్సదా॥ పరమాథే పరానంద
పరిజ్ఞానఘనోదయః॥ ౧౦॥ శివశృంఘమహాదేవోరుద్రోబ్రహ్మమహేశ్వరః॥ స్థావరః పశుప
తివిష్ణురీశతేశానతేశ్వరః॥ ౧౧॥ పరమాత్మాపరః పారఃపురుషఃపరమేశ్వరః॥ పురాణపర
మఃపూణఃతత్త్వంకాస్తాపరాగతిః॥ ౧౨॥ పతదేవోహరోభతా హతాశ్రష్టా పురాతనః॥
మహావ్యాసోమహాధారాతైవిశ్వాధికఃశ్రుతుః॥ ౧౩॥ మహాషిః ధూతవాలోగ్నిరాకాశోహరిరవ్య
యః॥ స్రాణోజ్యోతిఃపుమాన్సృహ్మహ్యంతర్యామిసనాతనః॥ ౧౪॥ అక్షరోదహరస్సాత్మాదహరోక్ష
స్సర్వయంత్రభుః॥ అసంగఆత్మనిద్వకంద్యఃప్రత్యగాత్మాదిసంజ్ఞితః॥ ౧౫॥ ఉమాసహాయోభగవాన్స్త్రి
లకంఠస్త్రిలూచనః॥ బ్రహ్మణోష్టునాచైవరుదేణాపినదాహృది॥ ౧౬॥ ఉపాస్యమానస్సవాత్మైస
వహవస్తునజితః॥ కృపయాకేవలంపిష్టుంచిత్వమూర్తిహవృషధ్వజః॥ ౧౭॥ అనుగృహ్యబ్రవీద్విస్తా
దేవోమధురయాగిరా॥ కిమథాంతఃప్రవాన్యస్తోమహాఘోరంతపశ్చిరమ్॥ ౧౮॥ అత్యంతప్రతిపానస్త్రి
తవతద్వదమేనఘ॥ ఇత్యుక్తశృంకరేణాసావిష్టువిశ్వజగన్మయః॥ ౧౯॥ ప్రదక్షిణత్రయంకృత్యాదండి
వత్స్పృధీపితే॥ ప్రణమ్యబహుశశ్చీమాన్భక్త్యాపరవశోభవత్॥ ౨౦॥ సాంబంశివంపహానంపదసహం
ద్రంపురుషోత్తమః॥ నేత్రాభ్యామాగశంపత్వాకచితారలండిజవళభాః॥ ౨౧॥ ప్రమత్తశృంకరా
దన్యంనకించిద్వేదసుద్రతాః॥ తతఃప్రబుద్ధోభగవాన్సృసన్నంకమలేశుణః॥ ౨౨॥ అపృచ్ఛద్దేసమిశా
నంకృపామూర్తింజగత్పతిమ్॥ విష్ణురువాచ॥ భగవాన్పూతభావజ్ఞభవన్యాసహశంకర॥ ౨౩॥ ము
క్తింముక్తైరుపాయంపమోచకంమోచకప్రదమ్॥ తథైవాన్యచ్చమేబ్రూహీశ్రద్ధధానస్యశంకర॥ ౨౪॥
శ్రీసూతిః॥ ఏవంపుష్టోమహాదేవోవిష్టునానిశ్వయోనినా॥ విలొక్యదేవీమాహ్లాచాందీకామభిలేశ్వ
రేమ్॥ ౨౫॥ ప్రహస్యకించిద్భగవాణ్భవానీససీతోహరిః॥ ప్రాహసవామరేణానోష్టపేమునిత్ర
మాః॥ ౨౬॥ ఈశ్వరః॥ భద్రంభద్రంమహావిష్టోత్వయాప్రక్షంజగద్ధితమ్॥ వదామిసం గహేణాహంత
చ్చుఃశ్రద్ధయాసహ॥ ౨౭॥ బహుధాశ్రూయతేముక్తివేదాంతేషువిచక్షణాః॥ ఏకాసాలాక్య

ప్రమత్తఃప్రకషేణహృష్టిః॥ తతఃప్రబుద్ధగ్నిః॥ ౨౮॥ హర్షపారవశ్యంముక్త్యాప్రకృతిస్థఃప్రప్తవ్యపరమకాస్తామసావి
ష్టోపృచ్ఛతి॥ భగవన్నితి॥ ౨౯॥ ౩౦॥ విలొక్యతి॥ దేవ్యాలోకనాభిప్రాయః॥ ఆస్థాదాల్-స్థాదినుభవఅస్థాదతభిత్వాస్థాదః
పచాద్యత్॥ ౩౧॥ ౩౨॥ ౩౩॥ బహుధాశ్రూయతగ్నిః॥ సామీప్యసాలాక్యసారూప్య సాయుజ్యస్వరూపావస్థానలక్షణాః
పంచముక్తయః॥ వేదాంతేష్వితి॥ తపశ్చద్దేయహల్యపవసంత్యరణ్యేశాంతావిద్వాంసౌభైశ్చచర్యాంచరంతిసూర్యద్వా
రేణతేవిరజాఃప్రయాంతియత్రామృతస్సపురుషోహ్యవ్యయైతిముండకశ్రుతిః॥ తత్రహిసూర్యద్వారేణేతి-సూర్యో
పలక్షితేనఅచిరాది మూర్తేణ గత్వాయత్రసత్యలోకేనపురుషోబ్రహ్మవతకతేతతయాంతితిసామీప్యం॥ ఏతదూ
చ్ఛ్వాకేతసాంస్వాశ్రమేషుయథోక్తధర్మానుష్ఠానవతాంసాలాక్య సారూప్యసాయుజ్యరూపానుతిస్సమముక్తిమః॥

ఏతాసామేవదేవతానాగ్నసాయుజ్యగ్ సామీ తాగ్నమానలోకతామోష్ణీతీతితైత్తిరీయశ్రుతిః॥ అత్రహిప్రతిమాది
మదేవతానామివతత్సమానలోకత్వం సాలోక్యమత రేణైవప్రతీకం - స్వాత్మనఃపృథక్త్వేనైశ్వర్యవిశిష్టతయాదేవతో
పాసకస్యసామీ తాసమానాధి తాసారూప్యంసగుణదేవతారూపమహంగ్రహేణోపాసనీయస్య ఉపాస్యదేవతా
తాదాత్మ్యంసాయుజ్యంఏతాశ్చతసోమ క్రయఃకమఃఫలభూతానిత్యాసాస్మితశ్చ-యాతుజ్ఞానఫలభూతానిత్య
నిరతిశయానందాభివ్యక్తిలక్షణాసాపంచమి తత్రాపియవంవిద్వానుదగయనేప్రమీయతేదేవానామేవ మహిమా
నంగత్వాదిత్యస్యసాయుజ్యగర్భత్యధయోదక్షిణేప్రమీయతేతిత్యజామేవమహిమానంగత్వాచంద్రమససాయుజ్యగ్
సలోకతామాప్నోత్యేతావైసూర్యాచంద్రమసౌగ్ధహిమానౌ బ్రాహ్మణోవిద్వానభిజయతి తస్మాద్బ్రహ్మణోమహిమా
నమాప్నోతీతితైత్తిరీయకే - కేవలకమఃకాంచంద్రలోకప్రాప్తిముక్త్యాయవం విద్వానితి విద్వచ్ఛబ్దాభిహిత ప్ర
తీకాద్యుపాసనాత్రయవతోదేవానామేవమహిమానమితి సాలోక్యసారూప్య సాయుజ్యలక్షణాస్తిసా ముక్తయతః
కాంబ్రాహ్మణోవిద్వానితి బ్రహ్మవిష్ణుస్తత్వజ్ఞానవాసుభ్యతే॥ ఏతాకమోపాసనాప్రాప్యత్వేనోక్తాసూర్యా చంద్ర
విసౌమహిమానౌఏతేఏతాద్భుతౌఖలుసాతశయత్వావృతత్వాన్నిత్యత్వాదిదోషాపేతత్వాత్ - ద్వితీయాద్వైభ
యంభవతి॥ సఏకొమానుషఆనందఃతద్యథేహకమఃచితోలోకఃక్షీయతే । స్వహేయేతేఅదృశ్యాణ్యజ్ఞరూపాః॥అతో
న్యదాతకం॥వాచారంభంవికారోనామధేయం॥తేతంభుక్త్వాస్వగఃలోకంశాలం॥కామాత్సాసంస్వర్గపరాః॥కురం
తినవావైదిక్యేజుహోతి యజక్రియాం॥అబ్రహ్మభువనాల్లోకాః । స్వగాఢయోపిచయచ్చింతనవిఘ్నాఃయత్ర
నివేశితాత్మమనసౌపి బ్రాహ్మౌపిలోకోల్పకఃయద్వికారంతువిభాగోలోకవదితి శ్చృతిస్తృతిన్యాయ ప్రక్షిప్తామహి
మానౌబుధ్యాబ్రాహ్మణోవిద్వాన్ప్రకృతిప్రాకృతమతైరనాస్కందితంపరబ్రహ్మస్తతయాతద్భావంగతో బ్రాహ్మణఃఅ
భిజయతి అభితిఃపరాకరోతి- యద్వా ఏతామహిమానౌసూర్యా చంద్రమసౌజ్ఞానానందైశ్వర్యావిభావలక్షణో

రూపోక్తాద్వితీయాకమలేక్షణ ॥౨౮॥ సామీప్యరూపాసారూప్యాత్పతీయాపురుషోత్తమ॥అన్యాసా
యుజ్యరూపోక్తానుభవిభవివిజితా॥౨౯॥షడ్భావవిక్రియాహీనాశుభాశుభవివజితా॥సర్వద్వంద్వం

విద్వాన్బ్రహ్మబ్రాహ్మణోభిజయతిఆత్మ త్వేనప్రాప్నోతి॥స్వాత్మనోజ్ఞానాద్యతిశయత్వాత్తయోరానందాదిమహి
మా స్వాత్మ స్వేవపశ్యతి-ఏతస్యైవానందస్యాన్యానిభూతానిమాత్రామపజీవంతి-సోశ్నుతే సర్వానామాన్యహ
తమేవభాంతమసభాతిసర్వంవామనీభామనీ-యద్యద్విభూతి మత్సత్త్వం-యావానథఃఉదపాన ఇత్యాది శ్రుతిస్తృతి
భ్యః తస్మాద్బ్రహ్మణోమహిమాన మాప్నోతియేన సమ్యక్జ్ఞానేనావచ్ఛేదక విశ్వాదిసర్వోపాధీనామాతత్వమాత్రత
యావిలాప్యతదుపగతజ్ఞానానందాదీక్ స్వాత్మ మాత్రతయాపశ్యతీతివిద్వాన్-తస్మాద్బ్రహ్మతైక్రకత్వజ్ఞానాత్ బ్రహ్మ
ణోనిరస్తనమస్తాపప్ల వానాంతసత్యపరమానందబోధైక తానస్యపరమాత్మనస్స్వరూపభూతమభిమానంమహత్త్వమ
పాస్తనమస్తాతీతయపరమానందైకతాలక్షణం స్వాత్మ త్వేనాప్నోతిఏక త్యాజ్ఞానైవ్యవధాయకావిద్యావిప్లవైరేవా
ప్నోతీతిశ్చుపచర్యతే॥ బ్రహ్మైవసర్వస్వోష్టేతిత్యాదిశ్రుతిభ్యః ॥ తత్రప్రతీకొపాసకస్యముక్తిమాహ ॥ ఏకాసా
లోక్యేతి॥ ఉధ్వక రేతసాంస్వాక్రమేషుయథోక్తధర్మానుష్ఠాన వతాంసతాంముక్తి మాహసామీష్యేతి ॥ అంతరే
ణైవప్రతీకాంస్వాత్మనః పృథక్త్వేనవిపిచైశ్వర్యోపేత దేవతోపాసకస్యముక్తిమాహ ॥ సారూప్యేతి॥ అహంగ్రహో
పాసకస్యముక్తిమాహఅన్యాసాయుజ్యేతి॥ఇథందతస్రకమఃఫలభూతాముక్తయఃఉక్తాః జ్ఞానఫలభూతాంముక్తిమా
హ॥ సుఖదుఃఖేతి॥ అన్యైత్యనువతతే ॥ దుఃఖేనక్షయాతశయవతావైషయికసుఖేనచవజితతనిత్యనిరతిశయపరానం
దలక్షణత్వాద్విద్యాఫలస్యముక్తైర్నిత్యధః॥ వైషయికసుఖదుఃఖవిరహేతదయోగ్యత్వంకారణమాహ॥షడ్భావేతి॥జ్ఞా
యతేస్త్రిపరిణమితేవధఃతేఅపక్షీయతేవినశ్యతీతిషడ్భావవికారాఃవైషయికసుఖప్రాప్తౌవాదుఃఖనిశ్చయేనా ఏ
తేస్యః॥ ఉపయన్నపయక ధర్మోవికరోతిహిధర్మణమితిన్యాయాన్నిత్యనిరతిశయానంద స్వరూపస్వాత్మనఃస్వ
రూపాభివ్యక్తిరూపాయాంతు ముక్తావై తత్సంభవతీత్యర్థః ॥ వైషయికసుఖదుఃఖవిరహేకారణమాహ ॥ శుభాశు
భేతి ॥ షహితంయాగాదిశుభం ॥ప్రతిషిద్ధంహింసాద్యశుభంతదుభయంవిదుషోనాస్తిన్దంకృతాకృతేతపతఇత్యాది
శ్రుతిభ్యః॥ ౨౮॥ ౨౯॥ సుఖదుఃఖవివజితేతి ॥ ద్వంద్వంతరవిరహస్యాప్యఫలక్షణమిత్యాహ ॥ సవేతి ॥ రాగ
ద్వేషమానావమానాశీతోష్టాదిత్యాది ద్వంద్వేనస్పృశతఇత్యర్థః॥౩౦॥ ఆత్మనస్స్వరూపత్వేనహతుమశక్యత్వాద

హేయః అత ఏవనిత్యప్రాప్తత్వానోపదేయాపిత్యాహన హేయతి॥ ౩౧॥ నదృష్టేతి॥ అదృష్టోద్రష్టాఅశ్రుతశ్చృత
తాఅమంతోమంతా అనిజ్ఞేతోవిజ్ఞాతా ఏవఅత్తాంతర్యామ్యమృత ఇత్యాదిశ్రుతిభ్యః-ననుమహావాక్యాత్మికతయాశ్రు
త్యాలక్షణయావెద్యత్వాత్ కథమశ్రుతత్వమిత్యతాహసనాకవరణేతి॥ విద్యయా ఆశ్రుతస్యైవఅత్తరూపస్యఅవరణాని
రాసాయలక్షణయావాక్యజన్యజ్ఞేనవిషయత్వం నిరస్తమస్తాపాధికస్యతుఅవరణానసత్వః- శుద్ధోబుద్ధముక్తస్వభావ
స్వత్యస్సూక్ష్మస్వవిభుశ్చద్వితీయః ఆనందాద్ధిరిత్యాది దశలక్షణేనలక్ష్యత్వేన శ్రుతిజన్యజ్ఞానేనచనా స్త్యైవసం
బంధఃకథావిధస్వరూపశ్చేహముక్తిరిత్యుచ్యతే॥ యద్వాచానభ్యుదితమిత్యాదిభిః జ్ఞానావిషయస్యైవ నస్తుత్వేన వ్య
వస్థాపనాత్॥ ౩౨॥ నస్వేవంతస్యోపనిషదజ్ఞానావిషయత్వేన అవస్తుత్వాదవవస్తునోపనిషదాం ప్రామాణ్యం - జ్ఞా
నావిషయత్వేవానుతరామితకథమాపనిషదత్వంవస్తునఉచ్యతే॥ తంత్యోపనిషదంపురుషం ప్రచ్ఛామితిసత్వం - నస్తు
జ్ఞానావిషయేవ॥ యతోవాచోనివతంతే అస్మాద్యమనసాసహేతి వాజ్మనసాతీతస్యైవ వస్తుత్వేన వ్యవస్థాప
నాత్ - ఔపనిషదత్వంతాపనిషజ్ఞాన్యాంతః కరణవృత్త్యాస్వాత్మానమప్యవిపరీతానాకంత్యావస్తుత్వ మాత్రాకార
యాప్రతిబంధకాజ్ఞేననివృత్తాస్వరూపభూతస్ఫురణేనైవవస్తునోపభాసమఃప్రేతోక్తమితిసదోషః॥ తదిదముక్తంస్వ
యంప్రభేతి॥ ౩౩॥ స్వరూపాతిరిక్తస్వప్రతిబంధకస్యాంగీకారేతేనాపిద్వైతాపత్తిః తన్నివ్యవయోక మాకషేయోచ
స్యాత్ - నహివస్తుజ్ఞేననివతంతే॥ యతోజ్ఞేనంజ్ఞేనస్యేవనివతంతకమిత్యాహ ప్రతిబంధేతి॥ అజ్ఞేనస్యైవా వస్తు

వినిముక్తాసత్యవిజ్ఞానరూపిణీ॥ ౩౦॥ కేవలంబ్రహ్మరూపోక్తాసవదాసుఖలక్షణా । నహేయా
నాప్యపాదేయాసర్వసంబంధవజీతా॥ ౩౧॥ నదృష్టానశ్రుతావిజ్ఞేనచాపాద్యానతరితా । సర్వా
వరణనిముక్తానివిజ్ఞేయానిరాశ్రయా॥ ౩౨॥ వాచ్యవాచకనిముక్తాలక్ష్యలక్షణవజీతా । సర్వే
హంప్రాణినాంసాక్షాదాత్మభూతాస్వయంప్రభా॥ ౩౩॥ ప్రతిబంధవినిముక్తా సవదాపరమా
ధికతః । అవిచారదశాయాంతు ప్రతిబద్ధాస్వమాయయా॥ ౩౪॥ ఎవైవపరమాముక్తిః పోక్తాచే
దాంతవేదిభిః । అన్యాశ్చముక్తయస్సర్వాఅపరాఃపరికితః॥ ౩౫॥ జన్మనాచాభిభూతాశ్చ తాంత
మ్యేనసంస్థితాః । స్పృహయోపహతానిత్యంపరతంత్రాత్పసర్వదా॥ ౩౬॥ సుఖోత్తరాఅపిశ్రేష్ఠాదుఃఖ
మిత్రాశ్చసర్వదా । ఎతాశ్చముక్తయోస్యేహంకేహంబిదధికారిణామ్॥ ౩౭॥ విశ్రాంతిస్సూమయస్స
త్యైవమృత్యోప్రోక్తాఃక్రమేణచై । అతీవాశుద్ధచిత్తానాం నృణామేతానిముక్తయః॥ ౩౮॥ భూతివిజ్ఞో
భోగాధాన్యగవత్రాశ్చనశ్వరాః । ఎతాశ్చబహుధాభిన్నానిద్దిపంకజలోచనః॥ ౩౯॥ కాశ్చిచ్ఛంకర

భూతస్వప్రతిబంధకత్వాధిధానాత్ వాస్తవప్రతిబంధకానంగీకారాన్నయథోక్తదోషభిత్వభావః॥ ౩౪॥ ప్రాప్తవముక్తి
చశుష్టయతహేప్రతిబంధకస్యాజ్ఞానస్యాన్వయైకభంతాముక్తయభిత్వతాహ॥ ఎవైవేతి॥ ఇయమేనముఖ్యాముక్తిః
న్యాస్తుక్రియాతోపిమణిస్యోపరమాన్నుక్తిత్వేనోపచరితాభిత్వభావః॥ ౩౫॥ తాసామముఖ్యత్వేకారణమాహ॥ జన్మ
త్యాదిదుఃఖసంపృక్తత్వేనాశుద్ధత్వాత్ క్షయిష్టుత్వాత్సతతయ త్వాన్వనతాముఖ్యముక్తయః ఇయమేన తద్విధాన
స్మృత్యా ఇయక్తం- దృష్టవదానగ్రహికః సహ్యశుద్ధక్షయతీతయ్యుక్తఃతద్విపరితశ్రేయాస్వక్తావ్యక్తజ్ఞేనాది
తి॥ జన్మనానేతి॥ వినాశిత్యం తాంతమ్యేనేతి॥ సాతీతయత్వస్యదోషతామాహస్పృహయేతి॥ ఉపకరణపారితత్వా
దపితాసాగముఖ్యస్వమిత్యాహ పరతంత్రాభితి॥ ౩౬॥ అవిశుద్ధిమాహసుఖోత్తరాఅపితి॥ కథంతమ్యోకతాముక్తిత్వే
నపరిగణితాభిత్వాశంక్యంపాధికారివిషయత్వేనేత్యాహ॥ ఎతాశ్చేతి॥ సాక్షాన్మృతైరర్వాచినాఎతాఃక్రమేణతా
తమ్యోకతాః శ్రాంతిభూమిత్వసామాన్యముక్తయభిత్వపచరితాః ఇత్యభావఃసాంముక్తిత్వముపచరితమిత్యపిచివే
నవిషజాగంతిఅచివేనస్తుస్వగవదోగభూతురేతావేనముక్తిత్వేనాభిమన్యంతే కమిణోహిస్వగవమపిముక్తిత్వేన
వ్యవహారం- అపామసోమమృతాఅసూమాదత్తజ్యోతిరవిదామదేవానితీతదీయభిమానస్వభివమూర్తిత్వంప
దతాఃపుశూయితే॥ అవిద్యాంయం బహుధావతకమానావయం కృతాధాన్యభివంకంతిచాలాః-యతః-వి
శ్రాంతప్రవేదయంతి రాగాత్రేనామరాక్షీణలోకాశ్చ్యవంతిఇత్యాది॥ ౩౭॥ ౩౮॥ భ్రమముక్తిచాంస్వరూపభేదం-ఎవ
కేవలసాంహానాయవ్యత్వాదయంతిఎతాశ్చబహుధాభిన్నేతి॥ త్రివిధాహ్యధికారిణః అవిశుద్ధచిత్తాః విశుద్ధచిత్తాః
అవిశుద్ధచిత్తాశ్చేతి॥ ఆహ్యభ్రమముక్తిమిచ్ఛంతి॥ ద్వితీయాఃకమముక్తిం॥ తృతీయాసాక్షాన్మృక్తిమిత్యధికారిభావ

నముక్తివిభజ్యతే||ఏతాస్వశుద్ధైః||౩౯||౪౦|| ౪౧|| ౪౨|| ౪౩|| ౪౪|| ౪౫|| ౪౬|| ౪౭|| ౪౮ || ౪౯ || సాయుజ్యరూపాయామితి-అత్ర సాయుజ్యపదేన నిగుణబ్రహ్మశ్రుత్యావ ఏవవివక్షితోనదేవతా తాదాత్మ్యమితి వివక్షితీసాయుజ్యరూపాపకమేతి|| ౫౦|| ౫౧|| ౫౨|| వేదాంతే||బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం-బ్రహ్మవేదబ్రహ్మైవ భవతిత్యాది శ్రుతిషు తాదాత్మ్యస్వస్వాభావిక త్వేనావిద్యామాత్రసంబంధనా న్నదప్రాప్తి వివక్షయంతిన్నిచృత్తిరేవ ప్రాప్తిరేవాభివ్యక్తై త్యక్తజ్ఞానేనావిద్యానివృత్తేతత్కార్యప్రాణదేహధారణస్యజీవచ్ఛానంభవత్|| ౫౩ || కథంభావకేదయోజీవస్మత్ప్రీతిశ్యవ్యాహతవ్యవహారిత్యతలహ|| యస్యముక్తిరితి || ద్వివిధావ్యావిద్యావ్యాపారః దృశ్యస్వావభాసఃత్వంతద్వస్తుత్వాభిమానజనకత్వంచేతి- తత్రయస్మిన్మరీచేవిద్యోదయఃతదారంభకకర్తావసానజాతా - విద్యా-దేహవభాసజగదవభాసావపినివతఃయతి ప్రాగారంభకకమకశేషేనత్యేవవిద్యాజాయతేతేనకమకాప్రతిబంధాజ్ఞాతావదృశ్యస్వస్తుత్వాభిమానమేవవ్యవచ్చినత్తినస్వరూపావభాసం- సజీవస్తుక్తస్వాత్మన్యశ్యస్తంసవంస్వరూపప్ర

సారూప్యరూపాఃప్రోక్తానిముక్తయః | కాశ్చిస్తుకుండసారూప్యరూపాఃప్రోక్తాజనాదన||౪||బ్రహ్మసారూప్యరూపాశ్చతథాకాశ్చి ద్విముక్తయః | బ్రహ్మవిష్ణు మహేశానాదవాక్గూర్వసమస్తస్సృతాః|| ౪౧|| కాశ్చిత్సదాశివాదీనాంరూపేణసదృశాహరే | కాశ్చిదన్యసమావిష్టోముక్తయః||౪౨||కీలకతాః || ౪౨ || విభూతిసారూప్యరూపాః కాశ్చిద్విష్టోఽముక్తయః | రుద్రసామీప్యరూపాశ్చికాశ్చిద్విష్టోఽముక్తయః || ౪౩ || విష్ణుసామీప్యరూపాశ్చికాశ్చిద్విష్టోఽముక్తయః| బ్రహ్మసామీప్యరూపాశ్చికాశ్చిద్విష్టోఽముక్తయః|| ౪౪ || విభూతిసామీప్యరూపాకాశ్చిత్రైహంవిముక్తయః||శివసాలాక్యరూపాశ్చప్రోక్తాఃకాశ్చిద్విముక్తయః || ౪౫|| విష్ణుసాలాక్యరూపాశ్చికాశ్చిద్విష్టోఽముక్తయః| బ్రహ్మసాలాక్యరూపాశ్చతథాతేహంజనాదన||౪౬|| విభూతీనాంసాలాక్యరూపాః ప్రోక్తానిముక్తయః | ఎవంబహువిధాజ్ఞేయముక్తయఃపురుషోత్తమ || ౪౭ || ఏతాస్వశుద్ధైః||నా మిచ్ఛానిత్యప్రబాణతే| నృణాంవిశుద్ధచిత్తానాంక్రమముక్తాజనాదన|| ౪౮ || వాంఛాపీజాయతేతేహంసిద్ధ్యత్యేవపరాగః | అతీవశుద్ధచిత్తానాంప్రసాదాదేవమేహరే|| ౪౯|| ఇచ్ఛాసాయుజ్యరూపాయాంముక్తాసవ్యగ్విజాయతే | మచ్చిరాదవిహీనానాంసాక్షాన్మక్తాకుచేతసామ్|| ౫౦ || అన్యత్ముక్తికామానాపత్రనేచ్ఛావిజాయతే | వేదమాత్రాకస్మానాంమద్భక్తానాంమహాత్మనామ్|| ౫౧ || నివృత్తిపరమాశ్రద్ధాసాయున్మక్తప్రబాణతే|సాయుజ్యరూపాపరమాముక్తిజీవపరాత్మనోః||౫౨||పారమాశ్శీకతాదాత్మ్యరూపావ్యజ్ఞేననాశతః|ముముక్షోఃవ్యజ్యతేనస్యగితివేదాంతనిగయః||౫౩||యస్యస్వభావభూతేయం ముక్తిస్సాక్షాత్ప్రసాదే | అభివ్యక్తానవివాహమితిమేళిత్వామః|| ౫౪ || యస్యముక్తిరభివ్యక్తా*స్వాత్మసర్వాభావేదీ* | యస్యప్రారబ్ధకర్తాంతా జీవస్తుక్తిప్రకీర్తితా ||౫౫|| స్వతస్సిద్ధాత్మరూపాయాముక్తిగజ్ఞానహానితః | అభివ్యక్తైవహానిష్టోముక్తత్వంసద్ధవస్తువత్|| ౫౬ || ప్రపంచస్యప్రతితత్వాజ్ఞేవానాంపురుషోత్తమఫలాపభోగాత్ప్రారబ్ధకమకాన్మంశుయోహరే || ౫౭ ||

కాశేనైవవేత్తీతిస్వాత్మసర్వాభావేదీ- తస్యచముక్తిఃస్వరూపభూతైవ|| యదాహుః|| నివృత్తిరాత్మమోహస్యజ్ఞేతత్వేనోపలక్షితః||ఉపలక్షణహానేపిస్వాన్మక్తఃపాదకాదీనదితి|అతస్సాపిసర్వాభావేదీతిఅభివ్యక్తైహావ్యతే||ప్రారబ్ధకమకాన్మంశుఃఅంతఃఅవసానంతదవధికాజీవన్ముక్తిరిత్యభావః||శ్రూయతేహీ||తస్యాభిధ్యానావ్యోజనాత్తత్వభావాత్భూయశ్చాంతేవిశ్వమాయానివృత్తిరితి||తిస్రోహిమాయావస్థాఃదృశ్యస్యవాస్తవత్వాభిమానాత్తికాప్రథమాస్సముక్తిశ్చాస్త్రజనితవివేకజ్ఞానాన్నివతఃతే||తస్మిన్వత్తావపిప్రాగివ సాధినవేతవ్యవహారహేతు ద్వివేతీయాసాతత్వసాక్షాత్ప్రసాదేవతే - తస్మిన్వత్తావపిదేహవభాసజగదవ భాసహేతురూపా తృతీయాసా ప్రారబ్ధకమకాసావసేవతలతలత్యభావః|| * ౫౪ || ౫౫ || దగ్ధవస్తుప్రావరతాదీవ్యవహారజననాశుమమపితి దాకారప్రతిభాసమాత్రేణయథావస్థిమిశ్రయ్యతే|| ఏవంజ్ఞానాగ్నిదగ్ధః ప్రపంచఃప్రాగివాధినివేశాజనకోప్యవభాసమాత్రేణ బద్ధితిత్యవ్యతే|| అభినివేశాభావాదాత్మనోముక్తత్వమిత్యర్థః|| ౫౬|| ౫౭||ఇయంచేజ్జీవస్తుక్తిః కాశహిపరమాముక్తిరన్యతలహ|| యస్యద్వ్యత్యే||

బంధశ్చైవవస్తుత్వేననకదాచిదన్యస్థితహింసతస్యనివృత్తిరితికథంతన్నివృత్తిరూపాముక్తిరుచ్యతేఇత్యతః॥ ధూతపూర్వస్తి॥ యథావస్తుత్వస్వతోఽసతోపి బంధస్యావిద్యాత్మకత్వం ఏవం తన్నివృత్తిరైకస్వరథః॥ నచనివృత్తేన వస్తుత్వేనివత్సృజమతివృత్తితివాచ్యం- యదాహుః- మిథ్యాభావేనభూతంకిమిథ్యానాశాన్ననశ్యతీతవస్తుస్థితా భుమిత్వతఃఆహ॥సనముక్తత్వమితితదుక్తమాచారైశ్చ॥ ననిరోధోనచోత్పత్తిరేవబంధోనచసాధకః । నముముక్షుర్నై ముక్తత్వమితిసాధరమాధకతేతి॥౫౦॥౫౧॥యనివమితి॥నివృత్తినివృత్తాయామాయానివృత్తిమాశ్చస్వరూపభూతాం స్వరూపప్రకాశేనైవవిదన్వైవజ్ఞానిభిరతరస్తుజ్ఞానవిషయతామవిషయస్యాత్మనో వన్యమానః ఆత్మాన వజానన్వేవ జానామితి వ్యవహారాద్వంశక ఇశ్యర్థః ॥ ఉక్తంతలవకారోపనిషది ॥ యస్యామతంతస్యమతం మతంయస్యనపే దనః ॥ అవిజ్ఞాతంవిజ్ఞానతాంవిజ్ఞాతమవిజ్ఞానతామితి ॥ ౬౦ ॥ ౬౧ ॥ ముక్తిస్వభావఇతి ॥ ముక్తేరాత్మ స్వరూప త్వత్వస్యవాప్తి న సా గోచరత్వాన్మానమేవాత్రశోభనమిత్యర్థః ॥ శ్రుతిః ॥ అనవనేనప్రోవాచేతి॥౬౨॥౬౩॥ ౬౪॥ ౬౫ ॥ ౬౬ ॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవరచితాయాం - సూతసంహితాత్పర్యదీపికాయాం - ముక్తిఖండే ద్వితీయోధ్యాయః- ... *
ప్రతిభాసోనివర్తేతప్రపంచస్యనసంశయః । యస్యదృశ్యప్రపంచస్యప్రతిభాసోపి కేశవ॥ ౫౦ ॥ నివృత్తస్వస్వత్వతోఽయంముక్తవివనసంశయః॥ధూతపూర్వానుబద్ధానాం ముక్తజ్ఞత్వచ్యతేమయా॥౫౧॥ సనముక్తైనబద్ధశ్చనముముక్షునకచాపరః । యఏవమాత్మనాత్మానంసుదృఢంవేదకేశవ॥ ౬౦ ॥ సఏవ పరమజ్ఞానినేతరోమాయయావృతః । ఏవంజానామిసుదృఢమితియోవేత్తికేశవ॥ ౬౧ ॥ సమాధిఏవ సంశయోవాసిఃజ్ఞానవంచకః॥ ముక్తిస్వభావోవేదాంతై నకయాచపరిభాషితుమ్ ॥ ౬౨ ॥ అశక్య స్వానుభూత్యాచ మానమేవాత్రయుజ్యతే॥ ముక్తిరుక్తామయావిష్టామమాత్మాత్రధయితవ॥౬౩॥ తస్య మతీత్రధయాఽద్ధిశ్చేయసెచాయసేనదా । శ్రీసూతః॥ఏవంసశశ్చభగవాన్విష్ణువేదాంతముత్తమం॥ ౬౪॥ స్వజ్ఞంసర్వలోకేశంసర్వభూతహితేరతమ్ । ప్రదక్షిణత్రయంకృత్వా భవానీసహితంహరం॥ ౬౫॥ ప్రణవ్యదండవద్భక్త్యాభవంభవహరంశివమ్ । స్తోత్రైస్తుత్వామహాదేవం పూజయామాసనువ్రతాః॥ ౬౬॥ ఇతిశ్రీసాంగదేమహాపురాణే సూతసంహితాయాంముక్తిఖండేముక్తిభేదకథనంనామ ద్వితీయోధ్యాయః. ... *

—(*) ముక్త్యుపాయకథనమ్. (*)—

ఈశ్వరఉవాచ॥ అథాతస్మప్రవక్ష్యామి ముక్త్యుపాయంసమాసతః । శ్రద్ధయాసమాభక్త్యావనిర్ధిపంకజబోచన॥ ౧॥ ఆత్మనఃపరమాముక్తిజ్ఞేనాదేవనకమతా । జ్ఞానంవేదాంతవాక్యానాంమహాతాత్పర్యనిర్ణయాత్॥౨॥ ఉత్పన్నాయాంమనోవృత్తౌమహాత్మ్యావంబుజేక్షణ । అభివ్యక్తంభవేదే తచ్చ్యవ్రాతాత్రచిచారితమ్ ॥ ౩॥అనైనైవాశ్మనోజ్ఞేనమాత్మన్యేవవిలీనతే । విలీనస్వాత్మనోజ్ఞానైవైవతంవస్తునినశ్యతి॥౪॥దైవతవస్తునినాశేనశోభనాశోభనామతి॥క్షీయతేమతినాశేన రాగద్వేషాదుతఃఉపేయాభిరానానుశరంతమచాయజిజ్ఞాసాఅతస్తదనంతరంఉచ్యతేఇతి॥అథాతఇతి॥ జ్ఞానాదేవేతి॥ యద్యపిజ్ఞేనమేవముక్తిసాధనంనకర్తాదికమితీత్రధమఖండేసప్రమాధ్యాయేవ్యక్తంతథాసీసాధనభూతస్యసృజ్ఞానస్యచస్వరూపంయథావతస్యసాధకత్వంసప్రకాశింసకలోపణః సేయఇత్యయమానింభిః॥ మహాఅత్పర్యైతి॥తత్వంపదార్థాయోరేతైకస్యస్వరూపేనతంజ్ఞానమనంత । బ్రహ్మయోయంవిజ్ఞానమయః । ప్రాణేమహాద్యంతజ్యోతిఃపురుషఇత్యాదేరవాంతరవాక్యస్యతాత్పర్యంతదవాంతరతాత్పర్యంశోధితపదార్థాద్యయస్య తాదత్వైతి॥౬౦॥దైకః సరూపేతిత్వమస్యాదివాక్యస్యయతాత్పర్యంతస్త్రూపతాత్పర్యం-తన్నిజీయతే ॥ యేనవేదాంతమిమాంసాన్యాయసంపర్థేణసనిర్ణయః తస్మాదిత్యర్థః ॥ విషయస్యాఖండైకరసస్యపరమపురుషార్థత్వేన తద్విషయామనోవృత్తిరూపాతీఃచారితఉత్పన్నాయామితిసంబంధః॥ ౨ ॥ ౩ ॥ అనైనైవేతి ॥ యద్యపిబ్రహ్మస్వాత్మన్యభ్యుదస్యమాయాతతా-ర్థజాతస్యస్వరూపస్ఫురణేనైవప్రకాశకంఅతఏవయస్సర్వజ్ఞస్ససర్వవిదిత్యభ్యుచ్యతే ॥ తథాపితదేవబ్రహ్మనుభోక్తరూపాయాంవృత్తైప్రతిబింబితమసక్తస్యైవమాయాతతా-ర్థజాతస్యవిసాశకంభవతిఏకస్యాభ్యవస్థా

భద్రేనతత్ప్రకాశకత్వంతన్నివతకత్వం చావిరుద్ధం తదాహుః | ప్రకాశయతిభాభావోర్యైవతూల్యతాదికం | సా
సూర్యకాంతసంక్రాంతాతద్దహత్యుపలభ్యత ఇతి || అజ్ఞానవిదాశేత తాగ్ర్యత్వేనద్వైతవస్తువోవిదాశః తథోక్త తత్వజ్ఞా
నేనాజ్ఞాననివృత్తౌపాదాననాశాదేవసంచితస్యధర్మాధర్మాదేనాశః సూతసస్యతుసిరుపాదానత్వాదనుత్పత్తి
రేవరాగద్వేషానివశ్యత ఇత్యాదానాశశబ్దోచ్యతే || ౪ || ౫ || ౬ || జ్ఞాత్వేతి || జ్ఞాత్వాదేవముఖ్యతేనవకపాదైరితి
శ్వేతాశ్వతరత్రుతిత్యధః || జ్ఞానస్యాజ్ఞాననివతకత్వేషుటజ్ఞానంవృష్టాంతః | అజ్ఞాననాశనాద్భ్రమనివృత్తౌరజ్ఞసర్వ
న్యాయః || ౭ || ౮ || ౯ || ననుకథమాత్మజ్ఞానాదజ్ఞానతతాగ్ర్యనివృత్తిః సగనారదకాయామహంకరూపాంభోక్తత్యాదా
అహమిత్యాత్మనిభాసమానేసత్యేవత్రతారోపితసంసారావభాసాదిత్యతప్తహత్యనస్తత్వేతి | అజ్ఞానంహినిరంశమప్య
త్తానమంశవంతమివకృత్యాత్రైకమంశమావృణోతి - ఇతరంనావృణోతిస విభ్రమదశాయామహమిత్యవభాసతే - భ్ర
మతతాగ్రణయోరధిష్ఠానతన్మాత్రావభాసాభ్రమస్యహేతురేవనివర్తకః - యంపునరావృణోతినిరంతరాయానందరూ
పమద్వితీయాంతదజ్ఞానస్యవిషయమాత్మనస్తత్వంబ్రహ్మవత్త్వాదజ్ఞానస్యనివృత్తిర్నాధిష్ఠానజ్ఞానమాత్రాదిత్యధః ||
అధిష్ఠానజ్ఞానస్యభ్రమనివతకత్వేవిషయజ్ఞానస్యచనివతకత్వేనిదశానమాహ | యథాసపేత || అయంసపక ఇతి
విభ్రమోఅవభాసమానోదండస్యతనురీకుత్యాదిసాధారణాకారోఅధిష్ఠానమావృతస్తు దండత్వాదిరసాధారణా
కారోవిషయశ్చేదమంశస్యపారమార్థికంరూపంతేనరూపేణదండస్యజ్ఞానాద్విభ్రమనివృత్తిశ్చేత్యధః || ౧౦ || దా

వివశ్యతః || ౫ || తయోనాశేషహవిష్టోధర్తాధర్తావివశ్యతః | ధర్తాధర్మక్షయోదేవవిషయాణీంద్రియా
ణిచ || ౬ || నశ్యంత్యేవనసందేహాజ్ఞాత్వాదవమిత్రుః | ఘటాజ్ఞానంఘటజ్ఞానాద్యధాలోకేవివశ్యతి || ౭ ||
తథాత్మజ్ఞానమాత్రేణనశ్యత్యజ్ఞానమాత్మనః | రజ్జుజ్ఞానవిదాశేనరజ్జుసపోవివశ్యతి || ౮ || తథాత్మాజ్ఞాన
నాశేనసంసారస్సవివశ్యతి | తస్మాదజ్ఞానమూలస్యసంసారస్యక్షయోభవేత్ || ౯ || అశ్రునస్తత్వవిజ్ఞానాత్మ
త్వంబ్రహ్మైవకేవలమ్ | యథాసపేదమంశస్యతత్త్వందండాదికేవలమ్ || ౧౦ || అస్యసంసారణస్తత్త్వం తథాబ్ర
హ్మైవకేవలమ్ | అజ్ఞానమూలంకత్రాదికారకగ్రామనిమిత్తమ్ || ౧౧ || అజ్ఞానబాధకంకర్మనభవేదంబు
శేక్షణం | కర్మణాపరమాముక్తిర్యదిసిద్ధ్యతికేశవ || ౧౨ || సావివశ్యత్యసందేహస్వగ్లాలోకోయథాతథా |
తస్మాన్నకర్మణాముక్తిః కల్పకోటిశతైరపి || ౧౩ || కర్మణైవపరాముక్తిర్నజ్ఞానాదేవకేవలాత్ | తత్రక
ర్మర్వధావిస్తోవిజానీహివిచక్షణ || ౧౪ || ఏకంకర్మాంతరంచాహ్యమపరింపంశేక్షణ | వాచకంకాయ
కంబాహ్యంకర్మమానసమాంతరమ్ || ౧౫ || తత్రసర్వంపరంబ్రహ్మనచాన్యదితియఃపుమాన్ | ఉపాన్తేత్రద్ధ
యానిత్యంససమ్యజ్ఞానమాపుయాత్ || ౧౬ || యఃపుమాన్ దేవదేవేశంత్రజేత్రంచంద్రశేఖరిమ్ | ఉమ.

ప్యాంతికయోజయతిఅస్యేతి || కర్మణస్సంసారానివతకత్వే తస్మాల్లాజ్ఞానానివతకత్వం కారణమాహ ||
అజ్ఞానేతి || నకేవలంకర్మణస్స్వమూలత్వాదజ్ఞానంప్రత్యనివతకత్వం || ౧౧ || నివతకత్వేత్వజ్ఞాననివృత్తిరూ
పాయాముక్తేకర్మజన్యత్వేస్వగ్లావదసిత్యత్వప్రసంగాదపితదనివతకత్వమిత్యాహ కర్మణైతి | కర్మణైవిహిసం
సిద్ధిమాస్థితాజనకాదయ ఇత్యాదిసాపీనకర్మణోముక్తిహేతుతోచ్యతే || కింతుసమ్యక్సిద్ధ్యత్యనయాముక్తిరేతిచిద్ధ
సంసిద్ధిపదేనోచ్యతే తస్మైతిబంధకపాపనిరాకరణద్వా రేణవిద్యాసాధనతాకర్మణోభిధియత ఇతిమంతివ్యం || ౧౨ ||
౧౩ || సాక్షాత్పరిమముక్త్యసాధనత్వేవైయధ్యుమేవప్రాప్రమితిచెన్న - విచిత్రంవివిధంకర్మ-తత్రేకించిత్యాతాద
సాధనమపిజ్ఞానద్వారాపరమముక్తౌసాధనంకించిత్పునరపరిపక్వజ్ఞాన సహకృతాపరమముక్తౌకించిలేకవలంభోగ
సాధనమిత్యాదిప్రకారభద్రేదుపయోగసంభవాదిత్యాహకర్మణైవపరేత్యాదిప్రపంచేన-కర్మణాసహేవజ్ఞానాదు
పాసనారూపాదపరిపక్వాత్తజ్ఞానాద్వాతయోరన్యతరత్వలాభమాత్రేణకర్తవ్యాగనాకరణనిమిత్తప్రత్యేవాయాత్త
దుభయమపిప్రతిబద్ధ్యేత-పరిపక్వాత్తజ్ఞానంపునరనాదిభవపరంపరోపాజికేతంసంచితమపినిదకహేత్ - నకేనచిత్ప్ర
తిబద్ధ్యతే | శ్రూయతేహి || ఏతగ్ంహవానతపతి-కిమహగ్ సాధునాకరణం-కిమహంపాపమకరవమితి || సవివంవిద్వాసేలే
ఆత్మానగ్స్పృణుత ఇతి || స్మర్యతేవ || జ్ఞానాగ్నిస్సవకమాణభన్తసాతుగుతేజాన్ | నహిజ్ఞానేనసదృశంపప
త్రమిహవిద్యత ఇతి || ఇతివిభాగోపయోగందశాయితంకర్మవిభజితే - తత్రకమేతి || ౧౪ || ౧౫ || అంతరమానస
కర్మణః ఫలమాహ || తత్రసర్వమితి || ౧౬ || తస్మైవవిషయభేదేనఫలాంతరమాహ యః పుమానితి || ౧౭ ||

పారమేశ్వరమితి పరమేశ్వరస్య సకలరూపవిషయసాక్షాత్కారక్రమేణ నిషగ్ధవిషయచైత్యధః-రాగాద్యనుపహతచిత్తస్యాక్తం॥ ౧౮॥ తదుపహతచిత్తస్యపునరాహ॥ అథవాచిత్తైతి॥ ౧౯॥ ౨౦॥ గుణమూర్తినాం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాణాం మధ్యేయోరుద్రముపాస్త్రైత్యధః॥ ౨౧॥ ౨౨॥ అహంగ్రహదివైచిత్ర్యేణ సాయుజ్యాదివ్యవస్థాప్రాగుక్తరీత్యాద్రష్టవ్యా॥ అత్యంతైతి॥ ౨౩॥ ౨౪॥ స్రుతీకమత్యంతాపరమఫలాధికంతత్తద్గుణవిశిష్టం-పరమం న్యాభావికం

ధః గ్రహంశుద్ధం నీలగ్రీవం మహేశ్వరమ్॥ ౧౭॥ బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానైరుపాస్యం గుణమూర్తిభిః॥ ఉపాస్తైతస్య విజ్ఞానం జాయతే పారమేశ్వరమ్॥ ౧౮॥ అథవాచిత్తకాలుష్యాచ్చివసారూప్యమచ్యుత॥ లబ్ధ్యాభుక్త్యా మహాభోగానంతేః జ్ఞానమైశ్వరమ్॥ ౧౯॥ లబ్ధ్యాతేన మహావిష్ణోః ప్రాప్నోతి పరమాంగతిమ్॥ యశ్చివం గుణమూర్తినా ముపాస్తైశ్రద్ధయా సహ॥ ౨౦॥ సలబ్ధ్వా రుద్రసారూప్యం క్రమాదేవ మిమచ్యతే॥ యోరుద్రస్యాపరామూర్తికముపాస్తైశ్రద్ధయా సహ॥ ౨౧॥ సలబ్ధ్వా రుద్రసామీప్యం భుక్త్యాభోగాన తిప్రియా॥ చిత్తపాకానుగుణ్యేన శివసారూప్యమేవవా॥ ౨౨॥ శివసాయుజ్యశూప్నోతి శివజ్ఞానేన కేశవ॥ అత్యంతపరమాం మూర్తికం యః పుమానీశ్వరస్యతు॥ ౨౩॥ ఉపాస్తైరుద్రసాలోక్యం సలబ్ధ్వా పురుషోత్తమ॥ భుక్త్యాభోగాన్ గ్రామాద్విష్ణోరుద్రసారూప్యమేవవా॥ ౨౪॥ రుద్రసారూప్యమన్యద్వాసాయుజ్యం విద్యయా పున్నయాత్॥ అథవా విష్ణులోకాదీనవాప్యపురుషోత్తమ॥ ౨౫॥ తత్రతత్రమహాభోగానవాప్యకమలేక్షణ॥ పృథివ్యాం జాయతే శుద్ధబ్రాహ్మణానాంకులనరః॥ ౨౬॥ యః పుమాంశ్చరీధయాః త్యంతావముపాస్తైజనాదకన॥ సశుద్ధచిత్తస్త్వాంశ్చోద్రాప్యకాలేనమామపి॥ ౨౭॥ భుక్త్యాభోగాన్ సునజ్ఞానం లబ్ధ్వా ముక్తిభవేన్నరః॥ అథవాచిత్తకాలుష్యాద్విష్ణుసారూప్యమేవవా॥ ౨౮॥ విష్ణుసాలోక్యమన్యద్వావిష్ణుసామీప్యమాపున్నయాత్॥ యస్తులేపరమాం మూర్తికముపాస్తైశ్రద్ధయా నరః॥ ౨౯॥ తవసామీప్యమాప్నోతి క్రమేణైవ సముచ్యతే॥ అత్యంతపరమాం మూర్తికం యః పాస్తైతవాచ్యుత॥ ౩౦॥ సలబ్ధ్వా తవసాలోక్యం పునసామీప్యమేవవా॥ సారూప్యం వాపునశ్చిత్తపరిపాకానుకూలతః॥ ౩౧॥ మామవాప్యపరిజ్ఞానం లబ్ధ్వా తేన ప్రముచ్యతే॥ అథవాచిత్తకాలుష్యాచ్చిహ్మదిభవనంగతః॥ ౩౨॥ తత్రభుక్త్యా మహాభోగాన్ గ్రామ్యామావిజాయతే॥ యః పుమాకహృదయే నిత్యం బ్రహ్మణంకమలేక్షణం॥ ౩౩॥ అక్షమాలాధరంశుద్ధంకమండలుకరాంబుజమ్॥ వరదాభయహస్తం వచాసహితమిశ్వరమ్॥ ౩౪॥ ఉపాస్తైబ్రహ్మసారూప్యం ప్రయాతి పురుషోత్తమ॥ విశుద్ధచిత్తశ్చైన్మత్యక్తస్త్వామవాప్యతతః పరమ్॥ ౩౫॥ ద్రాప్యమామద్వయం జ్ఞానం లబ్ధ్వా తేన ప్రముచ్యతే॥ అథవాపక్వచిత్తశ్చైన్మత్యక్తలోకేమహాసుఖమ్॥ ౩౬॥ భుక్త్యాభూమామహావాజ్ఞానదాచారవతాంకుల॥ జాయతే పూర్వభావేన బ్రహ్మధ్యానరతోభవేత్॥ ౩౭॥ బ్రహ్మణః పరమాం మూర్తికం యః పాస్తైజనాదకన॥ బ్రహ్మసామీప్యమాప్నోతి నాత్రకార్యా విచారణా॥ ౩౮॥ విశుద్ధహృదయోమత్యక్తః క్రమాన్మామాపున్నయాద్ధరే॥ అవిశుద్ధావిజాయేత్రక్రమేణ వసుధాతతే॥ ౩౯॥ అత్యంతపరమాం మూర్తికం బ్రహ్మణః పరమేస్థినః॥ యః పాస్తైససాలోక్యం యాతి శుద్ధస్తుముచ్యతే॥ ౪౦॥ అశుద్ధావిజాయతే భూమాక్రమాద్భుక్త్యా మహాసుఖమ్॥ యోదేవతాంతరంగిత్వముపాస్తైశ్రద్ధయా సహ॥ ౪౧॥ చిత్తపాకానుగుణ్యేన మూర్త్యా తగ్రహణం బలేనవ॥ సాలోక్యాదిపదం లబ్ధ్వా పున బ్రహ్మపదంహరే॥ ౪౨॥ లబ్ధ్వా విష్ణుపదం వాపి మమరూపంచ మహాత్మరమ్॥ వత్సో లబ్ధ్వా మమజ్ఞానం తేన ముచ్యేతబంధనాత్॥ ౪౩॥ అథచైన్మచిన్మత్రభుక్త్యాభోగాన నెకశః॥ భూమావిజాయతే మత్యక్తస్సత్యమేవన సంశయః॥ ౪౪॥ సవకమూర్తికం మాంబుద్ధ్యా శ్రద్ధయా పరయా సహ॥ యః పాస్తైమహావిష్ణోచిత్తశుద్ధిక్రమేణవ॥ ౪౫॥ చిత్తపాకానుగుణ్యేన హరేశీఘ్రంక్రమేణతు॥ అవాప్య పరమాం మూర్తికం మమసర్వోత్తమాం నరః॥ ౪౬॥ లబ్ధ్వా మత్రశ్చివజ్ఞానం తేన యాతి పరాంగతిమ్॥ ఎవమేవక్రమాద్విష్ణోనరో బాహ్యోనకమణా॥ ౪౭॥ మామవాప్యశివజ్ఞానం లబ్ధ్వా తేన ప్రముచ్యతే॥ అవిశుద్ధస్తు బాహ్యోనకమణా తత్రత్రత్రతు॥ ౪౮॥ సా

వకమప్రతీకోపాసకాః క్రమాత్స్వరూపోవాసనం లభంత ఇత్యాహ విద్యయైతి॥ విష్ణోదిప్రతీకాదిష్వాహ॥ అథవా విష్ణులోకేతి॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ౩౧॥ ౩౨॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ౩౬॥ ౩౭॥ ౩౮॥ ౩౯॥ ౪౦॥ ౪౧॥ ౪౨॥ ౪౩॥ ౪౪॥ ౪౫॥ ౪౬॥ అనంతరోక్తమిదం నిష్కామసకామవిషయమేద్రష్టవ్యం॥ వైకల్ప్యాదితి॥ రాగాది

యోగాన్తాననకమోక్షాన్తన్యాయంవాచికకాయకకమణోరతిదిశతి || ఏవమేవక్రమాదితి || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ ||
మానసస్యబాహ్యద్విశేషనిదశశనమాహాయథాంతరేతి || ౫౧ || ౫౨ || శాశ్వతీశ్చిరితి || కమణోజ్ఞానేచ్ఛాజనకత్వ
మాత్రమేవ-తమేవంచేదానువచననబ్రాహ్మణావిదిషంతియజ్ఞేనదానేనతపసానాశకేనేత్యాదిశ్రుతిః || శమాదీనాం
జ్ఞానం ప్రత్యంతరంగత్వేశాంతోదాంతఉపరతస్తితిత్తుస్సమాహితో భూత్వాతత్తస్యేవాత్మానంపశ్యేదితిహిశ్రుతిః ||
౫౩ || త్యాగస్యతు || త్యాగేనైకేత్యుత్తమానశ్చరితసన్యాసవద్వారాణస్యాదిమశరీరత్యాగఃప్రణవాదిమంత్రజపోపి

లోక్యాదిపదలబ్ధ్యాపుష్కకమక్షయేపునః | భూమావిజాయతేపశ్చాత్తురైకమక్షయార్వవత్ || ౪౯ ||
బాహ్యోనకమణోముక్తిః క్రమాత్కాలేనశుద్ధ్యతి | అంతరేణాచిరాదేవకమణోముక్తిరుచ్యతే || ౫౦ || య
థాంతరోపచారేణరాణాంవల్లభాస్త్రియః | ఆథాంతరేణధ్యానైవల్లభామమజంతవః || ౫౧ || బాహ్యంక
మణవహవిష్ణోజ్ఞానేచ్ఛాత్పాదకంభవత్ | త్యాగశ్చకమణాంతద్వన్తహవిష్టోశమాదయః || ౫౨ || ఇహేవ
సమ్యక్జ్ఞానాంగమిత్యేషాశ్వాతీశ్రుతిః | వారాణస్యాదికేస్థానావిశిష్టేపారమేశ్వరే || ౫౩ || వత్తనంకేవలం
విష్టోనరాణాంమరణాత్పరమ్ | సమ్యక్జ్ఞానప్రదంనిత్యంసత్యముక్తంజనాదనమ్ || ౫౪ || నిత్యంద్వాదశసాహ
గ్రంప్రణవంయోజపత్యసా | మత్ప్రసాదాన్తహజ్ఞానంమరణాదూర్ధ్వమాపుయత్ || ౫౫ || శ్రీమత్పంచా
క్షరంమత్రంప్రణవేనవదక్షరమ్ | నిత్యంద్వాదశసాహగ్రంయోజపేచ్ఛద్ధయాసహ || ౫౬ || సపునమకరణా
దూర్ధ్వంమమజ్ఞానంమహత్తరమ్ | మతోల్బద్ధ్యాపరాంముక్తింతేనయాతినసంశయః || ౫౭ || పుమాన్యశ్చ
తరుద్రీయంజపతిశ్రద్ధయాసహ | దినేదినేమహావిష్టోమరణాదూర్ధ్వమైశ్వరమ్ || ౫౮ || జ్ఞానంలబ్ధ్యాస
విజ్ఞానాదేవయాతినపరాంగతిమ్ | యానికర్మాణిబాహ్యనిమరణాదూర్ధ్వమచ్యుత || ౫౯ || మమజ్ఞానప్ర
దానీతికథితానిమయాతవ | తానికల్యాణవృత్తస్యవిధినాన్యస్యకస్యచిత్ || ౬౦ || పాపిహ్నానామపిశ్రద్ధావిహీ
నానాంజనాదన | ముక్తిదంమరణాదూర్ధ్వంశివక్షేత్రేషువత్తనమ్ || ౬౧ || పురాకోలాహలోనామ్నావృ
షలోవిధిచోదితః | కామేనపీడితస్వస్యపితరంపంకజేతుః || ౬౨ || హత్వామాతరమాదాయరంత్యామోహే
నకేశవ | వెదారణ్యేథాకామందరిత్యామరణంగతః || ౬౩ || తత్రవత్తనమాత్రేణసపునఃపురుషాధవః |
ప్రణవపాపశ్చుద్ధాత్మావేదారణ్యపతేమణమ్ || ౬౪ || ప్రసాదాదేవవేదాంతజ్ఞానంలబ్ధ్యామృతోభవత్ | త
స్మాద్విముక్తికామానాం విశిష్టేషు జనాదన || ౬౫ || శివక్షేత్రేషు మద్భక్త్యావత్తనంకేవలంపరమ్ |
శ్రీసూతః || ఏవంచహేశ్వరేణోక్తంశివమృపురుషోత్తమ || ౬౬ || ప్రణమ్యపరయాభక్త్యాప్రచ్ఛేదంపునర్విక
జాః || శ్రీవిష్ణుః || వేదారణ్యస్యమాహాత్మ్యంత్రోతుమిచ్ఛామిశంకర || ౬౭ || తదద్యభగవాన్బ్రహ్మహిమమకారు
ణ్యవిగ్రహ || ఈశ్వరః || వదామితవవిష్టోశ్రీవేదారణ్యస్యవైభవమ్ || ౬౮ || అతీవశ్రద్ధయాసాధకంశ్చఋషర్ష
జ్ఞసిద్ధిదం | శ్రీమద్వల్మీకసంజ్ఞస్యమమస్థానస్యదక్షిణే || ౬౯ || సముద్రతీరమద్భక్తైరభిలైరావృతేసదాపు
రాసవేకమహావిష్ణోవ్రణయేవిలయంగతే || ౭౦ || మయిసంసారరూపేణస్థితావేదస్సనాతనాః | కల్పాదౌ
పూర్వవన్తస్తప్రసూతావిమలాఃపునః || ౭౧ || సమస్తలోకరక్షాధికంహరేభూత్వాశరీరణః | శ్రద్ధయాసహ
తాస్సమ్యగ్వేదారణ్యంమహత్తరమ్ || ౭౨ || అవాప్యవేదతీర్థాఖ్యై సముద్రసంస్థితేహరే | అధకయోజనవి
స్తీణేకపాదయోజనమాయతే || ౭౩ || స్నానంకృత్వార్కవారేచసదాపర్వణికేశవ | పూజయామాసురీ
శానం శ్రీవేదారణ్యస్యనాయకమ్ || ౭౪ || శ్రీవేదారణ్యనాథోపిసహదేవ్యాజనాదన | ప్రసాదమకరోతై
షాం వేదానామంబికాపతిః || ౭౫ || సగంధశ్చమత్సుతస్తస్మిన్స్తీర్థేస్నాత్వామహత్తరే || శ్రీవేదారణ్యనాథా
ఖ్యం సమారాధ్యప్రసాదతః || ౭౬ || నిహత్యతారకంవిష్టోషహవిర్యపరాక్రమమ్ | ప్రపదాసర్వలోకానాం
పరమంసుఖమచ్యుతమ్ || ౭౭ || నారదోమునిరత్రైవస్నాత్వాపర్వణిశంకరమ్ | శ్రీవేదారణ్యనాథాఖ్యం

సాక్షాద్భానసాధనమిత్యాహవారాణస్యాదికీతి || ౫౪ || ౫౫ || ౫౬ || ౫౭ || ౫౮ || ౫౯ || జపాదిభ్యశ్చివక్షేత్రాణాంవి
శేషమాహ || తానికల్యాణేతి || ౬౦ || ౬౧ || ౬౨ || ౬౩ || ౬౪ || ౬౫ || ౬౬ || ౬౭ || ౬౮ || కల్పాదౌదేవానాంసశరీరా
ణాంప్రథమావతారస్థానత్వేనవేదారణ్యమితిప్రసిద్ధిరిత్యాహపురాసగతీతి || ౬౯ || మత్తఃవత్సకాశాత్ || ౭౦ || స్వప్నో
ధ్యాయశేషః || ౭౧ || ౭౨ || ౭౩ || ౭౪ || ౭౫ || ౭౬ || ౭౭ || ౭౮ || ౭౯ || ౮౦ || ౮౧ || ౮౨ || ౮౩ || ౮౪ || ౮౫ || ౮౬ || ౮౭ ||

౮౮॥ ౮౯॥౯౦॥ ౯౧॥ ౯౨॥౯౩॥౯౪॥౯౫॥౯౬॥౯౭॥౯౮॥౯౯॥ ౧౦౦॥౧౦౧॥ ౧౦౨॥ ౧౦౩॥ ౧౦౪॥౧౦౫॥౧౦౬॥
 ౧౦౭॥ ఇతిశ్రీమౌళీవాచాచార్యచరితాయాంసూతసంహితా తత్పర్యదీపికాయాంముక్తిశ్లోకే తృతీయోధ్యాయః-

శ్రద్ధయాపరయాసహ॥౭౮॥సమాధాన్యాత్త విజ్ఞానంసంసారచ్చేదకారణమ్ | సనతుకమాతాత్సవజ్ఞాదా
 ప్రవానంబుజేక్షణ॥ ౭౯ ॥ యజ్ఞవల్క్యమునిస్త్రోతీథేస్సాత్వామహత్తరే | వేదారణ్యశ్శరంభక్క్వా
 పాతఃకాలసమాహితః॥ ౮౦॥ పర్వణ్యారాధ్యతస్యైవ పాసాదాదేవకేవలాత్ | యోగీశ్వరోభవద్భీమా
 నచిరాదేవకేశవ॥ ౮౧॥ తథాగాగీచమైత్రేయాతత్రతీథేమహత్తరే | వేదతీథాభిధేస్సానంకృత్వాప
 ర్వణికేశవ॥ ౮౨ ॥ శ్రీవేదారణ్యనాథాఖ్యం శంకరం లింగరూపిణమ్ | ప్రదక్షిణత్రయంకృత్వా ప్రణమ్యవ
 సుధాతతే॥ ౮౩॥ ప్రసాదాదేవతస్యైవ జ్ఞానయోగోవిముక్తిదా | అచిరాదేవసవజ్ఞాద్యజ్ఞవల్క్యద
 వాపతుః॥౮౪॥ శ్వేతకేతుమునిస్త్రుతస్సానంకృత్వాంబుజేక్షణ| ప్రదక్షిణత్రయంకృత్వా వేదారణ్యాధిపం
 హరమ్॥ ౮౫॥ ప్రణమ్యదండవద్భూమా భక్త్యాపరమయాసహ | పితురుద్దాలకాత్సాత్మ దాత్మవిజ్ఞానమ
 చ్యుత॥ ౮౬ ॥ అవాపసవజ్ఞంసారకారణాజ్ఞాననాశనమ్ | వరుణోవేదతీథేస్త్రిన్వవజ్ఞేశద్ధయాసహ॥
 ౮౭॥ స్సానంకృత్వామహాదేవంశ్రీవేదారణ్యనాయకమ్|సమాధాన్యప్రసాదేన ప్రాప్తవానాత్మ దశణమ్॥
 ౮౮॥తస్యపుత్రోభృగుస్తస్మిన్స్తీథేస్సాత్వామహత్తరే | వేదారణ్యాధిపందేవం వేదవేదాంతనాయకం॥
 ౮౯ ॥ దృష్ట్వాప్రదక్షిణీకృత్య శ్రద్ధయారాధ్యశంకరమ్ | ప్రసాదాత్సవజ్ఞానం బ్రహ్మత్రైత్యప్రకాశ
 కమ్॥ ౯౦॥ అపరోక్షంపితౄలేభే వరుణోదాశుసత్తమః | త్రిశంకుర్వేదతీథేస్త్రిక్ శ్రద్ధయాసహపర్వణి॥
 ౯౧ ॥ స్సానం కృత్వా మహాదేవం వేదారణ్యాధిపం హరమ్ | ప్రదక్షిణత్రయం కృత్వా ప్రణమ్యవసుధా
 తతే॥ ౯౨ ॥ లేభేపరమ విజ్ఞానం సుదృఢం సవజ్ఞదుఃఖనుత్ | బహవోవేదతీథేస్త్రిన్వేదారణ్యేతిశో
 భనే ॥ ౯౩ ॥ స్సానంకృత్వాంబికానాథంశ్రీవేదారణ్యనాయకమ్ | దృష్ట్వాప్రదక్షిణీ కృత్యబ్రహ్మవి
 జ్ఞానమచ్యుతమ్॥ ౯౪॥ అవాపుర్వేదతత్త్వస్య ప్రసాదాదేవముక్తిదమ్ | అత్రభూమిప్రదస్సాత్మద్రుద్రలొకే
 మహీయతే ॥ ౯౫॥ అవాసభూమిదోరాద్రం పదమాప్సోత్వసంశయః | ధనధాన్యప్రదోమత్యోధనదే
 నస మోభవేత్॥ ౯౬॥ అన్నదానపరశ్శ్రీమానరోగీ భవతిధువమ్ | తిలదానాన్మహాపాపా న్మవ్యతేనా
 త్రసంశయః॥ ౯౭ ॥ కన్యాదానప్రదానేన పార్వతీలాకమాప్నుయాత్ | వస్త్రదానేనదేవేం ద్రోభవత్యే
 వనసంశయః॥ ౯౮॥ విషువాయనకాలేషు గ్రహణే చంద్రసూర్యయోః | వ్యతీవాతేతథాపవణ క్షౌద్రా
 యామిందువాసరే॥ ౯౯ ॥ స్సాత్వాయోవేదతీథేస్త్రిన్చృద్ధయాపరయాసహ| ప్రదక్షిణత్రయం కృత్వానె
 దారణ్యాధిపంశివమ్॥ ౧౦౦॥ ప్రణమ్యదండవత్తస్మై పృథత్వాదీపమచ్యుత | నిష్కమాత్రం ధనందత్వాశ్ర
 ద్ధయాశివయోగినే॥ ౧౦౧॥ ఉపవాసంకిరోత్యత్రసముక్తౌనాత్రసంశయః | సుముహూర్తేషుయస్తస్మిన్సా
 త్వాదృష్ట్వామహేశ్వరమ్॥ ౧౦౨॥ శివయోగిక రేదత్వాపణమాత్రంధనంముదా | బ్రహ్మహత్యాదిభిః పాపై
 ముద్యతేనాత్రసంశయః॥ ౧౦౩ ॥ అత్రైవమరణంప్రాప్తోవిముక్తౌభవతిధువం | సర్వరోగహరిం స్థాన
 మిదంభక్తిమతాన్యజామ్॥ ౧౦౪॥ మయాచమమదేవ్యాచమమభక్తై మహత్తరైః | పూజితంపుణ్యసంస్థా
 నమేతద్భుక్తివిముక్తిదమ్॥ ౧౦౫॥ ముక్త్యుపాయోమయాప్రోక్తస్సర్వవేదాంతసంగ్రహః | శ్రద్ధాహీనాయ
 మత్యోయనదయోయంత్యయాచ్యుత॥ ౧౦౬॥ శ్రీసూతఉవాచ॥ ఇతిమాహేశ్వరంవాక్యంసవ్య కమలేక్ష
 ణః | ప్రణమ్యదేవమీశానంపరితృప్తోభవద్ధరిః॥ ౧౦౭ ॥ ఇతిశ్రీసాగందేవహాపురాణే సూతసంహితా
 యాం ముక్తిశ్లోకే- ముక్త్యుపాయకథనంనామ- తృతీయోధ్యాయః-

మోచకకథనమ్.

అథాతస్సంప్రవత్స్యామిమోచకంపురుషోత్తమ | శ్రద్ధయాచమహాభక్త్యావిద్ధివేదైకదశితమి॥౧॥పురాసర
 స్వతీదేవీసర్వవిద్యాలయాశుభా | అకారాదిక్షకారాంత్రైవజ్ఞైకరత్యంతనిమిత్తైః॥౨॥ ఆవిభూతస్సరూ
 యతోముక్తిస్సరూపతదుపాయపరిజ్ఞానానంతరం ముక్తిప్రదాతరిజిజ్ఞాసా తతస్తదనంతరం తత్కథనంప్రతి
 జాసితే॥ అథాత ఇతి॥ వేదైకదశితమితి ॥ బంధహత్యత్వం హి మోచకత్వం - తదుక్తముత్తరతాపనీయోస్సాత్వత్.

బంధహరణతి || గర్భోఽపనిపద్యపిః అశుభతయకతాఽరంభలముక్తిప్రదానకం | యదియోన్యాంప్రముంజేహంతం
ప్రపద్యమహేశ్వరమతి || ౧ || ౨ || ౩ || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || పశుపాశవిమోచనకతాఽరంమోదకంనక్తుంబ
ద్ధాశుశూనాహ || బ్రహ్మద్యాగతి || కవఃపరిపాకాత్పాగ్భోగప్రదానేనకమపరిపాకానంతరంమోక్షప్రదా
నేనపాతిపశూనిత || స్వయంపశుపతిః || తేషాంపతిరతి || ౯ || బంధనివర్తకమాత్మావముక్త్యా బంధకారణమా
హ || మాయేతి || ౧౦ || సనుపహితకరణాదకరణనిమిత్తపాపానునయాత్కార్యకమాకరణేనచ భోగహేతుపు
ణ్యానునయాత్ పూర్వకృతపుష్కపాపయోశ్చభోగప్రక్షయత్అయశ్చసిద్ధాముక్తిః కింప్రమోచకేన-యద్యచ
శ్యంకేనచిన్తోచకేనభవితస్యగతిభావిశివవేతికుతఃఅన్యోపియఃశ్చిద్భూయత్ స్వయమేవేతి || చిత్రకుతోనిశ్చ
యశ్చశ్చతతి || మామేవేతి || శ్రుతిప్రఅశుభతయేత్యానిసమంతరోదాహృతాగర్భోఽపనిపత్-ఆప్తనదరాదిభ్యోశ్చ
తేఽప్రాబల్యైశ్చేషమాహ || శ్రుతిబలీయసీః || జ్ఞైస్సస్వతఃప్రామాణ్యాన్నస్వతః-శ్చ)కేరవాదిత్యేనకారణాభావాన్న
కారణదోషాదప్యపామాణ్యభ్యవధః || ౧౧ || శుశిష్యతిరిక్తేషుప్రత్యక్షాదిషుకారణదోషసంభవశ్చేత్కథంతహేతత్ర

పాశ్రీజ్ఞానముద్రాధరాపరా | అక్షమాలాధరామైమ కమండలుధరాంబుజా || ౩ || సర్వజ్ఞానమ
హరత్పక్షోశ్చస్తకధారిణీ | కుండేషుసదృశాకారాకుండలద్వయమండితా || ౪ || ప్రసన్నవదనాది
వ్యాపిచిత్రకటకోజ్వలా | జటాజూటధరాశుద్ధావంద్రాధాకృతశేఖరా || ౫ || పుండరీకసమాసీనానీ
గ్రీవాత్రిలోచనా | సర్వలక్షణసంపన్నాసర్వాభరణభూషితా || ౬ || ఉపాస్యమానామసిభిరేవగం
ధవరాక్షసైః | మామపుష్పచంద్రక్రాంత్రణవ్యభుచిదండవత్ || ౭ || అహంబహరయాయుక్తః కృ
పయాపురుషోత్తమ | అవోచంమోచకంవైవ్రహితాయాభిలదేహివామ్ || ౮ || బ్రహ్మద్యాస్థావరాం
తాశ్చపశవఃపరికీర్తితాః | తేషాంపతిరహంజేవిస్మృతఃపశువతిబుధైః || ౯ || మాయాపాశేనబ
ద్ధామిపశూనేతాన్సర్వరస్వతి | తేషాంశూనాంసవేశాంమోచకోహంసులోచనై || ౧౦ || మా
మేవమోచకంప్రాహశ్చుతిస్సాధ్వీసనాతనీ | శ్రుతిబలీయసీప్రోక్తాప్రమాణానాంసులోచనై || ౧౧ ||
స్వతఃకృపరతోదోషానహితస్యాకదాచన | అన్యేమామక్షజాదీనాం ప్రమాణానామవిద్యయా || ౧౨ ||
దోషసంభావనాస్థేన తతస్తేషాంసులోచనై | విరోధేవేదవాక్యేనప్రామాణ్యంనైవసిద్ధ్యతి || ౧౩ ||
ప్రకృతకృతపురాణానిభారతాదీనిసుంహరి | వేదమాలాన్యతస్తేనవిరోధేమాలినామపి || ౧౪ || నసి
ద్ధ్యత్యేనసశ్రోణప్రామాణ్యంసూత్రదశకైః | పాంచరాత్రాదిమాగాణాం వేదమాలత్వమాస్తి
కై || ౧౫ || సహస్వంత్రాస్తేతేనద్రాంతిమాలానిరూపణై | తథాపియోగోమాగాణాంవేదేననవి
రుద్ధ్యతే || ౧౬ || సోమశఃప్రమాణమిష్యుక్తఃకేషాంచిదధికారిణామ్ | అత్యంతమలినానాంకుభ్రష్టా

ప్రామాణ్యవ్యవహరణత్యతః | అన్యేపామితి అంధ్యకార్యత్యేనావస్తేవవిషయాకుర్వతాంతేషాం వ్యావహారిక
మేషప్రామాణ్యం ఉపనిషదస్తువస్తువిషయత్వాత్తత్వావేదనలక్షణం || యదాహుఃప్రత్యక్షాదిప్రమాణానాంప్రా
మాణ్యంవ్యావహారికం-అశ్రిత్యాయంప్రపంచస్సాగ్రహణీకోపిప్రమాణవాః || అదైవతాగమవాక్యంతుతత్వావేదనలక్ష
ణం-ప్రమాణభావంభజతాంబాధవైధుర్యహేతుతత్వతి || తథావాతికమపి + దేహాశ్చప్రత్యయోయద్యత్ ప్రమాణత్వే
నసమ్మతః | తౌకింతద్వదేవేదంప్రమాణంతాస్త్వస్త్వయాచితి || స్పృశేపురాణాదీనాంతువేదా విరోధేనైవప్రా
మాణ్యమిప్రథమఖండేప్రథమాధ్యాయవర్ణితం | అనుమితవేదమాలానాంస్మృతిపురాణాదీనాంయావన్ములోపలంభం ||
పలంభనప్రత్యక్షశ్రుతివిరోధేఅననుష్ఠానలక్షణమప్రామాణ్యముక్తం || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || పాంచరాత్రాదీనాంతుస్వ
యమేవవేదమాలతానంగీకారాద్వేదవిరుద్ధానేకాభోవచేశాచ్ఛస్తృతిపురాణాదీనన్నయావన్ములోపలంభం ||
కింతు సర్వధైవప్రామాణ్యమిత్యాహ || పాంచరాత్రేతి || వేదమాలత్వంనహికింతుస్వతంత్రాహిశబ్దోవేదమాల
త్వవిరహేతిదియశాస్త్రప్రసిద్ధిమాహ || ఆపాతతఃప్రమాణపదాభాసమానోపనిరూపణేభ్యాంతిమాలపవేత్యధః ||
౧౫ || వేదావిరుద్ధాంశైప్రామాణ్యంకింభవేదిత్యాశంక్యతద్భవత్యేవాధికార విశేషంప్రతిత్యాహ || తథాపి || ౧౬ ||

తానేవాధికారిణిహ ॥ అత్యంతేతి ॥ ౧౭ ॥ తేషామపి ఉపకారకత్వే శ్రుతి సామ్యమేవ తహేత్యతహా ॥
తాంత్రికాణామితి ॥ ౧౮ ॥ అవ్యవధానేననలభ్యఃకింతువ్యవధానేనైవతదేవవ్యవధానమాహ ॥ కాలేనైతి ౧౯ ॥ కమ
నిమ్యేభ్యశ్చితి ॥ తేషాంకమఃఖిపాపక్షయఃజ్ఞాననిష్ఠాద్వాదేజ్ఞానలభ్యఃజ్ఞాననిమ్యేభ్యోజ్ఞానసుభ్యస్సకాశాల్ బ్రహ్మవే
దనాంనిశేషమాహనజ్ఞానినామితి ॥ తేషామాత్మత్వేనలబ్ధత్వాన్నలభ్యశ్చత్యధః ॥ ౨౦ ॥ అన్వేషామాత్మభూతోఽపిజ్ఞా
నేనవ్యవహితత్వాల్లభ్యఎవనతులబ్ధః - వ్యవధానావ్యవధానాభ్యం మోచయితవ్యపశువైచిన్యోవనోచితేచకేనవైచి
త్యోమిత్యాహ ॥ సర్వేషామితి ॥ ౨౧ ॥ తవతహికామోచకశ్చితితత్రాహుహమప్రాప్తితి ॥ తథాచమ్యగండే ॥
అధానాదిమలాపేతస్సవకద్భక్సర్వకృచ్ఛివః ॥ పూర్వవ్యత్యాసతస్థానోపాశజాలమపోహతీతి ॥ ౨౨ ॥ శి
వాదన్యస్యమోచకత్వంసంసారిణోవాప్రకృతేవేతి ॥ నాద్యశ్చత్యాహ ॥ మదన్యశ్చితి ॥ స్వయంబద్ధాఃకథమన్యంమో

నాంవేదమాగతః ॥ ౧౭ ॥ పాంచరాత్రాదయోమాగాఃకాలేనేవోపకారకాః ॥ తాంత్రికాణామహం
దేవినలభ్యోవ్యవధానతః ॥ ౧౮ ॥ కాలేనదేవతాప్రాప్తిద్వారేణేవాహమాప్తికే, లభ్యోవేదైకనిష్ఠానా
మహమవ్యవధానతః ॥ ౧౯ ॥ తత్రాపికమఃసమ్యేభ్యోజ్ఞాననిష్ఠస్థసుండరి ॥ లభ్యోజ్ఞానాభ్యోనైషా
మాత్మైవకేవలం ॥ ౨౦ ॥ సర్వేషామాత్మభూతోహమేనసంసారమోచకః ॥ మామ్యతేనాంబమిశానంమో
చకోన్యోనవిద్యతే ॥ ౨౧ ॥ అహమప్రాప్తసంసారస్సర్వజ్ఞశ్చస్వభావతః ॥ ౨౨ ॥ మదన్యత్వాత్కేజ్ఞాన
విహీనామాయయావృతాః ॥ సదాసంసారిణోమోచ్యాఃప్రకృతిఃకేవలంజడా ॥ ౨౩ ॥ తస్మాత్సహనాంస
ర్వేషామహంసంసారమోచకః ॥ నమత్తీన్యఃపుమాంతిత్వమిత్యేషాశాశ్వతీశ్రుతిః ॥ ౨౪ ॥ ఎవంశిష్యమ
ద్వాక్యంమహావిజ్ఞోసరస్వతీ ॥ పూజయామాసమాంభవ్యైజగత్తాత్రయాయ ॥ ౨౫ ॥ త్వమప్య
త్యంతకల్యాణోమద్భక్తశ్చవిశేషతః ॥ త్వయానాస్తిసమఃకశ్చిల్ల ॥ కేచిన్మేనామహమతే ॥ ౨౬ ॥ తస్మాదే
వమయాప్రాప్తస్తవసంసారమోచకః ॥ వేదమాగైకానిష్ఠానాంధామికాణామహానినామ్ ॥ ౨౭ ॥
మద్భక్తానాంనిశుద్ధానాంద్విజానామంబుజేక్షణ ॥ మయోక్తాన్తస్త్వియాదేయోనదేయోయస్యకన్య
చిత్ ॥ ౨౮ ॥ శ్రీసూతః ॥ ఎవనిశమ్యపురుషేతత్తమత్తధూతమంబాగహాయమమలేందుకశావశం
సమ్ ॥ సర్వామరైరఖిలయోగిభిరచకనీయంసంసారమోచకశ్చితిప్రతిపద్యభక్త్యా ॥ ౨౯ ॥ నత్వా
పరాపరవిహీనసుఖావబోధసత్యాచ్యుతాద్వయసుఖాభిధనర్వనాథమ్ ॥ స్తుత్వాగిరాపరవశోభవదం
బుజాక్షుద్ధిప్తావృతంశివకరంశివమాదరేణ ॥ ౩౦ ॥ సూతః ॥ శృణుధ్యమన్యదవ్యత్యామి మోచకత్వప్ర
సాదకమ్ ॥ శ్రద్ధయాసహితాయాయంమునయోముససత్తమాః ॥ ౩౧ ॥ పురాకల్పిద్విజశ్చైకత్వోద్ధ
యాకమకవైదిమ్ ॥ కృత్వాపదగ్ధపాపస్తువిదగ్ధశ్చూచయోభృశమ్ ॥ ౩౨ ॥ భీతోజన్మవిహాశాభ్యామ
తీవముఃపుంగవాః ॥ క్రమేనకలాదేవాన్సంసారమోచకా ॥ ౩౩ ॥ మత్స్వారాధ్యవ్యసన్న
వాకజన్తవాశవృతానిమా ॥ పరిత్యజ్యనిచారేణభగవంతంత్రితోచనమ్ ॥ ౩౪ ॥ ప్రలంబితజటాబం
ధంబంద్రలేఖావతంసకమ్ ॥ నిలగ్రీవంశరచ్చంద్రచంద్రికాభిషేకరాజితమ్ ॥ ౩౫ ॥ గోక్షీరధవళాకా
రంచంద్రదిబసమాననమ్ ॥ సుష్టింసుప్రసన్నంచస్వాత్మతత్వైకగంధీతమ్ ॥ ౩౬ ॥ గంధారశివం
శాలతంబులసలేకాయూరమండితమ్ ॥ సర్వాభరణసంయుక్తంసర్వలక్షణసంయుతమ్ ॥ ౩౭ ॥ వీరాససే

చయేయరిత్యధ్యక్షః ॥ నను మోచ్యత్వంమోచకత్వంచప్రకృతేరేవనిసాంఖ్యోయదాహుః - భూతైస్సప్తభిరేవం
శుబధ్వాత్మాత్మనమాత్మనా ॥ ప్రకృత్యైవతత్పురుషార్థకంత్రతేమోచయిత్యేకయాపేదేతత్రాహప్రకృతిరితి ॥ ౩౮ ॥
అత్యుక్తశ్చివస్తద్విలతాణానాంజీవానాంభోగమోక్ష ॥ లక్షణస్వాభిమతపురుషార్థకప్రాపః ॥ ఇతికాశకేతధితివిత్త్యా
హశాశ్వతీశ్రుతిరితి ॥ ఎవహినా ॥ నిత్యోనిత్యానాంచేతనశ్చేతనానాంనికొబహూరాంమోచివధానితాహా
తమాత్మస్తవేనువశ్యంభేదీరాన్వేషాంశాంతిశ్చాన్వశేతరేషామితి ॥ ౩౯ ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ అమోచయితీరకంకారిణ ॥
౨౭ ॥ నదేయశ్చితియదాహుః ॥ వైరుక్తాః - నిద్యాహవైచాన్త్రాణామజగామగోచాయామోచేదధిష్ఠామస్తుల
సూయకాయాన్యజవేశతాయమామాఽబ్రూయావీర్యవతీతథాస్యాం ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ అన్యదేవ ॥ మోచకత్వయా
జ్ఞాపకమాఖ్యానాంతరమపివత్సామీత్యధః ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ అన్వజ్ఞాన

నేతి || అత్త తత్త్వవిషయం యదజ్ఞానంతస్యైవతత్త్వవిద్యాప్రతిబంధకాపస్తారరూపేణ ప్రాప్తస్యస్మృత్యేవామ పాదం
దధానమత్యథః || ౩౯ || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || ౫౧ || ౫౨ || ఇతిశ్రీమఢ
వాచాగ్యపరిచితాయాంసూత్రసంహితాతత్త్వర్థదీపికాయాం ముక్తిఖండే చతుర్థోధ్యాయః- *

సమాసీనంవెదయజ్ఞోపవీతినమ్ | భస్మధారాభిరావంతంనాగాభాణభూషితమ్ || ౩౯ || వ్యాఘ్రోద
మాంబంకుద్ధంయోగపట్టావృతంకుభమ్ | సర్వేసాంపాణిచామాత్తజ్ఞేనాపస్తారస్పృతః || ౪౦ ||
విన్యస్తదరణ సహజ్ఞానముద్రాధరంహరమ్ | సవఃజ్ఞైవరత్నానాగోశభూతసుపుస్తకమ్ || ౪౧ ||
దధానంసర్వతత్త్వమాలికాంకుండికామపి | స్వాత్మభూతపరానందపరాశక్త్యథః విగ్రహమ్ ||
౪౨ || ధర్మరూపవృషోపేతంధామకైవేదపారశ్చైః | ముఃభిస్సంవృతంమాయావటమూలాశ్రి
తంవిఘ్నం || ౪౩ || ఈశానంసవవిద్యానామిశ్వరేశ్వర మవ్యయమ్ | ఉత్పత్త్యాదివినిమూక్తమోంకా
రకమలీసనమ్ || ౪౪ || స్వాత్మవిద్యాప్రదానేనసతాంసంసారమోచకమ్ | రుద్రంపరమ కారుణ్య
స్పర్శవాణిహితేరతమ్ || ౪౫ || ఉపాసకాంసవేదామభీష్టసకలప్రదమ్ | దక్షిణామూర్తివేదా
ఖ్యంబగత్సర్వాదికారణమ్ || ౪౬ || సమాగమ్యమహాభక్త్యాదండవత్స్పృథివీతలే | ప్రణమ్య బహుశోదే
వంసమాధ్యాయథాబః || ౪౭ || రుద్రాయత్రైముఖతేనదక్షిణంవాహిమామితి | ఏవముక్త్యాపున
దేవంపూజయామాసభక్తితః || ౪౮ || పున దేవోషహదేవో దక్షిణామూర్తిరీశ్వరః | ప్రదత్వా
స్వాత్మజ్ఞైవంతస్మైస్త్రాణునువ్రతాః || ౪౯ || తస్యసంసారవిచ్ఛేదనకరోదంబికాపతిః | బహవో
దక్షిణామూర్తిప్రసాదాదేవజంతవః || ౫౦ || అరాయాసెనసంసారాద్విముక్తఃపరమవయః | భ
వంతోషివహదేవంషహానందస్వరూపిణమ్ || ౫౧ || సంసారమోచకంబుద్ధాభజన్వంసర్వభావతః | అ
న్యైవభజనాదేవసవంసిద్ధ్యత్యంతయః || ౫౨ || ఇతిశ్రీవాల్మీకిత్యాద్విజ్ఞానసర్వేశ్వరయోగపరయాసమా | ప్ర
ణమ్యసూత్రంసర్వజ్ఞంపూజయామానుగచ్ఛతమ్ || ౫౩ || ఇతిశ్రీసారాంధేవహపురాణే- సూత్రసంహి
తాయాం ముక్తిఖండే- మోచకకథనంనామ చతుర్థోధ్యాయః- *

—(*) మోచకప్రదకథనమ్. (*)—

ఈశ్వరఉవాచ || అథాతస్సంప్రవక్ష్యామితవాహంమోచకప్రదమ్ | అతీవశ్రద్ధయాసాధాంశ్యణు
పంకజలోచనమ్ || ౧ || ఆచార్యవీరసంసారమోచకప్రదఉచ్యతే | ఆచార్యోనామవేదాంతవిచారణోత్త
మదనః || ౨ || తమప్యనేకధానిద్దిశద్ధయాపురుషోత్తమ | ఉత్తమోమధ్యమస్తద్వ దధమశ్చాంబుజే
తుణమ్ || ౩ || ఉత్తమోబ్రాహ్మణఃప్రోక్తోమధ్యమోక్షత్రియస్తథా | అథమోవైశ్యశ్చక్షుక్త స్సవశా
స్తాధికవేదిభిః || ౪ || అథమోచ్యుతవైశ్యస్యశూద్రస్యాపిగురుభవేత్ | మధ్యమోమధ్యమస్యాపిత
థావైశ్యస్యకేశవ || ౫ || శూద్రస్యాపిగురుఃప్రోక్తశ్శూద్రాత్మవేదిభిః | ఉత్తమోబ్రాహ్మణ
స్యాపితత్రియస్యతథేవ || ౬ || విశాంశూద్రస్యశుశూమోగురురిత్యుచ్యతేమయా | శూద్రాణాం
చతథాస్త్రీణాంగురుత్వంనకదాచన || ౭ || వైశ్యస్యాపితథారాజ్ఞోవిద్యోతకవబలెనచ | గురు

యత ఈశ్వరోప్యాచార్యోపదేశాదేవమోచకోభవతిఅతోమోచకాభిధానానంతరంమోచకప్రదమాచార్యమహా ||
అథాతఇతి || ౧ || ఆచార్యవీరసంసారమోచకఇతి || యద్యపిశ్రుతిస్మృతిపురాణాదిభిరపిజ్ఞాతుంశక్యతే - తథాపి
యత్స్వరూపంఆచార్యముఖాదేవజ్ఞైతం ఫలవ్యంతంభవతి- తథైవజ్ఞైతవ్యం || శూద్రయతేహ || ఆచార్యజ్ఞైవవిద్యా
ధికతాసాధిష్టప్రాపయదితి || యద్యపివణానాంబ్రాహ్మణగురురితిక్యచిద్బ్రాహ్మణస్యైవ గురుత్వం శూద్రయే-
తథాపిశ్రుతిస్మృతిపర్యాలోచనయా సమనంతరవత్క్రమాణవిభాగనంతరేషామస్త్రీత్యభిప్రేత్యాహ || ౨ || సవశా
శాస్త్రేతి || ౩ || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || రాజ్ఞోగురుత్వం కెచిదితి || బృహదారణ్యకే || బాలాకిబ్రాహ్మణేక్షత్రియమజాతశత్రుం ప్రతి
సహోవాదగాగ్గోఉపత్వాయానీతి || ఉపగమాభిధానదశేనాత్తథాకైకయంక్షత్రియంప్రతిపాచీనశాలాదీనాంష
ణ్ణాంమునీనాంవైశ్యానరవిద్యాలాభాయోగమప్రవృత్తిదశేనాత్ ఉత్తమంబ్రాహ్మణం ప్రత్యపివిద్యోతకవతః
క్షత్రియస్యగురుత్వమస్తీతితేషామాశయః- అస్యశుప్రతిలోమంవైతద్బ్రాహ్మణఃక్షత్రియముపేయాత్ బ్రహ్మమేవ

త్యుపాధిబోధత్వంజ్ఞాపయిష్యామితి ఉత్రియేణఅజాతశత్రుణామగురుత్వమంగీకృత్య గాగ్యంప్రతివిజ్ఞాపనదశనాత్ త
 థాప్రాచీనశాలాదీనపిప్రతికై కయేనతావతీహ ఉపసీయైవ ఏతదువాచఇత్యుపసదనమంత రేజైవ వై శ్వానరవిద్యాభి
 ధానదర్శనాత్ - ఉత్తమేనాభిహితమపిగురుత్వంత్రయాదీచాంనాంగీకరణవ్యమితిమన్యంతే || అతఉక్తంకేచిదిశి||
 ౮|| ౯|| ౧౦|| బ్రహ్మచర్యాదీచామాశ్రమమాత్రయాపత్వాత్ స్వాత్మరంప్రత్యపివిద్యోగకామాసంభవే గురుత్వమంగీ
 కృతం - బ్రహ్మచారీగృహస్థస్యేత్యాచనా || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || వశాశ్రమానిక్రమస్తునిరతిశయజ్ఞానోత్కరణ-వశ
 ఎవేతితద్వంతయపెత్త్యకస్యాపివిద్యోగకామాభావాత్ - సగురురేవవిశిష్టతతత్యాహ అతివశాశ్రమితి|| ౧౪|| ౧౫||
 ప్రతిజ్ఞాతంతతస్యసర్వాత్కామామపపాదయిశంతల్లక్షణమాహ || యశ్చరీరేతి|| ౧౬|| విజానాతితి || శూయతేహి
 చిద్ధిదంసవశం కాశతేతిహారాదీనామపి సతిప్రమాతర్యబాధ్యత్వేన సత్యమితిమన్యమానం | పరిసత్వేవప్రమాతరి||
 విజానాతివిశేషేజానాతిసాక్షాత్కారోతీతిబద్ధం సూతోహి లోకసం గ్రహయవశాశ్రమగుమానాచా రా నాచ
 ర్కాసర్వోత్తమత్వేనగురురేవేత్యర్థః || తాదృశస్యాపితథావరణంసంభవతియథోక్తంభగవతా | సక్రాః కమణ్యవి

త్వంకేచిదిచ్ఛంతిస్వాత్మమంప్రతికేతవ || ౮|| ఉత్తమఃపంచధాప్రోక్తాగురుబ్రహ్మహ్మ శ్చవేదిభిః|బ్ర
 హ్మచారీగృహస్థవానప్రస్తాభిత్సకః|| ౯ || అతివద్వాశ్రమిచేతి కమాచ్ఛేప్తావచక్షణ | అశ్రేష్ఠా
 నాంహరైశ్చైవగురువంపరికీర్తితాః|| ౧౦|| బ్రహ్మచారీగృహస్థవనస్థస్యయతేరపి | విద్యోగకామా
 బలేనైవగురుభవతి నాన్యథా || ౧౧ || గృహస్థోపివనస్థస్యయతేరప్యంబుజేక్షణ | విద్యోగకామా
 లేనైవగురుభవతి నాన్యథా|| ౧౨|| వానప్రస్థాశ్రమస్థిపితథాసర్వాసీనాంహరై | విద్యోగకామా
 బలేనైవగురుభవతి నాన్యథా|| ౧౩|| అతివశాశ్రమిప్రాక్తాగురుస్సర్వాధికారిణామ్ | నకస్యా
 పిభవేచ్ఛిష్యేయాథాహంపురుషోత్తమ || ౧౪ || అతివశాశ్రమిసాక్షాద్గురుణాం గురురుద్యతే | త
 త్సమోనాధికశ్చాస్మిన్లోకేస్యైవనసంశయః|| ౧౫|| యశ్చరీరేంద్రియాదిభ్యోవిభిన్నంసవశ సాక్షిణం | ప
 రమాధైకవిజ్ఞానంసుభాత్వంస్వయంప్రభమ్ || ౧౬|| పరతత్వంవిజానాతిసోతివ ర్గా శ్రమిభవేత్ |
 యోవేదాంతవహవాక్యశ్రవణేనైవకేశవ|| ౧౭|| ఆత్మానమిత్వరంవేదసౌతివ ర్గా శ్రమిభవేత్ | యో
 వస్థాశ్రయనిముక్తంఅవస్థాసాక్షిణంసదా || ౧౮ || మహాదేవంవిజానాతిసోతివ ర్గా శ్రమిభవేత్ | వ
 ద్వాశ్రమాదయోదేహేమాయయాపరికల్పితాః || ౧౯ || నాత్మనోబోధయాపస్యమమతేసంతిసవశ
 దా | ఇతియోవేదవేదాంతైస్సోతివ ర్గా శ్రమిభవేత్ || ౨౦ || అదిత్యసన్నిధౌలోక శ్చైవ తేస్వయమేవ
 తు | తథామత్సన్నిధౌవేసమస్తం దెప్తతేజగత్ || ౨౧|| ఇతియోవేదవేదాంతైస్సోతివ ర్గా శ్రమిభ
 వేత్ | సువర్ణహారకేయూరకటకస్పస్తికావయః|| ౨౨|| కల్పితామాయయాతద్వజ్జగన్త్యైవసంస్విదా |
 ఇతియోవేదవేదాంతైస్సోతివ ర్గా శ్రమిభవేత్|| ౨౩|| శుక్తికాయామథా తారంకల్పితంమాయయా

ద్వాంసామథాకుర్వంతిధారత | కుర్యాద్విద్వాంస్తథాసక్తశ్చికిములోకస గ్రహమ్ | యోవేదాంతేతి|| తంత్యా
 పసదమశ్రుతేః - పరతత్వసాక్షాత్కారస్యమనననిధిధ్యాసనాంగకవేదాంతశ్రవణైకనిబంధనత్వా ద్వేదానధిక్య
 తానాంభావాది ముఖేనజ్ఞానమపిక్రమేణవేదాధికారప్రాప్తిద్వారేజైవ ఉపకారకమితహి పాగుక్తం|అన్యసామపిస
 ర్వేషాంజ్ఞానాభ్యాసోవిధీయతే | భాషాంతరేణకాలేనతేషాంసోప్యపకారక ఇతి|| ౧౭|| ఉత్తమేవాత్మావేదన క్రమమాహ
 యోవస్థేతి|| ౧౮|| దేహఇతి దేహసంబంధనిబంధనాఅత్మనికల్పితాఃబోధాత్ప్రాకరల్పనయాసంత పినన్యసోగ్రహం బో
 ధోత్తరీకాలేత్వనుభవతోపీతిసవశ దేత్వక్తం|| ౧౯|| ౨౦|| నన్వవస్థాత్రయపరహేస్వాత్మనోఽకత్వ త్వాదీశ్వరస్యజ
 గతకత్వ త్వాతకరూపాత్మానమిత్వరంవేదతితత్రాహ|| ఆదిత్యేతి || ఈశ్వరోపివస్తుతోనక తాతేస్త్విన్నధిప్యానై
 సవ్యాపారస్యజగతఃకల్పితత్వా దేవతస్యజగత్కత్వ త్వవ్యవహారః యథాఆదిత్యసన్నిధౌలోకస్యప్రవృత్తదశనాత్ అ
 ప్రవతతాకేప్యాదిత్యేప్రవతకత్వవ్యవహారతద్వత్ || తద్వత్పరస్పరవ్యావృత్తంచేదంసర్వమనుష్యత్వేచిద్రూపకల్ప
 తమిత్యత్రనిదశనమాహ|| సువణఇతి|| శూయతేహిచిద్ధిదంసర్వంకాశతేకాశతేతి|| ౨౧|| ౨౨|| ౨౩|| మహాదాదీ
 నామపిసతిప్రమాతర్యబాధ్యత్వేన సత్యమితి మన్యమానం | ప్రతిసత్వేవప్రమాతరిబాధ్యమానం || శుక్తిరూప్యము
 దాహరతి || శుక్తికాయామితి || ౨౪ || ఏకస్మిన్నేవయాపిచిత్రనస్తుయథాకల్పితంతథా తదుపాధికం తారతమ్య

మపీత్యత్రనిదశఃనమాహ- చండాలదేహాభిః సూచీపాశాదిసంబంధైతదుపాధికంతారతమ్యమాశానే యథాకల్పితంతద్వదిత్యథః॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ నన్వతివణాశ్రమిణఃతత్వజ్ఞానేనసకార్యస్యాజ్ఞానస్య నివృత్తేశిష్యమపశ్యతః కంప్రతిగురుత్వం శిష్యప్రతిభానేతతాగ్ర్యమజ్ఞానమనువతతేనాసౌవిద్వాసీతిచెన్న- విదుషోపిబాధితానువృత్తిసంభవాదిత్యభిప్రేత్యత్రనిదశఃనమాహవివక్షేతి - ప్రాప్త్యాజ్ఞానస్యావస్థాః ఏకాతావత్ దృశ్యంసంపదంత్యమిత్యభిమానహేతుః సాయుక్తిశాస్త్రజనితాద్వివేకజ్ఞానాన్నివతతేతన్ని వృత్తావపియథాపూర్వమభినివేశనవ్యవహారహేతుః ద్వితీయా-సాతత్వసాక్షాత్కారాన్నివతతే-తిన్నివృత్తావపి సంసారమాత్రేణదేహవభాసజడవభాసహేతుస్తృతియా బాధితానువృత్తిరిత్యవ్యతే - సాచరమసాక్షాత్కారేణనివతతే - ఏతదవస్థాత్రయాభిప్రాయేణ శూయతేహి ॥ తస్యాభిధ్యానాద్యోజనాత్తత్వభావాద్భూయశ్చాంతేవిశ్వమాయానివృత్తిరిత్యత్ర తృతీయకక్ష్యాంస్థితస్యాతివణాశ్రమస్యవిదుషోపిషిష్యాదిదశఃనాదుపదేశసంభవాత్ ॥ గ్రహనక్షత్రగత్వాదిదశఃనాన్నివృత్తాపిదిజ్యోహసంసారమాత్రాద్యథాభాసతేషమహాసంస్థారమాత్రాభిప్రేది భానాదుపదేశోపపత్తిరైవతాభావస్యయుక్తాశాస్త్రానుభవైరవధృతత్వాద్విద్వత్తాపీత్యథః॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ ననుబాధితస్యకథమనువృత్తిఃఅనువృత్తౌనాకథంబా

తథా ॥ ౨౩ ॥ మహదాదిజగన్మాయామయంమయ్యేవకల్పితమ్ । ఇతియోవేదవేదాంతైస్సోతివణాశ్రమీభవేత్ ॥ ౨౪ ॥ చండాలదేహోపశ్వాదిశరీరేబ్రహ్మగ్రహే । అన్యేషుతారతమ్యేనస్థితేషుపురుషోత్తమమ్ ॥ ౨౫ ॥ వ్యోమవత్సర్వదావ్యాప్తస్సంపదంత్యవజితః । ఏకరూపోషహదేష్ఠితస్సోమంపరామృతః ॥ ౨౬ ॥ ఇతియోవేదవేదాంతైస్సోతివణాశ్రమీభవేత్ । వినష్టదిగ్భ్రమస్యాపియథాపూర్వంవిభాతిదిక్ ॥ ౨౭ ॥ తథాఃజ్ఞానవిధ్యస్తంజగన్మైభాతితన్నహి । ఇతియోవేదవేదాంతైస్సోతివణాశ్రమీభవేత్ ॥ ౨౮ ॥ యథాస్వప్నప్రపంచోయం మయిమాయావిజృంభితః । తథాజాగ్రత్ప్రపంచోపిమయిమాయావిజృంభితః ॥ ౨౯ ॥ ఇతియోవేదవేదాంతైస్సోతివణాశ్రమీభవేత్ । యస్యవణాశ్రమాచారోగళితస్వాత్మదశఃనాత్ ॥ ౩౦ ॥ సవణానాశ్రమాంత్యవాకనతీత్యస్వాత్మనిస్థితః । యోతీత్యస్వాశ్రమాన్వణానాన్వశ్యేనస్థితఃపుమాన్ ॥ ౩౧ ॥ సోతివర్ణాశ్రమీప్రోక్తస్సంపదేదాధఃదర్శిభిః । నదేహాసేంద్రియంప్రాణోనమనోబుద్ధ్యహంకృతః ॥ ౩౨ ॥ నచిచ్ఛంనైవమాయాచ నచవ్యోమాదికంజగత్ । నకర్తానైవభోక్తాచ నచభోజయితాతథా ॥ ౩౩ ॥ కేవలంచిత్రదానందబ్రహ్మైవాత్మాయథాధఃతః జలస్యచలనాదేవచంచలత్వంయథారవే ॥ ౩౪ ॥ తథాహంకారసంబంధాదేవసంసారఆత్మనః । తస్మాదన్యగతావణాశ్రమాపివేషవ ॥ ౩౫ ॥ ఆశ్మన్యగోపితావభాగ్ంత్యాతేనాత్మవేదినః । నవిధిర్నసిషేధశ్చపనవజ్ఞానవజ్యేకకల్పనా ॥ ౩౬ ॥ ఆశ్మని

ధః అభావబోధోపాబాధఃనచభావేనసహభావోబాధాహాఇత్యతఆహ॥యథాస్వప్నేతిప్రబోధోత్తరకాలం బాధితస్వప్నప్రపంచః ప్రాగప్యనత్వేనప్రతీయమానోపి ప్రాక్కాలసంబంధితయా స్మృత్యాయథా విషయాక్రియతే ఏవంవతఃమానప్రపంచోపి సంసారవశాత్తతాగ్రల సంబంధితయాకిన్నభాసేత్యేత్యధః॥౨౯॥ననువణాశ్రమాచారాత్కమశ్చేదిష్ఠముతరావకారణంజితంపాపంజైరిత్యతఆహ॥ యస్యవణాశ్రమేతి ॥ తత్వసాక్షాత్కారేణవిగళితదేహాత్మస్వాభిమానోదేహేనసమేవ తద్ధర్మాణాంవణాశ్రమాణామతిక్రమాదతివణాశ్రమీకుద్యక్ష్పరమకాష్టాంప్రాప్తోపినా స్తిక్యప్రమాదాలస్యాదిభిస్త్యజన్నకరణనిమిత్తప్రత్యవాయోపచయాదధఃపతతి ॥ అత ఏవహిప్రాగ్త్రైలోక్తం-వణాశ్రమాచారవతాపురుషేణమహేశ్వరః । ఆరాధ్యతేప్రసాదాధః నదుర్వత్తైః కదాచనేతి ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ ప్రాప్తప్రసాదస్త్వితివణాశ్రమేతిమహద్వైషమ్యం॥ఉక్తస్యాతి వణాశ్రమస్యానుభవంనిశచయతినదేహాఇత్యాదిना ॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥ తత్వవిషయంతదీయమనుభవప్రకారముక్తావృత్త్యవిషయమిదానిమాహ ॥ జలస్యచలనాదితి॥ ఆత్మనికర్తృత్వభోక్తృత్వాదిపశ్యన్నసిబోపాధికభ్రమకల్పితత్వాదసత్వేనైవ పశ్యతీత్యధః ॥ ౩౪ ॥ ౩౫॥ వణాశ్రమయోగికివృత్తేనతదుపజీవి నోవిధి నిషేధయోస్తదధీనయోహానోపాదానయోశ్చతథాశ్మమన్యూహ-నవిధిరితి-తథానాన్యత్లాకివ్యవహారజాతమపి ॥ ౩౬॥ ఇష్టమయంనిష్ఠాప్రశస్తాచేత్కిమిదంవైకానాశ్రీయత త్యతఆహ॥ అత్తనిజ్ఞానామితి॥శూయతేహి॥ఇష్టాపూతంమన్యమానావర్తితంనాన్యశ్చేయోవే

దయంతే ప్రమాధాః | నాకస్య పృష్టే తేనుకృతేను భూత్వ మంలాకం హీనతరం వాచితం || ౩౭ || నమాం సేతి యతో
 మాయా మోహితా నాం మాంసమయ మేవ చక్షుర్దర్శన సాధనం ఇయంతు- నిష్టాస్వానుభవై కవే ద్యేత్యర్థః || ౩౮ ||
 యత్ర సుప్తాగ్రిత-తత్త్వస్వరూపే జనానిత్యం సుప్తాస్త్రసంయమినిత్యం ప్రబుద్ధః యత్ర దృశ్య ప్రపంచే లోకాః ప్రబుద్ధాః త
 త్ర విద్వాన్ సుషుప్తః ఉక్తం హి - భగవతా || శ్లో || యానిశాసర్వభూతానాంత స్యాంజాగతా సంయమి | యస్యాంజా
 గ్రితీభూతాని సానిశాపశ్యతో మునేరితి || ౩౯ || నివికల్పం విత్తే పరహితం-నిరంజన మావరణ రహితం || ౪౦ || యస్య న
 శాబ్దజ్ఞాన మాత్రం కేంత్యనుభవ పర్యంతమపీత్యాహ స్వానుభూత్యేతి || ౪౧ || ౪౨ || వేద విత్త మగ్నితి || కమః జ్ఞానవంతో
 వేదవిదః | వేద విత్త మస్తు బైపనివద తత్త్వజ్ఞాన వా నేవ యజ్జగన్మూల కారణం తత్త్వం జ్ఞాన ప్రదానేన మోచక ఈశ్వరః | య
 త్చ తమీశ్వరం జ్ఞాపయతి మోచక ప్రదతాచార్యః | త్రితయ విభాగో ప్యవిద్యద్వైత్యైవ విదుషస్తు భేద హేతో ర్జ్ఞానస్య వి
 నాశాత్ - సాపి విభాగో నాస్తీత్యాహ || సవవ మోచ కేత్యాది స కేవలం తస్య మాయా పాధిక జగత్కారణత్వం కింతు
 మాయా తీత సచ్చిదానందైక రసత్వ మపీత్యాహ || సవవ సత్వేతి || వసుముక్తై సత్త్వ త్వేతద వాప్తై రుపాధౌ త్యాత్
 సత్త్వ త్వేవాకథం సవవ సత్త్వ మిత్యుక్త మిత్యుతతహ || సవవ ముక్తిరితి || యద్యపి సాలోక్యాదిక మపి ముక్తిస్తథాపి
 తస్మా యావత్సావిశేషవత్ || ఉత్తమాతు ముక్తిః స్వరూప మేవ-యదాహుః-ఆత్మైవ జ్ఞానహాని ర్వేతి || అన్యత్రాపి || నివృ
 త్తి రాత్మా మోహాస్య జ్ఞాత త్వేనోపలక్షితః ఉపలక్షణహానేపి స్యాన్ముక్తిః పాచకాదివత్ - ఎవంతత్త్వ దృష్ట్యా అతివ
 తాన్ శ్రమస్య స్వరూప ముక్తం మాయా దృష్ట్యా తుభోగ ప్రదత్త్వం భోగ్యరూప తాచతస్యైవేత్యాహ సవవ సవవ మమ్యు
 తేతి || ౪౩ || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ఇతి శ్రీమాధనాచార్యచింతాయాం సూతసంహితా తాత్పర్య దీపి
 కాయాం ముక్తిఖండే పంచ మోధ్యాయః .

జ్ఞానినామ స్థితథానాన్యజ్జనాదన | ఆత్మవిజ్ఞానినో నిష్టామిదృశీమంబుజేక్షణ || ౩౭ || మాయయా
 మోహితా మత్యానైవ జానంతి సర్వధా | నమాంసదత్తుపానిష్టా బ్రహ్మవిజ్ఞానినామయం || ౩౮ || ద్ర
 వ్యం శక్యాస్వతస్సిద్ధా విదుషాచైవ కేశవ | యత్ర సుప్తాజనానిత్యం ప్రబుద్ధ స్త్రసంయమి || ౩౯ || ప్రబు
 ద్ధా యత్ర లేవిద్వాన్ ప్రసుప్తత్ర కేశవ | ఎవ మాత్మానమద్వంద్వం నిర్వికల్పం నిరంజనమ్ || ౪౦ || నిత్యం
 శుద్ధం నిరాభాసంచింతా శ్రందపరామృతమ్ | యోవిజానాతివేదాంతైస్సానుభూత్యాచనిశ్చితమ్ || ౪౧ ||
 సౌతివతాన్ శ్రమీనాన్యస్స ఎవగురు సత్తమః || ౪౨ || సవవ వేద విత్త మస్స ఎవ మోచక ప్రద స్స ఎవ మోచ
 కస్య యం సవవ సర్వ కారణమ్ | సవవ సత్త్వ చిద్ధన స్స ఎవ ముక్తిరుత్తమా సవవ భుక్తి ముక్తిదస్స ఎవ సర్వ మ
 మ్యుత || ౪౩ || ఇతి తవ పర మాధౌ సర్వ వేదాంత సిద్ధస్స కలమునివ రాణాం దేవ తానాం న రాణామ్ | ప
 రమభురుష సాత్మన్ముక్తి సిద్ధి ద్యే మయోక్తః పరమ కరుణయైవ సాధిక తేన త్వయోవ || ౪౪ || శ్రీసూతః ||
 ఏవం శిష్యుభగవాన్వాసుదేవో జగన్తయః | స్వమూర్ధ్ని చరణద్వంద్వం శివస్య పర మాత్మనః || ౪౫ ||
 విన్యస్య బ్రహ్మవిజ్ఞానం వేదాంతోక్తం పముక్తిదం | లభ్యా భూమా మహాభక్త్యా వివశోగద్గదస్వరః || ౪౬ ||
 ప్రణమ్య బహుశశ్చీ మాన్ సలిలాద్రా సులూచనః | కృతార్థో భవదీశాన్ ప్రసాదా దేవ సువ్రతాః ||
 ౪౭ || భవంతో పిద్విజా ఏవం శ్రద్ధయా మోచక ప్రదమ్ | విదిత్వా తస్య శుశ్రూషాంకురుద్వం యత్నతస్స
 దా || ౪౮ || యస్య దేవే పరాభక్తియో భాదేవతథాగురా తస్య ప్రోక్తాద్విజా అథాః ప్రకాశం తేమహా
 త్మనః || ౪౯ || ఇతి శ్రీ సాగం దేవహపురాణే సూతసంహితాయాం ముక్తిఖండే పంచ మోధ్యాయః.

జ్ఞానానుత్పత్తికథనమ్.

ఈశ్వర ఉవాచ || అథా తస్యం ప్రవక్ష్యామి జ్ఞానానుత్పత్తి కారణమ్ | శృణు భవం శ్రద్ధయా యుక్తః పరిహరాయ
 కేశవ || ౧ || శివద్రోహస్తు విజ్ఞానానుత్పత్తేయూ లకారణమ్ | శివభక్తా పరాధశ్చ శివజ్ఞానస్య రూపణమ్ ||
 ౨ || త్రిపుండ్రోద్ధా శన ద్యేవస్తదనుష్ఠానవజనమ్ | రుద్రాక్ష ధారణాభావో జ్ఞానానుత్పత్తికార
 ణమ్ || ౩ || తవ ద్రోహ స్త్వదీయా నాం ప్రద్యేవశ్చ జనార్దన | త్వదీయధన వాంచాభజ్ఞానానుత్పత్తికార

యదుపాదేయ ముక్త్యా దివ తుప్తయస్వరూపజ్ఞానేపి ప్రతిబంధక రూపా పరిజ్ఞానేన తత్పరిహార శ్చక్యః | అతస్తదనంత
 రంతవభిధానం ప్రతిజానీతే || అథాతి ఇతి || ౧ || ౨ || ౩ || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || అక్రౌతానామితి-క్రౌతం హి పా

శుపతంజ్ఞానాత్పత్తికారణత్వేనమహతాప్రబంధేనప్రపంచితం || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || అపశబ్దేతిత్వాద్భూతానామేచ్ఛతవేనోపభాషేతవైష్ణవోపావా ఏవయదవ శబ్దవిశ్రూయతే || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ఆచార్యేబాలబుద్ధిరితి ||

ణమ్ || ౮ || బ్రహ్మద్రోహస్త్యదీయానాంప్రద్యేవశ్చజనాదనః | తదీయధవవాంచ్యాచజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౯ || వేదవేదాంతవిద్యేవస్తదధ్యయనవజనం | శ్రోత్రియస్యాపరాధశ్చజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౧౦ || వెదాంగానాంపరిత్యేవస్త్యతీనాంపతధైవచ | పురాణానాంపరిత్యేవోపాధారతస్యతధైవచ || ౧౧ || తేషామధ్యేవవిద్యేవస్తేషాంబాధశ్చకళవ | తేషామథాపహారశ్చజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౧౨ || వామపాశుపతాదీనామశ్రాతానాంపరిగ్రహః | పాంచరాత్రాశ్చిత్తాపిజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౧౩ || శిష్టానామసదారోపశ్చిష్టసంసర్గవజనం | అశిష్టతాచమద్భక్తజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౧౪ || దుష్టత్వైరపిసంసర్గోదుష్టత్వానాంపరిత్యేవ | దుష్టత్వత్వంచభూనాథజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౧౫ || కామఃక్రోధశ్చలోభశ్చమోహాదంభస్తధైవచ | అలస్యమపిమాత్సర్యంజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౧౬ || ధర్మాధర్మకేశ్వరాస్తీత్యేసందేహశ్చతధైవచ | తేషామథావబుద్ధిశ్చజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౧౭ || మాతృసంరక్షణాభావోమాతృద్రోహశ్చకళవ | మాతృసంతాపకారిత్యంజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౧౮ || పితృద్రోహశ్చశుశ్రూషాభావస్తస్యతధైవచ | పితృసంతాపకారిత్యంజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౧౯ || వృష్టివాతాతపక్లేశాద్భూతప్రాప్తస్యవజనం | తద్రక్షకరణంచాపిజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౨౦ || వాపీకూపతటాకాదిచాధస్తజ్జలదూషణం | తథాతజ్జలచోర్యంచజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౨౧ || వ్యాఘ్రోరాదిభీతస్యరక్షణాకరణంతథా | సాధూనాంభయకారిత్యంజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౨౨ || గవాంసంరక్షణాభావోగవాంహింసాతధైవచ | గోప్రచారభూతాధోజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౨౩ || ప్రాణిసంచారమాగ్రస్యనిరోధస్తస్యచాధనమ్ | తత్రకంటకవిక్షేపాజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౨౪ || వశ్యాకర్షణవిద్యేవస్తంభనోచ్ఛాటనాదితత్ | అభిచారక్రియాచాపిజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౨౫ || అక్షద్యూతవివోదశ్చగీతన్యత్రైమమోహనమ్ | అపశబ్దప్రయోగశ్చజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౨౬ || వణాశ్రమైవిశిష్టానామవమానస్తధైవచ | తేషాంశుశ్రూషణాభావోజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౨౭ || పుత్రవిత్రగృహక్షేత్రభ్రాతృబంధుజనేరతిః | అరతిగుణపాదేవజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౨౮ || అభత్యభతక్షేత్రధాతథాభత్యస్యభతణమ్ | అభత్యభతకన్పృష్టిజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౨౯ || పరస్త్రీదశనశ్రద్ధాపరస్త్రీగమనేరతిః | పరస్త్రీగమనంచాపిజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౩౦ || స్వస్త్రీదశనవిద్యేవస్వస్త్రీదశనవజనమ్ | స్వస్త్రీదాధశ్చకల్యాణజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౩౧ || గురోరనిష్టాచరణంగురోర్వివజనం | గురోశ్చసేవాకరణంజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౩౨ || ఈశ్వరేచగురౌదేవేజ్ఞానేవాభక్తిరచ్యుత | తథాస్యగురుసంతానేజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౩౩ || స్వాచార్యాయమహాభక్త్యాస్యదేహస్యానివేదనమ్ | నివేదనంతథాన్యసైక్రజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౩౪ || ఆచార్యేబాలబుద్ధిశ్చనరబుద్ధిస్తధైవచ | అశిష్టబుద్ధిభూనాథజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౩౫ || ఆచార్యసిందాశ్రవణం తద్భాధస్యదదశనం | వివాదశ్చతథాతేనజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౩౬ || ఆచార్యేనీశ్వరజ్ఞానముపేక్షాచతధైవచ | తదుక్తవిస్మృతిశ్చాపిజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౩౭ || అశక్తానామరత్నచతథాశక్తాపరాధనం | అశక్తానాంచనిందాచజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౩౮ || అథాహీనస్యసిందాచతథాతస్యాపరాధనమ్ | తస్యసంకోచసంతుష్టిజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ || ౩౯ || రూపహీనస్యసిందాచతథాతస్యాపరాధనం | వైరూప్యేతస్యసంతుష్టిః

శివవచఆచార్యరూపేణానుగృహ్యతీత్యాగమేషప్రసిద్ధయదాహ || నియోజయతిపరతత్వేనదీక్షయా ఆచార్యయూతిస్సద్భవతాపి || గురుదేవతానామాత్రైక్యంసంభావయన్ సమాహితధీరితి-అతస్సమనుష్యబుద్ధ్యానగ్రాహ్యః || అతఏవవయసాకసియానపిజ్ఞాయస్త్వేనప్రతిపత్తవ్యః || తస్యకృతకృత్యత్వేనవణాశ్రమవిరహాణచకతకవ్యాభా

వాత్ విహితాకరణనిమిత్తమశ్చిత్తమపి తస్మిన్నమంతవ్యమిత్యథాః॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥౩౬॥ ౩౭॥౩౮॥
ఇతిశ్రీమాధవాచార్యనిరచితాయాంసూత్రసంహితాతత్పర్యవసీకాయాంముక్తిఖండేషష్ఠోధ్యాయః -

జ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్॥౩౬॥ సూతః॥ ఎవం మహేశ్వరాద్విష్ణుజ్ఞానానుత్పత్తికారణమ్ । శ్రుత్వా
ప్రమాణంకృతవాక్ భక్త్యాపరమయాసహ॥౩౭॥ భవంతోపిశివజ్ఞానసిద్ధ్యథాంమునిపుంగవాః । పరి
హృత్యైవవతఃధ్వపేతానథాన్విశేషతః ॥౩౮॥ ఇతిశ్రీస్తాండేవహపురాణేసూత్రసంహితాయాంముక్తిఖండేజ్ఞానానుత్పత్తికథనంనామషష్ఠోధ్యాయః.

*
గురూపసదనశుశ్రూషణమహిమా-

ఈశ్వరఉవాచ॥ అథాతస్మంప్రవక్ష్యామితవాహంపురుషోత్తమ । విద్వచ్ఛుశ్రూషణఫలంశృణుశ్ర
ద్ధాపురస్సరమ్॥ ౧ ॥ పురాకశ్చిద్విజశ్చైత్రవశ్చశివణాసమాహ్వయః । పాకయజ్ఞసమాఖ్యస్యతనయః
పాపకమకృత్ ॥ ౨ ॥ తమోభిభూతచిత్తశ్చబ్రహ్మవిజ్ఞానదూషకః । వేదనిందాపరస్సర్వపాణిహిం
సాపరోధమః॥ ౩ ॥ శివనిందాపరస్సర్వదేవతాదూషకస్సదా । ధమనిందాపరస్తద్వద్ధామికస్సా
పరాధకృత్ ॥ ౪ ॥ వణాధమవినిముక్తస్తథైవాశ్రమవజ్జితః । మాతృహాభ్రాతృహతద్వత్పితృద్రో
హీయథాబలమ్ ॥ ౫ ॥ గోఘ్నశ్చైవకృతఘ్నశ్చమహానాస్తిక్యగవితః । తేతదారహరస్తద్వదగ్ని
దోగరదస్తథా॥ ౬ ॥ చండాలస్త్రీపతిస్తద్వన్మధుమాంసాదిభక్షకః । మహాధీరోమహాపాపీచచారపు
ధివీతలె॥ ౭ ॥ పితరస్తస్యమాఖ్యస్యబ్రహ్మలోకగతాఅపి । స్వగలోకగతాశ్చాన్యేవివశానరకం
తాః॥ ౮ ॥ శశివణాపికాలెనవ్యాదిభిఃపీడితోచ్యుత । అపస్తారపిశాచాదిగ్రహగ్రస్తాభవద్భృశమ్॥
౯ ॥ పాకయజ్ఞపితాతస్యమమభక్తిమహత్తరః । నిశమ్యతనయైశాకానిగతప్రాణవత్సుధీః॥౧౦॥
పతితోభూతలెవిష్ణోరోదమానోతిదుఃఖతః । తందృష్ట్వాదేవభక్త్యాఖ్యమునిస్సర్వాథావిత్తమః॥౧౧॥కృ
పయాపాకయజ్ఞాఖ్యంబభాషేవాక్యముత్తమం । ఉత్తిష్ఠోత్తిమనాభేషీఃపాకయజ్ఞభవత్ప్రియం॥౧౨॥
త్వేషుత్రస్యాపివత్స్యామిశ్రేయఃప్రాప్తేస్తుకారణమ్ । శ్రీమద్గోపర్వతేపుణ్యేశివప్రాప్త్యైకసాధనం॥౧౩॥
మౌడశక్రొశవిస్త్రీజేతావన్తాతాయతేవరెశివశక్తిరుమాదేవీయత్రగోపర్వతేశ్వరం॥౧౪॥ ఆరాధ్య
శ్రద్ధయాసంజ్ఞాంచకారపరమేశ్వరే । శక్తిశ్వరఇతిస్వస్యసంజ్ఞయాభవనాశినీ॥ ౧౫ ॥ యత్రశక్తిశ్వరం
బ్రహ్మసమారాధ్యయథాబలమ్ । శక్తిమానభవత్స్పృహజగత్స్తవ్యసాదతః॥ ౧౬ ॥ యత్రశక్తిశ్వ
రంపూజ్యప్రసాదేనపురందరః । అధిపస్సర్వదేవానామభవత్తారకాసురః॥౧౭॥ యత్రశక్తిశ్వరంపూ
జ్యప్రబలోభూన్తహీతలె । ఊర్వశియత్రశక్తిశంభక్త్యాపూజ్యేంద్రవల్లభా॥ ౧౮ ॥ యత్రవాచస్పత్తిగ్నే
వంశక్తిశాఖ్యంయథాబలం । సమారాధ్యాభవస్సాత్మాదేవేంద్రస్యపురోహితః॥౧౯॥ యత్రపూజ్యో
భవచ్ఛక్తశ్శక్తిశాఖ్యంమహేశ్వరం । ఆర్ద్రాయాంనైఋతేసాత్మాదసురాణాంపురోహితః॥ ౨౦ ॥ య
త్రపర్వణిదేవేశందృష్ట్వాశక్తిశ్వరాభిధం । ప్రదత్వాధనమన్యద్వానరస్సాత్మాచ్ఛివంప్రసేత్॥ ౨౧ ॥ య
త్రపుణ్యేమకాలేషుశ్రద్ధయాపరమేశ్వరం । ప్రణమ్యశివభక్తైభ్యఃప్రదత్వాధనముత్తమం॥ ౨౨ ॥ నరౌ
ముక్తిమవాప్నోతిశక్తిశస్యప్రసాదతః । యత్రదృష్ట్వామహాదేవంశక్తిశాఖ్యంధనముదా॥ ౨౩ ॥ దత్వాభో
గానవాప్నోతివిజయంచాపిమానవః । యత్రశక్తిశ్వరందేవందృష్ట్వాసంకల్పపూర్వకం॥ ౨౪ ॥ ప్రదత్వా
ముష్టిమాత్రంవాప్రస్తువాతిలమేవవా । తంసులంబ్రహ్మనిధస్తైవిముక్తిమానవోభవేత్॥ ౨౫ ॥ యత్రస
ర్వమహాపాయుక్తోపిమరణంకతః । నరౌముక్తిమవాప్నోతిశక్తిశస్యప్రసాదతః ॥ ౨౬ ॥ తత్రసాత్మా

హతవ్యత్యేనజిజ్ఞాసి తేపిద్యాప్రతిబంధకారణేజ్ఞానేనతియతోవిద్యోత్పత్తికారణే విద్వచ్ఛుశ్రూషాపాదప్రవృత్తిస్త
త్ఫలజ్ఞానాయతా-అతస్తదనంతరంతదభిధానమితిప్రతిజానీతే॥అథాతఇతి॥౧॥ ౨॥౩॥౪॥ ౫ ॥ ౬ ॥౭॥ పితరస్తస్యేతి
విహితాకరణాదినాహిపితౄణామధఃపతనంస్తర్వతే॥అథమాఖ్యభవాత్తృష్ట్యాఖ్యభ్యపతంతిపితరోహ్యేమాంలుప్ర
సింహోదకక్రియాఇతి ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥
౨౨ ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥

|| ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || ౫౧ || ౫౨ || ౫౩ || ౫౪ || ౫౫ || ౫౬ || ౫౭ || ౫౮ || ౫౯ || ౬౦ ||

ప్రహామోగీసంప్రదంతపారగః | మహాకారుణికోనామ్నాచహనందపరాయణః || ౪౨ || అన్వేశం
చేదవిచ్ఛేదోజ్ఞానాకయజ్ఞస్వస్వమానునా | తంపుష్ట్యాచమహాభక్త్యాప్రణమ్యభువిదండవత్ || ౪౩ ||
తస్యశుశ్రూషణంవిత్సంకురుతితారకంభవేత్ | ఇత్యక్తోదేవభక్తేనమునినాపంకజేక్షణః || ౪౪ || పాక
యజ్ఞానితాపుత్రంశివోనసమాహ్వయమ్ | ఆదాయప్రీతిమాపన్నః శ్రీమద్గోపర్వతంగతః || ౪౫ || పు
నశ్చక్రీష్వరంవిజయంవాపుత్రేణపర్వణి | దృష్ట్వాప్రదక్షిణేకృత్యశ్రద్ధయాప్రోత్తరంశతమ్ || ౪౬ || ప్ర
సాదాత్మ్యసంస్కృజ్ఞజీవన్ముక్తంజగద్గురుమ్ | అతివశాశ్రమంధీరంమహానందపరాయణమ్ || ౪౭ || దృ
ష్ట్వాహృత్ప్రస్థిత్రేతాసహదూమామహముఖముః | ప్రణమ్యదండవద్భక్త్యాపాకయజ్ఞఃకృతాం
జలిః || ౪౮ || సవణంవిజ్ఞాపయామాసపుండరీకదళేక్షణ | సోపిసాక్షాన్తహయోగీమహాకారుణికో
త్తమః || ౪౯ || చ్యాక్ష్మానందానుసంధానప్రమోదేనసహచ్యుత | విలోక్యపుత్రంపాపిత్వం శశివణా
సమాహ్వయమ్ || ౫౦ || శిష్యత్వేనాగ్రహీద్విష్ణోబ్రహ్మవిద్యాబలేనతు | తస్యావలోకనాదేవశశి
వణాస్యకాశిచిత్ || ౫౧ || వినష్టానిచపాపానితన్మరిగ్రహకారణాత్ | కానిచిత్కల్మష్యాస్యసో
పినీరోగతాంగతః || ౫౨ || పునఃకాష్ఠంతృణంతోయంకంచమూలఫలానిచ | దినేదినేనమాదాయగుర
వేదత్రవాన్మునా || ౫౩ || తస్యగోరక్షణంచాపిశశివణాస్సమాహితః | అకరోతైవపాపానినష్టానిసు
బహూనిచ || ౫౪ || పునస్తద్దాత్రశుశ్రూషాంపాదమదకనమచ్యుత | త్రైలాభ్యంగంచవస్త్రాదికోధనం
తాకరోస్తదా || ౫౫ || తేనైవహేతునాశ్చస్య శశివణాస్యకేశవ | మహాత్తరాణిన్ష్టానిపాపానిసుబ
హూనిచ || ౫౬ || తతఃప్రసన్నస్సర్వజ్ఞోమహాయోగీశ్వరేశ్వరః | స్వభుక్తశేషంకారుణ్యాద్దదాతస్మై
ప్రియేణసః || ౫౭ || తద్భుక్తశేషామృతపానశాంతసర్వోపతాపోగురుమాదరేణ | నత్వాచశుశ్రూష
ణమస్యశిష్యశ్చత్రదాతీవమహానుభావః || ౫౮ || తతఃపిసన్నోగురుస్యవిద్యాంత్యశిష్యమేనం శశివ
ణాసంజ్ఞం | ప్రణమ్యవాపంపరిపక్వచిత్తంప్రగృహ్యభూత్యాసితయాస్యదేహం || ౫౯ || ఉద్ధూశ్యత
స్మైప్రదదామహాత్మావేదాంతవిజ్ఞానమునిశ్చితార్థం | బుధ్వాహృషీకేశమవప్రసాదాచ్ఛిష్యోపిమా
మాత్మతయాపరోక్షమ్ || ౬౦ || ముక్తిభవత్తస్యపితాపిష్టోశ్రద్ధాబలేనైవమమప్రసాదాత్ | శుశ్రూ
షయాతస్యవిలక్షణస్య విద్యామహాప్ర్యాశువిముక్తిరూపాం || ౬౧ || పితరస్త్వపరాత్ప్రవిద్యాయాన
రకాజేవసముద్భృతాహరే | కులమప్యస్యపవిత్రతాంగతంపుథివీపుణ్యనతీవిశేషతః || ౬౨ || భుక్త్వా
పురాణేనమహానుభావచందాలకన్యాపిదివంప్రవిష్టా | దష్టాధరాభూధరనాకపుష్పైవిద్యాబలేనా
స్యసుఖంప్రయాతా || ౬౩ || శృణుష్వచాన్యస్పిరియాముదాహరేతవాహమద్యాభివదామిన్ద్దురోః |
విలక్షణస్యాత్ప్రవిదోమహాత్మనశ్చరీరశుశ్రూషణకర్మణఃఫలమ్ || ౬౪ || పురామహాపాపబలాత్పురా
తనానిహత్యచేక్యానుభగాభిధాపతీక | ధనానితేషామతివాంఛయాసదాహరేనమాదాయసుహృజ్ఞ
నైసి || ౬౫ || సదానవగైస్సహపుత్రైస్సృతైఃతథాంబయాభుక్తవతిమహానుభవమ్ | పితాచికా
భిఃపరిపీడితాపురస్సదామహావ్యాధిభిరప్యతీవసా || ౬౬ || నిద్రాపినాభూత్పురుషోతమాస్యాఃకష్టాం
దశామాపసహస్యకీయః | కన్యాగృహంచక్రధరాదివిద్యాన్తుత్పిడితోసోవివశంప్రపీడ || ౬౭ ||
అనేకజన్మాజితపుణ్యకర్మదావిలక్షణంబ్రహ్మవిదంగృహంగతమ్ | విలోక్యసాభూమితలైసమాహితా
ప్రణమ్యతత్పదసరోరుహద్వయమ్ || ౬౮ || స్వాంతర్యుహేశీతలగంధతోయైఃప్రత్యశ్యపాదోదక
మాదరేణ | ఆదాయపితౄసుభగాభిముక్తాపితాచికాభిశ్చసమస్తరోగైః || ౬౯ || తతఃప్రశాంతాసుభ
గానుఃస్థితామహానుభావంపరమాథవచేదినమ్ | అపూపశాలోద్గదనపూర్వకైవకైస్సుశోభనైః
కుంకుమచందనాదిభిః || ౭౦ || వస్త్రేస్సుమాత్త్రేశ్చనుగంధపుష్పైస్తాంబూలవల్లిదళశుభ్రార్వకైశ్చ |
రాభ్యభక్త్యాసహసుప్రసన్నాతంప్రార్థయామాసవరాత్ప్రనిష్ఠం || ౭౧ || తద్దశనేనైవసమస్తరోగతో
విముక్తదేహమహాతీవసమలా | అతశ్చమామామరణాదఃప్రభోబుభుజ్యవాన్యంకరవాణితేషు

౬౦॥ ౬౧॥ ౬౨॥ ౬౩॥ ౬౪॥ ౬౫॥ ౬౬॥ ౬౭॥ ౬౮॥ ఉక్తార్థముపసంహరితి ॥ తస్మాదాత్మవిదగ్ధితి ॥ శ్రూయశ్చేహ ॥
యంయంతోకంమనసాసంవిభాతివిశుద్ధసత్వఃకామయతేయాంశ్చకామాత్ ॥ తంతంతోకంబయతేతాంశ్చకామాన్త
స్మాదాత్మజ్ఞంహ్యచయేద్భూతికామగ్ధితి ॥ ౬౯॥ ౭౦॥ యావానర్థగ్ధిః॥సర్వస్మిన్నుపపండలజలపుత్రేనతిపిపాసారుచ
వానేకూషేయథానకించిత్రయోజనం ఏవంతత్వవిదోవేదేనతత్త్వం పాదితకమభివాన్సకించిత్రయోజనమత్య
థః ॥ ౭౧॥ విద్యైవశ్రేయసీచేత్కిమితివైదైః కర్మాణిప్రపంచేనప్రతిపాదితాని తేషామప్యథావత్సేవాఃఖంవై
ఖ్యవచనమిత్యాశంక్యతితేత్రైలమేవ దృష్టం-యేనదృష్టంకృతంకావీతిన్యామేనవిద్యానధిక్యతానాంసాంసారికసుఖ
యతాతా-లికదుఃఖపరిహారాయచకర్మాణికధితాని - అధిక్యతస్యకుపరమపురుషార్థసాధనతయా విద్యైవశ్రే
యసీత్యాహ ॥ దుర్లభంప్రాప్యేతిశ్లో॥ భూతానాంప్రాణినశ్చైష్టాః ప్రాణినాంబుద్ధిజీవినః । బుద్ధిమత్స్సనరా
శ్చైష్టాఃనరేషుబ్రాహ్మణాదయః ॥ ఇత్యుక్తత్వాన్తమస్యత్వమేవతావద్దుర్లభం తత్రాపిబ్రహ్మవిగ్రహగ్ధితి ॥ బ్రహ్మవే
దఃతదమాంవిగ్రహంత్రైవణికంప్రాప్యేత్యథః॥ వెదాంతశ్రవణాదినా బ్రాహ్మణ్యంబ్రహ్మనిష్ఠతాంబలభ్యామా

నా ॥ ౫౭॥ ఇత్యేవంప్రాథితస్సమ్యక్తయాప్రీతోజనాదకన్ | పార్థివకమకానీతస్తథాచక్రేమతిం
బుధః॥ ౫౮॥ సాపినిత్యంమహావిష్ణోశ్రద్ధయాపరయాసహ | అతివపూజయామాసన్వాత్తనావధనేనస ॥
౫౯॥ వత్సరాణాంత్రయంకృత్వాపూజాంతస్యమహాత్మనః । సుభగాసాతతోజ్ఞానంలభ్యాముక్తాభవ
ద్ధరే ॥ ౬౦॥ తస్యాఃపుత్రాశ్చపౌత్రాశ్చసుహృదోబంధుబాంధవాః | దాసవగాశ్చమాతాచస్వగ
లోకంగతాహరే ॥ ౬౧॥ బహవోబ్రహ్మవిద్వాంసంసమారాధ్యయథాబలమ్ । తేనబ్రహ్మత్వవిజ్ఞా
నంవేదాధఃపవిత్రముక్తిదం ॥ ౬౨॥ అపరోక్షమవాప్యాయామిముక్తాభవబంధనాత్ । యగ్రనిష్ఠ్యంవ
నేజ్ఞానీత్రతాహంసర్వదాస్థితః ॥ ౬౩॥ సుదూరమపిగంతవ్యంయత్రమాహేశ్వరోజనః । ప్రయ
త్నేనాపిదప్తవ్యస్త్రతాహంసర్వదాస్థితః ॥ ౬౪॥ నిమేషంవాతదధఃపాదయత్రజ్ఞానీహరస్థితః | తత్రస
ర్వాణికేథానితిష్ఠంత్యేవనసంశయః ॥ ౬౫॥ యోనిష్ఠబ్రహ్మనిష్ఠస్యకరోత్యజ్ఞానతోపివా । విమూఢ
స్సమమాసిష్టంకరోత్యేవనసంశయః ॥ ౬౬॥ అంబికాయాప్రియాత్యథఃమమజ్ఞానీసదాహరే | బహిష్ఠా
స్సర్వదాసర్వేజ్ఞానీత్వాత్మైవమసదా ॥ ౬౭॥ అత్మనిష్ఠంబహువిష్టోవిభిన్నంప్రపదంతియః | తేమా
దావీవమనుజానాత్రకార్యాచారణా ॥ ౬౮॥ తస్మాదాత్మవిదస్సన్దైఃపూజనీయావిశేషతః | ఇతివేదాంత
వాక్యానామయాథఃస్సంగహేతతు ॥ ౬౯॥ కథితస్సారభూతోయం శేషోన్యోగ్రంధనిస్తరః | శా
స్త్రాన్యధీత్యపేధావీగురభ్యస్యతాన్యపి ॥ ౭౦॥ పలామివధాన్యార్థేత్యజేద్రంధమశేషతః | యా
వాసథఃఉదపానేనర్వతస్సంపుతోదక ॥ ౭౧॥ తావాంశ్చర్యేషువేదేషు బ్రాహ్మణస్యవిజానతః । దుర్ల
భంప్రాప్యమానుష్యంతత్రాపిబ్రహ్మవిగ్రహమ్ । బ్రాహ్మణ్యందమహావిష్టో వేదాంతశ్రవణాదినా ॥
౭౨॥ అతివదౌశ్రమంరూపంసచ్చిదానందమద్వయం | యోనజానాతిసౌవిద్యాన్-దామకృత్తివి
శ్శ్యతి ॥ ౭౩॥ యదాచమకవదాకాశంవేష్టయిష్యంతిమానవాః | తదాశివమవిజ్ఞాయదుఃఖస్యాంతోభ
వివ్యతి ॥ ౭౪॥ బహూనాంజన్మనామంతేమహాపుణ్యవతాంనృణామ్ । ప్రసాదాదేవమద్వాక్యార్థా
నంసమ్యక్సిజాయతే ॥ ౭౫॥ యస్త్వైవేద్యధంజ్ఞానమపరోక్షంవిజాయతే । తద్దేహపాతపక్యంతమే

నంచామానంవసిర్వీద్యాధబ్రహ్మణగ్ధితి ॥ బ్రహ్మనిష్ఠతాబ్రాహ్మణపరాధః త్వేనశ్రుతా ॥ ౭౨॥ ౭౩॥ జ్ఞానవ్యతిరేకేణ
కమకోటిభిరపిముక్తైర్భావమాహ ॥ యదాచమకవిదితి ॥ అవిజ్ఞాయేతిశ్చేదః ॥ ౭౪॥ విద్యానధిక్యతానామపిని
ష్టామానాంవిద్యాపాప్తిద్వారకర్తకారణమస్తీత్యాహ ॥ బహూనామితి ॥ ౭౫॥ నన్యజ్ఞానీవిద్యాముపశేష్టుంసశ
క్నోతిజ్ఞానీతుముక్తస్సోదృశ్యమాత్రంసపశ్యతికముతశిష్యాకతత్కథంవిద్యాసంప్రదాయప్రవృత్తిఃజ్ఞానీనోపివాసం
సారదశానేకేనేదాసింముక్తిరీత్యాహయస్త్విదేహగ్ధితి ॥ విద్యజ్ఞేహంభకవ్యతిక్రమకామేవసావిద్యయానిష్ఠ
త్విః అగంభకాణాంతు విదుషోజీవన్ముక్తస్యదహజగదవభాసాజనయతామాస్థావిరిహితాం భోగాభాసేనైవనిష్ఠ
త్విః ఉక్తంహిప్ర్యాసేన ॥ అనారబ్ధకార్యవశతుపూర్వేతదవశేరితిభోగేనత్వితరేక్షపథిత్యాసంపద్యతగ్ధితి ॥ శ్రూయతేవ ॥
తస్యతావదేవదిరింయావన్నవిమోక్షేధుసంశయ్యగ్ధితివ-అతోజీవన్ముక్తివదౌశ్రమోవిద్యాసంప్రదాయప్రవతక

కర్తవ్యధాన్తిః || ౭౬ || దేహనాశానంతరం సంసారాదశకశక్తే ముతినన్యాయమాహ || పురావీతి || పురావిధియమాశ్రేణ
దశకశక్తే శక్తే ముతినన్యాయమాహ || ౭౭ || ౭౮ || సకించితి తవ కర్తవ్యసరితాతాత్వవక్తవ్యాంతరాభావాచ్చ ||
౭౯ || ౮౦ || ౮౧ || ౮౨ || ౮౩ || ౮౪ || ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవీరచితాయాం సూతసంహితా తాత్పర్య దీపికా
యాం ముక్తిభండే సప్తమోధ్యాయః.

వసంసారదశకశక్తే || ౭౬ || పురావీనాస్త్రిసంసారదశకశక్తే సమర్థతః | కథంకర్తవ్యశక్తే దేహవినా
శామూర్ధ్వమమ్యత || ౭౭ || తస్మాద్భక్తిహృత్సవిజ్ఞానం దృఢం వరమవిగ్రహే | జాయతే ముక్తిదంతు
దంప్రసాదా దేవమమ్యత || ౭౮ || శ్రీసూతఉవాచ || ఇత్యేవ ముక్త్యా పరమేశ్వరోహరః | త్రయీమయో
భీష్టఫలప్రదోన్మణామ్ | త్రైలోచనోబాసహితః కృపాకరో నకించిదప్యహపునర్ద్విజోత్తమాః || ౭౯ ||
సత్యమేదాధకమశేషమమ్యతః | ప్రణమ్యశంభుం శశిశేఖరం శివమ్ | ప్రసాద్యహదాంబుజమాస్తికౌ
హరిస్సవ్యమూర్ధ్వవిన్యస్య కరద్యయేనసః || ౮౦ || అతిప్రసాదేన శివస్య కేశవస్సమప్రసంసార వినిర్గ
తోభవతి || ప్రవృత్త్యదేవోపి ముకుందసంస్మృతాపునస్సు కేంద్రగ్రీరఖలైశ్చ సంవృతః || ౮౧ || వుండరీకపుర
మాపశంకర సుత్రసర్వగణనాయకైస్సహ | పుష్పరాశిభిరహర్నిశం మదాపూజితశ్చ భగవాన్సభాపతిః ||
౮౨ || ఏవం సూతవచస్సృత్వా మునయో విదవిత్రమాః | ప్రణమ్య సూతం సర్వజ్ఞం సర్వదా కరుణాక
రమ్ || ౮౩ || తస్య శుత్రావదేవత్యం మతం వకురస్సమాహితాః || ౮౪ || ఇతి శ్రీ సూతసంహితా
హపురాణే సూతసంహితాయాం ముక్తిభండే సప్తమోధ్యాయః.

వ్యాఖ్యపురేదేహనాముపదేశః.

మునయఉవాచ || ఎవం మహేశ్వరాద్భానం లభ్యా విష్ణుస్సనాతనః | తతః కిమకరోద్విద్యవదకారు
ణ్యః || ౮౫ || ౮౬ || శ్రీసూతఉవాచ || శృణుభ్యంతత్ప్రవక్ష్యామి మునయస్సంశితవ్రతాః | మహాదేవం
మసృజ్యత్యవిష్ణువ్యాఖ్యపురంగతః || ౮౭ || తేనైవైవైదికైస్తాత్రైస్సత్వానుజ్ఞామవాప్యచ | ఆరుహ్య
గరుడం విప్రా అఖిలైరమరైహవారిః || ౮౮ || స్మాయమానో మహావిష్ణుస్సుప్తోవైకుంఠమాపసః | తతస్తంస
వతాలోకేశం శంఖచక్రగదాధరమ్ || ౮౯ || శ్రీపతిం భూపతిం విప్రాస్సురాబ్రహ్మపురోగమాః | ప్రణమ్యదం
డవద్భూజా భక్త్యా పరమయాశహ || ౯౦ || కృతాంజలిపుటాభూత్వా పప్రచ్ఛుః శంకశేఖరమ్ |
దేవాః | భగవన్స్త్రిశ్వరాత్సవంభవతాశ్రుతమమ్యత || ౯౧ || తత్సవంశౌతుమిచ్ఛామో బ్రూహి న
స్సంగ్రహేణతు || విష్ణుః || భవద్భర్తృచ్ఛృతం దేవతద్ధితం సవకదేహినాం || ౯౨ || తథాపినాహం వత్సో
మిశివవప్రవత్సృతి | భవంతః శృద్ధయా సాధకం పుండరీకపురాభిధమ్ || ౯౩ || స్వరాట్పంజ్జస్య దేవస్య
హృత్సరోరుహమధ్యగం | దినేది సధవా పయే పత్యేవామాసిమాసివా || ౯౪ || పద్మైసాంలే ధవాబ్జాం
తేహ్యవరీరవిమోక్షణాత్ | దృశ్యతేప్రాణినాయేన శ్రద్ధయా తస్య ముక్తిదమ్ || ౯౫ || అచిరాత్సర్వపా
పఘ్నంభోగదంభోగకామిసామ్ | ఉపేత్యసుమహాత్రివంతపః కృత్వాసుదుశ్చరమ్ || ౯౬ || శ్రీమ

యథాతథాలబ్ధం శక్యాయా అపి విద్యాయా దేశవిశేషనిబంధనం తేత్రవిశేషనిబంధనం వడత్రహాతిశయం వణ
యతుంతుండరీకపురవాసి సంశివప్రతిజ్ఞాసూనాం దేవానాం విష్ణునా ప్రస్థాపనం వివక్ష్యస్తదభంగమునీనాం ప్రశ్నమవ
తారయతి || ఎవం మహేశ్వరాదితి || ౯౭ || ౯౮ || ౯౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || స్వరాట్పంజ్జస్యేతి శివోహి పంచీకృత
భూతకార్యం సమప్తిరూపం స్థూలశరీరమభిమన్యమానో విరాట్తద్వ్యావకం పంచీకృతభూతకార్యం సమప్తిరూపం సప్త
దశకం లింగశరీరమభిమన్యమానః స్వరాట్ ఉభయకారణమవ్యాకృతమభిమన్యమానస్సుప్తమాడితి ప్రథమఖండే ఎకా
దశాధ్యాయోవణితంత్రస్వరాట్పంజ్జస్య దేవస్య హృత్సరోరుహం హృదయపుండరీకం తన్మధ్యవర్తమానం పురం
పుండరీకపురం || హృదయమితి || హృద్దేశ ఆత్మ అధిదేవమస్తి బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీకం వెత్తి || ఈశ్వరస్సర్వభూ
తానాం హృద్దేశేణానతివృత్తిశుతీస్త్రిపర్యాలాపనయా యస్మిన్నైవ శరీరప్రదేశే శివోనిత్యం విశేషతస్సన్నిహితః స
వివప్రదేశో హృదయపుండరీకం వ్యావకస్య స్వరాట్పరీరస్య మధ్యే వ్యాఖ్యపురే శివోనిత్యం సన్నిహితః తదేవ స్వరాజో
హృత్సరోరుహంతన్మధ్యగతమిత్యధాన్తిః || ౯౬ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || పుండరీకత్వగ

సంకమేనంతతోవిదురిత ||కాతకేపి|| అస్త్రిత్యేవోపబద్ధస్యతస్మాదావప్రసీదతి||౩౦||౩౧||౩౨||౩౩||అతఃపరమేశ్వరో
దేవాన్ప్రత్యాత్మనస్సద్భావమేవతావదాహ || అత్తాతావదీతి|| అస్త్రితావత్సత్వతస్తస్యస్వరూప్రమాణప్రకారవిశే
షాఅతఏవోద్భవతః|| వచ్చిబ్రాహ్మణ్యఅపాఙ్గానంరూపమాహనిరాస్తదగతి|| మాయాతత్కార్యజాతంసకలమా
త్మాపునమాత్మాతుసభగః|| స్త్రిన్పున్ః స్త్రీతః|| స్వేచ్ఛాహిమ్నీతిశ్రుతే||స్వమహిషప్రతిష్ఠితత్వాదనన్యాస్పదగతితదేవత
స్యాపాధారణరూపమత్కర్త|| ప్రమాణమాహస్వంపేద్యగతి||యతోవాచోనవర్తంతే||అప్రాప్యమనసాసహేతి||వా
జ్ఞానసంపదయాతి||నితస్త్రిన్పున్ఃవతిస్వభావమాతఃపరాశంపముఖ్యం||ప్రమాణమిత్యర్థః|| జ్ఞానాతిరిక్తస్యజడత్వేనజ్ఞా
నస్యైవస్వయప్రకాశత్వాత్తస్యవక్షణికత్వాత్ప్రమాపస్యాత్మనోపి తథాత్వమితిభి||మంపునదస్యతి || పూర్ణాదై
తన్యగతి || వృత్త్యవచ్ఛేదేనహిచైతన్యస్యక్షణికత్వమివభవతి || తదనవచ్ఛిన్నంతుపరిపూర్ణం తస్మిన్మిత్యర్థః||
ఇథందురిధిగమన్ప్రయత్నతోధిగమేఫలనాహ || ఆవరదగతి|| ఇథమ్ముక్తరూపస్యజ్ఞాతవ్యస్యతత్వస్యజ్ఞాతు రాత్మనః
సృభక్త్వంవారయతి||సోహమితి||ప్రాక్సృభగ్నూతస్యైవజీవస్యశివతాదాత్మ్యముపాయైర్లభ్యమితికదనభాగితా
అహుః||అముక్తేభ్యవపస్యాత్ జీవస్యచపరమస్యచముక్తస్యతునభదోన్విభేదహేతోరభావతగతి||తాన్వారయతినదేతి||
అత్తాస్త్రీసత్యత్వంస్వసంపేద్యగతి||జ్ఞానత్వంపరిపూర్ణగతి||తత్వమానందగతి||సుఖత్వంసోహమితి ప్రత్యక్షమితి

శంకరః||ప్రగృహ్యపాస్వతీపతిస్సమస్తవేదశాస్త్రసారభూతముత్తమోత్తమః||౨౯|| ప్రదక్షయన్న
మేశ్వరస్సమస్తదేవస్త్రితాస్యనతేనంపముక్తింమహత్తరంమహేశ్వరః | ద్విసప్తహోకరక్షణంమ
హత్తనాంహృదిస్థితోసరిక్షణాన్తహేశ్వరోకదాస్సభాపతిశ్శివః|| ౩౦ || పశుపతితాండవదర్శనాత్పు
రాః పరమముదావితశాపచెష్టితాః | పునరమరామమేశ్వరంప్రణమ్యప్రియవశనంసినయేనసంయు
తాః|| ౩౧ || పప్రచ్ఛః||పరమేశ్వరం పశుపతింపాశ్వస్థితాంపావళిం సవజ్ఞం పరమేశ్వరంశశి
ధరంగం గాధరంసంవరమ్ | విజ్ఞైశంసభిం సురాశ్శృతిగతం సంసారమఃఖాపహం నిర్వణంబో
భగవాన్నివోభిలగురుశ్రోవాచకారుణ్యైః|| ౩౨|| ఈశ్వరః|| వక్ష్యమిపరమంగుహ్యం విజ్ఞైశంసుర
సత్తమాః | యుష్మాకంశ్రద్ధయాసాధకం శృణుస్వంతత్సమాహితాః || ౩౩ || అత్తాతావత్సురాఅ
స్త్రీస్వసంపేద్యోనిరాస్తదః | ఆకంభూణాచైతన్యస్సదాసోహం నసంశయః || ౩౪ || తస్యకాచి
త్సురాశ్శక్తియాకాయాభ్యాస్త్రీవిమోహిసి | అత్తాచిచారవేశాయాంభవత్యేవనచాన్యథా|| ౩౫|| తద
భేదేనసోహ్యత్వాప్రకయేజగతిస్థితః | తస్మిన్ప్రపంచసంసారస్థితస్సర్వసురోత్తమాః || ౩౬ ||
స్వభావాదేవసంతుష్టావాసవాకమణోభః || తతస్తత్తోభయుక్తాత్మా విక్రియోపిస్వభావతః ||
౩౭|| తోభతః||కాలతత్వంస్యాశ్చునః||కాలేనసంయుతః | ఈక్షణాత్పూర్వవత్సృష్టాపునప్రహ్మ

రూపపంచకముక్తంలేనసత్యజ్ఞానానంతానన్దాస్త్రకత్వలక్షణేనరూపపంచకేనాన్యతడదాంతవత్సదుఖా నాత్మత్వ
భిమిప్యదాసేనాఖండైకరసంస్వరూపమువదేష్టవ్యమితిద్రష్టవ్యం||౩౮||ఇత్థమేకరసేతస్మిన్ వస్తునికథం దేహవభాస
జగదవభాసానితత్రతాహ || తస్యకాచితి|| తదాక్రితమాయావిలాసమాత్రమేతత్ తథాత్వంపంచచారజనితజ్ఞానచ
వత్సత్వాదిత్యర్థః||౩౯|| ప్రాకృతప్రతిసందరేనిహిమామాయాయాలపిన్వత్వాత్-కుశలపునఃప్రాదుర్భావ ఇత్యత
అహ||తదభేదేనేతి||గ్రస్తసమస్తప్రపంచామాయాస్వప్రతిష్ఠితత్వాదత్యంతస్థితిర్వికల్పకేనచైతన్యేనవివిచ్యమానాపితాదా
త్మాగ్రధ్యాసాత్తస్మికాశేనైవప్రకాశమానావర్తపవలవ్యక్తపురుషేబ్రహ్మణినిష్ఠశేనంపరీయతగతివివికావభా
సః||రూపమాత్మాప్రాయమేవేప్రపంచచితం-ప్రథమఖండేపంచమాధ్యాయే-తదవస్థాయామయాయాధామూర్ఖం: గ
దుత్తతాబిజమాహతస్త్రిన్మితి||పరిపక్వస్యకర్మణోభోగప్రదానేనక్షణత్వాదితరస్యచాపరిపాకాత్భోగ్యః ప్రపంచ
స్యకలోపిమాయాశబ్ధితేస్త్రిన్మాత్మలీనస్సంసారరూపేణవత్కమానఃపునస్సగఃస్యబీజం||౪౦||సంసారాపగ
పర్యాయవాసనావశాత్ప్రాప్తపరిపాకేనకమణాత్సుభాకార్యాభిముఖ్యంపాపి తాభవతీత్యర్థః || పరిపక్వస్య
కమణఃస్వభావవేదగతిద్వాసనాతోభకత్వంకూటస్థితత్వయోగ్యతోసర్వికారేణాపివికృతవాసనాసంగయోగాద్వి
కారమివ||పాపేరాత్మనాతోభకార్యాభిముఖ్యంనియతగతితాహ || తతస్తత్తోభేతి || ౪౧ || కాలోమాయాత్మ
సంబంధగతిక్తులక్షణః||కాలః ఈక్షణాదితి||కాలకమణసంయుక్తత్వాత్సంవిజ్ఞతలోకాంతస్సజతగతిత్వాదిశుశ్రుక్త

ప్రనాశ్యాప్రాక్షాసగపరంపరాసదృశమేవసగంకరోతి | సూర్యాచంద్రమసౌధాతాయధాపూర్వమకల్పయన్
 దివందృశ్యధీంచాంతరిక్షమధోసువరిత్రాతేరిత్యధః || ౩౮ || సృష్టానుసౌక్యేత్వాదిమాయాతీతపరమాత్మప్రాణకమ
 ప్రకణాజనితలీలాసగప్రవృత్తశుద్ధసత్త్వప్రధానమాయోపాధికఃసృష్ట్యాభూత్వారాజసతామసమాయామయం
 భోక్తృభోగ్యలక్షణం ప్రపంచంసృష్ట్యాతత్తాత్త్వాభిమానంతదగ్రప్రవేశనం విధాయసుఖదుఃఖవయంసంసార
 మనుభవతి || ఇదగ్రసర్వమసృజతయదిదంకించతత్సృష్ట్యాతదేవానప్రాశదిత్యాదిత్రుతేరిత్యధః || ౩౯ || ౪౦ || ఇథంస
 సకతోజీవస్యాపవగప్రక్రియామాహ || పూర్వజన్మైత్వాదినా || జ్ఞానకమణోరుభయోరుక్తత్వాత్ || ౪౧ ||
 ౪౨ || ౪౩ || సమసముచ్చయభిమనీవతనాయప్రసముచ్చయిత్యాహ || సర్వేషామితి || ౪౪ || యమాముపాయ
 మభిధాయవిద్యదవిద్యత్సాధారణముపాయమాహ || మమస్థానత్యాదినా || వారాణస్యాదికేవ్యయః || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ ||
 ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || ౫౧ || సాధ్యేత్రుతిరితి || సభగవఃకస్త్రిప్రతిష్ఠితభివరణాయామిత్యాదికేత్యధః || ౫౨ || ౫౩ || ౫౪ || ౫౫ ||
 ౫౬ || ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవీరచితాయాంసూత్రసంహితాతత్పర్యవసీకాయాంముక్తిఖండే అష్టమోధ్యాయః-

దికంజగత్ || ౩౮ || సృష్టానుప్రాప్య తస్మాత్సూర్యాస్సంసారమండలే | జ్ఞేయజ్ఞాతాదికశుద్ధస్వ
 ప్నతుత్యేమహత్తరే || ౩౯ || అనాద్యం తేవశోభూత్వానురాజకమానురూపతః | విచిత్రాయోగమా
 సాద్యసుఖదుఃఖాదిపీడితః || ౪౦ || పూర్వజన్మాజితాత్పుణ్యాన్నరోభూత్వామహీతలే | మత్ప్రసా
 దేనవేదోక్తంకమకృత్వాదిశుద్ధభీః || ౪౧ || చాగ్రసర్వందుఃఖాశ్యమసిత్యంసారవజితేమ్ | ఇగ
 ణ్మోమమాకాంక్షన్తోయోవాయంయమాత్తమ్ || ౪౨ || వేదేనదర్శితంసమ్యక్సంపాద్యాన్మత్ప్ర
 సాదతః | ఆస్మమాత్రంపరాంముక్తింప్రాప్నోత్వాత్సన్వయంసురాః || ౪౩ || సర్వేషామాత్మజ్ఞా
 నాదేవముక్తిర్నచాన్యతః | జ్ఞానాదన్యత్సురాస్సర్వం జ్ఞానస్యైవసాధనం || ౪౪ || తత్రశాంత్యాది
 కంసర్వమిద్రావణ్నానసాధనం | మమస్థానేచమృతేశుద్ధేవారాణస్యాదికేసురాః || ౪౫ || అయోగ్య
 నాందయోగ్యానాంసరాణాంమరణాత్పరం | విశుద్ధబ్రహ్మవిద్యాయాస్సాధనంసురసత్తమాః || ౪౬ ||
 శ్రీమత్సంచాక్షరోమంత్రోమంత్రాణాముత్తమోత్తమః | సూగ్ధాణాంవేదమాగ్ధాశ్చప్రాప్యైకాం
 ముక్తిరుత్తమా || ౪౭ || దేవతానామహంముఖ్యః స్థానానాంసురసత్తమః | మమస్థానానిముఖ్యాణి
 షాంవారాణసీతథా || ౪౮ || శ్రీకాశహస్తిశైలాఖ్యంశ్రీమద్వృద్ధాచలాభిధం | పుండరీకపురం తద్య
 చ్చీమద్వత్ప్రీకముత్తమం || ౪౯ || వేదారణ్యసమాఖ్యంవస్తానంముఖ్యంసురోత్తమః | ఏషాంముఖ్య
 తమాఖ్యాతాశ్రీమద్వారాణసీపురి || ౫౦ || పుండరీకపురమప్యతిప్రియంపితృస్వసురసత్తమామహ |
 భుక్తిముక్తికరమాశుదేహానాంభక్తిలభ్యమతిశోభనంసదా || ౫౧ || అస్తాభిస్సురసత్తమా అభిహితంవి
 జ్ఞానమత్యద్భుతంముస్తాభిముఖ్యంపుంగవైరపితథాసర్వాధఃపారంగతైః | మద్భుక్తైరతిశోభంపు
 రమదంసుసేవనీయంనరైర్ముక్త్యర్థం పరమాప్రితేరితపరాసాధ్యేత్రుతిర్వక్తిహీ || ౫౨ || శ్రీసూతః ||
 ఎవంమహేశ్వరస్సాత్మాచ్ఛీమద్రసభాపతః | దేవదేవోజగన్నాథః పశుపాశపమోచకః || ౫౩ ||
 అమూయాంలైకసంవెద్యస్సాక్షీసర్వస్యసర్వదా | అంబికాసహితశ్శ్రీమాన్ ప్రోవాచజ్ఞానమత్త
 మమ్ || ౫౪ || దేవాశ్చబ్రహ్మవిజ్ఞానంవేదాంతోద్ధంవిముక్తిదం | శ్రుత్వాసర్వేష్వరాద్విప్రాప్రణిపత్య
 మహీతలే || ౫౫ || తాకితైవైకాదికైస్తోత్రైస్తుత్వాభక్త్యాసభాపతిమ్ | పూజాంపచక్రేరేదేవాశ్చీమ
 త్పంచాక్షరేణవై || ౫౬ || ఇతిశ్రీసాగందేవహపురాణే సూత్రసంహితాయాంముక్తిఖండే వ్యా
 కుప్తేరేదేవానాముపదేశకథనంనామ-అష్టమోధ్యాయః. ... *

—* ఈశ్వరస్వత్తదర్శనమ్. *—

మునయడఃకుః || భవతాకథితంసర్వం సంతేపాద్విస్తరాదపి | భవస్ప్రసాదాదస్తాభిర్విజ్ఞేతంవవివత్కుః ||
 ౧ || తథాపిదేవదేవస్యశివస్యపరమాత్మనః | విశ్వాధికస్యరుద్రస్యబ్రహ్మసస్యసాక్షిణః || ౨ || నటనంద్రజ్ఞుమి
 ముక్త్యుపాయజాతమధ్యేభగవన్నుత్తదేశానస్యైవసుకరత్వంసులభత్వంమహాఫలత్వంవచిన్యతాంముసీనాంతహ
 వాయుగోచరశ్చమవతారయతి || భవతేతి || ౧ || ౨ || ౩ || పృథ్వముపాయంబ్రువాణస్సుతప్రత్యప్రత్యయదార్ధ్యాయపూర్వ

వృత్తముదాహరణి॥ పురానందీశ్వరమిత్యాది॥౪॥౫॥౬॥ కైలాసైత్యంశసతోపితతనస్యరశనందులభభుతియ
ప్రస్థానేసులభంతదాహపుండరీకపురగతి॥౭॥సాపితంబాగౌర్యపి॥౮॥పుండరీకపురైదర్శనలాభోపాహమాహయేషా
మిత॥౯॥౧౦॥౧౧॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ దండనతనమిత॥ దండప్రకృష్టైర్న
హితంహయోతకృషణనిమిత్తమవశఃప్రవృత్తంవృత్తమిత్యర్థః॥౨౨ ౨౩॥ భవాన్నివాకహకగతి- అతఏవహి వహః

చ్చామశ్శంకరస్యాంబికాపతేః । అతఃకారుణ్యతోస్తాకం తనుపాయంవదాద్భుతమ్ ॥ ౩ ॥ శ్రీసూతః ॥ శృణు
ధ్వంతప్రవత్సైమిశ్రద్ధయావేదవిత్తమాః । పురానందీశ్వరం ధీమానవృచ్ఛచ్చాచకోమునిః ॥ ౪ ॥ సోపి
కారుణ్యతశ్రీమాన్మందీవేదవిదాంవరః । శానకాయాబ్రవీన్నత్వామహాదేవంఘృణానిధిమ్ ॥ ౫ ॥ నందీశ్వరః॥
కైలాసేసంధ్యయోశ్శంభుః కరోత్యానందనతానమ్ । తచ్చివాకేవలంపశ్యత్యన్యస్తతనపశ్యతి ॥ ౬ ॥ పుండ
రీకపురైద్రదశ్శానకానందనర్తనమ్ । శ్రీమదభిసభామధ్యే కరోతిభగవాన్సదా ॥ ౭ ॥ తత్రాపికానకాంబా
సాసూరిందోఽఘ్నైశ్వరోపివ । తైతపాలామయాసార్థంపశ్యత్యవ్యోనపశ్యః ॥ ౮ ॥ యేషాంప్రసాదోదేవ
స్యశానకాస్త్రిమహత్తరః । తేషిపశ్యంతితత్రైవమహానతానమైశ్వమ్ ॥ ౯ ॥ తస్తాత్ప్రసాదసిద్ధ్యర్థ శానక
శ్రద్ధయాసహ । పుండరీకపురంగత్వారవాచాపస్థితేనతి ॥ ౧౦ ॥ అద్రాకాయాంపాతరెవత్వంశుచిర్భూత్వా
సమాహితః । శివగంగాభిధేతైర్ధేస్నానంకృత్వావహత్తరే ॥ ౧౧ ॥ యథాశక్తిధనంధాన్యందత్వావృద్ధానసూ
యవే । ఉపావృదిసమేకంవాశ్రీమూలస్థాననాయకం ॥ ౧౨ ॥ భక్త్యాపదక్షిణీకృత్యప్రణమ్యసువిదండవత్ ।
శ్రీమత్ప్రచాక్షరంశంత్రం జపిత్వాయుతమాదరాత్ ॥ ౧౩ ॥ దీపేనమునెబ్బాంతే స్నానంకృత్వా యథాపు
రా । ప్రణమ్యదేవమిశానంశ్రీమూలస్థాననాయకమ్ ॥ ౧౪ ॥ పునర్నిత్యంమహాభక్త్యాశ్రీమదభిసభాపతిః ।
ప్రపక్షిత్రయంకృత్వా ప్రణమ్యభువిండవత్ ॥ ౧౫ ॥ శ్రీమత్ప్రచాక్షరంశంత్రంజపిత్వాపూర్వవత్పునః । ప
త్సరాంతేయథాశక్తి ధనందత్వాసభాపతేః ॥ ౧౬ ॥ పూజాంపంచాక్షరేదేవకురుత్రద్ధాపురస్సరమ్ । పునః
ప్రసాదస్తేతస్యభవివృత్త్యేవశానక ॥ ౧౭ ॥ బహవోదేవదేవస్యన్యత్తమస్యప్రసాదతః । దృష్ట్వాస్యవాంఛితం
సర్వం ప్రాప్తవంతోమునిశ్వరాః ॥ ౧౮ ॥ శ్రీసూతః ॥ ఎవంశ్రమ్యనందీశవదనంశానకోమునిః । సర్వంకృత్వా
క్రమేజైవశ్రద్ధయామునిసత్తమాః ॥ ౧౯ ॥ ప్రసాదేనమహేశస్యనర్తనంసర్వసిద్ధిదమ్ । దృష్ట్వాచాభిసభా
మధ్యేభవాన్యాసమాశానకః ॥ ౨౦ ॥ అతీవశీతిమాపన్నస్సోత్తైస్త్రిస్తామధాబలమ్ । భక్త్యాపరవశోభూత్వా
కంచితాగ్రలంఘమామునిః ॥ ౨౧ ॥ పునశ్చదృష్ట్వాదేవేనంవృత్తంశందేవనాయకం । ప్రమోదేనస్వయంవిప్రా
అకరోద్దండనర్తనం ॥ ౨౨ ॥ దేవదేవోపిసంతుప్తశ్శానకాయద్విజోత్తమాః । ప్రాహగంభీరయావాచాశా
నకత్వంమహామునే ॥ ౨౩ ॥ వేదానామాదిభూతస్యయుగ్వేదస్యమమాజ్ఞయా । భవాన్నిర్వాహకస్త్రశాకల్య
స్యవిశేషతః ॥ ౨౪ ॥ ఎవమాజ్ఞాపితస్తేనశివేనమునిసత్తమః । శానకోభగవాన్నిప్రాస్తధానివాకహకోభవత్ ॥
౨౫ ॥ తస్యశిష్యస్తువిశేంద్రాస్తద్వాక్యా దాశ్వలాయనః । పూర్వోక్తేనైవమాగేణ దేవదేవంత్రిశంబ
కం ॥ ౨౬ ॥ సమారాధ్యమహాభక్త్యాకృతకృత్యోభవత్తథా । ఎవంపూర్వోక్తమార్గేణ శ్రద్ధయాభహ
వోజనాః ॥ ౨౭ ॥ దృష్ట్వాదభిసమామధ్యేనర్తనంశంకరస్యతుక్తాథాకవేదవిచ్ఛేదాంతిభవన్నచిరేణ
తు ॥ ౨౮ ॥ శ్రీమదభిసభామధ్యే నృత్యంతం దేవనాయకం । దృష్ట్వాప్రణమ్యమేధావీప్రసాదేనశివస్య
తు ॥ ౨౯ ॥ అభవత్సూత్రకృద్విప్రాశ్శానకస్సమహామునిః । తస్తాద్భవంతోపిపురోక్తవత్కనాశివస్యన్య
త్తంశివయానిరీక్షితం ॥ ౩౦ ॥ దృష్ట్వామహేశస్య శివస్యశూరినః । ప్రసాదమాత్రేణముక్తిభాగినః । శు
ణితపరమతత్వప్రాప్త్యపాయోమయోక్తః సకలగురువరాణాముత్తమోవ్యాససంజ్ఞః ॥ ౩౧ ॥ అవదదతి
రహస్యంమేపురాశ్రద్ధయేవప్రవరగుణనిధానః పద్మనాభాంశభూతః । ఎవముక్త్యామునీందేభ్యస్సూతః

ప్రతేహోత్రప్రయోగస్యనివాహకేనశ్శానకేనకృతఃశాకల్యస్యేతి॥శాకల్యకృతపదవిభాగానుసారేణహిశానకః॥ము
గ్విధానబృహదైవతామహావ్రతప్రయోగాదిగ్రంథానకాశీదిత్యర్థః॥౩౨॥ నకేవలంస్వయమకాశీతిగ్రంథస్యశిష్య
మాశ్వలాయనమపి తథాకరణేనియుక్తవా॥౩౩॥ సతీశ్వలాయనోపితథాకృతవాన్త్యాహ తద్వాక్యాదాశ్వలా
యనభిత్యాది ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ ౪౨ ॥ ౪౩ ॥ ౪౪ ॥ ౪౫ ॥ ౪౬ ॥ ౪౭ ॥ ౪౮ ॥ ౪౯ ॥ ౫౦ ॥ తద్వాక్యంవ్యాసవాక్యం॥

వ్యాఖ్యపురస్థానా శయవిషయం || ౩౪ || ౩౫ || రోద్రనక్షత్రేతదాకాయాం || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩, ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || ౫౧ || ౫౨ || ౫౩ || ౫౪ || ౫౫ || ౫౬ || రోదయశివస్వమంతకాలభిత్తిరుదః - రుతోనాదాదేతద్ద్రావణ్యతీతివాదుః | రుత్యావేదాన్తనాధమాదీకబోధయతేపాపయతీతివారుదః || రుత్యాప్రణవరూపయాస్యాత్మానం ప్రాపయతీతివారుదః | రోదాయమాణోదవశ్చప్రపితమత్యాశీతివా || రుదంసంసారదుఃఖం ద్రావణ్యతీతివా || అశుభద్రావకోవా- రుదశబ్దం రాతిదదాతీతివా || ప్రాణోరుద్రభితివా | రుతంశబ్దం వేదాత్మానం బ్రహ్మ

పారాణికోత్తమః || ౩౨ || కృష్ణద్వైపాయనంవ్యాసంసప్తారశ్రద్ధయాసహ | ఎతస్మిన్నంతరేశీమాన్తహాకారుణికోత్తమః || ౩౩ || కృష్ణజనీసోత్తరీయత్రావౌధేనవిరాజితః | భస్తోద్భూతీతసర్వాంగస్తథాతిర్యక్తీప్రండధృక్ || ౩౪ || రుద్రాక్షమాలాభుణోజపన్వంచాక్షరంముదా | శిష్యేస్తాద్యగ్విధేయకొమహత్వాస్వయమాగతః || ౩౫ || తంద్యవ్యాప్యపరమప్రీత్యాప్రణమ్యభువిదండవత్ | సూతస్సశిష్యేర్మునిభిస్సహసశ్యవతీసుతం || ౩౬ || తత్త్వాదపంకజద్వంద్వంధూయశిరసిక్రమాత్ | చక్షుషోహ్యూదయేదైవసంతోపాద్గద్గద్స్వగ్వరః || ౩౭ || పాదప్రత్యాశనకృత్వాపఃత్రంకజ్జలంపునః | పీత్యాయధార్మంసంపూజ్యవ్యాసంశిష్యగణావృతం || ౩౮ || తద్వాక్యంవెదవత్సత్యంసశిష్యాన్వేదవత్తమాక | శ్రావయిత్వామహాధీమాన్సహతేనాభిలైరపి || ౩౯ || శ్రీమద్వాక్యపుపురందివ్యచవాచుఃపురుషార్థదం | పునస్సర్వేముఃశ్రేష్ఠా వెదవ్యాసపురోగమాః || ౪౦ || చాపిసూర్యేస్థితేరాదేనక్షత్రేశ్రద్ధయాసహ | స్నానంకృత్వావహతీర్థే శివగంగాభిధేవరే || ౪౧ || యథాశక్తిధనంకత్వా బ్రహ్మకానాంమనీషీణాం | ఉపోమ్యైకదినంసృజ్యైశ్రీమాలస్థాననాయకం || ౪౨ || ప్రదక్షిణత్రయంకృత్వాప్రణమ్యధరణీతలే | షడక్షరేణమంత్రేణ శ్రీమాలస్థాననాయకం || ౪౩ || సమారాధ్యాయుతంసత్యంజపిత్యామంత్రముత్తమం | వత్సరాంతేదతీర్థేస్మిన్బ్రాహ్మస్నానంషహశ్చరే || ౪౪ || ప్రదత్వాపూజ్యదేవేశంశ్రీమాలస్థాననాయకం | తత్సన్మహాపతింసత్యంప్రణమ్యధరణీతలే || ౪౫ || మంత్రంషడక్షరంసత్యంజపిత్యామంత్రమాదరాత్ | వత్సరాంతేధనంకత్వా బ్రహ్మకానాంయథాబలం || ౪౬ || శ్రీమత్పంచాక్షరేణైవసతారేణమహేశ్వరం | పూజయామాసురత్యంతంశ్రద్ధయైవసభాషణం || ౪౭ || తతఃప్రసన్నోభగవాన్మహేశ్వరోమునిశ్వరాణామపిశృష్టిగోచరః | ప్రసన్నతమానాభవచచికాపతి స్సాస్త్రవైద్యుతసభాపతిశ్శివః || ౪౮ || వ్యాసాదయోవేదవిదోహారంతం దివాకరాణామపికోటికోటిభిః | సమానతేజసరామతీననిర్మలంవిశాలవక్షస్థలమోర్విహరిణం || ౪౯ || దృష్ట్వాప్రమోదేన షహత్రరేణప్రణవ్యసర్వేభువిదండవత్పునః | ప్రజప్యథక్త్యావిశాచిచేష్టితానివృత్తబంధాభవన్ప్రసాదతః || ౫౦ || పుష్పకృష్ణిరభవన్మహత్తగాస్త్వస్త్రిమంగళపురస్సరాపిత | కామాశాదిభిరపూరితంజగత్తోషితాఅపిసురాసురాజనాః || ౫౧ || అగతాఅపిసురాసురాజనాఅపసరోభిరభిలైరనుత్తమైః | శంకరశ్చభగవాన్సభాపశిస్సర్వలోకహితకామ్యాయంబయా || ౫౨ || సహపరికరబంధంవేదమంత్రేణకృత్వానిభిలభువననాభోనీలకంఠస్త్రినేత్రః | సకలజనసమూహేస్సేవ్యమౌనస్వభక్తైస్తనయయుగళయుక్తానందినానందితేన || ౫౩ || మహూత్సవఃసోదేగభగవాన్సరమేశ్వరః | పుండరీకపురంపుర్యాప్రాదక్షిణ్యక్రమేణసః || ౫౪ || చరిత్యాశివగంగాయాంశివస్తాండవపండితిః | స్నానంకృత్వాదదోర్ధ్వంసర్వేపాంప్రాణివాంహరః || ౫౫ || సురాసురాదయోప్యప్తించ్చివగంగాభిధేవరే | శ్రద్ధయాసన్నిధౌతస్యస్నానంకృత్వాయథాపథి || ౫౬ || ధనంధాన్యంవస్త్రంవతిలం గాంధూమిముత్తమాం | ప్రదత్వాశివభక్తేభ్యశృంకరంశశిభూషణం || ౫౭ || నీలకంఠవిరూపాక్షంతుష్టుపుశ్చసురాదయః |

జేకల్పాదాదాతీతివారుదః || మన్యవేమన్యః కొభః క్రోధాత్మికాతవశక్తిః శాంతరూపాభవత్ || మూచాధిష్ఠభక్తానిభిక్తవిషయేతస్యోపసంహారంప్రాథమ్యతే || ఏవమిహ్వాచపి వేదితప్యం- ఉతోతభితినిపాతోపిచేష్టిథేవత- తే-తవభవవేదేవస్యేవవే || శాఖాంతరేతస్యచేవస్యాగ్నిరనింసోషశ్యల్యంబ్రహ్మస్తేజనంవరుణః || వరాణిన్యాసీత్ || ఏవంరూపాక్షైవకీదేవస్యేమః || ౫౮ || తేధన్యసేధనుషేవమోస్తు || నకశైలోదేవస్యధనురితి పారాణికావదంతి-మహాభారతే | సకృత్వాధనురోకారంసావిత్రింజ్యాంమహేశ్వరభితి || ధనుశ్చబ్రహ్మసర్వాయోధన్యశబ్దః-ఉతలపిచ-తవచాహుభ్యామపినమోస్తుప్రసిద్ధౌ బాహుసద్వివచనంమాంత్రంబహవోహిదేవస్యబాహవః ప్రకృతశిరశరాసనాభిప్రాయం

వాసన్వేషాంశ్యసనానామన్యమూలమితి॥ తస్మై చైవార్యం చ మస్కారః కృతః॥ తతస్సాత్మాద్వ్యసనకారిత్యాన్వన్యః
 ప్రథమంచ మస్కృతః॥ అనంతరమిమంసమస్కృతాభిషుసమనంతరంతదుపాదానభూతాయధనుషే నమస్కారం
 ప్రాయుజ్య॥ తతస్తదభిషువ్యాపృతౌచాహూతికచిదాహుః॥ ఎతేమన్యప్రభృతయోదేవన్యబోధనపశేషాః॥
 క్రోధాఃకార్యకారిత్యాత్మతద్వ్యవేనసియాంశ్యంతి॥ ౫౮॥ ౫౯॥ గ్రీవాదేతిగ్రీవఃకాలగ్రీవః - గ్రీవారిశ్మయః
 ఉదయాత్ప్రకృష్టకక్షాణావస్తంశ్చశోనీలాశ్మయః॥ యద్వాసీలగ్రీవఃనీలకంఠః॥ సహస్రాత్మాయఅనేకచతు
 శ్శే-మన్యురూయశ్రేష్ఠతమా-అయన్త-చాదిత్యావధిసంజ్ఞా-యంవసాస్సంప్రసారణంహాస్వః॥ ౬౦॥ ౬౧॥ హరికే
 శా-యహరితవర్ణకేశా-య-భావే-షా॥ ౬౨॥ పుష్టానాంవాక్పష్టజ్ఞానభష్టాదీచాంవశపుష్టానాంపతయే-వాక్పష్టి
 జ్ఞానపుష్టిన్నరీపుష్టిరింత్రపుష్టిర్పూహపుష్టిప్రజాపుష్టిపశుపుష్టి-గామపుష్టిధర్మపుష్టిర్ధనపుష్టిరితి॥ తేత్రా
 ణాంపతయేనరిరికాంరక్షకాయాశ్రూయతేహి-యద్రోజనానాంహృదయేసన్నివిష్టాంతి॥ ౬౩॥ అతతాయస్వరూపాయ
 అతలేనఅధిశ్ఠేనధనుషాజగవతత్యాతతాయా॥ అతోజిః॥ రోహితాయలోహితవర్ణాయ॥ స్థితయేగృహాది

నమస్తైగురమన్యఃఉతోచితవవేనమః॥ ౫౮॥ నమస్తైఅస్తుధన్వనేచాహుభ్యాముతతేనమః॥ యాతేరుద్రశివా
 తనూకఘారాస్యైవమోనమః॥ ౫౯॥ నమోస్తురీలగ్రీవానసహస్రాత్మాయతేనమః॥ సహస్రబాహవేతు
 భ్యం నమోమీధుప్తమాయతే॥ ౬౦॥ కంఠినేనమస్తుభ్యంకాలరూపాయతేనమః॥ నమస్తైచాతశస్త్రాయన
 మస్తైశూలపాదయే॥ ౬౧॥ హిరణ్యపాణయేతుభ్యంహిరణ్యపతయేనమః॥ నమస్తైవృక్షరూపాయ హరికే
 శాయతేనమః॥ ౬౨॥ పశూనాంపతయేతుభ్యంపథీనాంపతయేనమః॥ పుష్పానాంపతయేతుభ్యంతేత్రా
 ణాంపతయేనమః॥ ౬౩॥ అతతాయస్వరూపాయవనానాంపతయేనమః॥ రోహితాయస్థితయేవృక్షా
 ణాంవశయేనమః॥ ౬౪॥ నమస్తేమంత్రిణేసాత్మాత్మాత్మాణాంపతయేనమః॥ ఓషధీనాంపతయే నమ
 స్సాత్మాత్పరాశ్మనే॥ ౬౫॥ ఉద్యైర్హూషా యదేనాయపత్తీనాంపతయేనమః॥ సత్త్వానాంపతయేతుభ్యంవ
 నానాంపతయేనమః॥ ౬౬॥ సహమాహాయశాతాయశంకరాయనమోనమః॥ అధీనాంపతయేతుభ్యంవ్యాధీ
 నాంపతయేనమః॥ ౬౭॥ కకుభాయనమస్తుభ్యంనమస్తేస్తువంశిణే॥ సైవానాంపతయేతుభ్యంకృత్రిమామ
 నమోనమః॥ ౬౮॥ తస్మైరాణాంనమస్తుభ్యంపతయేపాపహరిణే॥ వంచలేపరివంచలేస్తాయూనాంపత

నాంరూత్రేజగద్వహనిరూత్రేవా॥ ౬౯॥ మంత్రితేనంత్రాఃపంచబ్రహ్మదయఃతద్వతే॥ కత్తాణాంకక్షగహనా-
 దేశగహనా-భాషాగహనా-ధర్మాధర్మాదిగహనాతేషాంపతయే-యద్వాగిరినదీగహ్వరగుల్మదయశ్చకత్తాః
 లేషాంస్వామినేతత్థితానాంరక్షకాయా॥ ఓషధీనాంపతయేగ్రామ్యాణామారణ్యానామోషధీనాంపతయే
 ఓషాంతంపాకాంతంధీయంతభిశ్యోషధయః॥ అథవాస్తాసుమూర్తిమసోమఓషధీకస్తద్రూపాయ॥ ౬౫॥ ఉద్యై
 ఘోషాయఉద్భిత్తశబ్దామేఘాదయస్తద్రూపాయ॥ పత్తీనాంపతయే-ఎకోరథోగజశ్చైకోనరాః పంచపదాత
 యః॥ త్రయశ్చతురగాతశ్చైవపత్తిశ్యభిధీయతే॥ తాసాంస్వామినే-అథవాపత్తీనాంపదాతీనాంపతయేసత్త్వానాం
 సహసీదతాంమహాప్రవధగణానాంతేషాంపతయే॥ ౬౬॥ సహమానాయసహమక్షణేఅభిధవెభ్యంవసి॥ స్వస్యా
 భిధవతేధక్తానామపరాధంక్షమమాణాయ॥ ౬౭॥ కకుభాయకకుభమిషహన్నామ-కకుభంరూపంవృషభస్యరోచలే
 ఇతిదర్శనాల్భకారచ్ఛాంబసః॥ సైవానాంపతయేస్తేనాశ్చీరాఃలేషాంపరివృథాయ॥ ౬౮॥ వంచలే-ప్రలంభకారి
 ణే-వంచలేగచ్ఛతేవంచిత్యర్థః॥ పరివంచతేపరితస్సవ్రగచ్ఛతే॥ స్థాయూనాంశబ్దచారిణోయేవస్త్రాదీనహగంతి

* పాతాంతరిం- కకుభాయ- కకుభోదిశః తావాసన్వేవాస్యసంకీర్తిత్యాదిత్యాదచ్-తస్మై॥

కపటసాధువేషాయేతేస్తాయవః|తస్మై నమః|| వస్తుధన్వనేస్తాయానామిత్యాదౌదర్శనాత్పత్రవసకారలోపః|క
లలోకపాలజనానాం లేషాం పతయేనమః|| ౬౯ || సీచేరవేనిభృతంసితరాంవాచరణశీలాయ || ఆరణ్యపతయేఅర
ణ్యప్రీతివాసినాం స్వామినే- ఉష్ణీషిణే యజమానమూతకాయే|| ౭౦ || ౭౧ || ౭౨ || ౭౩ || ౭౪ || ౭౫ || ౭౬ || *

ఇతి శ్రీమతాగ్రీవిలాసక్రియాశక్తిపరమభక్తశ్రీమత్ప్రీయంబకపదాబ్జసేవాపరాయణేనోపనిష

వ్యాగప్రవర్తకేన మూఢవాచార్యేణవిరచితాయాం సూతసంహితా తాత్పర్యదీపి

కాయాం ముక్తిఖండే నవమోధ్యాయః.

ముక్తిఖండస్సమాప్తః.

యేనమః|| ౬౯|| నమోసిచేరవేతుభ్యంఅరణ్యపతయేనమః | ఉష్ణీషిణేనమస్తుభ్యం నమస్తేపరమాత్మనే ||
౭౦|| విస్తృతాయనమస్తుభ్యం ఆసీనాయ నమోనమః | శయానాయనమస్తుభ్యం సుమప్తాయనమోనమః ||
౭౧|| ప్రబుద్ధాయనమస్తుభ్యం స్థితాయపరమాత్మనే | సభారూపాయతేస్త్వం సభాయః పతయేనమః ||
౭౨|| నమశ్శివాయసాంబాయబ్రహ్మణేసర్వసాక్షిణే | సూతఉవాచ || ఎవంసురాసురైరన్యైశ్చంకరోభి
ష్టుతఃపునః || ౭౩ || కృత్వాప్రసాదంసర్వేషాంతత్రైవాంతహింసోభవత్ | అస్యతీర్థగ్య మాహాస్మ్యం
స్థానస్యచనభాపతేః || ౭౪ || యోవైత్తిశద్ధయాతగ్యసిద్ధామక్తిర్మహాత్మనః | యఃపఠేచ్ఛృణోయదాన్వి
షిముక్తిఖండమిదంముదా || ౭౫ || ససాక్షాన్ముక్తిమోక్షాతిప్రసాదేనసభాపతేః | నమోవ్యాసాయగురవేమ
మజ్ఞానప్రదాయినే || ౭౬ || నమశ్శివాయసాంబాయసాక్షిణేప్రత్యగాత్మనే || ౭౬ || ... *

ఇతి శ్రీసాగందేమహాపురాణే సూతసంహితాయాం ముక్తిఖండే

ఈశ్వరశృత్తదశానంనామనవమోధ్యాయః.

ముక్తిఖండస్సమాప్తః.

శ్రీ శంకర

గురుభ్యోనమః.

సవ్యాఖ్యానం సూత్రసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం ప్రారంభః.

—(*) సవ=వేదాంతాథ=సారప్రశ్నః. (*)—

హరిః ఓమ్ | ఐశమాద్యంతనిముక్తమతిశోభనమాదరాత్ | నమామివిగ్రహం సాంబంసంసార
విషభేషజమ్ || ౧ || సత్రావసానేనన్నద్ధాస్సర్వవేదాథావేదనే | సర్వలోకహితేయుక్తాస్సారా
సారవివేకినః || ౨ || స్వాధ్యాయాశ్రయనేయుక్తాస్సర్వస్థితాసుశిశ్చలాః | సర్వోద్రవనిముక్తాస్సర్వ
శత్రువివజితాః || ౩ || అభ్యాగతానామాతానామతిధీనాంక్షియంవదాః | మైత్ర్యాకరుణయా
యుక్తాఃకుమతావప్యుపేక్షకాః || ౪ || పరపుష్పామహాప్రీతాఃప్రాజ్ఞామానవివజితాః | గవాంశు
శూక్ష్మణేయుక్తాః గురుశుశ్రూషణైరతాః || ౫ || వృద్ధసేనాభిసంపన్నావేదవిత్పూజనేరతాః | ఋ
జవోమృదవస్సద్ధాస్సర్వద్వంద్వఃవజితాః || ౬ || రుద్రాక్షమాలాభరణాస్సితభస్మావకుంతితాః |
త్రైపుండావశిభిడికపాతాః జటావల్కలసంయుతాః || ౭ || లింగాచారపరానిత్యంశివస్యామితతేజ
సః | శివాభిమానసంపన్నాశ్శిశుభక్తిపరాయణాః || ౮ || శివశబ్దజపధ్వస్తపాపపంజరసుందరాః |
సంసారవిషవృక్షస్య మూలచ్ఛేదనతత్పరాః || ౯ || శ్రౌతస్మాతకసమాచారాస్సర్వైగోత్రవక్షయోవ
రాః | వ్యాసప్రసాదసంపన్నఃశ్వజ్ఞానమహోదధీమ్ || ౧౦ || విశ్వాత్మవేదినంసాక్షాద్విధ్వస్తభవకా
ననమ్ | స్మృత్యాభక్త్యామహాత్మానంశుష్టుపుస్సుతమంత్రమమ్ || ౧౧ || ఏతిస్త్రిన్మంతరైశ్రీమాంకమహా
కారుణికోత్తమః | సర్వజ్ఞస్సర్వభూతానామభీష్టఫలదఃప్రభుః || ౧౨ || ప్రాదురాసీన్మహాలేఖారా
శ్రౌసూర్యివస్వయమ్ | తంద్యష్టామునయస్సర్వైస్త్రితాగద్గదస్వరాః || ౧౩ || ప్రణమ్యదండవద్భూ
మాదత్వాతస్యాసనుపరం | పాదప్రత్యేశనంకృత్వాశ్రద్ధయాపరయాసహ || ౧౪ || గంధపుష్పాదిభి
రికవైశిఖాజ్యపుష్పవతాంవరమ్ | సమాశ్వాస్యచిరంకాలంప్రసన్నముఖపంకజమ్ || ౧౫ || పప్రచ్ఛ
స్సర్వవేదార్థంప్రసన్నాభాగ్యగౌరవాత్ | సాపిసూతస్సవమాచార్యంస్త్రీత్వాశంభుంజగద్గురుమ్ || ౧౬ ||
సర్వవిద్యామయీమిశాంసాక్షాద్విఘ్నఃనాణకమ్ | షణ్ముఖంవసదాశుద్ధంప్రణమ్యఘువిదండవత్ ||

యజ్ఞవల్క్యవచనం వ్యాఖ్యానప్రారంభః.

హరిః ఓమ్ || యద్యపిగతఖండేజ్ఞానస్వరూపముక్తిసాధనతాచోక్తే || శ్లో || తథాపియజ్ఞశిష్టామృతభుజోయాం
తిబ్రహ్మసనాతనం | నాయంలోకోస్త్యయజ్ఞశ్రమతోన్యఃకురుసత్తమ || ఇత్యాదిభగవద్వచనాద్యజ్ఞశబ్దశ్రుతియాభ
దేకేవలంప్రసిద్ధిదశానాత్తద్విరోధేనజ్ఞానేమాభూదనాదరభిజ్ఞానస్వయజ్ఞరూపతాకమయజ్ఞభ్యఃశ్రేయోరూ
పతాదవక్తవ్యా- ఉక్తాచసంగ్రహేణభగవతా- శ్రేయాశ్రవ్యమయాద్యజ్ఞాజ్ఞానయజ్ఞఃపరంతపేతి - సాపిరూపి
తవ్యితియజ్ఞవైభవఖండంచతుథా మారభమాణోభగవాన్పాదరాయణః ప్రథమతః పరాపరశివప్రణిధానముప
నిబధ్నాతి || ఐశమితి || అశ్రవధమాథేనిత్యనిరతిశయానందరూపత్వేననిషకశస్యప్రణిధానంప్రీతీయేవ పరమపు
రుషార్థప్రదత్వేనసకలస్యప్రణిధానం- నమామిశ్రీకరణవ్యాపారస్య తత్రసమపజలంచోపనిబధ్యతే - యదైశంసి
షకశంశరీరంస్వరూపంత దేవలోకానుగ్రహాయస్వీకృత వీలావతారంసత్సాంబం నమామిసంబంధః || ౧ || సర్వవే
దాథేతిపరవేదాథావేదపరవేదాథాస్యాపివేదనే - సూతముఖాదుక్త క్రమేణపరవేదాథాంజ్ఞాత్వాకృత
శ్చిత్వానామపి మునీనాం పునరపరవేదాథాప్రశ్నేప్రయోజనంపరవిద్యానధికారిత్వాం కమయజ్ఞద్వారాతదధీ
కారప్రాప్తిసిద్ధిర్యథాస్యాదితి లోకానుగ్రహావప్రయోజనమిత్యేహ || సర్వలోకహితైతి || ౨ || నిగదవ్యాఖ్యాతో

ధ్యాయశేషః || ౩ || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ఇతిశ్రీమఃసూత్రా
సూత్రవిధితాయాంసూత్రసంహితాత్పర్యంతికాయాంయజ్ఞవల్క్యేనవశంజే-ప్రథమోధ్యాయః-

౧౭|| కృతాంజలిప్రతోఘాత్వామునీవాలోక్యసప్రతాకా | వక్తుమారభతేసూతస్త్వవేదాగ్ధముత్త
మమ్ | ౧౮|| మహేశ్వరంస్వస్వగర్భానకం వివాకరాజప్రధితౌజసామపి | అగోచాంధ్రేపు స్సం
సదానమామంసారహా-షాశేషధ- || ౧౯ || పరానుభూతింభవమాశవాశసంసదాశివస్యా
శోభనప్రదామ్ | ఉపాధిధాముత్తమచిత్తవృద్ధిదానమామనావావిధలోకవైభవం || ౨౦ ||
ఇతిశ్రీనాగంశేషఃపురాణేసూత్రసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యేనవశంజేసర్వవేదాంతాథ-సారిప్రశ్నో
నామ ప్రథమోధ్యాయః. ... *
—* పరాపరవేదాథావచారః. *—

ఓం సూతః|| అథవత్సామవేదాథాంశ్రుణుగ్రద్ధయాద్విజాః | శ్రద్ధయారహితంసర్వంఫలాయర
కదాచన || ౧ || పరాపరవిభాగేవేదాథోద్వివిధస్త్వృతః | వేదాథాఃపరమస్సాత్మాత్మరాత్మగత
రంపరం || ౨ || అపరోధమసజ్జస్సాన్యత్తత్ప్రాప్తిసాధనం | అథమఃపరిహారాయవేదాథాత్వే
నభక్తితః || ౩ || గీయతేముశాదూలైఃకదాచిన్నతుముఖ్యః | అథమఃపరిహారేణధమస్తస్వి
వ్యాకులభవేత్ || ౪ || అవ్యాకులేనధమేశశ్రద్ధయానస్థితేనశు | వేదాథాఃపరమస్సాత్మాత్మరాత్మ
త్వేవనసంకయః || ౫ || సోమంస్వాత్రితయాశక్త్యాబద్ధవత్ప్రతిభాసతే | ఎకైవపరమాశక్తిమాయా
యథాటకారిణీ || ౬ || శివస్యానంతరూపాసావిద్యయాతస్యనశ్యతి | యావినశ్యతిసామాయాచిన్మా
త్రేపరికల్పితా || ౭ || అభిష్టానావశేషోహినాశఃకల్పితవస్తురభావస్యైవహ్యభావత్వంరాశోభావస్య

మునప్రశ్నానంతర్యమథశబ్దాథః || ౧ || పరాపరవిభాగేనేతి || ఉపనిషదథావచారః ఇతరస్తవపరః || శ్రూయతే
హిముంజశోపనిషది || ద్వేవిద్యేవేదితవ్యథతిహస్తయచ్ఛ్రీహ్మనివావసంతిపరాచైవాపరాద || తత్రాపరాముగ్వేవో
యజువేదఃసామవేదోధవణవేదః శిక్షాకల్పావ్యాకరణంసరుక్తంఛందోజ్యోతిషమితి || అథపరామయాతదక్షర
మధిగమ్యతఇత్యాది || తదేవాహ || వేదాథాః పరమితిపరాత్మకలాదితయేనయత్సరం నివృత్తంకదక్త్వ
తయమభ్యేపరమోవేదాథాః ఇత్యథః || ౨ || అపరోపిద్వివిధఃవిహితోయజ్ఞాదిధమః || త్రైవిధ్యోహింసాచిరధమః శ్చ ||
తత్రాద్యస్యప్రయోజనమాహ | అపరఇతితత్ప్రతేతితమేతంవేదానువచనేనేత్యాశ్రుతేరిత్యథః | అననుష్ఠేయస్యా
ధమఃస్యకిముపదేశేనతత్రాహ || పరిహారాయేతి || ఉక్తంహిశాబరభాష్యే || అధర్మపిజిజ్ఞాస్యః-పరిహారాయేతి || ౩ || నతుము
ఖ్యతేఇతి || ముఖ్యమివప్రథమశ్రేయస్సాధనత్వేనఅనుష్ఠేయోధమోముఖ్యః | అత్పరిసంభితేనహనాయజిజ్ఞాస్యస్య
న్నధమోజఘన్యఇత్యథః || అధర్మపరిహారేణేతదపరిహారేధవణస్యవ్యాకులతాకృష్టప్రతిఅజానేనప్రపంచితాగ్ని
తాసు || అథమఃభిగవాతగ్రాక్షప్రదుష్యంతి కలస్త్రీయఇత్యాదినా || ౪ || ౫ || పరవస్యవేదాథాఃస్యస్వప్రకాశ
స్యకథమసిద్ధిర్వేనచధమానుష్ఠానేన తస్మిద్ధిరుక్తత్యతః || సోయంస్వపరయేతి || వస్తుతోస్థ్యముక్తాపిహ్యత్మా
స్వాత్రితయామాయాశక్త్యాబద్ధఇవభాసతే | బద్ధానాంసంసారివావస-ఖ్యాత్వాస్సంసహేతుమాకాయావ్యసంభేతిమ
తంసారయతి || ఎకైవేతి || ఎకయైనానంతజీవనిశానస్యకంప్రజాలవదుపతతైనానేకాసాకల్పనీయేతి || ౬ || తస్యా
మాయాత్వంజ్ఞానవిద్యాత్వేనసమర్థయతేశివస్యేతి || యథాశ్రయాశ్రయీభావవిషయవిషయాభావేవాపత్తి ||
శివాశ్రయాశివవిషయాచమాయాజగదుపాదానంత్రయతోపాధినాతస్యజీవత్వం - విషయతోపాధిచాచపర
త్వమితిహిన్ధిః || ననుసర్వజ్ఞేనవద్యేశివేనాజ్ఞానంసంభవతి || నచాజ్ఞేజీవమాయాధీనో జీవఃభాగోజీవాశ్రయాచ
మాయాశ్చనోర్యాశ్రయాదిప్రసంగాదిత్యతః || చిన్మాత్రేతి || ఇహభూతలేఘటఇతిహినిఘటసృభూతలస్యఘట
సంబంధవ్యాఘాతాత్సాత్వత్వవైవఘటవతితస్మిన్స్తత్సంబంధేతత్తాశ్రయాత్ || ద్వితీయేఘటవత్సర్వోన్యాశ్రయాత్
త్యతయాదిస్వీకారేచక్రకాద్యాపత్రైఃఘటతదభావసాధారణభూతలమాత్రేణఘటస్యసంబంధః | ఎవంమాయాతదవభా
వసాధారణేచిన్మాత్రేమాయాశ్రితేతి || ౭ || ననువిద్యయామాయానశ్యతిచేత్ మాయయాఅవిద్యాఃవతస్మాదేనము
క్తాదిద్వివిధపరిసద్విధియస్సాన్యదిత్యతః అభిష్టానేతి || మాయాయైకకల్పితత్వేనతన్నాశస్తదధిష్ఠానాన్నవ్యః రిద్యత

కత్యక్షః - శనుప్రాగసతోఘటస్యనాశోనామజాతస్సౌఘటవేవ - సతశ్చఘటస్యప్రధ్వంసోనామప్రధ్వంస త్వేవా
సౌఘటవేవ - తత్రైవహిలోకస్యతత్ప్రతీతివ్యవహారాద్యశ్చైతేనాధిష్ఠానమాత్రే-తత్రాథంనాశస్యాధిష్ఠానావశేష
వైత్యతతహ - భావస్యేతి॥ సదసతోహిహపరిస్వగోసమదశకత్వేనతన్నాశయోరన్యాయాసద్రూపతా॥౧॥సదసద్వి
లక్షణత్వాత్తమాయాయాస్తన్నాశస్యనాధిష్ఠానాదతిరకఃసహిశుక్తిం చాత్మాతుర్యతస్తద్రూపాతిరేకణతత్రకష్టిత
రిజితస్యనాశంప్రతియతివ్యవహారంతచేత్యక్షః - కల్పితనాశమధిష్ఠానవ్యతిరేకణవ్యవహారతముపహసంతివ
యః సేస్తస్యముఖాత్కాయత్రమలిసేత్రైకణంవారిణోయో ముక్తామజరిశ్యమస్త సజపశ్చుగ్ధవన్ముష్ణాదపి-
అంగుశ్యగలఘు కియాప్రవిరళేత్యాదీయమానేశనైఃకుశ్రోద్ధీయగతోమమేత్యనుదినంఃదాతినాంతఃశుచేతి - సంప్ర
దాయవిదోవ్యాహుః॥ ఆత్మైవాజ్ఞోనహసీద్వేతి॥ తథా॥ నివృత్తిరాత్మామోహస్యజ్ఞోతత్వేనోపలక్షితౌః॥ కల్పిత
వస్తునోనాశశ్చేదధిష్ఠానావశేషః॥ అధిష్ఠానస్యనాశస్తహికిమవశేషః సహితస్యాధిష్ఠానాంతరమస్తిఅవస్థావా
తాదత్యతతహ॥ అధిష్ఠానస్యేతి॥ ప్రాతీతికంహీనత్యత్వం - శుక్తిరూప్యాదేసత్వేవప్రమాతరి - బాధ్యమానస్య
సతి ప్రమాతర్యబాధ్యమానస్యఘటాదేస్తువ్యావహారికంసత్యత్వం - ఇహాధిష్ఠానత్వేనాభిమతస్యబ్రహ్మణస్తుపారమా
ర్థికంసత్యత్వమిత్యభిప్రేత్యసవదేత్యక్తం॥ ౯॥ యతఈశానవైకః స్వేతిరసమస్తకల్పితవస్తుజాతాధిష్ఠానంఅత

భావతా ॥ ౧॥ భావాభావస్వరూపాభ్యా మన్యవేవహీకల్పితః । అధిష్ఠానస్యనాశోనసత్యత్వాదేవ
సర్వదా॥ ౯॥ సర్వాధిష్ఠానమిశానంపశ్యన్నేవవిముచ్యతే । ఈశానవిషయంజ్ఞోనం వేదాంతశ్రవణా
దనా॥ ౧౦॥ జాయతేపరహంసస్యతస్యముఖ్యాధికారిణః । ఆశ్రమాంతరనిష్ఠస్యక్రమాత్తస్యాపిజా
యతే॥ ౧౧॥ బ్రహ్మలోకమవాప్నోతివనస్థానైస్త్రికోపితః । గృహస్థఃపితౄలోకంవశిష్ఠానంతుభిక్షుకః॥
౧౨॥ తత్రాపిప్రథమోభిక్షుజ్ఞోనేచ్ఛేదయబాధకాల్ । మహాపాపాదయత్సేనముచ్యతేమునిపుం
గవాః॥ ౧౩॥ ద్వితీయశ్శాంతిదాంత్యాదిజ్ఞోనాంగేచ్ఛామవాప్నుయాత్ । తృతీయోఖిలవేదాంతశ్రవ
ణేచ్ఛామవాప్నుయాత్ ॥ ౧౪॥ చతుర్థోజ్ఞోనమాప్నోతివేదాంతశ్రవణేనతు । సవేవకమసన్నాన్య
సీపరహంససమాశ్రయః॥ ౧౫॥ అన్యేకామ్యపరిత్యాగాద్భిక్షుకాంతికిరీతః । పరోక్షంబ్రహ్మనిజ్ఞోనం
శాబ్దందేశికసూత్రకం॥ ౧౬॥ బుద్ధిశూర్యకృతంపాపంకృత్సందహతివహ్నివత్ । శాబ్దంబ్రహ్మత్వవిజ్ఞో
నమపరోక్షంచమాత్తరమ్ ॥ ౧౭॥ సంసారనాశకంప్రోక్తమసత్యంబాధానువత్ । అతోపిజ్ఞోనలభా
యపరహంసాభవేద్విజాః॥ ౧౮॥ కుటీచకాశ్చహంసాశ్చ తథాన్యేచబహూదకాః । యేభవిష్యంతితే
కుర్యఃప్రాజాపత్యేష్టిసంజ్ఞితామ్ ॥ ౧౯॥ ఆగ్నేయేష్టింద్విజాఃకుర్యఃపరహంసాభిలాషిణః । పశ్చా

స్తద్భానాత్తదజ్ఞోనపిలాసస్యకల్పితస్యనివృత్తిరితియదుక్తంవిద్యయాతస్యనశ్యకీతి తత్ఫలతీత్యాహ ॥ సర్వాధిష్ఠాన
మితి॥ ఉక్తస్య పరమపురుషార్థజ్ఞోనస్యకారణమధికారిణంచాహ॥ ఈశానవిషయేతి ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ క్రమాదిత్యు
క్తం క్రమమేవాహ॥ బ్రహ్మలోకమితి ॥ క్రమాననుప్రవిష్టస్యాపి పితౄలోకస్యవనస్థత్వా సంతరభావిగాహా స్థ్యఫల
త్వాదత్రోపన్యాసః- శివజ్ఞోనంతుభిక్షుకంతిసాత్మాత్పారంపర్యాభ్యాం ॥ ౧౨ ॥ చతుర్విధాహిభిక్షుకాః- కుటీచకబ
హూదకహంసపరమహంసాః - తత్రాద్యస్య పారంపర్యప్రకార మాహ ॥ తత్రాపిప్రథమోభిక్షురితి॥ జిజ్ఞోసా
ప్రతిబంధకపాపనివృత్తిః కుటీచకాశ్రమధర్మానుస్థానఫలం॥ ౧౩॥ బహూదకధర్మానుష్ఠానస్యశుశుదమాదిలా
భిఫలం ॥ హంసధర్మస్యశువేదాంతశుశ్రూషా॥ ౧౪॥ శ్రవణపురస్కరతత్వజ్ఞోనావాప్తి శ్చతుర్థాశ్రమఫలమిత్య
క్షః॥ ౧౫॥ శ్రవణస్యాప్యధికారిభేదేనపరోక్షాపరోక్షజ్ఞానలక్షణ ఫలవిభాగమాహ ॥ పరోక్షంబ్రహ్మేతి॥ ౧౬॥
౧౭॥ ౧౮॥ ప్రాజాపత్యేష్టి- కుటీచకాదినన్యాసత్రయారంభేప్రాజాపత్యేష్టికార్యా॥ స్మర్యతేహి॥ ప్రాజాపత్యాం
నిరూప్యేష్టిం సర్వదేవసదక్షిణామ్ । ఆత్మన్యగ్నింత్సమారోహ్యబ్రాహ్మణఃప్రవశేద్దహదితి॥ పరమహంసస్యఆగ్నే
యింకెచిత్తుకేప్రాజాపత్యామేవేత్యాహుస్తదుక్తంజాబాలోపనివది ॥ తథేకేప్రాజాపత్యామేవేష్టిం కుర్వంతిత
దుతత్రానకుర్యాదగ్నేయీమేవకుర్యాదగ్నిహోప్రాణః ప్రాణమేవైతయాకరోతితి॥ ౧౯ ॥ త్రైధాతవీమితి॥చ
తువిశ్లేషేరపియథోక్తే వ్యవసంతరంత్రైధాతవీష్టికార్యా ॥ తత్సర్వరూపముక్తం ॥ తైత్తిరీయకే ॥ తస్మా ఏతంత్ర
ధాతుంనిర్వపేత్ - ఇంద్రదాయరాజైపురోహశ మేకాదశకపాలంఇంద్రదాయాధిరాజాయేంద్రాయస్సరాజైగతి॥ఉక్తే

శ్చ్యశంతరంత్రై)ధాతవియా జాదాతేపున్త్రై)ధాతవియా మేవకుర్యాదితికుర్యాదేవత్యధః || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ ||
అగ్నిజాతయోస్వాహాకారే || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || కామ్యకమఫలేదోషమతి || ఫలభోగేనహితజ్ఞాతీయరాగస్తేన
తాదృశస్యకమణః పునరాంభస్తతః ఫలంతతోరాగతి || సంసారాదగ్గోతులక్షణోవోషస్తశ్యాగినస్తు నూతనఫ
లానుదయాత్పూర్వకృతస్యవభోగేనకుయాన్నిశ్యవైమిత్రికకరజేనప్రత్యవాయానుదయాత్తతః- సత్వశుధ్యాజ్ఞోసా
శ్రవణమననాదిజ్ఞేనసాధనసంపత్యాభిక్షుతుల్యతాతేషామిత్యధః || ౨౬ || త్రయీసారమతి || ప్రజాపతిలోకాన
భృతపదిత్యప్రహిలోకత్రయసారాగ్నివాయ్విదిత్యాస్తత్సారముగ్ధజసాను వేదాస్తత్సారాభూతువస్సువరి
త తిస్రోవ్యాహృతయస్తత్సారాకారోకారమకారాస్తైమిశిత్యాప్రణవఇత్యుక్తం - అకారోఽకారో మకారోఽతి

త్రై)ధాతవింకుర్య స్సచేసంయతమానసః || ౨౦ || యేనాహితాగ్నయోఃప్రాప్తేషాంనేష్టిన్విధీ
యతే | స్వస్వాగ్నిమతుహామంతేకుర్యశ్చ)ధాపురస్సరమ్ || ౨౧ || విరజాత్యైర్వాహామంత్రై)రాశ్యే
నవరుణాపిచ | హుతశ్చేవంచరుంశాజ్యంప్రాశ్యాదమ్యేవసపిషా || ౨౨ || పూర్వాహుతింపునఃకు
ర్యఃప్రణవేనాగ్నిజాయయా | సహగ్నింపునరాఘ్రియఅయంతేయోఽయున్విజః || ౨౩ || ఇతిమంత్రేణ
కుర్యస్తేషేషోచ్చారణమాదరాత్ | సన్యాసాధ్వర్యుణాదత్తంచండకామాయమేవచ || ౨౪ || పరి
గృహ్యగురోఃపాదం ప్రణమ్యశ్రద్ధయాసహ | వేదాంతశ్రవణంకుర్యజ్ఞోనాథాంభిక్షుకోత్తమాః ||
౨౫ || కామ్యకమఫలేదోషంవిదిత్యాప్రతిషిద్ధవత్ | కామ్యకమత్యజంస్తుత్యోభిక్షుడాఫలతోభవత్ ||
౨౬ || నసంతిజప్యామంత్రాశ్చపరహంసస్ససర్వాదా | త్రయీసారమిమంమంత్రం జపేన్నిత్యంస
మాహితః || ౨౭ || ప్రణవాదపరంజప్తాక్రదాముక్తిభవిష్యతి | ఓంకారస్సర్వమంత్రాకాముత్తమః పరి
కీర్తితః || ౨౮ || ఓంకారేణస్థవేనైవసంసారాద్భింతరిష్యతి | ఉమాధావిగ్రహోదేవోరుద్ర స్సత్యాదిల
క్షణః || ౨౯ || సంసారతారకస్యాస్యప్రణవస్యాథాఉచ్యతే | విష్ణోదయోపిదేవాశ్చరుద్రాద్యాబ్ర
హ్మణాసహ || ౩౦ || కథంచిత్ప్రణవస్యాథాభవిష్యంతినముఖ్యతః | యతిభిజ్ఞానసిద్ధ్యర్థమవిమాక్తం
మహాత్మరమ్ || ౩౧ || స్థానంసంసేవనీయంస్యాచ్చింతనీయంతదైవచ | అవిముక్తేషహదేవస్సాత్మాద్వి
శ్వేశ్వరఃప్రభుః || ౩౨ || ఉపాస్యమానస్సుపీతోజ్ఞానంసాత్మాత్ప్రయచ్ఛతి | అవిముక్తేమహాదేవమ
నుపాస్యవిముక్తయే || ౩౩ || నరఃకించిద్విషంభుక్వాత్కున్నిచ్చత్తింకరిష్యతి | తస్మాస్తుముతుభిభా
క్యాజ్ఞోనాథామవిముక్తమ్ || ౩౪ || అధిభూతేతథాధ్యాత్మైసేవనీయంతదైవచ | చింతనీయోమ
హాదేవోతత్రోపాస్యోనసంశయః || ౩౫ || గృహస్థైశ్చవన్ధైశ్చతథావైబ్రహ్మచారిభిః | శతరుద్రీ
యసంజ్ఞస్తుమంత్రోజప్యోమహాత్మరః || ౩౬ || రుద్రజాపీవిముచ్యేతమహావాతకపంజరాత్ | సమ్య
జ్ఞానంచలభతేతేనముచ్యేతబంధనాత్ || ౩౭ || వావనీసర్వపాపానాంశుదై)కాదశినీతథా | అనీ
నసద్భశంజప్యంనాస్తిసత్యంశ్రుతాస్తృతా || ౩౮ || ఏషాంచాచరీవిద్యాశతరుద్రీయవధ్యగా ||
సంచాక్షరేమహాదేవః సర్వదానుప్రతిష్ఠితః || ౩౯ || మహాదేవస్యనాన్నిధ్యాద్వ్యప్తిభూతాశ్చదేవ
తాః | తత్రప్రతిష్ఠితావేవవృక్షేశాఖాయధాస్థితాః || ౪౦ || వృక్షస్యమూలసేకేనశాఖావృక్ష్యంత్యై
యథా | శివేరుద్రజపాప్నోతేప్రీతావేనాన్యదేవతాః || ౪౧ || అతోరుద్రజపాదేవమక్తిముక్తిప్రస

కానేకధాసమభవత్తదేతదోమితీతి || ౨౭ || ౨౮ || ఉమాధేతి || ద్వివిధంహివస్యస్వరూపంనివరాలంసకలంచ || తత్రను
న్నివరాలంసత్యాదిలక్షణం సప్రణవస్యముఖ్యభావఇత్యర్థః || ౨౯ || ౩౦ || కథంచిత్ప్రణవశ్శేషః || విష్ణోదయోపిభూతాః
స్వకలాఅపినివరాలరూపానుగతత్వేనానుసంధీయమానానివరాలపరస్య ప్రణవస్యలక్షణయాభవంశ్యధాః || ౩౧ || ౩౨ ||
౩౩ || ౩౪ || అధిభూతేప్రతిమాబ్రహ్మణాదాధ్యాత్మైస్సస్వరూపేచ || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || వ్యప్తిభూతాః ||
సరస్వతసమస్తావాధిఃపరమాత్మాసర్వనాధారణ్యాత్పిష్టిస్తస్యైవోపాధి పరికల్పితభాగావ్యప్తయః || సమప్తివ్యప్తి
రూపేనిదశశానముక్తం || వృక్షఇతి || ౪౦ || సమప్తి సేవయావ్యప్తిఫలలాభేనిదశశానమాహ || వృక్షస్యమూలేతి || ౪౧ ||
మాయామహోత్సరీతియః త్రవక్తవ్యంతత్ప్రధమఖండేద్వితీయాధ్యాయమనన్తయాశక్తిసంక్లప్తమిత్యుక్తం || స
త్వాదిగుణభేదః గుణవైచిత్ర్యేణరజస్తమోమలినసత్వప్రాధాన్యేనేత్యధః || ౪౨ || ఆక్రమ్యేతి-మాయాక్రంతో

హిజీవతిశ్చక్రం - సత్వాదిగుణత్రయంకార్యద్వారావ్యవచ్చినత్తి॥ సత్వాత్సుఖంచేతి॥ ౪౩॥ ౪౪॥ ౪౫॥ అతోమా
యామయతి॥ అతోమాయాగుణైః సత్వరజస్తమోభి రనుగతమతత్తత్తథః॥ ౪౬॥ జ్ఞానయజ్ఞేనీతి॥ జ్ఞానయజ్ఞే
నసరంబ్రహ్మజ్ఞైః సాత్వాజ్ఞాయతే॥ అన్యరాతుశబ్దతవేమబ్యుత్పత్తితథః॥ ౪౭॥ పరమవేదాధాప్రసంగేనకథితస్య
జ్ఞానయజ్ఞస్యోగోపకాసూచనాయయజ్ఞైః సరాణవిభాగేనానుక్రమతీయజ్ఞశ్చద్వివిధతీ॥ ౪౮॥ స్థూలభుక్తేన
కమయజ్ఞస్యస్థౌల్యం॥ సూక్ష్మ పయత్నేనజ్ఞానయజ్ఞస్యసౌత్కృ్యం॥ ౪౯॥ ౫౦॥ ౫౧॥ ౫౨॥ ౫౩॥ ౫౪॥ ౫౫॥

ధ్యతః । మాయామా హేశ్వరీశక్తిస్సత్వాదిగుణభేదతః ॥ ౪౨ ॥ జీవమాక్రమ్యసంసారేభ్యామయత్య
సంస్విజాః । తస్మాత్సుఖంచ జ్ఞానంచైవైరాగ్యంశాక్ల్యమేవచ॥ ౪౩ ॥ దుఃఖప్రవృత్తిఃకామశ్చ తౌ
హిత్యం రజసోభవేత్ । మోహోగ్రాంతిస్తథాలస్యాకాన్యథ్యంచతమసోభవేత్ ॥ ౪౪ ॥ ఏవముత్తమ
రూపాశ్చపదార్థాస్సస్వసంభవాః । తథామధ్యమరూపాశ్చపదార్థారాజసాన్యతాః॥ ౪౫ ॥ విహీ
నాస్తామసావేపదార్థాస్సంగ హేతుః । అతోమాయామయస్సాత్మాత్సంసారస్సర్వదేహినామ్॥ ౪౬ ॥
సశివజ్ఞానయా తేన సద్యఎవవివేకతే । జ్ఞానయజ్ఞేనవిప్రాణామాస్తికానామమానినామ్॥ ౪౭ ॥ జా
యతేపరమంజ్ఞానంనాన్యధామునిపుంగవాః । యజ్ఞశ్చద్వివిధఃప్రోక్తస్థూలసూక్ష్మవిభేదతః॥ ౪౮ ॥
కమయజ్ఞస్యభాగతస్థూలస్సర్వధావిత్తమైః । జ్ఞానయజ్ఞభవేత్సూక్ష్మాత్సాత్మాత్సంసారచాధ
కః॥ ౪౯ ॥ కమయజ్ఞాభధస్థూలస్త్రిప్రకారోఽప్యవస్థితః । కాయకోవాచిఃశ్చైవమానసశ్చేతిసు
వ్రతాః ॥ ౫౦ ॥ త్యనైమితికావ్యస్సుకాయకః పరికితీతః । మంత్రాణాంజపరూపస్సువాచికో
వేదవిత్తమాః॥ ౫౧ ॥ దేవతాధ్యానరూపస్సుమానసఃపరికితీతః । కాయకాదధికఃప్రోక్తోవాచికోమ
తిమత్తమైః ॥ ౫౨ ॥ మానసోవాచికాశ్చేప్రోమానసాబహుధాన్యతః । ధ్యేయభేదేనసాప్యేవము
త్తమాధమభేదతః ॥ ౫౩ ॥ ద్వివిధస్తతదేవస్య శివస్యధ్యానముత్తమమ్ । విష్ణోదీనాంతుదేవానాం
ధ్యానంచాధమమివ్యతే॥ ౫౪ ॥ అతోమోక్షాధిభిః ప్రాప్తజ్ఞే శ్శివఏకశ్శివంకరః । ధ్యేయస్సర్వంపరి
శ్యజ్యశివాదన్యేషుదైవతమ్ ॥ ౫౫ ॥ అస్మిన్నభేదశ్రుతిస్సాధ్వీసమాప్తావేదవిత్తమాః । అపక్వచిక్షై
మోక్షాధానందేవావిష్ణోర్వదయోపిచ॥ ౫౬ ॥ ధ్యేయాఃపక్షైశ్శివోధ్యేయస్సాత్మాత్సంసారమోచ
కః । రుద్రవిశ్వాధికంవిష్ణుం బ్రహ్మణంచాన్యమేవచ॥ ౫౭ ॥ సమసంచితయోనాత్మాత్సంసారేపరి
వతేతే॥ షహాపాపవతాంభుంసాంపూర్వవత్తనువ్రతాః॥ ౫౮ ॥ విష్ణుస్సర్వాధికోభాతినసాత్మాశ్చ
రమేశ్వరః । విష్ణుస్సర్వాధికోనాన్యథాచింతయతాంన్యథాం॥ ౫౯ ॥ నాస్తిసంసారఃచిత్తిఃకల్పకో
టిశత్రైరపి । తేషాంనైవమోక్షాకల్పకోటిశత్రైరపి॥ ౬౦ ॥ బ్రహ్మదిదేవతానాంచవిశ్వాధిక్యంవదం
తియే । అధోముఖోధ్వకపాదాస్తే యస్యంసరకాణవమ్ ॥ ౬౧ ॥ విష్ణోర్వాబ్రహ్మణోవాపితదై
వాన్యస్యకస్యచిత్ । సామ్యంవదంతేతేషాంసంసారాద్విమోక్షణమ్ ॥ ౬౨ ॥ విష్ణుప్రజాపతీం
ప్రాచిదేవతాసుముసిశ్వరాః । నిహీనాసుశివంపశ్యన్తుచ్యతేభవబుధనాత్ ॥ ౬౩ ॥ శివరుద్రషహాదేవ
ప్రహ్మేశానాదినామతః । విష్ణోదిదేవతాఃపశ్యన్తగ్రామాన్తుశ్యేతబంధనాత్॥ ౬౪ ॥ శివంసర్వోత్త
మంవిప్రాహరిబ్రహ్మదినామతః । చింతయన్ ఘోరసంసారపతిత్వేన నసంశయః ॥ ౬౫ ॥ యథా
మాత్యోఽబుద్ధిస్తురాజ్ఞిచాధాయదేహినామ్ । తథాస్థాదిబుద్ధిస్తుశివేచాధాయదేహినామ్॥ ౬౬ ॥ అత

అస్మిన్నభేదశ్రుతిస్సాధ్వీసమాప్తావేదవిత్తమాః । ధ్యేయభేదేనసాప్యేవము
త్తమాధమభేదతః ॥ ౫౩ ॥ ద్వివిధస్తతదేవస్య శివస్యధ్యానముత్తమమ్ । విష్ణోదీనాంతుదేవానాం
ధ్యానంచాధమమివ్యతే॥ ౫౪ ॥ అతోమోక్షాధిభిః ప్రాప్తజ్ఞే శ్శివఏకశ్శివంకరః । ధ్యేయస్సర్వంపరి
శ్యజ్యశివాదన్యేషుదైవతమ్ ॥ ౫౫ ॥ అస్మిన్నభేదశ్రుతిస్సాధ్వీసమాప్తావేదవిత్తమాః । అపక్వచిక్షై
మోక్షాధానందేవావిష్ణోర్వదయోపిచ॥ ౫౬ ॥ ధ్యేయాఃపక్షైశ్శివోధ్యేయస్సాత్మాత్సంసారమోచ
కః । రుద్రవిశ్వాధికంవిష్ణుం బ్రహ్మణంచాన్యమేవచ॥ ౫౭ ॥ సమసంచితయోనాత్మాత్సంసారేపరి
వతేతే॥ షహాపాపవతాంభుంసాంపూర్వవత్తనువ్రతాః॥ ౫౮ ॥ విష్ణుస్సర్వాధికోభాతినసాత్మాశ్చ
రమేశ్వరః । విష్ణుస్సర్వాధికోనాన్యథాచింతయతాంన్యథాం॥ ౫౯ ॥ నాస్తిసంసారఃచిత్తిఃకల్పకో
టిశత్రైరపి । తేషాంనైవమోక్షాకల్పకోటిశత్రైరపి॥ ౬౦ ॥ బ్రహ్మదిదేవతానాంచవిశ్వాధిక్యంవదం
తియే । అధోముఖోధ్వకపాదాస్తే యస్యంసరకాణవమ్ ॥ ౬౧ ॥ విష్ణోర్వాబ్రహ్మణోవాపితదై
వాన్యస్యకస్యచిత్ । సామ్యంవదంతేతేషాంసంసారాద్విమోక్షణమ్ ॥ ౬౨ ॥ విష్ణుప్రజాపతీం
ప్రాచిదేవతాసుముసిశ్వరాః । నిహీనాసుశివంపశ్యన్తుచ్యతేభవబుధనాత్ ॥ ౬౩ ॥ శివరుద్రషహాదేవ
ప్రహ్మేశానాదినామతః । విష్ణోదిదేవతాఃపశ్యన్తగ్రామాన్తుశ్యేతబంధనాత్॥ ౬౪ ॥ శివంసర్వోత్త
మంవిప్రాహరిబ్రహ్మదినామతః । చింతయన్ ఘోరసంసారపతిత్వేన నసంశయః ॥ ౬౫ ॥ యథా
మాత్యోఽబుద్ధిస్తురాజ్ఞిచాధాయదేహినామ్ । తథాస్థాదిబుద్ధిస్తుశివేచాధాయదేహినామ్॥ ౬౬ ॥ అత

* పాతాంతరం - ఉక్తంహివ్యాసేన బ్రహ్మకృష్ణిర్గుత్సూక్ష్మాదితి॥ అతోవిష్ణోదిదేవశివబుద్ధిరుక్తత్యాహ.

౬౯॥ ౭౦॥ ౭౧॥ ౭౨॥ తౌకికక్రియాకలాపవత్సూజా శ్రవణంచోపిచితై కాగ్ర్యవిరోధేనజ్ఞానప్రతిబంధకబుద్ధితత్త్వే
స్వేషిణః కుంచితై నచంచకతేత్వతః॥ సర్వత్రనాస్తితి ॥ తౌకికేపిహక్రియాకలాపేషపయోగమపశ్యతోజ్ఞానచ
పేక్షేననత్వభియోగేనానుష్ఠానమిచ్చేతావన్నతప్రజ్ఞేషఃనహిశివః సర్వంజగదితిపశ్యత్కర్వచిదపికథంప్రద్యమేత్ ॥
అతఃవిద్విషాణోపిజ్ఞానచంచకపేవేత్యథః ॥ ౭౩ ॥ తత్త్వంశివపూజానుత్యాదావపివిదుష ఉపేక్షైవ న హ్యుపేక్షే
త్యాహ ॥ తథాపీతి ॥ ఉక్తేక్షుభస్మావకుంతరుద్రాక్ష ధారణశివపూజాతన్మంత్రజపాదిభుతత్వేనాదబలాదేవలబ్ధప
జ్ఞానస్యాకృతస్మస్యత్రతకథంప్రియబుద్ధిర్నజాయత్యిత్యథః॥ ౭౪॥ నహిశివాద్వేతఃజ్ఞానవిరోధస్సాన్విద్యైతస్ఫురణా
దితేత్రత్రాహ ॥ బాధితాకారేతి ॥ రజ్జురియం చాయంసపక ఇతి రజ్జుతత్వం సాక్షాత్తుర్యంతం సర్వభ్రమసవ్యత్రావపి
సంసారబలాద్దగ్ధపటన్యాయేనచాధితసర్వావభాసానువృత్తిర్యథాత త్యావబోధనంప్రతిబధ్నాత ॥ ఏవంప్రవాక్తన
సంసారబలాదనువతకమానస్యాపి శివపూజాదేఃశివసాక్షాత్కారం ప్రతినప్రతి కూల తేత్యథః ॥ శివపూజాదా
యస్యబాధితాకారానువృత్తిర్విద్యాంప్రతికేవలంప్రచాతికూల్యంప్రత్యుత్తానుకూల్యమిత్యాహబాధితాకారతోవాపీతి॥

శివస్యదాధ్యేయఃప్రాధాన్యేనమనీషిభిః జ్ఞానయజ్ఞాత్పరీయజ్ఞోనాస్తిరాస్తిశుతాస్త్వతా ॥ ౭౭ ॥
జ్ఞానయజ్ఞైకనిష్ఠస్యనకించదపిదులభమ్ ॥ మహానాపవతాంగ్మానాం జ్ఞానయజ్ఞోనరూపతే ॥
౬౮ ॥ ప్రత్యుతజ్ఞానయజ్ఞస్తుప్రద్యమే భాసతేస్వతః ॥ విశుద్ధంజ్ఞానముత్పన్నంయస్యతిస్యమహాత్మనః ॥
౬౯ ॥ శివరుద్రమహాదేవబ్రహ్మేశానాదినామసురుద్రమూతః ఘనవాకసుశాంతిదాంత్యాదిసాధనైః ॥
౭౦ ॥ తిర్యక్ త్రిపుండ్రేరుద్రాక్షతథాభస్మావకుంతనే ॥ శివస్యలింగపూజాయాంశివస్థానేశునుప్ర
తాః ॥ ౭౧ ॥ ప్రియబుద్ధిఃప్రజాయేతిస్వభావాదేవసర్వదా ॥ యస్యవిజ్ఞానినస్తేషుప్రద్యమేవాపి
జాయతే ॥ ౭౨ ॥ ఉపేక్షావానసజ్ఞానిపశుర్విజ్ఞానపంచకః ॥ సర్వత్రనాస్తివిద్యేషః సాధ్యసాధన
పూర్వకే ॥ ౭౩ ॥ సాక్షాద్విజ్ఞానినోవివాహేపేక్షాబుద్ధిరేవహి ॥ తథాప్యైతేషుసర్వేషునైకేషు ద్విజ
పుంగవాః ॥ ౭౪ ॥ ప్రియబుద్ధిస్స్వతోభాతిబాధితాకారరూపతః ॥ బాధితాకారతోవాపియస్సబుద్ధి
స్వతోనహి ॥ ౭౫ ॥ ఏవ్వసానైవవిజ్ఞానీభ్రాంతవీచనసంశయః ॥ కర్మావలంబనేనైవ కేచిన్జీవం
తిమానవాః ॥ ౭౬ ॥ జ్ఞానావలంబనేనైవజీవంత్యన్యేవిమోహితాః ॥ అనేకకోటిభిఃకత్వైజ్ఞాన
యజ్ఞస్యవైభవమ్ ॥ ౭౭ ॥ మయావిద్యురుద్రావైర్వార్యానశక్యంపరిభాషితమ్ ॥ తథాపిమునయశ్చ
ద్ధానూత్రమాసాద్యకేవలమ్ ॥ ౭౮ ॥ ప్రశంసంతిహాభాగ్యద్జ్ఞానయజ్ఞస్యవైభవమ్ ॥ అశక్తాఅపి
విజ్ఞాతుంజ్ఞానయజ్ఞస్యవైభవమ్ ॥ ౭౯ ॥ శ్రద్ధయాస్వాధికారేణవదంతిజ్ఞానవైభవమ్ ॥ పునఃకథా
దకపిలప్రభృతినామపిస్వతః ॥ ౮౦ ॥ దోషానపద్యతేజ్ఞానేవిరోధేపిపరస్పరమ్ ॥ త్రైస్సైనికరూపి
తంజ్ఞానంవస్తుతౌనైవదశితమ్ ॥ ౮౧ ॥ ఉపచారేణవిజ్ఞానశ్రద్ధాపూతతయాద్విజాః ॥ వ్యాస
స్సాక్షాచ్ఛివజ్ఞానీశివస్సేవప్రసాదతః ॥ ౮౨ ॥ తత్త్వేనాదాదహంసాక్షాచ్ఛివజ్ఞానీనసంశయః ॥ మ
యాతత్సంగహేనైవప్రోక్తంముష్మాకమాదరాత్ ॥ ౮౩ ॥ తత్త్వేనాదేనవిజ్ఞాయ యజ్ఞవైభవమా
స్తికాః ॥ జ్ఞాతవంతిఃకృతాథాశ్చయూయంసత్యంనసంశయః ॥ ౮౪ ॥ ఇతఃపూర్వంమయాన్యేహం

ఏమశివపూజాదిషు ॥ ౭౫ ॥ కేచిదితిఅవితజ్ఞానమాగాజీవంతి జన్మపరంపరాను నతుకదాచిన్మచ్చంతే ॥ శూ
యతేహి ॥ అవిద్యాయాంబహుధావతకమానావయంకృతాథాకృత్యభినందంతిచాలాః ॥ యతఃమణోనప్రవేద
యంతిరాగాద్యేనాతురఃక్షీణలోకాశ్చ్యవంతిఇతి ॥ ౭౬ ॥ జ్ఞానావలంబనేనేతి ॥ జ్ఞానపరిపాకాన్విగపరిపక్వ
మపిజ్ఞానమేవపర్యవృత్తమితిమోహేన కమత్స్యక్తవంతిఇత్యథః ॥ శూయతేహి ॥ తతోభూయతివతేతమోయఉప
ద్యాయగీరతా ఇతి ॥ తేహంహికామ్యకమత్యాగాన్నస్యగాడిభోగః ॥ నిత్యాద్యకరణనిమిత్తప్రత్యవాయప్రతిబం
ధాన్విద్యాపరిపాకానువయఃభోగమోక్షమాగ్ధయభ్రష్టాస్తేభవంతీత్యథః ॥ ౭౭ ॥ ౭౮ ॥ ౭౯ ॥ అశక్తానశ్రద్ధయా
స్వస్వాధికారేణవదతః పురుషానుదాహరతి ॥ పునఃకథాదేహి ॥ మునిపికల్పానుపపత్త్యాపరస్పరవిరోధినారుభ
యోపామాన్యాసంభవాదన్యతరప్రమావశ్యంభావిన్యపిచిద్యాదినాశ్రద్ధాపూర్వమభిధానాదేవనదోషఇత్యథః ॥
౮౦ ॥ తేహికింతదపితత్వదశకనంనేత్యాహ ॥ త్రైస్సైరితి ॥ విజ్ఞానమాశ్రంతుభవతినపునరపవగోకపయోగిజ్ఞాన

మిత్యథః॥ (మోక్షార్థజ్ఞానమన్యత్రవిజ్ఞానంశిల్పశాస్త్రయోరిత్యమరః) ౧౧॥ కస్తహిజ్ఞానవాక్ కథం వాతదీయజ్ఞాన
స్యకవాదాదివద్విజ్ఞానమన్తతాతతాగ్రహా॥ వ్యాసః ఇతి॥ అతత్త్వధూతశ్చగ్రహాత్రేణోక్తాపినసారః॥ అయంతుత
త్వధూతోపిసారిభిత్త్యథః॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యునిచితాయాం సూత్రసంహితా తా
త్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం ద్వితీయోధ్యాయః.

నాయంధోః పితః॥ వ్యాసోమమగురుంపూర్వంరహస్యేమేభ్యభావత॥ ౧౭॥ సారాత్సార
తరస్మాత్తాయథఃప్రపపితః॥ గోపనీయస్త్వయంసత్సంభవద్భిఃపరమాస్తికైః॥ ౧౮॥ *
ఇతిశ్రీచక్రాచార్యవచనం॥ యజ్ఞవల్క్యవచనం - పరాపరపదాభిచి
రౌనామన్యాయః.

—(*)అథ కమఃవైభవమ్(*)—

సూతిఉవాచ॥ అథాతస్సంప్రవత్సామి కమఃయజ్ఞస్యవైభవం॥ కమఃయజ్ఞస్త్రిరాప్రోక్తో మునిభి
స్సూక్ష్మశిభిః॥ ౧॥ ఎఃకామ్యోపరోనిత్యస్తథానైమిత్తికోపరః॥ ప్రాధాన్యేనఫలంశుద్ధిరాధికీ
కామ్యమణిః॥ ౨॥ ప్రాధాన్యేనాత్మనశ్శుద్ధినిత్యస్యఫలమాధికం॥ కేవలంప్రత్యవాయస్య నిష్ప
త్తిరితియస్యతు॥ ౩॥ కామ్యరూపేషుయజ్ఞేషుయతంతేత్రద్ధయాసహమందభాగ్యానరావిప్రానిత్య
నైమిత్తికాత్మకే॥ ౪॥ ఏహాభాగ్యాప్రవతేతంతేతేషాంమక్తియత్నతః॥ విద్యుక్తమితిబుధ్ధాయ
వతేతంతేత్రద్ధయాసహ॥ ౫॥ ఏమయజ్ఞేషుసర్వేషుతేషాంమందంఫలంభవేత్॥ శివారాధనబుధ్ధ్యా
యేయతంతేత్రద్ధయాసహ॥ ౬॥ ఏమయజ్ఞేషుతేషాంవిముక్తిఫలమాప్నుయః॥ అకతాహమ
భోక్తాహమసంగోహమహంశివః॥ ౭॥ ఇతివిజ్ఞేయమానేనస్వాత్మానంతకతోపిచ॥ కర్మయజ్ఞేషు
యేనిత్యంయతంతేత్రద్ధయాస్వితాః॥ ౮॥ తేషహదేవవిజ్ఞేనమపరోక్షమవాప్నుయః॥ యజ్ఞరూపం
హవిష్టుంయజ్ఞేపశ్యంతీయేద్విజాః॥ ౯॥ తేషువిజ్ఞానమాసాద్యకైవల్యంజ్ఞేనమాప్నుయః॥ ప్రాధా
న్యేనమహదేవాయజ్ఞేరిజ్యోనచాపరః॥ ౧౦॥ ఇతిజ్ఞాత్వాయజంతేయతేషవిజ్ఞేనమాప్నుయః॥
విష్ణుంబ్రహ్మణమింద్రంవాదేవతాంసరమేవవా॥ ౧౧॥ ప్రధానబుధ్ధాయేయజ్ఞైర్జగంతేమోహ
తోపివా॥ తేయాంతినరకంఘోరియానదాభూతసంస్థవమ్॥ ౧౨॥ నామతశ్చౌథతోయస్తుమ
హదేవోమహేశ్వరః॥ సవేదసాంబస్సర్వజ్ఞఃపశ్యస్సర్వమహమ్వై॥ ౧౩॥ యానిలోకేనిషిద్ధానికర్తాగ్యవి
హితానిచ॥ తానిశంభోర్మహాపూజేత్యేకద్వానంమహామఖః॥ ౧౪॥ యానికర్తృణీసర్వాణీనిషిద్ధాని

ఉద్దేశానంతరంతస్మాదేవయతంతేకమయజ్ఞోజిజ్ఞేసితేఅతస్తద్వైభవంవత్తుంప్రతిజాసిశే॥ అథాతః॥ ౧॥ కామ్య
కమఃణిఫలప్రాప్తిప్రధానం - అథాచ్చిత్తశుద్ధిరపిభవతి॥ యదాహుః-విద్యరాహుదేహేమనవైష్ణవంభుజ్యతే
పదమితి॥ ౨॥ నిత్యస్యశుభత్వశుద్ధిరేవప్రాధాన్యేనఫలం-నైమిత్తికస్యప్రాయశ్చిత్తాదేరుపాతదురితతయఃఫలమిత్త్య
థః॥ ౩॥ పరంపరయోష్యసంసారానుపయోగిమప్రత్యుతతత్ప్రబంధకేషుకామ్యయజ్ఞేషుయేప్రద్యత్తాస్తేవందభాగ్యా
జ్ఞాన-కామ్యరూపేష్వితి॥ యేతునిత్యనైమిత్తికేషుపరంపరయోషవగయోగిత్వమభిసంధాయప్రవర్తంతేతేకమే
సుచ్యంతేతత్తాహ॥ నిష్కలైమిత్తికేతి॥ ౪॥ యేతుతేష్వేవాభిసంధిమాత్రరహితావిద్యుక్తమిత్యేవప్రవతేతంతేతేమం
దఫలభాగినైత్యాహ-విద్యుక్తమితి॥ ౫॥ యేతుతాస్యేవేర్షరాధనబుధ్ధ్యాకుర్వంతి తేషామత్యంతనిసాగమత
యాబుద్ధిశ్శుద్ధ్యతిఅతిశయం॥ స్వరయాముచ్యంతేతత్తాహ॥ శివారాధనేతి॥ ౬॥ అకతాహిరూపమాపనషడ
మాత్ప్రత్యంమానేనతదనుగ్రహకతరేకావజ్ఞేయకమయజ్ఞంకుర్వతః॥ శివసాత్కారఃఫలమిత్యాహ॥ అకర్తా
హమితి॥ ౭॥ ౮॥ అథవాయజ్ఞేత్తకోపిష్ఠురిత్యభిసంధానేవిజ్ఞానంభవతి॥ ౯॥ ప్రాధాన్యేనశివసేవయత్ప్రవృత్తిఃశబం
త్యేవబ్రహ్మనిష్టావయః॥ ౧౦॥ శివాదన్యస్యతుప్రాధాన్యేనయత్ప్రవృత్త్యాభిసంధానేనరకవైత్యాహ॥ విష్ణురిత్యాది॥
౧౧॥ మోహతోపివేతి॥ మోహతఃప్రమాదాదినా॥ ప్రమాదాత్తుక్యత్వాదుడితితత్త్వానదోషభిత్త్యథః॥ ౧౨॥ ఇ
న్ధంభావెకారణమాహనామతః॥ ౧౩॥ యానిలోకేనిషిద్ధానీతి॥ అనిషిద్ధాన్యవిహితానిచ నిమేషకంఠాయనా
గ్యవి శివారాధనబుధ్ధ్యాకృతాఫలంతీత్యథః॥ ౧౪॥ కిం॥ నిషిద్ధాన్యపివమాహ॥ యానికమాణీతి॥ ౧౫॥

సత్రకారణమాహః శశ్వరాధేతి॥ ౧౬॥ తత్రోదాహరణమాహ॥ ఆర్థకావ్యమితి॥ ౧౭॥ యత్పనః ప్రాధికమే
తత్రేమిమవక్తస్యమిత్యాహ॥ విధ్యుక్తమితి॥ ౧౮॥ విధ్యుక్తమేనిష్ఠానాం యదనిష్ఠంతతరణకశ్చాణాం సంసానా
హదనమిత్థ్యథః॥ ౧౯॥ దురాచారిష్యపిదోషదశానమకృత్వా ఉపేక్షేవకార్యా-ఉక్తం హితంజలిహ॥ మైత్రీక
మణాముదితోపేక్షాణాం సుఖదుఃఖపుణ్యపుణ్యవిషయాణాంభావనాతశ్చ తప్రసాదనమితి-తదాహదురాచారిష్యితి॥
యస్యయాద్యశీఉపేక్షాబుద్ధిః సాతస్యమహామఖిత్వ్యథః॥ ౨౦॥ బుద్ధాహాతాదిమార్గస్థైపురుషేతదీయదేవ
తాప్రతిమాస్వపిఅదరమకృత్వాదేవతాబుద్ధిమాత్రం సమబుద్ధిత్యాదవిరుద్ధం॥ శునిచైవశ్వపాకేచపండితాస్సమద
ర్శినః ఇతి న్యాయేనేత్యాహ॥ బుద్ధేతి॥ ౨౧॥ వెదేష్వాశ్రమేషు వాసుక్తమపియత్కించదారాధనం యజ్ఞః- కేమత
పిత్రోక్తమిత్యాహ॥ వైదికంతాంతికమితి॥ ౨౨॥ ౨౩॥ స్వబుద్ధ్యాధీనేత్రతిమాదాశాస్త్రోక్తవాశ్రద్ధయాః హితే శ్రే
యసేభవతి॥ ౨౪॥ తావన్నాత్రమపిపర్యాప్తంచేత్కేమితిప్రాగుక్తనియమవిశేషాదేరిత్యత ఆహ॥ ఫలేష్యితి॥ ౨౫॥ ౨౫౫
ఇతిశ్రీకాశీవిలాసక్రియాశక్తిపరమభక్తత్యగ్భయంబకపాదాబ్జసేవాపరాయణేనోపనిషన్మాగ్నవర్తకేన మాధవా
నాశ్యేణవిచితాయాం సూతసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవఖండే తృతీయోధ్యాయః॥

శ్రుతాస్తృతా తానిచారాధనంశంభోరితిజ్ఞానంమహామఖిః॥ ౧౫॥ ఈశ్వరాద్ధరియాపాపాన్యపికర్తం
జినువ్రతాః భవంతిపూతాన్యన్యంతం సత్యమేవనసంశయః॥ ౧౬॥ ఆర్థకావ్యంమహావిహితం
కృత్వాదహేద్యథా తథేశ్వరధియాపాపం శుద్ధవిజ్ఞానదంభవేత్॥ ౧౭॥ విధ్యుక్తకర్తృస్థానాబుద్ధ
స్యకరణంతుయత్ సౌపిసాక్షాన్తహాయజ్ఞానమ్యజ్ఞానస్యకారణం॥ ౧౮॥ విధ్యుక్తకర్తృనిష్ఠానామని
ష్ఠకరణంతుయత్ తన్నహాపాతకంప్రాక్తంసంసారిస్యపవర్తకం॥ ౧౯॥ దురాచారిషసర్వేషు విసా
దోషస్యదర్శనం ఉపేక్షాబుద్ధిరున్మిన్నా యాతుసోయంమహామఖిః॥ ౨౦॥ బుద్ధార్హతాదిమార్గస్థా
దేవతాప్రతిమాసుచదేవతాబుద్ధిమాత్రంయతోపేయిజ్ఞఃప్రకీర్తితః॥ ౨౧॥ వైదికంతాంతికంహితే
మార్గంస్వప్రజ్ఞయాద్విజాః యత్రయోదేవతాబుద్ధిం కరోతిశ్రద్ధయాసహ॥ ౨౨॥ సౌపియజ్ఞానిప్రా
క్తౌ మయావెదార్థవిశ్రమాః శ్రద్ధయాసహితంసర్వం శ్రేయసేభూయసేభవేత్॥ ౨౩॥ స్వబుద్ధ్యా
వెదశాస్త్రోక్తతంత్రోక్తేషిద్విజోత్తమాః ఆస్తిక్యందేవతాబుద్ధిరపిలాభాయదేహినాం॥ ౨౪॥
ఫలేషుతారతమ్యంతువిద్యతేసూక్ష్మదర్శనే కాయకఃకర్తయజ్ఞస్తుకథితఃసంగ్రహేణతు॥ ౨౫॥ భ
వంతోపిసహాయజ్ఞంకాయకంకురుతద్విజాః॥ ౨౫౫॥ ఇతిశ్రీసాంజేవహాపురాణేసూతసంహి
తాయాం- యజ్ఞవల్క్యవఖండే- కర్తవ్యేభవంనామ- తృతీయోధ్యాయః॥

—* వాచికయజ్ఞః *—

ఓంసూతఉవాచ॥ అథాహంవాచికయజ్ఞవత్ప్రేమిశ్రద్ధయాసహ పరాత్పరతరాత్తస్మాచ్చి
వాచ్యైతన్యలక్షణాత్॥ ౧॥ స్వశక్తీసహితాదేవ్యాజాజ్యోతిర్మయఃపరః శబ్దసూక్ష్మస్వభావేన

ఉద్దేశక్రమానుసారేణ కాయకయజ్ఞైరంతరంగవాచికయజ్ఞంవక్తుంప్రతిజానీతే॥ అథాహమితి॥ తప్రప్రథమతో
వాసుత్పత్తియాహ॥ పరాశ్చరేతి॥ ౧॥ యదస్మిన్నధ్యాయేవ్యంతత్సర్వంప్రథమస్య శివమాహాస్యభండస్యపం
చమేశక్తీపూజాధ్యాయే మాతృకాచత్రిధాప్రాక్తేశ్వస్యశ్లోకస్యవ్యాఖ్యసేవపంచితం॥ తదేవేహతత్రతత్ప్రత్యభి
జ్ఞాస్యతే- అధికశ్చాంశోవివరిష్యతే॥ విమర్శరూపతోవిషయభావనిరంతరశ్చిదంశఃపరోబిందుఃసపతేత్వరః తస్మా
త్తరతగోమాయాతితోనిమగ-శస్తస్తాన్నిమగ-శాత్పరతరాద్యథోదీరితయాపః స్వమాయాశక్తివిశిష్టచైతన్యజ్యోతిరూ
పోబిందుపదాభిధేయోపరతశ్వరౌజాతగత్యర్థః- తదుక్తమగమే॥ అథోత్పత్తింప్రవత్ప్రేమిజాతాయాంసర్వసం
హృతా ఎకవివశిష్టాస్తాపైపరమానందలక్షణః॥ జగదుత్పత్తిమోక్షార్థం మగ-శాత్పరమాచ్చివాత్ సముద్భూతఃపర
స్తస్తాదితే॥ తస్తాత్పరబిందుశబ్దాభిధేయా దచిదంశోబిజం॥ చిదచిన్మిత్రాంశోనాదశ్చిదంశో పరోబిందురితిత్రిధావి
భాగసమయేసూక్ష్మశబ్దోజాతగత్యాహ॥ శబ్దసూక్ష్మగతి॥ అఖండితగతి॥ మూలకారణస్యవిభజ్యమానస్యబిందో
స్సర్వగతత్వాత్తదాత్మకతయాసర్వత్రానుస్యూతగత్యర్థః॥ తథాస్వగతన్యాపివైభవీ రూపశబ్దవత్ శ్రోత్రాగ్రాహ్య
త్వమేవసూక్ష్మత్వం- ఇంద్రియాగోచరత్వేకధంతదవభాగగత్యత ఆహ॥ స్వభావేనప్రాదురాసీదితి॥ స్వప్రకాశచి

దుకార్యశాంతతదాగ్రేకత్వేనస్వయమపిస్వప్రకాశత్వస్వభావేనచాదుభూతంవిషవశబ్దఃస్వప్రకాశత్వాత్సర్వగమ
 జ్ఞాజగత్సాగరణతాదాత్మ్యాచ్యుతబ్రహ్మేత్యుచ్యతే॥ ౨॥ తత్రైవశబ్దబ్రహ్మః పరావాగ్రూపలక్షణ దశావిశేష
 మాహ॥ సకలబ్రహ్మతే॥ పిండిభూతతయేతి॥ తస్యసర్వగతస్యాపిప్రాణినామథాః॥ వక్షాఃపేతుకప్రయత్నజనితపవనసం
 బంధనిబంధనామాలాధారలక్షణప్రదేశంశేషాభివ్యక్తిఃసాపిండిభావస్తయైవాభివ్యక్తస్వప్రకాశస్యాపితస్యయోజైశ్చ
 ద్యాతిశయోఽస్యప్రకాశరూపతాసామ్యాజ్ఞప్రకాశేనప్రసిద్ధేనతప్రజాబూనదరూపేణోపమయతే॥ తత్రపిండి
 భావదశాః॥ హితోమాలాధారస్వప్రకాశోనిష్పంధకిపరావాగిజ్యుచ్యతే॥ సవపమాలాధారాదానాభినిమగ్నరూపే
 నిమనసాభివ్యక్తైవైద్యాశయదశాపన్నసామాన్యస్పందనరూపఃపశ్యంతీవానిత్యుచ్యతే॥ ఏతేపరాపశ్యంత్యైస్వ
 ప్రకాశత్వమనోబిషయస్వభ్యాంనిష్పంధత్వసామాన్యస్పందత్యాభ్యాంవాపుథత్వైనకవచిన్నిదికశ్యతే॥ ఇహమ
 విశేషస్పందవిరహసామ్యేనేకైత్యపిండిభావజాంబూనదప్రభాభావాభ్యాం విజ్ఞైకస్వరూపతయా నిర్విశేషత
 మంత్యం॥ అనైనైవాభిగ్రూయేణమాతృకాదక్షిణా సూధలేత్యత్ర పరాపశ్యంత్యైస్సూక్ష్మతర రూపత్వేనేక
 కృత్యైర్విచ్య నశేతమితి॥ ౩॥ తత్రైవేవాసీంనాభేహ్యుదయంప్రాప్తస్యవిశ్చియాత్మికయాబుద్ధ్యావిషయైకత
 స్సవిశేషస్పందరూపస్యనిర్భయావాగ్రూపతామాహ॥ గపురస్త్రిహ్మనాద్యామితి॥ బ్రహ్మనాద్యానుమమ్యయావి
 భక్తిభక్తితత్తదర్థవిశేషవిషయశబ్దరూపవిశేషాల్లాభిక్యాబుద్ధ్యానిశ్చిత్తవికల్పితవిశేషస్పందరూపభివ్యక్తః॥ అనేనమద్వి
 యాయాఃపరాపశ్యంతీభ్యాంవిశేషోన్మితః॥ వైఖరీతోపశేషమాహ॥ సూక్ష్మరూపేణేతి॥ పరశోత్రగ్రహణాయా
 గ్మత్వంసూక్ష్మస్య - స్వవిభక్తిస్సగోచరయానిశ్చయాత్మికయాబుద్ధ్యైత్యథాః - ఆస్త్రియవాచకాత్స్వశబ్దాదబంతా
 త్ప్రతియాధేయార్థవిభక్తికస్తసిః - తాచ్చీల్యాదిహ్వాకృత్యాస్యతథితిప్రపద్యావః॥ వహ్నిప్రభితి॥ పశ్యంతీవాగ్రూ

ప్రాదురాసీదఖండితః॥ ౨॥ సకలః పురరాధారేప్రాణినామాస్తికోత్తమాః । పిండిభూతతయాభా
 తితప్రజాంబూనదప్రభః ॥ ౩॥ సపురబ్రహ్మనాద్యాను ప్రవిశ్యహృదయాంబుజమ్ । విభక్తస్సూక్ష్మ
 రూపేణభాతివహ్నిప్రభస్వతః॥ ౪॥ బ్రహ్మరంధ్రంపునస్సాత్మాచ్చివస్యస్థానముత్తమమ్ । పిండి భూ
 తతయాప్రాప్యప్రకాశానందలక్షణే॥ ౫॥ తత్రప్రస్థిహితేశంభాఃశ్రాంతింలభతేస్వతః । ఆధారేప
 రశక్తేస్తుస్థానేశబ్దఃప్రకాశితః॥ ౬॥ పరమేశాక్షరంసాత్మాద్భవత్యత్యంతశోభనమ్ । ఆజ్ఞాసంజ్ఞా
 న్తహస్థానాదూర్ధ్వంయత్థానముత్తమమ్॥ ౭॥ తత్రస్థాయీంర్విజాశ్శబ్దస్సూక్ష్మైకాక్షరతామియాత్॥

పాదపివైశ్చ ద్యాతిశయోమధ్యమాయాః వాచఃఉచ్యతే- వహ్నిప్రభాహేవాహ్యతమోపహరణసమర్థాతదసమర్థం
 జాంబూనదప్రభాత్వమితివిశేషః॥ ౪॥ వైఖరీంవక్తుమారభతే॥ బ్రహ్మరంధ్రమితి॥ ప్రవిశ్యేత్యనుషంగః-పునరితి-తుశబ్దా
 ద్భ-మధ్యమాస్థానార్థదయాద్వైఖరీస్థానస్యబ్రహ్మరంధ్రస్యభేదమాహ॥ శివస్యేతి॥ శివస్యసాత్మాత్వానమాపరోక్ష్యం
 స్థానంశివోహిపరమానందరూపోజగదుపాదానతయాసర్వగతోపిబ్రహ్మరంధ్రేఉపాస్యమానోఽచిరాదపరోక్షోభ
 వతి-హృదయభూమిమధ్యాఃమాపాసనాస్థానాంతరేమసంభవత్సపిబ్రహ్మరంధ్రేచిదానందాభివ్యక్త్యతిశయాదుత్త
 మమిత్యుక్తం-తథాత్వేచాభ్యాసవతామనుభవః॥ శ్రుతిస్త్పృతిమచప్రమాణం॥ శూయతేహి॥ సైషావిధృతిర్నామద్వాస్త
 చేతన్నాందనమితి-స్పృశ్యతే॥ మూర్ధ్నార్ధాయాత్మనఃప్రాణమాస్థితోయోగధారణా॥ ఓమత్వేకాక్షరంబ్రహ్మవ్యాహ
 రన్మామనుస్సగః॥ యఃప్రయాతిసమద్భావంయోతినాస్త్యత్రసంశయభితి॥ ౫॥ ౬॥ ౭॥ ప్రవిష్టస్యకృత్యమాహ॥ తత్రస్తభి
 తి॥ ద్విపథంహ్యక్షరాణాంస్వరూపం- స్థూలంసూక్ష్మం-తత్రస్థూలంపరశ్రోత్రగ్రహణయోగ్యం వైఖరీరూపతామా
 పన్నమకారాదిక్షకారాంతవణతత్సమభివ్యాహరంపదవాక్యమంత్రాద్యాత్మకమనేకం॥ సూక్ష్మంతు మధ్యమరూప
 పరిత్యాగేనవైఖరీరూపప్రాప్త్యాభిముఖ్యలక్షణమేకంనాదాత్మకంప్రణవరూపం ప్రణవోహికంహోహ్మద్భివ్యంగ్యో
 బాహ్యఃస్థూలఃనాదాత్మకశ్చ - సకలశబ్దాపాదానభూతోమూర్ధాన్యభివ్యజ్యమానఆత్మరస్సూక్ష్మమక్షరం - తస్య
 చాక్షరస్వరూపప్రాప్త్యాభి ముఖస్య నాదాత్మకతాశబ్దభివ్యజ్యమానోక్తా॥ ఉక్తంహిసాంఖ్యే-ఓమిత్యంతర్ముద్రతీయతం
 యఃప్రతిప్రాణశబ్దోవాణీయస్మాత్ప్రభవతిపరాశబ్దతన్మాత్రగర్భాభితి॥ తస్యమూర్ధానిప్రాణేనాభివ్యజ్యమానస్య
 సకలనణోపాదానత్వం శబరీస్వామిభిరుక్తం॥ నాభేరుద్ధితిఃప్రాణః ఉరసివిస్తీణః కంఠేచరివ్యతో మూర్ధాన
 మాహత్యపరావృత్తివివిధాశబ్దాన్వనకీతి- అత్రచప్రాణస్యనాదాభివ్యంజకత్వం తదభివ్యక్తస్యమనాదస్త్రైవ

పరాపశ్యంతీ మధ్యమారూఢస్య వణోపాదానతా || అతఏవచరాణః శబ్దాన్వయనక్షీప్త్యుక్తంనపునఃప్రసిద్ధిభిః || ఉక్తానాదఃప్రసూతజ్జన్మక్తంసంబేదైవ - యాసామిత్రావరుణసనాదుచ్చంత ప్రవష్టింవర్ణానత్ర ప్రకటితం తైప్రాణసంగాత్ప్రసూతే || తాంపశ్యంతీఃత్రయముదితాంసుధ్యమాంబుద్ధి సంస్థాంవాచనంత్రైకరణవిశదాం దైఖరీంవప్రపద్యభిః || పశ్యంతీమధ్యమయోరైవభరీకారణేనాదాత్మకే పణవేనుగతిమాహ || తృతీయభిః || పశ్యంతీమధ్యమస్తాననాభివృద్ధయాపేక్షయోక్తాక్షరస్తానస్యబహురంధ్రస్యతృతీయత్వం || భూషణాన్వయపేక్షయోవర్ణితామత్రాగ్నాత్పరమాధాత్వం - వైఖరీకరణభావస్య తత్రపరిపూర్ణత్వాత్పూరకత్వం || సకలపుణ్యఫల పరమాసందాభివృద్ధిస్తానత్వేనచపుణ్యభాజనత్వం || అక్షరద్వయస్యతత్రైకాకారతానామపశ్యంతీమధ్యమయోరనుగతే రైవస్వభావేతదాత్మకతయాలభవానాదాత్మకస్యప్రణవస్య ప్రభావోయముపవాన్యతే || ఇత్యంనామాయంప్రణవోమహాప్రభావః - హేవోత్తరత్రవర్ణయివ్యమాణమహిమ్నోఽజపామంత్రస్యవయవభూతంహమితి సభితిచాక్షరద్వయమత్రైకాకారమాపన్నం తత్రహేతుః స్వభావేనేతి || స్వస్తాదుక్తాక్షరద్వయాత్మభావనోత్పద్యత్యభిః || తథాహిలీలయాపరిగ్రహీతార్థనారీశ్వరావతారస్య పరశివస్య పుంభాగోహమిత్యుచ్యతే || ప్రకృతిభాగఃసభితి-సాచ ప్రకృతిః పుంసాతాదాత్మ్యమాత్మనోయదానుసంధతైతదాఅక్షరపాతతస్సోహమితిపరమాత్మమంత్రోజాతః తత్రచసకారహకారయోర్లోపసంధాచ కృతేప్రణవోజాతభివణికతంప్రపంచసారే || హకారశ్చపుమాన్వోక్త స్సభితి ప్రకృతిర్తత్రా|అజపేయంమహాశక్తిస్తథాదక్షిణవామతః||బిందుర్దక్షిణభాగస్థా వామభాగోవిసర్గకః | తేనదక్షిణవామఖ్యభాగోస్త్రీపుంసంజ్ఞితౌ || బిందుఃపురుషఇత్యుక్తౌవిసర్గఃప్రకృతిర్మతా | పుంప్రకృత్యాత్మకోహంస్తప్తదాత్మకమిదంజగత్ || పుంస్వరూపంవిదిత్వాస్వసౌహంభావముపాగతా | సవీవపరమాత్మాభ్యోమసురస్యమహామనోః || సకారంచహకారంచలోపయిత్వాప్రయోజయేత్ | సంధించపూర్వరూపాఖ్యంతతోసౌప్రణవోభవేడితి || ఇథండత్వాన్య

తృతీయేపరమాధారేపూరకపుణ్యభాజన || ౮ || ఏకాక్షరత్వమాప్నోతిస్వభావేనాక్షరద్వయం | అయమాద్యఃపరోమంత్రస్సుప్రసిద్ధస్వభావతః || ౯ || మననత్రాణరూపత్వాన్తంత్రభివృద్ధిభిః | మాతృకాపరమాదేవిమంత్రమాతామహేశ్వరీ || ౧౦ || అస్తాదాద్యాన్తహమంతాదావిఘ్నాతా స్వభావతః | అథోముఖీభవేదేకావై కాతూర్ధ్వముఖీభవేత్ || ౧౧ || తస్మాచ్ఛ్రీమాత్పూర్వముద్ధాచాద్య

మాతృకాయాస్తదుత్పత్త్యాచాన్యేహం మంత్రాణాంతదనుసంధానార్థమస్యతావదాద్యమంత్రితామాహ | అయమాద్యభిః || సర్వకారణత్వాత్పరః తాలాదివ్యంజకస్తానానపేక్షత్వాత్స్వభావతస్సుప్రసిద్ధః || ౯ || మంత్రపదంశ్యత్వాదయతి | మనసేతి | తత్త్వస్యప్రబోధనేనెవసంసారభయాత్పరిత్రాణేవహూత్వాన్మఖ్యత్వాత్ - ఉక్తంహి || మననాత్తత్త్వపదస్యత్రాయతేభయతభిమంతముచ్యతేఇతి-యదభవమస్యమంత్రత్వముక్తమిదానీతతోమాతృకాయాఉత్పత్తిమాహ || మాయాకేతి | మాతృకాతోహిసర్వమంత్రాఉద్భీయంతభితి - సామంతమాతా - సాకథమస్తాదుత్పద్యేతయ శ్చ్యేషమహాగం త్రోనస్యాదివ్యభిః || ౧౦ || ననూదాహృతంశబరస్వామిగ్రంథే | ప్రాణాభివ్యక్తవైవనాదస్యవైఖరీరూపపర్యోత్పాదకతోక్తః - హంబస్తోత్రే || ప్రాణసంగాత్ప్రసూతభిః || వైఖరీరూపశబ్దోన్మత్తిసనుయేచక్వాసప్రక్వానాత్మకస్య ప్రాణస్యోపరిమేవ్యంజకప్రాణాభివాదనభివ్యక్తౌనాదః కథంవైఖరీముత్పాదయేడిత్యతః || అథోముఖీ - త్రివిధంహి ప్రాణస్యరూపం || ఏకమథోముఖీభవేత్పూర్వరూపమపావప్రత్యాత్మకం - ఏకమూర్ధ్వముఖీభవేద్రేచకరూపం ప్రాణవృత్త్యాత్మకం - అనయోఃప్రాణాపానయోః సంధిఃకుంభకరూపంవ్యాఖ్యాత్మకం తృతీయం - తత్రప్రాణాపానయోభివేషితృతీయేన వ్యానవృత్త్యాత్మకేనప్రాణేనాభివ్యక్తౌనాదోవైబంవాచంజనయతి || తదుక్తంఛాందోగ్యే || యదైవప్రాణితిప్రాణాయాదవానీతి సోపానః - అధయోఃప్రాణాపానయోః సంధిః సవ్యానఃవాక్ తస్మాదప్రాణాన్నపానకవాచమభివ్యాహరతీతి || అక్షరాధఃస్రువీకరరూపమథోముఖీభవేత్ - ఏకమూర్ధ్వముఖీభవేత్ - యత్పూర్వాధోముఖంనోర్ధ్వముఖం వ్యానాత్మకం ప్రాణస్వరూపంతద్వైఖరీజనయతోనాదస్యాదివ్యంజకమితివృద్ధయం || ౧౧ || నముఖ్యత్వముభయోః-తదభివ్యక్తనాదాత్మకప్రణవస్యమూలమంతస్యాపరహస్యత్వేనగుప్రసాదైకంభ్యత్వాభిప్రాయేణఅద్యమంత్రాన్నికీతి-తథాచాగ్రివివక్ష్యతి || మంత్రాన్నికీతి తంతస్యభితిఈకారః శుద్ధాచేతేఉక్తప్రాణవకారణతయతదాత్మకత్వేనజ్ఞాతైవసతీమాతృకాసర్వాస్మనాజ్ఞాతత్వేనపరిశుద్ధానాన్యభేద్యభిః || ఉక్తేనాతి

దురుహస్యమానియజాంపీతిశుతేః ॥ స్వతఃస్వవైపరూపేణశబ్దోపాపణఃపదవాక్యాత్మకఃపస్త్యవస్తువిషయాన్రి
 ధాతదితరస్థానివతి ఉక్తరూపావాగవతేనాపీ ॥ ౨౦ ॥ నన్వకారాద్యాత్మికాయమాత్మకాయ ఎకరూపాయా
 ఎనకభంగీ-ంతాదిశివమూర్తిప్రతిపాదకత్వంపూర్ణోదయాదిశివశక్తిమూర్తిప్రతిపాదకత్వంచత్రభూషాః॥ ఇథా
 కిరకరశబ్దాదున్వరావపిపరోనిషకలఃకనిఃపరతరఃసయథాన్వప్రతిష్ఠేనరూపేణనిషకలశ్చివఃకార్యాభి ముఖ్యే
 నిషకశబ్దాత్తయోగినిరూపేణయూపేణశక్తిరివన్వరూపోజాతః - ఎవమిదమక్షరాత్మికా మాత్మకాపి స్వకానిత
 యాద్యానిగుణివక్రూధాశ్చైవశివమూర్తికాంతథావిభవశ్చి-పరాశ్చేనచ శక్తిమూర్తీనామపి ప్రతిపాదికా కి-
 ర్యానిభవకాః ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ ననుసామాన్యకావాజ్ఞానసాక్షతంశివశక్తికంపరమశివస్వరూపంకథ-ప్రతిపాద
 కమిత్వైతకా ॥ అపదంపదమాపన్నమితి ॥ పద్యలేప్రాశ్యతేఐతిపదమింద్రియగోచరంవస్తు ॥ అపదఅపదమి-
 దాత్మకసాక్షింసచ్చిదానందాఖండైకరసంప్రాగుడిరితం పరశివస్వరూపం ॥ అపదస్యపద్యమి-
 ద్భిత్వైతకః ॥ తదేతత్స్వశక్తివిహిష్టాప్రాగుక్తరీత్యాపరవిందు నాదాదిక్రమేణపరాపశ్యంకమన్యుమాప్రైశిశ్చ
 వయాత్మకంపదంజాతం ॥ పద్యలేప్రాశ్యతేనేనపదంతత్వమితి॥ పరమంతాత్మికామాత్మకావిద్యాసంపశ్యంత్యా
 ద్యాత్మికాసామాన్యకాపరశివస్వరూపంవిదుషః పురుషస్యాపదంభవేత్ ॥ అపదస్యఅపరసిద్ధస్యవాజ్ఞానసాగోచ
 గన్యకాగుక్తపరశివస్వరూపస్యదాత్రప్రతిపాదయిత్రీభవతిత్యర్థః ॥ అవిదయమపితత్స్వరూపంఅవిద్యోపాధిం
 విషయాకృత్యప్రకాశయంతీమాత్మకావిద్యాస్వవిషయాపరణభూతామవిద్యాం సమూలమున్నూలయంతీ యథోక్తిరి
 తంపరశివస్వరూపంవిదుషఃస్వాస్మితయాప్రాపయతీత్యర్థః- యద్యాఅపదంపదమితి ॥ నాదాత్మకంశబ్దబ్రహ్మపరా

పశ్యంతీమధ్యమావై ఖరీత్యేవంరూపంసత్త్వదంజాతం॥అస్మిహిపరాపశ్యంత్యాద్యవస్థయోరపిపదాభిధేయతా॥క్రూయే
తేహి॥చత్వారివాక్పరిమితాపదానీతి॥తత్త్వదంసమ్యక్జ్ఞైతంసన్మూలభూతంశబ్దబ్రహ్మస్వకారణత్వేనావగమగతి
త్తత్త్వాప్రిహేతుభావతీత్యర్థః॥ఇథముక్తంపదాపదవిభాగంయోజనానాశిసంపదశివస్వరూపంసాక్షాత్క
రోతి॥౨౩॥ఉక్తలక్షణేమాతృకాత్తకపదతాత్పర్యేణపరిశీలయత్కయోవతతతేతస్యైవసత్త్వభేదానంతా
స్మిధ్యంతీత్యాహ॥పదస్థస్యేతి॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥పరాపశ్యంతీమధ్యమావైఖరీత్యేవంచతురవస్థస్యపదస్థయస్తురీయాంశో
వైఖర్యాత్మకఃసంపదశిరితాంప్రేషణాద్యేషణాదివ్యవహారహేతురీత్యాహ॥అంతవక్త్రేతి॥పరశ్రోత్రగ్రాహ్యత్వేన
వైఖర్యాత్మకమేకంపదాంశంసుష్యాదయాభివదంతీత్యర్థః॥గుహాత్రిణిసీతానిహిసంగయంతీతురీయాంశాచంబ
సుష్యావదంతీత్రుతే॥సచవైఖర్యాత్మకశబ్దస్వతవేకయాపోషికంతతాల్యాద్యభివ్యక్తిస్థానభేదాత్స్వగన్యంనాచభే
దేననానాశ్వంభజతద్రత్యాహ॥భవెత్త్వోడధేత్యాదిబహువిధంభవేదిత్యంతేన-అకారాదిసర్గాతమోడశస్వరూపా
ప్రథమంసోడశభావతి॥కచటతవాదిపంచవర్గాత్తగాపంచభావతీపునరంతస్థాత్తభేదేనద్వేధా-మోడశస్వగన్య
శోయఃపూర్వోంతస్సంపదానానాసికపరసానికభేదేనద్విగుణితస్యకర్వాత్రింశద్భేదవాక్భవతి॥పునశ్చకాద్యశివ
చవింశతిర్వాదయోహకారాంతాఅప్రావితి॥ఎవంచత్రయస్త్రింశద్భేదవాక్భవతి-ఎవంస్వగన్యంజనభేదేనోక్తంపరా
జాతంశివిధంభవేదిత్యర్థః॥ఇథంస్వగన్యంజనాత్మనోయేపదస్యాకారాన్తైప్రత్యేకంబుంతానైష్వేకైశ్చజనా

పదమాపన్నంపదంచాప్యపదంభవేత్॥పదాపదవిభాగందయఃపశ్యంతీసపశ్యతి॥౨౩॥పదస్థస్య
జితామంత్రాభవేయుఃపండితోత్తమాః॥పదాభ్యాసపరాశాంతునకించిదపిదులభమ్॥౨౪॥అ-
శవకఃపదస్యాముపకారాయదేహీనాం॥భవేత్సోడశభాపూర్వంసంచరాచర్విభావనః॥౨౫॥
పదస్యాంశోపరశివగన్యంద్వాత్రింశద్భేదమాప్నుయాత్॥త్రయస్త్రింశత్పునర్భేదంతథేదవ్యవిధం
భవేత్॥౨౬॥ఎవంబోకోపకారాయపదంబహువిధంభవేత్॥ఎకైకాకారతశ్చైకైకాథాసద్ధిభా-
వేత్స్వతః॥౨౭॥వైదికాన్మోచనాకారానుపజీవంతీసిద్ధయే॥తాంత్రికాంశ్చతథాకారానుపజీవం
తికచన॥౨౮॥లౌకికానపిచాచారానుపజీవంతీకచన॥యథాసర్వేషహదేవముపజీవంతిసర్వదా॥
౨౯॥యథావాశక్తిమిశస్యయథావాఘాతపంచకమ్॥తథాసర్వేషదాకారాముపజీవంతిసర్వదా॥
౩౦॥మాతృకాపరమాదేవీస్వపదాకారభేదితా॥వైఖరీరూపతామేతికారజ్జేర్విశదాస్వయమ్॥౩౧॥
సూక్ష్మలాసూక్ష్మానుసూక్ష్మాచత్రివిధామాతృకశ్చరీ॥సాదేవీశస్సంభిన్నాశివస్యామితతేజసః॥
౩౨॥వాచామగోచరాకారోమాతృకాయాస్తథాపరః॥బ్రహ్మవిష్ణోదిదేవానామచిత్త్యాసూక్ష్మాతా

జ్ఞానకస్యాభిలషితసిద్ధిర్భవతీత్యాహ॥ఎకైకాకారతశ్చేతి॥౨౭॥అధికారిభదేనతానవాకారభదాన్విబజ్యవిసియు
క్తే॥వైదికానిత్యాదినా॥వేదార్థాభిజ్ఞాఃకేచిద్విద్వాంసఃఋగ్యజుస్సామాతృకానాకారాకస్వానుష్ఠానసిద్ధ
యేఉపజీవంతి॥అగమాభిజ్ఞైస్తస్యశ్శుభంభదాచిలక్షణానాగమైకసమధిగమ్యాకస్వానుష్ఠానసిద్ధయేవ్యవహ
రంతి॥౨౮॥నకేవలంయథోదీరితైఃత్రైవీదేవపదాకారాఉపజీవ్యాఃఅపితుసర్వప్రాణభిరపీత్యాహ॥యథాసర్వగతి
శివశక్త్యాత్మకంపరశివస్వరూపంఉత్పత్తితిలగాభిర్వృతత్వేనయథోపజీవ్యతే॥కార్యప్రచంచెన॥యథావాస్యభివాగ్న
ఃపూర్వంసంచకలదేహాద్యపాదానతియాఅవస్థియా॥శియతే॥ఎవమేవదేవతిగ్నజ్ఞనుష్ఠానయఃపదాకారాకస్వస్వ
భావానురూపేణసర్వదాఃజీవంతీత్యర్థః॥౨౯॥౩౦॥నస్వేతేపదాకారావైఖర్యాత్మకాఎవంశ్రోత్రేగృహ్యం
వైవైఖర్యాత్మకఃత్వంతుకుతోమాతృకాయాభిజ్ఞః॥౩౧॥మాతృకాపరమేతి॥పరాపశ్యంత్యాద్యాత్మనోద్ధతానానాచ
కాంత్యాత్మకామాతృకాతాల్యాత్మకానానికపరగవిశేషేరభివ్యజ్యమానానిస్వప్నరూపాసతీవైఖర్యాత్మకాంప్రతిపద్యత
వద్భావః॥౩౨॥వైఖరీవ్యతిరేకంపదాపశ్యంత్యాద్యాత్మకామాతృకావైవాసీతినభిమితవ్యమితిప్రాగుక్తంమాతృకా
ప్రగీషస్యంకారమేతి॥సూక్ష్మలాసూక్ష్మాచత్రివిధామాతృకాచత్రివిధానూలేత్యత్రైవిధ్యత్ప్రపంచితం॥ఎవంతి
దిదేవానామచిత్త్యాకాశక్త్యవస్థస్యశివస్వప్రతిసాచకత్యాహ॥సాదేవీతి॥శక్త్యప్రతియోగికంపరశివస్వరూపమేవశక్తిరీతి
ప్రాశస్త్యేతికాదీం॥అత్సంభిన్నాప్రతిపాద్యప్రతిపాదకభావేనతత్త్వరూపావైష్ణవ్యర్థః॥౩౩॥పరాపశ్యంత్యాద్యవస్థా
కాస్తాతేదిందునాదాద్యాత్మకంబున్మాతృకాయాఃసూక్ష్మరూపంతత్సంప్రప్తస్యపరశివస్వరూపస్యప్రతిపాదక

సత్తదాత్మికమేవభవతి త్యాహ॥ వాచామగోచరేతి॥ వాక్యననయోరగోచరంబ్రహ్మవిష్ణోదిభిరప్యచింతనీయం॥ నిఁ
మనాచాచ్యాత్మకంయత్సూక్ష్మతరంరూపం మాతృకాయా సత్త్వం మాతృకాశేషశివస్వరూపతైతన్యేవ్యస్తత్వాద్వి
క్రయంచిద్యాత్మ్యంపరమాథతస్తత్త్వరూపానతిరేకాచ్చిదూషః ఎఁభూతస్సూక్ష్మామాతృకాకారః శివా
సాక్షిఃస్వప్రకాశస్యనిష్కలపరశివస్వరూపస్యైత్యాద్యైర్విధః॥ ౩౩॥ ఇత్యుక్తమాచార్య ముఖాద్యోపదత్తస్యై
వః ప్రపురుషాథాసాధకోనాన్యస్యోబ్రువన్మనసంహాతబుద్ధేతి॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవరచ
ితాంసూత్రసంహితాతత్పర్యవీచికాయాం యజ్ఞవైభవఖండే-చతుర్థోధ్యాయః-

ఇథంసకలగుంధ్రమూలభూతంచాశద్వద్దాత్మికంప్రణవావయవేభ్యశ్చాకారోకారమకారబిందునాదేభ్యఃకంఠ
భ్యఃపంచాశత్తలారూపేణోత్పితంమాతృకామభిధాయఅథాత్తారణభూతంపరాపరబ్రహ్మాత్మకంప్రణవంవక్తుమూ
చితే॥ ప్రణవమితీ॥ ఏవద్యైసత్యకామపరంచాపరంబ్రహ్మయదోఽంకారఇతిశ్రుతౌయదుక్తంద్వైవిధ్యంపదభి
క్రేత్యాహ॥ పరాపరవిభాగేనేతి॥ ౧॥ తత్రకొసాపరఃప్రణవశ్చతతమాహ॥ పరఃపరతరమితి॥ సత్యజ్ఞానానంతా

సధిః॥ ౩౩॥ చిత్తయఃపరచిద్రూపఃశివాసంభిన్నఎవహి॥ బుధ్వామంత్రజపంకుర్యాదేవంమంత్రస్య
వైభవమ్॥ ౩౪॥ ఆచార్యముఖతఃప్రాజ్ఞోస్సిద్ధ్యత్యేవాచిరేణతు॥ ఆచార్యరహితోమంత్రః ఫంసాన
భాస్యకారణం॥ ౩౫॥ ఇతి శ్రీసాగం దేమహపురాణే సూత్రసంహితాయాం యజ్ఞవైభవఖండే-
వాచికయజ్ఞోనామచతుర్థోధ్యాయః. *

—(*) ప్రణవవిచారః. (*)—

సూత్రవచనం॥ ప్రణవంసంప్రవత్స్యామిసమాసేననవిస్తరాత్॥ పరాపరవిభాగేనప్రణవస్తుద్విధా
మతః॥ ౧॥ పరఃపరతరంబ్రహ్మప్రజ్ఞానందాదిలక్షణమ్॥ ప్రకషేణనసంయస్తాశ్చరంబ్రహ్మ స్వభావ
తః॥ ౨॥ అపరఃప్రణవస్సాక్షాచ్ఛబ్దరూపస్సునిమగలః॥ ప్రకషేణనవత్సస్య హేతుత్వాత్ప్రణవస్సూక్ష్మ
తః॥ ౩॥ పరమప్రణవప్రాప్తి హేతుత్వాత్ప్రణవోధవా॥ పురాప్రజాపతిస్సాక్షాచ్ఛబ్దయాపరయా
సహ॥ ౪॥ భస్తోద్ధాశిశనర్వాంగప్రిపుచ్చాంకితమస్తకః॥ జితేంద్రియోజితక్రోధోజటావల్కలసం
యుతః॥ ౫॥ సదాశంచాగ్నిమధ్యస్థస్సాంబధ్యానపరాయణః॥ తతాపపరమంఘోరంతపస్సంవత్స
రతః॥ ౬॥ సపునశ్శంకరస్యాస్యప్రసాదాదంచికాపతేః॥ పృథివీమంతరిక్షంచ దివంచాస్యజదా
స్తైకాః॥ ౭॥ సతానభ్యతపన్లొకాంస్తైభ్యోవేదవిదాంవరాః॥ త్రిజిజ్ఞోతీంస్యజాయంతపృథివ్యాఏవ
తత్రతు॥ ౮॥ అజాయతాగ్నిర్వాయుశ్చబ్రహ్మణాశ్చాంతరిక్షతః॥ దివోదివాకరస్సాక్షాజ్జగచ్చతుర
జాయత॥ ౯॥ తాఃచాభ్యతపజ్జ్యోతీంస్యజస్తైభ్యోమహద్విజాః॥ త్రయోవేదాఅజాయంతవేదానాం
ప్రథమోనలాత్॥ ౧౦॥ యజుర్వేదస్తథావాయోరాదిత్యాత్సామసంజ్ఞితః॥ వేదానభ్యతపత్రాం
శ్చబ్రహ్మతైభ్యోమహద్విజాః॥ ౧౧॥ త్రిణిశుక్లాన్యజాయంతతత్రబ్రహ్మవిదాంవరాః॥ ఋగ్వేదా

నందైకిరిసంమాయాతతారాత్యసంస్పృష్టం యత్పరశివస్వరూపంసపరః ప్రణవశ్చతతస్తస్యప్రణవశబ్దాభిధేయేవ
త్యాశంక్యవర్వీ॥ ప్రకషేణజేతి॥ యస్తాశ్చరశివస్వరూపంకారణాంతరమనపెక్ష్యప్రకషేణనవంఅశేషవిక్ర
యాదినిహితకూటస్థఃత్యసత్యపరమానందప్రకాశనాత్సర్వదా అభివవమతస్తథావిధస్వరూపస్యప్రణవశబ్దాభిధ
యతైత్యథా॥ ౨॥ అపరంప్రణవమాహ॥ అపరఇతి॥ అస్మాపినామధేయాంబూతే॥ ప్రకషేణజేతి॥ అసేనమం
త్రేణయథోక్తపరశివస్వరూపంస్వాత్మతయావిదుషఃపుంసోభివవత్ప్రాప్తి హేతుస్తత్ప్రకషేణనవో భవన్యసేన
తత్త్వత్వత్యాచత్ప్రణవః॥ ౩॥ యద్వాఘోపాగుక్తఃపరమంప్రణవస్తద్వాచకత్వేనతత్ప్రాప్త్యుపాయత్వాచ్ఛబ్దాత్మక
స్యాస్యప్రణవాభిధేయతాఃఅథాస్యసకలవేదసారాత్తకత్వమావిషగ్రుంఘితరేయకే॥ ప్రజాపతిరకామయతప్రజాయో
యంభూయోస్సాగ్నిమిత్యైత్రపృథివ్యాదీనాముత్తరోత్తరసారాత్తనాయాస్పృష్టిరుక్తాతామత్రసుఖావబోధాయజ్ఞోక్త
స్సంగృహ్యతి॥ పురాప్రజాపతిరీత్యాదినాసుప్రతాఇత్యంతేన-పృథివ్యంతరిక్షద్యులూకానామగ్నౌదయస్సారాత్త
కాంతేషాంమృగ్వేదాదయస్తేషాంచవ్యాహృతయఃతాభ్యశ్చాకారోకారమకారాస్సర్వసారత్వేనతాకికప్రకాశాఃప్ర
జాపతినానిస్సారితాఇత్యర్థః॥ ౪॥ ౫॥ ౬॥ ౭॥ ౮॥ ౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ కిమేతావతాప్రణవస్యసర్వసారతే

పూర్వమును క్తంతస్యశిరః స్వరూపమాహా || ఓమాపతి || అస్యముమ్యద్యానాహ || ఋషిబ్రహ్మహతి || వేదా
ర్థానిజైరస్యమిత్రస్యాధాం న్యాయతోవధార్య తదాత్మకః పరమాత్మైవ దేవతేనిర్దేశితం - యాతేనోవ్య
తేసాదేవతేతీన్యాయాత్ సాధకాచారైర్విధింసరూపితః || ఆపోజ్యోతీసంతిసామాగ్నోన్యైజిచ్చతే || తదా
త్మకంజగత్సంకారసస్థైజ్యోద్వయాత్మకం-అమృతంతదనాశిత్యాద్భవహత్వాద్భక్తిహృద్యతే-యథానందాత్మకంబ్రహ్మ
సత్యజ్ఞానాలక్షణం | తద్భూర్భువస్వరిత్యుక్తంసోహ మిత్యోముదాహృతం-ఎతత్తువేదసారస్యశిరస్వాచ్ఛిరక్షణ్య
శతి || ౮ || ౯ || అథాస్యాస్సావిత్వాజిపకాలేధ్యాతవ్యాంవిరాడాత్తికాం మూర్తిమాహా || సావిత్రీత్రవచేతి ||
త్ర యిపాదాయస్యాస్సాతథా||ఎవంవటుక్-ఓఃపంచశీవకేశత్యత్రాపిపహుప్రీహిః||కేపునస్తేనాదాగ్నితానాహ||ఋ
గ్యజురితి త్రయోవేదాః సావిత్రీమూర్తేః పాదత్రయాత్సనావతంకంకస్యధాః- ఉక్తంహిసావిత్రీహృదయే || ఋ
గ్వేదోస్యాప్రథమఃపాదోభవతి || యజుర్వేదోద్వితీయః పాదః | సామవేదస్త్రీయఃపాదః | కుక్షీవటుకం
వ్యేవంవిభజ్యదశకయతి || పూర్వాదిగిత్యాదినా||౧౦||౧౧||కింబహునానామరూపాత్మకంసర్వమపిజగద్విరాడాత్తి
కాయాస్తస్మాత్తేరవయవత్వేనపరికల్పయతి||అష్టాదశైత్యాదినావేదాంతసంజ్ఞితమత్యంతేన || జగత్సృష్టివ్యాది

యాంసావతుష్పదా || ౧ || ఓమాపోజ్యోతిరిత్యేతద్దాయత్వాశ్శిరక్షణ్యతే | ఋషిబ్రహ్మస్యమిత్ర
స్యచ్చందోనుష్ఠప్రకీర్తితః || ౮ || దేవతాపరమాత్మైవసోక్తావేదాధావేదిభిః | యథేష్ట
సాధనేచాస్యవినియోగ ఉదాహృతః || ౯ || సావిత్రీత్రవచాజ్ఞేయా వటుక్-ఓః పంచశీవకేశా |
అగ్నివదంముఖాశుక్లాపుండరీకదళేక్షణా|| ౧౦|| ఋగ్యజుర్సామరూపాశ్చపాదాలస్యాః ప్రకీర్తితా
తాః | పూర్వాదిక్ప్రథమాకుక్షీద్వితీయాదక్షిణామతా||౧౧|| పశ్చిమాదిక్ప్రతీయాదవతుర్భీచో
త్తరామతా | ఉద్ధ్యాదిక్పంచమికుక్షీరథవప్తీప్రకీర్తితా || ౧౨ || అష్టాదశపురాణాఃనాభిరస్యా
మునీశ్వరాః | జగద్భరీరంసావిత్వాజికాశముదరాంతరం|| ౧౩|| స్వహృదంహంసిహృదయంధర్మశా
స్త్రమకల్మషం | బాహునోన్యాయశాస్త్రంతుకణ్ఠోకాంఖ్యద్వయంతథా|| ౧౪|| శిక్షాద్వ్యంగానిశిర్షా
దేవక్రమగ్నిమహామృతిః | మిమాంసాలక్షణంతస్యాశ్చేష్టాశ్చాధర్వణీతుతిః || ౧౫ || బ్రహ్మ
మూర్ధాశిఖారుద్రోవిష్ణురాత్మాప్రకీర్తితః | తస్యాస్మాత్మశరీరంతుశాస్త్రంవేదాంతసంజ్ఞ
ితం|| ౧౬|| అంతర్యామికివస్సాక్షాత్సంబత్సదాధాశైలరః | స్వశరీరేతుసావిత్రీంవిన్యసేదక్షర
క్రమాత్ || ౧౭|| పాదాంగుష్ఠేదగుల్ఫేచజంఘానుప్రదేశకే | ఉరుదేశేవగుహ్యేచవృషదేవత
త్వేవ|| ౧౮ || కటిప్రదేశేనాభౌచజతరస్సనయోహృది | కంఠేవదశతాతానాసి కాయాంచ
చతుషోః|| ౧౯ || భ్రువోమధ్యలలాటేచపూర్వవక్త్రేతథైవచ | వక్షిణేపశ్చిమేచైవతథైవబ్రా
హ్మణోత్తమాః|| ౨౦ || ఉత్తరేచతథామూర్ధ్వికన్యాసస్సమ్యక్ప్రకీర్తితః | ప్రథమశ్చంపకాకారో

సూతభౌతికాత్మకంతస్యాస్మాన్సరీరం|| ౧౩|| ఛంహంసిగాయత్వాగ్నినిసప్త || ధమశాస్త్రమన్వాదిప్రణీతం||
సాంఖ్యద్వయంనిరీశ్వరంసేశ్వరంచ||౧౪||శిక్షాదీనిపంచాస్యాశ్శిరాంసి-ఉక్తంహిసావిత్రీహృదయే-వ్యాకరణమస్యాః
ప్రథమంశిరోభవతి|| శిక్షాద్వితీయం || కల్పస్త్రుతీయం-నిరుక్తంచతుర్థం|| జ్యోతిషమయనమితిపంచమమితి || అ
త్యంతే అనేనేతిలక్షణంవ్యావతకో2సాధారణోధమకః||అథాతోధమజిజ్ఞాసేత్వాదికంమిమాంసాశాస్త్రమస్యా
స్తబ్ధలక్షణం||అధర్వణీఅధర్వణవేదదృష్టాః-తుతిఃవేదోస్యాశ్చేష్టాత్మకఃఉక్తంహి||లక్షణంమిమాంసాలధర్వవేదో
విచేష్టితమితి||౧౫||పంచస్వపిశిరస్సుబ్రహ్మైవశిరఃకపాలాత్తనావస్థితః రుద్రఃకేశాత్సనాహృత్తద్యేఅవస్థితోజీవాత్తా
విష్ణురేవ || అథాతోబ్రహ్మజిజ్ఞాసేత్వాదికంవేదాంతశాస్త్రమస్యాస్మాత్మశరీరం|| ౧౬|| ఎతావదీదృశంసర్వంనామ
రూపాత్మకంభోక్తృభోగ్యరూపంజగదస్యామూర్తిత్వేనపరికల్పితం||దృగ్రూపః పరశివఎవంవిభాయాః సావి
త్రిమూర్తేరింతర్యామిత్యేనప్రేరకైత్యాహ||అంతర్యామితి|| ఉక్తప్రకారేణఋమ్యదిన్యాసపురస్కరంసావిత్రీమూ
ర్తికంధ్యాత్వామంత్రవదోకస్వశరీరేవత్యమాణస్తావేదమన్యసేదిత్యాహ||స్వశరీరేత్వతి||౧౭|| తాస్యేవచతుర్వింశతి
స్థానానిర్దీప్తయతి || పాదాంగుష్ఠేత్యాదినా || ౧౮|| ౧౯ || ౨౦ || అథైషామక్షరాణాంజపవిధౌధ్యాతవ్యాన్వ
దోనాహ || ప్రథమశ్చంపకాకారైత్యాదినా||క్రమాద్వర్ణాప్రకీర్తితాః||ఇత్యంతేన||౨౧ || ౨౨ || ౨౩|| ౨౪|| ౨౫||

౨౬॥ ౨౭ ॥ ౨౮॥ ఎవంవిధస్యవర్ణజ్ఞానస్యప్రయోజనమాహ॥ కేచిద్వర్ణాన్ స్త్రితీ॥ మహాపాపకోప పాతకా సూప
 పాతకయాపాణిత్రివిధాని పాతకాని - తాస్యక్షరవర్ణజ్ఞానాన్నశ్యంతీర్త్యధః ॥ ౨౯ ॥ కథమస్య సాయత్రీజపస్యమ
 హ పాతకాదసర్వభావైశ్చ హేతుతేత్యాశుక్యాహ ॥ నాన్నతోయేతి ॥ ౩౦॥ యతోజపవిధాజప్యమంత్రాన్
 భూతదేవతానతిపర్యధామవశ్యం మంత్రాథోజ్ఞాతవ్యః - ఆస్తత్ప్రశిపత్తయే సావిత్రిం తస్యంగృహ్యవ్యా
 చక్షే ॥ యోనోస్తాకంధియశ్చిత్తాన్యంతర్యామిస్వరూపతః ॥ ౩౧ ॥ ప్రహదయా
 త్ప్రేరయేత్ ॥ చుద్రపెరణాత్ప్రేతస్తాల్లాదోదాగమః తస్య దేవస్యద్యోతమానస్యస్వయంప్రకాశ చిద్రూపస్య సర్వ
 వ్రాణీహృదంబుజసుధ్యవత్కంతఃకరణాదిసాక్షిత్వేనవర్తమానస్యసవితుః ప్రేరకస్య పరశివస్యస్వరూపభూతంత

ద్వితీయశ్శాఖ ఎవహి॥ ౨౧॥ తృతీయఃపింగళఃప్రోక్తశ్చతుర్థోమునిసత్తమాః । ఇంద్రసిలసవప్ర
 శ్యఃపంచమః పావకప్రభః॥ ౨౨ ॥ షష్ఠోవహ్నిప్రభస్తద్వత్సప్తమశ్చాగ్నివర్ణకః । ఏద్యుద్వర్ణానిభ
 స్సూక్ష్మాదప్తమఃపరిభాషితః॥ ౨౩॥ నవమస్తారకావణోదశమఃకృష్ణవర్ణకః । తత్పరోరక్తగౌరా
 భశ్శ్లోమోవైతత్పరప్రసృతః ॥ ౨౪॥ శుక్లవర్ణః పరోవర్ణః పీతవర్ణః పరస్త్రితః । శుక్లవ
 గ్నిః పరోవర్ణః పద్మరాగప్రభఃపరః॥ ౨౫ ॥ తత్పరశ్శశిసంకాశఃపాంజరఃపరిమోమతః । త
 త్పరోరక్తగౌరాభా ఇంద్రసిలసమోధవా॥ ౨౬ ॥ గోరక్తపద్మశశాన్యస్తత్పరమూర్ధ్వసన్నిభః । నీ
 లోత్పలదళప్రభోవర్ణస్తత్పరమస్తథా ॥ ౨౭॥ శంఖకుండేందువర్ణాభఃసాక్షాద్వర్ణఃపరస్త్రితః
 తః । తత్పరోదీపసంకాశః కమాద్వర్ణఃప్రకీర్తితః॥ ౨౮॥ కేచిద్వర్ణాన్మసావిత్యామహాపా
 తకనాశనాః । తపపాతకపాపానాంవర్ణాః కేవలబాధకాః॥ ౨౯ ॥ కేచనత్సుద్రపాపానాం నాశ
 కాన్యుర్నసంశయః । నాన్నతోయసమదానంసచాహింసాపరంతపః॥ ౩౦ ॥ నసావిత్యామహం
 జప్యంనవ్యాహృతిసమంశుతం । యోనోస్తాకంధియశ్చిత్తాన్యంతర్యామిస్వరూపతః ॥ ౩౧ ॥ ప్రహ
 దయాత్ప్రేరయేచ్ఛస్యదేవస్యషప్రతాః । దీప్తస్యసర్వజంతూనాం ప్రత్యక్షస్యస్వభావతః॥ ౩౨॥ స
 వితుస్సాన్విత్రభూతంతువరేణ్యంసర్వజంతుభిః । భజనీయంద్విజైర్వర్ణస్తేజస్త్రైతన్యలక్షణమ్॥ ౩౩॥
 తచ్ఛబ్దవాచ్యంసర్వజ్ఞం జగత్సర్గాదికారణమ్ । స్వమాయాశక్తిసంభిన్న శివరుద్రాది సంక్షిప్తమ్॥
 ౩౪ ॥ నీలగ్రీవంవిరూపాక్షం సాంబమాత్యకపలక్షితమ్ । ఆదిత్యదేవతాయాన్మప్రేరకంపరమే
 శ్వరమ్ ॥ ౩౫ ॥ ఆదిత్యేన పరిజ్ఞాతం వయంధీమహ్యపాస్తహే । సావిత్యాః కథితోహ్యధః
 సంగ్రహేణమయాదరాత్॥ ౩౬॥ ఏవమథం గురోర్లభ్యాదత్వత్సైతద్దక్షిణం । దతుర్వింశతకం
 లక్షంజపేదవ్యగ్రతస్సధీః॥ ౩౭॥ మహాపాతకయంత్రాపిసిద్ధమంత్రోభవేద్ద్విజాః । ఆత్యేనబాహుయాన్మం
 త్రీసహస్రకాణాంవతుష్టయమ్ ॥ ౩౮ ॥ వినియోగానభాసేనమంత్రేజైవప్రసాదయేత్ । స్నాత్వాప్రా
 తర్జపెన్నిత్యంశహస్రంశ్రద్ధయాసహ॥ ౩౯॥ అపేక్షితాథంసకలంభతేనాత్రసంశయః । హుత్వా
 తుఖాదిరంసమృగ్మృతాక్తం హవ్యవాహనమ్॥ ౪౦ ॥ రాహుగ్రహైరహోషిషాలభతేధనముత్తమమ్ ।
 రాహుగ్రాససమాప్తతుతర్పయన్భాసరంజలైః ॥ ౪౧ ॥ సర్వకామసమృద్ధిస్సాన్విత్రకార్యావి

తస్యజ్ఞిప్తితీసంహారకారణతయాప్రసిద్ధం వరేణ్యంసర్వవ్రాణీసేవ్యంభగ్గః భగ్గనాన్విత్రస్య భక్తకంసత్యజ్ఞానాదిలక్ష
 ణంస్వమాయాశక్తి వశేనశివరుద్రాదిసంజ్ఞామాపన్నంసూర్యమండలమధ్యే తత్ప్రేరకత్వేనావస్థితం వాక్మనసాతీతమి
 ద్యగ్విధంయత్పరంబ్రహ్మతద్యయంధీమహాభ్యాయేమతేదేవాహమస్త్రీజానిమేత్యధః ॥ దైవచింతాయామిత్యస్తాల్లి
 టిచ్చాందసంరూపం॥ తదుక్తమాచార్యైఃదైవచింతాయాన్వితోధాతునివృన్నంధీమహీత్యతర్థి ॥ ౩౧ ॥ ౩౨॥
 ౩౩॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬॥ ఏతాదృశమథంగురుముఖాద్దాతృస్త్వైవపురశ్చరణాదిక్రియాస్వధికారభిత్యాహవవమితి॥
 ౩౭॥ ఉక్తార్థంజ్ఞానమహిమ్నామహాపాతకాదిలక్షణమపిపాపంవశ్యతీత్యాహ ॥ మహాపాతకేతి॥ ౩౮॥ ఐహికాముష్మి
 కేమ సర్వభుతలేవ్యస్యమంత్రస్యవినియోగానాహ ॥ వినియోగానభాసేనమంత్రేజైవప్రసాదయేత్ ॥ ౩౯॥
 ౪౦॥ ౪౧॥ ౪౨॥ ౪౩॥ ౪౪॥ ౪౫॥ ౪౬॥ ౪౭॥ ౪౮॥ ౪౯॥ ౫౦॥ ౫౧॥ ఋతేవిపింబాహ్మణశత్రుంహితేవ్యర్థః-తర్థవదితి॥

తస్యప్రతికృతేహ్యూదయో-ఆవిష్కంశత్రో-రామూతిరాణిఅతిఖ్యేక్యధః॥ ౫౨ ॥ అథమారణవిధానస్యషంతాస్త్ర్య
కు ప్రిమాహ ॥ సావిత్రిప్రతిలోమేతి ॥ మంత్రవర్ణానాం ప్రతిలోమేనపాఠోస్త్ర్యం ॥ తదుక్తమాచారైః - ప్ర
తిలోమేనపరా నామస్త్ర్యమాహుర్మసిమితి॥ వర్ణశఃప్రతిలోమ్యేనపతితోయంమంత్రోబ్రహ్మస్త్ర్యంతదభిచారిక
గ్నిస్వప్రయోక్తమ్మిత్యయమర్థః॥ ౫౩॥ ౫౪॥ ఎతచ్చగురూపదేశవ్యతిరేకేణప్రయోక్తురనర్థావహిత్యాహ॥ గు
రూపదేశతత్త్వేతి ॥ అన్యచాస్త్ర్యప్రయోగస్యోపసంహృదిధిమాహ॥ శాంతయతి ॥ ౫౫ ॥ ప్రవ్యవేశేషస్యహోమే
నజ్వరస్యోపశాంతిమాహ॥ ఆమ్రేత్యాదినా॥ ౫౬॥ స్పష్టమన్యత్ ॥ ౫౭॥ ౫౮॥ జ్ఞానేచ్ఛామితి ॥ తమేతంపేదానువచ
నేనచాస్త్ర్యదానంబలంతియజ్ఞేనదానేనలిపసానశిశేనేత్రతేః - పేదానువచనాదభిః - రతత్వ స్వరూపగోచరా
వివిదిపోతా - పాపములు తాగుచుండుత్యాగ్రీవసాహదేవభతే ॥ సంసృజపాపమలనితస్సక - పరశివస్వరూపగో
చరంసాక్షాత్కారజ్ఞానమపి పాపుయూదిత్యర్థః॥ ౫౯॥ ౬౦॥ ఇతిశ్రీసూతసంహితాయాంసూతసంహి
తాతాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం- సప్తమోధ్యాయః *

చాక్షా ॥ కరిషమార్ణకైర్దుశ్వాసర్పిషాసహమానవః॥ ౪౨॥ గవాంగోమ్యేనహస్రంశుబహుక్షీరాం
లభతేనమ్ ॥ శాల్యాస్తంశులహోమేన కన్యాసిద్ధిర్భవిష్యతి॥ ౪౩ ॥ శాలిబీజస్యహోమేనప్రజామిష్టా
మవాప్నుయాత్ ॥ శావిత్యాజల మాదాయజప్తాచ్ఛాప్తసహస్రకమ్ ॥ ౪౪ ॥ అభిషేకంద్విజఃకుర్యా
ద్ద్విస్వన్నాద్విపుతయే ॥ క్షీరాహారోజపెల్లక్షం అపమృత్యువినాశనే ॥ ౪౫ ॥ ఘృతాహారోజప
ద్విస్వన్నంభతేనాత్రసంశయః ॥ నాభిమాత్రేజలేస్థిత్యాజపెల్లక్షంసమాహితః॥ ౪౬॥ అకంటకంషహ
రాజ్యంలభతేనాత్రసంశయః ॥ పలాశమప్తహోమేనమహతీంశ్రియమశ్నుతే ॥ ౪౭ ॥ వైతసీంజహు
యాదగ్నోవృష్టింశీఘ్రిమవాప్నుయాత్ ॥ మధుహోమేనవిప్రేంద్రా రాజానం వశమాప్నుయాత్ ॥
౪౮॥ పాయసంమధునాహుత్వాస్త్రీవశ్యంలభతేచిరాత్ ॥ కేవలంఘృతహోమేన సర్వాన్గ్రామాన
వాప్నుయాత్ ॥ ౪౯॥ అన్నస్యహోమతేశ్చాన్నం పాప్నుయాదచిరేణతు ॥ పంచగవ్యా శనోలతుంజ
ప్త్యాజాతిస్త్రోభవేత్ ॥ ౫౦॥ జానుమాత్రేజలేస్థిత్యాజపేత్ప్రీత్యభిషిజ్ఞుభః ॥ యుద్ధేవిజయమా
ప్నోతిసహస్రంక్రోధసంయుతః॥ ౫౧॥ అర్కస్యసమిధోహుత్వాతిష్ఠతైలేనసాదరమ్ ॥ సప్తాహాంతా
రయేచ్ఛక్రమ్యతేవిప్రసంశయః॥ ౫౨॥ శతోగ్రీవతికృతింఘ్రామావలిఖ్యావిప్ర్యందతద్భది ॥ తమాక్ర
మ్యతుపాదేనజపెచ్ఛక్రుర్విసశ్యతి॥ ౫౩॥ సావిత్రిప్రతిలోమాస్యాదాభిజారేషుకర్తవ్యమ్ ॥ మారణేవ
ర్ణశశ్శత్రోన్యస్త్ర్యస్త్ర్యం ప్రతిలోమతః॥ ౫౪॥ గురూపదేశతోజ్ఞేయమనర్థకరమన్యథా ॥ శాంతయేజ
హుయాదగ్నోఘృతేనపయసాపివా ॥ ౫౫॥ పంచగవ్యేనవాహుత్వా తిలైర్వాశాంతిమాప్నుయాత్ ॥
అమ్రపర్ణస్యహోమేన సర్వజ్వరవినాశనం॥ ౫౬॥ ఉదంబరథవాశ్వశ్లేగోగజాశ్వాసుయక్షయః ॥ ప
యసాశ్యేనవాహుత్వా శాంతిస్సర్వదతుష్పదాం ॥ ౫౭ ॥ శాంతయేసర్వదోషాణాంజానుమాత్రజలే
జపేత్ ॥ అభిమంత్యగ్నితంభస్తస్యసేద్భూతాదిశాంతయే॥ ౫౮ ॥ బహునోక్తేనకింప్రజాపేనాస్యా
శ్శహోమతః ॥ అభిష్ఠంసర్వఘోషోతి నాత్రసందేహకారణం ॥ ౫౯ ॥ జ్ఞానేచ్ఛాంశపాపదేన లభ
తేవద్విజోక్తయః ॥ సావిత్రిజపయజ్ఞేనజ్ఞానయజ్ఞేనాప్నుయాత్ ॥ ౬౦॥ ఇతిశ్రీస్తాందేమహా
పురాణేసూతసంహితాయాంయజ్ఞవల్క్యవచనం- సప్తమోధ్యాయః.

ఆత్మమంత్రవిచారః.

ఓమ్సూతదీవావ ॥ ఆత్మమంత్రంప్రవక్ష్యామిసమాసేననవిస్తరాత్ ॥ ఋషి బ్రహ్మస్య గాయ
త్రీచ్ఛందఆత్మైవదేవతా॥ ౧ ॥ శాంతాంతంశక్తిరస్యోక్తాతదంతంబీజమువ్యతేవిద్యాశక్తిర్చవేదీజం
ఇష్టంసాపిశుక్రిపాసనేనోత్పన్నవివిదిషస్యపరస్వరూపగోచరవిద్యోత్పత్తినాధనంమంత్రమాహ ॥ ఆత్మమం
త్రమితి॥ జాగ్రదవస్థాసాక్షిణోజీవాత్మనః పరమాత్మరూపతాప్రతిపాదకత్వాదాత్మమంత్ర ఇత్యజపాభిధీయతే॥
ఎతదుపరిష్టాత్స్వయమేవ పతిపాదకత్యతే - అన్యమంత్రస్యఋష్యాద్యానాహ - ఋషిబ్రహ్మైత్యాదినా ఉచ్యతే
యంతేన ॥ ౧ ॥ శాంతాంతమితి ॥ శకారస్యాంతః - షకారస్తస్యాంతః సకారః సఇతిశక్తిరిత్యర్థః ॥ తదంతమితి॥

తచ్చజ్ఞేనసకారఃపరామృత్యతే || తస్మాంతోహకారః హమిత్యస్యమంత్రస్యబీజమిత్యథః || ఏవంబీజశక్త్యాత్మనా
విభక్తస్యమంత్రస్యశివశక్తవాచకత్వేనతదాత్మకతాంప్రతిపాదయితుంఅథాత్మకబీజశక్తిరీతి||యా
పరశివస్వరూపసంవిద్రూపిణీనైవశక్తిస్తస్మిన్పాద్యంనిమగలపరశివస్వరూపంబీజం- అథకరూపమేతదుభయంశ
బ్దాత్మకేనశక్తిబీజరూపభాగద్వయేనప్రతిపాద్యతే- తథాహ || సత్సజ్జ్ఞేనాదిలక్షణంనిరస్తనషస్తోవాధికం స్వప్రతి
ష్ఠంసర్వప్రత్యగ్భూతంచైతన్యంహిమశివస్వరూపం-తత్ప్రత్యగథావచిచాహంశజ్ఞేనప్రతిపాదయితుంశక్యతే||తనే
వశివస్వరూపంస్వమాయావశాద్భక్త్యప్రతియోగిత్యేన నిరూప్యమాణం తత్ప్రకాగ్భూతంశక్తిః సాపివరాగధా వాచి
నాసత్తత పదేనప్రతిపాద్యశబ్దః || బీజశక్తిశ్చివశక్తిస్వరూపప్రతిపాదకత్వం - తస్మాదయంబీజశక్తి సము
దాయరూపామంత్రశివశక్త్యాత్మకభివ్యథాః || తదుక్తమాచార్యైః||శ్లో||హకారఃపురుషఃప్రొక్తస్సత్తిప్రకృతిమ
తా | పుంప్రకృత్యాత్మకాంసస్తదాత్మకమిదంజగదితి || ఇష్టంమంత్రస్యాథామభిదాయజపసమయే అస్య ధ్యా
నంవిధతై || ఎతద్బుద్ధ్యతి || ఉక్తలక్షణంశివశక్త్యాత్మకంనిమగలపరశివస్వరూపంస్వీకృతవీలావిగ్రహమథనారీశ్వ
రంధ్యేయమిత్యథః || తదుక్తమాచార్యైః|| అరుణకనకవణంపద్మసంస్తంబగౌరీహరనియమితచిహ్నం సామ్యతా
నూనపాతం | భవశుభవదభీష్టపాప్రయేపాశటంకాభయవరదవిచిత్రంరూపమధాంబికేశమితి || ౩ || ఉక్తధ్యా
నవిశిష్టజపస్యఫలమాహయస్త్వితి|| ౪ || ఇష్టంవక్ష్యమాణప్రకారమనుసంధాతుమశక్తస్యమంత్రజ్ఞస్యతాల్పవృత్తపు
టాదివ్యాపారనిర్వృత్తంజపవిధివభిధాయితోపిసంస్కృతచిత్తస్యమధ్యమాధికారిణస్తాల్పవృత్తపుటవ్యాపారవై
రిషేష్యేణజపవిధింపశ్చుర్యోక్తబీజశక్త్యాత్మనోన్మంత్రభాగయోరనుసంధానేప్రకారంతరమాహ|| అథవేతి||

శివవివచనచార్యధా|| ౨|| తేనాయంపరమోమంత్రశివశక్త్యాత్మకస్త్వైతి||ఎతద్బుద్ధ్యాజపేన్మంత్రం
బీజశక్త్యాత్మనాబుధః|| ౩ || ధ్యాయేత్సంబంధమహాదేవసంసారామయభేదజమ్ | యస్తుద్వాదశపా
హస్రమిమంజపతినిష్కళః|| ౪|| తస్యసర్వాణిపాపానివినశ్యంతినసంశయః | అథవాప్రాణసంచారస్స
కారః పరికిర్తితః|| ౫|| హకారోపానసంచారోదేహోదేహవతాంసదా | ఏవంయస్తువిజానాతిమం
త్రమాచార్యపూర్వః|| ౬|| సోజపన్నపిహంసాఖ్యంజపత్యేవనసంశయః | ఈదృశీమజపావిద్యా
మాస్తిక్యాద్గురుభక్తితః|| ౭||యోవిజానాతిపాపానిబుద్ధిపూర్వకృతానిచ|తస్యనశ్యంసర్వాణినాత్ర
కార్యావిచారణా|| ౮|| అథవాజీవమంత్రోయంజీవాత్ప్రతిపాదకః | అహంశబ్దస్యరూఢత్వాల్లా
కేజీవాత్సవస్తుని|| ౯|| శక్తిమంత్రస్సకారాఖ్యః పరమేశ్వరవాచకః|ప్రకృతాథాప్రసిద్ధత్వాత్ప్రసిద్ధః

ముఖ్యపాఠస్య పరాబ్రుఖవృత్తిఃప్రాణఃఅంతర్ముఖవృత్తిరపానః- తథాసత్సజ్ఞత్యేతత్ప్రధంపరాగధావాచకం|| తస్య
ప్రాణవృత్తేశ్వపరాకంబంధాత్ప్రాణవృత్త్యాత్మకవివసత్తిమంత్రభాగః- హంశబ్దస్యచప్రత్యగథాత్వాదపానవృత్తే
శ్వప్రత్యబ్రుఖత్వాత్ప్రత్యక్త్వసామ్యేనాపానవృత్త్యాత్మకవివహమితిమంత్రభాగః || ఏవమేతేమంత్రభాగప్రాణా
పానవృత్త్యాత్మనాస్వదేహేసర్వదాఅనువర్తేతత్తస్యనుసంధేయమిత్యథః || ౫ || అస్త్వేవంమంత్రభాగయోఃప్రాణా
పానాత్మకతాతదనుసంధానస్యకోతిశయిత్యతతాహ||ఏవంయస్త్వితి||ఏవముక్తప్రకారేణప్రాణాపానాత్మనావర్తమా
నంమంత్రమాచార్యముఖాద్యోవేదససాధకఃఅజపన్నపితాల్పవృత్తపుటవ్యాపారనిర్వృత్తంజపమకుర్వన్నపి ప్రాణా
పానవృత్త్యాత్మనామంత్రస్యానువృత్తేజాపత్యేవసర్వదా || అతఏవేయంవిద్యాఅజపేత్యాఖ్యానతే || ౬ || భ
క్తిశ్రద్ధాపురస్సరముక్తమథఃమతినైశ్చింత్యేనానుసందధానస్యవాచకజపాదతిశయితంఫలమాహ || ఈదృశీమజపా
మిత్యాదినావిచారణేత్యంతేన||౭||అత్రబుద్ధిపూర్వకృతానీతివిశేషితత్వాద్యథోదితద్వాదశసహస్రజపవిధావజ్ఞానకృ
తస్యవాపమాత్రస్యక్షయఃఅత్రకుజ్ఞానకృతస్యాపీతివిశేషః||౮||ఇత్థమధికారిణాం మంత్రానుసంధానేవిశేషమభిధాయ
అథతతోపుత్రకృష్ణస్య శ్రవణమననాదిసంస్కృతచిత్తస్యాత్మమాధికారిణోహంసమంత్రానుసంధానేవిశేషంవక్తు
మారభతే|| అథవాజీవేతి || మంత్రస్యపూర్వభాగోహంశబోధికాగ్రదాద్యవస్థాసాక్షిణోజీవాత్మనోభిధాయకః య
తస్తత్రాహంసుఖదుఃఖీతిఅహంశబ్దరూఢ్యాల్లాప్రయుజ్యతే-వేదేబ||సాహమస్మిత్యగ్రవ్యాపారత్వతోహంనామా
భవత్తస్మాదప్యేతహ్యోమంత్రితోయమహమిత్యేవాగ్రఉక్తాన్యంనామప్రబూతఇతి|| తస్మాన్మంత్రస్యపూర్వభాగో
జీవాత్ప్రతిపాదకమిత్యథః || పూర్వంశక్తిప్రతిపాదకతయావ్యాఖ్యాతోయఃసత్తిమంత్రభాగః సోపిసర్వశక్తిజగ

దుత్పత్తిస్థితిలయకారణంయత్పారమేశ్వరంతత్సంతద్వాచకత్వత్యథః॥ ౯ ॥ కుతత్వత్యతహ॥ ప్రకృతాథః ఇతి॥ ప్రసిద్ధ
ప్రకాంతానుభూతస్తద్భూతాథః పరమేశ్వరస్య ప్రసిద్ధత్వాదత్రప్రకృతోథః సాపునః ప్రసిద్ధిర్వియదాదిపర
మాన్వంతస్యచరాచరాత్మకస్యజగతఃసృష్టిస్థితిలయాధికరణతయాధిగంతవ్యా - తదధికరణత్వంచైవమామూయతే॥
యతోవాఙ్మనానిభూతానిజాయంతే॥ యేనజాతానిజీవంతి॥ యత్ప్రయంత్యభిసంపిశంతీతి॥ ఆత్మనతకాశస్సభూత
ఇత్యాదిచ॥ తస్మాత్కార్యప్రపంచస్యకారణతయాప్రసిద్ధః పరమేశ్వరస్తచ్చజ్ఞేనసత్తి మంత్రభాగే నాభిధీయతి
త్యథః - ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ ఇథంపదార్థమభిధాయవాక్యార్థమాహ॥ సంసారిత్వేనైతి॥ గృహీతసంగతైః పదై
రభిహితానాంపదార్థానాంపశ్యదాకాంతౌసన్నిధియోగ్యతావశాద్యస్సంసరణఃసంపవాక్యార్థ ఇత్యభిహితాన్వ
యవాదినః యోగ్యేతరపదార్థాస్వతస్సార్థాభిధాయకానిపదానీత్యన్వితాభిధావాదినః - విశిష్టవాక్యార్థాతదు
భయమత్రనసంభవతి॥ ఈశ్వరస్వరూపవ్యతిరక్తస్యవత్స్వంతరస్యాభావాత్తస్మాద్భూత్యాభదేనప్రతిపన్నజీవస్య
పరమార్థతోయత్పరశివతాదాత్మ్యంసంపవాక్యార్థః-ననుతమఃప్రకాశవత్సర్వస్వభావయోరనయోః కథంతాదా
త్మ్యంమతుతే॥ తథాహిఅహంశబ్దస్యమలినసత్త్వప్రధానమాయాకార్యాంతఃకరణావచ్ఛిన్నంత్యోత్పత్త్యభోక్తృత్వాదివి
శిష్టంకించిద్భజ్జప్రత్యక్షైతన్యంవాచ్యార్థః ॥ సత్త్వస్యచవిశుద్ధసత్త్వప్రధానమాయోపాధికంకర్తృత్వభోక్తృత్వాది
సకలసంసారవ్యవహారాతీతంసర్వజ్ఞంజగజ్జన్మాదికారణందేవసామ్యేదవగ్రహీత్యాశ్రుత్యాపరోక్షేణనిర్ణయజైత
న్యంవాచ్యార్థః ॥ ఈద్యుద్ధయోః కథమేకత్వంసంభవతి॥ సత్త్వంతతఏవలక్షణప్రపతతే ॥ సాచవాచ్యార్థః
ద్వయవిరుద్ధాంశపరిత్యాగేనావిరుద్ధాంశస్వీకారరూపభాగత్యాగలక్షణా॥ తథాహి॥ బ్రహ్మణస్తావత్సచ్చిదానం
దైకరనాత్మకత్వంశ్రుత్యాప్రతిపాదితం॥ జీవస్యచజాగ్రదాద్యవస్థానువ్యావతమానానువకరూపేణానువృత్తేనద్రూ
పత్వంతత్సాక్షిత్వేనచిద్రూపత్వంపరప్రేమాస్పదత్వేనానందరూపత్వంచసానుభవసిద్ధం ॥ ఎవంచకించిద్భజ్జత్వస

పరమేశ్వరః ॥ ౧౦ ॥ మహదాద్యణుపర్యంతంజగత్సర్వంచరాచరమ్ | జాయతేవతతేతేదైవవీయ
తేపరమేశ్వరే॥ ౧౧ ॥ సంసారిత్వేనభాతోహంసంపవపరమేశ్వరః॥ సోహమేవనసందేహస్సానుభూతి
ప్రమాణతః॥ ౧౨ ॥ హంసయోశ్చబలశంహిత్యాపదయోస్సద్విత్తీయయోః | పూర్ణోహమేవజానీయా
ద్యోధమాత్రస్వభావతః ॥ ౧౩ ॥ శ్రుతిరప్యేవమేవాహంపరమార్థఃప్రకాశిని॥ సత్యసంపూర్ణవిజ్ఞాన

ర్వజ్ఞత్వపరోక్షత్వాపరోక్షత్వాదివిరుద్ధాంశముభయత్రపరిత్యజ్యావిరుద్ధయోస్సచ్చిదానంచాదిలక్షణయోర్జీవేశ్వ
రస్వరూపయోఃపరస్పరతాదాత్మ్యంభాగత్యాగలక్షణయాహంసమంత్రప్రతిపాదయతి॥ ఉక్తంహి॥ మానాంత
రవిరోధేముఖ్యార్థస్యపరిగ్రహే | ముఖ్యార్థేనావినాభూతేప్రతితిగ్గత్యణోచ్యతే ॥ ఎతత్సర్వమభిప్రేతోక్తం-గం
సారిత్వేనభాతోహంసంపవపరమేశ్వరఇతి॥ అహంసంపవేతిశబ్దశక్త్యాజీవస్యాఖండబ్రహ్మతాదాత్మ్యప్రతిపాదితే
అథాఽద్యద్భిప్రాయశ్చోధితాహమథతాదాత్మ్యంతద్యత్యహరేణిర్దిశతి॥ సోహమేవేతి॥ ఎతదేవతాదాత్మ్య
లక్షణమేవవాక్యార్థోభిప్రేతత్వత్యస్యజ్ఞాపకం॥ తథాహోక్తంశ్లో॥ సంసరోవావిశిష్టోవావాక్యార్థోనాత్రసమ్మతః |
అఖండైకరసత్వేనవాక్యార్థోవిదుషాంమతఇతి॥ ఇథంజీవేశ్వరయోఃపరస్పరతాదాత్మ్యేనాఖండైకరసత్వేనవా
క్యార్థేసిద్ధేజీవస్యాబ్రహ్మత్వసద్విత్తీయత్వాదిభిమోపసరతి॥ ఈశ్వరస్యచపరోక్షత్వానాత్మత్వాదినివతతే॥ తద
ప్రకృతం॥ ప్రత్యగ్భోయోఅభాతిసాద్వయానందలక్షణః॥ అద్వయానందరూపశ్చప్రత్యగ్భోదైకలక్షణః॥ ఇథమన్యోన్య
తాదాత్మ్యప్రతిపత్తిర్యదాభవేత్॥ అబ్రహ్మత్వంత్యమథస్యవ్యావతేత॥ తదైవహి॥ తదథాస్యచపరోక్ష్యంనివతతత
ఇతి॥ ఉక్తలక్షణేదహంసమంత్రార్థేప్రమాణాభావాదసంగతిమాశంక్యతత్రవిద్వదనుభవంప్రమాణయతి॥ స్వాను
భూతీతి॥ ౧౨॥ ౧౩॥ సోప్యనుభవోవిదురపరిభావితకామినీసాత్మాత్కారవదర్శవ్యవస్థాపకోసత్వాశంక్యశ్రుతేంసం
వాదయతి॥ శ్రుతిరపీతి॥ సాప్యక్తార్థవిరుద్ధమేవ॥ ద్వాసుపక్షేత్యాదాప్రతిపాదయతితిశినస్థిపరమార్థః॥ తత్రహి
పారమార్థికంజీవబ్రహ్మతాదాత్మ్యంసమానేవృత్తిత్యత్తరమంత్రేప్రతిపాదయితుమవిద్యాకల్పితజీవేశ్వరభేద
ప్రతిపాదనాద్వాసుపక్షేత్యాధికమపారమార్థికప్రకాశకమతస్తత్వమస్యహంబ్రహ్మస్మీత్వాదికైవశ్చుతిః- పరమా
ర్థఃప్రకాశిని-సాప్యక్తమథాంప్రతిపాదయితీత్యథః ॥ ఉక్తంజీవేశ్వరతాదాత్మ్యముపపాదయితుమీశ్వరస్యనిరు
పాధికరూపమాహ॥ సత్యసంపూర్ణైతి॥ నను-అష్టాభమనన్వహృత్స్వమశబ్దమస్పర్శమరూపమవ్యయమిత్యాదిత్రవణాచ్చ-

పరశివస్వరూపం స్థూలత్వాదిసకలధర్మరహితం సత్యత్వాది ప్రవృత్తినిమిత్తకైః సత్యాదిశబ్దైః కథం ప్రతిపాదయి
తుంశక్యత ఇతి-ఉచ్యతే||చంద్రస్యైకత్వేపిపిచితరంగాద్యుపాధిబహుత్వేనబహుమచంద్రేభుకల్పితేవ్యయంబందో
యంచంద్రఇత్యనువృత్తిప్రత్యయబలాచ్చంద్రత్వసామాన్యంయథాకల్పితే||ఎవంసద్రూపస్యపరశివస్యైకత్వేఽస్వమా
యావశేనస్వస్తిన్నరికల్పితానుమతాదివ్యక్తిమఘటస్సృజకల్పస్సృజిత్యాద్యనువృత్తివ్యవహారబలాత్సత్యత్వజ్ఞాన
త్వానందత్వాదీనిపరసామాన్యానిపరికల్ప్యంతే||అత ఏవోక్తమాచారైః||ఆనందోవిషయానుభవోనిత్యత్వంచేతిసం
తిధర్మాఇతిఎవంచసత్యాదిశబ్దాఃపరాపరసామాన్యవాచినస్తదాశ్రయమఖండంపరశివస్వరూపంబలుగయాప్రతిపా
దయంతి||అత ఏవోక్తం||తాకికాన్యేవసత్యాదీన్యఖండంబలుగయంతిహిసంపూర్ణశబ్దేనదేశకాలవస్తుకృతప్రవిధపరిచ్ఛే
దరాహిత్యరూపమానంత్యమభిధీయతే||అనేనచసామాన్యవ్యక్తిభేదోవివస్తుకృతోఽపిద్వీభవతి||నచసత్యాదిపదేభుపి
కేనైవపరశివస్వరూపేలక్షితేనదతిరిక్తస్యప్రమేయస్యాభావాత్ప్రదాంతరానధాకల్పమితిశంసీయం||అసత్యత్వజడత్వ
దుఃఖరూపత్వాదయోయావంత్యోభ్యాంత్యాపరశివస్వరూపేఅధ్యస్తాస్తద్వ్యావృత్తిపరత్వాత్సత్యాద్యనేకపదోపా
దానస్య-తదుక్తం || మిథ్యాత్వాదియదధ్యస్తంబ్రహ్మజ్యేతస్యబాధనం | నానాపదైర్విదానేతిబ్రహ్మతైరుపలత్యత
ఇతి || శ్రుతిఃపి || సత్యజ్ఞానాదిరూపతాంపరశివస్వదేశయతి||సత్యజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మ|| విజ్ఞానమానందంబ్రహ్మ
తి|| ౧౪|| ఇత్థంపరశివస్వనైజంరూపమభిధాయజీవస్యాపితాదృగ్రూపత్వంప్రతిపాదయితుం తావత్సద్రూపతామా
హ | అహంచేతి|| జాగ్రదాదిమవ్యావర్తమానేషుఅహమథాస్యచైతన్యైకరూపతయాఅనువృత్తైరవ్యభిచారిత్వా
త్సద్రూపతేత్యథః|| అసిద్ధోహేతురిత్యతః|| అహమవ్యభిచార్యేవేతి || వ్యభిచారిణాం వ్యావర్తమానానాంజా
గ్రదాదినాత్మ్యాణాంసాక్షిత్వాత్సర్వరూపాననుప్రవేశేనసాక్షాదీక్షితత్వాదహమథాస్యావ్యభిచారితా || యథైక
స్యైవదీపస్యఘటపటాదిఘటమపరస్పరవ్యభిచారిమప్రకాశ్యేమప్రకాశస్యతస్యభేదాభావాదవ్యభిచారిత్వంత
ద్వదిత్యథః || ఏతదవ్యభిచారిత్వంతాపసియోపనిషద్వేదమామూతం || తగ్ంహవాఎతమాత్మానంజాగ్రత్యస్వన్నను

నుఖరూపోమహేశ్వరః|| ౧౪|| అహంచావ్యభిచారిత్వాత్సర్వభావోనసంశయః | అహమవ్యభిచా

ర్యేవసాక్షిత్వాద్యవ్యభిచారిణామ్ || ౧౫ || జ్ఞాతమజ్ఞాతమప్యథాంసదాహంచేదకవలః | సాధో

మాంసవిజానాతితతోవిచ్ఛిన్నచేతనః||౧౬|| చిత్తోన్యశేషతాభావాచ్చిత్తోచిచ్ఛేషతానహిశరావాది

మప్రంస్వప్నైజాగ్రతమనుమప్రంసుషప్తైజాగ్రతస్వప్నతురీయేజాగ్రతమస్వప్నమనుమప్రమవ్యభిచారిణమితి|| ౧౫||
ఇత్థమవ్యభిచారిత్వేనాహమథాస్యసద్రూపత్వంనిధాన్యచిద్రూపతాముపపాదయతి||జ్ఞాతమితి||జ్ఞాయతేనేనేతిజ్ఞా
నమంతఃకరణవృత్తిః తయాచక్షురాదిసంప్రయోగవశాద్బాహ్యేఘటాదివిషయాయదావ్యాప్యతేతదాసాక్షిచైత
న్యంజ్ఞానవిషయాకృతంవిషయంజ్ఞాతత్వేనప్రకాశయతి-తస్మిన్నేవసమయేఅతిరిక్తంసర్వమజ్ఞానంక్రోడీకృతమజ్ఞాతత్వే
నైవప్రకాశయతి||తదుక్తమాచారైః||సర్వమస్తుజ్ఞాతతయాఅజ్ఞాతతయావాసాక్షిచైతన్యస్యవిషయఇతి|| తదిదము
చ్యతే || జ్ఞాతమజ్ఞాతమప్యథాంసదాహంచేదేతి|| నహిద్రష్టుర్వ్యప్యేవిపరిలోపోవిద్యతఇతిశ్రుతేజ్ఞానస్యసనా
తనత్వం-ననువేదేతి||విశేషమాణాశ్రయఃకతాభిధీయతేనచద్రవ్యరూపఃజ్ఞానంతస్యగుణః - అతః కుతోహమథా
స్యజ్ఞానాత్మకతేత్యాహ|| కేవలఇతి || అయోదహతీత్యత్రయథాలగ్నరేవదగ్ధత్వంయేవమత్రాపిప్రాప్రాప్రాప్రపివే
కేనజ్ఞానస్యైవప్రకాశకత్వం|| ఘటజ్ఞానంపటజ్ఞానమితిభేదప్రతిస్తుతత్వదంతః కరణవృత్త్యుపాధికృతా|| అతస్త
ద్విషయవిశిష్టంతఃకరణతద్వృత్తిసాక్షిత్వేనావస్థితత్వాకేవలచ్చిద్రూపేవ || ఎతదేవోపపాదయతి || సోధాఇతి||
యద్యజ్ఞానాత్మకోద్రవ్యరూపలత్తజ్ఞాతత్వాజ్ఞాతత్వాభ్యాం విషయంప్రకాశయేత్తహేఘటాదిలక్షణః పరాగధో
పిస్వప్రతియోగిభూతంప్రత్యగధాంజానీయాన్నచజానాతితస్తాదహమథః కేవలంచితాత్మకవీచనతుచిదాధారో
ద్రవ్యరూపః || ౧౬|| కుతఃశ్రుతః|| చితఇతి||అవ్యభిచారిసాక్షిచైతన్యస్యవ్యభిచారిసాక్ష్యశేషతానుపపత్తైరిత్య
థః|| తథాహి|| ద్రవ్యరూపస్యాత్మనఃశేషశ్చిదితి వదన్వాదీప్రవృత్త్యః కిమసావాత్సలచిదాత్మకఃఅథాచాచిద్రూపఃఆ
హోస్విచ్ఛేతనఇతిత్రేధావికల్పాద్యంప్రత్యాహ || చిత్తోచిచ్ఛేషతేతి || నహిప్రతిజ్ఞానాత్మేదవస్తుసిద్ధిరిత్య
తః|| శరావాదీతి|| యదిదంచితజడస్యాత్మనఃశేషస్యాజడత్వాదివిశేషాచ్చరావాదినామపిచిచ్ఛేషత్వేనచేతన
త్వప్రసంగః తస్తాజ్ఞాదస్యాత్మనఃచిచ్ఛేషఇతి తావన్నయక్తం || ౧౭ || నాపిద్వితీయఇత్యాహ||

తానర్వస్మా దపిషియతమఇతిగమ్యతే॥యథాచోక్తం॥పుత్రపితౌదయోభావాయస్య శేషతయా ప్రియాః - ద్రష్టానస్య
ప్రియతమసోహమిత్యవధారయేతి॥ తస్మాన్నిరతిశయప్రేమాస్పదత్వాదహమర్థస్య పరమానందరూపత్వం సిద్ధమి
త్యుక్తం॥ ౨౦ ॥ హేతురస్తుసాధ్యంచాభిరంవిపక్షేభాదకమిత్యాశంక్యహేతుచ్చిత్తిప్రసంగ ఏవాదకఇత్య
హ॥ అనుభవ్యనహేతి॥ నన్వసుఖాత్మకస్యసుఖసాధనస్యదుఃఖాభావస్యచప్రేమాస్పదత్వంకృత్యతే - కథమనానం
దరూపతాసిద్ధిరిత్యతలహ॥ నాహమన్యస్యేతి॥ సుఖసాధనదుఃఖాభావాహేనుభవేషతయాప్రియా అహమథాన్వ
నస్య శేషత్వేనస్వప్రధానతయాప్రేమాస్పదత్వాత్పరానందరూపః కింనస్యాదిత్యర్థః॥ ౨౧ ॥ పూర్ణత్వమప్త్యేశ్వర
రూపమహమథేయోజయతి॥ పూణోహమితి॥ సర్వదాభూతభవిష్యద్వర్తమానేమకాలేమనస్వస్యజాగ్రదాద్య
వస్థానుసర్వదేశేవర్తమానస్యఘటపటాదిపదార్థస్యపరమాథతోబాహ్యభృంతురభేదరాహిత్యేనస్వావిద్యాప
రికల్పితతయానాత్మాదీక్షీణత్వాదహమథఃపూర్ణఃదేశకాలవస్తుకృతావచ్ఛేదరహితఇత్యుక్తం॥ ఉక్తప్రకారంసా
క్షీత్వంపరిచ్ఛిన్నస్యనసంభవతీత్యాహ॥ అపూణఇతి॥ యగపత్నమనమయమేవసర్వంవస్తుజ్ఞాతృత్వేనాజ్ఞాతృత్వేన
చయస్మాత్సాక్షీచైతన్యంగోచరయతి-తస్మాత్సర్వకం॥అతథావిధంచెద్యగపత్నర్వంజ్ఞాతుంనశక్నయాదిత్యుక్తం॥౨౨॥
ఎవంపూర్వోక్తంపారమేశ్వరంసత్యజ్ఞానాదిలక్షణగరూపమహమథేయోజయిత్వాసంసార్యసంసారత్వలక్ష
ణోయోభేదస్తద్భ్రమమపిత్వదస్యతి-సంసారవజ్ఞితత్వేతి॥విశుద్ధసత్వప్రధానమాయోపాధికత్వాదప్రతిహతజ్ఞానవై
రాగ్యాదిసంపన్నోజగత్తాతాపరమేశ్వరః సంసారవజ్ఞితః స్వమాయావిజృంభితస్య సంసారస్య మిథ్యాత్వా
వశతః॥ అసంగోవహీనజ్ఞతత్వాదిశుతేశ్చ॥ ననువిశుద్ధసత్వప్రధానమాయోపాధికత్వాద్యుక్తంపరమేశ్వరస్యసం
సారవజ్ఞితత్వం - మునిసత్వప్రధానమాయాక్రాంతస్యజీవస్య కథంతద్రాహిత్యమివ్యతలహ॥ అహంసంసారేతి॥

యస్మాత్సీససాక్ష్యాద్భిన్నోద్భవ్యః యథాఘటాత్సాక్ష్యాద్భుటసాక్షీతథాసంసారోపీతరవస్తువత్సాక్షీభాస్యత్వాత్సాక్ష్యః
 తస్మాత్సంసారాత్సాక్షీవిదిక్ష్వచే అహమథోఽపిసంసారవజ్ఞః తవేవ యథాలాకేవివద మానయోరేవ జయపరా
 జయాసాక్షిః సుతటస్థతైవకేవలం - యస్మకూటసాక్షీతయోమధ్యేపురుషవిశేషం స్యాత్తతయాపక్షీకరోతి - స
 తదీయజయపరాజయభాగపిభవతి-ఏవమేవాంతః కరణంస్యాత్తతయాభిమన్యమానస్యైవచైతనస్యతదీయ సంసారః
 నతుతదుపహితస్యావిక్రియస్యసాక్షీచైతన్యస్యైత్యర్థః॥ ౨౩॥ ఇథంమం తపదార్థయోర్జీవత్వం యోస్సారూప్యముపపా
 ద్యసాగ్రీగుక్తమేకత్వవిజ్ఞానముపసంహృతి॥ ౨౪॥ ఏవమితి॥ వాక్యంపమాణత్వేనప్రాగుదాహృతతత్వమస్యాదికం-హంస
 మత్రప్రతిపాద్యస్యాకృత్యాత్వనిరాకరణం యుక్తదను సరణంనామ - ఉక్తంహి॥ ప్రశ్నతా దేఃప్రమాణస్యతర్హా
 నుగాగ్రహణోభవత్ । పక్షేపపక్షజిజ్ఞాసావిచ్ఛేదస్తదనుగ్రహణి॥ ౨౫॥ ఏవంయుక్తిపురస్కరమాచార్యముఖాద్భివ్రవీతైః
 క్యలక్షణంహంసమంతాభ్రంజాసీయాదీత్యర్థః॥ ౨౬॥ ఇథంత్రవణమననాభ్యామర్థంసిశ్చిత్త్యకృతసిధిధ్యాసనస్సు
 దృఢమసంభావనానిపరీతభావనావిరహితంయథాభవతితథా జీవపరమాత్మనోర్వాస్తవమేకత్వమనన మంత్రేణయ
 స్సాత్మాత్కరోతిసవబ్రహ్మనిదాంశ్రేష్ఠః॥ ౨౭॥ ఇతరస్తద్విలక్షణోహమన్యః సాన్యభిజానాతినాసా బ్రహ్మవిదపిత్య
 జ్ఞానమోహితః-తదుక్తంభగవతా॥ అజ్ఞానేనావృతంజ్ఞేనతేనముహ్యంతిజంతవశతి॥ శ్రుతిశ్చ॥ అథయోన్యాం దేవ
 తాముపాస్తైఃసావన్యోహమస్తీతినపేదయథాపశురితి॥ ౨౮॥ అథైతస్యసాత్మాతాగ్రజ్ఞానస్యభలమాహ॥
 ఏవమితి॥ బ్రహ్మత్రైకత్వగోచరఃసాత్మాతాగ్రోయదాజాయతేతదనంతరక్షణవీవ సర్వానర్థకమాలావిద్యాయా

అహంసస్సీహమవేతివిజానీయాద్విచక్షణః॥ ౨౯॥ యేవమాత్మమంత్రేణజీవాత్మ పరమాత్మనోః ।
 పారమార్థికమేకత్వంసుదృఢంపరిపశ్యతి॥ ౩౦॥ సవబ్రహ్మవిస్మయభ్యోనైతరోజ్ఞానమోహితః । ఏ
 వంధూతపరిజ్ఞానంయస్యజాతంయదాభువి॥ ౩౧॥ తదైవతస్యసంసారవినాశోనాస్తిసంశయః॥ హం
 సవిద్యామవిజ్ఞాయముక్తాయత్తుంకరోతియః॥ ౩౨॥ సనభోభక్షణేనైవత్యున్నివృత్తింకరిష్యతి । హం
 సవిద్యాపరాచైషాపరమంత్రప్రభేదినీ॥ ౩౩॥ సర్వైశ్వర్యప్రదాసర్వదవతాత్మప్రికారిణి । అ
 స్యాశ్చజపమాత్రేణదీర్ఘాయుష్యమవాప్నుయత్॥ ౩౪॥ ఆరోగ్యంవిజయంవిద్యామవాప్నోతిసం
 శయః । బహునోక్తైఃకంవిద్యాహంసాఖ్యాసర్వకామదా॥ ౩౫॥ హంసహంసేతియోబ్రూయాత్సర్వ
 దాశివవసః । శివేనవిష్ణునాచైవబ్రహ్మదాసర్వదైవతైః॥ ౩౬॥ ఆద్యతాహంసవిద్యేయమచిరా
 దేవసిద్ధిదా । రేచకంపూరకంముక్త్యాకుంభకేనంస్థితస్సుధీః॥ ౩౭॥ నాభికందేసమాకృత్వాసాగ్రీదా

నివృత్తైస్తాగ్రర్యధూతస్సంసారోపివిదుషోఽవతతే॥ నతుస్వగాఢిభలవద్దేశాంతరేకాలాంతరేవాప్రాప్తవాన్య
 ముక్తిః॥ యస్తాత్ప్రీత్యగాత్రనస్సాస్విభావికంబ్రహ్మత్వత్వంతదవిద్యాతిరోధానవశా దప్రాప్తమివస్వరూప సాత్మా
 తాగ్రపర్యంతిమాసీత్-తత్సాత్మాతాగ్రేచబ్రహ్మకారమనోవృత్త్యవచ్చిన్నచైతన్యేన తస్యామవిద్యాహంసమూ
 లంఏవతి-తాయామావరణాపగమేనస్వాభావికంబ్రహ్మత్వత్వంతస్త్రిన్నేవక్షణేతత్త్రైవదేవేదిమప్రాప్త్యతే॥ శ్రూ
 యతేహి॥ భిద్యతేహృదయగ్రంథిశ్చిద్యంతేసర్వసంశయాః॥ క్షీయంతేచాస్యకమాణితస్త్రికదృష్ట్వపరావరణి॥ నతస్య
 ప్రాణాఙ్గత్యాగ్రమంత్యత్రైవసమవలీయంతేఇతి॥ ౩౮॥ ఈదృశీమజపావిద్యాంజానతేవముక్తావధికారోనాన్యస్య
 తిదశ-యతి॥ ౩౯॥ ఇథంముముక్షాన్ప్రీతిఆత్మమంత్రస్యముక్తిసాధనత్వమభిధాయవిహితఫలసాధనత్వమపిదశ-
 యతి॥ హంసవిద్యాపరేత్వాదినా॥ సర్వకామదేత్యంతేన॥ పరమమంత్రప్రభేదినీఅభిచారాధంపరైశ్శ్రుభిఃప్ర
 యుక్తాయేమారణమంత్రాస్తానపిసమ్యగ్భిన్నత్రైవహంసవిద్యా॥ ౪౦॥ ప్రాణాపానాత్మకత్వాదస్యమంత్రస్యాయు
 వ్యుద్ధిహేతుత్వం॥ ౪౧॥ ౩౦॥ హంసహంసేతి॥ యస్మాక్తమర్థకమసంధాతుమతక్త స్సర్వదాహంసహంసేతి
 బ్రూయాత్సోపికాలక్రమేణశివవభవేదిత్యర్థః॥ అథాస్యమంత్రస్యశీఘ్రసాధనత్వమాహ॥ శివేనైతి॥ ఇథం
 నామైహంసవిద్యామహాప్రభావాబ్రహ్మవిష్ణోద్భవయస్సర్వదేవాఅప్యేనమాదియంతే అతోయంమంత్రస్సృష్టితం
 ఫలంశీఘ్రం ప్రయచ్ఛతీత్యర్థః॥ ౪౨॥ అథనిత్యసాధనంయోగందశయతి॥ రేచకమిత్యాదినా॥ ౪౩॥ నాభికందశితి
 నాభిమూలేవతకమానఃకందోనాభికందః నాభిజక్రమితియావత్ - తస్యవామదక్షిణ భాగయోద్వేగ నాద్యౌగదా
 పింగళాఖ్యతయోమధ్యేనాభికందస్యమధ్యాదుత్థితా బ్రహ్మరంధ్రపర్యంతం ప్రస్ఫుటాఅధోవక్త్రానాదీ సుషుమ్నా

నామతతోధస్తాన్తు లాధారాదుత్థితఃపవనస్సుమమ్నావక్త్రస్యపిహితత్వాత్పాశ్వానాదీభ్యామేవప్రాణాత్మనానిగ్రా
హ్యతి॥ తదాహురాచార్యాః-ఉభయాయత్మక్యధోవృత్తిర్నాదీదీర్ఘభవద్భృజః॥అవాజ్ఞుభీసా తస్యాశ్చ భవత్పక్షద
యేద్యయః॥తత్రయఃప్రథమానాదీసాసుషుమ్నైతకథ్యతే॥ యావామేదేతిసాప్రోక్తాః౧౫౯౦ దక్షిణామతా | దే
హిపిమూలాధారేస్త్రికసముద్యతినమీరణః॥ నాదీభ్యామస్తమభ్యేతి ఘ్రాణతోద్విషడంగుళితీతి॥ ఎవంచరేచకపూర
కకుంభకేషుప్రాణాయామేషుఇడాపింగళాసుమమ్నాఖ్యానైతాస్త్రిసోనాద్యః క్రమేణవినియుక్తాః॥ ఉక్తంహి॥ రేచ
యేనాస్మరుతం దక్షయాదక్షిణః పూరయేద్వామయామధ్యనాద్యావునః ధారయేదితీరితం -రేచకాదిత్రయస్యాత్ర
లాద్ధంసవిద్యాఖ్యవంత్రాత్మకమితి॥ తథారేచకపూరకాఖ్యంప్రాణాయామద్వయంముక్త్యాపతనాభ్యాసపాటపేన
సుషుమ్నాముఖస్యావరణముద్ధాట్యమూలాధారాదుత్థితంపవనంతస్యాంప్రవేశ్యకుంభక ప్రాణాయామేసుదృఢమవ
స్థితఃఇడాపింగళాభ్యామూర్ధ్వాధోముఖభేదేనచరంత్రాప్రాణావానానాభికం దేసమాకృత్వాప్రవేశ నిగ్రా
మాదివైషమ్యంయథానభవతితథాతలైవనిరుధ్యసమాహితవికాగ్చితోసుధీర్ఘైర్వయగోచరశోభనజ్ఞానస్సక్ సుషు
మ్నాయాబ్రహ్మరంధ్రప్రస్థంతంప్రస్థతపవనప్రేరణేనద్రవీధూతద్వాదశాంతస్థితవంద్రమండలాత్సృతం సుషుమ్నాం
తగ్రతమమృతప్రవాహమేవంగుణవిశిష్టభ్యానేవస్వయంసాదరంపీత్వాఅమృతమయదేహస్సక్॥ ౩౩॥ నాభిమధ్యమ
ఖ్యతి॥ నాభికందస్యమధ్యాదుత్థితేహృత్పశ్చస్థితుజ్వలంతంప్రకాశయంతందీపాకారవత్స్వయంప్రకాశం అథనానా
భిచక్రమధ్యదేశవత్సోజాతరాగ్నైశ్చిఖావ్యాదయకమలస్యాగ్రతోయత్సుషిరంతన్మధ్యేదీపశిఖావదవత్స్వతే॥ తదవ

వానాసమాహితః | మస్తకస్యామృతాస్వాదంపీత్వాధ్యానేనసాదరః॥ ౩౩॥ దీపాకారంషహదే
వంజ్వలంతంనాభిమధ్యమే | అభిషిచ్యామృతేనైవహంసహంసైతియోజపేత్॥ ౩౪॥ జరామరణరో
గాదినతస్యఘవివిద్యతే | ఎవందినేదినేకుర్యాదణిమాదివిభూతయే॥ ౩౫॥ ఈశ్వరత్వమవాప్నోతిస
దాభ్యాసపరఃపుమాక్ | బహవోనేనమాగేణ పాప్తానిత్యత్వమాస్తికాః॥ ౩౬॥ హంసవిద్యా
మృతేభాకేనాస్త్రిత్యత్వసాధనమ్ | యోదదాతిమహావిద్యాంహంసాఖ్యాంపారమేశ్వరిం॥ ౩౭॥ త
స్యదాస్యంసదాకుర్యాచ్చద్వయాపరయాసహ|శుభంవాశుభమన్యద్వాదుక్తంగురుణాఘవి॥౩౮॥
తతురార్యాదవిచారేణ శిష్యస్సంతోషసంయుతః | హంసవిద్యామిమాంబద్వా గురోశ్చిశూషయా
సరః॥ ౩౯॥ ఆత్మానమాత్మనాసాక్షాద్భ్రహ్మబుద్ధ్యాసునిశ్చలః | దేహజాత్యాదిసంబంధాన్వర్జా

చ్చిన్నత్వాత్పరశివోపి దీపాకారః॥ శూయతేహి॥ తస్యాంతేసుషిగ్రీసూక్తంతస్త్రికత్సర్వంప్రతిష్ఠితం | తస్యమ
ధ్యేమహానగ్నిర్విశ్వార్చివిశ్వతోముఖః | సోగ్రహుగ్నిభజంతిష్ఠన్నాహర మజరఃకవిః | తిర్యగూర్ధ్వమధశ్చాయీర
శ్చయైస్తస్యసంతతా| సంతాపయతిస్వం దేహమాపాదతలమస్తకః| తస్యమధ్యేవహ్నిశిఖాఅణియోధ్వావ్యవస్థితః|
నీలతోయదమధ్యస్థాద్విద్యుల్లేఖేవభాస్వరా | నీవార శూకవత్స్వీపీతాభాస్వత్యణూపమా | తస్యాశ్చి
ఖాయామధ్యేపరమాత్మైవ్యవస్థితఖ్యతి॥ ఏవంభూతంహంసమంత్రప్రతిపాద్యం పరశివముక్తరీత్యాహృదంబుజమధ్యే
అమృతేనాస్థావ్యయో హంసమంత్రంజపేత్తస్యాజరామరత్వంభవతి॥ ఆచారైర్వరస్యయంయోగఉక్తఃహంసార్థా
కారమేనంస్సత పరమసుధుమూర్ధదంద్రాద్గళంతంసీత్వా సామమ్నమాగే నిశితవతిరథ వ్యాప్తదేహోపగాత్రం-
స్త్వత్వాసంజప్యమంత్రంఫలితవిషశిరోరుగ్జ్వరోన్నాద భూతాపస్తారాదీంశ్చ మంత్రిదహతి దురితదాభాగ్య దాతి
ద్యుదోహానితి॥ ౩౪॥ ఉక్తప్రకారేదేమంమంత్రయోగంప్రతిదినం ప్రయుంజాస్యాజిమాదిః ఘాతయోపినమూరత
ఇత్యాహ॥ఎవమితి॥౩౫॥సర్వదాభ్యస్యత ఈశ్వరత్వప్రాప్తిమాహ॥ఈశ్వరస్యమితి॥కింబహునాఅనేనైవయోగసనిత్య
త్వంప్రాప్యతేఇతోన్యన్నిత్యత్వసాధనంనాస్తిత్యాహ॥ బహవోనేనేతి॥౩౬॥గురుశుశ్రూషాజనితాదృష్టసహకృతైవై
షాహంసవిద్యాఫలప్రదేత్యభిప్రేత్యాహ॥యోదదాతితి॥౩౭॥గురువాక్యమపిసర్వదానలంఘనీయమిత్యాహ॥శుభమితి॥
౩౮॥ ఎవంగురుశుశ్రూషాపరోన్యయేవ విద్యయాప్రత్యగాత్మనోబ్రహ్మభూయం ప్రాప్నోతిత్యాహ॥ హంసవిద్యా
మితి॥౩౯॥ఆత్మానమంతఃకరణాద్యుపాధివివిక్తంప్రత్యక్షైతస్యమాత్మనాబ్రహ్మతైక్రీకత్వవిషయేణాంతః కరణేన॥
ఇత్థమనయావిద్యయాప్రత్యగాత్మనోబ్రహ్మత్వంసాక్షాత్కృతవతోజగత్సన్యదుపాదేయంనాస్తిత్యాహ॥దేహజాత్యా
దీతి॥వద్వాప్రాహ్మణాత్యాదయఃజాత్యాదితీజాతిగ్రహణేనతత్త్వైశోపాధికానాంతరజాతివివక్షితా॥౪౦॥శాస్త్రాణి

చాన్యాసీత్యన్యకాస్తాగ్రీణీత్యథః॥ ఇత్తంసర్వపరిత్యాగస్యాక్తత్వాత్తన్మధ్యపాతిత్యేనగురోస్తదుపవిష్టస్య జ్ఞానస్య
చత్యాగప్రసక్తాతంనివారయతి॥నగురుమితి॥ ౪౧॥ ముక్తిసాధనేమగురుభక్తిరశ్యంతమంతరంగమిత్యాహ॥గురుభక్తి
మితి॥ధూయనేశ్రేయసేబహుతరాయశ్రేయసేనిశ్రేయసాయేతియావత్ ॥౪౨॥అశనిశ్రేయసస్వరూపే బహవోవి
ప్రతిపద్యంతే-ప్రమాణప్రమేయాదిమోడశపదాద్ధానాంతత్వజ్ఞానాన్నిశ్రేయసాధిగమితివైయాయాకాః-౧౬వ్యగుణాది
షట్పదార్థానాంసాధర్మ్యవైధర్మ్యజ్ఞానాన్నిశ్రేయసాధిగమితి వై శేషికాః-ప్రకృతిపురుషవివేకఖ్యాతేస్సంసారవిల
యితిసాంఖ్యావేదమన్యేసిస్వమతానుసారేణాన్యదైవప్రతిపద్యంతే-యత్తతోబ్రహ్మత్వైకత్వలక్షణమోక్షాత్త్యాగం
క్యాహ ॥శ్రుత్యేతి॥ శ్రుత్యావేదాంతవాక్యచయద్భ్రష్మాత్వైకత్వముపక్రమోపసంహారాదిషడ్విధ తాత్పర్యలింగ
సన్న్యావాత్తాత్పర్యైవప్రతిపాదితంతత్పరమాధికమేవతస్యాన్యథాభావోనశంకనీయః॥ నాప్యస్తిన్నభేదసంశయః-
యతిఏవంతత్సర్వంశాస్త్రంశ్రుత్యాసహవిరుద్ధంచేత్ప్రమాణంనోచేత్తచ్చాస్త్రంనప్రమాణమతఏవానర్థ హేతుశ్చ
భవతీత్యథః॥ ౪౩॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవరచితాయాంసూతసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాంయజ్ఞవల్క్యవ
ఖండే- సప్తమోధ్యాయః.

శ్రమసమన్వితాః॥ ౪౦॥ వేదాంశ్చాస్త్రాగ్రీణీచాన్యాసిపదపాంసుమివత్యజ్ఞా ॥ నగురుంసంత్యజేత్పితృం
జానన్నస్యక్యతంవరః॥ ౪౧॥ గురుభక్తింసదాకుర్యాచ్చైరియసేభూయసేనరః ॥ గురురేవ శివస్తస్య
నాన్యథిత్యబ్రవీచ్ఛ్రుతిః॥ ౪౨॥ శ్రుత్యాదుకృంపరమాధికమేవతన్నసంశయోన్యచ్ఛతతస్సమస్తం
శ్రుత్యావిరోధేవభవేత్ప్రమాణంనోచేదనర్థాయనచప్రమాణమ్॥ ౪౩॥ ఇతిశ్రీసాగందేమ
హపురాణే-సూతసంహితాయాంయజ్ఞవల్క్యవఖండే-అష్టమోధ్యాయః.

—(*) షడక్షరసిచారః. (*)—

ఓమ్ సూతఉవాచ॥ షడక్షరంప్రవక్ష్యామిసమాసేననుశోభనం॥ యేనసంసారవిచ్ఛిత్తిబ్రహ్మహే
త్వాగ్రీణీభూతయః ॥ ౧ ॥ ఋషిర్బ్రహ్మస్యమంత్రస్యగాయత్రీచ్ఛందశ్యతే ॥ దేవతాస్యశివస్సాత్మా
త్మత్వజ్ఞానమఖాద్వయః॥ ౨॥ శక్తిర్మాహేశ్వరీసాచభువనేశ్వరౌరాధవేతే ! బీజంమాయా విశిష్ట
స్తుశివోర్వాక్వలక్షణః॥ ౩॥ సాపితచ్ఛబ్దవివస్యాన్నాస్యసఃపంచాక్షరైః క్రమాత్ ॥ అంగుష్ఠాదికనిష్ఠాం
తంవిన్యసేదక్షరైః క్రమాత్ ॥ ౪ ॥ మస్తకేవలలాటేచపృథివీనాభౌపదద్వయే॥ పునఃపంచాక్షరేణైవ
పంచాం గానిహృదిక్రమాత్ ॥ ౫ ॥ ప్రణవంప్రథమంవిద్యాద్వివీతీయంతునకారకం ॥ మకారంతత్ప
రంవిద్యాచ్ఛికారంతుతతఃపరం ॥ ౬ ॥ వాకారంపంచమంవిద్యాద్యకారంషష్ఠమేవవ॥ ఇన్ధంషడక్షరం
విద్యాజ్ఞాచాలోపనిషద్గతం ॥ ౭ ॥ మంత్రస్సాంగస్సమాఖ్యాతోమంత్రార్థఃకథ్యతేధునా ॥ సత్యజ్ఞాన

ఇత్తంశివశక్త్యాత్మకంముక్తిసాధనమాత్మమంత్రమభిధాయతథావిధంషడక్షర మంత్రం వక్తుమారభతే ॥ షడక్షర
మితి ॥ నకేవలమేవముక్తిసాధనం బ్రహ్మత్వాదిపదమప్యేతేనైవప్రాప్యత ఇత్యాహ ॥ యేనేతి॥౧॥అథఋష్యాద్యా
నాహ ॥ ఋషిబ్రహ్మహేతి ॥౨॥శక్తిమాకాహేశ్వరీతి॥ అస్యమంత్రస్సాధికరూపాశక్తిరాత్మమంత్రవత్సంవిద్రూపిణీ
ఆద్యాశక్తిరేవ సాచప్రతిపాద్యప్రతిపాదకయోరభేదాత్సేవాచకాత్మకంబీజంసాపిశివఃప్రతిపాద్యప్రతిపాదకయో
తభేదాత్సేవాచకశివశబ్దాన్మకస్సకశబ్దాత్మకంబీజం భవేదిత్యథః ॥ ౩ ॥ ఇన్ధంబీజశక్తిసంస్కృత్యాంగుష్ఠాద్యం
గుళిషుదేహవయవేషుప్రణవసహితానిపంచాక్షరాణిన్యసేదిత్యాహ॥న్యాసఃపంచాక్షరైరిత్యాదినా॥౪॥పునరేభిరేవాక్ష
రైర్నేత్రవజ్జితానిపంచాం గానిహృదయాదిషున్యసేదిత్యాహపునఃపంచేతి ॥ ౫ ॥ అథమంత్రస్వరూపపరిజ్ఞానార్థం
మంత్రాక్షరాణ్యనుక్రమాతి - ప్రణవమితి ॥ ౬ ॥ సకేవలమేత షడక్షరంమంత్రమాత్రమపి త్వోపనిషదమాత్మనీత్వం
ప్రతిపాదయితుముపనిషత్సేవామాత్మమతోస్య మంత్రస్య ప్రభావోనిరవధిరిత్యభిప్రేత్యాహ ॥ జాచాలోపనిష
త్తమితి ॥ తత్రహిజాచాలోపనిషద్యేవమాత్మాయతే॥ అథహేనంబ్రహ్మచారిణామః॥ కింజప్యేనామృతత్వంబ్రూ
హీతి ॥ సహోవాచయాజ్ఞ్యవల్క్యైశతరుద్రీయేజేత్యేతానిహవాఅమృతస్యనామధేయాన్యేత్రేహావాఅమృతోభవ
తితి॥ శతరుద్రీయనామ్నంజపస్యామృతత్వసాధనత్వమాత్మాయతే॥ తేహదనామహ-నమశ్చివాయచశివతరాయచె
త్యామ్నాయతే ॥ ౭ ॥ ఇన్ధంమంత్రస్వరూపమభిధాయతదర్థఃకథ్యంత్రస్మాత్ ॥ మంత్రస్సాంగమితి ॥ అత్రమంత్రా

వయవస్య శివపదస్యాథమాహా || సత్యజ్ఞానేతి || ౮ || నను యథోదీరితం సత్యజ్ఞానాదిలక్షణం పరశివస్వరూపం
అవాక్మా ననగోచరం || యతోవాచానివతః || తేప్రపావ్యమనసానహేతిశ్రుతేః || తేతాధంశివపదేనాభిధీయతేతి
తత్రాహ || అసంపృక్త్యేతి || అసంపృక్త్యాఅసంపకేణతాదృక్స్వరూపమస్తుప్యైవశివపదలక్షణంప్రతిపాద
యతీత్యథః || అథనమః పదార్థమాహా || నమశ్శబ్దాంతే || ౯ || నమసాగరస్వరూపమాహా || ప్రహ్వతేతి || నము
ప్రహ్వత్వత్యత్యస్తాన్మమశ్శబ్దస్యనిష్పత్తిరీత్యథః || అస్యచప్రహ్వభావస్యపర్యవసానధూమిమాహా || ప్రహ్వతానా
మితి || వ్యగ్భావేననమసారతఃవ్యప్రత్యాసత్తిః || ప్రహ్వత్వంతచ్చమాయయాపరశివస్వరూపాద్యేదేన పరికల్పితస్య
జీవస్యపునఃతత్త్వరూపేణ తాదాత్మ్యలక్షణేనబంధేవిశ్రావ్యతీత్యథః || ౧౦ || ౧౧ || ఇథంపదద్వయస్యాథా
మభిధాయవాక్యాథమాహా || నిత్యసిద్ధాంతే || ఉక్తఃపరశివస్వరూపమద్విశ్వాహంజీవః ప్రహ్వభవామి || తత్త్వ
రూపేణజీవీభూయతదాత్మనాఖండైకరసాభవామిత్యథః - తస్మాత్స్వహంజీవానాం నిత్యేదిత పరశివచైతన్య
మేవసాక్షాత్స్వరూపమేతదేవవాక్యాథమనుసంధాన సౌకర్యానుప్రణవోభిధత్తై జీవేశ్వరతాదాత్మ్యప్రతిపాద
కస్యసోహమితిపరమాత్మమంత్రస్య సకారహకారయోలోపేన ప్రణవోత్పత్త్యభిధానాత్ తదుక్తమాచార్యైః ||
శ్లో || సకారంచహకారంచ లోపయిత్వాప్రయోజయేత్ | సంధింవై పూర్వరూపాఖ్య స్తతోసాప్రణవోభవేత్ || ఎవం
రూపస్యాథాసౌక్యక్రపాయత్వాత్పునరత్రనోక్తః || ౧౨ || ఉక్తమథః హేతూకృత్యప్రకారాంతరేణమంత్రంవ్యా

పరానందస్వరూపస్యశివస్వతు || ౮ || అసంపృక్త్యా శివస్యాయం శివశబ్దస్తువాచకః | నమశ్శబ్దో
నమసాగరవాచకఃపరికీర్తితః || ౯ || ప్రహ్వతాలక్షణఃప్రోక్తోనమసాగరః పురాతనైః | ప్రహ్వ
తానామజీవస్యశివాత్సత్వాదిలక్షణాత్ || ౧౦ || భేదేనభాసమానస్యమాయయానస్వరూపతః | సంబంధ
ఎవతేనైవసోపితాదాత్మ్యలక్షణః || ౧౧ || నిత్యసిద్ధశ్చనసాక్షాత్స్వరూపస్సర్వదేహీనాం | తస్మా
ద్భుతోజీవస్యనోపాదేయంహేతంసదా || ౧౨ || నహేయమహేతంతద్వద్వస్తుతోనప్రతీతతః |
ఎవంవిద్యాన్నకారాథఃమకారాథః ఉదీర్యతే || ౧౩ || మకారోమమశబ్దార్థోలుప్తస్త్వైకో
మకారకః | వ్యావహారికదృష్ట్యాయంనమసాగరఃప్రకీర్త్యతే || ౧౪ || తస్మాచ్చతుర్థీశబ్దస్తుప్రోచ్య
తేనహేవస్తుతః || ఓంకారశబ్దస్సర్వాథవాచకఃపరికీర్తితః || ౧౫ || ప్రయోగాదేవస్వత్రసర్వా
థశ్శివఎవహే || తస్మాచ్ఛివస్యపూర్ణస్య ప్రణవోవాచకత్వస్సతః || ౧౬ || వాచ్యవాచక భావాద్భు

ఖ్యాస్యన్నమపరావయవస్య నకారస్యాథమాహా || తద్వదితి || యస్మాత్పరమార్థతో జీవశివస్వరూపానతి
రిక్తః తస్మాత్స్వరూపజిజ్ఞాసోజీవస్యసర్వధావస్తుతః పరమార్థతః ఉపాదేయంహేతమపినాస్తి హేతవ్యమహేత
మపినాస్తిపరశివస్వరూపాతిరిక్తస్యసర్వస్య మిథ్యాత్వాద్ధేయోపాదేయవిభాగోనాస్తితియతఎవంతత్ప్రతితితోనభ
వతిప్రపాతీతికస్యావిద్యమానత్వాత్తస్మాత్పరమార్థోపాధౌహేయోపాదేయాసర్వదానస్తత్త్వత్యథః || ఎతావతా
దృశ్యప్రపంచ నిషేధానకారార్థ ఇత్యుక్తిభవతి ఉపసంహరితి || ఎవంవిద్యాదితి || ౧౩ || మకారార్థమాహమకా
రేతి || ఎకస్యమకారస్యచ్ఛాందసోలోపః || అతోమమేతశబ్దస్యయోధఃసేవమకారస్యాస్యథః - నను నమశ్శబ్దో
నమసాగరప్రతిపాదకమవ్యయంతవ్యోగాన్నమస్వస్తిహేతిశివశబ్దాచ్చతుర్థీ-తత్కథముక్తార్థఃసంగచ్ఛతేతి
తత్రాహవా్యవహారికేతి || ౧౪ || నహేవస్తుతేతి || నఖలు పరమార్థతో నమ శ్శబ్దస్య నమసాగరోధః -
అపితహ్యైస్తదుక్తఎవత్యథః - జ్ఞాతాజ్ఞాతాదిసర్వవస్తవభాసకత్వస్యప్రాగే వోపపాదితత్వాత్ప్రణవేనాత్రదృ
శ్యప్రపంచలక్షణస్సర్వోధః ప్రతిపాద్యతేతిత్యాహ || ఓంకారశబ్దాంతే || ౧౫ || కుతేత్యతాహ || ప్రయోగాదితి ||
ఉక్తమేతద్జ్ఞాతార్థేజ్ఞాతమిత్యాదినా-ఇథంపదార్థానుక్తవాక్యాథమాహా || సర్వార్థశ్శివఎవహేతి || ప్రణవ
ప్రతిపాదితోయస్సర్వోధః అసాశివఎవహే- యస్మాదేవంతస్మాన్నమహేయముపాదేయంవాకిమపినాస్తిత్యథః-
అయమభిప్రాయః-యద్యదనువిద్ధంభాసతేతత్త్రతపరికల్పితంయథాసర్వధారాదయోరజ్వా ఇదమంశేతత్తైవసదను
విద్ధంసర్వంవ్యత్యంభాసతేతస్మాత్సద్రూపేబ్రహ్మణిపరికల్పితస్యచభోక్తృభోగ్యాత్కస్యారోష్యస్యప్రపంచస్యాభి
ప్రసానయాధాత్మ్యజ్ఞానేనవిలయేనతి స్వప్రతిష్ఠామద్వితీయం పరశివస్వరూపమైవావతిష్ఠతేతి || శ్రుతిశ్చ || అత్యై
వేదగోసర్వం ఇదగోసర్వంయదయమాత్మేత్యాదికా పరశివస్యసార్వాత్మ్యమాహా-తస్మాదితి || యత్ప్రపదసా

సర్వాథాత్మకస్తస్మాదేవసర్వవత్స్వవభాసకః ప్రణవఃపరిపూర్ణఃస్యతస్యవాచకోజాయతఇత్యాహ॥ ౧౬॥ ననుత
త్స్వరూపస్యవాజ్ఞనసాతీతత్వాత్ ప్రణవస్యకథంతద్వాచకత్వం లక్షకత్వంచ తస్యకథంవాచ్యస్య లక్ష్యత్వా దయో
ధర్మా ఇతితత్త్వాహ॥ వాచ్యేతి॥ వాచ్యవాచకత్వాదయోవా్యావహారికద్వయైర్భివపరమాధాతోనసంతీత్యర్థః॥౧౭॥
౧౮॥ ౧౯॥ కింబహునాశివస్వరూపాతిరేకేణకిమపినాస్తిత్వాహ॥ అథేత॥ శూన్యతేహి నేహానాస్తికించనేతి॥
౨౦॥ ననుప్రతీయమానమిదంజగత్కథమపలిపితుం శక్యత్యిత్యతాహ॥ సశివస్వరూపమేవేతి॥ ఇత్యమద్వితీయేప
రిశివస్వరూపేయస్యజగతః ఆరోపాదన్యత్రాభావఉక్తస్తతాపిశివాదన్యన్నవిద్యతఇత్యుపపాదితత్వాత్సర్వస్య
జగతోమిథ్యాత్వముక్తంభవతి॥ తదుక్తంనాన్యత్రకారణాతాగ్ర్యన్నచేత్రత్రక్షతద్భవేదితి॥ ఏవంచాచిద్యావశా
దేవద్యశ్యప్రపంచస్యానుభవోనపరమాధాతఇతి॥౨౧॥ షడక్షరవాక్యాధ్యముపసంహరణఉక్తస్యాధాస్యాన్యధాత్వ
శంకానివారయతి॥ ఎవఎవేతి॥ శ్రుతిస్తత్పురాణాదయోపిఅస్మిన్నభేదపర్యవస్యంతిఇతోన్యధాత్వంసశంకనీయ
మిత్యాహ॥ వేదాఇత్యాదినా॥ అత్రేప్రిపంచస్యమిథ్యాత్వంజీవపరమాత్మనోరేకత్వంతస్యచాత్మనః సచ్చిదానం
దరూపత్వమద్వితీయత్వంచేత్యేతావన్మంత్రాధాత్మేనప్రతిపాదితం॥ ఎతస్మిన్నభేదావద్యేదాంతానాంతదను
సారిణాంస్త్వతీహాసపురాణానాంచైదమధ్యఃమవివాదం-అన్యేషామపిత్రైథికానామీద్యగ్విధవ్యవహారముకుర్వ
తాంప్రాయజ్ఞేనదధిమతమేవతథాహి॥ తస్మాంభ్యాపాతం జలాశైవాస్తావదాత్మనస్సచ్చిదూపిత్యమంగీకు
ర్వంతి-యద్యపివ్యవహరదశాయాం ప్రకృతిప్రాకృతలక్షణప్రపంచస్యసస్యహాత్మనానాత్వంచవ్యవహారంతి॥ త
థాపితైవల్యదశాయాం స్వరూపప్రకాశవ్యతిరేకేణశస్యసవకస్యానవభాసంవణయంతి॥ ఆత్మయాథాశ్చ్యజ్ఞాన
లక్షణాయాప్రకృతిపురుషవివేకాభ్యాసాహితైవల్యంతథాచిదజ్ఞేనోత్తరకాలప్రకృతిప్రాకృతాత్మకంజగత్సర్వధా

లక్ష్యలక్షణతాపిచ॥ అన్యోన్యతాపినాన్యైవపరమాధానిరూపణే॥ ౧౭॥ అభావాదేవసర్వస్యశి
వాదన్యస్యసర్వదా॥ అస్మినాస్తిమృషాభాతినభాతీత్యాదిమాయయా॥ ౧౮॥ కల్పితంచిత్సుఖానం
దపరమాధాశివాస్మిన్॥ మాయాతతాగ్ర్యమప్యస్మాచ్చివాత్సత్వాదిలక్షణాత్॥ ౧౯॥ ప్రత్యక్షసి
ద్ధానాన్యైవపరమాధానిరూపణే॥ అధకింబహునోకైవశినాదన్యన్నవిద్యతే॥ ౨౦॥ శివస్వరూప
మేవాహుజగదేతద్విచక్షణాః॥ సర్వస్వరూపమజ్ఞేనాద్వ్యశ్యతేనచవస్తుతిః॥ ౨౧॥ ఎవఎవహి

నవభాసంచేతదస్తిత్వంకథంభ్యేయేక-జ్ఞేయసిద్ధజ్ఞానాధీనత్వాత్తతాత్మయాథాశ్చ్యజ్ఞేననవినిసతితమేవతత్త
స్మాత్ప్రపంచస్యజ్ఞేనావత్యకత్వేనమిథ్యాత్వమవశ్యమభ్యుపగంతవ్యం॥ జ్ఞేననివత్కానాంశుక్తిరూప్యాదీనాం
మిథ్యాత్వదశానాత్-కించకృతాధాంప్రతినప్తమప్యనప్తంతదన్యసాధారణత్వాదితిపాతంజలంసూత్రంఅనేనచప్రకృతి
ప్రాకృతాత్మకంజగన్మూక్తాపేక్షయానప్తం సదితరాపేక్షయావిద్యమానమేవేతి పురుషవిశేషాపేక్షయాలస్యాభావ
సద్భావాప్రతిపాద్యేతేవేతచ్చుత్తిథ్యాత్వమేవకల్ప్యతేపురుషవిశేషమపేక్ష్యైకవైవ్యవస్తునః సద్భావాభావయోః
శుక్తిరూప్యాదౌదర్శనాత్ తత్రహికాచకామిలాదిదోషదూషితసేత్రఃపురుషఃశుక్తైరూప్యసద్భావప్రతిపద్యతే॥త
దితస్తుశుక్తిరూపమేవజానకత్రరూప్యాభావమవగచ్ఛతి॥నహిపారమార్థికంఘటాదిపురుషవిశేషంప్రతినద్భావా
సద్భావాయుగపత్ప్రసీతి॥ తస్మాత్స్వరూపజ్ఞేనపర్యంతమనువతమానస్యతతఃపర్యంతమప్రతిభాసమానస్య
ప్రపంచస్యవేదాంతిరామివసాంభ్యాదీనామప్యచిశేషాన్నిధ్యాత్వంసిద్ధం-అథాపికస్తాన్నవ్యవహారంతీతచేత్రోత్పబుద్ధి
సమాధానాధామితిబూయః॥ సఖిలుప్రథిమతేవసర్వంమిథ్యైశ్చక్రేకథమేతద్భుతతత్త్వాకులతమనస్కోభివ
త్తస్మాభూదితస్యత్వవ్యవహారేవకేవలంఆత్మనానాత్వస్యజీవేశ్వరభేదస్యరముక్తావనవభాతీత్యేనైవప్రపంచవస్తి
ధ్యాన్వయదివ్యవహరదశాయామేవేవాత్మైభిధీయతే॥ తదాతత్తదుపాధిపరికింపితజీవేశ్వరవ్యవస్థాసుఖదుఃఖా
దివ్యవస్థాచప్రయాగసమధానీయాస్యాదిత్యైభిప్రాయేనేవతన్నావాత్వవర్ణనం-ముక్తామవేదాంతినామివసాం
భ్యాదీనామపి కేవలాత్మస్వరూపప్రతిభాసవేసంసతత్వతి పరమాధాతోద్వితీయత్వమాత్మనస్సిద్ధం-వ్యవహారమా
ర్గ్యబోపాధికం స్వాభావికమితి కేవలంవివాదః ఆనందరూపత్వంచపాతంజలంసూత్రభాష్యకారోదాహృతత్వాత్
జైగీషవ్యోపాఖ్యానాదావగమ్యతే - జైగీషవ్యోహిపరమయోగీశ్వరోస్వయోగమహిమ్నాఅపిమాద్యమైశ్వ
ర్యంప్రప్రబహుకైబ్రహ్మసగైక సంస్కృత్యత్ర సర్వతోపరతోదివ్యజ్ఞానేనసాక్షాత్కృతే స్వాత్మ్యత్వే కృత

పణిధానః పరమశిఖిః యోగైశ్వర్యపాప్తస్వణిమాదిషు కింసుఖమనుభూతం త్వయేతిపృష్టేన కించిదితి ప్రత్యుక్తవాక్ అణిమాద్యా నిభూతిః కేవల సుఖాస్మి కాకథమేవం వదసీతి పృష్టస్య అవోచత్ - సత్యంసాంసారికసుఖాపేక్షయా అణిమాద్యైర్బ్రహ్మైశ్వర్య మధికసుఖావహంకై వల్యాపేక్షయా తు దుఃఖాత్త్వ క మే వేతి-ఎవంచాత్మంతానుకూలవేద్యత్వమాత్మనడక్తంభవతి॥ ఎతదేవాత్మన ఆచందరూపత్వం నామ-తథాపి॥ ఆచందగతి నవ్యవహారంతి॥ సుఖేష్యేవానందశబ్దస్యవ్యుత్పత్తేః ఉత్థంనై యాయికవై శేషికాదీనామపిమతేజ్ఞానాన్తోక్షఃముక్తస్యచస్యవ్యతిరీక్తాత్మానాత్మతత్వలక్షణజగతోప్రతిపత్తిఃసమానై వేతి॥ త్రైపిసాంఖ్యాదివదాత్మాస్వితీయత్వంప్రపంచవిధ్యాత్వంచావశ్యమంగీకార్యంబ్రహ్మైంద్రాదిపదాదపి శ్రేయస్సైవముక్తైఃప్రాథమ్యమానత్వాదత్వంతానుకూలపద్యత్వంచ॥ ననుతేనై వగుణానామత్వంతోచ్ఛేదో మోక్షగతిముక్తాజ్ఞానస్యాస్య భావమిచ్ఛంతి-సత్యం-ఆత్మస్వరూపచైతన్యస్యాత్వంతనిర్వివికల్పక త్వాత్తేహమనవభానాభిమానః-అత ఏవశూన్యవాదినోనవభాతమాత్మైవ నాస్తీతిప్రతిపత్తాః శాస్త్రజ్ఞానదృష్ట్యాప్రాతగజాభావజ్ఞానేనత్యేవయథాలోకికజనస్యదశణ నాభిమానః-గ్రాహకఃజ్ఞేనస్య గర్వికల్పకత్వాదేవమేవాత్మరూపచైతన్యస్యాత్వంతనిర్వికల్పకత్వాల్లాకికజ్ఞానాభావవిషయమేవముక్తాజ్ఞానగోహిత్యవణనం శూన్యవాదేప్రయమేవాభిపాద్యోయోజ్యః-విజ్ఞానవాదినస్తుక్షణికజ్ఞానప్రవాహమాత్మైవణయంతితేహంతుతేపిసాంప్రతస్యవిషయోపప్లవస్యచివ్యయానివృత్తైశుశుద్ధజ్ఞేనసంతానోదయోముక్తిః॥ ఉక్తంహి-ధీ సంతతిస్ఫు-తినిర్విషయోపరాగేతిసంతానోనామనానావ్యక్తిమనై రంతర్యేణ వతఃనంతస్యానుభవదశాయాంనైవేయంజ్ఞానైతి ఏదేక శ్వేనానుభూయమానశ్చంతథాచానుభవత ఆత్మనవి క్యేసిద్ధేయుక్తాయదుక్తంతస్యక్షణభంగసమర్థఃసంతద్విహ్యథలక్షణికత్వసాధనయాయత్నత్ తత్తక్షణికమిత్యావృత్తైరనై కాంతికత్వపరిహారేనసమర్థనాన్ధోవచప్రయోజనవశాద్వస్తునాన్యధాత్వం-శాస్త్రకర్తాకథంప్రతిపాదయేదిత్యంకనీయం॥ యతోభాట్టాః స్వప్రకాశఃజ్ఞానాకార ఎవమటాదికినతుబాహ్యగతిబాహ్యథా నిత్యమవలపతో బాధాస్మిరాకతుకంసానుభవసిద్ధంజ్ఞానస్య స్వప్రకాశత్వంపరి

మంత్రాఃసత్యంసత్యంనచాన్యథా | వేదాస్సర్వేపురాణానిస్త్రితయోధారతంతథా॥౨౨॥ అన్యాన్య
పిచశాస్త్రాణితథాత రాశ్చసర్వశః | శ్రే వాగమాశ్చవివిధాఆగమావైష్ణవాదిపి ॥ ౨౩ ॥ అన్యాగ

త్యజ్యనిత్యానుమేయతామాహుః తథాసహిహ అయం ఘటిత్యాది జ్ఞానేషుజ్ఞానవ్యక్తైర ప్రత్యక్షత్వా త్వత్వత్వ త్వేనప్రతీయమానోఘటాద్యాకారోబాహ్యథా సదంతస్యైవేతి తేహమభిప్రాయః - ఎవంవిజ్ఞానవాదినోపియోహమదాక్షింసఎవేదానీం స్పృశామితిపూర్వోక్తలక్షణయోరేకత్వప్రతిసంధానేనాత్మనః స్థాయిత్వేస్యానుభవసిద్ధేయత్వ ఉభంగసమర్థఃసంతదుక్తప్రయోజనాయైవేతిఅస్తదుక్తథాతాత్పర్యంనైవవ్యాహర్యతే॥ మీమాంసకానాం శాస్త్రంతుభిన్నవిషయత్వాద్యథోదీరితమాత్మస్వరూపం నవిరుదద్ధి ॥ తథాపి ॥ వేదాప్రామాణ్యవాదినోబాధాస్మిరాకృత్యతత్ప్రామాణ్యంసమర్థయమానాఃభాష్టాః ప్రాభాకరాశ్చవేదోక్తం యాగహోమాదికం నిర్వర్త్యస్వగాదాతత్ఫలముపభోక్తుం దేహాతిరిక్తి కశ్చిదాత్మాకర్తాభోక్తాస్తీతి - తన్నాస్తిత్వవాదినః - చార్వాకాదీన్నిరాచక్షుఃకర్తృత్వభోక్తృత్వవిశిష్టాత్మస్వరూప ప్రతిపాదనస్యైవస్వశాస్త్రప్రతిపాద్యయాగదానాద్యధిక్యతత్వాత్సావన్మాత్రస్వరూపత్వమాత్మన స్తైః ప్రతిపాదితం-నత్వోపనిషదం కర్తృత్వభోక్తృత్వాది సర్వవిక్రియా రహితం రూపంతదవగవస్య స్వశాస్త్రైః ప్రయోజనాభావాత్-ప్రత్యుత్కర్తృత్వాజ్ఞానేసతికర్మ స్వధికారభంగప్రసంగాచ్చ-తదుక్తంభగవద్భిభావ్యకారైఃఅనుపయోగాదధికారవిరోధాచ్చైతి ॥ ననుకర్తృత్వస్వరూప్రతిపాదనంతదతిరిక్తస్వరూపాత్తత్వవిషేషపరంకస్తాన్నభవతి ॥ తదస్తిత్వాంగీకారాదిత్యబ్రూమః - తత్రతావద్భట్టాచార్య ఇత్యాహ॥ నాస్తిక్యనిరాకరిష్ణు రాత్మస్థితాంభావ్యకృదత్రయుక్త్యాద్యధత్వమేతద్విషయశ్చబోధఃప్రయాతివేదాంతనిషేవజేనేతి గురుమతానుసారిశాభవనాధేనాప్యక్రమథావాదాధికరణే-అథవావేదాంతానాంచోదనైకవాక్యతా - అథాతోబ్రహ్మజిజ్ఞాసేతిశాస్త్రాంతరస్థితేరితి ॥ తస్మాన్మీమాంసకానామప్రపనిషదేక సమధిగమ్య మద్వితీయబ్రహ్మైతైకత్వమభిమతిమేవేతితచ్చాస్త్రమవ్యస్తదుక్తథేక పర్యవస్యతి ॥ తదిదం శాస్త్రాంతర మాగమాంతరంచాస్మిన్నేవాథేకయోజనీయం ॥ కించసర్వేషామపివాదినామాత్మావాత్మవివేకబోధా ముక్తిసాధనత్వేనాభివతః- సచబోధస్యత్యేవచితై కాగ్ర్యగతితత్సర్వధాభ్యుపేయంతస్మింశ్చసతియథాభూతంప్రత్యగత్వస్వరూపంస్వప్రకాశత్వేనావశ్యమావి

ర్భవతీతనతత్రయతనీయమిత్యాహ-అస్మిన్నధేన్వసంవేద్యఇతిశుతేః ప్రబలతరప్రమాణత్వాత్ తత్ప్రతిపాద్యన్యా
థాస్యాన్యధాత్వంనసంధావనీయమిత్యాహనాన్యథేతి॥౨౧॥౨౩॥౨౪॥ననుప్రమాణశ్రేయోదయేన్వేదశపదాన్యా
ఇతినైయ్యాయీకాః - ద్రవ్యగుణాదయఃపట్నదాధాఇతివై శేషికాః - అవ్యక్తమహదహంకృతి ప్రభృతీనచతుర్విం
శతతత్వానీతిసాంఖ్యః-శివశక్తిసదాశివేశ్వరవిద్యా తత్త్వప్రభృతీనివత్తిగ్రంథతత్వానీతిశేవాః-ఎవంబహుధావిసతి
పన్నానాం కథమేకస్మిన్నదాధేన పర్యవసానమిత్యాశంక్యాహ ॥ బాధ్యబాధకతామితి - ఏకస్యైవదృశ్యప్రపంచ
స్యప్రమాణప్రమేయాదిబహువిధకల్పనయావ్యవహార ఏవవాదినాంపరస్పరంవిప్రతిపత్తిః జగత్కారణభూతేపరమే
శ్వరస్వరూపే సనాస్తీతిమమథాంప్రత్యాఘయితుంసముద్రఇవకల్లా లాఘతి దృష్టాంతోపాదానం - యథాఅత్మనఆ
కాశస్సంధూతఇతితైత్తిరీయకేవియత్ప్రముఖాస్పష్టిరుక్తా- ఛాందోగ్యేతుతత్తేజోస్పజతేతితేజఃపదీకా-సప్రాణమస్మ
జతప్రాణాచ్ఛృద్ధామితీకృచిత్సృష్ట్యాప్రాణప్రాధమ్యం ఎవంసృష్టవ్య విషయాయాం విప్రతిపత్తేన త్యామపిస్రమ్మః
పరమేశ్వరస్యైకరూపత్వాత్తస్మిన్విప్రతిపత్తిర్నాస్తి-ఉక్తంహేకారణత్వేనఆకాశాదిముఖ్యావ్యవహర్యేకైరిశ్యత్రస

మాశ్చవిదుషామనుభూతిస్తథైవచ । అస్మిన్నధేన్వసంవేద్యేపర్యవస్యంతినాన్యథా॥ ౨౪ ॥ బాధ్య
బాధకతాంయాంతివ్యవహారేపరస్పరం । సముద్రఇవకల్లా లాఘతివేదాధాసంగ్రహః॥ ౨౫ ॥ మం
త్యాధాఃకథితఃకృత్సృష్టిః పురస్కర్యాధునోచ్యుతే । ఆచార్యముఖతోమంత్రంజ్ఞాత్వాప్యాధాంసమా
హితః॥ ౨౬ ॥ యథాశక్తిధనంతస్మైప్రదత్వాతదనుజ్ఞయా । స్నానలత్రిషణంకృత్వాభస్తనాశా
కభోజనః॥ ౨౭ ॥ ఫలమాలాశనోవాపిహవిష్యాశీయథాబలం । పర్వతాగ్రేనదీతీరే సాగరాంతేశివా
లయే॥ ౨౮ ॥ వనెచనిజనెశుద్ధేస్థాస్మిభోదజ్ఞుభోషివా । సమాహితమనాభూత్వాసుఖమాసన
మాస్థితః॥ ౨౯ ॥ ప్రాణాయామత్రయంకృత్వా ముసింఘదస్తధైవచ । దేవతాంచయథాశక్తిబిజంస్మృ
త్వామనోరపి॥ ౩౦ ॥ కరన్యాసంపురాకృత్వాతథాంగన్యాసమేవచ । మఛాంగమపివిన్యస్యగురుం
స్మృత్వాభివాద్యచ ॥ ౩౧ ॥ హృత్పుండరీకమధ్యేతుసోమసూర్యాగ్నిమండలే । విద్యుల్లేఖవకల్యా
ణంజ్వలంకంఠస్సీరూపిణమ్॥ ౩౨ ॥ శిష్యాధ్యాత్వాజపేన్మంత్రంలక్షణాంపట్నమాహితః । తపా
యేల్లక్షమేకంతుజుహుయాత్తుసహస్రకమ్॥ ౩౩ ॥ ఆజ్యేన పయసావాపి పలాశకుసుమేనవా । తత
స్సిద్ధ్యశిమంత్రోన్య భుక్తిముక్తి ఫలప్రదః॥ ౩౪ ॥ అథవా సాంబమీశానం శ్రీసదాశివ మేవచ । నృత్య
మానంమాహదేవంధ్యాత్వామంత్రంతుసాధయేత్॥ ౩౫ ॥ అథవాప్రాకృతంభావంస్వీయముత్సృజ్య
సర్వదా । శివోహమితీ సంచింత్య సాధయేదిదముత్తమం॥ ౩౬ ॥ మంత్రస్య సాధనం ప్రోక్తం విని
యోగఃప్రకీర్త్యతే । నిత్యంద్వాదశసాహస్రం జపెద్భక్త్యాస్మామాహితః॥ ౩౭ ॥ సమ్యక్జ్ఞానప్రపంల
భ్యాసంసారాబ్ధితరివ్యతి । లక్షపంచశతంజప్త్యాపారమేశ్వరమాపుయాత్॥ ౩౮ ॥ లక్షాణాంతు
శతంజప్త్యా సాక్షాద్రద్రత్యమాపుయాత్ । అశీతిలక్షంజప్త్యాతునరోవిష్ణుత్వమాపుయాత్॥ ౩౯॥

గోక్రమవివాదోపినాసాన్రప్తరివిద్యతఇతి ఎవమత్రాపి దృశ్యప్రపంచ వ్యవహారవిషయేయద్యపివై వమ్య మస్తి-తథా
పితతాగ్రంభూతే యథోదీరితస్వరూపే పరశివేవివాదోనాస్తీతి యుక్తం తత్రసర్వేషాంశాస్త్రాణాంశే వాద్యా
గమానాంచపర్యవసానమిత్యధాః॥౨౫॥మంత్యాధాఃకథితఇత్యాదిస్పష్టం॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥హృత్పుండరీ
కేతి॥హృదంబుజమధ్యేపీఠంపరికల్పితన్మధ్యేమూర్యసోమాగ్నిమండలానియథాక్రమం- ద్వాదశమోడశదశాశ్మకాని
ఉత్తరోత్తరమాంతర త్వేనసంచితనీయానీత్యధాః॥అత్రతుసోమసూర్యాగ్నిమండలఇతి-పాఠక్రమోవవివక్షితఃఅస్త
దుక్తక్రమస్యైవాగతైఃప్రతిపాదనాత్ యదాహురాగమికాః॥శ్లో॥దళాగ్రంవ్యాపకంపూర్వంపూజయేత్సూర్యమండ
లమ్॥కింజల్కవ్యాపకందక్షిణపూజయేత్సమండలమ్ ॥ ప్రతీచ్యాంకణికావ్యాప్తంపూజయేద్గ్నిమండలం॥ప్రపం
చసారేవ్యుక్తం॥మధ్యేనంతంపద్మమస్తింశ్చసూర్యంసోమంవహ్నిం॥తారవజ్రైర్విభక్తై రితి॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥
అథవాప్రాకృతమితి-పర్యవసానమితి-తదేతద్దత్తంపాక్రీతంఅంతఃకరణాది తాదాత్మ్యలక్షణభావంపరిత్యజ్యాశవ
చ్చిన్నస్యస్వప్రకాశచిదాత్మనఃశివోహమిత్యహంగ్రహణపరశివస్వరూపత్వం ధ్యానన్మంత్రంజపేదిత్యర్థః॥ ౩౬॥
౩౭॥ ౩౮॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ ఉత్తమాధికారిణోబాహ్యపూజతోమానసపూజైవశ్రేయసీత్యధిప్రత్యపూర్వం

తామహా॥ హృత్పద్మేతి॥ ౪౨ ॥ తత్రాసమర్థస్యమధ్యమాధికారిణః శివపూజావిధానాధారభేదమాహ అథవేతి॥
 తత్రాసమర్థస్యసంసక్తాతచిత్తస్యాహ॥ ప్రతిమాయాంవేతి॥ ౪౩॥ ౪౪॥ ౪౫ ॥ ౪౬ ॥ ననుసర్వగతస్యైశ్వర్యస్యధిమావా
 హనాద్వాసనేసంభవత్యిత్యతాహ॥ హృత్పద్మేతి॥ యద్యపిపారమేశ్వరంస్వరూపమాకాశవత్సర్వగతతథాహృత్పద్మ
 త్రానభివ్యక్తః హృదంబుజమధ్యేవిశేషతోఅభివ్యక్తిమద్భవతి॥ ఉక్తంహిభగవతా - శ్లో॥ ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం
 హృద్భైశ్చేర్జనతివత్తి॥ భృగుయజ్ఞసర్వభూతానియంత్రాయాధానిమాయయేతి॥ అతఎవాభివ్యక్త్యనుసంధానా
 ననుసంధానేవతాహనాద్వాసనేత్యైహురాగమికాః- ఆవాహనమభివ్యక్తివ్యక్త్యాభానోవిసజ్జనమితి॥ ౪౭॥
 శేషంసుగమం॥ ౪౮॥ ౪౯॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూతసంహితాతత్పర్యవీపికాయాం యజ్ఞ
 వల్క్యవచనంజే అష్టమోధ్యాయః. ... *

షష్ఠిలక్షజపేనైవ లభతేబ్రహ్మణః పదమ్ । చత్వారింశతిభిలక్షై వికారాదాత్మాన మాపుయ్యాత్ ॥
 ౪౦॥ వింశల్లక్షజపేనైవ దీక్షుమాయు రవాపుయ్యాత్ । షట్రమాణిప్రసిద్ధ్యంశి దశలక్షజపే
 నతు॥ ౪౧॥ వినియోగస్స మాఖ్యాతః పూజాదేవస్యకీర్త్యతే । హృత్పద్మకణికామధ్యే మంత్రేణా
 నైవపూజయేత్ ॥ ౪౨ ॥ అథవామండలేసౌరేచంద్రమండలకేథవా । అగ్నౌవా ప్రతిమాయాంవాశి
 మనిత్యంప్రపూజయేత్ ॥ ౪౩॥ ఆసనంప్రథమందద్యాదావాహనమనంతరం । అఘ్నంతుతః పరం
 దద్యాత్పాద్యంచైవతతఃపరం॥ ౪౪॥ పునరాచమనందద్యాస్సంపయేత్తుతఃపరం । వాసోదద్యా
 త్పునర్యజ్ఞోపవీతంభూషణానిచ॥ ౪౫॥ గంధంపుష్పంతథాభూషండిపమోదనమేవచ । మాల్వ మాతే
 పనందద్యాన్నమసూత్యేవిసజ్జయేత్ ॥ ౪౬ ॥ షడక్షరేణమంత్రేణ సర్వంకుర్యాద్విచక్షణః । హృ
 త్పద్మకణికామధ్యాతుర్యదావాహనంబుధః॥ ౪౭॥ ఉద్వాసనంచతత్రైవిధనరః కుర్యాత్సహ హి
 తః । సర్వముక్తంసమాసేననరాణాంభుక్తిముక్తయే॥ ౪౮॥ తస్మాత్సర్వంపరిశ్రేయ్యషడక్షరపరోభ
 వేత్ । షడక్షరేణసర్వాణిసిద్ధ్యంత్యేవనసంశయః॥ ౪౯ ॥ ఇతిశ్రీసాగరదేవహపురాణే సూతసం
 హితాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనంజే-షడక్షరవిచారోనామ అష్టమోధ్యాయః. *

—* ధ్యానయజ్ఞః. *

ఓమ్ సూతఉవాచ॥ ధ్యానయజ్ఞమధేదాసిం ప్రవత్సోమిసమాసతః । త్రుణతక్రద్ధయాయాయం
 భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్॥౧॥ పరాత్పరతరంతత్వంధ్యేయంచూత్కాత్మనైవతు । నస్వరూపేణసాక్షిత్వా

బ్రహ్మంవాచకయజ్ఞమభిధాయతతోపుత్రకృష్టం మానసక్రియా నిర్వర్త్య ముపాసనారూపం ధ్యానయజ్ఞం వ
 క్తుంప్రక్రమతే-ధ్యానయజ్ఞమితి॥౧॥ ధ్యేయస్వరూపాపరిజ్ఞానేధ్యానస్యనిర్విషయత్వేనానిష్పత్తైస్తత్త్వరూపంసిద్ధా
 రయతి॥ పరాత్పరతరమితి॥ నామరూపాత్మకప్రపంచస్యాంకురావస్థాబిందుః పరస్పతఃపరాతదుపాదానధూతా
 మాయాతతోపిపరః పరతరః స్వప్రతిష్ఠాద్వితీయః పరశివఃఎతద్భవాచకయజ్ఞప్రస్తావేపరాత్పరతరాత్తస్మాద్విశ్వ
 పపాదితంతావ్యగ్రూపంసచ్చిదానందైకగనమద్వితీయం స్వప్రతిష్ఠంచూత్కాత్మయత్పరశివస్వరూపంతత్త్వంతత్త్వ
 రూపేణధ్యాతుమశక్యంతతః కేనచిదుపాధినావిశిష్టతద్విశిష్టమేవధ్యేయమిశ్వరః ॥ ననునిరుపాధికరూపస్యస్వరూ
 పేణకస్మాన్నధ్యయితేత్యతాహ ॥ సాక్షిత్వాదిత్వాదినా - విజాతీయమనోవృత్త్యవ్యవహిత ధ్యాయాకారసజాతియ
 మనోవృత్తిప్రవాహోధ్యానంతథాచపాతంజలంసూత్రంతత్రప్రత్యయైకతానతాధ్యానమితి॥అతోధ్యేయస్యాంతఃకర
 ణవృత్తివ్యాప్యత్వమేష్టవ్యంతచ్చాజ్ఞేనావృతస్యవిశేషస్యావరణనిహారణార్థమితి॥నిరావరణమద్వితీయం స్వప్రతిష్ఠ
 స్వరూప్రప్రకాశేనాంతఃకరణతద్వృత్త్యాదిసర్వవస్తవభాసకత్వాత్సాక్షిభూతమిద్భగవద్గీర్ణం నిరుపాధికం పరిశివస్య
 రూపంకథమంతః కరణవృత్తిః వ్యాప్నుయాత్ తద్వ్యాప్తవాసావృత్తిరుపాధిరితస్యసోపాధికత్వంస్యాత్తస్మాత్స
 గ్వసాక్షిత్వేనాంతః కరణవృత్త్యవిషయత్వాన్నిరూపాధికరూపస్యనధ్యేయత్వం-కించ సర్వప్రత్యక్షత్వాదపిధ్యానావి
 షయత్వమాహ॥అత్మత్వాదితి॥యథోదీరితంనిరుపాధికపరశివస్వరూపం సర్వప్రాణిహృదయే అంతఃకరణాదిభ్యస్స
 ద్యేభ్యఃప్రత్యగ్భూతంయతత్సర్వారంభరః - అంతః ప్రవిష్టశ్చాస్తాజనానాగీనర్వాత్తైశ్చిత్రతేః ॥ అంతః కరణంచస్య
 భావతోబహిరముఖం - మరాంబిభానివృత్త్యేవత్స్వయంభూస్తస్మాత్పరాద్భవ్యేతి నాంతరాత్మ నిమిత్తవదాత్ ॥

అతఃపరాగధ్యే కవిషయేణాంతఃకరణేనసర్వప్రత్యగ్భూతంనిరుపాధికంపరశివస్వరూపంకథంవిషయాక్రియతేతస్మా
దాత్మత్వాదపితత్వస్వరూపంసద్భావగమ్యమితిభవః॥ కించకమకత్వభావవిరోధాదపినధ్యేయత్వమిత్యాహ॥ విష
యశ్చతత్త్వమి॥ విషయోజ్ఞానస్యవిషయత్వాదుపపత్తైరిత్యర్థః॥ ధ్యానవిషయోహిధ్యేయతచ్ఛ్రావ్యధ్యాత్వస్వరూప
భూతజ్ఞానానతిరిక్తంకథాదైకస్యైవకర్తృకత్వభావలక్షణోవిరోధఃపద్యతే సచాంతఃకరణాద్యుపాధివిశిష్టస్యధ్యా
త్వత్వంనిరుపాధికస్వరూపస్యధ్యేయత్వమితిసాంప్రతంవిశేష్యాంధేకమకత్వభావవిరోధస్యతాదవస్థాతే॥౨॥నను
ధ్యాత్తుజ్ఞేవాధ్యేయతస్యగోన్యవేనతథాచోక్తవోషపరిహారితిత్యత్రాహ॥భేదాభావాదితిఅయమాత్మాబ్రహ్మఅ
హంబ్రహ్మస్తీతవాక్యాదైక్యప్రతిపత్తైరిత్యర్థః॥ననుప్రబలతరేణత్యజేణభేదానుభూయతేవేత్వత్రాహ॥భేద
స్యేతి॥భేదావగాహినోజ్ఞానస్యనైవేయంజ్ఞానతేజ్ఞానవద్భృశుత్వముపరితనాధ్యాయేప్రతిపాదయివ్యతే॥తస్మాన్నిరు
పాధికంపరశివస్వరూపంమూర్త్యాత్మనైవధ్యేయంనతుస్వరూపేణతేనీధ్యం-తాంసర్వజనసాధారణాముత్యప్రాంతం
రశివస్యమూర్తికందశ్చయతి॥ ఉమాధకత్వాదినా॥౩॥౪॥౫॥శుతిదశశితేతి॥ ఉమాసహాయం పరమేశ్వరంప్ర
భుంత్రిలోచనంనీలకంఠంప్రశాంతం-ధ్యాత్వామునిగర్భచ్ఛతీతి॥ సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మేతిదశ్రుతిః॥౬॥౭॥ ఇథం

దాత్మత్వాద్విషయత్వతః॥౨॥ భేదాభావాచ్చభేదస్యభ్రమత్వాదేవవస్తుతః॥ ఉమాధకవిగ్రహ
శుక్లాచంద్రాధకృతశేఖరా॥౩॥ నీలగ్రీవాత్రినేత్రాదప్రసన్నవదనాశుభా॥ పరదాభయహ
స్తాచవిచిత్రమకుటోజ్వలా॥౪॥ సస్వలక్షణంసంహృతరాష్ట్రభరణభూషితాస్వస్వరూపానుసంధాన
ప్రమోదాదేవకేవలాత్॥౫॥ ఐహికాంక్షసంయుక్తాబ్రహ్మవిష్ణుశివాదిభిః॥ ధ్యేయాద్యంతవిర్భు
క్తాయామూర్తిశ్చృతిదర్శితా॥౬॥ సైవసాధారణామూర్తిఃపరాత్పరతరస్యశు॥ యోసదాపర
మాంమూర్తికంధ్యామంతిహృదయాంబుజే॥౭॥ ఇహతేపరమాంభుక్తింముక్తించప్రాప్నువంతిహి
జ్ఞానాజ్ఞానషహమాంబులక్షణావిద్యయాసహ॥౮॥ అభేదేనాస్థితంవిప్రైఃపరాత్పరతరంపదం॥
స్వప్రధానతయోపాస్యంతథైవాస్వప్రధానతః॥౯॥ సమప్రధానరూపేణాప్యదరేణమనీషిభిః॥
స్వప్రధానతయాతత్త్వమువాస్తేశుద్ధమాసహ॥౧౦॥ తథైవాపక్వచిత్రస్తుపరితత్త్వంద్విజోత్త
మాః॥ అస్వప్రధానరూపేణతథావత్కనుషధ్యచః॥౧౧॥ సమప్రధానరూపేణతత్త్వంధ్యామతి
సాదరం॥ జాడ్యాకారస్తుయశ్చైకైస్తేనాభిన్నంపరంపదం॥౧౨॥ స్వప్రధానాదిరూపేణత్రిధోపా
స్యంవివక్షజ్ఞేః॥ తథాశక్తైస్తుయోజ్ఞానాకారస్తేనైకతాంతం॥౧౩॥ పరతత్త్వంతథోపాస్యంపరి
జ్ఞానవతాంతరాః॥ మాయాకారైకతాపన్నమపిసత్త్వంమనీషిభిః॥౧౪॥ ఉపాస్యంత్రివిధంప్రోక్తం
తథైవావిద్యయైవతు॥ అభేదేనాస్థితంబ్రహ్మత్రిధోపాస్యంమనీషిభిః॥౧౫॥ అస్యేవశక్తైరాకారా
యేవిద్యంతేవివక్షణాః॥ తైరప్యేకత్వమానంతతత్త్వంతద్వన్మనీషిభిః॥౧౬॥ ఉపాస్యంత్రివిధం

కరచరణాదివిశిష్టమూర్త్యాత్మనః పరశివస్వరూపస్యధ్యేయత్వమధిధాయమూర్తివ్యతిరిక్తైరుపాధ్యంతనైరపివి
శిష్టంతద్ధ్యేయమిత్యాహ॥జ్ఞానాజ్ఞానేతి॥జ్ఞాయతేనేనేతిజ్ఞానం॥మాయాయాస్సత్వపరిణామరూపాంతఃకరణఫృత్తిః-
తిథాతమః పరిణామరూపోజాడ్యాకారోజ్ఞానంస్వాత్రేయవ్యామోహకరీదుఘటకారిణీ మాయానైవస్వాత్రేయ
వ్యామోహానసామధ్యాయక్తాచేదవిద్యావేతేవత్వారః పరశివస్వరూపస్యోపాధయః॥౮॥ ఏతేష్యేకైకేనవిశి
ష్టం పరశివతత్త్వముత్తమమధ్యమాధికారిభిస్సప్రధానసమప్రధానాస్వప్రధానరూపేణత్రిధోపాస్యమిత్యాహ॥ స్వ
ప్రధానతయేత్యాదినా॥౯॥ స్వప్రధానతయేతి॥ ఉపధేయపరశివస్వరూపప్రాధాన్యేనేత్యర్థః॥౧౦॥ అస్వప్ర
ధానతయేతి॥ ఉపధేయ పరశివస్వరూపముపసజనీకృత్యజ్ఞానాజ్ఞానాద్యుపాధిప్రాధాన్యేనేత్యర్థః॥౧౧॥ తాన
వాపాధీన్విభజ్యదశ్చయతి॥ జాడ్యాకారాంత్యాదినా॥ మనీషిభిరిత్యంతేన॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥౧౫॥ కించజ్ఞానాజ్ఞేనాది
వ్యతిరిక్తాభిచ్ఛాక్రియాద్యాయేశక్తైరాకారవిశేషాస్తదుపాధికమపిపరశివస్వరూపంయథోదీరితైరధికారిభిర్యథాక్ర
మంస్వప్రధానాదిరూపేణత్రిధోపాస్యమిత్యాహ॥ అస్యేవేతి॥ ఎవంవక్ష్యమాణేష్యపిసోపాధికరూపేషుమత్తినైశి
త్యానుసారేణాధికారిత్వేవిధ్యాత్వప్రధానాదిరూపేణోపాధిత్రైవిధ్యంసర్వత్రావగంత
వ్యం॥౧౬॥ సకలతలాకాశస్మజాగతిసాకామయతబహుస్యాంప్రజాయేయేతిశ్రవణాత్ స్వప్రతిష్ఠస్య పరశివస్వ

ప్రాణికర్మవశాత్సృష్ట్యపర్యాలోచనాత్కమివణంసిస్యత్పరపర్యాంతదుపాధికమపితత్వంధ్యేయమిత్యాహ॥
ఈక్షణేతి॥ ౧౭॥ సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మికాయాపరశివస్వరూపాశ్రితామాయాతస్యాప్రళయదశాయాంత్యం
తస్మిన్లక్ష్మకత్వాత్తదీయగుణాఅభ్యవిభాగాపన్నావసభవంతి॥ అతపవసాంత్యైరుచ్యతే॥ సత్త్వరజస్తమసాంగుణా
నాంసామ్యావస్థామాలప్రకృతిః॥ పరమేశ్వరస్యసిస్యత్పర్యాంతాయాంత్యరతంత్రమాయాయాఅపిచిక్షీర్వా
జాయతే॥ తదవయవభూతాశ్చసత్త్వాద్యాగుణాఅభ్యోన్యప్రతివిభక్తాస్సంతఃప్రకటిభవంతి॥ త్రైస్త్రిభిరుపాదిభిర్వి
శిష్టంపరశివస్వరూపంబ్రహ్మసిష్ట్యాదిసంజ్ఞాంలభతే॥ అతస్తమపాధికమపిపూర్వవత్త్రిభౌపాన్యమిత్యాహ॥ తత్త్వ
మితి॥ ౧౮॥ కింబహునాబ్రహ్మాదిస్తంబపర్యంతంచరాచరాత్తకంజగత్సచ్చిదానందపరశివస్వరూపేపరికల్పితంత
థాసా॥ యదనువిద్ధంయద్దృశ్యతేతత్త్రతరికల్పితంయథాసర్పధారాదయోరజ్యోతిశమంశేసచ్చిదానంచానువిద్ధంచే

నిత్యమతీవశ్రద్ధయాసహ॥ ఈక్షణౌపాధిసంపన్నం పరతత్త్వమపిద్విజాః॥ ౧౭॥ స్వప్రధానాదిరూ
పేణత్రిభౌపాన్యమితిప్రియాత్॥ సత్త్వంరజస్తమశ్చేతిగుణాయేబ్రహ్మశక్తిజాః॥ ౧౮॥ త్రైర్యోగత్వ
మాసన్నంపరంబ్రహ్మయథాక్రమం॥ రుదఃప్రజాపతిర్విష్ణుఃతిథేవ ముచ్యతే॥ ౧౯॥ త్రిజగన్నాశ
సగాఢఃకర్తారఃకార్యరూపిణఃఉపాస్యాస్త్రీవిధానిత్యంతేషిస్సంస్వముపాదిభిః॥ ౨౦॥ త్రైగ్యక
సీతాస్తథాప్రాచూతకయస్త్రీప్రకారతః॥ చిత్తపాకానుగుణ్యేనచింతనీయామనీషిభిః॥ ౨౧॥
అగ్న్యోత్పాదిదేవా యేవిహీనామధ్యమాంపరాః॥ తేషిబ్రహ్మాత్మనానిత్యముపాస్యావసనాదరం॥
౨౨॥ శబ్దస్పర్శాదిసంజ్ఞాయేపదాథాఃపంచతేషవ॥ ఉపాస్యాబ్రహ్మరూపేణమహాప్రాజ్ఞైశ్చమహా
సిభిః॥ ౨౩॥ అకాశాదీనిభూతానియానితానిమనీషిభిః॥ బ్రహ్మరూపతయానిత్యముపాస్యానిమహా
శ్మభిః॥ ౨౪॥ భౌతికాఅండభేదాశ్చబ్రహ్మరూపేణసాదరం॥ చింతనీయాశ్చవిదవద్విశ్వేదవేదాంత
పారగైః॥ ౨౫॥ అండమధ్యేస్థితాలోకా ఏతేషి బ్రహ్మనిత్యమాః॥ బ్రహ్మరూపతయానిత్యముపా
స్యావసనూరిభిః॥ ౨౬॥ లోకాంతర్వతికానోడేశావతేషిద్విజపుంగవాః॥ బ్రహ్మరూపతయానిత్యము
పాస్యామతిమత్తమైః॥ ౨౭॥ మేరుమందరపూర్వాశ్చపర్వతానివిధాద్విజాః॥ బ్రహ్మరూపతయా
నిత్యముపాస్యాపురుషోత్తమైః॥ ౨౮॥ నదీనచాదయస్సర్వేదేవప్ర్యాకదివినిమితాః॥ బ్రహ్మరూ
పతయానిత్యముపాస్యావేదవత్తమైః॥ ౨౯॥ వాపీకూపతటాకాద్యాఅపివేదపరాయణాః॥ బ్రహ్మ
రూపతయానిత్యముపాస్యాపురుషాధితైః॥ ౩౦॥ వనానియానిలోకేతు వివిధాని మహత్తమాః॥
తానిబ్రహ్మాత్మనానిత్యముపాస్యానితపోధనైః॥ ౩౧॥ సముద్రాశ్చసదాప్రాస్సముద్రాంతగతా
అపి॥ సంగమాఅపితస్పృహధ్యాతవ్యావసకవలం॥ ౩౨॥ దిశశ్చవిదిశశ్చైవదివారాత్రంతశ్చైవచ॥
అచాగతాదయఃకాలాఉపాస్యాబ్రహ్మరూపతః॥ ౩౩॥ జరాయుజాండజాశ్చైవస్వేదజాశ్చిచ్ఛిద
స్తథా॥ బ్రహ్మరూపతయానిత్యముపాస్యామోహవజితైః॥ ౩౪॥ బ్రాహ్మణాఃక్షత్రియైశ్చైవ
శూద్రాఅపిచసంకరాః॥ బ్రహ్మరూపతయానిత్యముపాస్యావసనూరిభిః॥ ౩౫॥ ఆశ్రమాబ్రహ్మచ
ర్యాద్యాస్తథాచారాఅపిద్విజాః॥ బ్రహ్మరూపతయానిత్యముపాస్యాపరమాస్తికైః॥ ౩౬॥ షహ
పాతకపూర్వాణిపాపానిసుబహూనిచ॥ బ్రహ్మరూపతయానిత్యముపాస్యానిమహత్తమైః॥ ౩౭॥
ధమఃసంజ్ఞైశ్చయేవిప్రాఉత్తమాధమమధ్యమాః॥ తేషిబ్రహ్మతయానిత్యముపాస్యాపండితోత్తమైః॥

దమనుభూయతేతస్మాత్సచ్చిదానందాత్తకపరశివస్వరూపేపరికల్పితం॥ ఆహ్వాయతేచసద్ధిదంసచ్చిదితిచిద్ధిదంసర్వం
కాశతేకాశతేచేతి॥ ౧౯॥ ఎవంచాధిష్ఠానభూతసచ్చిదానందాదిలక్షణబ్రహ్మాత్మనాఅభ్యవిభాగాపన్నంబ్రహ్మసిష్ట
యదాదితనాచేతనాత్మకంసర్వంజగత్పూర్వవత్స్వప్రధానాదిరూపేణత్రిభౌపాన్యమిత్యాహ॥ త్రైగ్యకసీత ఇ
త్యాదినావాక్యవేదిభిరిత్యంతే॥ ౨౦॥ అగ్న్యాదిత్యాదీతిమనుష్యాదీనామివాగ్న్యాదిదేవానామప్యధికారతారత
మ్యాధీనమధ్యమోత్తమభాగనత్రైవిధ్యమవగంతవ్యం॥ ౨౧॥ శబ్దస్పృశాదీతి॥ అకాశాదిభూతపంచకస్య కారణభూ
తాఃపంచతన్మతాగ్రీశబ్దస్పృశాదీనోచ్ఛ్యంతే॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ౩౧॥ ౩౨॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥
౩౬॥ ౩౭॥ ౩౮॥ ౩౯॥ ౪౦॥ మానమానిభితితి॥ మానంప్రమాణంమంత్రంనిర్దేశంశీలమేషాంత్రైప్రమాణవేదిభిరిత్యధికః॥

౪౧॥ ౪౨॥ అవంధ్యాశ్చసఖలాః - వంధ్యానిరథకాః ॥ ౪౩ ॥ ఇథంధూతభౌతికాత్మకం సగ్వంజగద్భ్రష్టాత్మనో
పాస్యమిత్యధిభాయామక్రసంగహయామా ॥ యద్యదస్మితయేతి అస్తిప్రత్యయవిషయత్వేననాస్తిప్రత్యయవిషయత్వే
సచయద్యద్భాసతేతత్సచాంబ్రహ్మత్వత్వేనదేయమిత్యర్థః॥ భావాభావాత్మకస్యస్యచిదవినస్తునోసత్వాదుక్తవ్యతి
రిక్తస్యభావాభావాత్మకస్యసగ్వస్యసంగహః॥ ౪౪॥ సర్వాత్మకత్వేనాక్రంబహాపాసనముపసంహరణతత్ఫలమాహ
ఇథచిత్వానా ॥ అరోపితస్యసర్వస్యాధిష్ఠానబ్రహ్మరూపతాభ్యానేన సమానాదితై కాగ్యైః మనసాసర్వాధిష్ఠాన
భూతంతస్పరశివస్వరూపంసాక్షాత్కార్యాదిత్యధః ॥ ౪౫ ॥ ౪౬ ॥ ౪౭ ॥ యథాశచ్చాద్యపలభ్యానోతాద్రీడిం
యమనాధారణంకారణం ఏవంజ్ఞానయజ్ఞం స్రుతిధ్యాన యజ్ఞోపాధారణ కారణమిత్యాహ ॥ ధ్యానయజ్ఞమితి ।
సుగమమన్యత్ ॥ ౪౯ ॥ ౫౦ ॥ ౫౧ ॥ ౫౨ ॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్య విరచితాయాం - సూతసంహితా తాత్పర్యదీపి
కాయాం - యజ్ఞవైభవఖండే- నవమోధ్యాయః. ...

౩౮॥ సుఖంమఃఖంతయోర్భౌగస్సాధనంతస్యసువ్రతాః॥ బ్రహ్మరూపతయాసర్వముపాస్యంసత్యవాదిభిః॥
౩౯॥ కతాకారయితాకమకరణంకార్యమేవచ॥ బ్రహ్మరూపతయాసర్వముపాస్యంచేతనాత్మమైః॥
౪౦ ॥ సమాతాచప్రమాణంవప్రమేయంప్రమతిస్తథా । బ్రహ్మరూపతయా సర్వముపాస్యంమాన
మాసిభిః ॥ ౪౧ ॥ విధయశ్చనిషేధాశ్చవిద్యాపిద్యౌతతైవచ । బ్రహ్మరూపతయానిత్యముపాస్యంవే
దజేదిభిః ॥ ౪౨ ॥ అవంధ్యాశ్చతథావంధ్యావాదాశ్చవివిధాఅపి । బ్రహ్మరూపతయా సర్వముపా
స్యంవాక్యవేదిభిః ॥ ౪౩ ॥ యద్యదస్మితయాభౌతియద్యన్నాస్మితయాపిచ । తత్తద్భ్రష్టా
తయానిత్యముపాస్యంబ్రహ్మవిత్తమైః ॥ ౪౪ ॥ ఇథం సర్వత్రయస్సాక్షాద్భ్రష్టాపాస్యేనాతనం ।
సయాతిధ్యానయజ్ఞేనసాక్షాద్విజ్ఞానమైశ్వరం ॥ ౪౫ ॥ ధ్యానయజ్ఞస్యమాహాత్మ్యంకల్పనాంకోటి
కోటిభిః । మయామత్తొధికైరన్వైరవివక్తుంనశక్యతే॥ ౪౬ ॥ ధ్యానయజ్ఞంవి నాముక్తాయతంతేమో
హితాజనాః । పాయసాన్నంపరిత్యజ్యభక్షయంతిమహావిషం ॥ ౪౭ ॥ ధ్యానయజ్ఞంవినాకించితు
ర్వాణాముక్తిసిద్ధయే । అక్షౌపితబ్దంగృహ్లాతివినాకోత్రైణకేవలం ॥ ౪౮ ॥ అశ్వమేధాదయోయజ్ఞౌ
అశేషావేదదశికతాః । మునీంద్రాధ్యానయజ్ఞస్య కళాంనాహంతి యోడశీం॥ ౪౯ ॥ ధ్యానయజ్ఞ
పరోమత్యశ్శివవినచాపరః ॥ ధ్యానయజ్ఞైకనిష్ఠస్యనకించిదపిదుర్లభం ॥ ౫౦ ॥ ధ్యానయజ్ఞ
పరాణాంతుప్రసాదం కురుతే శివ । శివోపి సాక్షాత్సర్వజ్ఞస్సంసార వినివర్తకః ॥ ౫౧ ॥
బహునాక్రైసకింసర్వంసమాసేనమయోదితమ్ । కురుధ్వంవెదవిన్ముఖ్యాః ధ్యానయజ్ఞమశంకితాః॥
౫౨॥ ఇతిశ్రీసాగండేమహాపురాణే- సూతసంహితాయాం-యజ్ఞవైభవఖండే-ధ్యానయజ్ఞోపాస
నవమోధ్యాయః. ...

* జ్ఞానయజ్ఞః. *

ఓమ్॥ శ్రీసూతఉవాచ ॥ అథేదానింప్రవక్ష్యామి జ్ఞానయజ్ఞస్యవైభవమ్॥ జ్ఞానయజ్ఞాత్పరోయ
జ్ఞోనాస్తివిప్రాశ్రుతాస్తృతా॥ ౧॥ జ్ఞానంబహువిధంప్రాక్తం వేదాంతజ్ఞానపారగః । స్వరూప
మేకంవిజ్ఞానంశివస్యపరమాత్మనః ॥ ౨ ॥ తదేవమాయాతతార్కర్యభేదేనబహుధాభవేత్ । మాయా

ఇథం కాయకవాచికమానసికైః కమభిః ప్రక్షీణకల్మషస్యముముక్షోః పరశివస్వరూపావగ మాయజ్ఞాన
యజ్ఞంప్రస్తాతి॥ అథేతి॥ యజ్ఞాంతరాదస్యవైలక్షణ్యమాహ ॥ జ్ఞానయజ్ఞాదితి॥ శ్రుతౌతావద్భ్రష్టావేదబ్రహ్మైవ
భవతి॥ బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం ॥ తమేవంవిదిత్వాతిమృత్యుమేతి ॥ తస్యైవాత్మాపదవిత్తంవిదిత్వానకమణానివృ
తేపాపకనేతి-జ్ఞానస్యాన్యనైరపక్షేణైవ సాక్షాదపవగసాధనత్వమామూలం ॥ స్మృతావపి॥ శ్లో ॥ శ్రేయా
ద్రవ్యమయాద్యజ్ఞాద్భానయజ్ఞఃపరంతప । సర్వంకర్మాఖిలం పాథజ్ఞానెపరిసమాప్యతగతి ॥ జైత్రజ్ఞస్యా
త్మవిజ్ఞానాద్విశుద్ధిః పరమామతేతి మనుస్మృతౌ॥ ౧॥ సృష్టేప్రాక్స్వప్రతిష్ఠమద్వితీయం పరశివస్వరూపభూ
తంస్వప్రకాశజ్ఞానం తదేవస్మృత్యుత్తరకాలంమాయా తత్కార్యోపాధివశాజ్జీవేశ్వరాది భదంభజతగత్యాహ॥
జ్ఞానంబహువిధమిత్యాదినా ॥ ౨॥ తత్రజగన్నియంతురీశ్వరస్యస్వరూపమాహ । మాయాకారేణేతి ॥ శక్త్యప్రతి

యోగింపరశివస్వరూపమేవచిద్రూపిణీ పరాశక్తిరిత్యుక్తం॥ తతోవ్యావతకయతి ॥ జడశక్తిరితి ॥ వేదాంభిమాన
యేతియాగీయతే-సాంఖ్యైరవ్యక్తంప్రకృతిరితీసాత్రపరశివస్వజడశక్తిః ॥ ౩ ॥ సాచగుణసామ్యంవిహాయరజస్తమసో
రత్యంతాభిభవేనవిశుద్ధసత్త్వప్రధానమాయాకారేణయదాపరిణమతే ॥ తదాతదుపాధికంచైతన్యంసర్వజ్ఞోజగత్ర
లోశ్వరోభవేదిత్యర్థః ॥ మలినసత్త్వప్రధానమాయాస్వాత్రయవ్యామోహకత్వాదవిద్యేత్యుచ్యతే ॥ తదుపాధి
కంయదజ్ఞానం తదజ్ఞానం జీవసంజ్ఞాంబలభవత్యత్యాహతకైరవిశ్లేషీ ॥ ౪ ॥ తస్మైకజీవసంజ్ఞస్వజ్ఞైవవిధ్యమాహ॥
జీవేతి॥ తత్రైకవర్థతోముఖ్యం-అన్యత్ప్రతీతితోముఖ్యం॥ ౫ ॥ ఎతదుభయందశయతి॥ అవిద్యాబద్ధేతి॥ జీవస్యోపా
ధిభూతామలినసత్త్వప్రధానమాయాయా అవిద్యాపరపర్యాయాసాస్థూలసూక్ష్మశరీరద్వయకారణత్వేన జీవస్వ
కారణశరీరమిత్యుచ్యతే ॥ తత్సంబంధం తదుపహితస్వరూపచైతన్యం పరమార్థతః స్వరూపవ్యవహారోపా
క్షప్రకాశచిదాత్మకత్వాదథతోముఖ్యం-అవిద్యాకార్యభూతం యత్సూలసూక్ష్మత్వకంశరీరద్వయంతేనా
వచ్ఛిన్నంతత్రశరీరద్వయకారణత్వేనానుగతమాయావయవభూతంస్వప్రకాశచైతన్యాధ్యాసేనతదాశక్త్యైకీభూ
తంయదంతఃకరణంతద్బుద్ధ్యపాదానభూతం సత్త్వంతదనుభవతత్త్వైకాశరూపత్వాత్ ప్రతీతితోముఖ్యంపరమార్థ
తస్తుతస్యసత్త్వస్వజడత్వమేవ- అగ్నినాయఃపిండవత్స్వరూపచైతన్యేనైకీభూతత్వాత్సజ్ఞానత్వవ్యవహారః॥ ౬ ॥ ఎవంవి
ధసత్త్వపరిణామరూపాంతఃకరణతద్బుద్ధిసంబంధాదేవావిద్యోపహితజీవచైతన్యస్యజ్ఞోత్పత్త్యకర్తృత్వభోక్తృ
త్వాదిసకలవ్యవహారసంబంధత్యాహ ॥ స్వప్రచారాశ్రయమితి ॥ స్వశబ్దేనచిత్తంపరామృశ్యతే ॥ స్వస్వప్రచార

కారేణసంబంధంజడశక్త్యైవస్వయము॥ ౩ ॥ జ్ఞానమిశ్వరసంజ్ఞంచనియంత్యజగతోభవత్ ॥ శక్తైరవిద్యా
కారేణసంబంధంజీవసంజ్ఞితమ్ ॥ ౪ ॥ జీవసంజ్ఞంతువిజ్ఞానంద్విధాలోకవ్యవస్థితమ్॥ అథతోముఖ్య
మేకంతుజ్ఞానమన్యత్ప్రతీతితః॥ ౫ ॥ అవిద్యాబద్ధవిజ్ఞానమర్థతోముఖ్యముచ్యతే ॥ స్థూలసూక్ష్మశరీ
రాధ్యామవచ్ఛిన్నప్రతీతితః॥ ౬ ॥ స్వప్రచారాశ్రయంచిత్రంజీవరూపప్రకాశకమ్ ॥ జ్ఞోత్పత్త్యపేతు
జీవస్వదుఃఖత్వాదేవకారణమ్॥ ౭ ॥ ప్రమాణభ్రాంతిసందేహాద్యాకారేణమునీశ్వరాః ॥ బహు
రూపంభవేచ్ఛిత్తం కాలకమకవిపాకతః॥ ౮ ॥ తత్తదాకాశసంభిన్నంవిజ్ఞానంమునిపుంగవాః ॥ ప్ర
మాణభ్రాంతిసందేహజ్ఞానమిత్యుచ్యతేనఘాః ॥ ౯ ॥ అదుష్టకరణోత్పన్నంవిజ్ఞానం మునిసత్తమాః॥
ప్రమాణంజ్ఞానమిత్యుక్తంమునిభిన్నూత్మదశిభిః॥ ౧౦ ॥ దుష్టకారణవిజ్ఞానంభ్రాంతిజ్ఞానంప్రచక్ష
తే ॥ కొటిద్వయావలంబిస్యాత్సందేహజ్ఞానమాస్తికాః॥ ౧౧ ॥ ఇథమేవేదమిత్యేవం రూపయత్సు
రణంబుధాః ॥ సఎవనిశ్చయఃప్రోక్తస్సమ్యగ్దశనతత్పరైః॥ ౧౨ ॥ జ్ఞానస్యతేనసంబంధః ప్రామాణ్యం

రావిషయాకారావృత్తయః - తత్సంఘాతాత్తకమిత్యర్థః ॥ తథావిధాంతఃకరణతాదాత్మ్యాధ్యాసేన తదీయక
ర్తృత్వభోక్తృత్వాదేవైతన్యాధ్యాసాత్రస్యజీవప్రకాశకత్వంసకలస్సంసారోంతః కరణస్యైవనాత్మనః పార
మార్థికత్వేతిశూయతే॥ కామస్సంకల్పోవిచికిత్సాశ్రద్ధాశ్రద్ధాధృతిరధ్యోహీకర్థిభీరిత్యేతత్సర్వంచనవవేతి॥ ౭ ॥
కథమంతఃకరణస్యకర్తృత్వభోక్తృత్వాదికారణత్వమిత్యాశంక్యతదుపపాదయితుం ప్రమాణాదివృత్తాత్తనానా
నారూపతామాహ ॥ ప్రమాణేతి ॥ కాలకమకవిపాకత్వేతి ॥ కాలోపకమకపరిపాకస్య పేతుః కాలవశాత్ సుఖ
దుఃఖపేతుభూతానాంపుణ్యపాపాత్తనాంప్రాణికిర్మణాంయఃపరిపాకఃఫలప్రదానాన్మృత్యంతస్మాదిత్యర్థః॥ ౮ ॥
తత్త్వద్విషయాకారవైచిత్ర్యాదేవ ప్రమాణాదిభేదవ్యవహారేత్యాహ ॥ తత్తదితి ॥ విజ్ఞానమితి ॥ స్వరూపచైతన్య
తాదాత్మ్యాధ్యాసేనైకీభూతాంతఃకరణవృత్తిజ్ఞానమిత్యర్థః॥ ౯ ॥ తత్రప్రమాణస్వస్వరూపమాహ ॥ అదుష్టేతి॥
కాచకామలాదిదోషదూషితం చక్షురాదికరణంశుక్తిరూప్యాదివిభ్రమస్యానవధారణస్యసంశయస్వజనకమితి ॥ తతో
వ్యావతకయతి ॥ అదుష్టేతి॥ ౧౦ ॥ భ్రాంతేలకక్షణమాహ ॥ దుష్టేతి ॥ దుష్టకారణవశాదతస్మిన్స్తద్బుద్ధిభ్రాంతిరి
త్యర్థః॥ సంశయంబుతయతి ॥ కొటిద్వయేతి ॥ స్థానుర్వాపురుషోవేతి ॥ విరుద్ధానేకకొటిద్వయావలంబిజ్ఞా
నంసంశయిత్యర్థః॥ ౧౧ ॥ ప్రమాణఫలభూతస్య సత్త్వయస్వస్వరూపమాహ ॥ ఇథమితి ॥ ప్రమాణవృత్త్యావ్యాప్తస్యవి
షయస్యస్వాధిష్ఠానచైతన్యేన వాస్వస్వానుకారానువృత్త్యనవచ్ఛిన్నచైతన్యేనవాయత్సురణంసనిశ్చయిత్యర్థః॥
౧౨ ॥ ఈద్వక్ స్ఫురణంయస్తికబుద్ధివృత్తినిశేషేతస్మైవప్రామాణ్యమాహ ॥ జ్ఞానస్యేతి ॥ ఎవంచఅయంఘటిత్యాది

వృత్తిజ్ఞానైషుస్వాకారసమర్పకఘటాదివిషయస్ఫురణసద్భావాత్తైహంప్రామాణ్యం ఇదంరజితమిత్యాదివిభ్రామ
జ్ఞానైషుఇదమాకారగోచరామనోవృత్తిరేకా ఎతదన్యస్థమానాపరిణామ రూపాశుక్త్యధిష్ఠా
నచైతన్యస్థమానావివేకరజితగోచరాపరావృత్తిరితివృత్తిద్వయం తదుభయమపి శుక్త్యధిష్ఠానత్వేనవృత్త్యవచ్చి
న్నత్వేనచోభయతానుగతమేకమేవచైతన్యమభివ్యక్తం- తచ్చవృత్తిద్వయాభివ్యక్తత్వాదారోవ్యాధిస్తానలక్షణవిష
యద్వయసంస్కృత్యేన స్ఫురతి || అథాచవిశిష్టస్ఫురణస్య ఇదమాకారవిషయమనోవృత్తైశ్చ సంబంధాభావాత్త
త్ప్రమాణ్యంఇదమాకారమాత్రస్ఫురణస్యచసంబంధాత్తస్మిన్నంశే ప్రమాణ్యం - ఉక్తంహిసర్వంజ్ఞానం ధర్మిణ్య
భ్రాంతంపకారేతువిపర్యయితి- తచ్చప్రమాణంపద్విధమిత్యాహ|| ప్రమాణజ్ఞానేతి || ౧౩ || భావాభావలక్షణవిష
యద్వైవిధ్యేనతేషాంప్రమాణానాంద్వైవిధ్యమాహతత్త్రైకేతి || ౧౪ || తత్రాభావగ్రాహకప్రమాణమాహ || య
ద్యోగ్యేతి || అనుపలంభమాత్రస్యభావజ్ఞానజనకత్వమతి ప్రసక్తమితివిశినన్తి || యోగ్యేతి || ప్రతియోగివ్యతిరిక్తప్రతి
యోగిగ్రహణసామగ్రిసత్వమనుపలభ్యోగ్యత్వంతథావిధయానుపలబ్ధ్య ప్రమేయాభావగోచరజ్ఞానంజన్యతే || తద
భావగ్రాహకంప్రమాణమిత్యర్థః || తదుక్తం-ప్రమాణపంచకం యత్రపశురూపేణ జాయతే-వస్తుసత్త్వభాసా
భవంతత్రభావప్రమాణతేతి || ౧౫ || భావగ్రాహకాణామధ్యేప్రత్యక్షంలక్షయతి || ఇంద్రియోత్పన్నేతి || ఉక్తంహి ||
ఇంద్రియార్థః సన్నికషోత్పన్నజ్ఞాన మవ్యభిచారి వ్యవసాయాత్తకంప్రత్యక్షమితి || అనుమానస్వరూపమాహ ||
వ్యాప్తేతి || నియతసంబంధయోగ్యాప్య వ్యాపకయోమధ్యే వ్యాప్యదశశేనబలాద్వ్యాపకగోచరజ్ఞానంతదనుమా

కధిశంకుయా | ప్రమాణజ్ఞాన సామగ్య గ్రహణ యాభిహితాబుధాః || ౧౩ || తత్త్రైకాభావవిజ్ఞాన
సామగ్రికధితాద్విజాః | అన్యాతుభావవిజ్ఞానసామగ్రిపరికీర్తితా || ౧౪ || యద్యోగ్యానుపలబ్ధైవ
జన్యంవిజ్ఞానమాస్తికాః | తత్స్యాదభావవిజ్ఞానం ధర్మికా వేదవిత్తమాః || ౧౫ || ఇంద్రియోత్పన్న
విజ్ఞానంప్రత్యక్షంఽరభాపితమ్ | వ్యాప్తిజన్యపరిజ్ఞానమనుమానమితీవ్యతే || ౧౬ || సాదృశ్యహేతు
జంజ్ఞానముపమానముదాహృతమ్ | అథాకపత్తిరితిప్రొక్తంవిప్రీఅనుపపత్తిజమ్ || ౧౭ || తాత్ప
ర్యోపేతతద్భావజ్ఞానం శాబ్దముదాహృతమ్ | శబ్దస్తుబ్రహ్మచ్యేష్టా స్త్రీవిధఃపరికీర్తితః || ౧౮ ||
అక్షతాణితథావిప్రీపదానిచతతైవచ | వాక్యానిచేతితతాపికేషాంచిద్విజప్రంగవాః || ౧౯ || అ
థానామక్షరాణ్యేవవాచకాఃతతైవచ | అథానామపికేషాంచితృదాస్యేవద్విజోత్తమాః || ౨౦ ||

సం-వ్యాప్యదర్శనాద్వ్యాపక బుద్ధిరనుమానమితితత్త్వవిదః || ౧౬ || ఉపమానంలక్షయతి || సాదృశ్యేతి || సగరేభూర్వ
మనుభూతగోచింశస్యవనముషేయుషస్త్రగవయం సాక్షాత్కూర్వతో సాగరికస్యానేనసదృశీమదీయాగారితిగవ
యనివృత్త సాదృశ్యహేతుకమసన్నిహిత గోగతసాదృశ్యవిషయం యద్జ్ఞానం తదుపమానమిత్యర్థః || అథా
పత్తిస్వరూపమాహ || అథాకపత్తిరితి || అనుప పద్యమాసాధక చక్రనాత్తదుపాదకేబుద్ధి రథాకపత్తిః ||
యథాజీవతోదేవదత్తస్యగృహేఅభావోబహిస్సత్త్వంతరేణ నావకల్పత ఇతితస్మాత్తామన్యత్రకల్పయతి || బహిస్త
ద్భావగోచరజ్ఞానమథాకపత్తిరిత్యర్థః || ౧౭ || అథాగమంలక్షయతి || తాత్పర్యోపేతేతి || ఉష్ణక్రమో
పసంహారావభ్యాసా పూర్వతాఫలం - అథవాదోప పత్తిచలింగంతాత్పర్యనిశ్చయితి - ఏవం భూతతాత్పర్య
లింగోపేతా చ్చబద్ధద్యుదభిధేయ గోచరంజ్ఞానం తచ్చబ్రహ్మప్రమాణమిత్యర్థః || తస్మాత్కరపదవాక్యభేదేనత్రై
విధ్యమాహ || శబ్దస్త్రితి || ౧౮ || కేషాంచిదాచార్యాణాం మతేవర్ణానామేవాథా వాచకత్వమిత్యాహ ||
కేషాంచిదితి || యదాహుఃభాష్యకారాః-వణోఎవతుశబ్దఇతిభగవానుపవణయతి || ఎకార్థప్రతిపాదకత్వోపా
ధిపరిగృహీతానాంవణోనామేవాథావాచకత్వంతతోతిరిక్తఃస్ఫోటాపరపర్యాయః శబ్దానాస్త్రిత్యేవకారాథః ||
౧౯ || తతస్ఫోటపాదిమతమాహ || అథానామితి || కేషాంచిన్త్రైఅథానాంపదాస్యేవవాచకాని బహుముపవణో
మాచ్యారితేషుఇదమేకంపదమితియాబుద్ధిజాణ్యతేతద్విషయభూతోవణోభివ్యంగ్యఃపదస్ఫోటః-తదుక్తంవాక్యప
దీయే-నాదై రాపితేవిజాయాంయధ్యనధ్వనిసాసహ-అవృత్తపరిపాకాయాంబుద్ధౌ శబ్దావ్యవస్థితేతి || సమవాథాస్య
వాచకేవర్ణాస్తుకేవలంతదభివ్యక్తహేతవోనాథాభిధాయకాఇత్యవధారణార్థః || ౨౦ || వాక్యస్ఫోటపక్షమా
హ || వాచకానితి || కేషాంచిన్త్రైవాక్యస్ఫోటఎవశబ్దః సమవాథాస్యాభిధాయకః పదానితుతద్వ్యుత్పన్నకత్వేనతత్

త్స్వయాపవరికల్పితానీత్యర్థః ॥ తదుక్తం కై యటకారేణవాక్యమేవవాచకంవాక్యార్థః ఏవవాచ్యః పదానితువణకా
వదనర్థకా న్యేవేతి-వాక్యపదీయేపుక్తం- ద్విధాకైశ్చిత్పదంభిన్నం చతుర్థాపంచధాపివా ॥ అవధ్యత్యైవవా
క్యభ్యఃప్రకృతిప్రత్యయాదివదితి ॥ ౨౧॥ ఏకాక్షరానేకాక్షరభేదేనపదానాంద్వైవిధ్యమాహ ॥ భవంత్యేకేతి॥౨౨॥
అథక్రియాకాగకపదసముదాయాత్మకంవాక్యమాహ॥పదానామితి॥ఎకార్థావచ్ఛేదకమాకాంతౌసన్నిధియోగ్యతా
వత్పదకదంబకంవాక్యమిత్యర్థః ॥ తదుక్తంజై మినినా॥అర్థేకత్వాదేకంవాక్యంసాకాంతంచైవిభాగేచ్ఛేదితి॥ తస్య
ప్రధానగుణభావేనజ్యేష్ఠవిధ్యమాహ॥ ప్రధానమితి ॥ ౨౩ ॥ తదేవవిభజ్యదశకాయతి ॥ మహావాక్యమితి॥అశ్వలవద
థావబాధకత్వాత్ప్రధానమనన్యశేషంవాక్యంతన్మహావాక్యం ॥ యత్తుతచ్ఛేషధూతార్థకప్రతివాదకత్వేనగుణ
భూతంతదవాంతరవాక్యమిత్యర్థః॥ ౨౪॥ ఎవంపదైకవాక్యస్వరూపమభిధాయవాక్యైకవాక్యమపిలక్షయతి ॥ ఉభ
యమితి ॥ ప్రధానగుణభావేనవర్తమానంవాక్యద్వయమపిపురరేకప్రయోజనపరిగృహీతత్వేనైకవాక్యతాంప్రతిప
ద్యతే-తథాహి ॥ దశకపూర్ణమాసాభ్యాంస్వగకామోయజితేతి ప్రధానవాక్యం సమిధోయజితీత్యాన్యవాంతర
వాక్యానితానిఫలభావనాపేక్షితకరణేతికతవ్యతాప్రతిపాదనేన దశకపూర్ణమాస వాక్యేనైకధమైక్యవశా
త్సంబధ్యంతే॥తదేతద్వాక్యైకవాక్యం-తదుక్తంభట్టాచార్యైః-స్వార్థబోధేనమాప్తానామంగతిత్వాద్యపేక్షయా॥
వాక్యానామేకవాక్యత్వంపురస్సంహత్యజాయతేతి॥పదార్థకజ్ఞానపూర్వకత్వాద్వాక్యార్థకజ్ఞానస్సతదధకప్రతిపాద
నపురస్సరమభిహితాన్వయవాదిమతేమాశ్రిత్యవాక్యార్థకప్రతిపత్తిప్రకారమాహ॥పదానితి ॥ పదానితావజ్ఞాతిగు
దాదిప్రవృత్తినిమిత్తకేవ్యధేఃశుగృహీతసంగతికాన్యేవార్థకంప్రతిపాదయంతి ॥ తేషాంతత్తదధకప్రతిపాదనే

వాచకానిచవాక్యానితథైవబ్రహ్మనిత్తమాః | అథానామపికేషాంచిత్రమీదానిప్రదీపవత్॥౨౫॥
భవంత్యేకాక్షరాజ్యేవపదానిద్వజపుంగవాః | అక్షరాణిచసంఘాయపదానిస్యస్సజ్ఞేరచ॥ ౨౬॥ ప
దానాంసముదాయస్తు భవేద్వాక్యోద్విజోతమాః | ప్రధానంగుణభూతంచ ద్విధంవాక్యమిరితమ్॥
౨౭॥ మహావాక్యమితపోక్తంప్రధానంమునిపుంగవైః | గుణభూతంతుయద్వాక్యంతదవాంతరసంజ్ఞీ
తమ్॥ ౨౮॥ ఉభయంచైవవాక్యంస్యాదర్థేకశ్వనివక్షయా | పదానిశక్త్యాస్వాథానాం వాచకా
నితథైవచ॥ ౨౯॥ తాత్పర్యాదేవవాక్యానిస్వాథానాంబోధకానిచ | తాత్పర్యంతు ద్విధానిప్రాః
పోక్తంవాక్యవిశారదైః ॥ ౩౦ ॥ మహాతాత్పర్యమేకంస్యాదవాంతరమథేతరత్ | మహాతాత్పర్య

యత్సామర్థ్యం సాపదశక్తిః తయాశక్త్యాగామానయేత్పాదివాక్యేషు గవాద్యథానామభిధావృత్త్యాప్రతిపాద
కానిగవాదిపదానీత్యర్థః ॥ తత్ప్రతిపాదకత్వంచామసంగతిగ్రహణ సమయేసహచరిత స్యాధకవిశేషస్య స్థారక
త్వముక్తహి-పదమభ్యధికాభావాత్స్థారకాన్నవిశిష్టతథితి-తాదృక్పదసముదాయాత్మకానివాక్యానిసంగతిగ్రహణ
మంతరేణైవతాత్పర్యతః స్వాధకస్యవిశిష్టరూపస్యప్రతిపాదకాని-తథాహి-వాక్యంతావత్పదకదంబకం తచ్చగవాన
యనాదికతవ్యతాదిరూపస్యవిశిష్టతవ్యప్రత్యాయచాయప్రయుజ్యతేవిశిష్టార్థప్రయుక్తాహిసమభివ్యావృత్తి
జనయతీతినాన్యాయాత్తస్తాత్పర్యమభివ్యాహారన్యధానుపపత్యాపదాభిహితైఃపదాదైకలక్ష్యతేతాదృక్పదార్థక
ప్రత్యాయనాత్పదానామప్యేకస్త్విశిష్టేసామర్థ్యమస్థితదిదం తాత్పర్యముచ్యతే ॥ యదాహుభట్టపాదాః-
జ్ఞో॥ నవిముందంతిసామర్థ్యంవాక్యార్థేపిపదానినః | వాక్యార్థోలక్ష్యమాణోహిసర్వత్రైవేతిచస్థితిరితి॥తథా
చవిశిష్టస్యవాక్యార్థకస్యైవావగమాయపదకదంబకేప్రవృత్తేతత్రైవైః పదైఃఅభిధావృత్త్యాస్వాధకప్రతిపాదనం
తదవాంతరవ్యాపారేవపర్యవసానావృత్త్యాతాత్పర్యాయయావత్తత్పర్యంపదకదంబకముక్తలక్షణవాక్యార్థకస్యైవ
బోధకంతదుక్తంమిమాంసావాతికకారైః॥ ౩౧॥ సాక్షాద్యద్యపికుర్వంతిపదార్థకప్రతిపాదనం॥వణాస్తథాపినై
తస్మైకపర్యవస్యంతినిష్ఫల ॥ వాక్యార్థమితిచైతేషాంప్రవృత్తానాంతదీయకం | పాకెజ్వాలేవకాష్మానాంప
దార్థకప్రతిపాదనమితితదిదముచ్యతే॥ తాత్పర్యాదేవవాక్యానిస్వాథానాంబోధకానిచైతి ॥ ఉక్తప్రకారేణపద
కదంబకస్యవాక్యార్థకంప్రత్యభిధాయకత్వాభావాద్యోధకత్వమేవేత్యర్థః ॥ ౩౨ ॥ గుణప్రధానభావేనవాక్యస్య
ద్వైవిధ్యాత్తదధావబోధాపాయభూతం తాత్పర్యమపిద్యేరాభిద్యతేఇత్యాహ ॥ తాత్పర్యంచేతి॥ ప్రధానవా
క్యేషుమహాతాత్పర్యమవాంతరవాక్యేషువాంతరతాత్పర్యమిత్యర్థః॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ఇథంవాక్యంతదధకప్రతిపాదన

ప్రకారంచనిరూప్యవిధినిషేధసిద్ధాంతబోధకత్వేన తస్య వాక్యస్యైవ సిద్ధమాహ తత్రైవమితి || నకశంజంభుయో
దిత్యాదీనిషేధరూపాణివాక్యాలిలగ్నిహోత్రంబహుయాదిత్యాదీనివిధిరూపాణిసత్సంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మపుత్ర
సైజాతఇత్యాదీనిసిద్ధాంతబోధకాబాడబాధితిచాగ్రహణాత్పర్యంతే||తథాచామరః||ఆశ్రమోస్త్రీద్విజాత్యగ్రజన్మభూ
దేనబాడబాధి||౨౮||౨౯||తత్రవిధినిషేధప్రతిపాదకవాక్యద్వయం క్రియావిషయమేవనతువస్తుయాధాన్యైప్రతిపాద
నపరమిత్యాహ||కర్తవ్యేతి||సిద్ధాంతబోధకమపిలౌకికవైదికభేదేనద్వివిధంతదపిపునర్వైధాభవతీత్యాహ||సిద్ధాంతబో
ధకమితి||౩౦||హారేకంతదేశస్థే సత్సంజ్ఞానోనష్టఇతియస్తద్దవేషణాయప్రయతతేతంప్రతికంరేహరక్షతియద్వాక్యం
తత్పూర్వంపాప్రప్రస్థానోహరస్యపునఃప్రాపకత్వాత్పాప్రప్రప్రపరం వాక్యంబాల్యప్రభృతి గృహన్నిగతసాత్వ
నోద్విజత్వమజానానస్యశూదోహమితిశూద్రత్వమభిమన్యమానస్యశూద్రస్త్వం నభవసీతియచ్చాద్రత్వనివారకం
వాక్యంతేనిష్ప్రత్యైవదోషస్యపునర్నిర్వర్తనాన్నివృత్తవత్కం||౩౧||ఇన్ద్రప్రత్యక్షాదీనిప్రమాణానిసప్రపంచం
నిరూప్యసిద్ధాంతబోధకోపనిషద్వాక్యైరేవవేద్యంయత్పరశివస్వరూపంతత్రతద్వ్యతిరేకతేషాంప్రమాణ్యంసా
స్తీత్యుపవాదయతి || ప్రత్యక్షాదీతి|| ప్రత్యక్షాదీనిప్రమాణానిపరాగర్థేకవిషయాణితత్రప్రత్యక్షస్యతావత్ || ప
రాంచీభానివృత్త్యంత్యయంభూత్తస్తాత్పరాజ్యశ్చతినాంతరాత్మనితి పరాగర్థేకవిషయత్వంశ్రుతం - అనుమా
నాదీనామపిబాధితవిషయత్వేనపరాగర్థవిషయత్వం - నేహనానాస్తికించనేతి || పరాగర్థస్యైవబాధాత్ ||

శేషంస్యాదవాంతరసమాప్తయం || ౨౭ || తత్రైవంసతివాక్యానికానిచిత్పండితోత్తమాః | నిషేధ
రూపాణ్యేవస్మస్తథావిప్రాస్తుకానిచిత్ || ౨౮||విధిరూపాణిచాన్యానికానిచిద్విజపుంగవాః| సిద్ధా
ంతబోధకాన్యేవతత్రైవంసతిబాడబాః|| ౨౯ || కతకవ్యవిషయావనిషేధావిధయోపిచ| సిద్ధాంత
బోధకంవాక్యంలౌకికంవైదికంతువా || ౩౦ || ద్విప్రకారమితిప్రోక్తంమునిభిస్సూక్ష్మదశిభిః | ప్రా
ప్రప్రప్రపరంవైకమపరంపండితోత్తమాః|| ౩౧|| నివృత్తస్యస్వతస్సాత్మాద్వోషస్యైవనివత్కం |
ప్రత్యక్షాదిప్రమాణానిపంచచబ్రాహ్మణోత్తమాః|| ౩౨ || కతకవ్యవిషయంవాక్యమనాత్మవిషయాణి
తు | పరాగర్థేకనిష్ఠత్వాత్ప్రత్యక్షాద్వాత్వవస్తువః|| ౩౩ || అతఃప్రత్యక్షపూర్వైస్తుప్రమాణైరభి
తైరపి | ప్రత్యగ్భూతశ్చివోజ్ఞాతుంనశక్యస్సర్వజంతుభిః|| ౩౪ || ప్రత్యగ్భూతాశివస్సాత్మాన్నపరాగర్థ
ఆస్తికాః | పరాచీనస్యసర్వస్యధ్యానాత్ప్రపదశకనాత్ || ౩౫ || సిద్ధాంతబోధకంవాక్యంలౌకి
కంకించిదాస్తికాః | అనాత్మవిషయంతేన శివోజ్ఞాతుం నశక్యతే || ౩౬ || కించిత్సిద్ధాంతకం వా
క్యం లౌకికం శ్రుతిపూర్వకమ్ | ప్రత్యగ్భూతశివసాత్మాత్ప్రమాణంభవతిద్విజాః || ౩౭ ||

తస్మాదాత్మతయాసర్వప్రత్యగ్భూతఃపరశివంజ్ఞేతుం నశక్యత ఇత్యర్థః || యతస్సానర్వాంతరః - అంతఃప్రవిష్ట
శ్చాస్తాజనానాగ్నసర్వాత్మైతిచశ్రుతే|| ౩౨|| ౩౩|| ౩౪|| తస్యపరశివస్వరూపస్యసర్వప్రత్యక్షమితి బ్రువన్విషయే
అనాత్మత్వప్రసంగోబాధకఇత్యాహ || ప్రత్యాగాత్మేతి || ౩౫ || సిద్ధాంతావబోధకానామపిమధ్యేయత్పుత్రసైజా
తఇత్యాదికంతదపిపరశివస్వరూపస్యప్రత్యాపియకం ప్రమాణంనభవతీత్యాహ || సిద్ధాంతేతి|| ౩౬ || యజ్ఞబ్రహ్మ
త్వైక్యబోధకంతత్వమస్యాదివేదాంతవాక్యం తదనుసారిస్మృతిపురాణాదివాక్యంచతేనైవప్రమాణేనయథోదీరిత
మద్వితీయంపరశివస్వరూపమవగమ్యతఇత్యాహ || కించిదితి || సర్వప్రత్యగ్భూతేనిష్ప్రపంచేపరశివస్వరూపే ఉపని
షద్వాక్యమేవావ్యవధానేనప్రమాణంస్మృతి పురాణాదివాక్యంతు మూలభూతశ్చుతిసాశేఖత్వాద్వ్యవధానేనప్ర
మాణంతత్రప్రసాత్మాత్ప్రమాణ్యముపనిషద్వాక్యస్యైవవేత్త్యర్థః || శ్రూయతేహ || తంత్వోపనిషదంపురుషం
పుచ్చామి || నావేదవిన్మనుతేతంబృహంతం - సర్వానుభూతిమాత్మానంసాంపరాయేతి || ఉపనిషత్స్వేవాధిగ
తబోపనిషదః - అతేవపరస్మైబ్రహ్మణిఉపనిషద్వాక్యస్యైవప్రమాణ్యమితిభగవాన్వ్యాసస్మాత్రయామాస || శా
స్త్రయోనిత్వాదితి|| అస్యసూత్రస్యద్వితీయవర్ణకే బ్రహ్మణఃశాస్త్రప్రమాణకత్వ మథాత్మిదేతత్సంగృహ్యోక్తం అ
స్త్యస్యమేయతాప్యస్యకింవావేదైకమేయతా || ఘటవత్పిద్ధవస్తుత్వాద్భూత్వాన్యేనాపిమియ
తే-రూపలింగాదిరాహిత్యాన్నమానాంతరయోగ్యతా || తంత్వోపనిషదేత్యాదాహోక్తావదైకమేయతేతి || శ్లో||స
ర్వప్రత్యయవేద్యబ్రహ్మయాశేవ్యవస్థితే | ప్రపంచస్యప్రవిలయః శబ్దేనప్రతిపాద్యతఇతి || యద్భూత్సానర్వప్ర

మాణవేద్యత్వం - తత్ప్రపంచస్యైవరూపస్యనిష్ప్రపంచస్యేషవిరోధః ॥ ౩౭ ॥ పాప్రపాప్తిపరంనిష్ప్ర
సంకరాకమిత్యుత్సాహభాధకవాక్యస్య భేదద్వయం తదుభయరూపంవేదాంతవాక్యంభవతీత్యాహ ॥ భూమానం
దేతి ॥ నిరతిశయానందపరశివస్వరూపముముత్సుకా పూర్వమాత్మతయాపాప్రపేషపునరవిద్యావశాత్తిరోహి
తమభూత్-పాప్రస్యైవతస్యప్రాప్తిఃకంతగతచామికరవత్-బ్రహ్మవిదాబ్జీతీతిప్రతిపాద్యతేతస్మిన్పరశివస్వరూప
స్వభావతోనిష్ప్రస్యసంసారస్వభాగ్నిత్యాప్రసక్తస్యతత్త్వరూపయాధాత్మ్యప్రతిపాదనేన నివర్తకత్వాత్తత్త్వమ
స్యాదివాక్యం నిష్ప్రనివర్తకమిత్యర్థః ॥ ౩౮ ॥ భవేదేవంయద్యస్తాత్సంసారిః కల్పితస్యాత్మతత్త్వస్వభావసిద్ధవే
త్యాహ ॥ ఆత్మైతి ॥ వస్తుస్వభావసిద్ధస్యోపాయశతేనాప్యపనేతుమశక్యత్వాదని మోక్షప్రసంగఇత్యర్థః ॥ ౩౯ ॥ యే
త్యేవమాత్మనస్సంసారస్వాభావికత్యాహునైమాంఘటాది ధర్మస్వరూపాదే ధర్మమివా ఘటాదినా సహేవ
నాశోద్భవతి ॥ ధర్మభూతసంసారినిష్ప్రైధర్మభూతఆత్మాప్ర్యుచ్ఛిద్యేతేత్యాహ ॥ యస్యైతి ॥ ౪౦ ॥ ఇష్టాప
త్తిరిత్యాహ ॥ ఆత్మనైతి ॥ నఖలుస్వానుభవసిద్ధస్యాత్మస్వరూపస్యనాశస్సంభవతి ॥ అసద్భృష్మాతివేదచేదత్యస
త్వంనిరాకృత్య-అస్తిబ్రహ్మేతిచేద్యదసంతమేనంతతోవిదురితిశ్రుత్యాతత్త్వరూపస్యసర్వదాస్తిత్వప్రతిపాదనాఽత
వీవహి ॥ నిత్యనిత్యానాంచేతనశ్చేతనానామితి ॥ తస్యనిత్యత్వవ్యవధేశఃసపర్యగాచ్చక్రమకాయమవ్రణమస్మాన్
శగ్ శుద్ధమపాపవిద్ధౌఅనుద్ధిలమనణ్యహస్వమశబ్దమస్సశశమరూపమవ్యయమిత్యాదిశ్రుతిభిస్తస్యసర్వవిక్రియారహి
తత్వప్రతిపాద్యతే ॥ అతశ్చైతస్యనాశోనసంభవతి-యస్తాద్వికారప్రపంచస్యైవఘటపటాదెర్నాశోద్భవ్యత ఇత్యర్థః ॥

వేదాంతానాంషహావాక్యంప్రత్యగ్బ్రహ్మైక తాథాకమ్ । భూమానందశివప్రాప్తి సాధనంపరికి
తీతమ్ ॥ ౩౮ ॥ తదేవభాగ్నిసిద్ధస్య సంసారస్యనివర్తకమ్ । ఆత్మాస్వభావతోబద్ధోయదిస్యా
ద్యదవత్తమాః ॥ ౩౯ ॥ నైవముచ్యతసంసారాజ్ఞాంతరకతైరపి । యస్యయోవేదవిశ్రేష్ఠాః
స్వతోధర్మోనచాన్యథా ॥ ౪౦ ॥ ధర్మణాసహతన్నాశోభవత్యేవనచాన్యథా । ఆత్మనోనైవనా
శోస్తికదాచిదపిసువ్రతాః ॥ ౪౧ ॥ యథాఘటాదెనాశస్తుద్భవ్యోవిపాఅనాత్మనః । ఆత్మభేద
స్తతైవాత్మాబ్రహ్మభేదశ్చసువ్రతాః ॥ ౪౨ ॥ ఉపాధినైవక్రియతేనస్వతోముఃపుంగవాః । ఘటా
ద్యుపాధిసంపరాదాకాశస్య యథాభిధా ॥ ౪౩ ॥ ఎకమేవేతదేదాంతాస్తాశ్చర్యేణమహేశ్వ
రమ్ । ఆహుచ్ఛిద్రూపతోభేదశ్చితోనాస్యైవసర్వదా ॥ ౪౪ ॥ చేత్యరూపేణభేదస్తుచేత్యస్యైవ

విపంహ్యత్వనానాశస్యాసంభావనీయత్వాత్తద్ధర్మతయాప్రతిపన్నస్యసంసారస్య పారమార్థికత్వేవిద్యయాపనేతు
మశక్యత్వాదనిర్మోక్షప్రసక్తైరాత్మనఃసంసారోభాగ్నిపరికల్పితవేత్త్యభ్యుపగంతవ్యః ॥ ౪౧ ॥ ఇష్టాపరశివస్వ
రూపస్యప్రత్యగాత్మనాబోధకం ప్రమాణంపరమార్థతః సంసారరాహిత్యంచోపపాద్యతన్నానాత్మ వ్యవహారో
జీవేత్వరభేదశ్చనపారమార్థికఇత్యాహ ॥ ఆత్మభేదఇతి ॥ ౪౨ ॥ ఉపాధినైవేతి ॥ ఉపాధిరీత్వరస్యవి
శుద్ధనత్వప్రధానామాయాజీవానాంతుమలినసత్వప్రధానావిద్యాతతారాగ్యాంతఃకర
ణాని ॥ ఎవముపాధినానాత్వాదేకస్యైవపరశివచైతన్యస్య నానాత్వభ్రమఇత్యర్థః ॥ ఎకస్యేవోపాధివశాన్నా
నాత్వంబద్ధమైతదభయస్వాభావికమేకత్వంనిగమయతి ॥ ఘటాదీతి ॥ యథైకస్యైవాకాశస్యఘటగృహద్యు
పాధిసంబంధవశాద్ధటాకాశోగృహాకాశఇతి నానాత్వపరికల్పనంతజ్జేవజీవేత్వరనానాత్వమిత్యర్థః ॥ శ్రూ
ణుతేహి ॥ ఏకోదేవస్వర్వభూతేమగుణః । ఎకఎవత్తుభూతాత్మాభూతేభూతేవ్యవస్థితః ॥ ఎకథాబహుధాచై
వస్వత్వతేజలచంద్రవత్ ॥ సదేవసామ్యదమగ్రాసీత్ ॥ ఎకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మనేహనానాస్తికించనేత్వాదిశ్రుతిభిస్తస్య
గతసజాతీయరహితస్యచిదాత్మనస్తాశ్చర్యేణైకత్వప్రతిపాదనాదిత్యర్థః ॥ ౪౩ ॥ కించఆత్మనానాత్వంవదన్నాప్ర
ప్రవ్యక్తిమార్తనః స్వప్రకాశచ్ఛిద్రూపేణనానాత్వముతాహంప్రత్యయవిషయాంతకిరణవిశిష్టచైతన్యరూపేణేతి ॥ నా
ద్యిఇత్యాహ ॥ చిద్రూపతోభేదఇతి ॥ దేవదత్తాదిప్రమాత్మవిశేషేమఅహంప్రత్యయవిషయతయాచేత్యేమచవ్యావృ
త్తమానేమనిషక్వాప్తచిన్మాత్రస్యైకరూపేణసర్వత్రానుకృతైర్వతద్భేదకల్పనావకాశఇత్యర్థః ॥ ౪౪ ॥ అస్తితపో
ప్రమాత్మలక్షణేనచైత్యరూపేణభేదఇతిద్వితీయఃకల్పఇత్యతీతహ ॥ చేత్యరూపేణేతి ॥ ప్రమాత్మరూపేమచేత్యేమ
వ్యావర్తమానేమచితస్సర్వత్రానుకృతైస్తతోభిన్నాఅనువృత్తంవ్యావృత్తాదన్యదిహాతివ్యక్త్యాద్భృష్టత్వాదతత్త్వే

రూపేణోద్యమానోభేదశ్చేత్యసైవనచితఃసహిషుటపటయోశ్చేదోనభసానానాత్వమావహతీత్యధః || తహి త
థావిధచేత్యయాపవాత్తై త్యాశంక్యాహ || ఆత్మభూతగతి|| చిన్తాత్రజ్యోతిరితిమాత్రశబ్దనస్వప్రమాతృభుచిత్సం
వలితోనానాకారశ్చేత్యాంశోంతఃకరణపరిణామోహంకారోవ్యావతతే - అతస్తస్యనానాత్వేపిఅనుగతచిదేశ
రిరస్యాత్తనోభేదోనాశంకనీయిత్యధః || ౪౫ || విమతోహంకారోనాత్తాచిద్భాస్యత్వాద్భూటాదివదిత్యభిప్రేత్యా
హ|| ఘటాదీనామితి || ఇథంస్వయతేచిద్రూపస్యాత్తనఏకత్వముపపాద్యపరమతందూషయితుముపన్యస్యతి || ఆత్మ
నోపీతి || స్వతగతి || స్వభావతవేన- నోపాధివశాదిత్యర్థః || తథాచకాణాదంసూత్రం || నానాత్వనోవ్యవస్థాతగతి ||
సాంఖ్యాశ్చాహుః - జననమరణకారణానాప్రతినియమాదయుగపత్ప్రవృత్తైశ్చపురుషబహుత్వంసిద్ధం || త్రైగుణ్య
విపర్యయాచైవేతి || ఆత్మైవకత్వేచైవైవైతాదిగాత్రేషుసుఖదుఃఖవ్యవస్థాయా అనుపపత్తైజానసమరణాదిప్రతి
నియమాదేశ్వఅనుపపన్నత్వాత్ప్రతిశరీరంనానైవాత్మానగతి తేమామభిప్రాయః || ఆత్మనవికల్పస్యాపాధికభేద
స్వీకారాదశ్చేతత్సర్వముపపద్యతగిత్యభిప్రేత్యదూషయతి || తదితి || ఆత్మనోభేదస్వాభావికగతియత్తన్నసంగతమిత్య
ధః || కుతగిత్యతపహ || ఆత్మైతి || వియదాదిభూతభౌతికప్రపంచస్తావదాత్తనస్వకాశాన్నివృద్ధ్యతే || ఆత్మనఆ
కాశస్సంఘాతగత్యాదిశ్రుతేః - భేదోఽప్రపంచాంతః పతితస్తస్మాదేవోత్పద్యత ఇతివక్తవ్యంతస్మాదుత్పత్త్యతర
కాలీనోభేదస్తతః సూర్యమవస్థితస్యానాదేరాత్మనః కథంధమన్స్యాత్ యద్యోగాదాత్మాభిశ్చ్యత || తస్మాశ్చేద
సాధకత్వాదాత్మనానానాత్వంనయుక్తమిత్యధః || విమతోభేదః ఆత్మనః స్వాభావికోధర్మానభవతిచిద్భాస్యత్వా
ద్భూటాదివదిత్యభిప్రేత్యాహ || భేదసాక్షీతి || ౪౬ || విపక్షేచిత్స్వరూపవత్స్వసాక్షీత్వం హీయతే త్యభిప్రేత్యా
వాధికఎవాత్మగతోభేదగతిస్వమతంసద్భూతముపసంహరతిఅతగతి || ౪౭ || ఉక్తభేదస్యాపాధికత్వం తాకికన్యా

చితోనహి | ఆత్మభూతశ్చివస్సాత్మాచిన్తాత్రజ్యోతిరేవహి || ౪౫ || ఘటాదీనాంతుచేత్యానామ
నాత్మత్వస్యదశన్వాత్ | ఆత్మనోపిస్వతోభేదమాహుఃకేచిన్మునీశ్వరాః || ౪౬ || తన్నసంగతమేవ
స్యాదాత్మభేదస్యసాధకః | భేదసాక్షీశివోహ్యజ్ఞాకథంభిన్నోభవేద్విజాః || ౪౭ || అతఆత్మనభేద
స్తుభాగ్రింతిద్దోవవస్తుతః | ఏకస్యనభసోభేదోయథాభాగ్రింత్యాప్రతియతే || ౪౮ || యస్యయస్య
తవస్యాత్మదత్వత్తస్య సువ్రతాః | అన్యోపాధిప్రయుక్తంస్యాదితిలోకేవ్యవస్థితః || ౪౯ || అత
స్వతోఽస్తితియస్యభేదోభాగ్రింతేషురాశ్చనః | అంగీకృత్యఘటాదీనాంభేదంపేదాథకపారగాః || ౫౦ ||
నిరస్తశ్చాస్మత్తేదస్తుఘటాదీనాంభిదాపిచ | భాగ్రింతిసిద్ధానసతోక్తాతరగతశ్చప్రమాణతః || ౫౧ ||
ఘటాదీనాంభిదాతావన్నభాగ్రింతైవప్రతీతితః | ప్రతీత్యాసశ్చరూపేణవ్యవహారోమునీశ్వరాః || ౫౨ ||

యప్రదశన్వేనోపపాదయతీ || యస్యేతి || యస్యఖలుస్ఫుటికాదెర్మచ్ఛక్ల్యాదికంస్వాభావకంరూపంతస్యతద్విరుద్ధర
క్తిమాదిరూపంజపాకుసుమాద్యుపాధిప్రయుక్తమేవయస్మాదేవం తాకికీవ్యవస్థాఅతః కారణాదాత్మనః స్వాభావి
కాద్వితీయత్వవిరోధిభేదోవ్యన్యోపాధిప్రయుక్తవేత్వవశ్యమభ్యుపగంతవ్యం || ౪౯ || ననురక్తస్ఫుటికగత్యప్రజపా
కుసుమసన్నిధానాసన్నిధానాభ్యాంస్ఫుటికస్యరక్తేహ్లాజపాకుసుమాపాధికత్వమవగంతుంశక్యతేనతథాత్మనోభేద
స్యేతితత్రాహ || భ్రాంతగతి || అయమథః ఆత్మచైతన్యస్యాచిద్భావతాగ్రాంతఃకరణాద్యుపాధివ్యతిశేకోనా
స్తీతితద్భేదస్యాపాధికత్వంనశ్చేయతే || అతఃపితశ్శంఖగతి వదన్యదీయధమన్స్యాన్యత్రారోపాదాత్మగతో భేదా
భాగ్రింతిసిద్ధవేత్వధః || నన్వాత్మనోభేదఃపాధికగతివదతాఉపాధిభూతస్యానాత్మనోభేదః పారమార్థికగతిత్యభ్యు
పగతస్యాత్మభావాత్మనోద్వితీయత్వం స్వాభావికమిత్యేతతగ్రంథంసిద్ధతీత్యతపహ || అంగీకృత్యేతి || ఘటాత్పట
భిన్నగతియోయమనాత్మగతో భేదావభాసః సాపిభ్రాంతవేన నపారమాధికః ప్రమాణతరగ్రాభ్యాంనిరూపయ
తుమతశ్చత్వాదిత్యధః || ప్రమాణతరగ్రాచ్యగ్రేదశగతిప్యేతే || ౫౦ || ౫౧ || ననుఘటపటాదిగతోభేదా
భాగ్రింతిసిద్ధశ్చేత్తహి తత్రప్రవతమానస్య పురుషస్య వ్యవహారేపి సంవాదస్యాత్ || నహిభ్రాంతి సిద్ధేశ్చ
క్తిరజితాదాప్రవృత్తావ్యవహారే సంవాద్యత ఇత్యతపహ || ఘటాదీనామితి || ఘటాదీనాంపరస్పరంయోభేదః
నాసౌశుక్తిరూప్యాది వద్యవహారదశాయాంభ్రాంతః సతిప్రమాతర్యచాధితానుభవసిద్ధత్వాత్ - శుక్తిరూప్యాది
కంతు సత్యేవ ప్రమాతరి బాధ్యత ఇతి యుక్తస్తత్రపి సంవాద ఇత్యధః || సశ్యంహి త్రినిధం ప్రాతీతికంశుక్తి

రూప్యాదౌ-వ్యావహారికంసత్యం - ఘటపటాదౌ-సవధానాధవైధుయః లక్షణంపారమాధికంసత్యంబ్రహ్మణః-
తత్రపారమాధికంసత్యభావాభిప్రాయేణాత్మప్రపంచభేదస్యభ్రాంతిసిద్ధత్వముక్తంవ్యవహారతస్తుసత్య
రూపవేత్త్యాహ||ప్రతిత్యేతి || ౫౨ || సచవ్యావహారికోభవోవస్తుస్వరూపత్వేన తతోతిరిక్తధర్మత్వేనచ వాదిభి
రంగీకృతఇత్యాహ|| స్వరూపత్వేనైతి|| తత్రతావత్ప్రాభాకరాః- ఘటాత్పటోభిన్నఇత్యత్రఘటప్రతియోగిఘటితంప
టస్వరూపమేవభేదోనతతోతిరిక్తత్వంగీకర్వంతి || తతశ్చస్వరూపస్యైవభేదత్వే తద్గ్రహణవశ్యేనగ్రహణస్యా
పిప్రతియోగ్యనపేక్షత్వప్రసంగఇతి|| నిర్వకల్పకేవస్తుస్వరూపాత్మనాదృష్టస్యభేదస్యసంకల్పకవ్యవహారేప్రతియోగి
సాపేక్షత్వోపపత్తేః అయమనయోర్భేదఇతిప్రతిపత్తిః వస్తుస్వరూపాతిరిక్తాధర్మకవభేదఇతివై శేషికాదయః|| న
నువ్యవహారేవిసంవాదాభావాద్యేదః సత్యవేదితేత్ || కృతమద్వితీయత్వవాతకయేత్కతతహ || అపివషేతి|| భే
దస్యయత్సత్యత్వంబ్రహ్మణివనతత్పారమాధికంవస్తుతోనిరూపయితుమశక్యత్వాత్ తథాహ||స్వరూపభేదపక్షస్తా
వన్నయజ్యతే || నిర్వకల్పకవత్సవికల్పకేప్రతియోగ్యనపేక్షత్వప్రసంగాత్ || నహివస్తుస్వరూపగ్రహణంప్రతి
యోగిగ్రహణమపేక్షతే|| కించప్రతియోగిఘటితభేదస్యస్వరూపత్వేభావిశేషణతయాప్రతియోగినాపిస్వరూపేం
తథావాత్ప్రపంచాదాత్మాభిన్నఇత్యాదావాత్మనాపిద్వైతమాపతేత్||కించవిదారణాత్మకౌ భవోవస్తునస్వరూ
పంచేదభేదైకార్థసమవాయినః ఏకత్వస్యవినాశాత్స్వరూపభేదవాదినః కిమప్యేకం వస్తునసిద్ధ్యేత్ || తదుక్తం
చిత్సుఖాచారైః - సాపేక్షత్వాత్సావధేచ్ఛతత్వద్వైతప్రసంగతః | ఎకాభావదసందేహాన్నరూపం వస్తునాభి
దేతి|| ౫౩ || నాపిధర్మకభేదపక్షోయుక్తఇత్యాహఅన్యతేతి || ఘటాత్పటోభిన్నాఅయమనయోర్భేదఇత్యాదివి
ష్టజ్ఞానేనైవహాధర్మకప్రతియోగి ఘటితోభేదోగృహ్యతేనైతద్యుక్తం || వికల్పాసహత్వాత్ || తతిహ-౬భేదమేవ
గోచరయేత్ ఉతవస్త్యసియదివస్త్యపితథాపిభేదపూర్వకం తద్గోచరయేత్తత్పూర్వకంవాభేదం || ఆహోస్విద్యు
గపదేనోభయంనాద్యః ధర్మకప్రతియోగివస్తుప్రతిపత్తిమంతరేణభేదమాత్రస్యప్రత్యేతుమశక్యత్వాదతవేవ భేదపూ

స్వరూపత్వేనవావిపా) ధర్మకత్వేనైవవాభిదా | అపివషేతశేనాపి వస్తుతోననిరూప్యతే||౫౩||
అన్యతోన్యస్యభేదస్యానైకస్యైవసదాఖలు | అన్యత్వంవస్తుతోభేదేసిద్ధేసిద్ధ్యతియాక్తికమ్|| ౫౪||
ఏకమేవాద్వితీయంస్యాదిత్యాహశ్రుతిరాదరాత్|మాయామాత్రమిదంద్వైతమితిచాహపరాశ్రుతిః||

ర్వకౌవస్తుగ్రహణత్యపిపరాస్తం-ప్రథమతోధర్మకప్రతియోగిలక్షణంవస్తుగృహీత్వాపశ్చాద్భదంగృహ్యతీతిత్పతీయో
పినయుక్తఃశబ్దబుద్ధిక్మకణాంతిక్షణావస్థాయిత్యాద్విరమ్యవ్యాపారాభావాత్- నాపివత్తుర్ధఃభవజ్ఞానస్యధర్మక
ప్రతియోగిజ్ఞానంహీకారణంతస్యచనియతపూర్వక్షణసత్త్వయమేనయాగపద్యాయోగాత్|| కించ || అస్మాదిదంభి
న్నమితిభేదగోచరంవిశిష్టజ్ఞానం విశేషణభూతధర్మకప్రతియోగిపురస్సరమేవేవ్యవంగ|| దండీదేవదత్తఇత్యాదేస్సర్వ
స్యాపివిశిష్టజ్ఞానస్యవిశేషణ విశేష్యతత్సంబంధిజ్ఞానపూర్వకత్వసియమాత్ || తదుక్తం||విశేషణంవిశేష్యంచసంబం
ధంతాకికింస్థితిం || గృహీత్వాసకలం హ్యేతత్తథాప్రత్యేతినాన్యభేతి||కించ|| విశేషణంవిశేష్యభావశ్చభిన్నయోరేవ||
న హ్యేకంవస్తుస్వయమేవవిశేషణంవిశేష్యం చభుతి || తథాచయేనభేదేనతావిశేషణభూతాధర్మకప్రతియోగినాభి
న్నా || సకిమయమేవభేదఃభేదాంతరంవా || అయమేవచేత్ ఆత్మాశ్రయః భేదాంతరమపిభిన్నయోరేవ ధర్మకప్రతి
యోగినోరితి || తస్యాపిభేదపురస్సరత్వంసచేత్ప్రథమవతదాన్యోన్యాశ్రయతాఅకతృతీయస్త్వన్యోభేదస్తదా
చక్రకాపత్తిః || యదిభేదవ్యక్తిపరంపరాస్వీకియతే|| తదాంతిమస్యాపిభేదస్యైవమేవతితదవిద్యామూలభూతభేద
పర్యంతమసిద్ధేరనవస్థామూలక్షయకరీస్యాత్|| తదుక్తంచిత్సుఖాచారైః || యుగపద్గ్రహణాయోగాదనవస్థాప్ర
సంగతః| పరస్పరాశ్రయత్వాద్ధర్మకభేదేనాక్షధీరితి|| ౫౩ || ఏతత్సర్వమభిప్రేత్యాహ|అన్యతోన్యస్యేతి|| అక్షరా
ధాన్తు-అన్యస్తాత్త్వన్యస్యభేదఃఘటాత్పటోభిన్నఇత్యాదినానిరూప్యతే||న హ్యేకస్యైవభవోనిరూపయితుంశక్యతే||
భేదగ్రహణస్యప్రతియోగిగ్రహణపూర్వకత్వసియమాదన్యత్వంచభేదసిద్ధాసిద్ధ్యతి||భేదశ్చధర్మకప్రతియోగినోరన్యత్వే
సిద్ధేపశ్చాద్భేదసిద్ధ్యతీత్యాత్పాత్రయాన్యోన్యాశ్రయచక్రకాద్యాపత్తిరిత్యధః||౫౪ || ఇత్థంతకతోభేదంనిరస్యత
రాహుగ్రాహ్యంభేదాభావతోధకంప్రమాణమప్యాహ || ఏకమేవేత్యాదినా || సదేవసామ్యదమగ్రహిసిదితి||ఏకమే
వాద్వితీయమితిచాందోగ్యోపనిషత్ || తత్రఏకమితిస్వగత భవోనివార్యతే || ఏకమఖండైకరసమిత్యధః||ఏవకా

రేణుజాతీయభేదనిరాసః - అద్వితీయమితి || విజాతీయభేదోపనిరన్యతే || పరమాధికతస్సమాపన్య పరిశివస్య
 రూపస్యాద్వితీయత్వేప్రమాణముపన్యస్యారాత్మనోభేదప్రపంచస్యవిధ్యాత్వేపిశుభః ప్రమాణమితి త్యాహ || మాయా
 మాత్రమితి || మాయామాత్రమిదం ద్వైతమద్వైతం పరమాధికతః ఇతి మాండూక్యోపనిషద్విశ్లోక రూపం వాక్యం || అయ
 మధః - యదిదం పరాగ్రూపందృశ్యం జగత్త్వేన మామాత్రం కేవలం మాయామయమేవ స్వప్రతిష్ఠే బ్రహ్మణ
 మాయయా పరికల్పితత్వాదధిష్ఠానయా ధాత్వజ్ఞానేన మాయాయాం నివర్తితాయాంతర్తారస్యాపినివృత్తేః పరమా
 ధికతోద్వితీయం బ్రహ్మ పరిశివ్యత ఇత్యధః || ౫౫ || ఏవం మాయాయాన్వస్త్రిన్నరికల్పితస్వప్రపంచస్యవిధ్యాత్వేన నిశ్చ
 త్యేప్రత్యగ్గాత్రనః సర్వాత్మకపరిశివస్వరూపజ్ఞానేయత్ఫలంతత్రాపిశుభిం ప్రమాణయతి || ఎకత్వం పశ్యత ఇతి || వాజ
 సనేయకమంత్రోపనిషద్వ్యవమామ్నాయతే || యస్మిన్ సర్వాణి భూతాన్యాత్మైవా భూత్విజానతః | తత్రకో మో
 హః కశ్చోక ఎకత్వమనుపశ్యత ఇతి || అధిష్ఠాన బ్రహ్మయా ధాత్వజ్ఞానేన అవిద్యాత త్కార్యభూతప్రపంచస్య విలయ
 నిరతిశయానంద బ్రహ్మైత్రక్యం సాక్షాత్కార్యతో విదుషః శోక మోహయోః ప్రసక్తిరపినా స్తీత్యర్థః || జగన్విధ్యాత్వా
 నంగీకారేణాత్మనస్సద్వితీయత్వస్వీకారేదశ్రుతిరేవచాధం ప్రతిపాదయతీత్యాహ || ద్వితీయాదితి || ద్వితీయాద్వైభవం భవ
 తీతివాజసనేయకం ద్వైతాంగీకారేహి అన్యత్తాదన్యస్యభీరవశ్యం స్యాత్ | అతోద్వైత మేవాభయవహమిత్యధః || తై
 త్తరీయకేచ || బ్రహ్మైత్ర సాక్షాత్కారస్యాభయసాధనత్వం భేదదశః సన్యభయసాధనత్వంచామ్నాయతే || యదా హ్యే

౫౫ || ఎకత్వం పశ్యతో మోహః కశ్చోక ఇతిచా మాహి || ద్వితీయాద్వైభవం నాల్పే సుఖమిత్యపిచా మాహి ||
 ౫౬ || అతస్తర్కప్రమాణాభ్యాం వస్త్రైకత్వం సునిశ్చితం | విదుషామనుభూత్యాచన వస్త్రైకత్వం సునిశ్చితం ||
 ౫౭ || వస్త్రైకత్వం వహవాక్యా దేవజానంతియేజనాః | తేముచ్యం తేహిసంసారాద్యథాన్వప్నప్రబో
 ధనాత్ || ౫౮ || భేదదర్శనమాస్థాయముక్తిం వాచ్ఛంతియేనరాః | తేషహః ఘోరసంసారేపతంత్యేవనసం
 శయః || ౫౯ || సర్వభూతేషుచాత్మానం సర్వభూతానిచాత్మని | సంపశ్యన్నాత్మయాజీస్యాత్స్వరాజ్యమధి
 గచ్ఛతి || ౬౦ || సర్వభూతాని సంపశ్యన్నాత్మస్యేవమునీశ్వరాః | సంసారసాగరాదస్తాదుత్తీర్ణస్సాన్యదసం
 శయః || ౬౧ || బహవోద్వైతవిజ్ఞానాద్విముక్తాభవబంధనాత్ | అద్వైతజ్ఞైరయజ్ఞైరనతుల్కోవిద్యతేక్వ
 చిత్ || ౬౨ || ద్వైతవిజ్ఞైరమాసాద్యముక్తిం వాంఛంతియేనరాః | తేషహః మోహసంసారసర్వదష్టానసంశ
 యః || ౬౩ || ఆత్మయా ధాత్వజ్ఞానయజ్ఞం ముక్త్యానరాధమాః | క్రియారూపేషుయజ్ఞేషుయతంతే మా
 యయావృతాః || ౬౪ || యెలంఘమంతిసంసారసముద్రంకమయజ్ఞతః | తేషహః తమసాసర్వం

వైషఎతస్త్రిన్నదృశ్యేనాత్మేనిరుక్తేనిలయనభయం ప్రతిష్ఠాంబిందతే || అథసాభయంగతోభవతి || యదా హ్యే వైషఎత
 స్త్రిన్నదరమంతరంకురుతే అథతస్యభయం భవతీతి ఎవం ద్వైతాంగీకారే శ్రుత్యైవానిష్ఠాపత్రిందశోయిత్వా ఇష్టహాని
 రపిశుత్వేన ప్రతిపాదితేతితాముదాహరతి || నాల్పే సుఖమితి || ఛాంద్యోగ్యోపనిషదిన ప్రమాధ్యాయేననత్తుమారేణనా
 రదాయోపదిష్టం వాక్యం || భూమాత్వేవవిజ్ఞానీతవ్యోయోవైభూమాతత్సుఖం నాల్పే సుఖమస్తితి || యదపరిచ్ఛిన్నం పర
 శివస్వరూపమద్వితీయంతదేవసుఖం నిరతిశయత్వాత్ సార్వభౌమప్రభృతి బ్రహ్మలోకాంతే పరిచ్ఛిన్నైయత్సుఖముత్తరో
 త్తరశతగుణితమవస్థితం తస్య సాతిశయత్వాత్ యిష్టత్వాచ్చ సుఖత్వమేవనాస్తి - అతోనిత్యనిరతిశయ సుఖాత్మకౌభూ
 మైవజ్ఞైయిత్యధః || ౫౭ || ఇత్థం శ్రుతిభిరాత్మనస్తాత్మర్యేణాద్వితీయత్వప్రతిపాదనాత్పూర్వోక్తతర్కబలాత్తద
 ధాన్యథాత్వశంకాయా అప్యనుదయాదద్వితీయం పరిశివస్వరూపముపనిషదేకషద్యమితి సిద్ధమిత్యుపసంహరతి ||
 అత ఇతి || వస్త్రైకత్వమితి || యథాన్వప్నప్రపంచః బోధమాత్రాన్నివతతేనత్వన్యత్ కమాపేక్షతే || ఎవమేవవ
 దాంతమహావాక్యజనిత బ్రహ్మైత్రక్య సాక్షాత్కారజ్ఞానాదేవావిద్యా మయప్రపంచో అనాయాసేనైవనివర్తత
 ఇత్యధః || ౫౮ || ప్రమాణతర్కాభ్యాం నిజేతమభేదం పరిత్యజ్య భేదమేవస్వీకుర్వతోచాధమాహ || భేదేతి || మృత్యో
 స్సమృత్యుమాప్నోతియథమానానేవపశ్యతీతి శ్రుతేరిత్యధః || ౫౯ || ప్రతితసార్వాత్మ్యానుభవఎవజ్ఞానయజ్ఞానతతోతిరి
 క్తః కశ్చిదిత్యాహ || సర్వభూతేష్వితి || శూయతేహి || యస్తు సర్వాణి భూతాన్యాత్మస్యేవానుపశ్యతి || సర్వభూతేషు
 చాత్మానంతతోనవిజగుష్పత ఇతి || ౬౦ || అథాన్వయవృత్తిరేకాభ్యాముక్తవిజ్ఞానస్యైవముక్తిసాధనత్వంకమయజ్ఞద
 సాధకత్వంచాహ || సర్వభూతానిత్యాదినా || ౬౧ || అథాయశేషస్పష్టః || ౬౨ || ౬౩ || ౬౪ || ౬౫ || ౬౬ || ౬౭ || ౬౮ || ౬౯ ||

౭౦॥ ౭౧॥ ౭౨॥ ౭౩॥ ఇతిశ్రీమతాగ్రీవిలాసక్రియాశక్తిపరమభక్తశ్రీమత్స్యంబక వాదాబ్జసేవాపరాయణేనోప
 సవ్యాఖ్యాన ప్రవర్తకకెనమాధవాచాశ్చ్యేణ విరచితాయాం సూతసంహితా తత్పర్య దీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవఖండే
 దశమోధ్యాయః. ...

పశ్యంత్యేవరఃపినా ॥ ౬౫ ॥ జ్ఞానయజ్ఞోమపేనైవబ్రహ్మణోవాంశ్యజోపివా | సంసారసాగరం
 తీర్త్వాముక్తిపారంహిగచ్ఛతి ॥ ౬౬ ॥ అహోమహేశ్వరజ్ఞాన యజ్ఞవల్క్యవఖండే సైకాః | అవిజ్ఞాయ
 నరాలోకయతం తేసారవజ్జితే ॥ ౬౭ ॥ అపిదేవానజానంతిజ్ఞానయజ్ఞస్యవైభవం | కిం పునర్తా
 నవావిపాశ్చివోజానాతితత్త్వత్ ॥ ౬౮ ॥ సర్వధర్మసమోపేతాశ్చివభక్తి పరాయణాః | ప్రసా
 దాదేవరుద్రస్యజానంతిజ్ఞానవైభవం ॥ ౬౯ ॥ ప్రసాదహీనైః పాపిష్ఠైః శుశ్రూషాభావ్యాణాంత
 మాః | జ్ఞానయజ్ఞః పరిజ్ఞాతుంనశక్యస్సర్వధాజనైః ॥ ౭౦ ॥ జ్ఞానయజ్ఞై కనిష్ఠానాం చావాప్యం వి
 ద్యతే క్వచిత్ | న హేయం విద్యతే సర్వం బ్రహ్మరూపేణ భాతిహి ॥ ౭౧ ॥ నమయాశక్యతేవక్తుం జ్ఞాన
 యజ్ఞస్యవైభవం | మునిభిశ్చ తథాదేవైస్తథావైరపిజంతుభిః ॥ ౭౨ ॥ శ్రుత్యాశివేనవావిప్రాః జ్ఞాన
 యజ్ఞస్యవైభవం | కథంచిచ్ఛక్యతేవక్తుం సత్యమేవనసంశయః ॥ ౭౩ ॥ ఇతిశ్రీనాగందే మహాపురా
 ణే సూతసంహితాయాం - యజ్ఞవల్క్యవఖండే- జ్ఞానయజ్ఞోనామదశమోధ్యాయః ॥ *

—* ఏకాదశాధ్యాయపంచస్వధ్యాయేషు జ్ఞానయజ్ఞవిశేషాః. *

ఓం శ్రీసూతఉవాచ॥ భూయోషిజ్ఞానయజ్ఞం తుప్రవత్స్యామి సమాసతః | మహాశ్రీత్యామునిశ్రేష్ఠాశ్శ్రీ
 ణతానందసిద్ధయే ॥ ౧ ॥ ధర్మాధర్మాస్థితాబుద్ధి ర్భేషామస్తిమునీశ్వరాః | తేపివిజ్ఞానసంప
 న్నా ఇతిమేనిశ్చితామతిః ॥ ౨ ॥ ధర్మాధర్మఫలాస్థితజ్ఞానం ఏషాం హృదిస్థితం | తేపి విజ్ఞానసంప
 న్నా ఇతిమేనిశ్చితామతిః ॥ ౩ ॥ శ్రుతిస్త్రైత్యదివిశ్వాసో ఏషామస్తిసదాహృది | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా
 ఇతిమేనిశ్చితామతిః ॥ ౪ ॥ పరలోకస్థితాబుద్ధి ర్భేషామస్తిమునీశ్వరాః | తేపి విజ్ఞానసంపన్నా
 ఇతిమేనిశ్చితామతిః ॥ ౫ ॥ యమతక్రింకరాస్థితజ్ఞానం ఏషాం హృదిస్థితం | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా
 ఇతిమేనిశ్చితామతిః ॥ ౬ ॥ భూతప్రేతాదీనద్భావ జ్ఞానం ఏషాం హృదిస్థితం | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా
 ఇతిమేనిశ్చితామతిః ॥ ౭ ॥ యక్షరాక్షససద్భావ ఏషాం భాతిప్రమాణతః | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా ఇతి
 మేనిశ్చితామతిః ॥ ౮ ॥ మునీనామస్థితాబుద్ధి ర్భేషామస్తిమునీశ్వరాః | తేపి విజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేనిశ్చి
 తామతిః ॥ ౯ ॥ ఇంద్రాదిదేవతాస్థితజ్ఞానం ఏషాం చిత్రైప్రకాశతే | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేనిశ్చితా
 మతిః ॥ ౧౦ ॥ బ్రహ్మశిష్టోదేవానామతిజానంతియేజనాః | తేపి విజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేనిశ్చితామతిః
 ౧౧ ॥ బ్రహ్మణోవిష్ణుముత్కృష్టయేజానంతిప్రమాణతః | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేనిశ్చితామతిః ॥
 ౧౨ ॥ విష్ణోవిశిష్టం రుద్రంయేజానంతిప్రమాణతః | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేనిశ్చితామతిః ॥ ౧౩ ॥
 రుద్రాదీశ్వరముత్కృష్టయేజానంతిసునిశ్చితం | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేనిశ్చితామతిః ॥ ౧౪ ॥ ఈశ్వ
 రాదధికో భాతిఏషాం చిత్రై సదాశివః | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేనిశ్చితామతిః ॥ ౧౫ ॥ సదాశివాదపి

ఇథంప్రత్యగాత్మనః పరశివస్వరూపత్వజ్ఞానమేవముక్తిసాధనం-తత్రవేదాంతవాక్యమేవ ప్రమాణం- నతుమా
 నాంతరమిత్యేతావత్ప్రతిపాదితం॥ సంసారిత్యాసంసారిత్యాదివిరుద్ధస్వభావయోఃకథమేకత్వంసంగచ్ఛతేఇతితస్మిన్
 తిపాదయితుమధ్యాయఆరంభః॥ భూయోషీతి॥ శత్రుప్రథమంపురుషార్థసాధనంబ్రహ్మశ్రీజ్ఞానమాస్తిక్యయన్త
 వ్యైవతి దశకయతి ॥ ధర్మాధర్మాస్థితేత్యాదినా ॥ ౧ ॥ కృష్ణహారతస్సిద్ధప్రమాణవాచిత్యాస్త్రాంతరధర్మాదీనా
 మస్థితజ్ఞానం ఏషామస్థితేషాం యథోక్తపరతత్వజ్ఞానాత్పరంపరయతత్సాధనభూత విజ్ఞాన సంపత్తిరస్త్యేవేత్య
 థాః॥ ౨ ॥ అథబ్రహ్మదీనామసిద్ధత్రోత్తరసూక్త్యేవోత్కృష్టప్రతిపాదనద్వారాపరశివస్వరూపస్యసరితి శయో
 తకృష్ణప్రతిపాదనవ్యాజేనతత్ప్రదాధంకోధయతి॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ ౧౦ ॥ బ్రహ్మశిష్టఇతి ॥ పృథి
 వ్యాదీనిపంచధూతాన్యత్రోత్తరంకారణత్వేనోత్కృష్టాని తేషామధిపాబ్రహ్మశిష్టరుద్రేశ్వరసదాశివాశివంబ్ర
 హ్మమూలకాయస్తేషుత్తరోత్తరముత్కృష్టా ఇత్యర్థః ॥ పృథివ్యాదీనాంబ్రహ్మదయోధిపతయ ఇత్యాగమైరుక్తం॥

శ్చధివ్యంబ్వగ్నివాన్యాకాశాస్తేషామశ్చధిపాన్యసేత్ - బ్రహ్మణంబహుంబుద్రమీశ్వరంబసదాశివమితి - స్వయ
మపింబబ్రహ్మధ్యాయేదశఃశ్రవణేతి || సదాశివేశ్వరశ్రవణేతి || సదాశివాదపితేష్వమితి || ఆకాశాధిపాత్సదా
శివాదపితేజస్సస్వతమోగుణోపాధికాశమహాభూతస్సప్టితిగంహృతివ్యాపారాబ్రహ్మః మరుద్రాదేత్రోత్తరంశ్రే
యాంసత్యథః || పూర్వోక్తానుబ్రహ్మధ్యాభాతికస్సప్త్యాదిహేతవత్తేషాంభేదనోపాదానం-ఏతదేవమూర్త్య
ప్రకం వాయవీయసంహితాయాం నామస్తవేనోపనిష్ఠం || శివోమహేశ్వరశ్చైవరుద్రోవిష్ణుః పితామహః || సం
సారవైద్యస్సర్వజ్ఞఃపరమాత్మేశ్వదాహృతేతి || ౧౮ || ఈశీతారమితి || తమోగుణోపాధికాదుద్రాదపి తతః
ప్రాగఃస్తం సత్యతలలోకాంత్యజాత్యతి || ఈశీణోపాధివిశిష్టం పరశివవైతన్యంశ్రేష్ఠమిత్యథః - ఈశుణంహి
ఈవద్రజఃపరికామయాపంశ్రవ్యస్సపర్యాలోచనం || ౧౯ || తతః ప్రాకారలీనం విశుద్ధసత్వప్రధానమాయోపాధి
కంపరశినవైతన్యమివసర్వజ్ఞస్సహిబ్రహ్మఃష్ట్యావ్యపేక్షయాతరాంపరం || ౨౦ || జగదాకారేణవిరతివ్యయా
ణమాయాధిష్ఠానత్వేనశతారంబంబుత్సప్తపతివంపరశివస్వరూపంప్రాగుక్తానాంబ్రహ్మదీనాంసర్వేషామపి కారణ
త్వాన్యేర్కమిత్యథః || ౨౧ || తస్మాపికారణత్వోపాధివిస్తాత్రతోపికారణత్వోపలక్షణం సచ్చిదానందైకగణం
గుత్పేజివస్వరూపంతతోపాధికాత్సర్వస్తావ్యుత్కృష్టమిత్యథః || ౨౨ || ఇత్థం సర్వోత్కృష్టపతిపాదనవ్యాజే
నాస్తూలమనన్యశ్రీస్వపస్తవశఃమయాపమన్యయమిత్యాది శ్రీభి సర్వధమకారహిత్యేనావగమితంనిరుపాధికంప

శ్రేష్ఠంబ్రహ్మణంబుద్రాదినావిదుః | తేషాంజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేనిశ్చితామతిః || ౧౬ || బ్రహ్మణఃపరమం
సాత్మాద్విష్ణుంజానంతియేజనాః | తేషాంజ్ఞానసంపన్నాఇతిమేనిశ్చితామతిః || ౧౭ || విష్ణోస్తుపరమం
సాత్మాద్రుద్రంజానంతియేజనాః | తేషాంజ్ఞానసంపన్నాఇతిమేనిశ్చితామతిః || ౧౮ || ఈశీతారంప
రంబ్రాహ్మణాంజానంతియేజనాః | తేషాంజ్ఞానసంపన్నాఇతిమేనిశ్చితామతిః || ౧౯ || ఈశీతుర్వేది
జానంతిసర్వజ్ఞంతితరాంపరం | తేషాంజ్ఞానసంపన్నాఇతిమేనిశ్చితామతిః || ౨౦ || కారణంబ్రహ్మసర్వే
షాంశిష్టమితియేజనాః | తేషాంజ్ఞానసంపన్నాఇతిమేనిశ్చితామతిః || ౨౧ || కారణత్వోపలక్షణంబు
సర్వోత్కృష్టంశివమిది | తేషాంజ్ఞానసంపన్నాఇతిమేనిశ్చితామతిః || ౨౨ || అస్తిజీవోననాస్తీతియే
జానంతిప్రమాణతః | తేషాంజ్ఞానసంపన్నాఇతిమేనిశ్చితామతిః || ౨౩ || శహసన్యతయాజీవంబు
జానంతిప్రమాణతః | తేషాంజ్ఞానసంపన్నాఇతిమేనిశ్చితామతిః || ౨౪ || ప్రాణాదన్యతయాత్మానం
యేజానంతిప్రమాణతః | తేషాంజ్ఞానసంపన్నాఇతిమేనిశ్చితామతిః || ౨౫ || ఇంద్రియేభ్యఃపరంజీవం
యేజానంతిప్రమాణతః | తేషాంజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేనిశ్చితామతిః || ౨౬ || మనసోన్యతయా

రం బ్రహ్మతత్వమసీతిహావాక్యేతస్మదేన లక్ష్యం తద్వ్యుత్పాదతం || అథత్వంపదలక్ష్యమపి స్వరూపంశతయతి ||
అసిజీవతి || శూన్యవాదీహిప్రపంచవదత్తనాపిశూన్యత్వంనుతే || తస్యాప్యాత్మనానాత్వోపాధి జగత్పృథితి
భాగంతినిధైమతం తథాచరధిష్ఠానస్సప్తసంపదధికబాధవ్యాసంభవాత్తదధిష్ఠానావధిత్వేనకించితస్వమేష్టవ్యం ||
జగత్పృథివీబాధయోరధిష్ఠానత్వేనావధిత్వేనచ యద్యస్తుపరిశివ్యతే తదస్తాభిరాత్మేత్యవ్యతే || అతోభివబా
ధాన్యధానుపపత్త్యాశూన్యవాదినాప్యాత్మాస్తిత్వంగీకార్యమిత్యథః || ౨౩ || అస్తునామయఃకచ్చిజ్ఞేవాత్మాసతు
శహసరిక్తానాస్తి అచేతనానామఃభూతానాం శహసకారణమేతదవశాన్వైతన్యాభివ్యక్తిరితియేచప్రతిపన్నా లోకా
యతికాస్తాస్మిరాకరోతి || శహసన్యతయేతి || అనుమభిప్రాయః - సుఖత్వదుఃఖత్వాదిజగద్వైచిత్ర్యస్వప్రత్యపా
పమూలత్వాతరూపశహసరిస్వస్వగః సకాదినంచారిణానంగీకారతదసంభవాద్భూతకాద్భూత్యాదైహిక
ప్రజీవసన్యాస్యతిరేకావ్యం భావాన్దేహాతిక్రః పరలోకభాకరశ్చిదాత్మావిద్యతేతిప్రతిపత్తవ్యం || ప్రతిష్ఠా
అస్తిత్వేనోపలబ్ధశ్రవణితత్వాన్విత్వం ప్రతిపాదయతి || కిం చ || జననమరణాదియక్తాదేహాకథంతదహితఆత్మకా
న్తద్రాహిత్యంచాత్మకశ్మూనతే || నజాయతేమియతేవాకదాచిత్ - అజోనిశ్చశ్చాశ్చతోయం పురాణితి || అతి
ఏవభగవాన్పరగదాయణోపేకఆత్మశరీరభావాదిత్యధికగణేనశహసరిక్తాశ్చసద్భూతప్రతిపాదయామాస || తర
ప్రాణాదితి || ప్రాణాపానాదిపంచవృత్త్యాక్రమ్యప్రాణస్యసుమస్తానద్భువేషివిశేషాపలబ్ధభావాత్తదరిక్తవోప
లబ్ధశ్రవణేతి || ౨౪ || ఇంద్రియేభ్యః || చక్షురాదీనాంకరణత్వాత్తేర్పరఃకతా అన్యవేత్త్యథః || ౨౬ ||

బుధ్యహంకారాదీనామపికరణత్వాదేవనాత్మత్వమిత్యాహ || తుణప్రధ్వంసీత్వాదిना || ఆత్మస్వరూపభూతవిజ్ఞానా
ద్యావృతతయైతుంతుణప్రధ్వంసీతివిశేషణం || అత్రవిజ్ఞానమితేనేతీకరణపుష్పత్వానిశ్చయరూపామనోవృత్తిః తు
ణప్రధ్వంసీనీజ్ఞానశబ్దార్థః || ౨౮ || ఆత్మనివయాతదవివిక్తామనోవృత్తిరహంకారస్తన్మూలత్వాత్సంసారావధాన్య
తస్యనుశిఖరూపత్వం || ౨౯ || సంశయితవధాన్యశ్చైతుంతల్లీనాయామనోవృత్తిస్తచ్చిత్తంపితచ్చసంకల్పవికల్పాత్త్వ
కస్యమనసోవృత్తపలక్షణం || ౩౦ || సర్వప్రత్యయితగతి || బుధ్యహంకారాద్యాః కామసంకల్పాద్యాశ్చప్రత్యయావృత్త
యోయస్మిన్నంతఃకరణేతత్సర్వప్రత్యయీత్యర్థః || అంతఃకరణదత్తయస్యస్వరూపముక్తంపంచసారే || పరేణ
ధామ్నాసమనుప్రబుధ్ధామనస్తదాసావపహానుభావా || యదాతుసంకల్పవికల్పవృత్త్యాదాపురనిశ్చినుతేతదా
సా || స్యాద్బుద్ధిసంజ్ఞాచయదాప్రవృత్తిజ్ఞాతారమాత్మనమహంకృతిస్సాన్యత్ || తదాయదాసాత్వభిలీయతేతచ్చిత్తం
చనిర్ధారితవధాన్యమేమేతి || ౩౧ || ఎవందేహాదివృత్తిరిక్తామృత్యాదాత్మేజగత్స్వప్నసుషుప్త్యాఖ్యాన్తానవిశేషా సా
క్షీతయాజానాత్రిసవితాన్యస్యచజాగ్రదాదిస్తానవిశేషసాక్షీత్వమేవామ్నాయతే - సాయమాత్మాచతుష్పాజ్జాగరిత
స్తానోబహిః ప్రజ్ఞస్వప్నస్తానోంతః ప్రజ్ఞస్సమప్తిస్థానవికీర్ణాతగతి || తస్మాయంప్రతిపాదకశ్లోక ఆచార్యకృ
తః || శ్లో || త్రిధామనుయద్బుద్ధ్యాభోక్తాయశ్చపక్షీతః | వైదైతదుభయంయస్తుసమంజానానలిప్యసగతి || న
నుతస్మాత్తనఃసద్భావేప్రమాణమస్తివహ || నచేచ్ఛశవిషాణతుల్యతా || అస్తిచేత్తద్విషయత్వాద్భూతాదివద్దృశ్యత్వాప
త్తిరిత్యతపో || నతద్దృశ్యమితి || ఉపనిషద్యాకృతజనితమనోవృత్తివిషయత్వేనవృత్తివ్యాప్యత్వేనత్యపి స్వయంప్రకా

త్వానంయేజానంతిప్రమాణతః | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేసిశ్చితామతిః || ౨౭ || తుణ
ప్రధ్వంసీనీజ్ఞానాదాత్మానంయేపరంవిదుః | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేసిశ్చితామతిః || ౨౮ || బుధ్యహం
కారతోదేవంయేవిదుభిక్షన్నమాస్తికాః | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేసిశ్చితామతిః || ౨౯ || చిత్రైవస్య
తయాత్మానంయేజానంతిప్రమాణతః | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేసిశ్చితామతిః || ౩౦ || సర్వప్రత్య
యితోదేవంవిభక్తంయేవిదుర్బుధాః | తేపివిజ్ఞానసంపన్నా ఇతిమేసిశ్చితామతిః || ౩౧ || జాగ్రత్స్వ
ప్నసుషుప్త్యాఖ్యాన్తేదధావప్రయంతుయః | సవితాత్మానతద్దృశ్యంవృత్త్యంతస్త్విప్రకల్పితమ్ || ౩౨ || త్రి
ధామసాక్షీణంసత్యజ్ఞోనానందాదిలక్షణం | త్వమహంశబ్దలక్ష్యోధామసక్తంసర్వదోషతః || ౩౩ || జ్ఞాతా
జ్ఞాతద్వయాదన్యతజ్ఞాతాజ్ఞాతస్యభాసః | ప్రమాణభాగితవృత్తీనామగవ్యంతత్ప్రకాశకమ్ || ౩౪ ||

శస్యసాక్షీచైతన్యస్యఫలవ్యాప్యత్వాభావాన్నఘటాదివద్దృశ్యత్వమిత్యర్థః || జగత్స్తుతత్వస్వరూపేమాయయాఽరిక
ల్పితత్వాదధిస్తానప్రకాశేనైవప్రకాశ్యతగతిఫలవ్యాప్యత్వస్యాపితద్భావాద్భూతవ్యాప్యం దృశ్యమితిపుష్పత్వాద్భూ
త్యంభవేతిత్యర్థః || ౩౨ || త్రిధామసాక్షీణమితి || సాక్షీచైతన్యస్యాపిసత్వాదిస్వరూపత్వమాత్మమంత్రార్థకథనప్ర
స్తావేలహంచావృధిచారిత్వాత్తత్త్వభావోనసంశయిత్యాదినాసమ్యక్పిరూపితం || ఈదృగ్విధంయచైతన్యంతదేవ
వహవాక్యేభుతత్వమసిలహంబవప్రీతిత్యాదావంతఃకరణాదివిజ్ఞంచైతన్యవాదకై స్వమహమాదిపదైలాక్ష్యవా
చ్యస్యాధికస్యవాక్యార్థత్వానుపపత్తేః - ఉక్తంహి || వాద్యస్యాధి - స్వవాక్యార్థేసంబంధానుపపత్తితః - తత్సంబంధవ
శక్త్యాప్రాప్తావస్థయల్లక్షణోవ్యతగతి || తచ్చసర్వవ్యపిదోషేషుననక్తం - అసంగోనహిసజ్జతగతిశ్చతే || ౩౩ || జ్ఞాతా
జ్ఞాతేతి || జ్ఞాతవంతఃకరణవృత్త్యావిషయాకృతం - అజ్ఞాతంభావరూపాజ్ఞానేనక్రోడికృతం - తదుభయస్తాద్విలక్ష
ణంపరమాధాత్మోసరవిద్యస్యైరుపాధికస్యస్వప్రకాశస్యతదుభయవిషయత్వాసంభావాత్ - అతఏవమామ్నాయతే ||
ఫలపకారోపనిషది || అన్యదేవతద్వితాదధిఅవిదితాదధీతి || స్వప్రకాశచిదాత్మకత్వాదేవతస్యజ్ఞాతాజ్ఞాతద్వయ
స్యభాసకత్వం || ఉక్తంహి || సర్వంవస్తుజ్ఞాతతయా - జ్ఞాతతయావాసాక్షీచైతన్యవిషయవిశేష - ప్రమాణభ్రాంతిః || కన
చిదుపహితస్యైవఆత్మస్వరూపస్యప్రమాణవిషయత్వాన్నిరుపాధికస్యతదవిషయత్వం || నైవవాచానమసాప్రా
ప్త్యంతకోనవత్తుమేతశ్చతే || ప్రత్యక్షత్ప్రకాశకం || తాసాంప్రమాణాదివృత్తీనాంసాక్షీత్వేనభాసకం - తదుక్తం ||
అంతఃకరణతద్వృత్తిసాక్షీచైతన్యగ్రహణతి || ౩౪ || స్వయంభావగతి || నతత్రసూర్యోభాతినవందతారకంనేమా
విద్యుతోభాంతిమతోయవగ్నిః | తమేవభాంతమనుభాతినర్వంతస్యభాసాసర్వమిదంభాంతిశ్చతే || స్వయంప్రకాశ
మానమిత్యర్థః || నిరధారమాధారరహితంసభగవః కస్త్విప్రకీర్తిత ఇతిస్వేషహిమ్నిప్రకీర్తితగతిశ్చతే ||

ఎవం సమ్యక్స్థితం దేహంతర్వర్తికమాత్మానం యోజనంతి తేపి త్యాదిపూర్వవత్ || ౩౫ || ఇష్టం శోధితౌ తత్త్వం ప
దా తో దశశ్చైత్యో తయో రైక్యం వెదాంతమహావాక్యైః ప్రమాణే ప్రదను కూలై స్తతే శ్చాపవగుతవ్య మిత్యా
హ- ఉక్తలక్షణమితి || ౩౬ || ౩౭ || ఇతి శ్రీమతాగ్రీవిలాసక్రియాశక్తిపరమభక్తశ్రీమత్ప్రభుక పాదాబ్జసేవా
పరాయణోపనిషద్భాగవత ప్రవర్తకనమాధవాచాశ్చేణ విరచితాయాం సూత్రసంహితా తాత్పర్య దీపికాయాం య
జ్ఞవల్క్యవచనం డే ఏకాదశోధ్యాయః- ... *
...

స్వయంభూతునిరాధారం యోజనంతి సునిశ్చితమ్ | తేపిః జ్ఞానసంపన్నా ఇతి మేనిశ్చితామతిః || ౩౫ ||
ఉక్తలక్షణమాత్మానముక్తలక్షణమిశ్వరమ్ | ఎకం పశ్యంతి యే విపాస్త్రగతశ్చ ప్రమాణతః || ౩౬ ||
తథాస్వానుభవేనైవ గురూక్త్యా వప్రమాణతః తవ జ్ఞానసంపన్నా స్త్రీవశ్యపథ యామ్యుహం || ౩౭ ||
అవరహస్యమింద్రియతమయా గురుపరంపరయా వసమాగతం | శ్రుతిభిరీతమాత్మ విశుద్ధయేన పతిత
వ్యుపసజ్జనం సది || ౩౮ || ఇతి శ్రీచక్రం దేవహపురాణే - సూత్రసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం డే.
ఏకాదశోధ్యాయః. *

శ్రీసూత ఉవాచ || భూయోపి జ్ఞానయజ్ఞం తు ప్రవక్ష్యామి సమాసతః | మునయః పరయాభక్త్యా శ్రు
ణతా తీవ శోభనం || ౧ || బ్రహ్మసత్యపరానంద ప్రకాశానంతలక్షణమ్ | అప్రచ్యుతాత్మ భావేన సంస్థి
తం సర్వజైవతమ్ || ౨ || ఆత్మశక్తి సమామోగా దనాద్యంతాద తరీతాత్ | అప్రతీతిమివాభాతి స్వ
యంభూతమపి ద్విజాః || ౩ || సదవ్యసదివ ప్రాజ్ఞాస్స దైకమపి భిన్నవత్ | తాదృశాకార మాపన్న
స్సంసారివావభాసతే || ౪ || బ్రహ్మణో భిన్నరూపేతు చెతనాచేతనాత్మకః | విభాగః కల్పితశ్చక్త్యాన
స్వతః పండితోత్తమాః || ౫ || బ్రహ్మణ్యైతనాకారైకత్వాచేతనాభిదా | సర్వజ్ఞత్వాదికాస్తంబ

పూర్వస్థిన్నధ్యాయేద్యశ్యంతస్త్రిప్రకల్పితమిద్యశ్యప్రపంచస్వయంతగల్పితత్వేన మిత్యాత్వం సూచితం తది
దానిమద్వితీయే పరశివస్వరూపే ప్రపంచస్యాధ్యారోపాపవాదాభ్యాం ప్రతిపాదయితుముపక్రమతే || భూయో
పితి || ౧ || అధిష్ఠానభూతస్య బ్రహ్మణస్తావన్నిరుపాధికం రూపమాహ || బ్రహ్మేతి || సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ-విజ్ఞాన
మానందం బ్రహ్మే శ్రుతే || అఖండైకరసస్య బ్రహ్మణస్స త్యాదిపదాని అన్యతజడదుఃఖాంతవత్స్వ నిరాసేచలక్షణ
సీతి పాక్ష్పితి పాదితం || అప్రచ్యుతాత్మభావేనైతి || అపరిలు ప్రప్రత్యగాత్మత్వేనేత్యధః || అనేన చ బ్రహ్మణో నాత్మ
త్వనిరాసః సర్వజైవత్వేతి || నకవలంతత్వజ్ఞైరాదూర్వక మేవ బ్రహ్మణ ఆత్మభావః-కింతు-తతః ప్రాగపీత్యధః || ౨ || నను
సీతభాస్వరాకారేణ సామాన్యతోజ్ఞాతం నీలపృష్ఠత్రికొణ త్యాదివిశేషాకారేణాజ్ఞాతం వస్తురజతాద్యా రోప్యస్యా
ధిష్ఠానత్వేన దృష్టం || బ్రహ్మతుస్వప్రకాశత్వేన సర్వాత్మనాభాతమితి - కథంతస్యాధిష్ఠానత్వమిత్యత ఆహ || ఆత్మశక్తి
తి || ఆత్మనః శక్తిః స్వస్త్రికైవైతన్యమాత్రే లభితమాయానతుసాంఖ్యాభిమతప్రకృతివత్స్వతంత్రైత్యధః || అనాద్యం
తాదితి || తథావిధమాయాయా ఆత్మనశ్చానాదిత్వాత్తదుభయాశ్రితసంబంధోప్యనాదిః || తత్వజ్ఞాన వ్యతిరేకేణ
మాయాయా అప్యంతవత్స్వరాహిత్యాత్తత్సంబంధోనంతశ్చ కథమిద్యజ్ఞాయాతత్సంబంధః కథం స్వప్రకాశేపరశివస్వ
రూపే సంభవతీతి తత్రాహ || అతకితాదితి || విచారాసహిత్యర్థః - తథావిధమాయా సంబంధవశాత్ స్వప్రకాశ
మపితవ్యమైహాభాతమిద్యజ్ఞాతి || ఆవరణశక్త్యా అవృతత్వాత్ || ౩ || అత ఏవ సదూపమపి అవిద్యమానమిద్యజ్ఞాతమితి || అద్వి
తీయమపినానాదోపాధిసంబంధవశాత్ స్వాధికారవద్భవతి || స్వతోసంసారిత్వేపిత త్రదంతః కరణతాదాత్మ్యాధ్యా
సాత్తాద్యక్త్యమాపన్నంచిన్ద్రాత్రంసంసారివభవతి || అత ఉక్తం వాతికకారైః || అక్షమాభవతః కేయం సాధకత్వప్రకల్ప
నే-కింనపశ్యసి సంసారంతత్రైవాజ్ఞానకల్పితమితి || ౪ || ఎవంచ స్వప్రకాశేపితస్త్రిన్ద్రాయాశక్తి వశాత్ సర్వమపి సం
భావయితుం శక్యమితి తస్యాధిష్ఠానత్వసంభవం ప్రతిపాద్యచేతనాచేతనాత్మకం ద్వివిధం జగదారోపయితుంతస్యాధి
ష్ఠానస్య మాయావశాద్దేవిధ్యమాహ || బ్రహ్మణ్యైతి || అభిన్నైతి అఖండమేవ బ్రహ్మణో రూపే మాయాశక్త్యా సత్త్వగు
ణోపధానేన రజస్తమోగుణోపధానేన చ చేతనాచేతనాత్మకం భాగద్వయం పరికల్పితం || నతు స్వతంత్రైతి || యత ఏ
తన్మా యయేవ తతోపస్వాభావిక ఇత్యధః || ౫ || అథ తయో బ్రహ్మకారయోః కుత్రకస్య పరికల్పనమితి తదుభ
యం విభజ్యదశశ్చయతి || బ్రహ్మణ్యైతనాకార ఇత్యాదినా - సత్త్వగుణస్వప్రకాశకత్వాత్తదుపాధిక ఆకారశ్చేతనా

కారణం జన్మసోస్తద్విపరీతత్వాత్తదుపాధికాకారోచేతనాకారః తద్రచేతనాకారేవిశుద్ధసత్వప్రధానమాయోపాధికమిశ్వరం సర్వజ్ఞమారభ్యస్తంబపర్యంతోభోక్తృప్రపంచమాయయాపరికల్పితః ॥ తతఃభోక్తృమ కర్తవశాత్సుఖిత్వదుఃఖిత్వాతారతమ్యమిశ్వరస్యచ తేషాం నియంతృత్వం నియమ్యత్వాదయశ్చభర్తా ఏతస్యస్వంమాయయైవప్రకల్పితమిత్థం ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ అచేతనాకారేతునియదాదిభూతభౌతికంజగదభావప్యంతతభోగ్యరూపంపరికల్పితం ॥ ఉక్తంహి ॥ తమః ప్రధానఃకేత్రాణాం చిత్ప్రధానశ్చిదత్సనాం ॥ పరఃకారఃతామేతి భావనాసానకమభిరితి ॥ ౮ ॥ జగత్సమీతి ॥ యథాభోక్తృప్రపంచేతద్విజ్ఞప్రపంచేపీఠత్వపాపకర్మాదికం సవకంవ్యవహారవిషయమాయయాపరికల్పితమిత్థం ॥ ౯ ॥ ఎవంప్రపంచాంతగతానాంవణాశ్రమాదినామపిమాయయాపరికల్పితమేనమిథ్యాత్వంసాధయతి-పరస్థైత్యాదినా తద్ధర్మాభివ్యవధర్మాఅశ్రమధర్మాభ్యైత్యం ॥ ౧౦ ॥ నియోజ్యత్వంచేతి ॥ దశావధానామసాధ్యంస్వగతామాయజేతేతివాక్యశ్రవణసమంతరవధికారిణః పురుషస్యమయేదంతతవ్యమితీయన్నియోగబోధ్యత్వంతన్నియోజ్యత్వం ॥ తదుక్తం శారికానాథేన ॥ నియోజ్యఃసచకార్యంయస్యకీయత్యేనబుధ్యతంతి - గురుమతేష్యపూర్వంలిఖః - తదేవశ్రుత్యైవైవసతికృతసాధ్యత్వాతారగ్యంసావత్త్రిపురుషస్య నియోజనాన్నియోగితవివ్యవధిశ్యతే ॥ కృతసాధ్యంప్రధానం- యత్తతారగ్యమభిధీయతేక

పర్యంతమాయయైవతు ॥ ౬ ॥ ఉతరహాశ్చాపకహాశ్చ మాయయాలేమకల్పితాః ॥ నియంతృత్వనియమ్యత్వాద్యాకారాశ్చ ప్రకల్పితాః ॥ ౭ ॥ బ్రహ్మణోచేతనాకారేషహమాయాబలెనతు ॥ మహదాదిజగచ్చూన్యపర్యంతం పరికల్పితం ॥ ౮ ॥ ఉతరహాశ్చాపకహాశ్చ జగత్సమీతిశ్చరాః ॥ కల్పితస్వరముద్రిక్తంవ్యవహారేతుమాయయా ॥ ౯ ॥ వణాశ్రమాశ్రమాప్రావణాసాంకర్యమేవచ ॥ తద్ధర్మాశ్చవిభాగేనమాయయైవప్రకల్పితాః ॥ ౧౦ ॥ నియోజ్యత్వంజగత్తత్వంభోక్తృత్వంచతద్ధైవచ ॥ వణాశ్రమాదినిష్ఠానాం మాయయైవ ప్రకల్పితం ॥ ౧౧ ॥ విధయశ్చవిషేభాశ్చశ్రుతిస్త్యైత్యాదినిష్ఠాః ॥ మాయయాచేవచేవస్యసత్యవత్పరికల్పితాః ॥ ౧౨ ॥ ధర్మాధర్మాతయోగ్యప్రావణలతతానాన్యపి ॥ కల్పితానిమహామోహాబ్బ్రహ్మణోనస్వభావతః ॥ ౧౩ ॥ రాగద్వేషాదయోదోషాశ్చాంతిదాంత్యాదయోగుణాః ॥ అపిమాహేశ్వరంజ్ఞానం మాయయైవ ప్రకల్పితం ॥ ౧౪ ॥ వైదికాస్తాత్రికామాగాఅశ్రంశాస్తధైవచ ॥ స్వతంత్రస్యాంబికాధర్మ మాయయైవప్రకల్పితాః ॥ ౧౫ ॥ యద్యదస్తితయాభాతియద్యన్నాస్తితయాకీధా ॥ తత్తత్సర్వంమహాచేవనాయయైవప్రకల్పితమ్ ॥ ౧౬ ॥ చేతనాచేతనాకారాబ్రహ్మణోయాప్రకల్పితా ॥ తాశివాదన్యతోనస్తస్యమృగధక

ర్యత్యేననియోజ్యంయస్సావత్త్రిసప్తేరయన్నసానియోగితమిమాంసానిష్ఠాత్తైరభిధీయతఇహ శారికానాథేనోక్తత్వతోత్యవత్వంశువిషయాకారభావాపన్నస్యధాత్వథాస్యనిష్ఠాదనద్వారాప్రార్థుర్నిర్వహకత్వంతజ్జగత్సఖభాగిత్వంభోక్తృత్వం ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ ౧౩ ॥ అపిమాహేశ్వరమితి ॥ మహేశ్వరోవిశుద్ధసత్వప్రధానమాయోపాధికస్సర్వజ్ఞస్త్యయత్సర్వగోచరంసరితశయంత్యైవంతవనిమాయయైవపరికల్పితం సస్వరీకామత్వాదిత్యధః ॥ ౧౪ ॥ అథవామహేశ్వరోనిరుపాధికఃపరిశివస్తద్విషయంచేదంతమహావ్యజనితంయద్యత్ప్రజ్ఞానంతవనిమాయయాపరికల్పితం ॥ తద్విపరికల్పితమిస్సవిషయావరణావిద్యాన్నినతయత్త్వమవికతకరజోన్యాయేననివతతే ॥ ౧౫ ॥ అపభ్రంశాకాపాలాదయంయద్యదస్తితి ॥ అపశిష్టభావాభావాత్సర్వంసర్వంజగదపి పరశివస్వరూపేమాయయైవపరికల్పితం ॥ నతుపారమార్థికంసదిత్యధః ॥ ౧౬ ॥ ఇత్థమద్వితీయపరిశివస్వరూపేమాయావశాచేతనాచేతనాత్వకస్యప్రపంచస్య పరికల్పితోక్తేః పరశివస్వరూపవ్యతిరిక్తకారణేతత్సత్తానిరస్తా ॥ తత్రాపిపరికల్పితత్వభిధానాచ్చుక్తిరూప్యాదివదపారమార్థికకస్యవపుక్తం ॥ అశ్వచానితవ్యవహారవిషయత్వాత్తస్యమాయా కల్పితస్యమసిద్ధమిత్యాశంక్యాధిష్ఠానం పరిశివస్వరూపయాధాత్మ్యైజ్ఞానోత్తరకాలంబాధదశనసావ్యేనశుక్తిరూప్యాదివత్తస్యాపి మాయాపరికల్పితత్వమారోపక్రమేదైవసుసమథాయతే ॥ చేతనాచేతనేత్యాదినా ॥ సమ్యగభాసరూపమితి ॥ పరమార్థపర్యలోచనాయామేకమేవాద్వితీయం ॥ మాయామాత్రమిదంధైవతం నేమానానాస్తికించనేత్యాదిశ్రుతిబలాత్పరిశివస్వరూపస్యాద్వితీయత్వే అవగతేతత్రచేతనాచేతనవిభాగో మాయాపరికల్పితవికేవ్యవ్యః

నశివస్వరూపాదన్యత్వేనయుక్తత్యధః || ౧౭ || ఏవం సర్వజ్ఞత్వాదికాభిప్రాయాదాసర్వత్రచాధదర్శనబలేన శివస్వరూపాదన్యతయా పారమార్థికస్వామ్యాగాత్సర్వజ్ఞత్వాదికమపి సర్వంచేతనాచేతనాత్మకం జగత్త్వరూపి మా యయాపరికల్పితమేతేత్యధః || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ఏవం పారమార్థికసర్వస్వాపవాదేన ప్రపంచస్య మాయామయత్వసిద్ధిర్నిత్యత్వంసిద్ధం || ౨౮ || అతః పరశివస్వరూపాదన్యత్వాస్తిత్వవ్యక్తిమత్వంసిద్ధమిత్థాపరంహరిత || అతిశ్లేషి || యస్మిన్మాత్రేతామాయాస్వశక్తిః || ౨౯ || ఇతిశ్రీమాధవాచాశ్లోకం చిత్తాయాం సూతసంహితా తాత్పర్యసిపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం- డే- ద్వాదశోధ్యాయః.

నిరూపణే || ౧౭ || సర్వజ్ఞత్వాదికాభిప్రాయంతాయై ప్రకల్పితాః | తేశివాదన్యతోనిత్యంనసం త్యేవనిరూపణే || ౧౮ || ఉత్కర్షణశ్చ సకర్షణశ్చ యదైవంపరికల్పితం | సోపివైవాస్తిభేదేనశివా త్సర్వజ్ఞిరూపణే || ౧౯ || బ్రహ్మణోచేతనాకారేకత్వసంయజ్జగద్భూతాః | తచ్చవైవాస్తిభేదేన శివాత్సర్వజ్ఞిరూపణే || ౨౦ || ఉత్కర్షణశ్చ సకర్షణశ్చయోజగత్సర్వకల్పితం | సోపివైవాస్తిభేదేనశి వాత్సర్వజ్ఞిరూపణే || ౨౧ || వశాశ్రమాదయోభావామాయాయాదే ప్రకల్పితాః | తేషిశంభోర్న భేదేన సంశిశంభోనిరూపణే || ౨౨ || నియోజ్యత్వాదయోభావామాయాయాదే ప్రకల్పితాః | తేషి శంభోనభేదేన సంశిసర్వజ్ఞిరూపణే || ౨౩ || విధయశ్చ సేధాశ్చ మాయాయాదే ప్రకల్పితాః | తేషి శంభోనభేదేన సంశిసర్వజ్ఞిరూపణే || ౨౪ || ధర్మాధర్మాదిరూపేణ మాయాయాదే ప్రకల్పితాః | తేషిశంభోర్నభేదేన సంశిసర్వజ్ఞిరూపణే || ౨౫ || రాగద్వేషాదిరూపాశ్చ మాయాయాదే ప్రకల్పి తాః | తేషిశంభోర్నభేదేన సంశిసర్వజ్ఞిరూపణే || ౨౬ || వైదికాస్తాంతికామాగాః అపభ్రంశాశ్చ యేద్విజాః | తేషిశంభోర్నభేదేన సంశిసర్వజ్ఞిరూపణే || ౨౭ || యద్యదస్తిశయాద్యన్యాస్తివస్తు మునీశ్వరాః | తత్తచ్చంభోర్నభేదేన విద్యతే సూత్రదర్శనం || ౨౮ || అతశ్చసంక్షేపమమంత్రః శబ్దంజ గత్సమస్తం చిదచిద్విభిన్నం | స్వశక్తిస్సప్తంశివమాత్రమేవనచేవదేవాస్మధగస్తికించిత్ || ఇతిశ్రీసాగం చే మహాపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం- డే- ద్వాదశోధ్యాయః.

ఓమ్ శ్రీ సూత ఉవాచ || భూయోపిజ్ఞేనయజ్ఞంతుప్రవత్సోమసమానతః | గవ్యోద్భవ్యాలవంసూ త్మంత్రః శబ్దంజగదయాద్విజాః || ౧ || చింతాత్రయచూచాయాశ్చక్యాకారేద్విజోత్తమాః | అనన్త

ఏవం మాయా తత్కార్యరూపప్రపంచస్య జ్ఞాననివర్త్యత్వేన మిథ్యాత్వం ప్రసాధ్యసంఘ్రామావాయాః శరణ క్తేరపి పరశివాదన్యత్వశంకయాప్రసక్తం మిథ్యాత్వం నివారయితుముక్తమతే || భూయోపితి || ౧ || మాయైవాస్మ్య పరాశక్తిరితిభ్రమంవ్యవసితంపరస్యాః శక్తేః స్వరూపందర్శయతి || చింతాత్రేత్యాదినా || భోక్తృభోగ్యాత్సర్వస్వ ప్రపంచస్యసనియంతృకస్యస్వప్నేః ప్రాక్ప్రసాదానావధావాత్పరశివస్వరూపమిత్థాత్వేనాత్మకంస్వప్రతిష్ఠంభవతి || తత్స్వరూపేత్యస్తామాయామిత్థాత్వేనాత్మకత్వేనాచప్రాణిగర్భపరిపాకనశాదివిద్వి కల్పితాసంశివశక్తివిభాగస్వాపితచానిమిథావాత్తదభయనాధారణంచింతాత్రమేవాశ్రయతయాస్త్విగోతి || చింతాత్ర రూపః పరశివోపితత్వంబంధనశాతిరంచిన్స్వప్రతిష్ఠతాంవిహాయతదభిముఖోభవతి || నన్వసంగోచాసీసస్యపరావంశ రూపస్యాచిక్రియస్యపరశివస్యమాయావత్త్వంబంధనతో జగత్సృష్ట్యాదిహేతుత్వం- ప్రాణిగర్భణాంపరిపాకవశాదిభి ర్చేన్నతస్యస్వసంప్రత్యక్షత్వాగంత్యాగోతి || స్వభోగాధమిత్యపినయుజ్యతే || తస్మాత్ప్రకామత్వాత్ || నచలిలాధ మిస్యపివయుక్తం || తథాశ్చేగిరివదీ సముద్రాదివైదిత్యగ్రస్థమిథ్యాదివైచిత్యగ్రస్థచప్రతినియమాదాగోతి || వైచిత్త్యం ప్రతినియమస్యపరిపక్యప్రాణిగర్భతారతమ్య హేతుత్వాత్ || నచైతావతా పరశివస్య కర్మచారితం త్యాగినితిః - స్వసంకల్పమిత్రత్వాత్ || జగత్సృష్ట్యాదిలిలోకమావసరేనహేతుకార్యోత్పత్తిరతిప్రసంగహే తురం పుణ్యపాపాదీనాం సుఖదుఃఖాదిహేతుత్వం తదుపభోగ హేతుత్వేన ప్రతినియతప్రపంచనిర్మాణందసంకల్పస్య పరశివస్వమాయావశాల్లిలాయాంప్రవృత్తే || తస్యవస్వసంకల్పస్య సత్యత్వాదిభూతాయ సర్వేవపి బ్రహ్మ కల్పేమ సమానాకారా ఏకస్వప్ర్యాదిలిలోకగోతి || అతఃజగదైవచిత్త్వగ్నిమిత్రస్య పుణ్యపాపాదేరపి స్వసంకల్ప హేతుత్వాత్ జగత్సగోదిలిలాయాం ప్రవృత్తస్య పరశివస్య సత్వాతంత్యగ్భంగః || అతఏవభగవాన్ చాదరా

యః || పరమేశ్వరస్య సృష్ట్యాదిప్రవృత్తౌ రాజాదివర్తనలం లీలైవకారణమితి సూత్రయామాస || లోకవస్తులీలా
 కైవల్యమితి || తథావశిషతక్తుభయరూపసాధారణం చిన్మాత్రమాశ్రితా సా మాయా పురద్వికారాభవతి || శక్య
 ప్రతియోగ్యధీననిరూపణాది విషయత్వాకారేణ తదనధీననిరూపణవిషయత్వాకారేణ || ఏవముపాధిదైవిధ్యాదు
 సధేయ చిన్మాత్రమవిధిధాభిద్యతే || తత్రశక్యప్రతియోగ్యధీననిరూపణా మాయాశక్తిః సలిలపవనాది సమామో
 గపరవశాదుచుచ్చనావస్థస్య బిజస్యయథాంకురావస్థా || తద్దేవప్రాణికర్మపరిపాకవశాదుపచితరూపాయామాయా
 యా జగత్కార్యహేతుభూతాంకురావస్థా సైత్యథః || శక్యప్రతియోగ్యనధీననిరూపణవిషయో మాయాయాఅకా
 రస్తమపహితం చైతన్యంశివః జగదంకురూపిణ్యాశక్త్యా యదవచ్చిన్నంచైతన్యంతస్యయా సంవిద్రూపిణీసాపరా
 శక్తిరిత్యుచ్యతే || అతశ్చ పాధిపరిచ్ఛేదాదైవకన్యైవచిన్మాత్రస్యశివశక్త్యాత్మనావిభాగః-పరమాగ్ధతస్తు చిన్మాత్రత
 యా ఎకత్వమేవైత్యర్థః || తదుక్తమాగమికైః || చిదచిదనుగ్రహహేతోరస్యసిస్సత్కార్యఅద్యక్షన్తేషాం తిచ్చక్రితత్వవభి
 హితమవిభాగాపన్నమస్యైవైతి || తదిదముచ్యతే || చిన్మాత్రాశ్రయమాయాశ్శక్త్యాకారే అనుప్రవిష్టే సతిశివ
 మాహాత్మ్యఖండేతచ్చక్తిరూజావిధౌ విస్తరేణ ప్రపంచితం || యతఃపరశివస్వరూపమేవశక్యప్రతియోగినిరూపణో
 పాధ్యవచ్చిన్నతయాపరాశక్తిస్తస్మాత్సాపిసచ్చిదానందాదిరూపైవైత్యాహ || నిర్వికల్పేత్యాదిహ || ఏకల్పహేతువి
 కేహేతాం నిర్వికేవవస్తునిస్వభావతోవిరహాన్నిర్వికల్పా - స్వయంప్రభాతపరాధీనప్రకాశో సచ్చిదానందాఖండై
 కరసైత్యర్థః || ౨ || సంసారోచ్ఛేదకారిణీతి || సంసారస్య ఉచ్ఛేదఉచ్ఛూలసంతద్దేతుభూతా- పరమేశ్వరః స్వశక్తి
 వశాత్ప్రలుముముత్సూక్ సంసారావ్త్వావయతి || శక్తియయాసశంభుభూక్తౌముక్తౌచ పశుగణస్యాస్యేత్యుక్తత్వాత్ ||

విష్టాయాసంవిన్విర్వికల్పాస్వయంప్రభా || ౨ || సదాకారాపరానందాసంసారోచ్ఛేదకారిణీ | సా
 శివాపరమాదేవీశివాభిన్నాశిదంకతీ || ౩ || జగత్కారణమాపన్నశ్శివోయోముససత్తః || సాత
 స్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయాహీనోనిరథఃకః || ౪ || సర్వజ్ఞత్వంగతోయస్తుశివస్సాత్మాదుపాధినా | సాత
 స్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయాహీనోనిరథఃకః || ౫ || ఈశీత్యత్వంగతోయస్తుశివస్సాత్మాదుపాధినా | సా
 తస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయాహీనోనిరథఃకః || ౬ || యస్తురుద్రత్వమాపన్నశ్శివస్సాత్మాదుపాధినా | సా

యద్వా - బ్రహ్మకారమనోవృత్తవచ్చిన్నైవసంవిత్సంసారనివర్తకత్వర్థః || ఎవంగుణవిశిష్టాసంవిత్తైవశివంకరిస
 ర్వప్రాణీనాంసుఖకారిణీ-అతఎవశివా-శివశబ్దాభిధేయా-వత్ప్రమాణానాంశక్తీనాముపాదానభూతత్వాత్పరమా-స
 ర్వోత్కృష్టా-దేవీశక్యప్రపంచస్యేష్వరీ || శివాభిన్నేతి || అస్యాఃశివస్యచ పరమాగ్ధతః పూర్వోక్తచిన్మాత్రరూపత్వా
 ద్భేదోనాస్తిత్వర్థః || తథావ || శివశక్తిభేదావభాసఎవమిథ్యాసతుప్రపంచవత్సర్వరూపమపీత్యర్థః || ౩ || ఇన్ద్రంసా
 మాన్యరూపిణీం పరాశక్తిం నిరూప్యసైవశక్యవిశేషప్రతియోగినిరూపితాసతీతత్త్వదేవశక్త్యాశ్శక్తికాభవతీత్యాహ ||
 జగదిత్యాదినా || జగత్కారణమితిభావప్రధానతానిదేశః యస్యివః జగత్కారణత్వ మాపన్నః జగదంకురరూ
 పశక్త్యవస్తయత ఉద్భవం జగదాకారవివర్తితవ్యమాణమాయాధిష్ఠానత్వాత్తస్యాపి శివస్యసాపూర్వోక్తా పరశక్తి
 కేవలజగన్నిమాణశక్తిరూపాభవేత్తయతాశక్త్యాంరహితశ్శివోసశ్శక్తిత్వాజ్జగన్నిమాణాసమథేతిత్యర్థః || ఏవము
 త్రరత్రసర్వత్రయోజ్యం || ౪ || శివస్యజగత్కారణావస్థాయాముపాధిభూతామాయాజ్ఞానక్రియా శక్తిసామ్యవతీసా
 యదివిగుర్ధసత్వప్రధానాజ్ఞానశక్త్యాఅధికాస్యాత్తదాతదుపాధికశ్శివస్సర్వజ్ఞోభవతి || ౫ || యదాతుక్రియాశక్త్యాధి
 కాతదాతదుపాధికస్సాత్మాచ్చివఎవస్రప్తవ్యపర్యాలోచనాత్తకస్యేక్షణస్యకతాభవతి || ౬ ||
 ఎతదుక్తంభవతి || ఎకఎవపరశివస్సాత్మాదుపాధివశాత్పంచధాభవతి || అనుద్భూతజ్ఞానక్రియాశక్తికాయామాయా
 తదుపహితః శివఇత్యుచ్యతే || తస్యాఃశక్యప్రతియోగ్యధీననిరూపణోయ ఆకారస్తమపాధికశ్శివశక్తిః యదాసామా
 యాఉద్భూతసమప్రధానజ్ఞానక్రియాశక్తికాతదుపాధికంపరశివస్వరూపంజగత్కారణంజ్ఞానశక్త్యాధిక్యాత్ సర్వజ్ఞఃక్రి
 యాశక్త్యాధిక్యాత్ || ఈశీతేతి || ఏవంవశివస్యావస్థాభేదాత్ ఆగమికైః శుద్ధశాస్త్రానిశివ్యవహీయంతే || తదుక్తం ||
 శుద్ధానిపంచతత్వాన్యాద్యంతేషాంవదంతిశివతత్త్వం | శక్తిస్సదాశివతత్త్వేతేశ్వరవిద్యాఖ్యతత్త్వకేచితి || తేషాంలక్షణ
 మపిత్రైవిక్తం || శివతత్త్వమధివత్స్యే సర్వాథకప్రభవంపరం | అపమేయమనిదేశ్యమనౌపవ్యమనామ
 యత్ || సూక్ష్మంసర్వగతంసత్యంధృవమవ్యయఃశ్వరం | శక్తితత్త్వంతతోజాతంసిస్సత్కారోపరమాత్మనః || ఉద్దేశఃపర

మస్తస్మాదభిన్నంశితశ్చక్షిః । సదాశివంతతస్తత్స్వంక్రియాజ్ఞానసమాంశకం ॥ తస్మిన్విశ్వరసంజ్ఞం స్యాత్సవైవశ్చక్షిః
సమావృతం । క్రియాశక్త్యాపరిక్షీణంజ్ఞానశక్త్యధిక్యతం ॥ విద్యాతత్వమతశ్చైవాత్సవ్యజ్ఞమంత్రనాడుకం క్రియా
శక్త్యంశశబళంజ్ఞానశక్త్యంశహీనకమితి ॥ ఈశీత్యత్వంపరశివస్యాక్షాతం ॥ తదైతత్వబహుస్యాంప్రజాయేయే ॥
తదీతః త్రైకాలంబిచికిషోమాకాయాయాస్సత్వంజస్తమోగుణావిభక్తాభవంతి ॥ తదుపాధికశ్చివో బ్రహ్మవిష్ణురు
ద్రసంజ్ఞైంబభవే ॥ తత్రుద్రస్యబహిస్తమోయైక్తసత్వగుణఉపాధిః ॥ ౭ ॥ సత్వేనావృతంతమోవిష్ణోః ॥ ౮ ॥ బ్రహ్మ
స్తుకేవలంరజః ॥ ౯ ॥ తత్రసత్వాధిక్యాద్రుద్రః పరఃసత్వమాత్రరహితత్వాద్భ్రహ్మస్సకాశాద్భహిః సత్వోపా
ధికోవిష్ణుః శేష్ఠః-ఎవమిదృగ్రూపము పాధ్యాధిక్యంస్వయమేవపదిష్టంసూతగీతాయాంప్రతిపాద్యవ్యతి ॥ తస్యమా
యాగతంసత్వమిత్యాదినా ॥ సదాశివత్వమితి ॥ గుణప్రవిభాగానంతరం శబ్దస్పృశతన్మాత్రరూపాణిసూక్ష్మభూతాని
త్రహేణోత్పద్యంతే ॥ తత్రశబ్దకన్మాత్రోపాధికస్సదాశివః ॥ ౧౦ ॥ స్పృశతన్మాత్రోపాధికశ్చివతఃశ్చక్షుః రూపరసగంధ

తస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౭ ॥ యస్తువిష్ణుత్వమాపన్నశ్చివస్సాత్మాదుపాధినా । సా
తస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౮ ॥ యస్తుబ్రహ్మత్వమాపన్నశ్చివస్సాత్మాదుపాధినా । సా
తస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౯ ॥ సదాశివత్వంయఃప్రాప్తశ్చివస్సాత్మాదుపాధినా । సా
తస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౧౦ ॥ ఈశ్వరత్వంగతోయస్తుశివస్సాత్మాదుపాధినా । సా
తస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౧౧ ॥ హిరణ్యగభఃతాంయస్తుశివస్సాత్మాదుపాధినా ।
సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౧౨ ॥ సూత్రాత్తత్వంతథాణుస్తుశివఃప్రాప్తఉపాధి
నా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౧౩ ॥ విరాడ్రూపంగతోయస్తుశివస్సాత్మాదుపా
ధినా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౧౪ ॥ స్వరాడ్రూపంగతోయస్తుశివస్సాత్మా
దుపాధినా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౧౫ ॥ సప్రచూడ్రూపంగతోయస్తుశివ
స్సాత్మాదుపాధినా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౧౬ ॥ ఇంద్రాదిలోకపాలానాం
రూపంయఃప్రాప్తవాంఛివః । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౧౭ ॥ దేవాదీనాంగ
తోయస్తురూపంశంభురుపాధినా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౧౮ ॥ మనుష్యత్వం
గతోయస్తుశివస్సాత్మాదుపాధినా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౧౯ ॥ తిర్యగాదిస్వ
రూపంయశ్చివఃప్రాప్తఉపాధినా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౨౦ ॥ ఓషధీనాం
స్వరూపంయశ్చివఃప్రాప్తఉపాధినా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౨౧ ॥ వనస్పతీ
నాంరూపంయశ్చివఃప్రాప్తఉపాధినా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౨౨ ॥ భక్ష్య
భోజ్యాదిరూపంయశ్చివఃప్రాప్తఉపాధినా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౨౩ ॥
నదీనదాదిరూపంయశ్చివఃప్రాప్తఉపాధినా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౨౪ ॥
పర్వతాదిస్వరూపంయశ్చివఃప్రాప్తఉపాధినా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥ ౨౫ ॥
సమాద్రరూపంయఃప్రాప్తశ్చివస్సాత్మాదుపాధినా । సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయహీనోనిరథఃకః ॥

తన్మాత్రోపాధికారుద్రవిష్ణుబ్రహ్మణి-రుద్రవిష్ణుబ్రహ్మణామేవభౌతికస్సప్రాణపాదయిత్యత్రపుథజ్ఞోక్తం ॥ ఎకరూ
పాణామప్యూపాధిదైవిత్యాగ్నేదోవిద్యతవచెత్యభిషేత్యవికాదశాధ్యామేఉతరషణప్రతిపాదనసమయేబ్రహ్మద
యోద్విరూపగతాత్మత్వక్తం ॥ ౧౧ ॥ హిరణ్యగభఃత్వమితి ॥ వియదాదిసూక్ష్మభూతగతైఃపంచభిస్సత్వాంశైరారబ్ధం
సమస్త్యంతఃకరణంహిరణ్యగభఃస్యోపాధిః ॥ ౧౨ ॥ తత్రత్యైరజోంశైరారబ్ధః సమష్టిరూపఃప్రాణః సూత్రాత్మనఉ
పాధిః ॥ ౧౩ ॥ విరాడ్రూపమితి ॥ పంచభూతేషుజాతేమతదారబ్ధో బ్రహ్మాండాదిలక్షణః స్థూలప్రపంచోవిరాజఉ
పాధిః ॥ ౧౪ ॥ తదంతగతలింగశరీరంసమష్టిస్వరూపః ॥ ౧౫ ॥ కారణత్వేనశరీరద్వయానుగతమద్యాకృతంసమాజ
ఉపాధిః-ఎతచ్ఛివజ్ఞానాహత్వ్యఖండేవికాదశాధ్యామేవిస్తరేణప్రతిపాదితం ॥ ౧౬ ॥ ఇంద్రాదిలోకపాలానామి
త్యాదాపుపాదయస్సుప్తాః ॥ ౧౭ ॥ దేవాదీనామితి ॥ ఆదిశబ్దాదనురంగంధర్యాదయః ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ తిర్యగాదీతి ॥ ఆది
శబ్దేనపక్షిసరీస్యపాదయః ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ ఇథమేకస్యావనపరశక్తేనా

నావిధశక్తిపతియోగివైచిత్యవశాత్తత్త్వద్విశేషశక్త్యాశ్చనానానాత్వమభిధాయపరమార్థతోద్వితీయసచ్చిదానం
దాదిలక్షణైవేత్యుపసంహరతి॥ ఎషానేత్యాదిసా॥ ఎషాశక్తిజః గతారణత్వాదిరూపేణనానావిధానక్రాంతా ఎ
షాపరమార్థతస్మాక్షణీ సంవిద్రూపితేపరాశక్తిరేవ- యద్యా - సాక్షీసాక్ష్యంనానుప్రసవతి - ఎంమయమపిసాక్ష్య
భూతవికారప్రపంచానంతర్గతత్వాత్సాక్షీణీ-ఉక్తరీత్యాతత్త్వపాధివశాజ్జగతారణత్వాద్యాపన్నస్వశంకరిస్వచ
పరిశివస్యాపితన్తన్నిమాకాణాహేతుతయానుఖకరీ-యద్వా-స్వీకృతలీలావతారస్యవపార్వత్యాత్మనానుఖకరీ - శివ
శక్త్యైరుభయోరపిపరమార్థతస్మిన్వాతరూపత్వాచ్చివస్వరూపాదనతిరిక్తయోచిన్వాత్రయాపిశక్యతయాయుదిశివో
భిన్నస్యాత్తదాచిన్వాత్రాతిరిక్తస్య సర్వస్యమిథ్యాత్వాత్తదితిరిక్తస్వరూపాంతరాభావేన శివోఽస్వరూపోభవేత్త్య
ర్థః॥ ౨౯॥ అరశ్శివశక్త్యైర్భిన్నత్వైర్గతకరీరత్వాత్పరస్పరమచినాభావమాహ॥ నశివేనేతి॥ఎవంశివశక్త్యైర్భిన్నత్వైర్
రూపేణైవత్వంయస్మాత్కారోరీతిఎవజ్ఞేనైత్యర్థః॥ ౩౦॥ ఎతదెవమృతీరేకముఖేనవృథయతి॥ ఉచూశంకరియో
ఽతి॥ ౩౧॥ తిథేవాభ్యామితి॥ జగత్కారణత్వాదిరూపేణసహత్రాసుస్యూతాభ్యాంశివశక్తిభ్యామిత్యర్థః॥ ౩౨॥ తే
భిద్మితి॥శక్తిప్రసాదాదైవైహికఫలోపభోగేనప్రతిబంధకకమత్తుయేసతిముక్త్యపాయభూతాంబ్రహ్మవిద్యామపి

౨౬॥ విద్యుద్రూపంగతోయస్తుశివస్మాదృపాధినా | సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయాహీనానిరధక
కః॥ ౨౭॥ సర్వాకారంగతోయస్తుశివస్మాదృపాధినా | సాతస్యాపిభవేచ్ఛక్తిస్తయాహీనానిర
ధకః॥ ౨౮॥ ఏషాసాసాక్షీణీశక్తిశ్శంకరస్యాపిశంకరీ | శివాభిన్నాతయాహీన శ్శివస్మాదృన్నిరర్థ
కః॥ ౨౯॥ నశివేనవినాశక్తిరేవశక్తిరహితశ్శివః | ఉచూశంకరయోరైక్యం యఃపశ్యతిసపశ్యతి॥ ౩౦॥
ఉచూశంకరయోభేదంయేపశ్యంతినరాధమాః | అధోముఖోద్వహాదస్తై యాగ్యంతి నరకా
ణకవం॥ ౩౧॥ యథామూతాపిశ్చభ్యాంతువధకంతేమానవాభువి | తత్రైవాభ్యామిదంకృత్సంపద
తేనాత్రసంశయః॥ ౩౨॥ ఉషాసతేయేపరమాంసర్వలోకైకమాతరం | తేభీష్టంసకలంయాంతి విద్యాం
ముక్తిప్రదామపి॥ ౩౩॥ పార్వతీపరమాదేవీబ్రహ్మవిద్యాప్రదాయినీ | విశేషేజ్ఞేవజంతూనాం నాత్ర
సందేహకారణం॥ ౩౪॥ ఉష్మీవాగాదిరూపైషాశివాఖలుమునీశ్వరాః | నతఃకీవానయాసర్వమచి
రాదేవసిద్ధ్యతి॥ ౩౫॥ అస్యాపివప్రసాదేనబ్రహ్మాందాద్వివిభూతయః | అనయాఃహితంసర్వమన
దేవనసద్భవత్॥ ౩౬॥ ఎతామేవనమారాధ్యశర్ధయాసహవైదికాః | లభంతేకాంత్యతంసర్వంరాన్య
ధాముఃపుంగవాః॥ ౩౭॥ శైవాభాగవతాస్తైషాముపభేదావలంబినః | అస్యాఽరథనేనైవలభంతే
భీష్పితంఫలం॥ ౩౮॥ నైగుబరాస్తథాబౌద్ధాఅగ్రణుశావలంబినః | అస్యాఽరథనేనైవ లభంతే
భీష్పితంఫలమ్॥ ౩౯॥ యథాయథావిధామేతాంయోవాకోవాదరేణతు | ఆరాధయతి సోభీష్టంలభ
తేఫలమాస్తికాః॥ ౪౦॥ కరుణాసాగరామేతాంయఃపూజయతిశాంకీమ్ | కిన్నసిద్ధ్యతి తస్యైష్టంలభతే

శక్త్యైసాదతోలభతేత్యర్థః॥ తదుక్తమాగమకైః॥ భోగేశకమకాశంవిధాయకీత్యాం శివశ్చక్త్యామోచయ
తి॥ పశూనఖిలాశరదుజ్జైకసిద్ధిస్సదాశంభురీతి॥ ౩౩॥ బహువిద్యాప్రదాయినీతి॥ వయస్సర్వలిక్ష్మప్యాదితి క్వి
తాహంకారాణామగ్నాగ్నిదేహానాంగర్వమపనెతు మాః భూతస్యపరబ్రహ్మణః స్వరూపంయయాదేవ్యాఉప
ప్రసన్నాదేవోబ్రహ్మవిద్యాప్రదాయినీ॥ శ్రూయతేహి॥ తలవకారోపనిషది॥ బ్రహ్మహదేవేభ్యోవిజగ్యే | ఇమ్యుప
క్రన్యంతిస్త్రిన్మవాకాశేష్ట్రీయమాజగామబహుశోభమానాముచాంహ్రేనవతీంతాహోవాచకిమేత్యక్షమితితేబ్ర
హ్మేతిహోవాదేవి॥ ౩౪॥ స్వతరాపావిరోధేనలక్ష్మీవాగాదినానాగూఃత్వస్వీకారస్యోచిశంనిదశఃసమాహ॥ నశి
కీవేవ॥ ౩౫॥ అనయాఃహీనామితి॥ పరమార్థసద్రూపిత్వాఅనయాయదిసర్వంజగద్రహితంస్యాత్తదా సర్వససదేవ
భవేత్తుచ్ఛవశ్శ్చతస్సత్వాభావాత్॥ శ్రుతిశ్చసద్వస్తునిరహేతత్వంప్రతిపాదయతి॥ అసన్నేవసభివతి॥ అసద్భిహ్వా
తిపదచేదితి॥ ౩౬॥ ౩౭॥ ఉపభేదావలంబినః॥ శైవోపభేదాఃపాశుపతాదయః- భాగవతోపభేదాః పాం
రావనైఖానసావయః॥ ౩౮॥ ౩౯॥ యథాయథేతి॥ యస్యదుపాధివిష్ణౌమేతాంశక్తియోకోవ్యగధాతీతస్య
శక్తిదుపాధియోగ్యంతత్త్వలంసిద్ధ్యతీత్యర్థః॥ తద్యధాయథోపాసతేతదేవభవతీఃశ్రుతేః॥ భగవతాప్యైక్యం॥ యో
యోయాంయాంతసుంభక్తశ్చిద్ధయోచిక్షతుమిచ్ఛతి॥ ఇత్యాదీనా - లభతేదతతఃకామూనశ్యంతేన॥ ౪౦॥ ౪౧॥

ఎవం పరిశక్తే మహామానం ప్రదశ్యే పరిపూర్ణ పరిశివస్వరూపే జ్ఞేవ సర్వమను సంధేయం ముముక్షుణ్ణేతి ప్రతి
పాదయతి || శివామేతామిత్యాదినా || చిన్మాత్రాశ్రయ మాయాశక్త్యను ప్రవిష్టాసంవిత్ - శివా - మైవలీలా
విగ్రహధారిణ్యమా-జడవగ్స్య సర్వస్యోపాదానభూతాచిన్మాత్రాశ్రయాయామాయాసాజడశక్తిః || ౪౨ || సర్వ
మితి || ప్రాగుక్తం మాయాతత్కార్యరూపంచేతనాచేతనాత్మకం యత్సర్వం జగత్పరిపూర్ణే పరశివస్వరూపే శుక్త
రజితమివాధ్యస్తం రజతస్యైవ తస్య సర్వస్యాధిష్ఠానవ్యతిరేకణాసత్వాదధిష్ఠాన మాత్రమవశిష్యతే || తథాచాయమ
ధః || యదిదం సర్వం న తత్సర్వమపిత్వ న వచ్చిన్నః || రశివ ఏవేతి వేదాంత మహావాక్య జనితజ్ఞానేన సాక్షాత్కార్యం
స్తదానీమేవ స్వయమగ్ర్యవచ్చిన్నశ్చివోభవతి || జ్ఞానసమకాలమేవముక్తి రితి || పశ్యన్నితి || వతకమానవ్యపచేశా
ధః || శ్రుతావపివిద్యోదయసమకాల మేవపరబ్రహ్మప్రాప్తి రామ్నాత్ || తద్దైవతత్వశ్యన్మసివానుదేశప్రతిస
దే - అహం మనురభవం సూర్యశ్చేతీతి || ౪౩ || ఏతదేవోపపాదయతి || పూర్ణమేవేతి సచ్చిదానందైకరస మాకా
శవత్సర్వగతం పరశివస్వరూపమేవ సర్వేషాం జీవానాం నై జంరూపంత దేవభూతాద్యుపాధివశాదాకాశమివమలిగనత్వ
ప్రధానమాయాశక్త్యా అవచ్చిన్నం సదసర్వగతమివదృశ్యతే || యదాతుముముక్షుస్సాన్విత నోనై జంరూపం గు
రూపదేశతోవేదాంతమహావాక్యలక్షణాత్ప్రమాణా దవగచ్ఛతి || తదాభేద హేతుభూతాం మాయా మగ్ర్యవచ్చి
న్నాత్మైకత్వరూపతయైవ సాక్షాత్కార్యవచ్చేద హేతోరభావాన్ముముక్షోస్స్వకీయమపిరూపం పరిపూర్ణమే

ఫలమాస్తికాః || ౪౦ || శివామేతాముమామేనాం జడశక్తింతద్దైవచ | జడకార్యం జగజ్జీవంతేషాం భేదం
తద్దేవచ || ౪౧ || అన్యచ్ఛాస్తితయాభాతంతథానా స్తీతిశబ్దితమ్ | సర్వం పూర్ణం శివం పశ్యేత్ స్వయం
పూర్ణశ్చివోభవేత్ || ౪౩ || పూర్ణమేవ స్వకం రూప మపూర్ణం భాతిమాయయా | పూర్ణ రూప
తయా మాయాం పశ్యేత్ పూర్ణోభవేత్ స్వయం || ౪౪ || స్వపూర్ణాత్ త్తతిరేకే జగజ్జీవత్వ రాదయః |
న సంతినా స్తిమాయా చ తద్దిశుద్ధాత్మవేదనం || ౪౫ || స్వపూర్ణాత్ శివానంద నిష్ఠా మాసాద్యమాన
వః | తద్దేవలభతేముక్తిం స్వపూర్ణాత్ శివాత్మకీమ్ || ౪౬ || స్వపూర్ణాత్ శివానంద ప్రకాశబలతః
పుమాత్ | స్వచ్ఛందం వతకతేహోకకోవాతస్య నివారకః || ౪౭ || సార్వభౌమాయథారాజాస్వ
చ్ఛందం వతకతేభువి | స్వపూర్ణాత్ శివజ్ఞానీ స్వచ్ఛందం వతకతేతథా || ౪౮ || ప్రతీతమఖిలం యస్య
సాన్విత నాభాసతే స్వయం | సంసార స్తస్య ముక్తిర్వాకథం సిద్ధ్యతియోగినః || ౪౯ || సంసారోవా
పియుక్తిర్వాయస్య భాతి మునీశ్వరాః | తస్యైవ హేనిషేధాశ్చ విభయశ్చ నయోగినః || ౫౦ || స్పృశ్యతే
మృత్తికా విప్రైశ్చందాలై రపి కేవలా | నైవకుంభాదిరూపేణ నీదై నః స్పృశ్యతేయథా || ౫౧ || తథా
బ్రహ్మత్వ నాశ్రయ మనింద్యమపియోగినః | సింద్యానింద్యతయా జ్ఞస్య భాతి సర్వం స్వరూపతః || ౫౨ ||
వైదికోతాకికశ్చాపివ్యవహరస్తుకల్పితః | భేదవిజ్ఞానో మోహాద్భాసతే సనయోగినః || ౫౩ || అత్మ

వభవేదిత్యధః || శ్రుతిరపి చరాచరాత్మకస్య సర్వస్య జగతః పూర్ణావశేషత్వందశ్శక్తిః || శ్రుతిః || పూర్ణమదః పూ
ర్ణమిదం పూర్ణాత్ పూర్ణం ముచ్యతే | పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతేతి || ౪౪ || నను-ఘటస్సక్
పటస్సన్నిత్యాదినా భేదేన ప్రతిపన్నస్య సర్వస్య జగతో మాయాయాశ్చ కథం పరి పూర్ణ శివాత్మకత్వం యోగస్వ
యమపి పరిపూర్ణస్య శివోభవేతి తత్రాహ || స్వపూర్ణేతి || సద్రూపస్య సాన్విత నః కారణ తయాను ప్రవేశో
త్సక్తిః మేవ సత్త్వచేతనే జగతి జీవేత్వ రాదిభేదభిన్న చేతనా చేతనప్రపంచే మాయాయాంచావభాసతేన తతోతి
క్తా లేషాం సత్తాస్తీత్యధః || ౪౫ || అనందనిష్ఠా మితి | అన్యత్సర్వం పరిత్యజ్య తత్స్వరూపానుసంధానే నీత రా మవస్థి
తిః || ౪౬ || ఎవమద్వితీయ పరిపూర్ణ శివాత్మైకస్య నిష్ఠస్య జీవన్ముక్తస్య సాన్విత యథాత్మజ్ఞానేన భేదప్రపంచస్య ని
నత్వాత్తదాశ్రితో బద్ధముక్తాదివ్యవహారో విధిసిషేధాదివ్యవహారశ్చ నా స్తీత్యాహ || స్వపూర్ణాత్ తైత్యాదినా-అనంద
ప్రకాశబలతేతి || నిరితిశయానందస్వరూపావిభావస్తేన బలేన బ్రహ్మం ద్రాదిపదమపి న గణయతీత్యధః || ౪౭ ||
౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || భేదదశ నాదేవవిధినిషేధాదివ్యవహారో నతు జీవన్ముక్త స్యేతి || అత్ర దృష్టాంతముపపాదయతి ||
స్పృశ్యత్యాదినా || యథాఘటశరావాద్యుపాదానభూతాయా మృత్తికాయా యథానీచస్వశాద్దోషాభావః ఘట
శరావాదిరూపేణ విభక్తస్య తత్కార్యవగ్స్య స్పృశేచ్ఛదోషః || ౫౧ || ఎవం కారణబ్రహ్మత్వ నా ఎకరూపం సర్వం వస్తు

తస్మాన్సంధ్యమపి తత్పజ్ఞానరహితస్యభేదదర్శనోన్మాద్యాత్మనాథానతత్త్వభేదః॥ ౫౨॥ ౫౩॥ ౫౪॥ ౫౫॥ ౫౬॥ ॥ నిగద
వ్యాఖ్యాతమన్యత్॥ ... *
ఇతి శ్రీమహాభవచార్యవరచితాయాం- సూతసంహితాతత్త్వగ్రంథీకాయాం - యజ్ఞవల్క్యేభవఖండే-
త్రయోదశోధ్యాయః.

విజ్ఞాననివిప్రాకీకౌనహితైదికః । వ్యవహరస్వతస్సర్వస్సాత్మనాథాతికేవలమ్ ॥ ౫౪॥ అత్త్వ
జ్ఞానసంజ్ఞస్య మహాయజ్ఞస్యవై భవమ్ । కల్పకోటిశతేనాపిమయావత్తుంశక్యతే॥ ౫౫॥ భవంతో
పిమహాభాగామహాదేవప్రసాదతః । మత్త్రైలబ్ధపరిజ్ఞానాఃకృతాథాశ్చనగంశయః॥ ౫౬॥ ఇతిశ్రీ
సాగంధేమహాపురాణే- సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యేభవఖండే- త్రయోదశోధ్యాయః॥

ఓం॥ శ్రీసూతఉవాచ॥ ధూయోపిజ్ఞానయజ్ఞంతుప్రవత్స్యామిసమాసతః । ఇతిపూర్వంమయానా
క్రమశిక్తస్యచిదాస్తికాః॥ ౧॥ ఎకఎవశివస్సాత్మాత్మత్వజ్ఞానాదిలక్షణః । వికారరహితశ్చుద్ధస్వశక్త్యా
పంచధాస్థితః॥ ౨॥ ఈశానశ్చైతత్పూర్వపురుషశ్చైతనువ్రతాః । అఘోరశ్చేషిప్రేంద్రావామదేవ
ఇతిద్విజాః॥ ౩॥ సద్యోజాతఇతిచాజ్ఞానస్వరూపేణభేదినః । తత్రైవంసతీతబ్ధసుసాత్మాదీశానసం
జ్ఞితః॥ ౪॥ స్పృశస్తత్పురుషోరూపమఘోరః పరికీర్తితః । వామదేవోరసఃప్రోక్తాగంధస్సద్యఉదా
హృతః॥ ౫॥ సదాశివేశ్వరోరుద్రోవిష్ణుర్బ్రహ్మచనువ్రతాః । క్రమాచ్ఛబ్దాదిభూతానాంధే
వతాశ్చప్రకీర్తితాః॥ ౬॥ తాశ్చేశానాదయఃప్రోక్తాః క్రమేణైవమునీశ్వరాః । సర్వాణ్యేతాని

జ్యోతిశక్తైఃపరశివస్వరూపానతిరిక్తత్వముపపాద్యసద్యోజాతాదిపంచబ్రహ్మరూపేణయోభేదావభాసః - సోపివ
హారమాధికక ఇతి ప్రతిపాదయితుముక్రమతే॥ ధూయోపీతి॥ ఎకఇతిస్వగతస్వాధిక్రమతభేదయోర్నిరాసః - స
త్వజ్ఞానాదీః॥ ఆదిశబ్దేనానంత్యనుభూతావవివక్షితా॥ వికారరహితఇతి॥ ఉత్పత్తిపరిణామాదిసర్వవిక్రియారహి
తఃకూటస్థితత్వభేదః॥ అతిఎవ॥ శుద్ధోనిమలః - యఎవంలక్షణసాత్మాత్వరశివస్సఎవఎకస్సప్రాగుదీరితశక్త్యా
వస్తాభేదన ఈశానాద్యాత్మనాపంచధావస్థితః॥ తథాహ॥ సర్వశక్తిసామాన్యరూపాయా పరాశక్తిః ప్రాగుదీరిత
స్పష్టిస్థితిసంహృతితిరోధానానుగ్రహలక్షణైశ్చక్యవిశేషేనిరూప్యమాణాస్వయమపి సజ్జనాది విశేష శక్త్యా
త్మనాపంచధానిభక్తాభవతి॥ అతస్సర్వశక్త్యుపాధికంపరశివస్వరూపంచిన్తావ్రమేవస్పష్టిశక్త్యుపాధికంసద్యోజాతః
వాచనశక్త్యుపాధికంవామదేవః సంహారశక్త్యుపాధికమఘోరఃఊర్ధ్వావశక్త్యుపాధికంతత్పురుషఃఅనుగ్రహశ
క్త్యుపాధికంచిన్తావ్రమిశానఃఏవమేకఎవపరశివఃపంచభిరుపాదిభిః పంచధానిభజ్యస్థితత్వభేదః॥ తదుక్తమాగమ
తైః॥ సోనాదిముక్తఎకోవిజ్ఞానఃపంచమంత్రతనుః పంచవిధం తత్కార్యం స్పష్టిస్థితి సంహృతితిరోధావాస్తవ్యదనగ్ర
హకరిణంప్రోక్తంసతతోదితస్యాస్యేతి॥ ౨॥ పంచధావస్థితస్యపరశివస్యస్పష్టిక్రమేణనామోద్దేశఃక్రియతే॥ ఈశాన
శ్చేత్యాదినా॥ సర్వభూతానామిశితత్వాదీశానః-తదుక్తమాగమే॥ ఈశేయనజగత్సర్వంగుణేనోపరివర్తినేతి॥ త
త్పూర్వపురుషశ్చైతదిదిపడంపూర్వయస్యపురుషపదస్యతత్తథా॥ తథాతస్యతస్యశరీరేవససతీతత్పురుషాభిధే
యైతిత్యభేదః॥ తదుక్తం॥ తస్యతస్య వపుర్యాపూస్తస్యాముషతియేనసఇతి॥ ఘోరోనభవతీత్యఘోరః - ఉక్తంతథా
ఘోరః ప్రశాంతోపివాపనిదాహకారకఇతి॥ యద్వా అఘోఘం హరతీత్యఘోరః-తదప్యుక్తం॥ అవయేద్భుక్తి
ముక్త్యభేదంపంచాఘాఘమారణఇతి॥ ధర్మాధర్మకామేభ్యఃప్రతస్తత్వాద్వామస్స చాసోదేవశ్చ తదప్యుక్తం॥
వామప్రవగవామత్వాద్రహస్యంవస్వభావతఇతి॥ ౩॥ యస్తాత్పరమేశ్వరాద్దేవతిర్భజ్త్రనుష్ఠ్యాద్యాఃసంధ్యవస్తరణ
మాత్రాజ్ఞాయంతేసతథోక్తః॥ తదప్యుక్తం॥ సద్యోజానాంమూర్తయస్సంభవంతి యస్యేచ్ఛాతస్తేన సద్యోభిధాన
ఇతి॥ సస్వరూపేణేతి॥ తస్యాక్రియస్వభావత్వాదిత్యభేదః॥ యస్తాదేవంపరశివోమాయాశక్తివశాత్ప్రపంచవిభజ్య
స్థితఃతస్తాతాగర్యభూతేప్రపంచేశబ్ధతన్త్రాదీనియానిపంచసంభ్రయావిభక్తానితానిసర్వాణిపంచబ్రహ్మశక్త్యా
వేత్యాహ॥ తత్రైవమిత్యాదినా॥ ౪॥ ౫॥ శబ్దాదిభూతానామితి॥ తన్త్రాత్రరూపాణాముదాహృతానాం యదాది
సూక్ష్మభూతానాం సదాశివాదయః క్రమేణ దేవతాఇతిత్యభేదః॥ ౬॥ తేపిఈశానాద్యాత్మకావేవత్యాహృతాశ్చేతి॥
సర్వాణ్యేతానీతి॥ సదాశివాద్యధిష్ఠానశబ్దతన్త్రాత్రాద్యాత్మకాని ఈశానాది పంచబ్రహ్మశివఎవ॥ త

యాశ్చైవశాశ్వరీకల్పిత త్యాన్నతతోతిరిక్తానీత్యధః॥ ౭॥ ఎవమేతానిశివాత్మనాసాక్షాత్కుర్వన్ సద్యఏవ సంసారాన్ముక్తిం పరిత్యజ్యధః॥ ఎవముత్తరగ్రహస్యక్రయోజ్యం॥ ఎవమూతపతి ॥ స్వేతగపృథివ్యాదిభూతాపేతియాఆకాశస్యపితృత్యాన్నహాధూతత్వం॥ ఉక్తంహి॥ సూక్ష్మతావ్యాపితేజైయేధూమ్యాదెరుత్తరొత్తరమితి॥ ౮॥ అనంతశివేతి॥ అనంతశివః అపరిచ్ఛిన్నశివః సదాశివఇత్యధః॥ అనంతశివాదయశ్చస్తూలభూతానామధిస్తాత్మదేవతాః తస్య క్తం - సగ్వజ్జ్ఞానోత్తరే ॥ ౯॥ బ్రహ్మవిష్ణుశ్చరుద్రశ్చానంతేశశ్చసదాశివః । పృథివ్యాదిమతత్వేషుక్రమాత్తత్వాదివాస్థితాశితి ॥ ౧౦ ॥ ఎతానీతి ॥ సర్వతపూర్వవద్యోజ్యం ॥ ౧౧ ॥ శ్రోత్రమిశానఇతి॥ వియదాదిభూతపంచకగతిసత్వాంజేరారభానిశ్రోత్రాదీనిం ద్రియాణి తేషామధిపాదిగాదయః॥ దిశః శ్రోత్రం భూత్వాకణౌప్రాణశన్నాదిద్యౌశ్చతుర్భూత్యాపిణీ॥ పావిత్రాద్యాది॥ అతఏవతత్వసారేప్యక్తం - శ్రోత్రమధ్యాత్మశ్రోతవ్యమధిభూతందిశస్త్రత్రాధిదైవతం - త్వగధ్యాత్మంస్పృష్టవ్యమధిభూతం వాయుస్త్రత్రాధిదైవతం - చక్షుః ధ్యాత్మంద్రవ్యమధిభూతం సూక్ష్మస్త్రత్రాధిదైవతం - జీవ్యధ్యాత్మంరసయితవ్యమధిభూతం మరుస్త్రత్రాధిదైవతం ॥ భూగమధ్యాత్మ

విషేంద్రాశ్చివవసంశయః॥ ౭॥ ఎతానిశివరూపేణపశ్యన్తుచ్యేతబంధనాత్ । ఆకాశాఖ్యంమహాభూతమిశానః పరికీర్తితః ॥ ౮ ॥ వాయుస్తప్తురుషాజ్జయోవహ్నిశ్చాఘోరతురితః । అంభోవామస్తథామామస్సద్యోజాతః ప్రకీర్తితః ॥ ౯ ॥ అనంతశివసంజ్ఞశ్చతథానంతేశ్వరాభిధః । కాలాగ్నిరుద్రోవిప్రేంద్రాస్తథానారాయణాభిధః॥ ౧౦॥ బ్రహ్మచతుర్ముఖస్సాక్షాదాకాశాదేస్తుదేవతాః॥ ఎతానిశివరూపేణపశ్యన్తుచ్యేతబంధనాత్॥ ౧౧॥ శ్రోత్రమిశానఏవస్యాత్మవృత్తతురుషస్త్యుతః । చక్షుశ్చాఘోరఏవస్యాజ్జీహ్వవామస్సమీరితః॥ ౧౨॥ ఘ్రాణంసద్యస్సమాఖ్యాతః క్రమాత్తానాంమునీశ్వరాః । దిగ్వాయాదిత్యవరుణపృథివ్యాఖ్యాస్తుదేవతాః॥ ౧౩ ॥ ఎతానిశివరూపేణపశ్యన్తుచ్యేతబంధనాత్ । పాదతుశానఏవస్యాత్వాణీస్త్యతురుషస్త్యుతః॥ ౧౪॥ పాగఘోరఇతిప్రాక్తాహ్యుపస్థావామతురితః । పాయుస్సద్యఇతిప్రాక్తస్సాక్షాద్దేవదంతపారగైః॥ ౧౫॥ త్రివిక్రమస్తథాచంద్రోవహ్నిశ్చేవప్రజాపతిః । మిత్రశ్చమునిశాదూకలాః క్రమాత్తానాంచదేవతాః॥ ౧౬ ॥ ఎతానిశివరూపేణపశ్యన్తుచ్యేతబంధనాత్ । మనశానఏవస్యాద్బుద్ధిస్త్యతురుషస్త్యుతః॥ ౧౭ ॥ అహంకారస్త్యఘోరస్సాచిత్తంవామస్సమీరితమ్ । ఏషాంచకారణంవిపా్రాంతఃకరణసంజ్ఞితమ్॥ ౧౮ ॥ సద్యోజాతఇతిప్రాక్తంసర్వవేదార్థపారగైః । మనసోదేవతాచంద్రోబుద్ధిర్వాచస్తతస్తథా॥ ౧౯ ॥ అహంకారస్యకాలాగ్నిరుద్రఃకాలహరోషవా । చిత్రస్యదేవతాదేవిశివాంతఃకరణస్యతు॥ ౨౦॥ హిరణ్యగర్భోభగవాన్దేవతామునిపుంగవాః । ఏతానిశివరూపేణపశ్యన్తుచ్యేతబంధనాత్॥ ౨౧॥ ప్రాణశానఏవస్యాదపానఃపురుషస్త్యుతః॥ వ్యానాఘోరస్తథోదానావామదేవస్సమీరితః॥ ౨౨॥ సమానస్సద్యఏవస్యాత్మాత్మాకాంతానిలః । విశిష్టోవిశ్వస్పష్టిశ్చపిశ్వయోనిరజోజయః॥ ౨౩ ॥

భూతవ్యమధిభూతంపృథీవిత్రత్రాధిదైవతమితి॥ ౧౨॥ ౧౩॥ పాదతుశానఇతి ॥ పాదపాణివాగుపస్థాపాయూరూపాణిదకమేంద్రియాణిఆకాశాదిభూతపంచకగతరజొంజైః క్రమేణారబ్ధత్వాదీశానాత్మకానీత్యధః॥ త్రివిక్రమాదయస్తేషామధిదేవతాః॥ అగ్నివాగ్భూత్వాముఖంప్రావిత్రాదిత్యాదిశ్రుతేః ॥ తత్వోపదేశసారేప్యక్తం ॥ పాదపధ్యాత్మం గంతవ్యమధిభూతం । విష్ణుస్త్రత్రాధిదైవతం ॥ హస్తావధ్యాత్మమదాతవ్యమధిభూతం ఇంద్రస్త్రత్రాధిదైవతం । వాగధ్యాత్మం వక్తవ్యమధిభూతం । అగ్నిస్త్రత్రాధిదైవతం । గుహ్యమధ్యాత్మం ఆనందయితవ్యమధిభూతం ప్రజాపతిస్త్రత్రాధిదైవతం । పాయురధ్యాత్మం విసజ్జయితవ్యమధిభూతం । మిత్రస్త్రత్రాధిదైవతమితి ॥ ౧౪ ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ మనశానఇత్యాది - మన ఆధ్యాత్మతస్సోంతఃకరణవృత్తయః స్మృతిమదంతఃకరణంచేత్యేతాన్యపిశానాద్యాత్మకాని తేషాం చంద్రదాదయోధిదేవతాః చంద్రమామనోభూత్వా హృదయంప్రావిత్రాదిత్యాదిశ్రుతేః ॥ తత్వోపదేశసారేప్యక్తం॥ మనోధ్యాత్మం మంతవ్యమధిభూతంచంద్రస్త్రత్రాధిదైవతం ॥ బుద్ధిరధ్యాత్మంబోధవ్యమధిభూతం బ్రహ్మత్రత్రాధిదైవతం॥ అహంకారోధ్యాత్మమహంకతవ్యమధిభూతంరుద్రస్త్రత్రాధిదైవతమిత్యాది॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥ ౨౫॥ భూమానివృత్తిరితి ॥ కముభోగోనివర్త్యతే

అన యేతివ్యతిః అచేతనానతత్వాన్యతిలఘుపురుషతత్వప్రక షేణస్థాప్యంతే అనయేతిప్రతిష్ఠా|మాయాతత్కార్యవిముక్తమాత్మసంయయావైత్తిసావిద్యా|మలమాయాకమకలతగుప్త్యపాశజాలస్యోపశమోయయాసాశాంతిః || ౨౬|| ఈదృశీంశాంతిమప్యతిక్రమ్యాద్విత్తీయసచ్చిదానందైక పరశివస్వరూపబోధహేతుత్వాత్ శాంత్యతీతా - తథాచోక్తమాగమికైః || యయాదౌపాధికవేతత్వే కమభోగోనివత్వత్లే || నివృత్తిస్సాకలాజ్ఞేయాప్రతిష్ఠాకథ్యతేధునా|| శివరాగానురక్తాత్మాస్థాప్యతేహారుషేయయా|| సాప్రతిష్ఠాకలాజ్ఞేయాతతోవిద్యానిగద్యతే|| మాయాకాగ్యవివేకేనవైత్తివిద్యాపదంయయా|| సాకలాపరమాజ్ఞేయావిద్యాజ్ఞానక్రియాత్మికా || మలమాయావికారౌఘశాంతిఃపుంసఃపునర్యయా|| సాకలాశాంతిరిత్యుక్తాసాధికారాస్పదంపదం| శాంత్యతీతఃలాదైవతనిర్వాణానందబోధదేతి|| పుష్కతక్రమేణేతి||శాంత్యతీతాదిక్రమేణేశానాత్మికేత్యధః|| ౨౭|| స్పందనైవైతి||స్పందశ్చలశమాత్రముత్తరోత్తరముపచితాస్పందవస్థావిశేషాః పరిస్పందాదయః|| ౨౮|| ౨౯|| ఛాదకమితి||దృష్టిప్రతిబంధమాత్రంఛాదకం|తస్యైవక్రమేణోపచితావస్థాబాధకాదయః || ౩౦|| ౩౧||అన్యాయానితి||ప్రాణగత్యాదీని|| ఎవంపంచధావస్థితస్యసర్వస్యజగతఃపంచబ్రహ్మత్వకత్వాదేకవైశ్వానరపరశివస్వమాయయాపంచబ్రహ్మత్వనావస్థానాన్తాయాసహితంతత్సర్వం శివస్వరూపా

క్రమేణదేవతాః|ప్రాక్తాపాణాదీనాంమునీశ్వరాః|ఎతానిశివరూపేణపశ్యన్తుచ్యేతబంధనాత్ || ౨౮|| పృథివ్యాదిషుభూతేమయోగుణస్సత్యసంజ్ఞితః | సక్రమేణనివృత్త్యాది కలాసంజ్ఞైముప్రేతః|| ౨౯ || భూమానివృత్తివిప్రేంద్రాః ప్రతిష్ఠాపయన్తితా| విద్యావహ్నోతథాశాంతిర్వాయావ్యోమ్ని మునీశ్వరాః|| ౩౦ || శాంత్యతీతకలాచైతావృత్తక్రమేణమునీశ్వరాః | భవంతిపంచబ్రహ్మణితథాభూతేషుపంచను|| ౩౧|| స్థితోరజోగుణోవిప్రాప్రకాశాదిక్రమేణచ | స్పందనైవపరిస్పందః ప్రక్రమఃపరిశీలనః|| ౩౨|| ప్రచారయేతివిద్యద్భిః కథితాఃపంచచక్రియాః | ఎతానిపంచబ్రహ్మణిభవంతిమునిసత్తమాః || ౩౩ || తథాభూతేషుసర్వేషుసస్థితస్తుతమోగుణః | ఛాదకంచాదకంముగ్ధంనొదకంభంజకంభజేత్ || ౩౪ || ఎతానిచతథాపంచ బ్రహ్మణిమునిసత్తమాః | ఏతానిశివరూపేణ పశ్యన్తుచ్యేతబంధనాత్|| ౩౫|| అన్యాయానివిప్రేంద్రాః పంచధాసంస్థితానిచ| తానిచబ్రహ్మణాఃపంచబ్రహ్మణిస్త్వర్పసంశయః|| ౩౬|| పంచబ్రహ్మతయాభిన్నంజగత్సర్వంచరాచరం | శివరూపేణసంపశ్యన్తుచ్యతేభవబంధనాత్|| ౩౭ || మాయయైవశివస్సాత్మాత్మంచధాసమవస్థితః | సాశివస్యసదామాయాసర్వదుఃఖుటకారిణీ|| ౩౮|| ఎతమాత్మికయాబ్రహ్మమాయాయాకారణంభవేత్ |తత్సర్వంద తథాన్యేషాంనియంతృత్వసిరూపణే|| ౩౯|| వస్తుతత్సంఘరానందస్సత్యస్సంపూర్ణచిద్వనః | మాయయా మోహితామత్యాస్తంభేదేనవిదుర్బుధాః || ౪౦|| దాసోహమితిసంమోహస్తతస్సోహమితిభ్రమః | అహంసత్వతీతంమోహస్తస్తాత్మిణి పరిత్యజేత్ || ౪౧ || నిర్భేదేనిర్మలైనిత్యే నిరాధారేనిరంజనే|

నతిరేకేణసాత్మాతుర్వక్రమక్రొభవేదిత్యధః|| ౪౨|| ౪౩||నన్వవిక్రియాసంగోదాసీనఃపరశివఃకథంమాయావశాత్పంచబ్రహ్మత్వనాజగదాత్మకస్సాన్యదితత్రాహ||సేతి||సర్వదుఃఖుటికారిణీతి|| యత్సవప్రకారేణదుఃఖుటంతద్ధుటనఘవాస్యాశ్శీలమతోనోక్తదోషిత్యధః|| ౪౪||ఎవమాత్మికయేతి||యతోవాగ్విజ్ఞానిభూతానిజాయంతగతి||పరశివస్వరూపస్యయజ్జగత్కారణత్వం || బహుస్యాంప్రజాయేయేతి సర్వస్యోపాదానత్వేనయత్సర్వజగదాత్మికత్వంవిశుద్ధసత్త్వప్రధానమాయోపాధివశాజ్జగన్నియంతృత్వంతత్సర్వదుఃఖుటితఘటనసామధ్యాయామాయాయాఃసంబంధబలాదేవ- పరమాధఃనిరూపణేతునైవకించిదిత్యధః|| ౪౫|| కుతోనేత్యత ఆహ|| వస్తుతత్వతి|| శంఘరానందైకసత్త్విత్యధః|| ౪౬ || దాసోహమితిభేదస్య మాయామయత్వాన్నివశ్యతయాతమపేక్షమాణఃసాహమహంసత్వతి జీవబ్రహ్మైక్యానుభవస్వరూపోయోముముతోవ్యవహారఃసోపి | దాసోహమితివజ్ఞానపరికల్పితఎవ తత్త్వాత్సర్వం పరిత్యజ్యకేవలస్వాత్మనానుసంభేయమిత్యధః|| ౪౭||కుతగిత్యత ఆహ||నిభేదగతి||నిగతోయస్తాద్భేదఃసనిభేదఃపరశివః|అతస్తస్మిన్నేదాశితవ్యవహారోనయుక్తగిత్యధః|| కుతోనిభేదగిత్యత ఆహ||నిర్మలగతి||కుతశ్చిద్ధమణోహికశ్చిద్ధర్మీభిద్యతే- యథాఘటాత్పటోభిన్నగతి || నైవంతస్మిన్దేహకృతమాలిన్యాత్మకోధమోస్తి - అస్మాదలమనన్వహాస్యమితి సర్వధర్మనిషేధశ్రుతేః || అతస్తస్మిన్దేహోనయుక్తగిత్యధః || భవేదేవంయద్యసానిధర్మక

స్వాత్మజ్ఞానముజ్యోతిశ్యతామా॥ నిత్యభి॥ సధర్మకత్వంహానిత్యత్వేనోపపద్యతే॥ ఉపయన్తుపయన్తధర్మోనికరో
తిహిధర్మణమితిన్యాయాత్ ఉపయదపయద్ధమకవతాంఘటపటాదీనామనిత్యత్వదర్శనాత్ ॥ అతఏవభగవాన్బుద్ధ
రాయః॥ అకాశాదీనామనిత్యత్వం ప్రతపాదయన్ సూత్రయామాస ॥ యావద్వికారంతువిభాగోలోకవదితీ ॥
నిత్యత్వంవాకథమిత్యతామా ॥ నిరాధారభి॥ యస్తాత్పరమేశ్వరస్యాధారాంతరంనాస్తి॥ సోభగవః కస్త్రిప్రశస్తిత
భిస్సేమహిమ్నీతి ॥ స్వమహిమ్నప్రతిష్ఠితత్వశ్రుతే॥ తస్మాన్నిత్యః॥ మృత్తంత్యాదిసమవాయికారణలక్షణేఆధారాం
తరెసమవతానామేవఘటపటాదీనామనిత్యత్వదశనాద్భద్రేతత్సర్వం ప్రపంచజాతం మాయావశాత్స్వక్రియతే ॥
ఎవంపరమేశ్వరోపిస్వీక్రియతామితి తత్రాహ ॥ నిరంజనభి॥ అంజనం మాయాతతాగ్ర్యంయస్తాత్పరమాధఃతస్త
ద్రసీతఃపరశివస్తస్తాత్స్వీకృతశ్చిదవివ్యవహారోనయుక్తత్యధః ॥ శ్రూయతేహి ॥ నిష్కలం నిష్క్రియం శాంతం
నిరవద్యం నిరంజనమితి ॥ ౩౮ ॥ అజ్ఞానమాయోథమితి ॥ స్వరూపాజ్ఞానాత్మికాయామాయాతస్యాస్సకాశాత్తదుష్టిత
మిత్యధః॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ స్వశక్తైరితి ॥ స్వకీయాచిచ్ఛక్తిస్వశక్తిఃపూన్యస్యవతి॥ సాక్షీచైతన్యమితియావత్ ॥
అసంగోదాసీనే తస్త్రిసంసారాపాదకత్వాద్దురాత్మానః శత్రవోరాగాదయస్తైషాంభేదేనైవేదాంతజనితజ్ఞానమేవకే
వలమాయుధమిత్యర్థః ॥ ౪౨ ॥ ౪౩ ॥ స్వతభి॥ సర్వంజగత్స్వతః స్వాత్మనఏవాపాదానకారణాత్ నిమిత్తకార
ణమపినాన్యదిత్యాహ ॥ స్వయమితి ॥ స్వాత్మనేత్యధః ॥ మాయావశాత్స్వయమేవ స్వాత్మనైవవిభజ్యసిద్ధంవిష్ణ
మ్ ॥ పరమేశ్వరోహి సర్వస్యజగతో నిమిత్తముపాదానంచ ॥ సోకామయతేతి ॥ స్రష్టవ్య పర్యాలోచనస్య శ్రుత

దాసస్సోహమహంసోపిత్యాత్మన్యైవకథంభవేత్ ॥ ౩౮ ॥ తస్మాదజ్ఞానమాయోథమిదంసర్వం జగద్భు
ధాః ॥ తద్వివేకప్రదీపేనశివంపశ్యన్వముచ్యతే ॥ ౩౯ ॥ వివేకాలోకమాస్తస్యజ్ఞానమాగేణగచ్ఛతః॥
స్వాత్మముక్తిగృహప్రాప్తిస్సిద్ధ్యత్యేవాచిరేణతు ॥ ౪౦ ॥ సంసారాణామమగ్నానాం జంతూనామవి
వేకినామ్ ॥ అగతీనాంగతిస్సాత్మాద్భానమేవహికేవలమ్ ॥ ౪౧ ॥ స్వశక్తైశ్చ శ్రుభూతానాం రాగాదీనాం
దురాత్మనామ్ ॥ భేదనైవదనంశక్త్రంకేవలంఖలునేతరత్ ॥ ౪౨ ॥ సంసారదుఃఖతప్తానామాత్మజ్ఞా
నామృతాంభసా ॥ తాపశాంతిర్నచాన్యేనసత్యమేవనసంశయః ॥ ౪౩ ॥ స్వతస్సిద్ధంస్వయంసవంజ
గత్స్వేనప్రకాశితం ॥ స్వస్వరూపతయాబుద్ధ్యాతదత్తిచ్ఛాత్మనాస్వయం ॥ ౪౪ ॥ యథాసువణంరు
చికంస్మజతిగ్రసతేస్వయమ్ ॥ తథాశంభురిదంసర్వంస్పృశగ్రసతేస్వయమ్ ॥ ౪౫ ॥ యథోణాభి
స్సృజతి తత్తుంగృహ్లాతిచస్వయం ॥ తథాశంభురిదంసర్వంస్పృష్టాచగ్రసతేస్వయం ॥ ౪౬ ॥ భూమి
స్సృజతిగృహ్లాతియథౌవధిచనస్సతీత్ ॥ తథాశంభురిదంసర్వంస్పృష్టాచగ్రసతేస్వయమ్ ॥ ౪౭ ॥ స్వయ

త్వామృతాలవన్నిమిత్తకాతలత్వం॥ బహుస్యాంప్రజాయేయేతి ॥ స్వాత్మనఏవబహుభవనస్య శ్రుతేరుపాదానత్వం
తదాత్మనగ్ స్వయమకురుతేతివ శ్రూయతే॥ బాదరాయణోప్యభిన్ననిమిత్తాదానరూపత్వం బ్రహ్మణస్సూత్రయా
మాస ॥ ప్రకృతిశ్చప్రతిజ్ఞైద్వస్తాంతానుపరోధాదితి ॥ తథావ స్వనిమిత్తకంస్వోపాదానకం జగత్ప్రతీతిసమయేపి
స్వరూపచైతన్యేనైవ ప్రకాశితం ॥ ఎవంమాయావశాచ్ఛిత్తాతస్వరూపేపరమాత్మనిప్రతీయ మానంజగత్స్వరూ
పతయాబుద్ధ్యాస్వస్వాత్మనః స్వరూపమేవసర్వం జగన్నతతోతిరిక్తమస్తి మాయామయత్వాదిత్యవగమ్య స్వయమేవ
స్వాత్మనాతత్సర్వమితి ఉపసంహరతి ॥ అయమథః స్వాత్మనః స్వస్వాత్మస్త్రిశైవ అధిష్ఠానైస్వావిద్యయా సృష్టి
సమయేపరికల్పితం స్థితిసమయేపి స్వస్వరూప ప్రకాశేనైవప్రకాశితం ॥ సర్వం జగత్స్వరూపయాధాత్మ్యజ్ఞానే
నతదవిద్యానివృత్తావారోప్యస్య జగతోధిష్ఠానావశేషాత్స్వస్వాత్మనా స్వయమేవ గ్రసతభి వ్యవదేశః ॥ ౪౪ ॥
తత్రదృష్టాంతః ॥ యథాసువణంమితి॥ సువణేనారభ్యస్య రుచకకటకాడః పునర్విలోపనైసతి కారణభూతంసువర్ణ
మాత్రమేవయథావశిష్యతే ॥ తద్వత్పరమేశ్వరోపిస్వస్మాచ్ఛైతనాచేతనాత్మకమిదం సర్వంజగత్స్వయమేవ సృజతి
స్వస్వరూపానతిరిక్తత్వేనవిలాపయతిచ॥ ౪౫ ॥ కారణాంతరనిరపేక్షాత్పరమేశ్వరాజ్ఞకదుత్పత్తైనిదశనమాహ॥
యథోణాభిరితి॥ ౪౬ ॥ ఎకర్మాపాత్పరమాత్మనోనానారూపకార్యోత్పత్తైద్దృష్టాంతః - భూమిస్సృజతీతి॥ శ్రు
తిశ్చభవతి ॥ యథోణాభిస్సృజతే గృహ్లాదేవ యథా పృథివ్యామోషధయ స్సంభవతి ॥ యథాసతః పురుషా
త్కేళలోమాని తథాక్షరాత్సంభవతీహవిశ్వమితి ॥ ౪౭ ॥ ఎవంసృష్టస్యజగతస్సాన్నివిద్యామాత్రమూలశ్చేన విధ్యా

త్వంప్రతిపాదయతి || స్వయమేవయథాస్వప్నమితి || ౪౮ || తత్రనిదశశానంస్వస్వప్నభిః || నిద్రాదోషేణ స్వస్తిన్వరి
కల్పితస్వప్నప్రపంచస్వప్నస్వప్నస్వప్నప్రబోధేననిద్రానివృత్తైస్వాత్మమాత్రమేవభవతి || నతతోతిరేకేణదృశ్యతే | ఎవ
మేవస్వస్తిస్సచ్చిదానందరూపేతివిద్యాకల్పితప్రపంచోపిస్వాత్మయాథాత్మ్యసాక్షాత్కారజ్ఞానేనస్వావిద్యానివృ
త్తైస్వాత్మస్యవలీయతేనతోతిరిక్తత్యథః || ౪౯ || ప్రత్యక్షభ్రమసిద్ధిఃప్రపంచః | ప్రత్యక్షబాధకజ్ఞానేననివతః | తేనహీ
దంరజితమిత్రమోధిష్ఠానశుక్తియాథాత్మ్యసాక్షాత్కారమంతరేణవాక్యశతేనాప్యపనేతుంశక్యత్యభిప్రేత్యా
హ || స్వానుభవేనేతి || స్వాత్మయాథాత్మ్యసాక్షాత్కారేణేత్యథః || ౫౦ || లోకవాసనయేతి || స్వర్గాదిలోకవిషయాపుణ్య
పాప్రప్రయుక్తవాసనాలోకవాసనా || శాస్త్రేస్వభినివేశ్యాస్త్రువాసనా || దేహపోషణార్థః స్త్రీన్నపానాదిదేహ
వాసనా || ౫౧ || ఉత్పన్నేపితత్వజ్ఞానేముక్తిఃకుతశ్చి తాగరణాత్ప్రతిబద్ధతే-అతఏవాహభగవాన్పాదరాయణః || అప్రస్తు
తప్రతిబంధేతద్దశానాదితి || సచప్రతిబంధఃపరమేశ్వరప్రసాదరాహిత్యే || ౫౨ || కుతస్తస్తింస్తుసతితత్వజ్ఞానేనసిష్ట
త్యూహముక్తిః | ప్రాప్యతత్త్యథః || ఉక్తంహి || తత్త్వరాసుగ్రహదేవభుంసామద్వైతవాసనా || మహాభయకృతత్రాణా
ద్విత్రాణాముపజాతఇతి || ౫౩ || విజ్ఞానప్రసాదమితి || విజ్ఞాయతేఅనేనేతివిజ్ఞానమంతఃకరణంతస్యప్రసాదః | రాగద్వే
షాదికృతకాలుష్యాపనయేన నైమల్యాపాదనంతచ్ఛరాధితః | పరమేశ్వరేవకరోతి || నవిష్ట్యాద్యాస్సోపాధికా
ఇత్యథః || శూన్యతేహి || జ్ఞానప్రసాదేన విశుద్ధసత్త్వస్తతస్తుతంపశ్యతే నిష్కళం ధ్యాయమానః ఇతి || ౫౪ ||

మేవయథాస్వప్నంస్వప్నస్వప్నగృహ్లాతిచేతనః | తథాశంభురిదం సర్వంస్వప్నావగ్రసతేస్వయమ్ || ౪౮ ||
స్వస్వప్నస్వప్నప్రబోధేనస్వాత్మమాత్రంయథాభవేత్ | తద్దైవస్వప్రపంచోపిస్వయంస్వాత్మస్వప్రబో
ధతః || ౪౯ || స్వస్వరూపతయాసర్వంవేదస్వానుభవేనయః | సధీరస్సతుసర్వజ్ఞస్సశివస్సతుదులఃభః || ౫౦ ||
లోకవాసనయాజంతోశ్శాస్త్రువాసనయాపిచ | దేహవాసనయాజ్ఞానంయథానైవజాయతే || ౫౧ ||
జాయతేపూణఃవిజ్ఞానం కేషాంచిత్పుణ్యగౌరవాత్ | తథాపి ప్రతిబద్ధంస్యాత్ప్రసాదేన వినాకృ
తమ్ || ౫౨ || ప్రసాదాదేవరుద్రస్యజ్ఞానంవేదాంతవాక్యజమ్ | ప్రతిబంధవినిముక్తం భవేత్తద్ధివిము
క్తిదం || ౫౩ || శివశంకరతుద్రాఖ్యస్సాంబస్సత్వాదిలక్షణః | పరమాత్మాహివిజ్ఞానప్రసాదంకురుతే
సదా || ౫౪ || జ్ఞానప్రసాదంకురుతేనవిష్టునఃపితామహః | నచంద్రోనజతిగ్ధాంశు నఽచేంద్రోనాన్య
దేవతాః || ౫౫ || విశుద్ధమనసానృణాంవిష్ణుపూర్వాశ్చదేవతాః | యథాధికారంకుర్వంతి ప్రణా
ద్యాసత్యమీరితం || ౫౬ || కలుషీకృతచిత్తానాంవిష్ణుబ్రహ్మపురోగమాః | యథాధికారంకుర్వంతిప్రసా
దంభక్తిసిద్ధయే || ౫౭ || అతోజ్ఞానప్రసాదార్థంశివస్సాంబస్సనాతనః | ఉపాసితవ్యమంతవ్యశ్శే ||

౫౮ || ససూతహేవిష్ట్యాద్యుపాసననిరర్థకంకిమేవేతి తత్రాహ || విశుద్ధమనసామితి || ద్వివిధాహ్యధికారిణఃయజ్ఞ
దానాదిభిః పరమేశ్వరాపణబుధ్యాశుష్టితైః శుద్ధాంతఃకరణాః ఫలరాగాశుష్టితైస్తైరేవ కలుషీకృతచిత్తాశ్చేతి ||
తత్రవిశుద్ధమనసాంవిష్ట్యాదయః | పరమేశ్వరప్రసాదప్రణాదైర్విమోక్తం జ్ఞానప్రసాదంకుర్వంతి నతుసాక్షాదిత్య
థః || ౫౬ || కలుషీకృతచిత్తానాంకుభుక్త్యథః | ప్రసాదంకుర్వంతిఅతోనతేదారాధనేవైయధ్యమిత్యథః || ౫౭ ||
యస్తాదేవంతస్తాన్ముముక్షుభిస్సాక్షాత్త్వా నప్రసాదార్థంపరమేశ్వరేవసేవ్యిత్యాహ || అతిఇతి || ఉపాసితవ్యఇ
తి || సచ్చిదానందరూపస్యాద్వితీయస్య పరశివస్య స్వాత్మైక్యజ్ఞానంహి పరమపురుషార్థసాధనం - తచ్చవేదాం
తత్రవచాదేవజాయతే-త్రవణంనామవేదాంతమహావాక్యానాంషడ్విధలింగోపేతతాత్పర్యావధారణంన్యాయానుసం
ధానంచ || తతఃపరమేశ్వరశ్చోతవ్యః-శుక్రిస్యాథస్యాసంభావనావిపరీతభావనానిరాసేన విథ్యాత్వవ్యవస్థాపక
న్యాయానుసంధానంమననం || యుక్తిభిస్తథాత్వేనావధృతస్యచిత్తైకాగ్ర్యాణ సాక్షాత్కారణార్థంపజాతీయప్ర
త్యయానంతరితసజాతీయ ప్రత్యయప్రవాహేణమనసావిషయికరణముపాసనం-ఎవం శ్రవణోత్తర శాలీనయోరపి
మననోపాసనయోరత్రప్రథమత ఉపాదానమేతదుభయ సహకృతాదేవ వేదాంత మహావాక్యశ్రవణాత్పరశివా
త్రైకత్వసాక్షాత్కారోజాయతే నతు కేవలశ్రవణమాత్రాదితిజ్ఞాపనార్థః - అతఏవ ఆత్మావారే ద్రష్టవ్యశ్చోత
వ్యాయంతవ్యోనిధి ద్యాసితవ్యిత్యాత్మదశశాన ముద్దిశ్యత్రవణాదికంతత్పాదన త్సేనశ్రుతిరుపదిశతి || తత్రత్రవణమేవ
భూదైశేనాగ్నేయాది వత్ప్రధానత్వేన విధీయతే || ప్రయాజాదివస్త్రవనాదికం తదనంతరం || ఉక్తంహ్యచార్యైః

మనననిధిధ్యాసనాభ్యాంఫలాపకార్యం గాభ్యాంశ్రవణంనామాంగీవిధీయత ఇతి॥ ౫౮॥ శివప్రసాదేనేతి॥ ఈశ్వ
రానుగ్రహాద్గుర్వనుగ్రహస్తస్మాచ్ఛ్రీశ్చర్మావగతిః తతశ్చశంభుశక్తిః శంసుఖమస్తాద్భవతీతి శంభుః పరమానంద
రూపః పరశివః॥ ఎతస్యైవానందస్యాన్యాయాభూతానిమాత్రాముపజీవంతీతిశ్రుతేః॥ ౫౯॥ తద్భక్తితస్సోపామస్తీతిత
త్తైరాత్మ్యగ్రాహణీబ్రహ్మకారామనోవృత్తిస్తస్యకాశాదవిద్యా నివృత్తిసమర్థం జ్ఞానమావిభావతీత్యర్థః॥ ౬౦॥
౬౧॥ ఇతి శ్రీమాధవాచార్య విరచితాయాం సూతసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవంశం-
చతుర్దశోధాయః. ...

తస్యశ్చిముముక్షుభిః॥ ౫౮॥ శివప్రసాదేనహిభుక్తిరుత్తమాశివప్రసాదేనహిముక్తిరుత్తమా । శివ
ప్రసాదేనవినానభుక్తయశ్చివప్రసాదేనవినానముక్తయః॥ ౫౯॥ శివప్రసాదేనగురుప్రసాదశ్చివప్ర
సాదేనచశంభుభక్తితః । విశుద్ధవిజ్ఞానదివాకరస్వయంప్రదగ్ధపాపస్యతమోవినాశకృత్॥ ౬౦॥
శివస్సుస్తుంపరమాధాతస్తథాశివస్సుస్తుంవ్యవహారతోపిచ । ఇతిప్రజాతంయదివేదనంన్యతాంతరం
తిసంసారమహేదధింతుతే॥ ౬౧॥ ఇతిశ్రీసాగం దేవహపురాణే సూతసంహితాయాం య
జ్ఞవల్క్యవంశం-చతుర్దశోధాయః. ...

శ్రీసూతఉవాచ॥ భూయోషిజ్ఞానయజ్ఞంతు ప్రవక్ష్యేమిసమాసతః । శ్రీణుతశ్రేయసే విపా
శ్చ్యద్ధయాపరయాసహ॥ ౧॥ ఘటకుడ్యకుసులాదిపదార్థేషుమునీశ్వరాః । సత్తాక్షాభాసతే సై
కాసత్తాకారతయైవతు॥ ౨॥ సావిశేషేణరూపేణవిభిన్నేతిచకేచన । తదసంగతమేవేతిప్రవదంతిహ
నీషిణః॥ ౩॥ విశేషరూపస్యాభావాద్భేదాభావేనహేతునా । సతిభేదవిశేషస్యాన్నాభేదహిమునీశ్వ
రాః॥ ౪॥ భేదాకారస్తుసత్తాయావిద్యతేయదివస్తుతః । భేదాకారస్తుసత్తాయాభిన్నశ్చైచ్ఛున్యతత్వ
వత్॥ ౫॥ శూన్యమేవభవేన్నైవభేదాకారోభవేద్విజాః । భేదాకారస్తుసత్తాయాలభిన్నశ్చైత్స్యదేవహి॥

ననుసచ్చిదానందాఖండైకరసస్య మాయావశాత్సర్వాత్తభావేనయదద్వితీయత్వముపపాదితం॥ తదనువపన్నం॥
యతఆత్మనద్భుటపటాదీనామపిసత్తాసమావేశాత్పారశ్రాధికం సత్యత్వమస్తీతి ప్రత్యవతిష్ఠమానాన్నిరాకృత్యాద్వి
తీయత్వమేవసిద్ధాంతయితుమధ్యాయఆరభ్యతే॥ భూయోషీతి॥ తత్రానిజ్ఞాతస్వరూపస్యపరపక్షస్యనివారయితు
గుశక్యత్వాత్తద్దశయతి॥ ఘటేతి॥ సకఃఘటః సకపటః సతు-డ్యమిత్యనువృత్తసద్వ్యవహారాన్నదత్తేనఘటపటా
దిషు సర్వాసువిశేషవ్యక్తివ్యనుగలైకశరీరాకాచిత్సత్తాభ్యా జాతిరంగీకార్యా॥ యద్యపిసాసామాన్యాకారేణైకా-
తథాపిఘటపటాది విశేషాకారేణనానాకారాభవతి॥ అతఎవభాట్టాః॥ జాతివ్యక్తిస్తాదాత్మ్యమేవసంబంధోనసమ
వాయుఇతిబ్రువతే॥ తదేతద్దూషయతి॥ తదసంగతమిత్యాదినా॥ మనీషిణఇతి॥ తత్త్వవిదఇత్యర్థః॥ ౧॥ ౨॥ ౩॥ ఈత
ఇత్యతఆహ॥ విశేషేతి॥ సత్తాయా భేదహేతోఃఘటపటాది అక్షణస్య విశేషరూపస్యైవాభావాత్॥ ననువిశేష
రూపోః ఘటపటాది రనుభూయతఎవేత్యతఆహ॥ భేదాభావేనేతి॥ యస్మాద్దశమాధ్యాయ పారశ్రాధికోభేదస్స
ర్వత్రప్రపంచేనరస్తః- అతఃకారణాద్భేదకారణసమవాయినో విశేషరూపస్యాసంభవఇత్యర్థః॥ ఎతదేవాపహ
దయతి॥ సతిభేదఇతి॥ యదిక్వచిదపి ఘటపటాదేః కుతశ్చిద్భేదస్యాద్భేదవ్యాప్తవిశేషత్వమపితథేవతస్యస్యాత్॥
నహ్యేకంవస్తుస్వస్మాదేవస్వయంవిశిష్యతే॥ అన్యస్మాత్స్వత్వేనాస్యవిశేషః అతోభేదస్య నిరస్తత్వాత్ భేదేనతిఘ
టాదివిశేషరూపత్వం పరమాధాతోనఘటత ఇత్యర్థః॥ ౪॥ అథసత్తాభేదరూపం వికల్పసహత్వేనాపిదూషయ
తుమనువదతి॥ భేదాకారఇత్యాదినా॥ భిష్యతఇతిభేదోవిశేషస్తథావిధిఆకారోయస్మిన్ఘటపటాదౌ సభేదాకారః
సకింసత్తాయాస్యకాశాద్భిన్నోఅభిన్నోవా- నాద్యితిత్యాహ॥ భదేతి॥ యాలనుస్మృతాసత్తా తస్మాస్సకాశాద్యది
భేదాకారోఘటపటాదిభిన్నస్యాత్తదాశశవిషాణవదసన్నేవభవేత్॥ సత్తానాత్మకత్వావిశేషాత్॥ ౫॥ స్యాదేత
ద్భిన్నస్యాపిఘటపటాదేర్విషయస్యసత్తాసంబంధాత్సత్త్వంనతుతత్త్వంబంధఃశశవిషాణాన్యాస్తీతితత్రాహ॥ ౬॥ ఇతి॥ సత్తాసం
బంధాత్ప్రాగికిమిదంఘటాదికమసత్సద్వా- అసచ్చేదసత్త్వావిశేషాచ్చశవిషాణేషిసాసంబద్ధీయాత్॥ ద్వితీయేపి
తస్యసత్తావైశిష్ట్యాదేవవక్తవ్యం॥ తత్రాపికింసత్తాస్యాత్తనావిశిష్టే సంబద్ధీయాత్-సత్తాంతరేణవా- ఆద్యేస్వాత్మాశ్ర
యత్వం- ద్వితీయేప్యతిప్రసంగపరిహారాయతస్మాత్సత్తాంతరమసత్తావిశిష్టేవాధారేవతతఇతివక్తవ్యం సాచేద్విశేషణ

భూతానంత్రాప్రథమైవతదాఅన్యోన్య్యాశ్రయశ్చం అన్యైవచేచ్ఛక్రకాపత్తిః-అదైతద్దోషపరిజిహీషకాయానంత్రాపరంప
రాస్మిన్మితేతదామూలక్షయకార్యానవస్తాస్యాదిత్యైరమాదిదోషగ్రస్తత్వాన్భేదాకారస్సత్తాయాస్సకాశాద్భిన్న
శ్చకవిమాణవన్నైవభవేదిత్యర్థః॥నర్వితీయైత్యాహ॥భేదాకారైతి॥ యది-విశేషాకారోఘటసత్తాయాస్సకాశాదభి
న్నస్యాత్తదాతత్సర్వయాపాంతర్భావాత్సత్తద్వైతమేవపర్యవస్యేదిత్యస్తాకంసమిపాతసిద్ధిరిత్యర్థః॥౬॥ నన్వనయో
భేదాభేదాస్మిన్మితే తత్రభేదసద్భావాన్నవిశేషాకారస్ససత్తాంతభావః అభేదసద్భావాన్నవిశేషాకారస్యశ
శవిమాణవదసత్త్వంఇతి భేదాభేదవాదీనైవతత్త్వతే-తంసత్త్యాహ॥ భిన్నాభిన్నానితి॥ యదిసత్తావిశేషాకారోభి
న్నాభిన్నాస్యాతాం॥ తథాభేదపక్షోక్తశూన్యత్వమభేదపక్షోక్తంసత్తద్వైతంచఉభయమపితస్యాపతేదిత్యర్థః॥
సత్తాదితి॥ యస్తాదుక్తరీత్యాభేదాకారో-చారాసహస్తస్మాద్దుటపటాదిరూపావిశేషార్థఃసత్తాతిరేకణవైవచిద్య
తే॥ ౭॥ కథంతపాతస్యసత్త్వప్రతీతిరిత్యతహా॥ విశేషార్థేతి॥ అపరిచ్ఛిన్నైసద్రూపబ్రహ్మణి మాయాపరిక
ల్పితత్వాదభిష్టానసత్త్వమేవారోప్యేషటపటాదిలక్షణేవిశేషార్థేపి ప్రతీయతే- సక ఘటస్సక పటస్సఘట-ద్యమితి॥
యథాసర్వధారాదిదోషారోప్యేషమ అయం సర్వభయంధారేతి భవమంశోవభాసతే॥ తద్వచ్చుత్తిరపి యదనువి
ద్ధంయద్భాసతే తత్తత్రపరికల్పితమితిన్యాయేన సదనువిద్ధమిదంసర్వంసద్రూపే బ్రహ్మణి పరికల్పిత మితిదర్శయతి॥
సద్ధిదంసర్వం తత్సదితిచిద్ధిదంసర్వం కాశతేకాశతేచేతి॥ అతోజగతి సత్యత్వప్రతీతిభ్యాం-అతీసిద్ధే వైత్యర్థః॥ అ
గ్నితి॥ అతేవంవిశేషార్థః పారమాథికౌనాస్తి అతః కారణాత్సానంత్రాసర్వదావైవభవతి నతువిశేషాద్భిన్న
తత్త్వైత్యర్థః॥ ననుసత్తానామబహ్వేషుఘటాదిమసద్వ్యక్తిష్వనువృత్తసద్వ్యవహారాస్పదతయావస్థితోజాతిలక్షణౌ-
మవిశేషః యదిధమిభూతాస్సద్వ్యక్తయోనస్సుస్సకథంనిరాశ్రయోవతిష్ఠతత్త్వతాహ॥ సైవబ్రహ్మేతి॥ ౪

- ౬॥ భిన్నాభిన్నాయదిస్యాతాందోషద్వయసమాగమాత్ । తస్మాత్సత్తాతిరేకణ విశేషార్థోనవిద్య
తే॥ ౭॥ విశేషార్థప్రతీతిస్తుభ్రాంతిసిద్ధానసంశయః । అతఎకాసదాసత్తాసైవబ్రహ్మపరాత్పరం॥౮॥
సత్తాయామదిభిన్నంచేద్భ్రహ్మసత్యంనృశృంగవత్ । తత్రైవసంతివిషేంద్రాయేపదాథాఘటా
దయః॥ ౯॥ తేషుసత్తాతిరేకణనవిద్యం తేకదాచన । బ్రహ్మే వేదమితిప్రామాణ్యుత్తిరవ్యతినిమలా॥
౧౦॥ విదుషామనుషూతిశ్చతద్దేవహీనసంశయః । అతస్సర్వమదంశంభురితివైత్తివచక్షణాః ॥ ౧౧ ॥

వేదేవంయదిసత్తాజాతిస్సాన్నిన్నతుసాజాతిఃవిశేషార్థాభావనతస్యాజాతిత్వాయోగాత్-నిర్విశేషంనసామాన్యమి
తి హి తత్త్వవిదః అతస్సానంత్రాపరాత్పరంబ్రహ్మైవ॥ సదేవసోమ్యేదమగ్రఅసీదేకమేవాద్వితీయమితిశ్రుతేస్తద్భ్ర
హ్మసదేవ । ననుసత్తాహీనతోధమః యస్యగుణస్యహిభావద్రవ్యేశబ్దనివేకస్తస్యభావత్వతలావిత స్పృతత్వాదిత్యై
షదోషః-సద్రూపంపరబ్రహ్మే వసదేవస్వస్తిక పరికల్పితానుబహ్వేషువ్యక్తిష్వధిష్టానతయానువృత్తత్వాత్సత్త్వైత్యై
చ్యుతే॥ యథాఎకన్యైవచంద్రస్య జలతరంగోపాధిమనానాత్మేపరికల్పితేతత్రసర్వత్రానువృత్తవ్యవహారబలేనానువృ
త్తంచంద్రరూపమేవచంద్రత్వంతద్వదిత్యర్థః॥ యదాతుబ్రహ్మస్వరూపసాత్తాతా-రేణతదవిద్యా నివృత్తతా-
ర్యస్యాపివృత్త్యప్రపంచస్యనివృత్తిస్తదాతద్భ్రహ్మసదిత్యుచ్యతే॥నసత్తాఅనుగంతవ్యాభావేనస్వరూపస్యానుగమాభావాత్-
నచ తద్భ్రహ్మనువృత్తంవ్యావృత్తవధేరన్యస్యాభావాత్॥ తదుక్తంవార్థికకారైః॥ అవ్యావృత్తాననుగతంవస్తుబ్రహ్మ
గిరోచ్యతే॥ ౮॥ ననుధమేవాచకఃసత్తాశబ్దఃకథమేవమన్యథాక్రియతే॥ సదేవసోమ్యేత్వైతాపిసత్తాయోగిసదిధ
మిధమేవాచకఎవస్త్రికతవ్యభిత్త్యతహా॥సత్తాయాగ్నితి॥ యదిసత్తాయాస్సకాశాద్ధమిభూతంతద్భ్రహ్మపినరసిషా
ణవదసదేవశ్చవే - తస్మాత్తత్సత్తాత్మకమేవతరంబ్రహ్మనధమేధమిభావోయుక్తైత్యర్థః॥ఏవంవిశేషార్థాసత్త్వ
నిరూపణేనబ్రహ్మణస్సిద్ధమద్వితీయత్వముపసంహరితి॥ తత్రైవమితి॥ యస్తాత్సద్రూపబ్రహ్మణి ఘటపటాదయోధ్య
స్తాస్తాత్తద్వైతిరేకణతేనసంతిత్వర్థః॥ ౯॥ ఇత్థంప్రతిపాదితేనర్వస్యజగతోబ్రహ్మత్వకత్వేక్షుతిసంవాదయతి॥
బ్రహ్మే వేదమితి॥ బ్రహ్మే వేదమన్యతంపురస్తాద్భ్రహ్మపశ్చాద్దక్షిణతశ్చిత్తరేణఅభిశ్చిద్భ్రాంవప్రస్ఫుటంబ్రహ్మే
వేదంవిశ్వమిదం వరిష్ఠమితి॥ ప్రాణాదిమసర్వానుదితుపరాగ్రూపంయదిదంజగత్ప్రస్ఫుటంభాసతేతస్సర్వంవరిష్ఠం
గురుతమంవిస్త్రీణతమం బ్రహ్మైవ కారణభూతాత్సత్తాదతిరక్తంకిమపినాస్తిత్వర్థః॥౧౦॥అతగ్నితి॥యతస్సద్రూపా
ద్భ్రహ్మణోతిరిక్తంకిమపివస్తునాస్తితత్స్వరూపే పరికల్పితత్వా దతోయదిదం కార్య భూతం దృశ్యం జగత్తత్సర్వం

కారణభూతానాం నిష్కర్మత్వం నవ్యతీరిత్యత ఇత్యర్థః || ౧౧ || ఎతదేవకార్య ప్రపంచస్య కారణబ్రహ్మత్వకత్వం
బ్రహ్మత్వేనానాదయతి || మృచ్ఛరాజేత్యాదినా || యథాన్మద్భటశరావాదినానాకార్యాన్మనావభాసతే తథాపరశః
హోమనామోపాధివిశాత్సర్వజగదాత్మకాభాసత్యత్యర్థః || శ్రుతావపి || సవకారణబ్రహ్మవిజ్ఞానాన్మనావిజ్ఞాన
సంప్రతిజ్ఞాయానుపపాదనాధం ఏవ రాదయోద్యష్టాంతత్వేనోపాత్తాః-యథాసామ్యేకేన మృత్పిండేన సర్వంఏవ
బ్రహ్మంవిజ్ఞానంసాగ్నాన్మహారంభణంఏకారోనామధేయంన్యత్రికేన్యోవసత్యమిత్యాదయః-బాదరాయణోప-కార్య
స్వజగతఃకారణబ్రహ్మనితీకత్వంసూత్రయామాస|| తదనన్యస్వయారంభాశబ్దాదిభ్య ఇతి || ౧౨|| ౧౩|| నమమృచ్ఛా
హాదిమతరావాఃకార్యంసారోన్యతే || కింశుతైరారభ్యతే || తచ్చకారణమ్మదాదిద్రవ్యాద్వ్రాహ్మణతరం భవతీతి
రికావిప్రతిపద్యంతేతాన్ప్రతిపద్యంతాంతరమాహ|| శుక్తికేతి|| యథాశుక్తికాస్వాధిష్ఠానచైతన్యస్యమాయాన
శాదారోఽర్హరజితాకాశోభాసతే || తథాపరశివాపిస్వాశ్రితమాయావశాత్సర్వజగదాత్మనాభాసత్యత్యర్థః ||
౧౪|| ననుశుక్తిరజితాదావన్మస్మిన్నస్యేనారోన్యతే|| అద్వితీయబ్రహ్మణితాద్యతతోపాకథంసంభవతీత్యాశంక్యనిదో
నాంతరేణోపపాదయతి || స్పష్టదృగితి || యథాన్మద్భటప్రతిపదసత్యత్వాపాధివశాన్నానావిధస్వత్వంబాధాకా
రోధవతి || తథాన్వితీయతత్వరోపి స్వమాయావశాన్నానాకారజగదాత్మకోభవతీత్యర్థః || స్పష్టద్రవ్యస్వస్పష్టప
దాధాత్మకత్వమామూయతే- సదీ స్పష్టోభూన్యోమంలొకమతిక్రామత|| స్పష్టోయాపాణీతి|| ౧౫|| ననునిరవయ

మృచ్ఛరావాదరూపేణయథాభాతి స్వభావతః | తథాసర్వతయాభాతిశివస్సర్వావభాసః || ౧౨ || కట
కాదివిభేదేనయథాహేమప్రకాశతే | తథాసర్వతయాభాతిశివస్సర్వావభాసకః || ౧౩ || శుక్తిర
జితాకారాయథాభాతిస్వభావతః | తథాసర్వతయాభాతిశివస్సర్వావభాసకః || ౧౪ || స్పష్టదృగిన్విష్ట
రూపేణయథాభాతిస్వభావతః | తథాసర్వతయాభాతిశివస్సర్వావభాసకః || ౧౫ || అంధకాఃప్రకాశ
శ్చయథాకాశేప్రకాశతే | జడాజడమంసర్వంతథాభాతిపరాత్మని || ౧౬ || వీచీతరంగపూర్వాస్తుయ
థాభాంతిమహోదధౌ | మహదాదివిశేషాంతంజగద్భాతితథాత్మని || ౧౭ || భూతానిశంభుభువనాని
శంభువనానిశంభుగిరియశ్చశంభుః | సమసప్రపంచతోతిరిక్తంతతస్సవకఃపరమాథమేతత్ || ౧౮ ||
ఇన్ద్రశ్చయజ్ఞైరయమేవశంభులః | బృహదైరభిలైస్తథైవ | జగత్సమంత్రైరభిలైవిశిష్టైర్మౌగ్య
శ్చైవైరమరేంద్రపూజైః || ౧౯ || తపోభిరున్మేస్తతం విశిష్టా మహేశమేనం పరమప్రియం ||
ప్రపూజయంత్యేవముంద్రబృం దానమంసేన్యంవచనాస్తువంతి || ౨౦ || యతీంద్రబృందాన్మౌగ్యవి
ష్టంగురుప్రసాదాచ్చశివప్రసాదాత్ | అహంపదప్రత్యయసాక్షి భూతంచితాత్మరూపంచితశేవ ||
౨౧ || శివమశేషమిదంపరివర్తతేస్తకలజన్మజరామరకాదయః | కథిలలోకగతిశ్చనిరంకుశంపరమరూప
తయైవవిభాతిహి || ౨౨ || అమలబోధతయాపరమేష్వరంసకలపదవహోభిరయత్నతః | పరమయోగబలే

వైఅద్వితీయే బ్రహ్మణిచేతనాచేతనలక్షణం నిర్గుణస్వభావంజగత్కథ మారోపయితుంశక్యత ఇత్యాశంక్యనిదో- నాంత
రేణోపపాదయతి || అంధకారఇతి || యజ్ఞేకస్మిన్మనోనివయవే ఆనాశేషాధివశాన్సరికల్పితభేదవిరుద్ధస్వభావావపి
తమః ప్రకాశాయగపద్భాసేతే || తద్వరువాధిరికల్పితేపరశివస్సరూపేచేతనాచేతనసభాగాత్మకః ప్రపంచోప
వ్యవస్థితస్సప్రకాశత్యత్యర్థః || ౧౬ || సవకారణబ్రహ్మప్రపంచస్యకారణమాత్రావశేషేచ్ఛప్తంనిదశః నాంతరమాహ ||
వీచీతి || మహానూర్మిత్వచిన్మనోవచాయవశాన్మగ్నకణస్తరంగః || యజ్ఞేకస్మిన్మనోనివయవేచేతనంజగద్భావాదాకార
విశేషాః ప్రతీతినమయవభాసం తేషునస్తత్రైవీచీయంతే || ఎవంపరశివస్సరూపేవ్యాకాశాదిభూతభాతికాద్యాత్మ
కాకాశవిశేషాఃస్వమాయావశాద్భాసంతేతత్రైవీచీయంతఇత్యర్థః || ౧౭ || యస్తాదేవంపరశివస్సరూపేచేత
నాచేతనాత్మకస్యప్రపంచస్వమాయాయాపరికల్పితత్వాత్సర్వసర్వాధిష్ఠానపరశివస్సరూపానతిరిక్తత్వంతస్తాత్సర్వ
సవకజగదాత్మకత్వముక్తమేవప్రపంచయతి || భూతానిశంభురిత్యాదినా || నతతోతిరిక్తమితి || ఆరోఽర్హస్వాధిష్ఠానా
న్యత్వాసంభవాదిత్యర్థః || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || మృదిసన్నవిష్టమితి || అంగుష్ఠమాత్రఃపురుషోంతరాత్మాసదా
జనానాగ్ హృదయే సన్నివిష్టఇత్యాది శ్రుతైరిత్యర్థః || అహంపదప్రత్యయసాక్షి భూతమితి || అహమితిపదమహం
పదంతస్తాద్యఃప్రత్యయఃఆత్మగోవరాంతఃకరణమైరహంకారాభ్యసాక్షితయావగంతవ్యాభిత్వార్థః || ౨౧ || ౨౨ ||

౨౩ || పరమశివమితి || హృత్పుండరీకమధ్యే పద్మిదానందరూపం పరశివం స్వాత్మతయా సాత్మా తుర్యకాం
 సకలానభామూలభూతావిద్యానాశాత్తత్కార్యమత మనెకభవపరంపరా ప్రాపకంసంచితంపుణ్యపాపరూపం
 ధర్మాధర్మాదినివృత్తంసద్జ్ఞానాగ్నినాదగ్ధంభవతీత్యర్థః || శూయతేచ||తద్వద్యధేషికాతూలమగ్నోప్రోతంద్రదూయే
 తైవంహస్యస ర్వేపాపాన్సప్రదూయంతితి||భగవతావ్యుక్తం||యదైథాంసినమిద్ధోగ్నిభాస్త్వ సాతురుతేజుః||జ్ఞా
 నాగ్నిస్సవకమాణభస్త్వసాతురుతేతథేతి || చాదరాయణోపి || పరతత్వజ్ఞైవాత్సంచితాగామికమణోవిక
 నాశాన్దేహసూత్రయామాస|| తదధిగమఉత్తరపూర్వాధ్యారశేషవినాశాతద్వ్యపదేశాదితి||ఎవచదాహః||పారబ్రహ్మ
 తిరిక్తస్యకమణః||పారబ్రంతుభోగైకనివర్త్యంస్యాత్||తస్యతావదేవచిరంయావన్నవిమోక్ష్యతి||శ్రుతేజ్ఞైవోత్తర
 కాలమపిశరీరపాతపర్వంతం విశంబసతివాదనేన||పారబ్రకమణోభోగైకనివర్త్యత్వప్రతివాదనాద్భికార్య
 ఎవతుపూవేతదవధేరితితేనైవవిశేషితత్వాచ్చ|| ౨౪ || అతః||పారబ్రకమణోగసమయేయద్భక్తుణ్య పాపాదికం
 కమోపాజ్యతేతస్యాన్దేషమాహ|| కమణభిరితి|| శూయతేహి||అద్యథాపుష్కరఽలాశఆపోనల్లి వ్యోతఏవంచది
 పాపంకమణనల్లి వ్యతేతిత్వేన్దః||౨౫||౨౬||సర్వేతి||సర్వధారాత్తనామాయాభాసమానారజ్ఞః స్వయాథాత్వైజ్ఞైవో
 త్తరకాలంనసర్వాద్యాత్మనాభాసతేకింతుపూర్వమితియంరజ్జైకైవకదాచిదపినసర్వోభూదిత్యేవంప్రతీయతే-యతై
 వం-తద్వత్పరశివోప్యవిద్యావశాత్పూర్వంప్రపంచాత్తతయాభాసమానోపిజ్ఞానోత్తరకాలంప్రాగప్యసౌపరశివేవ
 సర్వోన్ప్రపంచగతిప్రతీయతే|| తథాచ- నాధూదస్తిభవిష్యతీతద్వత్ప్రపంచస్యకాలత్రయేప్యసత్వసిద్ధేస్సిద్ధంవిధ్యా

నవపశ్యతఃకథమశేషజగత్ప్రతిభాభవేత్ || ౨౩ || పరమశివమశేషంపశ్యతామాది భూతంహృదయ
 కుహరమధ్యేసంచితంకమణ్యంపం|| యుక్తితిభవతిదగ్ధంతూలవద్వహ్నియుక్తంనఫలనికరభోగప్రాప్త
 యేతద్భవేచ్చ || ౨౪|| కమణభిస్సకతైరపిలిప్యతే||బ్రహ్మవిత్ప్రవరశ్చనసర్వదా | పద్మపత్రమివాద్భి
 రహోపరబ్రహ్మవిత్ప్రవరస్యజువైభవమ్ || ౨౫ || పుణ్యవాపతయాయదిభాసకేకమణజాతమనాత్మమ
 తిస్తదా | బ్రహ్మరూపతయైవహిభాతీచేద్భ్రహ్మవేదనమేవతదుత్తమమ్||౨౬||సర్వాదిభావనవిభాస
 మానారజ్జైర్నసర్వాది సదైవరజ్ఞః | తద్వత్ప్రపంచాత్తతయావిభాతి శివోనవిశ్వం శివేవసత్యమ్||
 ౨౭|| యదైవతోయాత్మతయాపహిమమాంసరోవిజానన్నపెదమేదసిమ్ | తత్రైవవిశ్వాత్మతయాభి
 పశ్యన్నపిప్రపశ్యత్యతులప్రబోధమ్ || ౨౮|| అతఃప్రపంచానుభవస్సదానహి స్వరూపబోధానుభవస్స
 దాఖలు | ఇతీవపశ్యన్నరిపూణవేదనోనబద్ధముకైనచబద్ధేవతు || ౨౯||స్వస్వరూపతయా స్వయమే
 వసఃప్రస్ఫురత్యనులంపరమేశ్వరః| నప్రపంచవిభాసనమస్త్యతఃకస్యచిచ్చనబంధనమోచనే || ౩౦ ||

త్వమిత్యర్థః || ౨౭|| యదేవేతి|| అద్యుక్తిఃపృథివీతిశ్రుత్యాపృథివ్యాఆహరికారణంయథాకార్యభూతాంపృథివీంకార
 ణభూతోదకాత్తనాజానన్నపితాంపృథివీంవదైతేత్తథాకారణభూతంపరశివంకార్యప్రపంచాత్తతయాజానన్నపిని
 రుపాధికంపశ్యత్యవేత్త్యర్థః|| ౨౮ || నబద్ధముక్తిః|| ఎవంసర్వత్రప్రపంచేపరిపూర్ణంతత్వమేనసాత్మాతుర్యన్నబ
 ద్ధముక్తః పరశివస్వరూపాతిరిక్తస్యబద్ధస్యైవాభావాత్ || అతేవనబంధశ్చభేదద్వైతాసత్వామేవహి బంధమోక్షవ్య
 వహారిత్యర్థః|| తథాచోక్తం|| ననిరోధోనచోత్పత్తిర్నబద్ధోనచచాధకః || నముముత్సుర్నవైముక్త ఇత్యేషాపగ
 మార్థతేతి || ౨౯|| స్వస్వరూపతయేతి||నిరవద్యఃస్వప్రకాశకపరశివఃప్రత్యగాత్మనఃస్వరూపత్వేనస్ఫురితి|| యథా
 తదానీమవిద్యానివృత్తాంతూర్యప్రపంచస్య బంధమేతత్వాభావాన్నబంధమాచనమిత్యర్థః - ఎవముత్పన్నత
 త్వజ్ఞానస్యసచ్చిదానందాఖండైకరసబ్రహ్మస్వరూపేణావస్థానమేవముక్తిఃసాచజ్ఞానాదేవలభ్యా-తిచ్చజ్ఞానంవేదాం
 తశ్చవశాదేవత్యేతావత్ప్రతివాదితం|| ౩౦|| తత్రవిద్యాఫలస్యముక్తిస్సగౌరవిభలవదతిశయిత్వమాశంక్యసిరిస్యతి||
 ఇయంహీతి|| యత్ప్రతిగత్తనోద్వతీయబ్రహ్మరూపేణావస్థానమేవవేదస్యాభిమతేతంప్రకృష్టాతత్వసిన్ధా - బ్రహ్మవేద
 బ్రహ్మేవభవతి|| బ్రహ్మవిదాబోధితిపరం|| బ్రహ్మేవేదమవృతంపురస్తాత్ | ఇంగ్ సర్వంయదయమాత్రేత్యాది శ్రుతే
 ర్నివహారి||బ్రహ్మభావనరూపాముక్తిరర్వాచీనానాంమనుష్యాదీనాముత్కృష్టాదీనామృషీశాంతతోఽప్యత్యంతస్యై
 శ్వరస్యాపిసమానైవేత్త్యర్థః- చాదరాయణోపి-ముక్తైరేకరూపత్వంసూత్రయామాస|| ఎవంముక్తిఃఫలానియమస్తది
 వస్థానిభ్యతేరితి|| తచ్చాధికరణమేనసంగ్రహీతం || ముక్తిస్సాత్వికయానోవాఫలత్వాద్బ్రహ్మలోకవత్|| స్వగౌరవచ్చ

న్యభేదేనముక్తిఃసాతిశయోవహి॥ బ్రహ్మైవముక్తిఃకావ్యమృత్యుచిత్తాతిశయంస్మృతం॥ అతఏకవిధాముక్తివేదసా
మనుజస్యచేతి॥ ఎవంముక్తిస్వరూపమనంగీకర్వతోచాధమాహ॥ ఇతోన్యభేదః॥ శూయతేహి॥ అవిద్యాయావంతే
వత్కమానా స్వయంధీరాః పండితంమన్యమానాః॥ జంఘన్యమానాః పరియంతి చూడా అంధేనైవ నీయమానా
యధాంధాఇతి॥ ౩౧॥

ఇతి శ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం- సూతసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాం- యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండేపంచదశోధ్యాయః. ... *
...

ఎవం వేదాంతవాక్యజనితా త్వరితస్వరూపసాక్షాత్కార జ్ఞానాదేవ ముక్తిఃకారణాంతర్వాదితి ప్రతిపాది
తం॥ తచ్చ జ్ఞానంకథముత్పద్యతేఇతితదత్పత్రైః కారణంవక్తుముషక్రమతే॥ అథాత ఇతి॥ పరిశివజ్ఞైవస్య పరమపు
రుషాథాత్వాత్ప్రత్య ప్రతిబంధక వాపనిమిత్తప్రత్యూహోజాయతే తస్మిన్పశ్యథం॥ వక్ష్యమాణ మిత్రాద దేవతా
ప్రాధానం ముముక్షుణాంత్యం కతేవ్యమిత్యథః॥ ౧॥ ౨॥ ఉక్తవిధప్రతిబంధోపశమాయైతేత్తరీయాపనిషద దే
వితాప్రాధానరూపమంత్రాత్మకౌ యోనువాక ఆమ్నాతస్తదథా ప్రతిపత్తిసాకర్యాయ్యోకేననిబధ్నాతి॥ శనో
మిత్రైశ్చాదినా॥ మిత్రాదయోస్తాకం విద్యాప్రతిబంధాపనయనేన శం సుఖహేతవోభవంతు॥ ౩॥ వాగీశోబృ
హస్పతిః॥ వాగీశోబృహస్పతిరితిశుతేః॥ ఉరుక్రమఇతి॥ ఉరువిస్తీర్ణం క్రమతఇత్యురుక్రమః - సర్వవ్యాపీత్యర్థః॥

ఇయంహి దేవస్యపరాహినిష్ఠామనీశ్వరాణామపిశంకరస్యతు॥ ఇతోన్యథాయేవిదురంధకూపేవతం
తితేమోహాఘణేంద్రదన్తాః॥ ౩౧॥ ఇతిశ్రీసాం దేవహపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞ
వైభవఖండే- జ్ఞానయజ్ఞవిశేషానామ- పంచదశోధ్యాయః, ... *

శ్రీసూతఉవాచ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామిజ్ఞానోత్పత్తైస్తుకారణమ్॥ వినాయేనశివజ్ఞానంనజాయే

తకథంచన॥ ౧॥ ముముక్షురితిసంతుప్త సిద్ధ్యత్యేవగతిమేమ॥ ఇతిశిష్యబుద్ధిస్తుప్రతిబంధనివృత్త
యే॥ ౨॥ దేవతాస్సకలానిత్యంప్రాధాన్యేనైవత్తమః॥ శనోమిత్రశ్వంపరుణశ్వనోభవతుచార్య
మా॥ ౩॥ శన్నగింద్రశ్చవాగిశశ్వనోవిష్ణురురుక్రమః॥ నమోస్తుబ్రహ్మణేవా యోనమోస్తుతవశోభనం॥
౪॥ త్వమేవసాక్షాద్భ్రహ్మాసి త్వంవదిష్యామిశంకరం॥ ఋతంవసత్యంచాహంతావం వదిష్యామిస
మాహితః॥ ౫॥ తన్నామవతుకల్యాణంతద్వక్తారంచశోభనం॥ మాంఘాయోవతువక్తార మపిచావ
తుశోభనమ్॥ ౬॥ శాంతిశ్శాంతిఃపునశ్శాంతిదోషత్రయినివృత్తయేకృతైర్వినంప్రాధానామాశ్చ
జ్ఞానాథాంపునరాస్తికాః॥ ౭॥ జపేన్నిత్యంగురోల్భాష్టామంత్రంయచ్ఛందసామితి॥ మేగోపాయే
తిపర్యంతమత్యంతం శ్రద్ధయాసహ॥ ౮॥ సంకంచాదేహయాత్రాయాంయదిజ్ఞానార్థినోభవేత్॥ ఉ
పక్షీణాభవేద్బుద్ధిస్తత్రతస్యనసంశయః॥ ౯॥ అతస్సంకోచహనాయవిద్యాథాంతుదినేదినే॥ ఆజ్యేనా
న్నైనచోభాభ్యామావహంతీతిమంత్రతః॥ ౧౦॥ జహుయాచ్ఛ్రద్ధయాసాధాంబ్రహ్మచారి గృహీవన్॥

మిత్రాదీనామంతర్యామిత్యేనావస్థితం బ్రహ్మతస్మై నమోస్తు॥ వాయుః క్రియాశక్త్యుపాధికః సూత్రాత్మా వాయు
వైగోతమతత్సూత్రం వాయునావై గోతమసూత్రేణాయంచలోకః పంశ్చలోక స్సర్వాణివభూతాసంత్యజ్ఞానిభ
వంతితిశుతేః॥ ౪॥ హేవాయోవపరోక్షం పరంబ్రహ్మతదేవత్వమసి - తస్మైవ జగద్ధారణ సమర్థా క్రియాశి
క్త్యాత్మకమూర్త్యంతరత్వాత్ - అతస్సాక్షాత్ పరిశివస్వరూపం త్వామేవ వదిష్యామి మననా యధాథా సంకల్పనం
ఋతం - తథావిధస్యాథాస్య వాచోచ్ఛారణంసత్యం-తదుభయ-త్వకం త్వామేవ వదిష్యామి - తద్వాయూవాధికం
పరంబ్రహ్మమామవతు॥ చకారాదాచార్యంబతద్రక్షతు-మాంఘాయఇత్యాదికముక్త్యైవాథాస్యదాధ్యాథాం
శ్రుతావ ప్యవతుమామవతువక్తారమిత్యనేనైవాభిప్రా యేణవ్యతిహారేణామ్నాతం॥ ౫॥ ౬॥ దోషత్రయనివృత్తయ
ఇత్యాధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతికదోషత్రయినివృత్త్యర్థం శాంఘిబస్యత్రయిచ్ఛారణంకర్తవ్యమిత్యర్థః॥ ౭॥ మేగోవా
యేతి॥ పర్యంతమితి॥ యశ్చందనామిత్యైరభ్యమేగోవాయేతి పర్యంతంజపేదిత్యథః॥ ౮॥ సంకోచఇతి॥ జ్ఞానా
ర్థినశ్శుశ్రూషోర్విదాదిద్రవ్యంస్యాత్తదాదేహయాత్రాయాంతస్యబుద్ధిస్తత్ర పక్షీణాస్యాదతస్తస్మిన్పశ్యథామా
వహంతీత్యనువాక శేషేణ ప్రతిదినపూజ్యేనాగ్నేనివానాగ్నిశ్చైవగౌజహుయా దనగ్నిస్తుతాన్తంత్రాప్రతిదినం

జప-త్యధః॥ ౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ రుద్రోరుద్రాక్షధారణాదిః॥ రుద్రస్యాక్షిపరిణామహిరు
ద్రాక్షస్త్రాక్షిధారణాత్స్వయమపిరుద్రోభవేదిత్యధః॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ అగ్నిరిత్యాదిభిరతి॥ సదా
సర్వశిరసిశ్రావతే॥ అగ్నిరితిభస్మ - వాయురితిభస్మ - జలమితిభస్మ - స్థూమితిభస్మ - వ్యోమోభస్మ - సుగంధ
వాగ్ధవంభస్మ సునత్త్యేతానిచతురాంభస్మాదిగ్నిరిత్యాదివాభస్మ గృహీత్వా విశ్వత్సాం గాని సంస్మృతేదితి॥ ౨౧॥
౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥ ౨౫॥ నిమాళ్యం చనివేద్యంచేతదుక్తమాగమే॥ సర్వజ్ఞోహోతి॥ ఏకజ-తిస్యదేవస్య గంధ
పుష్పసివేదనం॥ నిమాళ్యంతద్విజానీయాద్విజంవస్త్రవిధూషణం॥ అపియిత్యానుతుంభూయస్సందేశాయవేద
యదితి॥ తథాకాలోత్తరేఘ్నం॥ శ్లో॥ స్థిరేవరేతథారత్నైసిద్ధలింగేస్వయంభువి॥ లోహాచిత్రమయేచాత్యేత

భిత్సుకస్తుజపేన్ద్రత్రమనగ్నిశ్చగ్ధయాసహ॥ ౧౧॥ నిత్యమాచార్యశుశ్రూషాం ప్రకుర్యాద్భక్తిపూ
ర్వకమ్॥ ఉత్తాయోత్థాయవత్ప్రీతప్రణామాద్వాదశాఫవా॥ ౧౨॥ కృత్యాచార్యం యథావత్తము
ముతుంభుకవిదిండవత్॥ వేదాంతశ్రవణంకుర్యాన్ననంచసమాహితం॥ ౧౩॥ నిత్యంబలింగేయోదేవం
పూజయేద్భక్తిపూర్వకమ్॥ శాంతోదాంతోభవేన్నిత్యంవిరక్తాభిత్సుకోభవేత్॥ ౧౪॥ శీతోష్ణసుఖ
దుఃఖేషుతథామానావమానయోః॥ సహిష్ణుశ్చభవేన్నిత్యంతథైకాగ్రమనాభవేత్॥ ౧౫॥ రుద్రా
క్షధారణంకుర్యాద్రుద్రోరుద్రాక్షధారణాత్॥ ప్రతిబంధకవాహుశ్యాల్లజ్జాత్యంప్రజాయతే॥
౧౬॥ ఆలస్యేచతుతేచైవతథాభక్త్యస్యభక్షణే॥ అదృశ్యదశకనాదౌచపెత్వాజ్ఞక్షణక్షరం॥ ౧౭॥
షడక్షరాణివతః॥ తేజిహ్వగ్రయస్యసంతతం॥ సంభాషణాదికంతేనకుర్యాదేవాచారితః॥ ౧౮॥ సం
భాషణాదికంనీచైర్నకుర్యాన్మోహతోపివా॥ యదికుర్యాత్ప్రమాదేనప్రాయశ్చిస్తేభవేద్దివ్యః॥ ౧౯॥
స్వజాతివిహితాచారైగన్యాచారైస్తథేవచ॥ విశిష్టాఅపీనీచాస్సృగ్ధ్రుసంభాష్యాద్విజోత్తమైః॥ ౨౦॥
అగ్నిహోత్రాదిజంభస్మసితమాదాయసాదరం॥ అగ్నిరిత్యాదిభిమంతైర్జాచాలోక్తైశ్చసప్ర
భిః॥ ౨౧॥ అభిమంత్యివహదేవంభావయిత్యాసమాహితః॥ భస్మనాతేనసర్వాంగంసముద్భూ
త్యతతఃపరం॥ ౨౨॥ తిర్యక్ తిప్రుండ్రయంకైనవత్కనామతిమత్తమః॥ లలాటేచతథాసంధేత
థేవోరసిధారయేత్॥ ౨౩॥ చిరంతనానిస్థానానిశివస్వామితలేఽసః॥ ప్రతిమాసువిశేషేణ సేవసి
యానిభక్తితః॥ ౨౪॥ శివస్యోత్సవసేవాథంగచ్ఛేద్భృథాపురస్సరం॥ ఉత్సవంసేవమానస్యముక్తి
హాప్రస్థితాభవేత్॥ ౨౫॥ విశిష్టమన్నంభుంజీతచిత్తశుద్ధ్యర్థమాత్మనః॥ నిగ్రాల్యంచనివేద్యంచవిశే
షేణవివజయేత్॥ ౨౬॥ రుద్రేణభుక్తంనిర్మాల్యం నితథాదేవతాంతరైః॥ నివేద్యంఘ్ననాభు
క్తమమృతంచాన్యరైవతైః॥ ౨౭॥ గురూచ్ఛిష్టంపురోదాశంభవత్యేవనసంశయః॥ నిర్మల్యం
చనివేద్యంచభుక్త్వాచాంద్రాయణంజరేత్॥ ౨౮॥ వర్ణాశ్రమాదిహీనానాంకుర్యాత్సేవాం నిమాస
నః॥ సహవాసంసతైఃకుర్యాత్సహసంభాషణంతథా॥ ౨౯॥ సహప్రమోదసంస్కర్షిస్తహపక్షా
తుభోజనం॥ సహేవగమనంసఖ్యంసహసంబంధమేవచ॥ ౩౦॥ దేవానాంవమనుష్యాణాం తథాస్యే
షాంచలాంఛనం॥ నకుర్యాన్మోహతోవాపియదికుర్యాత్పతత్యధః॥ ౩౧॥ కస్యచిల్లంభితోమత్యోక
నసాక్షీసర్వధాభవేత్॥ శ్రౌతస్తాతశసవాచారేనాధికారీచలాంభితః॥ ౩౨॥ లాంఛితాశ్చనసంభా
ష్యానస్పృశ్యాశ్చేతథేవచ॥ నదిర్భనీయాస్తాస్తాజాదేశాచ్ఛిఘ్నంప్రవాసయేత్॥ ౩౩॥ అకుర్వన్మపి

శ్చండోనియామకః॥ సిద్ధాంతేనోత్తరేశంతేనవామేనచదక్షిణే॥ చండద్రవ్యంగురుద్రవ్యం దేవద్రవ్యంత్యజైకచారా
రవేతేతుపద్యంతేమనసాయేతుభుంజతత్తితి॥ ఎవమాదిసిద్ధాంతమతవచనపర్యాలోచనయా గంధపుష్పాద్యైకవైక
స్యచండద్రవ్యత్యేన సర్వధావర్జ్యత్వావగతేస్తంనభుంజీతేత్యధః॥ సిద్ధాంతవ్యతిరక్తవామదక్షిణాదంత్రాంతగ
మతేతుయత్రచండాధికారోనాస్తితత్రనిర్మాల్యస్వీకారేవిదోహోనాస్తి॥ తథాచాక్తం॥ శ్లో॥ చాణలింగేనరలూహే
సిద్ధలింగేస్వయంభువి॥ ప్రతిమాసుచసర్వాసునచండోధిక్యతోభవేత్॥ అద్యైతభావనాయుక్తైస్తండిలేధకవిభావ
పీతి॥ తత్రైవేవాగమేతుసిద్ధాంతస్యేవప్రాబల్యాత్తన్మతానుసారేణసర్వేవ్యపిలింగేషు సర్వధావజకనీయమిత్యభి
ప్రేత్యాహ॥ విశేషేణేతి॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ౩౧॥ ౩౨॥ ౩౩॥ అకుర్వన్మపితి॥ ఫలరాగాభావాన్మమమమ

స్వగృహమాయశేతేత్యాదివిధివాక్యోక్తం యాగాదికమృకుర్వన్నపి- బ్రాహ్మణానహంతవ్యోనకశంజం భక్షయేది
త్యాదివాక్యైస్త్రివిధంసర్వధాపరివజయేదిత్యర్థః॥ తద్వజనస్యఫలరాగప్రయుక్తత్వాభావాత్ ప్రత్యుత్తనిషిద్ధా
చరణేదోషవపరాగతఃప్రవృత్తైః ఎవంసిద్ధపరివజనేనప్రత్యవాయానుదయాద్విరుద్ధవాసనానిరాసాచ్చ- ఫలప్రే
ప్సన్నై వనిర్వర్త్యేషహితేనిత్యకమృణివిషయబుద్ధిలభత ఇత్యర్థః॥ ఎవంఽహితానుస్థానాన్నిషిద్ధపరివారణాచ్చుం
తఃకరిణయాలిన్యాపాదకంపాపనోత్పద్ధతఇత్యర్థః॥ ౩౪॥ తైత్తిరీయకే॥ సత్యాన్నప్రమదితవ్యంధర్మాన్నప్ర
మదితవ్యంకుశలాన్నప్రమదితవ్యంధూతైస్సమదితవ్యమిత్యాదినాయానిసత్యాదీనినిత్యంముముక్షుభిస్సేవనీయానీ
త్యాన్నాతం॥ తానిదశకయతి॥ సత్యాదిత్యాదినా॥ నప్రచ్యుతోభవేదిత్యంతేన॥ కుశలాదితి॥ కుశలంయోగక్షేమః॥
౩౫॥ పితృద్రిపూజనాదితి॥ ఆదిశబ్దేనాచార్యాధిపక్షగ్రహః మాతాపితృపూజనానంతరం॥ ఆచార్యదేవోభవతితిభిదే
వోభవేతితత్పూజాయాఉక్తత్వాత్॥ ౩౬॥ ౩౭॥ శివస్వరూపమిత్యాదిస్వప్రకాశచిదాత్మతయాభాసమానం పరశివ
స్వరూపంముఖ్యంభస్త్॥ ఉజ్జలేసూర్యప్రతిబింబవత్ ప్రపంచెనుప్రవిష్టం సత్ప్రతిబింబాత్తనాధాగ్యం భస్మసంజా

విద్యుక్తంసిద్ధంపరివజయేత్॥ సిద్ధపరిహారేణవిహితేలభతేమతిమ్॥ ౩౪॥ సత్యాధర్మాచ్చకుశలాభ్యస్త
నాద్ధూశనాదపి॥ త్రిపుండ్రధారణాచ్చపిస్వాధ్యాయాధ్యయనాదపి॥ ౩౫॥ దైవాచ్చపిత్యాత్కా
ర్యాచ్చమాతాపితాదిపూజనాత్॥ తథాస్యేభ్యశ్చకర్మభ్యక్తైభ్యశ్చతదైవచ॥ ౩౬॥ స్తూతేభ్యశ్చ
ముముక్షుశ్చేత్సదానప్రచ్యుతోభవేత్॥ ఉక్తసాధనసంపన్నోజ్ఞానాద్భస్మాధిగచ్ఛతి॥ ౩౭॥ శివస్వరూ
పంపరమంభాసనాద్భస్మసంస్మృతం॥ తదేవస్వీయమాయోగ్యప్రపంచెజలసూర్యవత్॥ ౩౮॥ అనుప్ర
విష్టంతద్రూపంభస్మైవేతముదాహృతం॥ తేనైవశేనదేవకఃప్రతిబింబేనభస్మనా॥ ౩౯॥ స్వతంత్రోబింబ
భూతస్తుసదైవాద్ధూశితశ్శివః॥ సఎవపూజనీయస్తుబ్రహ్మవిష్ణుమరోక్షమైః॥ ౪౦॥ తత్ప్రసాదేనసర్వే
షాందేవత్వంసస్వభావతః॥ స్వభావాదేవదేవత్వందేవదేవస్యశూలినః॥ ౪౧॥ తంవిదిత్వావిముచ్యం
తేశాంతాదాంతామనీశ్వరాః॥ గృహస్థాశ్చతథైవాస్యేసత్యధర్మపరాయణాః॥ ౪౨॥ భస్మసంభ
న్నసర్వాంగాస్త్రైపుండ్రాంకితమస్తకాః॥ రుద్రాక్షమాలాభరణాః శ్రీమత్పంచాక్షరప్రియాః॥ ౪౩॥
నిత్యంలింగార్చనపరాయణైర్దైవదగ్ధకిర్త్తిషాః॥ అతోజ్ఞానాధిభిజ్ఞానసాధనానిమనీషిభిః॥ ౪౪॥
సంపాద్యానిమహాయాసాద్జ్ఞానాన్త్యేతబంధనాత్॥ జ్ఞానంవేదాంతవిజ్ఞానంబ్రహ్మత్వైకత్వగోచ
రం॥ ౪౫॥ తస్మాద్జ్ఞాతంవిజానాతిపముక్తశ్చవిముచ్యతే॥ నివర్తతేవివృత్తశ్చత్యక్త్యర్థస్యైష సంగ్ర
హః॥ ౪౬॥ అయమథోమహాదేవప్రసాదరహితైన్యభిః॥ జాత్యంధగజదృష్ట్యైవకోటిశఃపరికల్ప్య
తే॥ ౪౭॥ బ్రాహ్మణోవాంత్యజ్ఞోవాపితథాగభృణ్ధితోపివా॥ మహాదేవప్రసాదేనముచ్యతేభవబంధ
నాత్॥ ౪౮॥ మహాదేవమహానందమహాకారుణికోత్తమే॥ ప్రసన్నైసతిఃతోవాపతంగోవావిముచ్య
తే॥ ౪౯॥ గురూపదిష్టోవేదాధఃస్సంగ్రహేణమయోదితః॥ మదుక్తాథేతువిశ్వాసంకురుద్వం య
త్నతోద్విజాః॥ ౫౦॥ ఇతిశ్రీసాంధేవహపురాణే- సూతసంహితాయాంయజ్ఞవల్క్యవఖండే

జ్ఞానోత్పత్తికారణంనామషోడశోధ్యాయః. ... *
... *
... *

తంప్రతిబింబస్యచ బింబనిరూప్యత్యేనతత్సంబంధనియమాత్ సర్వధాబింబభూతః పరశివఃప్రతిబింబరూపేణ భస్మ
నాలేపితఎవవత్తతఇత్యర్థః॥ ౩౮॥ ౩౯॥ ౪౦॥ ౪౧॥ ౪౨॥ ౪౩॥ ౪౪॥ ౪౫॥ తస్మాద్జ్ఞాతమితి॥ స్వప్రకాశసాక్ష
చైతన్యాత్తనాపూర్వమపగతమేవాత్మస్వరూపంవేదాంతవాక్యజనితేనవిజ్ఞానేనోపాధిప్రతిహానద్వారాపునవిజా
నాతీత్యర్థః॥ ఉక్తంహి॥ సర్వప్రత్యయవేద్యవాబ్రహ్మరూపేవ్యవస్థితే॥ ప్రపంచస్యప్రవిలయశ్చజ్ఞేనప్రతిపాద్యతఇతి॥
విముక్తశ్చేతి॥ నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావంహిపరశివస్వరూపంతదేవప్రత్యగాత్మనోనైజంరూపమతస్స్వభావతోవిము
క్తఎవపశ్యాదపిఅవిద్యావశాద్భుద్ధభవభాసమానస్వస్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞేనేనపునర్విముచ్యతఇత్యర్థః॥ శ్రుతిశ్చ॥
అనుష్ఠాయనశోచతి॥ విముక్తశ్చవిముచ్యతఇతి॥ స్వభావతోనివృత్తోపి సంసార ఉపాధివశాద్భాసమానః పునర్ని
ద్యోవయేనోపాధిప్రవిలయాన్నివర్తతఇత్యర్థః॥ ౪౬॥ జాత్యంధజగదృష్ట్యేతి॥ యథాబహవోజాత్యంధాః సం
భూయగజస్యహస్తపాదాద్యవయవవిశేషాన్స్పృశంతో తత్తన్నాత్రఎవ గజస్యసాకల్యబుద్ధిమాసాదయంత శ్శూపక్

స్తంభాద్యాకారతాం కల్పయంతి || తక్షేవ ముక్తవిధస్వరూప మజ్ఞానమోహితా స్తార్కికాదయో బహుప్రకారం
కల్పయంతీత్యర్థః || ౪౭|| గభ=స్థితో వేతి|| అతయేవైత రేయః || గర్భేనుసన్నస్యేషామితమంత్రవాక్యతాత్పర్య ప్ర
తిపాదకంవాక్యమామ్నాయతే || గభ=ఎవైతచ్చయనోవామదేవఎవమువాచేతి|| ౪౮|| ౪౯|| ౫౦|| *

ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవీరచితాయాంసూత్రసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాంయజ్ఞవల్క్యభవభండే-షోడశోధ్యాయః.

ఉక్తవిధం పరశివస్వరూపవిషణ్ణంవేదాంతజనితజ్ఞానం సాధనచతుష్టయ సంపన్నస్యేవేతి తత్సంపత్తి
రాదా ము ము త్సుభి రేష్ట వ్యా త త్రజ్ఞా న యో గ ఖం డేదశ మాధ్యాయే పిం డో త్పత్తి క థ నేవదేహ
భారణస్యదుఃఖాత్త కత్వప్రతిపాదనాయయద్యై రాగ్యం సూచితంతదిదానింవిస్తరేణ ప్రతిపాదయితుమధ్యాయఆర
భ్యతే|| అథాతత్సం || నను విగతోవిషయగోచరో రాగోయస్తాద్వి రాగస్తస్యభావోవై రాగ్యంతస్య ప్రతిపాదనంవి
షయసద్భావాభావయోదుర్నిరూపం|| విషయస్య పారమార్థిక త్వేహి వచనశతాదపికథం తతఃపురుషావరజ్యతే||
అపారమార్థికత్వేతువిషయాభావాదేవయతస్సంపన్నంవై రాగ్యమితిప్రతిపాదనాహామిత్వాశంక్యాహ|| ప్రత్య
గిత్యాదిహ|| జీవబ్రహ్మణోరేకత్వాచ్చాదకభావరూపాజ్ఞానావ్యాయావిద్యా పరపర్యాయాద్వై తవస్తావస్త్వకంజ
గత్సముత్పన్నంఅవిద్యాపరికల్పితేతస్మిన్ ద్వైతవస్తుని జన్మాంతరశతేమవిషయోపభాగజనితయా వాసనానువిదుః
ఖఫలహేతుభూతంపుణ్యపాపాత్మకంపరిపక్వంయత్కర్మకాంత్యమేవేతి|| పరమేశ్వరస్యాజ్ఞాననశేనహేతునాకించిద్ది
శోభనం కించిదశోభనమితి భ్రాంత్యాపరమాధికవతరల్ప్యతేత్యర్థః|| ౧|| ౨ || ౩ || ౪|| ఎకఇతి || ఇహలోకవిద్య

—ఇతి వై రాగ్యవిచారః. ఇతి—

శ్రీసూతఉవాచ|| అథాతస్సంప్రవక్ష్యామివై రాగ్యందుఃఖనాశనమ్ | యేనసాక్షాచ్చివజ్ఞానంజా
యతేమోక్షసాధనం|| ౧|| ప్రత్యక్షప్రేక్షకతాజ్ఞానాద్వైతవస్తుసముద్గతం | ద్వైతవస్తుని విశ్రేం
ద్రాఃపూర్వవాసనయాతథా || ౨ || ఆజ్ఞయా దేవదేవస్యకాలపాకనకర్మణా | శోభనా శోభనా
భ్రాంతికల్పితాపరమాధికవత్ || ౩ || శోభనత్వేనసంక్లృప్తైవిషయవాసనాబలాత్ | ఇచ్చానిత్యం
ప్రజాయేతనరాణాంమూఢచేతసామ్|| ౪|| శోభనత్వేనసంక్లృప్తః పదార్థోద్వివిధస్త్వస్థితః | ఎక
విహికఆఖ్యాతఇతరఃపారలౌకికః|| ౫|| విహికాసింద్రైరధాన్యశ్చేదేహీనిరంతరం | పునఃపు
క్తేషుచార్థేక్షుతత్సమానేషుమానవః || ౬ || కరోతివాంఛామవశః కల్పనా మతిమోహితః | శోభ
నత్వేనయిక్లృప్తః పదార్థఃపారలౌకికః|| ౭|| తత్రబుద్ధింనృణాంశాస్త్ర ముత్పాదయతినిశ్చితమ్|
భృమాత్తద్యోగ వాంఛావ జాయతేసర్వదేహీనామ్|| ౮|| దృష్టానుశ్రవికద్వారా బుద్ధిసంతతిరాత్మ
నః | కల్పితేవిషయైత్యంజాయతేచేదవిత్తమాః|| ౯|| తథాయోశోభనత్వేనపదార్థఃపరికల్పితః|
ఇహలోకపరత్రాపిద్యేవస్తత్రహిజాయతే || ౧౦ || రాగద్వేషాగౌభద్ధాధర్మాధర్మవశంక
తాః | దేవతిర్యక్తుగుమ్యాదినిరయంయంతిమానవాః || ౧౧ || శుక్లంబశోణితందృష్టాన్పృష్టాన్

మానోనుకూలవేదనీయశ్చబ్రహ్మర్షాదిహైహికోవిషయః సవస్వగాదిలాకాంతరోపభోగ్యః పారలౌకికఇతి || ౫ ||
పునర్బుక్తేష్వితి|| ఉక్తంహి|| నజాతుకామఃకామానాముపభోగేనశామ్యతి | హవిషాకృష్ణవత్క్షేవ భూయఎవాభివ
ద్ధతఇతి|| ౬|| ౭|| నను పారలౌకికస్యవిషయస్యేంద్రియైరనుభూయమానత్వాతగ్రధంతత్ర రాగస్సంభవత్యత్రాహ|| తత్ర
బుద్ధింనృణామితి|| ౮|| దృష్టానుశ్రావికేతి || దృష్టంప్రత్యక్షేణానుభూతంసుఖంఆనుశ్రవికం శ్రుతిబలాదవగతం సుఖ
ముఖయద్వారాఇహలోకపరలోకయోరవిద్యాకల్పితత్వేనసజాతీయేవిషయేచ బుద్ధైరుత్పత్తి జాయతేత్యర్థః||
౯|| ఎవంవై రాగ్యప్రతిపాదనోపయోగిత్వేన పురుషస్యైహికాముష్మికవిషయేమభృమాద్రాగ సంభవ ముపపాద్య
శోభనత్వేనపరికల్పితేవస్తునివిభృమవశాదేవద్యేషోమృత్యుత్పద్యతేత్యర్థాహ || తథాచుత్తి|| ౧౦|| రాగద్వేషావేషాగౌ
భాతస్యాంబద్ధాఃపుణ్యపాపాత్మకకర్మపారవశ్యంగ తాస్సర్వేజంతవా దేవతిర్యక్తుగుమ్యాది యోనిమజన్మరూపంన
రకమనుభవంతీత్యర్థః || ౧౧|| నన్వధర్మాదేవంనరకప్రాప్తిర్ధర్మాత్తుస్వగాదిలాకనుఖానుభవత్యత్యశంక్యపరశివ
స్వరూపభూతసుఖాతిరిక్తస్యసర్వస్యదైవయకసుఖస్యదుఃఖాత్తకత్వంప్రతిపాదయితుం భోగాయతనదేహదౌజగు
స్థితత్వంప్రతిపాదయతి|| శుక్లంబశోణితమిత్వాదిహ|| పితృశ్శుక్లం-మాతుశ్శోణితం || తదుభయంశరీరస్యోపాదానం

తజ్జాతీయయోఃస్వదేహాదన్యత్రదర్శనస్పగ్ననాదాయథాజుగుప్సా ॥ ఎవంతన్నయేస్వశరీరేపిచివేకినో జుగుప్సేవభవతీ నత్వహంబుద్ధిరుచేతి. అవిద్యావశాన్మాధోజనస్తవహంమనుష్యోమమేదంశరీరమితివాభిమన్యతఇత్యర్థః ॥ ఎవ

స్త్రోత్వాతుమానవః ఉద్ధారంకురుతేతద్ధి శరీరం చేతనస్యతు ॥౧౨॥ తస్మింభరీరేహంబుద్ధిం సదాకఃకురుతేజనః । మూఢోహంమమబుద్ధిభ్యామిదంగృహ్ణాతివిగ్రహం ॥౧౩॥ దృష్ట్యాస్పృష్ట్యాతథాస్త్రోత్వాచమఃభూమితలస్థితమ్ । ఉద్ధారంకురుతేమత్యక్స్వయంతద్దోషదర్శనాత్ ॥ ౧౪॥ తథైవాత్మతయాగ్రాహ్యోదేహోచమఃకుయద్భవేత్ । తస్మింశ్చమఃఖ్యహంబుద్ధింసదాకఃకురుతేనరః ॥ ౧౫॥ మూఢోహంమమబుద్ధిభ్యామిదంగృహ్ణాతినంతతం । దృష్ట్యాస్పృష్ట్యాతథాస్త్రోత్వామాంసంభూమితలస్థితమ్ ॥ ౧౬॥ ఉద్ధారంకురుతేమత్యక్స్వయంతద్దోషదర్శనాత్ । తథైవాత్మతయాగ్రాహ్యోదేహోమాంసంకుయద్భవేత్ ॥ ౧౭॥ తస్మిన్మాంసేత్వహంబుద్ధింసదాకఃకురుతేజనః । మూఢోహంమమబుద్ధిభ్యామిదంగృహ్ణాతినంతతం ॥ ౧౮॥ దృష్ట్యాస్పృష్ట్యాతథాస్త్రోత్వాసిరాంభూమితలస్థితం । ఉద్ధారంకురుతేమత్యక్స్వయంతద్దోషదర్శనాత్ ॥ ౧౯॥ తథైవాత్మతయాగ్రాహ్యశరీరస్థాచయాసిరాతస్యామేవత్వహంబుద్ధిం సదాకఃకురుతేజనః ॥ ౨౦॥ మూఢోహంమమబుద్ధిభ్యామిదంగృహ్ణాతినంతతమ్ । దృష్ట్యాస్పృష్ట్యాతథాస్త్రోత్వాచాస్థిభూమితలస్థితమ్ ॥ ౨౧॥ ఉద్ధారంకురుతేమత్యక్స్వయంతద్దోషదర్శనాత్ । తథైవాత్మతయాగ్రాహ్యంశరీరస్యాస్థియద్భవేత్ ॥ ౨౨॥ తస్మిన్నేవత్వహంబుద్ధింసదాకఃకురుతేజనః । మూఢోహంమమబుద్ధిభ్యామిదంగృహ్ణాతినంతతం ॥ ౨౩॥ దృష్ట్యాస్పృష్ట్యాతథాస్త్రోత్వారోమపుంజంభువిస్థితం । ఉద్ధారంకురుతేమత్యక్స్వయంతద్దోషదర్శనాత్ ॥ ౨౪॥ తథాదేహస్థితంరోమనిచయంయద్విజ్ఞోత్రమాః । తస్మిన్నేవత్వహంబుద్ధింసదాకఃకురుతేజనః ॥ ౨౫॥ మూఢోహంమమబుద్ధిభ్యాం ఇదంగృహ్ణాతినంతతం । దృష్ట్యాస్పృష్ట్యాతథాస్త్రోత్వారక్తంభూమితలస్థితమ్ ॥ ౨౬॥ ఉద్ధారంకురుతేమత్యక్స్వయంతద్దోషదర్శనాత్ । తథైవాత్మతయాగ్రాహ్యంరక్తంయద్దేహాసంస్థితమ్ ॥ ౨౭॥ తస్మిన్నేవత్వహంబుద్ధింసదాకఃకురుతేజనః । మూఢోహంమమబుద్ధిభ్యామిదంగృహ్ణాతినంతతమ్ ॥ ౨౮॥ దృష్ట్యాస్పృష్ట్యాతథాస్త్రోత్వాపూయంభూమితలస్థితం । ఉద్ధారంకురుతేమత్యక్స్వయంతద్దోషదర్శనాత్ ॥ ౨౯॥ తథైవాత్మతయాగ్రాహ్యంపూయంయద్దేహాసంస్థితమ్ । తస్మిన్నేవత్వహంబుద్ధింసదాకఃకురుతేజనః ॥ ౩౦॥ మూఢోహంమమబుద్ధిభ్యామిదంగృహ్ణాతినంతతం । దృష్ట్యాస్పృష్ట్యాతథాస్త్రోత్వాపిత్తంభూమితలస్థితమ్ ॥ ౩౧॥ ఉద్ధారంకురుతేమత్యక్స్వయంతద్దోషదర్శనాత్ । తథాదేహస్థితేపిత్రేహేయేవేదధాపారగాః ॥ ౩౨॥ కఃకరోతిత్వహంబుద్ధింమూఢవకరోహే । దృష్ట్యాస్పృష్ట్యాతథాస్త్రోత్వాశ్లేష్మరాశింభువిస్థితం ॥ ౩౩॥ ఉద్ధారంకురుతేమత్యక్స్వయంతద్దోషదర్శనాత్ । తథైవపురమధ్యస్థేశ్లేష్మరాశావచక్షుః ॥ ౩౪॥ కఃకరోతిత్వహంబుద్ధిం మనుష్యః పండితోత్రమాః । మూఢోహంమమబుద్ధిభ్యామిదంగృహ్ణాతినంతతమ్ ॥ ౩౫॥ దృష్ట్యాస్పృష్ట్యాతథాస్త్రోత్వామాత్రంభూమితలస్థితమ్ । ఉద్ధారంకురుతేమత్యక్స్వయంతద్దోషదర్శనాత్ ॥ ౩౬॥ తథాదేహస్థితేహేయేమాత్రేవమతిమత్తమాః । కఃకరోతిత్వహంబుద్ధింమూఢవకరోహే ॥ ౩౭॥ దృష్ట్యాస్పృష్ట్యాతథాస్త్రోత్వాపురీషంభూతలస్థితం । ఉద్ధారంకురుతేమత్యక్స్వయంతద్దోషదర్శనాత్ ॥ ౩౮॥ తథాదేహస్థితేహేయేపురీషేవేదపారగాః । కఃకరోతిత్వహంబుద్ధింమూఢవకరోహే ॥ ౩౯॥ చందనాగరుకర్పూరప్రముఖాఅపిశోభనాః । మలంభవతియత్స్పర్శాత్తతకథంశోభనంవపుః ॥ ౪౦॥ భక్త్యభోజ్యాదయస్సర్వైపదాథాశ్చాపిశోభనాః । మలంభవతియత్స్పర్శాత్తతకథంశోభనంవపుః ॥ ౪౧॥ సుగంధిశీతలంతోయంమూత్రంయత్సంగమాద్భవేత్ । తతకథంశోభనంపిండంభవద్ద్వ్యుత్పత్తిజోత్రమాః ॥ ౪౨॥ అతీవధవశాశ్శుద్ధాఃపటాయత్సం

ముత్తరత్రయోజ్యం ॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ౩౬॥ ౩౭॥ ౩౮॥ ౩౯॥ ౪౦॥ ౪౧॥ ౪౨॥ ౪౩॥ ౪౪॥కలలావస్థమితి ॥

మాతుగర్భాశయేవకరాత్రోపితంశుక్లశోణితంకలలం॥ ౪౫॥ బుద్ధుదాకారతాపన్నమితతదెవసప్తరాత్రోపితం
బుద్ధుదాకారం॥ ౪౬॥ ౪౭॥ ౪౮॥ ౪౯॥ జరాయుమధ్యతితి॥ జరాయుగర్భవేష్టనం॥ ౫౦॥ ౫౧॥ ౫౨॥ గణపీడేతి॥
బాలగ్రహపీడేత్యధః॥ ౫౩॥ ౫౪॥ ౫౫॥ ౫౬॥ ౫౭॥ ౫౮॥ ౫౯॥ ౬౦॥ ౬౧॥ ౬౨॥ ౬౩॥ ౬౪॥ ౬౫॥ ౬౬॥ ౬౭॥
దుఃఖమేవసదేతి॥ ఉక్తరీత్యాదేహేఅహంమమాభిమానవతఃపురుషస్యబ్రహ్మవిష్ణురుద్రలోకాంతేసంసారమండలేసు
ఖలేశోపినాస్తివిచారతస్తుసర్వందుఃఖాత్మకమేవత్యర్థః॥ ౬౮॥ ననువైషయికంసుఖమపిదుఃఖమపిమధంనజానాతి

గమేనతు । భవంతిమలినావవృత్తకథంతచ్యోభనం భవత్ ॥ ౪౩ ॥ రక్తజాః క్రిమయోనంతాః
కూంసజాః క్రిమయస్తథా । క్రిమికోశమిదం వష్ట్యదుఃఖాయనసుఖాయహి ॥ ౪౪ ॥
భక్తుకలిలావస్థంక్రిమిభిస్సృజితంయది । దుఃఖమేవతదాసౌఖ్యంనకిందిదపివిద్యతే॥ ౪౫ ॥ బుద్ధు
దాకారతాపన్నంభక్షయంతిః తేబగం । క్రిమయోదుఃఖమేవస్యాస్తదాసౌఖ్యంనవిద్యతే॥ ౪౬ ॥ జత
రాగ్నోభవేత్తప్తంగభక్తంమాతుస్సదైవహి । దుఃఖమేవతదాతస్యసుఖంకించిన్నవిద్యతే॥ ౪౭ ॥ జత
రేవాయుసంచారఘాటేతేగభక్తాంగతః । దుఃఖమేవతదాతస్యసుఖంకించిన్నవిద్యతే॥ ౪౮ ॥ పురీ
షమూత్రసంపూజేజతరేగభక్తాంగతః । దుఃఖమేవసదాయాతినకించిత్సుఖమాపుయాత్ ॥ ౪౯ ॥
జరాయుమధ్యేనిశ్చిదైనిమగ్నోగభక్తాంగతః । దుఃఖమేవసదాయాతినకించిత్సుఖమాపుయాత్ ॥
౫౦ ॥ రౌరవాదిమయద్దుఃఖంనరకేమనిరంతరం । గర్భేతతోటిగుణితంభవేద్దుఃఖంనసంశయః॥ ౫౧ ॥
గర్భాస్తుజాయమానస్యదుఃఖంవక్తుంనశక్యతే । అహోదుర్వాసవేవాస్యగభక్తవాసోమునీశ్వరాః॥ ౫౨ ॥
బాల్యేపీడామహాతీవ్రాగణపీడామహాత్తరా । పిపీలికాదిపీడాచపరిహరణంనశక్యతే॥ ౫౩ ॥ వ్యాధిపీ
డామహాతీవాత్సుప్తీడాచదినేదినే । పిపాసాచమహాపీడాకథంయాతిసుఖంనరః॥ ౫౪ ॥ అత్తరగ్రహణేపీ
డాపీడాచపతనేతథా । శబ్దజాలస్యదుఃఖాద్ధైరవపారోద్యత్యతేమయా॥ ౫౫ ॥ శ్రౌతస్తాతకసమాచా
రేషహాపీడాతిదారుణా । నివిద్ధపరిహారేచకథంయాతిసుఖంనరః ॥ ౫౬ ॥ యావనేచమహాదుఃఖంస్త్రీ
సంసగేమహాత్తరం । స్త్రీభోగాచ్చమహాదుఃఖందుఃఖమేవవిచారతః ॥ ౫౭ ॥ స్త్రీణామారాధనేదుః
ఖంతాసాంసంరక్షణేపిచ । తాసాం పరిభవేదుఃఖందుఃఖమేవవిచారతః॥ ౫౮ ॥ వస్త్రసంపాదనేదుఃఖం
భూషణానాంతదైవచ । రక్షణేచతథాతేషాందుఃఖమేవవిచారతః ॥ ౫౯ ॥ గృహక్షేత్రధనాదీనాం
దుఃఖంసంపాదనేతథా । రక్షణేచతథాదుఃఖందుఃఖమేవవిచారతః॥ ౬౦ ॥ పుత్రమిత్రాదిజంతూనాందుఃఖే
దుఃఖంతదైవచ॥ జన్మనాశభయద్దుఃఖందుఃఖమేవవిచారతః ॥ ౬౧ ॥ రాజభావేమహాదుఃఖమమా
త్యత్యేమహాత్తరం । దాసభావేమహాదుఃఖందుఃఖమేవవిచారతః॥ ౬౨ ॥ వేదమాగేతరేమాగే ని
ష్ఠాదుఃఖంతదైవచ । మాగేతగ్రహకపరిజ్ఞానేదుఃఖమేవవిచారతః ॥ ౬౩ ॥ స్వదారిద్యేమహాదుః
ఖంపరశ్రీదశనేతథా । పరైస్సామ్యేమహాదుఃఖందుఃఖమేవవిచారతః ॥ ౬౪ ॥ వాయుపీడాగ్నిపీడాచ
తోయపీడాతదైవచ । సర్పాదిదంశనేపీడాదుఃఖమేవవిచారతః ॥ ౬౫ ॥ భూతప్రేతపిశాచానాయ
త్నాదీనాంతదైవచ । పదప్రాప్తామహాదుఃఖందుఃఖమేవవిచారతః ॥ ౬౬ ॥ ఇంద్రలోకమహాదుఃఖం
ప్రాజాపత్యేమహాత్తరం । విష్ణులోకచరౌదైవదుఃఖమేవవిచారతః ॥ ౬౭ ॥ బహునోక్తేనకించేహే
హంమమజ్ఞానవాన్యది । దుఃఖమేవసదాయాతినకించిత్సుఖంయాతినకించన ॥ ౬౮ ॥ దుఃఖందుఃఖాత్మనా
కించిజ్ఞానాతివివశఃపుమాక । సుఖాత్మనాచజానాతిభృమాద్దుఃఖంకదాచన॥ ౬౯ ॥ అత్తనస్తుస్వరూ
పంహిసుఖంనాన్యద్విచారతః । తదజ్ఞానబలైవైవసుమిప్రేక్షాన్యథాంబుధాః॥ ౭౦ ॥ తదజ్ఞానేనవృత్తేతు

స్వతఃపహ ॥ దుఃఖందుఃఖాత్మనేతి ॥ వస్తుతోదుఃఖమపిభృమవశాత్సుఖాత్మనాజానాతీత్యధః ॥ ౬౯ ॥ ననురుద్రలో
కావధిసర్వందుఃఖాత్మకంచేత్కింతహిసుఖమిత్యతఃపహ ॥ అత్తనస్త్రీతి ॥ నన్యాత్మనస్వరూపమేవస్వరూపకశసుఖా
త్మకంచేత్తత్పరిత్యజ్యవిషయసుఖలిప్సాపురుషస్యకుతఃతత్త్వతఃపహ ॥ తదజ్ఞానబలేనతి॥ ౭౦ ॥ తదజ్ఞానేనోస్వరూపయా
ధాత్మ్యజ్ఞానేనతస్మిన్నజ్ఞానేనవృత్తేస్వరూపత్వేనపూర్వప్రాప్తమేవసుఖంపునఃప్రాప్తోతి । అజ్ఞానావరణేనాపా
ప్తప్రాయత్వాత్ శుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావత్వేనప్రాగప్యప్రాప్తమేవదుఃఖమజ్ఞానబలాత్ప్రాప్తమివ ప్రతిభాసమానం

పునర్జహతి || జ్ఞానేనాజ్ఞానస్యనివర్తనాదిత్యధః || ౨౧ || ౨౨ || ఇత్థంవై రాగ్యసంప్రపంచనిరూప్యతస్యవేదాంతవాక్యజనితజ్ఞానంప్రతిసాధనత్వమాహ||విరక్తస్యేతి|| ఉక్తవిధవై రాగ్యసంపన్నస్యసర్వవిషయవిజ్ఞేపోపశమనాన్నివాతనిష్కపదిపసన్యతేనై కాగే || మనసాసూక్ష్మతత్వం సాక్షాత్కారయతే - నాన్యస్య విషే ప్రచిత్తస్యైత్యధః || అస్మిన్నధౌప్రమాణభూతాం శ్రుతిమపిసం గృహ్యతి || యదాసర్వఇతి || శూయతేహి || యదాసర్వేప్రముచ్యంతే కామా యేస్యహృదిస్థితాః | అథమత్యోమ్యతోభవత్యత్రబ్రహ్మసమశ్చుతఇతి || ౨౩ || పురుషస్యాంతఃకరణా వచ్చిన్నస్యస్వగాదిసర్వవిషయభోగవిషయస్య రాగజాతస్యప్ర-లయోయదాభవతి | అనంతరమేవసమత్యోమరణాథమేకాదైహిత్ విరక్తస్య తస్మిన్నైవదేహేబ్రహ్మభవతీత్యధః || ౨౩ || నచబంధనచ్చిదేతి || చిదాచ్ఛేదఃచిదాదిత్వాదత్ || ౨౪ || ఇతిశ్రీమహాధవాచార్యవిరచితాయాంసూతసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనంసప్తదశోధ్యాయః.

ప్రాప్తమేతిసుఖంస్వతః | జహతిదుఃఖమప్రాప్తంస్వతస్సత్యమయోదితం || ౨౧ || అజ్ఞానస్య నివృత్తిశ్చజ్ఞానాదేవనకమేతా | జ్ఞానంనామషహాదేవజ్ఞానంవేదాంతవాక్యజం || ౨౨ || విరక్తస్యహిసంసారాద్జ్ఞానంనాన్యస్యకస్యచిత్ | యదాసర్వేప్రముచ్యంతే కామా యేస్యహృదిస్థితాః || ౨౩ || తదామత్యోమ్యతోభవత్యత్రబ్రహ్మసమశ్చుతే | వై రాగ్యహీనస్యనసాంఖ్యవేదనంనముక్తిసిద్ధిర్నచబంధనచ్చిదా | నథమేసిద్ధిశ్చతతఃపురాతనైరిదంవిశిష్టంకథితంశ్రుతేచ్ఛలాత్ || ౨౪ || ఇతిశ్రీసాంధేవహాపురాణే- సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనంసప్తదశోధ్యాయః.

—* అనిత్యవస్తుచారః *—

శ్రీసూతఉవాచ || అథానిత్యంప్రవక్ష్యామిసమాసేననవిస్తరాత్ | యద్జ్ఞానేనైవసంసారాద్వైరాగ్యంజాయతేహృది || ౧ || అనాత్మజడరూపోయస్సనివానిత్యముచ్యతే | అనాత్మనామనిత్యత్వంఘటాదీనాంజడత్మనామ్ || ౨ || ఆచాలపండితందృష్టంయతోతఃపండితోత్తమాః | కార్యస్యైవహ్యనిత్యత్వంవర్ణయంతిహి కేచన || ౩ || నతద్యుక్తమకార్యస్యాన్యనిత్యత్వప్రసిద్ధితః | అకార్యస్యఘటాదీనాంప్రాగభావస్యజంతుభిః || ౪ || దృష్టమేవహ్యనిత్యత్వంరాదృష్టంపండితోత్తమాః | భావరూపస్యకార్యత్వమనిత్యత్వప్రయోజకం || ౫ || అపిసర్వస్యపూర్వోక్తమనాత్మత్వంప్రయోజకమ్ | దికాలాకాశవార్తాకామని

ఎవంవై రాగ్యస్యజ్ఞానసాధనత్వంనిరూప్యనిత్యానిత్యవస్తువివేకస్యాః వై రాగ్యజననద్వారా జ్ఞానోత్పత్తిసాధనత్వంప్రతిపాదయితుంతావదనిత్యంవస్తువిధజతే || అథానిత్యమిత్యాదీనా || యద్జ్ఞానేనేతి || విషాకాముష్మికస్యశ్వరత్వేనగతేహినిత్యనిరతిశయంస్వరూపసుఖం సాప్త కామః పురుషస్తతోవిరజ్యతే || తతోఽనిత్యత్వజ్ఞానాత్తత్రవైరాగ్యంజాయతేఇత్యధః || ౧ || విమతోజడవగోఽనిత్యః | అనాత్మత్వాత్ ఘటపదిత్యభిప్రేత్యాహ || అనాత్మేతి || యోజడరూపోనియదాదిభూతభౌతికోనాత్మప్రపంచఃసఘటపటాదివదనాత్మత్వ సామ్యాదనిత్యైత్యధః || ౨ || అనాత్మత్వానిత్యత్వయోవ్యాప్తిముపపాదయతి || ఆచాలేతి || ఉక్తానుమానేఉవాధిమాశంకతే || కార్యేతి || ఘటపటాదీకృతకత్వాదనిత్యత్వంవత్సరాత్ త్వాదతోనియదాదేరనిత్యత్వం కథంస్యాదిత్యధః || అయమాశయః - అనిత్యత్వలక్షణేనాధ్యైకృతకత్వముపాధిః || త్రానాన్యత్వంత్రైకృతకత్వమితి సాధనవ్యాప్తిర్నాస్తి మాయాయాం ప్రాగభావాదివస్తాత్మత్వే సత్యపిశ్చతకత్వాభావాత్ | అతస్సాధనావ్యాపకత్వం-దృష్టాంతేసర్వత్రయత్రానిత్యత్వంప్రకృతకత్వమితివ్యాప్తిసద్భావాత్సాధ్యవ్యాపకత్వం-సాధనావ్యాపకత్వేనతి సాధ్యసమవ్యాపకత్వమితిహితలక్షణం-తస్మాదనాత్మత్వాదనిత్యత్వంవధనతీత్యధః || ౩ || సాధ్యవ్యాపకత్వాభావేనోపాధిందూషయతి || నతద్యుక్తమితి || ఘటప్రాగభావస్యానిత్యత్వేసత్యపితస్యానాదిత్వేనకృతకత్వాభావాత్సాధ్యవ్యాపకత్వమిత్యధః || అక్షరాథః || కార్యత్వాదేవానిత్యత్వమితియత్ప్రన్నయుక్తం || అకార్యస్యాపిక్వచిదనిత్యత్వదశేనాత్-ఘటప్రాగభావస్యహితత్వేనివత్యస్యానిత్యత్వంసర్వైరనుభూయతే || నచాసౌకృతకత్వస్యానాదిత్వాదితి || ౪ || అథసాధనస్యవిశిష్టత్వంపాఢేసాధ్యవ్యాపకత్వముపపాదయతి || భావరూపస్యేతి || భావత్వేనత్యైత్యత్వంయత్ప్రకృతకత్వంవన్యభిదరతితిసాధ్యవ్యాపకృతకత్వమేవానిత్యత్వప్రయోజకమిత్యధః || ౫ || ఎవమపిసాధనవ్యాపకత్వాభావేనోపాధిందూషయతి || అపిసర్వ

వైశ్వానరస్మృత్యైవోపపాద్యత ఇతి || ౧౫||౧౬||౧౭||౧౮|| ౧౯|| ౨౦|| ౨౧|| ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬|| ౨౭||౨౮||
౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩||౩౪|| ౩౫|| ౩౬|| ౩౭|| ౩౮|| ౩౯|| ౪౦|| ౪౧|| ౪౨|| ౪౩|| ౪౪|| ౪౫|| ౪౬|| ౪౭||

దూతాభయంకరాః | సంగిరంతుసమాదాయశీఘ్రం విశ్రాంతయంతయః || ౧౫ || యమస్తంసంగి
క్రుద్ధోవిలోక్యాహభయంకరః | యథాశక్తిభటావిషపీడ్యతాంమమసన్నిధౌ || ౧౬ || ఇతిప్రాచీనా
స్సోపిసంగియమకింకరైః | అతీవపీడితోవిప్రాఅభవచ్చవిచేష్టితః || ౨౦ || పునశ్చతీక్ష్ణయాచాచాచా
మఃప్రాహసుదారుణమ్ | భిద్యతాంసంగిరోదుష్టశ్చిద్యతాండహ్యతామయమ్ || ౨౧ || ఇహయంతాని
మహ్యోషఃపీడ్యతామఃశంభవాః | అన్యైర్నానాఃకైఃకూరైఃకుపామైపీడ్యతామితి || ౨౨ || సంగి
రోయమదూతైశ్చక్రమేనరకార్థవే | యంత్రైర్నానాఃకైరన్యైరుపామైరతిచారుణైః || ౨౩ ||
అతీవపీడితోవిప్రాఅభవతోఽటివత్సరిమ్ | పురాకృతమహాపుణ్యపరిపాకబలేనచ || ౨౪ || ప్రసాదా
చేవరుద్రస్యశివస్యపరమాత్మనః | అకస్తాదాగతస్తత్రవహాలేజామహామతిః || ౨౫ || శంభుభక్తశ్చతా
నందోనామ్నాశంభురిచాపరః | సపురఃపీడ్యమానంతంవిలోక్యకరుణాబలాత్ || ౨౬ || ప్రాహోన్నహ
శ్చివాయేతమంత్రరాజంషడక్షరమ్ | తేదేవనరకస్సాత్మాత్సర్వభూకోభవత్తదా || ౨౭ || పుష్పవృష్టి
భవత్సుమంగళాసిద్ధయక్షమునయస్సనాతనాః | తత్రన్యత్తమతికోభవంముదాచక్రరగ్నివిమలావిచక్ష
ణాః || ౨౮ || న్యస్తగితముఖరాఅపిద్విజాలప్పరోభిరతిశోభనాస్సహాయక్షకిన్నరపురస్సరాభ్యశంస్య
త్రగీతసుఖభోగినోభవత్ || ౨౯ || దేవైరేతైరయరాధివస్యయంసహప్రమోచేనననతకోభవమ్ | స
జాపతిశ్చాపిననతకోభార్యయాశ్రియాచఃష్టుస్సహమోదసంయుతః || ౩౦ || యమోఽభిరేచరమేశ్వరా
జ్ఞయాప్రవర్తమానశ్చక్రతాంజలిద్విజాః | సహస్వకీయైరపికింపితస్వయంబహుప్రమాణంభిదశంక
యాకరోత్ || ౩౧ || యమంశతానందసమాహ్వయోమునిర్విలోక్యభీతంకృపయైవకేవలం | నిముంచ
భీతింయమశంకరాజ్ఞయాప్రవర్తమానేతివషస్సుఖావహమ్ || ౩౨ || అబ్రవీదశుభప్రతిభాపమాశ్చుద్ధబో
ధసుఖవస్తునిస్తీతః | తద్వచస్సృజణభగ్నసంశయోనిర్భయశ్చతరసాభవద్యమః || ౩౩ || పునశ్చతానంద
సమాహ్వయోమునిర్వయంసమాహూయసమస్తసన్నిధౌ | ఇదంబభాషేనచనంసుఖావహంసమస్త
కస్యమునిశ్శరైశ్వరః || ౩౪ || శతానందఉవాచ || విష్ణుప్రజాపతీంద్రాదిదేవతాభ్యోమహేశ్వరమ్ | య
స్తంయోవిజానాతితంత్వంపరిహరప్రభుమ్ || ౩౫ || శివయద్రాదిశబ్దయోవిశిష్టంపెదమానచ | నారా
యణాదిశబ్దేభ్యస్తంత్వంపరిహరప్రభుమ్ || ౩౬ || ఉమయాసహితాంశుద్ధాంత్రనేత్రాంచంద్రశేఖరాం
పరస్యయూతియోవెదతంత్వంపరిహరప్రభుమ్ || ౩౭ || సమస్తజగతోమూలంసమస్తస్యావభాస
కమ్ | యోవేదాత్మతయానిత్యంతంత్వంపరిహరప్రభుమ్ || ౩౮ || త్రిపుండ్రంభస్మనాసగ్ంధేలలా
పేవతథాహృది | యోదధాతిమహాప్రీత్యాతంత్వంపరిహరప్రభుమ్ || ౩౯ || అగ్నిరిత్యాదిభిర్మం
త్రైభగస్మనైవావగుంతనం | యఃకరోతిస్వకందేహం తంత్వం పరిహర ప్రభుమ్ || ౪౦ ||
నిత్యంలింగేమహాదేవంసాత్మాత్సంసారమోచకం | ఆరాధయతియోవత్సంత్వంపరిహరప్రభుమ్ ||
౪౧ || రుద్రాక్షంతీణిషమైకంపరయాశుద్ధయాసహ | దధాతినిత్యంయోమర్త్యస్తంత్వంపరిహరప్రభుమ్ ||
౪౨ || శాంతిదాంత్యాదిసంయుక్తశ్శంకరైభక్తిసంయుతః | యస్సర్వకర్మసన్నాసి తంత్వంపరిహర
ప్రభుమ్ || ౪౩ || వెదాంతప్రవణాన్నిత్యంమననంచింతనంతథా | యఃకరోతిమహాప్రీత్యాతంత్వంపరి
హరప్రభుమ్ || ౪౪ || వెదవేదాంతనివృత్త్యగురోశ్శుశ్రూషణైరతః | యశ్శుశ్రోతిహేవేదాంతంతంత్వం
పరిహరప్రభుమ్ || ౪౫ || యజ్ఞదానతపోహోమస్వాధ్యాధ్యాయనాదిభిః | యోరుద్రంయజతేపీ
త్యాతంత్వంపరిహరప్రభుమ్ || ౪౬ || శ్రౌతస్మార్తసమాచారైర్వైశ్వానరసిశివార్చనమ్ | యఃకరోతిమ
హాప్రీత్యాతంత్వంపరిహరప్రభుమ్ || ౪౭ || ఉత్తర్హంసర్వదేవేభ్యశ్చివస్యపరమాత్మనః | యోన
వక్త్రేదాప్రీత్యాతంత్వంఘాతయదుజ్జనమ్ || ౪౮ || మహాదేవసమంవిష్ణుంబ్రహ్మణంచాస్యమేవ |
మన్యతేవిష్ణుమోహేనతంత్వంఘాతయదుజ్జనమ్ || ౪౯ || శ్రౌతస్మార్తసదాచారాశ్చద్ధయో

౪౮॥ ౪౯॥ ౫౦॥ ౫౧॥ ౫౨॥ ౫౩॥ ౫౪॥ ౫౫॥ ౫౬॥ ౫౭॥ ౫౮॥ ౫౯॥ ౬౦॥ ౬౧॥ ౬౨॥ ౬౩॥ ౬౪॥
తత్తాత్మిని యస్మాచ్చుషాతరేణావధృతోభాః ఉక్తరీత్యాచుషాదుఃఖిహేతుస్తత్తాత్మేదవాక్యేనోక్తప్రకారేణై
వచియదాదికంసర్వమనాత్మప్రపంచమనిశ్యమితిజానీయాత్॥౬౫॥ తస్యచానిత్యత్వేదానస్యవైరాగ్యజననద్వారానిశ్యే
షదుఃఖినివృత్తిర్నిరతశయానం దాభివ్యక్తిలక్షణమోక్షహేతుత్వసూహా॥ఆత్మనోన్యస్యేత్యాది॥౬౬॥౬౭॥౬౮॥౬౯॥
ఇత్తమనాత్మత్వహేతునాజడప్రపంచస్యసామాన్యేనానిత్యత్వంప్రతిపాద్యచిశేషతోపి ప్రతివాదయతి॥ ఘటాదీనా
మిత్యాదీనా॥ ౭౦॥ ౭౧॥ ౭౨॥ ౭౩॥ ౭౪॥ ఐహికసుఖవత్స్వర్గాదిబ్రహ్మలోకాంతస్యవారణాకికసుఖస్యాస్యచి

దినేదినే | యోనాచరతిమోహేనతంశ్వంఘాతయదుర్జనమ్॥ ౫౦॥ ఊర్ధ్వపుండ్రంత్రిశూలంవా
నతులంయస్తువైదికః | దధాతిమోహతోవాపితంత్వంఘాతయదుర్జనమ్॥ ౫౧॥ అక్రతాచార
సంపన్నశ్చాతాచారపరాజ్ఞుఃఖిః | గురువోగ్రహీచయోమత్యఃతంశ్వంఘాతయదుర్జనమ్॥ ౫౨॥
ఉత్తిర్యంపదమార్గస్య యోనజానాతిహానవః | వెదాదన్యస్యచాత్కర్షం తంత్వం ఘాతయదు
ర్జనమ్॥ ౫౩॥ మానుషంజైవతంవాన్యతేశరీరేచాంకనంనరః | యఃకరోతిభూమాద్వాపితం త్వం
ఘాతయదుర్జనమ్॥ ౫౪॥ శ్రీసూతఉవాచ॥ ఎవముక్త్యామునిశ్శ్రీమాన్ శతానందసమాహ్వయః |
కైలాసమగవద్రుద్రంతతస్మాతుంకుతూహలాత్॥౫౫॥ యమోపిసంగిరంవిసాస్సమాహూయా
దరేణచ | విన్దేవవేదంతరగ్రస్యకేవలస్యపరిగ్రహాత్॥ ౫౬॥ త్వయాభుక్తంమహాదుఃఖి వప్రపహ్యమ
నేకశః | పురాకృతేనపుణ్యేనమహాదేవప్రసాదతః॥ ౫౭॥ షడక్షరమహామంత్రశ్రవణాచ్చతథైవచ |
దుఃఖాదపివినిముక్తస్తత్త్వంమహాత్మక సుఖప్రదమ్॥౫౮॥ బ్రాహ్మణ్యంప్రాప్యవేదస్యవిదిత్వావైభవం
పునః | తదుక్తంధర్మమాస్థాయపునర్వైదాంతవాక్యజమ్॥ ౫౯॥ శివజ్ఞానమవాప్యాశుచిముక్తిభ
వబంధనాత్ | ఇత్యుక్త్యాతుయచశ్శ్రీమానగమత్సప్తరంప్రతి॥౬౦॥అతోవేదోదితోహ్యర్థస్సహ్యగర్వ
స్సునిశ్చితః | తర్కసిద్ధోతిదుఃఖోభాః | ప్రత్యవాయస్యకారణమ్॥౬౧॥బహవః కేవలంతర్కంసమాశ్రిత్యచి
నాశ్చింతి | రారవాదిమసంతప్తా అభవస్వేదచిత్తమాః॥ ౬౨॥ హేతుకైస్సహవాసశ్చసహపక్షాగ్ర
తుభోజనమ్ | స్ఫుష్టిస్తేషాంనరాణాంతునరకాయనసంశయః॥ ౬౩॥ హేతుకస్తుమహాపాపీషహా
పాతకినాసమః | నతస్యనివక్తుమిస్తప్తాద్ధైతుకంపరివర్జయేత్॥ ౬౪॥ తస్మాద్వేదోదితేనైవప్రకారే
ణచిదక్షణః | విజానీయాదనాత్తానమన్యత్వమినిశ్చితమ్॥ ౬౫॥ ఆత్మనోన్యస్యసర్వస్యయదనిత్యత్వవే
దనమ్ | తద్విసంసారవైరాగ్యజనకంనాపరంస్వజాః॥ ౬౬॥ విరక్తస్యహిసంసారాతగమన్యతాగం
క్షితంభవేత్ | వైరాగ్యేనతీసంసారాత్సర్వదుఃఖింనవిద్యతే॥ ౬౭॥ రాగైశ్చైవహిసంసారవహా
దుఃఖంతుదేహినామ్ | విరక్తస్యనరాగోస్తి తతోవైరాగ్యతస్సుఖమ్॥ ౬౮॥ తస్మాద్వైరాగ్య
లాభాయదరాచరమిదంజగత్ | అనిత్యమితిజానీయాదనాత్తానమశేషతః॥ ౬౯॥ ఘటాదీనామనిత్యై
త్వంస్యతవప్రకాశతే | గృహప్రాసాదపూర్వాణామపివేదచిదాంవరః॥ ౭౦॥ పుత్రవిశ్రకశత్రా
దిభోగోవిద్యుదివస్థితః | వినశ్యతిషహామోహాన్నిత్యంతంమనుజేజనః॥ ౭౧॥ మండలాధిపతిర్మ
త్తోమహాభోగసమన్వితః | వినాధిపత్యంతత్తాన్తీంభూతోదృష్టస్సన్వభావతః॥ ౭౨॥ తథారాజా
మహాభూమేస్సయమేకౌధిపస్సుఖీ | విచారాజ్యసుఖందుఃఖిదృష్టస్సర్వజనైరపి॥ ౭౩॥ ఎవంసత్య
పిమోహంధతమసాపరివెష్టితః | ఈహతేసుఖభోగాయ త్వహోమోహస్య వైభవం॥ ౭౪॥ పరలోక
సుఖించాపికర్మణాసాధ్యతేయతః | అతస్తదపివిప్రేంద్రానశ్యత్యేవనసంశయః॥ ౭౫॥ మహా

త్వత్వంప్రతిపాదయతి॥ పరలోకేతి॥ యాగహోమాదిక్రియాసాధ్యత్వాత్స్వర్గాదిక సుఖమపిలౌకికక్రియాసాధ్య
త్వోర్ముపానాద్యుపభోగసుఖవత్స్వర్గోపక్రియాసాధ్యవదనిత్యమేవైత్యభావః॥శూబ్రుతేహి॥ యద్యథేవాకర్మచి
తోలోకఃక్షీయతేఏవమేవాముత్రపుణ్యచిలోలోకఃక్షీయతేఇతి॥౭౫॥ ఆధునిక దాదిక్రమేణస్మస్తానాంభూతానాంవిప
రీక్రమేణస్వస్వకారేణేషు లయమాహ॥మహాభూమిరిత్యాదినా॥ విద్యమానవీవకారణేభోక్తగ్రాణామదృష్టవశాత్తా
ర్థస్యతత్రలయఃచనుకాగ్రదవ్యనాశాతార్థద్రవ్యవాశఇతి వైషికాద్యభిమతక్రమాయుక్తఇత్యభావః - కారణా

వస్త్రానప్రాప్తిహికార్యస్యనాశోనామ వృత్తాకార్యస్యఘటాదేర్ధ్వం సేపునర్ముద్భవాపత్రైర్వ్యవృత్తత్వాత్ - అతో విపరీతక్రమేదేవలయోనతుస్సప్తిక్రమేదేత్యర్థః॥ స్మర్యతేఽజగత్ప్రతిష్ఠాదేవజేపృథివ్యపుష్పప్రతీయతే॥ ఆపోజ్యోతిషీలీయంతేతేజోవాయాప్రతీయతే॥ వాయుఃప్రతీయతేవ్యోమ్మితదవ్యక్తేప్రతీయతే॥ అవ్యక్తంపురుషే బ్రహ్మనిహితంప్రతీయతే॥ బాదరాణ్యోపిమధకమసూత్రయత్ - విపర్యయేణకుక్రమోతథపపద్యతేదేతి-శబ్దాదీనాం కారణానిశబ్దతన్నాత్రాద్యాత్తకాన్యాకాశాదిసూక్ష్మభూతాన్యపివిపరీతక్రమేణప్రతీయంతేఇత్యర్థః॥ ౭౬ ॥ ౭౭ ॥ ౭౮ ॥ ౭౯ ॥ బ్రహ్మాంతాఇతి॥ సంబంధభృతవతుమఖ్యాం తాయేజీవాస్తేపి భూతకార్యస్వస్వాపాధిఖిలయేన లీయంతేఇతినాశ్యంతికోవిలయస్తథాసతి ఆగామినికల్పేపునరశ్యేషామత్పత్రైకృతనాశాకృతాభ్యాగమప్రసంగాత్ అతోవాసనాశేషవజీవోపాధిప్రవిలయిత్యభిప్రాయః॥ ౮౦ ॥ ౮౧ ॥ ఎకఎవేతి॥ నిరుపాధికఃపరశివఎకఎవపరమాధికఃబ్రహ్మవిష్ణోదయస్సర్వేషిసోపాధికత్వాన్మృతేవేత్యర్థః॥ ౮౨ ॥ ౮౩ ॥ ఇతి శ్రీమాధవాచార్యవీరజితాయాం సూతసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం - అష్టాదశోధ్యాయః.

భూమిరియంతస్తాభవిష్యతిమహాదధౌ॥ ప్రళయేతద్గతాలాకాఅపినశ్యంతినర్వధా॥ ౭౬ ॥ సముద్రాస్సప్తవిప్రింద్రానశ్యంతి బడచానలే॥ బడచావమహావహ్నా వహ్నిర్వాయావినశ్యతి॥ ౭౭ ॥ వాయుర్నశ్యతిచాకాశేతథాకాశస్స్వకారణే॥ శబ్దాదీనిచభూతానినశ్యంత్యేవనసంశయః॥ ౭౮ ॥ భూతానామపినాశేనభౌతికాన్యభిలాన్యపినశ్యంత్యేవస్వభావేనకిన్దిత్యంగమ్యతేనఘాః॥ ౭౯ ॥ బ్రహ్మనానంబభూర్వాశ్చచేతనావివిధాఅపి॥ నశ్యంత్యేవస్వభావేనకిన్దిత్యంగమ్యతేనఘాః॥ ౮౦ ॥ విష్ణుర్విశ్వజగద్యోనిఃప్రాదుర్భావైస్స్వకైస్సహ॥ వినాశంప్రళయేయాతికిన్దిత్యంగమ్యతేనఘాః॥ ౮౧ ॥ అతస్సాత్మాత్స్వయాంజ్యోతిస్స్వభావః పరశ్చత్వరః॥ ఎకఎవద్విజానిత్యస్తతోన్యశ్శకలంమృషా॥ ౮౨ ॥ అనాత్మభూతంసకలంజహత్తకంమృషేతిపశ్యంత్యుత్తిభిశ్చయుక్తైః॥ క్రమేణశంభుంసతతోదితంప్రభుంప్రయాతినత్యంపరిభాషితంమయా॥ ౮౩ ॥ ఇతిశ్రీసాగంధేమహాపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం అనిత్యవస్తువిచారోనామాష్టాదశోధ్యాయః॥ ...

— ఇతి నిత్యవస్తువిచారః. ఇతి —

ఓమ్ శ్రీసూతడేవాచ॥ అథాతస్యంప్రపత్యోమినిత్యవస్తుసమాసతః॥ యద్జ్ఞానేనశివజ్ఞానంజాయతేసుదృఢంద్విజాః॥ ౧ ॥ యతత్కైవలశ్చుద్ధౌ సిర్వికారోనిరంజనః॥ సఎవ నిత్యశ్చిన్తాత్రస్సాక్షీనద్వస్వసర్వదా॥ ౨ ॥ అనిత్యతాజడస్యైవనచిద్రూపస్యవస్తునః॥ అనిత్యతాచిత్తకైశ్చిన్మద్భూతాఖలుసునతాః॥ ౩ ॥ ఘటాదిప్రత్యయస్యాపి నానిత్యత్వంవిచారతః॥ చిత్తవృత్తినిమిత్తాహి ప్రతిఃప్రత్య

అత్తవృత్తిరిక్తస్యభోక్తృభోగ్యాత్కప్రపంచస్యానిత్యత్వంప్రతిపాద్యసంభవచ్ఛంకానిరాసేననిత్యత్వమాత్మనఃప్రతిపాదయితుమధ్యాయఆరభ్యతే॥ అథాతేఇతి॥ యద్జ్ఞానేనేతి॥ యస్యనిత్యవస్తునోజ్ఞానాచ్చివజ్ఞానంజాయతేతేదనస్య త్వాదిత్యర్థః॥ కింతన్నిత్యంవస్తుతదాహ॥ యతలైతి॥ నిరంజనఃఅంజనంమాయాతత్కార్యజాతంయతస్తదహితఅతోని వికారః సర్వవిక్రియారహితఃఅతఎవశుద్ధోనిమలః॥ ఆత్మేసర్వప్రత్యగ్భూతః॥ యఎవలక్షణః సఎవనిత్యఃఎవంభూతశ్చతస్యపారోక్ష్యంవ్యావర్తయతిసాక్షీతి॥ యతస్సతత్త్వాచిన్తాత్రస్వరూపః॥ అతస్సర్వదాఅతీతానాగతాదిమసర్వైష్వపికాలేమసర్వస్యాపిసాక్ష్యజాతస్యసాక్షీసాక్షాద్విప్రా॥ ఉక్తీర్తానిత్యత్వంజడప్రపంచస్యైవనతు తత్సాక్షీచైతన్యస్యేత్యర్థః॥ ౧ ॥ కుత ఇత్యతాహ॥ అనిత్యతేతి॥ కైశ్చిదపిసాక్షీచైతన్యస్యానిత్యత్వంఖలునదృష్టం॥ తద్దశనసమయోపేతద్విష్ణుత్వేనసాక్షీణస్సద్భావావశ్యంభావాత్॥ ఎతత్స్వయమేవాగ్రప్రతిపాదయిష్యతి॥ ౩ ॥ ననుమాభూత్సాక్షీచైతన్యస్యానిత్యత్వంశజ్ఞాతీయన్యాయంఘటఇత్యాదివిషయగోచరజ్ఞానస్యాప్యనిత్యత్వం దృశ్యతేఇత్యాశంక్యాహ॥ ఘటాదీతి॥ విచారతః పరమాధికతోనిరూపణేఘటాదిగోచరస్యాపి జ్ఞానస్యానిత్యత్వం నాస్మైవేత్యర్థః - నన్వయంఘటఇత్యాదిజ్ఞానోదయసమయేతత్పూర్వభావిఘటగోచరంజ్ఞానంనానువర్తతేకిథంతస్యనిత్యత్వమిత్యతాహ॥ చిత్తవృత్తితి॥ చిత్తంసత్యపరిశామరూపమంతఃకరణంతస్యాధేంద్రియసంప్రయోగవశాద్భూతఘటాది విషయాకారావృత్తిస్సస్యానిత్యత్వంతదేవతదభివ్యక్తేచైశశ్యేపి ప్రతీయతే॥ స్ఫటికేజపాకుసుమలూహిత్యవన్నతు పరమాధికత్వ

యశాదుక్రతిత్యాత్మస్వరూపజీవనిత్యం తతఃప్రసాదరం బోధాంతకార్యజీవముఖ్యం ప్రమాణం శబ్దనిత్యం సరళివా

త్వ విషయంజ్ఞానమేవపరమోధమః ఇతి ప్రతిపాదయతు షడ్ధ్యాయఆరభ్యతే || అథాతత్త్వే || ౧ || ౨ || పునస్సంశయ
 మాపన్నాతి || ఈశ్వరార్చనబుద్ధ్యానుష్ఠితైయాగహోమాదిభిః ప్రక్షీణకల్పః కావషేయాః పునః ప్రతిబంధకదు
 రితలేశావశేషేణనానాపిదైరాగమైశ్చహుధోద్యమానంతత్వమిదమీదృగితివిచార్యచైతనుమశక్తాస్సంతః సంశయా
 విస్తాశ్చభవన్నిత్యతః || ౩ || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || వేదాంతవాక్యజనితపరశివజ్ఞానస్వపరమధమత్వం
 సత్స్వేవాపరధమేష్యభిప్రేత్యతానుత్తరోత్తరముక్తృప్తత్వేన ప్రతిపాదయతి || స్వమసీషకయేత్వాదినా || శాస్త్రా
 దనవగప్యేవబుద్ధ్యత్ప్రేత్యామాతేజయత్తపఃక్రియతేనధమోభవతి నిర్ములో మూలాగమరహితః || ౧౩ || పురుషో
 త్ప్రేత్యామాత్రనిబంధనోధమోదేవతారాధనరూపశ్చేత్రదాపూర్వోక్తార్థమాదేవతారాధనవిలక్షణాచ్చేష్ఠః
 ఎవముత్తరత్రాపియోజ్యం || ౧౪ || సమూలగతి || మూలభూతప్రమాణసహితగత్యధః || ౧౫ || ౧౬ || బుద్ధాగమేతి ||

ణంమునయఃపరయముదా || ౧ || పురావేదవిదాంముఖ్యాః కావషేయామహావశయః | సత్రావసా
 నేసంఘాయశ్శుద్ధయాశరయసహ || ౨ || చార్యసుచిరంకాలంవిశిష్టంధమమాస్తికాః | పునస్సంశయ
 మాపన్నావిషణ్ణావివశాశ్చతే || ౩ || గత్వాహిమవతః పాశ్వకంత్రికాలంసానసంయుతాః | భస్మా
 ద్ధృశితసర్వాంగాస్త్రీపుండ్రాంకితమస్తకాః || ౪ || రుద్రాక్షమూలాభరణాజటావల్కలసంయుతాః |
 లింగార్చనపరానిత్యంశంభోరమితతేజసః || ౫ || తప్తవంతస్తపస్సర్వైవత్సరాణాంత్రయంమహత్ |
 మహాదేవప్రసాదేనమహాకారుణికౌత్తమః || ౬ || శక్తిపాణిర్మహాతేజాద్వితీయశ్రవశంకరః | స్కం
 దస్సర్వజగత్స్వామీప్రత్యక్షమభవత్స్వయం || ౭ || తందృష్ట్వామునయస్సర్వైప్రపన్నైంద్రియమాన
 సాః | భక్త్యాపరమయాయుక్తావివశాగద్గదస్వరాః || ౮ || ప్రణవ్యదండనద్భూమాపుత్థాయోత్థాయ
 సాదరం | స్తోత్రేస్తుత్వామహాత్మానంసమభ్యర్చ్యయథాబలం || ౯ || కృతాంజలిపుటాభూత్వాప్ర
 చ్ఛుధఃకమముత్తమం || సోపిసర్వజగత్స్వామీతారకారిమహాద్యుతిః || ౧౦ || సర్వవిజ్ఞానరత్నానా
 మాకరఃకరుణాకరః | సుప్రసన్నస్వయంపాహముసీనాంధర్మముత్తమం || ౧౧ || స్కందఉవాచ ||
 శ్రుణుద్వంమునయస్సర్వైమహాభాగ్యసమన్వితాః | వదామిసంగ్రహణాహంయుష్మాకంధర్మముత్త
 మమ్ || ౧౨ || స్వమసీషికయోత్పన్నోనిర్ములోధమసంజ్ఞితః | శ్రద్ధయాసహితోఽనుస్తుసోపిధమ
 ఉదాహృతః || ౧౩ || నిర్ములోపిస్వబుద్ధ్యైవకల్పితోపిమహావశయః || దేవతారాధనాకారోధర్మః
 పూర్వోదితాద్వరః || ౧౪ || దేవతారాధనాకారానిర్ములోద్బుద్ధికల్పితాత్ | ధర్మాచ్చేష్ఠస్సమా
 భ్యతస్సమూలోధమః ఆస్తికాః || ౧౫ || సమూలేషుచధర్మేషుబుద్ధాగమసమన్వితః | ధర్మశ్చేష్ఠ
 ఇతిప్రోక్తమయావేదాథాపారగాః || ౧౬ || బుద్ధాగమోదితార్థమాదహాగమసమీరితః | ధర్మ
 శ్చేష్ఠఇతిప్రోక్తాధర్మతత్త్వవిశారదైః || ౧౭ || అహాగమోదితార్థమాత్ప్రజాపత్యా
 గమోదితః | ధర్మశ్చేష్ఠఃఇతిప్రోక్తస్సర్వధర్మాధఃవేదిభిః || ౧౮ || ప్రాజాపత్యాగమప్రా
 క్తార్థమాదేవవిదాంవరాః | మయాశ్చేష్ఠఇతిప్రోక్తాధర్మోవిష్ణోగమోదితః || ౧౯ || విష్ణోగ
 మోద్ధితార్థమాదశేషాదాస్తికౌత్తమాః | శైవాగమోద్ధితోధర్మోవరిస్తౌనైవసంశయః || ౨౦ ||
 శైవాగమోద్ధితోధర్మోద్విధాపూర్వముదీరితః | అథసోతోద్భవస్త్వేకఃకర్షణసోతోద్భవఃపరః ||
 ౨౧ || అథసోతోద్భవాధర్మోదూర్ధ్వసోతోద్భవఃపరః | కామికాదిప్రభేదేనసంభిన్నోనెకధా

బుద్ధప్రోక్తాఽగమాః బుద్ధాగమాః || ౧౨ || అహాగమేతిపణకాగమగత్యర్థః || ౧౩ || ప్రాజాపత్యాగమేతి || బ్రహ్మ
 ణాప్రోక్తాబ్రహ్మవిషయోవాగమః || ౧౪ || విష్ణోగమశైవాగమశబ్దయోరప్యేవమేతాథః || ౨౦ || ఉక్తధర్మ
 స్వద్యైవిధ్యమాహ || అథసోతోగతి || అథసోతాంసీతిలావిగ్రహధారిణః పరిశివస్యనాభేరధోభాగసోత్రితదు
 ద్భవోధర్మోధసోతోద్భవః-ఉర్ధ్వసోతాంసీతిశానతత్పురుషాదిపంచవక్త్రాణిత్వవోధర్మః || ఉర్ధ్వసో
 తోద్భవః || ౨౧ || కామికాదిభేదేనబహుధాభిన్నః - ఉక్తం హ్యగమిక్తైః || సద్యోజాతముఖాజ్ఞాతాః పం
 చాద్యాః కామికాదయః | వామదేవముఖాజ్ఞాతాః దీప్తాద్యాః పంచసంహితాః | అఘోరవక్త్రాదుద్భూతాః పంచాపివిజ
 యాదయః || పునక్త్రాదపిచోద్భూతాః పంచవైకారవాదయః | ఈశానవదనాజ్ఞాతాః ప్రోద్ధితాద్యస్తసంహితాగతి || ౨౨

అధస్సోత్యతి॥ అధఃస్రాతోద్భవోపధమః కాపాలాదిమతభేదనబహుధాభేదితత్యధః॥ స్తూతాధర్మాత్మతి॥
మన్వాదిస్సృతిపురాణకావ్యత్యధః॥ ౨౩॥ తేషామతి॥ శ్రాతధర్మాణాం మధ్యే ప్రవృత్తిహేతవో యగవోమా
ద్యాస్తైర్యోగిసివృత్తిధర్మహేతవః శాంతిదాంత్యాదయః శ్రేయం స ఇతి త్యధః॥ అనుక్తానాం ధర్మాణాం పూర్వస్తా
త్పూర్వస్తాదుత్తరోత్తరోధర్మాయథోత్పాద్యతే॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ఎవం వేదాంతవాక్యజనితజ్ఞానాదపి కల్పిదు
స్కంభోధగౌనాస్తీత్యాహ॥ జ్ఞానాన్నాస్తీతి॥ ౨౭॥ శాంతిదాంత్యాదిభ్యోపి ధస్తావగుతనస్య వైశిష్ట్యమాహ॥ పూ
ర్వోదితేభ్యోఽతి॥ ౨౮॥ సాక్షాత్పూర్వశివాభివమతి॥ తదుత్తం ప్రాక్ శివస్వరూపం హి భాసనాద్భస్మసంజ్ఞితమతి॥ ౨౯॥ శ్రుతి

ద్విజాః॥ ౨౭॥ అధఃస్రాతోద్భవోధర్మో బహుధాభేదితస్తథా॥ ఊర్వప్రాతోద్భవాధర్మో త్సా
తాధర్మామహత్తరాః॥ ౨౩॥ స్తూతేభ్యశ్చాగ్రతధర్మాశ్చవరిష్టామునిసత్తమాః॥ తేషాం
శాంత్యాదయశ్చైస్తాః తేషాంభస్తావకుంతనం॥ ౨౪॥ రుద్రాక్షధారణంచాపి శివాద్యాభ్యాభిభావ
ణం॥ శివలింగార్చనంభక్త్యావోహమితిభావనా॥ ౨౫॥ శివజ్ఞానైకనివృత్త్యశ్చ సూత్రాచవిశిష్యతే॥
తేషాం వేదాంతవాక్యనాంతాత్పర్యస్సనిరూపణమ్॥ ౨౬॥ వరిష్టస్సర్వధర్మేభ్యోజ్ఞానం మోక్షే
కసాధనం॥ జ్ఞానాన్నాస్తీపరోధర్మోఽతివేదాంతనిర్ణయః॥ ౨౭॥ పూర్వోదితేభ్యోధర్మేభ్యోసత్య
ధర్మపరాయణాః॥ జ్ఞానాంగేభ్యస్సమాసేనభస్మైకంపరమమతం॥ ౨౮॥ భస్మసాధనసిష్టానాం
సాక్షాత్పూర్వశివాభిధం॥ ప్రకాశతేయథాశాంత్యాశాంతంవస్తుపరాత్పరం॥ ౨౯॥ జ్ఞానస్యకారణే
భ్యస్తుశ్రుతిరేవమహత్తరా॥ జ్ఞానానాంశంభువిజ్ఞానంవరిష్టంనైతరద్యవేత్॥ ౩౦॥ వేదవాక్యసము
త్పన్నంశివజ్ఞానంనిరూపణే॥ సమ్యగ్జ్ఞానంమయాశ్చాతమితరవ్యవహారతః॥ ౩౧॥ చోదనాలక్షణో
ధర్మోధర్మోస్సాక్షాత్పూర్వనిరూపణే॥ ఇతరోవ్యవహారేధర్మోఽత్యభిశబ్ద్యతే॥ ౩౨॥ ఆస్తిక్యాన్వ
యమాత్రేణధర్మాభాసేపి సువ్రతాః॥ ప్రయోక్తాధర్మశబ్దస్తు ముఖ్యోధర్మస్తు వేదజః॥ ౩౩॥
యథాశంభుసమోదేవోనాస్తిపుణ్యవతాంవరాః॥ తథావేదసమంమానంనాస్తితత్రనసంశయః॥ ౩౪॥
యథావిప్రసమోమత్యోనాస్తివేదవిదాంవరాః॥ తథావేదసమంమానంనాస్తితత్రనసంశయః॥
౩౫॥ యథావాన్మసమంభౌజ్యంనాస్తిలోకేవిచక్షణాః॥ తథావేదసమంమానంనాస్తితత్రనసంశ
యః॥ ౩౬॥ యథాగంగాసమాపుణ్యోవదీలోకేనవిద్యతే॥ తథావేదసమంమానంనాస్తితత్రనసం
శయః॥ ౩౭॥ యథావారాణసీతుల్యాపురిలోకేనవిద్యతే॥ తథావేదసమంమానంనాస్తితత్రనసం
శయః॥ ౩౮॥ యథాదధిసభాతుల్యంస్థానంలోకేనవిద్యతే॥ తథావేదసమంమానంనాస్తితత్ర
నసంశయః॥ ౩౯॥ షడక్షరసమోమంత్రోయథాలోకేనవిద్యతే॥ తథావేదసమంమానంనాస్తితత్ర
నసంశయః॥ ౪౦॥ యథాగురుసమస్త్రాతానాస్తిసంసారసాగరాత్॥ తథావేదసమంమానంనాస్తి
తత్రనసంశయః॥ ౪౧॥ అతఃశ్చసంక్షేపమిదంవచామి శ్రుతిఃప్రమాణంశివవివేకవలః॥ వరిష్టఉక్త
శ్చితభస్మగుంతనంవిశుద్ధవిద్యావనచేతరత్పరమ్॥ ౪౨॥ శ్రీసూతఉవాచ॥ ఎవముక్త్యా మునిరేభ్యో
శ్చమాన్వహేణవాహనః॥ జగత్పాప్సమిషహలేజాస్తత్రైవాంతహేతోభవత్॥ ౪౩॥ కావ
మేయాముషిశ్రేష్ఠాఃప్రసాదాత్పరకారిణః॥ మహాదేవంమహత్త్వేనందద్యశుస్సయమాగతం॥ ౪౪॥
తంప్రణమ్యమహాదేవం సర్వజ్ఞమపరాజితం॥ శ్రీమత్పంచాక్షరేణైవ పూజయామానురాదరాత్॥

రేవమహత్తరేతి॥ జ్ఞానసాధనేరవాధికేత్యధః॥ శంభువిజ్ఞానమతి॥ వేదాంతవాక్యజనితయత్పరశివస్వరూపవిష
యంజ్ఞానంతదేవవిషయయాథాత్మ్యత్పత్త్యక్షాదిప్రమాణజనితజ్ఞానానామధ్యేప్రశస్తతరమత్యధః॥ ౩౦॥ ౩౧॥
చోదనాలక్షణాతి॥ చోదనావేదవాక్యంతత్ప్రతిపాదితోధర్మః॥ తథాచజ్ఞేమినిసూత్రం॥ చోదనాలక్షణోధోధ
ర్మత్వత్వయద్యేవంతదతిరక్తేష్వాగమాదిసిద్ధేషుపూర్వోక్తేష్వభేషుధర్మశబ్దప్రయోగఃకథమిత్యతలపా॥ ఇతరోవ్యహా
రేత్యాది॥ ౩౨॥ ఆస్తిక్యాన్వయమాత్రేణేతి॥ యథాశ్చాగ్రతధర్మేష్వాస్తిక్యంతధైవతదితరధర్మాభాసేపితద్దేశనాత్తత్ర
ధర్మశబ్దప్రయోగోగోఽతిత్యధః॥ ౩౩॥ అధబహుభిణ్దశశ్చైక్యతప్రమాణస్యోత్పరార్థంప్రతిపాదయతి॥ య
థాశంభుసమిత్యాదినా॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ౩౬॥ ౩౭॥ ౩౮॥ ౩౯॥ ౪౦॥ ౪౧॥ ౪౨॥ ౪౩॥ ౪౪॥ ౪౫॥ ౪౬॥ ౪౭॥ నిస్పృహస్సాన్విత్

నోన్యత్రేతి॥ సచ్చిదానందైకరసస్వరూపానుసంధానాదన్యస్త్వికధమేనిస్పృహః-శూన్యతే హ్యేతరేయకే॥ ఎతద్ధ
స్త్వైతద్విద్వాంసంతాపఃకావశ్యేయః॥ కిమథావయమధ్యేష్వామహేకిమథావయమయత్యైవహాభతి॥ ౪౮॥
౪౯॥ ఇతి శ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూతసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం- ఎకవింశోధ్యాయః.

౪౫॥ దేవదేవోమహాదేవోదేవానామపిదేశికః॥ మునిభ్యఃకావశ్యేయేభ్యస్సాన్వితృజ్ఞానందదాముదా॥

౪౬॥ మునీంద్రాలపితౄనర్వేవిశుద్ధజ్ఞానినాంవరాః॥ ప్రణమ్యదేవమిశానంసాంబంసంసారభేషజమ్॥

౪౭॥ ప్రసాదయిత్వాదేవేశంకృతార్థాఆత్మవేదనాత్॥ నిస్పృహస్సాన్వితృనోన్యత్రయయహిమవ
తోగుహం॥ ౪౮॥ విశిష్టధర్మఃకథిశస్సమాసతోమయైవవేదార్థవిచారణక్షమాః॥ ఇతోతిరిక్తంస
కలంపలాలవద్యుధానలాభాయవిశుద్ధచేతసాం॥ ౪౯॥ ఇతిశ్రీసాగందేమహాపురాణే

సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం- విశిష్టధర్మవిచారోనామ- ఎకవింశోధ్యాయః॥

—* ముక్తిసాధనవిచారః- *

ఓమ్ శ్రీసూతఉవాచ॥ అథాతస్సంప్రవత్యైమిముక్తిసాధనమాస్తేకాః॥ శృణుతశ్రద్ధయాసార్థం
సాక్షాద్దేవాంతదశికతం॥ ౧॥ పురాదేవాదియువ్యంతామునయోమునిసత్తమాః॥ సంఖ్యాచశత
మేతేషాంసహద్వాదశసంఖ్యయా॥ ౨॥ తేతేభ్యస్తద్విద్వాంగాస్త్రిపుండ్రాంకితమస్తకాః॥ రుద్రా
క్షమాలాభరణారుద్రారాధనతత్పరాః॥ ౩॥ తపశ్చేరుమహాత్మీనంశ్రద్ధయాపరయాసహ॥ శ్రీమ
ద్దక్షిణక్షేలాసేసాక్షాత్సంసారనాశకే॥ ౪॥ యస్యదశానమాత్రేణపాపానిసకతానితు॥ నశ్యంతి
వహ్నిసంయుక్తంయథాతూలంప్రదహ్యతే॥ ౫॥ యస్మిన్నేవసతాన్మూఢాంమశేషాణాంమహే
శ్వరః॥ దదాతిపరమాంముక్తిమచిరేణద్విజోత్తమాః॥ ౬॥ యత్రభగ్నరతానాంతుద్విజానాంప్రతి
వత్సరం॥ యథాశక్తిధనందత్వాముచ్యతేభవబంధనాత్॥ ౭॥ యత్రప్రతిదినంపుంసాంభక్తానామి
శ్వరస్యతు॥ ముష్టిమాత్రప్రదానేనమహాపాపాద్విముచ్యతే॥ ౮॥ యత్రసాక్షాచ్ఛివజ్ఞాననిష్ఠస్యా
తిప్రియేణతు॥ భోజనంచతథావస్త్రుండత్వాముచ్యేతబంధనాత్॥ ౯॥ యత్రజప్తంహుతందత్తం
చింతితంచదిశేదినే॥ బ్రాహ్మణానాంతథాన్యేషామనంతంభవతిద్రువమ్॥ ౧౦॥ తపసాశంకరస్తేషాం
ప్రసన్నఃకరుణానిధిః॥ సాన్నిధ్యమకరోత్తత్రశక్త్యాపరమయాసహ॥ ౧౧॥ తందృష్ట్వాసాంబమిశా
నంసాక్షాత్సంసారభేషజమ్॥ ప్రణమ్యదండవద్యామాపప్రచ్ఛముక్తిసాధనం॥ ౧౨॥ దేవోపికరు
ణావిష్టస్సాక్షాత్సంసారమోచకః॥ మునీనాముగ్రతపసాంబభాషేముక్తిసాధనమ్॥ ౧౩॥
ఈశ్వరఉవాచ॥ వత్యైమిపరమంగుహ్యంముక్తిసాధనమాదరాత్॥ వర్ణాశ్రమసమాచారాదేవముక్తి
ర్నచాన్యతః॥ ౧౪॥ స్వజాతివిహితంధర్మకాయఃకరోతిప్రియేణతు॥ సజాయతేకులేముఖ్యేవిపాకామి
శ్వరాజ్ఞయా॥ ౧౫॥ సపునజాతకర్మాదిసంసారైరపిసంస్కృతః॥ ఉపనీతోగురోవేదానధీ
త్యవిధితత్పనః॥ ౧౬॥ దారానాహృత్యయజ్ఞంచదానంచవిధివత్తదా॥ తపశ్చవివిధంఘోరంకృత్వా

అథముక్తైరంతరంగబహిరంగసాధనవ్యాజేనశమదమాదిసాధనసంపన్నస్యైవతతాధికారోనాన్యస్యేతిప్రతి
పాదయితుముపక్రమతే॥ అథాతఇతి॥ దేవాంతదశికతమితి॥ శాంతోదాంతఉపరతస్తితిత్సుస్సమాహితోభూత్వా
త్తస్యేవాత్మానంపశ్యేదితివేదాంతవాక్యప్రతిపాదితమిత్యర్థః॥ ౧॥ తచ్చోక్తసాధనమిశ్వరానుగ్రహేజైవలభ్యత
ఇతి- జ్ఞాపయితుంపురావృత్తముదాహరతి॥ పురేతి॥ దేవపదపూర్వకయుషిశబ్దాంతిమశబ్దవాచ్యాః॥ దేవషిఃసంజ్ఞీ
కాఃమునయఃసర్వధర్మజ్ఞాత్యర్థః॥ తేషాంయుషికాంసంఖ్యాద్వాదశసంఖ్యయాసహశతంద్వాదశశతసంఖ్యా
కమునయిత్యర్థః॥ ౨॥ ౩॥ పుణ్యక్షేత్రవాసోపిముక్తౌపాయిత్యభిప్రేత్యాహ॥ శ్రీమద్దక్షిణక్షేలాసేత్యాదినా॥
౪॥ ౫॥ ౬॥ ౭॥ ౮॥ ౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ స్వజాతివిహితమితి॥ స్వజాతివిహితధర్మాణాంమధ్యేయస్య
యోధమోవిహితః॥ సఃస్వజాతివిహితః॥ బ్రాహ్మణస్యయాజ్ఞనాదికంక్షత్రియస్యరాజ్యపరిపాలనాదికం- వైశ్యస్యకృ
షిగోరక్షణాదికం- శూద్రస్యద్విజశుక్రాషేత్యేతేస్వజాతివిహితాధర్మాః॥ ౧౫॥ వేదానధీత్యవిధివదితిఅనేనైవ
బ్రహ్మచారిణామనుష్ఠానముక్తం॥ ౧౬॥ దారానాహృత్యైత్యాదినాగర్హస్థ్యాశ్రమధర్మప్రతిపాదనం॥ తపశ్చవివిధమితి॥

చానప్రస్థాశ్రమధర్మాః॥ కామనయాచినేతి॥ ఫలానుసంధానవిరహేణకెవలమిశ్వరార్పణబుద్ధేర్వివాసుష్టితావ
తాశ్రమధర్మాఅధ్యయనాదయః పాపప్రణాశనేనచిత్రశుద్ధిద్వారాపరంపరయః॥ ముక్తిసాధనత్వంప్రతిపద్యంతే
త్యధః॥ శూయతేహి॥ తమేవతం వేదానువచనేనబ్రాహ్మణావివిదిషంతియజ్ఞేనదాసేనతపసానాశకనేతి॥ ౧౭॥ ఏవ
మాశ్రమత్రయానుష్ఠితైః కమభిశ్చిత్తశుద్ధజాతాయాం సంసారదోషదశానాత్తతోజైరాగ్యం జాయత్యిత్యాహ॥
విరక్తగతి॥ ౧౮॥ ప్రవ్రజ్యాంకురుతగతి-యదహరేవవిరజేత్తనహరేవప్రవ్రజేదితిశ్రుతే॥ ౧౯॥ ౨౦॥ వైరాగ్యజననా
నంతరంచిత్రైకాగ్ర్యలాభాయసన్యాసఎవకతఃవ్యగిత్యాహ॥ భిక్షుకగతి॥ సాధనచతుష్టయాంశవతేయస్త్రిముక్షు
త్వంతదీశ్వరప్రసాదేనపరమహంసస్యైవజాయతేనాన్యేషాంకుటీచకాదీనామిత్యధః॥ ౨౧॥ కుటీచకాదిభిరపియదా
ముక్తిరస్విప్యతేతదాతైరపిపరమహంసాశ్రమఎవస్త్వికతఃవ్యగిత్యాహ॥ కుటీచకాదీతి॥ ౨౨॥ అథ వేదాంతజ్ఞానోత్ప
త్తానంతరంగసాధనభూతాంస్తుతీయాశ్రమధర్మానాహ॥ సర్వేషామిత్యాదినా॥ శాంతిజ్ఞానేంద్రియాణాంనిగ్ర

కామనయావినా॥ ౧౭॥ ప్రసవ్వుపాపశుద్ధాంతఃకరణోజ్ఞానవాంఛయా । విరక్తస్సర్వలోకభ్యోదో
షాణాంతునిరూపణాత్ ॥ ౧౮॥ చిత్తవాకానుగుణ్యేనప్రజ్యాంకురుతేత్రనః । ముముక్షుస్తత్రసన్యా
సీప్రేరితఃపరమేశ్వరాత్ ॥ ౧౯॥ కుటీచకాభిధాంవృత్తింవృత్తింవాధబహూదకామ్ । హంసవృత్తింతు
వానిత్యంవాంఛంతేమునిసత్తమాః ॥ ౨౦॥ ముముక్షుభిక్షుకొనిత్యంపరహంసాభిధాంశుభాం । వృత్తి
మిచ్ఛతిదేవస్యప్రసాదేనద్విజోత్తమాః ॥ ౨౧॥ కుటీచకాదివృత్తిస్థాముక్తిమిచ్ఛతిచెద్ద్విజాః । పరహంసా
భిధాంవృత్తింప్రాప్నుయాచ్ఛంకరాజ్ఞయా ॥ ౨౨॥ సర్వేషామేవభిక్షూణాంశాంతిదాకంఠిస్థితీతుతా ।
స్నానంశౌచమహింసాచమిధ్యాభాషణవజనమ్ ॥ ౨౩॥ అగ్నిరిత్యాదిభిక్షుకంత్రైర్భుస్సనోద్ధాశనంత
థా । శ్రీశుండధారణంసాక్షాద్భుష్టవిష్టుశివాత్మకం ॥ ౨౪॥ లింగశివావకనంనిత్యంధమకఃప్రోక్తస్స
నాతనైః । సాక్షాద్వేదాంతవాక్యానాంశ్రవణంమననంతథా ॥ ౨౫॥ నిధిధ్యాననమాచార్యపరిచర్యా
ప్రియేణతు । పరహంసస్యధమోకాయంవిశేషేణసమీరితః ॥ ౨౬॥ పూర్వపుణ్యపలాత్సాక్షాత్ప్రసా
దాచ్ఛశివస్యతుబ్రహ్మాత్మవిషయంజ్ఞానంలభతేభిక్షుకొచిరాత్ ॥ ౨౭॥ జ్ఞానాద్వేదాంతవాక్యోక్త్యా
న్ముక్తింభిక్షురవాప్నుయాత్ । వినాజ్ఞానేనముక్తిస్తునసిద్ధ్యతినిసిద్ధ్యతి ॥ ౨౮॥ ముక్తిసాధనమాఖ్యాతం
సంగ్రహేణమునిశ్వరాః । జ్ఞానేయాయామపిశ్రద్ధాంకురుధ్వంయత్తుతస్సదా ॥ ౨౯॥ సూతకవాచ
ఇత్యుక్త్యాభగవాన్రుద్రస్సాక్షాత్సంసారమోచకః । ఆగమాంత్రైకసంవేద్యస్తత్రైవాంతహేతోభ
వత్ ॥ ౩౦॥ భవంతోపిప్రసాదేశశివస్యపరమాత్మనః । మత్త్రైలబ్ధపరిజ్ఞానాభవన్నచిరేణతు ॥ ౩౧॥
శ్రీమద్దక్షిణకైలాసంసర్వస్థానోత్తమోత్తమం । వాంఛితార్థప్రదంనృణామితినిత్రవిచక్షణాః ॥
౩౨॥ శ్రీమద్దక్షిణకైలసమదృష్ట్యాముక్తిమిచ్ఛతః । నాస్తిసంసారవిచ్ఛిత్తిస్సత్యంసత్యంససంశయః ॥ ౩౩॥
విష్ణుప్రజాపతిందేవ్యశివస్యాధిక్యమాదరాత్ । అవిజ్ఞాయనసంసారాస్తుచ్ఛతేజన్మకొటిభిః ॥ ౩౪॥

మా:- దాంతి:క మేంద్రియాణాం నిగ్రహ: తితిత్యుతాశీతోష్ణసువిదుఃఖాదిద్వంద్వసహజ్జుత్వం || శాంత్యాదీనిద్వంద్వ
ద్యుపహుతీర్వనపరంపరయాముక్తిసాధనాని|| ౨౩ || ౨౪ || వేదాంతవాక్యశ్రవణాదికమవ్యవధానేనముక్తి సాధన
మిత్యాహ || తత్రశ్రవణం నామ వేదాంతవాక్యనామద్వితీయే పరిశిష్యయాపేతాత్పుర్యేణ ప్రతిపాదన సామర్థ్యా
వధారణం-త్రుతస్యాథాస్యాసంభావనావిపరీతభావనానిరాసాయయ్యక్తిభిరనుచింతనంమననం|| ౨౫ || ఏవంశ్రవ
ణమననాభ్యామవధృతస్యాథాస్యసాక్షాత్కారోపయోగిచిత్తైకాగ్ర్యిలాభాయవిజాతీయప్రత్యయానంతరితసజా
తీయప్రత్యయప్రవాహరూపేణధ్యానంనిధిధ్యాననం|| ౨౬ || ౨౭ || జ్ఞానాదితి, ఇథమధ్యయనయజనశమాద్యంతరంగబహిరంగసాధనకలాపసమా
మంతవ్యోనిధిధ్యాసితవ్యఇతి|| ౨౮ || ౨౯ || జ్ఞానాదితి, ఇథమధ్యయనయజనశమాద్యంతరంగబహిరంగసాధనకలాపసమా
క్యతాజ్యేదాంతవాక్యశ్రవణాద్యద్వాక్యజంబ్రహ్మత్వైకత్వవిషయంజ్ఞానంజాయతేతదేవ ముక్తిసాధనం నాన్యోన్య
థా|| ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ఇతిచిత్తవిదత్తాఇతి || ఉక్తప్రకారేణచిత్తజానీతేత్యధా|| ౩౩ || పుణ్యక్షేత్రవాసవ
దాకశ్రమధర్మాదీనాముక్తంముక్తిసాధనత్వవ్యతిరేకమభినద్యధయతి|| శ్రీమద్దక్షిణైకైలాసమితి|| ౩౪ || శాశ్వతీశ్రు
తిరాహమీతి|| బ్రహ్మవేదబ్రహ్మేవభవతి|| తరతిశోకమాత్మవిదితి|| బ్రహ్మత్వైకత్వవిషయముక్తింబ్రూతే- భదదశికన

సు॥ అథయోన్యాం దేవతాముపాస్తైస్సోసావన్యోహమస్తీ తినసవేదేత్యజ్ఞత్వం ప్రతిపాదయతిత్యథాః॥ ౩౬॥ ౩౭॥ ౩౮॥ ౩౯॥ ౪౦॥ అన్యమాగేతి॥ వెదవ్యతిరిక్తై రాగమాంతరైః ప్రతిపాదితమథాజాతముక్తరూపవేదాంతవిజ్ఞానేపరమ పురుషాథేరుచిజననద్వారాదేపయుజ్యతే నతుస్వానంత్యే గాపురుషాథాసాధనమిత్యథాః॥ ౪౦॥ ఇతిశ్రీయథ వాచార్యవీరచితాయాం సూతసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవైభవశ్శంకేషికవింశోధ్యాయః.

వర్ణాశ్రమసమాచారం వినా కైవల్యమిచ్ఛతః । నాస్తికైవల్యసంసిద్ధిస్సశ్యంసత్యంన సంశయః॥ ౩౫॥
ప్రత్యగ్భ్రష్టైకతాజ్ఞానం వినా కైవల్యమిచ్ఛతాం । నాస్తికైవల్యమిత్యేవాశాశ్వతీశురరాహహి ॥
౩౬ ॥ విష్ణుప్రజాపతీం ద్రాదిదేవతాశ్చ తథేవచ । వినాజ్ఞానందకైవల్యమిత్యాహుః పురుషాధికాః॥ ౩౭॥
భగవానపి సర్వజ్ఞశ్శివః కారుణికోత్తమః । వినావేదాంతవిజ్ఞానం న ముక్తిరీతిచాహహి॥ ౩౮॥ మున
యశ్చ మహాత్మానస్సత్యసంధాజితేంద్రియాః । వినాజ్ఞానం న కైవల్యమిత్యాహుః వెదదవిత్రమాః॥ ౩౯॥
అథకింబహునో కైవల్యసింద్రావేదవిత్రమాః । ముక్తిసాధనవిజ్ఞానం వేదాదేవనచాన్యతః ॥ ౪౦ ॥
వేదమాగ్జనితంతువేదనం దోషహీనమతిశోభనం సదా । అన్యమాగ్జనితం విచారతోవేదమా
గ్జరుచికారణంక్రమాత్ ॥ ౪౦ ॥ ఇతిశ్రీసాంకేమహాపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవైభవ
శ్శంకే- ముక్తిసాధనవిచారోనామ- షికవింశోధ్యాయః ॥ ... *

—* మాగ్జప్రామాణ్యమ్. *

ఓమ్ శ్రీసూతఉవాచ ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి మాగ్జప్రామాణ్యనిర్ణయమ్ । శ్రద్ధయాసహి
తాయూయంశ్యణధ్వంమునిపుంగవాః ॥ ౧ ॥ వేదాంశ్చధర్మశాస్త్రాణిపురాణంభారతంతథా । వేదాం
గాన్యుపవేదాంశ్చకామికాద్యాగమానపి ॥ ౨ ॥ కాపాలంలాకుళంచైవతయోద్భేదాన్ద్విజవః
భాః ॥ తథాపాశుపతంసోమంభైరవప్రముఖాగమాన్ ॥ ౩ ॥ తేషామేవోపభేదాంశ్చశతశోధసహ
స్రశః । విష్ణ్వాగమాంస్తథాబ్రాహ్మన్సుద్ధాహాద్యాగమానపి ॥ ౪ ॥ లోకాయతంతర్కశాస్త్రం
బహువిస్తారసంయుతమ్ । మిమాంసామతిగంభీరాంసాంఖ్యయోగతథేవచ ॥ ౫ ॥ అనేకభేదభిన్నా
నితథాశాస్త్రాంతరాణిచ । నిమేశంకరస్సాత్మోత్సర్వజ్ఞస్సంగహేణతు ॥ ౬ ॥ ప్రసాదాదేవరుద్రస్య
బ్రహ్మవిష్ణోదయస్సురాః సిద్ధావిద్యాధరాయతౌరాక్షసాధ్యాస్తథేవచ ॥ ౭ ॥ మునయశ్చ మనుష్యాం
శ్చయథాభాగంద్విజోత్తమాః । తాస్యేవనిస్తరేణైవసంగహేణైవవాపునః ॥ ౮ ॥ కుర్వంతితానిమానానికథి
తానిమనిషిభిః । అధికారివిభేదేనైకస్యైవసదాద్విజాః ॥ ౯ ॥ తక్తేరేతేహిమార్గాస్తనమాంతవ్యా

నను బౌద్ధాహాతాద్యాగమానాం వేదవిరుద్ధాథా ప్రతిపాదకానాం వైదైక సమధిగమ్యే బ్రహ్మతైత్తిక
త్వవిజ్ఞానేరుచిజనకత్వంనోపపద్యతే ॥ అతావైదికమాగ్జత్యతిరిక్తానాం సర్వేషామప్రామాణ్యమేవత్యాశంక్యత
త్ప్రమాణ్యంసమథామితుమారభతే ॥ అథాతత్త్వం ॥ ౧ ॥ శ్రుతిస్త్యుత్పాదిభిః శైవపాశుపత బుద్ధ్యాద్యాగమైః
సమయేనానావిధామాగాః ప్రతిపాదితాస్తేషామధికారిభేదేనప్రమాణ్యనిర్ణయఃక్రియత్యిత్యథాః ॥ ౨ ॥ ౩ ॥
ఉపవేదాంశ్చైతి ॥ ఆయుర్వేదధనుర్వేదాదయఉపవేదాః ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ నిమేశంకరత్వం ॥ శ్రుతిస్త్యుత్పాదిహాసపు
రాణాదీనివైదికానిశాస్త్రాణి తదనుసారిశైవపాశుపతాద్యాగమాన్సుద్ధాహాతాదిబహుభేదభిన్నా స్వేదవిరుద్ధాం
శ్చసర్వజ్ఞశ్శివపవన్వశక్త్యానిమేతవానిత్యథాః ॥ అతస్సర్వజ్ఞైవేనైవప్రణేతత్వాద్యేషాంమధ్యేకస్యచిదశ్శ్రీప్రామా
ణ్యంనయుక్తమితిభావః ॥ ౬ ॥ ననుబ్రాహ్మవైష్ణవబుద్ధాద్యాగమేషు బ్రహ్మవిష్ణోదితత్త్వాదాగమప్రణేతారఃసాంఖ్య
తర్కాదిశాస్త్రేముకపిలకణాదజైమిప్రభృతయోనిర్దౌతారఃప్రసిద్ధాఃఅభివన్యైవనిర్దౌతామనుపపన్నమిత్యతలహ
ప్రసాదాదేవేతి ॥ పరమేశ్వరానుగ్రహాదేవబ్రహ్మవిష్ణోదయస్త్వనిమేతానగమాన్-స్వస్యహారసిద్ధయేపునస్సంగ
హవిస్తారాభ్యాంకుర్వంతి ॥ కపిలకణభుక్తై మిప్రభృతయోమునయశ్చస్వస్వభివ్యబుద్ధిగుణానుసారేణ పరమేశ్వర
సిద్ధితాస్యేవశాస్త్రాణితత్త్వప్రసాదాదేవపునస్సంగహవిస్తారాభ్యాంకుర్వంతీత్యపిరోధిః ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ యద్యప్యేవంతు
శ్వరసిద్ధితత్త్వాత్సర్వేషాం ప్రమాణ్యం తథాపి పరస్పరవిరుద్ధాథాప్రతిపాదకత్వాదప్రామాణ్యమపి న్యూదిత్యతల
హ ॥ అధికారితి ॥ యదా ఉచితేషామిత్యనుబంధే బహుత్వాది విరుద్ధాథాప్రతిపాదకానాం వాక్యానామధికారి

భేదాద్విరోధాభావేన పామాణ్యం ఏవ మతాపి సిద్ధిః || ౯ || ఏవ మేతే మాధ్యమే తరగ బలావన్న బాధ్యాభివ్యక్తిః || ౧౦ ||
సాక్షాన్నిష్ఠేతి || సర్వేష్యపి మాగే వ్యస్తికశ్చిద్దేవతాని సమతత్వాత్ స్యచ పరమేశ్వరవ్యతిరిక్తస్యాభావాత్తత్తదాగ
మోక్షగుణాదైశ్చిష్ట్యేన శివః ప్రతిపాద్యతే ఇతి భవతత్త్వికం సర్వేషాం మాగాణాం పర్యవసానమిత్యర్థః || యేన యే
సేతి || నానావిధాగ మోక్షైరయేన యేనోపాధినా పరమేశ్వర ఉపాస్యతే తత్తదాగ మానుసా రేణ తత్తదుపాధియుక్తః
పరమేశ్వరో భవతీత్యర్థః || ౧౧ || తత్ప్రసాదాదితి || తత్తదాగ మప్రతిపాద్యతయా నస్థితస్య శివస్య ప్రసాదాదేవాత్
రోత్తరముత్కృష్టాన్మాగాణాం భవోభవతత్త్వికః || ౧౨ || సోపానక్రమతీతి || తత్రాగ మేవ తత్తదైవతారూప
దేవః సోపానక్రమేణ వేదమాగప్రపాదిత స్సన్ముక్తి హేతుభావతీత్యర్థః ||
౧౩ || కర్తృభాగస్థితి || కమకాండస్థితో వివిదిషా ప్రదత్త్యర్థః || ౧౪ || ఉపనిషత్సప్రతిపాద్య తయా స్థితః శివస్త్వయా
భాత్యజ్ఞానజననేన ముక్తి ప్రదత్త్యర్థః || నను మాగాంతరజ్ఞానైరపి సాక్షాన్ముక్తిః కిం నస్యాదిత్యాశంక్య తేషామ
వస్తువిషయ త్వేనావిద్యాత్వం ప్రతిపాదయన్మోపనిషదజ్ఞానస్య విద్యారూపతా మాహ || ఏకరూపేత్యాదినా || ౧౫ || ముక్తి
స్వరూపస్య సర్వేష్యపి మాగే వ్యపరవ పురుషార్థ త్వేన సమతత్వాత్ స్యనిత్యత్వ మేవ వ్యవస్థానిర్విశేషవైవిధ్యమగుట
తే - సవిశేషస్య భేదసాపేక్షత్వాద్భేదస్యచ నిర్వక్తుమశక్యత్వాత్ స్య ప్రాగుపపాదతత్వా త్కల్పితత్వేన జ్ఞాననివ
త్యత్వత్వేన తిభేదసాపేక్షం సవిశేషం ముక్తిస్వరూపమపి ననివతే - తథాచేన్ముక్తిస్వరూపం సవిశేషకం స్వగాది

మనీషిభిః | యథా తోయప్రవాహాణాం సముద్రః పరమావధిః || ౧౦ || తద్దైవస్త్వమాగాణాం సా
క్షాన్నిష్ఠామహేశ్వరః | యేన యేన ప్రకారేణ దైవైరేభిరుపాసితః || ౧౧ || తత్తత్త్వాగానుగుణ్యేన
సాధకత్వం హ్యుపేతీతః | తత్ప్రసాదాత్కామాన్మాగాణాం శిష్టా సేతి మానవః || ౧౨ || తత్ర తత్ర
స్థితో దేవః ప్రసాదం కురుతే స్యతు | సోపానక్రమతో హ్యేతే వేదమాగాన్యహేతవః || ౧౩ || వేదమా
గాన్యతో దేవసాక్షాన్ముక్తైస్తుకారణం | తత్రాపి కమభాగస్థాజ్ఞానశ్రద్ధా ప్రదాహరః || ౧౪ || జ్ఞానభాగ
స్థితశ్శంభుః జ్ఞానద్వారేణ మోక్షదః | ఏకరూపాపరాముక్తిస్తతస్తద్విషయామతి || ౧౫ || ఏకరూపా
భవేనైవ నానారూపాభవిష్యతి | వేదాంతాశ్శంకరం సాక్షాన్నిర్విశేషాద్వయాత్త్వనా || ౧౬ || వ
క్తుం మాగాంతరానైవ మతతో విద్యానువేదజా | అతో మాగాంతరాజ్ఞాతా మతేన మునిసత్త
మాః || ౧౭ || అపి ద్యానై వవిద్యాస్థురితి సమ్యక్సియాపణం | తస్మాన్మాగాంతరాణాం తు ప్రామా
ణ్యం వేదవిత్తమాః || ౧౮ || ముక్తైరన్యత్రనాత్మైకమేదేవాత్రమానతా | అతో వేదాంత ముక్త్యా
వహాదేవోచిరేణ తు || ౧౯ || ముక్తింద దాతినాన్యత్రస్థితస్సోపిక్రమేణ తు | దదాతి పరమాం ముక్తిమి
త్యేషాశాశ్వతీశ్రుతిః || ౨౦ || అతో వేదస్థితో మత్యోనాన్యమాగాన్సమాశ్రయేత్ | వేదమాగైక
నిష్ఠానాం నకించిదపిదులభమ్ || ౨౧ || ఆత్మైకపరమాం ముక్తిభుక్తయశ్చాత్రపుష్కలాః | అతోధి
కారిభేదేన మాగాణానాం సంశయః || ౨౨ || ఈశ్వరస్య స్వరూపేవ బంధహేతౌ తథైవచ | జగతః

వదనిత్యమేవస్యాత్ అతో నిర్విశేషమేవ తదితీతద్వారం జ్ఞానమతేతథావిధం - తదిదముక్తం నిర్విశేషాద్వయాత్త్వసేతి ||
ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ - అశబ్దమస్పృశమరూపమవ్యయం - బ్రహ్మవేద బ్రహ్మే వభవతీత్యాదిశ్రుతిరేవ నిర్విశేష ముక్తి
స్వరూపం ప్రతిపాదయతి || ౧౬ || తత్త్వాభాధితవిషయ త్యాదుపనిషద్వాక్యజనితం జ్ఞానమేవ విద్యా - మాగాన్య
రాత్తునైవ నిర్విశేషముక్తిస్వరూపమవగమ్యతే - జీవేశ్వరాదిభేదాద్విశేషమేవ భవతి - తజ్జనతజ్ఞానానాం బాధితవి
షయ త్యాదవిద్యాత్వమతోన తేషాం ముక్తినాధనత్వమిత్యర్థః || ౧౭ || యది మాగాంతరజ్ఞానతామతయోచిద్యాస్త
హిక తేషామప్రామాణ్యమేవ త్యాశంక్యాహ తస్మాదితి || ౧౮ || ముక్తైరన్యత్రేతి || ముక్తివ్యతిరిక్త ఏవ విషయే మా
గాన్తతరన్యప్రామాణ్యం నతు ముక్తై - తత్రాపి పూర్వోక్తసోపానక్రమేణ వేదమాగాప్రపాద్యైరాప్రామాణ్యం ||
౧౯ || నాన్యత్రేతి || వేదాంతవాక్యప్రతిపాద్యతయా శివస్సాక్షాన్ముక్తిప్రదః ఆగమాంతరైవ నిష్ఠితానాం నసాక్షా
న్ముక్తింద దాతి కింతు ఉత్తరోత్తరవిశిష్టమాగాప్రపాద్యేతి || తంత్యేవ పనిషదంపురుషం పృచ్ఛామిత్యాదాపుపనిష
త్స్వేవాధికతబోపనిషదః ఇత్యపనిషదేకవేద్యస్య పరశివస్య పరమపురుషార్థప్రదత్వేన శ్రుతత్వాదిత్యర్థః || ౨౦ ||
నాన్యమాగాన్సమాశ్రయేదితి || వేదమాగాన్యసాక్షాన్ముక్తిప్రదత్వాదిత్యర్థః || ౨౧ || అతోధికారితి || వేదమా

గాఢధిక్యతాజ్ఞానాదాత్మధికారివిశేషస్సృతితత్త్వాగ్రామాణ్యమప్యైవేశ్యథః॥౨౨॥ నన్వేషాం
మాగాణాం పరస్పరవిరుద్ధాథాప్రతిపాదకానాం ప్రామాణ్యం నొపపద్యతే ప్రబలతరశ్రుతిప్రమాణ విరుద్ధాథ
ప్రతిపాదకత్వాదిత్యతతః ॥ తత్త్వరస్యత్వాదినా ॥ తత్త్వేత్వరూపాదేమాగాణాంవిప్రతిపత్తిరసి-తథాపి-
తత్రతత్త్వరవివనాస్తీతిసాంఖ్యాః-బౌద్ధమమాంసకాశ్చ-అస్తికశ్చిత్సత్తు-క్షేత్రకమవిపాకాశ్చయై రపరాశ్చృష్టః పురు
షవిశేషఇతిపాతంజలాః - నిత్యజ్ఞానాధారఇతితార్కికాః - తథాప్రకృతిపురుషయోరవివేకాత్ షేత్రజ్ఞస్యసంసా
రఇతిసాంఖ్యాదయః - తస్యస్వాజ్ఞాతపుణ్యపాపవశాద్బంధఇతితార్కికాదయః - తథాజగత్కారణం ప్రకృతిరితి
సాంఖ్యాదయః - పరమాణవఇతివైశేషికాదయః - తథాక్షేత్రజ్ఞస్యప్రకృతిపురుషవివేకజ్ఞానేనచింతిత రూపేణావ
స్థానంము క్రిందితిసాంఖ్యాదయః - బుద్ధిసుఖదుఃఖాదినవగుణానా మాత్యంతకౌఞ్ఛేదోమోక్షఇతివైశేషికాదయః -
తథాసత్త్వపురుషాన్యథా ఖ్యాతిరూపం జ్ఞానంముక్తిసాధనమితి సాంఖ్యాః - నిత్యజ్ఞానాధారస్యతట్టస్యేత్వరస్యజ్ఞా
నంముక్తిసాధనమితి తార్కికాదయః-ఎవమస్యేషామపి వాదినామతేఎతేషు విషయేషుభూయస్యో విప్రతిపత్తయః
ఎవమాద్యావేదాంతవిరుద్ధాలన్యమాగేషుదృశ్యం తే- తత్త్వర్వచరణజాతమనాదిమాయాయామోహితానా మతవి
వాల్పబుద్ధీనాంవేదానధిక్యతానాంబౌద్ధాదీనాంప్రథమతేవిత్యంతసూక్ష్మపరశివస్వరూపగ్రహణసామర్థ్యాభావా
ద్వేదవిరుద్ధమపిప్రతిబంధకపాపక్షయార్థంతత్త్వలోకప్రాప్తిరూపఫలప్రదానేనవశీకరణాథాంబప్రథమమిశ్వరేణోప
దిష్టంనపరమాద్ధతత్త్వం॥ ౨౩॥౨౪॥తత్త్వప్రాంతందర్శయతి-దశకాయిత్యేతి॥యథాగాంజిఘృతృపురుషఃప్రథమం

కారణముక్తజ్ఞానాదాచతేధే వచ॥ ౨౩॥ మాగాణాంయేవిరుద్ధాంశావేదాంతేదచితక్షణాః॥ తె
చమందమతీనాంచమహామోహావృతాత్తనామ్ ॥ ౨౪॥ వాంఛామాత్రానుగుణ్యేన ప్రవృత్తానయథా
థాతః । దశకాయిత్యాత్మణంమత్యోధావంతీంగాంయథాగ్రహీత్ ॥ ౨౫॥ దశకాయిత్యాతథాక్షుద్ర
మిష్టంపూర్వంమహేశ్వరః । పశ్చాత్పాకానుగుణ్యేనదదాతిజ్ఞానముత్తమమ్ ॥ ౨౬॥ తస్మాదుక్తేనమా
గేణితివేదకథితాలమి । మాగామానంనచామానంమృషావాదీకథంశివః॥౨౭॥ షహాకారుణికో
దేవస్సర్వజ్ఞోనిర్మలఃఖలు । తథాపివేదోమాగాణాముత్తమస్సర్వసాధకః॥౨౮॥ సర్వముక్తంసమా
నేనమాగ్రప్రామాణ్యనిర్ణయమ్ । ఎవంబుధ్వాశ్రుతౌశ్రద్ధాంకురుధ్వంయత్నతోద్విజాః॥౨౯॥
ఇతిశ్రీసాంధేమహాపురాణేసూత్రసంహితాయాంయజ్ఞవల్క్యే భవ ఖండే- మాగ్రప్రామాణ్యనిర్ణయో
నామ ద్వావింశోధ్యాయః ॥ ... *
—* శంకరప్రసాదః —*

ఓమ్ శ్రీసూతజీవాచ ॥ అథాతస్సంప్రవత్సోమిప్రసాదక్రమమాదరాత్ । యస్యవిజ్ఞాన మాత్రే
ణప్రసాదశ్శాంకరోభవేత్ ॥ ౧ ॥ పురాసనతుమామారాఖ్యో మునిస్సత్యపరాయణః । బ్రహ్మణంబ్ర
హ్మసంపన్నమపుచ్ఛదిదమాదరాత్ ॥ ౨ ॥ సోపిసర్వజగద్ధాతా సహతేనమునీశ్వరః । నారాయణ
మనాద్యంతమపుచ్ఛదిదముత్తమమ్ ॥ ౩ ॥ సోపినారాయణశ్శ్రీమాన్సహతాభ్యాముమాపతిమ్ । కైలా
సశిఖరైరమ్యే సమాసీనమతిప్రభుమ్ ॥ ౪ ॥ ప్రణమ్యదర్శదవద్భక్త్యాస్తుత్వారుద్రేణసువ్రతాః ।

త్యజాదీకం దశకాయిత్యా తాంగృహ్యతి ॥ ఎవం పరమేశ్వరోపితత్త్వన్మాగానురూపమిష్టం ప్రాపయిత్యావశీకృ
త్యతత్త్వన్మాగోక్తజ్ఞానేనప్రతిబంధకపాపక్షయేనతిలేషాంచిత్రపరిపాకానుసారేణ నిశ్చయసాధనంజ్ఞానమపిక్ర
మేణప్రయచ్ఛతీత్యర్థః॥౨౫॥౨౬॥మాగాంతరాణామపిప్రతిపాదతంప్రామాణ్యముపసంహరతి తస్మాదితి॥ యస్మాదు
క్తప్రకారేణశివేనైవోపదిష్టాస్సద్వేమాగాఃతస్మాత్తత్త్వం ప్రమాణమేవ అన్యథామృషావాదిత్వప్రసంగాదిత్య
థః॥ ౨౭॥ ౨౮॥౨౯॥ ఇతి శ్రీవివాధవాచార్యవిచితాయాంసూత్రసంహితాతత్త్వర్వదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యేభవ
ఖండే- ద్వావింశోధ్యాయః. ... *

పూర్వస్మిన్నధ్యాయేశ్రద్ధాశ్రద్ధితోదేవః ప్రసాదంకురుత ఇతిత్తదు వాధివిశిష్టస్యైత్వరప్రసాదకీర్త్యత్వప్రతి
పాదనాత్తత్త్వసాదాపుష్కపాధివశాన్నానావిధఇతిసూచితం । తేజముముతుపురుషేణక్రమేణ సంపాదసియాస్త
త్రకిదృష్టసాదఇతిక్రమజిజ్ఞాసాయాంతర్నిర్ణయాధ్యాయఅరభ్యతే॥ అథాతఇతి॥ ౧॥౨॥౩॥౪॥౫॥ ౬॥౭॥ ౮॥

నిత్యకర్మాదీతి॥ ఆదిశబ్దేనవైమిక్తికసంగ్రహః - ఫలాదివిరహేణతత్త్వరాపణబుధ్యావదౌఃశ్రమాదివిహితయో
ర్నిత్యవైమిక్తికయోర్యదనుస్థానం తేనతత్త్వజ్ఞానప్రతిబంధకపాపక్షయోభవతి॥ అయంప్రథమప్రసాదః అతఃతతిఅస్మా
దేవపాపక్షయాత్మకత్వాత్ప్రసాదాచ్చిత్రశుద్ధిర్భవతి-కాలువ్యహేతోఃపాపస్యతదాక్షర్యేణత్వాదిత్యర్థః॥ రుద్ర స్మృతిః॥
సంస్కృతివ్యాపారస్తమోగుణాధికః శివోరుద్రస్తత్ప్రసాదాదేవవైరాగ్యవశాద్యజ్ఞదానాదికర్మాత్మాగలత్కణ్డత
మూత్రమస్వీకారోభవతీత్యర్థః॥ రుద్రోహీనర్వంసంహరతి॥ అతస్తత్ప్రసాదాదస్యాపిప్రవృత్తిమార్గనివర్తకత్వంయు
క్తం॥ ౯॥ ౧౦॥ విరంచస్మృతిః॥ తతఃకర్తృత్వాగానంతరంసృష్టివ్యాపారస్మరణోగుణోవాధికస్మప్రసాదేనశమాదికంజ్ఞానో
త్పత్తావంతరంగత్వేనాత్మాత్రమధర్మత్వేనఃపితంసాధనకలాపంలభతీత్యర్థః॥ బ్రహ్మణోరజోగుణోపాధివశాత్ప్రవర్త
కత్వాత్తత్ప్రసాదస్యాపిశాంత్యాదసాధనేషుప్రవృత్తిహేతుత్వంయుక్తం॥ ప్రసాదాదైష్ట్యవాదితిసత్యగుణోపాధికో
విష్ణునైదియప్రసాదాద్భవతి ముముక్షుత్వం॥ దగ్ధాధికాయఃపురుషోఽచారమంతరేణ్యుడితిజలనివజ్జతి॥ ఎవమేవ
సంసారతప్తస్యపురుషస్యయామోక్షవిషయాహతాత్ప్రవృత్తాశ్చిచ్చాసాముముక్షుత్వం తద్విష్ణోః ప్రసాదాజ్ఞాయత
ఇత్యర్థః॥ ౧౧॥ ఎవంత్రిమూర్తిప్రసాదేనసాధనచతుష్టయసంపన్నస్యగురూపసత్తికరోవినాయకప్రసాదఇత్యా
హ॥ విష్ణురాజేతి॥ యోగాభిధమితి॥ గురూపదిష్ట్యేశ్వరిస్వరూపవిషయసాక్షాత్కారజ్ఞానసాధనయోగాఖ్యం॥ ప్రత్య
క్షమితవిజాతీయప్రత్యయసజాతీయప్రత్యయప్రవాహరూపకంధ్యానంగురుప్రసాదాల్లభతీత్యర్థః॥ ౧౨॥ సాంఖ్యా

అప్యచ్ఛబ్దేనదేవేశమిదంపరమకారణమ్॥ ౫॥ దేవదేవోపి సర్వజ్ఞస్సాంబ సర్వఫలప్రదః॥ ప్రాహ
గంభీరయోవాచావిష్ణవేమునిపుంగవః॥ ౬॥ తచ్చుత్సాభగవాన్వాసస్సాక్షాత్ప్రత్యక్షశంకరాల్॥
సనశ్శుకమారాత్సర్వజ్ఞాదుక్తవాన్తమసాదరమ్॥ ౭॥ అహంభాగ్యవతామద్యయుష్మాకంమునిపుం
గవః॥ కేవలంకృపయావత్క్యేతదేవపరయాముదా॥ ౮॥ నిత్యకర్మాద్యనుష్ఠానాత్పాపనాశో
భవత్యతః॥ చిత్రశుద్ధిభవజేజ్ఞంతోరుద్రస్యైవప్రసాదతః॥ ౯॥ తథాసంసారదోషస్యదశకనంభవతి
స్వతః॥ తతోవిరక్తస్సంసారాత్పునస్త్యాగశ్చకర్మాదామ్॥ ౧౦॥ విరంచస్యప్రసాదేనతత్త్వాంత్యా
దిసాధనమ్॥ ప్రసాదాదైష్ట్యవాత్సాక్షాత్స్మముక్షుత్వంపునస్సత్వతః॥ ౧౧॥ విష్ణురాజప్రసాదేనగు
రుపాదపరిగ్రహః॥ తేనయోగాభిధంధ్యానమైశ్వరంజ్ఞానసాధనం॥ ౧౨॥ పునస్సాంఖ్యాభిధంజ్ఞానం
పార్వత్యానుప్రసాదతః॥ సాంఖ్యసోత్పత్తిచేశాయాంమోచకస్యశివస్యతు॥ ౧౩॥ ప్రసాదోజా
యతేతేనసంసారస్యవిమరణమ్॥ సంసారమోచకస్సాక్షాచ్ఛివవివచనచాపరః॥ ౧౪॥ అన్యాశ్చదేవ
తాస్సర్వాఃప్రనాద్యైవహిమోచకాః॥ అనేకజన్తసంసిద్ధిక్యాతస్తాతకపరాయణః॥ ౧౫॥ క్రమేదే
వమహాదేవంమోచకంపరమేశ్వరమ్॥ ప్రాపుయాదప్రమాదేన ముముక్షురితిహితః॥ ౧౬॥
ప్రసాదహేతుభూతేషుప్రణవాభ్యోమహామనుఃపరివ్రతఃకథితఃస్థాజైదైవతానుశివఃపరః॥ ౧౭॥ విష్ణు
మూర్ఖ్యితిప్రోక్తప్రధానకలధామితైః॥ రుద్రారాధనమేవోక్తంపరివ్రతమిత్యైదైవైః॥ ౧౮॥ ఓం
కారస్యప్రసాదేనవిష్ణోశ్చైవప్రసాదతః॥ రుద్రారాధనవాంఛాస్యాత్తదాధనతఃపునః॥ ౧౯॥ జ్ఞా
నమానందమద్వైతంపరంబ్రహ్మధిగచ్ఛతి॥ ప్రసాదాదేవరుద్రస్యజ్ఞానం మోక్షేకసాధనమ్॥ ౨౦॥

భిధమితి॥ సత్యఖ్యా యతేజ్ఞాయతేఅనయేతిసాక్షాత్కారజ్ఞానజననీబుద్ధి స్సంఖ్యాతజ్ఞస్యంసాంఖ్యంతథావిధంజ్ఞానం
పార్వతీప్రసాదాల్లభతీత్యర్థః॥ ఉక్తంహా॥ పార్వతీపరమాదేవీబ్రహ్మవిద్యాప్రదాయినీతి॥ ౧౩॥ సంసారస్యవిమర్శ
నమితి॥ సాక్షాత్కారజ్ఞానోత్పత్తిసమయేజాయమానఃపరశివప్రసాదేనసాక్షాత్సంసారస్యనివృత్తిం కరోతీత్య
ర్థః॥ ౧౪॥ ప్రనాద్యైవేతి॥ ఉక్తరీత్యాసాక్షాత్సంసారమోచకోనిరుపాధికః పరశివవివచనోపాధి కానుబ్రహ్మవిష్ణో
ద్యావైరాగ్యాదిజననెనపరంపరయైవమోచకాఇత్యర్థః॥ ౧౫॥ అప్రమాదేనైతి॥ ప్రణవాభ్యుత్పాదోహ్యత్వాబ్ర
హ్మతల్లత్యముచ్యతే॥ అప్రమతైనపెద్దవ్యం శరవత్తన్తయోభవదీత్యేషాశ్రుతిః ప్రమాదరహితస్య సావధానస్య
ముముక్షోఃపరశివప్రాప్తింప్రతిపాదయతీత్యర్థః॥ ౧౬॥ పరివ్రతఃకథితః॥ సర్వైవేదాయత్పదమామనంతితవాం
సిసర్వాణిచయద్వదంతి॥ యదిచ్ఛంతోబ్రహ్మచర్యంచరంతితత్రైపదంసంగ్రహేణబ్రహ్మమైత్యేతదిత్యత్రైతీత్యర్థః॥
౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ జ్ఞానమానందమితి సత్యజ్ఞానానందైకరసమిత్యర్థః॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥

కామికానామితి॥ ఫలకామనాపురస్సరందేవతారాధనంకుర్వితాంవిష్ణ్వాద్యాదేవతాయథోదీరితదేవయానప్రాప్త్యా
దిరూపసాంసారికఫలప్రదాః ॥ ౨౫ ॥ నిసాహమానాంతుప్రతిబంధకపాపనిహారజేనచిత్రశుద్ధిజననద్వారాప
రమేశ్వరప్రసాదహేతవత్ఫలభాగః ॥ ౨౬ ॥ ఎవందేవతాంతప్రసాదస్యపరశివప్రసాదహేతుత్వవిభిధాయతత్త్వ

దేవయానాభిధావిష్టోగకతిస్సగ్రహీతః । బ్రాహ్మణ్యంతీకరించోచ్చరచేరాశోగ్యమేవతు ॥
౨౭॥ అగ్నేరైశ్వర్యమతులంపిత్యయాణోయమస్యతు । పురందరస్యసాభాగ్యంబలంవాయోప్రసాద
తః ॥ ౨౮॥ విష్ణురాజస్యదేవస్యకార్యసిద్ధిరవిష్ణుతః । షణ్ముఖస్యప్రసాదేనసర్వసిద్ధిరయత్నతః॥
౨౯॥ భారత్యాశ్చప్రసాదేనవాగ్విభూతంయత్నతః॥ శ్రీదేవ్యాస్తుప్రసాదేనసర్వైశ్వర్యమయత్నతః॥
౩౦॥ దుర్గాదేవ్యాఃప్రసాదేనసర్వత్రవిజయోభవేత్ । కామినాందేవతాస్సర్వాస్సాంసారికఫల
ప్రదాః ॥ ౩౧ ॥ కామనారహితానాంతుశుద్ధిద్వా రేణదేవతాః । మహాదేవప్రసాదస్యహేతుభూ
తాభవంతిహి ॥ ౩౨॥ మహాదేవప్రసాదస్తునహేతుఃకస్యచిద్విజాః । స్వయంధుక్తికరః పుంసాంకామి
నామచిరేణతు ॥ ౩౩॥ స్వయంముక్తికరస్సాత్మాతాకామనారహితస్యతు । అచిరేణైవకాలేనశివస్యై
వప్రసాదతః ॥ ౩౪॥ దేవతాభుక్తిదావిప్రాముక్తిదానస్వతంత్రతః । మహాదేవప్రసాదేనసమఃకశ్చి
న్నవిద్యతే ॥ ౩౫॥ మహాదేవప్రసాదేనవిలువిష్టుపదంద్విజాః । బ్రహ్మాందాదిపదంచాపిసస్వతస్సర్వ
దేహినామ్ ॥ ౩౬ ॥ ప్రసాదేనదేవస్యశివస్యపరమాత్మనః । వైదికానాంతథాన్యేషామపిముక్తి
హింసిద్ధ్యతి ॥ ౩౭॥ బ్రాహ్మణాశ్చవిముచ్యంతేప్రసాదేనశివస్యతు । షట్రియాశ్చతథావైశ్యాశ్చాద్రా
అపిచసంకరాః ॥ ౩౮॥ పాపండినోవిముచ్యంతేప్రసాదేనశివస్యతు । కింపునవైదికావిప్రాస్త్రియ
స్సర్వామునీశ్వరాః ॥ ౩౯॥ ఖరోష్ట్రాస్త్రవోపిశ్చప్రసాదేనైవకేవలమ్ । అయత్నేనవిముచ్యంతేనా
త్రసందేహకారణమ్ ॥ ౪౦ ॥ గర్భాస్థాముచ్యంతేకశ్చిజ్ఞాతమాత్రేణకశ్చన । బాల్యయాచనవాధకాశ్చ
ద్యవస్థానుచకశ్చన ॥ ౪౧॥ పాపందాశ్చవిముచ్యంతేప్రసాదేనమహేశితుః । వైదికాశ్చఖరోష్ట్రాది
జాతయశ్చతథైవవ ॥ ౪౨ ॥ పాంసవఃపర్వతాయంతేపాంసూయంతేదవర్వతాః । శివప్రసాదయు
క్తానామాజ్ఞయైవతుకేవలమ్ ॥ ౪౩॥ బ్రహ్మనారాయణోద్భాస్తుదేవతాభిలాఅపివిజాయంతేచన
శ్యంతిహ్యజ్ఞయైవప్రసాదతః ॥ ౪౪॥ ప్రసాదస్యచమాహాత్మ్యంశివస్యపరమాత్మనః । అపిదేవానజా
నంతిశ్రుతయశ్చనసశయః ॥ ౪౫॥ శంకరోపిమహాతేజా శ్శాంకరీవామునీశ్వరః । శివప్రసాదమా
హాత్మ్యంకింనుజానంతిమానవాః ॥ ౪౬॥ భవంతోపిమహాదేవప్రసాదాయమునీశ్వరాః । గురుపాదాం
బుజంసిత్యంపూజయధ్వంయథాబలం ॥ ౪౭ ॥ శ్రీమద్వ్యాఘ్రేపురేపుణ్యేసర్వదేవసమావృతే స్వస్వ
రూపానుసంధానప్రమోద్యైవకేవలమ్ ॥ ౪౮ ॥ సాత్వాద్రుసభామధ్యేన్యత్సంతం దేవనాయకమ్ ।
అచికాసహితంనిత్యంభజధ్వంపరయఃముదా ॥ ౪౯॥ శ్రీకాళహస్తీవాళస్యప్రణామాలాకనాదయః ।
అపిశంభోఃప్రసాదాయభవంతిద్విజపుంగవాః ॥ ౫౦ ॥ వారాజస్యాంచమహాదేవప్రణామా లోకనాద
యః । అపిశంభోఃప్రసాదాయభవంతిద్విజపుంగవాః ॥ ౫౧॥ ప్రసాదలాభాయహింసాసంపయఃప్ర
సాదలాభాయహింసాదేవతాచరణమ్ । ప్రసాదలాభాయహింసాదేవతాస్తృటిః ప్రసాదలాభాయహింసాసర్వమీ
రితం ॥ ౫౨॥ శివప్రసాదేనవినానభుక్తయశ్చివప్రసాదేనవినానముక్తయః । శివప్రసాదేనవినానదేవ
తాశ్చివప్రసాదేనహింసాసర్వమాస్తికాః ॥ ౫౩॥ శివప్రసాదేనసమోనవిద్యతే శివప్రసాదాదధికొనవి
ద్యతే । శివప్రసాదేనశివస్యసన్నిధిశ్చివప్రసాదేహిశుద్ధిరాత్మనః ॥ ౫౪॥ శివప్రసాదేనయుతస్యదై
దికంనవిద్యతేకమజనస్యసుప్రతః । శివప్రసాదేనయుతస్యతాంతికంనవిద్యతేకమజనస్యేనకించన ॥

సాదస్య మాహాత్మ్యం ప్రపంచయతి ॥ మహాదేవేత్యాదినా ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥
౩౨॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ తథావిధప్రసాదలాభాయతత్సాధనముపదిశతి॥
భవంతోపిత్యాదినా ॥ ౪౨ ॥ ౪౩ ॥ ౪౪ ॥ ౪౫ ॥ నకేవలంచమహాదేవప్రసాదలాభగురూపసత్తిపురస్సరంతదర్శన
మేవకారణం అపితువర్ణాశ్రేయరహితం - యజ్ఞదానాదికంచయన్నిషామేన క్రియతేతత్సర్వం పురంపరయాశివ

ప్రసాదసాధనమిత్యాహ ప్రసాదలాభాయేత్వాదినా || ౪౬ || ౪ ౭ || ఇతి శ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూత సంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యే భవఖండే త్రయోవింశోధ్యాయః. ...

౪౯ || శివప్రసాదేనయుతస్యసప్రతానజన్తృనాశౌభవతస్సదైవతమ్ | శివప్రసాదేనయుతస్త్వయంశివ శ్శివప్రసాదస్తుశివప్రసాదతః || ౫౦ || ఇతి శ్రీస్కాం దేమహాపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యే భవఖండే శివప్రసాదో నామ త్రయోవింశోధ్యాయః. ... *

—* ప్రసాదవైభవమ్. *

ఓమ్ శ్రీసూతఉవాచ || అథాతస్యంప్రత్యేమిప్రసాదస్యతువైభవమ్ | అత్యంతశ్రద్ధయోపేతాశ్చ ణితాతీవశోభనమ్ || ౧ || పురాకశ్చిన్తహాపాపీదుఘటో నామనామతః | జాత్యాశూద్రోషహక్రూరో మహాసాహసికోత్తమః || ౨ || అథూతైవమహామోహాద్బ్రాహ్మణానాం శతంహతమ్ | గవాం శతంహతం తేనదగ్ధం కేహశతంతథా || ౩ || అగ్ధచార్యం కృతంతేననరాణామవిచారతః | బలాత్పరస్త్రియోఘక్తా బహుశోదృష్టిగోచరాః || ౪ || వాపీకూపతటాకాది జలం తేనైవమూషితమ్ | వణాశ్రమ సమాచారమర్యాదాతేనభేదితా || ౫ || సహస్రజన్తతః పూర్వం దుఘటేనమునిశ్వరాః | శివయోగికరేతేనసువణం నిషకాముత్తమమ్ || ౬ || దగ్ధం తేనమతిస్తస్యజాతాకాలేనశోభనా | అహోమోహేనపాపానికృతానిసుబహూనిచ || ౭ || మయాతేషాంసపశ్యామివి నాశస్యతుకారణమ్ | బ్రాహ్మణావేదవిద్యాంసోవవంతినరకాన్తమ || ౮ || ఇతివ్యాకులచిత్తస్యదుఘటస్యదురాత్మనః | మతిప్రదానం కృతవాన్బ్రాహ్మణంకశ్చిదాస్తికః || ౯ || బ్రాహ్మణఉవాచ || శ్రీమద్వ్యాఘ్రపురం నామస్థానమస్తిమహీతలేయత్రనృత్యతీసర్వాత్మాశివస్సంసారమోచకః || ౧౦ || యస్యమాహాత్మ్యవిజ్ఞానాద్విష్ణుర్విశ్వజగన్తయః | తతాపపరమం ఘోరంతపస్తతేశ్వరంప్రతి || ౧౧ || యస్యమాహాత్మ్యవిజ్ఞానాద్బ్రహ్మవిశ్వామరాధిపః | తతాపపరమం ఘోరంతపస్తతేశ్వరంప్రతి || ౧౨ || యస్యమాహాత్మ్యవిజ్ఞానాదింద్రజిత్త్రభృతాంవరః | తతాపపరమం ఘోరంతపస్తతేశ్వరంప్రతి || ౧౩ || యస్యమాహాత్మ్యవిజ్ఞానాద్దేవాయత్యాశ్చ కిన్నరాః | తప్తవంతోమహాఘోరంతపస్తతేశ్వరంప్రతి || ౧౪ || యస్యమాహాత్మ్యవిజ్ఞానాన్మనయోమునిసత్తమాః | తప్తవంతోమహాఘోరంతపస్తతేశ్వరంప్రతి || ౧౫ || యత్రసర్వేశ్వరందృష్ట్వాప్రసాదంలబ్ధవాన్తరిః | తత్రదేవముపాస్యత్వంప్రసన్నత్వంతముపాపతిమ్ || ౧౬ || యత్రసర్వేశ్వరందృష్ట్వాప్రసాదంలబ్ధవాన్తరిః | తత్రదేవముపాస్యత్వంప్రసన్నత్వంతముపాపతిమ్ || ౧౭ || యత్రసర్వేశ్వరందృష్ట్వాప్రసాదంలబ్ధవాన్తరిః | తత్రదేవముపాస్యత్వంప్రసన్నత్వంతముపాపతిమ్ || ౧౮ || యత్రదృష్ట్వాహరందేవాతశ్చేషాతస్తికోత్తమాః | యశ్చరాక్షసగంధర్వసిద్ధచిద్యాధరాదయః || ౧౯ || ప్రసాదంలబ్ధవంతస్తుస్వాధికారానురూపతః | తత్రదేవముపాస్యత్వంప్రసన్నత్వంతముపాపతిమ్ || ౨౦ || శ్రీసూతఉవాచ || ఇత్యేవంబ్రాహ్మణేనోక్తాదుఘటానిపున్యగౌరవాత్ | శ్రీమద్వ్యాఘ్రపురం గత్వా

శ్రీమద్వ్యాఘ్రపురాదిస్థానేషుపరమేశ్వరముపాసీనానాముక్తప్రభావఃపరశివప్రసాదాజ్ఞాయతఇత్యుక్తంతత్రాపిశ్రీమద్వ్యాఘ్రపురేపరమేశ్వరోపాసనంషహాపాతకాదిదోషదూషితస్యాపిశివప్రసాదమేతుభావతీతిదర్శయితుమధ్యాయఆరభ్యతే | అథాతఇతి || ౧ || ౨ || ౩ || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || నమోంతంశివమంత్రమితి || ఉక్తంహే శివమాహాత్మ్యఖండే చతుర్థాధ్యాయే శివపూజావిధౌ || నమోతేనశివేనైవస్త్రిణాంపూజావిధీయతే || విరక్తానాందశూద్రాణామేవం పూజాప్రకీర్తితేతి || ఎవంచాస్త్రిస్సరాణేశూద్రస్యశివాయనమఇత్యేవపంచాక్షరమంత్రః పూజావిధౌప్రయోక్తవ్యత్వేనాభిహితః | పురాణాంతకేమషడక్షరమంత్రేణప్రణవంవిహాయావశ్యమైనపంచాక్షరేణశూద్రాదీనామపిపూజాదికార్యమిత్యుక్తమ్ || యదాహవసిష్ఠః || ప్రహ్లాచారీగృహస్థశ్చవానస్థశ్చభిక్షుకః | సదోన్నమశ్చివాయేతిశివమంత్రంసమాశ్రయేత్ || పంచాక్షరస్సప్రణవోద్విజరాజ్ఞోవిధీయతే | విట్చాద్రజన్తనాంవాపిస్త్రిణాంనిపీజవివహే || సబీజస్సస్వరస్సామ్యావిప్రతీక్రియయోద్వయోః | నెతరేషామితీశానః స్వయమేవాహశంకరః || దుర్వత్సృష్టహీనోవాపతితోప్యంత్యజోపివా | జపేత్పంచా

తురీవిద్యాంజపేనై వాపుయాచ్ఛివమతి॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ పరప్రమాత్యప్రథనై కలక్షణామతి ॥
ప్రమాతాంతః కరణోపహితస్సాక్షీ పరంనిరతిశయం ప్రమాతురుపాధివిలయేన యత్ప్రకృతం భ్యాపనంతదేవల
క్షణం యస్యాస్తామిత్యర్థః॥ ౨౭॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవీరచితాయాం సూతసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాం
యజ్ఞవల్క్యే భవభండే - చతుర్వింశోధ్యాయః॥ ... *
శ్రద్ధయాపరయాసహ ॥ ౨౧ ॥ ప్రదక్షిణత్రయంకృత్వా స్నాత్వానిత్యమతంద్రితః । నమోంతంశివ
మత్రంతుజపిత్వాష్టోత్తరంశతం॥ ౨౨॥ శ్రీమదబ్రహ్మసూత్రే ప్రవృత్త్యంతముమాపతిమ్ । దృష్ట్వాభూ
మామహాభక్త్యాదండవత్ప్రణేపత్యచ॥ ౨౩॥ రుద్రభక్తాయః ప్రాయభస్మనోద్ధూళితాయచ । శివజ్ఞా
నైకనిష్ఠాయదత్వాధాన్యంధనంముచా॥ ౨౪॥ సత్యవాగ్భక్తిసంపన్నః కామక్రోధవివజ్జితః । వత్స
రాణాంత్రయంత్రహ్యవాసాతిప్రియేణసః॥ ౨౫॥ దేవదేవోమహాదేవోమహాకారుణికౌ త్తమః । ప్రసా
దమకరోత్రత్రదుఃఖుటస్యదురాత్మనః॥ ౨౬॥ శివప్రసాదేనసదుఃఖుటః పునస్సమస్తైకాధిపతిర్భ
వూవ । విముక్తిమప్యపమహాత్మరామిమాంపరప్రమాత్యప్రథనై కలక్షణాం॥ ౨౭॥
ఇతిశ్రీసాగం దేవహాపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యే భవభండే - చతుర్వింశోధ్యాయః.

శ్రీసూతఉవాచ॥ భూయోపిదేవదేవస్యప్రసాదస్యతువైభవమ్ । ప్రవక్ష్యామిసమాసేనశుణుత
శ్రద్ధయాసహ॥ ౧॥ పురాకల్పిద్విజశ్చేష్టస్సర్వలక్షణసంయుతః । సత్యసంధాభిధ శ్శుద్ధోవిష్ణుభక్తౌ
విశేషతః॥ ౨॥ ఆభూతైవకృతంసర్వంశ్రుతిస్తృత్యుచితంముచా । ప్రతిష్ఠాచక్రతావిష్టోర్భహుశఃపం
డితోత్తమాః॥ ౩॥ ఆరాధితశ్చభగవాన్విష్ణుర్విశ్వజగత్పయః । దినేదినేమహాభక్త్యాసుగంధకుసుమా
దిభిః॥ ౪॥ వైష్ణవావివిధామంత్రాస్తైనజప్త్యాదినేదినే । చిరంతనానిస్థానానివిష్ణోద్భవస్థానిసాద
రమ్॥ ౫॥ వైష్ణవామనుజాస్తైనపూజితాశ్చదినేదినే । సర్వస్వంవైష్ణవేదత్తంసత్యసంధేనసాదరమ్॥ ౬॥
పురోనారాయణశ్రీమాన్శంఖచక్రసదాధరః । ప్రత్యక్షమభవత్తస్యప్రసన్నఃపంకజేక్షణః॥ ౭॥ తం
దృష్ట్వాసత్యసంధస్తప్రసన్నేంద్రియమానసః । ప్రణమ్యదండవద్భూమాభక్త్యా పరమయాసహ॥ ౮॥
గంధపుష్పాదిభిఃప్రేక్ష్యస్సమాధ్యాయథాబలం । స్తోతుమారభతేవిష్ణుంవిశ్వలోకైకకారణమ్॥ ౯॥
సత్యసంధఉవాచ॥ విష్ణువేదిశ్వలోకానాంహేతవేవివిధాత్మనే । వేదవేదాంతనిష్ఠానామాత్మభూ
తాయతేనమః॥ ౧౦॥ కృష్ణాయక్లేశహంత్రేచమమకేనాపిహేతునా । ప్రత్యక్షాయప్రబోధాయసర్వై
షామాత్మనేనమః॥ ౧౧॥ కేశవాయాతిశుద్ధాయకేవలాయపరాత్మనే । కేషాంచిచ్ఛద్ధచిత్తానాంప్రస
న్నాయనమోనమః॥ ౧౨॥ ముంజికేశాయముండాయముండినామాతాహరిణే । షహామోహవినా
శాయమంత్రరూపాయతేనమః॥ ౧౩॥ శ్రీవత్సాంకాయవర్యాయవరదాయవహత్మనే । వంచకానా
మగమ్యాయనస్తుభూతాయతేనమః॥ ౧౪॥ శ్రీపతేభూపతేతుభ్యంగోపతేమమరూపిణే । మమకారమ
హామోహవినాశాయనమోనమః॥ ౧౫॥ వీతవాసాయవీతాయపాపపంజరహారిణే । మానసిష్ఠస్యమూ
ఖస్యముక్తిదాయనమోనమః॥ ౧౬॥ పాపకమపరాణాంతుభంజకాయనమోనమః । విష్వక్సే
నాయవిశ్వాద్యవిశ్వోత్పత్త్యాదిహేతవే॥ ౧౭॥ విశ్వజ్ఞానరూపాయ నిమలాాయనమోనమః ।
విశ్వరూపాయవిశ్వాసలభ్యామూవిదితాత్మనే॥ ౧౮॥ విశ్వోత్తీర్ణాయవిశ్వస్యసాక్షిరూపాయతేనమః ।
మురారిణేముహూతాయముహూతకన్యవిధాయనే॥ ౧౯॥ ముహూతకంభజతాన్త్రాణాంము
క్తిదాయనమోనమః । శౌరిణేశాణిణేతుభ్యంశంఖకుండేందురూపిణే॥ ౨౦॥ శాకమూలఫలాశా
నాంశాంతిదాయనమోనమః । పద్మనాభాయపద్మాయః పతయేపద్మచతుషే॥ ౨౧॥ హృత్పద్మ

త్రయోవింశోధ్యాయః॥ సంసారమోచకస్సాత్మాచ్ఛివవచనచాపరః । అన్యాశ్చదేవతాస్సర్వాప్రణాద్యైవహిమో
చకాత్మతియదుక్తంతద్విష్ణునాస్వవదనేనైవప్రతిపాదితమతి సమర్థయితుమధ్యాయ ఆరిభ్యతే॥ భూయోపితి॥ ౧॥
౨॥ ౩॥ ౪॥ ౫॥ ౬॥ ౭॥ ౮॥ ౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ముంజాభివాత్యాయతాః కేశాయస్యసతథోక్తః - ముండినామతియతీనామిత్య
ర్థః॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ భంజకాయహింసకాయేత్యర్థః - భంజనాశనాత్మిధాతుః॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥

ముకుంద స్మృతిముకుందోనామకశ్చిద్రాత్రసోఽస్యస్తి- తస్యహంత్రత్వసంభావనః || ౨౨ || నందగోపాయేతిభీమసేవో భీమభి
వనందగోపవనంద స్తంగోపాయతీతినందగోపః కృష్ణః || ౨౩ || భుజంగస్యేతియమునామధ్యవతిః సః కాశీయాఖ్య
స్యేత్యథః || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ ||
ఎవంవిష్ణుఃస్వస్యబ్రహ్మద్యన్యదేవతానాంచసాక్షాత్సంసారమోచకత్వాభావం || పరమేశ్వరస్యచసాక్షాత్సంసారమోచ
కత్వంచాభిధానాదుపవాదయితుంపరమేశ్వరస్యస్వస్థాదకళయందర్శయతి || నతస్యకార్యమిత్యాదినా || తస్యఃపరశివస్య
వస్తుతఃపరమార్థతోభూతారబ్ధత్వాతార్యంశరీరంయోగ్రహణాదాకరణం చక్షురాదీంద్రియం తదుభయమపినా
స్తి ఏవంస్థూలసూక్ష్మశరీరద్వయసిద్ధేనతదుపవాదానభూతమూలావిద్యావిపరమార్థతస్తస్మిన్నాస్తీత్యుక్తంభవతి ||

కణికామధ్యేసమాసీనాయతేనమః | ముకుందాయముకుందస్యమహామూఖస్యరక్షసః || ౨౨ || హ
త్రేభత్రేవిశిష్టానామాత్మనేవిదుషేంసమః | గోవిందాయగవానిత్యంసాలకాయమరాత్మనే ||
౨౩ || నందగోపాయగుప్తాయనమస్సర్వస్యహేతవే | భూధరాయభుజంగస్య మహాకోపచ్ఛిదేచి
రాత్ || ౨౪ || భూతనాథాయభూతానామధారాయనమోనమః | వైకుంఠాయవిశిష్టానాం విశిష్ట
జ్ఞానదాయినే || ౨౫ || విశిష్టాయవిరించాదిదేవభ్యశ్చనమోనమః | క్షీరోదశాయినే సాక్షాత్క్షీరోద
స్యాపిహేతవే || ౨౬ || నిరాధారాయనిత్యానునిత్యానందాయతేనమః | యజ్ఞరూపాయయజ్ఞస్యఫల
ప్రాప్త్యైకహేతవే || ౨౭ || యజ్ఞనాంపతయేతుభ్యంయజ్ఞగమ్యాయతేనమః | జనాదనాయదై
త్యానాంశత్రవేశక్తిదాయినే || ౨౮ || స్వభక్తానాంవిశుద్ధానాంవిశేషేణనమోనమః | వాసుదేవాయ
వస్వాదిదాయినేవాసవాదిభిః || ౨౯ || పూజితాయపురాణాయపుంసెపూర్ణాత్మనేనమః | దామోద
రాయదేవానాంశత్రునాశైకహేతవే || ౩౦ || దాంతచిత్తజనస్యాస్యరక్షకాయనమోనమః | అమృ
తాయాఖిలస్యాస్యసాక్షిణేమృతవస్తుభిః || ౩౧ || అసక్తాయసుసక్తాయస్వసంవేద్యాయతేనమః | హర
యేహరికేయూరకటకాదివిభూషణేః || ౩౨ || అలంకృతాయకల్యాణశరీరాయనమోనమః | హృషీ
కేశాయహేమాదిధనధాన్యప్రదాయినే || ౩౩ || హృదించింతయతానిత్యంనమస్సత్యపరాత్మనే | నా
రాయణాయనరకాణవతారణాయనానావిధస్యజగత్స్థితికారణాయ || ౩౪ || మోహవృత్తస్యసిఖ
లస్యజనస్యసద్యశ్శ్చేయసకారాయపురుషాయనమఃపరస్మై | శ్రీసూతఉవాచ || ఎవంభక్త్యాహరింస్తు
త్వాసత్యసంధోమహాద్విజః || ౩౫ || ప్రసాదంకురుమేదేవముచ్యేయంయేనబంధనాత్ | ఇతితంప్రార్థ
యామాససత్యసంధోజనాదనం || ౩౬ || జనాదనోపిభగవాన్సర్వభూతహితేరతః | సత్యవాగన
సూయశ్చసత్యజ్ఞానమహోదధిః || ౩౭ || ప్రాహగంభీరయావాచాసత్యసంధంప్రతిద్విజాః | శ్రీభగవాన్ ||
సత్యసంధమహాభక్తమసత్యపరాయణం || ౩౮ || శ్రౌతస్తాత్రైకనిష్ఠానా ముత్తమోత్తమసువ్రతానా
హంసంసారమగ్నానాంసాక్షాత్సంసారమోచకః || ౩౯ || బ్రహ్మాదిదేవతాశ్చాన్యవైవసంసారమోచ
కాః | శివఎవహిజంతూనాంమహాసంసారవర్తినాం || ౪౦ || సంసారమోచకసాక్షాత్సర్వజ్ఞాసాంబళశ్వ
రః | నతస్యకార్యంకరణంవస్తుతోవిద్యతేనను | నతత్సమశ్చాభ్యధికశ్చేతనోవిద్యతేవచిత్ || ౪౧ || తథాపిప
రమాశక్తివివిధాతస్యశూలినః | శ్రూయతేసర్వవేదేమస్వజ్ఞానంచబలంస్వకం || ౪౨ || స్వవ్యాపార

కించతత్సదృశస్తదధికోవాపురుషః కుత్రాపి పరమార్థతోనవిద్యతే || ౪౧ || యద్యప్యేవమేవపరమార్థదృష్టాత
థాపితస్యపరశివస్యపరమానిరతిశయాసచ్చిద్రూపిణ్యైకైవతత్త్వివిధశక్త్యప్రతియోగివశాన్నానావిధైవ సర్వేషుదే
వేషుశ్రూయతే || అతఎవత్రయోదశాధ్యాయే || ఎకస్యాఃపరశక్తేరుపాధివశాన్నానాభావోధన్యఃప్రతిపాదితఃజగ
త్కారణమాపన్నమిత్యాదినా || తథానిరతిశయంజ్ఞానంకృత్సర్వజగన్నిమాణాదిసామధ్యలక్షణంబలం తస్మిన్మా
ద్యాక్రియాచఎతత్త్రితయమపితస్యస్వభావసిద్ధం నత్వన్యాపేక్షమత్యథః || అయమేవార్థః శ్వేతాశ్వతర శాఖాయా
మామూయతే || నతస్యకార్యంకరణంచవిద్యతేనతత్సమశ్చాభ్యధికశ్చదృశ్యతే || పరాస్యశక్తివివిధైవ శ్రూయతే
స్వాభావకీజ్ఞానబలక్రియాచేతి || ౪౨ || ఏవంవిష్ణుశ్చివస్యజ్ఞానబలక్రియాణాంస్వాభావికత్వేనాతిశయముపపాద్యస్వ
స్యాన్యేషాంచజ్ఞానాది త్రితయంతత్ప్రసాదలభ్యమిదశశయతి మమ బ్రహ్మేతి సవేదేతి || యస్తాచ్చివస్యజ్ఞానాది

త్రితయంస్వభావసిద్ధంతస్తాత్మనవసాత్సంసారమోచకః॥వయంతపరంపరయైవేత్యథః॥౪౩॥యదీయప్రసాదస్సా
త్సామస్త్రైపదస్తస్యపరశివస్యవైజంయూపమాహ శివాత్సత్త్వాదిలక్షణాదిత్యాదినా ॥ సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మవిజ్ఞాన
మానందంబ్రహ్మైశ్వర్యస్వరూపాదిత్యథః॥౪౪॥౪౫॥అప్రసక్తభావాదితి॥అప్రసక్తఃఅవాప్తవేదసంసారోయస్మిన్నత
థోక్తః-అతస్సేషుద్ధః ॥ ఎతదుభయచుపికుతభిత్వత ఆహ॥అసంగాదితి॥మాయాతత్కార్యైశ్చుక్వచిదపి నసజ్యతభిత్వసం
గః ॥ అసంగోనహిసజ్యతతతిశ్రుతేః ॥ అసంగత్వచుపికుతభిత్వత ఆహ ॥ సర్వసాక్షిణ్యతః॥ యస్తాత్సర్వస్యమాయాత
త్ప్రసాదభితిఅస్యేషాంబ్రహ్మాదీనాంమమచయప్రసాదఃఅసౌపరమేశ్వరస్యప్రసాదమాశ్రితైశ్చవపుంసాంభౌగమోక్ష
ప్రదోనస్వతంత్రభిత్వథః॥ ౪౪ ॥ ౪౫ ॥ మహాదేవంసమాశ్రిత్యైతి॥ మహాదేవమాశ్రితేనేష్టఫలానవాప్తౌతస్యసాధక
స్యతత్ఫలప్రదానమహాదేవఃకథమన్యం మహాదేవం సమాశ్రయేత్ ॥ స్వస్తాదన్యస్యమహతోదేవస్యాభావాదిత్య
థః॥ ౪౬ ॥ ఎతదేవోపపాదయతి॥ నామతత్త్వతః మహాంశ్చాసౌదేవశ్చైతియోమహాదేవశబ్దార్థస్తదర్థః పర్యాలో
చనాదపిపరమేశ్వరఎవమహాదేవస్తథానామతోపిసేవమహాదేవస్తదన్యేతుకేవలం దేవాఎవ॥ అతఃపరమేశ్వరాదన్యో
మహాదేవోనాస్తీత్యథః॥ ౪౭ ॥ మహాదేవంవినేతి- మహాదేవేనసహేవవిష్ణోమూర్తిరాధాసేయేత్యథః॥౪౮॥
స్పష్టచున్యత్ ॥ ౪౩॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥ ౪౭॥ ౪౮॥ ౪౯॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవీరచితాయాంసూత్రసంహితా తాత్పర్య
దీపికాయాంయజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే- పంచవింశోధ్యాయః. ... * ...

శ్చతస్యాశ్చస్తతస్సిద్ధానచాన్యతః | మమబ్రహ్మాదిదేవానామపితస్యప్రసాదతః॥ ౪౩॥ విజ్ఞానాదిత్రయం
యస్తాత్మనవభవమోచకః| అహంబ్రహ్మాదిదేవాశ్చప్రసాదాత్తస్యశూలినః॥ ౪౪ ॥ ప్రణాదైశ్చవహీ
సంసారమోచకానాత్రసంశయః| ప్రసాదోముక్తిదస్సాత్సాచ్చివాత్సత్త్వాదిలక్షణాత్ ॥ ౪౫ ॥ అప్ర
సక్తభావాచ్ఛుద్ధాదసంగాత్సర్వసాక్షిణః | అంబికాసహితాదస్తాత్సర్వజ్ఞాదేవనాన్యతః॥ ౪౬॥ మమబ్ర
హ్మాదిదేవానామపిసాత్సాచ్చివేచ్ఛయా|భౌగమోక్షప్రదఃపుంసాంప్రసాదోజాయతేనఘ॥౪౭॥తస్తా
త్ప్రసాదశ్చాస్యేషాంమమచాశ్రిత్యశూలినః | ప్రసాదంభౌగమోక్షాయనస్వయంనాత్రసంశయః ॥
౪౮॥ అతఃపూర్ణప్రసాదాయసత్యసంధమషప్రియ|మహాదేవంమహత్త్వానంభజకారుణికోత్తమమ్॥
౪౯॥మహాదేవంసమాశ్రిత్యవాంఛితంనాపుయాద్యది|మహాదేవోమహాదేవంకథమన్యంసమాశ్రయేత్॥
౫౦॥నామతత్త్వతత్త్వాపిమహాదేవమహేశ్వరః|తదన్యేకేవలం దేవామహాదేవానతేనఘ॥౫౧॥మహా
దేవంవినాయోమాంభజతేశ్రద్ధయాసహ | నాస్తీతస్యవినిమోక్షస్సంసారాజ్ఞన్మకొటిభిః॥ ౫౨ ॥
సర్వముక్తంసమాసేమమభక్తస్యతేనఘ | శివాదన్యంపరిత్యజ్య శివంసాంబం సదాభజ ॥ ౫౩ ॥
శ్రీసూతఉవాచ ॥ ఎవముక్త్యాహరిశ్శ్రీమానిరీటీగరుడధ్వజః|సర్వజ్ఞాన సంపన్నస్తత్రైవాంత
హీతోభవత్ ॥ ౫౪ ॥ సత్యసంధోమహాధీమాన్మహావిష్ణోఃప్రసాదతః|పరిత్యజ్యాభిలాక్షదేవాఅగ్ని
తోభవదీశ్వరం ॥ ౫౫ ॥ ఈశ్వరస్యప్రసాదేనసత్యసన్ధామహాద్విజాః | జ్ఞానం చేదాంతజం లభ్యావిము
క్తౌభవబంధనాత్ ॥ ౫౬॥ భవంతోపిద్విజశ్రేష్ఠాశ్శివాదన్యత్తుదైవతం| పరిత్యజ్యప్రసాదాయభజద్వం
శివమవ్యయమ్ ॥ ౫౭॥ సర్వముక్తంసమాసేనయుష్మాకంమునిపుంగవాః | మమవాక్యేతివిశ్వాసంకు
రుద్వంయత్తుతోద్విజాః॥ ౫౮॥ అతిగహస్యమిదంకథితంమయాశ్రుతిపరంపరయాచసమాగతం|ము
నిపరంపరయాచసమాగతంనకథితవ్యమశిష్టజనస్యతు॥ ౫౯॥ ఇతిశ్రీస్కాందేమహాపురాణే-
సూత్రసంహితాయాంయజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే- ప్రసాదవైభవోనామ- పంచవింశోధ్యాయః.

~~~~~* శివభక్తివిచారః, *~~~~~

ఓమ్ శ్రీసూతఉవాచ ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామిశివభక్తింసమాసతః | యయాభుక్తివిముక్తిశ్చ
మునీంద్రాస్సర్వదేహీనాం॥౧॥ భక్తిశ్చబహుధాజ్ఞేయాభవానీసహితస్యతు | ఎకాశంకర సాయుజ్య

అథాస్యపరశివప్రసాదస్యహేతుభూతోభక్తివిశేషాప్రద్యత్యంతే ॥ అథాతభితి ॥ యయాముక్తిరితి ॥ యయాశి
వభక్త్యాఈశ్వరప్రసాదహేతుభూతయేత్యర్థః॥ ౧॥ శంకరసాయుజ్యేతి ॥ సాయుజ్యసారూప్యసామీప్యసాలోక్య

మైత్రీకరుణాముదితోపేక్షాణాంసుఖదుఃఖపుణ్యపుణ్యవిషయాణాంభావనాతస్త్రిప్రసాదనమితి॥ ౩౫॥ ౩౬॥ ౩౭॥
 ౩౮॥ సత్యమేవసతతంప్రకాశతతితి॥ శ్రూయతేహి॥ యస్యచేవపరాభక్తిర్గృహచేవతథాగృహా తస్యైతేకభితాహ్య
 భాః॥ ప్రకాశంతేమహాత్మనగతి॥ ౩౯॥ ఇతిబ్రహ్మసూత్రవాచాన్యవించితాయాం సూత్రసంహితాతత్పర్యదీపి
 తాయాంయజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే-షడ్వింశోధ్యాయః. ... .. *

సృణాంరక్షాఽరక్షకాణాందరక్షణమ్భీతస్యాభయదానంచశివభక్తిప్రకీర్తితా॥ ౩౩॥ సర్వభూతే
 షుకారుణ్యంప్రియభావణమేవచ॥ సర్వభూతహితేశ్రద్ధాసాక్షాద్భక్తిశ్శివస్యతు॥ ౩౪॥ సర్వభూ
 తేషుదోషస్యాదర్శనంగుణదర్శనంసర్వభూతేషుమైత్రిచశివభక్తిరుదీతా॥ ౩౫॥ మహాచేవేంద్రియా
 సోవిశ్వాసశ్శివవేదనే॥ వేదాంతేషువవిశ్వాసశ్శివభక్తిరుదీరితా॥ ౩౬॥ గురూక్తాథేమఃశ్వాసో
 గురుశుశ్రూషణంతథా॥ సాపిభక్తిరితిప్రోక్తావేదవేదాంతవేదిభిః॥ ౩౭॥ భక్తిరేవపరమార్థాదా
 యినీభక్తిరేవభవరోగనాశినీ॥ భక్తిరేవపరవేదనప్రదాభక్తిరేవపరముక్తికారిణీ॥ ౩౮॥ భక్తియు
 క్తజనచిత్తపంకజేభుక్తిముక్తిఫలదఃపురాతనః॥ భక్తియుక్తపరవిగ్రహశ్శివస్సత్యమేవసతతంప్రకాశతే॥
 ౩౯॥ భక్తజనకృత్యపరిశుద్ధపరమేశస్సత్యస్సుఖబౌధపరమంవపురనంతం॥ స్వస్యమునయఃపరమకా
 రుణికశ్శశ్శస్త్రసహితస్త్రీనియనఃఖలుదదాతి॥ ౪౦॥ ఇతిశీస్కాందేమహాపురాణే-సూత్రసంహి
 తాయాం - యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే - శివభక్తిచారానామ షడ్వింశోధ్యాయః.

—* శివస్వరూపవిచారః - *

ఓమ్ శ్రీసూతకవాచ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి పరాత్పరపరంపదం॥ యత్సత్తాయోగతస్సర్వం
 సత్యవద్భవతిద్విజాః॥ ౧॥ యస్యైవచిత్ప్రకాశేనసర్వంచేతయతేజగత్॥ యస్యానందాభిసంబం
 ధాత్సర్వంప్రేమాస్పదంభవేత్॥ ౨॥ ప్రతీతాద్భుతికాదస్తాద్భుతానిమునిపుంగవాః॥ ఉత్కృ
 స్టానితథాతేభ్యోజీవాత్తాచేతనప్రభుః॥ ౩॥ సమష్టివ్యష్టిభావనసోపిభిన్నః పరస్పరమ్॥ వ్యష్టయశ్చ

ఎవంపరతత్వజ్ఞానోపాయత్వేనశివప్రసాదతద్భక్తిప్రపంచ్యపరశివస్వరూపముపదిశతి॥ అథాత ఇతి॥ పరాత్పర
 మితి॥ ప్రాగుదీరితశ్చైతత్తోపాధికఃపరః-తతోపిపరశ్శివతత్తోపాధికః-తతోపిపరంనిరుపాధికంసచ్చిదానందైకలక్ష
 ãంస్వప్రకీర్తనంపరశివస్వరూపంపరాత్పరతరం-అథాస్యతత్సర్వసర్వప్రమాణావిషయత్వాచ్చశేషిమాణవదవస్తుత్వమా
 శంక్యనిరస్యతి॥ తత్సత్తాయోగతత్త్వాదినా॥ యథావక్స్తిన్నేవరజ్జ్యోతిశమంశేనస్పధారాదయోజ్యహికారా
 విద్యావశాదారోహ్యంతే॥ తథైవాద్వితీయేసచ్చిదానందరూపేపరశివస్వరూపేస్వమాయావశేనభూతభాతకాత్మకం
 నానావిధంజగదారోహ్యంతే॥ యథాసర్పధారాదిష్వారోష్యేవ్యయంసర్పియంధారైత్యధిష్ఠానేదమాకారోఅనువృ
 త్తఃఎవమారోపితేజగత్కర్మధిష్ఠానసచ్చిదానందరూపాన్వయనువృత్తంభావతే॥ తథాచాయవధః॥ యస్యాధిష్ఠాన
 భూతస్యపరతత్వస్యస్వరూపభూతసత్తాసంబంధవశాత్తత్స్వరూపపరికల్పితంసర్వంజగత్స్వతోమాయామయత్వేన
 సదనద్విలక్షణమపిసత్ ఘటస్సత్ పట్టశత్యాదివ్యవహారరూపేణసత్యవదవభావతే॥ ౧॥ తథాయస్యైవాధిష్ఠానస్యబ్ర
 హ్మణఃస్వరూపభూతచిత్ప్రకాశేనతత్స్వరూపపరికల్పితంసర్వంజడంజగచ్ఛేతయతే॥ చైతన్యఃశిష్టంసర్పస
 తే॥ యథాయస్యైవాధిష్ఠానస్యస్వరూపభూతానందసంబంధవశాదనానందమప్యానందరూపే ఆరోపితంసర్వంజ
 గత్ప్రేమాస్పదమనుకూలవేదనీయంభవత్॥ తథావిధంసచ్చిదానందరూపంపరతత్వంప్రవక్ష్యామిసంబంధః॥ ౨॥ అన్యచ
 తత్వస్యపరాత్పరతరతత్తోవపాదనాయనిరశయోతరమావాచిత్యంవక్తుమారభంతే॥ ప్రతీతాదిత్యాదినా॥ భూతకా
 ర్యంజగద్భౌతికం-శస్త్రాత్తార్తాదాన్యాకాశాదిభూతాన్యకృష్టాని-తదాయత్తత్వాద్భౌతికస్వరూపలాభస్యేత్వర్థః॥
 భూతేభ్యోపితదుపాదనత్వేనతత్స్వరూపానుప్రవిష్టమాయాసత్వగుణోపాధికశ్చేతనోజీవాత్తాఉత్కృష్టః-అపిర్భూ
 తచైతన్యత్వాత్॥ ౩॥ సమష్టివ్యష్టిభావనేతి॥ తత్రనిమిశలత్వోవాధేరప్రతిపాతజ్ఞానత్వాత్సాన్విత్యంస్వేతరసకలం
 సమశ్చుతే-వ్యాప్తోతీతసమష్టిహారణ్యగణఃమలినసత్వోవాధేఃపరిచ్ఛిన్నజ్ఞానత్వాత్సాన్విత్యతారతమ్యేననానా
 విధత్వాత్తదుపాధికాజీవావిధక్తంస్వాత్మమాత్రమేవాశ్చుతతేవ్యాప్తువంతీతివ్యప్తయఃస్వస్వభావానురూపతగతి॥
 ఉత్కృష్టంసమయోపదిపక్వపుణ్యపాపజనితోభోవిజన్మగోచరః-సంకల్పవిశేషోభావస్తదనుసారేణేత్యర్థః॥ ౪॥

ఆసాంసమప్తివృద్ధీనాంమధ్యే సమప్తిభూతోహిరణ్యగర్భః శ్రేష్ఠఃప్రతిహతజ్ఞానత్వాత్ ॥౫॥ తతోఽశిష్టశ్చ ॥ తస్మాద్వి
రణ్యగర్భాదిపి రజోగుణోపాధికస్యబ్రహ్మణః సంకల్పమాత్రసిద్ధాయా విభూతయోఽతార విశేషాస్తేవిభూతయః
తస్మాద్దేవః అన్యోన్యస్థావిశిష్టాస్యరితి ॥ సంకల్పస్యాచ్చావవత్వాత్తన్మాత్రసిద్ధాచాంవిభూతీనామపి పున్సర ముత్క
షాపకమావిద్యంతఇత్యర్థః ॥ ౬ ॥ తాసాం బ్రహ్మధికృతి ॥ తథావిధ సంకల్పాత్రయో బ్రహ్మస్యవిభూతీభ్యః శ్రేష్ఠ
శ్శ్రేష్ఠః ॥ తస్మాద్విష్టురితి ॥ రజోగుణోపాధికాచ్చాహ్మణోపి సత్వగుణోపాధిర్విష్టుః శ్రేష్ఠః సత్వస్య సుఖాకాశాన్య
కత్వేనరజోగుణాదుతక్వాప్యత్వాత్ ॥ సవ్యప్తిభూతేభ్యోవశ్యతే ॥ తస్యవిష్టోపిసంకల్పమాత్రసిద్ధావ్యప్తిభూతాయే
వతారవిశేషాస్తేభ్యోపిసమప్తిమాతోఽష్టరుతక్వాప్యః ॥ ౭ ॥ తతోరుద్రాధికృతి ॥ విష్టోరుపాధిహే బహిస్సవ్యవిశిష్ట
తమః-రుద్రస్యతుబహిస్తమాయుక్తంసవ్యం ఏచ్ఛాగ్రేస్వయమేవసూగీతాయాంప్రతిపాదయన్యః ॥ తథాచసన్మా
ద్విష్టోరపిరుద్రాధికః-తథాతస్యరుద్రస్యాపిస కల్పమాత్రసిద్ధాయా వ్యప్తయస్తాభ్యోపి సేవోత్కృష్టః - పుతత్వ
భూతయైత్యః ॥ యద్వశ్యమాణంసచ్చిదానందైకరసం నిగుణంపరతత్వంతదేవస్త్విత మాయాగుణోపాధివశేనబ్ర
హ్మవిష్టోదియాపేషావస్తేమితిభవంతిబ్రహ్మద్యాస్తస్యః భూతయైత్యర్థః ॥ ౮ ॥ ఏషామితి ॥ గుణవిభాగః హితం
మాయాపాధికం తదేవతత్వంజగత్కారణం సదీశ్వరఃసోపిప్రవిభక్తగుణోపాధికానామేషాం బ్రహ్మదీనామత్కృష్ట
స్సమప్త్యాత్మకత్వాత్త్యర్థః ॥ యస్యనిరతకయోతగ్రహప్రతిపాదనాయ ఎతదుత్కగ్రహతారతస్యనుక్రాంతి
తద్దేశయత ॥ తతోధికమితి ॥ కారణతోపలక్ష్యం సచ్చిదానందైకరసంయత్పరం తత్వంతతోపాధికజ్జగత్కా

తథాభిన్నాస్సవ్యసభావానురూపతః ॥ ౮ ॥ దేవతస్యజ్ఞుష్యాదిశరీరంప్రాపునతిచ ॥ ఆసాంసమ
ప్తిభూతస్తు శ్రేష్ఠస్సర్వాత్త నాబుధాః ॥ ౫ ॥ తతోవిశిష్టాస్సకలాబ్రహ్మణస్తుః భూతయః ॥ తాశ్చాన్యో
న్యంవిశిష్టాస్యర్థభావేనామునీశ్వరాః ॥ ౬ ॥ తాసాం బ్రహ్మధిక స్తేష్టాద్విష్టుముఖ్యః ప్రకీర్తితః ॥
సోపిస్వవ్యప్తిభూతేభ్యోవరిత్యఃపరికీర్తితః ॥ ౭ ॥ తతోరుద్రాధికస్సాపి స్వవ్యప్తిభ్యోధికస్తన్యతః ॥
బ్రహ్మవిష్టుశ్చరుద్రశ్చపరతత్వవిభూతయః ॥ ౮ ॥ ఏషాంతయాణామధిక స్సర్వకారణ మిత్వరః ॥
తతోధికంపరంతత్వంజ్ఞానమానందమద్వయం ॥ ౯ ॥ ఇయమేవహిసర్వేషాంకాస్తాప్రాక్రాతృతాస్త
తా ॥ యాయం మానుష ఆనంద స్తతత్వగుణోత్తరః ॥ ౧౦ ॥ మనుష్యగంధర్వాదీనామానందఇతి
గమ్యతే ॥ బ్రహ్మనందశతంవిష్టోరైకఆనందఉచ్యతే ॥ ౧౧ ॥ తస్యానందశతం రుద్రస్యైక ఆనంద

రణాదధికంఉచ్యత్యం ॥ ౯ ॥ ఎతదీయోతగ్రహస్యనిరతకయత్వముపపాదయతి ఇయమేవేతియదేతనుక్తంపరతత్వం
ఎతదేవసర్వేషాంపూర్వోక్తానాం సాతకయోతగ్రహభాజాంవిశ్రాంతిభూమిత్వేనత్రుతిస్త్పత్వాప్రతిపాదితం-హి శ
బ్దామేత్వధః ॥ యస్మాదేవంతస్మాత్తరదుతక్వాప్యంకిమపినాస్తీత్యర్థః ॥ తత్రత్రుతిస్తావత్సర్వస్యాపిభోక్తృభోగ్యా
త్మకస్యప్రపంచస్యసర్వాత్కాప్యేబ్రహ్మణివిశ్రాంతింప్రతిపాదయతి ॥ సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మబ్రహ్మే వేదమమృతంపురస్తా
ద్భూతాపశ్చాచ్ఛ్చూదక్షణశ్చీతరేణేత్యాదిన్యూనిశ్చ ॥ అహంకృత్సర్వజగతఃప్రళయః ప్రభవస్తథేత్యాదికాసర్వస్య
జగతఃకారణేఃశ్రాంతిమవగమయతి ॥ యుక్తంచైతన్యచ్చినానందరూపేఅధిష్ఠానేమాయావశాత్ప్రతీతంజగదధిష్ఠాన
యాథాత్మ్యజ్ఞానేనశుక్తారజితవత్తత్రైవలీయతే ॥ అధిష్ఠానాదన్యత్రారోహ్యస్యలయాసంభవాదతోధిష్ఠానస్యపరబ్ర
హ్మణోయోనిరతిశయోతగ్రహః ॥ సేవపరికల్పితేజగఃసచ్చిదానందరూపంగతస్స తత్తదుపాధితారతమ్యాత్మాతి
శయోనానావిధఇవప్రతిభాసతఇత్యర్థః ॥ ఏవమిత్వసర్వరూపమేవపరమాధికంతదన్యత్సర్వంపరికల్పిత మమృతపా
ద్యతత్సర్వరూపభూతయోజ్ఞానానందయోరపిరవధిత్యంతప్రతిపాదయతి ॥ యాయంమానుషఇత్యాదిసా ॥ సార్వభౌ
మస్యభోక్తృక క్రిసంపన్నస్య ధనధాన్యాది సమృద్ధపురివ్యుత్సభోగాధ్యోయంమానుషఆనందఃతస్మాచ్ఛతగుణోత్తర
ఆనందోమనుష్యగంధర్వాణాంతథావశ్రూయతే ॥ యవాస్యాత్సాధుయువాధ్యాయకః ॥ ఆశిష్టోద్భధిష్ఠోబలిష్ఠః ॥
తస్యేయంపురివిసర్వావిత్తస్యపూణాశ్శాస్త్రిసంకోమానుషఆనందః ॥ తేయేశతంమానుషాఆనందాఃసంకోమానుష్య
గంధర్వాణామానందఇతి ॥ అత్రత్రుతేమనుష్యగంధర్వాదీనాంబ్రహ్మాంతానాం యాయముత్తరోత్తరం శతగుణిత
ఆనంద స్తత్సర్వస్యసంగ్రహయాదిశబ్దఃప్రయుక్తః ॥ ౧౦ ॥ మనుష్యగంధర్వాదీనామితి ॥ సేవోబ్రహ్మణానందఇతి ॥
రజోగుణోపాధికస్యబ్రహ్మణోయఆనందఆత్మాతస్మాదభ్యోత్తరోత్తరంశతగుణితఆనందో విష్టు రుద్ర జగత్కార

జానామధిగంతవ్యథిత్యాహ ఆహ్వానందశతమిత్యాదివా॥౧౧॥౧౨ తస్యచిన్తాత్రయాపస్యేతి॥మాత్రశబ్దేనసకలోపా
ధివిహోవివక్షితః॥ సత్యచిన్తాత్రయాపస్యకారణత్వోపలక్ష్యస్యపరిశిష్యరూపత్వేనభూమానందఉదాహృతశ్చుత్వా
దర్శితః॥ పరిచ్ఛేదకౌవాధ్యభావాత్పరిశిష్యరూః భూతఆనందోనవచ్చిన్నోరితిశయిత్స్యధః॥ సాచక్రతిభూ
మాత్వేనవిజిజ్ఞాసితవ్యోమోదైభూమాతత్సుఖమిత్యాదికా॥ ౧౩॥ ఎవంపరశిష్యరూపాచందస్యనిరతిశయత్వము
పపాద్యతత్త్వరూపమితజ్ఞానస్యాప్యనేనైవన్యాయేననిరతిశయత్వచువగంతవ్యమిత్యతిశయితి॥ ఎవమితి॥ ఎకస్యైవ
పరశిష్యరూదవిష్ట్యాదినానావిధజగదాకారేణావస్థానంసదృష్టాంతముపపాదయతి॥ సగంధశాఖేతి॥ ౧౪॥ ౧౫॥
౧౬॥ విశ్వాధికత్వమితిఉక్తీర్త్యాసర్వస్వాదభ్యుత్పత్తివత్త్వాత్పరిశిష్యోవిశ్వాధికః॥విశ్వాధికౌరుద్రోమహాపిరితిశ్రుతే
శ్చశిష్యేవవిశ్వాధికత్వం॥ ౧౭॥ ననుయథావృక్షః సగంధశాఖాదిభేదేననానాకారోవత్సతే - ఎవంపరశిష్యోపిరు
ద్రవిష్ట్యాదిజగదాకారేణావతిష్ఠతేచేత్తవ్యాదైవత్వవ్యాకోపిత్యతతహ॥ వ్యావహారికదృష్ట్యేతి॥ నిర్వికారఎవ
పరశిష్యరూపేమాయావశాద్విచిత్రంజగదారోప్యతే - నతుపరతత్వంసగంధశాఖాద్యాత్మనావృతవత్పరిణామతే॥

ఎవహిరుద్రానందశతంసర్వకారణస్యశిష్యత్యు॥ ౧౨॥ కారణత్వోపలక్ష్యస్యశిష్యపరమాత్మనః॥
తస్యచిన్తాత్రయాపస్యభూమానందఉదాహృతః॥ ౧౩॥ ఎవంక్రమేణసర్వేషాంజ్ఞానాధిక్యమపివ్యతే॥
సగంధశాఖాదిభేదేనయథావృక్షోవ్యవస్థితః॥ ౧౪॥ తథారుద్రాదిభేదేనశిష్యోవిశ్వాధికః॥ ఉత్క
షకశ్చాపకషకశ్చసగంధశాఖాదివస్తుమ॥౧౫॥ అథోత్కషాపకషాశ్చతథారుద్రాదిమస్థితాః॥
తరంగబుద్బుదాదీనాంయథాలోకవ్యవస్థితః॥౧౬॥ ఉత్కర్షశ్చాపకర్షశ్చతథారుద్రాదిమస్థితః॥విశ్వా
ధికత్వంరుద్రస్యకారణస్యశిష్యత్యు॥ ౧౭॥నవదంతిజనాయేతేరాక్షసాన్యుర్నసంశయః॥వ్యావహారికదృ
ష్ట్యాంవిభాగఃపరికితః॥ ౧౮॥ ప్రమాణదృష్ట్యావస్వైకమేవనిత్యంసంశయః॥ అనాదృత్యవహ
మోహాత్ప్రమాణంభువిమానవాః॥ ౧౯॥ అయంపరస్తవ్యయంనేతివివదంతేపరస్పరం॥ మహాపాపవ
తాన్యాణాంరుద్రాధిక్యంనభాసతే॥ ౨౦॥ అనేకజన్మసిద్ధానాంశ్రౌతస్తాతానువతినాంరుద్రా
ధిక్యంస్వతోభాతిప్రమాణైరపితరగతః॥౨౧॥సోపానక్రమతోదేవాన్యాణాంసంసారమోచకాః॥రు
ద్రస్సంసారమగ్నానాంసాక్షాత్సంసారమోచకః॥౨౨॥ అతస్సర్వంపరిత్యజ్యశివాదన్యస్తుదైవతం॥
శివవస్సదాధ్యేయస్సాక్షాత్సంసారమోచకః॥౨౩॥వృక్షస్యమూలసెకనశాఖాఃపువ్యంతివైయథా॥
శివధ్యానేనదేవాశ్చతథాత్మప్రాభవంహి॥ ౨౪॥వికల్పరహితంతత్త్వంజ్ఞానమానందమవ్యయం॥యేప
శ్యంతివిముక్తాస్తేజీవంతోపిసంశయః॥ ౨౫॥ నిర్వికల్పంపరంతత్వంత్రుతోయస్యభాసతే॥ సోపి
ముచ్యేతసంసారాద్యథాస్వప్నప్రపంచతః॥ ౨౬॥ నిర్వికల్పంపరంతత్వంప్రమాణేనైవకేవలం॥యస్య
భాతినముచ్యేతస్యసంసారమహాదధేః॥ ౨౭॥ నచనామానిరూపాణిశిష్యపరమాత్మనః॥తథాపిమా
యయాతస్యనామరూపేప్రకల్పితే॥ ౨౮॥ శివారుద్రోమహాదేవశ్శంకరోబ్రహ్మసత్పరం॥ ఎవమాదీని

అతోనానావిధభావమాత్రసామ్యేనైవదృష్ట్వాంతోపపాదనమిత్యధః॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥
వికల్పరహితమితి॥ నిర్విశేషేబ్రహ్మణవికల్పమేమానాంవిశేషాణామభావాత్తత్త్వరూః భూతంజ్ఞానంవికల్పరహిత
మత్యంతనిర్వికల్పమిత్యధః॥ సర్వదాచాధవైధుర్యాత్తదేవతత్వంపరమాధికం॥ అపరాధీనప్రకాశత్వాద్జ్ఞానం-
అస్యతానుకూలవేదనీయత్వాదానందం-అవ్యయం వ్యయోఅపగమః అతవత్త్వం- తద్రహితం దేశకాలవస్తుకృత
పరిచ్ఛేదరహితమిత్యధః॥ ౨౫॥ తకతకతి॥ ప్రతీతిబాహున్యథానుపపత్వాదృశ్యప్రపంచస్యమిథ్యాత్వేనగతేతత్ప్ర
తిత్యధిష్ఠానత్వేనచకించిత్పారమాధికవస్త్యంగీకర్తవ్యమితరథానిరధిష్ఠానద్రుమస్యనిరవధికదాధస్యవప్రసక్తేరి
త్యాపరూపస్రూః॥ శ్రుతిపితృగండశయతి॥ అసన్నైవసభవతి॥ అసద్బ్రహ్మతివేదచేత్॥ కోహ్యోవాన్యా
తగఃప్రాణ్యాత్॥ యదేషఆకాశఆనందోనస్యాదితి॥ ౨౬॥ ప్రమాణేనైవేతి॥ సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మ॥అహం
బ్రహ్మస్మిత్యాదివేదాంతవాక్యంప్రమాణం॥ ౨౭॥ నచనామానితి॥ యత్తదదేశ్యంగ్రాహ్యమగోత్రమవణమితి శ్రు
తేఃపరమాధికతోనామరూపేనస్త్యిత్యధః॥ ౨౮॥ శివారుద్రాదితీయయాపరికల్పితనామ్నాంమధ్యేశివరుద్రాది
నామానిపరిశిష్యరూపేనాధితోవర్ణనాన్యుభాని॥ శివారుద్రాదిత్యాదినామచతుష్టయంరుద్రమాతేరధిధాయకం

బ్రహ్మసత్పరమితి త్రేతాయం పరిశివస్యనాత్మాద్వాచకం - పరిశివమూర్త్యానహరుద్రమూర్తేస్తప్తాయః పిండవ
దవిధాగాపత్తిం స్వయమేవాగ్రవత్కృతిః || అతోమూర్తద్వయస్యైకేభూతత్వాత్తథావిధేతాన్యభయవిధనామాని
రుద్ధైవవత్కంతభిఃముఖ్యాని || ౨౯ || విష్ణునారాయణాదీనీతి || విష్ణోద్విమూర్తీనాం పరిశివ
మూర్త్యావైవిధ్యాద్వివికత్వపివత్కృతిః || అతోవిష్ణోద్విమూర్తీమగూఢావిష్ణోద్వియశ్శబ్దాస్తస్మిన్పరతత్వే
నగూఢ్యావత్కంతే || అపిశున్యాభ్యోత్పత్తిః పురిత్యేవమాద్యవయవవ్యుత్పత్త్యావత్కంతే || ౩౦ || ఎవంమాయాపరికల్పిత
నామానిదశకాయిత్యాతిస్పృశికల్పితంమూర్త్యాత్త్వంరూపభూషిపరిశివధ్యానార్థకథకాయతి || అరూపస్యేత్యా
దినా || ౩౧ || గుణమూర్తీభిరితి || సత్త్వంజస్తమోగుణోపాధికైరిత్యర్థః || ౩౨ || సర్వమూర్తీతి || పరమార్థః
సర్వప్రకారమూర్తీరహితస్యాపిమాయాపరికల్పితం సర్వంజగదప్యన్యామూర్తీరిత్యర్థః || శాశ్వతీశ్చిరితి || పర
మార్థతోవిగ్రహరహితస్యశివస్యతత్త్వానంత్రుతరపిదశకాయితీత్యర్థః || శూన్యతేహికైవల్యాపనివది || ఉమా
సహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం త్రిలాచనం నీలకంఠం ప్రశాంతం | ధ్యాత్వామునిగచ్ఛేభూతయోనిం సమస్తసాక్షిం
తమసఃపరస్తాదితి || ౩౩ || రుద్రమూర్తీః పరిశివమూర్త్యానహేకత్వం వత్కృతీతియదవాదిత్తు || తదాహతప్తాయః
పిండవదిత్యాదినా || విశుద్ధసత్త్వంహేరుద్రస్యోపాధిస్తవస్తుసంహరణాయతత్త్వరూపాద్భూతేవతత్కతే || అతో
రుద్రమూర్తీః శుద్ధసత్త్వాత్త్వత్సత్త్వస్యచనుశ్చప్రకాశరూపత్వాత్సాక్షీచిత్ప్రకాశరూపయాపరిశివమూర్త్యా
ప్రకాశసుఖాదిలక్షణైస్సద్భూతీతితోవిష్ణోద్విమూర్తీభ్యోవిలక్షణావతప్తాయః పిండవత్పరిశివమూర్త్యావైవిధాగాయ

నామానివిష్ణోనిపరస్యతు || ౨౯ || విష్ణునారాయణాదీనినామానిపరమేశ్వరే | కథంచిద్యోగవృత్త్యాతువి
శ్చిస్తానిపరస్యతు || ౨౯ || విష్ణునారాయణాదీనినామానిపరమేశ్వరే | కథంచిద్యోగవృత్త్యాతువర్తం
తేనతుముఖ్యతః || ౩౦ || అరూపస్యశివస్యాపిమూర్తిర్ధ్యయాహ్యవాసకైః | ఉమార్ధవిగ్రహశుద్ధా
త్రినేత్రాచంద్రశేఖరా || ౩౧ || నీలగ్రీవాపరానంద ప్రమోదాతాండవప్రియా | బ్రహ్మవిష్ణుమహాదే
వైరుపాస్యాగుణమూర్తీభిః || ౩౨ || సర్వమూర్తీవిహీనస్యసర్వభూతాధిపస్యతు | తథాశ్యేషాపరా
మూర్తిరిత్యేషాశాశ్వతీశ్చుతిః || ౩౩ || తప్తాయఃపిండవది | చారుద్రమూర్తిఃపరస్యతు | మూర్త్యాతు
ల్యాన్యమూర్తీభ్యోవిలక్షణైర్ముసితమాః || ౩౪ || విష్ణోద్వినాంతుసర్వేషాం మూర్తయోవ్యవధాన
తః | నతుల్యాఃపరతత్త్వస్యమూర్త్యావేదాంతపారగాః || ౩౫ || పరతత్త్వస్యనామానిప్రత్యాసత్త్యాము
సిత్వరాః | త్రిమూర్తీనాంశురుద్రస్యవ్యవధానానిసువ్రతాః || ౩౬ || విష్ణోద్వినాంచదేవానాంతాని

స్యావైవత్కథః || ౩౪ || నతుల్యాఃపరతత్త్వస్యేతి || విష్ణోద్విమూర్తీమరజస్తమసోః ప్రాచుగ్యలక్షణేనవ్యవధానేనసచ్చి
దానందరూపాయాఃపరిశివమూర్తేఃసాకల్యేనప్రతిఫలనాయోగాత్పరిశివమూర్త్యానతాస్తుల్యాః అతస్తద్వివికతయై
వతాసాముపలంభాత్తథావిధునాత్మకభిధాయకానివిష్ణోద్వినామానిపరిశివస్వరూపమూర్త్యావయవప్రసిద్ధిసవ్యపే
క్షత్యేనవిశంబితప్రతీతిజనకత్వాన్నిముఖ్యాని || శివరుద్రాది నామానితూక్తిర్త్యాపరిశివరుద్రమూర్త్యా శక్తి
భూతిత్వాత్తదుభయూత్తికాయాంమూర్తావయవప్రసిద్ధిమంతరేణసముదాయప్రసిద్ధైవవత్కంతే తిశీఘ్రప్రతీతి
జనకత్వాన్ముఖ్యానిత్వభిప్రాయః || ౩౫ || ఎవంరుద్రమూర్త్యః భిధాయకానాంశివరుద్రాదినామ్నాంపరతత్త్వవిషయే
ముఖ్యత్వముపపాద్యనిరుపాధికపరిశివస్వరూపత్వప్రశివాదకానాంబ్రహ్మసత్పరమిత్వాదినామ్నామపిరుద్రమూర్తా
ముఖ్యత్వంప్రతిపాదయతి || పరతత్త్వస్యేత్యాదినా || బ్రహ్మసత్పరమిత్వాదీనియానినిరుపాధికతత్త్వస్య నామానితానిత్రి
మూర్తీనాంమధ్యేరుద్రస్య ప్రత్యాసత్త్యావ్యవధాయనానినామానినిరుపాధికస్వరూప్రతిపాదనేన సోపాధికా
ద్రుద్రాత్పరతత్త్వంవ్యవధేయంతే ఏభిరితికరణవ్యుత్పత్త్యాతాని నామాని వ్యవధాననిమిత్తానిరుద్రోపాధేర్నిరతిశయశ
తోత్పత్తిమత్వాత్కాత్స్యేన్యోనబింబగ్రహణేప్రత్యాసత్తిరస్తితయాప్రత్యాసత్త్యావ్యవధాయకానితానినామానిద్య
గ్వ్యవధాయకానిసద్భూతబలాదేవతయోర్మాత్యోభేదవ్యవహారః || ౩౬ || విష్ణోద్వినామితి || విష్ణుబ్రహ్మ
హిరణ్యగర్భాదీనాం తానిపరతత్త్వనామానిపరతత్త్వన్వయ సద్భూతమాత్రేణ ప్రతిపాదకాని || అయమర్థః సచ్చి
దానందైకలక్షణోద్వితీయః సర్వగతఃపరిశివవనానావిధోపాధిసంబంధవశాద్భిప్రాయవిష్ణురుద్రాదిరూపేణనానేవా
వభాసతే || తత్రబ్రహ్మవిష్ణురుద్రహిరణ్యగర్భమాత్రాత్త్వానాంస్వస్వవ్యాపారవిషయేవ్యవతిహతజ్ఞానత్వాత్తేషాం సర్వే

మాముపాధిముసత్వస్యనిరతిశయోత్క-వ-ఎష్టవ్యః ॥ ఇతరథాఅన్తదాదిజీవవతిరాచిజ్జత్వప్రసంగేన సకలస్పృహిస్తీ
త్యాదివ్యవహారవిలోపప్రసంగాత్ ॥ ననూపాధేయవదుపాధీనామప్యేకరూప్యేబ్రహ్మవిష్ణోదిభేదవ్యవహారోనోపపద్య
తేతిచేత్ - మైవంబ్రహ్మద్యుపాధిమువస్తుతఃసత్వోత్క-వ-నైక్యకరూప్యేసత్వపిరుద్రోపాధివ్యతిరిక్తేషుతేషాంహ్యరజ
స్తమప్రయుక్తౌనానాపథిపకపోష్యస్తిఅతస్తత్ప్రయుక్తౌబ్రహ్మవిష్ణోదిభేదవ్యవహారః-నచసోపకవ-నైషాంవా
స్తవఇతిమంతవ్యం ॥ తథాసత్వస్తదాదినైషామపిజీవత్వప్రసంగాత్ - ఎవంబ్రహ్మవిష్ణోదిమూర్తిః-హ్యహార్యాపకవ-
సద్భావాత్పరతత్వప్రత్యాసత్త్వైర్నాస్తీతిభవంతితానినామానివ్యవధాయకాన్యముఖ్యాసీత్యర్థః ॥ ౩౭ ॥ నన్వేదముభయ
త్రాప్యపాధివ్యవధానేనసామ్యేసత్వపిపరత్వనామాంక్యచిన్త్యభ్యుత్పంక్వచిన్తేతివైలక్ష్యాంకుతఇత్యతఆహ ॥ తథా
పీతి ॥ యద్యప్యక్రీత్యారుద్రమూర్తావపిపరతత్వాద్యవధానమస్తితథాపిపరశివస్వరూపేణరుద్రమూర్తేః
పూర్వోక్తాయాఃప్రత్యాసత్త్వేనద్భావేనతత్రపరతత్వనామానిముఖ్యాసీత్యవ్యవహారే ॥ అన్వేషాంతుబ్రహ్మవిష్ణోద్వ్యుపాధి
నాంచనతథాప్రత్యాసత్త్వేనైతహార్యాపకవ-సద్భావాత్ ॥ అతోవ్యవధానాత్పరతత్వనామానితేషాంతుముఖ్యా
సీత్యర్థః ॥ ౩౮ ॥ ఎవంవిష్ణోదిమూర్తిభ్యోవిలక్షణాడేవార్థవిగ్రహేత్యాదినాయాపరతత్వమూర్తిరభిహితాతత్ప్ర
సాదాదేవభోగమోక్షరూపఫలప్రాప్తిరితినాసత్త్వస్సర్వదాసైవ్యేత్యసంహారతి ॥ పరతత్వపరిజ్ఞానమిత్యాదినా ॥
౩౯ ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ ౪౨ ॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూత్రసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం - యజ్ఞవల్క్యేభవఖండే-
సప్తవింశోధ్యాయః ॥ ...

నామానిసువ్రతాః । తత్వాన్వయేననామానిభవంతిబ్రహ్మవిష్టమాః ॥ ౩౭ ॥ తథాపిరుద్రేతాన్వేవ
ప్రత్యాసత్వాపరేణతు । ముఖ్యానితథాన్వేయవ్యవధానాత్పరేణతు ॥ ౩౮ ॥ పరతత్వపరిజ్ఞానంతస్య
మూర్తిఃప్రసాదతః । తత్ప్రసాదశ్చతద్ధ్యానపూజాభ్యామేవనాన్యథా ॥ ౩౯ ॥ అన్నాదిభోజనాన్నయా
ణాంయథాత్మ్యుద్వినివర్తతే । తథామూర్తిప్రసాదేనతత్త్వంవప్రకాశతే ॥ ౪౦ ॥ పరతత్వంతుసర్వే
షాంస్వరూపమపిసర్వదా । తస్యమూర్తిప్రసాదేనవినివర్తతే ॥ ౪౧ ॥ తస్మాన్మూర్తిహీన
శ్వేషాంభోగమోక్షఫలప్రదా । అతోమూర్తిఃపహాధక్త్యాభజద్వంమునిపుంగవాః ॥ ౪౨ ॥

ఇతిశ్రీసాగరదేవహాపురాణే- సూత్రసంహితాయాంయజ్ఞవల్క్యేభవఖండే-పరశివస్వరూపవిచారో
నామసప్తవింశోధ్యాయః. ...

*** శివలింగస్వరూపకథనమ్. ***

ఓం శ్రీసూతడవాచ ॥ అథాతస్మిన్ప్రవక్ష్యామి శివలింగసమాసతః । యస్యవిజ్ఞానమాత్రేణవిము
క్తౌమానవాభవేత్ ॥ ౧ ॥ శివఎవస్వయంలింగంలింగంలింగమకమేవహి । శివెనగమ్యతేసర్వంశివోనా
న్వేనగమ్యతే ॥ ౨ ॥ జడంహిగమ్యతేస్వేననాజడంమునిపుంగవాః । శివోనైవజడస్సాత్మాత్స్వప్రకా
శేకలక్షణః ॥ ౩ ॥ అస్వప్రకాశశ్చైత్సాత్మాచ్ఛివానైవశివోభవేత్ । అస్వప్రకాశంకుడ్యాది నశివస్సం

ఏవం పరశివస్య ధ్యానపూజాధానం పరికల్పితం విశిష్టం మూర్తిః ప్రతి పాద్యశివలింగ స్వరూప మపిసర్వే
తుంప్రతిజానీతే ॥ అథాతఇతి ॥ ౧ ॥ శివస్యలింగంశివలింగమితి భ్రమం పున్దరసితుమాహ ॥ శివఏవస్వయంలింగమితి
దుపపాదయతి ॥ లింగంలింగమకమిత్యాదినా ॥ లోకేహివహ్యోద్విలక్షణస్యాధానంతరస్యయద్గమకం జ్ఞాపకంధూమా
దిలింగమిత్యుచ్యతే ॥ ౨ ॥ శివోపిస్వప్రకాశచిద్రూపత్వేనసర్వజడజడవగ-స్య గమకోనత్వస్యైవగమ్యః అతోగమకత్వ
త్స్వయమేవలింగం ఎతదేవగమకత్వముపపాదయతి ॥ జడంహిత్యాదినా ॥ ఘటపటాద్యాత్మకంజడంజగదేవస్వవ్యతి
రిక్తేనచిత్ప్రకాశేనజ్ఞాప్యతే ॥ జడవిలక్షణంచైతన్యంనాన్వేనగమ్యతే ॥ కింతుస్వయంప్రకాశతే - అతఃస్వప్రకాశచి
ద్రూపఃపరిశివానైవజడః అతోనగమ్యః అపితుస్వప్రకాశచిద్రూపత్వాద్గమకః అతఃస్వయమేవలింగ మిత్యర్థః ॥ ౩ ॥
భావదేవం యదిశివస్వప్రకాశ చిద్రూపస్సాన్యత్తథాత్వేతు సర్వదా సర్వాధానకభాసకత్వేన తద్గోచర ప్రమా
ణానాంనైరపేక్ష్యాదుపనివదేకసమధిగమ్యత్వభంగప్రసక్తైరస్వప్రకాశఏవసత్త్వతతహ ॥ అస్వప్రకాశశ్చైదితి ॥ య
దిశివస్వప్రకాశచిద్రూపకొనస్యాత్మహితస్య శివత్వమేవహితయేతపరాధీనప్రకాశానాంఘటకుడ్యాదీనామ శివత్వ
దర్శనాత్ ॥ విమతశ్శివః స్వప్రకాశోభవతు మహా తిశివత్వాత్ - యోనస్వప్రకాశః నాసౌశివః యథాఘటాదిః శివ

శ్చాయంతస్సాత్సప్రకాశవేత్సభిప్రాయః॥ ౪॥ విపక్షేబాధమాహ॥ శివఇతి॥ జడం సర్వం జగత్తావచ్చివస్వరూపంచై
తన్యబలా దేవ ప్రతియతేతవపిచైతన్యం ప్రతియమానమేవాధకం ప్రత్యాయయతీత్యంగీకార్యం దీపాదౌతథా దృష్ట
త్వాత్ - తచ్చైద్జ్ఞానాంతరేణప్రతియేత తదప్యేవమితి ॥ తస్మాప్సిస్వప్రకాశవేత్సవ్యః తథాచ తద్జ్ఞానాంతరంస్వయం
ప్రకాశతేచేత్స్వభిప్రాయమానమేవతథాభవతు పరాధీనప్రకాశంచేతిహంతత్పరంప్రథమజ్ఞానమేవ తదాఅన్యోన్యా క్ర
యాదేకమపినసిధ్యేత్ - అథత్పతీయజ్ఞానాంతరంతస్యాపి ప్రకాశావశ్యంభావాద్జ్ఞానాంతరం వక్తవ్యంస్యాత్తథాప్యే
వమిత్యనవస్థామూలతయకరీస్యాత్॥ ఎవంచపరశివస్వరూపస్యస్వప్రకాశతానంగీకారేజ్ఞానజ్ఞేయత్వకం సర్వమప్ర
తిభాతంసచ్చాన్యమేవభవేదిత్యధః॥ ౫॥ సిద్ధంనస్సమీహితమితియదిశూన్యవాదీప్రత్యవతివ్యేతతంత్ర్యాహ ॥ శూ
న్యసిద్ధిరితి॥ శూన్యవాదినాపిసర్వశూన్యత్వం కనచిత్ప్రమాణజ్ఞానైవప్రతిపాదనీయంనతుశూన్యేనైవ ॥ మేయసి
ద్ధేమానాధీనత్వాత్॥ తథాచతద్జ్ఞానస్యసత్త్వాత్సర్వశూన్యత్వంనసిధ్యేత్సర్వప్రకారేణాపి ప్రతిభానరాహిత్యవై
వశూన్యలక్షణత్వాదిత్యధః॥ ౬॥ ఎవంసర్వశూన్యమతేపిజ్ఞానసద్భావావశ్యంభావాత్తస్యచపరాధీనప్రకాశత్వాం
గీకారేనవస్థాయాంజ్ఞానస్యస్వప్రకాశత్వాభావేనసర్వజగదాంధ్యప్రసంగాత్స్వప్రకాశమేవతదిత్యంగీకరణవ్యంఘట
జ్ఞానంపటజ్ఞానమితినానాత్మప్రతితేరవ్యుపాధిక్యతత్వాదద్వితీయంస్వప్రకాశచైతన్యమేవపరశివస్వరూపమితి నిగమ
యతి॥ అతఇతి॥ తేనస్వప్రకాశపరశివస్వరూపంచైతన్యేనసర్వమిదంపరాగ్భూతంజగద్గమ్యతే ॥ అతస్తత్స్వరూపంగ
మకంయతస్వప్రకాశత్వాదన్యేననగమ్యతే॥అతోనగమ్యతిత్యధః॥ అయమభిప్రాయః॥ యద్యపిపరశివస్వరూపంచై

మతఃకలు॥ ౪॥ శివసతిమునిశ్రేష్ఠాస్సప్రకాశైకలక్షణే । అప్రతీతంభవేత్సర్వం తతశ్శూన్యమశేష
తః॥ ౫॥ శూన్యసిద్ధిరపిశ్రేష్ఠాశ్శూన్యేనైవనసిద్ధ్యతి । ఖలుసర్వాత్తనాభానవిహీనంశూన్యలక్షణమ్॥
౬॥ అతస్మాక్షీశివస్సంబస్సప్రకాశైకలక్షణః । తేనసర్వమిదంగమ్యంగమకొసానగమ్యతే ॥ ౭ ॥
స్వయంజ్యోతిరితిప్రామాణ్యుతిస్సాధ్యమహేశ్వరంతస్యభాసాసర్వమిదంవిభాతీత్యపిచాహహి॥౮॥ అత
శ్శివస్సర్వజగద్విభాసకస్వయంప్రకాశస్వయమేవకేవలం॥మయోదితంలింగమితిద్విజగదాస్తదేవ
పూజ్యంశ్రుతిమస్తకస్థితం॥ ౯॥ శివస్యలింగంశివలింగమన్యేమునీశ్వరావెదవిదోవదంతి । స్వయంప్ర
కాశస్యనయుజ్యతేన్యతస్తత్త్వశంభుస్వయమేవలింగం ॥ ౧౦ ॥ వివేకహీనచిత్తవృత్తశేషయాము
నీశ్వరాశ్శివస్యలింగమిత్యయంరవస్సమస్తజంతుభిః । ని న ద్యతే శివస్స తః ప్రసిద్ధఎవసర్వదా
తతశ్శివస్యలింగమిత్యయం రవోనసంగతః॥౧౧॥ స్వత ఏవప్రకామోపిశంకరో నవిభాతీవవిభాతిమా
యయా । స్వతఎవశ్రుతికోవిదాశ్శివస్వకలింగేననిగమ్యతేస్ఫుటమ్॥ ౧౨॥ శివస్యలింగం కథయంతి

తన్యంస్వప్రకాశంతథాప్యనాద్యవిద్యావిలాసేనావృతమివభవతీతితచ్చావరణముపనివద్వాక్యజనితయాపరశివస్వరూ
పవిషయయాంతరికరణవృత్త్యాపనీయతే । తస్మింశ్చాపనీతేతత్తత్వంస్వరూపప్రకాశేనైవప్రకాశతే ॥ నతుఘటాదివ
త్స్వాతిరిక్తంచైతన్యమపేక్షతే॥ అతఃఫలవ్యాప్యత్వాభావాత్స్వయంప్రకాశత్వంవృత్తివ్యాప్యత్వసద్భావాచ్ఛాపనీ
వదేకసమధిగమ్యత్వంచనవిరుద్ధ్యతే॥ ౭॥ ఇత్థంస్వప్రకాశత్వం తర్కతోనిరూప్యతదనుగ్రహాకన్యప్రకాశత్వగమకం
ప్రమాణమవ్యుపన్యస్యతి ॥ స్వయంజ్యోతిరితి ॥ అత్రాయంపురుషస్వయంజ్యోతిరిత్యేతద్వాక్యమిత్యధః॥ తథాశివ
స్వరూపాతిరిక్తస్యసర్వస్యమాయాపరికల్పితస్యతదధీనప్రకాశత్వమిత్యత్రాపి శ్రుతింప్రమాణయతి ॥ తస్యభాసాస
ర్వమితి॥ శ్రూయతేహి॥ నతత్రసూర్యోభాతినచంద్రతారకంసేమావిద్యుతోభాంతికుశోయమగ్నిః । తమేవభాంతమ
నుభాతీసర్వంతస్యభాసాసర్వమిదంవిభాతీతి॥౮॥శివఏవస్వయంలింగమితిప్రతిజ్ఞాతంసిద్ధమితినిగమయతి॥అతఇతి॥శ్రుతి
మస్తకస్థితమితి॥వేదాంతే ॥ప్రతిపాదితంసచ్చిదానందేకరసమద్వితీయంపరశివస్వరూపమిత్యర్థః॥౯॥స్వయంప్రకాశస్య
నయుజ్యతేఇతి॥స్వప్రకాశచైతన్యస్యగమకాంతరనైరపేక్ష్యేణావస్థిత్యలింగంగమకమిత్యేతన్నోపపద్యతేఇత్యర్థః॥౧౦॥
ననుశివస్యలింగంశివలింగమితిలోకపూజ్యత్వేనప్రసిద్ధంతర్కభంశివఏవలింగమిత్యతతహ ॥ వివేకేతి ॥ పరశివస్వరూ
పంవివిచ్యజ్ఞాతుమశక్తస్యమత్యస్యచిత్తవృత్తిమపేక్ష్యతదనుసారేణైవ శివస్యలింగంశివలింగమితిలోకవ్యపదేశః॥
వివేకదృష్ట్యాశుస్వప్రకాశపరశివస్వరూపస్యగమకాభావాచ్ఛాపనీయకృత్త్యధః॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ననువివేకరహిత
స్యాపిపరశివస్వప్రకాశఎవనహీనస్తుపురుషవిశేషమపేక్ష్యన్యథాభవతి ॥ అతస్తచ్చిత్తానుసారేణాపిశివస్యలింగమ

త్యేన న్మయుజ్యతే తత్సతతసా॥ స్వతపివేతి॥ ప్రగమయతి ప్రకమేణ సర్వం ప్రకాశయతి తేషామి - గమయతే పచా
 ద్యవ - సర్వస్య గమక త్వేన స్వయం ప్రకాశమానో విశిషాన విభాతిన ప్రకాశత ఇత్యజ్ఞాత త్వేన మాయావశాద వివేకినాం న
 ప్రకాశతే॥ అత సై మాత్రాయ బద్ధ దృష్టిభిరజ్ఞాయమానః స్వయం ప్రకాశమానః శివస్వరూపావగమకే నాశ్యేన లిం
 గేన స్వప్తం బైర్జ్ఞాయత ఇతి పవేక సీన చిత్తవ్యవహారే యైవ శివస్య లింగమిత్యపివ్యవహార ఇతి ధా॥ ౧౩॥ ఎవం
 స్వప్రకాశస్యాపి శివస్య మాయావశాదజ్ఞాయమానస్య గమకానితి లింగానివ్యవహారదశాయాం విద్యద్భిః ప్రతిపాద్యంత
 ఇతి దర్శయతి॥ శివస్య లింగమితి॥ తత్సర్వం వ్యవహారదృష్టే వ్యవలింగం న తు పరమాధానిషయయా దృష్ట్యా పరశివస్వరూ
 పస్య స్వయం ప్రగమత్వేన గమకాంతరనిరపేక్షత్వాత్ స్వయమేవ సర్వస్య గమకత్వాత్ శివస్వరూపమేవ లింగం న తు శివ
 స్య లింగం కించిత్ త్యర్థః॥ ౧౩॥ తాన్యేన బహుధా లింగానికమేతాచప్యే॥ వేదాంతే త్యాచనా॥ వేదాంతవాక్యజనితా
 యాపరశివస్వరూపవిషయా మనోవృత్తిః య - తత్స్వరూపావరణావిద్యాపనయన ద్వా రాస్వయం ప్రకాశస్యాపి శివస్య
 వ్యవహారదృష్ట్యా గమకత్వాల్లింగమిత్యర్థః॥ ఎవము త్తరతాపి యోజ్యం విచారజన్యామితి - విచారోమిమాంసాసాచా
 త్రోపనిషద్వాక్యనిర్దేశాదుఃకవేదాంతశాస్త్రంతత్పరిశీలనజన్యామిత్యర్థః॥ ౧౪॥ ౧౫॥ ఏవం స్మృతీహాసపురాణ
 జన్యా ద్విత్వీయ పరశివస్వరూపవిషయాః మనోవృత్తయో లింగత్వేనోక్తాః - అథ తత్స్వరూపే పరికల్పితం మాయాత
 తార్యం సర్వమపి స్వాధిష్ఠానస్య పరశివస్వరూపస్య గమకత్వాల్లింగత్వేన వ్యవహారీయత ఇతి దర్శయతి॥ శివస్మేతి॥ శివ
 స్వదృశ్యామితి శివప్రకాశ్యాం - శివవస్తునిష్ఠా - వస్తుభూతే పరశివస్వరూపే సమాశ్రితామిత్యర్థః॥ ఈదృశీ మాయాపా

కేచిద్బహుప్రకారం వ్యవహారదృష్ట్యా | నతత్వదృష్ట్యా పరమేశ్వరస్య స్వయం ప్రభస్యాస్య నచాస్తి
 లింగం॥ ౧౩॥ వేదాంతవాక్యోత్పరరాత్మవిద్యాం శివస్య లింగం కథయంతి కేచిత్ | విచారజన్యామపి స
 త్యవిద్యాం బ్రువంతి చాన్యే పరమస్య లింగం॥ ౧౪॥ స్మృతిప్రజన్యామితి హాసజామిమాంస పరస్య విద్యామపి లి
 గమిశితుః | అతీవ శుద్ధామపి తాంపురాణజాం వదంతి కేచిత్ శ్రుతివిత్తమోత్తమాః॥ ౧౫॥ శివస్య లింగం కథ
 యంతి మాయా శివస్వదృశ్యాం శివవస్తునిష్ఠాం | వదంతి కేచిజ్జనచిత్తమన్యే త్వహం కృతించాపి మనశ్శ
 బుద్ధిం॥ ౧౬॥ ప్రాణంచ లింగం ప్రవదంతి కేచిచ్ఛరీరమన్యే ప్రవదంతి లింగం | త్వగాదిభాని ప్రవదంతి కే
 చిత్తమూహమన్యే పరమేశ్వరస్య॥ ౧౭॥ శబ్దాదిభూతాని మహేశ్వరస్య స్థూలాని భూతాని చ సంగిరం
 తే | సాతాళలోకాదీనమస్తమేతల్లింగం మహేశ్వరస్య వదంతి కేచిత్॥ ౧౮॥ యదస్తి యన్నాస్తి మహేశ్వర
 స్య సమస్తమేతత్ప్రవదంతి లింగం | విశుద్ధవిద్యాః పరయోగినోస్య స్వయం ప్రభస్యైవ వలింగమూహః॥
 ౧౯॥ యదల్లింగతయా శివస్య కథితం తత్తజ్జడం వస్తుతో లింగం నైవ భవేద్విశుద్ధమతయోజ్ఞానం హి లింగం

ప్రత్యగాత్మనః కారణశరీరం తదుపాధివశాదుపహితం ప్రత్యగ్భూతం పరశివస్వరూపమవగమ్యత ఇతి మాయాయా లింగ
 త్వం జనచిత్తమితి జనానాం ప్రాణినాం మాయాసత్వపరిణామరూపమంతఃకరణం తస్యైవ త్రయోహంకారాదయః పూ
 ర్వోక్తస్వరూపాః॥ ౧౬॥ ప్రాణస్య తల్లింగత్వం శుతాదర్శితం॥ కస్త్విన్నహమత్తాంతతత్త్వాతోభవిష్యామి కస్త్వి
 నాప్రతిష్ఠితే ప్రతిష్ఠాస్యామితి సప్రాణమన్యజేతి శ్రుతత్వాత్ - శరీరమన్యజేతి॥ మనోబుద్ధిప్రాణాదీనమదాయరూ
 పం యత్పూర్వశరీరం తదపి సోపహితస్య గమకత్వాల్లింగమిత్యర్థః॥ త్వగాదిభానితి॥ త్వగస్థూలసూ
 ధాతవ సైప్రత్యేకంచేతనస్య గమకత్వాల్లింగం॥ సమూహమన్యజేతి॥ త్వగాదీనాం సమదాయరూపం స్థూలశరీరమ
 త్యర్థః॥ ౧౭॥ ఎవం శరీరత్రయాత్మకస్య దృశ్యస్య లింగత్వమభిధాయ భూతభౌతికస్యాపి దృశ్యవర్గస్య లింగత్వమచప్యే
 శబ్దాదిత్యాదినా॥ శబ్దతన్మాత్రాద్యాత్మకాని సూక్ష్మభూతాని శబ్దాదిభూతాని సాతాళలోకాదీనాం శబ్దేనాన్యత్రయోదశ
 లోకాగృహ్యంతే॥ ౧౮॥ ఇద్దం వ్యావహారికదృష్టిమాత్రిత్యేవాదిభిర్బహుధా అభిధీయమానం లింగజాతిమభిధాయ పర
 మార్థదర్శనాం మతమాహ॥ విశుద్ధవిద్యా ఇతి॥ విశుద్ధాస్సంశయవిపర్యాసాదిరహితా వేదాంతమహావాక్యజనితా ప్రత్య
 గ్భూతే క్యవిషయా విద్యా యేషాం తే తథోక్తాః అతఏవ పరయోగినస్తై అస్య పరశివస్య స్వరూపాతిరి
 క్తం కిమపి లింగం న ప్రతిపాదయంతి॥ అపి తు స్వయమేవ లింగం భవతీతి బ్రువతే॥ ౧౯॥ కిం వ॥ ఉక్తేషు సర్వేషు పిలింకేషు
 స్వరూపేణ జ్ఞాయమానస్తేషు పరశివస్వరూపగమకత్వాత్ప్రాప్తవివేకేన సోపాధి క్షిప్రయాః శివఏవ నిరుపాధిశ్చ
 స్వస్య గమక ఇతి స్వయమేవ లింగమిత్యేతదేవముక్తమిత్యాహ॥ యదల్లింగతయేతి॥ అతేన గ్రంథసంపద్యేయవ్యజ్జడం

వస్తు శివలింగత్వేనానుక్రాంతంత తద్వస్తుతస్స సత్తా మాత్రేణనలింగం అపి తుజ్జాయమానమేవయతఃపండితా లోకజ్ఞా
యమానమేవధూమాదికంలింగమితిబ్రువతే తస్మాత్కారణాత్తత్తజ్జాధిష్ఠానత్వేనతత్తద్భాసకస్తదుపాధి పరిచ్ఛి
న్నస్మిద్రూప శివఎవప్రభోవ్యాకాశకస్యానవచ్ఛిన్నస్వస్వరూపస్యగమకంలింగం భవతి త్యేవాధాన-స్థితివత్స్తుస్థితిః
అతఃపరశివస్వయమేవలింగమిత్వస్మిన్నేవాధానోపర్యవసానమిత్యధానః ॥ ౨౧ ॥ ఏవంగమకంలింగమితివ
త్తే శివస్వరూపస్యైవసర్వగమకత్వాల్లింగత్వముపపాద్యమతాంతరేపితధాత్వముపపాదయితుమనుభాషతే ॥ ఆలయ
మితి ॥ స్వస్వరూపస్య శివస్య ధ్యానపూజాద్యధానంలింగం ప్రతిపాదితం ॥ యదాలంబనంతల్లింగమిత్యధానః ॥ తస్మిన్న
పిను తే శివలింగమిత్యయమేవాధానః పర్యవస్యతీత్యాహ ॥ తథాపితి ॥ ౨౨ ॥ తదేవముపపాదయితుమాలయశబ్దాధా
నాహ ॥ ఆలయోనామేతి ॥ ఆలయః అధికరణం అధిష్ఠానమితియావత్ ॥ తచ్చాధారత్వంసిరూప్యమాణం పరశివస్యై
వఘటతేనాన్య స్యేత్యుపపాదయతి ॥ సర్వాధారత్వేతి ॥ సచ్ఛిదానందలక్షణేద్వితీయేపరశివస్వరూపేహిమానావాశా
ద్భూతభౌతికాత్కంసర్వంజగత్పరికల్పితమిత్యాధారత్వంశివస్యైవపారమార్థికంనతుమాయాకార్యస్యాన్యశ్చై
త్యధానః ॥ కుతేతత్వతఃసహ ॥ సదేతి సత్యరూపేహివస్తునిశుక్తిశకలాదామాయామయరజితాదికం పరికల్పితందృష్టం
శివశ్చసత్యస్వభావః అతస్తత్స్వరూపేమిథ్యాభూతస్యదృశ్యప్రపంచస్యపరికల్పితత్వమంగీకార్యమితి భవత్యస్యసర్వా
ధారత్వమిత్యధానః ॥ భవేదయంయద్యసౌశివస్సత్యస్యాత్వత్తాయోగాత్సత్యనిధామికస్యసత్తాసంబంధలక్షణధర్మాం
గీకారానుపపత్తేరిత్యతఃసహ ॥ సత్యవేతి ॥ యదిఘటపటాదేరపిసత్తాయోగాత్సత్యత్వమంగీకృత్వాస్తదాయమ

విదుః ॥ తస్మాదేవమహేశ్వరఃపరతరస్తత్తజ్జాధోపాధికశ్చిద్రూపః ప్రథితఃప్రభోగమకమిత్యధానస్థి
తిస్సస్వయతు ॥ ౨౧ ॥ ఆలయంలింగమిత్యాహురపరేవేదవత్తమాః తథాపిశంకరస్సాక్షాల్లింగంనా
న్యస్తునీశ్వరాః ॥ ౨౨ ॥ ఆలయోనామచాధార స్సర్వాధారశ్శివఃఖలు ॥ సదాసత్యస్వభావత్వాత్స
త్యఎవశివఃఖలు ॥ ౨౩ ॥ చిద్రూపంహిసదాసత్యం నాచిద్రూపంకదాచన ॥ అసత్యత్వస్యదృష్టత్వా
దచిద్రూపస్యవస్తునః ॥ ౨౪ ॥ శుక్తికారజతాదీనామసత్యత్వంహిసమ్మతం ॥ అచేతనానామస్యేషా
మసత్యత్వేనిదశశనం ॥ ౨౫ ॥ శుక్తికారజతంవిప్రాస్సత్యఎవతతశ్శివః ॥ అతః కల్పితరూపాణామా
ధారోభగవాంచ్ఛివః ॥ ౨౬ ॥ అనాధారోమహాదేవ స్సత్యచైతన్యలక్షణః ॥ సర్వాధారస్య నాధా

ప్రకాశంభఃసద్రూపేబ్రహ్మణిపరికల్పితత్వాదధిష్ఠానసత్వమేవారోప్యేమ ప్రతీయతే-సర్వధారాదారజ్వా ఇదమంశ
వత్ ॥ ౨౩ ॥ అస్మైవమారోప్యేమసత్వప్రతీతిరధిష్ఠానభూతస్యనిధామకస్యబ్రహ్మణః కథంసత్యత్వం సర్వదాబాధ
వైధుర్యాదితిబ్రూమః ॥ తదపికుతేతత్వతఃసహ ॥ చిద్రూపంహితి ॥ నానావిధేషుచైత్యరూపేషువ్యావతకమానేషుతద్భా
వాభావసాక్షితయాఅనువతకమానంచిద్రూపమేవసత్యంజడరూపంతుమాయామయత్వాదన్యతమతశ్చిద్రూపత్వాచ్ఛి
వఎవసత్యఃననుజడస్యాపిసత్యత్వంకస్మాన్నభవతీత్యతఃసహ ॥ అసత్యేతి ॥ ౨౪ ॥ జడస్యాసత్యత్వంకుతదృష్టమిత్యతఃసహ ॥
శుక్తికేతి ॥ శుక్తిరజ్వాద్యధిష్ఠానేమరజతసర్పదయితోప్యాజడాపైషామసత్యత్వం తావదుభయ వాదిసమ్మతమిత్య
ధానః ॥ అస్మైవంసత్యేవప్రమాతరిబాధ్యమానత్వాత్సతిప్రమాతర్యబాధ్యమానానాంఘటపటాదీనాంతు కుతోస
త్యత్వమిత్యతఃసహ ॥ అచేతనేతి ॥ అచేతనత్వాచ్చుక్తిరూప్యవదిత్యేతద్దృష్టాంతబలేన సర్వస్యాన్యసత్యత్వం సేత్స్య
తీత్యధానః ॥ ౨౫ ॥ ఏవంగమాయాపరికల్పితస్యదృశ్యప్రపంచస్యవ్యావహారికసత్యత్వేనత్యపిసేమానానాస్తి కేందసేత్వాది
శ్రుతిరపిపారమార్థికసత్యత్వంసివారయతి ॥ తస్మాత్పరశివవీవపరమార్థాతస్యత్వఃస్థితంపరశివస్యసత్యత్వంతదతిరిక్త
స్యాసత్యత్వంచోపపాద్యోక్తం సర్వాధారత్వంసిగమయతి ॥ అతఃసహ ॥ నమయధారజతాద్యధిష్ఠానస్యశుక్తిశకలాదేర
ప్రస్యద్భూత్వాదికమధికరణందృశ్యతే ఎవంగమాయాపరికల్పితజగదధిష్ఠానస్యాపిశివస్యాన్యదధిష్ఠానంకింసస్యాదిత్య
తఃసహ ॥ అనాధారత్వేతి ॥ సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మేతిహిపరశివస్యస్వరూపలక్షణంప్రత్యస్తమితసకలవిశేషంతత్స్వ
రూపంసర్వదాబాధోపాతత్వాత్సత్యమిత్యుచ్యతే ॥ స్వపరవ్యవహారి హేతుప్రకాశత్వాద్జ్ఞానం-ఈదృగ్రూపోయఃపరశి
వస్సమహాదేవఃబ్రహ్మచిష్టాద్దీనాంసోపాధికానాంపరిచ్ఛిన్నత్వాదస్యచతథావిధోపాధిపరిచ్ఛేదాభావాన్మహత్త్వం
ఈదృగ్విధస్యతస్యాధారాంతరంసోపపద్యతేత్యధానః ॥ ఎతదేవసదృష్టాంతముపపాదయతి ॥ సర్వాధారస్యేతి ॥
సర్వాధారఃపరశివఃస్వాతిరిక్తస్య సర్వస్యమాయయాతత్స్వరూపేపరికల్పితత్వాత్సత్యచాధిష్ఠానాదన్యత్రాసంభవా

దధిష్ఠానధూతస్యసర్వతస్యపరశివస్యాకాశస్యేవాధిష్ఠానాంతరం నోపపద్యతే ఇత్యర్థః ॥ ౨౭ ॥ ఎవం పరశివస్యా
ధారాంతరరాహిత్యం ప్రతిపాద్యతే త్రైకుటిం ప్రమాణయతి ॥ వ్యావర్తయతీతి ॥ ౨౮ ॥ సభగవః కస్యైకప్రతిష్ఠితత్వే
మహిమ్నీత్యాదికం - సవేదాంతః - తస్యచాన్యథాత్వశంకానివర్తయతి ॥ సత్యవాదీతి ॥ సత్యమబాధితం తత్త్వరూపం
వదితుం శీలమస్యేతి తథా ॥ నను శ్రుతిజన్యజ్ఞానమపి స్వాధేనిశ్చయాయప్రమాణాంతరసంవాదమపేక్షతే ॥ అతః
సాపేక్షత్వాదప్రామాణ్యమిత్యతః ॥ స్వతఃప్రమేతి ॥ శ్రుతిజన్యాధీస్వత ఏవ ప్రమాణపారుషయే వెదే పురుషబుద్ధి
ప్రభవాదాందోవాదామసంభవేన తజ్జన్యప్రమాయావిజ్ఞానసామగ్రిజన్యత్వే సతి తదతిరిక్తహేత్వజన్యత్వ లక్షణస్య
స్వతఃప్రామాణ్యస్యవిద్యమానత్వాదబాధితార్థవిషయత్వాదపివేదాంతస్యేవ తత్త్వావేదనలక్షణం ప్రామాణ్యమి
త్యాహ ॥ వేదాంతేతి ॥ ఉక్తహి ॥ పత్యతాదిప్రమాణానాం ప్రామాణ్యం వ్యావహారికం ॥ ఆశ్రిత్యాం ప్రపంచస్సాన్యదశీకా
పిప్రమాణవాక్ ॥ అద్వైతాగమవాక్యంతుతత్త్వావేదనలక్షణం ॥ ప్రమాణభావం భజతాం బాధవైధుర్య హేతుతత్తమి ॥
౨౯ ॥ శివస్వయమేవ లింగమితి ॥ యత్ప్రతిజ్ఞైతంతత్కుస్థమిత్యపసంహరతి ॥ అత ఇతి ॥ ఉక్తరీత్యానదానందరూపః పరశి
వ ఏవ సర్వస్యాధార ఇతి ॥ స ఏవ లింగమిత్యర్థః ॥ ౩౦ ॥ న స్వేవంధ్యానపూజార్థం శివస్యాధారతయా ప్రతిష్ఠాది సం
సారరైః సంసర్పతం బాణలింగాదికం న పూజసియమేవైత్యతః ॥ సంసారేతి ॥ అజ్ఞానాంధీకృతాత్మనామితి ॥ అజ్ఞానం

రోవిద్యతేహిద్విజౌత్తమాః ॥ ౨౭ ॥ ఆకాశస్యయథాకశ్చిన్నాధారోవిద్యతేతథా ॥ వ్యావర్తయతి
చాధారం శివస్య పరమాధాతః ॥ ౨౮ ॥ స్వేమహిమ్నీతివేదాంత స్సత్యవాదీస్వతఃప్రమా ॥ వేదాంత
వాక్యజంమాన మతిమానమిస్థితిః ॥ ౨౯ ॥ అతస్సత్యచిదానందలక్షణః పరమేశ్వరః ॥ స్వయమేవ స
చాలింగం న లింగం తస్యవిద్యతే ॥ ౩౦ ॥ సంసారాణామమగ్నానామజ్ఞానాం ధీకృతాత్మనాం ॥ చిత్త
పాకానుగుణ్యేన భావనార్థం ద్విజవభాః ॥ ౩౧ ॥ అనాధారస్య దేవస్య శివస్య పరమాత్మనః ॥ ఆధారో
మంత్రసంస్కారాతర్పితస్సత్యవద్భుధాః ॥ ౩౨ ॥ లయనాల్లింగమిత్యాహురపరేవేదవిత్తమాః ॥
తథాపి లింగం భగవాన్ స్వయమేవ మహేశ్వరః ॥ ౩౩ ॥ లీయమానమిదం సర్వం బ్రహ్మణ్యేవ హి లీయతే ॥
న లీయతే పరం బ్రహ్మ సదా సత్యస్వభావతః ॥ ౩౪ ॥ శుక్తికారజతాదీనామ సత్యానాం ద్విజవభాః ॥
లయోద్భవైశ్చ సత్యస్య శుక్తికాశకలస్యవ ॥ ౩౫ ॥ లీయతేహి శివాదన్యదశేష మశివశివే ॥ అశోలిం
గం ద్విజశ్చైష్టా అనినాశీహరస్వయం ॥ ౩౬ ॥ అన్యేచయోగినోవిప్రా ఆమనంతశివస్యతు ॥ ఆధారేషు

మూలావిద్యా-తయా కలుషీకృతచిత్తానామిత్యర్థః ॥ ఉక్తలక్షణాద్వితీయపరశివస్వరూపజ్ఞానరహితానాం సంసార
రితాంతచ్చిత్తపరిపాకానుసారేణ ప్రతిబంధకపాపక్షయాధాన్యానపూజాదికం కర్తవ్యం ॥ అతస్తదధానిరా
ధారస్యాపి పరశివస్య బాణలింగాదిలక్షణ ఆధారః ॥ ప్రాసాదపంచబ్రహ్మదిమంత్రయక్త సంసారరైః ప్రతిష్ఠాద్యాత్మ
నైః పరమాధావదాగమైః పరికల్పిత ఇత్యర్థః ॥ అతః పూర్వోక్తపరశివస్వరూపజ్ఞానవతాం శివలింగంతదను సంధాన
మేవ తస్య జనంత్రహితానాం తుమృచ్చిలాదిమతం శివస్యాధారత్వేన పరికల్పితం బాహ్యలింగం పూజసియమిత్యర్థః ॥
తదుక్తమాగమికైః ॥ శ్లో ॥ యతీనాం యోగినాం చైవ బాహ్యోపరతసక్తిమ-అంతర్యామిను సహితో బాహ్యపూజాపరేషుచ ॥
అన్యత్రాపి జ్ఞానమధికృత్యోక్తం సర్వమన్యత్వరిత్యజ్యదిత్తమత్రనివేశయ ॥ మృచ్చైలధాతురత్నాదిభవం లింగం న పూజయే
దితి ॥ ఏవం తావల్లింగమిత్యస్తాద్ధాతోజే జంతాత్ప్రచాద్యచి - లింగయతి ॥ మయితీలింగమితి వ్యుత్పాదయతాం మతే
పరశివస్యైవ లింగతాముక్త్యా లీయతే స్థిలింగమితి వేదే సంశ్లేషణ ఇత్యస్తాద్ధాతోక్త్యుత్పాదయతామపి మతే తథాత్వ
మాహ ॥ లయనాదితి ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ ౩౩ ॥ తత్ర హేతుః లీయమానమితి ॥ యత్ప్రయంత్యభిసంశంభితీశ్రుతేః ॥ యథా
న్యద్భ్రష్టాణీ లీయతే ఇతి బ్రహ్మలింగమేవ బ్రహ్మయత్రయత్ర లీయతే తదపి కుతోన లింగమితి భిషంవారయతి ॥ న లీయ
త ఇతి ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ శుక్తికాశకల ఇతి వలయోనదృష్ట్యై త్సోపితహే ॥ బ్రహ్మవదపరం లింగమిత్యతః ॥ లీయతేహితి ॥
వ్యవహారభాషాంకల్పితం రజతం యథాజ్ఞానేన శుక్తికాశకలైవ లీయతే ॥ నైవం శుక్తికాశకలమన్యత్ర తత్త్వదృష్ట్యాతు శు
క్త్యాదిశకలం బ్రహ్మణ్యేవ లీయతే న బ్రహ్మన్యత్రైతి బ్రహ్మేవ లింగమిత్యర్థః ॥ ౩౬ ॥ విశ్వప్రకాశత్వేన విశ్వాధిష్ఠానత్వే
న వా పరశివ ఏవ ముఖ్యం లింగమిత్యక్తం తస్య పరశివస్యోపాసనార్థమాపాధికానిరూపాణి శ్రుత్యనుసారాదాగమా
నుసారాద్వా లింగతయా వ్యవహారతాం మతమాహ ॥ అన్యేచైతి ॥ మూలాధారమణిపూరకానాహితా అజ్ఞాద్వాదశార

పోషణారాశ్చేత్యన్తిశరీరేషదాధారాశ్చివస్యోపాసనాస్తానాని-అష్టవిత్ సరిమితస్యశరీరస్యవిత స్తిచతుష్టయానం
తరంమూలాధార స్తత్రగుణసామాన్యోపాధికంగణేశపరతత్వంలింగముపాసనీయం || నాభౌమణిపూరకస్త్రతతదే
వపరతత్వంరజోగుణోపాధికంజగత్సగవ్యాపార బ్రహ్మసంజ్ఞితంలింగముపాసనీయంహృదయేతనాహతం-తత్ర
సత్వగుణోపాధికంతదేవతత్వంజగత్పాలనవ్యాపారంవిష్ణుసంజ్ఞితం-ఘృయధ్యేఆజ్ఞాతత్రతమోగుణోపాధికంతదేవత
త్వంసంహారవ్యాపారంరుద్రసంజ్ఞితం-బ్రహ్మారంభేద్వాదశారంతదేవతత్వంసాక్షిరూపం-తతఃపశ్చాచ్ఛత్రంగుళా
నంతరంపోషణారంతదేవతత్వంస్వప్రకృష్టితంలింగరూపముపాసనీయమితి|| ఉక్తముత్తరతాపనీయోపనిషది || మూ
లాగ్నావగ్నిసంహదధ్యాదిత్యారభ్యలింగరూపానేవవసంపూజ్యేతి||అతస్తాముపనిషదమనుసరంతస్తచ్చాయానుసారిణ
ఆగమాననుసరంతశ్చయోగినోన్తిశరీరేఉక్తేష్వాధారేషుయథోదీరితంలింగాన్యామనంతీత్యథః|| ౩౭|| మణిపూర
కేఉపాసనీయస్యబ్రహ్మలింగస్యస్వరూపమాహ || అథోముఖమితి || యదనాద్యంతంస్వయంధుస్వప్రకృష్టమపిండమశ
రీరంబ్రహ్మసంజ్ఞితంపరంతత్వంతదేవపిండసంజ్ఞితంపిండేనస్థూలశరీరేణసమప్తిరూపేణోపాధినాసంబంధాత్ప్రాప్త
ప్రాజాపత్యాదినామకం సంజ్ఞాజాతాఅస్యేతిసంజ్ఞితంతారకాదిత్వాదితచ్ || అతఎవోపాధి సంబంధాజ్ఞ్వలత్కాలానల
ప్రఖ్యంసువణవణంఅథోముఖంప్రప్తవ్యజగల్లక్షణకార్యాభిముఖంకారణకార్యయోహేఉద్భావధఃశబ్దైఃప్రసిద్ధౌ
గీతాసు|| ఉద్భావములమధ్యభూమిశ్చత్వంపాహురవ్యయం|| ఛందాసియస్యపక్షానియస్తంవెదసవెదవదితి|| ౩౮||
మధ్యమస్థంఉదరమధ్యేహనాభిస్తానేస్థితంమణిపూరకంపక్రమధ్యమం-తత్రస్థిత మిత్యథః-మహామంత్రేః|| పణవప్రథ
మావయవభూతఆకారఏకొమహామంత్రఃసహ్యాకాక్షరమాత్రత్వేనపరిమాణతోల్పాపి పరమపురుషార్థప్రాప్తినా
ధనత్వేనఫలతోమహత్త్వాత్తన్తహామంత్రేశ్చాయతేహ్యకారస్యమహాఫలత్వంజాగరితస్థానోవైశ్వానరోకారఃప్రథమా
మాత్రాప్తైరాదిమత్వాద్వాప్తోతిహయైసర్వానాగమానాదిశ్చభవతి|| యఎవంవెదే|| ప్రణవసమానార్థస్య హృల్లెఖా

శరీరేన్తిలింగానిపరమాత్మనః || ౩౭ || అథోముఖమనాద్యంతమపిండంపిండసంజ్ఞితం | జ్వలతా
లానలప్రఖ్యంస్వయంధుబ్రహ్మసంజ్ఞితం|| ౩౮|| మధ్యమస్థంమహామంత్రేరచానియంతుయోగిభిః|| గురూ
పదేశతోజ్ఞేయంలింగమేకంప్రకీర్తితం|| ౩౯ || కొటిసూర్యప్రతికాశంకొమలంద్విజప్తంలింగావాః|| అపదం

వయవస్యప్రథమావయవోహకారసమానరీత్యాద్విత్తీయోమహామంత్రః- అపరేబహవోమంత్రాఉత్తరతాపనీయోపని
షద్భాష్యేప్రపంచితాః|| ఆకారాదిమంత్రాణాంబ్రహ్మత్వకతాచక్షుల్యైవోక్తా|| ఆకారంబ్రహ్మణంనాభౌకారం
విష్ణుంహృదయేమకారంరుద్రంఘృయధ్యేటంకారంసర్వేశ్వరంద్వాదశాంతితిచాహ్మ్యపకరణనిరపేక్ష మనోమా
త్రసాధనేఉక్తలింగార్చనయోగినామేవాధికార ఇత్యాశయేనోక్తంయోగిభిరితి || బ్రహ్మలింగస్య సరస్వతీ శక్తిసా
హిత్యపరివారాన్తహామంత్రాంశ్చసాంపదాయకానభిసంధాయోక్తం || గురూపదేశశిరితి || ౩౯|| అథహృదయస్థే
అనాహతేఉపాస్యస్యాపిఅద్వితీయస్యవిష్ణులింగస్యస్వరూపమాహ|| కొటిసూర్యైః|| అత్తేరానాయోనిమకమహాఫలభో
గాయపద్యతేగచ్ఛత్యనేనకరణేనేతిపదం-లింగశరీరం-శ్రూయతేహి|| తదేవవస్తుసహకమణ్డేలింగంమనోయత్రాపి
క్రమస్య || ప్రాప్త్యాంతం కమణస్తస్యయేకం-దేహకరోత్యయం- తన్తల్లాకాత్పునరేత్సన్తై లోకాయ కమణ
ఇతి || తేన పదేనరహితం పరం తత్త్వం - బాణితి స్థూలం శరీరం తథాహి || ప్రశ్నోపనిషది || వాగాదీక్ ప్రతి
ముఖ్యస్యప్రాణస్యవాక్యం - మామోహ మాపద్యధాహమైవై తత్పంథాత్మానం ప్రవిధజై తద్భూమవప్రభ్యవి
ధారయామితి || తేన స్థూల శరీరేణ రహితమబాణం - శూయతేహి - పదస్య శరీర ద్వయ రాహిత్యం || కా
తకే || అశరీరం శరీరే-వ్యవస్థేవ్యవస్థితమితి || అతఎవ సకలకరణాగోచరత్వా దవ్యక్తం తథాప్యూపాసనాయ అప
దం పదం బాణం మాత్మస్థూల శరీరద్వయాత్సకం అశరీరస్థైవ శరీరద్వయాత్సకత్వాదద్భుతం || కొటిసూర్యప్ర
తీకాశంకొమలం|| యతోయాపేజేవాత్రసూర్యసాదృశ్యంనస్పశేనఅతఃకొమలతా-తృతీయస్థమితి|| తృతీయమనాహ
తం యద్యప్యక్రమణిపూరకాపేక్షయాతదనాహతంద్వితీయంతథాపిమూలాధారాపేక్షయాతస్య తృతీయత్వముక్తం
మూలాధారేపిహిగుణసామాన్యోపాధివిశిష్టం పరంతత్వంలింగరూపముపాస్యత్వేనోక్తముత్తరతాపనీయే - ఇహ
చానాహతస్యతృతీయత్వాభిధానేనమూలాధారస్థలింగస్యాపిసంగ్రహస్సూచితః|| యద్యపితదపేక్షయావిష్ణులింగం
తృతీయంతథాపితేస్యేహసాత్మాత్తదనువన్యాసానుసన్యస్తబ్రహ్మలింగాపేక్షయాద్వితీయత్వముక్తంపరీవ్యవిష్ణులింగము

పాసకస్య మోక్షప్రదం యదాహుః - మోక్షమిచ్చేజ్జనాదనాదితి || తదుక్తం సంసారనాశకమితి || తథాత్వంచ ప్రా
గుక్తం ఈక్షణాభిముఖ్యాతారణాత్తదాహ || ఉద్వేగముఖమితి || వహమంత్రైరితి || ప్రణవద్వితీయమాత్రాణాం
స్త్రేక్తో మహామంత్రః అస్యాహింసహాఫలత్వం శూయతే || స్వప్రస్థానస్థైర్యజడకారో ద్వితీయా మాత్రోత్తరాహాదుభ
యతాద్రోతరావతీ హవైజ్ఞానసంతతిం సమాశ్చభవతి || నాస్యాబ్రహ్మవితురైభవతి || యఏవం వేదేతి || హ్యుల్లాఖా
ద్వితీయాక్షరం రేఫాద్వితీయోమహామంత్రః - పూర్వవదన్యేమహామంత్రాః అత్ర గురూపదేశతః ఇతి || లక్ష్మీసాహిత్యంప
రశివయోగశ్చ || ౪౦ || ౪౧ || అథభూమిమధ్యే ఆజ్ఞాయాముపాస్య స్యురద్రులింగస్య స్వరూపమాహ || చంద్రకోటితి || శివ
స్య వాస్తవస్వరూపహింసర్వాతికాయిత్యాత్పరం || అశబ్దమస్త్రశకమరూపమవ్యయమితీశ్రుతేత్వేనరూపాదివిరహాదరూ
పం || అతఏవావ్యక్తం సదపిరూపముపాసకానుగ్రహాయస్త్వికృతదివ్యావతారం సగుణంబ్రహ్మ - అరూపస్య పరస్థైర్యవ
రూపస్య పరత్వాపరత్వసంపత్త్యా అద్భుతత్వం - కింతదుపాసనీయం రూపమితి తదాహ || చంద్రకోటిప్రతికాశమితి ||
ఆజ్ఞాయాముపాసనీయస్య రుద్రాత్మకతామాహ || శాంకరమితి || ఉమాశక్తిసాహిత్యం శక్తివల్లభమితి || ౪౨ || విసగా
ధిష్ఠిమితి || సగః సంసారిశ్చవ్యపయత్యస్మిన్ స్థానభితివిసగః అవిముక్తౌ పాసనేన సంసారినివృత్తిజాబాతోప

పదమవ్యక్తమబాణం బాణమద్భుతమ్ || ౪౦ || తృతీయస్థంసదైవోద్వేగముఖం సంసారనాశనం | అ
ర్చనీయం వహమంత్రైర్రాత్మనిష్ఠైస్తుయోగిభిః || ౪౧ || గురూపదేశతోజ్ఞేయం ద్వితీయం లింగమిరితం |
చంద్రకోటిప్రతికాశం శాంకరం శక్తివల్లభమ్ || ౪౨ || అరూపరూపమవ్యక్తమపరం పరమద్భుతమ్ |
విసగాధిష్ఠితం విశ్వం విశ్వవిజ్ఞానసాధకమ్ || ౪౩ || అర్చనీయం వహమంత్రైర్రతిశుద్ధైస్తుయోగిభిః |
గురూపదేశతోజ్ఞేయం తృతీయం లింగమిరితం || ౪౪ || ఏతేషు లింగేషు శివః పురాణస్వశక్తియుక్తస్త్వ
జనప్రియాయ | ప్రకాశతే సంతతమాత్మవిద్యాప్రవాభిలాషైరపి పూజనీయః || ౪౫ || అంతలింగం
యోవిజానాతి శశ్వద్భంధచ్ఛేదం శంకరస్య ప్రసాదాత్ | కుర్యాదాశుబ్రహ్మవిద్యైర్హస్తాస్సత్యం ప్రో
క్తం సర్వలోకప్రియాయ || ౪౬ || నిస్తరంగశివే పరమాత్మనిప్రత్యయస్య లయః పరయోగినః | ముఖ్య
వచనమిత్యభిపద్యతే పుష్పలోయ ఫలప్రముఖాః కృతాః || ౪౭ || మంత్రేణ పూజామతిమత్రమానాం అబో
ధమూలస్య మహాద్రుమస్య | సంసారసంజ్ఞస్య మునిం దముఖ్యానాలంసదామూలవిమూలనాయ || ౪౮ ||
జ్ఞానమేవ శివార్చనమివ్యతే స్థూలమేవ బహిర్భజనం నృణాం | వెదఏవ సతాం మతికారణం బోధఏవ స
రమంపదమాస్తికాః || ౪౯ || గుహ్యమేవ తు వశః కథితం మయా మహ్యమాహమహేశ్వరవల్లభః | వ్యాస
అమరణాంతికమాస్తికాః పూజయద్వమసత్యనివృత్తయే || ౫౦ || ఇతి శ్రీసాగరదేవహాపురాణే -
సూత్రసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం - లింగస్వరూపకథనం నామ అష్టాదశోధ్యాయః || ... *

నివదాదిమప్రసిద్ధా - తస్మిన్ విసగాభూమిమధ్యే అధిష్ఠితం విశ్వం సర్వాత్మకం సర్వోవైరుద్రభితిశ్రుతే - విశ్వవిజ్ఞా
నసాధకం తమేవ విశ్వాత్మకం రుద్రం గోచరయతి యద్జ్ఞానం తద్విశ్వవిజ్ఞానం తత్సాధయతీదం లింగం - ఈశ్వరా
ద్జ్ఞానమిచ్చేదితి శ్రుతే || ౪౩ || మహామంత్రైరితి ప్రణవస్య తృతీయా మాత్రామకారవిరోహహామంత్రః తస్యాహిం
సహాఫలత్వం శూయతే || సువప్రస్థానః ప్రాజ్ఞోమకారస్తృతీయా మాత్రామితేరపీతేర్వామినోతిహవాభిదగ్గం సర్వ
మపీతశ్చభవతి || యఏవం వేదేతి || హ్యుల్లాఖా తృతీయాక్షరమకారో ద్వితీయోవహామంత్రః - అన్యేపి బహవోమంత్రాః
పూర్వవత్తత్రైవదప్తవ్యాః || తృతీయస్య పదసూచితస్య మూలాధారస్థస్య గుణసామాన్యోపాధకలింగస్య శుక్లత్వం
ప్రణవవిరోహహామంత్రః తస్య వహాఫలత్వం శూయతే || ఏవమేంకారాత్తైవసంపితత్వాత్త్వత్వానం యఏవం
వేదేతి || ద్వితీయః సర్వోపాల్లాఖామంత్రః అన్యేతుపూర్వవత్ || ౪౪ || ఉక్తం లింగం వాసనస్య ఫలమాహ || ఏతే
ష్టితి || ఉక్తరూపః శివః ఏతేషు ప్రకాశతే ఇతి || కృత్వా సంసారసాగరోత్తరణాయ ఆత్మవిద్యాలక్షణం ప్లవమపేక్షమా
త్రేః పూజనీయభివ్యథణః || ౪౫ || ఉక్తతల్లింగపూజనాద్భిహ్మః ద్భూత్వా బంధచ్ఛేదంః రోహితస్తత్కతే వ్యమిత్యా
హ || అంతలింగమితి || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || జ్ఞానమేవేతి || మానసోపాసనాజ్ఞానరూపమగ్నం ప్రశస్తం తేన విశుద్ధస
త్వస్య సకలవేదసారః ప్రణవస్తత్సాక్షాతారలక్షణస్య బోధస్య హేతురిత్యథః || ౪౯ || ౫౦ || ఇతి శ్రీమాధవాచా
ర్యవిరచితాయాం సూత్రసంహితాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం - అష్టావింశాధ్యాయః || ... *

ఉక్తలింగోపాసకానాంప్రతిబంధకలాపనిరాసిత్వశోధనేచోపకారకాణిస్థానానివక్తుంప్రతిజానీతే॥ అథాతత్త్వః॥ ౧॥
 మహద్భిరపిమహాతాప్రయాసేనజ్ఞాతానీతికథ్యమానానవిశేషేషాద్వదరాశిశయజననాయనారాయణకథోపన్యాసః॥
 ౨॥ అకారాయేత్యాదస్తోత్రేమాతృకాపంచాశదక్షరీయాపమంత్రతాదాత్మ్యేనశివమనుసంధత్తై- విష్ణుః - శివోనం
 తానందమూర్తిశబ్దార్థాత్త్వకఃసచాధఃస్వవాచకశబ్దానువేధేనైవప్రతిభాసనాస్తద్వివతతయాతచ్ఛబ్దాత్త్వకః।
 యదాహుః-నస్తోస్త్రీప్రసిద్ధయోలోకేయశ్శబ్దానుగమాద్యతే॥ అనువిధమివజ్ఞానంసర్వంశబ్దేనగమ్యతేఇతి॥ ఆహుశ్శశ
 బ్దనివర్తితమథశస్య-శబ్దబ్రహ్మయదేకంయద్యైతన్యంసర్వభూతానాంయత్పరిమాణంతిభువనమఖిలమిదంజయ
 తిసావాణీతి॥ హరిరప్యహవాక్యీపదాదా॥ అనాదినిధనంబ్రహ్మశబ్దతత్త్వంయదక్షరం॥ వివతతేధకథావేనక్రియా
 జగతోయతేఇతి॥ ౩॥ ౪॥ ౫॥ ౬॥ అత్రానంతానందమూర్తిశబ్దసాన్నివణః॥ ప్రథమావయవఇతి॥ తదనుసంధానజనితసం
 సారసంస్కృతాయాంబుద్ధాహిసమానః సశబ్దఃసర్వోప్యవణాత్త్వకఃయదాహుః॥ శ్లో॥ నాదైరాహితీబీజాయా
 మంత్యేనధ్వనినాసహ॥ ఆవృత్తపరిపాకాయాంబుద్ధాశబ్దోవ్యవస్థితఇతి॥ ఇత్థమకారాత్త్వకశబ్దప్రతిపాదితార్థాత్త్వక
 తయాశివస్వాకారమంత్రాత్మకత్వమితి॥ తాదాత్మ్యమనుసంధేయం॥ యదాహుః-గురుదేవతామనూనామైక్యం సంభా
 వయేత్సమాహితధీరితి॥ ఇత్థమత్రస్తోత్రేనర్వేమతత్తదక్షరాదిశబ్దాక్ ప్రయుంజానస్యవిష్టోరభిప్రాయోద్రవ్యవ్యః॥
 అకారవాచ్యతయావాఅకారాదిశబ్దవాచ్యతయా ఉపచారాదకారమంత్రరూపతయాభిధానమిహానభవతి॥ కీంతు

—*** శివస్థానవిచారః. ***—

శ్రీసూతఉవాచ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామిశివస్థానంసమాసతః॥ యద్రసంబింత్వదేవేశంకైవల్యం
 లభతేనరః॥ ౧॥ పురానారాయణశ్శ్రీమాకీరీటీగరుడధ్వజః॥ శ్రీమత్రైలాసపర్యంతేతతాపపర
 మంతపః॥ ౨॥ భస్తోద్ధాశితసర్వాంగస్త్రిపుండ్రంకితమస్తకః॥ రుద్రాక్షమాలాభరణోజటావలూల
 మండితః॥ ౩॥ తపసాతప్తదేహస్యకేశవస్త్వమహత్త్వనః॥ ప్రాదురాసీన్తహజేవశ్శంకరఃకరుణాకరః॥
 ౪॥ తందృష్ట్వాపుండరీకాక్షోషహజేవంఘృణానిధిం॥ అంబికాసహితంరుద్రంచంద్రమాశింసనాత
 నమ్॥ ౫॥ ప్రణమ్యదండవద్యుమాభక్త్యాపరమయాసహ॥ స్తోతుమారభతేవిష్ణుస్సర్వభూతహితా
 వహం॥ ౬॥ అకారాయనమస్మాత్పాదనంతానందమూతయే॥ ఆత్మభూతాయసర్వేషామతిశుద్ధాయ
 శూలినే॥ ౭॥ అకారాయాతిశుద్ధాయసాక్షిణేసర్వవస్తునః॥ అంబికాపతయేతుభ్యవసంగాయన
 మోనమః॥ ౮॥ ఇకారాయేశ్వరాఖ్యాయసర్వసిద్ధికరాయచ॥ ఇంద్రాదిలోకపాలానామియతైకారిణే
 నమః॥ ౯॥ ఈకారాయవరిష్టాయవాంఛితార్థప్రదాయచ॥ వందకానామలభ్యాయవసుదాయ

ప్రాగుక్తరీత్యా అకారమంత్రతాదాత్మ్యదేవతివివక్షయాసాక్షాదిత్యుక్తం॥ శివస్వభావభూతోహిపరమఆనందః।
 విజ్ఞానమానందంబ్రహ్మేతిత్రుతేః॥ నచశుభకమోపస్థాపితవిషయేంద్రియసంప్రయోగజనితవ్యవచ్ఛేదాదనేక ఇవ
 తారతమ్యవానివత్త్వస్మి ఇవాంతవానివచలత్యతే॥ సర్వోపాధివిరహాత్తునిరతిశయోనిత్యః శివస్యానందః సచ
 తస్యనగుణః కింతు మూర్తిస్వరూపమేవేతి నివక్షయోక్తం॥ అనంతానందమూతయైతి॥ సచాప్యవిశుద్ధస
 త్వాత్త్వకావిద్యోపాధిసంబంధాదసంఖ్యజీవభావనవిశుద్ధసత్వాత్త్వకమాయోపాధిసంబంధాదీశ్వరరూపేణచభేదన
 భాసనానోపి మాయావిద్యోపాధిసంబంధపరిత్యాగాదతిశుద్ధః అతఏవతదుపాధికస్యభేదస్యాపిప్రవిలయాత్స
 ర్వేషామత్యైత్యాహ॥ అతిశుద్ధాయాత్మభూతాయేతి॥ ఉక్తరూపస్యశివతత్త్వస్యవందాధికారిబుద్ధిగోచరత్వాసం
 భవాత్తదనుగ్రహాయ స్వీకృతానేకదివ్యాభరణం లీలావతారంసూచయతి॥ శూలినిఇతి॥ శూలిమహానేకదివ్యాయుధ
 దివ్యాభరణస్రక్పందనవాహనపరివారాదియోగోపలక్షణం॥ ఇత్థంతత్రత్రనామఃసంభవదధకాతమనుసంధేయ
 మితి॥ దిష్టాశ్రందశితం॥ విస్తరపరిహారాయతుసందిగ్ధపదవివరణమాత్రవత్రక్రియతేఇతి॥ ౭॥ ఆత్మభూతాయే
 త్యకారమంత్రేఅకారఉక్తిః అకారమంత్రేపిఅతిశుద్ధాయ అంబికాపతయేఅసంగాయేత్యకారఉక్తిః తదభేదకాగు
 ణాఇతిమతమనుస్మత్యా వణశైక్యాభిప్రాయేణ - ఉక్తంహికాత్యాయనేన॥ ఏకత్వాదకారస్యసిద్ధమితిభేద
 కాగుణాఇతిమతసూచనాయతుప్రాస్యధిమామంత్రయోఃపృథగుదాహరణోపన్యాసఇతి॥ సాక్షిణిఇతిమతశేవస్యస్వరూ
 పోపన్యాసః సత్వాకారమంత్రోదాహరణత్వేనేతి॥ ఇత్థమత్తరత్రద్రవ్యవ్యం॥ ౮॥ ఇయతైకారిణిఇతి॥ తత్త్వత్వత

సుకృతపరిపాకానురూపపరిమితఫలప్రదాయనతిత్యక్తః॥ ౯ ॥ ౧౦॥౧౧॥ఉపవీతాయ॥భోగమోక్షార్థాభిసకల
లాక్షైరుపగతాయ॥ ౧౨॥ ఋకారమంత్రేరామపూర్వైతిపదంశ్రుతిసామాన్యాదేకత్వాభిప్రాయేణ- సత్యపరాత్మ
నతివిశేషస్వరూపోపన్యాసేనేతిద్రష్టవ్యం॥ ౧౩॥ నిసగాయ-సమస్తమస్తానాంస్వాభావికరూపాయ- రసాదితి॥
రసఃశ్రుతిసామాన్యంవిశేష్యనిదేశోవాద్రష్టవ్యః॥ ౧౪ ॥ లింగరూపాయేతి॥ లింగఃగత్యధఃగత్యర్థాజ్ఞానార్థాః
జ్ఞానరూపాయతస్యస్వప్రకాశత్వేనమానమేయమాత్మవిభాగ విరహమాహ॥ లింగలింగాదిహీనాయేతి॥ ౧౫ ॥
లయస్థాయలయేప్రళయసమయేపిస్థితాయ॥ లభ్యత ఇతి॥ లాభఃకర్మఫలంతత్త్విత్వస్త్రిన్నితిలాభస్థానం- తస్మై-ఎ
వఎవసాధుకర్మకారయతి॥తంయమూర్ఖమున్నివతీతివాజసనేయశ్రుతిః॥లభతేచతతఃకామామయైవపహితా
న్నితానితిస్తుతిః॥ ఫలమతఉపపత్తైరితి చాదరాయణీయంసూత్రం॥ ౧౬॥ ఎకారస్యకంతతాలుభవస్యసంధ్యక్షరతయా
అవణేవణాత్మకత్వేనాహంతేదంతేతితదుభయోదాహరణం॥ అంతఃకరణస్యస్వరూపిబిత్తచైతన్యాభిముఖావృ
త్తివిషయాభిన్నాఅహంకారస్త్రూపతాహంతాచిదవభాస్యంపరాగ్రూపం-సర్వమిదం తద్భావ మిదంతాతడుభ
యంస్వాత్మన్యధ్యస్తంస్వరూపప్రకాశేనైవసాక్షాదీతతదుభయసాక్షీప్రత్యగద్వయవస్తునేవిషయవిషయిప్రపాతి
కూలేనాంతరమంచతిగద్భతీతిప్రత్యక్ స్వప్రతిష్ఠాత్మా అతఎవస్వేతరఅనవభాసాదద్వయం బాధాభావన పరమా
థత్వాద్వస్తుతః॥ ౧౭ ॥ తత్కారైకారయోగ్యోగాదైకారః తత్రాకారాంశస్యోదాహరణ మమలేతి॥ అంత
ర్వర్తికనఎకారస్వావణాభవణాత్మకత్వాదాత్మరూపతయేత్యవణాస్య ఇదంతాయేతి॥ ఇవణాస్యప్రతీతిహీన

నమోనమః॥౧౦॥ ఉకారోయోగ్రజంతూవాముగ్రరూపాయశూలినే । ఉత్తమానాంతుజంతూవా
ముపాస్యాయనమోనమః॥ ౧౧॥ ఉకారోయోపవీతాయహ్యూజితాయోత్తమాత్మనే । ఉత్తమ
జ్ఞానగమ్యాయ నమస్తే పరమాత్మనే॥ ౧౨ ॥ ఋకారాయదిభూతాయరామపూర్వాజితాయ
చ । ఋచామర్థస్వరూపాయనమస్సత్యపరాత్మనే॥ ౧౩॥ ఋకారాయనిసగాయనిత్యతప్తాయ
శంభవే । రసాదిభూతరూపాయనమశ్శుద్ధచిదాత్మనే॥ ౧౪॥ లికారాయలసద్గండమండితాభరణాయ
చ । లింగలింగాదిహీనాయలింగరూపాయతేనమః॥౧౫॥ లికారాయలయస్థాయ ధ్వంసకాయాది
హేతవే । లాక్ష్యరూపరీరాయలాభస్థానాయవై నమః॥ ౧౬॥ ఎకారాయనమశ్శశ్వదిదంతాసాక్షిణే
తథా । అహంతాసాక్షిణేసాక్షాత్ప్రత్యగద్వయవస్తునే॥ ౧౭॥ ఐకారాయమలజ్ఞానప్రభావపరిశీలి
నామ్ । ఆత్మరూపతయానిత్యంప్రతీతాయనమోనమః॥ ౧౮॥ ఓంకారాయవిరించాయ విష్ణవేరుద్ర
మూర్తయే । వాచ్యవాచకహీనాయస్వయంభానాయతేనమః॥ ౧౯ ॥ ఔకారాయ మహేశాయ

ధ్వదం॥ లక్షణేత్థం భూతాథానభాగవిద్యానుప్రతిపద్యణవఃఇతివిద్యాయాంకమప్రవచనీయః॥ తత్రతత్రవస్తు
న్యాత్మరూపతయా స్వరూపతయావాప్రతీయత్యత్యేకారోదాహరణం॥అకారంబ్రహ్మణంనాభావితశ్రుతిః॥ విష్ణోరు
కారాత్మకత్వాత్॥ విష్ణవత్త్వకారోదాహరణం ఉకారంవిష్ణుంహృదయైకిహీశ్రుతిః॥ తయోశ్చవిష్ణుబ్రహ్మణోరి
హనస్వాతంత్య్రేనిదేశః॥తథాసతిప్రకృతాననుగుణత్వాత్కింతురుద్రరూపత్వేనైవేతి దశయితుముక్తంరుద్ర
మూర్తయైతి॥ రుద్రమూర్తయేవిరించాయరుద్రమూర్తయేవిష్ణవత్త్వభయత్రయోజ్యం- విష్ణుబ్రహ్మణౌవపిహీ
రుద్రాత్మకా॥ సర్వోవైరుద్రైతి॥ తైత్తిరీయకశ్రుతిః॥ యోవైరుద్రస్సభగవాన్యశ్చబహ్మభూభూవస్సువస్తస్మై
వైనమోనమః । యోవై రుద్రస్సభగవాన్యశ్చవిష్ణుభూభూవస్సువస్తస్మైవై నమోనమః॥ శీవంజనదోవిశ్వ
రూపోసీతీచాధర్వణీశ్రుతిః॥ ఉక్తముచ్యమానం వత్సమాణంచయన్తంత్రం తదథాత్మకత్వం శివస్యనతత్వాన్వి
భావికంకింతు లీలయోపాసకానుగ్రహేణస్వేచ్ఛయాస్వీకృతమేవ॥ స్వాభావికంతునిమగలం స్వప్రకాశమి
త్యాహ॥ వాచ్యేత్యాదిహ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ శివస్యోకారమంత్రతాదాత్మ్యప్రతిపత్తిదాధ్యాయతయోస్స
మానంధమమాహ - మహేశాయమహామంత్రార్థరూపిణితి॥ శివస్తావన్నిరతిశయైశ్వర్యయోగాద్భజతాం
తత్ప్రదాతృత్వాచ్చమహేశః॥ మహతఃప్రణవప్రసాదరుద్రాధ్యాయాదేమంత్రస్యయోధాస్తద్రూపీతేనమం
త్రేణప్రతివాద్యత్వాద్వాచకస్యవాచ్యాదభదాన్తహంమంత్రరూపీవయథా॥ ఎవమోంకారోపిస్వయం మహా
మంత్రత్వాత్స్వాధాభదాచ్చమహామంత్రార్థరూపీస్వాత్మానం పరిశీలయతాం నిరతిశయజ్ఞానైశ్వర్యప్రదానేన

మహేశ్వర ఏవ మోంకార మంత్రస్య శివస్య చ సా గూఢ్యాత్తంత్రాత్తనాశివోనుసంధేయః
 బౌకారస్య యథోక్త ప్రభావోపేతత్వం లఘునా మ్నాస్వయంకృతే సరస్వతీస్తోత్రే విశదీకృతం || యత్సద్వ్యవసాం పృ
 వృత్తికరణే దృష్టప్రభావం బుధైస్తా ర్తీయంతదహం నమామి శిరసాత్వద్భిజమిందుప్రభం || అస్త్రా వ్యోహిత సరస్వతీమను
 గతో జాడ్యాంబుధిచ్ఛిత్తయే గౌశ్వబ్దగిరివతః తే సనియతం యోగం వి నాసిద్ధిదత్తతి || జమదగ్నినా స్వకోపాగ్నిః
 సరస్వత్యాం మహానద్యాం ముక్తః బౌర్హ్వో బడదానలస్సక సదా సముద్రం సంహరతి || ఏవమమారితి || స గాం
 త బౌకార మంత్రో విసరస్వతీ ప్రతిపాదకతయానుగతః జాడ్యాంబుధిచ్ఛిత్తయే సకలసంసారకారణావిద్యాసముద్రసం
 హరయాస్తు || గౌరితియః శబ్దాగిరివావతః తత్తత్తభిధానే మప్రిసిద్ధిశ్చ - సవగకారః వినా బౌరిత్యేతన్త్ర హేమంతా
 త్మకః సిద్ధిదోధవతీతి || కిం చ శివో మానమేయమహదాది ప్రపంచాత్మకః తేచ శబ్దామకారాదిత్వా దకారాది న్యా
 యేనమకారాత్మకాతతస్తదభావా రాశివోపిమకారాత్మకః బౌకారోఽప్యుక్తరీత్యామహేశత్వా న్మకారాత్మకత్వతి
 మకారస్య సామ్యాదప్యోకార మంత్రస్య శివతాదాత్మ్యం ద్రష్టవ్యమిశ్యభః || ౨౦ || చరమస్వరయోః కేవలయోః స్వ
 రూపేణోచ్చరయితుమశక్యత్వాత్తద్వాచకబిందువిసజః సీయశబ్దాభ్యామేవతేనిదిశ్యతదాత్మకతామూహా || బిం
 దురూపాయేతి || శివోహి స గాం దాస్వమాయాశక్తౌ ప్రతిబింబితస్తదవస్థయాతయావచ్ఛేదాద్బిందురితి జగదంకురయావ
 స్థయాతయావచ్ఛేదాద్భిజమితీతస్యావీవాగ్రతద్భిజాధిష్ఠానమితి || ఉపనిషజ్జుతచరమసాక్షాత్సాగ్రరూపాంతః కరణ
 వృత్తిప్రతిబింబితస్తన్నాశక్తితయా బీజనాశకజ్ఞానస్వరూపశివోవ్యతే || బిం దాద్విశబ్దవతుష్టయస్య చ బకారాదిత్వేన బ

మహామంత్రార్థ రూపిణే | మహాదేవాయమాత్రాదిప్రపంచాయనమోనమః || ౨౦ || బిందురూపా
 యబీజాయబీజాధిష్ఠానరూపిణే | బీజనాశకరజ్ఞానస్వరూపాయనమోనమః || ౨౧ || విసజః సీయరూ
 పాయవిస్తయాయమహాత్మనే | విసజః సీయనిష్ఠానాం విశేషార్థాయనమః || ౨౨ || కకారాయ
 కపూర్వాది దేవతాపూజితాయచ | కారణగ్రామసంహతే కాలాతీతాయనమః || ౨౩ || ఖకా
 రాయఖపూర్వాదిభూతపంచకహేతవే | ఖమూర్తాయఖలప్రజ్ఞాగోచరాయనమోనమః || ౨౪ || గ
 కారాయగణేశాయగణబృందాచితాయచ | గంగాధరాయగంధ్యయగుణాతీతాయతేనమః || ౨౫ ||
 ఘకారాయఘనాకారభూతకాయఘనాత్మనే | ఘటాదిజగదాకార రహితాయనమోనమః || ౨౬ ||

కారాత్మకత్వాత్తద్వారాతదభః శివోపిబకారాత్మకః ఏవమనుస్వారోపిబిందుశబ్దాచ్యుతతయా బకారాత్మకత్వతి
 + బకారోనేకాక్షరత్వసారమంత్రతాదత్త్యేన శివోనుసంధేయః || ౨౦ || వివిధత్వేన ప్రవృత్తతయా విసజః సీయం
 జగత్ప్రదూపశ్శివః - శివస్వర్వమిదం జగదిత్యాహుః || అఖండైకరసోనిమగలస్సన్నపివివిధచిత్రజగదాత్మకౌజాత
 తత్వాశ్చర్యరూపత్వాద్విస్తయః విసర్జనీయనిష్ఠానామితి || * తయోరేవకృత్యభః కాత్థా ఇత్యనియోప్రిత్యయః - విస
 ర్జనంపరిత్యాగస్తన్నిష్ఠా స్థకలసంసారపరిత్యాగనిష్ఠాయేముముక్షువస్తేనాంకతః రిషమ్ || ఐశ్వర్యాధిభిరపి శివఏవ
 యథాప్రాధికీయస్తథాముముక్షుభిరపి విశేషేణార్థసీయైశ్చత్యభః - అత్రవిసర్జనీయః స్తయ విశేషార్థశబ్దాబకా
 రాదిత్వాత్తదాత్మకాతద్వారాతదర్శ్యవోపిబకారాత్మకః - చరమస్వరోపిసజః సీయైతిప్రసిద్ధేస్సవచకద్వారా
 బకారాత్మకః - తేనబకారాత్మత్వసామ్యాద్విసజః సీయమంత్రాత్మకతయా శివోనుసంధేయైశ్చత్యభః || ౨౧ || కకారాయే
 తి || కః బ్రహ్మసపూర్వోపిహంతేకపూర్వాణ్ద్రాదయః తదాదిదేవతాభిః పూజితాయకరణగ్రామస్యజనకస్యకార్య
 గ్రామస్య శరీరస్యజన్యస్య లింగ శరీరస్య తదాశ్రయస్యస్థూలశరీరసోపలక్షణం శరీరత్రయసంహతే అశరీరత్వ
 లక్షణమోక్షప్రదాయేత్యభః || కాలస్యాపినుదూరత్వేనతదనవచ్ఛిన్నాయఅత్రకపూర్వాది శబ్దత్రయం కకారాది
 త్వేనతదాత్మకంతదభః తయా శివోపితదాత్మకః కకారమంత్రతదత్త్యేనానుసంధేయః || ౨౩ || ఖకారాయేతి || ఖ
 మూకాశంపూర్వంయస్యతదాదిభూతపంచకమపంచీకృతంసూక్ష్మభూతపంచకం తస్యహేతవే - ఖమూర్తాయఅకాశ
 వర్షిలేపామూర్తీశ్చస్యతస్మై || ౨౪ || గకారాయేతి || గణాః ప్రపంచగణాః గుహ్యయగుహ్యాయాంబుద్ధాభవాన్ ||
 యోవేదనిహితం గుహ్యాయామితీశ్రుతే || ౨౫ || ఘనోనివిదః ప్రపంచః సగంసమయేతదాత్మనేప్రశయసమయేతదా

పా || + బత్వ సామ్యాత్ అనుస్వారమంత్రాత్తతాదత్త్యేన శివోనుసంధేయః ||

* తయోరేవకృత్యభః ఖలథాఇతి భావేఅసీయప్రత్యయః -

కారస్యసంహితే ॥ ౨౬ ॥ జకారాయేతి ॥ జమంత్రాథః శ్రీకంఠాదిమమంత్రశక్తిసహితా ఏకాదశరుద్రావ్యుప
లక్షితాః జాజీజూత్యేతేత్రయోవణాః ఎతదుపలక్షితావా అన్యేపి సర్వేవణాః కాదివ్యంజనపంచత్రిశత్యేతేనాం
తరితాః సంజ్ఞాజాతా ఏషామథానాం పార్వతీమూర్తీనాం తేతత్సంజ్ఞితాథాః తారకాదిత్వాదితన్ - తేషామప్యగ
మ్యాయతత్వతస్త్వభేదేన గంత్యంతవ్యభావాత్ ॥ లీలయాపుథగ్భావేప్యవాజ్ఞనసగోవరత్వాత్ | అపిజ్ఞాతం ఏజా
నతాం విజ్ఞేతమవిజానతామితీశ్రుతేః ॥ జమంత్రాథః ఆత్మశక్తిసహితః కూర్మేశఉక్తః ॥ ౨౭ ॥ చకారాయేతి ॥ చ
మంత్రాథః నిషణ్ణానిష్ఠితాః యేతేషామమృతాయా శరీరత్వరూపాపవర్గప్రదానేన శరీరధర్మజరామృత్యునిహూద
నాదమృతస్వభావాద్యేత్యర్థః ॥ ౨౮ ॥ ఛకారాయేతి ॥ ఛందఃఛాదితత్త్వప్రేక్షః ఛన్నగుప్తావితనిపాతనాత్ ॥ ఛన్న
త్వంగుహానిహితత్వాత్ - యోవేదః సహితంగుహాయామితీశ్రుతేః ॥ ఛందనం నిరస్తనిఖిలోపస్థవ నిరతిశయపరానంద
త్వేన విషయవ్యావృత్తవత్సహంధీరాణాంతత్వాత్ సచ్చాజననం - ఛాదనమీహితస్య సమస్తస్యాపవరణం ఎకద్విభా
గత్రయాత్మకాయేత్యర్థః ॥ కింతదిష్ఠమనేనావారణీయ మిత్యంతరహ ॥ ఛ లేతి ॥ ఛ లంకౌటిల్యజిం
హమితి పర్యాయః - తద్ధివిద్యాఫలబ్రహ్మలోకవిరోధిత్వాదహితం | శ్రూయతేహి ॥ యేషాంతపోబ్రహ్మవర్గం | యే
షాంత్యం ప్రతిష్ఠితం | తేషామసౌవిరజోబ్రహ్మలోకౌనయేషు జింహమన్వతం నమాయాచేతి ॥ ఆలస్యం అధ్యయనాను
ష్ఠానవిరోధిత్వేనధియః ప్రతిబంధాదహితం ॥ ఛాదనశబ్దస్య ప్రత్యేకం సంబంధాచ్ఛలత్వచ్ఛాదనమూలస్యచ్ఛాదనం
చ ఆదిశబ్దాద్వ్యాధ్యాధ్యహితాంతరంగచ్ఛాదనభేదాగృహ్యం తేవిశేషశబ్దాభేదపరః వ్యాధ్యాధ్యహితచ్ఛేదాద్భుచ్ఛా
దనభేదాఅపిబహవస్సంతి ॥ విశేషత ఇతి ॥ బహువచనాంతాత్మసింహితచ్ఛాదనవిశేషైరిత్యర్థః ॥ అహితభేదా

జకారాయజమంత్రార్థస్వరూపాయశివాత్మనే | జాజీజూసంజ్ఞితాథానామగమ్యాయనమోనమః ॥
౨౭ ॥ చకారాయచమంత్రాథః స్వరూపాయామితాత్మనే | చమంత్రాథః నిషణ్ణానామమృతాయ
నమోనమః ॥ ౨౮ ॥ ఛకారాయఛలాలస్యఛాదనాదివిశేషతః | ఛాదనచ్ఛందనచ్ఛన్న విభాగాయ
నమోనమః ॥ ౨౯ ॥ జకారాయజగచ్ఛక్తిస్వరూపాయజయార్థినాం | జయప్రదాయదేవాయజంభ
మోహాయతేనమః ॥ ౩౦ ॥ ఝకారాయఝమంత్రాథః స్వరూపాయామృతాత్మనే | ఝమధ్యచంద్రబిం
బాయనమస్సంబాయశంభవే ॥ ౩౧ ॥ ఞకారాయఞమంత్రాథః స్వరూపాయఞమూతయే | జ్ఞప్తి
మాత్రైకనిష్ఠానాం ముక్తిదాయనమోనమః ॥ ౩౨ ॥ టకారాయటటాటిటూపూర్వకైస్తుమహారవైః |

హిపత్యంతే - వ్యాధిస్థానసంశయ ప్రమాదాలస్యవిరతిభ్రాంతి దర్శనాలబ్ధధూమికత్వానవస్థితానిచిత్తవిషేషాయోగాః
తరాయా ఇతి ॥ ౩౩ ॥ జకారాయేతి ॥ అకారాత్మకత్వజ్జకారాత్మకత్వంజగచ్ఛక్తితి ॥ జగఉత్పత్తిస్థితి సంహారివి
షయా యాశక్తిః తదాత్మకాయ | శక్తిస్వరూపంతత్తదాత్మ్యంచవర్ణితంప్రాక్ ॥ జంభయతి పారివశ్యమాపాదయతి
జీవానితి జంభస్తాద్యకోమోహోమూలాజ్ఞానం యస్మిన్ తద్ధిపరశివాశ్రితం పరశివాధీనం చేతి తస్మిన్ నిత్యవ్యతే ॥ ౩౦ ॥
ఝమంత్రాథః శ్రీకంఠాదౌద్రావిణీశక్తిరిత్యుక్తః ॥ అమృతాత్మకతాంసమర్థయతే ॥ ఝమధ్యేతి ఝ ఇతి ॥ నివృత్తికలా
దశకమధ్యేనవమిస్థితిరుచ్యతే ॥ సాచేహకలావిశేషానుపాదానాన్నిత్యైవగృహ్యతే ॥ తస్యాశ్చ హేతురమృతమితి త
ద్వాచినార్ఘకారేణ తద్ధేతురమృతం లత్యతే ॥ తచ్ఛర్ఘకారలక్షితమమృతం మధ్యం యస్య చంద్రస్య అసౌ ఝమధ్యచం
ద్రః సబింబమూర్తిర్యస్యాప్తమూర్తేః శివస్య తస్మై ॥ అనేన చ విశేషణే ప్రకృతం ఝకారాత్మకత్వమనంతరోక్తమమృతా
త్మకత్వం చమంత్రాథస్థితకారణనుధామయచంద్రాత్మతాప్రణిధానకర్తవ్యతాచేత్యర్థత్రయం సమధికతం ॥ ౩౧ ॥
ఞమంత్రాథః ॥ నాగరశక్తిసహితః శర్వోఽఞమంత్రార్థః జానాతీతిజ్ఞానం మూర్తిస్స స్వరూపం యస్య తస్మై జ్ఞప్తిమా
త్రం పరశివస్వరూపం ఎతచ్ఛవిశేషణం యద్యపి పదద్వయాత్ కంతథాపిజ్ఞప్తిమాత్రః ఞకారాత్ ఉత్తరాయో ఈకార
స్తద్బుద్ధివిశేషణావసానపర్యంతంతమనువత్తత ఎవేకత్వస్సంవిశేషణం ఞకారాత్మకం తద్వారాతదర్థః శివాపిత
థేఽఞకారాత్మకత్వసమర్థనోపపత్తిః నన్విహః ఞకారాదపి ప్రథమోఽఞకారః అతస్తద్బుద్ధిరప్యనువత్తతాం నామ
తథాపిజ్ఞాబుద్ధేరనువృత్త్యా ప్రకృతే ప్రయోజనం నవణాంతరబుద్ధేరనువృత్తిరితి సకచ్ఛిద్విరోధః ॥ శ్లోకాంతరేష్వ
స్యనేకపదాత్మకత్వవిశేషణే మిథ్యమేవ విషితాక్షరబుద్ధ్యనువృత్తిరక్షప్తవాగ్ ॥ ౩౨ ॥ టటాటిటూ ఇతి ॥ మురజాది
వాద్యధ్వన్యనుకరణవర్ణాః ఎతైర్మహారవైః కరణైః సురాసురైః కర్తృభిరర్చితాయేత్యర్థః - మంజరీ శక్తిసహితో

(౫౮) సవ్యాఖ్యానం - సూతసంహితాయాం - యజ్ఞవల్క్యే భవభండే - ఏకోనత్రింశోధ్యాయః. ౨౨౯

లాంగలీటమంత్రార్థః - టటాటిటీటుటూతాత్యాదయో ధ్యధ్యస్యనుకరణ వర్ణాస్తన్నిష్పాదకాగణాః ॥ టటాదిగణాః ॥ ౩౩ ॥ డమంత్రతస్త్రితీయాద్ధేనార్యవిభక్తికస్తసిః తేనమంజరీశక్తియుక్తోలాంగలీమంత్రేణ సాధనేనతతాదిగణైకత్వభిఃపూజ్యాయతమధ్యాయతబిందునోపేతస్తథాతమధ్యః శివశకారవాచ్యోయోను స్వారస్యైవ సమాననామ్నా ॥ ఏచీకీర్ణస్థానీసూతాక్వచిదబిందుతామిత్యపరః బిందురహితశబ్దేనలక్షితః ॥ ౩౪ ॥ డామరైర్భయంకరైరమహారవైయద్యపిసీంహ వ్యాఘ్రాదిశబ్దాభయజనకాః నపూజాహేతవస్తథాపి తతోభేదేనజ్ఞాతాస్తదనుకరణశబ్దాభయనకాఃసవ్యంజనశయాహవహేతవధిఃత్రైఃపూజ్యాయేత్యుక్తం ॥ ౩౫ ॥ వీరణీశక్తిసహితోఽథకనారీశ్వరోధమంత్రార్థః ధకారైఃసుక్రియమాణే నాట్టహాసేనకార్యేణవ్యంజనియతయాలక్షణయా ధసంజ్ఞితస్తస్యకారణభూతోయోషహానందస్తత్ప్రచాయ ॥ ౩౬ ॥ ణాకినీశబ్దానుకార్యఘంటాదిధ్వనికత్వతయాతచ్ఛబ్దలక్ష్యగణాః ణాకినీగణాస్తైః కత్వభిఃకాదివర్ణానుకార్యేముంకరాదిభిర్ద్వనిభిః పూజ్యైః పూజ్యాయేత్యథః ॥ కోటరీశక్తిసహితడమాకాంతోణమంత్రార్థస్తయాణసంజ్ఞస్తద్రూపాయ ॥ ౩౭ ॥ పూతనాసహితఆపాధీశస్తమంత్రార్థ

అచ్చితాయనుర్లశ్మైరనురైశ్చనమోనమః ॥ ౩౩ ॥ తకారాయతమంత్రార్థస్వరూపాయతమంత్రతః ॥ తతాదిగణపూజ్యాయ తమధ్యాయనమోనమః ॥ ౩౪ ॥ డకారాయ డడాడీడూడెడొడేశ్చమహారవైః ॥ డామరైరభిపూజ్యాయనమోనృత్ప్రియాయచ ॥ ౩౫ ॥ ధకారాయధమంత్రార్థపరిజ్ఞాత వతాంస్పణాం ॥ ధసంజ్ఞితమహానందప్రచాయసతతంనమః ॥ ౩౬ ॥ ణకారాయణణాణీణాణేణేణోణారవైస్సదా ॥ ణాకినీగణపూజ్యాయణసంజ్ఞాయనమోనమః ॥ ౩౭ ॥ తకారాయతశబ్దార్థస్వరూపాయతతాయచ ॥ తత్త్వమిత్యాభిపూజ్యాయతత్త్వభూతాయవైనమః ॥ ౩౮ ॥ ధకారాయధమంత్రార్థస్వరూపాయధసంజ్ఞితైః ॥ మహాజేశ్చపూజ్యాయధమధ్యాయనమోనమః ॥ ౩౯ ॥ డకారాయడయూరూపమహాశక్తిమయాయచ ॥ దేశభూతిఃసీనాయదివారత్రాయవైనమః ॥ ౪౦ ॥ ధకారాయ ధరణ్యాదిమహాభూతస్వరూపితే ॥ ధరాధరహృదిస్థాయధమధ్యాయనమోనమః ॥ ౪౧ ॥ నకారాయనగ్నోదాయనామజాత్యాదిహేతవే ॥ నమశ్శివాయనమ్యాయనానారూపాయశూలినే ॥ ౪౨ ॥ పకారాయపరానందస్వరూపాయపరాత్మనే ॥ పరాపరవిహీనాయపావనాయనమోనమః ॥ ౪౩ ॥ ఫకారాయఫలాఖ్యాయఫలాఖ్యగణయోనయే ॥ ఫలాఖ్యగణపూజ్యాయనమఃపూణ్యస్వరూపితే ॥ ౪౪ ॥ బకారాయబకారాఖ్యమహాబిజైకజాపినాం ॥ బంధనాగారనాచైకహేతవేవేధసేనమః ॥ ౪౫ ॥ భకారాయభవాభేస్తుతారకాయభవాయతే ॥ భవశబ్దైకవేద్యాభవానీపతయేనమః ॥ ౪౬ ॥ మకారాయమహామాయాపాశనాచైకహేతవే ॥ మమకారవిహీనానాంఘోషానందాయవైనమః ॥ ౪౭ ॥ యకారాయ

స్తద్రూపాయ- తతాయపరిపూర్ణతయా విస్తృతాయలత్తనోనిషకల పరశివరూపతామనుసంధాయ తయావస్థానమేవహిపూజేత్యుక్తంపాక్-తదాహతస్యమిత్యభిపూజ్యాయేతి ॥ ౩౮ ॥ ధద్రకాశీశక్తిసహితోదండీధమంత్రార్థః ॥ ధమిత్యాదిశబ్దానుకృతమురజధ్వనికతాంరోమహాగణాస్తైరనుకారణశబ్దైలక్షణయా సంజ్ఞితాః ధకారో మధ్యేయస్య * ప్రమథేష్వరిశబ్దఃధమధ్యస్తద్వాచ్యతయాతద్రూపాయ ॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥ ధరాధరఃకైలాసస్తస్యహృదిమధ్యేస్థితాయమేధాప్రదశబ్దాధమధ్యస్తద్వాచ్యతయాతద్రూపాయ ॥ ౪౧ ॥ ౪౨ ॥ ౪౩ ॥ ఫలాఖ్యాయతిష్ఠాంగయోగజన్యజ్ఞానేనప్రాప్తవ్యతయా ఫలమిత్యాఖ్యాయస్యసః బహుఃధనతరమకసాధ్యతయాఫలమిత్యాఖ్యాయమనోయః ప్రమథాదిగణస్తస్యతదనురూపఫలప్రదానేనయోనయే కారణాయతేనపూజనీయాయ ॥ ౪౪ ॥ బకారస్యబ్రహ్మపదప్రథమవర్ణాత్వాదకారన్యాయేన బ్రహ్మపదాత్మకత్వద్వారాతదథకపరత్వ స్వరూపతయా సకలజగదుపాదానత్వాన్తహః బీజత్వంతజ్జపశ్చతదథకప్రచేదానతత్సాక్షాత్కారద్వారాతదవిద్యాలక్షణస్యబంధనాగారస్యనివృత్తాపుపకరణంభవతి ॥ ౪౫ ॥ భవశబ్దః స్తద్రూపత్వమాహ ॥ తథాత్వంముఖ్యమాత్మ్యంతికోబాధవిరిహః సదపరశివస్యైవతేనసమేవసభవశబ్దేనవెద్యత్యథః ॥ ౪౬ ॥ ౪౭ ॥ జగద్యేనజగదాత్మనాభాసతేనతత్సత్త్వంకింత్యధిష్ఠానరూపేణ - శివస్తుయేనసచ్చిదానందప్రకారేణభాసతేతేనైవభూతఃసత్త్వత్యతయథాభూతస్సచాసావధకౌచ్యేతియథార్థస్తస్మైమధ్యమపతలాప

* ప్రథమేశ్వరశబ్దఃఇతిపాతాంతరం ॥

సమాసః యథాశబ్దశ్చ యథావత్సర్వభూతాశ్చ వస్తువ్యవహారానుసంగత్యతి || ప్రతీపమంచతీప్రత్యక్ సర్వాంతరః-
 ఆంతఃప్రపిష్టశ్చాస్తాజనానాగ్ సంస్కారాత్తైత్తై త్తిరియకశ్రుతేః తచ్చతదద్వైతంబ్రహ్మచరం || రకారాయేతి || క్రియత్యతి
 కారః రక్తాసాకార శ్చేతి రకారః వణాతా-రత్తిహికారప్రత్యయో రాదిఫలత్వపవాదేన బాధితః || రతిప్రీతి || సంస్కార
 త్త్యకాహినివోమన్తధరూపేణావతీణో రతినామ్నూయోషితః ప్రియోభాతాలోకస్య రతిహేతుశ్చ భవతి || రశ
 బ్దేతి || రవిశబ్దాహి రేఫాదిత్వాదుక్త రీత్యా స్వయం రశబ్దస్తదభాః సూర్యోపి రశబ్దః సచాష్టమూలే శ్చివస్యైకా
 మూర్తిరితి శివస్తదాత్మనారశబ్ద వపుస్సక సంసారంచనాశయతీతి || రః || లలేతి || అష్టమూలేః శివస్య చంద్రవికా
 నూతికస్తస్య చ ప్రతిపదాది పౌణః మాస్యంతతిథిమ నిత్యమేకై కాకలావధాతే || పునఃప్రతిపదాదిదర్శాంతేష్వేకై
 కాకలాహియతే యథాతథాసోమలతాయా అపి పౌణ మాసీపర్యంతం నిత్యమేకై కపత్రస్యవృద్ధిః పునర్దగ్గు పర్యంత
 మేకై కపత్రస్యహానిః || అతస్తస్యాశ్చంద్రదాబ్ధివోపివంద్రాత్తలతాసోమస్వరూపశ్చంద్రకిరణాధీనత్వాత్సర్వ
 తానాం వృద్ధశ్చంద్రోలతానామాతాతశ్చంద్రరూపశ్చివోపిలతాత్తాతస్యైలాభేతి || అప్రాప్తస్య కామస్య ప్రాప్తిః
 ర్భాః- అప్రాప్తిరలాభః- శివస్తునిత్యమాప్రకామత్వేనావాప్తవ్యాభావాత్తదుభయహీనః లభ్యేతి || అజ్ఞానేనావృత
 త్వాజ్ఞీవాః స్వమపిరూపంనలభంతే || శివస్త్యనావృతచిచ్ఛికాశతయానిత్యం లభ్యరూపః || ౫౦ || ౫౧ || శకారాయేతి ||

యథాధాధాయథాధాః జ్ఞానినాం నృణాం | యథాధాః ప్రత్యగ్దైవత బ్రహ్మణే సతతం నమః || రః ||
 రకారాయ రతిప్రీతి ప్రియాం రతి హేతవే | రశబ్దవపుషే ర్గోభవనాశాయవై నమః || రః || లకారా
 యలతాసోమస్వరూపాయలతాత్మనే | లాభాలాభవిహీనాయలబ్ధరూపాయవై నమః || ౫౦ || వకా
 రాయవరిష్టాయవాసుదేవాదిహేతవే | వాంఛావాగురవిచ్ఛిత్తి హేతుభూతాయవై నమః || ౫౧ || శ
 కారాయశరణ్యాయశంభవశరణాధీనాం | శరణ్యాయశరచ్చంద్రధవళాయనమోనమః || ౫౨ ||
 వకారాయషడాధారవట్టుక్రాదిస్వరూపిణే | వడక్షరనివణ్ణాయనమష్టాక్షహేతవే || ౫౩ || సకా
 రాయసశబ్దాభాస్వరూపాయసదాత్మనే | సాక్షిణే సాక్ష్యరూపాణాం నమస్సాధూపకారిణే || ౫౪ ||
 హకారాయాహమథాయసదాహంకారరూపిణే | హాహాహూహూకగీతాయహంస రూపాయతే
 నమః || ౫౫ || లకారాయలకారాఖ్యమహామంత్రప్రియాయచ | శోలాచంచలసంసార వాశనాయన
 మోనమః || ౫౬ || క్షకారాయ క్షమంత్రాభాస్వరూపాయక్షమావతాం | క్షేమదాయ మమక్షేమస్వ
 రూపాయనమోనమః || ౫౭ || మాతృకావపుషే మాతృ మానమేయాదిసాక్షిణే | మాతృకా మంత్ర

శరణ్యాయరక్షాశీలత్వేన రక్షాశక్త్యేన చ రక్షకత్వాదాహ || శరణ్యాయ రక్షకాయ || ౫౮ || వకారాయేతి || ఆ
 ధారస్వాధిష్ఠానమణిపూరకానాహతవిశుద్ధఅజ్ఞాః షడాధారాః తత్రత్యాని చతుర్దశపద్మాదీని వట్టుక్రాణి ఆదిశబ్దైవ
 బ్రహ్మరంద్రాదిహూపాస్యమానాగణేశాదయః షడ్దైవతాః || సప్రణవః పంచాక్షరమంత్రః షడక్షరస్తైస్స పాప్యతయా
 తత్రనివట్టుః || ౫౩ || సశబ్దేతి || సహజాశక్తిసహితోభ్యంగీశః సశబ్దస్య సకారస్వాభాః-సాక్షిణే అసంగాయ | సాక్ష్య
 రూపాణాం విషయసంగినాం సంసారిణాం సాధూపకారిణేభ్యోగమోక్షప్రదానేన సమ్యగుపకరేణ || ౫౪ || హకా
 రాయేతి || అహంకారేణ సహతాదాత్మ్యాధ్యాసాత్స్వతోనివగ్గుల రూపత్వేపి జీవత్వం ప్రాప్యతయాపిణే || అనేన
 జీవేనాత్మనానుప్రవిశ్యేతి శ్రుతేః || అతఎవాహంశబ్దేనాభిధేయాయ హాహేతి గాయకదేవానాంగంధర్వోహాహూహూ
 హూభితి గాయకహూహూహూహీహీతి గాయకవైప్రీన్విధైర్గీయతే శ్రూయత్యతి || హాహూహూహూకశబ్దాత్తాత
 తాకమణ్యభావకవిధానమితకప్రత్యయః || హంసరూపాయ || అజపామంత్రప్రతిపాద్యతయాతదాత్మనే || ౫౫ || శ
 కారాయేతి || వ్యాపినిశక్తి సహితస్య శివస్య ప్రతిపాదకౌ మంత్రో శకారాఖ్యస్తత్ప్రతిపాద్యతయా తత్ప్రీయః || శో
 లేతి లదయోరభేదః శోలావచ్చంచలోయః సంసారస్తన్నాశకాయ || ౫౬ || క్షకారాయేతి || క్షకారాభ్యోమాయాశ
 క్తిసహితస్సంవతకేశః క్షమావతామిత్యాది || శివోహివాగ్మూపేణ ప్రతీకక్షేమగుపేణోపాస్యమానః క్షేమప్ర
 దత్త్యక్తం || తైత్తిరీయకే క్షేమత్తివాచీతి || ౫౭ || ఎకైకవణాత్మకత్వోక్త్యైవ సకలవణాసమాహారరూపమాత్మ
 కామంత్రాత్మకత్వస్య సిద్ధస్యాపి మాతృకావపుష ఇతి పునఃస్వకబ్దేనాభిధానేనేనాపి ప్రకారేణ ప్రణిధానాయ || నకవలమే
 కైకవణాత్మకత్వేన తత్సప్తమప్టిమాతృకామంత్రాత్మకత్వం కింతు మకారాదిభిరనేకైశ్చబ్దై రభిధేయం ఎవేషాంచ

ప్రాగుక్రీత్యాతస్మకారాశ్చక్తాస్తత్త్వద్వారాత్తదర్శనీవాపి మకారాశ్చకమాతృకామంత్రోపితేనైవమకారాది
శబ్దేనాభిహితత్వాన్నరాత్మకభిత్వపితృకామంత్రవశమితిదశకయితమాహ॥ మాతృకేత్యాది॥ మానానైరత్య
తానుమానాగమోపమానాథాపత్యభావరూపాణివదంతః కరణవృత్తివిశేషాత్తకాని-త్రై ర్మయం వ్యావహారికస
త్యంజగత్ మాతావమానానిచమేయంచమాతృమానమేయాని అదిశద్వైసప్రాతీతిఃసత్యావిద్యాతదవ్యుత్తి సంశయవి
పర్యయాస్తద్విషయా స్మృతిశ్చగృహ్యతే॥ తస్యసర్వస్యసాక్షిణైప్రకాశకాయస్వప్రకాశకాయపరమార్థ సత్యా
య॥ మహాసేచిత్ప్రకాశాయ॥ తస్యభాసాసర్వమిదంవిభాతీత్రుతేః॥ ౫౦॥ మాతృకాధారేతి॥ పరశివవివర్తరూ
పత్వాన్తాత్మకాయాస్తాంప్రతితస్యశివస్యాధారత్వం॥ మాతృకాయా లేతి॥ మాతృకాయామూలంశబ్దబ్రహ్మ తదుపా
దానతయాతదూపిణే॥ ఐహామంత్రేతి॥ మాతృకామంత్రాః॥ పణవహ్యల్లేఖాష్టాక్షరాదయోమహామంత్రాః తేషాం
పుథక్పుథగ్వ్యాస్తస్తద్వైవతామూతకయస్తద్వారాచిదానందైకరసశ్శివఏకఏవ తాత్ప్రేర్ణాప్రతిపాద్యః॥ ౫౧॥
ద్విధాభూతేతి॥ ద్విధాభూతాహిమహామంత్రాస్తైస్సర్వరేణధ్వన్యాత్మనాతద్వ్యంగ్యససోఽటాత్మనాచాక్షత్వంహిమ
హాభామ్యేఅధగారిత్యత్రగోశ్చబ్దఃయెనోచ్చరితేనసాసాల్లాంగూలఖురకకుదవివాణాద్యధరూపంప్రతీయతేఅధశ
బ్దఃఅధవాప్రతీతపదార్థఃలోహోధ్వనిఃశబ్దభితి॥ తత్రహ్యుచ్చరితేనేత్యభివ్యంజితేనేత్యర్థః॥ ఇతివ్యాఖ్యాతం॥ తేన
రూపేణసోఽటేనసాక్షాద్వాచ్యస్తద్వారాతద్వ్యంజకేనస్వరేణధ్వనిరూపేణైవపదాపదరూపత్వముక్తంప్రాక్॥ ౫౨॥

లభ్యయమహ సేవనమోనమః ॥ ౪౮ ॥ మాతృకాధారభూతాయమాతృకమూలరూపిణే । మహా
 వంత్రైక్రికవాచ్యయమహ సేవనమః ॥ ౪౯ ॥ ద్విధాభూతమహవంత్రస్సరవ్యంజనవ్యంగ్యతః ।
 వాచ్యాయాపదరూపాయపదాయమహ సేవనమః ॥ ౫౦ ॥ అష్టధాచాష్టవగైశ్చవిభక్తాయామలాత్మ
 నే । అశేషశబ్దభూతాయతత్త్వదర్థాయైవనమః ॥ ౫౧ ॥ శబ్దాన్వయఃపీనాయశబ్దత్యోయసాక్షి
 ణే । సర్వోపాధిసిహీనాయస్వయంభానాయైవనమః ॥ ౫౨ ॥ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణానామగమ్యాయ
 పరాక్షతః । ప్రతీతాయస్వయంసర్వసాక్షిణేమహ సేవనమః ॥ ౫౩ ॥ స్వస్వరూపాదసిహీనాయవస్తుతోవ
 స్తుతోపిత । అథాయమహతేనాత్మాత్వయంభానాయైవనమః ॥ ౫౪ ॥ ప్రసాదలభ్యాయశివాయ
 సత్యచిన్మహాసుఖాయాపరవజితాయ । అతీవశుద్ధస్వచ్ఛందంబుజాలయేవిభాసమానాయనమోన
 మస్తే ॥ ౫౫ ॥ శ్రీసూతకణ్డవాచ ॥ ఏవంనారాయణేనైవశంకరోభిష్టుతఃపునః । ప్రాహగంభీరయావా
 చాకిమథకంతప్రవాంస్తపః ॥ ౫౬ ॥ ఇత్యాకణ్డమహావిష్ణుఃప్రణమ్యపరమేశ్వరమ్ । తవస్థానానిమే

అష్టధేతి॥ ప్రథమమమలాత్మనే॥ నిమగ్నతాయతతోబిందుశబ్దపరావశ్యంతీమధ్యమవైఖరీవాగాత్మక మాతృకారూప
తాంప్రాప్యపునరకచటతపయశాదిభిరష్టభిర్వగైరష్టధావిభక్తాయతత్తదభగతాంప్రాప్తాయైత్యభగః॥ ౬౧॥ శబ్దా
న్వయేతి॥ సర్వోపాధిఃసీనాయనిరస్తస్వస్థిపాధికస్వరూపప్రతిష్ఠాయ-అతఏవసకలశబ్దప్రవృత్తినిమిత్తజాత్యా
దివిరహాద్వాచకంశబ్దసీనాయస్వయంభానాయస్వరూపప్రకాశేనైవభాసమానాయ॥ ఏవంరూపోపి యదాస్వమా
యాతతాగ్ర్యసాక్షీభవతి॥ తదాసాక్షీచేతాకేవలభిత్వాదిశబ్దలభ్యాయ॥ ౬౨॥ ప్రత్యక్షేతి॥ స్వయంపరమాధ్వవ
స్తుతయాఅవస్తుగోచరైఃప్రత్యక్షాదిభిరగమ్యాయ-ప్రాణానామితకర్తరీపక్షి-తథావిస్వయంస్వరూపప్రకాశేనైవా
పరోక్షతయాప్రతీతాయస్ఫురతేస్వాతిరిక్తస్యసర్వస్యాపరోక్షహేతవే॥ మహాసేప్రకాశాయ॥ ౬౩॥
స్వస్వరూపేతి॥ అత్రప్రథమంస్వశబ్దప్రవృత్తినిమిత్తయతస్మిన్యేవస్తుభూతేనావిస్వనాత్మనాసీనాయస్వాత్మనివృత్తివిరో
ధాత్అవస్తురోవస్తుభూతేనస్వకీయేనరూపాద్యేనసీనాయతస్యావస్తుత్వాదేవ॥ మహాతే॥ దేశకాలవస్తుకృతపరి
చ్ఛేదవిరహాదపరిచ్ఛిన్నాయ॥ అర్థాయపరమాధ్వాయ॥ సాక్షాదపరోక్షతయా స్వయమేవభాసంయస్యతస్మై॥
అతస్త్వైతేమహాసేస్వయంభానాయేత్వాదయశ్చబ్దాయద్యవ్యసకృదావతకంతేతథాపినపానరుక్త్యంశంకనీయం
నిరర్థకంహీపునర్వచనంపునరుక్తం-ఇదంతస్త్వైత్రంవస్వరూపోపదేశపరంయేనసకృదుక్త్యాప్రతిపన్నస్యపునరుప
దేశోనర్థకస్యాద్విష్ణునాపియత్యుతముపాసనంతస్యతత్త్వేవానుపూర్వాద్భుద్ధానివేశాయగ్రథనాత్మకోపాసనే
చావృత్తిరలంకారోపదోషఃఆవృత్త్యేకశరీరత్వాత్తశ్యేతి॥ ౬౪॥ ప్రసాదలభ్యాయేతి॥ ప్రసీదతిరజస్తమోభ్యా
మనభిభూతంభవతి-బుద్ధిసత్త్వససేనేతి॥ ప్రసాదఈశ్వరానుగ్రహోనిరతికయభక్తిలభ్యః॥ ౬౫॥ ౬౬॥ ౬౭॥ ౬౮॥

౬౯॥౨౦॥స్థానవిశేషేషుకృతస్యాపాసనస్యసకలపురుషాథాసాధనత్వాదుపాసనాస్థానాన్యేవవిష్టునాపృష్టశంభుస్తా
వదాధ్యాత్మికాదీనిస్థానాన్యాహ॥ బ్రహ్మరంధ్రాభిధమిత్యాదినా ॥ ౨౧॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ బ్రహ్మరంధ్రాదినానాం
తానియోదశశ్రేణుః పైరుపాసనాస్థానానిహస్తపాదద్వయసంధయఃసాగ్రాఃకటతపవగైరుపాసనాస్థానాని
త్యాహ ॥ హస్తపాదేతి॥ సంధిగ్రహణమగ్రక్యాప్యపలక్షణం॥పవగైస్తానపంచకమాహ॥ పాశ్వేతి॥ నాభిగ్రహ
ణంకుక్షేరప్యపలక్షణం ॥ ౨౪॥ యాదిదశకౌపాసనాస్థానాన్యాహ॥హృద్యేతేత్యేతి ॥ ఆపాదమస్తకంవ్యాప్తంశ్వ
గాదిధాతుసప్తకంప్రాణజీవాపానాశ్చలక్షణమథాత్రయంచహృదయేపివ్యాప్యచర్మతథితి- హృద్యేవతత్రస్తానదశ
కంయదిధిరుపాసనీయమిత్యర్థః ॥ ధాతుగ్రహణంప్రాణాదిత్రయస్యాప్యపలక్షణం॥ ౨౫॥ ౨౬॥ బహిరుపాస

దేవబూహిసాక్షాత్కృతాకర॥ ౨౭॥ ఇత్యక్తోవిష్టునాశంభుస్సర్వజ్ఞఃకరుణాకరః । ప్రాహసర్వా
మరేశానస్థానానిస్యస్యవిష్టవే॥౨౮॥ ఈశ్వరఉవాచ॥ మమస్థానానివత్సోమిమహామోహనివృత్తయే ।
అతీవశ్రద్ధయాసాధకంశ్శౌఘద్వపురుషోత్తమ॥ ౨౯ ॥ అధ్యాత్మైచాధిధూతేదస్థానానిసుబహూనిమే ।
స్వగాఃపవగైస్సద్భృతముపాస్యామిమనీషిః॥ ౩౦॥ బ్రహ్మరంధ్రాభిధంస్తానంవిశిష్టంయోగిసంఘ
తం । విముక్తిసాధనంనృణామతివిద్ధివిచక్షణం ॥ ౩౧॥ ముఖమండలమాశ్చగ్రంభుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్ ।
మోహనాశకరంసాక్షాత్సానంవిద్ధిజనాదన॥ ౩౨॥ చక్షుషీచతథాక్రొతైనాసికేచజనాదన॥ గం
డోష్ఠదంతమూర్ధాచస్తానాన్యాసకమమానఘ॥ ౩౩॥ హస్తపాదగతాస్సర్వైసంధయఃపురుషోత్త
మ । స్థానానిమమకల్యాణతథాపాశ్వాద్యయంమమ॥ ౩౪ ॥ వృష్టశ్చనాభిదేశశ్చహృదేశశ్చజనాదన
న । ధాతవస్సప్రమేసాక్షాత్సానాపురుషోత్తమ॥౩౫॥ మూలాధారమధిస్తానంపూరకాఖ్యమనాహ
తమ్ । విశుద్ధాఖ్యంచమేస్థానం విద్ధిపంకజలోచన ॥ ౩౬ ॥ మహాజ్ఞానుద్ధిసంజ్ఞంచ విష్ణోవారాణసీ
పురీ । ప్రణవాంశత్రయం బిందునాదశక్తీసమాహ్వయమ్॥ ౩౭॥ బీజస్తానంచమేధ్రీంచరొమాణి
వివిధానిచ । మమస్థానానికల్యాణవిద్ధిపంకజలోచన॥ ౩౮॥ యథాధ్యాత్మైమహావిష్టాస్తానానిసుబ
హూనిమే । తథాధిధూతేమేవిష్టాస్తానానిసుబహూనిచ ॥౩౯॥ కైలాసపర్వతస్సాక్షాత్సానం విష్ణో
మమానఘశ్రీమద్దశేణకైలాసపర్వతశ్చేతదైవచ॥౪౦॥వారాణసీపురీపుక్యావిముక్తిఫలదాన్యతాం ।
మరణోదేవసర్వేషాంవిద్ధిస్తానంమమానఘ ॥ ౪౧ ॥ శ్రీసౌమనాథసంజ్ఞంచతథాకేదారమద్భుతమ్ ।
శ్రీపర్వతంచమేస్థానంవిద్ధిపంకజలోచన ॥ ౪౨ ॥ శ్రీమద్వృద్ధాచలంపుణ్యం శ్రీమద్గోపర్వతంహరే ।
తథాశ్రీహరతీర్థంచ విద్ధిస్తానంమమావ్యయం॥౪౩ ॥ ఆధిగ్రామసమాఖ్యంచశ్వేతారణ్యంమహాత్తరం ।
దృతిస్తానంచమవిష్టో * స్థానంవిద్ధిశ్రీమాత్తరం ॥౪౪॥ త్రికోటికాఖ్యంగంభీరంతథాగోపుటతీర్థకమ్ ।
మధ్యాజ్ఞానంచమేస్థానంవిద్ధిపంకజలోచన॥౪౫ ॥ శ్రీమన్మంగళవంశాఖ్యంకుంభఘోణసమాహ్వయం ।
తథాసవ్యేతరావతకంవిద్ధిస్తానంమమానఘ ॥ ౪౬ ॥ జవ్యేశ్వరసమాఖ్యంచ తథావల్మీక ముత్తమమ్ ।
గజారణ్యసమాఖ్యంచవిద్ధిస్తానంవిచక్షణ ॥ ౪౭ ॥ వెదారణ్యసమాఖ్యంచతథాహలస్య సుజ్ఞితమ్ ।
శ్రీమద్రామేశ్వరాఖ్యంచస్థానంవిద్ధిమమాద్భుతమ్ ॥ ౪౮ ॥ పుండరీకపురముత్తమంమమస్థానమగ్ని
సదృశంవిశోధనే । యోగసిద్ధమునిసంఘసేవితంభోగముక్తిఫలదంపురాతనమ్॥౪౯॥ త్వయామయావ

సాస్థానాన్యభిధాయంతరాన్యాహ॥ మూలాధారమితి॥ దేహమధ్యేమూలాధారస్త్రవతుడశపద్మైవణచ
తుష్టయోనోపాస్యం॥ లింగమూలంస్వాధిస్తానంశత్రపద్మదశమపేరవణచపేరణోపాసనం ॥ నాభామణిపూర
కంతత్రత్యపద్మదశకవర్ణదశకన ॥ అనాహతం హృదితత్రత్యపద్మదశద్వాదశకవర్ణద్వాదశకన॥ కంఠేవిశుద్ధం
తత్రత్యపద్మదశయోదశకవర్ణయోదశకన - భూమిధ్యేతిజ్ఞాతత్రత్యపద్మదశద్వయవర్ణద్వయేనశుద్ధిసంజ్ఞంబ్రహ్మ
రంధ్రంతత్రత్యసహస్రదశపద్మేపితేనవర్ణేనతిత్యేకపంచాశతామాతృకావర్ణైరాంతరాఖ్యపస్థానాని ॥ వారాణసీ
భూమిధ్యం - శూరీయతేహీ ॥భ్రువోఘ్రిణస్యయస్సంధిరీతి॥అకారోకారమకారాశ్చింకారస్థానంచ॥ ౨౭॥
౨౮॥ ఇత్యమాధ్యాత్మకాన్యుక్త్యాదిభౌతికాన్యాహ॥యథేతి॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ౩౧॥౩౨ ॥౩౩ ॥౩౪॥౩౫ ॥౩౬॥

౮౭ || ౮౮ || ౮౯ || ౯౦ || కృతస్య * పుండరీకపురస్య వైశిష్ట్యే హేతుమాహ || త్వయేతి || స్వరాట్సుమాఖ్యస్యేతి || విరాడా
 త్తకం బ్రహ్మాండాత్తకం సమష్టిరూపస్యశివస్యస్థూలశరీరం తదంతవర్తిత స్వరాట్ సమాఖ్యం యల్లింగశరీరం - తస్య
 హృదయస్థానంతత్కర్తృః || ౯౦ || సర్వశక్తిభిరితి || సర్వశక్తిః సమగ్రం సామర్థ్యం ఏషామస్తి తైమహాపీఠిః శ్రుతిస్త్యు
 తిభ్యామపి యద్గోచరీకతుకమశక్యం కింతుశివప్రసాదవద్భిరేవ లభ్యమిత్కర్తృః || ౯౧ || ౯౨ || ౯౩ || సత్యేతి || సత్య
 మవచ్ఛిన్నమచాధ్యంసుఖంజ్ఞానానందఘనంయదస్త్యుతస్యసాధకానాం || ౯౪ || శంకరీతి || ఉక్తశంకర్యాదిరంతరం
 గజనః ఆర్జునపుంసకత్వం || ౯౫ || ౯౬ || ౯౭ || ౯౮ || ౯౯ || ౧౦౦ || ౧౦౧ || ౧౦౨ || ౧౦౩ ||
 ౧౦౪ || ౧౦౫ || ౧౦౬ || ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవీరచితాయాం సూతసమహితా తాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే
 వీకొనత్రింశోధ్యాయః, ...

జగద్రేణం దినావినాయకాద్యైరభిలైరతిప్రియాత్ | నిషేవితం సంతతమాస్తికైజ్జనై స్వరాట్సు
 మాఖ్యస్యహృదిస్థితంశుభం || ౯౦ || శ్రుతిస్త్యుతిభ్యామపిసర్వశక్తిభిర్నగోచరీకతుకమలంమహత్తరం |
 ప్రసాదిభిర్భాగ్యమతీవశోభనంగుణాకరంగుహ్యమశోభనాపహం || ౯౧ || సదాపరానందవికాసకార
 ణం దివాకరాణామపికోటిభిస్సమం | పురాతనానామపిపుణ్యశీలినాం విమోహనాశాయమయైవనిర్మి
 తం || ౯౨ || స్థానమేతదతిప్రియమాస్తికైర్వేదవిద్భిరతిప్రియకారిభిః | పూజితం పురుషోత్తమముక్తి
 దం సేవితంచ సతతంచయైవతు || ౯౩ || అతస్మత్తమశోభనం పరం సత్యబోధసుఖవస్తుబోధకం | భక్త
 చిత్తహృదయస్థితంహారేవ్యక్తమేవసతతంకరోమ్యహమ్ || ౯౪ || శంకరీచపరమావినాయకః ప్షణ్డభ
 శ్యసుయశాః పటః ప్రభుః | అంతరంగజనమప్యతిప్రియం నృత్యమత్రపరిపశ్యతిస్వయమ్ || ౯౫ || త్వంచప
 ద్మజనితీపురందరః పద్మజాపిపరమాసరస్వతీ | మత్ప్రసాదజనితేనచక్షుషాన్యత్రమత్రదృశ్యశుస్స
 మంజనం || ౯౬ || శబ్దజాలపరిమోహితాజనాస్తరగజాలపరిమోహితాలపి | అత్రనైవదదృశ్యశ్చన
 త్కనంధక్రిహీనజనతాప్యధోక్షజ || ౯౭ || పెదచాహ్యసరణిస్థితాజనాః కెవలాశ్చమనుజాలపిప్రియం |
 అత్రభక్తిసహితాపిస్వతస్సత్యమేవదదృశ్యశ్చనత్రనమ్ || ౯౮ || అత్రనృత్యమవిలోక్యమానవస్సర్వక
 లోకమపినైతిచేజ్యయా | సత్యశుద్ధసుఖితస్యచిద్వనబ్రహ్మముక్తిమపినైతివిద్యయా || ౯౯ || నృత్యదర్శ
 నవివర్జితఃపుహన్త్రకీటసదృశశ్చకేశవ | తస్యపుణ్యమపిదుష్కృతంభవే తృత్యమేవ కథితం మయా
 చ్యుత || ౧౦౦ || నృత్యదశకనః హీనచాడబస్సత్యమత్రపురుషోత్తమాంత్యజః | తస్యజన్మః ఫలం హ్య
 హోహారేకస్సమోహమతివత్కతేనరః || ౧౦౧ || బహుప్రలాపేనకిమత్రలభ్యతే విచిత్రమేతత్పుర
 మాద్యతంమయా | విముక్తిభాజామపిపుణ్యశీలినాం విముక్తిహేతుస్సకలోత్తమోత్తమమ్ || ౧౦౨ ||
 శ్రీసూతఉవాచ || ఎవముక్త్యామహాదేవస్సాంబస్సంసారమోచకః | సత్యజ్ఞానపరానందస్తత్రైవాంత
 రధీయత || ౧౦౩ || విష్ణుర్విశ్వజగన్నాథోఽశ్వలాకహేతరతః | శివస్థానానిచాకణ్డ్యాశ్రీవైకుంఠంగ
 తోభవత్ || ౧౦౪ || భవద్భిశ్చమహాభాగ్యాచ్చివస్థానానిసుప్రతాః | శ్రుతానితానిమోక్షార్థంభజధ్వం
 శ్రద్ధయాసహ || ౧౦౫ || స్థానానిసర్వాణిమయోదితాని ద్విజేంద్రబృందాతిశోభనాని | భజేదవిద్యావి
 నివృత్తకామః ప్రియేణచైకంపరమేశ్వరస్య || ౧౦౬ || ఇతిశ్రీసాగందేమహాపురాణే - సూత
 సమహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే - శివస్థానవిచారోనామ - వీకొనత్రింశోధ్యాయః.

—* భస్మధారణవైభవమ్. *

ఓమ్ శ్రీసూతఉవాచ || అథాతస్సంప్రవత్స్యామిభస్మధారణవైభవమ్ | యస్యవిజ్ఞేనమాత్రేణనరో
 ముచ్చేతబంధనాత్ || ౧ || భస్మతుద్వివిధంప్రోక్తంధామికైస్తత్వచింతకైః | ఎకంవిప్రామహాభస్మస్య
 ల్పమన్యత్ప్రీతితే తమ్ || ౨ || మహాభస్మమహాదేవోమహామాయావభాసకః | భస్మకనాత్పర్యపాపానాం

శివస్థోపాసనాస్థానాన్యక్త్యావతతోపాసకానాం భస్మధారణవిధానాయత్రింశోధ్యాయాంతరభ్యతే || అథాతఇతి ||
 ౧ || మహత్వాల్పత్వాభ్యాంద్విధాభిక్షాభిధాయ మహతః స్వరూప మాహ || మహాభస్మేతి || ౨ || మాయాతతాగ్ర్య

* పుండరీకపురం నామ చిదంబరం ఇదమేవవ్యాఖ్యుపురం.

సాక్షిత్వేనతదవధాననాత్తత్వజ్ఞానప్రదానేనసర్వపాపక్షయకరతయాద్భుత్వనాద్వాషహదేవోమహాభస్య । తత్రభ
 త్సకనంతస్య మహాదేవస్య । కమణివస్త్రే । తద్విషయయావిద్యయాభవతి ॥ ౩ ॥ విద్యేతి॥ అన్యః ఉపనిషద్వ్యతిరిక్తః - క
 లాః శాస్త్రాదివిద్యాః ఫలస్యబంధస్య హేతుత్వాత్ఫలతోఅవిద్యాః ॥ ౪ ॥ మహాభస్యతత్వవిద్యావతోగ్నిహూత్రాద్య
 ల్పభస్మానశేత్మామాహ ॥ యస్యసాక్షాదితి ॥ తత్సాహచర్యేణ ప్రయోజనాచీవరయోరపి తద్వదేవానపేత్మా
 మాహ ॥ నేతి ॥ ౫ ॥ అత్యల్పమిదముచ్యతే ॥ వచా శ్రమధమై రపినతస్యోపకారకత్వాహ ॥ యస్యభస్మైతి ॥ స్వతో
 భాసకప్రమాణానపేక్షత్వేనయస్యస్వాత్మనాస్వతాదాత్మై నభాసతత్కత్వభావః ॥ ౬ ॥ సామాన్యేనోక్తస్య వచాది
 ధమకస్యవై ఫల్యంవిశేషతోప్యాహ ॥ యస్యభస్మైతి ॥ తపనేతి ॥ వనస్థాదిధమేణ ॥ ఇద్యైతిగృహస్థధమేణ ॥ దానే
 నైతిసాధారణధమేణ ॥ ౭ ॥ వేదశాస్త్రాధ్యయనరూపేణబ్రహ్మచారిధమేణాతీతస్యనప్రయోజనమిత్యాహ ॥ య
 స్మైతి ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ స్నాతకబహూదకధమేణతీథయా త్రాది నాపినాథకత్వాహ ॥ యస్యభస్మద్విజాగతి ॥ తద్బ్రహ్మ
 స్వయంతు ప్రత్యగితిసంజ్ఞామాత్రేణభేదభానంవస్వరూపేణేత్యభావః ॥ ఉత్తత్తద్ధమకవిరహేతత్త్వస్ఫుల విరహోపి
 స్యాదితిచేత్ నతస్యపరశివతయాపరమైశ్వర్యవత్వేనారాచీనేమసిస్సహ తాస్యాదిత్యాహ ॥ భస్మైజ్ఞానేతి ॥ ౧౦ ॥
 పాగ్నిగుక్తవేదార్థవై ఫల్యంకథమితిచేత్ స్వజ్ఞానసాధనత్వాద్విదుషస్తత్సాధ్యజ్ఞానస్య సిద్ధత్వాదిత్యాహ ॥ భస్మజ్ఞా
 నేతి ॥ ౧౧ ॥ నకేవలంవేదశాస్త్రస్యవ్యవహారః దేహయాత్రానుషయక్తౌ తాకికవ్యవహారోపి తస్యనిష్ప్రయోజ మిత్యా

భాసనంతస్యవిద్యయా ॥ ౩ ॥ విద్యావేదోద్భవాస్సాక్షాన్మృతయస్సంశితప్రతాః । అవిద్యాః ఫలత
 శ్చాన్యాస్సత్వమేవమయోదితమ్ ॥ ౪ ॥ యస్యసాక్షాన్మహాభస్మభాతిస్వాత్మతయస్వతః । నతస్యభస్మ
 నాకార్యంనజటాభిర్నుచీవరైః ॥ ౫ ॥ యస్యభస్మస్వతోభాతిస్వాత్మనామునిపుంగవాః । నతస్యవగా
 ధమేణకార్యంనాశ్రమధమతః ॥ ౬ ॥ యస్యభస్మాత్మరూపేణవిభాతిపరయోగినః । నతస్య తపసా
 కార్యంన దానేనచేద్యయా ॥ ౭ ॥ యస్యసాక్షిస్వరూపేణభస్మభాతిస్వయంప్రభమ్ । నతస్యకార్యంవే
 దేనకచస్మృతిపురాతైః ॥ ౮ ॥ యస్యభస్మద్విజాభాతిప్రత్యగూపేణసంతతమ్ । నతస్యకార్యంతీథే
 ననార్చనేనశివస్యతు ॥ ౯ ॥ భస్మవిజ్ఞానసంపన్నోమహాయోగీమహాత్మరః । కృతకృత్యశ్చ మేధావీకాక
 థాశివఎవసః ॥ ౧౦ ॥ భస్మవిజ్ఞానలాభాయఫలవేదాస్సనాతనాః । ప్రవృత్తాన్మృతయస్సర్వాఃపురా
 ణంభరతాదిద ॥ ౧౧ ॥ భస్మవిజ్ఞాననిత్యస్యనకతేవ్యంకథంచన । కేవలం దేహయాత్రైవ కార్యాదే
 హంతమాస్తికాః ॥ ౧౨ ॥ స్వల్పభస్మద్విజ్ఞేస్తాబహుధాఃరికితీతమ్ । శ్రాతమేకం తథాస్తాతమ
 పరంపండితోత్తమాః ॥ ౧౩ ॥ శ్రాతంభస్మద్విజాముఖ్యంస్మాతకంగౌణంప్రకీర్తితం । అన్యచ్చాస్త్రీ
 ద్విజాభస్మై తాకికంకేవలంపరమ్ ॥ ౧౪ ॥ శ్రాతంభస్మతథాస్తాతకంద్విజానామేవకీతకనం । అన్యేషా

హ ॥ కేవలమితి॥ ఆదేహంతమామరణం ॥ ౧౨ ॥ మహాభస్మోక్త్యాస్వల్పభస్మనోవైదికీస్తాతక తాకికభేదేనవిభాసమాహస్వ
 ల్పంభస్మైత్యాదినా॥ శ్రుతివిహితేనాధానేనసంస్కృతేగ్నోఅగ్నిహూత్రాద్యనుష్ఠానేనయన్నిష్ఠన్నంతచ్ఛాత్రంభస్మ-
 తదేవహేలింగపురాణే ॥ భస్మస్నానాంగత్వేనోక్తం ॥ శ్లో ॥ భస్మస్నానంపునఃకుర్యాద్విధివిదేహశుద్ధయే । శౌధ్య
 భస్మయథాన్యాయంపణవేనాగ్నిహూత్రజం ॥ ఈశానేనశిరోదేశం ముఖంతత్పురుషేతు । ఉరోదేశమఘోరేణగు
 హ్యంవామేననువ్రతాః ॥ సద్యేనపాదౌసర్వాంగంపణవేనాభిషేచయేత్ । భస్మస్నాన పరోఽపరోభస్మ శాయీ
 జితేంద్రియః ॥ సర్వపాపవినిముక్తశ్శివసాయుజ్యమాపుయతే । యద్యకార్యసహస్రాణి కృత్వావై స్నాతిభస్మ
 నా ॥ తత్సర్వందహతేభస్మయథాగ్నిస్తైజసావనమితి ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ కల్పానుకల్పపకల్పకల్పకభేదేన భస్మనశ్చ
 తుర్విధ్యమభిధాయతత్రముఖ్యంకల్పకత్వమన్యేనోక్తంసిద్ధాంతకేఖరే ॥ మూలేనశౌఢితంభస్మకల్పాఖ్యంఽరికితీతం
 అగ్నిహూత్రసముద్భూతమథవాభస్మకల్పకమితి ॥ బోధాయనాదిస్తృతిపురాణోక్తవిధానేన సంస్కృతం భస్మస్తా
 తకం ॥ యథాహబోధాయనః - సద్యేనగౌశకృద్ధ్రాగ్నిహూత్రమూర్తిపిండాభిమంత్రణం ॥ అఘోరేణదహేత్పిండం గా
 హ్యంతశ్చురుషేతు । స్నానమిశానమంత్రేణ్మకుర్యాన్మూర్త్యాదిపాదతః ॥ ఆవమ్యకూర్చ అసీనశ్శివోభూత్వాశి
 వంజపేరితి ॥ తథాశివపురాణే ॥ భస్మస్నానంతుకృత్వాతునిధినాపందభిఃక్రమాత్ । మంత్రస్నానంపునఃకుర్యాత్కృ
 త్యాదౌవారుణంమునే ॥ ప్రణవేనతుసంశౌధ్యతోహస్తతలంక్రమాత్ । మూర్త్యాదిభిశ్చసంస్పృశ్యజపేన్నిత్యం వద

తురమ్ || రుద్రాగ్ర్యత్వరంపర్యంతద్భస్మ పరికిర్తితమ్ | తస్మాత్సర్వేషామగ్ర్యవాన్భస్మసంయుతః || భాసకం
భసితంచోక్తం భస్మకల్పవభక్షణాత్ | భూభూతకరంభంసం రక్షారక్షకరం పరమితి || తథాభవిష్యత్పురాణే ||
యస్మాన్నమారభేన్నిత్యమాగ్ర్యంసంయుతేన్ద్రయః | కుతైకవింశముత్తార్య సగచ్ఛేత్పరమాంగతిం || మహాపాత
కయుక్తోవాయుక్తోవాసర్వపాతకైః | భస్మస్నానవిశేషేణముచ్యతేసర్వపాతకైరితి || శ్రీమహాభారతే || ఆయుష్మా-
మోనరోరాజకభూతికామోధవానరః | నిత్యంవైధారయేద్భస్మ మోక్షకామీచవైద్విజగతి || కూమారపురాణే || బ్ర-
హ్మచారిమితాహారభస్మ నిత్యస్నమాహితః | జపేదామరణంరుద్రం సయాతిపరమాంగతిమితి || శివధర్మే || భస్మ
స్నానంజలస్నానాదసంఖ్యాయగుణాధికం | తస్మాద్వారుణముత్సృజ్యస్నాన మాగ్నేయమాచరేత్ || యోగీయాద
న్నమస్నాతః పాపమత్తిసకలమ్ | తస్మాత్సాన్త్రైవభుంజీతభస్మ నానజలేనచ || పాశ్రాస్మాన్త్యాంభసాగచ్ఛేద్భ-
స్మ నాచశివంపదమ్ | పాపకంచుకముత్సృజ్యకులసప్తకముద్ధరేత్ || దుశ్శీలశ్శీలయుక్తోవాయోవాకోవాథలక్షితః |
భూభూతసంయోగాత్సపూజ్యో రాజపుత్రవత్ | వనస్పతిగతేసామేభస్తాద్ధూశితదేహభృత్ || అర్చితం శంకరం
దృష్ట్వాసర్వపాపేఃప్రముచ్యతే || ఇతి || ఉక్తభస్మస్నానేధికారివిభాగమాహ || శాస్త్రంభస్మతథేతి || శ్రౌతస్తూతభ-
స్మద్వయస్యవేదవంత్రైకకరణకత్వేనతత్రసూద్రాదెనధికారాత్ || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || అగ్నిరిత్యాదిభిరితి || అగ్నిరితి
భస్మ | వాయురితిభస్మ | జలమితిభస్మ | స్థలమితిభస్మ | వ్యోమేతిభస్మ | సర్వగ్రహవాచిభస్మ | మనసితానిచక్షూషాంషిభ-
స్తానీతి || ఏతేషసప్తమంత్రాయద్యప్యధర్వశిరస్యధీయంతే తత్రవినియుజ్యంతేచ || తథాపి జాచాహోపనిషద్యపివి-
నియోగనేతేషామస్తీతిజాచాహోపనిషద్గతైరిత్యుక్తం || శ్రూయతేహితతాశ్చి || అగ్నిరిత్యాదినాభస్మగృహీత్వా నిమ-

మపిసర్వేషామపరంభస్మలొకేకం || ౧౫ || సర్వాంగోద్ధూశనేనైవతథాతిర్క్యక్తిపుండ్రకైః | భస్మధా-
ర్యమితిప్రాక్తంమునిభిస్సర్వమానవైః || ౧౬ || ధారణంమంత్రతఃప్రాక్తంద్విజానాంమునిపుంగవైః |
కేవలంధారణంవిచాలస్యేషామితికిర్తితమ్ || ౧౭ || అగ్నిరిత్యాదిభిమంత్రైజాచాహోపనిషద్గతైః |
సప్తభిధూశనంకార్యంభస్మ నానజలేనచ || ౧౮ || త్రియాయుషేణమంత్రేణద్విజాస్తిర్యక్తిపుండ్రకం |

జ్యోంగానిసంస్మృతేదితి || ౧౮ || భస్మస్నానంతరంత్రిపుండ్రమాహ || త్రియాయుషేనేతి | సవమంత్రవేదం | త్రియా-
యుషంజమదగ్నేః కశ్యపస్యత్రియాయుషం | అగస్త్యస్యత్రియాయుషం | యద్దేవానాంత్రియాయుషం | తన్నైఅస్తుత్రి-
యాయుషమితి || త్రిపుండ్రధారణేజాచాలశ్రుతిః || తథోపరితిర్యక్తిపుండ్రంధారయేదితి | తథాహోకాశీః || మధ్యమా-
నామికాంగుష్ఠైలకాలాపేభస్మనాకృతః | సత్త్రిపుండ్రోభవేచ్ఛస్తామహాపాతకనాశనః || త్రిపుండ్రంధారయేద్భస్మశి-
వప్రణతమానసః | భూభూతవస్యస్త్రయోలోకాధ్యతాస్తైసమహాత్మనా || త్రిపుండ్రగ్నిప్రవరోయోరుద్రాక్షధర-
శ్శుచిః | సహంతిరోగదురితవ్యాధిదుర్భిక్షతసగరాక || సప్రాప్తోతిపరం బ్రహ్మయస్మాన్నావతాతేపునఃసపక్షి-
పావనశ్చాగ్నేపూజ్యోవిప్రైస్సరైరిపి || శ్రాద్ధేషజ్ఞైజపేహోమేవైశ్వదేవేసురార్చనే | ధృతత్త్రిపుండ్రపూతాత్వా-
మృత్యుంజయతిమానవగతి || భవిష్యత్పురాణే || శివాగ్నికార్యంయః కృత్వాకుర్యాత్ప్రాయశ్చమాతృనిత్ || ము-
చ్యతేసర్వపాపైస్తుస్మృత్వేనభవభస్మనా | సితేనభస్మనాకుర్యాత్ప్రీత్యంధ్యంయస్త్రైపుండ్రకమ్ || సర్వపాపవిముక్త-
కఃశివేనసహమోదతగతి || కూమారపురాణే || సితేనభస్మనాకుర్యాల్లలాటేతుత్త్రిపుండ్రకమ్ | యోసాననాదిభూ-
తాదిలోకాత్సామ్యతోభవేత్ || ఉపర్యధోభాగయోగాస్త్రైపుండ్రస్యతుధారణమితి || సాగందపురాణే || శిరోల-
లాటంశ్రుతికంతబాహూరోమాభియుక్తానివడంగుళాని | స్థానేమయుక్తేమదతుష్టవీహానకుత్రయాపాణిచతాని
విద్ధి || త్రియాయుషంజమదగ్నేరితికుర్యాత్త్రిపుండ్రకం | అధవనూక్తమంత్రేణకుర్యాత్తత్పురుషేణవా || వత్సలేనభ-
వేద్వాగ్ధిర్దిగ్భుజైవతహేక్షయః | నేత్రయుక్తప్రమాణేనత్రిపుండ్రంధారయేద్భుధగతి || శివపురాణే || అకృత్వాభస్మ-
నాస్నానంనజపేద్వైషడక్షరం | త్రిపుండ్రందలిఖిత్వాతువిధినాభస్మనాజపేత్ || అంత్యజోవాధమోవాపిమూఢో-
వాపతితోపివా | యస్మిన్దేశేనసన్నిత్యంభూతిశాసనసంయుతః | తస్మిన్నదాశివస్సోమస్సర్వభూతగణావృతః || స-
ర్వతీర్థేశ్వతీర్థజ్ఞైస్సాన్నిధ్యంకురుతేసదా | సర్వాంగోద్ధూశనంనైవనతుకల్ప్యం త్రిపుండ్రకైః || త్రిపుండ్రస-
హితోవిప్రః పూజ్యస్సర్వేస్ససరాసురైః | యస్మిన్దేశేశివజ్ఞాసిభూతిశాసనసంయుతః || గతోయద్భుచ్చయావాపిత-
స్త్రింస్తీథాశ్చమాగతాః | బహునాత్రేకిముక్తేనసంపూజ్యాశ్శివయోగినః || లింగార్చనంసదాకార్యం జప్యోమంత్రే

ష్టడక్షరశ్చతి॥ ౧౯॥ ఆశ్రమభేదేనవికల్పితాన్తంత్రభేదానాహ॥ మేధావీత్యాదిసేతి॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥
 ౨౫॥ శ్వేతాశ్వతరశాఖనఆమనంతీత్యుక్తం - తేయదామనంతితదాహ॥ అయమిత్యాశ్రమశ్చతి॥ ౨౬॥ శ్రుత్యంతరేపి
 సంవాదమాహ॥ ఉద్ధూశనమితి॥ ౨౭॥ పాశనివృత్తయచేదామనంతిజ్ఞానాంగత్వేనమన్వద్భిఃసహివిరోధత్యతలహాత
 థాపీతి॥ తత్ర హేతుమాహజ్ఞానాదేవేతి॥ కేవలాదితినభస్మస్నానసహితాదిత్యర్థః॥ తతోపపత్తిమాహ॥ అజ్ఞానస్యేతి॥ త
 మేవంవిద్వానమృతభిహాభవతి॥ నాన్యఃపంథావిద్యతేయనాయేతిశ్రుత్యామాయానివృత్తిరూపేఅమృతత్వేజ్ఞానాః రిక్త
 సాధనసరాసాదిత్యర్థః॥ ౨౮॥ తహివ్రతవైయ్యర్థమిత్యతలహా॥ వ్రతంపాశుపతమితి॥ వ్రతక్షుపితకల్పవనైవోపని
 వజ్ఞానాన్తాయాపాశస్యనివృత్తిరితివ్రతాత్పరివృత్తిరిత్యుచ్యతే॥ ఎవంహిత్రూయతే॥ వ్రతమేతత్పాశుపతంపశుపా

ధార్యంప్రోక్తంద్విజశ్రేష్ఠా ధామిక్తైర్వదపారైః ॥ ౧౯॥ మేధావీత్యాదినావాపి బ్రహ్మ
 చారీదినేదినే । భస్మనాసజలేనైవధారయేచ్చత్రిపుండ్రకమ్॥ ౨౦॥ త్రైయ్యంబకేనమంత్రేణ ప్రణా
 వేనశివేనవా । గృహస్థశ్చ వనస్థశ్చ ధారయేచ్చత్రిపుండ్రకమ్॥ ౨౧॥ ఓంకారేణత్రైతనసహంసేన
 త్రిపుండ్రకం । ధారయేద్భిక్షుకోనిత్యం ఇతిజాబాలికిశ్రుతిః॥ ౨౨॥ లలాటేచైవదోద్వకం ద్వేతథే
 వోరసిబద్ధిమాన్ । త్రిపుండ్రంధారయేన్నిత్యంభుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్॥ ౨౩॥ వణానా మాశ్రమా
 జాంచ మంత్రతోమంత్రతోపివ । త్రిపుండ్రోద్ధూశనంప్రోక్తంజాబాలైరూదరేణచ॥ ౨౪॥ ఉద్ధూశ
 నంతిపుండ్రంచజ్ఞానాంగత్వేనసాదరమ్ । ఆమనంతిమునిశ్రేష్ఠా శ్వేతాశ్వతరశాఖనః ॥ ౨౫॥ అయ
 మిత్యాశ్రమోధమోక్షయైస్సమాచరితోముచా । తేహామేవశివజ్ఞానంసంసారచ్ఛేదకారణమ్॥ ౨౬॥
 ఉద్ధూశనంతిపుండ్రంచమాయాపాశనివృత్తయే । ఆమనంతిమునిశ్రేష్ఠాఅధర్వశిరసిస్థితాః॥ ౨౭॥
 తథాపిమాయావిచ్ఛేదోజ్ఞానాదేవతుకేవలాత్ । అజ్ఞానస్యతు విజ్ఞానం బాధకం ఖలుతేనతు॥ ౨౮॥
 వ్రతంపాశుపతంయేనసమ్యగాచరితంబుధాః । తస్యజ్ఞైఃసంవిజాయేత తేనపాశవిమోచనం॥ ౨౯॥
 ఉద్ధూశనంతిపుండ్రంచజ్ఞానాంగత్వేనకేవలమ్ । ఆమనంతిమునిశ్రేష్ఠాస్సాతౌలైవల్యశాఖనః॥ ౩౦॥
 అతోపిపాశవిచ్ఛేదలాభాయ జ్ఞానసిద్ధయే । ఉద్ధూశనంతిపుండ్రంచ ముముక్షుస్సవ్యగాచరేత్ ॥
 ౩౧॥ అగ్న్యధిభ్యఃపరాభూతిస్తయా తిర్యక్తిపుండ్రకం । ఉద్ధూశనంచ రేదేవముముక్షుజ్ఞాన
 సిద్ధయే॥ ౩౨॥ భస్మనోద్ధూశనంచైవతథాతిర్యక్తిపుండ్రకం । ప్రమాదాదపిమోక్షార్థేనత్యజేది
 హిశ్రుతిః॥ ౩౩॥ భస్మనోద్ధూశనంచైవతథాతిర్యక్తిపుండ్రకం । మహాపాపవినాశాయ విధతైవైది
 కీశ్రుతిః॥ ౩౪॥ భస్మనోద్ధూశనంచైవతథాతిర్యక్తిపుండ్రకం । రక్షాధంసర్వజంతూనాం విధతైవై
 దిశీశ్రుతిః॥ ౩౫॥ భస్మనోద్ధూశనంచైవతథాతిర్యక్తిపుండ్రకం । మంగళార్థంచసర్వేషాంవిధతైవై
 దిశీశ్రుతిః॥ ౩౬॥ భస్మనోద్ధూశనంచైవతథాతిర్యక్తిపుండ్రకమ్ । పవిత్రార్థంచసర్వేషాంవిధతై
 వైదిశీశ్రుతిః॥ ౩౭॥ భస్మనోద్ధూశనంచైవతథాతిర్యక్తిపుండ్రకమ్ । మహేశ్వరాణాంలింగాధంచ
 ధతైవైదిశీశ్రుతిః॥ ౩౮॥ భస్మనోద్ధూశనంచైవతథాతిర్యక్తిపుండ్రకమ్ । లింగాధంచైవసర్వేషాం
 విధతైవైదిశీశ్రుతిః॥ ౩౯॥ భస్మనోద్ధూశనంచైవతథాతిర్యక్తిపుండ్రకమ్ । స్నానత్వేనైవసర్వేషాం

శవిమోక్షాయేతి॥ అధర్వశిరసిసాతౌన్తాయాపాశనివృత్తిహేతుత్వేన శ్రుతమపివ్రతమాపనివదజ్ఞాన ద్వారేణైవన
 సాతౌదితిన్యాదిత్యుక్తం॥ ౨౯॥ సకేవలంవ్యాపారప్రకృతావపివమామ్నాయతత్త్వతలహా ॥ సాతౌ
 త్రైవల్యశాఖనశ్చ॥ ౩౦॥ జ్ఞాన ద్వారేణసాధన తాముక్తముపసంహరతి॥ అతోపితి॥ అస్మిన్పరంపరా సాధనత్వేపి
 త్యర్థః॥ ౩౧॥ ఉద్ధూశనత్రిపుండ్రయోరుక్తైజ్ఞాన సాధనత్వేఉపపత్తిమాహ॥ అగ్న్యధిభ్యశ్చతి॥ అగ్న్యంబుప్పథివీలక్ష
 జాతత్వజ్ఞానసాధనాద్భూతత్రయాదుత్పన్నా మాతిః అతస్తయాకృతముద్ధూశనత్రిపుండ్రంచజ్ఞానసాధనమిత్యర్థః॥
 భూతత్రయస్యచజ్ఞానసాధనతోక్తాఛావోగ్యోపనివది॥ అన్నేనసోమ్యశుం గేనఆపోమూలమన్విచ్ఛత్తిఃసోమ్యశుం
 గేనతేజోమూలమన్విచ్ఛత్తేజసాసోమ్యశుం గేనన్మూలమన్విచ్ఛత్తిః॥ ౩౨॥ ఉద్ధూశనత్రిపుండ్రయోః కైవల్యసిద్ధయేక
 కతఃప్యతోక్తాతకరణేదసిద్ధి మాహభస్మనోద్ధూశనమితి॥ ముముక్షోస్త్యాగసమేధాదేవత్యాగవ్యమాణాయా
 ముక్తేరసిద్ధిజ్ఞానయతే ॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ౩౬॥ ౩౭॥ ౩౮॥ ౩౯॥ ౪౦॥

౪౦॥ ౪౧॥ ౪౨॥ ౪౩॥ ౪౪॥ ౪౫॥ ౪౬॥ ౪౭॥ ౪౮॥ ౪౯॥ ౫౦॥ ౫౧॥ ౫౨॥ ౫౩॥ ౫౪॥ ౫౫॥ ౫౬॥ ౫౭॥ ౫౮॥
 ఇతరభ్యుత్థాయ శేషేణభస్మోద్ధృతస్య త్రిపుండ్రధారణస్య చకరణేయా సిద్ధయ ఉక్తాః అకరణేవ ప్రత్యవాయా
 స్తత్సర్వం ప్రపంచితం కాలాగ్నిరుద్రోపనిషది-అతస్మాదేవాదాహియతే॥ అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం సన
 తు-మారః ప్రవచ్చ ॥ అధీహి భగవన్ త్రిపుండ్రనిధిం కింతత్వం కింద్రవ్యం కియత్త్వం - కతిప్రమాణం - కారేభాః -
 కేమంతాః - కాశక్తిః - కిందైవతం - కః కి తా - కిం ఫలమితి ॥ తగ్ హోవాచ ॥ భగవాన్ కాలాగ్నిరుద్రః ॥ యద్ద్రవ్యం
 తదాగ్నేయం భన్తు ॥ సద్యోజాతాదిపంచబ్రహ్మమంత్రైః పరిగృహ్య- అగ్నిరితి భస్మోత్థనేనాభిమంత్ర్యమానస్తాక ఇతి స
 ముద్భృత్యైః జలన సంపిచ్య ॥ త్రియాయుషమితి శిరోలలాటవత్ సుర-ంధ్రేష్వితి త్రియాయుషైః స్త్రియంబ కై స్త్రిర్యక్తి
 ప్రారేభాః ప్రకుర్వీత- వ్రత మేతచ్ఛాంభవం- సర్వేషు వేదేషు వేదవాదిభిరుక్తం భవతి తస్మాత్ తత్సమాచరేన్ముముక్షు ర

విధత్తైవై దిశీశ్రుతిః ॥ ౪౦ ॥ భస్మోద్ధృతస్య చైవ తథాతిర్యక్తి పుండ్రకమ్ । జ్ఞానాథం చైవ స
 ర్వేషాం విధత్తైవై దిశీశ్రుతిః ॥ ౪౧ ॥ భస్మోద్ధృతస్య చైవ తథాతిర్యక్తి పుండ్రకమ్ । వ్రత త్వేనైవ స
 ర్వేషాం విధత్తైవై దిశీశ్రుతిః ॥ ౪౨ ॥ భస్మోద్ధృతస్య చైవ తథాతిర్యక్తి పుండ్రకమ్ । దాన త్వేనై
 వ సర్వేషాం విధత్తైవై దిశీశ్రుతిః ॥ ౪౩ ॥ భస్మోద్ధృతస్య చైవ తథాతిర్యక్తి పుండ్రకమ్ । తపస్త్వే
 నైవ సర్వేషాం విధత్తైవై దిశీశ్రుతిః ॥ ౪౪ ॥ భస్మోద్ధృతస్య చైవ తథాతిర్యక్తి పుండ్రకమ్ । యజ్ఞ త్వే
 నైవ సర్వేషాం విధత్తైవై దిశీశ్రుతిః ॥ ౪౫ ॥ భస్మోద్ధృతస్య చైవ తథాతిర్యక్తి పుండ్రకమ్ । సర్వధ
 మతయా పుసాం ధత్తైవై దిశీశ్రుతిః ॥ ౪౬ ॥ శివేన విష్ణునా చైవ బ్రహ్మణా వజ్రిణా తథా । దేవతాభి
 ధృతం భస్మ త్రిపుండ్రోద్ధృతస్య చైవ తథాతిర్యక్తి పుండ్రకమ్ ॥ ౪౭ ॥ ఉమాదేవ్యా చలక్ష్మ్యో చ వాచా చా న్యాభిరాస్తి కాః । స
 ర్వప్రీతిభిర్ధృతం భస్మ త్రిపుండ్రోద్ధృతస్య చైవ తథాతిర్యక్తి పుండ్రకమ్ ॥ ౪౮ ॥ యక్ష రాక్షస గంధర్వ సిద్ధ విద్యాధిరాదిభిః । ముని
 భిశ్చ భృతం భస్మ త్రిపుండ్రోద్ధృతస్య చైవ తథాతిర్యక్తి పుండ్రకమ్ ॥ ౪౯ ॥ ఉద్ధృతస్య త్రిపుండ్రం చ యోస్స మాచరితం ముదా
 తపశశిష్టా పి ద్వాంసో నేత రేమునిపుంగవాః ॥ ౫౦ ॥ ఉద్ధృతస్య త్రిపుండ్రం చ శ్రద్ధయా నాచరితయే ।
 తేషాం నాస్తి వినిమోక్షస్సంసారజన్మకోటిభిః ॥ ౫౧ ॥ బ్రాహ్మణేః క్షత్రియైర్వైశ్యైశ్శూద్రైః రిపిచ
 సంకరైః । అపభ్రాతైర్భృతం భస్మ త్రిపుండ్రోద్ధృతస్య చైవ తథాతిర్యక్తి పుండ్రకమ్ ॥ ౫౨ ॥ ఉద్ధృతస్య త్రిపుండ్రం చ శ్ర
 ద్ధయా నాచరితయే । తేషాం నాస్తి విజ్ఞానం కల్పకోటిశతై రపి ॥ ౫౩ ॥ ఉద్ధృతస్య త్రిపుండ్రం చ శ్రద్ధ
 యా నాచరితయే । తేషాం నాస్తి సమాచారో వశా శ్రవమన్వితః ॥ ౫౪ ॥ ఉద్ధృతస్య త్రిపుండ్రం చ
 శ్రద్ధయా నాచరితయే । తేషు హ పాతకై ర్యుక్తా ఇతి శాస్త్ర వినిఘ్నయః ॥ ౫౫ ॥ ఉద్ధృతస్య త్రిపుండ్రం
 చ శ్రద్ధయా నాచరితయే । త్రైస్సమాసరితం సర్వం విపరిత ఫలాయ హి ॥ ౫౬ ॥ మహాపాతక యుక్తానాం
 జంతూనాం పూర్వజన్మసు । త్రిపుండ్రోద్ధృతస్య ద్వేషా జాయతే సుదృఢంబుధాః ॥ ౫౭ ॥ త్రిపుండ్రో
 ద్ధృతస్య శ్రద్ధాయేషాం నైవోపజాయతే । ఉపపాతక దోషేణ దుష్టాస్తే నాత్ర సంశయః ॥ ౫౮ ॥ త్రిపుం
 ద్రోద్ధృతస్య నాదౌ చ దర్శనే శ్రవణే పిచ । వాంఛా న జాయతే యేషాం తేషు హ పాప సంయుతాః ॥ ౫౯ ॥

పునర్భవాయ ॥ అథ సనతు-మారః ప్రమాణస్య త్రిపుండ్రధారణస్య ప్రవచ్చ-సహోవాచ ॥ త్రిధాచాలలాటాదాచక్షు
 వత్సాభ్యువో రామూర్ధ్నై రామధ్యతోస్య యస్య ప్రథమారేఖాసాగాహాపత్యశ్చాకారో రదోభూలాక ఆత్మాక్ర
 యాశక్తిః ఋగ్వేదః ప్రాతస్సవనం మహేశ్వరోదేవతేతి యాస్య ద్వితీయా రేఖాసాదక్షిణాగ్నిరుకారిస్సత్వమంతరిక్ష
 మంతరాత్మేచ్ఛాశక్తిర్యజుర్వేదోమాధ్యంజనం సవనం సదాశివోదేవతేతి యాస్య తృతీయా రేఖాసా ఆహవనీయోమకా
 రస్తమోద్వోర్లోకః పరిమాత్యాజ్ఞానశక్తిః సామవేదః సాయం దినం సవనం మహాదేవోదేవతేతి ॥ యస్త్రిపుండ్రం భన్తు నా
 కరోతి ॥ యోవిద్యాక బ్రహ్మచారిగృహీవానప్రస్థాయతి రావసమస్తమహాపాతకం పాతకైర్భ్యః పూతోభవతి ॥ స సర్వేషు
 తీర్థేషు స్నాతోభవతి ॥ సతతం సర్వరుద్రమంత్రజాపీభవతి ॥ స సర్వాన్వేదానధీతోభవతి ॥ స సర్వాన్ దేవాన్ జ్ఞాతోభవతి ॥
 స కలభోగాన్బుజైః ॥ దేహంత్యక్త్వా శివసాయుజ్యమేతి ॥ న స పున రావత తే-న స పున రావత త ఇత్యాహ భగవాన్ కా
 లాగ్నిరుద్రః ॥ యస్త్వేతదధీతే సోప్యేవ మేవ భవతీత్యోగం సత్యమిత్యుపనిషత్-ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్సమాప్తా ॥ ౫౯ ॥
 ౬౦॥ ౬౧॥ ౬౨॥ ౬౩ ॥ ఇతి శ్రీ సూత సమీతానాం తత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యే భవఖండే త్రింశోధ్యాయః.

భస్మధూళనత్రిపుండ్రధారణవదన్య చ్చివప్రీతికరం వక్తుం ప్రతిజానీతే॥ అథాతత్త్వమ్॥ ౧॥ జీవబ్రహ్మేతి॥ శద్ధిశివ
పూజాభేదానాం మధ్యే ఉత్తమానిరాధారాపూజేతిపూర్వముక్తం॥ ౨॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥

యేషాంక్రోధోభవేద్భస్మధారణతత్ప్రమాణకః॥ తేషాంపాతక్షయ్యక్తా ఇతిమేనిశ్చితామతిః॥ ౬౦॥
భస్మధారణమాహాత్మ్యం మయావక్తుం నశక్యతే॥ గురుణాపిచ మేవిపాఃకల్పకౌటిశతైరపి॥ ౬౧॥
అహోమోహస్యమాహాత్మ్యం మునీంద్రాబ్రహ్మవాదినః॥ యన్నరాభన్తసంత్యజ్య కుర్వంత్యన్యత్సమీ
హితమ్॥ ౬౨॥ అతిరహస్యమిదం మునిపుంగవాఃకథితమేవజగద్ధితమ్॥ యదిసమాచరంతి మనుజా ముదా
సఖలమేవహిజన్మనసంశయః॥ ౬౩॥ ఇతిశ్రీసాహం దేవహాపురాణే సూత్రసంహితాయాం
యజ్ఞవల్క్యే భవభండే - భస్మధారణవై భవం నామ త్రింశోధ్యాయః॥ ...

*** శివప్రీతికరం శివబ్రహ్మైక్యవిజ్ఞేనమ్. ***

ఓమ్ శ్రీసూతరూపాచార్యః॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి శివప్రీతికరం ముదా॥ శ్రద్ధయా సహ విశ్రేంద్రాః
శృణుతాత్మవశోభనమ్॥ ౧॥ జీవబ్రహ్మైక్యవిజ్ఞానం విశుద్ధం వెదసంభవమ్॥ దేవదేవస్య విశ్రేంద్రామ
హాప్రీతికరం సదా॥ ౨॥ సర్వం బ్రహ్మైతి జ్ఞానం యత్తద్వేదాంతవాక్యజమ్॥ దేవదేవస్య విశ్రేం
ద్రామహాప్రీతికరం సదా॥ ౩॥ సాంబమూర్తిధరస్యాస్య శివస్య ధ్యానమాస్తికాః॥ దేవదేవస్య విశ్రేం
ద్రామహాప్రీతికరం సదా॥ ౪॥ నృత్యమానస్య దేవస్య ధ్యానం యత్తద్విజ్ఞోత్తమాః॥ దేవదేవస్య విశ్రేం
ద్రామహాప్రీతికరం సదా॥ ౫॥ శివశంకర రుద్రాదిశబ్దాధ్యాసశ్చస్త్రీధరమ్॥ దేవదేవస్య విశ్రేంద్రా
మహాప్రీతికరం సదా॥ ౬॥ శివిభక్తిశ్చ విశ్రేంద్రాగురుభక్తిస్తథేవచ॥ దేవదేవస్య విశ్రేంద్రామహాప్రీతి
కరం సదా॥ ౭॥ శ్రుతిస్మృతిపురాణేషు విశ్వాసో యస్స ఆస్తికాః॥ దేవదేవస్య విశ్రేంద్రామహాప్రీతి
కరం సదా॥ ౮॥ అధ్యాపనంచాధ్యయనంచేదాంతయోరపి॥ దేవదేవస్య విశ్రేంద్రామహాప్రీతికరం
సదా॥ ౯॥ వెదవేదాంతవాక్యానాంతాత్పర్యస్య నిరూపణమ్॥ దేవదేవస్య విశ్రేంద్రామహాప్రీతికరం
సదా॥ ౧౦॥ త్రిపుండ్రోద్ధూళనాచారోజాబాలోత్తనవత్కనా॥ దేవదేవస్య విశ్రేంద్రామహాప్రీతి
కరం సదా॥ ౧౧॥ కంఠేశ్వరసివాహస్తైరుద్రాక్షాణాంచధారణమ్॥ దేవదేవస్య విశ్రేంద్రామహాప్రీ
తికరం సదా॥ ౧౨॥ లింగేశ్వరార్చనంత్యం వెదోక్తేనైవవత్కనా॥ దేవదేవస్య విశ్రేంద్రామహాప్రీ
తికరం సదా॥ ౧౩॥ వారాణస్యాదికైస్థానే యాత్రాకరణమాదరాత్॥ దేవదేవస్య విశ్రేంద్రామహా
ప్రీతికరం సదా॥ ౧౪॥ శాంతిదాంత్యాదిసంపత్తిముఖముత్కుల్వం మునీశ్వరాః॥ దేవదేవస్య విశ్రేం
ద్రామహాప్రీతికరం సదా॥ ౧౫॥ నిత్యానిత్యాధఃవిజ్ఞానం వైరాగ్యం సుదృఢతథా॥ దేవదేవస్య విశ్రేం
ద్రామహాప్రీతికరం సదా॥ ౧౬॥ యజ్ఞదానతపఃకర్మనిష్ఠాచాశ్రమలక్షణమ్॥ దేవదేవస్య విశ్రేం
ద్రామహాప్రీతికరం సదా॥ ౧౭॥ స్వజాతివిహితాచారోతథాన్యచారవజఃసమ్॥ దేవదేవస్య విశ్రేం
ద్రామహాప్రీతికరం సదా॥ ౧౮॥ నిషిద్ధకర్మణాంత్యాగౌదుష్కర్మానాముపేక్షణమ్॥ దేవదేవస్య విశ్రేం
ద్రామహాప్రీతికరం సదా॥ ౧౯॥ దయాసర్వేషు భూతేషు మాగదూషణవజఃసమ్॥ దేవదేవస్య విశ్రేం
ద్రామహాప్రీతికరం సదా॥ ౨౦॥ ద్విజానామపిశుశ్రూషాజ్ఞానవాంచవిశేషతః॥ దేవదేవస్య విశ్రేం
ద్రామహాప్రీతికరం సదా॥ ౨౧॥ శివజ్ఞేనైకనిష్ఠస్య గురోశ్శుశ్రూషణం ముదా॥ శివప్రీతికరాణాంతు
విశిష్టం నాత్రసంశయః॥ ౨౨॥ పురాకాచితులాలస్త్రీ బహువాతీవసుందరీసాసహస్రత్రయం హత్వా
విపాఃకామధఃవాంఛయా॥ ౨౩॥ మహాధనవతిభూత్వా మాయయా పరిమోహితా॥ యథేష్టం
భూతే తే విప్రాః పచారపరివృతా॥ ౨౪॥ కశ్చిద్విజ్ఞానసంపన్నో మహాయోగీనునిశ్చలః॥ శ్రీమద్దక్షిణక్షై
లాసంశివస్థానోత్తమోత్తమమ్॥ ౨౫॥ పరితుండ్రధయాగభృద్విదిత్వా దేశవై భవమ్॥ తందృష్ట్వా
సాస్వభోగార్థం ప్రణివృత్తపస్వినమ్॥ ౨౬॥ పరిగృహ్యతి సంతుష్టా గృహే స్వీయే విచక్షణా॥ స్నా
న్యవస్త్రాదికందత్వాభోజయిత్వానుమోదతః॥ ౨౭॥ చందనాదైర్బరలంకృత్య దత్వా తాంబూలపూ
ర్వకమ్॥ సమాశ్వాస్య మహాత్మానం పియాద్యుక్తవతీద్విజాః॥ ౨౮॥ సోపివిజ్ఞేనసంపన్నో మహాయోగీ

౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ౩౦॥
 ౩౧॥ ౩౨॥ ౩౩॥ ౩౪॥ నిగదవ్యాఖ్యానమన్యత్ ॥ ఇతి శ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూతసంహితా తాత్పర్య
 దీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యే భవఖండే - ఎకత్రింశోధ్యాయః.

నిరాకులః । అతీతప్రీతిమాపన్నస్తయాసహమునీశ్వరాః ॥ ౨౯ ॥ శ్రీమద్దక్షిణకైలాసేశ్వరస్థానోత్త
 మోత్తమే । అవతతచిరంకాలమతీతప్రీతిసంయుతః ॥ ౩౦ ॥ దేవదేవోమహాప్రీతి స్తయాశుశ్రూష
 యాద్విజాః । తస్యైపరమకైవల్యందదౌవిజ్ఞానపూర్వకమ్ ॥ ౩౧ ॥ బహవోజ్ఞాననిష్ఠస్యశుశ్రూషా
 బలతోద్విజాః । శివప్రీతిమవాప్యాశువిమక్తాభవబంధనాల్ ॥ ౩౨ ॥ అతడైత్యమసర్వేషుశుశ్రూషాశి
 వయోగినః । శివప్రీతికరీసాక్షాదతివేదాధాసంగ్రహాః ॥ ౩౩ ॥ అతశ్శివప్రీతికరంవిచార్యద్విజోత్త
 మాపెదవిదాంవరిస్తాః । మదుక్తమాగేణశివప్రీయేణసదాశివప్రీతికరంకురుధ్వమ్ ॥ ౩౪ ॥
 ఇతి శ్రీసాగందేమహాపురాణే - సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యే భవఖండే - శివప్రీతికర నిరూపణం
 నామ- ఎకత్రింశోధ్యాయః॥

—* భక్త్యభావకారణమ్, *—

ఓమ్ శ్రీసూతఉవాచ ॥ అథవత్ప్రేమహాదేవశ్రద్ధాభావస్యకారణమ్ । మనుష్యాణాంమునిశేష్టా
 శ్శృణోతుశ్రద్ధయాసహా ॥ ౧॥ పురాకాలవిపాకేనప్రాణికమవశేనచ । పంచసప్తచ వహాణిసవవ
 వశశతక్రతుః॥ ౨ ॥ అనావృష్ట్యాద్విజాభూమిదుఃఖితోభవదాస్తికాః । తుస్త్వీదాచమహాతీవావి
 జాతాసర్వశేహినామ్ ॥ ౩ ॥ మనుష్యాశ్చదురాచారా అభవన్నన్నవాంఛయా । హత్వాకేచిన్నను
 ప్యాంశ్చభుక్తవంతోవిమోహితాః॥౪॥ హత్వాకేచిత్పశూన్యాహదజానేరచనమోహితాః । తురం
 గాంశ్చగజానేరచిద్భుక్తవంతోయథాబలమ్ ॥ ౫॥ బ్రాహ్మణాఃకేచిదాలోద్యవశిష్టామునిసత్తమాః ।
 గౌతమస్యాశ్రమంపుణ్యంయయుస్సర్వమహత్తరమ్ ॥ ౬ ॥ గౌతమస్యతపోయోగాత్ప్రసాదాచ్చంక
 కరస్యచ । ఆశ్రమస్తస్యవిప్రేంద్రాస్సుభిక్షుస్తవభవద్భృతమ్॥౭॥ తేసంభూయమునిశ్రేష్ఠంగౌతమం
 ప్రణిపత్త్వచ । ప్రొచుఃక్లేశేనసంయుక్తాద్విజాఃకారుణికంప్రతి॥౮॥ వయంతుస్త్వీడతాస్సర్వేభగవత్భ
 వవల్లభ । కేవలంకృపయైవాస్తాక్రక్షరక్షహితేరత ॥ ౯॥ ఇతివిజ్ఞాపితశ్రీమాన్ మహాకారుణికోత్త
 మః । గౌతమస్సర్వవిపాణామభయందత్తవాక్ప్రభుః ॥ ౧౦ ॥ పుత్రభార్యాదియుక్తానాంవిప్రా
 ణాంగౌతమోమునిః । దదౌథాన్యంధనంవస్త్రంతులంతైలంవగామపి ॥ ౧౧ ॥ అన్యాయానిజంతూ
 నామిష్టానిసకలానితు । తానితేహంమునిశ్శ్రీమాన్దదౌకారుణికోత్తమః॥ ౧౨ ॥ ఆభివ్యాధ్యస్త్రుశ
 స్త్రాదిపీడాశ్చవివిధాద్విజాః । నివారితామునీంద్రేణగౌతమేనద్విజన్తనామ్ ॥౧౩॥ శౌతస్తాతకసదా
 చారాడపదిష్టాద్విజన్తనామ్ । గౌతమేనమునీంద్రేణమునీంద్రాఃకరుణాబలాల్ ॥ ౧౪ ॥ ఎవంచిరగతే
 కాలేగౌతమస్యమహాత్మనః । తపసాకేవలంభూమిస్సుభిక్షోభవదాస్తికాః॥ ౧౫ ॥ బ్రాహ్మణేశ్చపు
 నస్సర్వైగౌతమేనసురపీతైః । విచార్యకార్యంసంభూయస్వదేశగమనాయవై ॥ ౧౬ ॥ గౌహాతా
 గౌతమేనేతినిఘ్నంతేఃపురుషాధమైః । కృతోమిథ్యాభిశాపస్తుమహామోహవశేనతు॥ ౧౭ ॥ తంశు
 త్వాసమునిశ్శ్రీమాన్ గౌతమోమునిసత్తమాః । మహాశౌభేనసంయుక్తశ్శశాంబ్రాహ్మణాధమాన్ ॥
 ౧౮॥ గౌతమఉవాచ ॥ మహాదేవస్వరూపచ మహాదేవస్యవిగ్రహే । మహాదేవస్యభక్తౌచమహాదేవస్య
 నామ్నిచ ॥ ౧౯ ॥ మహాదేవస్యవిజ్ఞానేమహాదేవపరిగ్రహే । మహాదేవస్యవస్తానేమహాదేవస్యకీర్తిక
 షు॥ ౨౦॥ మహాదేవాయదానేచ మహాదేవాశ్రయేమచ । మహాదేవస్యచోతకపేక (శ్రీపుండ్రో)

శ్రద్ధావిరోధినస్తదభావస్యకారణం హేయతయాజ్ఞాతవ్యమితీతద్వక్తుంపతిజానీతే॥ అథవత్ప్రేమితి॥ ౧॥ శ్రేయో
 భిక్షానామపిపురుషాణాంసకలశ్రేయోహేతుభూతాయాశ్రద్ధాయాఅభావేగౌతమశాపఃకారణమితివక్తుమితిహాసమా
 రభశే॥ పురాకాలేతి॥ ౨ ॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ ౭ ॥ ౮ ॥ ౯ ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮॥

౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || ఇతి శ్రీమాధవాచార్యవరచితాయాం సూతసంహితా తాత్పర్య దీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యే భవఖండే ద్వాత్రింశోధ్యాయః .

ద్వితీయాదిమ || ౨౧ || రుద్రాక్షధారణేనైత్యం రుద్రస్యైవ తుభూజనే | రుద్రాక్షయదివృత్తాయాం రుద్ర
యాత్రాదికమును || ౨౨ || యజ్ఞత్తురుద్రసంబంధితతత్తాపిదుజనాః | భవతానుస్మఖాయా
యంసర్వధాబ్రాహ్మణాధమాః || ౨౩ || నిత్యకర్మాద్యనుష్ఠానే తథాకామ్యవివక్షనే | భవతానుస్మ
ఖాయాయంసర్వధాబ్రాహ్మణాధమాః || ౨౪ || శాంతిదాంత్యాదివిజ్ఞానసాధనేషు ద్విజాధమాః | భవ
తానుస్మఖాయాయంసర్వధాబ్రాహ్మణాధమాః || ౨౫ || స్వాధ్యాయేచ జపేచైవ తథాప్రవచనేపిచ |
భవతానుస్మఖాయాయంసర్వధాబ్రాహ్మణాధమాః || ౨౬ || నానావిధేషు దానేషు యజ్ఞేషు వివిధేషు
చ | భవతానుస్మఖాయాయంసర్వధాబ్రాహ్మణాధమాః || ౨౭ || కృచ్ఛ్రచంద్రాయణదాచతథా
మాసోపవాసకే | భవతానుస్మఖాయాయంసర్వధాబ్రాహ్మణాధమాః || ౨౮ || వెదభక్తౌత
థాస్తి క్యేయోగాంగేషు యమాదిమ | భవతానుస్మఖాయాయంసర్వధాబ్రాహ్మణాధమాః || ౨౯ ||
శ్రుతిస్మృతిపురాణోక్తేషు భేషు సకలేషుచ | భవతానుస్మఖాయాయంసర్వధాబ్రాహ్మణాధమాః ||
౩౦ || స్వదొరగమనేచైవ పరదారదవివక్షనే | భవతానుస్మఖాయాయంసర్వధాబ్రాహ్మణాధమాః ||
౩౧ || విష్ణ్వదిదేవతాస్సర్వావిశిష్టాశ్చ కరాదితి | భ్రాంతివిజ్ఞానసంపన్నా భవత బ్రాహ్మణా
ధమాః || ౩౨ || శంఖచక్రగదాపద్మదండపాశాంకుశాదిభిః | అంకితాశ్చర్ధయా యాయం భవత
బ్రాహ్మణాధమాః || ౩౩ || నిహీనజాతినామ్నాతు రూపేణ చ తథైవచ | అంకితాశ్చర్ధయాయా
యం భవత బ్రాహ్మణాధమాః || ౩౪ || వర్తులాశ్వత్థచక్రాధాచం ద్ర
శూలాదిలింగినః | భవత శ్చర్ధయో సాధకం లలాటే బ్రాహ్మణాధమాః || ౩౫ ||
పితృమాతృసుతభ్రాతృభార్యావిక్రయణస్సదా | బంధువిక్రయణస్తద్వద్భవేత బ్రాహ్మణాధమాః || ౩౬ ||
వేదవిక్రయణస్తద్వత్తీర్థవిక్రయణస్తథాధమవిక్రయణస్తద్వద్భవత బ్రాహ్మణాధమాః || ౩౭ || సు
రావిక్రయణస్తద్వత్సంసక్రయణస్తథా | మత్స్యవిక్రయణస్తద్వద్భవత బ్రాహ్మణాధమాః || ౩౮ ||
పాంచరాత్రచకాపాలేతథాకాలాముఖేపిచ | శాక్తేవ దీక్షితాయాయం భవత బ్రాహ్మణాధమాః || ౩౯ ||
బాద్ధచావర్సప్తేచైవ తథాపాశుపతేపిచ | శాంభవే దీక్షితాయాయం భవత బ్రాహ్మణాధమాః || ౪౦ ||
పాపం దేమతథా న్యేషు మార్గేషు శ్రౌతకేషుచ | శ్రద్ధయా దీక్షితాయాయం భవత బ్రాహ్మణాధమాః ||
౪౧ || యుష్మాకం వంశజాతాశ్చ సర్వేస్త్రిభిస్సహ ద్విజాః | మదుక్తాథాప్రకారేణ భవంతు బ్రాహ్మణాధ
మాః || ౪౨ || బహునోక్తేన కింసాత్మాచ్ఛివెసంసారమోచకే | తత్సంబంధిమసర్వేషు శ్రుత్సృతి
కేషుచ || ౪౩ || యుష్మాకం వంశజాతానాం యుష్మాకం చ తథైవచ | శ్రద్ధాభావస్తైవ వాస్తుశాపస్త్రీచః
కృతోమయా || ౪౪ || శ్రీసూత ఉవాచ || ఎవం మునీంద్రణ కృతేవ శాపే ద్విజాధమాశ్చాపి తదాజ్ఞయేవ | తథా
భవంస్తతు గృహజాశ్చ సర్వేస్వభావజోహ్యేషమునేపి భావః || ౪౫ || శ్రద్ధాభావస్తేన జాతోన రాణాం
సాత్మాద్రుద్రతస్యధమేచ విపాః | తస్మాద్వివాహంస్తద్వినాశాయ సాత్మాద్రుద్రం నిశ్చయం పూజయేచ్ఛర్ధ
యైవ || ౪౬ || త్రిపుండ్రముద్ధాశనమాస్తికోత్తమాస్సమాచరేన్నిత్యమంతం ద్రిశస్తథా | విశేషతశ్చాం
కరవేదనేరతోభవేదశేషంకథితం మయా శఘాః || ఇతి శ్రీసూతం దేవహపురాణే సూతసంహితా
యాయం యజ్ఞవల్క్యే భవఖండే - భక్త్యభావకారణం నామ ద్వాత్రింశోధ్యాయః .

శ్రీసూతం దేవహపురాణే సూతసంహితా

ఓం శ్రీ సూత ఉవాచ || అథ నామానివత్సోమపరతత్వస్య సువ్రతాః | యాని సంకిర్తయన్మతోన్యో విముక్తి
అథ శ్రద్ధావతోపి వివేకజ్ఞైరహేతుశ్రవణాద్యధికారవిరహోక్తేన వ్యమిత్యాశంక్యతస్య పరతత్వనామకీర్తనాదేవ శ్రవ
ణాధికారవివేకజ్ఞానమజ్ఞాననివృత్తిరూపా ముక్తిశ్చ సిద్ధే దిత్యభిప్రేత్య తాని నామాని వక్తుం ప్రతిజానీతే || అథ నామానీతి ||

౧ || తాన్యనుక్రమాతి || శివోరుద్రాది || బ్రహ్మసత్పరమితి || సదేవసోమ్యేదమగ్రాసీత్ | బ్రహ్మవిదాహ్నితి పర
మిత్యాదిశ్రుతిప్రసిద్ధిర్థ్యథః || ౨ || ౩ || అంతకారితి || మనుజపశుపక్షిమృగాదేః సంహతావై వస్వతోంతకస్త
స్యావీసహతాపరమేశ్వరః | శ్రూయతేహి || యస్యబ్రహ్మచక్షత్రంచోభేభఃతటదనః | మృత్యుర్యస్యోపసేవనం
కర్తవ్యవేదయత్రసత్తి || ౪ || ౫ || ౬ || కపింజరభృతికంశిరస్త్రపింగళవశాభిజటాభిర్యుక్తైత్యథః || యాసగస్తావహ
కపింజరఃకపిరివక్తీణః || ఈవత్పింజరోవా | కమనీయశబ్దంపింజరయతీతిచెతి || ౭ || ౮ || అహిబుధ్న్యైతి || అహిగతా
అహాగిచ్ఛతీత్యహిః | బుధ్న్యంతరిక్షం | తత్రభవోబుధ్న్యః | తదాహయాసగః || అహిరయనాదేశ్యంతరిక్షేయోహిఃసబు
ధ్న్యోబుధ్న్యంతరిక్షంతస్నివాసాదితి || శివివిష్టైతి || శివయోరశ్చయస్తైరావిష్టః శివివిష్టః శివయోత్రరశ్మయఉచ్యంతే
తైరావిష్టోభవతీతియాసగః || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || జన్మాదికారణమితి || జాయతేఅస్మిపరిణమతశ్చత్యాదిధావవికారష
టరస్యకారణమిత్యథః || శాస్త్రయోసిరితి || ప్రవృత్తినివృత్తిప్రతిపాదకంవిధినిషేధాశ్చకం | వేదవాక్యంశాస్త్రం | త
స్యయోసికారణం || యద్వాప్రత్యగాత్మనఃపరశివస్వరూపప్రతిపాదకముపనిషద్వాక్యంశాస్త్రం | తద్యోఃజ్ఞాప్తి
కారణమస్యేతిశాస్త్రయోసిః | అతఏవభగవాన్బుధరాయణోపసూత్రయామాస || శాస్త్రయోసిత్వాదితి || తత్సమితి

ఫలభాగ్యవేత్ || ౧ || శివోరుద్రోమహాదేవశ్చంకరోబ్రహ్మసత్పరమ్ | శంభుశానశశశ్చశూలివంద్య
కళాధరః || ౨ || శర్వఃపశుపతిస్సాక్షీహరశ్శ్రీకంఠఅద్భుతః | ఉగ్రఃకపర్దిగిరోభవస్సర్వజ్ఞఃశర్వరః ||
౩ || ఉమాపతిఃపదీచ భూతేశస్త్రైపురాంతకః | అంతకారిస్త్రినేత్రశ్చదక్షయజ్ఞవినాశనః || ౪ ||
ధూజటివామదేవశ్చస్థాణుస్సర్వవినాశకః | సప్తాచపాలకశ్చైవతతస్తత్పురుషఃప్రభుః || ౫ ||
వామదేవః కపాలీచసద్యోజాతస్సమస్సుభీ | అఘోరశ్చసుఘోరశ్చక్షణంతః పాపనాశకః || ౬ ||
భవారిభోగదఃశుక్లోః కామద్వంసీకపింజరః | వ్యోమకేశోఽశాలాక్షో వహ్నిరైతావరప్రదః ||
౭ || భీమోభగఃపినాకీచవృషాంకఃకాలకూటహృత్ | కృత్తివాహఃకిరాతశ్చభిక్షుకొయూలకార
రణమ్ || ౮ || అహిబుధ్న్యోవిరూపాక్షో విరూపోఽశ్వవేదధృక్ | శివిష్టోమహాదేవోగణేశఃపా
ర్వతీపతిః || ౯ || మృడోమేరుధరోమేధామహామాయామహేశ్వరః | సర్వాధిష్ఠానమాధారస్సర్వాధి
కరణంస్వరాట్ || ౧౦ || సర్వేశ్వరస్సర్వనిధిస్సర్వాత్మాసర్వసాధకః | సేతుస్సీమాసముద్రశ్చవిశిష్టశ్చ
విధాకరః || ౧౧ || జన్మాదికారణంహేతుశ్చాస్త్రయోనిస్సుఖాసనః | తత్సమోనాధికోసంగఃఆత్మా
చామలసాధనమ్ || ౧౨ || పురాణపురుషఃపూణోనంతఃపూర్వపురాతనః | సత్యంజ్ఞానసుఖంసాక్షో
దాకాశః ప్రాణఆస్తికాః || ౧౩ || జ్యోతిఃప్రకాశఃప్రథితస్స్వయంభావస్స్వయంప్రభుః | స్వప్రకాశ
స్వతంత్రశ్చస్వస్థస్సాన్నిభవోగమః || ౧౪ || అత్తాదానశశస్త్వంకుఃపరమాత్మాపరాత్మరః | దేవదేవశ్చ
దేవశ్చజగత్సాధోనిరంజనః || ౧౫ || నిభయోనిగుణోనిత్యోనిత్యానందోనిరామయః | వేదోవిదా

తస్యప్రసిద్ధస్యపరమేశ్వరస్యసప్తశోపిపరమేశ్వరస్వయమేవనాన్యోవిద్యతే || శ్రూయతేహి || నతత్సమశ్చాభ్యధికశ్చ
కృత్యత్యతి || తథాతపరశివస్యోపమానాంతరనిరాసామతస్యైవోపమానోపమేయధావేసతితత్సమితి నామసంపన్నం ||
౧౨ || ఆకాశాశ్చతి || ఆసంంతాతాశతేస్వరూపప్రకాశతద్రూపతయా సర్వాధిష్ఠానత్వేన స్ఫురతీత్యాకాశః పరశివః
ఆకాశోహవై నామరూపయోర్నివక్షితి || ఆకాశాశ్చ హోవాచేత్యాది శ్రుతిష్వప్యాకాశశబ్దః పరశివప్రతిపాదకత్వే
దావరాయణేననిరణాయి || ఆకాశస్తల్లంగాదిత్యాదినా ప్రాణైతి || ప్రకషేణచైవ్యతేత్యంతవతతత్వైతి ప్రాణః || అగ్ని
దవాతంస్వధూతదేవం | ప్రాణోస్త్రిప్రజ్ఞోత్తాతన్మామాయురమృతముపాస్యేతి శ్రుతేః || ౧౩ || ౧౪ || అత్తాదాన
శనత్వేతి || యస్యబ్రహ్మచైతిప్రాగుదాహ్యైతి || శ్రుతేః | బ్రహ్మక్షత్రాదిసకలజగత్సంహత్యుత్వమేవాత్మత్వం | తథావ
వైయాసికంసూత్రం || అత్తాదరాచరగ్రహణాదితి || అనశ్చన్నవ్యోఆభిచాకశీతి || శ్రుతేనశనః || ౧౫ || వేదోవిదాధిరి
తి || వేత్తివేదః ఇగుపథుక్షణికత్రత్యయః | షల్జ్ఞానం అతిశయాత్సర్వగోచరమాధీయతేస్త్రినితివిధాధికమణ్య
ధికరణేచైతికీర్తిత్యయః || తథావచపాతంజలంసూత్రం తత్రనిరతిశయం సర్వజ్ఞభీషమితి || అనేనజీవేనాత్మనాను
ప్రవిశ్యనామరూపేవ్యాకరవాణీతిశ్రుతేః || పరశివస్యైవజీవభావేనావస్థానాదహమభివ్యం || కాలకాలత్వేతి || కాలల
కలయత్యుత్పదయతీతికాలకాలః || శ్రుతిశ్చభవతి || సవిశ్వకృద్విశ్వవిదాత్తయోనిఃజ్ఞఃకాలకాలాగుణేసర్వవిద్యైతి ||

కాలోత్పాదకత్వంచాన్యత్రస్పష్టమామ్నాయతే || స ర్వేనిమే హజజ్జి రేవిద్యుతఃపురుషాదధీతి || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ ||
౨౦ || ౨౧ || సమాహరణితి || సమాహ్రియం తెసంసీప్యం తె ఉపసంహ్రియం తెఅస్త్విన్నితసమాహరః యత్ప్రియం
త్యభిసంవిశంతీతిశ్రుతేః || ౨౨ || ౨౩ || దహరణితి || ఉపలబ్ధస్థానస్యదహరాకాశస్యాలపరి మాణత్వాత్తదవచ్చిన్న
త్వేనోపలభ్యమానఃశివోపిదహరః || శ్రూయతేహి || అథయదస్త్విన్నప్తపు రేదహరం పుండరీకం వేత్సదహరోస్త్విన్నంతర
ఆకాశస్తస్త్విన్యదంతస్తద స్వేష్టవ్యుతి || ౨౪ || భూమేతి || భూమేతివిజ్ఞాసికవ్యోభూమానంభగవోవిజ్ఞాస్యతి వా
క్యస్యభూమాసంప్రసాదాదధ్యుపదేశాదిభావరాయణే నబ్రహ్మపరతయానిజీతత్వాద్భూమేతిపరశివస్యముఖ్యం
నామ || అనుభూః అనుభవజ్ఞేనాత్మకభిత్వర్యః || శ్రుతిశ్చ || అయమాత్మేబ్రహ్మ సర్వానుభూతిరిత్యను శాసనమితి ||
రసణితి || నిరతిశయానందరూపతయా సర్వైర్వరాస్వాదనీయభిశ్చ ఫలః || శ్రూయతేహి || రసోవైసః | రసగ్న్
హ్యేవాదంబద్ధానందీభవతీతి || హకారణితి || భువనై శ్వర్యజప్రసాదాదిమమంత్రేమహాకారస్య ప్రథమాక్షర
త్వాదాచారై రపిప్రకృతిస్సాహసంజ్ఞాభవేద్వాన్యవ్యవస్థమితి జగన్మూలకారణస్య హకారవాచ్యత్వాభిధానాద్ధ
కారః పరశివస్యనామ || ముంఘడితిమంశబ్రహ్మైవో వాచీమంశేజబ్రహ్మసాదేహ్యాగృహ్యతే || కవచంతతత్త్వా
చారై రుక్తత్వాత్ || అతస్త్వైవో రూపత్వాత్పర శివోమంశకారవాచ్యః మంత్రానుష్ఠాన ప్రతిబంధక భామాం
తరిత్యరక్షః పితౄచాదినివారకమాగ్నేయంతేజః ఫట్శబ్దార్థః || ఉక్తంహ్యేచారై ర్యః || తాభ్యామనిష్టమాక్షీప్యచా

ధి ర్వేదాంతోదేవతాపరదేవతా || ౧౬ || పతిః పాతహరః పారః పారశూన్యః ప్రజాపతిః | ధాతాధార
యితాద్యష్టోధామాధామవివర్జితః || ౧౭ || భువనేశస్సభానాథస్సభాపతిరతిప్రభుః సభ్యస్తున్యస్సమ
స్తాత్తాసాంబస్సంసారవర్జితః || ౧౮ || సంసారవేద్యస్స త్యాథాస్సారస్సంసారభేదజమ్ | సంసార
మోక్షకౌమోచ్యోముక్త్యుమాలభనంమునిః || ౧౯ || మహాషిశ్చవహాగ్రాసావహాత్తామధురస్వరః |
సురజ్యేష్ఠోవిరూపాక్షోవిశ్వరూపోవినాయకః || ౨౦ || విశ్వాధికశ్చవేద్యశ్చవేదాథీః గతస్త్వహః |
అహమథోప్రమేయశ్చతత్వనిర్వాణముత్తమమ్ || ౨౧ || కైవల్యంపదమవ్యక్తంకాలకాలశ్చకోమలః |
అంతర్యామిసమాహారస్సోమస్సోఽఖ్యంసుహృత్సుధా || ౨౨ || అదృశ్యోదృశ్యనేతాచనేత్రం దృష్టిశ్చద
శానమ్ | దృగ్దృశిఃపవమానశ్చవశీనైశ్చావరోనరః || ౨౩ || మూలాచార్యోముకుందేశోమూలమా
యతనంమహత్ | దహరోదివ్యచుద్వైతమనాఖ్యంవస్తువాస్తవమ్ || ౨౪ || భూమాభోజయితాభోక్తా
రుచిభాస్త్వానుభూరసః | హకారోమంశదగ్రస్థోహదోహృత్పావనోవధిః || ౨౫ || రూఢ్యైవైతాని
నామాన్యనిశమతితరామాదితత్వేమహే శెవర్తంతేనైవనారాయణ హరిమురజిద్వానుదేవాదిశబ్దాః |

లయేత్ఫట్ ఫడగ్నినేతి || తాదృగ్విధతేజోమయస్సఫణితి నామ || హదఃకణితి || హృదయేవతమానాహదః హృది
హ్యేషఆత్మేత్రుతేః || అవధిరణితి || నిరధిష్ఠానబ్రహ్మస్యనిరవధిక బాధస్యచానుపపత్తైః || అథాతఆదేశోనేతీనేతి || నే
హనానాస్తికించనేత్యాదినా బాధ్యమానస్యారోపితసకల ప్రపంచస్య బాధావధిత్యేన పరమాధఃస్య పరశివస్యావ
స్థానాత్తస్యావధిరితివ్యపదేశః || ౨౫ || రూఢ్యైవైతానీతి || అవయవప్రసిద్ధినైరపేక్ష్యేజసముదాయప్రసిద్ధ్యైవైతా
నినామాని పరశివేవతే-అవయవవృత్తత్వినాపేక్ష్యేనామోచ్చారణసమంతరంతద్వ్యుత్పత్త్యనుసంధానవ్యాజే
నవిలంబితాప్రతీతిస్సాగ్నీత్ || రూఢౌతునాయదోషః || అతఏవాచ్యతే-అవయవప్రసిద్ధే స్సముదాయప్రసిద్ధిర్బలీయ
సీతి || యద్యేవంమహాదేవః కపడినామదేవోవిరూపాక్ష ఇత్యాదీనినామానిపునరుచ్యం తేలేహమానధఃకన్యంస్యాత్ ||
భవేదేవంయదికెవలారూఢిరశ్వకణాదిశబ్దవదాశ్రియతే || అత్రశుపంకజాదివద్యోగరూఢిర్వివక్షితా అతోవయవ
వృత్త్యేతైరపివిక్షితత్వాన్నానాత్వప్రతిపాదనేనప్రాగుక్తదోషఃపరిహర్తుంశక్యతే || తథాహి || మహచ్ఛబ్దస్యతావత్పూ
జితవచనత్వమధికపరిమాణవాచిత్వంచోభయంప్రసిద్ధం || తథాచపూజితోదేవోమహాదేవఇత్యేకత్రాథః || అన్యత్ర
తుసర్వవ్యాపీదేవోమహాదేవఇతి || తథాభూమానిందాప్రశంసానునిత్యయోగతిశాయనఇతిన్యగ్రణాత్ - కపడశబ్దాదే
కత్రప్రశంసాధఃకణితిఅపరత్రనిత్యయోగభిత్వపానరుక్త్యం || తథావామోవణానియోదేవో వామదేవఇత్యేకమంత్రా
థః || శ్రూయతేప్రాయితరేయకే || తందేవాఅబ్రువన్నయంబైనస్సర్వైషాంవామితి తస్మాద్వామదేవఇతి || అపర
త్రతువామేన భాగేనదీప్యతీత్యధా నారీశ్వరప్రతిపాదకౌవామదేవశబ్దః | విపులంలాలాటముక్షీయస్యేతి విరూపాక్ష

ఇత్యేకత్రపుత్పత్తిః అన్యత్రపువశిష్టరూపాణ్యతాణీంద్రియాణ్యేత్యైంద్రదేహస్యేశ్వరోపాధేః విశుద్ధసత్వసరి
ణామాత్మకత్వాదేతేషామయోగాదితి || ఋణ్యూరైరూథాఅపినారాయణాదిశబ్దారుద్రమూలేకమహాతాప్రయాసే
నావయవపుత్పత్తిబలాదేవకథంచిద్వత్కం తేఽతివిలంబితప్రతీతిజనకత్వాచ్చివరుద్రాదిశబ్దవన్నముఖ్యాః || విభూతి
రేవేతి - ఐశ్వర్యమేవేత్యథః || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ఇతి శ్రీమాధవాచార్యనిరచితా

యాంసూత్రసంహితాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యభవభండే - త్రయస్త్రింశోధ్యాయః. ... *

యోగాదస్త్రికథంచిత్పరమమునివరావాసుదేవాదిశబ్దాస్తస్తాత్పూర్వోక్తనామాన్యమలమతిరియం
సర్వదాకీర్తయేత్ || ౨౬ || శివాదిశబ్దంపరివర్జ్యమత్యావదంతినారాయణవిష్ణుపూర్వమ్ | మునీ
శ్వరానాస్తినిముక్తిరేషాంవిభూతిరేకక్రమశోవిముక్తిః || ౨౭ || సద్యవపరిమయముస్సద్యవపరిమయం
సుఖంయయః | ముఖ్యశబ్దపరికీర్తనేనలేసశ్యమేవపరితంమయైవతు || ౨౮ || నామానిసర్వాణీదేవక
ల్పితాస్సమామయాస్యసుఖాత్మరూపే | తథాపిముఖ్యాస్తు శివాదిశబ్దాభవంతి సంకల్పనయాశివ
స్య || ౨౯ || ముఖ్యశబ్దజపతోమునీశ్వరాస్సత్యమేవపరిమేశ్వరోభవేత్ | తస్యవక్త్రమలేసదాశివాన్య
త్యతిస్త పరిమేశయాసహ || ౩౦ || పాపవహ్నిపరివర్జమానసోదేవరుద్రశివశంకరాదిభిః | క్రోధమేతి
మునయస్త్యహానరః కీటపూర్వజనిరేవతస్యహి || ౩౧ || బహుప్రలాపేనకిమాస్తికౌత్తమాశ్శివాది
నామానిపరాత్పరస్యతు | అధోక్షజాదేస్తువిశేషతస్స్వతో భవంతినామాని పరస్యచాజ్ఞయా || ౩౨ ||
అతోమహాదేవశివాదిశబ్దద్విజోముదానిత్యమతంద్రితశ్చ | విహాయనారాయణపూర్వశబ్దంజపేదశే
షాశుభనాశనాయ || ౩౩ || ఇతి శ్రీసాంధేవహపురాణేసూత్రసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యభవ
భండే - పరతత్వవిచారోనామ - త్రయస్త్రింశోధ్యాయః || ... *

—* మహాదేవప్రసాదకారణమ్. *—

ఓమ్ శ్రీసూతడవాచ || అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి సంప్రదాయసమన్వయమ్ | మహాదేవప్రసాద
స్యకారణంఋషితిద్విజాః || ౧ || సత్యాన్తైదయాపూర్వైస్సర్వధర్మైస్సమన్వితః | కామక్రోధమహ
లోభమేశున్యాదిఃపజితః || ౨ || ఆచార్యసంత్యసంపన్నంసాక్షాత్కారుణికౌత్తమమ్ | అభిగమ్యమ
హాత్మానంప్రణమ్యభువిదండవత్ || ౩ || చందనాగరుకపూరప్రముఖైఃపూజ్యదేశికమ్ | త్రిసహస్రం
సహస్రంవాద్విసహస్రమథాపివా || ౪ || ఉత్తమంకాంచనందత్వాయథాశక్తిధనంతువా | బహుశోదం
డవద్భూమాప్రణమ్యత్రద్ధయాసహ || ౫ || తస్యపాదాంబుజంమూర్ధ్నినిధాయపరయోగినః | అధీహి
భగవోబ్రహ్మేత్యేవంవిజ్ఞాపయేత్సుధీః || ౬ || సాపికారుణిశ్శ్రీమాన్మరుస్సర్వాధికవిత్తమః | మసమే
సుప్రదేశేతునిజనేనిభయేశుభే || ౭ || గోమయేనోపలిప్తేతుపుష్పైర్భగ్నితేతథా | పూర్ణంకం
భైశ్చ దీప్తేశ్చ ధూపైదిక్షుసమన్వితే || ౮ || వితానతోరజ్జేర్ముక్తే భూపదీపాదివాసి తే | అపక్వై
స్తండులైశ్చుద్ధైశ్చుద్ధైర్వాశాలితండులైః || ౯ || విలిఖ్యమండలంసాక్షాద్గురూక్తనైవవత్త్వనా |
ఎవంతుంతేఽణసంపూజ్యకుసుమేశ్చందనాదిభిః || ౧౦ || పారంపర్యక్రమంబుధ్వాసంచిత్యత్రద్ధయాసహ |
స్థాపయిత్వాగురుశ్శిష్యమండలస్యతుమధ్యమే || ౧౧ || కృతాంజలిపుటంపూర్ణప్రకాశనికరాత్మకై |
శివానందేనమాసీనమేవంభావసయాయుతమ్ || ౧౨ || దేశికస్సాన్వితౌనాత్మాన మవలోక్య సుశీల్ః |

ప్రాగుక్తశివస్వరూపసాక్షాత్కారస్య పరమపుషాధకత్వేన గురూపసదనవ్యతిరేకణాసంభవాత్తత్ప్రకారం
వక్తుంప్రతిజానీతే || అథాత ఇతి || ౧ || ౨ || ౩ || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || విలిఖ్యమండలమితి || అధికారానురూపేణ
కుండమంటపాదినిరపేక్షాచాక్షుషీదీప్తాప్రాగుక్తాఅధునాతు తత్సాపేక్షక్రియావతీదీప్తాప్రతిపాద్యతే అతోమంట
పాదికంనిర్మాయతచ్ఛదీప్తామండలంసర్వతోభద్రాదికం విలిఖేదిత్యధికః-గురూక్తనేతి || ఆచార్యైః ప్రపంచసారాది
మూక్తమాగేణ - తతోమంటపమధ్యేతుస్థండిలంగోమయాంబునేత్యాదినేత్యధికః || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || స్వాత్మనా
త్మానమితి || స్వాత్మభావేనపరమాత్మానంసాక్షాత్కృత్యేత్యధికః || సాక్షిణ్యితి || సాక్షిరూపేణావస్థితాత్సాత్మనో
న్యత్వేనావగతంశిష్యంస్వాత్మమాత్రత్వేనగురుశ్చింతయేత్ | ఉభయత్రానుగతస్యసాక్షిదైతన్యస్యైకత్వాదిత్యధికః ||

౧౩॥ ౧౪॥ గ్రంథిచ్ఛేదమితి॥ ఉక్తంహ్యగమితైర్నిర్వాణదీక్షామధికృత్య । సూత్రంయూతేన బధ్నియాన్మముఖోస్తు
శిఖాగ్రకే । తత్సూత్రందక్షిణేభాగే పాదాంగుస్తాంతమానయేత్ ॥ ముముక్షోర్నిపరీతేన నారీడాంవామభాగకే-
మలాద్యంతస్థపాశస్యనివృత్తిస్తానగస్యద॥ గుల్ఫాంతంవాంచితస్యాస్య కుర్యాత్పాశస్యచ్ఛేదనమితి ॥ ఈద్యగ్విధేనగు-
రూపదిష్టమాగేణవత్ప్రీతత్వత్వాత్తక్స్యపాశస్యయోగంభిన్నస్యచేదనంకుర్యాదిత్యధః ॥ ౧౫ ॥ స్వాత్మభూ-
తాంపరామితి॥ సచ్చిదానందరూపస్యస్వప్రతిత్వస్యపరిశివస్వరూపస్యైవశక్యవ్రతియోగికమాయాపరిణామరూపజగ-
దంకురాత్తకశక్త్యాకారానుప్రవేశేనశక్తిత్వాత్పరాశక్తిః పరిశివస్వరూపాన్నవ్యపిరితైత్యధః ॥ తదేతదుక్తం
ప్రాక్॥ చిన్మాత్రాశ్రయమాయాశ్చక్త్యాకారైర్విజౌత్తమాః॥ అనుప్రవిష్టాయాసంవిన్నిర్వికల్పస్వయంప్రభా॥ స-
దాకారాపరానందాసంసారోచ్ఛేదకారిణీ । సాశివాపరమాదేవీశివాభిన్నాశివంకరీ॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ కర్మ-
సామ్యేసతీతి ॥ వరమేశ్వరానుగ్రహవశాద్దీక్షాసంసారరేణభావిజన్తాపాదకకమకాయాద్వత్కమానజన్మనిచ సుఖ-
దుఃఖహేతుభూతయోః పుణ్యపాపయోరుపభోగేనక్షేణత్వాదాబ్జ ఫలయోః సంచితవత్కమానకమకాణోక్షయ-
సామ్యేసతీత్యధః॥ తదుక్తం॥ జంతోరపశ్చిమతనోస్సతికమకసామ్యేనిశ్చేషపాశపటలచ్చిదురానిమేషాల్॥ కల్పాణదే

శివ్యంచాత్మతయాసాక్షాద్భవంసంచింత్యసాక్షిణః ॥౧౩॥ స్వాత్మనోవ్యకయాభాంతం స్వాత్మమాత్ర-
తయాస్వయమ్ । చింతయేన్నిశ్చలోమంతంజపిత్యాపూర్వమేవతు॥ ౧౪ ॥ గ్రంథిచ్ఛేదంపునఃకుర్యా-
ద్గురూత్తనైవవత్తనా । కృతేకారుణికేనైవమాచార్యేణద్విజౌత్తమాః॥ ౧౫ ॥ మహాదేవోమహానం-
దోమహాకారుణికోత్తమః । స్వాత్మభూతాంపరాశక్తింపెరియత్యేవనువ్రతాః॥ ౧౬ ॥ ప్రసన్నాసా-
మహాదేవీమహాకారుణికోత్తమా । శివ్యస్వాత్మనిచిద్రూపేస్వయంపకతనిమకలా ॥ ౧౭ ॥ శక్తిపాతే-
తుసంజాతేశివ్యస్వాత్మనిసంస్థితా । మాయాదగ్ధాభవేతిహించిన్నాత్రసందేహకారణమ్॥ ౧౮ ॥ సర్వ-
సాధనసంయుక్తసాక్షాదాస్తిక్యసంయుతః । మహాదేవస్యభక్తశ్చేచ్ఛివ్యస్సద్గురుభక్తిమాణ॥ ౧౯॥
తస్యశివ్యస్యవిప్రేంద్రాగ్రేణకమకసామ్యేసతిద్విజాః । శాంభవీశక్తిరత్యధఃతస్మిన్వతతిచిద్ధనే॥ ౨౦॥
తథాశివ్యస్యచిద్రూపేకల్పితామోహరూపిణీ । మాయాదగ్ధాభవేతిహించి త్రదాపతతిః॥ ౨౧॥
శివ్యస్యదేహఃప్రేంద్రాధరణ్యాంజతితేనతి । ప్రాసాదశ్శాంకరస్తస్యద్విజాస్సంజాత ఎవహి ॥ ౨౨॥
యస్యప్రసాదస్సంజాతోదేహపాతావసానకః । కృతార్థఎవవిప్రేంద్రానసభూయోభిజాయతే॥
౨౩ ॥ తస్యప్రసాదయుక్తస్యవిద్యావేదాంతవాక్యజా । దహత్యవిద్యామఖిలంతమస్సూర్యోదతే-
యథా॥ ౨౪॥ శక్తిపాతపహీనోపిసత్యవాగ్దురుభక్తిమాణ । తదాచార్యాచ్చుతవేదాంతక్రమాన్ముచ్యే-
తబంధనాత్ ॥ ౨౫॥ శక్తిపాతనసంయుక్తావిద్యావేదాంతవాక్యజా । యదాయస్యతదా తస్యము-
క్తిర్నాత్రసంశయః ॥ ౨౬ ॥ శక్తిపాతప్రకారస్యగమాన్యాంశశ్చకశ్చన । మయానోక్తోరహస్యత్వా

శివకటాక్షసమాశ్రయేణకారుణ్యతోజ్జితశాంభవవెదదీక్షేతి॥ ఆగమికాలప్రవాహః॥ అధమకర్మయోగసామ్యేజాతే
శక్తిఃపతత్యసా॥ జ్ఞానాత్మికాపరాశక్తిఃశంభోర్యస్మిన్నిపాతితేతి॥ ౨౦॥ మోహరూపిణీతి॥ శివ్యస్యచిద్రూపేస్వాత్మని-
చిచ్ఛక్తితిరొధాయకామోయోపాదేయవివేకజ్ఞానమావృణ్వతీమోహాత్మికాయామాయాఅగ్రతాసాసచ్చిద్రూపేణ్యా-
శ్శివ్యస్యస్వాత్మన్యభివ్యక్తాయాంపరశక్తేప్రసాదేనకించిదపసరతీశ్శర్ధః॥ తదాపతతిః॥ గ్రహాగ్ని॥ మాయాసంబంధనిబం-
ధనోహ్యస్మైనః కర్మకర్తృభోక్తృత్వాదిసంబంధస్తథావిధస్వాత్మనః సోప్సభోక్తవ్యసుఖదుఃఖహేతుభూతపుణ్యపా-
పాశ్మకకర్మనిబంధనోపభోగాయతనభూతదేహేనసంబంధస్తథావశక్తిపాతేనమాయాఅపసరణాదాత్మనః
కర్మకర్తృభోక్తృత్వాదిసంబంధవైధిల్యే పుణ్యపాపనిమిత్రస్యదేహసంబంధస్యాపిగళితత్వాత్తదభిమానాభావేన
తత్పాతత్యధః॥ తదుక్తమాగమే॥ దేహపాతస్తథాకంపంపరమానందమాషణే ॥ స్వదొరొమాంబధిత్యైతచ్చక్తి-
పాతస్యలక్షణమితి॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ రహస్యాంశశ్చకశ్చనేతి॥ అయదత్రరహస్యాంశః-పరమ-
శ్వరస్వరూపభూతాయాస్సర్వగతాయాస్సచ్చిద్రూపిణ్యాః పరశక్తేఃపతనాసంభవాత్ ॥ శివ్యస్వాత్మనిప్రాగేవావ-
స్థితాపాశజాలావృతత్యేనతిరోహితాసతీపశ్చాద్దీక్షాసంసారరేణాపరిణాపనయేనత్యభివ్యక్తిమాసాదయంతీపతితే-
త్యుపవర్తతే॥ ఉద్ధృతదేహాదధోదేశప్రాప్తిర్నిపతనం నఖలుతాదృశమస్యాస్సంభవతీతి॥ ఆగమేప్రకృత్యావినిపరమా-

శక్తిః పతితేత్యుచ్యతేకథం॥ ఊర్ధ్వః పథోగతిః పాతో మూతాస్యాసర్వగన్యవ ॥ సత్యాసావ్యాపినిత్యాసహజావస్థితాసతీః కింత్వియం మలక మాది పాశబంధే మసంవృతాః పక్వపాపే మసువ్యక్తాః పతితేత్యుచ్యతేకథం॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥
 ఇతి శ్రీమత్కౌశీవిలాస క్రియాశక్తి పరమభక్తశ్రీమత్యంబక పాదాబ్జ సేవాపరాయణేనోపనిషన్తాగ్రంథవల్కలైకన శ్రీమాధవాచార్యేణ విరచితాయాం సూత్రసంహితా తత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే - చతుస్త్రింశోధ్యాయః.

దాక్షిణ్యం గ్రహయాదపి॥ ౨౭॥ ప్రసాదకామివిప్రేంద్రాః ప్రసన్నో గురుభక్తి మాక్షిది నేది నేగురోః పూజాంకుర్యాదథాదిభిర్నరః॥ ౨౮॥ సంప్రదాయ సమన్వయము త్తమం గుహ్య మేతదిదం కథితం మయా । శంకరేణ పురాకథితం గురో శృంగరః ఖలు సర్వహితే రతః॥ ౨౯॥
 ఇతి శ్రీసూత్రం దేవహృతరాజే - సూత్రసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే - మహాదేవప్రసాదకారణం నామ - చతుస్త్రింశోధ్యాయః॥ ... *
 —(*) సంప్రదాయ పరంపరా, (*)—

ఓమ్ శ్రీసూత్రం దేవహృతరాజే॥ అథాతస్య సంప్రదాయ మిదం సంప్రదాయ పరంపరామ్ । యజ్ఞా నేన ద్విజశ్రేష్ఠో గురుభక్తః పతిసువ్రతాః॥ ౧॥ యశ్చిన్సర్వభూతానామీశ్వరస్త్వతపవతు । తుశానస్సర్వవిద్యానాం సేవాదిగురుబుధాః॥ ౨॥ తస్య శిష్యో మహావిష్ణుస్సర్వజ్ఞానమహాదధిః । తస్మాదాత్మపరిజ్ఞానో బ్రహ్మ సర్వజగత్ప్రభుః॥ ౩॥ సనతుగమారోభగవాక్షబ్రహ్మణాశ్రుతవేదనః । సనతుగమారాత్సర్వజ్ఞాతృగ్జ్ఞద్వైపాయినోమునిః॥ ౪॥ అవాప్తాభిలవిజ్ఞానస్తస్మాదేతచ్ఛ్రుతం మయా । మత్తొల్లభ్యపరిజ్ఞానాయా యంసత్యపరాయణాః॥ ౫॥ ఎవంబుధ్యాముః శ్రేష్ఠాసంప్రదాయ పరంపరాం॥ తత్తన్నామ్నానమ సూత్యశ్రద్ధయాదేశికానిమాక్ష॥ ౬॥ పూర్వోక్తైవైవమాగేణ కుర్యాదజ్ఞాననాశనం । అచార్యా చ్ఛ్రుతవేదాంతసత్యవాగ్దురుభక్తి మాక్ష॥ ౭॥ యోవిద్యాసంతతిజ్ఞానవిహీనోదేశికాభవేత్ । సఖా రంభాతి నరకం నాస్తిసందేహకారణమ్॥ ౮॥ యోవిద్యాసంతతిజ్ఞానవిహీనోదేశికాభవేత్ । సనభో భుజిజేనైవ త్సుద్వాద్విధిం వినివత్తయేత్॥ ౯॥ యోవిద్యాసంతతిజ్ఞానవిహీనోదేశికాభవేత్ । సవిన్యై వశిలాంస్తైలంబతేసికతాసువ॥ ౧౦॥ యోవిద్యాసంతతిజ్ఞానవిశిష్టోదేశికాభవేత్ । సోనాయాసేన సంసారాన్నుదాముత్తారకోభవేత్॥ ౧౧॥ స్వగోత్రక్షేపేన మసూత్యగురూక్తైవైవత్తనా । స్వ గురుంచనమసూత్య శ్రద్ధయాచగురోగురుం॥ ౧౨॥ విఘ్నేశం వజ్రంబంబాపిశివాం విద్యాస్వరూపిణీం । అన్యాయస్సకలాద్దేవాన్ప్రహ్మవిష్ణుపురోగమాక్ష॥ ౧౩॥ పునశ్చివ్యస్యమేధావీచిత్రపాకం పరీ త్యజ । అవిద్యాపాశవిచ్ఛేదం కుర్యాత్ప్రాజ్ఞస్తుదేశికః॥ ౧౪॥ విదిత్వా శివ్యచిత్రస్య విపాకం పునరాస్తి కాః । దద్యాత్పాకానురూపేణ విద్యామేతాం మహేశ్వరీం॥ ౧౫॥ యాఖిశిష్యోపదేశేన విద్యాగ వేణునువ్రతాః । గురుద్రోహేణ సర్వజ్ఞోప్యంధకూపేపత్యధః॥ ౧౬॥ తస్మాత్సంవత్సరం శిష్యం పరీ త్యోక్యత్రిమంపునః । ప్రదద్యాద్దైన్దికీం విద్యాం గురువిద్యాభివృద్ధయే॥ ౧౭॥ విద్యాంసంతతి విజ్ఞానం శివ్యచిత్రపరీక్షణం । అవశ్యంభావివిప్రేంద్రాదేశికస్యైవ రాజ్ఞయా॥ ౧౮॥ సంప్రదాయ విహీనా యవిద్యావేదాంతపారగాః । సావిద్యానైవ విద్యాస్యాదితత్త్వవిదాంస్థితిః॥ ౧౯॥ పారంపర్యపరి జ్ఞానం పరవిద్యాప్రవత్తకమ్ । పారంపర్యవబోధేన విద్యాసావీర్యవత్తరా॥ ౨౦॥ పారంపర్యపరి

గురంతం సత్త్రిన్దురుపరంపరాజ్ఞానమపి విద్యామేతు రితి తద్వక్తుం ప్రతిజానీతే అథాత ఇతి॥ ౧॥ ౨॥ ౩॥ ౪॥ ౫॥ ౬॥ ౭॥ గురుపరంపరావశ్యంజ్ఞాతవ్యేత్యముషధః పవ్యతిరేకముఖేనద్రథయతి॥ యోవిద్యాసంతతిజ్ఞానవిహీన ఇతి॥ ౮॥ ౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ దద్యాత్పాకానురూపేణేశివ్యస్యచిత్రంబహుధాపరీత్యతద్గతమలకమాదిపాశజాల పాకానుసారేణ విద్యాముపదిశేదత్యధః॥ ఉక్తంహి॥ తత్ప్రవకాశకైః పరిపక్వమలానేతానుత్పాదనశక్తిపాలేన యోజయతిపరేతత్వేనదీక్షయాచార్యమూర్తిస్తథితి॥ ౧౫॥ ౧౬॥ తస్మాత్సంవత్సరమితి॥ భూయఏవతపసాబ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయాసంవత్సరంవత్సరం॥ నాసంవత్సరవాసిసేప్రబూయాన్మోషసంవత్సరవాసిసేప్రబూయాదితిహిత్రుతిః॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ అతస్త్వగురుపరంపరాజ్ఞానస్యవిద్యామేతుత్వేనశ్రుత్యాదిప్రతిపాదితత్వాత్॥ స్వకీయ

గురుపరంపరాజ్ఞానమవశ్యమేవబోధవ్య మిత్థుపసంహరతి || తస్మాత్ప్రాజ్ఞత్యాదినా || ౨౧ || ౨౨ || బహు
 రూపాః శ్రుతాశ్రుతాభితి || బృహదారణ్యకాది శ్రుతివ్యవసంశః పౌతిమావ్యత్యాద్యభ్యుబ్రహ్మ స్వయంభూ
 బ్రహ్మ జెస్వయంభువేనమిత్యంతేనబహుధాగురుపరంపరాసమామూలేత్యర్థః || ౨౩||౨౪||౨౫||౨౬||౨౭||
 ౨౮||ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాంసూత్రసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవైభవఖండే పంచశ్లోకాయః.

జ్ఞానాదేవపాశనికృంతనమ్ | తస్మాత్ప్రాజ్ఞస్వవిద్యాయాస్సంతతిజ్ఞానవాక్భవేత్ || ౨౧|| యథా
 గోత్రపరిజ్ఞానంవివాహస్యాపకారకమ్ | పారంపర్యపరిజ్ఞానంతథాజ్ఞానోపకారకమ్ || ౨౨ || విద్యా
 సంతతయోవిప్రాబహురూపాశ్శృతాశ్రుతాః | తత్త్వంతతివిజ్ఞానంవిద్యాసిద్ధేస్తుకారణమ్ || ౨౩ ||
 యోగురుభవతియస్యసువ్రతాస్సోపితస్యపరవేదనాయతు | స్వస్యదేశికపరంపరామిమాంతస్యభక్తి
 సహితస్యబోధయేత్ || ౨౪ || శక్తిరస్యమహతీవిజృంభతేయస్యదేశికపరంపరాధృతా | ముక్తిసిద్ధిరపి
 చాస్తిసద్గురోశ్శుద్ధవంశపరవేదనేనతు || ౨౫ || సంతానవిజ్ఞానహీనదేశికః పితాచక్షువైకరపిపీడి
 తోభవేత్ | సంతానవిజ్ఞానతపస్సదాశివస్వకంవపుస్తస్యదదాతిచిత్సుఖమ్ || ౨౬ || శ్రుణుధ్వమన్యత్ప్రేవ
 దామిసంతతంప్రబోధహీనస్యనరస్యబోధనం | వముక్తిసిద్ధిర్నచతస్యవేదనంనదేశికత్వంననుభిత్వమాస్తి
 కాః || ౨౭ || శివ్యస్తుముక్తింపరవేదనంసుఖంచిత్రస్యశుద్ధినవయాతిసువ్రతాః | బద్ధశ్చకష్టశ్చవిమోహిత
 శ్చభగ్నిష్టశ్చసత్యంపరిభాషితంమయా || ౨౮ || కిమహబహుభిరుక్తైస్సంతతిజ్ఞానహీనాస్సకలదురితరాశింస
 త్యముక్తుంవిశంతి | పరమపదసమాఖ్యంబ్రహ్మరూపంనయాంతి స్ఫురణసుఖమనంతం సంతతిజ్ఞాన
 హీనాః || ౨౯ || ఇతిశ్రీ సాగ్రం దేవహపురాణే సూత్రసంహితాయాం యజ్ఞవైభవఖండే

పూర్వభాగపంచత్రింశోధ్యాయః. ... *
 సద్యోముక్తికరక్షేత్రమహిమా.

ఓమ్ శ్రీసూతజీవాచ || అథాతస్సంప్రవక్ష్యామిసద్యోముక్తికరంపరిమ్ | ఆహ్వానంలైకసంసిద్ధం
 సుకరంసర్వదేహినామ్ || ౧ || పురాధగవతీదేవీభోగమోక్షఫలప్రదా | పురాణాపూర్ణవిజ్ఞానస్వ
 రూపాపరమాశివా || ౨ || దేవదేవంజగన్నాథం దేవేమదనరేమవ | క్రిమికీటపతంగేమనమంసర్వేషు
 సంస్థితమ్ || ౩ || సత్యవిజ్ఞానసంపూర్ణసుఖలక్షణమద్వయమ్ | స్వప్రకాశైకసంసిద్ధం స్వవిలక్షణవజ్జీ
 తమ్ || ౪ || ఘృతకాఠిన్యవద్విప్రాః కైవల్యం కృపయైవతు | ఆవిధూతమహానందతాండవం
 కరుణాలయమ్ || ౫ || గుణాతీతంగురుంగుహ్యముపాస్యంగుణమూర్తిభిః | ప్రణమ్యదండవద్భూమాశివా
 పృచ్ఛదిదంబుధాః || ౬ || దేవ్యథావాచ || దేవదేవజగన్నాథజగతామూర్తిభంజన | సద్యోముక్తికరం

గురుపరంపరాజ్ఞానవతాగ్రహస్త్యాఖ్యక్షేత్రవిశేషేవ్రతవిశేషానుష్ఠానమప్యనాయా సేనముక్తిమోక్షురితి తద్వ
 క్తుంప్రతిజానీతే || అథాతే ఇతి || ౧ || ౨ || సమంసర్వేషుసంస్థితమితి || తస్యస్త్వాతదేవానుప్రావిశత్ | ఎతమేవసీమా
 నంవిదాయైకతయాద్వారాప్రాపద్యత-అనేనజీవేనాత్మనానుప్రవిశ్యనామరూపేవ్యాకరవాణీత్యాదిశ్రుతేః || దేవతి
 ర్యజ్ఞునుష్ఠాదిక్రిమికీటాదిమ తద్ధిచైతన్యరూపేణసామ్యే నావస్థితమిత్యర్థః - యద్వాప్రాణరూపేణసర్వజంతుమ
 సామాన్యేనావస్థితం-తథాచబృహదారణ్యకేసమామూయతే || యదైవసమః ఋషితాసమోవశకేనసమో నాగేశ
 సమవీభిష్త్రిభిలోక్తైస్సమోనేనసర్వేణేతి || గీతాసుచస్త్యుర్యతే || సమంసర్వేషుభూతేమతివ్రంశంపరమేశ్వరం | సమం
 పశ్యన్తిసర్వత్రసమవస్థితమిశ్వరం || విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణేగృహస్థిని - శునిచైవశ్వపాకేవపండితాస్స
 మదశీకనభితి || ౩ || స్వవిలక్షణవజ్జీతమితి || స్వస్థాత్స్వప్రకాశచిద్రూపాద్విలక్షణోజడప్రపంచస్తస్యమాయామయత్వే
 వాపరమాధాత్వాత్తద్రహితమిత్యర్థః || ౪ || అత్రదృష్టాంతోఘృతకాఠిన్యవదితి || యథాఘృతస్య కాఠిన్యమగ్ని
 సంయోగాద్విలీనావస్థాయాఘృతస్వరూపాతిరేకేణోపలభ్యతేవమేవాద్వితీయపరశివస్వరూపసాక్షాత్కారేణ
 తదాశ్రితాయాం తన్మయస్తత్స్వరూపేపరికల్పితఃప్రపంచోపితత్రైవలీయతత్త్వార్థః || ౫ || గుణాతీతమితి || ప్రకృత్య
 వయవాఃసత్త్వాద్యాగుణాస్తానతిక్రమ్యవతకమానమిత్యర్థః || గుణమూర్తిభిరితి సృష్టిస్థితి సంహృతి వ్యాపారాబ్ర
 హ్మవిష్ణుర్మదాగుణమూర్తయిత్యర్థః || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ ||

౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ప్రదత్వేతి || ఛాందసోల్బభావః - యద్వాప్రోపస
గోకప్యస్తినిదిప్యతి || సమాసాభావాల్ల్యపోనప్రసక్తిః - మహాషణ్యుత్పత్తిః తపాః || ౨౨ || భగవత్ ||
గభత్సం పూర్వాపాదాఖ్యం నక్షత్రం తథాజ్యోతిర్విదః || శ్లో || పూర్వాపాదాగ తేభానాజీమూత్రైః పరివేష్టితేః
ఆచార్యేదీప్రవప్యం తేత్వేకైకస్యత్రయోదశేతి || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || వైష్ణవంశవణనక్షత్రం విష్ణుదేవతేతిత్రుతేః ||

పుంసాంసుకరంబూహిమేశివ || ౨౬ || శ్రీసూతడవాచ || ఏవంపుష్టోమహాదేవోమహాదేవ్యా వృషధ్వజః |
హితాయజగతాంతస్యైబభాషేతన్తమేశ్వరః || ౨౭ || శ్రీమమేశ్వరడవాచ || సాధుసాధువహాదేవత్వ
యాపుష్టంజగద్ధితమ్ | ఇతఃపూర్వంమయానాక్తంపదామితవతచ్ఛ్రీణు || ౨౮ || బ్రాహ్మణోవాంత్వజో
వాపిస్త్రీపాపండాధవాబుధః | దరిద్రోవాసమృద్ధోవామూఘోవాపండితోపివా || ౨౯ || సమఘో
వాసమఘోవాబాలోవాన్ధవిరోపివా | ఆస్త్రీకౌవాషహాదేవి నాస్తిక్యేనయుతోపివా || ౩౦ || భూమో
ఽదక్షిణైలాసెసర్వస్థానవరేశుభేః సువణముఖరీతిరేసుస్థితేసర్వసేవితే || ౩౧ || త్వయామయావా
పుత్రాభ్యాంనందినావృషభేణచ | మమభక్తైరశేష్టైశ్చబ్రహ్మణావిష్ణునాపిచ || ౩౨ || ఆంధ్రాదిలోక
పాలైశ్చసామసూర్యాదిభిస్తథా | దేవతాభిశ్చసర్వాభిర్యక్షరాక్షసపూర్వకైః || ౩౩ || సర్వదాసే
వితేకుద్ధేసర్వకామాధాసాధకైః | సంవత్సరవ్రతంకుర్యాత్సర్వద్యోముక్తికరంతుతత్ || ౩౪ || ఆదిత్యే
మేవసంయుక్తేచిత్రాక్షత్రకెనరః | సువణముఖరీతోయేపవిత్రేపాపనాశనే || ౩౫ || ప్రాత
స్నాన్త్యాంథాశక్తిధనందత్వాపియేతత్ | శ్రీకాళహస్తినాథాఖ్యం దేవమామాదరేణు || ౩౬ ||
ప్రదక్షిణంయథాశక్తి కృత్వాభూమాచదండవత్ | ప్రణమ్యదృష్ట్వాదేవేనీ నక్తంభోజనమాచరేత్ ||
౩౭ || ఆదిత్యే వృషభం ప్రాప్తేవిశాఖక్షేపమాహితః | సువణముఖరీతోయేప్రాతస్నాన్త్యాం
థాబలమ్ || ౩౮ || దత్వా ప్రదక్షిణంకృత్వా దేవందృష్ట్వాభివాద్యచ | సమాహితమనాభూత్వానక్త
భోజనమాచరేత్ || ౩౯ || ఆదిత్యేమిథునంప్రాప్తేమూలాభ్యేతారకెబుధః | సువణముఖరీ స్నానం
కృత్వాప్రాతస్సమాహితః || ౪౦ || ప్రదత్వాధనమన్యద్వాయథాశక్తిమహాషణ్యుః | దేవంప్రదక్షిణే
కృత్యప్రణమ్యభువిదండవత్ || ౪౧ || దృష్ట్వాతత్రైవిమాండేవి నక్తంభోజనమాచరేత్ | ఆదిత్యేకర
టంప్రాప్తేభగవత్సంసమాహితః || ౪౨ || సువణముఖరీస్నానంకృత్వాప్రాతర్దిక్షజోత్తమాః |
దృష్ట్వాతత్రైవిమాండేవి దేవంభక్తిపురస్సరమ్ || ౪౩ || ప్రక్షిణంయథాశక్తి కృత్వాదృష్ట్వాభి వంద్యచ |
త్యక్త్వాహభోజనంధీమాకరాత్రాభోజనమాచరేత్ || ౪౪ || సింహరాశాస్థితేసూర్యేవైష్ణవేతార
కెనరః | ప్రాతరేవమహానద్యామస్యాంస్నాత్వాంథాబలమ్ || ౪౫ || దత్వాప్రదక్షిణంకృత్వాస్తుత్వా
మామభివాద్యచ | త్యక్త్వాహభోజనంమత్యోకరాత్రాభోజనమాచరేత్ || ౪౬ || ఆదిత్యేకన్యకా
యుక్తతథాప్రోష్ఠపదేవినే | సాత్వాచాస్యాంనరఃప్రాతరదత్వావిప్రాయభోజనమ్ || ౪౭ || శ్రీకా
ళహస్తినాథాఖ్యం దేవంపూర్వోక్తవత్త్వేనా | దృష్ట్వాహ ర్భోజనంత్యక్త్వారాత్రా భోజనమాచ
రేత్ || ౪౮ || తులాంప్రాప్తేతుమాతాకండేచాస్థిన్యాంప్రాతరేవచ | నద్యామస్యాంనరస్నాన్
త్వాదత్వావిప్రాయభోజనమ్ || ౪౯ || ప్రదక్షిణప్రణామాది కృత్వానక్తంసమాచరేత్ | సూర్యేవృశ్చీకసం
యుక్తేకృత్రికాయాంనరషణభాః || ౫౦ || పూర్వోక్తేనైవమాగేణనరః కృత్వా సమాహితః | త్య
క్త్వాహభోజనంమత్యోకరాత్రాభోజనమాచరేత్ || ౫౧ || ఆదిత్యేచాపసంయుక్తే చాద్రణక్షత్ర
కెనరః | కృత్వాతుపూర్వవదేవినక్తంభోజనమాచరేత్ || ౫౨ || సూర్యేమకరసంయుక్తేపుష్కనక్షత్ర

వైష్ణవంశవణాఖ్యం || ౫౩ || ౫౪ || అజైకపదమితి || అజపికపాదైవతాప్రోష్ఠపదానక్షత్రమిత్రుతే || పూర్వప్రా
వృషదాఖ్యమజైకపదం || ౫౫ || ౫౬ || ౫౭ || ౫౮ || ౫౯ || ౬౦ || ౬౧ || ౬౨ || చాంద్రగతి || మృగశీషంమృగశీషంనక్షత్రం సామదేవ
తేతిత్రుతే || చాంద్రమృగశీషాఖ్యం పూర్వవదితి || సువణముఖరీస్నానాదికంకృత్యేత్వథః || ౬౩ || అశ్రద్వా
దశస్వపిమాసేమ తిథివిశేషస్యానుపాదానాత్పేణిమాసీయోగాభావేపి చిత్రాక్షిత్రన్నక్షత్రమేవప్రాధాన్యా

త్వద్వృత్తాంతేన వివక్షితం || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || పరమేశ్వరాదన్య
స్య పరిత్యాగనతస్త్వేన ముక్త్యుపాయత్వేనాశ్రయణే శ్రుతిం సంవాదయతి || సాధ్వీతి || సాచ || తేన శ్చ కైవల్యం జీవాః ||
జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాపైరిత్యాది కాశ్రుతిః || ౪౪ || స్మరన్తైర్ముక్తిమతి || పరశివస్వరూపస్యైవ శక్త్యుపయోగశక్త్య
నుప్రవేశేన శక్తిత్వాదుపాధిక్యతంశివశక్త్యైర్భేదం పరిత్యజ్య పారమాధిక మేకత్వమనుసందధాన ఇశ్యతాః || ప్రాగు
క్తం || నశివేన వినా శక్తిర్న శక్తిరహితశ్శివః | ఉమాశంకరయోరైక్యాయః పశ్యంతి పశ్యంతి || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ ||
ఇతి శ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూత్రసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండేష ట్రింశోధ్యాయః ||

కెనరః | పూర్వవత్సకలంకృత్వాన క్తభోజనమాచరేత్ || ౩౪ || మాఘమాసి మఘక్షేత ముక్త్యా పూ
ర్వవదాస్తికాః | త్యక్త్వా హర్యోజనం విప్రోన క్తభోజనమాచరేత్ || ౩౫ || మాతాకండే కుంభరాశి
స్థైర్యమానక్షత్రకెనరః | పూర్వవత్సకలంకృత్వా రాత్రౌ భోజనమాచరేత్ || ౩౬ || ఆదిత్యే మినరాశి
స్థైర్యమన్యాం దేవిమానవః | పూర్వవత్సకలంకృత్వా రాత్రౌ భోజనమాచరేత్ || ౩౭ || శాసిమాసి
మనుజస్సమాచరే దేవమేవ పరయాముదాసదా | దేహనాశమవలోక్య తత్త్వే జ్ఞానమస్య పరమంద
దావ్యుహమ్ || ౩౮ || వ్రతసమాచరణేన మహేశ్వరి ధ్రువమవాపపదం మమమానవః | ఇతి సమీరతమీ
శ్వరితేమయా సుకరమేతద శేషజనస్యతు || ౩౯ || అత్ర దత్తమణుమాశ్రమవృత్త మేరుతుల్యమితి శా
స్త్రోన్యాయః | నిత్యమత్రమనుజస్య వతః సంముక్తి సిద్ధికరమిత్యసంశయః || ౪౦ || స్థానమేత దమరేంద్ర
వందితేదోషతూలనికరస్య పావకః | భోగమేతురపికామినాం నృణాం భాగధేయదహితస్య సిద్ధ్యః ||
౪౧ || అస్య వైభవమశేషనాయకై నైవ వేదపరిమోహితోజనః | మత్ప్రేరూపదమవలంబ్య కేవలం దేవివే
దనచకారణాంతరైః || ౪౨ || పాపరాశిసహితోపినాస్తికశ్చ వివేకసహితోపిమానవః | కాశహస్తి
మవలంబ్య కేవలం దేవియాతి పరమం పదం మమ || ౪౩ || సద్యోముక్తికరం సమస్తఫలదం సవ్యాకృరిజ్ఞాన
దం భక్త్యా లభ్యమిదం మయాపిహరితా ధాత్రాపిదైవైరపి | సాధనం నిత్యమతంద్రితో మతిమతామ
గ్రేసరశ్చాశ్రయే త్యక్త్వా సర్వమశంకితః పరతరా సాధ్వీశ్రుతిశ్చ హహి || ౪౪ || శ్రీ సూతర ఉవాచ || ఎవ
ముక్త్యా మహాదేవైర్మహాతాండవపండితః | అలిలింగశివాంశం భుస్మరన్తైర్ముక్తయంత్యనః || ౪౫ ||
దేవివేదజగన్మాతాదయాద్రోహృదయాంబుజా | ప్రణమ్య పూజయా మాస భవంభవహరం పరమ్ ||
౪౬ || యదుక్తం దేవదేవేన దేవైర్మహాసితద్విజాః | మయోక్తం పరమప్రిత్యా యుష్మాకం బ్రహ్మవాది
నామ్ || ౪౭ || భవంతోపి పరిత్యజ్య సమస్తం పరయాముదా | సద్యోముక్తికరం స్థానం భజ్యమిదముత్త
మమ్ || ౪౮ || సర్వముక్తం సమాసేన సాదరం మునిపుంగవాః | నైతదన్యన్త నుష్యాణాం కాలక్షేపస్య
కారణమ్ || ౪౯ || ఇతి శ్రీసాగండేష మహాపురాణే సూత్రసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే
సద్యోముక్తికరక్షేత్రమహిమానువణానం నామ ష ట్రింశోధ్యాయః ||

ఓమ్ శ్రీసూతర ఉవాచ || అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి మునయస్సంశితవ్రతాః | ముక్త్యుపాయమయత్వే
న మయానోక్తమితేపురా || ౧ || పురాజైమినిరన్యంతశ్రద్ధయా సహసువ్రతాః | స్వగురుం వేదపదాం
తవిశారదమనుత్తమమ్ || ౨ || తపసా దీప్తసర్వాంగం పరాశరసుతం ప్రభుమ్ | ప్రణమ్య పరమప్రిత్యా
దండవత్ప్రతివీతలే || ౩ || నిధాయ మూర్ధ్ని తత్పాదపంకజం భవభేషజమ్ | అపృచ్ఛలోకరత్నార్థా
మతిగుహ్యమనుత్తమమ్ || ౪ || జైమినిరువాచ || భగవన్నర్వజంతూనామయత్వేన విముక్తిరమ్ | వదకా
రుణ్యతో నాథమమయా విషాపహమ్ || ౫ || వ్యాస ఉవాచ || సాధుసాధుమనిశైష్వత్వయా పృష్టం జ
గద్ధితమ్ | పురాపురాణం బ్రహ్మణమిదం పృష్టం మయాపిద || ౬ || బ్రహ్మచారివహానిష్ఠః స్వప్న స్తేనాపి

శ్రీకాశిహస్తిస్థానవద్వ్యాఖ్యపురాదిస్థానవిశేషవ్యవస్థితవ్రతసాధిపి ముక్త్యుపాయత్వమీశ్వరప్రోక్తమితీదు
క్తం వ్రతజానీతే అథాత ఇతి || ౧ || ౨ || ౩ || ౪ || ౫ || బ్రహ్మణమిదం పృష్టవ్యమితి || సప్తవ్యార్థస్య సామాన్యవగతత్వేన పాధాన్యా
వివక్షణాత్ బ్రహ్మణశ్చోపదేష్టత్వేన గురుత్వాత్పాధాన్యం వివక్షితభిష్టపృచ్ఛైరప్రధానేకర్తృణినిష్ఠాప్రధానకర్తృణి
త్వనభిహితాధికారవిహితాద్వితీయైవ స్మర్యతేహి || ప్రధానకర్మణ్యాభ్యయేలాదీనామబద్ధికకమణః | అప్రధానే

మహాదీనామలైకతుశ్చకమకణక్షతి॥ ౬॥ ౭॥ ౮॥ ౯॥ ౧౦॥ సతారంసప్రణమమిత్యథః॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ మహాపాతకవోపదూషితస్యాపిస్తానవిశేషమహిమ్నాముక్తిసిద్ధిరీతిహాసముఖేనదశకాయతి॥ పురాకల్పదిత్యాదినా॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ౩౧॥ ౩౨॥ ఇశ్రీమూఢవాచార్యవిరచితాయాంసూత్రసంహితాతత్పర్యదీపికాయాంయజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే-సప్తత్రింశోధ్యాయః.

శంకరః । సపునశ్చంకరశ్చిమానంబికాపతిరుస్తమః॥ ౭॥ స్వస్వరూపమహానందప్రమోదజలధిస్థితః । విష్ణవెలోకరత్నాథకంబభాషేకరుణానిధిః॥ ౮॥ ఈశ్వరఉవాచ॥ స్థానెపుష్టం త్వయావిష్టోజగతఃపాలనేరత । వచాబుసంగ్రహేణాహంముక్త్యుపాయమయత్ననః॥ ౯॥ శ్రీమద్వ్యాఘ్రపురంశామస్థానమస్మిమహీతలె । సర్వదాపరమప్రీత్యాయత్రన్యత్యంకరోమ్యహమ్॥ ౧౦॥ యత్రమామాదరేణైవన్యత్యమానందిశేదనే । దృష్ట్వాపంచాక్షరంమంత్రంసతారంసర్వసిద్ధిదమ్॥ ౧౧॥ యస్తుద్వాదశసాహస్రంజపకృతధ్యానహ । తస్యసిద్ధాపరాముక్తిర్వినావిజ్ఞానముత్తమమ్॥ ౧౨॥ శ్రీమద్దక్షిణక్షేత్రాలాసే తథావృద్ధాచలాభిధే । తథాగోపర్వతేశుద్ధే తథావర్తకసంజ్ఞితే॥ ౧౩॥ అధిగ్రాహసమాఖ్యేచ స్థానే సర్వఫలప్రదే । సోమనాథేతు గోకణే తథా భీమేశ్వరాభిధే॥ ౧౪॥ వెదారణ్యేచిష్టేశుశ్వేతాః క్షేచళాభనే । హస్తికాననసంజ్ఞైవతథాజప్యేశ్వరాభిధే॥ ౧౫॥ కంభశాణేమహాస్థానేతథామధ్యాజునాభిధే । వారాణస్యాంతుకేదారే తథారామేశ్వరాభిధే॥ ౧౬॥ హతాస్యేవహరైశ్చంద్యప్తాహమాదరేణతు । జపిత్వాపూర్వవత్సంఘముద్యతేభవన్తనాత్॥ ౧౭॥ పురాకల్పిన్తహాపీపుణ్యలేశేవివడితః । మహామోహవృతస్సాత్మన్తారంతు పతిన్రతమ్॥ ౧౮॥ గత్వాసంవత్సరంహత్వాపితరంవృత్తసంయుతః । నిఘ్నాణోనిర్భయోనిత్యంచచారవనుధాతలే॥ ౧౯॥ శరతస్తస్యమూఖాన్యసదాతీవ్రభయంకరః । ముసలోద్యతపాణిస్తు విభాతి బ్రహ్మరాక్షసః॥ ౨౦॥ తందృష్ట్వాభీతిసంయుక్తఃపూర్వపుణ్యబలేనతు । హాలాస్యాఖ్యంమహాస్థానమగమత్పురుషోత్తమ॥ ౨౧॥ అదృష్ట్వస్తత్తాదేవతేనైవబ్రహ్మరాక్షసః । సోపివిన్ద్యమాపన్నో విచార్యకమలేతు॥ ౨౨॥ అహోమాహాత్మ్యమన్యైవస్థానస్యాసభయంకరః । అస్మిన్దేవేనదృష్టస్తుమయాసబ్రహ్మరాక్షసః॥ ౨౩॥ అతోదేహవినాశాంతంమయోవాత్రైవవత్కనమ్ । కార్యమిత్యభిసంధిందహరేకృత్వాసునిశ్చలః॥ ౨౪॥ ఆకతకతమహాస్థానే సేదనేనైవతస్యతు । సమస్తానిచ పాపాని నష్టానిచ జనాదకన॥ ౨౫॥ మత్ప్రసాదేనవిప్రస్యకస్యచిద్వచనంహరే । శ్రుత్వాదృష్ట్వాచమానిత్యంహాలాస్యాఖ్యేతిశోభనే॥ ౨౬॥ జపిత్వాపూర్వవత్సంత్రంవదక్షరసమాహ్వయమ్ । అయత్నేనవిముక్తౌపూర్వసారజలధేస్తుసః॥ ౨౭॥ అత్రదత్తంమహాదానంభవేత్థానేమషష్టియే । హుతమిష్టంతపశ్చాల్పమప్యత్ర సుమీకార్భవేత్॥ ౨౮॥ అతోఽశిష్టేషత్థానేచాత్రైవాన్యత్రవానరః । దృష్ట్వామామాదరేణైవజపేన్మంత్రంవదక్షరమ్॥ ౨౯॥ ఏవమాచరితస్తస్యపసాదాజపమహరే । ముక్తిసిద్ధిరయత్నేనభవత్స్యేవనసంశయః॥ ౩౦॥ బ్రతోన్యత్యకలంవిష్టోరాణాంపాపకమకణామ్ । అవశ్యంకతుకమత్యథకంతిస్తాదుక్తంసమాచరేత్॥ ౩౧॥ శ్రీసూతఉవాచ॥ ఏవంశివేనైవసప్తకహినాం విముక్తిసిద్ధ్యథకమయత్నతః పురా । సుభాషితంకారుణికేనతన్నయాపభాషితంవోమునయస్సుసాధనమ్॥ ౩౨॥ ఇతిశ్రీస్కాండేమహాపురాణేసూత్రసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే- పూర్వభాగే ముక్త్యుపాయవిశాలోనామసప్తత్రింశోధ్యాయః॥ ...*
* ముక్తిసాధనవిచారః *

ఓమ్ శ్రీసూతఉవాచ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి సర్వసాధనముత్తమమ్ । శ్రుణుతాతి ప్రియేణైవ ద్విజాస్సారితరోత్తమమ్॥ ౧॥ పురాసత్యవతీసూనుస్సవకవిజ్ఞానసాగరః । సవకవేదోదధేఃపారో

వ్యాఘ్రపురాదిశివత్రైతానుష్ఠితవ్రతవచ్చివోపదిష్టంభుక్తిముక్త్యోరసాధారణంవక్తంప్రతిజానీతే॥ అథాతఇతి॥ సర్వసాధనమితి॥ విహికాముష్టికభోగాత్మికాయాధుక్తః పరాపరముక్త్యోర్నామసాధారణ ఉపాయ ఇత్యథః॥

హృద్వయమస్త్యహ మిత్యర్థమశబ్దేన-ఛాందోగ్యమితి॥ ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మేతి-అద్వితీయైకశబ్దాభ్యాంవా
జస నేయకంతు । పూర్ణమిదం పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణమిదంచ్యతే ॥ ఇతిపూర్ణశబ్దేనేకపరశివస్వసర్వా
త్వకత్వసంస్వకాఖానంతుతత్వభేదః ॥ ౧౩ ॥ ననుభేదప్రపంచస్వసాంఖ్యాదిభిః స్వస్వకాస్త్రైవామాణికత్వప్రతి
వాదనాత్ - పరశివస్వరూపస్వకథమద్వితీయత్వమిత్యాశంక్యసాంఖ్యాదివ్యవహారస్సర్వోపపజ్ఞానమూలత్వాద్భూత
ఎవెత్వాహ । యత్స్వరూపమవిజ్ఞాయేత్వాదిహ॥ యథాశక్తిరజతాదివిభ్రామస్యనీలపుష్పత్రికొణత్వాదివిశేషజ్ఞానం
కారణంతద్వదేవ సచ్చిదానందాత్మకస్వయస్వపరమేశ్వరస్యనిరస్తస్వస్తా వాధికంస్వప్రతిష్ఠమద్వితీయం విశేషరూ
పమజానానాసాంఖ్యాదయః భ్రాంతివశేనశుక్త్యాదౌ రజితాదివత్ తత్స్వరూపే సచ్చిదానందాత్మకే - ప్రకృతి
ప్రాకృతాత్మకం జగత్కల్పయంతోభ్రాంతాఇత్యర్థః ॥ అతఎవబాదరాయణేనాపి- ఎతాపక్షోనిరస్తా- రచనానుప
పత్యైశ్వరానుమానం - ఏతేనయోగఃప్రత్యుక్తఇతి వినిగతౌప్రవర్తితావిత్యర్థః॥ ౧౪ ॥ ఏవముత్తరతాపి-అజ్ఞా
నమూలతాయోజనీయా॥ ౧౫॥ కారణంపరమాణవఇతికాణాదవాదాద్యభిమతః పరమాణుకారణత్వవాదోపపజ్ఞాన
మూలత్వాదుపేక్ష్యఇత్యర్థః॥ ౧౬ ॥ క్రియాస్పవఃఫలప్రదాఇతిచోదనాం కలయకతదధిష్ఠానభూతం పరశివస్వ

యత్ । ఆగమాఅఖిలానిత్యంవందేతద్భగ్మసంజ్ఞితమ్॥ ౧౩॥ యత్స్వరూపమవిజ్ఞాయసాంఖ్యయో
గోవినిగతౌ । తంతదజ్ఞానచిత్రస్యభిత్తిభూతంనుమశ్శివమ్॥ ౧౪ ॥ యత్స్వరూపమవిజ్ఞాయశబ్దకా
స్త్రంసముద్యభా । తంతదజ్ఞానచిత్రస్యభిత్తిభూతంనుమశ్శివమ్॥ ౧౫ ॥ యత్స్వరూపమవిజ్ఞాయకార
ణంపరమాణవః । కల్పితాజగతోవిభ్రాంతంనుమఃపరమేశ్వరమ్॥ ౧౬ ॥ యత్స్వరూప మవిజ్ఞాయక్రి
యాస్పర్వఫలప్రదాః । కల్పయంతివినాదేవంతంవందెనకలప్రదమ్ ॥ ౧౭ ॥ యత్స్వరూపమవిజ్ఞా
యదేహఆత్మైతిమన్యతే । తరాభానైస్తమిశానంవందెదేహవిలక్షణమ్ ॥ ౧౮ ॥ యత్స్వరూపమ
విజ్ఞాయదేహస్థానిందియాణిచ । ఆత్మైతిమన్యతేవందేతమిందియవిలక్షణం॥ ౧౯ ॥ యత్స్వరూప
మవిజ్ఞాయప్రాణఆత్మైతిమన్యతే । వందెతంప్రాణవేత్తారంప్రాణంప్రాణస్వసర్వదా ॥ ౨౦ ॥ యత్స్వ
రూపమవిజ్ఞాయపునస్సంకల్పలక్షణమ్ । ఆత్మైతిమన్యతేభక్త్యాతంవందేమనసఃపరమ్॥ ౨౧ ॥ యత్స్వ
రూపమవిజ్ఞాయబుద్ధిమాత్రైతిమన్యతే । తంవందేబుద్ధిబాధారంబోధరూపమక్రియమ్॥ ౨౨ ॥ యత్స్వ
రూపమవిజ్ఞాయసర్వప్రకృయకారణమ్ । అంతఃకరణమాత్మైతిమన్యతేతంనుమశ్శివమ్॥ ౨౩ ॥ యస్మిన్
జాగ్రదవస్థేషాభాతీవభవతీవచ । తత్తద్భ్రాంతేరధిష్ఠానంవందేసాక్షిణమిశ్వరమ్॥ ౨౪ ॥ యస్మిన్
శ్చిన్నమప్రవృత్తేయంభాతీవభవతీవచ । తత్తద్భ్రాంతేరధిష్ఠానం వందేసాక్షిణమిశ్వరమ్ ॥ ౨౫ ॥ య
స్మిన్కర్మప్రతురీయత్వంతిధానాపేక్షయైవతుతంతరీయత్వనిఘ్నకృతంవందేచిద్ధనమిశ్వరమ్॥

మూలప్రణమితి॥ ౧౭॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ ౨౦॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ యస్మిన్కాగ్రదవస్థానా॥ భాతీవభవతీవచేతి॥ య
స్యాధిష్ఠానభూతస్వస్వరూపప్రకాశేనస్వయంజదాత్మికాపిజాగ్రదవస్థాభాతీవప్రకాశవిజితతథాత్వస్వరూపశత్ర
యాభవతీవసత్త్వాలభతఇవ- నత్వాత్తవత్ జాగ్రదవస్థాభానసత్త్వస్వాభావికఇతి॥ ద్యోతంతమమవశబ్దః ॥ సాక్షిణ
మితిజాగ్రదవస్థాలక్షణస్యసాక్ష్యస్యసాక్షిణంప్రస్థారంప్రత్యక్షైతస్యరహితపేదావస్థితమిత్యర్థః॥ ౨౪ ॥ ఏవంయస్మిన్
స్వస్వఇత్యాదావపియోజ్యం॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ త్రిధానాపేక్షయేతి ॥ ధామశబ్దః స్థానవాచి- జాగ్రదాదిత్రివిధానా
స్వపేక్ష్య- అయవభేదః॥ చక్షురాదీంద్రియైరభోగపలభిజాగ్రదవస్థేతి- ఇంద్రియేహాపరతేషు జాగ్రద్వానినా
నానితేనకేవలనాంతఃకరణేనానుభూతసజాతీయస్యవాసనామయప్రపంచస్యావలంభస్సప్తః ॥ స్మిన్ శ్చిన్నపరతేజై
తే ప్రపంచస్వసవస్వవిలాపాత్తన్మూలభూతంప్రత్యగాశ్రయాశ్రయభూతంభావరూపాజ్ఞానమేవకేవలం॥ ర్వికల్పక
తత్త్వరూపచైతన్యప్రకాశేనభాస్యతేసానుమప్రవృత్తాతదస్యజ్ఞానంసమాధానప్రకాశతే- నిరవద్యస్వసచ్చిదా
నందాత్మకస్వసరశివస్వరూపస్యైవతతస్సురడాత్మాతురీయావస్థా - తత్రజాగ్రదాద్యవస్థాత్రయసాక్ష్యభేదేజ్ఞాన్తి
న్నేవాత్మని యథాసంఖ్యం విశ్వత్రైజసప్రాజ్ఞరూపేణసాక్షిత్యమపి త్రిధాపరికల్పితం - తదపేక్షయాతురీయా
వస్థానా సాక్షిత్వోపాధినాతురీయత్వమపితస్మిన్ పరికల్పితమిత్యర్థః తథావమాందూక్యోపనిషదామ్నాయతే

జాగరి తస్మాన్ బహిః ప్రజ్ఞః స్వప్న స్థానోంతః ప్రజ్ఞః యత్రసుప్తో నకథంచన కామం కామయతే || నకంచ
నస్వప్నం పశ్యతి తత్సుమంతం నాంతః ప్రజ్ఞం న బహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం న ప్రజ్ఞానమనం న ప్రజ్ఞం నా ప్రజ్ఞం
ఇత్యాదితద్వ్యవతమా జై రాచారై ర్భుక్తం బహిః ప్రజ్ఞో విభుర్విశ్వో హ్యంతః ప్రజ్ఞస్తుతై దసః ఘనప్రజ్ఞస్తథా ప్రా
జ్ఞ ఏక ఏవ త్రిధా స్మృతః నిర్వృతై సర్వదుఃఖా నామిశానః ప్రభురవ్యయః || అద్వైతస్వగ్భావానాం దేవస్తుర్వో విభుస్మృతః
ఇతి || తురీయత్వవినిముక్త ఇతి తురీయత్వనిరూప్యా యాస్తురీయా వస్థాయా అపి జాగ్రదాదివదవస్తుత్వాత్ || ౨౭ || తద
భావత ఇతి || తస్మాద్వై తస్య తురీయత్వవై వా భావాత్తురీయా తీతత్వమపి తస్మిన్ పరమేశ్వరే కల్పితం - త్రిధా మస్థానరహి
తం అన స్థా స్థమిగ్నిధః || కేవలమితి || బెదరహితమిత్యర్థః - అత ఏవ శుద్ధం సాక్షి చేతా కేవలం నిగుణ శ్చేతి || అస్మా
విరగ్ం శుద్ధమపావవిద్ధమితవశ్రు తే || ర్వి శేషమితి || శబ్దస్పృశాదివి శేషధమకరహితం అఖండై కరసమితియావత్ - అశ
బ్దచుస్పృశకమరూపమవ్యయమితవశ్రు తే || ౨౮ || నను - స దేవసా మ్యేదమగ్ర ఆసీ దక మేవాద్వితీయం బ్రహ్మ తిపరశివస్యై క
త్వలక్షణధమక స ద్భావశ్రు తే - నిర్వి శేషత్వా సిద్ధి రిత్యతహా || ఏకత్వమితి || సంఖ్యా పరిచ్ఛేదరహితే పరశివస్వరూపే -

౨౭ || యస్మిన్ స్తురీయా తీతత్వమధ్యస్థం తదభావతః | తం వందే కేవలం శుద్ధం నిర్వి శేషం మహేశ్వ
రమ్ || ౨౮ || ఏకత్వంచ తథా ద్విత్వం త్రిత్వం యస్మిన్ ప్రకల్పితమ్ | బహుత్వంచ తమిశానమసంఖ్యేయం
నుమశ్శివమ్ || ౨౯ || అభిన్నంచ తథా భిన్నం భిన్నా భిన్నం వసంతి యమ్ | తం సదా కేవలం వందే కేసాం
చిల్లభ్యమిశ్వరమ్ || ౩౦ || యస్యః జ్ఞోన సంపన్నా బ్రహ్మచిష్టుచు హేశ్వరాః | యథార్థం బ్రహ్మజానం
తి తం నుమః పరమేశ్వరమ్ || ౩౧ || యస్య విజ్ఞాన సంపన్నా మహేశ్వర సదా శివాః | యథార్థం బ్రహ్మజా
నంతి తం నుమః పరమాద్వయమ్ || ౩౨ || యస్య విజ్ఞాన సంపన్నా స్సర్వే వేదాన శంకితాః | యథార్థం బ్ర
హ్మజానంతి తం నుమః పరమాద్వయమ్ || ౩౩ || యస్య విజ్ఞాన సంపన్నా నిభిన్నాన్ జీవ చేతనాన్ | య
థార్థం బ్రహ్మజానంతి తం నుమః పరమాద్వయమ్ || ౩౪ || యస్య విజ్ఞాన సంపన్నా స్సర్వదేవాన శంకి
తాః | యథార్థం బ్రహ్మజానంతి తం నుమః పరమాద్వయమ్ || ౩౫ || యస్య విజ్ఞోన సంపన్నా స్మృతిన
వా స్త్య శంకితాః | యథార్థం బ్రహ్మజానంతి తం నుమః పరమాద్వయమ్ || ౩౬ || యస్య విజ్ఞోన సంప
న్నా శ్శబ్దాంత్య త్యేత రానపి | యథార్థం బ్రహ్మజానంతి తం నుమః పరమాద్వయమ్ || ౩౭ || యస్య విజ్ఞా
న సంపన్నా వజ్రావజ్రాన శంకితాః | యథార్థం బ్రహ్మజానంతి తం నుమః పరమాద్వయమ్ || ౩౮ ||
యస్య విజ్ఞోన సంపన్నాః పురాణాని చ భారతమ్ | యథార్థం బ్రహ్మజానంతి తం నుమః పరమాద్వయమ్ ||
౩౯ || యస్య విజ్ఞాన సంపన్నా స్సర్వాన్ శై వాగమానపి | యథార్థం బ్రహ్మజానంతి తం నుమః పరమేశ్వరమ్ ||
౪౦ || యస్య విజ్ఞోన సంపన్నా వివిధాన్ వైష్ణవ వాగమాన్ | యథార్థం బ్రహ్మజానంతి తం నుమః పర
మాద్వయమ్ || ౪౧ || యస్య విజ్ఞోన సంపన్నాః బ్రహ్మ నేతాన్ స్తథాగమాన్ | యథార్థం

ఏకత్వాది సంఖ్యాపి సంఖ్యేయ ప్రపంచవత్ మాయా పరికల్పిత ఏవ భేదాభావతోపాధినా పరికల్పితైకత్వ పరైవ సాశ్రు
తి రిత్యర్థః || ౨౯ || అభిన్నంచేతి || సాక్ష్యాజ్ఞప్రపంచాత్సాక్షిభూతః పరమేశ్వరః పరమాథోక పాధావభిన్న ఇతి
వేదాంతినః భిన్న ఇతి వై శేషికాదయః అస్యేతు ఘటశరావాద్యాత్మనా విభక్తేషు కార్యమమృద్యూపస్యానుగతే స్ర
దాత్మనా అభేదః - ఘటాదివ్యావృత్తౌ కారణతుభేదః తద్వదేవ పరమేశ్వరస్యాపికార్యప్రపంచాత్మనా భేదః కారణా
త్మనా అభేద ఇతి మన్యంతే || ఉక్తం హి || కార్యభేదేన నానాత్వమభేదః కారణాత్మనా | హేమాత్మనా యథాభేదః కు
ణ్ణలాద్యాత్మనా భేదేతి || ఏవం భేదాభేదాదికల్పనా స్పదం పరమేశ్వరం ప్రణామిత్యర్థః || కేసాంచిల్లభ్యమితి || నిత్యనై
మిత్తి కలతక్షణేన వణాశ్రమధర్మేణ పరమేశ్వరం సమారాధ్య తదనుగ్రహదవాప్తజ్ఞానై శ్శాంతి దాంత్యాది సంప
న్నైస్సుకృతిభిః పరమేశ్వరస్వరూపం జ్ఞాయతే - అతోన సర్వేషాం సులభమిత్యర్థః || శ్రూయతే హి || శ్రవణాయాపి
బహుభిర్వోనలభ్యః శ్రుణ్వంతోపి బహునాం సంపద్యుః - ఆశ్చర్యోనక్తాకుశలస్యలభ్యాశ్చర్యోజ్ఞాతాకుశలానుశిష్ట
ఇతి || ౩౦ || ఎవం బ్రహ్మాది స్తంబపర్యంతస్య సాంఖ్యాది సకల తీర్థకరవ్యవహారస్య చాజ్ఞానమూలత్వాభిధానేన పరశివ
స్వరూపేధ్యస్తత్వప్రతిపాదనాత్ మిథ్యాత్వముక్తమధిష్ఠాన పరశివస్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞాన నివర్తకత్వాదపి తస్మి
న్ భ్యాత్వప్రతిపాదయతి || యస్య విజ్ఞానేత్యాదినా - సర్వవేదాన శంకితా ఇతి || త్రివష్టితమశ్లోక పర్యంతం స్పష్టం || ౩౧ ||

౩౨॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ౩౬॥ ౩౭॥ ౩౮॥ ౩౯॥ ౪౦॥ ౪౧॥ ౪౨॥ ౪౩॥ ౪౪॥ ౪౫॥ ౪౬॥ ౪౭॥ ౪౮॥ ౪౯॥ ౫౦॥
౫౧॥ ౫౨॥ ౫౩॥ ౫౪॥ ౫౫॥ ౫౬॥ ౫౭॥ ౫౮॥ ౫౯॥ ౬౦॥ ౬౧॥ ౬౨॥ ౬౩॥
మహామాయామితి॥ శుద్ధసత్వప్రధానాస్వాశ్రయవ్యామోహకరీసకలజడతత్వవ్యాపిని పారమేశ్వరీ శక్తిః మహామా
యా॥ ౬౪॥ చిచ్ఛక్తిమితిఉక్తాథకమేతత్॥ ౬౫॥ ౬౬॥ ఫలావాప్త్యేతి॥ ప్రత్యగాత్మనోనిరతిశయానందపరశివత్వసా

బ్రహ్మజానంతి తంనుమఃపరమాద్వయమ్॥౪౨॥యస్యవిజ్ఞానసంపన్నా బుద్ధాహాద్యాగమానిమాన్ |
యథాథకం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౪౩॥ యస్యవిజ్ఞాన సంపన్నాశ్చ
బ్దాన్తేతేతరాదికాన్ | యథాథకం బ్రహ్మజానంతితంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౪౪॥ యస్యవిజ్ఞా
నసంపన్నావిద్యాస్వర్వాతశంకితాః | యథాథకం బ్రహ్మజానంతితంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౪౫॥ య
స్యవిజ్ఞానసంపన్నాస్తర్కాననోన్యబాధకాన్ | యథాథకం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమాద్వ
యమ్ ॥ ౪౬॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాః మానమధ్యక్షపూర్వకమ్ | యథాథకం బ్రహ్మజానంతితంను
మః పరమాద్వయమ్ ॥ ౪౭॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాః బ్రాహ్మణాక్షత్రియావైశః | యథాథకం బ్ర
హ్మజానంతితంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౪౮॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నా శూద్రాదాలపిద సంకరాన్ |
యథాథకం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౪౯॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాః అశ్రమానఖ
లానపి | యథాథకం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౫౦॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాః ధర్మా
ధర్మా నశంకితాః | యథాథకం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౫౧॥ యస్య
విజ్ఞానసంపన్నావిద్యావిద్యాతశంకితాః | యథాథకం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥
౫౨॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాః దేహదీనఖిలాభిమాన్ | యథాథకం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమా
ద్వయమ్ ॥ ౫౩॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాః జాగ్రదాదిత్రయంసదా | యథాథకం బ్రహ్మజానంతితంను
మః పరమాద్వయమ్ ॥ ౫౪॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నా మురీయత్వాదికల్పనామ్ | యథాథకం బ్రహ్మజా
నంతితంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౫౫॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నా భూమింతద్భేద మాస్తికాః | య
థాథకం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౫౬॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాః జలంతద్భేదమా
స్తికాః | యథాథకం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౫౭॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాః అగ్నిం
తద్భేదమాస్తికాః | యథాథకం బ్రహ్మజానంతితంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౫౮॥ యస్యవిజ్ఞానసంప
న్నాః వాయుంతద్భేదమాస్తికాః | యథాథకం బ్రహ్మజానంతితంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౫౯॥ యస్య
విజ్ఞానసంపన్నా ఆకాశంతత్ప్రకల్పితం | యథాథకం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౬౦॥
యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాశబ్దస్పృశాదికానిమాన్ | యథాథకం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥
౬౧॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నా మహదాద్యఖిలంజగత్ | యథాథకం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమాద్వ
యమ్ ॥ ౬౨॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాస్సర్వభేదమశంకితాః | యథార్థం బ్రహ్మజానంతి తంనుమః పరమా
ద్వయమ్ ॥ ౬౩॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నా మహామాయానశంకితాః | యథార్థం బ్రహ్మజానంతితంనుమః పర
మాద్వయమ్ ॥ ౬౪॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాశ్చిచ్ఛక్తిమఖిలామిమామ్ | యథార్థం బ్రహ్మజానంతి తంను
మః పరమాద్వయమ్ ॥ ౬౫॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాః ప్రతీతిమఖిలంజగత్ | యథార్థం బ్రహ్మజానంతి తంను
మః పరమాద్వయమ్ ॥ ౬౬॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాః ఫలావాప్త్యేకదావన | యథాథకం బ్రహ్మజానంతి
తంనుమః పరమాద్వయమ్ ॥ ౬౭॥ యస్యవిజ్ఞానసంపన్నాః ప్రత్యగ్జాతిపిసంస్థితాః | తమేవప్రత్యగాత్మా
నంకందేహంతావివజ్జితం ॥ ౬౮॥ ఇదంరూపమహంరూపంయస్యభూతతమిశ్యర్వంవందేలక్షణమ

తాత్కాలాత్ తత్తేభూతస్వగాది సుఖలాభాయ కిమపినకువశంతి ఆప్తకామత్వాత్ శ్రూయలేహి ॥ పర్వాప్త
కామస్యకృతాత్మన స్త్విహేవపవేప్రవహీయంతికామాభితి ॥ ౬౯॥ ప్రత్యగ్జాతీతి ॥ సవప్రత్యగ్జాతీపేదావస్థితేస్య
ప్రకాశచిదాత్మకేపరిశవస్వరూపేనమృత్స్థితాస్తస్మయల్వేనతదేకనిష్ఠాభివ్యభావః ॥ శ్రూయలేహి ॥ అత్రాయంపురుష
స్త్వయంజ్యోతిరుపశంపద్యస్యైవ రూపేదాభినిష్పద్యతేభిత్ ॥ అన్యచబ్యోతిశ్శబ్దస్య బ్రహ్మపరత్వంభగవాన్వాసాపి

సూత్రాయామాసన్యోతిదశశానాదితి॥ ప్రత్యగత్వానమితి॥ పరశివస్యప్రత్యక్షప్రతిపాదనాత్తస్యచాహం ప్రత్యయవి
షయత్వాత్ అహంకారవైశిష్ట్యమాశంక్యనిత్యుతి-అహంతావజ్ఞేతమితి - ఎతదుపపాదయతి - అంతఃకరణపరిణా
మస్యప్రత్యక్షైవనభాసమానస్యఅహంకారాదస్మిత్తోజడత్వేనప్రకాశాసంభవాత్ సాక్షిచైతన్యభాస్యత్వేన పరమా
భవత్ పరికల్పితత్వమేష్టవ్యం॥ అతఎవాహంబ్రహ్మస్తీత్యాదౌచాహంకారవైశిష్ట్యత్యాగనతదుపలక్షితస్యచిన్తాత్రస్య
లక్షణయాస్తీకారితడవాభిప్రేత్యాధవశిరస్యప్యామ్నాతం॥ బ్రహ్మహంప్రాంచఃప్రత్యంఛోహందక్షిణాఞ్చిదం
ఛోహమిత్యాది॥ ౬౮॥ అలక్షణమితి॥ సజాతీయవిజాతీయవ్యావతకకోధమణఃలక్షణం-తద్రహితం- అస్థూలమణ్వ
హ్రస్వమిత్యాదిసర్వధమణిషేధశ్రుతేః-ఎతదేవాపపాదయత్యద్వంద్వమితి-నహిసజాతీయంవిజాతీయంవాత్యాన్య
ద్వితీయంవస్తస్విపి-యదావివృత్తయెలక్షణాశ్చేత్త్యర్థః॥ అనిదేశ్యమితి॥ నిదేశాభిలాషతదయోగ్యంవాఙ్మనస
యోరగోచరమితియావత్॥ శూన్యతేహి॥ తదేతదమన్యం తేనిదేశ్యంపరమంసుఖం॥ యతోవాచోనివతకంఠ
ఇత్యాది॥ నస్తేవంలక్షణప్రమాణవిషయత్వాభావే శశవిషాణాయమానమేవతత్స్వరూపమిత్యాశంక్యనిగస్యతిస్వ
యంప్రభమితి॥ ౬౯॥ యద్యపియస్యవిజ్ఞానసంపన్నఃప్రతీతమఖిలంజగదిత్థనేనైవపర్యాయేణనామరూపాత్మక
స్యబ్రహ్మదిస్థావరాంతస్యసర్వజగతోమిథ్యాత్వంసెత్స్యతి- తథాపిమనసశ్చంచలత్వాత్తద్విక్షేపనిరాసేనపరిత
త్వానుసంధానాథాంబహూనాంపర్యాయాణాముపన్యాసః యథాశుక్తిరిజతాదివిభ్రమేషా ఆరోపితరజతాదేరధి
ష్ఠానశుక్తికాయథాశ్మజ్జానచాధోత్తరకాలంవస్తుభూతశుక్త్యాదికమేవయథాథానిద్ధంస్వరూపం - ఎవమవి

ద్వంద్వమనిరైశ్యంస్వయంప్రభం॥ ౬౯॥ స్తుతిమితినివహస్యనైవగోచరంభవభయజలధేన్నదైవతారకం
అహమహమితి సతతోదితప్రభం నిఖిలజగద్రహితం నమామిశశ్వత్॥ ౭౦॥ శ్రీసూతడవాచ॥ ఎవం
వ్యాసేనసర్వజ్ఞాస్సాంబస్సర్వభలప్రదః॥ అభిప్రాయోమహాదేవః ప్రత్యక్షమభవన్మునైః॥ ౭౧॥ తం
వృష్ట్యాదేవదేవశందేవ్యాసహితమవ్యయం॥ ప్రణమ్యతాథయామాససర్వసాధనవేదనం॥ ౭౨॥
దేవదేవోపిసర్వజ్ఞఃప్రసన్నస్సర్వసాధనమ్॥ ప్రాహగంధీరయావాచామనయమునిసత్తమాః॥ ౭౩॥
ఈశ్వరడవాచ॥ వక్ష్యేవిప్రసమాసేన సర్వసాధనమత్రమం॥ శ్రుణుష్వశ్రద్ధయాసాధకంమయా
నోక్తమితఃపురా॥ ౭౪॥ అపేక్షితాథాస్సర్వేషాంభుక్తిముక్తిశ్చనువ్రతాః॥ ముక్తిర్నానావిధాప్రో
క్తమయావేదానుసారతః॥ ౭౫॥ తత్రసాయుజ్యరూపాయముక్తేస్సాత్మాత్మసాధనం॥ సమ్యక్జ్ఞానంన

ద్యాతతాగ్ర్యనామరూపప్రపంచస్యాధిష్ఠానపరశివయాథాత్మ్యజ్ఞానేనవిలయాత్ పరమాథాతః పరశివస్వరూ
పాల్పృథక్స్వరూపంనాస్తీతిప్రకరణాభిప్రాయః॥ స్తుతిమితినివహస్యేతి॥ స్తుతిఃస్తోత్రంమితిప్రమాణంప్రత్యక్షా
దికంతత్సంఘస్యైత్యర్థః - దేవతిర్యక్తునుష్ఠ్యాదిమతత్తదహంకారసాక్షితయానర్వాదాఅపరోక్ష్యైణభాసమానమి
త్యర్థః॥ ౭౦॥ ౭౧॥ ౭౨॥ ౭౩॥ ౭౪॥ నానావిధేతి॥ సాలాక్యసామీప్యసారూప్యసాయుజ్యభేదేన॥ వేదానుసారత
ఇతి బ్రహ్మణస్సాయుజ్యగ్సలూకతామాప్నోత్యనాదివేదవాక్యానుసారేణేత్యర్థః॥ స్వతంత్రోపిపరమేశ్వరోతీతా
నాగతవతకమానకాలేమస్తావరజంగమాత్మకస్యప్రపంచస్యసమానరూపతాయథాస్యాత్ - వ్యవస్థామాత్రసాక్షి
చిదితి నిశ్చసితవత్స్వస్థాన్నిగతవేదరాశీననుస్మత్యైవసృష్ట్యాదౌప్రవతతే॥ ఎత ఇతివైప్రజాపతివైదేవానస్సజ
తాస్యగమితిమనుష్యానిందవఇతి పితౄనిత్యాదివేదశబ్దభ్యుత్పాదానిర్వమేసమహేశ్వరైత్యాది శ్రుతిస్మృతిభ్యాం॥
౭౫॥ సమ్యక్జ్ఞానమితి॥ సంశయవిపర్యాసరహితనిష్ప్రపంచబ్రహ్మత్వత్వసాత్మాత్కారరూపమిత్యర్థః॥ యస్యైతేవ
త్వారింశత్సంసారాఃబ్రహ్మణస్సాయుజ్యంసలూక్యంచగచ్ఛతి॥ కర్మణైవహిసంసిద్ధిమాస్తితాజనకాదయితి-వా
క్యస్యతాత్పర్యార్థమజానానాకర్మాణ్యపిజ్ఞానవత్సాత్మాత్మరముక్తిసాధనాసీతిమన్యంతేతాన్నిరాచక్షేపకమేక
తి॥ అస్యేతువాజసనేయకమంత్రోపనిషది॥ అంధంతమఃప్రవిశంతి త్యాదినాజ్ఞానకర్మణోప్రత్యేకంనిందాపురస్కరం
విద్యాంచావిద్యాంచయస్తద్వేదోభయగ్ంసహేతి సముచ్చయవిధిబతన సహాయోదేవముక్తిసాధనత్వం మన్యంతే-
తన్నిరాకరణాయాహనతయోరితి॥ అయమథః॥ యస్మింత్సర్వాణిభూతాన్యాలై వాభూద్విజానతః॥ ఇత్యాదినాస
సాధ్యసాధనభేదోపమదశేనయద్భ్రహ్మత్వైకత్వపిజ్ఞానం ప్రాక్తతత్రత్రప్రతిపాదితంనతేనసహకర్మాణామ
నుష్ఠానంసంభవతతస్యసాధ్యసాధనాదిభేదనాపేక్షత్వాత్-అతోదేవతావిషయంసగుణజ్ఞానమేవతత్రసముచ్చయతే

ఉక్తం హి భగవద్భిర్భాగ్యకారైః ॥ దేవతావిషయం జ్ఞానం కమః సంబంధిత్యేనోపన్యస్తం - న పరమాత్మజ్ఞైః న మతి ॥
 ౭౬ ॥ ప్రతిజ్ఞాతమథాంవికల్పపుంస్సరం - ప్రతిపాదయతి సాధయతి చ - సాకిం సాయుజ్యగూపాముక్తిర్నిత్య సిద్ధా ఉత
 కృతచిత్సాధనేన నిష్పాద్యా - ప్రథమేపికిమాత్మరూపాస్యాత్ ఉత తతోన్యేతి వికల్పః ॥ ౭౭ ॥ ఆన్యథా జ్ఞేజ్ఞానమాత్రా
 పాప్ర్యత్యంతస్య దశాయతి - ఆత్మరూపైవ చేదిత్యాది నా ॥ నిత్యప్రాప్తస్యేతి ॥ బ్రహ్మచిదాసౌతి పరమిత్యాది శ్రుతేః - ముక్తైః
 ప్రాప్యత్యమవసీయతే - ప్రాప్తిశ్చాప్రాప్తిపూర్వీకా సాచక్షేరాభ్రమకృతావస్తుకృతాచేతి - తదిహ నిత్యసిద్ధాయాము
 క్తైః పాప్ర రాశ్చ నోనతిరేకాన్నిత్యప్రాప్తతయా ॥ ప్రాప్తిర్భిమకృతానతుగ్రామాద్ధ్రామంగచ్ఛక్తిత్యాదాః - వస్తుకృతే
 త్యథాః ॥ ౭౮ ॥ విభ్రమస్యేతి ॥ తస్యచాప్రాప్తిభిమస్య నివృత్తే సత్యాం పూర్వప్రాప్తాపి సాకంతగత చామికరన్యాయేన
 పునః ప్రాప్యత్యతి శ్రుత్యావ్యపదిశ్యత్యిత్యథాః ॥ తస్యచాప్రాప్త్యాపాదకస్య జగద్విభిమస్య నివృత్తిః పునస్తస్మా
 దజ్ఞాననాశాత్సవనస్వాధిష్ఠానభూతాశ్చ యాథాత్మ్యవిషయాత్సమ్యక్జ్ఞానాదేవనకారణాంతరాత్తదాహవిభిమ
 స్య నివృత్తిస్త్వితి ॥ ౭౯ ॥ జ్ఞానాదజ్ఞాననివృత్తిశ్చక్తిరజతాదితాకికవిభిమే ప్రసిద్ధత్యితదశాయతి ॥ జ్ఞానాదితి ॥ ఏవం సిద్ధాంత
 మభిధాయ పూర్వపక్షం దూషయితుమాద్యవక్షస్య ద్వితీయం వికల్పమాశంకతే ॥ ౮౦ ॥ అపరేతి ॥ సానిత్యసిద్ధాముక్తిర్నా
 త్మరూపా అపి త్వపరా ఆత్మనోన్యైవ చేన్మత్యిత్యర్థః - నికల్పసహత్వేనేమం పక్షం దూషయితుం వికల్పయతి - తథేతి ॥

కర్తా క్రం నతయోశ్చ సముచ్చయః॥ ౭౬॥ నిత్యసిద్ధాధవాముక్తిసాధ్యరూపాద్వయీగతిః । నిత్యసిద్ధాతు
సర్వేషామాత్మరూపాధవాపరా ॥ ౭౭ ॥ ఆత్మరూప్తవచేన్ముక్తిః నిత్యప్రాప్తాహిసాత్త్వనః । నిత్య
ప్రాప్తస్యచాప్రాప్తిర్విభ్రమఃఖలుదేహీనాం॥ ౭౮॥ విభ్రమస్సనివృత్త్యాసాప్రాప్తైతివ్యపదిశ్యతే । వి
భ్రమస్యనివృత్తిస్తుసిద్ధత్యజ్ఞోననాశనాత్॥ ౭౯॥ అజ్ఞోనస్యవినాశస్తుజ్ఞానాశవచాన్యతః । జ్ఞానాద
జ్ఞోననాశస్తుప్రసిద్ధ్యస్సర్వదేహీనాం॥ ౮౦ ॥ అపరాసాపరాముక్తిర్మాతృరూప్తవచేన్మతం । తథా
పిముక్తిఃప్రాప్త్యావానాప్రాప్త్యావాత్తనాభవేత్॥౮౧॥ ప్రాప్త్యాచేదాత్మనాముక్తిరప్రాప్తప్రాప్తిరే
వసా । అప్రాప్తప్రాప్తిరప్యస్యసంబంధోవైక్యమేవచ॥౮౨॥ ససంబంధశ్చసాధోవానిత్యోవాసా
ధ్యవచేత్ । అనిత్యస్యతుసంబంధో భవేన్నిత్యోనసర్వదా॥౮౩॥ సాధ్యానామపిభావానామనిత్యత్వం
వ్యవస్థితం । అభావస్యసాధ్యత్వంప్రధ్వంసాఖ్యస్యసర్వదా॥౮౪॥ సాధ్యత్వాఖ్యస్తు ధర్మశ్చనైవా
భావాశ్రయోభవేత్ । నిత్యోయదిససంబంధస్తహిసంబంధసంజ్ఞితా॥౮౫॥ ముక్తిశ్చనిత్యసిద్ధైవము
ముక్తౌ రాత్తనోభవేత్ । తథాపినిత్యప్రాప్తాయాముక్తైః ప్రాప్తిస్తుపూర్వవత్॥౮౬॥ విజ్ఞోననైవనా
న్యేనసత్యంముక్తంపిదోతమ । అప్రాప్తప్రాప్తిరూపాయాముక్తైరైక్యంభవేద్యది॥౮౭॥ తన్నయంక్రం

ఆత్మవ్యతిరిక్తాకింవా- పాప్యాప్రపాప్యా అద్యంపునర్వికల్పందూషయతుంఘలితాథకమాహ ॥ ౮౦ ॥ పాప్యాచేదితి॥ అథతమాద్యంపక్షంవికల్పయతి॥ అపాప్రపాప్సిరితి॥ అపాప్రపాప్సిరూపాపాప్యాముక్తిః కింసంబంధిద్వయఘటితసంబంధాత్మికాడతసంబంధినోస్తాదాత్మ్యరూపా ॥ ప్రథమేపి కిమసాసంబంధః సాధ్యోనిత్యోవేదివికల్పాన్యద్యంప్రత్యాహ ॥ ౮౧ ॥ సాధ్యవివచేదితి॥ సాధ్యసంబంధాత్మికాముక్తిః సర్వప్రకారేణాత్మాస్యాన్నచత్వత్వమాసాదయేత్॥ తథాచముక్తానామపిపునస్సంసారప్రసంగః ॥ వ్యాప్తిందర్శయతి॥ ౮౨ ॥ సాధ్యానామితి॥ చక్రచీవరతురీజమాదిసాధ్యానాంఘటపటాదీనాంభావాభావానామనిత్యత్వందృశ్యతే॥ అతస్సాధ్యత్వమనిత్యేనవ్యాప్తమిత్యథః॥ అనైకాంతికత్వంపరిహరతి॥ అభావస్యేతి॥ ప్రధ్వంసాభావస్యభావరూపసాధ్యత్వధమకయోగోనఘటతే॥ తథాచిధనమయోగేతస్యఘటాదివద్భావత్వమేవస్యాత్॥ కేనచిదపిధమేవనిత్యరూపాఖ్యయైవభావత్వాత్॥ అంగీకృత్యేదంప్రధ్వంసాభావస్యనిత్యత్వమనైకాంతికత్వంపరిహృతం॥ సోష్యనిత్యంఇత్యుపరిష్టాత్ప్రతిపాదయిష్యతే॥ ౮౩ ॥ అథాప్రపాప్రపాప్సిర్నిత్యఃసంబంధఇతిప్రథమస్యద్వితీయంవికల్పందూషయతి-నిత్యోయదీతి॥ నిత్యసంబంధాత్కాముక్తిరపినిత్యసిద్ధేవనకేనచిత్సాధనేననిష్పాద్యతేతథాచనిత్యప్రాప్తేవసేతిపూర్వోక్తంజ్ఞానమత్రసాధ్యత్వమైవతతఃతత్తత్త్యథః॥ ౮౪ ॥ ౮౫ ॥ అపాప్రపాప్సిస్తాదాత్మ్యమితిద్వితీయందూషయతుమనుభావతే॥ అపాప్తేతి॥ తందూషయతి॥ ౮౬ ॥ తన్నేతి॥ తత్రవక్రవ్యంకింభిన్నయోజీవవత్సరయోర్భేదనావేతాదాత్మ్యంఉత్తభేదేనత్యేవతత్రాద్యోభవద్భిన్నసాన్యోన్యాభావరూపత్వాంగీకారాత్తస్యచానాద్యంతత్వాదనంగీకారఃపరాస్తతిత్యాహ ॥ భద్రేనాశయః॥

౮౮॥నాపిద్వితీయిత్యాహ॥ భేదేనతీతి॥ కుతఃకర్తవ్యతాహభేదస్యేతి॥ అభేదే కాథాసమవాయినవీకర్తవ్యస్య భేదేనసహ
 వస్థానానుపపత్తైరిత్యర్థః॥ ఏవమాత్మస్వరూపవ్యతిరిక్తాయాముక్తేః ప్రాప్యత్వపక్షంధూవయిత్వాఅపాప్యేతిద్వి
 తీయపక్షమనూద్యదూవయతి॥నప్రాప్యేతి॥అప్రాప్యస్వభావాయాముక్తేస్సాధనశతే నాప్యనుష్ఠితేప్రప్రాప్యత్వమేవ
 స్వభావస్యానపాయాత్॥అతస్సాధనాపేక్షాభావాదయత్నేనసర్వేముచ్యేరన్నిత్యర్థః॥ ౮౯॥ ౯౦॥ ఏవంసాయుజ్య
 రూపాముక్తికినిత్యసిద్ధాడతసాధ్యరూపేతివికల్పాద్యపక్షస్యసంభవచ్ఛంకానిరాసేనకర్తృనైరపేక్ష్యేణసమ్యక్జ్ఞా
 నస్యముక్తిసాధనత్వముపపాద్యోక్తదోషానువృత్తేద్వికేతీయోనయ్యుక్తః॥ననిత్యసిద్ధేతి॥ ముక్తేఃసాధ్యత్వే
 ఘటవదఃత్యత్వంసాధ్యితిపూర్వోక్తమిత్యర్థః॥ ౯౧॥ ననుసాధ్యత్వేపి ప్రధ్వంసాభావాన్ముక్తేర్నిత్యత్వంకిం
 స్యాదిత్యతాహ॥ప్రధ్వంసస్యేతి॥దిదాత్మనవ్యతిరిక్తస్యసకలస్యచైత్యప్రపంచస్యనేహనానాస్తీత్యాదినిషేధశుత్యా
 బాధితత్వాదనిత్యత్వమవశ్యమేవమిత్యర్థః॥౯౨॥ ననుసంగతిగవాణాదాప్రత్యక్షానుమానాదిప్రమాణాంతరసా
 పేక్షశబ్దస్యతద్విరోధేప్రామాణ్యానుపపత్తైర్భావత్వేనతిసాధ్యత్వమనిత్యత్వసాధనం తథాచనప్రధ్వంసేవ్యభిచారః-
 తస్యసాధ్యత్వేపిభావత్వాభావాదితిశంకతే॥భావత్వేనతీతి॥ తదతరవ్యాప్త్యాదూవయతి॥ తద్వనైవేతి॥ భవతు
 భావత్వేనతిసాధ్యత్వాదనిత్యత్వంఘటాదిమప్రాగభావస్యానిత్యత్వేవశ్యంకారణాంతరంవక్తవ్యం ఉక్తమే త్వభా

ద్వయోరైక్యం నసిద్ధ్యతి కదాచన | భిన్నయోభేదనాశేవా ముక్తిభేదస్థితేధవా ॥ ౮౮ ॥
 భేదనాశేతయోరైక్యంఘటతేవేదవత్తమ | భేదేనతీతి వేదైక్యమితిచేత్తన్నసంగతమ్॥౮౮॥ భేదస్యస
 నిధానైక్యంవిరోధానైవసిద్ధ్యతి | నప్రాప్యాహ్యత్వనాముక్తిరితీచేత్తన్నసంగతమ్ ॥ ౮౯ ॥
 అప్రాప్యాస్త్రముక్తేనాన్యపేక్షాహిసాధనే|సాధనేనతిసాముక్తిరప్రాప్యేవసదాఖలు॥౯౦॥న
 నిత్యసిద్ధాసాముక్తిసాధ్యరూపైవచేన్మతమ్|సాధ్యత్వేనత్యనిత్యత్వంపూర్వమేవాభిభాషితమ్॥ ౯౧॥
 ప్రధ్వంసస్యతునిత్యత్వంసర్విధానభవిష్యతి | అచిద్రూపస్యసర్వస్యవినాశోగమ్యతేయతః ॥ ౯౨ ॥
 భావత్వేనతిసాధ్యత్వాద్వినిశితనస్యతు | ప్రధ్వంసస్యతుసాధ్యత్వేప్రభావత్వేనహేతునా॥ ౯౩॥
 నసిద్ధ్యతివినాశశ్చేత్తచ్చనైవనుసంగతం | ప్రాగభావసమాఖ్యస్యాప్యనిత్యత్వస్యదశానాత్॥౯౪॥ ప్రా
 గభావస్యసాధ్యత్వాభావేనత్యప్రభావతః | అనిత్యత్వంయదిప్యేత ప్రధ్వంసస్యాపిత్వమం॥ ౯౫॥ భా
 వానామప్యభావానాంసాధ్యానాంమునిసత్తమ॥ అసాధ్యానాంచసర్వేషామనిత్యత్వేప్రయోజకం॥
 ౯౬॥ అచేతనత్వమేవాక్తంనేతరద్వ్యభిచారతః | చేతనస్యతునిత్యత్వంశ్రుతిరాహసనాతసి ॥ ౯౭॥
 తస్మాదుక్తప్రకారేణముక్తిస్సాయుజ్యరూపిణీ | జ్ఞానలభ్యాక్రియామాత్రాన్నలభ్యాన్నస్సముచ్చ
 యాత్ ॥ ౯౮ ॥ జ్ఞానంనామాఖిలంచేదంమద్రూపేణావభాసనం | క్రియాతుకారణాపేక్షానజ్ఞానా

వాత్. తచ్చాభావత్వమేవచ॥అభావేధమాంతరసమవాయస్యప్రాగేవనిరస్తత్వాత్-తద్వత్ప్రధ్వంసస్యాపిసమానమితి
 తస్యాప్యనిత్యత్వమభ్యుపగంతవ్యమిత్యర్థః॥౯౩॥౯౪॥౯౫॥ఏవంభావత్వేనతిసాధ్యత్వంఘటాదీనాంభావానామనిత్యత్వే
 ప్రయోజకంప్రాగభావస్యానిత్యత్వేఅభావత్వమితి॥ ప్రయోజకత్వద్వయాంగీకారకల్పవాద్ధౌరవంస్యాత్తస్మాదుభయ
 త్రానుగతజడత్వమేవానిత్యత్వప్రయోజకమంగీకార్యమిత్యాహభావానామితి॥అసాధ్యానామితిపరమాణ్వాకాశకాలది
 గాదీనిపరైర్నిత్యతయాంగీకారాదసాధ్యత్వేనాభిమతానితేషామపీత్యర్థః॥ ౯౬॥నేతరదితి॥ ఇతరతః-ృతకత్వాదిక
 మితియావత్॥ కుతఃకర్తవ్యతాహ | వ్యభిచారతః॥ప్రాగభావాదావనిత్యత్వేనత్యపి తదవ్యాప్త్యాననుగమాదిత్యర్థః॥
 శ్రుతిరాహేతి॥ సాచ॥ నిత్యోనిత్యానాంచేతనశ్చేతనానామిత్యాదికా॥ ౯౭॥ ప్రతిపాదితమథానిగమయతి॥ తస్మా
 దితి॥ ౯౮॥ కింతద్జ్ఞానమిత్యతాహ॥ జ్ఞానంనామేతి॥ అఖిలస్యభోక్తృభోగ్యాత్మకస్యప్రపంచస్యయోగ్యంసచ్చిదా
 నందాద్వితియబ్రహ్మత్వత్వసాక్షాత్కారస్తత్సాయుజ్యముక్తేఃసాధనమిత్యర్థః॥ శ్రూయతేహి॥ సర్వంఖల్విదం
 బ్రహ్మ | ఇదగ్నస్త్వంయదయమాత్మేత్యాది॥ జ్ఞానకమణోస్సముచ్చయస్య ప్రతిజ్ఞాతం పరముక్త్యసాధనత్వ
 ముపపాదయతి॥ క్రియాత్వేతి॥ అగ్నిహోత్రాది క్రియాహికర్తృకరణకమాదిభేదభిన్నకారక సాపేక్షాసతీతద్దోచర
 ద్రవ్యదేవతాదివిషయం శాస్త్రజనితం విజ్ఞేనమేవకేవలమవలంబితేనతు కర్తృకరణాది సకలభేదోపమదేనజాయ
 మానం ప్రతీచః పరమాత్మత్వ సాక్షాత్కారాత్మకం జ్ఞేనం॥ లేనసహవిరోధాత్॥ ఉక్తంహి॥ భగవద్భాష్య

కారైః అనుపయోగాదధికారి విరోధాచ్చైతి అతో విరోధి త్వేన సమసమయవతిత్వాభావా దనై స్తజ్ఞానకర్మణోః
 సముచ్చయఎవనసంభవతి || కుత సై నముక్త్యా శంకత్యథః || ౯౯ || ౧౦౦ || కేవలంకమేతి || ఉక్తా ద్వి
 తీయబ్రహ్మశ్రుత్వ జ్ఞానరహితం ద్రవ్య దేవతాదిజ్ఞానసహకృతంతరతమభావేనావస్థితమగ్ని హోత్రాదికం హిరణ్యగ
 ర్భాదిసగుణబ్రహ్మ పాసనాయాపంచకమైవసారూప్యాద్యపరముక్తేః సాధనమిత్యర్థః || ౧౦౧ || ౧౦౨ || ౧౦౩ || అపెత్య
 బుద్ధిమతి || ఉత్తమమధ్యమాధమభావేనావస్థితానామధికారిణాం బుద్ధితారతమ్యమపెత్య హిరణ్యగర్భాదిసగుణబ్రహ్మవి
 జ్ఞానమగ్నిహోత్రాది కర్మణోభయం సముచ్చిత్యాభిధీయతే || విద్యాంచావిద్యాంచయస్త ద్వేదో భయగ్ం సహ
 త్యాదినా - యేచ తెజ్ఞానకర్మణీ వ్యవహారదశాయాం వ్యావహారికం ఫలప్రయోజనైతిత్యర్థః || ౧౦౪ || ౧౦౫ || ౧౦౬ ||
 ౧౦౭ || ౧౦౮ || ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూతసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవైభవఖండే
 అష్టత్రింశోధ్యాయః || ... .. *

అంబినీసదా || ౯౯ || అతఃక్రియాయజ్ఞానేనవిరోధాదేవసర్వదా | సముచ్చయోనయుజ్యేతకతసై నప
 రాగతిః || ౧౦౦ || సారూప్యాఖ్యాతుసాముక్తిస్సామీప్యాఖ్యాచయాపరా | సాలా క్యాఖ్యాచయాతాసాం
 కేవలంకమే సాధనం || ౧౦౧ || ఐహికాముష్మికాకారా ముక్తయస్సర్వదేహీనాం | కమైవైవహీసి
 ధ్యంతినజ్ఞానేనవిరోధతః || ౧౦౨ || జ్ఞానంకమేచవేదోక్తమేవనానోద్దితంభవత్ | అనోద్దితంతు
 విప్రేంద్రదావ్యవహారేవివేకినాం || ౧౦౩ || అపెత్యబుద్ధింవిజ్ఞానంకమేచేతివిధీయతే | తథాపివ్యవహారే
 తెవ్యావహారికసిద్ధిదే || ౧౦౪ || తస్మాత్సర్వత్రనాస్తిక్యంనకుర్యాన్మతినత్తమః | నాస్తిక్యాదేవ సర్వే
 హంసంసారేపరివతేనమ్ || ౧౦౫ || సర్వముక్తంసమాసేనసాధనంమునిత్తమ | గోపనీయ మిదంత
 స్మాదాస్తిక్యస్యసదాద్భుతం || ౧౦౬ || శ్రీసూతఉవాచ || ఎవముక్త్యామహాదేవ స్సాంబస్సర్వావభా
 సకః | ప్రసృత్యసన్నిధౌతస్యతత్రైవాంతహేతోభవత్ || ౧౦౭ || సాధనంసకలంపరిభాషితం కేవలం
 కృపతైవతువామయా | నెతరతిరధితవ్యమహద్విజామోహమేవసమస్తమితోన్యథా || ౧౦౮ ||
 ఇతిశ్రీసాగం దేవహపురాణే సూతసంహితాయాం - యజ్ఞవైభవఖండే పూర్వభాగముక్తిసాధనవిచారో
 నామ - అష్టత్రింశోధ్యాయః. ... .. *

—*— వేదానామవిరోధః. * —

ఓమ్ || శ్రీసూతఉవాచ || అథాతస్సంప్రవత్సోమిసమాసేననవిస్తరాత్ | అవిరోధంతువేదానామ
 శేషాణాంమునీశ్వరాః || ౧ || ద్వివిధౌవేదరాశిస్తుమునయశ్శంసితేవ్రతాః | సత్యాదైవతపరఃకశ్చిద్వే
 దభాగస్సమాసతిః || ౨ || కల్పితదైవతనిష్ఠస్తువేదభాగోపరస్తథా | సత్యమేవసదాదైవతమసత్యందైవ
 తమాస్తికాః || ౩ || దైవతస్యాపివసత్యత్వంవణాయంతీహకేచన | తదసంగతమధ్యస్తందైవతంయస్తా
 త్పరాత్మని || ౪ || అధ్యస్తంహిసదాదైవతం దృశ్యత్వాచ్చక్తిరూప్యవత్ | దృశ్యత్వందైవత జాతస్య

అదైవతవత్కర్తృకరణఫలాదిభేదభిన్నస్యదైవతస్యాపి శ్రుతత్వాదైవతాదైవతశ్రుత్యోమిథోవిరోధేనాప్రీ
 మాణ్యమాశంక్యతయోరవిరోధంప్రతిపాదయితుమారభతే || అథాత ఇతి || ౧ || కమైజ్ఞానకాండయో రవిరోధం
 దశేయితుంతావద్విషయభేదమాహ || సత్యాదైవతేతి || కశ్చిదుపనివల్లఖణోయోవేదభాగస్సర్వదా బాధాధుర
 మద్వితీయంపరశివస్వరూపంతాత్పర్యేణప్రతిపాదయతి || ౨ || అపస్త్రుకమేకాండాత్త కొవేదభాగస్తత్సర్వమే
 పరికల్పితందైవతప్రపంచముపజీవ్యస్వగాఢఫలాయయాగహోమాదికం తాత్పర్యేణాంధతై || అతోపయభేదాద
 విరోధిత్యభిప్రాయః - విపరీతంనకుతేత్యత ఆహ || సత్యమేవేతి || ౩ || నన్వదైవతాత్మతత్వవదైవతస్యజడప్రపం
 చస్యాప్యపిసంవాదివ్యవహారదశేనేనారోపితరజితాదివైలక్షణ్యాత్పారమార్థికత్వంకింసస్యాదితపరాభిమతాంశం
 కామనుభావతే || దైవతస్యాపితి || పరిహరతి || తదితి || విమతమసత్యంఅధ్యస్తత్వాచ్చక్తిరూప్యవదితిభావః || ౪ ||
 హేత్వసిద్ధింపరిహరతి || అన్యస్తంహీతి || అవిసంవాదివ్యవహారేదశేనేపిదృశ్యత్వహేతునాశుక్తి రూప్యవ దదైవత
 ప్రపంచస్యస్తతోజడత్వేన భానాసంభవాద్బ్రహ్మపేణస్వప్రకాశపరశివస్వరూపచైతన్యేనైవ భాన్యత్వాద్దృశ్యత్వ
 హేతుః కృత్స్నంపక్షం వ్యాప్యవతేత ఇత్యేతత్సర్వసంమతైత్యర్థః || ౫ || ఏతదైవతజాలస్యపరికల్పితత్వప్రతిపాద

నాత్మ్యోచరస్యకమకాండస్యకల్పితవిషయత్వం సిద్ధమిత్థుపసంహరతి॥ తస్మాదితి॥ న న్వేషమద్వితీయస్యాత్మ్యోపన్యస
త్యత్వంకస్తాన్నస్యాదిత్యతతహ॥ భేదాభావాదితి॥ ఈద్విగ్రూపదృశ్యభావస్యభేదసాపేక్షత్వాన్నిభేదే పరమాత్మనిత
స్యాభావాద్దృశ్యత్వాభావేనాధ్యస్తత్వా సంభవాదదైవతస్యసర్వదాబాధవైధుర్యాత్సత్యత్వమిత్యభిప్రాయః॥ ౬॥ ఏతదే
వోపపాదయితుంవికల్పయతి॥ అద్వైతమితి॥ అద్వైతమపిదేవతవదధ్యస్తంయదిస్యాత్మహితస్యకేనచిదధిష్ఠా
నేభవితవ్యంనచనిరతిష్ఠానభిమానుపపత్తైః కింతదధిష్ఠానమదేవత మేవఉత్తదైవమితి॥ వికల్పాద్యధ్యం ప్రత్యాహ-
నాద్వైతమితి॥ తదభావతత్వతి॥ తస్మాకోప్యాదద్వైతాదన్యస్యాద్వైతాంతరస్యాభావాదిత్యభిప్రాయః॥ ౭॥
నద్వితీయత్యాహ॥ కేవలమితి॥ అద్వైతస్మారోపే అన్యస్యాధిష్ఠానస్యాసంభవా తేరీవలం కల్పిత ద్వైతేత
తదధ్యాసోపకృత్యసాపిచయుక్తత్యాహ॥ వ్యవహారేతి॥ పరమార్థధూతేశుక్తి శ్వకలాదా రజితాధ్యాసస్యలో
కేదృష్టత్వాత్తదమసారేణాదైవతాధ్యాసస్యాధిష్ఠానత్వేన సత్యభూతమేవకించిద్వక్తవ్యంనపరికల్పితమిత్యభిప్రాయః॥
౮॥ భవతు లూకే సత్యాధిష్ఠానత్వం అద్వైతాధ్యాసేత్వన్యస్యాసంభవాత్కల్పితస్యైవాధిష్ఠానత్వనియమః కస్మా
న్నభవతీత్యతహ॥ ద్వైతేచితి॥ ద్వైతస్యాధ్యస్తైకశరీరత్వాదధ్యస్తస్య చాధిష్ఠానాత్పరమాత్మ స్వరూపాద
నతిరేకాదేకస్యైవాధిష్ఠానత్వమారోపితత్వం చెతివ్యాహతమిత్యభిప్రాయః॥ ౯॥ కించదైవతవదద్వైతస్యాపిపరికల్పిత
త్వేనిరధిష్ఠానప్రమప్రసంగాదద్వైతస్యసత్యత్వమేవకృత్యమిత్యాహ॥ ద్వైతంచెతి॥ యదిద్వైతాద్వైతేఉ

సంమతంసర్వదేహినామ్॥ ౫॥ తస్మాద్దైవతపరోభాగఃకల్పితద్వైతగోచరః॥ అద్వైతంసర్వదాసత్యం
భేదాభావాత్కథంచన॥ ౬॥ అద్వైతమపిచాధ్యస్తంయదివేదవిదాంవరాః | కుత్త్రైవాద్దైవతమధ్య
స్తంనద్వైతేతదభావతః॥ ౭॥ కేవలంకల్పితద్వైతేనాద్వైతాధ్యాస సంభవః | వ్యవహార దశా
యాంతుసత్యేధ్యాసస్యదశానాత్॥ ౮॥ ద్వైతేచాద్వైతమధ్యస్తమితి వక్తుంనశక్యతే| తస్మాధ్యాస
స్వరూపత్వా ద్వైతస్యబ్రహ్మచిత్తమాః॥ ౯॥ ద్వైతంచాపితథాద్వైతముభయంకల్పితంనహి | ద్వై
తాద్వైతాతిరేకేణాస్తిత్వాదేవవస్తునః॥ ౧౦॥ శూన్యమాత్రేనచాధ్యస్తముభయంవేదచిత్తమాః |
నీరూపాఖ్యస్యచాధ్యాసాధిష్ఠానత్వాద్యసంభవాత్॥ ౧౧॥ అతోద్వైతం సదాధ్యస్త మద్వితీయేపరాత్మ
ని | తస్మాదుక్తేనమాగేణకల్పితంశక్త్యుత్తేర్బుధాః॥ ౧౨॥ సత్యాద్దైవతపరఃప్రోక్త స్సర్వశాస్త్రాగ్ధ
వేదిభిః | తద్దేవవేదరాశేనుకల్పితంసప్రబోధనాః॥ ౧౩॥ కల్పితద్వైతనిష్ఠమకథితస్సత్యవాదిభిః |
ద్వైతాద్దైవతశ్రుతీనాంతువిరోధేపిప్రతీతితః॥ ౧౪॥ ఉక్తేనైవప్రకారేణవిరోధాభావవిహితః | ప్రత్య
క్షాదేరగమ్యత్వాదద్వైతస్యతుసర్వదా॥ ౧౫॥ తత్త్రైవాధికవతీసాత్మాదద్వైతశ్రుతిరాస్తికాః |

భేదస్యాపి తేస్యాతాంతహితద్వైతిరిక్తస్యవస్త్యంతరస్యాభావాన్నిరధిష్ఠానభిమప్రసంగత్యభిప్రాయః॥ ౧౦॥ నను
శూన్యమేవాధిష్ఠాన మస్త్విత్యతహ॥ శూన్యేతి॥ తత్రహేతుమాహనీరూపాఖ్యస్యేతి కేనచిదప్యాకారేణ నిర్వ
క్తుమశక్యస్యశూన్యస్యాధ్యాసాధిష్ఠానత్వచాధావధిత్వలక్షణధమకయోగాసంభవాదిత్యర్థః॥ ౧౧॥ ఎవమద్వైతస్యా
ధ్యాసా సంభవాత్ప్రతిపాదితందైవతస్యైవాధ్యస్తత్వంనిగమయతి | అతత్వతి॥ కమః జ్ఞానకాండయోఃప్రతిజ్ఞాతం
విషయభేదేనావిరోధంనిగమయతి॥ తస్మాదితి॥ ౧౨॥ ౧౩॥ మాభూత్కమః జ్ఞానకాండయోర్విరోధః | జ్ఞాన
కాండవిషయాను పక్షేత్వాది వాక్యాత్కల్పచిచ్ఛేదో వగమ్యతే॥ కచ్చిత్తునస్తత్వమస్యాది వాక్యేస్తదభేద ఇతి
ద్వైతాద్వైతశ్రుత్యోర్విరోధాదప్రామాణ్యంస్యాదిత్యాశంక్యాహ॥ ద్వైతాద్వైతేతి॥ ౧౪॥ విరోధ
స్యప్రాతీతికత్వ ముప పాదయతి॥ ఉక్తేనేతి॥ ఉక్తరీత్యాకల్పితద్వైత పరైవ భేదశ్రుతిః - పరమార్థాద్వైత
పరాత్వభేదశ్రుతిరితి తయోరవిరోధత్యభిప్రాయః - ననుభేదాభేదయోరుభయోరపి శ్రుత్యభేదే సమానేప్యభేదస్యైవ
పరమార్థత్వంభేదపరికల్పితత్వమిత్యేతత్కుతోలభ్యతత్వత్యతహ॥ ప్రత్యక్షాదేరితి॥ అనధికతాధికాంతప్రమాణ
మితిహిమమాంసకాః - అతః ప్రమాణభూతాశ్రుతిః ప్రత్యక్షాది ప్రమాణాంతరానిషయమథాం ప్రతిపాదయంతీప్రా
మాణ్యభజతే - అద్వైతంచప్రత్యక్షాద్యగమ్యమతస్తదేవశ్రుత్యాతాత్పర్యేణప్రతిపాద్యతే॥ అంతరేణేతి॥ ఘట
పటాదిభేదస్యప్రత్యక్షాది ప్రమాణాధికతత్వాత్ శ్రుతేస్తత్రతాత్పర్యం నయుక్తంతథాచ - హ్యనువాదకతాద్వ
ప్రామాణ్యంస్యాదిత్యభిప్రాయః॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ననుప్రత్యక్షాదిప్రమాణవిషయం శకవిహిం కల్పమద్వైతం శ్రుతిః

కథాతాత్పర్యేణ ప్రతిపాదయితుం శక్నుయాదిత్యతతహా॥ మానాతిగామినీతి ॥ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణాన్యతీత్య తదవి
వయంస్య గాఢపవగాఢికం యథావగమయతి తద్వదద్వైతమపి బోధయితుంశక్త్యర్థః ॥ నను శ్రుత్యర్థ
స్యప్రమాణాంతరవిషయత్వేనవాదజ్ఞానాభావాచ్చుితేరప్రామాణ్యంస్యాదిత్యతతహా ॥ ప్రమాణాంతరేణైతి॥ స
వజ్ఞానానాం స్వతః ప్రమాణ్యాంగీకారాచ్చుితేనకసం వాదజ్ఞానాపేక్షేత్యర్థః॥౧౭॥ నను మాభూత్సంవాద
జ్ఞానాపేక్షాబాధాదన్యథాత్వంకస్తాన్నభవతీత్యతతహా ॥ స్వతశ్చేతి ॥ దుష్టప్రమాణజనితస్యహి బాధ్యత్వం-శ్చుితే
స్తావత్స్వతోదోషోనాస్తి॥ అథప్రత్యాయనసమర్థత్వాత్పరతోపి దోషోనాస్తి అపారుషేయత్వాదేవనిర్దుష్టప్ర
మాణత్వేన బాధశంకాయా అప్యభావాత్ శ్రుతేస్సవత్సద్ధప్రామాణ్యవప్రత్యూహామిత్యర్థః ॥ ఎవం శ్రుతేనిక
దోషత్వ మభిధాయతస్యాః ప్రబలతేర ప్రామాణ్యం ప్రతిపాదయితుం ప్రత్యక్షాదీనాందోషసద్భావమాహ ॥
ప్రత్యక్షాదీతి ॥ దోషసద్భావతేతి॥ దోషసాహిత్యే నోత్పన్న తేత్యర్థః॥ ౧౮ ॥ ఏవమనధిగతాథగంత్యప్ర
మాణమితి లక్షణ పర్యాలాచనయా ప్రత్యక్షాద్యనధిగతే అద్వైతేశ్రుతేః ప్రామాణ్యం ప్రతిపాదితం ॥ అథప్ర
యోజనసద్భావాదపి తత్రైవ తత్త్వామాణ్యం సమర్థయితుం ద్వైతపరత్వే ప్రయోజనరాహిత్యమాహ ॥
కల్పితేతి ॥ ౧౯ ॥ ప్రయోజనాభావాదితి కల్పితస్య ద్వైతస్య మాయామయత్వేనావస్తుత్వాత్తత్త్వైతిపాదన
శ్రుతేఃప్రత్యేవత్ప్రవృత్తిహేతుభూతస్యకస్యచిదపిఫలస్యా భావాదిత్యర్థః ॥ అద్వైతప్రతిపాదనేతుప్రయోజన
సద్భావమదర్శయతి॥అద్వైతమితి॥యస్తాదద్వైతంబ్రహ్మవస్తునిరతిశయానందరూపం తస్తాత్తత్త్వైతి పాదనేత

అంతరేణశ్రుతింభేదోలోకసిద్ధస్సద్దేవహి ॥ ౧౬ ॥ తేననాథకవతీతత్రశ్రుతిమానాతిగామినీ । ప్ర
మాణాంతరసంవాదాపేక్షానాస్తిశ్రుతేస్సదా॥ ౧౭ ॥ స్వతశ్చపరతోదోషోనాస్తితస్యాశ్చుితేరపి
ప్రత్యక్షాదిప్రమాణానాందోషసద్భావతాసదా ॥ ౧౮ ॥ అస్త్యైతశ్చుితీకేతేమాంప్రమాణానాంజ
వీయసీ । కల్పితద్వైతమాత్రేతునై వమానమితశ్రుతిః ॥ ౧౯ ॥ తత్రప్రయోజనాభావాత్పరమార్థ
నిరూపణే । అద్వైతంపరమానందంబ్రహ్మవస్తునచాపరమ్ ॥ ౨౦ ॥ తత్రప్రయోజనంవిపాఽస్యై
వహీనసంశయః । యత్రప్రయోజనంతత్రశ్రుతిమానమితిస్థితిః ॥ ౨౧ ॥ అతఃప్రయోజనాభావా
ద్ద్వైతంప్రతిపాద్యతే । అనూద్యద్వైతమద్వైతంప్రతిపాదయితిశ్రుతిః ॥ ౨౨ ॥ స్మృతీనాంచపు
రాణానాం భారతాదే స్తదైవవ । తథానైవాగమాదీనాం తరాకాణాంచ ద్విజోత్తమాః ॥ ౨౩ ॥

త్స్వరూపావాప్తిలక్షణంసర్వోత్కృష్టంప్రయోజనంవిద్యతగత్యర్థః॥౨౦॥ననుప్రయోజనవశాత్ప్రామాణ్యవ్యవస్థా
న యుక్తా ప్రమాణానువతికత్వాత్ప్రయోజనస్యైత్యతతహా ॥ యత్ప్రయోజనమితి॥ సత్యంప్రత్య
క్షాదిప్రమాణానువతికప్రయోజనశ్రుతిస్తుప్రయోజనవశాదేవపురుషంస్వాభేప్రవర్తయతీతిత
త్ప్రామాణ్యంప్రయోజనాధీననిరూపణం ॥ అతోయస్మిన్నభేప్రయోజనమస్తితత్రైవశ్రుతేఃప్రామాణ్యమితి॥ ప్రా
మాణికానాంస్థితిరిత్యర్థః ॥ ౨౧॥ నను తహికాద్వాసుపణేకత్వాదిశ్రుత్యానిష్ఠప్రయోజనోభేదః - క
స్తాత్త్వైతిపాద్యతగత్యతతహా॥అనూద్యేతి॥ ద్వైతంప్రత్యక్షాదిప్రమాణైలాకసిద్ధంజీవేశ్వరభేదమనూద్య సమా
నేష్యతే పురుషోనిమగ్నో నీశయాశోచతిముహ్యమానశిత్యాదినాజీవ భావస్యాజ్ఞానమూలత్వ ప్రతిపాదన పురస్స
రమద్వైతమేవతాత్పర్యేణప్రతిపాదయతీత్యర్థః॥ఎవంసర్వత్రభేదశ్రుతిలాకసిద్ధభేదానువాదాథా అభేదశ్రుతి
స్తుతాత్పర్యేణపరమాథాద్వితీయప్రతిపాదనార్థేతిద్రష్టవ్యం॥౨౨॥ స్మృతిపురాణాదీనామప్యేవమేవాద్వైతప
రత్వంన్యాయతోవగంతవ్యమిత్యాహ॥ స్మృతీనామిత్యాదీనా ॥ అద్వైతపరత్వంచస్మృత్యాదీనాంసర్వేషాం పద
క్షరమంత్రాథకకథనప్రస్తావెప్రాగేవప్రతిపాదితం ॥ ౨౩ ॥ ననుజాతిగుణక్రియావ్యక్తిభేదేన చతుష్టయాహి సకలశ
బ్దానాంప్రవృత్తిస్తతరథంజాత్యాది సకలధర్మకరహితమద్వయంపరశివస్వరూపంశ్రుతిస్తాత్పర్యేణప్రతి పాదయితుంశ
క్నుయాదిత్యతతహా ॥ అధ్యస్తేతి॥ సమస్తప్రపంచకల్పనామూలంమాయా విద్యాపరపర్యాయభావరూపమజ్ఞానంత
త్తార్థంభూతభౌతికదేహేంద్రియాదికమేతత్సర్వంపరమార్థతోనిరవద్యే పరశివస్వరూపే అనాదివా సనయాధ్యస్య
తేతస్యచివృత్తిస్తదధిష్ఠానయాథాత్మ్యజ్ఞేనాత్ ఎవంచ తాంమాయాం తతార్థనిష్ఠైతిప్రతిపాదయంత్యః కా
శ్చిచ్ఛుతీయస్తద్వారాడక్త విధమఖండైకరసం పరశివస్వరూపం తాత్పర్యేణప్రతిపాదయంతి - తాత్పర్యేణ

యత్తదదేశ్యమ గ్రాహ్యమశబ్దమస్పృశమరూప మవ్యయం - అస్థూలమనన్ద్య ప్రాప్తమిత్యాదికాః || ౨౪ || విధిము
ఖేనైతి || సత్యంజ్ఞైవమనంతంబ్రహ్మైత్యాదికాః కాశ్చిచ్ఛ్చతయః యత్సత్యజ్ఞానాది లక్షణం తద్బ్రహ్మైతి విధిము
ఖేనైవప్రతిపాదయంతి - అస్థూలమనన్ద్య ప్రాప్తమిత్యాది నిషేధ శ్రుతివ్యపియత్ స్థూలత్వాద్యజ్ఞానకార్య నివృత్త్య
వధిభూతం పారమాధికం వస్తు తద్బ్రహ్మైత్యథా ద్విధాన మస్తి తద్విశిష్టి సాక్షాదితి || అయమభిప్రా
యః - లూకేతావత్సత్యత్వాది ప్రవృత్తినిమిత్తకత్వేన సత్యజ్ఞానాదిశబ్దావృత్త్యాః అఖండైకరసే అద్వితీయే పర
మాత్మని తథావిధధమయోగోనసంభవతి || అతస్సత్యాదిశబ్దాః తౌకికమేవ సత్యత్వాదికం ప్రవృత్తినిమిత్తకత్వేన
ఉపాదాయాఖండవస్తుసర్వదా వ్యభిచార రహితత్వాభిప్రాయేణ సత్యమితి లక్షయంతి || స్వపర వ్యవహార ప్రకాశ
త్వాభిప్రాయేణజ్ఞైవమితి || అత్యంతానుకూలవేదసియత్వేన ఆనందమితి || తథావసత్యాదిశబ్దాః తౌకికమేవసత్య
త్వాదికం సాక్షాద్విధిముఖేనైవ అఖండవస్తులక్షణయా ప్రతిపాదయంతిత్యర్థః || ఉక్తంహి || తౌకికా స్వేవ సత్యాదీ
న్యఖండం లక్షయంతిహితి || ఎవమత ద్వావివృత్తిరూపేణ సాక్షాద్విధిముఖేనచ శ్రుతిస్తాత్పర్యేణాద్యైవప్రతిపాద
యితుంశక్తేత్యర్థః || ౨౫ || ఎవంశ్రుతేరద్వితీయ పరశివస్వరూప ప్రతిపాదన ప్రకారమభిధాయ తత్వమస్యా
దిభి మహావాక్యైశ్చేవేవ్యరతాదాత్మ్యప్రతిపాదనప్రకారం దశకాయతి సాధకస్యైవైతి || తత్సప్తస్వాతదేవాను
ప్రచివత్ || అనేనజీవనాత్మనానుప్రవిశ్యనామరూపే వ్యాకరవాణీత్యాదిశ్రుతేః || పరమేశ్వరఎవహీసాక్షాజ్ఞేవః

అదే వృతనిష్ఠత్రైవోక్తానదే వృతపరతాసదా | అధ్యస్తాజ్ఞానతతాగ్ర్యనివృత్తి ద్వారతోవ్యయమ్ ||
౨౪ || బోధయంతిముదాకాశ్చిచ్ఛ్చతయః పండితోత్తమాః | సాక్షాద్విధిముఖేనైవబ్రహ్మసత్యాదిల
క్షణమ్ || ౨౫ || బోధయంతిముదాకాశ్చిచ్ఛ్చతయః పండితోత్తమాః | సాధకస్యైవజీవస్యస్వాభావి
కశివాత్మతామ్ || ౨౬ || బోధయంతిశ్రుతిభాగ్యంతజీవత్వంచాధతేఖలు | జీవత్వంచేతనస్యాస్యస్వాభా
వికమితిద్విజాః || ౨౭ || కేచిద్వదంతివాత్రైవానతత్స్వాభావికంసదా | యదిస్వాభావికంతహేజీ
వత్వంసర్వదాభవేత్ || ౨౮ || నాస్తితస్యనివృత్తిహీణ స్వతస్సిద్ధంసనశ్యతి | యథాభవజ సంపరాకా
త్తామ్రస్యమలనాశనమ్ || ౨౯ || తథాజీవస్యదుఃఖాదినివృత్తిః కేనచిద్భవేత్ | రసవిధమయస్వణం
యథాభవతినర్వదా || ౩౦ || కేనచిత్సాధనేనైవతథాజీవశ్చివోభవేత్ | ఇతికేచిత్స్వమోహేన ప్రవ
దంతితువాదినః || ౩౧ || తన్నసంపత్తినన్నహి స్వతస్సిద్ధంసనశ్యతి | యథాస్వాభావికం వహ్నారౌ
ష్ణ్యంనైవవివశ్యతి || ౩౨ || ప్రకాశోవాతథాస్యాపి నదుఃఖాదిర్వివశ్యతి | మణిమంత్రోషధాదీనాం

అతోజీవభావాపన్నస్యయత్స్వాభావికమద్వితీయపరశివాత్మత్వంప్రతిపాదయంతి-తత్వమస్యాదికాశ్రుతిమణినిసత్వ
ప్రధానమాయోపాధికం పరమాధికవత్ప్రతియమానమాత్మనోయద్భ్రాంతం జీవత్వంతన్నివారయతి || జగతాగ్ర
ణోపాధికంయత్సత్యజ్ఞానాదిలక్షణంయద్బ్రహ్మైవతతాగ్ర్యోపాధికంసర్వప్రత్యగ్భూతంచైతన్యం తదుభయ మేకమే
వైతి || సోయం దేవతత్తత్తదివిరుద్ధాంశ పరిహారేణవాక్యంబోధయంతిత్యర్థః || ౨౬ || అథపరాభిమతమాత్మనః
స్వాభావికజీవత్వపక్షమనుభావ్యదూషయతి || జీవత్వంచేతనస్యైత్యాదినా || ౨౭ || యద్యాత్తనోజీవత్వం స్వాభా
వికంస్యాత్తహే తస్యముక్తావస్థాయామపి నివృత్తిరస్యాత్ స్వభావస్యానపాయాత్ || అతోముక్తానామపి సుఖ
దుఃఖానువృత్తిస్సాదిత్యర్థః || ౨౮ || జీవత్వస్య స్వాభావికత్వేపిముక్తిసంభవమాశంకతే || యథైతి || యథామ
సంపరాకాత్తామ్రస్యస్వభావభూతమలంనివతే || ఎవంకేనచిత్పరమేశ్వర సమారాధనాదినా సాధనేన జీవస్య
సుఖదుఃఖాది సంసారిభావాత్మకజీవత్వనివృత్తసత్త్వాంపరశివ సాయుజ్యరూపా ముక్తిఃకింసాదిత్యర్థః || ౨౯ ||
ఆమై న నివతి తస్యాపి తామ్రమలస్యకాలాంతరే పునరుద్భవదశేనాత్తద్వదేవముక్తానా
మపి జీవత్వస్య పునరుద్భవమాశంక్యనిదశేనాంతరేణ తామాశంకాంనిరస్యతి || రసవి
ధమితి || అయసోయథారసవేధేనస్వాభావికమయస్త్వంనివతే తేస్వణత్వమేవసర్వదాభవతి || నపునః కాలాంతరేప్య
యస్త్వస్యానువృత్తితత్వేనస్వాభావికజీవత్వస్యాప్యాత్మ్యంతికనివృత్త్యాహివసాయుజ్యమిత్యర్థః || ౩౦ || ౩౧ || తదే
తన్నిరాకరోతి || తన్నైతి || యథాస్వాభావికమితి || అగ్నిస్వాభావ భూతస్యదాహప్రకాశాదేద్విసాశా భావ
వత్ స్వాభావికజీవత్వస్యాపి వినాశోదుఃఖాదుత్త్యర్థః || ౩౨ || ననుమణిమంత్రాది సామధ్యాయగ్నై రౌష్ణ్య

ప్రకాశయోర్నివృత్తిముపలభామ హేతద్వత్సాధనవైచిత్ర్యాత్సాధావికజీవత్వస్యాపి నివృత్తిరిత్యత ఆహ - మణితి॥
 ౩౩॥ అగ్నేస్వభావభూతమాష్ట్యాదికమణిమంత్రాదిసామధ్యాత్పృతిబద్ధమేవ కేవలంనతు నష్టం॥ ఏవమేవ తాంమృ
 మలస్యాపిస్వభావసిద్ధస్యాశాసంభవమాహ॥ యథేతి॥ ౩౪॥ అబుధాః అజ్ఞజనాః ప్రతిబద్ధమిత్యేతద జానానాః
 వివస్వమితిమన్యంతఇత్యధః॥ ఉక్తమథః చాష్టాంతికయోజయతి॥ జీవత్వమితి॥ సుఖదుఃఖాదిలక్షణస్య స్యాధావి
 కస్యజీవత్వస్యకేనచిత్సాధనేన ప్రతిబంధ ఏవ కేవలంస్యాన్నతునాశస్సంభవతీత్యధః॥ ౩౫॥ ననూక్తసవేదదృ
 స్తాంతేనస్యాధావికస్యాప్యత్యంతనివృత్తిరితతత్తాహ॥ పయసేత్వాదిహ॥ యథానయసామశ్రితంనీరిం పయోవ
 ణమేవయథాకాంచనేనమశ్రితంరజతంకాంచనవణమేవ॥ తదైవహ్యయోరసపీర్యేణసంపర్కాత్కేవలం హేమ
 వణంస్యాన్నత్వయసః కదాచిదపి హేమత్వమితిసంబంధః॥ ౩౬॥ ౩౭॥ ౩౮॥ నసురసవీర్యఃస్యా మోఘత్యేనవి
 నాశాభావాత్తత్కృతోవణనాశః కథంప్యాదిత్యత ఆహ॥ కృతకస్యేతి॥ యతకృతకంతదనిత్యమితివ్యాప్తైఃసర్వ
 త్రనిరంకుతత్వాదిత్యధః॥ ౩౯॥ తథాశివత్వమితి॥ యథాసూక్ష్మదశకనరాహిత్యేన వణమాత్రదగ్ధినా దయ
 కాంచనత్వభ్రమస్తథాస్వభావతోజీవస్య శివాత్మకత్వంభ్రాంత్యైవభవేన్నతు పరమాధఃతః సంభవతీ త్యధః॥

శక్తిజై చిత్త్రమాత్రతః॥ ౩౩॥ నష్టవత్ప్రతిబద్ధంతుననష్టంసంమతంహితత్ । యథాతామ్రమలంనైవ
కెనచిత్ప్రసనశ్యతి॥ ౩౪॥ నష్టవత్ప్రతిబద్ధంహివిన్దంమన్యతేఽబుధాః । జీవత్త్వంచతథాస్యాపిసుఖ
దుఃఖాదిలక్షణమ్॥ ౩౫॥ నష్టవత్ప్రతిబద్ధంస్యాన్తైవనశ్యతికెనచిత్ । పయస్సావెష్టితంతోయంపయ
ఇత్యభిధీయతే॥ ౩౬॥ రజితంకాంచనగ్రస్తంహేమఇత్యభిధీయతే । తదైవరసవీర్యణజహ్నిసంపరగ
తోపిచ॥ ౩౭॥ అయస్సోహేమవణత్వంనహేమత్వంకదాచన । రసవీర్యవినాశేతువణశ్చస్య
వినశ్యతి॥ ౩౮॥ కృతకస్యననిత్యత్వమితివాతాభున్ద్రితా । తథాపిమానవాభ్యాంతాఃకాంచనంమ
న్యతేహ్యయః॥ ౩౯॥ సూక్ష్మదళకనహీనానాంసులభఃఖలువిభ్రమః । తథాశివత్వంజీవస్యభ్యాం
త్యాసిద్ధంభవివ్యతి॥ ౪౦॥ సాధనేనస్వతోజీవానశివస్సర్వదాభవత్ । తతోజీవశివస్సాత్మాన్నభ
వేత్తుకదాచన॥ ౪౧॥ శివఏవస్వతస్సాత్మాచ్ఛివాభవతినాన్యథా । యదైవజహ్నిసంపరగత్తోయం
హ్నిగ్నవస్తుతః॥ ౪౨॥ ఉష్ణతోయమితిప్రాజ్ఞాఃప్రకృతావపిదేహినామ్ । తథాశివస్సత్వతోజీవఃక
దాచిత్పండితోత్తమాః॥ ౪౩॥ శివత్వేనప్రతితోపిస్వతోనైవశివాభవత్ । స్వతోఽశివస్తుజీవాయం
సర్వధానశివాభవత్॥ ౪౪॥ కెనచిత్సాధనేనైవముక్తాశివసమోభవత్ । ఇత్యేవంకేచిద్విచ్ఛంతివాది
నామునిత్రుంగవాః॥ ౪౫॥ వాతామాత్రమిదంప్రోక్తంసర్వధానతదథకవత్ । ఏకదేశేనవాజీవః
కింవాసర్వాత్సనాశమః॥ ౪౬॥ ఏకదేశేనచైత్సర్వేశివాస్సంసారవతిఃనః । ఏకదేశేనసర్వేమామస్మి
సామ్యంశివసహ॥ ౪౭॥ సర్వాత్సనాచేత్సామ్యంతత్సర్వధాశివఏవసః । భేదకారణమాన్యత్వాన్మేదా

౪౦॥ కుతః పుత్రాః పుత్రాః సాధనాః సాధనాః యదిపరమాధా తోజీవశ్చివాదవ్యస్యాస్యాత్సాధనవతేనాపి తస్యశివత్వం వఘ
టతే ॥ అన్యోన్యాభావస్యానాద్యంతత్వేననివృత్త్యనుపపత్తైరిత్యధః ॥ తస్మాత్ శివస్యైవశివత్వం నకుతద్వ్యతిరిక్తస్య
కదాచిదపి శివత్వమితి ప్రతిపాదితమధఃముపసంహరతితత్త్వతి ॥ ౪౦॥ ననుముక్తాశ్చానోపిశివాః కింతేవై యత్ప్ర
సాదతోముక్తాసోనాదిముక్తవేకానిజ్ఞాయఃపంచమంత్రతనురిత్యాదివచనప్రసాదాద్భిన్నత్వతోభిన్నానామపి జీవానాం
పరమేశ్వరానుగ్రహవశాత్ శివత్వంకింనస్యాదిత్యతతః ॥ యథైవేత్యాదినా ॥ అగ్నిధమఃసౌప్త్యస్యతత్వంపకవ
శాజ్జలప్రతితావపిజలంనాగ్నిర్భవతి కింతూష్ణంజలమిత్యేవనిదిశశ్యతే ॥ ఎవంస్వభావతోభిన్నస్యజీవస్య శివస్వభావ
భూతధర్మాశ్రయత్వేనత్యసినశివాత్మత్వమిత్యధః ॥ ౪౧॥ ౪౨॥ ననునవయంజీవస్యశివతాదాత్మ్యలక్షణాంముక్తిం
బ్రూమః ॥ అపితహితత్వామ్యమితి కేమాంచిన్తశంధూషయితముపన్యస్యతి ॥ స్వతోఽశివః ॥ ౪౪ ॥ ౪౫ ॥ తా
న్నిరాచక్ష్యేవాతేత్యాదినా ॥ జీవస్యకింఎకదేశేన శివసామ్యంవివక్షితం - ఉత్సన్నస్వాత్మనేతివికల్పాద్యంప్రత్యా
హ ॥ ఏకదేశేనేతి ॥ సంసారిణామపిజీవానాం చైతనత్వాదినా ఎకదేశేన శివసామ్యంవిద్యతేవేతి తేషిముక్తాస్మరి
త్యధః ॥ ౪౬॥ ౪౭॥ నాపిద్వితీయఃకావ్యా ॥ సర్వాత్మనేతి ॥ యదిసర్వేజైవాకారేణ శివసామ్యంవివక్షితం స్వా
త్మహితత్వామ్యం నయజ్యతే కేనచిదాకారేణ వ్యాప్యత్రయారేవహి సమానభర్మ

యోగాదుపమానోపమేయభావత్యభిప్రత్యాహా ॥ భేదేతి ॥ సర్వాత్మనాసమయోగీ వేత్సరయోగైదజివకవ్యావృత్తాకారవిరహాదతేవభేదాభావాచ్చజీవః శివఏవస్యాత్ నతుశివసమత్యభావః ॥ ౪౮ ॥ కించాస్మిన్నక్షేమక్తరప్యనిత్యత్వమాపాదయతి ॥ కించేతి ॥ ౪౯ ॥ ఏవంపరాభిమతంముక్తిస్వరూపం నిరాకృత్యసిద్ధాంతనిగమయతి ॥ తస్మాదితి ॥ సత్యజ్ఞానాదిలక్షణః సాత్వాచ్చివఏవ సత్వపరిణామరూపనానావిధతత్తదంతఃకరణోపహితస్సన్నన ప్రకాంతాత్మభావేన వానావిధజీవ భావం భజతే ॥ సచజీవ భావాపన్నః పరవిద్యయాస్వాత్మనః పరశివాత్మత్వజ్ఞానేనస్వస్వరూపస్వాచ్ఛాదకం భావరూపమజ్ఞానం తత్కార్యంసంసారంచాత్మమాత్రతయా విలాపయత్ స్వాత్మనోయత్పరిపూర్ణశివరూపత్వం తేనస్వయమేవావశిష్యతే నతుభావాభావాత్మకం కిమపీత్యధః ॥ ౫౦ ॥ ౫౧ ॥ అముషధఃపద్యస్తాంతేనప్రతిపాదయతి శుక్తికేతి ॥ యథాశుక్తావారోపితస్స రజతస్యాధిష్ఠానశుక్తియాథాత్మజ్ఞానేననివృత్తా సత్యామధిష్ఠాన భూతాశుక్తిరేవకేవల మవశిష్యతే నత్వన్యద్రజితంతదభావలక్షణంకిమపి ॥ తద్వదేవసకల జగదధిష్ఠానపరశివ స్వరూపయాథాత్మజ్ఞానేన సమారోపిత జగన్నివృత్తావధిష్ఠానమాత్రావ శేషోవగంతవ్యత్యధః ॥ ౫౨ ॥ నినుముక్తావస్థాయాం జగతిః ప్రతిత్యభావాత్తదభావోవిద్యత్యతి కథమధిష్ఠాన మాత్రావ శేష తేతికషాచ్చిచ్చంకామనుభావతే ॥ శివేతి ॥ ముక్తావస్థాయాం అధిష్ఠానశివరూపేజీవజగదవతిష్ఠతేనతుతద్వ్యతిరీకభావాభావాత్మనారూపేణేత్యేతన్నసంభవతి - భావాభావయో రన్యతరసిషే

భావాచ్చవస్తుతః ॥ ౪౮ ॥ కించముక్తాశివేనైవసమోజీవాభవేద్యది - కించితార్కలంహ తత్సావ్యమాగతంఖలుగచ్ఛతి ॥ ౪౯ ॥ తస్మాజ్జీవస్వతస్సాత్వాచ్చివస్సత్యాదిలక్షణః ॥ అప్రచ్యుతాత్మభావేనస్థితస్సన్నగవిద్యయా ॥ ౫౦ ॥ స్వాజ్ఞానంతత్ప్రమాతంచసంసారంస్వాత్మనాగ్రసత్ ॥ సంపూర్ణ శివరూపేణ స్వయమేవావశిష్యతే ॥ ౫౧ ॥ శుక్తికాకలధాతంతు శుక్తికావేదనేనతు ॥ శుక్తికామాత్రరూపేణయథాలాకేవశిష్యతే ॥ ౫౨ ॥ శివాత్మనాజగద్భావోనచైవంసంభవిష్యతి ॥ అభావఎకముక్తాతుజగతోనభవిష్యతి ॥ ౫౩ ॥ ఇత్యేవంకేచిదిచ్ఛంతి సచమందమతిభ్రమః ॥ భావరూపంతు వస్త్వేవ హ్యభావేభవతిద్విజాః ॥ ౫౪ ॥ జగన్నభావోనాభావోభావాభావవిలక్షణమ్ ॥ తస్మాదధ్యస్తబాధస్తునభావోభావఎవన ॥ ౫౫ ॥ అధిష్ఠానావ శేషోహికేవలంపండితోత్తమాః ॥ జగద్భ్రమస్యాధిష్ఠానంశివస్సత్యస్వభావతః ॥ ౫౬ ॥ తదన్యదఖిలంభాగ్రితంయుక్తితశ్చప్రమాణతః ॥ తస్మాత్సర్వజగద్భావే శివ ఏవావశిష్యతే ॥ ౫౭ ॥ శివావ శేషంసర్వస్యజగతశ్చుగ్రిరాదరాత్ ॥ వక్తితత్రనసం దేహ ప్రైర్వశ్యపథ

ధస్యేతరవిధానాంతరీయకత్వేనజగత్సద్భావాభావేతదభావనియమావశ్యంభావాత్ అతోముక్తా జగతోభావ ఎవనతుశివాత్మనావస్థానమితి కథమధిష్ఠానమాత్రావ శేష శేత్యభిప్రాయః ॥ ౫౩ ॥ తదేతన్నిరాకరోతినచేత్వాదినా ॥ యదేతదభావప్రతియోనిత్వంజగతోభిమతంతన్నయజ్యతే - యతోభావరూపమేవఘట పటాది అభావ ప్రతియోగిభవతి ॥ నతావజ్జగద్భావరూపంతథాత్వేతత్వవత్సర్వదావస్థాననియమేనాబాధ్యత్వప్రసంగాత్ నాప్యభావాత్మకం నరవివాణవతగదాచిదవ్యప్రతిభాసప్రసక్తః అతఃప్రతీతి బాధాన్యథానుపపత్వాభావాభావవిలక్షణంతద్వజ్జగతోభావరూపత్వాభావా దభావప్రతియోగీత్వంనయుక్తమిత్యధః ॥ ౫౪ ॥ అతోధ్యస్తబాధోనామధిష్ఠాన మాత్రావ శేషోనాన్యద్భావాత్మకంకిమపీనిగమయతి ॥ తస్మాదితి ॥ శుక్తికాదావధ్యస్తస్యమాయామయ రజితాదేర్చావరూపత్వాభావేనాభావప్రతియోగీత్వానుపపత్వాత్తద్భావస్యావశ్యమధిష్ఠానమాత్రావ శేషత్వం స్వీకర్తవ్యం తద్వదధ్యస్తజగద్భావోధ్యధిష్ఠానమాత్రావ శేషోనాభావప్రతియోగీత్వమిత్యధః ॥ ౫౫ ॥ భవేదేవంయదిజగల్ శుక్తారజతమివకన్యచిదధ్యస్తంస్వాత్మనాధ్యస్తం తద్యోగ్యాధిష్ఠానానుపపత్తేరిత్యత ఆహా ॥ జగద్భ్రమస్యేతి ॥ సత్యస్వభావత్యతి ॥ సత్యస్యైవశుక్తిశకలాదికస్యరజత్యాధిష్ఠానత్వందృష్టమితి ॥ తదనుసారాత్సత్యస్వభావః పరమాత్మైవజగద్విభ్రమస్యాధిష్ఠానమిత్యధః ॥ ౫౬ ॥ ననుభవత్వధిష్ఠానంశుక్తిరజితాదివై లక్షణ్యాజ్జగతోధ్యస్తత్వమయుక్తమిత్యత ఆహా ॥ తదన్యదితి ॥ యుక్తితశ్చప్రమాణత్యతి ॥ యదిజగదధ్యస్తంనస్యాత్ప్రహే ఆత్మవద్భావనివర్త్యమపి నస్యాదిత్యాద్యనుకూలతర్కాయుక్తిః ప్రమాణంతువిమతమధ్యస్తందృశ్యత్వాచ్చుక్తిరూపవిదిత్యాద్యనుమానం ॥ సదేవసోమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వైతీయం ॥ నేహనానాస్మి కించనెత్యద్యైవ శుతిశ్చ ॥ ఎవంప్రమాణతరాభ్యాం జగతో ధ్యస్తస్వి

ప్రతిపత్తైస్తస్యాధిష్ఠానపరశివస్వరూపమాత్రమేవనత్వభావవిశిష్టపసంహరతి॥ తస్మాదితి॥ ౫౭ ॥ శ్రుతిరాదరాదితి॥
యస్మిన్తస్మాదేహాతాన్యాత్మైవాభూత్విజానతఇతి సకలభూతభౌతికప్రపంచస్యాధిష్ఠానాత్మయాథాత్మ్యావి
జ్ఞానేనాత్మమాత్రావశేవతాంతాత్మ్యైర్వైప్రతిపాదయతీత్యథః॥ ౫౮॥ ౫౯॥ ఏకత్వబోధకస్యేతి॥ జీవేశ్వరయో
భేదభ్రమనిరాసేనపారమాధికమైక్యంబోధయతస్తస్యమస్యాదివాక్యస్య నిరతిశయానందావాప్తిలక్షణఫలవద
థప్రతిపాదకత్వాత్ఫలవత్సన్నిధావఫలం తదంగమితీయామేన- సదేవసోమ్యేదమగ్రాసీదేకమేవాద్వితీయమిత్యాదీ
నిసర్వాణ్యుపనిషద్వాక్యైః తావత్తదపేక్షితత్వంపదార్థప్రతిపాదనద్వారాలంగభూతాని తదనుసారిస్తృతిపు
రాణాగమవాక్యాన్యపివేదవాక్యస్యాక్రరీత్యాశేషభూతాన్యేవేత్యథః॥ ౬౦॥ ౬౧॥ ౬౨॥ ౬౩॥ ౬౪॥ ౬౫॥ ౬౬॥
౬౭॥ ౬౮॥ ౬౯॥ ౭౦॥ కమశేషత్వమితి॥ స్వగోద్యాముష్మికఫలసాధనస్యజ్యోతిస్తోమాదికమణానుష్ఠానాత్త
త్ఫలభోగాదేహాతిరిక్తఃకశ్చిదాత్మావిద్యతఇత్యవశ్యమధిగంతవ్యం తథాచకర్మాపేక్షితదేహవ్యతిరిక్తాత్మప్రతిపాద
నద్వారాజ్ఞానకాండస్యకర్మకాండశేషత్వంకేచిన్నన్యంతే॥ నచైతద్యుక్తంజ్ఞానకాండస్యకర్మాపయుక్తకర్మ
త్వభోక్తృత్వాదిసకలసంసారరహితాత్మస్వరూప్రతిపాదనపరత్వాదిత్యాశంక్యాహ॥ ఆయాసాదితి॥ ఉక్తవిధా

యామ్యహమ్॥ ౫౮॥ తస్మాత్సత్యపరానందప్రకాశాద్వైతమిశ్వరమ్॥ బోధయంత్యాదరైజైవశ్రు
తయస్తస్మితిభిన్నహమ్॥ ౫౯॥ ఏకత్వబోధకస్యాస్యవేదవాక్యస్యనువ్రతాః॥ వాక్యాంతరాణి సర్వా
ణిశేషభూతానిసంతతమ్॥ ౬౦॥ వేదోనాన్యస్యశేషస్తుయథాదేహమహేశ్వరః॥ శివస్యశేషంసకలం
శ్రుతేమానానిసర్వశః॥ ౬౧॥ యథామాతాస్వపుత్రస్య సత్యమేవాభిభావతే॥ తథాసర్వజన
స్యాపి సత్యంవదతిహిశ్రుతిః॥ ౬౨॥ శ్రుతౌచాపిమహాదేవేతిపుండ్రేభస్మగుంతసే॥ శ్రద్ధాన కురుతే
మత్యః॥ పుణ్యలేశవివక్షితః॥ ౬౩॥ పాపిష్ఠానాంమనుష్యాణాం త్రిపుండ్రోద్ధృశనేశ్రుతౌ॥ మహా
దేవేచవిద్యేషస్వతవేపహజాయతే॥ ౬౪॥ వేదోతగ్రహేశివాతగ్రహేవిద్యోతగ్రహేతథేవచ॥ త్రి
పుండ్రోద్ధృశనోతగ్రహేశ్రద్ధాపుణ్యవతాంభవేత్॥ ౬౫॥ అవిరోధేతువేదానాంఘోర్వైకైవైవవ
త్కనా॥ వేదానుసారిస్తృత్యాదౌపాపిత్వస్యనహిస్త్వహమ్॥ ౬౬॥ విష్ణోదేశ్యవసామ్యేచ వేదసా
మ్యేపరస్యచ॥ కుర్వంతీచ్ఛామవిద్వాంసః॥ పాపమేవాత్రకారణమ్॥ ౬౭॥ వేదానామపకషేతుత్రిపు
ణ్డ్రోదేస్తథైవచ॥ తథాశివాపకషేచయతంతేపాపయోనయః॥ ౬౮॥ మహాదేవశ్చవేదశ్చ తథాతి
ర్యక్త్రిపుండ్రకమ్॥ వ్యర్థమిత్యాహురత్యథః॥ పాపండాఃపాపయోనయః॥ ౬౯॥ మహాదేవస్య
మాహాత్మ్యంవేదానామపివైభవమ్॥ త్రిపుండ్రస్యచమాహాత్మ్యంనశక్యంవణికతుంమయా॥ ౭౦॥ క
మశేషత్వమాయాసాద్భిన్నకాండస్యకేచన॥ వణాయంతినతెసంతఃకింతుతేవిప్రలంభకాః॥ ౭౧॥
కర్తృత్వంచైవభోక్తృత్వంనియోజ్యత్వంక్రియాఫలమ్॥ గ్రసలేబ్రహ్మవిజ్ఞానంతతస్తచ్చేషతాస్యన॥ ౭౨॥

త్వస్వరూప్రతిపాదకస్యవాక్యసందర్భస్యాపాసనావిషయత్వసమర్థనలక్షణమాయాసాత్పాప్యేత్యథః॥ తదే
తస్మింకారోతి॥ నతేతితి॥ విప్రలంభకాః॥ బ్రహ్మవిదాసోపిపరంబ్రహ్మవేదబ్రహ్మైవభవతి॥ యత్తదద్రేశ్య
మగ్రాహ్యం॥ సపర్యగాచ్ఛక్రమకాయమవ్రణం॥ అన్యత్రధర్మాదన్యత్రాధర్మాదన్యత్రాస్తాతకృతాకృతాదిత్యా
దీనామపాసనావిధిగంధేనాప్యసంస్పృష్ట్యానాంతాత్మ్యైర్వేదానంసార్వాత్మబోధకానాంవాక్యానామన్యభాభివా
యకల్పనాతైషాంవిప్రలంభకత్వమిత్యథః॥ ౭౧॥ జ్ఞానకర్మణోః స్వరూపఫలాదిపర్యాలోచనయా అంగాం
గీభావానుపపత్తైరితిహేతుమాహ- కర్మకత్వంచైత్యాదినా॥ దేహాతిరిక్తస్యకర్మకత్వభోక్తృత్వాదివిశిష్టస్యాత్మ
వోజ్ఞానంహేకమాపేక్షితం॥ జ్ఞానకాండస్తుకర్మకత్వభోక్తృత్వాదిసకలసంసారధర్మాసంస్పృష్టమద్వితీయమా
త్మతత్వంతాత్పర్యతోవగమయతి॥ నతుదేహాతిరిక్తకర్మాత్మస్వరూపమాత్రం॥ తథాచాపనిషదమద్వితీయాత్మవి
జ్ఞానగ్రహ్యగత్తస్యపాధివశాద్భాసమానంకర్మాపేక్షితకర్మకత్వభోక్తృత్వాదిసకలధర్మంవిలాపయతగ్రథంకర్మ
ణః॥ శేషంభూతుంస్యాద్విలోధాదిత్యభిప్రాయః॥ నియోగోనామక్రియాద్యభిధేయమపూర్వంతద్యోధ్యత్యేన పురుష
స్యనియోజ్యత్వంతస్మిన్పాదకత్వంకర్మకత్వం ఏతచ్చద్వాదశాధ్యాయేనియోజ్యత్వంచకర్మకత్వంభోక్తృత్వంచ
తదైనచైత్యత్రవిస్తరేణప్రాకృతిపాదితమిత్యపతమ్యతే॥ ౭౨॥ అల్పలాభప్రదమితి॥ స్వగోపశుభ్రతాదికం స్వల్పమేవ

ఫలంకర్మప్రయచ్ఛతి || విజ్ఞానంతు పరమానందావాప్తిలక్షణం పరిపూర్ణంఫలంప్రయచ్ఛతి|| అల్పంహేలోకే అధికంప్రత్యంగ త్వేనదృష్టంస్వామిభృత్యాదా || తస్మాదధికంఫలంజ్ఞానంన్యూనఫలస్యకర్మణోంగ మిత్యేతన్నయక్త మిత్యర్థః|| ౭౩|| ఫలవదితి|| ఫలస్యాఫలమితిప్రయాజాదే|| కైమథా క్యవశాత్ఫలవత్సన్నిధావ ఫలంతదంగమితి న్యా యేనఫలవదాగ్నేయాది య గ శేషత్వందృశ్యతే||తయోజ్ఞానస్యకుఫృథ్వలసద్భావస్యశ్రుతత్వేనఫలాకాంతాయా అథావానాన్య శేషత్వమిత్యర్థః|| ౭౪||ననుయథాప్రయాజవిధివాక్యశేషేణకర్మవక్షాతావతద్యజ్ఞస్యక్రియతత్త్వత్యాదినా శ్రుతస్యఫలస్యాంగే ఫలశ్రుతిరథవాదఇతిన్యా యేనాథవాదత్వం - తథాజ్ఞాన ఫలస్యాప్యర్థ వాదత్వాత్ప్రయాజ వదంగత్వంకింనస్యాదిత్యతప్తా||కర్మప్రకరణేతి ప్రయాజాదేహిదర్శపూర్ణ మాసప్రకరణపరితత్వేనాంగంగీభావ స్యనిజీకతత్వాద్యక్తం తదీయఫలశ్రవణస్యాథవాదత్వం - నతథాజ్ఞానం కస్యచిత్కర్మణః ప్రకరణస్థితం యేనఫ లశ్రుతే రథవాదతాకల్పేత - అతఃప్రకరణభేదాదపివిజ్ఞానస్యనకర్మాంగత్వం|| ౭౫||కర్మసాధ్యఫలమితి || యాగ హోమాది క్రియానిష్పాద్యత్వాత్స్వర్గాదే సిద్ధఫలమితిజ్ఞాన ప్రాప్త్యస్య ఫలస్యనిత్యశుద్ధ బుద్ధ ముక్తాత్మ స్వరూప త్యాదిత్యర్థః || ౭౬ || అధికారివిభేదేనేతి || కర్మకాండే స్వర్గపుత్రాది ఫలరాగయుక్తాధి కారీవైరాగ్యాది యు క్తస్తుజ్ఞానకాండస్య త్యధికారి విశేషముపాదాయప్రవర్తనేత్యర్థః || ౭౭ || జ్ఞానకర్మణో స్సహా వస్తానా సంభ

అల్పలాభప్రదం కర్మజ్ఞానం పూర్ణఫలప్రదమ్ | తథాసతిముశ్రేష్ఠాస్తచ్ఛేషత్వం కథంభవేత్ || ౭౩ || ఫలవతర్కమశేషత్వమఫలస్యహేసిద్ధ్యతి | ఫలవద్ధిపరంజ్ఞానం తతస్తచ్ఛేషతాస్యన || ౭౪ || కర్మప్రకరణస్థంహిజ్ఞానంకర్మాంగమిన్యతేభిన్నప్రకరణంజ్ఞానంతతస్తచ్ఛేషతాస్యన|| ౭౫||కర్మ సాధ్యఫలంబ్రహ్మజ్ఞానంసిద్ధిఫలంబుధాః|తథాసతిమునిశ్రేష్ఠాస్తచ్ఛేషత్వంకథంభవేత్|| ౭౬ || అధికారి విభేదేన ప్రవృత్తం మునిపుంగవాః| కాండవ్యయమతోన్యస్యకథమన్యద్గుణోభవేత్|| ౭౭ || కర్మజ్ఞా నస్యసద్భావేనతథా బ్రహ్మచేదనమ్ | తథాసతికథంవిప్రాజ్ఞానకర్మసముచ్చయః || ౭౮ || అప్రకా శాస్మకంకర్మస్వప్రకాశంతువేదనమ్ | తథాసతికథంవిప్రాజ్ఞానకర్మసముచ్చయః|| ౭౯|| తస్మాద్వే దాంతథాగనుబ్రహ్మకాండసమాహ్వయః|సర్వధాకర్మకాండస్యనై వశేషంకదాచన|| ౮౦|| తద్దేవ కర్మభాగశ్చబ్రహ్మభాగస్యసర్వధా | ససాక్షాదేవశేషస్యాజ్ఞానంవేదాంతవాక్యజమ్|| ౮౧ || శాంతిదాంత్యాదయస్స ర్వే గుణావీవమునీత్వరాః | అంగానిబ్రహ్మవిద్యాయా శ్చవిణం కరణంబుధాః|| ౮౨|| విద్యాఫలాపకారీస్యాన్తననంచింతనంతథా | జ్ఞానమజ్ఞానవిచ్ఛిన్నైనసహాయమపేక్షతే|| ౮౩|| తమోనివృత్తాసూర్యస్తు యథానాన్యదపేక్షతే | తథాజ్ఞాననివృత్తాశుజ్ఞానం నాన్యదపేక్షతే || ౮౪|| ఊణధ్వంసిక్రియాయాస్తుధర్మాధర్మాత్మకంఫలమ్ | నజ్ఞానంతేనవిద్యాయాః నసాక్షాత్కర్మ

వాదవ్యం గాంగీభావనయుక్తత్యాహ || కర్మజ్ఞానస్యేతి || సర్వానర్థప్రపంచస్య మూలభూతంప్రత్య గాత్మనః పారమార్థిక పరశివస్వరూపత్వా చ్ఛాదక మజ్ఞానం సవిలాసే తస్మిన్ సత్యేవకర్మతత్ప్రసాదేన స్వాత్మాంలభతే|| అదై వతజ్ఞానంతు తదజ్ఞానం నివర్తయదావిర్భవతితథాసతిజ్ఞాన కర్మణోస్సహావస్తాన విరోధాదంగాంగీభావేనస ముచ్చయోనఘటతత్త్వార్థః|| ౭౮|| అప్రకాశాత్మకమితి|| అజ్ఞానకార్యత్వాత్కర్మాప్రకాశాత్మకం ప్రకాశబ్రహ్మాత్మక త్వజ్ఞానం ప్రకాశాత్మకం తథాచతమః ప్రకాశయారివానయో స్సహావస్తానానుపపత్త్యా కథంంగాంగీ భావేనస ముచ్చయత్త్వత్వార్థః|| ౭౯|| ఎవంజ్ఞానస్యకర్మ శేషత్వానుపపత్తైస్తత్ప్రతిపాదకో వెదాంతభాగోన కర్మకాండశేష ఇత్యుపసంహరతి || తస్మాదితి|| ౮౦ || ననుతర్హికర్మకాండవేద జ్ఞానకాండస్య శేషోభవత్విత్యతప్తాహ || తద్దై వతి|| పరంపరయా శేషత్వస్యపరిష్టాదవ్యక్త్యమాణత్వాత్తద్వ్యావృత్తయేవశివస్థి|| సాక్షాదితి || నను అద్వితీయ పరశివస్వ రూపజ్ఞానంకేనప్రకారేణ జన్యేతకాని పునస్తదుత్పత్త్యనుకూల వ్యాపారనిష్పాదనేనాంగభావంభజంతే - కింవా తదుత్పత్తాకారణం ఫలోపభోగకార్యాంగంచ కిమిత్యేతత్సర్వం క్రమేదాహ || జ్ఞానంవేదాంతవాక్యజ మిత్యాదినా|| ౮౧|| శాంతిదాంత్యాదయితీ || శాంతోదాంతఉపరతస్తితిత్సరిత్యాది శ్రుత్యుక్తముపరత్యాదికమాదిశబ్దగ్రాహ్యం|| ౮౨||౮౩|| ౮౪|| విద్యాఫలాపకారీతి || కారణభూతస్యవేదాంతవాక్యార్థవిచారాత్కస్యశ్రవణస్యజీవ బ్రహ్మతాదా త్మ్యగోచరవిద్యాజననలక్షణం యత్ఫలంతదుపకారకమిత్యర్థః||అతఏవామ్నాయతే|| అత్తానారేద్రప్రవ్యఃశ్రోతవ్యో

మంత్రవ్యాసిధిధ్యాసితవ్య ఇతి || సాచశ్రుతిరేవమాచారైశ్చ ర్వాప్యభ్యాతా || ఆత్మదర్శనముద్ది
 శ్యమనవనిధిధ్యాసనాభ్యాంఫలౌపకార్యం గాభ్యాంశ్రవణం నామాంగీతవిధీయత ఇతి || విద్యాయాసోస్వత్ప్రత్యావేకర
 ణోపకరణాద్యపేక్షానతుస్వకార్యేన్యదపేక్షతథ్యేవందృష్టాం తేనోపపాదయతి || తమోనివృత్తాంతి || శ్రవణాది
 వత్కర్మణాపిప్రసక్తవిద్యోత్పత్తిసాధనత్వం నిరాకరోతి || తుణధ్వంసీత్యాదినా || ౮౫ || ౮౬ || ౮౭ || ఏవం సాత్మా
 ద్విద్యాసాధనత్వం కర్మణోనిరాకృత్య-తమేతంవేదానువచనేన బ్రాహ్మణావిదివంశి యజ్ఞైరదానేనేత్యాదిశ్రుత్యా
 విహితంపరంపరయాతత్సాధనత్వమాహ || కర్మణాశుద్ధచిత్తస్యేతి || ౮౮ || ఉక్తమార్గేణేతి || విజ్ఞానస్య కర్మణే
 వత్సనిరాకరణప్రస్తావేకర్మాజ్ఞానస్యసద్భావఇతియదుక్తం తేనేత్యర్థః || ౮౯ || ౯౦ || ౯౧ || ౯౨ || ౯౩ || ౯౪ || ౯౫ ||
 ఇతి శ్రీమాధవాచార్య విరచితాయాం - సూత సంహితా తాత్పర్య దీపికాయాం - యజ్ఞవల్క్యే భవ ఖండే -
 ఎకోనచ త్వారింశోధ్యాయః. ... *

సాధనమ్ || ౮౫ || అధర్మస్యఫలంసాత్మాన్నరకపాప్రిరేవహి | నజ్ఞానంతేన విద్యాయాఃనధర్మ
 సాధనంభవేత్ || ౮౬ || ధర్మస్యపాపవిచ్ఛిత్తిద్వారాశుద్ధిస్తుమానసీ | ఫలంనబ్రహ్మజ్ఞానం తేన
 దమోనసాధనమ్ || ౮౭ || కర్మణాశుద్ధచిత్తస్యసంశ్రుతేదోషదశకానమ్ | పునర్విరక్తిస్సంసారా
 నోన్మిత్యేచ్ఛాజాయతేతథా || ౮౮ || తస్మాత్కర్మప్రసాదైర్వజ్ఞానశేషంచాన్యథా | అతఏవాక్త
 మాగణా తయోస్సమసముచ్చయః || ౮౯ || సుతరామేవనాన్తైర్వసమ్యగక్తం మయాబుధాః | అత
 శ్చాన్యోన్యసంబంధః కాండయోవైశ్చవిద్యతే || ౯౦ || న్యాయాభాసంవహామోహాదవలంబ్యనరాధ
 మ్మాః | విప్లావయంతివేదాధానంతేహంగతిరుత్తమా || ౯౧ || ప్రత్యుతథాంతి విజ్ఞానాద్యేదాంతా
 ధాస్యభదనాత్ | సదాసంసారవతిత్వమేవ తేహానసంశయః || ౯౨ || అహోమోహస్యమాహ
 శ్శ్రోంసర్వవేదాధావజ్ఞేతాః | పరిభ్రమంతివేదాధాదన్యత్రైవవిచేష్టితాః || ౯౩ || వేదానశే
 షానవధార్యమత్యోమదుక్తవేదాంతవిచారమాగమ్ | ఉపైశ్చుణ్యేనచ శంభుభక్త్యాశివప్రసా
 దేననచేతరేణ || ౯౪ || అవిరోధః కథితోమయాద్విజాః కృపయైవశ్రుతిగోచరస్తువః | మతిరేషామను
 జస్యముక్తిదావిపరీతామతిరస్యనాశినీ || ౯౫ || ఇతిశ్రీసాగం దేమహాపురాణే- సూతసంహి
 తాయాంయజ్ఞవల్క్యే భవఖండే- పూర్వభాగ- వేదానామవిరోధానామ ఎకోనచ త్వారింశోధ్యాయః ||

—* సర్వసిద్ధికరకర్మవిచారః. *—

ఓమ్ శ్రీసూతఉవాచ || అథాతస్సంప్రవత్స్యామిసర్వసిద్ధికరంనృణామ్ | మయానోక్తమితఃపూర్వ
 మతిగుహ్యమనుత్తమమ్ || ౧ || కాయికంవాచికంచైవ మానసంచత్రైవచ | త్రివిధంకర్మకర్తవ్యం
 సర్వసిద్ధ్యర్థమాస్తికైః || ౨ || సర్వసిద్ధికరంకర్మకాయికంబహుధాస్మృతమ్ | లింగశివార్చనం
 చైవరుద్రాక్షాణంద ధారణమ్ || ౩ || అగ్నిరిత్యాదిభిర్మంత్రైశ్చాచార్యైశ్చైశ్చసప్రభిః | త్రి
 యాయుషేమంత్రేణ భస్మనాసజలేనచ || ౪ || సర్వాంగద్భూతశనంచైవత్రిపుండ్రస్యచధారణమ్ | శి
 వస్యాత్సవసేవాచళివక్షేత్రేషువతకానమ్ || ౫ || వాచికంకర్మవిప్రేంద్రాస్సర్వసిద్ధికరంనృణామ్ |
 చిన్మంత్రస్యజపస్తవ్సత్పదాఖ్యస్య జపస్తథా || ౬ || ప్రణవస్యజపస్తద్విద్ధంసాఖ్యస్యచనాజకపః | షడ
 త్కరస్యమంత్రస్యసావిత్యాశ్చజపస్తథా || ౭ || వేదపారాయణంచైవవేదాంగానాంపకీర్తనమ్ | మా
 నసంకర్మవిప్రేంద్రాస్సర్వసిద్ధికరంనృణామ్ || ౮ || మహాదేవస్తృతస్సాత్మాన్తహాదేవ్యాస్తృప్తిస్త
 థా | వేదాంతాధావిచారశ్చవేదాదన్యస్యఃస్తృతిః || ౯ || విరక్తస్సర్వలోకభ్యోవేదాధానిశ్చయో
 చలః | స్తూతేషాంరాణికేష్యథేనిశ్చయశ్చత్రైవచ || ౧౦ || శివస్యాత్కర్మ తాబుద్ధిశ్శివోహ మితి

ఏవంకర్మణాంచిత్రశుద్ధిద్వారాపరంపరయజ్ఞానశేవత్వముక్తం || అధకింతత్కర్మేతితద్వక్తుంప్రతిజానీతే ||
 అథాత ఇతి || ౧ || చిన్మంత్రస్యేతి || సంవిదూపిణ్యాఃపరశక్తైర్వాచకౌహృల్లెఖామంత్రశ్చిన్మంత్రః || పదాఖ్యస్యేతి ||
 మాతృకౌత్పత్తానపరంపదమాపన్నమిత్యాదినా || చతుర్థాధ్యాయేప్రతిపాదితత్వాత్పదాఖ్యాయం మాతృకానామ
 మంత్రః || ౨ || ౩ || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || యద్యపిశివార్చనభస్మాద్భూతశనచిన్మంత్రపద మంత్ర

జపాదికమాన్యవిద్యాహేతుత్వేన ప్రాగేవప్రతిపాదితంతథాపి సర్వసిద్ధికరత్వమేతస్యైవనాన్యేహంక్రతస్మాతానాంకమణామిత్యేతద్దగ్ధ్యుతుంపునః ప్రతిపాదనంతదాహం॥ ఏభ్యోతిరిక్తాభ్యాదిహం॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥ ౨౫॥ ఇతి శ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం - సూతసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం - యజ్ఞవైభవఖండే చత్వారింశోధ్యాయః.

భావనా । ఎతేధర్మాఃశిష్టాస్సృష్టస్సర్వ సిద్ధికరాపి ॥ ౧౧॥ ఏభ్యోతిరిక్తయేధర్మాశ్చాగ్రతస్మాతాతథాపరే । తేతువేదవిదాంముఖ్యాస్సర్వసిద్ధికరానహి ॥ ౧౨॥ షహాదేవస్తుసర్వాత్మాసర్వ వస్తువభాసకః । సర్వానంకరఃపూర్ణాస్సర్వదేవాత్తమోత్తమః ॥ ౧౩॥ తస్యాసాధారణాధర్మాఎతవనచాపరే । తస్మాదేతేహసర్వేషాం సర్వసిద్ధికరాన్యజామ్ ॥ ౧౪॥ సత్తాసిద్ధిశ్చసర్వేషాంమహాదేవప్రసాదతః । విష్ణోదీనామతోధర్మాః పూర్వోక్తాస్సర్వసిద్ధిదాః ॥ ౧౫॥ ముఖతోమోక్షదామ్యేతేపృథతస్సర్వసిద్ధిదాః । శిశుసిద్ధికరాశ్చైవశివాసాధారణత్వతః ॥ ౧౬॥ శివేనసదృశోదేవాయథావిప్రానవిద్యతే । తథైవేభిస్సమాధర్మానవిద్యంతేశ్రుతాస్మృతౌ ॥ ౧౭॥ శివజ్ఞానసమంజ్ఞానంయథానాస్తిద్విజర్షభాః । తథైవేభిస్సమాధర్మానవిద్యంతేశ్రుతాస్మృతౌ ॥ ౧౮॥ వేదమానసమంమానంయథానాస్తిద్విజర్షభాః । తథైవేభిస్సమాధర్మానవిద్యంతేశ్రుతాస్మృతౌ ॥ ౧౯॥ ధూమిదేవసమోమతోక్తయథానాస్తిద్విజర్షభాః । తథైవేభిస్సమాధర్మానవిద్యంతేశ్రుతాస్మృతౌ ॥ ౨౦॥ మేరుణాపర్వతస్తుల్యాయథాలాకేనవిద్యతే । తథైవేభిస్సమాధర్మానవిద్యంతేశ్రుతాస్మృతౌ ॥ ౨౧॥ అన్నపానసమంకించినహిదేహస్థితాయథా । తథైవేభిస్సమాధర్మానవిద్యంతేశ్రుతాస్మృతౌ ॥ ౨౨॥ యథాభాగీరధీతుల్యానదీలోకేనవిద్యతే । తథైవేభిస్సమాధర్మానవిద్యంతేశ్రుతాస్మృతౌ ॥ ౨౩॥ శివస్థానసమంస్తానంయథాలాకేనవిద్యతే । తథైవేభిస్సమాధర్మానవిద్యంతేశ్రుతాస్మృతౌ ॥ ౨౪॥ సర్వసిద్ధికరామునిపుంగవా ఎతవనజైవనచాపరే । చాదితేమనసంతయకారణం కేవలంకృపనైవమయోదితమ్ ॥ ౨౫॥ ఇతి శ్రీసూక్తందేవహపురాణే-సూతసంహితాయాంయజ్ఞవైభవఖండే పూర్వభాగే-సర్వసిద్ధికరకమణావిచారోనామచత్వారింశోధ్యాయః.

—* పాతకవిచారః. *

ఓమ్ శ్రీసూతదేవాచ ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి పాతకాని సమాసతః । శ్రుణుత శ్రద్ధయాసాధకంపరిహారాయనువ్రతాః ॥ ౧॥ పాతకానిసమాసేనదశప్రోక్తానిసూరిభిః । తారతమ్యక్రమేణైవతేషామస్త్యైవలాఘవమ్ ॥ ౨॥ ప్రథమం పాతకంప్రోక్తం మహాపాతకంసంజ్ఞితమ్ । ద్వితీయ మతిపాతఖ్యం తతఃప్రాసంగికాభిధమ్ ॥ ౩॥ చతుర్థం పాతకంప్రోక్తంపంచమంచోపపాతకమ్ । జాతిభిర్గౌతరంవత్సంసంకీర్ణకరణంతతః ॥ ౪॥ అపాత్రీకరణంపశ్చాన్నవమంతుమలాపహమ్ । ప్రకీర్ణకసమాఖ్యంతు దశమంపాతకంద్విజాః ॥ ౫॥ ప్రతిషిద్ధసురాపానంబ్రహ్మహత్యాతదైవచ । బ్రాహ్మణానాం సువర్ణాస్యహరణంమునిపుంగవాః ॥ ౬॥ జననీగమనంచైవసంయోగస్తైస్సహద్విజాః । మహంతిపాతకాన్యాహున్మునయస్సూక్ష్మదశినః ॥ ౭॥ యత్సాత్మాన్మాతృగమనంస్వపుత్రీగమనంతథా । స్నుషాయాగమనం తద్వద్భగినీగమనంతథా ॥ ౮॥ శివస్యమూర్తేశ్వలనంవిష్ణోశ్చబ్రహ్మసైవసైవ । అతిపాతతకమిత్యాహుమునయోవేదవిత్తమాః ॥ ౯॥ రాజన్యవైశ్యయోహింసాయజ్ఞసంబంధినస్తథా । రజస్వలాయాగభిక్ష్యాఆత్రేయ్యాశ్చవధస్తథా ॥ ౧౦॥ అవిజ్ఞైతస్యగర్భస్యశరణాగతదేహినఃకూట

ఎవంవీర్యోత్పత్త్యనుకూలం కాయికవాచికమనుకూల భేదేనత్రిధావస్థితం కమప్రతిపాద్యతదుత్పత్తి ప్రతిబంధకానాంపాపానామనిజ్ఞాతస్వరూపాణాంపరిహారాసంభవాత్తత్పరిహారాయతత్స్వరూపంవక్తుమారభతే ॥ అథాత ఇతిపరిహారాయేతిపరిత్యాగాధామిత్యధాః॥ అతఎవోక్తంకాబరభామ్యేఅధర్మాపిజిజ్ఞాస్యఃపరిహారాయేతి ॥ ౧॥ ౨॥ ౩॥ ౪॥ ౫॥ ౬॥ ౭॥ ౮॥ ౯॥ యజ్ఞసంబంధినోరితిప్రవృత్తయజ్ఞేదీక్షితయోరిత్యధాః ॥ ౧౦॥ ౧౧॥

౧౨॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ ౨౧ ॥ ౨౨॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ మహాయంత్రప్రవర్తనమితి
ఇత్యుయంత్రాదిప్రవర్తనమిత్యర్థః॥ శేషంస్పష్టమన్యత్ ॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ౩౧॥ ౩౨ ॥ ౩౩॥

సాత్వ్యంసుహృద్ధింసాబ్రాహ్మణస్యతపోధనాః॥ ౧౧ ॥ పృథివీహరణంతద్వత్పితృవ్యస్యతథేవచ । మా
తామహస్యవిప్రింద్రామాతులస్యన్యపస్యచ॥ ౧౨ ॥ భార్యాభిగమనంతద్వత్ప్రాసఃప్రాసంగికాభి
ధమ్ । స్వమాతుస్సోదరాయాస్తుగమనంతద్వదేవతు॥ ౧౩ ॥ మాతృవృసుమాత్ససఖ్యాదుహితృగణ
మనంతథా । మాతులానీస్తుపాశ్వశూగమనంచతథేవచ॥ ౧౪ ॥ క్రిపుండధారణాభావాభూత్యా
ఉద్మాశనచ్యుతిః । పుండ్రాంతరస్యవిప్రింద్రాధారణంతద్వదేవతు॥ ౧౫॥ పాశాంకుశగదాదండశం
ఖచక్రాదిభిర్ద్విజాః । అంకనంవిగ్రహసంతఃపాతకంప్రాసూరాస్త్రికాః॥ ౧౬॥ మాతాపితౄస్స
సుశ్చేవగమనంకౌత్రియస్యవః । ఋత్విగధ్యాపకస్యాపిమిత్రస్యచతథేవచ ॥ ౧౭ ॥ భార్యాభిగమ
నంతద్వత్స్వవధూసఖ్యురాస్త్రికాః । స్వగోత్రాయాస్తథావిపకన్యకాయాస్తథేవచ॥ ౧౮॥ చతు
ర్థాశ్రమనిష్ఠాయానిషీప్తాయాస్త్రీయాస్తథా । పాపం దేహచనిష్ఠానాంసంబంధోద్విజపుంగవాః॥
౧౯॥ స్వస్యైవగమనంపాప్తస్త్రీయాగమనమేవచ । దుర్గాదిత్యాదిదేవానాంచాలనంవిగ్రహస్య
చ॥ ౨౦॥ ముఖ్యోపపాతకంప్రాహుమహాహంతోవేదవిత్రమాః । అసత్యభాషణంతద్వత్ప్రశున్యంరా
జగామచ॥ ౨౧ ॥ గురోశ్చాశీకనిర్బంధోవేదనిందాతథేవచ । అధీతాయాశ్చుతీస్త్యాగస్సాన్వగ్న
స్త్యాగస్తథేవచ॥ ౨౨॥ పితృమాతృవృత్త్యాగస్సభార్యాత్యాగఏవచ । అభత్యభతుణం తద్వత్ప్ర
రాథగ్రహణంతథా॥ ౨౩॥ పరదారనిషేవాచతథాయోజ్యస్యయోజనమ్ । భృతకాధ్యాపనంతద్వ
ద్భృతాధ్యయనమేవచ ॥ ౨౪ ॥ సర్వాధికారకరణంమహాయంత్రప్రవర్తనమ్ । ద్రుమగుల్మలతా
దీనాం హింసయాజీవనంతథా॥ ౨౫ ॥ అభిచారక్రియాతద్వత్స్వస్యైవపచనంతథా । అనాహితాగ్ని
తాతద్వద్భృహ్మచర్యవివజనమ్॥ ౨౬ ॥ యజ్ఞస్యాకరణంతద్వత్ప్రానుత్పాదనంతథా । అసచ్ఛా
స్త్రాభిగమనం నాస్త్రీకంబకుశీలతా॥ ౨౭॥ మధ్యపస్త్రీనిషేవాచప్రాహుర్గాణోపపాతకమ్ । వి
ప్రాణాంరోగకారిత్యమఘ్నియఘ్నితిమేవచ॥ ౨౮ ॥ సురాఘ్నితంతథాజైవ్రాం పశౌపుంసీచమై
ధునమ్ । జాతిభింశకరంప్రాహుర్ధామికావేదపారగాః॥ ౨౯॥ గ్రామ్యారణ్యపశూనాంతు
హింసనంమునిపుంగవాః । సంకీర్ణకరణంప్రాహుస్సర్వశాస్త్రవిశారదాః ॥ ౩౦ ॥ నిందితేభ్యో
ధనాదానమన్నదానంతథేవచ । కుసీదజీవనంచైవవాణిజ్యమన్యతోక్తితా॥ ౩౧॥ శూద్రస్యయాజ
నంప్రాహురపాత్రీకరణాత్మకమ్ । పక్షిణాంఘాతనంచాపిజలస్థలనివాసినామ్॥ ౩౨ ॥ మధ్యస్పృష్టస్య
భుక్తించప్రాహుస్సంతోమలావహమ్ । అనుక్తానిసమస్తాని ప్రకీర్ణకసమాహ్వయమ్ ॥ ౩౩ ॥ ప్రవ
చంతిహివిద్వాంసస్సత్యధర్మకపరాయణాః । అదండ్యదండనంచైవ యుద్ధేభీత్యాపలాయనమ్॥ ౩౪॥
క్షత్రియస్యవిశేషేణ మహాపాతకముచ్యతే । వంశనంచతులామానే మహాపాపం విశాంభవేత్॥ ౩౫॥
మాంసస్యవిక్రయంచైవ సురావిక్రయణంతథా । బ్రహ్మణీగమనంచాపి పయఃపానంతు కాపిలమ్॥
౩౬॥ మహాపాపం మయాప్రోక్తం శూద్రాణాందవిశేషతః । సంకరాణాం ద్విజద్వేషోషహాపా
తకముచ్యతే॥ ౩౭ ॥ పురుషాణాం తథాస్త్రీణాం సమానంపాతకంస్మృతం । నీచాభిగమనంగర్భ
పాతనంభర్తృహింసనమ్॥ ౩౮॥ భర్తృశిష్యస్యగమనంతథా భర్తృగురోరపి విశేషేణస్త్రీయాస్సం
తఃపాతకంప్రవదంతిహి॥ ౩౯॥ బహునాత్రకిముక్తనశ్రుతిస్మృత్యుదితంవినా । యత్కించవిదపికుర్వా
ణిపాతకీస్యాన్మనంశయః॥ ౪౦॥ వెదసారితరఃకథితస్తువశ్శ్లోకమోహసముద్రనివారకః । పాతకానివి
హాయమహామతిదేవదేవమనిశంశరణంజశేత్॥ ౪౧॥ ఇతిశ్రీస్కాందమహాపురాణే-సూతసంహి
తాయాంయజ్ఞవల్క్యవైభవఖండేపూర్వభాగే - పాతకవిచారోనామ ఏకచత్వారింశోధ్యాయః.

పరిహరణీయ త్వేనోక్తానాం దశఃపాశ్చ కానాం ద్వాదశావాపికాదిప్రాయశ్చిత్తం వస్తుమారభ తే || ప్రాయశ్చిత్తమితి || ౧ || బ్రహ్మత్యై కత్వగోచరమితి || జీవబ్రహ్మణోరజ్ఞానకృతభేదప్రమనిరాసేనయత్పరమాధిక మేకత్వంతదోచరతత్వ మస్మాదివేదాంతవాక్యజుతమపరోక్షజ్ఞానమిత్యర్థః || బుద్ధిపూర్వకృతమితి || అన్యద్భిప్రాయశ్చిత్తమబుద్ధిపూర్వకృతస్యైవనివతకమద్యైతాత్మ విజ్ఞానంతు బుద్ధిపూర్వకృతం ప్రమాదకృతం చోధయ విధమపి పాతకంనివతకయత్యర్థః || అసహాయస్యైవజ్ఞానస్య బహువిధపాపసంఘనివతకత్వం దృష్టాంతేనసవగ్రయతే వహ్నివదితి || భగవతావ్యాసేనాపిస్మగ్యతే || యథైధాంసినమద్ధోగ్నిగ్నస్తాతురుతే జాన | జ్ఞానాగ్నిస్సర్వకర్తాణి భస్మ స్తాతురుతేతథేతి || ౨ || జ్ఞోకస్యప్రతిజ్ఞాతం సర్వపాతకనివతకత్వ ముపపాదయతి || కర్తారమిత్యాదిసా || లాకతావతరూరేవహి యజ్ఞదత్తాదేః స్వకృతకర్మతత్ఫలసంబంధాత్కౌబంధఃనాకర్మరైవదత్తాదేః తథాచాత్మానాత్మనోర్విపేకం జానాస్మాన్ చింతాత్ర స్వరూపత్యాపి యది కర్తాస్యాత్తహి తస్య కర్మత్వం భర్తృసంసర్గనిబంధన పుణ్య పాపాశ్రయత్వ లక్షణాబంధస్సాన్యన్నవతస్య కర్మత్వమ సితత్సాక్షితయా తాటస్థ్యాత్లాకిక సాక్షివత్ || సహవివదమానయోర్మధ్యస్థస్సన్నేవకేవలంజయపరాజయలక్షణౌ వ్యవహారోసాక్షాతగోతినతుతాభ్యామాసజ్యతే ఏవంకర్మత్వస్యసాక్షిణోపినతత్సంగతేత్యర్థః || అయమభిప్రాయః || కర్మత్వం నామక్రియాశ్రయత్వంతచ్చ సర్వగతస్య సిత్యస్యాత్మనోనసంభవతి || తస్యాకాశవన్నిమ్మియత్వాత్ తదాశ్రయత్వేణ పయన్నపయక ధర్మోవికరోతిహి ధర్మకామిత్యానానాసిత్యత్వ ప్రసంగచ్చ || నాపిదేహస్యకర్మత్వంతస్య సత్యపక్రియాశ్రయత్వే అచేతనత్వేన తదను పపత్రైః | చేతనోహిమ మేదమిద్వసాధనమిజానకకర్మక మేదానుతిష్ఠకకతాభవతి || యదిదేహస్యైవకర్మత్వంస్యాత్తదాయాగాది క్రియాశ్రయస్య తస్యభస్మీభూతా వాదేహాతి రిక్త

—* ప్రాయశ్చిత్తం. *—

ఓమ్. శ్రీసూతఉవాచ || ప్రాయశ్చిత్తరహస్యంవఃప్రవక్ష్యామిసమాసతః | శ్రద్ధయాసహితాయా యంశ్రుణుతబ్రహ్మచిత్తమాః || ౧ || వేదాంతవాక్యజంజ్ఞానంబ్రహ్మత్యై కత్వగోచరమ్ | బుద్ధిపూర్వకృతంపాపంకృత్పునఃపాతవహ్నివత్ || ౨ || కతాకరం కర్మబధ్నాతి శలు వేదవిదాంవరాః | స్యా కర్మకరాత్మనో లాకాంతరోపభోగ్యం స్వగనరకాఽఫలం నిహేతుకం స్యాతగతుక రేవ ఫలమితి నియమాత్ || తథాచ పారమవేదం సూత్రం || శాస్త్రఫలంప్రయోక్తరితల్లక్షణాదితి || నచదేహాఽరిక్తస్య ప్రాణస్యైవ కర్మత్వమితివాచ్యం || తస్యసుమస్తావస్థాయాంసద్భావేపి విశేషజ్ఞానాదశకనాదచేతన త్వేనోక్తదోమాను వృత్తైః - నాపిదత్తురాదీంద్రియాణామేవ కర్మత్వంతేహాంకరణత్వేనకర్మకరస్యస్యావశ్యంభావాత్ || అత ఏవాంతఃకరణస్యాపి నకర్మత్వం - ననునక్రియాశ్రయత్వమాత్రం కర్మత్వంయేనఃస్మియస్యాత్మనోనతత్సా త్వికంశుప్రయత్నగుణాశ్రయత్వపి తదితి చేతనస్యాస్యాత్మనః కర్మత్వంకింసస్యా దితిచేత్ - మైవం || ఉపగమా పగమప్రయుక్త ప్రయత్నలక్షణ ధర్మాశ్రయత్వేప్రాగుక్తన్యాయేనాత్మనావికారిత్వప్రసంగేనానిత్యత్వంస్యాత్ || అతఃపరైరాత్మనా గుణత్వేనాభిమతాబుద్ధిసుఖదుఃఖాచ్చాద్యేషప్రయత్నాదయః ఆంతరత్వేన ప్రతీయమానాస్సర్వే ధర్మాః వికారిణాంతఃకరణస్యైవనిత్యఃక్రియస్యాత్మనభిత్వనిచ్చతా వ్యంగికార్యం || అతఏవసాక్షిభూతస్యాత్మనో నిగుణత్వమామ్నాయతే || సాక్షిచేతాకేవలానిగుణశ్చైతి || ఏవంపరేమామపి సంసార్యాత్మని కర్మత్వం లక్షణ ధర్మక సంసగప్రతీతిరయో దహతిత్యాది వతిగ్రియాశ్రయదేహాది ధర్మకతాదాత్మ్యాధ్యాసనిబంధనైవనతుపారమార్థికీ || అతఏవదేహాది సంఘాతఃశిష్టస్యాత్మనాభోక్తృత్వమామ్నాయతే ఆత్మేంద్రియమనాయుక్తం భోక్తృ త్యాహుమేసీహి ఇతిగీతానుస్మర్యతే || అభిష్టానంతథాకతాకరణంచపృథగ్విధమ్ | వివిధాచ పృథక్పైష్టాదైవంచైవాప్రాపంచమమ్ || శరీరవాక్త్రనాభిర్యత్యుర్మచారభ తేనరః | న్యాయ్యంవా విపరీతంచా పంచై తే తస్యహేతవతి || ఎవంచాత్మానాత్మవివేకజ్ఞానేన దేహాదిధర్మతాదాత్మ్యాధ్యాసనివృత్త్యా తద్ధర్మకభూతక్రియాశ్రయత్వాదిధర్మసంసర్గనివృద్ధిరితసిద్ధం || సాక్షిభూతచింతాత్రస్వరూపస్య కేవలస్యాత్మనోకర్మత్వంస్మర్యతేహి || శ్లో || తత్రైకంసకతాకరమాత్మానంకేవలంశుయః | షశ్యత్యకృతబుద్ధిత్వాన్నపశ్యతిదుర్మతిరితి || ఎవంకేవలస్యాకర్తురాత్మనః కర్మకసంబంధాభావాదేహాది తాదాత్మ్యాధ్యాసేన కృతంపాతకశతమపి నస్పృశతీతి సిద్ధమకర్తాశ్శాస్త్రజ్ఞానస్య సకల

పాపనివర్తకత్వం॥ ౩॥ ఎతదేవాకర్తృత్వముపపాదయతి॥ కాయకమిత్యాదినా॥ కాయకాదిభేదేన త్రిధా వ్యవస్థితం కర్మ దేహాదితాదాత్మ్యాధ్యాసవతః కర్తృత్వనఎవబంధకంనతువివేకజ్ఞానేన నివర్తితతాదాత్మ్యాధ్యాసస్య-దేహాది సంబంధినఎవ త్రివిధంకమనాన్యస్యచిన్మాత్రస్వరూపస్యతత్కర్మసాక్షిణ్యిత్యర్థః॥ ౪॥ ననుదేహేంద్రియపాణమనాబుద్ధ్యహంకారాది సాక్ష్యగతమేవకమతత్త్వాక్షీరూపేణావస్థితస్యాత్మనాబంధకంకిం నస్యాదిత్యాశంక్యక్రమేణిరస్యతి॥ ఘటవదిత్యాదినా॥ దేహాత్యంతభవతి దృశ్యత్వాద్ఘటవదితి దేహస్యానాత్మత్వం వివేకజ్ఞానేన నిశ్చిత్తతద్వివిక్తతత్వాక్షీణంచిన్మాత్రస్వరూపిణ మాత్మానమాత్మనా ప్రకాశాంతర నిరపేక్షేణ స్వరూపప్రకాశేనైవపశ్యత్ దేహాద్యాశ్రితేనకర్తృణాకథంబద్ధః స్యాత్ ఘటగతరూపాదివచ్ఛరీరాశ్రితకర్తృణోపివిక్తత్యేన తత్సంబంధవిరహాదిత్యర్థః॥ ఎవముత్తరత్రాపి దృశ్యత్వహేతునాసాక్ష్యస్యేంద్రియాదేః సాక్షిణస్సకాశాద్ఘటాదివదేవవివిక్తత్వమితితదాశ్రితకర్తృణా తత్వాక్షీణోబంధానయుక్తత్యయమర్థః సర్వత్రయోజనీయః॥౫॥౬॥౭॥౮॥ ౯॥ ౧౦॥౧౧॥ననుదేహేంద్రియాదీనాందృశ్యత్యేనఘటవద్వివిక్తత్వాత్ప్రత్యేకం తదాశ్రితకర్తృణాబంధాసంభవేపి తత్సంఘాతాశ్రితేనకర్తృణాబంధఃకింనస్యాదిత్యాశంక్యాహ॥దేహేంద్రియాదీతి॥౧౨॥దేహాదివివేకప్రతిపాదితేనైవజాగ్రదాద్యవస్థానామపిదృశ్యతయావివిక్తత్వాత్తదాశ్రితేనాపి కర్తృణాబంధోనఘటత్యిత్యాహ॥ జాగ్రదితి॥ ౧౩॥ ఏవం

జ్ఞానోనైవకర్తృత్వంకర్తృత్వస్యతుసాక్షిణ్యః॥౩॥ కాయకంవాచికంచైవమానసంకమనాన్యథా॥ తథాసతికథంకమ భవేత్త్వాక్షీరూపిణః॥ ౪॥ ఘటవద్దృశ్యభూతస్యశరీరస్యతుసాక్షిణ్యః॥ చిద్రూపమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబద్ధేతకమణా॥ ౫॥ఇంద్రియాణాంసమస్తానాంసదాసాక్షిస్వరూపిణం॥ చిద్రూపమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబద్ధేతకమణా॥౬॥ ప్రాణాపానాదిభేదేనవిభక్తస్యతుసాక్షిణం॥ చిద్రూపమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబద్ధేతకమణా॥౭॥సంకల్పలక్షణస్యాస్యమనసస్సాక్షీరూపిణంచిద్రూపమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబద్ధేతకమణా॥౮॥నిశ్చయాత్మకవిజ్ఞానసాక్షిణంబ్రహ్మవిత్తమాః॥ చిద్రూపమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబద్ధేతకమణా॥౯॥అహంకారస్యదుఃఖాదివిశిష్టస్యతుసాక్షిణం॥ చిద్రూపమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబద్ధేతకమణా॥౧౦॥చెతనాలక్షణస్యాస్యచిత్తసంజ్ఞస్యసాక్షిణం॥ చిద్రూపమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబద్ధేతకర్తృణా॥౧౧॥దేహేంద్రియాదిసంఘాతసాక్షిణంనిరుపద్రవం॥ చిద్రూపమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబద్ధేతకమణా॥౧౨॥జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాఖ్యావస్థానాక్షిణమవ్యయం॥ చిద్రూపమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబద్ధేతకమణా॥ ౧౩॥ సచ్చిదానందసంపూర్ణాలక్షణంతమసఃపరమ్॥ బ్రహ్మనందంసదాపశ్యన్గ్రంథంబద్ధేతకమణా॥ ౧౪॥ అవిక్రియమసంగంచపరిశుద్ధంసదోదితం॥ ఆత్మేనమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబద్ధేతకమణా॥ ౧౫॥ సదాకాశాదిభూతానాం

సాక్షిత్వాకారేణసాక్ష్యద్దేహాదేర్విచిత్రసాక్షిత్వస్యాపిసాక్ష్యప్రతియోగికత్వేనాపాధికత్వాత్సన్నిర్ముక్తం ప్రత్యగాత్మనః పారమాధికంరూపందర్శయతి॥సచ్చిదితి॥ జీవాత్మనాపిపరశివవత్సచ్చిదానందరూపత్వంహంసమంత్రాధికతస్యావసరే॥అహంచావ్యభిచారిత్వాత్సత్త్వభావా నసంశయ ఇత్యాదినా॥ సప్తమాధ్యాయేపాశవప్రతిపాదితంతమసః పరమితి॥ స్వస్వరూపస్యాచ్ఛాదకాదేహేంద్రియాద్యుపాదానభూతాద్భావరూపాజ్ఞానాత్పరంవివిక్తమిత్యర్థః॥ సతదృగ్విధమాత్మానమహంబ్రహ్మస్తీతి॥ నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావబ్రహ్మరూపతయా జానకకమణాకథంబద్ధేతేత్యర్థః॥౧౪॥ననుదృశిక్రియాయావ్యాప్యత్వాదుక్తస్యబ్రహ్మశ్లోభావస్య కమత్వమవసీయతే॥ పరసమవేతక్రియాజన్యఫలభాక్త్వాత్సన్నిమిత్తబంధఃకింనస్యాదిత్యతఆహ॥ అవిక్రియమితి॥ క్రియాజన్యఫలంపాచతుర్విధంకమకారకగతం ఉత్పత్తివికృతిపాప్తిసంస్తృతిరూపం తచ్చతుష్టయమత్రవిశేషజైర్నిరస్యతే॥ ఎవంలక్షణస్యాత్మనానిత్యత్యేన వికారాసంభవాద్విక్రియాహేతోర్వస్త్యంతరాభావాచ్ఛావిక్రియవపసతి॥ నతస్యవికార్యకమత్వం॥ అసంగోహ్యాయంపురుషఇతి శ్రుతేః॥ కేనచిదప్యసానసంబద్ధత ఇత్యసంగః అతః ప్రాప్తికమత్వమస్యనసంభవతి॥ సంసారశ్చద్వివిధః గుణాధానలక్షణోమలాపకమణలక్షణశ్చేతి॥ తత్రానాథేయాతి శయత్యేనాత్మనస్తావదాద్యోనయుక్తః॥ ద్వితీయంత్రాశ్యాహ॥ పరిశుద్ధమితి॥ పూర్వోత్తరకాలయోరివ జగద్భ్రమావస్థాయామప్యవిద్యాతతాగర్భసంస్పర్శకృతస్య మలస్య పరమార్థతోవిరహాత్స్వతఎవ పరిశుద్ధఇతిమలాపకర్షణలక్షణ

సంసారోపి తత్రనిష్ప్రయోజనశత్యధః || నాప్యత్పద్యకమత్వంస్వప్రకాశసాక్షిరూపేణ సర్వదాభావత్వే
నాత్పద్యత్వాభావాత్తాత్పరః || సదోదితమితి || ౧౫ || ననుమాభూద్భృతీకదేహదితాదాత్మ్యాధ్యాసనిబంధనాబంధోవియ
దాదిభూతతాదాత్మ్యానిబంధనస్తుకింనస్యాదిత్యత ఆహ || సదేతి || ౧౬ || అనియోజ్యమితి || సయోజ్యత్వ ధర్మవిశిష్టస్తేవ
హ్యత్మనః కర్మణ్యధికారస్తస్యైవకర్మణిబంధననిమిత్తకోబంధోనతుచిన్మాత్రస్వరూపస్యకేవలాత్మనశిత్యధః ||
౧౭ || ననుమాభూదుక్తరీత్యాత్మనః కర్మత్వంక్రియాజన్యఫలభాగిత్వంచ ప్రమాణ ప్రేరకత్వలక్షణం ప్రమాత్వత్వం
స్వగోచరప్రమాణవిషయత్వంచ కింనస్యాదిత్యత ఆహ || ప్రమాతీతమితి || చిదాత్మనః ప్రమాణసాక్షిత్వమేవకేవలంన
తుతత్ప్రేరకత్వంఅహంకారవిశిష్టస్తేవతత్ప్రేరకత్వంసమ్యగధర్మవిషయాంతఃకరణవృత్తిః ప్రమాసాపి స్వోపాధిక
మేవస్వరూపం విషయాకరోతి || నతుక్తవిధంనిరుపాధిక స్వరూపమితి ప్రమామతీత్యవతత్తత్త్యధః || ననుస్వసత్తా
బోధకప్రమావిషయత్వాభావకథం తత్స్వరూపసిద్ధిరత ఆహ || స్వయంభానమితి || ౧౮ || ఆవిర్భావేతి || అస్యప్ర
కాశస్యఘటాదేస్వగోచరజ్ఞానేనావిర్భావస్తదాహిత్యేతుతిరోభావశ్చేవమనాత్మనస్సంకోచోభవతి || నతుస్వయం
ప్రకాశస్యచిదాత్మనః స్వసత్తాప్రకాశవ్యతిరేకవిరహాదిత్యధః || ౧౯ || నను ఘటపటాది విభిన్నసాక్ష్యసత్వే ఘట
సాక్షి పటసాక్షితి విశిష్టరూపేణ సాక్షిణోపిభేదః ప్రతియతేతథాదయథాఘటసాక్షితథాపటసాక్షితిఘటాదివదేవ
సాక్షిణోప్యావిర్భావతిరోభావ లక్షణస్సంకోచః కిం నస్యాదిత్యత ఆహ || సర్వ సాక్షిణమితి || ఏకనివహించిదా
త్తా సర్వస్యఘట పటాదే సాక్షితస్య సర్వ సాక్ష్యవభాసకత్వోపాధినాసర్వదా భానమస్తీతినసంకోచ ఇత్యధః ||

శబ్దాదీనాంచసాక్షిణం | ఆత్మనమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబధ్యేతకర్మణా || ౧౬ || అనియోజ్యమకర్తా
రమభోక్తారంపరామృతం | ఆత్మనమాత్మనా పశ్యన్గ్రంథంబధ్యేతకర్మణా || ౧౭ || స్వయంభానం
ప్రమాతీతంప్రమాణానాంచసాక్షిణం | ఆత్మనమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబధ్యేతకర్మణా || ౧౮ || ఆవి
ర్భావతిరోభావసంకోచరహితంసదా | ఆత్మన మాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబధ్యేతకర్మణా || ౧౯ || స
ర్వసాక్షిణమాత్మనంసర్వహీనంతువస్తుతః | ఆత్మనమిశ్వరంపశ్యన్గ్రంథంబధ్యేతకర్మణా || ౨౦ || స్వ
స్తిన్నధ్యస్తరూపస్యప్రపంచస్యతుసాక్షిణం | ఆత్మనమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబధ్యేతకర్మణా || ౨౧ || ని
లేకపనిర్మలంసూక్ష్మంనిరస్తకలక్రియమ్ | ఆత్మనమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబధ్యేతకర్మణా || ౨౨ || భూ
మానందంబుభుతోస్తుస్వరూపంభోగవర్జితం | ఆత్మనమాత్మనా పశ్యన్గ్రంథంబధ్యేత కర్మణా ||
౨౩ || ప్రేరక త్వాదినిర్దుక్తంప్రియప్రియవివర్జితం | ఆత్మనమాత్మనాపశ్యన్గ్రంథంబధ్యేతకర్మణా || ౨౪ ||

నను తస్యాత్మనః సర్వ సాక్షిత్వం సర్వకృతంచేత్తద్వ దేవసాక్ష్యస్యాపి సర్వస్య సర్వదావస్థాన ప్రసంగ ఇత్యత
ఆహ || సర్వహీనమితి || నన్నే తత్సర్వసాక్షిత్వం సర్వహీనత్వం చోభయంవ్యాపాతమిత్యత ఆహ || వస్తుతేతి || పర
మాథోకాదౌ సర్వహీనత్వంమిథ్యోపాధౌ సర్వసాక్షిత్వమితివాస్తవావాస్తవభేదేనావిరోధఇత్యధః || ఎవంసా
క్ష్యపలక్షితస్యచిన్మాత్రస్వరూపస్యాత్మనః ప్రాకృతాద్దేహాంద్రియాదనాత్మనస్సకాశాద్వివేకఖ్యాతిరేవశ్రేయస్సా
ధనమితిహిసాంఖ్యచతునిరస్యతి | ఆత్మనమిశ్వరమితి || ౨౦ || నన్వాత్మనః సర్వహీనత్వమయుక్తంప్రతిభాస మానస్య
ప్రపంచస్యాపలాపాసంభవాదిత్యత ఆహ || స్వస్తిన్నితి || శుక్త్యాదౌరజితాదివత్సాత్మని మాయాకల్పితః ప్రపంచః
స్వాధిష్ఠానరూపేణ సాక్షిణాభావ్యతే || తస్యచరజతాదివదేవాధిష్ఠానయాభాత్మ్యజ్ఞానేననివృత్తేః ప్రతి పన్నా
పాధావభావ ప్రతియోగి త్వేనమిథ్యాత్వాత్తత్ప్రతీతిచాధసాక్షిణఆత్మనోవస్తుతః సర్వహీనత్వమిత్యధః || ౨౧ ||
ఎవంకార్యప్రపంచస్యమిథ్యాత్వంప్రసాధ్యకారణభూతమజ్ఞానమపితస్మిన్వస్తుతోసాస్తీత్యాహ || నిర్లబ్ధమిత్వాదితా ||
కార్యానురూపంహి కారణంకల్పనీయం కార్యంవమిథ్యాభూతందృష్టమితి || తతాకరణత్వేనకల్పితమజ్ఞానమపితా
ద్యశమేవేతి | తదపితస్మిన్వస్తుతేస్సర్వదానాస్తీత్యధః || ఎవమజ్ఞానసంబంధాభావాత్ద్విలాసక్రియాసంబంధోపినాస్తీ
త్యాహ || నిరస్తేతి || నిలేకపమితి || ఉక్తరీత్యాక్రియాసంస్పృశాభావాత్తజ్జనితపుణ్యపాపలేపరహితమిత్యధః || అతఎవభ
గవతోక్తం || నమాంకమూణిలింపంతి నమేకమథలెస్య హేతి || నన్విద్యశమాత్మత్వంకన్యాత్వైర్వైర్మానుభూయత
ఇత్యత ఆహ || సూక్ష్మమితి || ప్రతిబంధక పాపజనిత ప్రత్యాహపాచుర్వాదసంస్కృతచిత్రైః స్థూలదృశ్య ర్వికల్ప
హేతు సద్భావేనాత్యంతనిర్విల్పకమాత్మతత్వంతన్నద్రష్టుంశక్యమిత్యధః || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ఉక్తం సర్వవిహీన

త్వంశ్రుశంసంనాదేన ప్రపంచయతి॥ నేతీతి॥ ద్వేవాబ్రహ్మణోరూపేమూర్తంఽచామూర్తంఽదేతి సక్రమ్యాధాతతి
దేవోనేతి నేతీతి మూర్తామూర్త సకలానాత్మప్రపంచనిషేధస్యశ్రుతత్వాదాత్మవ్యతిరిక్తంనాస్తీశ్యధః॥ ౨౫॥
ఉక్తపుణ్యపాపలేపాది సకలధర్మరాహిత్యమేత్రుతిప్రమాణసిద్ధమితి దర్శయతి॥ అనన్వహస్వమిత॥ ఎతద్వైతద
క్షురం గౌగిః బ్రాహ్మణా అభివదంత్యసూధల మనన్వహస్వ మదీర్ఘమలోహిత మిత్యాదినాస్త్రాల్పాది సర్వధర్మని
షేధావధితయా అతిద్వ్యవృత్తిముఖేన శ్రుత్యాసతిపాదితమిత్యధః॥ నన్వేషం సర్వధర్మనిషేధేఅంతతత్సన్య
మేష పర్యవస్యేత్ నహినిధర్మమకంకించినస్తీత్యతః॥ సత్యచిద్వనమితి॥ యదనువేధాత్వస్వంజగదస్తి భాతీతి
ప్రతీయితేతత్సచ్చిత్తాత్రం సర్వాధిష్ఠానమవశిష్టతత్తి నశూన్యపర్యవసానమిత్యధః॥ నచసచ్చిత్తోద్భవాశంకా
తయోరేకతరత్వాదితిభువశబ్దార్థః॥ అపిషవ * సైంధవశిల్పదృష్టాంతేనైకరసత్వమామ్నాయతే॥ ఎవంవారే శ్చ
మద్భుతమనంతమపారం విజ్ఞాన ఫునమవెతి॥ ౨౬॥ అజ్ఞానజనేతి॥ క్రియానిష్పాదకస్య కర్తృకరణ కర్మాది
కారకజాతస్య సర్వస్యాజ్ఞాన కార్యత్వాదజ్ఞానస్య చాధిష్ఠాన బ్రహ్మ యాథాత్మ్యజ్ఞానేన నివృత్తై రుపాదాన
నివృత్త్యా కార్యస్య కర్మణోపి నివృత్తి స్సిద్ధేతి నిస్సర్వమేవేకకర్మణా కథం నిరవద్య బ్రహ్మాత్మ తయా స్యా
త్తానమనుసందధానస్య బంధాశంకానహిరజ్ఞయాథాత్మ్యజ్ఞానేన నివర్తితః సర్వః పురుషస్యభ్రాంతిం జనయతి॥ త
ద్విదిత్యర్థః॥ ౨౭॥ ఏవం జ్ఞానాజ్ఞానయో ర్వివర్త్యనివర్తకతాముపజీవ్యజ్ఞానినాంబంధాభావఉక్తః అప్యేతత్సన్వ

నేతీనేతీతివేదాంతైర్నిరస్తస్యవిలక్షణం॥ ఆత్మనమాత్మ నాపశ్యన్కథంబధ్యేతకర్తృణా॥ ౨౫॥ అ
నన్వహస్వమస్థూలమదీర్ఘంసత్యచిద్వనం॥ ఆత్మనమాత్మ నాపశ్యన్కథంబధ్యేతకర్తృణా॥ ౨౬॥ అ
జ్ఞానజన్యకర్తృకారకోత్పన్నకర్తృణా॥ శ్రుత్యుత్పన్నాత్మ విజ్ఞానప్రతీపబద్ధతేకథం॥ ౨౭॥ అ
జ్ఞానాంధతమోరూపంకర్మధర్మాదిలక్షణమ్॥ స్వప్రకాశకమాత్మానందైవసంస్పృష్టమహతి॥ ౨౮॥
ఆదిత్యంశాన్వరంయదవత్త మోనస్సుశతస్వతః॥ చిత్ప్రకాశమహాదిత్యంతమోరూపక్రియాతథా॥ ౨౯॥ త
మోరూపోరవింరాహుస్సమాశ్రిత్యప్రతీయతే॥ తత్ప్రకాశేనసంబంధస్తయోర్నాస్తితథాపితు॥ ౩౦॥
తద్వదజ్ఞానతత్కార్యం సమాశ్రిత్యస్వయంప్రభమ్॥ తద్భాసాభాతీసంబంధస్తయోర్నాస్తితథాపితు॥
౩౧॥ కర్తృసంబంధమజ్ఞేనాదాత్మనోమన్యతేభ్రమాత్॥ విదుషానభ్రమస్తస్మాత్కర్తృణానాస్తిసంగతిః॥ ౩౨॥
తస్మాద్దేహాదిసంఘాతేహంమతింకురుతేతుయః॥ తస్యైవకర్మణాయోగస్సంభాంతస్యసదాబుధాః॥

రూపపర్యాలాచనయా సంస్పర్శోప్యజ్ఞానస్యాస్మ నాసహదుర్లుట ఇత్యాహ॥ అజ్ఞానేతి॥ అజ్ఞేనంనామ - తమోవ
దాచ్ఛాదకంచిత్ప్రకాశవిరోధిభావస్వరూపంనతజ్ఞేనాభావస్తథాసతి కార్యరూపేణక్రియాతత్సాధ్యఫలాద్యాత్మ
నావ్యవస్థితంతతకథంస్వవిరోధిస్వప్రకాశచిదాత్మానంస్సు శేదిత్యర్థః॥ ౨౮॥ ఎతదేవదృష్టాంతముఖేనోపపాదయతి
ఆదిత్యమితి॥ శాన్వరస్యతమసోపాల్పాలోకాభావమాత్రత్వం నిరాకృత్యప్రతిపాదితంతమః ఖలుచలం నిలంపరాపరివి
భాగవత్ ప్రసిద్ధద్రవ్యవైధర్మ్యాన్నవభ్యోభేత్తుమహాతీతి తద్వదజ్ఞానతమసోపి భావరూపత్వమితమశ్చబ్రహ్మజ్ఞానం
నిర్విశతోభిషాయః॥ ౨౯॥ నన్వజ్ఞానస్య స్వప్రకాశచిదాత్మనాసంస్పర్శానచేతకథంతస్యసంసారదశాయాం ప్రతి
శీరిత్యాశంక్యదృష్టాంతముపపాదయతి॥ తమోరూపఇతి॥ తత్ప్రకాశేనేతి॥ ౩౦॥ శాన్వరయథాతస్యసూర్యస్య ప్ర
కాశేనప్రతీయశిశత్సన్వయః॥ యద్భ్రష్టేవంతథాపితయాః పరస్పరంసంబంధోనాస్తి సూర్యాల్లక్షాంతరే రాహు
గ్విప్రకృష్టదేశవర్తిత్యేవ వ్యవధానాత్॥ యదైవహంసంబంధాభావేపిరాహోః సూర్యప్రకాశేనప్రతీతిరాశ్రయబ
లాత్తద్దేవాజ్ఞానతత్కార్య మసంగదాసీనమపి స్వప్రకాశచిదాత్మానమాశ్రిత్య తదీయప్రకాశేన భాసతే
తావన్మాత్రేణ తయోస్సంబంధోవస్తు తోనాస్తీశ్యధః॥ ౩౧॥ నన్వవదీవ సాధుకర్తృకారయతి తమిత్యాది
నా ప్రత్యగాత్మనః కర్తృసంబంధః శ్రుత్యైవ ప్రతిపాదిత ఇత్యతః॥ కర్తేతి॥ అజ్ఞేన నిమిత్తకాద్యేహాది తా
దాత్మ్యభ్రమాదేవాత్మనః కర్తృసంబంధో నవాస్తవః ఉదాహృత శ్రుతేషు ప్రమసిద్ధమేవతముపజీవ్యేత్సరిస్య ఫల
ప్రదాత్మత్వ ప్రతిపాదనేతాత్పర్యం॥ జ్ఞేనినస్తు పరవిద్యయా భ్రమమూలస్యా జ్ఞేనస్య నివర్తిత
నాతకర్తృసంబంధోనాస్తీత్యధః॥ ౩౨॥ ఎవం దేహాదితాదాత్మ్యభ్రమవతేవకర్తృసంబంధోనతు త్వోపక్రస్య నిశుద్ధా
త్మజ్ఞేనవశిష్టప్రతిపాదితమథఃముపసంఘాతః॥ తస్మాదితి॥ వ్యాసేనాపిదేహాదావనాపభిమానహీనస్యకర్తృణా సం

* సైంధవ భిల్లేఇతి- సైంధవవిల్వ ఇతి పాశాంతరం-

బంధాభావస్మ్యేతే || యస్య నాహంకృతోభావో బుద్ధిర్యస్య నలిప్యతే! హత్వాపిసత్తమాలోకాన్నహంతినబన్ధ్యతేతి || ౩౪ || వెదాంతవాక్యజంజ్ఞానమితి యత్ప్రతిజ్ఞాతం తదుపసంహరితి || తస్మాదితి || అహం బ్రహ్మస్మితి యజ్ఞేవపరతాదాత్మ్యగోచరమాచార్యోపదిష్టం వెదాంతవాక్యజనతం యన్నిర్విచికిత్సం అపరోక్షజ్ఞానంతద్బుద్ధిపూర్వకృతమపి సర్వపాతకజాలం నిదాహతీత్యర్థః || ౩౫ || అపరోక్షాత్మవిజ్ఞానమితి || ఆత్మన్యపరోక్షేణభాసమానస్యా విద్యాతతాగృహూత దేహేంద్రియాదిభ్రమస్యాపరోక్షాత్మ యథాత్మజ్ఞానవ్యతిరేకేణ నివృత్యనుపపత్తైః పరోక్షజ్ఞానేన కేవలమజ్ఞానకార్యస్య పాపసంఘస్యైవ ప్రాయశ్చిత్తేనైవనాశోనతు మూలాజ్ఞానస్య అపరోక్షబ్రహ్మత్వజ్ఞానంతు స్యాత్మన్యధ్యస్త సర్వానభానిదాన సంసారకారణభూతం భావరూపమజ్ఞానం సమూలం నాశయతి త్యర్థః || ౩౬ || ఎవం పరోక్షాపరోక్షరూపేణ బ్రహ్మత్వవిజ్ఞానస్యద్వైవిధ్యమభిధాయ తత్రపరోక్షజ్ఞానస్య ప్రాయశ్చిత్తరూపతామాహ || మహాపాతకేతి || ౩౭ || నైవాస్మిపాతకమితి || సతిహిపాతకేతత్పరిహారాయ ప్రాయశ్చిత్త

౩౩ || యస్తువిజ్ఞానసంపన్నః కర్మణాతస్యసంగతిః | నైవసత్యంమయాప్రోక్తంసహిసందేహకారణం ||
 ౩౪ || తస్మాద్బ్రహ్మత్వవిజ్ఞానంశాబ్దందేశికపూర్వకం | బుద్ధిపూర్వకృతంపాపంకృత్సంవిద్యహతిక్షణాత్ || ౩౫ || అపరోక్షాత్మవిజ్ఞానం శాబ్దందేశికపూర్వకం | సంసారకారణజ్ఞానతమసశ్చండభాసరః ||
 ౩౬ || మహాపాతకపూర్వాణాం పాతకానాంమునీశ్వరాః | రహస్యానాంప్రసిద్ధానాంప్రాయశ్చిత్తంహివేదనం || ౩౭ || అపరోక్షాత్మవిజ్ఞానవతాంనైవాస్మిపాతకం | ప్రాయశ్చిత్తపరిజ్ఞానంపరోక్షజ్ఞానినాంనృణామ్ || ౩౮ || తేహంనిష్ఠామవిజ్ఞాయమనుష్యాశ్చమచతుషా విలాక్యపాతకైర్ముక్తాస్తన్యంతేసత్తమానపి || ౩౯ || యథాబ్రహ్మత్వవిజ్ఞానంపాతకానాంమునీశ్వరాః | ప్రాయశ్చిత్తంమయాప్రోక్తంతథైవబ్రహ్మభావనా || ౪౦ || శ్రుత్యాచార్యప్రసాదేన సర్వంబ్రహ్మేతిభావయత్ | ముచ్యతే పాతకైస్సర్వైర్ముఖికామూత్రతోనరః || ౪౧ || దినాథంసకలంబ్రహ్మభావయత్ గురుపూర్వకమ్ | బుద్ధిపూర్వకృతైస్సర్వైర్ముచ్యతేపాతకైర్నరః || ౪౨ || విగ్రహంపరతత్వస్యత్రజ్ఞేత్రంసాంబమద్భుతమ్ | ముహూర్తంచంతయన్న్యాయముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౪౩ || స్వస్వరూపానుసంధానాన్నత్యంతంసర్వకారణమ్ | ముహూర్తంచంతయన్న్యాయముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౪౪ || నృత్యమానంమహాదేవంసాంబమూర్తిధరంతువా | దినాథంచంతయన్నాపాత్ప్రసిద్ధాన్ముచ్యతేబలాత్ || ౪౫ || త్రిమూర్తీనాంతురుద్రస్యవిగ్రహంచంతయన్న్యాయముచ్యతేపాతకాంతరైః || ౪౬ || దినత్రయమభిధ్యాయన్రుద్రమూర్తిమతంద్రితిః | ముచ్యతేపాతకైస్సర్వైః ప్రసిద్ధైర్నాత్రసంశయః || ౪౭ || విష్ణోశ్చవిగ్రహంధ్యాయన్మత్యేశ్చుద్ధోదినత్రయమ్ | మహాపాతకసంఘేశ్చ ముచ్యతే పాతకాంతరైః || ౪౮ || సప్తరాత్రంమహావిష్ణోర్విగ్రహంచంతయన్నరః | ముచ్యతే పాతకైస్సర్వైః ప్రసిద్ధైర్నాత్రసంశయః || ౪౯ || బ్రహ్మణోవిగ్రహం శుద్ధంసప్త రాత్రంవిచింతయత్ | మహాపాతకసంఘేశ్చ ముచ్యతే పాతకాంతరైః || ౫౦ || మాసమాత్రమభిధ్యాయత్ బ్రహ్మణోవిగ్రహంనరః | ము

మనుష్యేయం దేహాదివ్యతిరిక్తస్య చింతాత్రస్యపశ్యగాత్మనః పరశివస్వరూపసాక్షాత్కారేణ తత్స్వరూపాచ్ఛాదికా విద్యానివృత్తాతతాగృహకృత్యాదినివృత్తైః పాతకప్రసక్తిరేవనాస్తీత్యపరోక్షజ్ఞానస్య సంసారకారణా విద్యానివృత్తిరేవఫలమిత్యర్థః || పోయశ్చిత్తంపరిజ్ఞానంప్రాయశ్చిత్తంహివేదనమితి || పరోక్షబ్రహ్మత్వజ్ఞానస్య పోయశ్చిత్తరూపత్వప్రతిపాదనేన తదేతత్పరోక్షజ్ఞానవిషయమిత్యర్థః || ౩౮ || ౩౯ || యథాబ్రహ్మేతి నిర్విచికిత్సా పరోక్షబ్రహ్మత్వవిజ్ఞానేనైవపోయశ్చిత్తరూపేణయథాసర్వపాపనివృత్తిస్తథాశ్రుత్యాచార్యముఖాదాపాతప్రతిపన్నస్యబ్రహ్మత్వభావనస్యధ్యానమపిపోయశ్చిత్తంభవతీత్యర్థః || ౪౦ || శ్రుత్యాచార్యప్రసాదేనైతి || సర్వంభవిషం బ్రహ్మజ్ఞలానితిశాంతఉపాసీత || ఇతిశ్రుత్యర్థంగురుముఖాదభిగత్యయత్సావరజంగమాత్మకంసర్వంజగద్బ్రహ్మత్వపాపనమపిసర్వపాతకనివృత్తిహేతురీత్యర్థః || ౪౧ || ౪౨ || నిరూణబ్రహ్మజ్ఞానవత్సగుణబ్రహ్మేతి పాపనస్యాపి పోయశ్చిత్తరూపతామభిధాయస్వలీలాస్వీకృతమూర్తిధ్యానమపిసర్వపాతకపోయశ్చిత్తమిత్యాహ || విగ్రహమిత్యాదినా || ౪౩ || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || మంత్రంచైతన్యవాచకమితి || సచభువనేశ్వరీ

శుంత్రః॥ ౫౨॥ ౫౩॥ మాతృకాశ్రయమితి॥ మాతృకాయాపేక్షితంపదాఖ్యంమంత్రమిత్యర్థః॥ ౫౪॥ ౫౫॥ ౫౬॥ ౫౭॥ ౫౮॥ ౫౯॥ ౬౦॥ ౬౧॥ పువమానీంజపేదితి॥ పువమానస్సోచదేవతాకాఋచఃపువమాన్యః॥ ౬౨॥ ౬౩॥ త్రిజపిత్యాఘమషణమితి॥ ఋతంచసత్యంచాభీధాత్పసోధ్యజాయతే । తతస్సముద్రోణవత్తేతి అఘమషణం ॥ ౬౪॥ ౬౫॥ కూశ్మాండైరితి॥ యద్దేవాదేవమేదనమిత్యాదికాస్సవియంభవకాండసమామ్నాతామంత్రాః కూశ్మాండాః॥ ౬౬॥ జపిత్యాశివకల్పమితి॥ తస్మేమనశ్శివసంకల్పమస్త్రితియస్త్రికసూక్తేతచ్చివసంకల్పం అస్యవామస్యేకసూ

చ్యతేపాతకైస్సవైప్రసిద్ధైర్నాత్రసంశయః॥ ౫౧॥ జపిత్యాదశసాహస్రంమంత్రంతైతన్యవాచకం । మహాపాతకసంఘేశ్చముచ్యతేపాతకాంతరైః॥ ౫౨॥ పాతకానాంసమస్తానాంలాఘవాపేక్షయాక్రమాత్ । జపేపిలాఘవంకార్యంచిన్తంత్రస్యక్రమేణతు॥ ౫౩॥ పదంద్వాదశసాహస్రంజపిత్యామాతృకాశ్రయమ్ । మహాపాతకసంఘేశ్చముచ్యతేపాతకాంతరైః॥ ౫౪॥ పాతకానాంసమస్తానాంలాఘవాపేక్షయాక్రమాత్ । జపేపిలాఘవంకార్యంపదాఖ్యస్యమనోరపి॥ ౫౫॥ జపిత్యాలక్షమేకంతుప్రణవంబ్రహ్మవాచకమ్ । మహాపాతకసంఘేశ్చముచ్యతేపాతకాంతరైః॥ ౫౬॥ కంతమాతోదకేలక్షంజపిత్యాహంసమంత్రకమ్ । మహాపాతకసంఘేశ్చముచ్యతేపాతకాంతరైః॥ ౫౭॥ నాభిమాత్రోదకేలక్షంజపిత్యాతుపదక్షరమ్ । మహాపాతకసంఘేశ్చముచ్యతేపాతకాంతరైః॥ ౫౮॥ కంతమాత్రోదకేలక్షంజపిత్యావ్యాహృతిత్రయమ్ । మహాపాతకసంఘేశ్చముచ్యతేపాతకాంతరైః॥ ౫౯॥ వాగ్యతస్తుజపేల్లక్షంసాక్షిత్రీమాదరేణతు । మహాపాతకసంఘేశ్చముచ్యతేపాతకాంతరైః॥ ౬౦॥ సవ్యాహృతీస్సప్రణవాప్రాణాయామాస్తుపోదశ । అపిబ్రూణహరం మాసాత్పనం త్యహరహఃకృతాః॥ ౬౧॥ గవాంగోష్ఠేతుభిక్షాశీపావమానీంజపన్తుదావత్సరాత్పాతకైస్సవైకముచ్యతేనహిసంశయః॥ ౬౨॥ దశవారంజపేన్నిత్యంపావమానీంమహామతిః । గవానుగమనంప్రోక్తంగోష్ఠ్యున్యైవనచాన్యథా॥ ౬౩॥ ఉపవాసత్రయంకృత్యాకంతమాత్రోదకేస్థితః । ముచ్యతేపాతకైస్సవైకఃత్రిజపిత్యాఘమషణమ్ ॥ ౬౪॥ గాయత్ర్యాగ్ర్యసహస్రంతుజపిత్యాతుదినేదినే । సప్తాహత్సర్వపాపేభ్యోముచ్యతేభైశ్చుభుజ్జరః॥ ౬౫॥ ఉపవాసత్రయం కృత్యాచత్వారింశద్వృతామతిః । కూశ్మాండైర్జుహుయాత్సర్వపాపేభ్యోముచ్యతేనరః॥ ౬౬॥ జపిత్యాశివసంకల్పమస్యవామియమేవచ । సువణకస్త్రేయదోషేణముచ్యతేనహిసంశయః॥ ౬౭॥ జపిత్యాపారుషంసూక్తంహవిష్టాంతీయమేవచ । గురుతల్పకదోషేణముచ్యతేనహిసంశయః॥ ౬౮॥ ఉపవాసత్రయం కుర్యాద్దోషశ్చజ్యేనధీమతా । పారుషేజైవసూక్తేనసర్వపాపనిసృత్యైవ ౬౯॥ పవిత్రమృషభతోయస్థిత్యాజప్తాద్దశావరమ్ । త్రిరాత్రోపాషితస్త్రేయాస్తుచ్యతేనహిసంశయః॥ ౭౦॥ ఉపవాసత్రయంకృత్యాభస్తోద్ధాళితవిగ్రహః । రుద్రాధ్యాయావిముచ్యేతసురాపానాన్నసంశయః॥ ౭౧॥ ద్రుపదానామగాయత్రీవదేవాజసనేయకైః । చజప్తాజలేమగ్నోముచ్యతేసర్వవాతకైః॥ ౭౨॥ అవేత్యచంజపేదబ్ధాయతిగ్రంచేదమితీచ । మహాపాతకసంఘేశ్చముచ్యతేహిదశాపరాత్ ॥ ౭౩॥ జపేత్తరత్సమందీయమభిత్సస్యతుభక్షణే । తస్తోషేణవిముచ్యేనమానవస్తునసంశయః॥ ౭౪॥ ఇంద్రమిత్యేతదేనస్వీ జపేదబ్ధాధక మాదరాత్ । భైక్షాహరోవిముచ్యేనపాతకైశ్చమహత్తరైః॥ ౭౫॥ ప్రాణాయామత్రయంకుంభస్సర్వవాపేప్రముచ్యతే । ప్రాణాయామసహస్రైస్తుముచ్యతేభవబంధనాత్ ॥ ౭౬॥ సవ్యాహృతీంసప్రణవాం గాయత్రీంశిరసాసహ । క్రింపతస్తుజలేమగ్నస్సర్వవాపైః ప్రముచ్యతే ॥ ౭౭॥ తిలహోమసహస్రేనా వ్యాహృత్యాప్రణవేనవా । మహాపాతకసంఘేశ్చముచ్యతేనహిసంశయః॥ ౭౮॥ మహాదేవేతియ బ్రూ

క్తమస్యవామియం॥ ౭౯॥ హవిష్టాంతమజరస్సర్విదమితి సూక్తంహవిష్టాంతీయం॥ ౮౦॥ ౮౧॥ పక్షిత్రీమృషభమతి॥ యశ్చందరామృషభోవిశ్వరూపభిఃప్రతే॥ ప్రాణావైయువభః॥ ౮౦॥ ౮౧॥ ద్రుపద నామేతి । ద్రుపద ఉత్తమమచానభిత్వేదా ॥ ౮౨॥ అవేత్యచమితి॥ అవతేహేడోవరుణేత్వేదా॥ యతిగ్రంచేదంవరుణేతి॥ ౮౩॥ జపేత్తరత్సమందీయమితి॥ తరత్సమందీభావతీతిసూక్తం॥ ౮౪॥ ఇంద్రమితి॥ ఇంద్రంబుత్రంవరుణమగ్నిమాహురితి॥ ౮౫॥ ౮౬॥ ౮౭॥ ౮౮॥

౭౯॥ ౮౦॥ ౮౧॥ ౮౨॥ ౮౩॥ ౮౪॥ ౮౫॥ ౮౬॥ ౮౭॥ ౮౮॥ ౮౯॥ మహామాఘపుణ్యతి॥ మహామాఘపూర్ణిమాసీయు
క్తంషఘృతృణంమహామాఘం॥ ౯౦॥ ౯౧॥ ఉత్తరఫాల్గునపుణ్యతి॥ ఫాల్గునమాససోమ్యత్తర ఫల్గున్యామిత్యథాః॥ ౯౨॥
శేషంస్పష్టమవ్యుత్॥ ౯౩॥ ౯౪॥ ౯౫॥ ౯౬॥ ౯౭॥ ౯౮॥ ౯౯॥ ౧౦౦॥ ౧౦౧॥ ౧౦౨॥ ౧౦౩॥ ౧౦౪॥ ౧౦౫॥ ౧౦౬॥

యాత్పాతరుత్థాయనిత్యశః । జన్మాంతరసమానైమకృతం పాపంవిశశ్యతి॥ ౭౯॥ బ్రాహ్మేయముహూ
లేహాత్థాయశుచిర్బూత్వాసమాహితః । శివేతితథాయన్నరేవః పాతకైస్తువిముచ్యతే॥ ౮౦॥ పు
ణ్యాభాగిరథీలాకే పుణ్యావారాణసీపురీ । పుణ్యోవేదాశ్శివపుణ్యః పుణ్యంతర్యక్తిప్రంజకమ్॥ ౮౧॥
పంచపుణ్యానియోనిత్యంప్రాతరుత్థాయకీతయేత్ । సర్వపాపవినిముక్తస్సయాతిపరమాంగతిమ్॥
౮౨॥ మహాయనకాలేషు గ్రహణేచంద్రసూర్యతౌః । శివశబ్దజపంకుర్వన్ముచ్యతే సర్వపాతకైః॥
౮౩॥ వ్యతిపాతేతిలంఛాన్యంబ్రాహ్మణాయదదాతియః । సర్వపాపవినిముక్తస్సయాతి పరమాం
గతిమ్॥ ౮౪॥ పంచదశ్యాంసముద్దిశ్యమహాదేవంసితేతరే । బ్రాహ్మణంభోజయిత్వాతుముచ్యతే సర్వ
పాతకైః॥ ౮౫॥ యస్తుకృష్ణచతుర్దశ్యాం శివముద్దిశ్యభోజయేత్ । బ్రాహ్మణం పాతకైస్సవైక
ముచ్యతేనహిసంశయః॥ ౮౬॥ కృష్ణాష్టమ్యాంద్విజశ్రేష్ఠం భోజయేచ్ఛంకరాత్మనా । సర్వపాపవిని
ముక్తశ్శంకరంయాతిమానవః॥ ౮౭॥ అరహవారేతుసావిత్రిం జపిత్వాష్టోత్తరంశతమ్ । భోజయి
త్వాద్విజశ్రేష్ఠంముచ్యతేసర్వపాతకైః॥ ౮౮॥ ఆద్యాణాంరుద్రముద్దిశ్యభోజయిత్వాద్విజోత్తమమ్ ।
సర్వపాపవినిముక్తస్సమృద్ధాన్మనమవాపుయాత్॥ ౮౯॥ మహామాఘేమహాదేవంఅభిషిచ్యఘృతేనతు ।
బ్రహ్మహత్యాదిభిఃపాపైముచ్యతేహిమహత్తరైః॥ ౯౦॥ మాఘమాసిచతుర్దశ్యాంకృష్ణపక్షేమహా
శ్వంమ్ । బిల్వపత్రేణసంఘాజ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః॥ ౯౧॥ ఉత్తరే ఫల్గునేమాసి పలాశ కుసుమే
నచ । మహాదేవంసమారాధ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః॥ ౯౨॥ వసంతకాలేచిత్రాయాం సుగంధ కుసు
మైహారమ్ । పూజ్యస్రాసంగికాద్యైస్తుముచ్యతేపాతకైర్నరః॥ ౯౩॥ సకృద్గంగాజలెన్నాత్వావా
రాణస్యాంమహేశ్వరమ్ । దృష్ట్వావిశ్వేష్వరాఖ్యంతుముచ్యతేసర్వపాతకైః॥ ౯౪॥ గోదావర్యాం
సకృత్ స్నానాత్సింహాయుక్తైబృహస్పతే । బ్రహ్మహత్యాదిభిఃపాపైముచ్యతేనాత్రసంశయః॥ ౯౫॥
మాఘమాసిమఘక్షేతుసువర్ణముఖరీజలె । స్నాత్వాదత్వామహాపాపైముచ్యతేనాత్రసంశయః॥
౯౬॥ స్నాత్వాశుశివగంగాయాంసాపకాయుక్తైరహవారకై । మహాపాతకసంఘైశ్చముచ్యతేనా
త్రసంశయః॥ ౯౭॥ సోమవారేత్వయావాస్యాంసప్తమ్యామకవాసరే । సకృత్స్నానేన కావేర్యాం
ముచ్యతే సర్వపాతకైః॥ ౯౮॥ స్నాత్వాదత్వాతువిప్రాయగంధమాదనపర్వతే । దృష్ట్వా రామే
శ్వరం దేవంముచ్యతేసర్వపాతకైః॥ ౯౯॥ అన్నపానాదిభిర్భక్త్యాబ్రహ్మనిష్ఠంసమర్చయేత్ । సర్వ
పాప వినిముక్తశ్శంకరంయాతిమానవః॥ ౧౦౦॥ శ్రీమదభిసభామధ్యేన్యస్యంతందేవనాచకమ్ । దృ
ష్ట్వాదిదేవిదేవీపాపైముచ్యతేదశభిషేకైః॥ ౧౦౧॥ సన్యాసశ్చాపిపాపానాంపరియశ్చిత్తప్రకీర్ణ
తమ్ । పాపిస్తానామయోగ్యానాంయోగ్యానాంముక్తిసాధనమ్॥ ౧౦౨॥ చతుర్విధస్తుసన్యాసోవృత్తి
భేదేనసత్త్వః । ఏకఃకుటీచకఃప్రోక్తస్తథాన్యశ్చబహూదకః॥ ౧౦౩॥ హంసశ్చాన్యస్తథైవాన్యఃప
రహంససమాహ్వయః । కుటీచకాదపిశ్రేష్ఠోభిక్షుకశ్చబహూదకః॥ ౧౦౪॥ హంసోబహూదకాచ్యే
వః పరహంసస్తథాపరః । పరహంసాదపిశ్రేష్ఠాశ్రమోనాస్తికశ్చన॥ ౧౦౫॥ కుటీచకాశ్చహం
సాశ్చతథైవచబహూదకాః । సత్కానుష్ఠానతత్కర్మధావంతిద్విజపుంగవాః॥ ౧౦౬॥ చిత్తకుద్ధ్యా
ముముక్షుత్వంక్రమాత్తైహంజిజాయతే । ముముక్షుత్వేతుసంజాతేభవేయఃపరహంసకాః॥ ౧౦౭॥
పరహంసస్తునిత్యాఖ్యంకమత్సక్త్యాపిధానతః । శమాదిసాధనోభూత్వావేదాంతజ్ఞానమభ్యసేత్॥
౧౦౮॥ కుటీచకాశ్చసన్యాసేతిశ్రేష్ఠచక్షుహూదకః । గోవాలరజ్జునంబద్ధం త్రిదండంచ కవచం॥
౧౦౯॥ పాత్రంజలంపవిత్రంచ తథాకాషాయ మేవచ । శిఖాయజ్ఞోపవీతంచ పవిత్రంచైవధార
యేత్॥ ౧౧౦॥ పవిత్రంజలపాత్రంచపవిత్రంచతథైవచ । కుంఠికాంహోమీసంచ హంసస్యాపిసమం

౧౦౭ || ౧౦౮ || ౧౦౯ || ౧౧౦ || ౧౧౧ || ౧౧౨ || ౧౧౩ || ౧౧౪ || ౧౧౫ || ౧౧౬ || ౧౧౭ || ౧౧౮ || ౧౧౯ ||
౧౨౦ || ఇతి శ్రీమాధవాచార్య విరచితాయాం సూత సంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం యజ్ఞ
ద్వివత్సారింశోధ్యాయః || ... *
...

ద్విజాః || ౧౧౧ || హంసః పరమహంసశ్చ సత్వచంసౌమ్యమవ్రణమ్ | ఎకంతువైగవం దండంకాపాయం
చైవధారయేత్ || ౧౧౨ || పరహంసస్య హంసస్య సమానం మాండూక్యైః | సానంశౌచం శివధ్యా
నం శివార్చనభస్మగుంధనమ్ || ౧౧౩ || త్రిపుండ్రధారణం శాంతిదాకం తిఃకౌఠాదివజ్రనమ్ | చాతు
ర్మాస్యందసర్వేషాం సమానం పరికీర్తితమ్ || ౧౧౪ || పౌషిష్ఠః కమః సన్న్యాసంకృత్యాశాస్త్రాక్రవత్క్ర
నా | ప్రాంత్యాగంతతంకుర్యాత్పాశాంబవిశుద్ధయే || ౧౧౫ || యోగ్యస్సన్న్యాసమాపన్నః ప్రాంత్యా
గంకదాచద | నకుర్యాన్మోహతోవాపిజ్ఞానమేవసదాభ్యసేత్ || ౧౧౬ || సన్న్యాసేనసమంనాస్తిప్రా
యశ్చిత్తంద్విజః భాః | అతః పౌషనివృత్త్యథాంసన్న్యసేత్పరితాపితః || ౧౧౭ || రహస్యానాం చ సన్న్యాసః
ప్రాయశ్చిత్తం యథేనసామ్ | ప్రసిద్ధానాం చ పౌషానాం ప్రాయశ్చిత్తమిదంతథా || ౧౧౮ || శివజ్ఞా
నం శివధ్యానం శివశబ్దజపస్తథా అగ్నిరిత్యాదిభిః కంతైర్గ్రహస్థనాచావగుండనం || ౧౧౯ || రుద్రాక్ష
ధారణం భక్త్యా త్రిపుండ్రస్య చధారణమ్ | సన్న్యాసశ్చైవ పౌషానాం ప్రాయశ్చిత్తం మహత్తరమ్ ||
౧౨౦ || సర్వవేదరహస్యమిదం మయా కేవలం కృపయోవసమీరితమ్ | పౌషాకారుణికస్స కలార్థవద్దేశిక
ప్రవరవివపరస్తుమే || ౧౨౧ || ఇతి శ్రీస్కాండే మహాపురాణే - సూత సంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనం యజ్ఞ
పూర్వభాగే ప్రాయశ్చిత్తవిధినిఘామ-ద్వివత్సారింశోధ్యాయః || ... *
...

—* పాపశుద్ధ్యపాయః. *

శ్రీసూతఉవాచ || భూయోపి పాపశుద్ధ్యర్థము పాయం ప్రపదామ్యహం | మహత్పాత్రధయాయు
క్తాశ్శుభతబ్రహ్మనిత్రమాః || ౧ || నిర్మితానిశివైవభూమాస్థానాని దేహీనాం సర్వపాపశుద్ధ్యర్థంతాని
వక్ష్యామ్యశేషతః || ౨ || అమరేశమితప్రోక్తం స్థానం సర్వాథా సాధకమ్ | ఓంకారసంజ్ఞస్తత్రేశశ్చండి
కాఖ్యామహేశ్వరీ || ౩ || తత్రదేవంచదేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నాతు సంపూజ్యము
చ్యతే సర్వపాతకైః || ౪ || ప్రభాసాఖ్యం మహాస్థానమస్తిభూమితలద్విజాః | సోమనాభశ్చివస్త్రశివా
సామృతరేక్షణం || ౫ || తత్రదేవంచదేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నాతు సంపూజ్యము
చ్యతే సర్వపాతకైః || ౬ || నైమిషాఖ్యం మహాస్థానమస్తిత్రతమహేశ్వరః | దేవదేవాభిధః ప్రాజ్ఞా
దేవీసాలింగరూపిణీ || ౭ || తత్రదేవంచదేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నాతు సంపూజ్యము
చ్యతే సర్వపాతకైః || ౮ || పుషకరాఖ్యం మహాస్థానమన్యదస్తిహీతతలై | రజోగంధి మహాదే
వః పురుహూతామహేశ్వరీ || ౯ || తత్రదేవంచదేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నాతు సం
పూజ్యముచ్యతే సర్వపాతకైః || ౧౦ || ఆషాఢినాకమవిప్రేంద్రాస్థానమస్తిమహీతతలై | ఆషాఢీ
శోహరస్త్రతరతిస్సాపరమేశ్వరీ || ౧౧ || తత్రదేవంచదేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నా
మ్నాతు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వపాతకైః || ౧౨ || దండీముండీసమాఖ్యం తుస్థానమన్యదస్తిచాక్షరం |
దండీత్రయహాదేవోదండీసపరమేశ్వరీ || ౧౩ || తత్రదేవంచదేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నా
మ్నాతు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వపాతకైః || ౧౪ || భారభూతిరితిఖ్యాతమస్తిస్థానం మహాత్తరం | భార
భూతిమహాదేవో భూతిస్సాపరమేశ్వరీ || ౧౫ || తత్రదేవంచదేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్త
న్నామ్నాతు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వపాతకైః || ౧౬ || నాకులం నామ సంశుద్ధమస్తిస్థానం మహీతతలై | నా
కులేశోహరస్త్రత్రయకులాసాప్రకీర్తితా || ౧౭ || తత్రదేవంచదేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ |

ఏవంచేదాధిక్యతానాంచిత్రపరిపూకానుసారేణ వేదాంతవాక్యజనితబ్రహ్మస్మజ్ఞానతద్ధ్యానవైవికమంత్రజపాది
కంప్రాయశ్చిత్తత్వేనాపదిష్టం || అథసర్వసాధారణమమరేశాదిస్థానవిశేషేషు శక్తిసహితస్య తత్తన్నామ్నా పూ
జాశ్చ కంపాపక్షయోపాయం వస్తుమారభేత్ || భూయోపితి || ౧ || ౨ || ౩ || ౪ || ౫ || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ ||

౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || మాయావీతి || యద్యప్యస్మాయా మేధాసజోవినితివిన్నంతాత్ స్త్రియాంజీవ్ మాయా
వినితి భవితవ్యం || తథాపి పురాణానామప్యావత్త్వేన ఛందోవద్యావత్త్వాద్యహుశం ఛందసీతి బహుళగ్రహణస్యస
ర్వాపాధివ్యభిచారాథత్వాన్నస్సద్ధితత్త్వమన్వేష్టితాపాతద్ధితేత్వనిద్రాప్తవ్యః || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ ||

తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౧౮ || హరిశ్చంద్రసమాఖ్యంచస్థానమస్త్రీమహీ
తలే | హరాఖ్యశ్శంకరస్తత్ర చండికాఖ్యామహేశ్వరీ || ౧౯ || తత్రదేవంచదేవీచ శ్రద్ధయాపరయా
సహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౨౦ || శ్రీపర్వతసమాఖ్యంచస్థానమస్త్రీమహీ
హత్తరం | మాయావీశంకరీత్రశంకరస్త్రీపురాంతకః || ౨౧ || తత్రదేవంచదేవీచ శ్రద్ధయాపరయా
సహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౨౨ || జప్యేశ్వరమితిఖ్యాతం స్థాన
మస్త్రీమహత్తరమ్ | త్రిశూలాశంకరీతత్ర శూలీపరమేశ్వరః || ౨౩ || తత్రదేవంచదేవీచ శ్రద్ధయాపర
యాసహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౨౪ || (* ఆమ్రతకేశ్వరం నా
మస్థానమన్యత్సుశోభనం | తత్రసూక్ష్మాభిధోరుద్రస్సూక్ష్మాఖ్యాపరమేశ్వరీ || ౨౫ || తత్రదేవంచదేవీచ
శ్రద్ధయాపరయాసహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౨౬ || మహాకాళమితి
ప్రోక్తమన్యదస్త్రీమహత్తరమ్ | మహాకాళోహరస్తత్రశంకరీచమహేశ్వరీ || ౨౭ || తత్రదేవంచదేవీచ
శ్రద్ధయాపరయాసహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౨౮ || మధ్యమాఖ్యం
మహాస్థానమస్త్రీ + మాయావిహపహమ్ | తత్రశర్వశ్చివస్సూక్ష్మాచ్ఛర్వాణీపరమేశ్వరీ || ౨౯ || తత్ర
దేవంచదేవీచ శ్రద్ధయాపరయాసహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౩౦ ||
కేదాగాఖ్యం మహాస్థానమస్త్రీభూమితలేశుభమ్ | ఈశానాఖ్యోహరస్తత్రదేవీసామగదాయినీ || ౩౧ ||
తత్రదేవంచదేవీచ శ్రద్ధయాపరయాసహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౩౨ ||
భైరవాఖ్యం మహాస్థానంధవరోగస్యభేషజమ్ | భైరవశ్శంకరస్తత్రభైరవీపరమేశ్వరీ || ౩౩ || తత్రదే
వంచదేవీచ శ్రద్ధయాపరయాసహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౩౪ ||
గయానామమహాక్షేత్రమస్త్రీభూమితలేశుభం | మంగళాఖ్యామహాదేవీశంకరఃప్రేతితామహః || ౩౫ ||
తత్రదేవంచదేవీచ శ్రద్ధయాపరయాసహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః || ౩౬ ||
కురుక్షేత్రమితిఖ్యాతమస్త్రీక్షేత్రమహీతలే | శివాస్థానిప్రియాతత్రశివస్థాని సమాహ్వయః || ౩౭ ||
తత్రదేవంచదేవీచ శ్రద్ధయాపరయాసహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతే సర్వపాతకైః ||
౩౮ || స్థాలీకాఖ్యం మహాస్థానమస్త్రీసర్వాథకసాధకమ్ | స్వయంభూస్తత్రదేవేశ్చివాస్వాయంభు
వీరుతా || ౩౯ || తత్రదేవంచదేవీచ శ్రద్ధయాపరయాసహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతే సర్వ
పాతకైః || ౪౦ || విమలేశ్వరమిత్యుక్తమన్యదస్త్రీమహీతలే | విశ్వస్త్రమహాదేవీవిశ్వాసాపరమేశ్వరీ ||
౪౧ || తత్రదేవంచదేవీచ శ్రద్ధయాపరయాసహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతేసర్వపాతకైః ||
౪౨ || అగ్ర్యశాఖ్యం నామస్థానమస్త్రీమహత్తరమ్ | ఉగ్రస్త్రమహాదేవ శ్చివోగ్రా మునిపుంగవాః ||
౪౩ || తత్రదేవంచదేవీచ శ్రద్ధయాపరయాసహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతే సర్వపాతకైః ||
౪౪ || అట్టహాసమితిప్రోక్తమన్యదస్త్రీమహత్తరమ్ | మహానందోహరస్త్ర మహానందా మహేశ్వరీ ||
౪౫ || తత్రదేవంచదేవీచ శ్రద్ధయాపరయాసహ | తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతే సర్వపాతకైః ||
౪౬ || మహేంద్రమితివిఖ్యాతమన్యదస్త్రీమహీతలే | హరోమహాంతకస్తత్రశివాసాతుమహాంతకా || ౪౭ ||
తత్రదేవంచదేవీచ శ్రద్ధయాపరయాసహ | తత్తన్నామ్నాతు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వపాతకైః || ౪౮ ||
భీషంనామమహాస్థాన మస్త్రీభీతి వినాశకమ్ | తత్ర భీషేశ్వరోదేవ శ్చివాభీషేశ్వరా భిధా || ౪౯ ||

౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || ౪౫ ||

(*ఆమ్ర)డితేశ్వరంచేతి అమ్రతకేశ్వరంచేతిపాఠాంతరం.
+ భూమితలేశుభమితిపాఠాంతరం.

౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || ౫౧ || ౫౨ || ౫౩ || ౫౪ || ౫౫ || ౫౬ || ౫౭ || ౫౮ || ౫౯ || ౬౦ || ౬౧ || ౬౨ || ౬౩ ||
౬౪ || ౬౫ || ౬౬ || ౬౭ || ౬౮ || ౬౯ || ౭౦ || ౭౧ || ౭౨ || ౭౩ || ౭౪ || ౭౫ || ౭౬ || ౭౭ || ౭౮ || ౭౯ || ౮౦ || ౮౧ || ౮౨ || ౮౩ ||

తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౫౦ ||
వస్త్రాః పథమితి ఖ్యాత మస్తిస్థానం మహాత్తరం | భవస్తత్ర శివస్సాత్మా దృవానీ పరమేశ్వరీ || ౫౧ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౫౨ ||
రుద్రకొటి రితి ఖ్యాత మన్యదస్తి సుశోభనం | రుద్రస్త్రమహా దేవోరుద్రాణీసా మహేశ్వరీ || ౫౩ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౫౪ ||
అవిముక్తమితి ఖ్యాత మన్యదస్తి సుశోభనమ్ | మహాదేవాభిధత్సంఘ ర్విశాలాక్షీ మహేశ్వరీ || ౫౫ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౫౬ ||
మహాలయమితి ఖ్యాత మన్యదస్తి సుశోభనమ్ | రుద్రస్త్రహరస్సాత్మా నృహాభాగాభిధాశివా || ౫౭ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౫౮ ||
గోకణాఖ్యం మహాస్థానమస్తి ధూమిత లేశుభం | మహాలాహర స్తత్ర శివాసా (*) భద్రకర్ణికా || ౫౯ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౬౦ ||
భద్రకణ్ఠం వహాస్థాన మస్తి భద్ర కరం పరమ్ | భద్రాత్రత్ర మహాదేవీ మహాదేవశ్చివాభిధాశివా || ౬౧ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౬౨ ||
సువర్ణాక్షమితి ప్రాక్త మన్యదస్తి మహాత్తరం | శివస్త్రత్ర సహస్రాక్షః ఉత్పలాక్షీ శివాపరా || ౬౩ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౬౪ ||
సాధ్యం సంజ్ఞం మహాస్థానమస్తి ధూమిత లేశుభమ్ | శివస్థాణ్వీశ్వరీస్తత్ర శివాస్థాణ్వీశ్వరీమతా || ౬౫ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౬౬ ||
కమలాలయమితి ఖ్యాత మస్తిస్థానం మహాత్తరమ్ | కమలాఖ్యోహరస్త్రత్ర కమలాఖ్యా మహేశ్వరీ || ౬౭ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౬౮ ||
చలగండమితి ప్రాక్త మన్యదస్తి మహాత్తరమ్ | కపడిక తత్ర దేవేశః ప్రచండాఖ్యా మహేశ్వరీ || ౬౯ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౭౦ ||
( ) కురుండమితి ఖ్యాత మన్యదస్తి సుశోభనం ఉద్భవ రేతాహరస్త్రత్ర (*) త్రిసంధ్యాఖ్యా శివాపరా || ౭౧ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౭౨ ||
మాకుటాఖ్యం మహాస్థానమన్యదస్తి మహీతలే | మహాతటాహరస్త్రత్ర శివాసా మకుటేశ్వరీ || ౭౩ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౭౪ ||
మండలేశ్వర సంజ్ఞంచ స్థానమస్తి మహాత్తరమ్ | శ్రీకంఠస్త్రత్ర దేవేశ శృంకరీమండలితథా || ౭౫ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౭౬ ||
* కాలంబరమితి ఖ్యాత మస్తిస్థానం మహాత్తరం | నీలకంఠాహరస్త్రత్ర శివాసా శ్రీప్రకీర్ణితా || ౭౭ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౭౮ ||
శంకుకణ్ఠం మహాస్థానం సర్వదోషనివారమ్ | మహాతేజాహరస్త్రత్ర ధ్వనిస్సాపరమేశ్వరీ || ౭౯ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౮౦ ||
సూలేశ్వరీ సమాఖ్యం తు స్థానమస్తి మహాత్తరమ్ | సూర్ధలస్త్రత్ర మహాదేవస్థూలాసాపరమేశ్వరీ || ౮౧ ||
తత్ర దేవంచ దేవీంచ శ్రద్ధయా పరయా సహ | తత్తన్నామ్నా తు సంపూజ్యముచ్యతే సర్వ పాతకైః || ౮౨ ||
శ్రీమద్వాఙ్మయైపురాఖ్యం తు స్థానమస్తి మహీతలే | హరస్సభాపతిస్త్రత్ర శివాదభీనభేశ్వరీ || ౮౩ ||

(*) భద్రకాళికా భుతిపాతాంతరం. ( ) ఉద్భవరేతాహరస్త్రత్ర.

(*) శ్రీసూర్యైతి పాతాంతరం. * కాలంబరమితి పాతాంతరం.

౮౪॥౮౫॥౮౬॥౮౭॥౮౮॥౮౯॥ ప్రసిద్ధైః పాశేషుప్రధితైః బ్రహ్మహత్వాదిభిః ॥ ౯౦ ॥ ౯౧ ॥ ౯౨ ॥ ౯౩ ॥
 ౯౪॥ ౯౫॥ ౯౬ ॥ ౯౭ ॥ భగవత్ ప్రకృతితి ॥ ఘట్టనీనక్షత్రంభగో దేవ తేజః శుతేః ॥ ఉత్తర ఘట్టన్యాయంభగనక్షత్రం ॥
 ౯౮ ॥ పావకస్య దనతితి ॥ కృత్తికాయామిత్యభాగః ॥ ౯౯ ॥ ౧౦౦ ॥ ౧౦౧ ॥ ౧౦౨ ॥ ౧౦౩ ॥ ౧౦౪ ॥ ౧౦౫ ॥ ౧౦౬ ॥
 ౧౦౭ ॥ ౧౦౮ ॥ ౧౦౯ ॥ ఇతి శ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం-సూత్రసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాం-యజ్ఞవల్క్యవచనం దే
 వప్రత్యాయంశోధ్యాయః ॥ ... *
 ...

తత్ర దేవంచ దేవీచ శ్రద్ధయా పరయోనహః । తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతే సర్వపాతకైః ॥ ౮౪ ॥
యత్ర నృత్యశిదేవేశస్సన్విత్వా నందప్రమోదతః । యత్ర నృత్యంత మిశాన మంచి కాపరి పశ్యతి ॥ ౮౫ ॥
తత్ర దేవంచ దేవీచ శ్రద్ధయా పరయోనహః । తత్తన్నామ్నాతుసంపూజ్యముచ్యతే సర్వపాతకైః ॥ ౮౬ ॥
యత్ర ధక్తిమతాంగ్యాశాం ప్రసిదతి మహేశ్వరః । యత్ర నృత్యంత మిశానం వృష్టామతోక్త విముచ్యతే ॥
౮౭ ॥ స్థానా నామపి సర్వేషామేతత్థానం మత్తరమ్ । అగ్ని జప్తం హుతం దక్షిణ సంఖ్యాయ గుణాధికం ॥
౮౮ ॥ అస్మిన్నేవ మహాస్థానే శివగంగాభిధంపరమ్ । తటాకమస్తితత్తీరే దక్షిణే నృత్యతీర్థరః ॥ ౮౯ ॥ త
స్మిన్నేవ తటాకే యోనిత్యం స్నాత్వా ద్విజానరః । దృష్ట్వా దభిసభానాథం పరమశ్రద్ధయా సహ ॥ ౯౦ ॥
అష్టోత్తర సహస్రంతు మంత్రమాద్యం వదత్తరమ్ । జపతివీరి సంయుక్తః ప్రసిద్ధై రపిముచ్యతే ॥ ౯౧ ॥
ఆదిత్యే మేవ సంయుక్తే పర్వత్యాదా కది నేతరా । తటాకే స్మిన్నరస్నాత్వా ప్రసిద్ధై రపిముచ్యతే ॥
౯౨ ॥ ఆదిత్యే వృషభః ప్రాప్తై తటాకే స్మిన్న్యూయేదయే । స్నాత్వా దత్వా మహాపాపైః ప్రసిద్ధై రపి
ముచ్యతే ॥ ౯౩ ॥ ఆదిత్యే చిగునం ప్రాప్తై తటాకే స్మిన్న్యూయేదయే । కృష్ణాష్టమ్యాం నరస్నాత్వా ప్రసి
ద్ధై రపిముచ్యతే ॥ ౯౪ ॥ ఆపాశేతుచతుర్దశ్యాం కృష్ణపక్షే సమాహితః । తటాకే స్మిన్నరస్నాత్వా
ప్రసిద్ధై రపిముచ్యతే ॥ ౯౫ ॥ శ్రావణ్యాం పాణకమాస్యాంతు తటాకే స్మిన్న్యూయేదయే । స్నాత్వా తు
పాతకై స్సర్వైః ప్రసిద్ధై రపిముచ్యతే ॥ ౯౬ ॥ కన్యకాయాంస్థితే చారణజన్మక్షే చారురవారకే । న
రస్నాత్వా తటాకే స్మిన్న్యూయేదయే । ఆదిత్యే చతుర్థాం ప్రాప్తై భగవత్త్రకెనరః । ప్రా
తస్నాత్వా తటాకే స్మిన్న్యూయేదయే । ఆదిత్యే వృషభః ప్రాప్తై పావకస్య దినేనరః । వాత
స్నాత్వా తటాకే స్మిన్న్యూయేదయే ॥ ౯౭ ॥ ఆదిత్యే చాప సంయుక్తే రాదినక్షత్రకెనరః ।
స్నానం కృత్వా తటాకే స్మిన్న్యూయేదయే ॥ ౧౦౦ ॥ ఆదిత్యే మకరం ప్రాప్తై బ్రహ్మక్షే చారుర
వాసరే । నరస్నాత్వా తటాకే స్మిన్న్యూయేదయే ॥ ౧౦౧ ॥ మాఘమాసే మఘక్షేతు తటా
కే స్మిన్న్యూయేదయే । స్నానం కృత్వా మహాపాపైః ప్రసిద్ధై రపిముచ్యతే ॥ ౧౦౨ ॥ ఫాల్గునే చాత్తరే
మత్యోక్త తటాకే స్మిన్న్యూయేదయే । స్నానం కృత్వా మహాపాపైః ప్రసిద్ధై రపిముచ్యతే ॥ ౧౦౩ ॥ అత్ర బ
హువిదాం నిత్యం అన్నం పేయం దదాతియః । సర్వపాపవిముక్తస్స యాతి పరమాంగతిమ్ ॥ ౧౦౪ ॥
గృహం వా మఠికాం వా పిప్రదత్వా త్రైవిర్యోగినే సర్వపాపవిముక్తః శంకరం యాతి మానవమ్ ॥ ౧౦౫ ॥
అనేన సద్భవం స్థానం నాస్తి లోకత్రయే వ్యపి । అత్రైవివతమానాస్తు ముచ్యతే భవబంధనాత్ ॥ ౧౦౬ ॥
స్థానమేతత్పురా శంభుస్సర్వదోషనివృత్తయే । నిమమే సర్వజంతూనాం కేవలం కరుణాబలాత్ ॥
౧౦౭ ॥ అనేకకోటిభిః కలైరరాజితైః పుణ్యరాశిభిః । స్థానమేతన్నమహ్మడాం సిద్ధ్యత్యత్యంత
శోభనమ్ ॥ ౧౦౮ ॥ సర్వముక్తమతిశోభనం యతాపరాశిపి కృంతనం నృణామ్ । స్థానమేత దతిశో
భనం సదా సేవసియమఖిలైస్తు జంతుభిః ॥ ౧౦౯ ॥ ఇతి శ్రీసార్గాండే మహాపురాణే సూత సంహితా
తాయాం యజ్ఞవల్క్యే భవబంధే పూర్వభాగే పాపశుద్ధ్యపాయోనామ త్రివత్సారింశోధ్యాయః ॥

—* ద్రవ్యశుద్ధ్యుపాయః. *

ఓమ్ శ్రీసూతడవాచ॥ అథాతస్సంప్రవక్ష్యామిద్రవ్యశుద్ధింసమాసతః । క్రద్ధయాసహవిశ్రేండా
సచ్చిదానందరూపస్యాత్మనస్సాన్నిభావిశుద్ధింసిద్ధవత్కౌత్సవదుపజీవనైవత్యస్వరూపేధ్యస్తావిద్యాతత్తార్కః॥
సితరూపస్యదోషజాతస్యవివేకంప్రాచ్యుత్తముక్తం-అథతాంస్వతశ్శుద్ధిమాత్మనః । క్రితవైదియతండ్రవ్యశుద్ధిం

ప్రతిజానీతే॥ అథాతత్త్వతి॥ ౧॥ ద్విధాద్రవ్యంస్యవస్థితమితి॥ ద్రవ్యశబ్దావస్తు పర్యాయః నతు పరాభిమతే ద్రవ్యత్వజాతిప్రవృత్తినిమిత్తకస్తథాత్వేత్వాత్తనోద్రవ్యత్వజాతిసంసర్గః॥ నిరహేణ ద్రవ్యశబ్దావస్థాతానస్యాత్ - సస్యజ్ఞానానంతవాదికం హ్యత్వన్యః పారమాధికం స్వరూపంయద్యపిశబ్దశబ్దైకరసం తథాపిసర్వదాబాధరాహిత్యాదుపాధిభేదేనసచ్చిదానందభేదేనవ్యవహీయతే॥ ఉక్తంహ్యచార్యైః-ఆనందోవిషయానుభవోసత్త్వత్వం చేసంతిధమాః॥ అపృథక్త్వపిచేతనాత్పృథగివావభాసంత్యతి॥ ౨॥ తత్రస్వరూపస్యస్వతఃశుద్ధిఃపతిపాదయతి॥ సత్తామాత్రమితి॥ స్వస్తిచ్ఛరిఃత్వితనానావ్యక్తివ్యధిష్ఠానసద్రూపస్యానుగమాత్తదభిప్రాయేణాధిష్ఠానధూతంసన్తాత్రమేవసత్తైత్వవ్యవస్థితే॥ తస్యసత్తామాత్రస్యైవాత్వవ్యవస్థితశుద్ధిరంగీకార్యా॥ అతస్తత్రనదోషస్యశఽత్యర్థః॥ ఏపక్షేబాధకమాహ॥ యదిసత్తైతి॥ స్వతంత్యకారణాంతరమనపెత్త్యస్వరూపతవేవైత్యర్థః॥ ౩॥ విమతంసర్వందుష్టందుషసత్తాసంస్పృష్టత్వాత్ దుష్టస్పృష్టభాండవదిత్యభిప్రాయః॥ తథాసతినదోషవభావవ్యాపాయఃశుద్ధైర్గుచ్ఛిచిత్రాదాచిదప్యాత్మలాభిత్యర్థః॥ ౪॥ సత్తాశూన్యంత్వతి॥ నిదఃప్రత్యాయయదిసర్వంజగత్సాన్నిత్యనోదుష్టసత్తాసంసర్గః॥ జ్ఞానమితి॥ జ్ఞాయతేఅనెనేతిజ్ఞానమితి॥ కరణత్వేనవ్యుత్పత్తిసంభవాత్తద్వాన్వివృత్యర్థః॥ జ్ఞాపి రూపమితివిశేషణం॥ ౫॥ అశుద్ధిజ్ఞాదరూపేతి॥ అనాత్మప్రపంచేహి॥ అశుద్ధత్వం జడత్వవ్యాప్తందృశ్యతే - తజ్జడత్వంస్వప్రకాశచిదాత్మనోవ్యా

శ్రీనివాసాత్మ విశుద్ధయః॥ ౧॥ ఆత్మానాత్మేతినిరేంద్రాద్విధాద్రవ్యంవ్యవస్థితం | ఆత్మద్రవ్యంస్వయం
శుద్ధంసత్యజ్ఞానాదిలక్షణమ్॥ ౨॥ సత్తామాత్రేనదోషోస్తి స్వతశ్శుద్ధంయతస్సదా | యదిసత్తాస్సతో
శుద్ధాదుష్టంసర్వంభవేత్సదా॥ ౩॥ దుష్టసత్తాభిసంబంధాదుష్టస్పృష్టంసదాఖలు | తథాసతివిశుద్ధం
తునసిద్ధ్యత్యేవకించనః॥ ౪॥ సత్తాశూన్యంతుతుచ్ఛంస్యాత్సత్తాశుద్ధాస్వతస్తథాజ్ఞాపిరూపమజ్ఞానం
శుద్ధమేవస్వతస్సదా॥ ౫॥ అశుద్ధిజగదరూపేహి దృష్టాసర్వజనైరపి | స్వతస్సుస్ఫురణ రూపంతుజ్ఞా
నందుష్టంభవేద్యపి॥ ౬॥ దుష్టమేవభవేత్స్వందుష్టస్ఫురణసంగమాత్ | తథాసతివిశుద్ధంతు ససిద్ధ్య
త్యేవకించనః॥ ౭॥ వస్తుస్ఫురణశూన్యంతుతుచ్ఛమేవభవేత్సదా | దుష్టకారణజ్ఞానోషోషోన్మీవచేద్య
పి॥ ౮॥ అభివ్యంజకవృత్త్యాశుజ్ఞానదోషేనావచస్వతః | అన్యధానకలంజ్ఞానందుష్టమేవస్వతోభవత్॥
౯॥ అతస్సుస్ఫురణరూపంతుజ్ఞానంశుద్ధంసచైవతు | ఆనందస్తుస్వయంశుద్ధఃపురుషేరథ్యః తేయతః॥ ౧౦॥
అశుద్ధస్త్వేదాభావానాథ్యః తేపురుషేఃఖలు | బ్రహ్మాదీనంబపర్యంతైరథ్యః తేహినుఖంసదా॥
౧౧॥ విషయేంద్రియసంపరాజ్ఞన్యతేహినుఖంసదా | వశ్యతేవతతోదుష్టమితచేత్తన్నసంగతమ్॥ ౧౨॥

సతకమానంస్వవ్యాప్తమప్యశుద్ధత్వంవ్యావతకయతీత్యర్థః॥ తతాపిపూర్వవస్తిపక్షేచాధకమాహ॥ జ్ఞానంబుష్టమి
 త్యాదినా॥ ౬॥ ౭॥ స్ఫురంశూన్యంత్యతీ॥ స్వగోచఃజ్ఞానాధీనత్వాద్వస్తుసిద్ధేస్తస్యచజ్ఞానస్యచదప్తత్వేనానంగీకారేన
 స్వేదాఅపరిభాతంబడంబగతీశశవిషాగవత్తుచ్ఛమేవభవేదిత్యర్థః॥ ౮॥ ఏవమేవాధకమభిధానజ్ఞానస్యపునరదోష
 సద్భావశంకాంసంస్మృతి॥ దుష్టకారణేతి॥ కాచకామలాదిదోషదుషీగచక్షురాదికరణజనితేషుజ్ఞా
 నదోషాశుశ్చతే॥ తత్సామాన్యోదన్యతాపిదోషసంభావనాకింసన్యాదితనశంకసియం॥ తత్రహితుక్త్యధిష్ఠానచై
 తన్యాభివ్యంజికతచాశ్రితమాయామయరదితవిషయాభివంతారాస్పదమనోవ్యవస్థితజ్ఞైతన్యస్థాపిద్యవృత్తిరేవ
 దుష్టకారణజనతానతవృత్త్యవచ్చిన్నస్ఫురంఅతశ్చోపాధివశాదేవస్థితతాహిత్యమివస్ఫురణేదోషాభాసంనతస్వ
 భావతేకత్యర్థః॥ ౯॥ అన్యథేతి॥ ఏద్రీవజ్ఞానగతస్ఫురణమాత్రస్యస్వాభాసకదుష్టత్వాంగీకారేతత్సామాన్యా
 త్వస్యమసిజ్ఞానంస్వభావతోదుష్టంస్యాత్తథాచపూర్వోక్తాదాక్షిణ్యభిప్రాయః॥ ౧౦॥ ఆనందరూపస్యాపిస్వతశ్శుద్ధి
 ముపవాచయతి॥ ఆనందస్త్రిత్యాదినా॥ పురుషేంద్రధృకమానత్వాదానందస్యాపిస్వతశ్శుద్ధిరంగీకా
 ర్యానవ్యాశుద్ధిపదాధఃపురుషేంద్రధృకతే॥ ౧౦॥ ౧౧॥ బ్రహ్మదిన్తంబాత్రైధఃసియస్యతన్యనందస్య
 సత్స్వరస్వమాశంక్యారస్యతి॥ విషయేంద్రియేతి॥ శుభకమోపస్థాపితవిషయేంద్రియసంప్రయోగవశాత్సఖంజన్యతే॥
 అనంతరక్షణేచనశ్చతే॥ ఏథానశ్శుత్పత్తినివాశవత్సేనసుఖస్యదుష్టత్వమితిశంకాభిప్రాయేషయేంద్రియసంప్రయో
 గాత్సఖవిషయదుష్టత్వేవకేవలంజన్యతేనతుతద్వృత్త్యవచ్చిన్నస్ఫురతోవ్యంజకవృత్తిగతావేవజన్యనివాశా

వ్యంశ్యేనుభవభానైతే. అతోనశ్వరత్వదోషప్రసంగఃస్వాభావికసుఖనాస్తిత్యథః॥ ౧౨ ॥ ఆత్మరూపమితి॥ సుఖస్య
నిత్యాత్మరూపత్వాదపిజన్మవినాశాస్వాభావికానస్త్యత్యథః॥ ౧౩ ॥ సుఖస్వాత్మరూపత్వముపపాదయతి॥ ప్రేమా
లంబనత్యతి ॥ పరప్రేమాస్తదత్వాదాత్మనః సుఖరూపత్వం. ఎతదేవ సుఖాత్మనోరైక్యముపపాదయతి ॥ ఆత్మన
శ్చైతి ॥ శుభకర్మప్రసాపిత విషయేంద్రియ సంపకజనితాంతరీకరణవృత్త్యవచ్చిన్నస్య సుఖస్యతదనుభవితరాత్మనశ్చౌభ
యోరపి ప్రేమాస్తదత్వాత్స్తాదుపాధిక్యతభదవిరహేవాస్తవ మైక్యమధ్యవస్యేయమిత్యర్థః॥ ౧౪ ॥ ౧౫ ॥ సత్యాదిల
క్షణమితి ॥ పరికల్పితభేదభిన్నానాం సత్రాజ్ఞానసుఖానాం నిర్ముక్తత్వేన స్వతశ్శుద్ధిప్రతిపాదనాతగల్పితభదవిరహః
దఖండైకరసభావేనై తేషామేవాత్మస్వరూపత్వాత్సత్యజ్ఞానాదిలక్షణమాత్మవస్తస్వతశ్శుద్ధమిత్యథః ॥ ౧౬ ॥
అజ్ఞానేతి॥ అవిశుద్ధ్యాపాదకస్యాజ్ఞానస్యకర్తృతాసహ విరోధాభావాత్స్వాభావికశుద్ధాత్మజ్ఞానాదేవతస్యనివృత్తి
రిత్యథః॥ ౧౭ ॥ అజ్ఞానస్యనివృత్త్యైవేతి॥ జ్ఞానేనాజ్ఞానవృత్తిరేవ కేవలంనిష్పాద్యాతదైవజ్ఞానప్రాప్త్యాశుద్ధినివృత్తా
వాత్మనః స్వాభావికీశుద్ధిరావరణాభావాదావిభవవతీత్యథః॥ ౧౮ ॥ తస్యనశ్యతీతి॥ వస్తుకృతమాత్మనోశుద్ధత్వమంగీ
కృత్యతస్యప్రాయశ్చిత్తరూపేణకర్మణా నివర్తితత్వాదసతీశుద్ధిరిదానీముచ్యతేచేత్తహాసాశుద్ధిస్తస్వాత్మనోవశ్యం

అభివ్యంజకవృత్త్యాహినుభవోదోషనచస్వతః । ఆత్మరూప సుఖానిత్యం నైవజన్మవినాశవత్ ॥ ౧౩ ॥
ప్రేమాలంబనతస్త్వాత్సుఖమేవనసంశయః । ఆత్మనశ్చసుఖస్యాపి ప్రేమాలంబనతాసదా ॥ ౧౪ ॥
విద్యతేతస్మయోరైక్యంవస్తుతోస్తిసుఖాత్మనోః । అతశ్చాత్మతయానిత్యంసుఖానిదోషమేవహి ॥ ౧౫ ॥
అతస్సత్యచిదానందస్సవత్శుద్ధోనసంశయః । సత్యాదిలక్షణంచాత్మద్రవ్యం శుద్ధంతతస్సత్యతః ॥ ౧౬ ॥
అజ్ఞానోపాధిసంపరాదశుద్ధమివభావితత్ । విశుద్ధిః పరమాతస్యజ్ఞానాదేవనకమణా ॥ ౧౭ ॥
స్వతశ్శుద్ధస్యచాజ్ఞానాదశుద్ధిస్త్వాత్స్వవస్తునః । అజ్ఞానస్యనివృత్త్యేవ శుద్ధిస్త్వాభావికీభవేత్ ॥ ౧౮ ॥
కమణాశుద్ధిర్నవస్తాయదిసాతస్యనశ్యతి । కమణాధ్యమనిత్యంహినిత్యంసమృతంహితత్ ॥ ౧౯ ॥
సచ్చిదానందరూపాత్మానిశ్యశుద్ధస్సయంస్వతః । అజ్ఞానాజ్ఞేవతాతస్య నైవ స్వాభావికీనదా ॥ ౨౦ ॥
అతోజీవేశ్వరైకత్వజ్ఞానాదేవాత్మవస్తునః । విశుద్ధిఃపరమాబోక్తాకమణానకథంచన ॥ ౨౧ ॥
అజ్ఞానేనావృతాజీవావ్యవహారేతుకమణా । వేదోదతేనశుద్ధిస్త్వాద్వానాచ్యుద్ధిఃపరాస్యతు ॥ ౨౨ ॥
అనాత్మరూపంయద్ద్రవ్యమశుద్ధంతత్స్వభావతః । తథాపి వ్యవహారేతు విశుద్ధిస్తస్మకీర్తితా ॥ ౨౩ ॥
అధ్యాత్మికాదిభేదేనద్విధానాత్తావ్యవస్థితః । దేహేంద్రియాద్యహంబుద్ధిగ్రాహ్యమాధ్యాత్మికంభ
వేత్ ॥ ౨౪ ॥ పృథివ్యాదీనిభూతానిభౌతికానితదైవచ । శబ్దస్పర్శాదయఃప్రోక్తాఅధిభౌతిక సంజ్ఞితాః ॥
౨౫ ॥ వేదోదతాచ్చసంసారాచ్చివభావనయాపిచ । తథాహింసాదిరాహిత్యాదైహశుద్ధిర్ద్వైజా

నశ్యతి కృతకస్యాత్వత్వస్వియమాదిత్యథః॥ వ్యాప్తిదశయతి॥ కర్మసాధ్యమితి ॥ ౧౯ ॥ అజ్ఞానాజ్ఞేవతేతి ॥ సచ్చి
దానందరూపః పరమేశ్వరేవప్రత్యగాత్మాతస్య తాదృక్ స్వరూపత్వాచ్చాదకాదజ్ఞానాదేవజీవత్వేతదభిమానవత
ఎవతస్యాశుద్ధిః ॥ ౨౦ ॥ తస్మిన్మత్స్యప్రాయమాహ॥ అతోజీవేశ్వరైకత్వజ్ఞానాదితి॥ జీవభావేనావస్థితస్యప్రత్యక్షైతస్య
స్వైత్యశుద్ధబుద్ధముక్తభావపరశివాత్తత్వజ్ఞానాదజ్ఞానపరికల్పితజీవత్వలక్షణాయాఅవిశుద్ధస్వకారణధూతాజ్ఞా
ననిరాసేననిశ్చేదంనివర్తితత్వాత్పునరుత్పత్త్యభావనపరమావిశుద్ధిరాత్మనో భవతీత్యథః ॥ యాజ్ఞవల్క్యేనాపిస్త
ర్వతే॥ ఔరజ్ఞస్వాత్మనిజ్ఞానాద్విశుద్ధిఃపరమామతేతి ॥ ౨౧ ॥ పరస్యాపరమసాపేక్షత్వాదీదృశీం శుద్ధిందశయతి
అజ్ఞానేనేతి ॥ సచ్చిదానందలక్షణః పరమేశ్వరేవహ్యాజ్ఞానేనావృతోజీవాభవతి ॥ తస్యవ్యవహారదశాయాం శ్రుతి
స్త్యుక్త్యాదితేనకమణాయాశుద్ధిః సాఅపరమా॥ తేనహ్యాజ్ఞానంకార్యంసాపమేవకేవలం నివర్త్యలైనతు తస్మాల్
భూతాజ్ఞానం॥ తేనసహకమణోవిరోధాభావాదేవమూలధూతేతస్మిన్సతినివర్త్యసజాతీయస్యపున్యాస్యపునరుత్పత్తే
రవశ్యంభావాతగమణజన్యశుద్ధిస్తాతగల్పితీతస్యాఅపరమత్వం॥ జ్ఞానజన్యాశుద్ధిస్తునైతాదృశీతితస్యాపరత్వం॥ ౨౨ ॥
అశుద్ధంతత్స్వభావత్యతి॥ అనాత్మవస్తునఃసర్వస్యమాయాకల్పితస్వరూపత్వాదపిచారితరమణీయత్వేన స్వాభావికమే
వాశుద్ధత్వమిత్యథః- కీర్తితేతి॥ జీవాత్మనోరపిశ్రుతిస్త్యుక్త్యాద్యుద్ధితేన కర్మణావ్యవహారికీశుద్ధిర్నాదిభిరభిహీ
తేత్యథః ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ వేదోదతాచ్చసంసారాదితి॥ గర్భధానపుంసవనసీమంతమాతకమాదికోదేహాదే

రనాత్మనోవేదోదితస్సంసారః ॥ ౨౬ ॥ ఇంద్రియాణామితి ॥ శ్రోత్రీత్యగదీనామింద్రియాణాం దిగ్వాయాది
త్యవరుణపృథివ్యాభ్యాస్తు దేవతాతత్వాదీనా చతుషశ్చాధ్యాయేదిగాదిదేవతాః ప్రతిపాదితాస్తస్మయత్వేనతేషాం
స్వరూపవిశుద్ధిహేతుః। అపిశబ్దాః పూర్వోక్తసంసారసముచ్చయధాః ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ సమాధావిలయ
ఇతి విజాతీయవృత్త్యావ్యవహితేనబ్రహ్మకారమనావృత్తిప్రవాహేణజ్యేయపరశివస్వరూపావరణాజ్ఞానాపనయ
నేన యద్వైయమాప్రస్యస్ఫురణంససమాధిః। తత్రవిద్యమానాఅపిమనోవృత్తయఃస్వగౌఢరవిషయవ్యత్రైభావతద
విషయాభివాసత్ప్రియాః తథాచపాతంజలంసూత్రం ॥ తదేవాథకమాత్రనిర్భాసంస్వరూపశూన్యమిహసమాధిరితి ॥
ఎవం సమాధ్యవస్థాయా ముక్తలక్షణేనవిలయః సోప్యంతికిరణస్యశుద్ధిహేతురిత్యథః ॥ నిఘ్రమాదితి ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ ౩౨ ॥
పూనాదిజన్మశుద్ధ్యధికరణదేహేంద్రియాదితాదాత్మ్యవిభ్రమాత్స్వత్వనితీయధర్మకసంసర్గాధ్యాసేనశుద్ధోహ
మితివ్యావహారికీనతు పారమాధిక్షి ॥ తహిహపరమాధ్యతో అశుద్ధవివాత్మానేత్యాహ ॥ అశుద్ధ్యేతి ॥ సచ్చిదానం
దలక్షణస్యచాత్మనఃస్వతశ్శుద్ధేఃప్రాక్సృతిపాదితత్వాత్ప్రాప్తస్యాప్యస్యవ్యవహారావస్థాయామప్యశుద్ధదేహాదితాదా

భవేత్ ॥ ౨౬ ॥ ఇంద్రియాణామధిష్ఠాత్మదేవతాస్మరణాదపి శివభావనయాచాపివిశుద్ధిర్ద్విజన్మరంగాహః ॥
౨౭ ॥ ప్రాణాయామాద్యధిష్ఠాత్మదేవతాస్మరణాదపి శివభావనయాశుద్ధిర్భవేత్ప్రియస్సనువ్రతాః ॥
౨౮ ॥ నివిద్ధచింతనాభావాచ్చివభావనయాపిచ మనఆదెస్తుప్రేంద్రాభవేచ్ఛుద్ధిర్నసంశయః ॥ ౨౯ ॥
సమాధావిలయశ్చాపివిశుద్ధిఃపరికితీతా । దేహాదెస్తువిశుద్ధ్యాత్మా శుద్ధోహమితివిభ్రమాత్ ॥ ౩౦ ॥
స్వాత్మానం మన్యతేశుద్ధం సాశుద్ధిర్వాక్యహరికి । అశుద్ధ్యాశుద్ధవచ్ఛాతి శరీరాదెస్తుచేతనః ॥ ౩౧ ॥
వ్యవహారే యథాచంద్రా నిశ్చలాపిచలత్యపిభూతభౌతికరూపాణాంవిశుద్ధిర్బ్రహ్మభావనాత్ ॥ ౩౨ ॥
భవత్యేవ నసందేహాస్సత్యముక్తం మయైవతు । బ్రహ్మభావ నయాసర్వం విశుద్ధమితి పశ్యతి ॥ ౩౩ ॥
నహేయంవిద్యతేకించి త్సత్యమేవనసంశయః । బ్రహ్మసర్వమితిజ్ఞానా ద్భావనాబలతోపిచ ॥ ౩౪ ॥
వినాపిశుద్ధిర్బ్రహ్మాణాంనసిద్ధృతికదాచన । శుద్ధిఃకృచ్చేణసిద్ధాపిద్విజావేదాథకపారగాః ॥ ౩౫ ॥
అశుద్ధ్యాచావృతంసర్వంధూమేనాగ్నిగ్రథావృతః । తథాపిశుద్ధిఃకతకవ్యాఖ్యహారే ఖిలస్యతు ॥ ౩౬ ॥
వేదసిద్ధిరమాగోకశ్రేయసాగ్రమై మహానిషిభిః। చందాలాద్యైస్తుసంస్పృష్టంమృత్యుయంపక్షముత్సృ
జేత్ ॥ ౩౭ ॥ ప్రత్యాశయేదపక్షంతుప్రాక్షయేద్వాకుశోదతైః । పక్షంశూదేణసంస్పృష్టంప్రాక్ష
దేవశుద్ధ్యేతి ॥ ౩౮ ॥ త్యాజ్యమేవాపయుక్తంస్యాత్పునఃపాకేనవాశుచిః । ఆకారాద్విత్తయా సంస్థం
మృత్యుయంతుపురాతనమ్ ॥ ౩౯ ॥ అగ్నిదాహేనసంశుద్ధ్యేన్నూతనంతాశనేనచ । వివృతా మృత్యు
యాస్పృష్టముపయుక్తంపరిత్యజేత్ ॥ ౪౦ ॥ అపక్షంతాశయేచ్ఛుద్ధ్యేబహుశస్తుకుశోదతైః । ఉదక్యా
శుచిసంస్పృష్టంయజ్ఞపాత్రంతు దారవమ్ ॥ ౪౧ ॥ ఉపయుక్తంత్యజేదన్యత్తాశయేచ్ఛ కుశాంభసా।

త్యాభిమానేన తదీయయా అశుద్ధభావశ్చితి ॥ ౩౧ ॥ యథాచంద్రస్వతోనిశ్చలాపి చంచలేషుజలతరంగబుద్ధౌదే
షుప్రతిబింబితస్సక స్వాత్రయదలనాధ్యాసేనస్వయమపిచలన్నివభావితద్వత్ ॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥ బ్రహ్మసర్వమితిజ్ఞానాదితి ॥
అనాత్మప్రపంచస్యసర్వస్యసకళుటఃసన్నటఃసతుగడ్యమిత్యాద్యనువేధబలెనసన్తాత్రత్వాత్ - సత్త్వరూపపరమాత్మ
కల్పితత్వేనవస్తుతస్తుతత్త్వరూపానతిరిక్తత్వాద్వాస్తవమఖండైకరసమద్వితీయంతత్త్వరూపం సాక్షాత్కర్పతో
బ్రహ్మేవసర్వంసతతోతిరిక్తంకించిదితిసర్వచిత్సంజ్ఞానంజాయతేతస్మాదిత్యథః ॥ భావనాబలతగతి ॥ యస్తీవదం
సర్వంయద యమాత్మైత్యాదిశ్రుతేరుక్తలక్షణమథకంజానానోప్యసంభావనావిపరీత భావనాభ్యాంసందగ్ధేవతస్యా
పాతజ్ఞానోబ్రహ్మభావనయైవసర్వంశుద్ధ్యతీత్యర్థః ॥ సర్వస్యబ్రహ్మరూపత్వజ్ఞానంతద్రూపత్వేనభావనాచైతదుభ
యమంతరేణేత్యథః ॥ ప్రాయశ్చిత్రైశుద్ధోప్యనాత్మపదాథః ॥ స్వాభావికయాఅశుద్ధ్యాఅవృతవిషభవతి। అగ్ని
ధూమయోరివతయోరవివాభూతత్వాదిత్యథః ॥ భగవతావృత్తం ॥ సర్వారంభాహేదోపేణ ధూమేనాగ్నిరివాపృ
తాగతి ॥ ౩౬ ॥ శ్రేయసాగ్రమైరితి ॥ అభ్యుదయనిశ్రేయసలక్షణంపురుషార్థంకామయమానై విద్యద్భిఃపూర్వోక్త బ్ర
హ్మరూపత్వజ్ఞానేనతత్త్వవనయాచక్షేనశ్రుతిస్మృత్యుక్తమాగోకానాత్మపదాథఃస్యతాతాగ్నికీశుద్ధిఃకతక
వ్యా ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ ౩౯ ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ ౪౨ ॥ ౪౩ ॥ ౪౪ ॥ ౪౫ ॥ ౪౬ ॥ ౪౭ ॥ ౪౮ ॥ ౪౯ ॥ ౫౦ ॥ ౫౧ ॥ ౫౨ ॥ ౫౩ ॥ ౫౪ ॥

౫౫ || ౫౬ || ౫౭ || ౫౮ || ౫౯ || ౬౦ || ౬౧ || ౬౨ || ౬౩ || ౬౪ || బ్రహ్మరూపేణేతి || అనాత్మద్రవ్యస్య బ్రహ్మ రూపత్వ భావనయేత్యంశః || ౬౫ || ౬౬ || ఏవమాపాతజ్ఞానవతఃపురుషస్యానాత్మవస్తునినామబ్రహ్మే త్యాదావపి బ్రహ్మదృష్ట్యాభావనంశుద్ధి హేతురిత్యుక్తం || అథసవ్యగ్జ్ఞానినఃకార్యప్రపంచస్యసర్వస్యకారణభూతసచ్చిన్మాత్రబ్రహ్మత్వచానుసంధానమేవశుద్ధి హేతురిత్యాహ || అథవెతి || తరగతశ్చప్రమాణతత్త్వితి || యదీదంకార్యం పరమాథకతస్సత్సాన్యైశ్చ హ్యేకశ్చవదేవ కదాచిదపినచాధ్యేత అథాసత్సాన్యైశ్చదానరవిషాణవన్నప్రతీయేత || నచైవమస్తిప్రతీతిబాధయోద

విలోక్యదేశకాలాదిద్రవ్యంద్రవ్యప్రయోజనమ్ || ౪౨ || స్వోపపత్తిమవస్థాంచపునశ్చాచంసమారభత్ | ధాన్యం ద్రోణాధికం పక్వ మన్నాద్య స్పృశ్య దూషితమ్ || ౪౩ || త్వాశనేన విఘాతేన పరిశుద్ధం హిచాపది | ద్రోణాదూనం త్యజేద్భారా దధికం ప్రాక్షయే ద్దుభః || ౪౪ || అచాపది పునస్సవత్వాశయేద్దోగితః పరమ్ | కుంభాదూర్వకంద్విజాధాన్యంపక్వంప్రాక్షణతశ్శుచిః || ౪౫ || అపక్వంత్వాశనేనైవవిశుద్ధంభవతిధువంభారాదూనఃపరిత్యాజ్యఃపక్వధాన్యస్యతండులః || ౪౬ || భారద్వయాదధఃత్వాశ్య ప్రదూర్వకంప్రాక్షణాచ్చుచిః | అన్నంసర్వంపరిత్యాజ్య ముదక్యాం త్యాది దూషితం | భారవటోగదనంత్వాశ్యంప్రాక్షణీయతతఃపరం | ఉదక్యాం త్యాదిసంస్పృష్టం వస్త్రంప్రత్యాశయేద్దుభః || ౪౭ || శ్వసూకరఖరోష్ట్రాదిస్పృష్టంచత్వాశయేత్తథా | నవవస్త్రంతుకాషాయంబహువస్త్రంతిథేవచ || ౪౮ || రక్తవస్త్రంతథాకృష్ణంప్రాక్షయేత్కంబశాదికం | తండులెమతథాధాన్యేగుడేగవ్యేరసాత్మకే || ౪౯ || కాశాదిదూషితాన్నంతుత్యక్త్వాన్యతోప్రాక్షయేద్దుభః | ద్రవద్రవ్యస్యసంశుద్ధిభవవెదుష్ప్రవసేనతు || ౫౦ || దుష్టభాండస్థితస్యాన్యభవేద్దోషోనచాపరః | ద్రవ్యాణామగ్నితప్తానాంధాన్యవచ్చుద్ధిరీతితా || ౫౧ || అలభ్యలాభేసంశుద్ధిఃప్రాక్షణేనైవకేవలమ్ | కేశలోమనఖస్పృష్టంకిమికిటాదిదూషితమ్ || ౫౨ || అన్నంతుభస్తనాశుద్ధంప్రాక్షణేవఘృతేనచ | క్రితంపిష్టమయంసర్వంపునఃపాకేనశుద్ధతి || ౫౩ || శూద్రాంత్యాశుచిసంస్పృష్టంత్యాజ్యమేవనసంశయః | ఉచ్ఛిష్టద్రవ్యహస్తస్తుభక్త్యద్రవ్యంతుకించన || ౫౪ || విధాయశాచంకృత్యాధగ్న్యోష్ణాయతోష్ణితతేతః | అద్భిస్తుప్రాక్షణంశాచంబహునాంధాన్యవాసహం || ౫౫ || ప్రత్యాశనేత్వనల్పనాంశుద్ధి క్షాదోదితాపరాత్రైజసానాంసురాస్పశేవహ్నిదాహేనశుద్ధితా || ౫౬ || బ్రాహ్మణస్యశాంరాజ్ఞాంత్యాశనేనశుద్ధితా | చండాలాదిమసంస్పృశ్యేత్రైజసానాంచమాజనాత్ || ౫౭ || ప్రాక్షణాద్వివిశుద్ధిస్సాన్యైత్రింత్రైణ్యైతామశోధనం | భస్మనామృజ్జలాభ్యంచమాజనేనవిశుద్ధితా || ౫౮ || ఉదక్యాధుక్తకాంస్యస్యఘృతకణేనజలెనచ | కల్యాణేతిభవయాత్రాయాంరాష్ట్రీయోభేదసంభ్రమే || ౫౯ || దేవోత్సవేచదారిద్యైస్సృష్టిదోషోనవిద్యతే | శూద్రానులోమకాద్యైస్తుప్రతిలోమైశ్చదూషితమ్ || ౬౦ || మృజ్జలాభ్యంచవిశుద్ధ్యేతత్వేకవిశతిమాజనాత్ | ఆత్మనానిమితంపాత్రంభస్మనాసజలేనతు || ౬౧ || నిలేకపంశుద్ధిమాప్నోతిత్వేకవిశతిమాజనాత్ | అబ్జానిశంఖశుక్రాద్దిద్రవ్యాణిసకలానితు || ౬౨ || ప్రత్యాశనేనశుద్ధానిభస్తనామాజనేనచ | బహునాత్రకిమక్తేనసర్వంబ్రహ్మత్వనాబుధాః || ౬౩ || సర్వదోషనివృత్త్యథంచంతయేత్సుదృఢంసదా | బ్రహ్మరూపేణసంగ్రహ్యాంసర్వంశుద్ధంసదాభవేత్ || ౬౪ || నిత్యశుద్ధస్యదృష్టేస్తువిశుద్ధిభవతిధువమ్ | నిత్యశుద్ధంహితద్భిహ్మాసదాసత్సాదిలతః || ౬౫ || తతస్తద్యుష్టిసంయుక్తంశుద్ధంసకలంభవేత్ | అథవాసకలంకార్యంతరగతశ్చప్రమాణతః || ౬౬ || కారణాత్మ

శేనాత్ | అతస్తదన్యథానుపపత్త్వాసన్మాత్రేకారణేకుక్తారజితమివాధ్యస్తం సత్ప్రతీయత ఇత్యంగీకార్యం || తథాచాధ్యస్యసర్వత్రాధిష్ఠానమాత్రాదనన్యత్వస్య ప్రాకృతిపాదితత్వాజ్జగదాకారవివర్తకమానమాయాధిష్ఠానత్వేనకారణభూతం సన్మాత్రంబ్రహ్మేవసకలకార్యజగదాత్మకంనతుతతోతిరిక్తంకార్యంనామ కించిదితితరగతః కార్యస్యకారణాత్మత్వావగమః | అస్యాథకస్యప్రతిపాదకముక్తతరగతసంగ్రహ్యాంప్రమాణం | ఇదంసర్వం | యదయమాత్మా | తేజసాసామ్యశుం గేనసన్మూలమనిచ్చసన్మూలాః సామ్యేమాంసర్వాః ప్రజాంసదాయతనాః సత్ప్రతిష్ఠాః సయవీషోజిమైతదాత్మ్యమిదంసర్వం | తత్సత్యం | సత్యత్వాత్తత్వమసిశ్యేతకేతోఇత్యాదికాశ్రుతిః || ౬౭ || తత్ప్రహేయేనాశ్రుతం శుక్రం

భవతీత్యేకవిజ్ఞానాత్సర్వవిజ్ఞానంఽతిజ్ఞానంధుమేతద్యజ్ఞతత్త్వత్యాశంక్యమటశరావాదికార్యస్యవికారిత్వాన్మదాదికారణమాత్రస్యైవసత్యత్వంవాచారంభణంవికారోనామధేయమ్మత్రికత్యేవసత్యమిత్యాదినానిర్ధాన్యతద్వైష్టాంతబలేనవియదాదిభూతభౌతికాత్మకస్యకార్యప్రపంచస్యవాచారంభణమాత్రత్వాత్॥సదేవసోమ్యేదమగ్రాసీదేకమేవాద్వితీయమితిప్రకృతస్యకారణభూతస్యసద్వస్తురేవసత్యత్వమితీనత్వనిధాఃరణా॥కార్యాదిజగద్వికారమాత్రంనతుతత్స్వరూపాదన్యదితికార్యస్యకారణమాత్రాపత్తిస్తథాహ॥కారణంసర్వకార్యాణామితి॥౬౮॥౬౯॥ఇతిశ్రీమాధవాచార్యచరితాయాం-సూతసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాంయజ్ఞవైభవఖండే-చతుశ్చత్వారింశోధ్యాయః.

తయాపశ్యేత్సర్వదోషనివృత్తయేకారణంసర్వకార్యాణాంపరమాత్మైవనేతరత్॥౬౮॥ప్రవదంతిహివేదాంతాస్తస్మృతయస్త్యాదరణతు॥అతస్సమస్తంపరమేశ్వరాత్మనావిచింతయత్సామభవేనమానవః॥విచింతనేనైవసమస్తమాస్తికావిశుద్ధతామేతినచాత్రసంశయః॥౬౯॥ఇతిశ్రీసాంధేయహపురాణేసూతసంహితాయాంయజ్ఞవైభవఖండేద్రవ్యశుద్ధ్యపాయోనామచతుశ్చత్వారింశోధ్యాయః.

—* అభిక్ష్యనివృత్తిః *—

ఓమ్ శ్రీసూతఉవాచ॥అథాతస్మాదప్రవక్ష్యామిమనయస్సంశితవ్రతాః॥అభిక్ష్యస్య నివృత్త్యాతు విశుద్ధంహృదయంభవేత్॥౧॥ఆహారశుద్ధాచిత్రస్యవిశుద్ధిర్భవతిస్వతః॥చిత్రశుద్ధాక్రమాద్జ్ఞానంజాయతేపారమేశ్వరమ్॥౨॥పారమేశ్వరవిజ్ఞానేనతీనసంసారహేతవః॥గ్రంథయస్తువివశ్యంతినహీసందేహకారణమ్॥౩॥అభిక్ష్యభక్షణాచ్చిత్రమశుద్ధంభవతిస్వతః॥అశుద్ధ్యాభ్రాంతివిజ్ఞానంజాయతేసుదృఢంనృణామ్॥౪॥భ్రాంతివిజ్ఞానతఃపుంసోఽపిద్ధావరణేరతిః॥జాయతేతుతయాపాపంకురుతేసర్వదాజనః॥౫॥తేనసంసారవృద్ధిస్సాన్నిహితాముక్తికదాచన॥తస్మాదభిక్ష్యంయత్సేనదురతఃపరివర్జయేత్॥౬॥అభిక్ష్యంబ్రహ్మవిజ్ఞానవిహీనస్యైవదేహినః॥నసమ్యక్ జ్ఞానినస్తస్య స్వరూపం

ఎవమాత్మానాత్మనోరుక్తోపాయేన శుద్ధయోరప్యభిక్ష్యభక్షణజనితచిత్రమాలిన్యద్వారా పునరప్యవిశుద్ధిస్సాన్నిధితి తన్నివృత్త్యథాం భిక్ష్యభిక్ష్యంవివేక్షుమారభతే॥అథాత ఇతి॥౧॥ఆహారశుద్ధాచితి॥కారణభూతస్యాన్నస్యైశుద్ధాసత్యాం తత్పరిణామరూపస్య కార్యస్యాంతఃకరణస్యాపి విశుద్ధిభావతీత్యథాః॥మనసోన్నకార్యత్వంశూన్యతే॥అన్నమశితంతేధావిధియతే॥తస్యయస్థవిష్టోధాతుస్తత్పురీషంభవతి॥యోమధ్యమస్తన్తాంసం॥యోణివత్స్తన్ననగతిః॥క్రమాదితి॥కర్తృణాశుద్ధచిత్రస్య సంస్కరేదోఽవదశః॥పునర్విరక్తిస్సంసారాన్తోక్షేచ్ఛాజాయతేతత ఇతి పాగ్నీకృదిత్యథాః॥౨॥గ్రంథయస్తీతి॥అగ్నియఃపిండయోరివసత్యపరిణామరూపాంతఃకరణచైతన్యయోరజ్ఞాననిమిత్తకోయస్తాదాత్మ్యవిభ్రమఃసంకోగంధిః॥అంతఃకరణధర్మాణాం కర్తృత్వభోక్తృత్వాదీనాంధర్మితాదాత్మ్యాభ్యాససిబంధనోయ్యిదాత్మనాసంసారాధ్యాసఃసోపరః-చిద్వ్యాప్తాంతఃకరణేనస్థూలదేహఃదెర్శతాదాత్మ్యంసోపరః-ఏతేవపరమాధాతో నిస్సంగస్యాశ్చనస్సంసారబంధహేతుత్వాద్గ్రంథయదవ్యంతే॥తతశ్చప్రత్యగాత్మ్యఃపరశివస్వరూపత్వసాక్షాత్తారణమూలాజ్ఞాననివృత్తతత్త్వభూతాగ్రంథయోపుపాదాననివృత్త్యానిశ్చేషంసేవతః॥తత్త్వథాః॥తథాచ॥ఛాందోగైరామ్నాయతే॥ఆహారశుద్ధాసత్తశుద్ధిసత్వశుద్ధాభ్యవాస్మతిః॥స్మృతిలాభాత్సర్వగ్రంథినాంప్రమాక్షగతిః॥౩॥ఎతదేవవిశుద్ధహారస్యక్రమాన్ముక్తిసాధనత్వంవ్యతిరేకముఖేనాపపాద్యతేఅభిక్ష్యేతి॥అశుద్ధ్యాభ్రాంతివిజ్ఞానమితి॥అవిశుద్ధాహారణమలినస్యానిత్యాశుచిదుఃఖాదిలక్షణేనసంసారేనిత్యశుచిత్యాదిలక్షణంభ్రాంతివిజ్ఞానంజాయతే॥అనిత్యాశుచిదుఃఖానాత్మసునిత్యశుచిసుఖాత్మఖ్యాతిరవిద్యేతిహిపాతంజలాః॥౪॥భ్రాంతిఃజ్ఞానమితి॥ఉదీరితలక్షణాన్నిభ్యాజ్ఞానాన్నిపిద్ధవిషయగోచరోరాగోజాయతేతస్మాచ్చపాపేప్రవృత్తిస్తత్ఫలభూతసంసారాభివృద్ధిరత్యాహారశుద్ధ్యభావముక్త్యాశంకాపినాస్తీత్యథాః॥ఎతచ్ఛనిభిమజ్ఞానాదీనాముత్తరోత్తరంఽతిపూర్వపూర్వస్యకారణత్వం నైయామిక్తైరపిసూత్రితం॥దుఃఖజన్మప్రవృత్తిదోషమిభ్యాజ్ఞానానాముత్తరోత్తరాపాయేతదనంతరాపాయాదపవగఃఇతి॥౫॥౬॥దేహినగతిః॥స్థూలసూక్ష్మకారణాత్మనాత్రిధేనాపిదేహేనతాదాత్మ్యమభిమన్యమానస్య వివేకజ్ఞానరహితస్యైవవత్క్యమాణోభిక్ష్యభిక్ష్యంవివేకఃయస్తుసమ్యక్జ్ఞానినతస్యాభిక్ష్యవర్జనంసంభవతీత్యాహ॥నసమ్యగితి॥సమ్యక్సత్వేనసంశయనిరాసజ్ఞానీహీనిచ్చిత్సంస్వాత్మనఃపరశివాత్మకత్వంజానన్భిక్ష్యభిక్ష్యరూపేణ

వివిధం పశ్యన్నపి సర్వం స్వస్వరూపతయైవ జానాతినత్వభక్త్యంస్యతోతిరిక్తంపశ్యతి || యద్వర్జనప్రయతేత్యథాః ||
 ౭ || ఎతదేవసర్వాత్మత్వముపపాదయతి || అహమన్నమితి || భోక్తృభోగ్యాత్మకంహీనకలంజగత్స్య సర్వస్య స్వస్తి
 న్నజ్ఞానపరికల్పితత్వాత్స్వస్వరూప యథాత్మావబోధేన సకారణస్య తలైవ విలయేనతి భోక్తృభోగ్య యో
 న్నాస్తిత్వ మాత్రతయాయదనుసంధానంతర్జలబ్రహ్మజ్ఞానమిత్యర్థః || తథాచామ్నాయతే || అహమన్నమహమన్నమహ
 మన్నం || అహమన్నాదోహమన్నాదోహమన్నాదగతి || ఎవమభక్త్యవజ్జనస్యాసంభవంప్రతిపాద్యప్రత్యుత్తతస్యస
 ర్వంభక్త్యమేవేత్యుపపాదయతి || బ్రహ్మవదితి || ౮ || ఉక్తోధాఃశ్రుతిసమ్మతి దశయతి బ్రహ్మత్వాద్రికమితి || నా
 చశ్రుతిరేవమామాతా || యస్యబ్రహ్మవత్ప్రత్యుత్తతస్యసంభవంభవంతి || మృత్యుర్వస్యసంభవంభవంతి || వేదయత్రసత్తితి ||
 స్వాత్మయాథాత్మ్యజ్ఞానేన బ్రహ్మత్వత్రాద్యుపలక్షితం సమృత్త్యకంసర్వంజగత్స్వాత్మమాత్రతయాగ్రసతః సర్వం
 జగద్భక్త్యమేవభవతీత్యథాః || బ్రహ్మస్వరూపమితి || సర్వాత్మజ్ఞానవత్సస్య పురుషస్యతత్సర్వం జగత్సచ్చిదానం
 దానువేదబలెనబ్రహ్మస్వరూపంభాసతే || తథాచసతిప్రతీయమానస్యజగతః స్వాత్మనాగ్రస్య మానత్వాత్సస్య జ్ఞాని
 నోభోజ్యంభవతీత్యథాః || ౯ || ఎతదేవవివృణోతి || జగదాత్మతయేతి || సద్రూపేబ్రహ్మణ్యధ్యస్తంనామరూపాత్మకం
 జగద్యదాయస్యాప్రతీత్యవస్థాయామధిష్ఠానసత్తాసంసర్గవశాల్లభ్యసత్తాకంభాతీతదాతస్యామవస్థాయామారోఘ్యస్య
 జగతోధిష్ఠానసత్వవ్యతిరేకేణపుథక్సత్త్వానుపపత్తే || సద్నాత్రబ్రహ్మశ్చ నానుసంధానాదభక్త్యస్య పృథక్సత్త్వాభా
 వెనవజ్జయితుమశ్యత్వాచ్చతథాధజ్ఞానినసర్వంజగదోభ్యమేవభతి || యదాతుచాధావస్థాయామధిష్ఠానయాథాత్మ్య

సకలంఖలు || ౭ || అహమన్నంతథాన్నాదగతిహీబ్రహ్మవేదనమ్ | బ్రహ్మవిద్యసతిజ్ఞానాత్సర్వంబ్రహ్మ
 త్వనైవతు || ౮ || బ్రహ్మత్వాద్రికంసర్వంయస్యస్యాదోదనంసదా | యస్యోపసేవనంమృత్యుస్సజ్ఞాని
 తాదృశఃఖలు || ౯ || బ్రహ్మస్వరూపంవిజ్ఞాతుజ్ఞానాత్సస్యవిభాసతే | తథాసతి జగదోభ్యంభవేద్వి
 జ్ఞానినఃఖలు || ౧౦ || జగదాత్మతయాభాతియదాభోజ్యంభవేత్తదా | యదాస్వాత్మతయాభాతి భక్షి
 తంసకలంతదా || ౧౧ || యదాభాతేనరూపేణజగదోభ్యంభవేత్స్వయమ్ | భానతస్వాత్మనా
 భాతంభక్షితంభవతిధృవమ్ || ౧౨ || జాగ్రత్స్వప్నాభిధేకాలేప్రతీతంగ్రసతీశ్వరః | స్వాత్మనై
 వసుమప్రాతుపునస్తస్మజతిప్రభుః || ౧౩ || యథాస్వప్నప్రపంచస్థం సమస్తం వస్తుత స్వయమ్ |
 తథాజాగ్రత్ప్రపంచస్థం వస్తుతస్వయమేవహీ || ౧౪ || స్వస్వరూపంస్వయంభుక్తై నాస్తిభోజ్యం

జ్ఞానేనాజ్ఞానతత్కార్యజాతస్యస్వత్వేతదాసర్వంజగత్స్వాత్మతయాభాతిచాధావధిధూతేనప్రత్యగత్తనాస్వరూ
 పభూతేనసద్భిహ్మత్వనైవకేవలంభాసతేనతునామరూపాత్మనేత్యథాః || తదాసర్వంజగత్సద్నాత్రేస్వాత్మ విలాప
 నాదృశీతమేవభవతీత్యథాః || ౧౦ || ఎవమధిష్ఠానసత్వోపజీవసేనాభోజ్యత్వంనిరాకృత్యాధిష్ఠాన చిన్మాత్ర పర్యాలా
 చనయాపితన్నిరాకరోతి || యదేతి || అధిష్ఠానస్ఫురణరూపేణారోఘ్యంజగదపియదాప్రతీతిసమయేస్ఫురణవద్భవతి || త
 దాసర్వస్యనామరూపాశ్చకస్యజగతఃపుథక్స్ఫురణాభావేనాధిష్ఠానచిన్మాత్రతయానుసంధానాద్వజ్జయితుమశక్య
 త్వేనజ్ఞానినఃసర్వంజగదోభ్యంభవతీత్యథాః- అన్యత్పూర్వవదోభ్యంభానతీతి || ఇదంసర్వంయదయమాత్రేత్యాది
 కాత్ప్రమాణాదిత్యథాః || ౧౧ || ననుచత్సరాదిభిరింద్రయైర్భుటపటాదిలక్షణఃప్రపంచః పృథక్తేనానుభూయతే-
 కథంతస్యస్వాత్మమాత్రతయాభక్షితత్వమిత్యాశంక్యాహ || జాగ్రదితి || జాగ్రత్స్వప్నావస్థయోః ప్రతీయమానంసర్వం
 జగత్సుమప్రసమయేజీవరూపేణస్థితఃఈశ్వరఃస్వాత్మమాత్రతయాగ్రసతి || తదాతస్యాప్రతిభాసమానత్వాత్తతాగ్రణ
 భూతమజ్ఞానమేవహీకేవలంప్రతిభాసతే || నస్వేవంసుమప్రసమయేయదిసర్వంజగద్గ్రస్తంపరద్యుఃకథంతస్యావిర్భావ
 ఇతి || తత్రాహపునరితి || గ్రస్తసజాతీయమన్యదేవజగత్స్వాజ్ఞానబలాత్పరస్మిన్విసేపునరసేన్వజతియతోయంప్రభురీశ్వరః || అ
 జ్ఞానాదేవహీతస్యజీవత్వమతస్తస్యసజ్జనశక్తిరస్తీతి || ౧౩ || అస్వేవంస్వప్నప్రపంచస్యజాగ్రత్ప్రపంచస్య
 మునైవసంభవతీత్యాశంక్య స్వప్నవిస్మృతాంతేనైవ తస్మాపిస్వాత్మమాత్రత్వం ప్రతిపాదయతి || యథాస్వప్నేతి ||
 యథాస్వప్నప్రపంచస్యాత్తరక్షణే బాధదశనాన్మిథ్యాత్వేన స్వాత్మమాత్రత్వమేవ మద్వితీయ బ్రహ్మయాథా
 శ్చ్యజ్ఞానేనావిద్యాతత్కార్యజాగ్రత్ప్రపంచస్యాపి బాధితత్వాత్పరమాధతః స్వాత్మమాత్రాన్నవ్యతి రిద్యత
 ఇత్యథాః || ౧౪ || స్వస్వరూపమితి || యస్తాదుక్తరీత్యాసర్వంజగద్జ్ఞానినఃస్వాత్మభూతమేవతస్మాద్విషయాకారేణపరిక

వృతంస్వాత్మానమేవస్వయం భుక్తేనతుస్వస్మాత్ప్రభగ్భూతంభోజ్యంనామ కించిదస్తియద్భుత్యోభక్త్యతయావివి
చ్యవిధీయేతేత్యథః - ననుభోక్తృరాత్మనస్సకాశాత్ప్రభగ్భూతమేవ పరికల్పితమితీశబ్దస్సకాశాది భోజ్యమస్మైవ
త్యాశంక్యనిరస్యతి । అస్తిచేదితి॥ యద్యస్తిభోజ్యంతదస్యస్తిత్వానువేదాత్ ॥ ఘటపటాదివస్తు స్వరూపంబ్రహ్మైవత
దస్తిత్వలక్షణం ॥ అస్తిబ్రహ్మైతిచేద్వద । అస్తిత్వేవాపలబ్ధవ్యభక్త్యాదిశ్రుతేఃఅతోధిష్ఠానగతమేవాస్తిత్వ మారోపిత
భోజ్యేవభాసతతితనపుభగ స్తిత్వంతస్యేత్యథః ॥ ౧౫॥ ననుజాయతేస్తివిపరిణమతత్తతి పరిపరితస్యద్వితీయ భావవి
కారస్వాస్తిత్వస్యకథంసిర్వికారబ్రహ్మరూపతేత్యాశంక్యాహ ॥ అస్తితేతి ॥ నాత్రభావవికారోవివక్షితః ॥ అపితుత
ద్దేహుభూతాసత్తాసావతన్తాత్రంబ్రహ్మైవనతుతదవ్యతిరిక్తాపరాభిమతాజాతిరిత్యతఆహ॥నాస్తితి॥సత్తాయాజాతిశ్చే
తదవ్యంజకతయాఅన్యతిరాచిదవశ్యమేవవ్యంతచ్చనసంభవతి॥సత్తాతిరిక్తస్యవ్యంజకస్యతస్యసత్తాభివ్యక్తేఃపూర్వమా
ద్యక్షణవతిత్వనియమా త్రదాసత్తాసంసగాభావాత్స్వతఃసత్తాభావాద్యశశవిషాణవచ్చున్యమేతద్భవేదతోవ్యంజ
కానిరూపణాత్సత్తాత్రం బ్రహ్మైవస్వ స్తిన్పరికల్పితనానావ్యక్త్యనుగమవశాత్సత్తైశ్శుద్ధ్యతే ॥ నతుపరాభిమతాజా
తిరిత్యథః॥ఏతచ్చపంచదశాధ్యాయేసత్తాయాభాసతేనైకత్యాదినా-ప్రాక్ష్మ్యపంచితం॥నాస్తిమాయేతి॥జడప్రపంచ

పుభక్స్వతః । అస్తిచేదస్తితారూపంబ్రహ్మైవాస్తిత్వలక్షణమ్॥౧౫॥అస్తితాలక్షణాసత్తాసదాబ్రహ్మ
నచాపరా । నాస్తిసత్తాతిరేకేణ కించిదవ్యాప్తికోత్తమాః॥ ౧౬॥ సత్తాతిరిక్తంచేదస్తిశూన్యవచ్చు
న్యమేవతత్ । భవేన్నైవాత్రసందేహానాస్తిమాయాచవస్తుతః ॥ ౧౭ ॥ అపిచారితరూపాహిమా
యాసర్వవిమోహినీ । సాశివజ్ఞానహీనానామేవభాతినయోగినః॥ ౧౮ ॥ యోగినామాత్మనిష్ఠానాం
మాయాసాక్షిణీకల్పితా । సాక్షిరూపతయాభాతి శివజ్ఞానేనచాధితా॥ ౧౯॥ చాధితాపి పునమా
యాభాతిదిజ్ఞోహాభానువత్ । ప్రారబ్ధకమకపర్యంతంబ్రహ్మవిజ్ఞానినామపి॥ ౨౦॥ బ్రహ్మవిజ్ఞానసంప
న్నఃప్రతీతమఖిలంజగత్ । పశ్యన్నపిసదానైవపశ్యతిస్వాత్మనఃపుభక్ ॥ ౨౧ ॥ తస్మాదభక్త్యంనైవా
స్తివిదుషఃపరయోగినః । ఆత్మవిజ్ఞానహీనానాంఖలేవభక్త్యమాస్తికాః॥ ౨౨॥ ద్వీజానామాత్మవి
జ్ఞానవిహీనానామయంబుధాః । వ్యవస్థాశంక రేణైవనిర్మితాభక్త్యగామినీ॥ ౨౩ ॥ లకునంగృంజనం
చైవపలాండుంగామకుకుటమ్ । ఛత్రాకంవిద్వరాహంచమతిమానైవభక్తయేత్॥౨౪॥పలాండు
సదృశంసర్వంగంధరూపరసాదిభిః । కామతో కామతశ్చైవబ్రాహ్మణోనైవభక్తయేత్॥ ౨౫॥ వశ్య
నప్రభవంసర్వంహింగుద్రవ్యంవిదైవతు । ధూన్యంశిగురంచైవ బ్రాహ్మణోనైవభక్తయేత్॥౨౬॥
ఖట్వాసంజ్ఞంచ వాతాకంతథైవోషరజపత్పణమ్ । లవణంఘామిజంవిపాః మోహేనాపినభక్త
యేత్॥ ౨౭ ॥ శకునీసంజ్ఞతాక సర్వాస్తథాగ్రామనివాసినః । అనిదిష్టాంశ్చైకశఘాక్రవ్యా
దాంశ్చనభక్తయేత్ ॥ ౨౮॥ కలవింకసమాఖ్యంచసిద్ధేభంప్లవమేవచ । హంసంచక్రసమాఖ్యంచసా

కారణభూతాసద్భిప్రకృతిరిక్తామాయాపరమాథతోనాస్తి ॥ ౧౬॥ ౧౭ ॥ అవస్తుభూతేన కార్యప్రపంచేన స్వాను
రూపస్యైవకారణస్యకల్పనాత్తదాహ ॥ అపిచారితేతి ॥ సత్త్వాసత్త్వాదివిచారాసహాయాపాసర్వజన సంమోహానీక
క్తిహీమామాయాతథావిధాయావైద్రజాలికాదౌదశేనాదిత్యథః॥౧౮॥ శివజ్ఞానేనచాధితేతి॥యస్తాదవస్తుభూ
తతయైవసాక్షిణీమాయాపరికల్పితాత్తస్మాత్స్వసాక్షిణః పరిశివాత్స సాత్మాతాగరేణచాధితాభవతీత్యథః॥ ౧౯॥
ననుజ్ఞానినఃపరితత్వసాత్మాత్తారేణమాయాయానివర్తితత్వాత్పునస్వాభావతీతినయుక్తానతురజ్ఞయాభాత్ప్రకృష్టేనేనని
వతిత్వతసపశ్యపునస్తప్రీతిప్రధనంసంభవతీత్యాహ॥ చాధితాపీతి॥ బ్రహ్మతత్వసాత్మాతాగరేణహి ప్రారబ్ధ కమక
వ్యతిక్తంకమకజాతంనివత్యతే ॥ ఆబ్ధిఫలంతుకమక భోగేనైవక్షపయితవ్యం ॥ అత స్తావత్పర్యంతం జ్ఞానినోపి
సంసారప్రతిభాసావశ్యంభావాత్తదుపాదానభూతామాయా తత్వసాత్మాతాగరేణచాధితావిపున ప్రస్యభాతి - పర్వ
త్రచాంతాదిదేశవిశేషేషాపసంజాత దిగ్భిమస్యపురుషస్య సూర్యోదయాది కారణేన నిజీత ప్రాచ్యాదిదిక్తస్త్వి
న్యాపిపునర్యథాదిజ్ఞోహానువృత్తిస్తద్వత్ ॥ ౨౦॥పశ్యన్నపీతి ॥ ఘటపటాద్యాత్మకం జగద్భటురాదిది రింద్రియైజా
నన్నపిసచ్చిదానందరూపాధిష్ఠానబ్రహ్మత్వేనైవపశ్యతి-నతుతత్వరూపాత్పుభగ్భూతం పశ్యతిఅరోప్యస్యస్వాధిష్ఠా
నాదవ్యతిక్తత్వాదిత్యథః॥ ౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ౨౮॥ ౨౯ ॥ ౩౦॥ ౩౧ ॥ ౩౨॥౩౩॥ఋజీషం

అపూపం || ౩౪|| ౩౫|| ౩౬|| ౩౭|| ౩౮|| ౩౯|| ౪౦|| ౪౧|| ౪౨|| ౪౩|| ౪౪|| ౪౫|| ౪౬|| ౪౭|| ౪౮|| ౪౯|| ౫౦|| ౫౧||
పారమేశ్వరవిజ్ఞానమితి || ప్రత్యగాత్మనః పరశివస్వరూపత్వగోచరంవిశిష్టజ్ఞానంసాక్షాత్కారాత్మకంపేదాంతవా
క్యాదేవనాన్యస్మాదిత్యధః || ఆగమాంతరేతి || వేదవిరుద్ధాగమవాక్యాద్యత్పారమేశ్వరవిజ్ఞానంతద్వికల్పజ్ఞాన మేవ

రసానైవభక్షయేత్ || ౨౯ || రజ్జువాలంచదా త్యూహం శుకంశారికసంజ్ఞితమ్ | ప్రతుండాజల
పాదాంశ్చ బ్రాహ్మణో నైవ భక్షయేత్ || ౩౦ || నఖవిష్కిరసంజ్ఞంచ తథాకోయష్టిసంజ్ఞితమ్ | సా
భంభల్లూకసంజ్ఞంచ ఉత్పాదం నైవ భక్షయేత్ || ౩౧ || బకంచేవ బలాకంచ ఖంజరీటకసంజ్ఞకమ్ |
కోకిలంచ ద్విజశేషాః బ్రాహ్మణో నైవ భక్షయేత్ || ౩౨ || పారీనకాహితౌవాక్వానియంత్రోహవ్యకవ్య
యోః | రాజీవాన్సంహతుండాశ్చ శశకానైవభక్షయేత్ || ౩౩ || కవలానిచ శుష్కాని తథాపర్కషి
తానిచ | ఋజీపకవ్యంవిప్రేంద్రాః కదాచినైవభక్షయేత్ || ౩౪ || విణ్వాత్రంచ సురాస్పృష్టంసర్పం
ద్రవ్యంతథేవచ | సురాస్పృష్టంశవస్పృష్టంబ్రాహ్మణో నైవభక్షయేత్ || ౩౫ || నరాణాంచ గజానాం
చ మాంసమశ్వస్యసత్తమాః | మహిషస్యచ మాంసంచ బ్రాహ్మణో నైవ భక్షయేత్ || ౩౬ || శేతో
దేహమలంచైవశ్వకాకోచ్ఛిష్టమేవచ | విద్వరాహఖరోష్ట్రాణాం మూత్రంవిపోగనభక్షయేత్ || ౩౭ ||
బిడాలకాకాద్యుచ్ఛిష్టం నకులోచ్ఛిష్టమేవచ | వెదచాహ్యేనసంస్పృష్టంబ్రాహ్మణో నైవభక్షయేత్ ||
౩౮ || తురంగస్యగజాస్యాపిమండుకస్యతథేవచ | పురీషంచతథామూత్రంబ్రాహ్మణో నైవభక్షయేత్ ||
౩౯ || అజాది మాంసం రక్తంచ గోమాంసంచ తథేవచ | భృంగాణాంచ తథా మాంసం బ్రా
హ్మణో నైవభక్షయేత్ || ౪౦ || మాంసంపంచనఖానాంచవినైవసకలానితు | కామతోకామతోవాపి
బ్రాహ్మణో నైవభక్షయేత్ || ౪౧ || మత్స్యంకృత్సంధృతిస్పృష్టమాజ్యంకీలాంమేవచ | రసంతాలఫల
స్యాపి బ్రాహ్మణో నైవభక్షయేత్ || ౪౨ || ఓదనంతుభుజఃపక్వంనారికేశరసంతథా | పక్వం తోయమ
భూమిస్థంబ్రాహ్మణో నైవభక్షయేత్ || ౪౩ || అనిదశాహగోక్షీరమాష్ట్రమేకశఫంతథా | ఆవికం
సంధిశీరంవివత్సాయాశ్చగోపయః || ౪౪ || అరణ్యానాంచసర్వేషాం మృగాణాం మహిషీంవిసా |
స్త్రీక్షీరంచభిమాద్యాపి బ్రాహ్మణో నపి బత్సదా || ౪౫ || గోగజాశ్వాదిభిః ప్రాంతంపాదస్పృష్టం
చ కామతః | అనులోమాదిభిస్పృష్టంబ్రాహ్మణో నైవభక్షయేత్ || ౪౬ || ఉక్తాన్యేతాని సర్వాణి బ్రా
హ్మణానాంవిశేషతః | అభత్యౌణిమయోక్తాని భక్షకాశ్చపతంత్యధః || ౪౭ || తస్మాదభత్యంసంత్య
జ్యబ్రాహ్మణోమతిమత్తమః | చిత్తస్యపదిశుద్ధ్యధఃభత్యమేవతుభక్షయేత్ || ౪౮ || ఉత్రియాణాంచ
వైశ్యానాంభత్యమేవపివిద్యతే | తథాపిభక్షణాభావాత్త్రైమామత్యంతశోభనమ్ || ౪౯ || సూద్రాదీనాం
చసర్వేషామభత్యం నైవవిద్యతే | తథాప్యభక్షణంతేషాం ఫలాయమహతేభవేత్ || ౫౦ || భత్య
స్యభక్షణాదేవవిశుద్ధహృదయఃపుమాన్ | పారమేశ్వరవిజ్ఞానాన్మర్యతేభవబంధనాత్ || ౫౧ || పార
మేశ్వరవిజ్ఞానం వెదాదేవనచాన్యతః | ఆగమాంతర జన్యంతు జ్ఞానమజ్ఞాన మాస్తికాః || ౫౨ ||
అష్టాదశానాంవిద్యానాంవేదాదన్యాశ్చసత్తమాః | విద్యావేదానుసారేణప్రవృత్తా స్సర్వశోభనాః ||
౫౩ || తథాపి తానుసర్వాను కశ్చిదంశః క్వచిత్క్వచిత్ | శివాగమానుసారేణ తత్ప్రభేదానుసా
రతః || ౫౪ || విష్ణ్వాగమానుసారేణ తత్ప్రభేదానుసారతః | బ్రహ్మగమానుసారేణతత్ప్రభేదానుసా
రతః || ౫౫ || అధికారివిశేషేణక్రమేజ్ఞేవవిముక్తయే | ప్రవర్తంతేమునిశ్రేష్ఠాస్సత్య మేవమయోది
తమ్ || ౫౬ || తత్తత్తంత్రేమయమత్యోదీక్షితామునిసత్తమాః | సోంశస్త్రేవసం గాహ్య స్సర్వ
ధానైవవైదికైః || ౫౭ || మదుక్తాసంహితాసాధ్వీవేదమాగానుసారిణీ | వెదతరాగమాధినః కశ్చి

స్వతః ప్రమాణేనవేదవాక్యేనచాధితవిషయత్వాదిత్యధః || ౫౮ || అష్టాదశానామితి || పురాణన్యాయమీమాంసధర్మ
శాస్త్రాంగమితితాః-వేదాః సాధనానివిద్యానాంధర్మస్యచతుర్దశశేతచతుర్దశవిద్యాః ఆయుర్వేదోధనుర్వేదో
గాంధర్వశిశితాస్త్రంచేతిచతస్రతాసామష్టాదశానాంమధ్యేవేదవ్యతిరిక్తాయా విద్యాస్తాస్సర్వావేదప్రతిపాదితా
థానుసారేణ ప్రవృత్తాః ప్రమాణత్వేనజ్ఞాతవ్యాఖ్యత్యర్థః || ౫౯ || తాస్వీతి || వేదవ్యతిరిక్తాస్త్విత్యధః || ౬౦ || ౬౧ || ౬౨ ||

౫౭॥ ౫౮॥ ౫౯॥ ౬౦॥ ౬౧॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూతసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవచనాం- పంచచత్వారింశోధ్యాయః. ... *
... *
... *

దంశానవిద్యతే॥ ౫౮॥ ప్రసాదాదేవరుద్రస్య సంహితేయం మయోదితా । ప్రసాదశ్శాంకరస్సమ్యక్
జ్ఞానస్యఖలుసాధనమ్॥ ౫౯॥ అతోవేదానుసారేణద్విజానామాత్మశుద్ధయే । అభక్త్యామాదరేణోక్తం
మయావేదాధఃపితృమాః॥ ౬౦॥ సర్వముక్తంసమాసేనకేవలంకరుణాబలాత్ । శ్రద్ధధానస్తవభ
క్త్యాణి భ్రమాద్వాపినభక్షయేత్॥ ౬౧॥ ఇతిశ్రీసాగందేమహాపురాణే సూతసంహితా
యాం యజ్ఞవల్క్యవచనాం అభక్త్యానివృత్తిర్నామ పంచచత్వారింశోధ్యాయః॥

—(*) మృత్యుసూచకం. (*)—

ఓమ్ శ్రీసూతఉవాచ ॥ అథారిష్టప్రవక్ష్యామి సమాసేననవస్తరాత్ । యేనవిజ్ఞాతమాత్రేణమృ
త్యుంపశ్యంతిదేహినః॥ ౧॥ సోమచ్ఛాయాంధ్రువంచైవమహాపథమరుంధతీమ్ । అపశ్యన్వత్సరాదూ
ర్వంనజీవతి నసంశయః॥ ౨॥ అరశ్మిమంతమాదిత్యంరశ్మివంతంచపావకమ్ । పశ్యన్నేకాదశా
న్మాసాదూర్వంమత్యోజనజీవతి॥ ౩॥ రజతంవాసువణంవావిణ్మాత్రం వావమేన్నరః । పృత్య
క్షమథవాస్వప్నైదశమాసాన్నజీవతి॥ ౪॥ భూతప్రేతపిశాచాంశ్చ గంధర్వనగరాణిచ । రుక్మవణా
న్ప్రమాన్పశ్యన్నవమాసాన్నజీవతి॥ ౫॥ సూర్ధలోవాధకృశోక్తా ద్భవేత్తత్యస్త్వయంయదికృష్ణ
వణోధవామాసానష్టేజీవతిమానవః॥ ౬॥ స్వపాదంఖండితంపశ్యన్నగతఃపృథ్వీపివా । పంక
వాపాంసుకేవాపి సప్తమాసాన్నజీవతి॥ ౭॥ కపోతోవాధగృధ్రోవాకాకౌవాయదిమూర్ధాని । స్థితః
క్రవ్యాదసంజ్ఞావాషణ్నాసేనవిన్శ్యతి॥ ౮॥ గచ్ఛంతీవాయసీయంతుపాంసువషణివిముంచతి । గచ్ఛే
ద్వాదశపక్షీగృభః పాంసువషేణవానరః॥ ౯॥ స్వచ్ఛాయాంవికృతింపశ్యే చ్చతుర్మాసాన్నజీవతి ।
విద్యుతందక్షిణేభాగే పశ్యేన్నేఘవివజితే॥ ౧౦॥ ఉదకచాపమైంద్రంవాతీణిద్వైవానజీవతి । దర్శ
ణేవాజలేవాపి పరేషాంవాధవత్సుషి॥ ౧౧॥ అశిరస్కంతుతథాత్మానం పశ్యన్మాసేననశ్యతి ।
బస్తగంధస్తువాదేహశ్వనగంధస్తువాధవేత్॥ ౧౨॥ సింబగంధస్తువాతీవమాసాధేనవిన్శ్యతి । శువ్యతే
హృదయంయస్యమస్తకంధూమసంజ్ఞితమ్॥ ౧౩॥ సదాకంఠోభవేద్యస్య దశాహంనైవజీవతి । సంభి
న్నోమారుతోయస్య మమకస్థానానికృంతతి॥ ౧౪॥ అద్భిస్సంప్రసృజ్యమృత్యుశ్చమృత్యుస్తస్యగృ
హంగతః । ఋక్షవానరసంయుక్తరథేనైవతుదక్షిణామ్॥ ౧౫॥ దిశంగచ్ఛతియోమత్యోమృత్యు
స్తస్యగృహంగతః । కృష్ణాంబరధరాస్వప్నైశ్చామావత్రుధరాస్త్రియః॥ ౧౬॥ యేనేవస
హగచ్ఛంతి దశేణాంనసజీవతి । చంద్రంకృష్ణంస్వకంవాసస్వప్నైపశ్యతయఃపుమాన్॥ ౧౭॥ నగ్నం
వాభ్రమణంతస్యగృహేమృత్యురుపస్థితః । నక్షత్రాణిదివాపశ్యేద్రాత్రాణేంద్రధనుస్తథా॥ ౧౮॥
చంద్రేరక్తమినేకృష్ణంమాసాన్నశ్యతమానవః । ఆదిత్యమండలంపశ్యేత్సుషిరంచంద్రమండలం॥ ౧౯॥
ఆకాశేరక్తమాలంవాసద్యవవిన్శ్యతి । సృశానంభస్మకేశాంశ్చనదీం శుష్కాంభుజంగమాన్॥
౨౦॥ పశ్యేత్స్వప్నైదశాయాంయస్తస్యవృత్యురుపస్థితః । కృష్ణేవికేనేఃపురుషైస్సవ్యప్నైయః
పీడితఃపుమాన్॥ ౨౧॥ పాషాణైస్తాడ్యతేయస్తవృత్యుస్తస్యగృహంగతః । భయకంపాదయోయస్య
భూయోభూయోభవంతిచ॥ ౨౨॥ శోకమోహౌసదాయస్య వృత్యుస్తస్యగృహంగతః । ఆదిత్యోదయ

ఆసన్నమరణః పురుషోవా రాణస్యాదిస్థానమాశ్రిత్యసంసారనివృత్త్యుపాయంశీఘ్రమనుత్థేదిత్యభిప్రేత్య మరణ
సూచకాన్యరిష్టాని వక్తుంప్రతిజానోతే॥ అథాత ఇతి॥ ౧॥ సోమచ్ఛాయామితి॥ శుద్ధద్వితీయాదికథిమ కతిపయకలా
శ్చ కస్యసోమస్యతేజసాంశోద్భవ్యతేసాసోమచ్ఛాయామహాపథమితి॥ ప్రవాహరూపేణాస్థితోనక్షత్రత్రేణితారా
పథపర్యాయోమహాపథః॥ ౨॥ అరశ్మిమంతమాదిత్యమితి ఉష్ణకిరణరహితంచంద్రమండలవదవస్థితంసూర్యమండలమిత్య
ర్థః॥ వితరేయారణ్యకేపిచంద్రమావాళివాదిత్యోద్భవ్యతేనరశ్చయఃప్రసాదుభవంతీత్యాదినా॥ ౩॥ ప్రత్యక్షంస్వప్నైచై
వమాదీనిబహూన్యరిష్టానితానిసర్వాణ్యత్రమూలప్రవరాణస్థితానీత్యనుసంధేయాని॥ ౪॥ ౫॥ ౬॥ ౭॥ ౮॥ ౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥

౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪ ॥ ౨౫॥ ౨౬ ॥ ౨౭॥ ౨౮ ॥ ౨౯॥ ౩౦॥
౩౧॥ ౩౨॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ౩౫॥ ౩౬॥ ౩౭॥ ౩౮॥ ౩౯ ॥ ౪౦॥ ౪౧॥ ౪౨॥ ౪౩॥ ౪౪॥ ౪౫॥ ౪౬॥ ౪౭॥ ౪౮॥ ౪౯॥ ౫౦॥

వేదాంతాంత్యతంత్యవైశివాః । కొశంత్యభిముఖాహ్యత్య మృత్యుస్తస్య గృహంగతః॥ ౨౩॥
భయకం పాదయోయస్య భూయోధూయోభవంతిచ । శోక మోహాసదాయస్య మృత్యు స్తస్యగృ
హంగతః॥ ౨౪ ॥ నిజకలంయస్యజిహ్వతు దంతఘటాస్తుయస్యతు । మృదయేయస్యవైవహ్నిమృక
త్యస్తస్యగృహంగతః॥ ౨౫॥ చతురేకంస్రవెద్యస్యకణ్ఠోస్థానాచ్చభస్యతః । యస్యనాసాచవక్త్రా
స్యాన్మృత్యుస్తస్యగృహంగతః॥ ౨౬ ॥ యస్యజిహ్వచ కృష్ణాస్యాత్ముముఖందుముఖంభవేత్॥ ౨౭॥
దేవకృష్ణైరక్షేవా మృత్యుస్తస్యగృహంగతః॥ ౨౮॥ ముక్తకేశోహసన్తాయన్మృత్యుస్తచ్ఛతీదక్షిణామ్ ।
దిశంస్యపైశ మృత్యుస్యాదీదృశంస్వపదశఃనః॥ ౨౯॥ శ్వేతభూతాస్తథాశ్వేతా అశ్వాశ్వేతత
రాఅపి । వహంతియామ్య దేశేయంతస్యమృత్యురుపస్థితః॥ ౩౦॥ ఉష్ణగ్రాసభసంయక్తం రథమా
రుహ్యదక్షిణే । స్వపైగచ్ఛతి యామత్యే స్తస్యమృత్యురుపస్థితః॥ ౩౧ ॥ ఘోషంన శ్రుణుయాత్క
ణ్ఠోజ్యోతిర్మేత్రేనపశ్యతి । శ్వభేయోని పతేత్స్వపైతస్యమృత్యురుపస్థితః ॥ ౩౨ ॥ ఊర్ధ్వదృ
ష్టిస్తథారక్తకృష్ణదృష్టిశ్చయఃపుమాన్ । ఊష్మానిహీనదేహశ్చతస్యమృత్యురుపస్థితః॥ ౩౩॥ నాభావా
మృదయేవాపిసుషిరంయస్యభాసతే । యస్యాత్మ్యజ్ఞంభవేస్మాత్రంతస్యమృత్యురుపస్థితః॥ ౩౪॥ జా
గ్రతాగ్రలేధవాస్వపై యాదృష్టేననిహన్యతే । జీవనంతస్యనాస్త్వైవమృత్యు రగ్రతస్థితః॥ ౩౫॥
అగ్నోయోనిపతేత్స్వపైయోవానప్తస్త్రితస్సదాభూమ్యాంశబ్జంచయోబ్రాహ్మతస్య మృత్యురు
పస్థితః॥ ౩౬ ॥ శుక్లంపావరణంరక్తంకృష్ణంచాయస్యభాసతే । స్వపైనిలపదంయస్యతస్యమృత్యు
రుపస్థితః॥ ౩౭॥ ఏవమాదీన్యరిష్టాని భాసంతేయస్యసుస్థిమ్ । సభయంశోక మోహాచ త్యక్తైకా
గ్రమనాదృఢమ్॥ ౩౮॥ శ్రీమద్వా రాజసీంగత్వా స్నాత్వాగంగాజలెనరః । దృష్ట్వా విశ్వేశ్వరంచే
వంజపెత్సంచాక్షరంసదా॥ ౩౯॥ సోమనాథేనవాస్నాత్వాసోమతీర్థేమహాదధౌ । సోమనాథ
మహాదేవందృష్ట్వాపంచాక్షరంజపేత్ ॥ ౪౦॥ శ్రీపర్వతేతథాదేవందృష్ట్వాశ్రీవల్లికేశ్వరమ్ । భస్మనో
ద్భూశ్యమంత్రేణసదాపంచాక్షరంజపేత్॥ ౪౧॥ శ్రీకాళహస్తినాథంవాసువణముఖరిజలె । స్నా
త్వాదృష్ట్వామహాదేవంసదాపంచాక్షరంజపేత్॥ ౪౨॥ గోపర్వతేతథాదేవందృష్ట్వాశక్తిశ్వరాభిదం ।
భస్మనోద్భూశ్యమంత్రేణసదాపంచాక్షరంజపేత్॥ ౪౩ ॥ శ్రీమద్వృద్ధాచలెవాపి స్నాత్వాముక్తాజ
లెనరః । దృష్ట్వావృద్ధాచలేశానంసదాపంచాక్షరంజపేత్॥ ౪౪॥ శ్రీమద్రామేశ్వరేవాపి స్నాత్వా
తత్రమహాదధౌ । దృష్ట్వారామేశ్వరంచేవంసదాపంచాక్షరంజపేత్॥ ౪౫॥ శ్రీహాలస్యేతథాదే
వందృష్ట్వాహాలస్యనాథకమ్ । యథాశక్తిధనందత్వాసదాపంచాక్షరంజపేత్॥ ౪౬ ॥ వెదారణ్యే
తథాస్నాత్వావేదతిర్థేమహాదధౌ । వెదారణ్యాధిపందృష్ట్వా సదాపంచాక్షరం జపేత్॥ ౪౭॥
శ్రీమద్వల్మీకసంజ్ఞేనాక్షీరకుండజలెనరః । స్నాత్వాదృష్ట్వామహేశానంసదా పంచాక్షరంజపేత్॥
౪౮॥ గజారణ్యేతథాస్నాత్వాకావేర్యామేవమానవః । గజారణ్యాధిపందృష్ట్వాసదాపంచాక్షరం
జపేత్॥ ౪౯॥ జప్యేశ్వరంతువాగత్వాస్నాత్వాకావెరికాజలె । దృష్ట్వాజప్యేశ్వరేశానంసదాపంచా
క్షరంజపేత్॥ ౫౦॥ అధవా దక్షిణావర్తేస్నాత్వాకావెరికాజలె । దక్షిణావర్తినాథేశందృష్ట్వా
పంచాక్షరంజపేత్॥ ౫౧॥ కుంభ ఘోడేతథాస్నాత్వాకావేర్యామేవమానవః । కుంభఘోడాధిపంచే
వందృష్ట్వాపంచాక్షరంజపేత్॥ ౫౨॥ మధ్యాహ్నానవాకావేర్యాంసన్నాత్వామత్యే స్సమాహితః ।
మధ్యాహ్నాభిదంచేవం దృష్ట్వాపంచాక్షరంజపేత్॥ ౫౩॥ శ్రీమద్గోమయతీర్థేవాతథామంగళవం
శకె । శ్రీమద్గోమయరాఖ్యేనాకోటికాఖ్యధవానరః॥ ౫౪ ॥ ఆమతీర్థేధృతిస్థానశ్వేతారణ్యసమా
హ్వయే । శ్రీమద్బ్రహ్మపురేవాపి కావేర్యుదధిసంగమే॥ ౫౫ ॥ స్నాత్వాదత్వా యథాశక్తి ధనం

౫౧॥ ౫౨॥ ౫౩॥ ౫౪॥ ౫౫॥ ౫౬॥ ౫౭॥ ౫౮॥ ౫౯॥ ౬౦॥ ౬౧॥ ౬౨॥ ౬౩॥ ౬౪॥ ౬౫॥ ౬౬॥ ౬౭॥ ఇతిశ్రీమత్కాశీమలా
సక్రియాశక్తిపరమభక్తశ్రీమత్త్వంబక పాదాబ్జసేవాపరాయణేనోపనిషన్తాగ్రంథతాతేనమాధవాచార్యేణాం
చితాయాంసూతసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాంయజ్ఞవల్క్యవైభవభండే షట్పత్వారింశోధ్యాయః-

ధాన్యంతిలంతువాద్యష్టాష్టమహేశ్వరంభక్త్యాసదాపంచాక్షరంజపేత్॥౫౫॥ అథవామానవశ్శీఘ్రం
గత్వావ్యాఘ్రపురంసదా । శివగంగాభిధేతీథేసాత్వాదత్వాయథాబలం॥౫౬॥ ప్రదక్షిణత్రయం
కృత్వా శ్రీమదగ్రసభాపతిమ్ । దృష్ట్వావంచాక్షరంమంత్రంసతారంసర్వదాజపేత్ ॥ ౫౭ ॥ అస్మి
న్వాఘ్రపురేశ్శ్రీయోవాకోవాతుమానవః । మమారపరమాముక్తిస్సిద్ధాతస్యనసంశయః॥౫౮॥
మహాపాతకసంఘాత్స స్థానస్యాస్యప్రవేశనాత్ । నశ్యంతిదశకనాదేవ ముక్తిస్సిద్ధాసభాపతే॥౫౯॥
మహాకారుణికోదేవో మహానందః పరాయణః । యత్రనృత్యతీతందృష్ట్వా ముచ్యతే భవబంధనాత్ ॥
౬౦॥ దేశదశకనమాత్రేణవిముక్తాబహువోజనాః । కింపునదేవదేవస్యదర్శనేనసభాపతేః ॥ ౬౧॥
అవిముక్తాదపిశ్రేష్ఠమిదంస్థానంసంశయః । అత్రనృత్యతదేవేనస్తతదేవాననృత్యతి ॥ ౬౨ ॥ అత్రద
ర్శనమాత్రేణముక్తిస్సిద్ధాహిదేహినామ్ । తత్రనష్టస్యమత్యస్యతతశ్చైవ్యమిదంపురమ్॥౬౩॥ శ్రీమ
ద్వాఘ్రపురంముక్త్యాయోవావారాణసీంగతః । తత్రనష్టోపైకైవల్లంబావ్నుయన్తైవమానవః॥
౬౪ ॥ పార్వతీ పరమాశక్తి శ్రీమత్వాఘ్రపురేసదా । ప్రకాశతేహివిద్యాభిస్సంవృతా కరుణాబ
లాత్ ॥ ౬౫॥ సర్వవిద్యాలయాదేవీయత్రాశీవప్రకాశతే । భలుతత్ర పరాముక్తిస్తతశ్చైవ్యమిదంప
రమ్॥ ౬౬॥ అతస్యమస్తంపరివజ్యకసత్వరంసమస్తేనోపస్యనివృత్తిసిద్ధయే । ఇదంతముఖ్యంపురమా
వ్నుయాన్నరశ్శివప్రసాదేనహితత్రముచ్యతే॥ ౬౭॥ ఇతిశ్రీసాగంధేమహాపురాణేసూతసంహితా
యాంయజ్ఞవల్క్యవైభవభండే- పూర్వభాగే- మృత్యుసూచకంనామ షట్పత్వారింశోధ్యాయః.

—(*) భోగావశిష్టస్వరూపపాపకథకమ్. (*)—

ఓమ్ శ్రీసూతఉవాచ ॥ అథాతస్సంప్రకత్యైమి పాపస్యాకరణాయతు । భోగావశిష్ట పాపా
నాంతక్షణంమునిసత్తమాః॥ ౧॥ బ్రహ్మహత్యయరోగీస్యాత్సురాపీశ్వ్యావదంతకః । స్వర్ణాంహ
రోమనభీదుశ్చమాకగురుతల్పగః ॥ ౨ ॥ పరదారతఃపంకు గంధశ్చబధిరస్తథా । అనుకీర్తనకృన్త
త్యఃఖరస్యామీభవేత్సదా॥ ౩ ॥ గురునిందాపరోశత్య మపస్తూరినిరంతరమ్ । భగంధరీ గురోరా
జ్ఞాభంగకారీనసంశయః॥ ౪॥ గురుమాత్సగ్యకృన్తత్యో విటిగ్రామిస్సాన్యన్నసంశయః । గుర్వవజ్ఞై
పరస్తద్వచ్చివద్రోహీతథాభవేత్॥౫॥గురోశ్శుశ్రూషణేనక్రొద్యక్రౌజ్ఞస్యాన్నసంశయః । విష్ణుద్రోహీ
నరస్సాత్మాతీకలాసశ్వమాపుయ్యాత్ ॥౬॥ యోవేదదూషకోమత్యైస్సచందాలోభవెత్తథా । వేదాం
తదూషకస్సాత్మాత్పులకసస్యాన్నసంశయః ॥ ౭॥ ఉన్మత్తోవేదవిజ్ఞానదూషకఃపురుషాధమః । రజ
స్వలాభిగంతాస్యాదంత్యజాతిస్తుమానవః॥ ౮॥ అగ్నిదోమనుజఃకుష్మీగరదశ్చత్రైవచ । శస్త్రపాణి
స్తథామత్యోరూప్యచోరస్తుదదురం॥ ౯॥ కూటకృన్తఖరోగీస్యాత్కూటనాక్షీతద్రైవత । కూ
టకృత్సహాయశ్చ తదువాణప్రదోషివ॥౧౦॥ పితృమాతృపరిత్యాగీ చాలత్యాగీతద్రైవచ । అక్షిరో
గీభవేన్పితృంభార్యాత్కాగీతుమానవః॥ ౧౧॥ అల్పాయుశ్చప్రదానేనప్రతిజ్ఞైతస్యమానవః । శత్రు
హత్యైష్ఠేగ్రస్యాంరమతేవండవీపసః ॥ ౧౨ ॥ అన్నాపహరీమందాగ్ని జిహ్వారోగీభవెత్తథా । అగ్ర
భుగ్గళరోగీస్యాన్నష్టభోజీతద్రైవచ॥ ౧౩ ॥ పంచయజ్ఞవినిముక్తోవిడ్వరాహోభవేన్నరః । పర్వ
మైథునకృన్తత్యఃప్రమేహీస్యాన్నసంశయః ॥ ౧౪ ॥ అభ్యాగత పరిత్యాగీ కపోలే పీడితోభవేత్ ।
తిథాఽతిథిపరిత్యాగీభవేన్నాత్రవిచారణా॥౧౫॥స్వాత్మోతరాక్షపరోనిత్యంవామనఃపంకురేవచ ।
గోఘ్నైవైవకృత్ఘ్నైవజాత్యంభస్యాన్నసంశయః॥౧౬॥నిస్సేహకస్వభార్యాయాంగశగ్రంధిర్భవే

బ్రహ్మహత్యాదిపాపపరిణామరూపంతయరోగాదికమజ్ఞానినఃకర్తౌత్మనవీపనాకర్తుర్బ్రహ్మత్మనభితిదర్శ
యేతుమారభ్యతే॥ అథాత ఇతి॥ ౧॥౨॥౩॥౪॥ ౫॥ ౬॥ ౭॥ ౮॥౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ ౧౪ ॥౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥

జ్ఞానాపహరీశాస్త్రపుస్తకాపహరీ-మంత్రచోరఃమంత్రపుస్తకాపహరీ|| అథవారహస్యమంత్రప్రకాశకః||౧౯|| పుస్తక
చోరఃఆహృతపుస్తకాపహరీలెఖనీ అయశ్వలాకాదాహాదిషష్ఠీలెఖనీవా || ౨౦|| ౨౧|| ౨౨ || ౨౩ || ౨౪|| ౨౫||
౨౬|| ౨౭ || ౨౮ || స్వస్వరూపాపరిజ్ఞానాదితి||కర్తృత్వభోక్తృత్వాదిచంచలసంసారభ్రమరహితంసచ్చిదానం
దామండైకరసంస్వప్రతిష్ఠమద్వితీయంపరబ్రహ్మహీనాస్వాత్మనఃపారమాధికంస్వరూపంతస్యాపరిజ్ఞానాదంతఃకరణా
దిధర్మతాదాత్మ్యాధ్యాసేతత్తద్ధర్మాణాంకర్తృత్వభోక్తృత్వాదీనామప్యాత్మనిసంసర్గాధ్యాపాత్తత్కృతైః
పాతకైరపిబద్ధోభవతీశ్యర్థః||స్వస్వరూపపరిజ్ఞానాదితి||స్వస్వరూపయాథాత్మ్యజ్ఞానినస్తక్రృత్వభోక్తృత్వాదిధర్మ
దంతఃకరణతాదాత్మ్యాధానస్యనివృత్తిస్తత్కృతైఃపాతకైరపినసంనైవగత్యర్థః||౨౯||శుద్ధంహేతి||అస్మద్రవ్యంస్వయం
శుద్ధంసత్యజ్ఞానాదిలక్షణమిత్యాదినాన్వతశ్శుద్ధైః||పాకృతిపాదితత్వాత్ - అస్మానిరగ్ శుద్ధమపాపః||ధర్మమిత్యాదిశులేః
స్వాత్మనశ్శుద్ధత్వంచిన్మాత్రమితి||దేహేంద్రియాదిసంఘాతస్యజాగ్రదాదిసకలవ్యవహారస్యయద్యశ్చ||కాశికంసాక్షిభూ
తంచైతన్యంతదేవాత్మనఃస్వరూపమిత్యధః || ౩౦ || మూతాయాః||అవ్యావృత్తిందశయః||నైవేతి||దృశిగోచరఇతి||
హేతుగర్భవిశేషణందృశి||పాగుక్తంచైతన్యంయతస్తద్గోచరోదేహాదిః||అతిపటవదనాత్తైత్యధః || ననుదృశిగోచ

న్నరః|| వెళ్ళాసేవాపరోమత్యః||చిన్నలింగోనసంశయః||౧౭|| పితునఃపూతివక్త్రస్యాన్నరస్తామూ
దిక్రయీ|| ఎడకాజగజాశ్వాది విక్రతావ్యాధివహి || ౧౮ || జ్ఞానాపహరీమూకస్యాన్మంత్రచార
స్తధైవచ|| అథత్వభిక్షుకొమగ్న్యోగండమాలీభవెత్సదా ||౧౯|| రంగోపజీవికుమతిభావెన్నాత్రచిచా
రణా||అంధఃపుస్తకచారస్యాత్తథాస్వాత్మైఖినీహరః||౨౦||సదాపుణ్యకథాక్షేపీవక్రనాసోభవెన్నరః||
శిష్టిచారస్యధర్మస్యదూషకోరాక్షసోభవేత్ || ౨౧|| జ్ఞానయోగగురుద్వేషావక్రసోభిదేవమాష
కః || పుణ్యకర్మప్రవృత్తస్యప్రతిషేధీక్రిమిభావేత్ || ౨౨ || దేవద్రవ్యాపహరీన్యాన్ననుష్యోపాయ
భక్షకః || తటాకారామభేత్సాదంగహీనస్తుమానవః||౨౩|| మర్యాదాభేదకోదాసోభవెన్నాత్రవి
చారణా || పరదారాభిగామిశువాతరోగీభవెన్నరః||౨౪|| మధుప్రమేహీచోష్ణ్యాదిహంతానా
త్రవిచారణా || పతివ్రతాభిగంతాతు సూకరస్యాత్తుమానవః|| ౨౫ || పరాపవాదనిరతోవ్యసనీచా
లసన్నదా || అతిపాతకదోషేణభవెయఃక్రిమయోనరాః|| ౨౬|| తథాపాతకదోషేణవిడ్వరాపూ
భవెన్నరః || ఉపపాతకదోషేణతథాశ్వానస్సదానరాః || ౨౭ || పాతకైరపరైః||క్షుద్రైజాయం
తేక్షుద్రయోనిమ || ఉపపాతకపూర్వైశ్చ పాతకైరభివైరపి|| ౨౮|| స్వస్వరూపాపరిజ్ఞానాద్బుధ్య
తేఖలుమానవః || స్వస్వరూపపరిజ్ఞానాతగ్రమభినసబద్ధతే || ౨౯ || స్వస్వరూపంతుశుద్ధంహీన
తితంస్వదేహీనామ్ || స్వస్వరూపంతు చిన్మాత్రంసర్వదాసర్వదేహీనామ్ || ౩౦ || సేవదేహాది
సంఘాతః పటవదృశిగోచరః || దృశ్యరూపేణయద్ధూపందృశ్యతేదేహపూర్వకమ్ || ౩౧ || తదనా
త్తైవదృశ్యత్వాద్యదిచ్ఛంతితథాఖలు || దృశ్యత్వందేహపూర్వకస్య సమృతంసర్వదేహీనామ్||౩౨||
దృశ్యత్వంద్రవ్యపూర్వకంతు లోకదృష్టం హిచేతనేః || ద్రష్టుర్నాస్తిహి దృశ్యత్వం దృశ్యత్వే

రత్వందృష్టత్వమపిదేహాదిసంఘాతస్యపరిదృశ్యమానంకథమపలపితుం శక్యత ఇత్యాశంక్యాహ|| దృశ్యేతి || అహంమ
నువ్యఃకృశోహంస్తూలోహమహంకతాభోక్తేవంద్రవ్యరూపతయాదేహాదేర్ద్యోనుభావసోపితత్సంసారాదిభి
మవస్థిధ్యాభివంద్యశ్యత్వహేతునాదేహాదేరనాత్మత్వస్యఘటాదేతివసిద్ధత్వాదిత్యధః||౩౧|| హేత్వసిద్ధం పరిహర
తి||దృశ్యత్వమితి అజ్ఞాః||ప్రీదాలాదయోపి మమదేహః మమచక్షుఃమమాంతఃకరణమిద్రష్టురాత్మనస్సకాశాభ్యేదేనై
వజ్ఞేయతయాదేహాదికం శ్యవహంతి తత్సర్వేమామపి తత్రదృశ్యత్వంసంమతమిత్యధః || ౩౨||౩౩|| ఏవందృశ్యత్వ
హేతునాదేహాదేరనాత్మత్వంప్రతిపాద్యద్రష్టురాత్మనస్తద్వ్యతిక్రత్వం ప్రతిపాదయతి|| దృశ్యత్వం ద్రవ్యపూర్వం
త్వితి || ద్రవ్యసమవేయీదృశిక్రియయావ్యాప్యంహిదృశ్యంఘటాదికంతద్వస్వవ్యతిక్రద్రవ్యసూర్వకంశ్చిత్తంలాక
అతోదేహాదేరపిస్వాతిక్రీనకనచిద్బ్రహ్మభవితవ్యమిత్యధః|| ననుదేహాతిక్రస్వాత్మనోయద్యద్యహం ప్రత్యయవే
ద్యత్వాదృశ్యత్వమస్త్యితోదృశ్యస్యసర్వస్వస్వవ్యతిక్రద్రవ్యపూర్వకత్వేనియమోనాస్తిత్వతః||ద్రష్టురీతి||ద్రష్టు
రాత్మనోదృశ్యత్వేద్రవ్యత్వంసోప్యేద్రవ్యత్వేనదృశ్యత్వంకర్మకర్తృభావవిరూధప్రసంగాత్ || నహ్యోకస్త్యైవస్వ

వేతక్రియాశ్రయత్వంశబ్దపయత్వంచయుగపత్నంభవతి. అతోద్రష్టరాత్తనోద్యత్యత్వంనయుక్తమిత్యర్థః || ౩౩ || విప
క్షేచాధమాహ || దృశ్యేతి || యద్యాత్పాపీశ్వస్యాతుగద్యాదేరితస్యద్రష్టత్వమపినన్యదిత్యర్థః - ఉక్తంకర్మ
కర్తృభావవిరోధం పరిహరణం శంకతే || అంశభేదసేతి || ద్రవ్యరూపస్వరూపహేదహేతిరక్తకాస్తా తత్రద్రవ్యాం
శేవతస్య దృశ్యత్వం బోధాం శేన ద్రష్టత్వంచేతి కర్తృత్వ కర్మయో శ్యవస్థితత్వా ద్విరోధోనాస్తీ త్యర్థః ||
౩౪ || తదేతస్మిన్సృతి || అంశభేదశ్చితి || ఆస్మనోనిరవయవద్రవ్యత్వా భ్యుపగమా దంశభేద కల్పనేన సావ య
వత్స ద్రసుగాల్ - కుడ్యాదివ దనాత్మ త్వమేవ తస్య భవే దిత్యర్థః || అంగీకృత్యాపి దూష యతి || అంశభే
దశ్చితి || దృగ్విషయో ద్రవ్యాత్మక స్త్రయాత్మన శ్చేషంసోయం దృశ్యత్వా తుగద్యాది సదృశోనాత్మా || ౩౫ ||
దృశిభాత్వభావశ్రయ భూతోయోశశ్చిదాత్మక సవీవాత్మా అతోద్రష్టదృశ్యత్వం కదాచిన్న సంభవతి త్యర్థః ||
నిన్వంశః కరణాదేర్విచిక్తం చిన్మాత్రమేవ హ్యంతరాత్తేతి మతం తస్య చదృశి భావ్యథా రూపత్వేన తదా శ్ర
యత్వానుపపత్తేప్రత్యుత్తవంసంభవతీత్యాశంక్యాహ || ద్రష్టం శేషీతి || దృష్టత్వం నామ క్రియాశ్రయత్వం క్రి
యానామహస్తవాదాదవలనంగుణప్రయత్నవిషయఃసచాంతఃకరణధమస్తద్విశిష్ట్యంతఃకరణోపాధి సంబంధవశా
ద్దృష్టంశేచిన్మాత్రస్వరూపేతత్వస్యపిస్ఫటికతౌహిత్య వతరత్వత్వావభాసోనిగద్యతే || అతస్తద్విశేషాత్మకంత
ద్దృష్టత్వమపిత్తిన్నాపాధికమిత్యర్థః || ౩౬ || పక్షాంతరమాహదృశ్యాభివ్యక్తీతి || దశనమాత్రరూపస్యాపీనా

ద్రష్టతానహి || ౩౩ || దృశ్యరూపస్యకుడ్యాదే దృష్టతానహిదృశ్యతే || అంశభేదేన దృశ్యత్వం ద్ర
ష్టత్వంచేతిచేన్నతమ్ || ౩౪ || అంశభేదేతుసాంశత్వాతుగద్యవ తదనాత్మకమ్ | అంశభేదేపి దృశ్యాం
శస్సమానఃకుడ్యవస్తునా || ౩౫ || ద్రష్టంశః కేవలస్సాక్షాదాత్మైవస్యాన్నసంశయః | ద్రష్టం శేషీవ
కర్తృత్వముపాధిజనితంసదా || ౩౬ || దృశ్యాభివ్యక్త్యపేక్షంవానస్వతఃపండితోత్తమాః | స్వతఃక
ర్తృత్వమస్యాపి విద్యతేయదిచాత్మనః || ౩౭ || తేహేదర్శనరూపేణ పరిణామిభవేద్ధిసః | పరిణామి
నచాత్మాస్యాత్వవధామృతికాదీవత్ || ౩౮ || ఆచిత్వంచప్రసజ్యేత తతశ్చిన్నహివిద్యతే | చిద్విహీ
నంజడంనైవవిభాతిమనిపుంగవాః || ౩౯ || స్వతఃప్రకాశహీనస్సాన్యత్ప్రకాశోనోపపద్యతే |
చిత్ప్రకాశాత్మసంబంధాదపిచైత్యంనభాసతే || ౪౦ || తస్యభావాత్తతశ్చైత్యప్రతీత్యాభిద్యతేహిచిత్ |
చిచ్ఛిదేవసదావిప్రానద్యక్షేవహి కేనచిత్ || ౪౧ || యాదృగ్దృశ్యత్వహీనాసంసవదాభాసతేభిలు |

క్షిచిదాత్మనఃక్రియానాశ్రయత్వేపిదృశ్యాభివ్యక్తిహేతుత్వేనాపచారికమేవ ద్రష్టత్వంనతుస్వాభావి కమిత్యర్థః -
విపక్షేచాధమాహస్వతశ్చత్వాదినా || యద్యాత్మనఃస్వాభావకంద్రష్టత్వంస్యాత్మహేతద్దశనక్రియాసంబంధేన
తస్యపరిణామిత్వంస్యాత్ || ఉపయన్నపయథామోవికరోతిహిధిమణిమితిన్యాయాత్పరిణామినశ్చమృదాది వద
నాత్మత్వంస్యాదనాత్మత్వంచఘటాదేరేవాచిద్రూపత్వమపిస్యాత్ || తథాచనకించదపిప్రతియతేత్యర్థః || ౩౭ || ౩౮ ||
ప్రతియతేవ విపర్యయేపర్యవసానమాహ || చిన్నహీతి || కోఽప్యథోనవిద్యతేనజ్ఞాయతేతి నహిఅపితు చిదాస్వ
మపిజ్ఞాయతేఅతశ్చిన్మాత్రస్యాత్మనస్సాన్యభావికకర్తృత్వంచయుక్తమిత్యర్థః || అథతస్యాశ్చిత్ప్రతిపత్తియమానభేదస్యా
పాధికత్వప్రతిపాదనేనైక్యముపపాదయతి || చిద్విహీనమిత్యాదినా || జడంజగత్త్రావచ్చిదహితత్వానైవభాతి || ౩౯ || న
నుయదాచిదంతరాభావేతస్మిన్రపేక్షంభాసతేతద్విజ్ఞాస్యాప్యవభాసః కిన్నస్యాదిత్యతఆహ || స్వతితి || స్వభావతఃప్ర
కాశాత్మకస్యజడస్యచిన్మైరపేక్ష్యేణప్రకాశానయుక్తత్యర్థః - అథచిత్సంబంధవశాచ్చేత్యప్రతితిమాశంక్యనిరస్యతి ||
చేదితి || చిత్ప్రకాశస్యవసాత్స్వస్యవవిషయవిషయాభావాదిలక్షణోయస్సంబంధస్తస్మాదపిచేత్ప్రప్రపంచస్యావభాసోన
యుక్తః || ౪౦ || తత్ర హేతుమాహ || తస్యాభావాదితి || తాదృశస్యస - బంధస్యేవానిరూపణత్వాత్ప్రపంచవిషయాభావలక్ష
సంబంధస్యసంబంధాంతరమూలత్వాత్తదనంగీకారస్యజ్ఞానస్యాయమేవవిషయైతినియమానుపపత్తేరవశ్యంమూలభూ
తస్సంబంధోవక్తవ్యః - సచసంయోగసమవాయతాదాత్మ్యాదిలక్షణస్తథావజ్ఞానార్థయోస్తాదృశస్సంబంధోదుర్నిరూ
పయితివిషయవిషయాభావాపినియుక్తత్యర్థః || ఏవంపసత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మేత్వాది శ్రుతేస్తస్వనాద్యనంతాబ్ర
హ్మస్వరూప భూతా స్వప్రకాశాయా చిత్తస్యా మనాద్య విద్యావశాచైత్యప్రపంచా ధ్యస్తతయైవ ప్రతియత
ఇత్యవశ్యమంగీకర్తవ్యం - తతశ్చిపాధికవిషయితోనానాత్వావభాసశ్చిద్యాహ || ౪౧ || తితి || యితిఎంజ్ఞానాధా యోఃపర

మాధవతఃసంబంధాభావస్తతిశ్చైత్యప్రపంచస్యచిద్రూపేద్యస్తతయైవప్రతీతిర్వక్తవ్యా||తథావజలతరంగబుద్ధుదాది
నానావిధోపాధిసంబంధవశాదేకమేవచంద్రస్వరూపంయథాభిన్నంప్రతీయతే||తథాస్వాత్మన్యధ్యస్తనానావిధచేత్యో
పాధిసంబంధవశాదధిష్ఠానభూతాచిదవిభిద్యతే || అతశ్చిత్తోభద్రప్రతీతిశ్చైత్యఘటపటాదిభేద నిబంధనే||నతు పాగ
మాధికీత్యర్థః|| సన్న్యాయంఘటభిత్వాదిజ్ఞానస్యాపిజ్ఞాతోఘటభిత్వాద్యనువ్యవసాయజ్ఞానవేద్యత్వాచ్యేత్యప్రపంచ
వదధ్యస్తతాకింసస్యాదిత్యతతహ|| చిచ్ఛేదవేతి || చేత్యప్రపంచస్యాధిష్ఠానభూతాయాచిత్సాచిదేవ సర్వదాప్రకాశ
మానైవ-నతుస్వప్రతిబద్ధవ్యవహారజ్ఞానాంతరమపేక్షతే||అతస్సాకేనచిదపిద్రవ్యస్థానకృత్యా-యతశ్చైత్యప్రపంచస్యే
వాద్యస్తత్వయాంశంకేత్యేత్యర్థః||౪౦|| తదేతదుపపాదయతి||యాద్యగితి||దృగ్రూపాయాచిత్సా అవశ్యందృశ్యత్వ
హీనా||దృశ్యత్వంహీనావత్స్వగోచరజ్ఞానంనోదేతితావత్సర్వంతం నప్రతిభాసతే-తదప్రతిభాసేవవిషయప్రతీతింపి
సస్యాత్||అతస్సార్వదాజ్ఞానాంతరవైరపేక్ష్యణభాసత్యంత్యంగీకరణీయం||తథాసత్యత్వస్యదాభాసలేలతోదృశ్యత్వం
సహిత్యర్థః || ననుద్వగ్రూపస్యతస్యజ్ఞానస్యవత్సరాదిసంప్రయుక్తఘటాదివైశిష్ట్యేనభాసమానస్యా శుతరచినాశిశ్చ
నక్షణాంతరేనవస్థానాత్ప్రసర్వదాభాసమానత్వమసిద్ధమిత్యతహ|| సేతి|| పాద్యకర్వాచిద్విషయప్రతీతిదశాయాంన
భాతీతియదిస్యాత్పహీనభాతీత్యేతదపికేనసాధనేన సిద్ధేయత్ - నహిచిచ్ఛికాశమంతరేణకస్యచిత్ప్రకాశః సంభ
వతిఅతశ్చాభాసగోచరంస్ఫురణంతత్రాప్యంగీకరణమిత్యర్థః|| ననుతదాసీనభాతీతిస్ఫురణాభావఃప్రతీయతేకథంత
దాస్ఫురణస్యసద్భావఃభావాభావయోర్విరోధాదితశంకతే||నభాతీతిఃఘటాదికంవస్తునభాతీత్యజ్ఞానవిషయతయైవజ్ఞా
తం || నతుభాతమితిజ్ఞానవిషయతయా అతస్త్వస్త్వికసమయేనిషేధ్యస్యభాసస్యకథమవస్థితిరిత్యర్థః || ౪౧ ||౪౩|| పరి
హరతితహీతి || నభాతీత్యజ్ఞానవిషయ తయాభాతమపి భాతమేవనత్యభాతం- తత్ప్రహేతుమాహ-తద్జ్ఞానమితి ||
జ్ఞానంహేద్వివిధంవృత్తిజ్ఞానంస్వరూపజ్ఞానంచేతి|| తత్రజ్ఞానయతేఅనేనేతిజ్ఞానమితి- కరణవృత్తత్యాసత్వ పరిణామ
సాకదాచిన్నభాతీతియదిస్యాన్మనిశ్చంగవాః|| ౪౨|| తహిన్దైవవిభాతీతివిభానంకేనసిద్ధ్యతి || నభా
తీతివిభానంతు నభాతమితిచేన్మతమ్|| ౪౩ || తహిన్దైవభావంహీనాభాతంతద్జ్ఞానంభానమేవహీ || భానం
భానాంతరేణేవనభాతీద్విజపుంగవాః|| ౪౪|| భానరూపేణభానంతునదైకంసహితద్వయం || భానం
భాతంసదాస్వేనభాసాభాతినచాన్యః || ౪౫ || యత్స్వయంభాతితద్భానంఖలుభాస్యస్యభాసకం||
రూపవత్సరాదిసంప్రయుక్తవిషయాకారాంతఃకరణవృత్తి జ్ఞానం - సవిషయస్యతస్యనాత్మాద్భాసకంస్వరూపజ్ఞా
నంచవృత్తిజ్ఞానేనావిషయాకృతమజ్ఞాతతయా- అతస్తస్మాజ్ఞాతస్య భానమపి భానమేవజ్ఞాతాజ్ఞాతయోరుభయో
రపిస్ఫురణసాక్షికత్వాదిత్యర్థః||అతఏవోచ్యతేసర్వంవస్తుజ్ఞాతతయా అజ్ఞాతతయావాసాసే చైతన్యస్యవిషయవేతి||
అస్యచసాక్షీచైతన్యస్ఫురణస్యవృత్తిజ్ఞానతోఏవేశవమాహ || భానమితి|| వృత్తిజ్ఞానంజడత్వాత్సాక్షీచైతన్యరూపేణ
భానాంతరేణేవభాతీసాక్షీరూపంభానంతునైవభానాంతరేణఅపితుస్వయమేవప్రకాశతే ప్రకాశమానంహిజ్ఞానమర్థ
స్యభాసకంతత్ప్రకాశంచజ్ఞానాంతరాయతంతే త్రత్రాప్యేవమిత్యనవస్థాస్యాత్- అతోజ్ఞానస్యజ్ఞానాంతరవేద్యత్వం
నసంభవతీత్యర్థః ||౪౪|| సతిహిజ్ఞానాంతరేతద్వేద్యత్వంజ్ఞానస్యాశంక్యతతదేవనాస్తీత్యారా|| భానరూపేణేతిఃఘట
పటాదిదృశ్యభేదోపాధినా యద్రూపంజ్ఞానం విభిన్నం ప్రతీయతే - తద్దృశ్య సంబంధంపరిత్యజ్య కేవలంస్ఫురణ
రూపేణ సర్వదా ఏకమేవనతుభిన్నం || ఘటపటాదిజ్ఞానేమస్ఫురణమాత్రస్యాపి శేషేణప్రత్యభిజ్ఞాయమానత్వాని
త్యర్థః|| ఏవంభాననైకత్యేనతద్గోచరంస్ఫురణాంతరంనాస్తిచేతరథంతహీతస్యప్రతీతి రిత్యతహ|| భానమితి||
ప్రతీయమానం స్ఫురణరూపం సాక్షీచైతన్యంస్వేనైవభాసాభాతీ-నచాన్యస్తాత్ప్రకాశాంతరాత్ || శూయలేహీ ||
సతత్రశూయోభాతినచంద్రతారకంనెమావిద్యతోభాంతికుతోయ మగ్నిః|| తమేవభాంత మనుభాతీసర్వంతస్యభా
సాసర్వమిదం-భాతీతి||౪౫||స్వయంప్రకాశమానదైవప్రకాశకత్వంలాకేప్రసిద్ధమిదశశయతి||యత్స్వయమితి||య
త్ప్రకాశభావీపాదికంసజాతీయప్రకాశాంతరవైరపేక్ష్యణభాసతే - తస్యఖలులాకేప్రకాశకత్వంవృష్టంఅతోజ్ఞానంజ్ఞా
నాంతరవైరపేక్ష్యణస్వయంప్రకాశమానమేవ సద్భాస్యంవిషయంప్రకాశయేత్ || తస్యజ్ఞానాంతరవేద్యత్వేఅనవ
స్థాప్రశక్తేయఘటఘటరాదివస్థులీనమేవవిజ్ఞానవిషయేజ్ఞాతతారూపంఖలంజనయతీతివర్ణయతి||తైరపివిషయస్ఫు
రణరూపాజ్ఞాతత్రాప్రకాశత్యేనైవవాక్య-తథాసతీనైవచతురాదికరణజన్యాస్తు-కృతమంతర్గతాత్మనాజ్ఞానేన-ఏవ
మద్వితీయస్వప్రకాశ చిన్మాత్రరూపత్వమాత్మవః ప్రసాధ్య సర్వసాక్షితయా సామ్యోనను ప్రవిష్టస్య ప్రతిజ్ఞాతం

సాత్త్వికతకర్మసంబంధాభావం నిగమయతి॥ అత ఇతి॥ దృగ్రూపస్య తస్య వునరపిక మ్ సంబంధమాశంక్య నిరస్యతి॥ దృగితి॥
దృశ్య సంబంధాపేక్షాహితభావిధస్యాశ్చ నోదృగ్వ్యవచేశతథావకత్వాపి హి దృశ్యమితి తేన సహ దృగ్రూపస్య సంబం
ధోవశ్యంభావీతినశక్యతేవక్తుం-సంబంధిద్యయఘటితోహి ధర్మః సంబంధస్తస్య చ దృగ్రూపత్వే దృగ్రూపసంబంధినోనశిరి
క్తత్వాత్సంబంధత్వమేవహీయతే॥ దృశ్యరూపత్వేపి దృశ్యలక్షణసంబంధికోటినిక్షిప్తత్వాత్ సంబంధిత్వమేవనతుసం
బంధరూపతే త్యధః॥ దృశ్యస్య చ దృశా సహ సంబంధాభావస్సు ప్రసిద్ధ ఇతి దశకాయతి ॥ దృశ్యభూత స్వేతి ॥
యథారజ్వాదే దృశ్యస్య దృశాసహ పరమాధఃతః సంబంధో నాస్తి అధ్యస్తతయ్యైవ ప్రతీతిరితి ప్రాకృతి పాది
తత్వాత్ ॥ ౪౭ ॥ ౪౮ ॥ ఉక్తే ధృశుతిం సంవాదయతి॥ అసంగ ఇతి॥ సాచ శ్రుతిః॥ అసంగో హ్యయం పురుషః॥ అసంగో నహి స
జ్జత ఇత్యాదికా- తస్మాదితి॥ దృగ్దృశ్యయోర్వాస్తవసంబంధాభావాదిత్యధః॥ ౪౯ ॥ ఎవం ప్రత్యగాత్మనః సాక్షిచి
న్మాత్రరూపతయా కర్మసంబంధాభావమభిధాయ బ్రహ్మభిన్నతయాపితప్రతిపాదయితుం బ్రహ్మణః కర్మసంబంధ
రాహిత్యం శ్రుతి ప్రసిద్ధమితి దర్శయతి॥ బ్రహ్మణ ఇతి॥ శూన్యతేహి సనసాధునాకర్మజాభూయానో ఎవమేవాసాధునా
కసీయాన్నకర్మణావధః తేనోకసీయాసీతిచ॥ ౫౦ ॥ సాయమితి॥ పుణ్యపాపసంస్పృశవైధుర్యేణ శ్రుత్యా ప్రతిపాదిత
యః పరమాత్మా సమవాయం సాక్షిరూపేణావస్థిత ఆత్మేతి తత్త్వమస్యాది వాక్యైస్తత్తాదాత్మే గ్నన ప్రతిపాదిత

అతస్సర్వస్య సాత్త్వికసాక్షిభూతస్త్వయం ప్రభః॥ ౪౬ ॥ ఆత్మా సాత్త్వికతైర్ధమైః కర్మభిర్నసబధ్య
తే । దృగ్రూపం దృశ్యసంబంధమితి త్త్వం నశక్యతే ॥ ౪౭ ॥ సంబంధస్యాపి సాత్త్వికత్వాత్సంబంధోదృశ్య
వస్తుగః । దృశ్యభూతస్య రజ్వాదేః ఖలు దృష్టస్తు సంగమః॥ ౪౮ ॥ అసంగో హ్యయమిత్యేవం బ్రవీతి చ పరా
శ్రుతిః । తస్మాదాత్మాతుచిద్రూపః కర్మభిన్నః సబధ్యతే ॥ ౪౯ ॥ చిద్రూపస్యాత్మనస్సాత్త్వికత్వా
త్తామాహహీ శ్రుతిః । బ్రహ్మణః కర్మసంబంధాభావాచ్చహపరాశ్రుతిః ॥ ౫౦ ॥ తథాసతిః ధంసా
యంకమభిర్బధ్యతేబుధాః । తస్మాదాత్మాస్వమోహేన సంసారివ ప్రకాశతే ॥ ౫౧ ॥ వదాశ్రమవ
యోవస్థావిశేషానాత్మనిభిమాత్ । అధ్యస్యా శేషవేదానాం నియోజ్యస్యాన్నచస్వతః॥ ౫౨ ॥ అజ్ఞో
నాదన్యధాజ్ఞోనం మనుష్యత్వాదిమానయమ్ । ఆత్మేతు పరమాత్మాపి కర్మభిర్బధ్యతేచవశః॥ ౫౩ ॥
కర్మభివ్యవహారేతు బద్ధోపి స్వీయమాయయా । వస్తుతః పరమాత్మాయం ఖలు తైర్మహేబధ్యతే॥ ౫౪ ॥
స్వాత్మనస్సర్వసాక్షిత్వం దేహదేవ్యకారితృతాం । బ్రహ్మత్వంచ శ్రుతేజ్ఞాత్వా కర్మభిన్నః హేబధ్యతే॥
౫౫ ॥ సర్వసాక్షిణమాత్మానం వదాశ్రమవివచితమ్ । బ్రహ్మరూపతయా పశ్యన్తు చ్యతే ధవబంధనాత్ ॥

ఇత్యధః-య ద్యేవమాత్మనః కర్మసంబంధానాస్తి తహేకథంతస్య సంసారిత్వప్రతీతిరిత్యత ఆహ॥ తస్మాదితి॥ స్వమో
హే నేతి స్వస్యాత్మనః పారమాధికాద్వితీయస్వప్రకాశచిన్మాత్రరూపత్వాపరిజ్ఞానే నైత్యధః॥ ౫౦ ॥ వదాశ్రమ
తః స్థూలదేహాదితాదాత్మ్యాధ్యాసనిబంధనవీవాత్మని బ్రాహ్మణత్వగృహస్థత్వలక్షణవర్ణాశ్రమాదిసకలవిశేషావభాసః॥
అధ్యస్వేతి బ్రాహ్మణత్వాద్యధ్యాసాదిత్యధః॥ అశేషవేదానామితి॥ బ్రాహ్మణోబృహస్పతి సవనయజేత॥
రాజారాజసూయేనయజేతేత్యాదీనామితి త్యధః॥ ౫౧ ॥ అజ్ఞోనాదన్యధాజ్ఞానమితి॥ అవిద్యాహిద్వివిధాః పితృపశ
క్తిరావరణశక్తిశ్చేతి॥ తత్రావరణశక్త్యానీలపృష్ఠత్రికోణత్వాదివదాత్మనోవిశేషరూపస్య బ్రహ్మణోపావరణాత్-వి
తృపశక్త్యావరణతాదివన్మిధ్యాభూతస్య మనుష్యత్వాదే రుపసాధనాచ్చైత్యధః॥ అవశ ఇతి ॥ దేహతాదాత్మ్యాభి
మానవతస్తత్కృతపుణ్యపాపపాదీవశ్యమేవనతుస్వాతంత్ర్యమితి త్యధః॥ ౫౩ ॥ పరమార్థతోపి జీవభావాపన్నస్యాక్ర
త్యాకర్మపారవశ్యంచేతకృతమాత్మనః పరమాత్మత్వజ్ఞానే నైత్యత ఆహ॥ కర్మభిరితి॥ వ్యవహారదశాయాం స్వాత్మనః
కర్మసంబంధం మాయామయత్వేన సాక్షాత్తుత్వతః పరమాత్మనోవాస్తవబంధలెఖాపినాస్తి త్యధః॥ ౫౪ ॥ కథంత హ్య
జ్ఞానాజీవభావమాపన్నస్య తస్య కర్మ పారవశ్యనిరాస ఇతి తత్రాహ॥ స్వాత్మన ఇతి॥ ప్రత్యగాత్మన ఇతి॥ ప్రస్యగాత్మనో
దేహాదివ్యతిరిక్తత్వం సాక్షిచిన్మాత్రరూపత్వముక్తయుక్తిభిర్నిర్వృత్తైతస్య బ్రహ్మరూపత్వ మహం బ్రహ్మస్మి త్యాది శ్రుతి
ముఖాద్గురూపదేశేన జ్ఞాత్యేత్యధః॥ పరోక్షస్య బ్రహ్మత్వజ్ఞానస్యాపరోక్షసంసారభ్రమినివర్తకత్వాభావేపి కర్మబంధ
నివర్తకత్వం ప్రాకృతిచాదితం పరోక్షం బ్రహ్మనిజ్ఞానం శాబ్దదేశికపూర్వకమిత్యాది నా॥ ౫౫ ॥ పశ్యన్తితి । యస్మా
దీరితం బ్రహ్మత్వత్వం మననసిద్ధిధ్యాసనాభ్యా మసంభావనావిపరీతభావనానిరాసేన సాక్షాత్కారో
తిషతు సాక్షాత్కారసమయ ఎవకారణభూతస్వాజ్ఞానస్య నివృత్తైస్తత్కార్యభూతాత్సంసారి బంధాదపితదేవముక్తా

భవతీత్యర్థః॥౫౬॥ ఏవం బ్రహ్మత్వత్వజ్ఞానవతఃకర్మసంబంధాభావాత్కర్మకాండవిహితమగ్నిహోత్రాదికంసర్వంచే
హంతి తాదాత్మ్యాధ్యాసవతఃచెత్కుఃసంహరతి॥ అతఃఇతి॥౫౭॥ శక్తైరేవహీతి॥ ఏవకారోన్యయోగ వ్యాప్యత్వధః॥
సంవిద్రూపిణ్యః పరశక్తైరేవ నాన్యశ్చాదేవతాయాఃఇత్యర్థః॥ ప్రసాదాదేవత్యేవకార స్వయోగవ్యాప్యత్విపరః॥
శక్తైఃప్రసాదేనత్యేవపరవిద్యోత్పత్తివాన్యతఃఇత్యర్థః॥శక్తిప్రసాదాద్భ్రష్టవిద్యాలాభశ్చతలవకారోపనిషద్వా
మ్నాయతే॥ తస్మిన్నేవాకాశేస్త్రియమాజగామ॥బహుశోభమానాముమాంహేమవతింతాగ్ంహోవాచకిమేతద్భూ
మితి॥ బ్రహ్మోతిహేవాచేతి॥ ౫౮॥ అతస్తత్ప్రసాదహేతుభూతంస్తోత్రమారభతే॥ వాగిత్యాదిना॥ యాసంవిద్రూ
పిణీపరాశక్తిః సైవశబ్ద రూపేణవివర్తమానాప్రథమంపరాభ్యావిద్యుతాబిందు స్ఫోటనోద్భూతాసర్వత్రానుస్యూ
తశబ్దఃప్రాణీనామర్చవిఃత్వాహేతుకఃప్రయత్న జనితపవనసంబంధహేతునాంమూలాధారేఅభివ్యక్తొనిష్పండఃప
రావాగిత్వవ్యతే॥ ఉక్తంహ్యేచార్యైః॥ మూలాధారాత్ప్రథమముదితోయస్తుభావః పరాభ్యుతిః॥ తాంవిశినస్తి॥
శ్రీకంఠేతి॥ శ్రీకంఠాదిన్యాసేహ్యకారమూతిఃశ్రీకంఠః అకారస్యసర్వవాగాత్మకత్వం అకారోవైసర్వావాక్ సై
షాస్పర్శోద్భిర్వ్యజ్ఞమానాబహ్వీనానారూపాభవతీత్యాదిశ్చ॥ తేపరావాగ్నౌపావాశక్తిః॥ సానైఖరీరూపాయా
సకలవాక్ జాలాత్కాలతఃసాసర్వవాగాత్మకత్వసామ్యాత్ శ్రీకంఠస్యశక్తిభూతేత్యర్థః॥౫౯॥ ఇచ్ఛాసంజ్ఞైతి॥ సైవప
రాశక్తిరివ్యమాణ సకలజగల్లక్షణశక్త్యా విశేషనిరూపితాసతీతిచ్ఛాశక్తిరిత్యవ్యతే॥ నావిశేష్యతేపరిపూర్ణేతి పరిపూ
ర్ణేనాప్యంతశ్చివఃసత్యజ్ఞానాదిలక్షణేనతేనసహితముదరంయస్యాస్సతథోక్తజపాకుసుమరాగేణస్ఫుటికవల్ సప్ర
౫౬॥ అతస్సాన్వితౌ పరిజ్ఞానాద్దేహేహంభావమాశ్రితః॥ కరోమిసర్వశాస్త్రాక్రం నజ్ఞానీ నహిసంశ
యః॥ ౫౭॥ తద్భూతిపరమావిద్యాశాంకరీభవనాశీనీ॥ ప్రసాదాదేవజంతూవాంశక్తైరేవహీ జాయ
తే॥ ౫౮॥ వాగుద్భూతాపరాశక్తిర్యాచిమౌపాశివాభిధా॥ వందేతామనిశంభక్త్యా శ్రీకంఠార్థ
శరీరీణీమ్॥ ౫౯॥ ఇచ్ఛాసంజ్ఞావయాశక్తిఃపరిపూర్ణాశివాపరా॥ వందేతామాదదేదేవయథేష్టఫల
దాయినీం॥ ౬౦॥ శక్తిర్యాపరమాసాత్కాద్భీజభూతాభిలస్యవ॥ వందేతామనిశంభక్త్యా నకులీశశి
వాత్మికాం॥ ౬౧॥ ఉద్భూతాపాప్యథోరూపాతథాధస్తాపిమధ్యగా॥ మధ్యరూపాపిచాంతస్థాయీ
తాంవందేవరప్రదామ్॥ ౬౨॥ విన్యాసైర్వణసంగ్మైర్విశ్వవిద్యాలయాత్మనా॥ విద్యోతమా
నాయాకాచిద్వందేతామాదరేణతు॥ ౬౩॥ ఏకధాచద్విధాచైవతథామోడశధాస్థితా॥ ద్వాంశ

కాశపరశివచైతన్యేనవ్యాప్తైత్యర్థః- ఎవేవహ్యకారస్యశ్రీకంఠాదిన్యాసేశక్తి మూర్తిఃపూర్ణోదరివ విరజా త్వతీయా
శాల్యలీతథేత్యాచార్యై రుక్త త్వాత్॥యత ఇయ మిచ్ఛా శక్తిః అతస్తామరిప్తం ఫలందాతుంశక్త్యర్థః॥ ౬౦॥
బీజభూతేతి॥గ్రస్తసమస్తప్రపంచాపునరుత్పద్ద్యమానస్యసర్వస్యజగతఃసాత్కాద్భీజతయాపరమాచిచ్ఛక్తిస్తామిశిసంబంధః
నకులీశశివాన్వితామితి॥ శ్రీకంఠాదిన్యాసేనకులీశానామహాకారమూత్యాకారాత్ప్రసాదాత్తేన నకులీశాభ్యసశివేన
సహితాఃశ్వజననసమథాబీజాత్మికాసంవిద్రూపిణీశక్తిప్రీకంఠారవాచ్యాప్రకృతిః॥అథాసంజ్ఞాభవద్వ్యాప్య విశ్వ
మిత్యాచార్యై రుక్త త్వాత్॥ అతోహాకారరూపేణనకులీశ శివేనవాచ్య వాచకభావేనసంబద్ధామిత్యర్థః॥ ౬౧॥
ఉద్భూతరూపేతి॥ ఉద్భూతంకార్యప్రపంచస్యాపరిప్రధ్వంసస్యాత్తరకాలేవతమానం-గ్రస్తసమస్తప్రపంచాత్మనో
రూపంయస్యాస్సాతథోక్త-ఎవమూర్ధ్వరూపాప్యథోరూపాకార్యప్రపంచస్యాధస్తాదుత్పత్తిః॥ప్రాక్కాలేవర్తమా
నంతజ్జననసమగ్ధకారణాత్మకంరూపంయస్యాస్సాతథోక్త॥ఏవంకారణరూపేణాధస్తాత్ కార్యప్రపంచస్యాధస్తాద్వ
తమానాపిస్తేవర్మధ్యగాప్రపంచస్యప్రాగభావధ్వంసయోమధ్యకాలేపివ్యాప్యవర్తమానాయాఏవచిచ్ఛక్తేఃకాల
త్రయవ్యాప్తిరథ ర్హితా॥అంతస్థేతి॥కాలవ్యాప్త్యామధ్యరూపాపికార్యప్రపంచస్యాంతస్థాః॥ఉపాదానకారణరూపే
ణాంతవత్తమానా - యద్వాస్థావరజంగమాత్మకై స్వస్థుష్టేజగతిస్యాత్మతయాంతరాను ప్రవిశ్యస్థితా॥ త్రాయ
తేహీ॥ తత్స్పష్టావతదేవానువాశిః॥ అత్రచోర్ధ్వరూపాయాఅధోరూపత్వంఅధోరూపాయాస్తుమధ్యరూప
త్వంమధ్యమాయాఅంతరవస్థానంచప్రతీతివిరుద్ధం- తాదృశ విరోధాభావం దర్శయతి॥ విన్యాసైరితి॥ అకారా
దిహాకారాంతవర్గపరికల్పితైఃకన్యానైగద్యవద్యాది సంస్థానవిశేషైః సకలవిద్యాత్రయత్రయశబ్దైర్భూవిద్యో
తమానాతామిత్యర్థః॥ ౬౨॥ ౬౩॥ ఏకధాచేతి॥ ఏకేనైవప్రకారేణతాలోచ్యతృటాదిభిర్వ్యక్తవైఖరీవాగాత్మనా
ప్రథమమస్థితా॥ పునః స్వరవ్యంజనభేదేన ద్విప్రకారంవిభజ్యస్థితా॥పునశ్చమోడశధాఅకారాదినిగతమోడశ

స్వరస్వరూపేణవిభజ్యస్థితా||పునరపిద్వాత్రింశద్భేదేభిన్నా-కాద్యాఃపంచవింశతిర్యాదయోష్టాలశయోరభేదాల్
 శకానోనపుధగ్గనీయః-ఈకారశ్చసంయుక్తాక్షరతయావపుశగ్గుతః-హకారోపిమూలప్రకృతివాచకతయాసక
 లజగన్ములత్వేనాఽస్థితోవ్యప్తిరూపత్వేనపుధగ్గణానానాహతి||అతపివాక్తం ప్రాక-నకులీశశివాస్త్రకామితి||
 అతోయాదయస్సప్తావళివర్ణంలే||తథాచాయషధః||కకారాదిసకారాంతద్వాత్రింశద్వ్యంజనాత్తనాఃభవ్యావస్థితా-
 ఇష్టంమాతృకారూపేణస్థితాయాపమాతృశక్తిస్తామిత్యధః||౬౪||అకారాదితి||ఉక్తభేదభిన్నాయాశ్చైతేనివయవ
 ఛూతాలకారాదిక్షకారాంతావశాః||తేచావ్యత్యంతనిమగలాః||అమృతమయత్వాదాధారాదివటరామతదిశేష
 పాతితాః||ద్వాదశాంతస్థితచంద్రమండలాన్నిసృతాఅమృతవిందమాతకరదిక్షకారాంతవర్ణాత్తనాసరితాః-ఉక్తం
 హ్యేవాదైశ్శి||శ్లో||మూలాధారాత్స్ఫురితటిదాభావభాసూక్త్యరూపేణోద్భవంత్యామస్తకమణుతరాతేజసాంమూ
 లభూతా||సోమయాధ్వావరణనిపుణాస్యాసవితానుబద్ధాధ్వాతాసద్యోమృతమయసంప్రావయేత్సార్ధసామాత్||
 శిరసిసిపతి||యాబిందుధారానుధాయభవశిలిపిమయాసాప్తాభిరంగాభిముఖ్యాద్యమితితథాపదైర్నిర్మలైర్వజ్రైఃస్వ
 సంస్థానభేదపదవాక్యామృతావస్థితైశ్చబ్దైర్యాశక్తిమాతృకాస్త్రికాభాతితామిత్యధః||౬౫||నర్తకీవేతి||యథాన
 ర్తకీస్వయమేకైవసతీహాస్యనానాపథరూపేణనానావిధాభాతి||ఏవమేకైవపరాశక్తిఃపరికల్పితభేదాల్లక్ష్మీవాగా
 దినానాశక్త్యాత్తనాభాతీశ్శిధః||౬౬||అవ్యంతవినిర్మక్తామితి||ఆదిరుత్పత్తిరంతోనాశఃతదుభయనిర్మక్తాంసర్వ
 భేదభిన్నాచయాతాంపంచైవరక్షదామ్||౬౭||అకారాదిక్షకారాంతైర్వజ్రైఃరత్యంతనిమగైః||
 అశేషశబ్దైర్యాభాతితామామోధప్రదాంసుమః||౬౮||లక్ష్మీవాగాదిరూపేణసతేకీవవిభాతియా||
 తామాద్యంతనిమగక్తామహంకంచైవరాసనామ్||౬౯||బ్రహ్మద్యాసావరాంతాశ్చయస్యాఏవ
 సముద్గతాః||యస్యామేవవీలీయంతేతస్యైనిత్యంనమోనమః||౭౦||మహదాదివిశేషాంతంజగద్య
 స్యాస్సముద్గతమ్||యస్యామేవలయంత్యాతివందేతామంబికామహమ్||౭౧||గురుమూర్తిధరాం
 గుహ్యంగుహ్యవిజ్ఞానదాయినీమ్||గుహ్యభక్తజనప్రీతాంగుహాయానిహితాంసుమః||౭౨||యథ
 దంపతీస్త్రోత్రంసంధ్యయోరుభయోరపి||సర్వవిద్యలయోభూత్వాసయాతిపరమాంగతిమ్||౭౩||
 ఇతిజనహితమేతత్ప్రాప్యదేవ్యాఃప్రసాదాద్గురుగురుమఖలేశంభక్తిపూర్వప్రణామ్య||మునిగణమ
 వలోక్యస్వానుభూతైవసూతస్త్వకపరశివరూపేలీనబుద్ధిర్భూవ||౭౪||ఇతిశ్రీసారందేమహా
 పురాణేసూతసంహితాయాంయజ్ఞవల్క్యవచనం-పూర్వభాగ-భోగావశిష్టస్వరూపపాపకథనం
 నామ-సప్తవత్సారింగోధ్యానం||యజ్ఞవల్క్యవచనం-పూర్వభాగస్సమాప్తః||

దావర్తమానామిత్యధః||బ్రహ్మద్యాగతి||బ్రహ్మప్రపంచంతోయాభోక్తప్రపంచస్వసర్వస్యాత్పత్తిస్థితిలయాః
 యస్యాఃస్వరూపేపరికల్ప్యంతేతస్యాగిత్యధః||శ్రూయతేహి||యతోవాగిమానిభూతానిజాయంతే||యేన
 జాతాఃజీవంతి||యత్ప్రయంత్యభిసంవిశంతి||౭౫||నకెవలమేషాభోక్తప్రపంచక్యాధిష్ఠానం||భోగ్యసృ
 పంచపరికల్పనస్యాపివైవాధిష్ఠానమిత్యాహ||మహదాదితి||మూలప్రకృతైరత్యంతఃస్వికల్పకతయాచిచ్ఛక్తి
 తాదాత్మ్యేనక్షీరనీరవదవిభాగాపన్నత్వాన్మహత్తత్త్వస్యవప్రథమకార్యత్వాత్తదేవాదిత్వేనోపాదీయతే||
 మహదహంకారాదిఘటపటాదివిశేషాంతభోగ్యరూపంజగదస్యాఃపరిశక్తేఃసముద్భూతంసముద్భూతావస్థితమి
 త్యధః||౭౬||గురుమూర్తిధరామితి||శమదమాదిసాధనసంపన్నవిరక్తజనాననుగృహీతుంగురుమూర్తిరూపేనా
 వస్థితాంగుహ్యంరహస్యాదురధిగమ్యామిత్యధః||గుహ్యంరహస్యమద్వితీయబ్రహ్మత్వైకత్వవివక్షయంవేదాంతప్రవగా
 మనసాదిసాధనజనితయత్సమ్యక్జ్ఞానంతద్దాతుంశీలంయస్యాస్మాతథోక్త||గుహాయానిహితామితి||దేహమ
 ధ్యానస్థితంహృదయకమలమధ్యంగుహంతస్యానిహితాం||తత్రపిశేషతోభివ్యక్తామిత్యధః||శ్రూయతేహి||యోవేద
 సిహితంగుహాయాంపరిమేవ్యామన్నితి||౭౭||౭౮||౭౯||ఇతిశ్రీమత్కాశీవిలాసక్రియాశక్తిపరమభక్త

శ్రీమత్త్వంబకపదాబ్జసేవాపరాయణేనోపశమనార్గప్రవర్తకేనశ్రీమాధవాచార్యేణపరిచితాయాం
 సూతసంహితాత్పర్యదీపికాయాంయజ్ఞవల్క్యవచనం-సప్తవత్సారింగోధ్యానం.
 యజ్ఞవల్క్యవచనం-పూర్వభాగస్సమాప్తః||

(౭౫)

శ్రీశంకర

గురుభ్యోనమః.

సవ్యాఖ్యానాం-సూతసంహితాయాం-యజ్ఞవల్క్యవఖండే.

ఉపరిభాగే బ్రహ్మగీతా ప్రారంభః.

విశిష్టతే

ఓమ్-శ్రీమునయఃశాంతిః॥ భవతాసర్వమాఖ్యాతంసంతేపాద్విస్తరాదపి॥ ఇదానీంశ్రోతుమిచ్ఛామః॥
 బ్రహ్మగీతామనుత్తమామ్॥ ౧॥ సర్వవిజ్ఞానరత్నానామాకరస్యమహాత్మనః॥ కృష్ణదైవపాయనస్యై
 వభవాంచ్యవ్యస్ఫులితః॥ ౨॥ త్వమైవావిదితంకించిన్నాస్తిసత్యంప్రభాషితమ్॥ యదిప్రసన్నో
 భగవాన్స్తన్నోవక్తుమిహార్హసి॥ ౩॥ శ్రీసూతఉవాచ॥ వత్సేతామాదరేణైవబ్రహ్మగీతామనుత్తమామ్॥
 శ్రద్ధయాసహితాయూయంత్రుణతబ్రహ్మవిత్తమాః॥ ౪॥ పురాకల్పంతరేదేవాస్సర్వేసంభూయసా
 దరమ్॥ విచార్యసుచిరంకాలంవేదానామథముత్తమామ్॥ ౫॥ సంశయావిష్టచిత్తాస్తతపస్తపాత్వామ
 హతరమ్॥ అభిజగ్దుర్విధాతారంప్రప్టుండేవామసిశ్వరాః॥ ౬॥ యత్రాస్తేజగతానాభస్సర్వజ్ఞ
 స్సర్వవిత్ప్రభుః॥ మహాకారుణిశ్శ్రీమాన్బ్రహ్మభక్తహితేరతః॥ ౭॥ మేరుశృంగవరేరమ్యేసర్వ
 యోగిసమావృతే॥ యత్నరాక్షసగంధర్వసిద్ధాద్యైశ్చసంసేతే॥ ౮॥ నానారత్నసమాకీర్ణేనానాధా
 తావిచిత్రితే॥ శకుంతసంఘసంఘమ్వేనానాతీథానమావృతే॥ ౯॥ గుహాకోటిసమాయుక్తైగిరిప్రసవ
 త్తేష్యతే॥ మధురాదిరనైష్ఠ్యభిస్సమృద్ధీవశోభనే॥ ౧౦॥ తత్రబ్రహ్మవనంనామశతయోజనమా
 యతమ్॥ శతయోజనవిస్తీర్ణాంధీమణికాభిస్సమావృతమ్॥ ౧౧॥ నానాపక్షిసమాయుక్తంనానామృ
 గసమాకులమ్॥ స్వాదువానీయసంయుక్తంఫలమూలైశ్చసంయుతమ్॥ ౧౨॥ భ్రమద్భ్రమరసం
 చ్ఛన్నసుగంధికుసుమద్రుమమ్॥ మందానిలసమాయుక్తంమందాతపసమాయుతమ్॥ ౧౩॥ శిశికర
 కరైర్యుక్తంవనమస్తిమహాతరమ్॥ తత్రజాంబూనదమయంతరుణాదిత్యసన్నిభమ్॥ ౧౪॥ సవపా
 కారసంయుక్తమశితద్వారసంయుతమ్॥ మహాబలసమోపేతైః ద్వారపాలైశ్చకౌటిభిః॥ ౧౫॥ భక్త
 తోమరచాపాదిశస్త్రీయుక్తైశ్చరషితమ్॥ పుష్పప్రకరసంకీర్ణంపూర్ణాకుంభైశ్చసంయుతమ్॥
 ౧౬॥ జ్వలదీపైస్సమాయుక్తంప్రవృషమాలావిరాజితమ్॥ విచిత్రచిత్రసంయుక్తంభిత్రికోటిసుఖభితమ్॥
 ౧౭॥ ముక్తానామసమాయుక్తంవితానైర్మాంకైర్మృతమ్॥ అభ్రగామిధ్వజైర్యుక్తంప్రాంశుతోర
 ణసంయుతమ్॥ ౧౮॥ నృత్తగీతాదిభిర్యుక్తంఅప్సరోగణసేవితమ్॥ నానావిధమహావాద్యైర్నానాతా

వ్యాఖ్యాన ప్రారంభః

ఓమ్-వీరాసనసమాసీనంవిద్యుద్వింగజటాధరం॥ కరాకలితచిన్మద్రంకంచంద్రశిఖరాశ్రయే॥ నమశ్శ్రీశంకరానంద
 గురుపాదాంబుజస్మనే॥ సవిలాసమహామోహగ్రాహగ్రాసైకధర్మణే॥ ఎవముపనిషదేకసమధిగమ్యస్యబ్రహ్మత్రై
 త్వవిజ్ఞానస్యోశ్చేదాససాధనత్వముక్తం-ఎతచ్చనవశాఖాసంమతమిదర్పయితుమైతరీయకత్రైత్తరీయకాదిసమస్తా
 సమవసరభాగ్యసాకత్యేనప్రతిపాదికాంబ్రహ్మగీతాంవక్తుంముసినాంప్రశ్నమవతారయతి॥ భవతేతి॥ ౧॥ ౨॥ ౩॥ ౪॥ ౫॥ అథతాం
 వక్తుంపురావృత్తముదాహరితి॥ పురేతి॥ ౫॥ ౬॥ సర్వజ్ఞస్త్వవిదితి॥ సామాన్యతస్సర్వంజానానీతిసవజ్ఞః-విశేషేణాపి
 సర్వంవేత్తితిసర్వవిత్॥ యద్వాసర్వశ్చసాజ్ఞశ్చేతిసర్వజ్ఞః॥ సర్వజగతాత్మకశ్చిదేకరసశరీరత్యథః॥ ఎవం రూపః
 పరశివఎవహిరణ్యోగుణోపహితస్సన్నభిజగత్సజనాయాబ్రహ్మభవతి॥ పరశివస్యచైవంరూపత్వమామ్నాయతే॥ య
 స్సర్వజ్ఞస్సవవిద్యస్యజ్ఞోనమయంతపఞ్చతి॥ ౭॥ ౮॥ ౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥

౧౯||౨౦|| ౨౧|| ౨౨||౨౩||౨౪||౨౫||౨౬||౨౭||౨౮|| ౨౯|| ౩౦||౩౧||౩౨||౩౩||౩౪||౩౫|| నిమలావృతమితి|| నిమలా
వైఃసనకాదిదివ్యయోగిభిః పరివృతమిత్యర్థః||౩౬|| బ్రహ్మతత్త్వమితి||బ్రహ్మణఃతత్త్వం పారమాథికం నిష్క్రిపంచ
సచ్చిదానందాఖండైకరసరూపంసాక్షాత్కర్మమిచ్ఛతాంముముక్షుణాణాంప్రత్యగాత్మనఃక్తలక్షణబ్రహ్మరూపబోధ
కాయైత్సర్థః||౩౯||సాక్షిణ్యమితి||సర్వదాసర్వతస్తూనాంసాక్షిణ్యేసాక్ష్యాననుప్రవిష్టేనస్వరూపచైతన్యేనభాసకాయే

తైశ్చసంయుతమ్|| ౧౯|| మృదుమధ్యోగ్రశబ్దాఢ్యంనానాకాహశసంయుతమ్ | వేదఘోష సమాయు
క్తం శ్చుతిఘోషసమన్వితమ్|| ౨౦|| పురాణఘోషసంయుక్తమిహాసరవాన్వితమ్ | సర్వవిద్యారబై
ర్యుక్తంసర్వజ్ఞైశ్చసమావృతమ్|| ౨౧|| అగాధజలపర్యంతమవకోధసమన్వితమ్ | రథకొటి సమా
యుక్తం కోటికొటిగజావృతమ్|| ౨౨|| కోటికోటిసహస్రైశ్చమహాత్వైశ్చసమావృతమ్ | అస్త్రశ
స్త్రాదిసంయుక్తైరసంఖ్యాతబలాన్వితైః|| ౨౩|| అసంఖ్యాతైర్భుజైర్మిత్యంతరీక్షితం పురముత్తమమ్|
అస్తిపుణ్యవతాంప్రాప్యప్రాప్యంపాపకమణామ్|| ౨౪|| తస్మిన్నంతఃపురైశ్చద్దేశవాస్థానసం
యుతేసర్వలక్షణసంయుక్తైస్సర్వాలంకారసంయుతే||౨౫||మృగతోరణసంయుక్తైకల్పపుష్పనమన్వితే||కం
తీరవముఖైర్యుక్తైవట్పదన్వనసంయుతే||౨౬||మృదుతల్పసమోపేతేరత్నర్మితమంటపే||దేవ్యాచాపి
సరస్వత్యావర్త్యగ్రహయాసదా||౨౭||సర్వశబ్దార్థభూతస్తుబ్రహ్మనివసతిప్రభుః||తత్రదేవాద్విజాగత్వా
దద్యుశుర్లోకనాయకమ్||౨౮||నానారత్నసమోపేతంచిత్రమకటోజ్యలమ్|రత్నకుండలసంయుక్తంప్రస
న్నవదనంశుభమ్||౨౯||నానారత్నసమోపేతంహారాభరణఘాషితమ్|మహార్హమణిసంయుక్తంకేయా
రికరశోభితమ్||౩౦||విచిత్రకటకొపేతమంగుళీయకశోభితమ్ | ఉత్తరీయకసంయుక్తం శుక్లయజ్ఞోప
వీతినమ్|| ౩౧|| నానారత్నసమోపేతకుండబంధవిరాజితమ్ | చందనాగరుకగూర్జతోదదిగ్ధతమా
రుహమ్|| ౩౨|| సుగంధకుసుమోశ్పన్ననానామాలాఽభూషితమ్|శుక్లవస్త్రపరిధానంతప్తజాంబూ
నదప్రభమ్|| ౩౩|| స్వభాసాసకలనిశ్చయభాసయంతంపరాత్పరమ్ | సురాసురమునీంద్రైశ్చకంద్య
మానపదాంబుజమ్|| ౩౪|| తంద్యస్తాసర్వకతాఽరంసాక్షిణంతమసఃపరమ్ | మహావీతినమోపే
తాః ప్రసన్నవదనేతడాః|| ౩౫|| సంజాతపుటైర్యుక్తావివశాగద్దవస్వరాః | ప్రకాశితసుఖాభ్యంత
ర్నిమగ్నావిమలావృతమ్|| ౩౬|| నిరస్పృశిలధాన్తాః ప్రణమ్యవసుధాతలే | శిరస్యంజవిమాధా
యసర్వేదేవాస్సమాహితాః|| ౩౭|| తుప్తుప్రహృష్టమీశానంసర్వలోకపితామహమ్|ముక్తిదంపుణ్యని
ష్ఠానాంమంజుభదంపాపకమణామ్|| ౩౮|| దేవాణామః||బ్రహ్మణైబ్రహ్మవిజ్ఞానదుగ్ధాదధివిధాయినే|
బ్రహ్మతత్త్వదిద్యుత్మాశాంబ్రహ్మచాయనమోనమః||౩౯|| కష్టసంసారమగ్నానాం సంసారోత్తార
హేతితే | సాక్షిణ్యేసర్వభూతానాంసాక్ష్యహీనాయవైనమః|| ౪౦|| సర్వధాత్రేవిధాత్రేత సర్వద్వం
ద్వాపహరిణే | సర్వావస్థాసుసర్వేషాంసాక్షిణ్యేవైనమోనమః|| ౪౧|| పరాత్పరఽహీనాయపరా
యపరమేష్ఠినే | పరిజ్ఞేయవతామాశ్చస్వరూపాయనమోనమః|| ౪౨|| పద్మజాయపవిత్రాయపద్మనా
భుతాయచ | పద్మపుష్పేణపూజ్యాయనమఃపద్మధరాయచ|| ౪౩|| సురశ్రేష్ఠాయసూర్యాదిదేవతా
తృప్తికారిణే | సురాసురనరాదీనాంసుఖదాయినమోనమః|| ౪౪|| వెధసేవిత్సనేత్రాయవిశుద్ధజ్ఞాన
రూపిణే | వెదవేద్యాయవేదాంత నిధయైవైనమోనమః|| ౪౫|| విధయేవిధిహీనాయవిధివాక్యవిధా
యినే | విధ్యుక్తమణిష్యానాంనమోవిద్యాప్రదాయినే|| ౪౬|| విరించాయవిశిష్టాయ విశిష్టాః

త్యర్థః||సాక్ష్యహీనాయైతి||పరమాథోకపాధావజ్ఞేయతతాఽర్యస్యసాక్ష్యస్యాభావాత్తద్విహీనః-శస్త్రై||౪౦||సర్వ
ధాత్రేతి || సర్వస్యజతోధారయిత్రేవిధాత్రేనిమాత్రత్యర్థః||సర్వావస్థాస్త్వితి||సర్వేషాంప్రాణినాంజాగ్రదా
దిసర్వావస్థాసుసాక్షిచైతన్యరూపేణావస్థితాయేత్యర్థః|| ౪౧|| పరాత్పరఽహీనాయైతి | మహాదాదిభూతభౌతికా
దికార్యాపేక్షయాపరంతస్తాదపిపరమవ్యక్తంచాయాపరపర్యాయంతద్రహితాయైత్యర్థః||౪౨||౪౩||౪౪|| విశ్వనే
త్రాయేత || విశ్వస్యసర్వస్యనేత్రవత్ప్రకాశకాయేత్యర్థః|| ౪౫||విధిహీనాయేతి || విధివిధాతా అన్యోయస్యనాస్తి
సతథోక్త్యస్తే|| ౪౬|| ౪౭|| ౪౮|| శతానందాయైతి||శతగుణితానందోయస్య||యద్వాశతసంపత్సరంసుఖేనజీవనం

యస్మత్సతతోక్తః॥ ౪౯॥౫౦॥౫౧॥౫౨॥౫౩॥౫౪॥౫౫॥౫౬॥ స్వప్రకాశైకమానాయేతి॥ స్వప్రకాశస్వరూప జైతన్య
మేకమేవమావంయస్మత్సతతోక్తఃస్వరూపప్రకాశేనైవప్రకాశమానోనతుమానాంతరగమ్యభివ్యక్తః॥౫౭॥ స్తుతీహీ
నాయేతి॥ గుణివృత్తుగుణాభిధానంహిస్తుతీః॥ సాచవరమాధః తోనిగుణస్యనభవతీతిస్తుతీహీనః॥౫౮॥ వేదానామ
భఃమితి॥ సమస్తైవేదైస్తాస్య ర్యేణప్రతిపాదితాయోఅభః॥ సకీర్వగ్విధితీప్యవంతిన్యథా॥౫౯॥౬౦॥
ఇతి శ్రీమార్థవాచాన్య విరచితాయాం - సూతసంహితా తాత్పర్య దీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యభవ శుండే ఉపరి భాగే
బ్రహ్మగీతాయాంప్రథమోధ్యాయః- ... .. *

హారాయచ । వివక్షానాంవిషాదాబ్ధివివాశాయనమోనమః॥ ౪౭॥ నమోహిరణ్యగర్భాయహిరణ్య
గిరివతీనే । హిరణ్యదానలభ్యాయ హిరణ్యాదిప్రియాయచ॥ ౪౮॥ శతానందాయశాంతాయ శాం
కరజ్ఞానదాయినే । శమాదిసహితస్యైవజ్ఞానదాయినమోనమః॥ ౪౯॥ శంభవేశంభుభక్తానాం శంక
రాయశరీరిణామ్ । శాంకరజ్ఞానహీనానాంశత్రవేనైవమోనమః॥ ౫౦॥ నమస్స్వయంభువేద్యం
స్వయంభుబ్రహ్మదాయినే । స్వయంభుబ్రహ్మస్వరూపాయస్వతంత్రాయపరాత్మనే॥ ౫౧॥ ద్రుహిణా
యదురాచార నిరతస్యదురాత్మనః । దుఃఖదాయాన్య జంతూనా మాశ్చ దాయినయోనమః॥౫౨॥
పంద్యహీనాయపంశ్చాయ వరదాయపరస్యచ । పరిష్టాయపరిష్టానాంపతుర్వక్త్రాయతేనమః॥౫౩॥
ప్రజాపతినమాఖ్యాప్రజానాంపతయేనమః । ప్రజాపత్యనిష్ఠాయనమఃప్రజ్ఞాప్రదాయినే॥౫౪॥
పితామహాయ పితౄణామర్హితాయచ । పితౄణామగమ్య దేహాయపేశలాయ నమోనమః॥ ౫౫॥
జగత్కర్తృజగద్భక్తృజగద్ధర్తృపరాత్మనే॥జగద్వృత్తహీనాయచిన్తాత్రజ్యోమేనమః॥ ౫౬॥ వి
శ్వోస్తీర్ణాయవిశ్వాయచశ్వహీనాయసాక్షిణే॥స్వప్రకాశైకమానాయనమఃపూర్ణపరాత్మనే॥౫౭॥స్తు
త్యాయస్తుతీహీనాయస్త్రత్రయాపాయతత్వతః । స్తోత్ర్యాణామపిసర్వేషాంశుభదాయినమోనమః॥౫౮॥
శ్రీసూతః॥ఎవంబ్రహ్మణమాదిత్యాస్తుత్వాభక్తిపురస్కరమ్॥పుష్టవంతిస్తుసర్వేషాంవేదానామథామా
దరాత్॥ ౫౯॥ బ్రహ్మపీబ్రహ్మచిన్మఖ్యస్సర్వదేవైరభిష్టుతః । ప్రాహగంభీరయావాచా వేదానామ
థాముత్తమమ్॥ ౬౦॥ ఇతి శ్రీసాంధేయపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యభవ శుండే ఉపరి భాగ- బ్రహ్మగీతాయాం- ప్రథమోధ్యాయః.

—(*) వేదాధావిచారః. (*)—

ఓమ్ శ్రీ బ్రహ్మోవాచ॥ అవాద్యవేదాధాస్సర్వధాసర్వచేతనైః । తథాపివత్స్యే భక్తానాం
యమ్యాకంశ్రుణుతాదరాత్॥ ౧॥ ఆత్మసంజ్ఞశ్చివత్కుద్ధవీకవీవాద్యయస్సదా । అగ్రసర్వమిదందే
శాఆసీత్తస్మాత్రమాస్తికాః॥ ౨॥ తతోనాన్యస్మిషతిగంఛితృపునఃకాలపాకతః । ప్రాణీనాంకమక

శ్రీరస్తు॥ అథబ్రహ్మపిపుష్టంసకలవేదానామథాంవక్తుమారభమాణస్తస్యవివశీతస్యాద్వితీయనిగుణబ్రహ్మస్వ
రూపాత్మకస్యవేదాధాస్యాభిధావృత్త్యవివయత్వంతావదాహ॥ అవాద్యఇతి॥ ఉక్తవిధబ్రహ్మలక్షణాయోవేదా
ధాస్సాయంశబ్దేనసర్వప్రకారేణావ్యభిధావృత్త్యాప్రతిపాదయితుమశక్యేవ-తస్యనిగుణత్వేనత్రత్రజాతిగుణక్రియా
దీనాంశబ్దప్రవృత్తినిమిత్తానామభావాత్-అతఎవత్రుత్తిస్తస్యవాగగోచరత్వందశేయతి॥యతోవాచోనివతకంలేఇతి॥
తథాపితి॥ఎవమభిధావృత్త్యవివయత్వేపిలక్షణావృత్త్యాప్రతిపాదయివ్యతిభిత్వథాః॥౧॥ తత్రతావదృగ్వేదస్యప్రాధ
మ్యాత్తదీయోపనిషత్ప్రకారాద్యవధాంవక్తుకామఃఏవపంథాభిత్వాదిగుణభాగస్యచిత్తైకాగ్ర్యాదిజననద్వారానిగుణ
ణభాగశైవత్వాదనన్యశైవతయాస్వాతంత్యైకాభివద్యగ్రహ్యతైకత్వవిజ్ఞానజనకస్యాత్మావా ఇవమేకఎవాగ్ర
ఆసీదిత్యాదినిగుణభాగస్యైవాధాంసంకృహ్యతి॥ఆత్మసంజ్ఞాభిత్వాదిని॥ఇత్రజలవికారస్యతరంగబుద్ధుదాదేర్వస్తుతః
కారణజలస్వరూపానతిరేకవన్నామరూపవికారాశ్చకార్యప్రపంచస్యాపి కారణభూతాదద్వితీయాత్పరమేశ్వరా
దవ్యతిరిక్తత్వంసాధయితుంతత్సకాశాత్సృష్టిరామ్నాయతే॥ ఆత్మావాఇదమేకఎవాగ్రఆసీన్నాన్యత్కించనమివత్స
వక్షతలాకాగ్రస్థజాతిని సత్తిమాకల్లోకాసస్పృశతేత్యస్యాశ్చురీతేరథాంబ్రూతే॥ ఆత్మేతి॥ ఆత్మేతిపాదానకారిణ
తయాస్వకార్యభూతంసర్వజగదంతటహిశ్చాప్నోతీత్యాత్మా॥ ఉక్తంహి॥ యచ్చాప్నోతి యదాదత్తేయచ్చాప్నోతి

షయానిహ । యచ్చాస్యస-తతోభావస్తస్మాదాత్మేకీయత్యతి ॥ సచాశ్రమసంజ్ఞాస్సచ్చిదానందలక్షణః పరశివః ॥ న
శుప్రధానం పరమాణ్వదికం వాపరాభిమతంతస్యాచేతనత్వేనానాశ్రత్యాత్ ॥ యతోయంశివః-అతఏవశుద్ధః అశు
ద్ధైకమకసంబంధహేతుకత్వాత్ ॥ తస్మిన్స్తత్సంబంధస్యవప్రవాగేవనిస్తత్వాత్ ॥ ఉక్తంహి ॥ బ్రహ్మణః కర్మసంబంధాభా
వంచాహపరాశుతిరితి ॥ తస్మాద్వయం ॥ ఏశేషజేనవిజాతీయభేదనిరాసః-ఎవకారేణసజాతీయంతరంరాసః-ఏకత్యతి ॥
స్వగతభేదనిరాసః ॥ సృష్టేప్రాకారాలవత్సృష్ట్యంతరకాలమపినివేశకారితయాతస్యపరమేశ్వరస్యైకగ్రూపత్వమితి
ద్యోతయితుంసదేవిశేషణం ॥ అగ్రేస్సృష్టేప్రాకారాలే ఇదంపరిదృశ్యమానంచామరూపాత్మకంసంస్కృతజగుక్తల
క్షణాత్సస్వరూపమేవాసీత్ ॥ అవ్యాకృతాస్మానాతస్వరూపేలీనమాసీత్ ॥ త్యథాః ॥ ౨ ॥ మత్రచోవ్యవచ్ఛేద్యందర్శయతి ॥
తత్యతి ॥ తతస్తస్మాదాత్మస్వరూపాదన్యంనామరూపాత్మనాశ్రయగృహ్యతమిషత్సృజకాశమానంకిమపివస్తు
నాస్తీత్యథాః ॥ ఏవంకారణాత్మనానాద్యావప్రతిపాదనాదనాదసదేవకార్యమున్నవ్యత్యతిపక్షోఃసర్వః ॥ నన్నేవమసంగో
దాసీనస్యస్వప్రతిపాదనస్యాద్వితియస్యాశరీరస్యాత్మనఃప్రవ్యవస్థార్యాలాదనరూపమీక్షణంకథంసంభవతిత్యాశంక్యా
హ ॥ సప్రసరితి ॥ అతీతకల్పేసంకతానిప్రాణికమాణిస్వకారిణభూతమాయయాసంహృతిసమయేపరశివస్వరూపేవా
సనాశేషతయాప్రతీనానికాలవశాత్పత్యంతెస్వఫలప్రదానోస్మఖలక్షణమతిశయంప్రాప్నువంతి - తస్మాచ్చకాలకృతా
త్వాకాత్సృష్టఃపరమేశ్వరస్యసిన్ధుహేతుభూతఃకమజనితోపూర్వాంతరపర్యాయః సంసారఉద్బోధకః-ఉ
ద్బుధాచ్చతస్మాత్సృష్టఃపరశివస్యయాశక్తిస్త్రైగుణామాయాతత్రరజస్తమోభ్యామసంస్కృప్తంయద్విశుద్ధంసత్వంత
స్మాద్యేతోస్తదుపాధిబలాత్సిన్ధురూఢమీక్షణంజాయత్యత్యథాః ॥ కథమీక్షితవానితి ॥ తదవ్యతే ॥ నామరూపా
త్మకంయదిదంసర్వంజగదేతావంతంకాలంవీలీనమాసీత్తత్సస్యజాతిమనబ్దోవితరే-తస్యజామిత్యేవంరూపేణ
క్షితవానిత్యథాః ॥ అత్రసర్వంజగదివదతాలోకాన్నుసృజాతిభౌతికలోకస్సప్రతిపాదికాయాశ్శుభ్రేరాకాశా
దిభూతస్సృష్టిరపివక్షిత్వా ॥ సాగుణోపసంహారన్యాయేనసిద్ధైప్రయోజనాభావాన్నపృథగుక్తత్యభిప్రాయోవక్షిత్వాః ॥

సంసారాత్సృశక్తిగతసత్వతః ॥ 3 ॥ సవిక్షతజగత్సర్వం నుసృజాతికంకరఃసప్రసక్తలానేతాన్
లోకానాస్తీయశక్తితః ॥ ౪ ॥ యథాపూర్వక్రమేణైవసురాలస్యజతప్రభుః । తంహరంకెచిచ్చంతి

3 ॥ ఎవమీక్షణానంతరంకింకృతవానితతత్రాహ ॥ సప్రసరితి ॥ అంభోమరీచీమరమావృతియెలోకాః శ్రుత్యను
క్రాంతాస్తానేతాన్సర్వాన్లోకాన్సపరమేశ్వరఃప్రభుఃస్తత్సంతోషిసూర్యాదండమసౌధాతా యథాపూర్వమక
ల్పయదితిశ్రుతేరతీతకల్పక్రమానుసారేణైవఆస్తీయశక్తితఃఆత్మనఃస్వస్యసంబంధినీజగదాకాగెణవివతమానాయా
త్రిగుణామాయాశక్తిస్తస్మిన్సృజాత్యవ్యక్తస్వప్రవానిత్యథాః ॥ అంభఃప్రభృతినాంవిర్యచనంచశ్రుత్యైవప్రతిపాదితం - అ
థోంభఃపరేణదికంద్యోత్రతిష్ఠాంతరిక్షంమరీచయఃపృథివీమరోయాఅథస్తాత్రాటపత్యతి ॥ స్వలోకాఃసత్యలోకాం
తాలంభశ్శబ్దవాచ్యాః ॥ మరీచయత్యంతరిక్షలాకః - మరీచిమత్యాశ్రితోభూలాకస్తస్యఅథస్తాదతలాద్యోఃస్ప
తస్యబ్దవాచ్యాఃఇతితస్మాత్శ్రుతేరథాః - అత్రసప్తరాత్మనఃపరమేశ్వరత్వముక్తం ॥ తథాత్వంచభగవద్భావ్యకారైర
వ్యాత్సగృహీతరితనవదుత్తరాదిత్యధికరణస్యప్రథమక్షణకేణేణేతం ॥ తథాహి ॥ కిమత్రప్రవృత్త్యేనోక్తత్యాదిరాట్
ఉతపమేశ్వరత్యతి ॥ శయేఆత్మనఆకాశస్సంభూత్యతిపరమేశ్వరకర్తృకస్సప్తేరాకాశాదిహంభూతవిషయత్వాదత్ర
చసత్తిమాంలోకానస్యజతేకభూతస్సృష్టివ్యతిరేకేణవిరాట్కల్పకలోకస్సప్తేరేవోపాదానాత్ ॥ తాభ్యోగామానయ
తాభ్యోగ్యమానయవీతిగవానయనాదిశరీరధారివ్యవహారదర్శనాదేవవెత్సద్విత్తీయత్వావధారణస్యచస్వవికారిప్ర
పంచాపేక్షయావ్యుపపత్తేఃకారాదేవాత్రగ్రవృత్త్యేనోక్తత్యైకావైఅభిధీయశేఉపరిష్టాద్ధిపృథివీయురాకాశ
ఆపోజ్యోతిఃషీత్యానామహంభూతైస్సహస్వకార్యజాతిమనుక్రమ్యసర్వంతత్ప్రాజ్ఞానేప్రమిషప్రజ్ఞానబ్రహ్మపరత్వ
శ్రవణాదుపక్రమేపిహంభూతస్సృష్టిరుపసంహతావ్యా ॥ అథాచభూతస్సృష్టిఃషయత్వాత్పరమేశ్వరేవాత్రప్రమా ॥
ఏవంచైకత్వావధారణమపినకదర్శితంభవతి ॥ గవాద్యానయనంతువిద్యాస్తుశ్యథ- త్వాన్నవిరుద్ధతే ॥ తథాచోక్తంఆ
త్మావాగ్దిమిత్యతవిరాట్స్యాదథవేశ్వరః ॥ భూతస్సప్తేరేశ్వరస్సాగ్ధవాద్యానయనాద్విరాట్ ॥ భూతోపసం
హృతేరీశస్సాగ్ధవైతావధారణాత్ - అథవాదోగవాద్యుక్తిబహుత్వత్వంఏవక్షితమితి ॥ ౪ ॥ ఎవం లోకస్సృష్టి
ప్రతిపాదనేనపరమేశ్వరస్వరూపంతాబ్ధస్యేనలక్షయిత్వాశ్రుత్యుక్తలోకపాలాదిస్సృష్టేరిప్రస్తుతక్షితత్వస్వరూపస్య

ప్రయోజనస్యైక త్వేనగ తాథా త్వదన్యస్యవసర్వస్య సవేతమేవసీమానంవిదా ర్యేత్యాదేః॥ప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠాప్రజ్ఞానంబ్ర హ్మ తిదబ్రహ్మత్వైకత్వలక్షణప్రతిపాదకవాక్యశేష త్వాత్సర్వంపరిత్యజ్యకాయమా శ్నేత్యాదివాక్యసంపర్కప్రతిపా దితమథాంవత్తుకామస్తంప్రపదాగ్రాభ్యాం ప్రాపద్యత బ్రహ్మ మంపురుషం సవేతమేవసీమానం విదార్యైతయా ద్వారాప్రాపద్యతేతి శ్రుతిబలాత్పదా గ్రాభ్యాం బ్రహ్మరంధ్రాద్భ ప్రపప్తయోః క్రియాశక్తి జ్ఞానశక్తి లక్షణయో బ్ధింహ్యాయోమథేక తరస్సత్యైతిజాయమాన సంశయాద్వాది నిపతప త్రైపితద్దేతు త్వాత్తముదాహరతి ॥ తేహార మిత్యాదినా ॥౪॥ యస్స స్త్వైవోక్త ఆత్మాత మిత్యథః॥ ౫॥ కేచిత్ప్రధాన మితి ॥ సాంఖ్యాహిచే తనోపాదాన త్వేజగతోజడ త్వానుపపత్తైస్తదనురూపమచేతనఽన్తర్వరజ స్తమోగుణాత్మకం ప్రధానమేవ జగదుపా దానమితితస్యైవస్త్వత్వమిచ్ఛంతి ॥ వెదాంత్యభిమత మాయాతోవై లక్షణ్య మాహ ॥ స్వతంత్రమితి ॥ సాహిపర మేశ్వరాశితతయాతత్పరతంత్రా ॥ ౬॥ అణవఃకేచిదిచ్ఛంతీతీన్యూనపరిమాణైమ్యేదవయవైరధికపరిణామస్యఘటా దేరారంభదర్శనాత్పాధికవాది పరమాణవవేదవ్యక్త్యాకాదిప్రక్రియయాప్రాణ్యదృష్టవశాత్సర్వంజగదారంభంతితి తార్కికాః॥ శబ్దంకెవనేతి ॥ వైయ్యకరణాస్తుశబ్దబ్రహ్మేవాథా ప్రపంచాత్తనా వివతత ఇతిశబ్దస్యైవ కారణ త్వంవణయంతి ॥ ఉక్తంహి ॥ శ్లో॥ అనాదినిధనంబ్రహ్మ శబ్దతత్వయదక్షరమ్ | వివతత లేథాభావేన ప్రక్రియాజ గతోయతఇతి॥ ౭॥ భూతానిచెచ్ఛంతీతి॥ భూతేభ్యవేవభౌతికస్యసర్వస్యాత్పత్తిదశానా త్రైసామేవస్త్వత్వంనకుత

కేచిద్విష్ణుంసురోత్తమాః॥ ౫ ॥ కేచిన్మా యేతిచెచ్ఛంతీకేచి దింద్రాదిదేవతాః | కేచిత్ప్రధానంత్రి గుణంస్వతంత్రంకెవలంజడమ్॥ ౬ ॥ అణవఃకేచిదిచ్ఛంతిశబ్దంకెవనమోహితాః | ఉణప్రధ్వంసి విజ్ఞా నంకెవనభాగితచేతనః॥ ౭॥ శూన్యసంజ్ఞంసురాఃకేచిన్నిరుపాఖ్యంవిమోహితాః | కేచిద్బ్రూతా నిచేచ్ఛంతి నిసగంకెవన ప్రమాత్ ॥౮॥ తత్రతత్రైవ తర్కాంశ్చ ప్రవచంతియథాబలమ్॥సర్వే వేదాశ్చుత్తిస్త్యత్యోర్విరుద్ధాఇతిమేమతిః॥పాపిష్ఠానాంతుజంతూనాంతత్రత్రసురర్షభాః॥పా క్సంసారవశా దేవజాయంతేరుచిరాస్తికాః॥ ౧౦॥ తేపికాలవిపాకేనశ్రద్ధయాపూతయాపిచ | పురా తనేన పుణ్యేనదేవతానాంప్రసాదతః ॥ ౧౧ ॥ కాలేనమహతాదేవా స్సోపానక్రమతఃపునః | వెద మాగమమంముఖ్యం ప్రాపువంతిచిరంతనమ్॥ ౧౨॥ ప్రాక్సంసారవశా దేవయేచిచింత్యబలాబ లే | వివశా వేదమాపన్నా సైపితైవల్య భాగినః ॥ ౧౩॥ వెదమాగమమంముక్త్యామాగమన్యం సమాశ్రితః | మా స్తస్థంపాయసంస్యక్త్వావిహేతుగార్హరమాత్మనః ॥ ౧౪ ॥ వివాపేదేనజంతూనాం ముక్తిర్మా గాంతరేణశేత్ | తమసాపివిశేషేణలేపశ్యంతిఘటాదికమ్॥౧౫॥ తస్మా ద్వేదోదితోహ్యర్థ

ద్వ్యోరిక్తకశ్చిత్ ప్రస్తావిద్యతఇతికేహంచిత్పక్షః ॥ అపరేతుభాగితానకాదాచిదనిదృశంజగదితి॥ సర్వవేదాస్తీ తిమన్యంతే॥తథాచశ్రు తావపి జగతారణేవాదివిప్రతిపత్తిదర్శితా॥ కాలస్వభావానియశ్చిర్యకృచ్ఛాభూతానియో నిః పురుషఇచింత్యమితి॥ శ్చుత్తిస్త్యత్యోర్విరుద్ధాఇతి॥సోకామయత బహుస్యాంప్రజాయేయేతితదాత్మానగ్గ న్వయమకురుత॥మత్తఃపరతరంనాన్యత్రం ఏద స్తిధనంజయ॥మయిసర్వమిదంప్రొతంసూత్రేమణిగణాఇవ॥మయాధ్య త్మేణప్రకృతిస్సూయతేనచరాచరమ్॥ఇత్యాదిశ్రుతిస్త్యభ్యాం చేతనస్యపర మేశ్వరస్యజగదుపాదాననిమిత్తత్వయోః శ్రవణాత్పద్విరుద్ధతయావాదినిరతిప త్రైప్రామాణిక త్వాత్తద్దేతుకస్సంశయోజగతారణే నాస్తీతి సిద్ధమాత్మ సం జ్ఞశ్చింత్యప్రతిజ్ఞాతం॥ ౯॥ నన్వేదంశ్రుతిస్త్యతివిరోధాత్సాంఖ్యాదిశాస్త్రాణ్ణామప్రామాణ్యే కథంత్రత్ర తథా కరాణాంప్రవృత్తిరిత్యాశంక్యతత్రప్రవృత్తైపాపమేవకారణమిత్యాహ ॥ పాపిష్ఠానామిత్యాదినా॥ ౧౦॥ ౧౧॥ తెసా పానక్రవతఇతి ॥ స్వస్వశాస్త్రాదాత్మా నాత్మవివేకంసామాన్యేనజానానాస్సాంఖ్యాదయస్తద్వి శేషప్రతిపాదకము పనివస్తాగం పరంపరయాసమాశ్రయంతిఇత్యథః॥ ౧౨॥ విచింత్యబలాబలెఇతి॥ వెదమాగమశ్రితాస్తైస్వ శాస్త్రస్య చేతనస్యచ బలాబలేచిర్యపురుషబుద్ధిప్రభవ త్వేనస్వశాస్త్రస్యదౌర్బల్యంఅపారుషేయ త్వేననేదస్యచని దుష్టప్రామాణ్యంశ్చిన్వానాతత్పరతంత్రాఃస్వమాగంపరిత్యజ్యవేదమాగమవకేవలమాశ్రయంతే॥అతిసో పానక్రమేణతేసామపివేదోదితాముక్తిర్మాణయసాకాలేనసిద్ధ్యతీత్యథః॥ ౧౩॥౧౪॥౧౫॥ తస్మాదితి॥యస్తాదేవంమా గాంతరేణామపి వెదపర్యవసానంతస్తాద పారుషేయ త్వేననిదుష్టవేదవాక్యేన ప్రతిపాదితవివాధాస్సత్యః॥

ననువేదవ్యతిరేకే సత్యధాన్యం ననువేదప్రతిపాదితోర్ధ్వసత్యవైతిహియా కారకాదిభేదభిన్నస్యజగతో ప్యాశ్చ న ద్వేదా
 ధాతయా సత్యత్వం స్యాదిత్యాశం క్యతస్య వ్యావహారిక సత్యత్వం ప్రతిపాదయతుం వేదాధాన్యత్వైవిధ్యమాహ పరమా
 ధాతవత్ ॥ ౧౬ ॥ వెదహికాండవ్యయం । తత్రజ్ఞానకాండే సత్యజ్ఞానాదిలక్షణోయోధాన్యః ప్రతిపాదితస్సవీవసాక్షా
 త్పరమాధాన్యః కమః కాండప్రతిపాదిత స్తుస్వగాఢాపూర్వాదిదేవతాలక్షణః ప్రపంచస్సత్యజ్ఞానాదిలక్షణైపరమాశ్చ
 స్యధ్యస్తమా యయాపరికల్పితః ॥ తదేతాన్డవ్యయస్యకల్పితాకల్పితవిషయత్వం పాగిగపిప్రపంచితం సత్యాద్యైతపరః
 కల్పితేదభాగస్సమాసతః । కల్పితద్యైతనిష్ఠస్తువేదభాగోపరస్తథేతి ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ యద్యేవంకల్పితద్యైతపరః
 కమః కాండ స్తహిసర్వోపివేదాధాన్యత్యతినియమోనస్యాదిత్యతలహ ॥ కల్పితానామితి ॥ సర్వస్య మాయాప
 రిః కల్పితత్వేనావస్తుత్వే ప్యాకాశాదికంవ్యవహారిక సత్యత్వే నైవపరికల్పితే ॥ శుక్తిరూప్యాదికంతు వ్యవహారే స్యస
 త్యతయైవేతి ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ జగతోపివ్యవహారిక సత్యత్వాంగీకారాన్నవేదాధాన్యసత్యత్వహినిరిత్యాహ ॥ వ్యావ
 హారికేతి ॥ సప్రమాతరిఅబాధ్యమానం జగద్వ్యావహారిక సత్యంకదాచిదపిబాధవిధురంసత్యజ్ఞానానందైకరసంబ్ర
 హ్మహిపరమాధాన్యః సత్యంతదుభయంవేదః ప్రతిపాదయతి ॥ మాగాంతరంతు నైవమిత్యధః ॥ ౨౧ ॥ కింత
 హిమాగాంతరైః ప్రతిపాదితమితదాహ ॥ స్వప్నైత్యాదినా ॥ అన్యేసాగతనిమిత్తా మాగాః ॥ స్వప్నావ
 స్థాపరికల్పితపదాధాన్యశాన్ జాగ్రదధాన్యేవకేవలం ప్రతిపాదయంతి ॥ నతూక్తవిధంసాక్షాత్సత్య మాత్మానం ॥

స్వత్వంసత్వంమయోదితమ్ । అన్యేనవేదితోహ్యథోనసత్యః పరమాధాన్యః ॥ ౧౬ ॥ పరమాధోన్
 ద్విధాప్రోక్తమయామేస్వగవాసినః । ఏకస్యద్విభావతస్సాక్షాత్పరమాధాన్యదైవతమ్ ॥ ౧౭ ॥ సశివ
 స్యత్యజైతస్యశానంతస్వలక్షణః । అపరికల్పితస్సాక్షాద్భ్రహ్మజ్యధ్యస్తమాయా ॥ ౧౮ ॥ కల్పితా
 వామమస్తానామధ్యేకేవనమాయయా । పరమాధాన్యః ప్రాప్త్యావ్యవహారేసురవేదాధాన్యః ॥ ౧౯ ॥ వ్య
 వహారేకుంసంక్లప్తాః కేవలాపరమాధాన్యః । ఆకాశాదిజగచ్ఛుక్తిరూపవ్యాధ్యాః కథితామయా ॥ ౨౦ ॥
 వ్యావహారిక సత్యాధాన్యాత్సత్యాధాన్యచిద్వనమ్ । ఉభయంవక్తివేదస్తుమాగాన్యైవంవదంహి ॥
 ౨౧ ॥ స్వప్నావస్థానుసంక్లప్తా సత్యాధాన్యేన సమానిమాన్ । ఆధాన్యేవామనంత్యస్యే మాగాన్యే
 గవాసినః ॥ ౨౨ ॥ జాగ్రతా లేతుంసంక్లప్త సత్యాధాన్యేన సమానిమాన్ । మాగాన్యేవామనంత్య
 యోకాకథాసత్యచిద్వనమ్ ॥ ౨౩ ॥ తస్మాదేకైకయాద్యప్త్యామాగాన్యసత్యాధాన్యానిః । దృష్ట్యం
 కేవలేభ్యాంతాభిసంక్లప్తీరూపణమ్ ॥ ౨౪ ॥ చైతన్యాపేక్షయాచైత్యం వ్యోమాదిసకలంజగత్ ।
 అసత్యం సత్యహింసంతకుంభకుడ్యాద్యపేక్షయా ॥ ౨౫ ॥ కుంభకుడ్యాదయోభావాపివ్యోమాద్య
 పేక్షయా । అసత్యాస్సత్యరూపాస్తైశుక్తిరూపాద్యపేక్షయా ॥ ౨౬ ॥ జాగ్రదిత్యదితావస్థామపేక్ష్యస్వ

౨౨ ॥ అన్యేషువైవేదికాదిమాగాన్ జాగ్రదవస్థాయాంవ్యావహారిక సత్యత్వేన మాయాపరికల్పితోయోవేదాంత్య
 భిమతస్తత్సద్భావగ్రవ్య గుణకమలక్షణానధాన్యేవకేవలం ప్రతిపాదయంతి ॥ అతోమాగాన్యేన సత్యచిద్వనమ్
 వారమాధిక్యేవస్తుకాకథాప్రతిపాదనప్రసక్తిరపినాస్తీత్యధః ॥ ౨౩ ॥ తస్మాదితి ॥ వ్యావహారిక సత్యస్య జగత
 ఏవప్రతిపాదనాత్పరమాధిక్యక సత్యచిద్వనమస్తునప్రతిపాదనాచ్యేత్యధః ॥ ఏకైకయాద్యప్తేతి ॥ వ్యావహారికద్వ
 ష్ట్యాదృష్ట్యంతరేతేతి ॥ పారమాధిక్యకద్వష్టేత్యధః ॥ భాగంతాభి ॥ వ్యావహారిక సత్యస్యాకాశాదిజగతః పా
 రిమాధిక్యక సత్యత్వేనాస్వభాగహదాత్రైమాంభాంతత్వం ॥ ౨౪ ॥ ననువ్యావహారిక సత్యత్వమేవపారమాధిక్యక సత్య
 త్వంన హ్యేకమేవస్తుదృష్టిభేదమాత్రేన సత్యమసత్యందభవతీత్యతహ ॥ చైతన్యేతి ॥ మృల్లోహాదికారణేషు సత్సు
 తత్రశుభూదికార్యలయిర్భూతాగరణమాత్రస్యసత్యత్వంప్రసిద్ధం ॥ తథావ ॥ కారిణభూతంపరిశివచైతన్యమపేక్ష్యత
 తాగర్యంచైత్యంబియదాదిభూతజాతమసత్యం ॥ తద్భువకుడ్యాదిలక్షణస్యకార్యస్యకారిణభూతంసత్తదపేక్షయా సత్యం ॥
 ౨౫ ॥ కుంభకుడ్యాదయోపిస్వకారిణభూతమియదాదివహాభూతాపేక్షయా అసత్యాస్తైశివస్యేవప్రమాతరి బాధ్యమా
 నంశుక్తిరజితాదికమపేక్ష్యసత్యాస్సప్రమాతర్యదాధ్యమానత్వాత్ ॥ ౨౬ ॥ తథాజాగ్రదవస్థాస్వకారిణమపేక్ష్యస
 త్యాపి సప్రమాతరి బాధవిరహరూపస్వప్నావస్థానైలక్షణాత్సత్యాతామపేక్ష్య స్వప్నావస్థాపి సత్యేవప్రమాత
 రిబాధితత్వాదసత్యేక ॥ ఏవమేకస్యవస్తువోవ్యవహారికద్వష్ట్యాసత్యత్వంపరమాధోన్పాధావసత్యత్వంచనవిరుద్ధత

అత్యధః || ౨౭ || యజ్ఞేవంపరమాధఃదృష్ట్యాఅసత్యస్యైవసత్యతయాఅధ్యవసాయమార్గభ్రాంతాస్తహిమిథ్యా
భూతానాంతేషాంపరంపరయావికథంవేదమాగావాప్తివావరా పరమాధఃసత్యచిద్వనపరిశివస్వరూపావాప్తి
హేతుత్వమిత్యాశంక్యసప్తస్థాంతముపపాదయతి | తథాఫీతి || యద్యపిస్వపావస్థామిథ్యాభూతా | తథాపిస్వప్నద్య
స్థంవస్తుభావినఃసత్యస్యభుజ్యమాచకంభవతి | సూచకత్వంభగవతోవ్యాసేనాపిసూత్రితం-సూచకస్యహిమితేరాచక్షతే

పనాభిధా | అవస్థాసత్యరూపాహినసత్యాహేదివాకసః || ౨౭ || తథాహిస్వప్నదృష్ట్యంతువస్తుస్వగ
నివాసినః | సూచకంహేభవత్యేవజాగ్రత్సత్యాధఃసిద్ధయే || ౨౮ || తద్దేవమాగాస్సంభ్రాంతాలపి
వేదోదితస్యతు | అథఃస్యప్రాప్తిసిద్ధ్యథాభవంత్యేవనసంశయః || ౨౯ || తస్మాద్వేదోదితామాగానై
వత్యాజ్ఞానిరూపజే | వెదనిష్ఠస్తుతీన్మాగానగదాచిదపినస్సశేత్ || ౩౦ || వెదనిష్ఠస్తు మాగా
స్తాన్మోహేనాపిస్సృశేద్యది | ప్రాయశ్చిత్తీభవత్యేవనాత్రకార్యావిచారణా || ౩౧ || ఏకస్యామపి
తైస్సాధంపంతోవైకసంస్థితః | మోహేనాపినభుంజీతభుక్త్వాచాంద్రాయణంవరేత్ || ౩౨ ||
ఇత్యాదాననివాహాదికార్యమధ్యయనంతుతే | యదిత్రోహతః కుర్యాతుకార్యాచ్చాంద్రాయణ
త్రయమ్ || ౩౩ || ధర్మాధర్మార్థవిజ్ఞానంనాదదీత్రుతాస్థితః | తేభ్యోమోహాదప్రసాజ్ఞాశ్చేయ
సాగమికదాచన || ౩౪ || వెదబాహ్యేషుమాగేషు సంస్కృతాయేనరాస్సరాః | తేహిపాషండీన
స్సాత్మతథాతైస్సహవాసినః || ౩౫ || కలౌజగద్విధాతారంశివంసత్యాదిలక్షణమ్ | నార్చయిష్యంతివే
దేనపాషండోపహతాజనాః || ౩౬ || వేదసిద్ధంమహాదేవంసాంబంశంద్రాధశేఖరమ్ | నార్చయిష్యం
తివేదేనపాషండోపహతాజనాః || ౩౭ || వెదోక్తేనైవమాగేణభస్మనైవత్రిపుండ్రకమ్ | ధూశనం
నాచరిష్యంతిపాషండోపహతాజనాః || ౩౮ || రుదాక్షధారణంభక్త్యావేదోక్తేనైవసత్కనా | నక
రిష్యంతిమోహేనపాషండోపహతాజనాః || ౩౯ || లింగేదినేదినేదేవంశివరుద్రాదీసంజ్ఞితమ్ | నా
ర్చయిష్యంతివేదేనపాషండోపహతాజనాః || ౪౦ || దేవకార్యంనకుర్వంతిపితృకార్యంవిశేషతః | బౌపా
సనంనకుర్వంతిపాషండోపహతాజనాః || ౪౧ || పంచయజ్ఞాన్నకుర్వంతి తద్దేవాఽతిథిపూజనమ్ |
వైశ్వదేవంనకుర్వంతిపాషండోపహతాజనాః || ౪౨ || వెదబాహ్యేనమాగేణపూజయంతిజనార్చ
నమ్ | నిందంతిశంకరంమోహాత్పాషండోపహతాజనాః || ౪౩ || బ్రహ్మణంకేశవంరుద్రం భేదభావేన
మోహితాః | పశ్యంత్యేకంనజానంతిపాషండోపహతాజనాః || ౪౪ || అనపిణమనభ్యంగ మధౌతవ
సనంతథా | కుర్వంత్యేకంక్రౌద్ధంపాషండోపహతాజనాః || ౪౫ || ఏకాదశ్యామధాష్టమ్యాంచతు
దశ్యాంవిశేషతః | ఉపవాసంనకుర్వంతిపాషండోపహతాజనాః || ౪౬ || శతరుద్రీయదమక్తః తథా
సౌరుషమాక్తతః | నాభీషించతిదేవేశంపాషండోపహతాజనాః || ౪౭ || చిరంతనానిస్థానానిశిష్య
పరమాశ్రయః | నద్రక్ష్యంతిమహాభక్త్యాపాషండోపహతాజనాః || ౪౮ || శ్రీమద్దక్షిణకైలాసేవత
సంక్రద్ధయాసహ | వత్సరంనకరిష్యంతిపాషండోపహతాజనాః || ౪౯ || శ్రీమద్వాఙ్మృపురేపుణ్యే
వతశంఘస్త్రిముక్తిదమ్ | వత్సరంనకరిష్యంతిపాషండోపహతాజనాః || ౫౦ || అన్యేషుచవిశిష్టేషుశివ
స్థానేషువతశనమ్ | వత్సరంనకరిష్యంతిపాషండోపహతాజనాః || ౫౧ || దినేదినేతువేదాంతమహా
వాక్యాధనిణయమ్ | ఆచార్యాన్నకరిష్యంతిపాషండోపహతాజనాః || ౫౨ || సన్యాసంపరహంసా
భ్యంనాంగీకుర్వంతిమోహితాః | ప్రచ్ఛేవంచకరిష్యంతిపాషండోపహతాజనాః || ౫౩ || అన్యానియాని
కర్మాణివేదేనైవోదితానితు | నాచరిష్యంతితాన్యేవపాషండోపహతాజనాః || ౫౪ || ఉద్ధృష్టం
ద్రంలలాటేషువతురాలంబాధాచంద్రకమ్ | ధారయిష్యంతిమోహేనపాషండోపహతాజనాః || ౫౫ ||
స్మాతాన్యపిచకర్మాణియానియానిసురోత్తమాః | నాచరిష్యంతితాన్యేవపాషండోపహతాజనాః ||

చతద్విదభి || సాచశ్రుతిరేవమామ్నాతా || యదాకర్మసుకామ్యేషు ప్రయంస్వప్నేషుపశ్యతి | సమృద్ధింత్రజానీ
య్యదితి || యథాచైవంతదైవమిథ్యాభూతాలపిమాగావేదప్రతిపాదితస్యసచ్చిదానందాఖండైకరసస్యపరమాధః
తస్యవస్తునఃసాపానక్రమేణప్రాప్తిహేతుభవంతీత్యధః || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ ||

౩౯ || ౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || ౫౧ || ౫౨ || ౫౩ || ౫౪ || ౫౫ || ౫౬ || ౫౭ || ౫౮ || ౫౯ || ౬౦ ||

ఇశ్రీమాధవాచార్యవీరచితాయాం సూత్రసంహితాత్పర్య దీపికా
యాం యజ్ఞవల్క్యవచనం ఉపరిభాగే - బ్రహ్మగీతాయాం ద్వితీయాధ్యాయః ||

౫౬ || శంఖచక్రగదావజ్రైరంకనంవిగ్రహేస్సకైః | మోహేనైవకరిష్యంతిపాపంఘోషహతాజనాః ||
౫౭ || మనుష్యాణాం చ నామూఘతేషామూకారతోపిచ | లాంఛితాశ్చభవిష్యంతిపాపంఘోషహతాజ
నాః || ౫౮ || బహునోక్తేనకింపేదమర్యాదాభేదశంసురాః | శ్రద్ధనైవకరిష్యంతిపాపంఘోషహతా
జనాః || ౫౯ || ధీరావిశిష్టాశ్చమహేశ్వరస్యప్రసాదయుక్తాశ్చమహాస్తమాశ్చ | వేదోదితం కేవలమేవ
దేవా ముదాకరిష్యంతిహ ముక్తిసిద్ధ్యైః || ౬౦ || ఇశ్రీసాగం దేవహపురాణే సూత్రసంహితా
యాం యజ్ఞవల్క్యవచనం ఉపరిభాగే బ్రహ్మగీతాయాం - వేదాధ్యక్షాచార్యో నామ - ద్వితీయాధ్యాయః ||

—* సాక్షిశివస్వరూపకథనమ్. *

ఓమ్-శ్రీబ్రహ్మోవాచ || సర్వాత్మాశంకరో నామసాక్ష్యేవసకలస్యతు | సాత్యభావజగత్సాత్యంక
భంభాతిసురోత్తమాః || ౧ || స్వతోభానవిహీనంహిజగత్సర్వంవరాచరమ్ | జడత్వాజ్జడతాచాస్యజగ
తోభానవత్తయా || ౨ || భానంవిజ్ఞానతోజన్యమితకైశ్చిదుదీర్యతే | తన్నసంగతమేవన్యాజ్జన్యంచెజ్జడ
మేవతతే || ౩ || జడానామేవజన్యత్వంకుంభాదీనాంహిసమ్మతమ్ | విజ్ఞానంచాపిభానస్యనైవోత్పాదక
మివ్యతే || ౪ || జ్ఞానస్యభానరూపేణపరిణామోనసిద్ధ్యతి | అవిక్రియత్వాజ్జ్ఞానస్య యదితస్యాపి విక్రి
యా || ౫ || తహేవేవ రాదివచ్చేత్యంభవేత్తన్నైవవేదనంతథాభానస్యవిజ్ఞానంనైవారంభకమివ్యతే || ౬ ||

తంహరంకేచిదిత్యాదినావాదిః ప్రతివత్తినిరాకృత్యశ్రుతి ప్రసిద్ధ ఏవాత్మాసప్త త్వేనోక్త ఇత్యయమథః ప్రతి
పాదితః || సవసస్పృహహేమక్రియాశక్త్యాత్మనావ్రాణరూపేణావస్థిత స్తం ప్రపదాభ్యాంప్రాపద్యత బ్రహ్మేయం
పురుషమిత్రుతే || తథాచిచ్ఛక్తిరూపేణచబ్రహ్మరంధ్రాత్ప్రవిష్టః సవతమేవసీమానంవిదాన్యేతయాద్వారాప్రా
పద్యతేతిశ్రుతే || అనయోమః ధ్యేకతరస్స ఆత్మాయః ప్రత్యగాత్మస్వరూపత్వేన జ్ఞాతవ్య స్సకిం ప్రాణరూపః ఉతచి
చ్ఛక్త్యాశ్చక్ర ఇతిహిప్రశ్నశ్చ తావతారితస్తస్యాత్తరభూతాయోనవాపశ్యతియేనవాశ్రుణోతీత్యాదికాశ్రుతిః || అథ
తస్యాశ్చక్రైరేథః వత్తుమాత్మనస్సర్వసాక్షిత్వంసాధయతి || సర్వాత్మైతి || సర్వేమశరీరేషుఆత్మత్వేనావస్థితో
యఃపరమేశ్వరః అసాస్వస్యజడప్రపదస్యభాసకస్సాక్షీచిన్మాత్రస్వరూపపవెష్టవ్యః - విపక్షేచాధకమాహ || సా
త్యభావఇతి || యద్యసాచిన్మాత్రరూపస్సాక్షీనస్యాతేనతహేప్రకాశేనసాత్యంజగద్భూతాత్తఃసాక్షీరూపం
భానమంగీకరణవ్యమిత్యథః || ౧ || సాక్షీస్వరూపవత్సాత్యస్యాపిస్వతవభానంకస్మాన్నభవతీత్యతఆహ || స్వతఇతి ||
జడంహిజగత్సాత్యభావికస్ఫురణరహితమతస్సాక్షీస్ఫురణాభావే తస్యభానంచస్యాదిత్యథః || ననుసాక్షీణాభావేపి
జడంజగదజడేనజ్ఞానాధారేణాత్మనా జాయతేవచేత్యతఆహ || జడతేతి || అనాత్మనోజడత్వమాత్మనశ్చ జడత్వమి
త్యేతదుభయమప్యన్యజగతోభానవత్తయైవాధీగంతవ్యం-యదిహిజగద్భానవిషయంస్యాత్తదాతస్యచిచ్ఛక్త్యాజ్జ
డత్వం || యస్తుతాద్యశభానాశ్రయస్సాజడఇతిజడత్వాజడత్వేణభానాధీననిరూపణే-ఇత్యవశ్యం సాక్షీరూపం
భానమంగీకరణవ్యమిత్యథః || ౨ || నన్వస్తుభానంతత్తునచక్షురాదివదప్రకాశమానేననవిసేనవిజ్ఞానేనస్వవిషయేజన్య
తఇతి భాట్టమతమాశంకతే || భానమితి || తన్నిరస్యతి || యః హివిషయస్ఫురణరూపంభానంజన్యంస్యాత్తహేవప్రజ్ఞ
స్యఘటాదివజ్జన్యత్వహేతునాజడమేవస్యాత్ అతోవిషయవద్భానస్యాపిజడత్వా విశేషాత్తచ్చలాత్తస్య స్ఫురణ
సంభవఇత్యథః || ౩ || యత్నైవదుక్తంవిజ్ఞానేనభానంవిషయేజన్యతఇతి || నతద్యజ్జన్యతఇత్యాహ || విజ్ఞానంచేతి ||
౪ || భానస్యవిజ్ఞానంజనకమివదన్వాదీప్రప్తవ్యః-కింవిజ్ఞానం భానరూపేణపరిణమతే || ఉతభానస్యారంభః మితి || నాద్య
ఇత్యాహ || జ్ఞానస్యేతి || వికారిణివక్షీరాదేదధ్యాదిరూపేణ పరిణామోద్యప్తస్సత్వ విక్రియాత్వాజ్జ్ఞానస్యనసంభవతి ||
యదిజ్ఞానస్యాపివిక్రియాస్యాత్తహేవేవ రాదివ దేవచేత్యంభవేత్ || అతోవిక్రియావత్వేనతితస్యజ్ఞానత్వమేవహీయ్యేతే
త్యథః || ౫ || ఆరంభకత్వమపినిరాకరోతి || తథేతి || ద్రవ్యంహిద్రవ్యాంతరారంభకంతంశుపటాదౌతథాదృష్టత్వాత్-
విజ్ఞానంతు నద్రవ్యంగుణత్వేన పరైరంగీకారాత్ అతోభానద్రవ్యస్యా ద్రవ్యేణసతాజ్ఞానేనాదింభోనయుక్తః || ౬ ||

అసద్రూపస్యేతి || ఆరంభవాచేహ్యసదేవకార్యముత్పద్యతఇతిస్థితిః || తథాచాసద్రూపస్య భానస్యజ్ఞానమారంభ
కమితినముక్తం || యదిహ్యసదవిజ్ఞానమారభేత్ హిజ్ఞానంసంధ్యాపుత్రాదేరప్యారంభకంస్యా దసత్వావిశేషాది
త్యధః || 2 || ననుపాగ్రసతస్సత్తాసంబంధఉత్పత్తిరిత్యంగీకారాద్యంధ్యానుతాదేశ్యాత్మంతాసత్వాత్కథంతదారం
భాప్రసక్తిరిత్యతాహ || అసతఃపాక్త్యపూర్వాణామితి || పాక్త్యమత్మంతాసత్వమిత్యేవ మాదిభావనూపధర్మవిశే
షాశ్రయత్వాభావాత్తదాశ్రయత్వేకభావత్వప్రసంగాదసతస్తుతత్వాతోభేదోనయుక్తఇత్యధః || పరిణామారంభ
కత్వ వ్యతిరేకణోత్పాదకత్వానియాపకాద్విజ్ఞానంభానస్య జనకమిత్యుపసంహరతి || అత ఇతి || ౮ || ౯ || ఉక్తమథః
మన్యతాప్రకృతిదిశతి || జ్ఞానస్యేతి || ఉక్తవ్యాయేనేతి || యదిహిజ్ఞానంజన్యంస్యాత్తహిజన్యత్వహేతునాఘటవజ్జడమేవ
స్యాదిత్యనేనన్యాయేనేత్యధః || ననురూపాదివిషయైశ్చక్షురాదీంద్రియసంప్రయోగానంతరంరూపాదివిషయజ్ఞానం
జాయమానం దృశ్యతేకాతహితస్యగతిరిత్యతాహ || జన్యత్వేతి || విషయాకారపరిణతాంతఃకరణవృత్తిహితత్రజన్య
తే || అతస్తదియం జన్యత్వంతదవచ్చిన్నై చైతన్యేస్ఫుటికే తాహిత్యాదివదవభాసతే || అతోభ్రాంతిరేవ జ్ఞానేజన్య
త్వప్రకృతిరిత్యధః || ౧౦ || భానస్యాపీతి || ఘటాదివిషయస్ఫురణరూపస్యభానస్యాపిజన్యత్వప్రకృతిభ్రాంతిరేవ || త
స్యాప్యత్వత్తిమద్వృత్తిజ్ఞానాన్వయవ్యతిరేకానువిధాయిత్యేనతస్యైవజన్యత్వస్యతత్తాధ్యవసానాత్ || ఏవంభానస్యా
జన్యత్వప్రసాధ్యవిత్యత్వప్రసాధయతి || భావత్వేతి || అజన్యస్యాపిపాగ్రభావస్యానిత్యత్వదర్శనాత్తద్వాప్యవ్యత్యధం
పశినష్టిభావత్వేనతేతి || విమతంసిత్యంభావత్వేనత్యజన్యత్వాదాత్మవదిత్యభిప్రాయః || ౧౧ || ఏవంభానస్యనిత్యత్వం

అద్రవ్యత్వాద్గుణత్వేన పరైరుంగీకృతత్వతః | అసద్రూపస్యభానస్య జ్ఞానంనారంభకంభవేత్ || 2 || సం
ధ్యాసూనోరపిజ్ఞానం తదాహ్యంభకంభవేత్ || పాగ్రసద్రూపభానస్యజ్ఞానం నారంభకంభవేత్ ||
౮ || అసతఃపాక్త్యపూర్వాణాంవిశేషాణామభావతః | అతోవిజ్ఞానజన్యత్వంనాస్తిభానస్యసర్వదా ||
౯ || జ్ఞానస్యాపిజన్యత్వమస్త్రీహేన్యగవాసినః | ఉక్తవ్యాయేనజన్యత్వప్రకృతిభ్రాంతిరేవహి || ౧౦ ||
భానస్యాపితథాభ్రాంతిజన్యత్వప్రకృతానురాః | భావత్వేనత్యజన్యత్వాద్భానంనిత్యంసురోత్తమాః ||
౧౧ || యజ్జగద్భాసకంభానంసిత్యంభాతస్వతస్సురాః | సేవజగతస్సాక్షీసర్వాత్మాశంకరాభిధః || ౧౨ ||
తేనకల్పితసంబంధా దజ్ఞానం భాతినస్వతః | అజ్ఞానజన్యం చిత్తంచ రాగద్వేషాదయస్తథా || ౧౩ ||
అజ్ఞానస్పృష్టచైతన్యాదేవభాంతినచస్వతః | పాగ్రాశ్వాపితథాబాహ్యకరణానివపుస్తథా || ౧౪ ||
చిత్తవృత్తభిసంబంధద్వారేణైవద్భగన్వయాత్ | విభాంతినస్వతోబాహ్యనిషయాశ్చతదైవచ || ౧౫ ||
అనుమానాదివృత్తిప్రచైతన్యంసురసత్తమాః | అథాశామశికేహించి ద్భాసకం తేన శంకరః || ౧౬ ||

ప్రసాధ్యతదభేదాత్పరమేశ్వరస్సప్రతిజ్ఞాతంసాక్షీచిన్మాత్ర రూపత్వంనిగమయతి || యజ్జగదితి || యదేతత్సర్వజగ
తోభాసకంనిత్యంభానంస్వభావతోభానాంతరచైరపేక్ష్యణభాతినేవసర్వస్యజగతఃసాక్షీ ద్రష్టాసర్వదేహాహ్వాన
భావేనావస్థితః పరమేశ్వరః || యద్భానమిత్యుద్దేశస్యనపుంసకలింగత్వేషిసేవేతిపుల్లింగందేశోపధేయాపేక్షయా ||
ఉక్తంహి || నిదిశ్యమానయోరేకతామాపాదయంతీసర్వనామానిపర్యాయేణ తల్లింగతాముపాదదశఇతి || తాదృశ
బానాత్కొయస్సేవసాక్షీరూపేదావస్థితఃపరశివోనతుజడరూపఇత్యధః || ౧౨ || తస్యచనిత్యస్ప్రకాశభానమా
త్రరూపస్య పరశివస్యనకనచిదపి పారమార్థికస్సంబంధ శ్చక్యతేవక్తుం || అశ్వాజ్ఞాన వత్సంబంధోపి సాక్షీణి
పరికల్పితో విద్యతఇతి తత్సంబంధవశాత్తైవ సాక్షీభానేన తత్స్వరూపేత దధ్యస్త మజ్ఞానం భాతినతుస్వాభావి
కేనప్రకాశేనేత్యధః || ౧౩ || అజ్ఞానజన్యమితి || తేనాజ్ఞానేనజన్యంయత్సత్వపరిణామరూపమంతఃకరణంయేచరా
గాదయస్తద్ధర్మాస్తస్సర్వంస్వాపాదానభూతాజ్ఞానసంబంధచైతన్యాదేవభాతినతుస్వభావతః || పాగ్రాశ్వాపీతి || ప్రా
ణేంద్రియదేశాదికమపునాపాదానభూతాజ్ఞానసంబంధద్వారాచిత్సంవశితాయాచిత్తవృత్తిస్తద్వాప్యప్రతయాపరంపర
యార్థగూప్రసాక్షీచైతన్యసంబంధవశాదేవభాతినతుస్వతత్వత్యధః || బాహ్యనిషయాశ్చేతి || బాహ్యఘటవటాది
విషయజాతమపిస్వసంప్రయుక్తదత్తురాదీంద్రియసంబంధాచ్చిత్సంవతితద్యవయాకారాంతఃకరణవృత్తివ్యాప్తత
యాపరంపరయాసాక్షీచైతన్యసంబంధాదేవభాతి || ౧౪ || ౧౫ || అనుమానాదివృత్తిస్థమితి || ఆదిశబ్దేనోపమానాది
సంగ్రహః || ధూమవత్వాదిత్యాదివ్యాప్తిహేతుజనితాయాంతఃకరణవృత్తిస్తత్రపాగ్రుక్తరీత్యాదుదాహితంచైతన్యం

లేపవిన్వాతయథూతాంతకరణవృత్తిజనకధూమవత్వాది హేతువ్యాపకానామగ్ని మత్వాదీనాంకేషాం చిదథానాంపరంపరయాసంబంధాద్భాసకంభవతి || అపరోక్షజ్ఞానవిషయేహీ || అధిష్ఠానస్ఫురణసంబంధసంభవాద్వృత్తివ్యాప్యశ్చవత్సలవ్యాప్యత్వమప్యస్తి||అనుమానాదిపరోక్షజ్ఞోన విషయేషునై తాదృశంఫలవ్యాప్యత్వమస్తీతివ్యతిస్తేమితి వదతోభిప్రాయః|| భానమాత్రరూపస్యపరశివస్యాపపాదితంసర్వసాక్షిత్వంనిగమయతి|| తేనేతి|| ౧౬|| ఏవంజీవభావేనప్రవిశ్యావస్థితస్య పరశివస్యసాక్షిచిన్మాత్రరూపత్వంప్రసాదితం || తథాచ|| కతరస్యత్రేతి శ్రుత్యాప్రాగవతా రితస్యప్రశ్నస్యసర్వసాక్షిచిన్మాపవీవసలత్తానతుప్రాణఇతిప్రతివచనంజాతం|| ఇమమేవాథకంశ్రుతి రుత్తరరూపేణ ప్రతిపాదయతి || యేనవాపశ్యతి యేనవాశ్యతోతియేనవాగంధానాజిఘ్రితియేనవావాచంవ్యాకరోతియేనవాస్వాదుచాస్వాదుచవిజానాతీత్యస్యాశ్చ తేరథకంసంగృహ్యపతిపాదయతి||అతోరూపాణీత్యాదిహ||యతఃక్తయుక్తిబలాత్సర్వభానాసర్వమిదంవిభాతీతి శ్రుతేశ్చాత్మాసాక్షిరూపేణసర్వవస్తవభాసకః అతఃకారణాత్తేనైవసర్వావభాసకపరశివస్యరూపేణానేనసర్వసాక్షితయాహృదయమధ్యేవస్థితేనచక్షుస్సంప్రయుక్తరూపజనితమనోవృత్తిభి వ్యక్తేనచిత్ప్రకాశేనైవరూపాణిపశ్యతి || ౧౭ || తథాశోత్రసంయుక్తశబ్దజనితమనోవృత్తిభివ్యక్తేనానేనైవచిత్ప్రకాశేనశబ్దాజ్ఞానాతి || గంధానాజిఘ్రిత్యాద్యప్రేవంయోజ్యం||సదావాచమితి || వ్యాకరణవ్యశబ్దవిషయమనోవృత్తి భివ్యక్తేనానేనైవచిత్ప్రకాశేనవాగింద్రియద్వారావాచ్యం వాక్యంవ్యవహరతి || ఏతద్వాన్యస్య పాణిపాదాదేర పికమేంద్రియస్యోపలక్షకం|| ౧౮|| అనేనస్వాదుచేతి || రసనేంద్రియసంప్రయుక్తమధురాదిరసజనితమనోవృత్తి భివ్యక్తేనానేనైవచిత్ప్రకాశేనస్వాద్వస్వాదువిభాగంజానాతి-శ్రుతిగతోవాశబ్దశ్చాథేక ఏతదుక్తంభవతి || చక్షుశోత్రాదివిభిన్నకరణజనితేమరూపాదిజ్ఞానేమయోయమనుగతశ్చిత్ప్రకాశ స్సఏవసాక్షిరూపత్యైతి || నన్వేషహీ ప్రప్టాశోతేత్యాదిశ్రుతేరసావేవాపలభ్యాయోనుగతశ్చిత్ప్రకాశః ప్రదర్శితస్తస్యచ పశ్యతీత్యాది కల్పవాచీతిచాభి

సర్వావభాసకః పోక్త నైవభాత మిదంజగత్ | అతోరూపాణి తేనైవపశ్యతీతేన మానవః|| ౧౭|| శ్రుతోత్త్యనేనశబ్దాంశ్చగంధానాజిఘ్రితిప్రియా||అనేనైవసదావాచంవ్యాకరోతిచమానవః|| ౧౮|| అనేనస్వాదుచాస్వాదువిజానాతిచమానవః | శంకరాఖ్యంతువిజ్ఞానంబహుధాశబ్దైరేబుధైః|| ౧౯||

హేతత్వాదనేనేతికథం తృతీయాంతనిదేశః || నైషదోషః || అంతఃకరణతద్వృత్తిపరికల్పితభేదోప జీవనేన కరణ త్వోపచారాత్ || అతఎవకతవల్లివ్వప్యామృతం||యేనరూపంరసగంధంశబ్దాన్స్పర్శాంశ్చమైథునా|| ఏతేనైవవి జానాతి కిమత్రపరిశిష్యతఏతద్వైత్తి ఇతి || ఆచార్యాస్తు|| ప్రజ్ఞయావాచంసమారుహ్యవాచాసర్వాణీనామాన్యా ప్నోతి || ప్రజ్ఞయావత్సు స్పమారుహ్యవత్సుపాసర్వాణీరూపాణ్యాప్నోతీతి|| కావీతకీశ్రుతిగేకన్యైవ ప్రజ్ఞేశబ్దాభి ధేయాంతఃకరణస్యవాక్పిత్తురాదినానావిధకరణభావేనావస్థానాత్సర్వచాంతఃకరణస్య ప్రపదాభ్యాంప్రవిష్టస్యప్రాణస్యచయోనైప్రాణః సాప్రజ్ఞాయావాప్రజ్ఞోనప్రాణఇత్యేకత్వశ్రుతేరుపలభికరణత్వేనగుణధూతత్వాత్ప్రాణోనా త్యైతి దర్శయితుంయేనవాపశ్యతీత్యాదౌతృతీయాంతపదంచక్షురాదిభేదభిన్నాంతఃకరణపరతయావ్యాఖ్యాయయ దేతద్ధృదయంమనశ్చైతి హృదయమనశ్చబ్దాభ్యాం - నిశ్చయరూపంసంకల్ప వికల్పాత్మకమంతఃకరణం సకలేంద్రియ సాధారణంప్రతిపాద్యతే ఇతి చక్షురాదిజనితమనోవృత్తిలక్షణోపాధిప్రాధాన్య వివక్షయావ్యాకాషుః || యథాహుః || ఏతేనాంతఃకరణేనైవకేనచక్షుధూతేన రూపంపశ్యతి శ్రోత్రరూపేణ శృణోతి ఘ్రీణ రూపేణజిఘ్రితివాగ్భూతేనచవదతి జిహ్వధూతేన రసణతిస్సేనైవ కల్పరూపేణ మనసాసంకల్పయతి హృదయరూపేణాధ్యవస్యతి || తస్మాత్సర్వవిషయంవ్యాపకమేకమిదంకరణమితి || అత్రతుహృదయమనశ్చబ్దావపి సంజ్ఞానాదిశ బ్దవన్నామత్వేనప్రతిపాద్యతే. ఉపధేయచిత్ప్రాధాన్యవివక్షయా తానిచనామాన్యేవమామృతాని|| యదేతద్ధృదయంమనశ్చైతత్సంజ్ఞోనమాజ్ఞోనంఃజ్ఞోనంప్రజ్ఞానంమేధాద్వృష్టిధృతిర్మతిమనీషాబూతిఃస్మృతిస్సంకల్పఃక్రతుర నుఃకామోవశంతి సర్వాణ్యేవైతానిప్రజ్ఞోనస్యనామధేయానిభవంతీతి || ఏతానిచనామానిచిన్మాత్రస్యరూపస్యపర శివస్యవ్యవహారోపురుషభేదావేతయైవైతావంతిభవంతీతి తత్తద్వ్యవహారుః పురుషసంబంధితయైవ తానినా మాసిసంగృహ్యంతి || శంకరాఖ్యంతువిజ్ఞానమిత్వాదిహ||తుశబ్దోపధారణేయదేతన్నిత్యస్వప్రకాశసాక్షిచిదాత్మకం సర్వదాసర్వవస్తవభాసకంభాసంశంకరాఖ్యంప్రాగుపన్యస్తంతదేవహృదయమనస్సంజ్ఞోనాది శబ్దైస్తత్తదుపాధి

సంబంధబలాత్తత్త్వాన్నామూహు బహుధావిద్యద్భిగీయతే || నత్వస్మాచ్చిదాత్మనో హృదయమనః ప్రభృతికంత
త్వాంతరమిత్యథః || ౧౯ || హృదయమిత్యాహురితి || హృదయమితివ్యుత్పత్త్యాహృన్త్యధ్వవత్ప్రకంఠఃకరణంహృదయం
తచ్చాత్రాధ్యవసాయాత్ప్రకంపివత్తీతం || హృదయస్వరూపేణాధ్యవస్యతీతి తథాత్వప్రతిపాదకాచార్యభావ్యస్యద
ప్రాగుదాహృత త్వాదేవనిశ్చయరూపాంతఃకరణోపాదానబలేనతదుపహితంప్రజ్ఞప్తిమాత్రంబ్రహ్మస్వరూపమపి
హృదయశబ్దేన వ్యవహరంతీ త్యథః || ఏవంమనస్సంజ్ఞాదయోపి సత్త్వపరిణామ రూపాంతః కరణస్య వృత్తిభేదా
శ్చిన్మాత్రస్యసాక్షిణఉపాధిభూతాః || అతస్తదుపాదానవశాత్తస్యతానినామధేయానీతియోజనీయం || ఉక్తంహ్య
చాద్యైః || ఇత్యేవమాద్యా అంతఃకరణస్యవృత్తయః ఉపలబ్ధః శుద్ధప్రజ్ఞానరూపస్య బ్రహ్మణ ఉపాధిభూతాస్తదు
పాధిజనిత గుణనామధేయానిసంజ్ఞానాదీని || తత్రచాదావంతఃకరణస్య సంకల్పవికల్పరూపా వృత్తిమనః || సంజ్ఞా
నంసంజ్ఞప్తిర్యద్యోగాదసాచేతనఇతివ్యపదిత్యతే || ౨౦ || ఆజ్ఞానంఆజ్ఞప్తిః ఆజ్ఞాశక్తిరూపావృత్తిః విజ్ఞానం లౌకికసూ
త్త్వవస్తువిషయవృత్తిఃప్రజ్ఞానంప్రజ్ఞప్తిఃప్రజ్ఞైః || యథోక్తం || శ్లో || స్మృతిస్తవతీతవిషయమతిరాగామిగోచరా
బుద్ధిస్తాతా-లికీప్రాక్తాప్రజ్ఞాత్రై కాలికీమతేతి || ౨౧ || మేధాగ్రంధధారణసామర్థ్యం దృష్టిఃచక్షురాదీంద్రియద్వారా
ఘటపటాదివిషయాకారపరిణతావృత్తిః- ధృతిఃదేహేంద్రియాది ధారణసామర్థ్యం || మతిమననం ఆగామివిష
యవృత్తిః || ౨౨ || మనీషామనసఈషాతతస్యాతంత్యమితి యావత్జాతిః రోగాదిభిశ్చేతసాదుఃఖిత్వభావనా ||
స్మృతిరనుచూతవిషయసంసారజావృత్తిః || సంకల్పః ఇదంశుక్లమిదం కృష్ణమితీభేదేనసమ్యక్కల్పనారూపా ||
౨౩ || క్రతురిదమిథ మేవేత్యధ్యవసాయః || కామోసన్నిహితవిషయాకాంతా || వశస్సన్నిహితస్రక్పందన
త్వస్మిన్నపానాది విషయాభిలాషః | అతాసురితిశ్రుత్యుక్తంనామ ప్రాణవాచక తయాప్రసిద్ధత్వా త్తదుపాధికస్య

కేచిద్ధృదయమిత్యాహుచార్హహ్మణాహేసురోత్తమాః | మనఇత్యపరేసంతస్సంజ్ఞానమితీకేచన || ౨౦ ||
అజ్ఞానమితి విద్వాంసః కేచిద్ధి స్వగణ వాసినః | విజ్ఞానమితీచాప్యన్యే ప్రజ్ఞానమితీకేచన || ౨౧ ||
మేధేతిచార్హహ్మణాఃకేచిద్ధృష్టిరిత్యపరే బుధాః | ధృతిరిత్యపరేప్రాజ్ఞా మతిరిత్యపి కేచన || ౨౨ ||
మనీషేతిమహాప్రాజ్ఞా జాతిరిత్యపరే బుధాః | స్మృతిరిత్యాస్తికాః కేచిత్సంకల్ప ఇతికేచన || ౨౩ ||
క్రతురిత్యపరేప్రాజ్ఞాఃకామఇత్యపరేజనాః | వశఇత్యాస్తికాఃకేచిత్సర్వాజ్ఞేతాని సంతతమ్ || ౨౪ ||
ప్రజ్ఞానస్యశివస్యాస్యనామధేయాన్యసంశయః | ఏవబ్రహ్మే వఏవేంద్ర ఏవఏవప్రజాపతిః || ౨౫ ||

ప్రజ్ఞానబ్రహ్మణోప్రసిద్ధమితి నపుథగుక్తం || ఎవమంతఃకరణతద్వత్త్వపహితంరూపశబ్దాదిసకలవ స్త్వవభాసకంనిత్య
స్వప్రకాశసాక్షిచైతన్యమేవాత్మైతిప్రతిపాదితం || తస్యైవబ్రహ్మదిస్తంబాంతేస్థావర జంగమాత్మకే జగతిజీవభా
వేనదసర్వత్రావస్థానాభి ప్రాయేణ పరిచ్ఛేదభ్రమంవృద్ధసితుంశ్రుతిస్సార్వాత్మ్యంప్రతిపాదయతి || ఎవబ్రహ్మే వ |
ఇంద్రఏవప్రజాపతిరే తేసర్వేదేవాఇమానిచపంచమహాభూతానిపృథివీవాయురాకాశఅపొజ్యోతిగ్ంషీ త్యేతానిమానిచ
క్షుద్రమిశ్రీణీవబీజానీతరాణిచేతరాణిచాండజానిచజారుజానిచ స్వేదజానిచోద్భిజ్జానిచాశ్వాగావఃపురుషాహ స్త్రినో
యత్ప్రించేదం ప్రాణిజంగమంచపత్రాచయచ్చుస్థావరంసర్వంతప్రజ్ఞానేత్రంప్రజ్ఞానేప్రతిష్ఠితమితి || ఇమాం శ్రుతింసం
గృహ్ణామి || ఏవబ్రహ్మే త్యాదితా || ౨౬ || యఃప్రాగుక్తస్వప్రకాశసాక్షిచిదుపాతా ఏవఏవబ్రహ్మఅపంచీకృతపంచ
మహాభూతతతా-ర్యలింగశరీరసమష్ట్యపహితస్సృ హిరణ్యగర్భాపరపర్యాయాబ్రహ్మభవతీత్యథః || యద్వా బ్ర
హ్మే తినప్రంసకలింగతయాపదవిభాగః || యత్పరంబ్రహ్మసత్యజ్ఞానాదిలక్షణం జలతరంగబుద్బుదాదివ్యను ప్రవిష్ట
సూర్యబింబవత్సర్వప్రాణ్యంతః కరణోపాధివ్యనుప్రవిష్టః || ఏవఏవతద్భ్రష్టనాన్యఇత్యథః || ఏవముత్తరత్రాపియో
జనా || పరమైశ్వర్యయోగాదింద్రః | యద్వాఇదంకార్యాస్తదఘటాది వదిదమిత్యాపరోక్ష్యేణయస్సాక్షి స్వాత్మ
భూతంబ్రహ్మసాక్షాత్కరోతి సఇంద్రః || శూర్యలేహి || ఇదమదర్శనతీతి తస్మాదింద్రో నామేదంద్రోహవై
నామతమిదంద్రంసంతమింద్రఇత్యా చక్షుతేపరోక్షేణేతి || యద్వాదేవానామధిపతీరింద్రస్తస్య హృదయేపి సాక్షిరూ
పేణావస్థానాదేవఏవసత్యత్యథః || ప్రజాపతిః పంచీకృతస్థూలభూతారబ్ధబ్రహ్మాండాంతర్వర్తిప్రథమశరీరీనిరాట్ ||
దేవాఅగ్నిదయః యోయమంతదేహావస్థితశ్చిదాత్మా ఏవఏవబ్రహ్మేంద్రాదిదేహేష్యపిసాక్షిరూపేణావస్థితశ్చి
త్ప్రకాశసాక్ష్యేనైక్యప్రతిసంధానాత్తద్భేదప్రతీతిస్తుపాధిక్యతేత్యర్థః || భూతానిభువనానిచేతి || సర్వశరీరోపాదాన

భూతాని యానిమాని పృథివ్యాదీని పంచభూతాని తత్కార్యరూపాణియానిచ భువనాని లోకాస్తన్మధ్యే వతః
మానాయో అండజాః పక్ష్యాదయః యేచ జారుజా జరాయుజాః మనుష్యాదయః । యేచ స్వేదజాః స్వేదబిందుపరి
ణామయా పాయూకాద్యాః । యేచ ఉద్బిజాః భూమిముద్బిద్యజాయమానాస్తరుగుల్తాద్యాః ॥ ఎవం సామాన్యతశ్చ
తునిశ్చైవ సర్వం జగన్నిదిశ్యం శేషతోపినిశితం ॥ అశ్వాఇతి॥ హస్తీపూర్వాఇతి హస్తీ ప్రముఖాః పాణినైత్య
దః ॥ స్థావరమచలం వృక్షాదికం జంగమం పాదగమనశీలమఖిలం తథాన్యదపితి ॥ పక్ష్యాభ్యామాకాశే పతనశీలం
యత్పతతిచేతి శ్రుత్యుక్తంతదన్యతద్దేన వివక్షితం ॥ ఎవం యదేతద్భూతభౌతికరూపం స్థావరజంగమాత్మకం సర్వం జ
గత్సర్వం ప్రజ్ఞానబ్రహ్మరూపేన సాక్షిణీణ్యత్వత్వస్థితీతి యాధిష్ఠానే అజ్ఞానపరికల్పితత్వాత్ దృగ్భూతేనైవ ప్ర
తీతి పథం నియమాన త్వాచ్చవస్తుత సత్త్వరూపతానతిరిక్తత్వాన్నిరంతరప్రజ్ఞానలక్షణః పరమేశ్వరఎవనతు తతోతిరి
చ్ఛత్యత్యథః ॥ సర్వంతత్ప్రజ్ఞానేత్రమితి ప్రతిజ్ఞాతాథశ్య ప్రతిపాదనాయ ప్రజ్ఞానేతోలోక ఇతివాక్యం య
తస్సర్వోపిలోకః ప్రజ్ఞానేత్రశ్చిదధీనప్రవృత్తికత్వాదుదీరితప్రజ్ఞాపిరూపసాక్షి నేత్రైకఎవపరిదృశ్యతే ॥ అతస్తత్స
ర్వం జగత్ప్రజ్ఞానేత్రమిత్యథః ॥ ప్రజ్ఞానే ప్రతిష్ఠితమితి ॥ యత్సర్వసాక్షిభూతం ప్రజ్ఞానామధేయప్రాధాన్యేన గుణ
భూతతయాధికరణత్వేన నిదిశ్యంతస్యాధేయ సకలజగదుపలక్షితస్య ప్రజ్ఞామాత్రస్య ముఖ్యతయా జ్ఞేయత్వం ద్యోత
యితుం ప్రసారాధార పాధాన్యేన నిదిశ్యతదమాద్యతస్య బ్రహ్మత్వత్వం ప్రతిపాదయతి ॥ ప్రజ్ఞాపృథివ్యాప్రజ్ఞానం
బ్రహ్మేతి శ్రుతిః తదధికంగృహ్యతి ॥ ప్రతిష్ఠేతి ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ పారమేశ్వరీతి ॥ పరమేశ్వరస్యైవ జీవభావేనా
వస్థానాత్ సన్బంధినియా సర్వసాక్షిణీచిత్రైషా పాగ్నుదీరితరీత్యా సర్వవస్తునాం ప్రతిష్ఠా ఆశ్రయః । స్వాజ్ఞేన పరి
కల్పితసకలజగదుత్పత్తిస్థితి లయాధికరణత్వాదతవత్రైతీయకేసమామూతం ॥ యతోవాగ్మయానిభూతాని జాయం

ఎవఎవహి దేవాశ్చ భూతాని భువనానిచ । అండజాజారుజాశ్చైవ స్వేదజా ఉద్బిజాఅపి ॥ ౨౬ ॥
అశ్వాగావశ్చ మత్స్యాశ్చ హస్తీపూర్వాస్తథేవచ । స్థావరం జంగమంచైవ తథాన్యదపికించన ॥ ౨౭ ॥
సర్వమేతదయం శంభుః ప్రజ్ఞానఘనలక్షణః । ప్రతిష్ఠాసంవత్సరస్తానాం ప్రజ్ఞేషా పారమేశ్వరీ ॥ ౨౮ ॥
ప్రజ్ఞానమేవ తద్బ్రహ్మశివరుద్రాదిసంజ్ఞితమ్ । ఏవం రూపపరిజ్ఞానాదేవమత్యోక్తమ్యతోభవేత్ ॥ ౨౯ ॥
నకమణానప్రజయానచాన్యేనాపికేనచిత్ । బ్రహ్మవేదనమాత్రేణ బ్రహ్మేష్టే త్యేవమానవః ॥ ౩౦ ॥
అతనాస్త్యేవసం దేహాస్త్రిర్వశ్యపథయామ్యహం । తద్విద్యావిషయం బ్రహ్మసత్యజ్ఞానసమఖాద్వయం ॥

తే । యేచ జాతాని జీవంతి । యత్ప్రయంత్యభిసంవిశతీతి ॥ ఎవం సకలకల్పనాస్తదం సర్వవస్తవభాసకం యత్సాక్షిరూపం
ప్రజ్ఞానం సాధకస్య హృదయమధ్యే ఉపలభ్యత ఎతదేవశివరుద్రాదిసంజ్ఞితంతజ్జగత్కారణం బ్రహ్మ ॥ యదాత్మావా
త్తదమేకఎవాగ్రాసీదిత్యాత్మశబ్దేన నిదిశ్యంత-అయమథః ॥ సాయం దేవదత్తత్యత్రపరస్పరవిరుద్ధతదేతద్దేశకాల
సంబంధవైశిష్ట్యం పరిత్యజ్య విరుద్ధస్య దేవదత్తస్వరూపమాత్రస్య యదైక్యప్రతిపత్తిస్తథేవాత్రప్రత్యక్షస్వప్రకాశసా
క్షీచిద్వాచినాపప్రజ్ఞానశబ్దేన జగత్కారణపరశివవాచిబ్రహ్మశబ్దేన సామానాధికరణ్యాన్యథానుపపత్త్యాసంసారసా
క్షీత్వజగత్కార్యత్వాదివిరుద్ధధర్మవైశిష్ట్యత్యాగోభయత్రానుగతం యచ్చిదేకరసం ప్రత్యస్తమిత సర్వోపాధివి
శ్లేషం ప్రత్యగ్బ్రహ్మణః పారమాధికం స్వరూపంతస్యైక్యం ప్రతిపాద్యతే ॥ అజ్ఞేన పరికల్పిత భేదభ్రమ నిరానా
యేతి ॥ ౨౯ ॥ శ్రుతావపి సవితేన ప్రజ్ఞానేనాత్మనాస్తాల్లోకాదుత్క్రమతీత్యాదినా బ్రహ్మత్వైక్యం జ్ఞానస్యయదమృ
తత్వసాధనం ప్రతిపాదితం- తత్సంగృహ్యబ్రూతే ॥ ఎవం రూపేతి ॥ వస్తుతః పరశివస్వరూపస్య ప్రత్యగ్భూతస్సం
సారిత్వస్య స్వస్వరూపయాథాత్మ్యపరిజ్ఞానమూలత్వాదజ్ఞానస్య జ్ఞానైకనివర్త్యత్వాద్జ్ఞానమేవ బ్రహ్మత్వైక్యల
క్షణాయాముక్త్యాధనం శకమాదికంతస్యాజ్ఞానకార్యత్వాదివిరుద్ధత్వేవ తన్నివర్తకత్వాభావాత్ । అతఎవశ్రుతిః
కమాదేరమృతత్వావాప్తిసాధనత్వం నిషేధతీ ॥ నకమణానప్రజయాధనైవేతి ॥ ౩౦ ॥ బ్రహ్మవేదన మాత్రే
ణేతి ॥ మాత్రగ్రహణేన జ్ఞానకమణముచ్చయస్యామృతత్వసాధనత్వనిరాసః- ప్రత్యగ్భూతానా బ్రహ్మత్వైక్యజ్ఞాన
మాత్రేణైవావిద్యానివృత్తానిరతిశయానందరూపతయాయుగవత్సర్వకామనాస్తదం బ్రహ్మరూపం బ్రహ్మేష్టేవ ॥
ఎతేన సవాకానామానాస్త్యామృతస్సమభవదిత్యుతేరథోకవణితోభవతి ॥ అన్యత్రాప్యామూతం బ్రహ్మవేదబ్ర
హ్మేష్టేవభవతి ॥ బ్రహ్మచిదాప్నోతి పరమితవ ॥ ౩౦ ॥ ఇతివత్రైముక్తివ్యాఖ్యానం సమాప్తం ॥ ఎవమైతరయోప

నిషదధఃపర్యాలోచనయాపితధాత్వంప్రతిపాదయితుం తదధః సంగృహ్యవక్తుమారభతే || తద్విద్యావిషయమి
త్యాదినా || తైత్తిరీయకేహి || బ్రహ్మవిదాపోతి పరమితబ్రహ్మప్రతిపాదయిషయాకృత్సోపనిషదధః సూచనా
త్సూత్రభూతేనాననవాక్యేనలజ్ఞానతతాగ్ర్యోపాధిసం బంధవశాజ్ఞీవతామాపన్నస్యసాధన చతుష్టయ సంపన్న
స్యముముఖ్యఃప్రత్యక్షైతన్యబ్రహ్మవేదన మాత్రేణావిద్యానివృత్తి ద్వారానిరతిశయానం దాద్వితీయబ్రహ్మత్వత్వా
వాప్తిస్తజ్జిజ్ఞాసాజనానధః సూత్రితం || సూత్రితోధఃస్సంగ్రహవిస్తరాభ్యాంవ్యాఖ్యాతః|| తత్రశాస్త్రాదాంసు
ఖావబోధాయస్సంగ్రహవ్యాఖ్యాన మృగుదాహరణేనప్రదశితం || సాచైవమామూతా || సత్యంజ్ఞాన మనంతంబ్ర
హ్మ | యోవేదసహితంగుహాయాం పరమేవ్యోమక | సాక్షుతేసర్వాకామాన్సహ-బ్రహ్మణావిపశ్చితేతి|| తత్రజిజ్ఞా
సూనాం దేవానాం పునర్జిజ్ఞాసాజనసేనప్రయోజనాభావా త్తజ్జనకంసూత్రభూతంవాక్య ముక్తావ్దక్తవత్క్య మాణ
సంగత్యభిధానపురస్సరం తస్యాఋచోధఃసంగృహ్యతి || తదితి || సర్వసాక్షీభూతంయత్ప్రజ్ఞానంతద్బ్రహ్మశ్చ
వృతత్వసాధనభూతపరవిద్యావిషయతయాయద్బ్రహ్మనిధి వృతతద్బ్రహ్మసత్వాదిలక్షణం- బృహధాత్వధఃస్యానుగ
మాత్ || తథాహి || బృహత్-బృహిష్వధావితిధాతువ్యుద్ధిమాచప్టే|సాచాప్రప్రతియోగి విశేషాను పాదానాన్నిర
తిశయైవవివక్షితాసతీదవ స్వంతరేతేనపరిచ్ఛేదాద్వృద్ధిరతిశయత్వంభజ్యేత| తథాచవ స్వంతరకృత పరిచ్ఛేదర
హితమేవబ్రహ్మశబ్దవాచ్యంభవితుమహతి || ద్వైతప్రపంచస్యతత్స్వరూపేవ్యస్తతయైవప్రతితేర్యస్తుత స్తత్స్వరూ
పానతిరిక్తత్వాత్||తథాచవస్తుకృతపరిచ్ఛేదనిరాకరణేనైవదేశకాలకృతపరిచ్ఛేదోపి నిరస్తావేదితవ్యః || దేశకాల
యోరపి పరికల్పితత్వేన వస్తుతస్తద్రూపానతిరేకాత్ || ఎవంద్వైతాపరోక్షస్యాధిష్ఠానత్వేన తద్బ్రాహ్మణావధితేనవ
త్రివిధపరిచ్ఛేదరహితం యదద్వితీయం తత్సత్యమేకేష్టవ్యం || ఇతిరథా నిరధిష్ఠాన భ్రమనిర వధికచాధయోఃప్రసం
గాత్||అసతశ్చసర్వప్రకారేణాపినిరుపాఖ్యతేనాధిష్ఠానావధిత్యానుపపత్తైః|అవధిత్యానుపపత్తైశ్చ-తతశ్చసత్యంసర్వ
దాఅప్రతిభాతంచెన్నరవిషాణసమంస్యాత్- అతస్తత్ప్రతిభాత మేవేశ్వరథాదాపన్నం || తథాచ స్వప్రకాశమేవత
త్పరప్రకాశ్యత్వే| పరేణపరిచ్ఛేదాన్నిరతిశయ వృద్ధివాచకబ్రహ్మపదవ్యాకౌపస్యాత్ || ఎవంబ్రహ్మవదేననిరతిశయ
వృద్ధిప్రతిపాదనద్వారాయదానంత్యాదికం సూచితం తచ్చుత్తిరివిచ్యావప్తే || సత్యంజ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మేతి ||
ఎవంతూపస్యవబ్రహ్మణోనన్యశేషతయావేద్యత్వప్రతిపాదనాదానందరూపస్యతథాత్వానుపపత్తైర్నిరతిశయసుఖా
త్తత్వమపితస్యసిద్ధ్యతి| అతఎవామూయతే|| ఆనందోబ్రహ్మేతివచనాత్ విజ్ఞానమానందంబ్రహ్మేతిచ || తదిదము
క్తం|| సత్యజ్ఞానసుఖాద్వయమితి || నన్వేతద్బ్రహ్మస్వరూపలక్షణం సత్యాది శబ్దాశ్చ సత్యత్వాది పరాపరజాతి
ప్రవృత్తిమిత్రకాః కథంనిర్భేదమేకరసముక్తవిధబ్రహ్మస్వరూపంప్రతిపాదయితుం శక్నువంతి || నైషదోషః సచ్చి
దానందైకరసేబ్రహ్మణిపరికల్పితౌకికసత్యజ్ఞానాదిమసత్యత్వాదిపరాపరజాతిప్రవృత్తిమిత్రకైరపిసత్యాదిశబ్దైః
సత్యజ్ఞానానందైకరసవ్యక్తలక్షణయితుంశక్యత్వాత్|| అనంతపదంత్యం తవత్త్వవ్యతిరేకావచ్చిన్నతయా తత్స్వరూ
పంలక్షయతి || సచైకేనైవపదేనలక్ష్యస్వరూపస్యవిజ్ఞాతత్వాత్పదాంతవైయధ్యమితిమంతవ్యం|| అన్యశబ్దదుః
ఖాంతవత్త్వవ్యావృత్తిపరత్వేనసప్రయోజనత్వాత్|| యదాహు ర్వాతిక కారాః తత్రానంతోంతవద్వస్తువ్యాప్య
వైవవిశేషణం || స్వార్థాకర్పణ ప్రణాద్యాతుపరిశిష్టోవిశేషణమితి | ఎవంవేద్యస్వరూపంప్రతిపాద్య వేదనప్ర
కారమాహ || సంసారకథితి||30 || సంసరత్యనేతిసంసారః||సంసారఎవసంసారకః|| అవ్యాకృతం|కారణధూతేత
స్త్రికార్యధూతాస్సర్వేపదాధాకాభూతభవిష్యద్వత్కమానలక్షణేషు ప్రవృత్తికాలేష్యతీతా నాగతవత్కమానభ
వైర్ని గూహ్యం తేసం హ్రీయం తేస్త్విన్నితిపుష్పత్యా త ద వ్యాకృతం శ్రుతిగతగుహకజ్జేరవాచ్యంతదే
వవిచిత్రదుఃఖుటకార్యకరణాత్స్వప్రకాశనిష్ప్రపందబ్రహ్మ స్వరూపజ్ఞాననివర్త్యత్వాచ్చ మాయాజ్ఞానాది సంజ్ఞం
భవతి|| ఆదిశబ్దేనావిద్యాజడత క్రిత్యాదినామ సంగ్రహఃఎతదేవావ్యాకృతంపరమవ్యోమసంజ్ఞితం|ఎస్త్రికాఖ్యతే
గాగ్యాకాశఙ్గతశ్చపోతశ్చయోవై నబహిధాపురుషాదాకాశోవైసాంతిపురుష ఆకాశత్యాదిశ్రుత్యంతర ప్రసి
ద్ధావ్యాకృతస్య వ్యోమశబ్దాభిధేయత్వాద్బ్రహ్మకాశాపేక్షయా పరమత్వంచవేదితవ్యం || ఏవంచ గుహాయాం పర
మేవ్యోమస్తిశ్రుతిగతేసామానాధికరణేనప్రమ్యంతపదేయదాహు ర్భాష్యకారాః || గుహాయాం పరమేవ్యోమ
స్తితిసామానాధికరణ్యాదవ్యాకృతాకాశమేవగుహతత్రాపినిగూఢాఃసర్వపదాధాన్త్రీమకాలేషు కాలణత్వాదితి||

తథాచ-కార్యకారణాత్మనాదేహేంద్రియదిరూపేణచ పరిణతేపంచకొశాత్ కేతస్మిన్నవ్యాకృతేనహితంధిత మిశ్య
థోభవతి || ఉపలబ్ధ్యభిప్రాయమేతత్ || సర్వాంతరస్యనిర్విశేషస్యబ్రహ్మణోవిశిష్టదేశసంబంధానుపపత్తే || ఎవ
మన్నమయప్రాణమయదివత్సమానపంచకోశరూపేణావస్థితేనత్వ రజస్తమోగుణాత్మకావ్యాకృతేంతర్నిహిత
ముపలభ్యమానంసత్యజ్ఞానానందైకరసమద్వితీయంబ్రహ్మయఃప్రత్యగాత్మస్వరూపత్వేనవేదశ్రవణమననాదిసాధనజని
తయాతాద్యగ్భ్రూహ్మకారమనోవృత్త్యాసాత్కారోత్యైత్యపరిష్టాత్సంబంధఃఏవంభూతస్య బ్రహ్మ వేదసస్య ఫలమా
హ || సోశ్చుత్యతి || కామ్యంతర్నితీకామాః || సుఖాపభోగాః సవేదితాసర్వానామాకాక్రమేణయుగ పదకక్షణో
పరూఢానశ్చుతేప్రాప్నోతి || 32 || కేనరూపేణేతిచేదువ్యతే || విదితబ్రహ్మరూపేణ స్వాత్మతయా సాత్కారో
తేననిరావరణతయాసర్వదాసర్వత్రసత్ప్రకాశవత్సర్వవత్స్వవభాసకేనస్వయంప్రకాశమానేన చిద్రూపేణబ్ర
హ్మరూపేణబ్రహ్మవిదేవంభూతస్సర్వజ్ఞబ్రహ్మత్వకస్సక తత్వజ్ఞానేనభేదభవమేతోరవిద్యాయాసమూల మున్మా
లితత్వాత్ || స్వాత్మనోనిరతిశయానందావిర్భావేనతల్లేశభూతాన్సర్వాకసుఖవిశేషానపిస్వరూపప్రకాశేనధమా
దినిరపేక్షేణయుగపద్వ్యాప్నోతీత్యర్థః || అకమేతేతి || వదతాశ్రుతిగతసహజబ్రహ్మ నసాహిత్య వర్థః || అపితు
యాగపద్యమేత్యభిప్రాయావణికతోభవతి- తథావిదితబ్రహ్మరూపేణేతి వదతాబ్రహ్మణాపశ్చిత్తేతి శ్రుతిగతత్వ
తీయాపి పుత్రేణసహగత్యితవన్నసహయోగలక్షణా || అపితుశ్చేతచ్ఛ్రుతింరాజానమద్రాక్షీదిత్యాచవదిద్ధం భావే
త్యతీయావ్యాఖ్యాతాభవతి || అతఏవఆత్మావాగ్ధవమేకమివాగ్రహీతే | ఏకాదేవస్సర్వభూతేషు గూఢగత్యాది శ్రుతిభి
రాత్మనః వారమాధికైకత్వప్రతిపాదనాన్నానావిధశరీరేషుతన్నానాత్వప్రతీతేశ్చఘటాకాశోమతాకా
శత్యితవదాపాధికభేదకల్పనయాపుష్పపత్తైస్తత్త్వస్త్వాత్తదేవానుప్రావిశదనేన జీవేనాత్మనానుప్రవిశ్యనామ

- 30||సంసారకేగుహావాచ్యేమాయజ్ఞోనాదిసంజ్ఞితే | సహితంబ్రహ్మయోవేదపరమవ్యామసంజ్ఞితే||
- 31||సోశ్చుతేనకలానాగమానగ్రామేణచసురవక్షభాః | విదితబ్రహ్మరూపేణ జీవన్ముక్తౌ నసంశయః||
- 33||ప్రత్యగజ్ఞోనవిజ్ఞానమాయాశక్తేస్తుసాక్షిణమ్ | ఎకంబ్రహ్మచసంపశ్యేన్నాత్మాద్భ్రానిదుత్తమః||
- 34 || బ్రహ్మరూపాత్మనస్తస్మాదేతస్మాచ్ఛక్తి మిశ్రితాత్ | అపంచీకృత ఆకాశ స్సంభూతో

రూపేవ్యాకరవాణీత్యాదిశ్రుత్యావకస్యైవస్రష్టురాత్మనోజీవభావేననానావిధదేహప్రవేశనాచ్చనవాస్తహజీవపర
యోభేదోవిద్యతే || అతోక్తభేదోపజీవివాసహయోగలక్షణత్యతీయానయుక్తైత్యభిప్రేత్యభావ్యకారైరప్యేవంవ్యా
ఖ్యాతం || తథాహుః || కేమస్తదాదివత్ప్రస్వగాదీన్సర్వామేణ || నేత్యాహ || సహాయగపదేకక్షణోపారూఢాంతి ||
తేనసర్వజ్ఞరూపేణబ్రహ్మణాశ్చుత్యితవజీవన్ముక్త్యతి ఉక్తబ్రహ్మత్వవిత్ప్రాగ్భక్తమశేషేణ ప్రాణేంద్రియదేహాది
సంధారయకప్రాక్రృతజనవదవస్థితోపిముక్తఎవనపునస్తస్య బంధాశంకేత్యర్థః || ఎవవ్యాకరూపసారేణ తద
గ్ధంప్రతిపాద్యఫలితవర్థమాహ || 33 || ప్రత్యగజ్ఞః | ప్రత్యగాత్మనోబ్రహ్మరూపత్వాచ్చాదకమజ్ఞోనం ప్రత్య
గజ్ఞానం | విధంజ్ఞోయతేననేతివిజ్ఞానమంతఃకరణంతదుభయరూపేణావస్థితాసత్త్వ రజస్తమోగుణాత్మికా మాయాశ
క్తిః కారణశరీర మిత్యాఖ్యాయతే || తస్యాః సాక్షిత్వేన పంచకొశాంతర్వర్తక మానోయశ్చిన్తాత్ర స్వరూపఆత్మా
యద్భ్రాంత్యంజ్ఞోనమనంతంబ్రహ్మేతి || సత్యజ్ఞానాంతానందైక రసబ్రహ్మతదుభయ మేకం సంపశ్యేన్నుక్తరీత్యాసం
శయవిపర్యాసవిరహేణసమ్యక్సాత్కారుర్వైబ్రహ్మవిదాప్నోతీత్యాదిశ్రుత్యాతత్రబ్రహ్మవిద్యవతీత్యర్థః || శ్రుతేనూ
త్రితస్యాథాస్యసంగ్రహవ్యాఖ్యానానంతరంసంభవచ్ఛంకానిరాసాయవిస్తరవ్యాఖ్యానమపీకృతంతస్మాద్వా ఇత్యా
ది నా ఇత్యుపనిషదిత్యేవమంతేన || తదితః పరంసంగృహ్య ప్రతిపాద్యతే || తత్రతావత్స
త్యంజ్ఞోనమనంతంబ్రహ్మేతియదానంత్యం ప్రతిజ్ఞోతంతనోపపద్యతే - వియదాదిభూతభాతకప్రపంచల
క్షణస్యపరిచ్ఛేదకవస్త్యంతరస్యవిద్యమానత్వాదిత్యాశంక్య తదుపపాదకతం తత్సకాశాత్స్పష్టిమాహ || 34 ||
బ్రహ్మరూపేణేత్యాదినా || ఎవమహ్యమూయతే | తస్మాద్వాసితస్మాదాత్మసఆకాశస్సంభూతః | ఆకాశాద్వాయుః | వా
యోగ్నిః | అగ్నేరావః | అద్భ్యః | పృథివీతి | అస్మాశ్రుతేరథంప్రతిపాదయతి || బ్రహ్మేతితస్మాచ్ఛక్తిజ్ఞేనశ్రుతాబ్రహ్మవి
దాప్నోతి పరమితివ్యవహితసూత్రవాక్యనిర్దిష్టంబ్రహ్మపరామృత్యేతితస్మాదిత్యేతచ్ఛక్తిజ్ఞేనసత్యంజ్ఞానమనమనంతంబ్ర
హ్మేతిసన్నిహితమంత్రవాక్యనిర్దిష్టం || అసంగోదాసీనస్య పరమాథాతో నిరవిద్యస్యస్త్వత్వా సంభవ ఇత్యభి

శ్రీత్యతత్సంభవనాయాహ||శక్తిమితితాదితి || పాశికముపరిపాకవశేనసిస్యతీతకార్యప్రపంచోన్ముఖాశ్చత్సన్వి
యాపపరికల్పితత్వేన తదాశ్రితా మాయాశక్తిస్తన్మితితా త్తదుపాధికా దిత్యధః || ఏవం మాయాశక్తి బలాద్బ్ర
హ్మరూపాదాత్మనస్సకాశాదపంచీకృతస్సూక్ష్మశ్చబగుణోవకాశాత్క ఆకాశస్సంభూతస్సముత్పన్నః పంచీకరణేన
హిధూతానిస్థూలీభవంతి తథాత్వంచాగ్రచ్ఛాంతోగ్యోపనిషదథకథనప్రస్తావే ప్రతిపాద ఇష్యతే || నిమిత్తకారణ
వాచిశబ్దాదపి పంచమీభక్తిః హేతౌవిధానాత్ - అథ ఉపాదానకారణ వాచిశబ్దాదపి జనికతుః ప్రకృతి రితిస్త
రణాత్ || ఏవంచాత్రసన్తాదితిపంచమీతదుభయరూపాతంత్రేణోపాత్తాగ్రస్థవ్యా || బ్రహ్మైవహి కార్యస్యజగతోని
మిత్తముపాదానంచ- సోకామయతిబహుస్యాంప్రజాయేయేతి కామయిత్యేనస్వస్యైవబహుభావేనచా భిన్నని
మిత్తౌపాదానత్వస్యాగ్రేపతిపాదితత్వాత్ || బాదరాయణోబ్రహ్మణఃఉభయరూపత్వంసూత్రయామాన || ప్రకృ
శిశ్చప్రతిజ్ఞాద్యష్టాంతానుపరోధాదితి || యత్సప్తర్షదవ్యత్యాదాత్మవ దాకాశస్యనిత్యత్వంమన్యమానాఃసంభూత
ఇత్యభివ్యక్తిపరతయోక్తమథకమన్యథయంతి తేబాదరాయణేనైవనవియదశ్చరేరిత్యధికరణేనిరాకృతాః | ననువియ
దాదికార్యప్రపంచేనైవవస్తునాబ్రహ్మణఃపరిచ్ఛేదస్సాగ్రీతథాహిబ్రహ్మోపాదానంసత్తీరదధిన్యాయేనజగదాకా
రణపరిణమతే || అథవామృద్భుటన్యాయేన జగదాభిభవ ఇత్యనయోరన్యతరదంగీకరణవ్యం తథాచ బ్రహ్మణోసత్త్వ
త్వాదిప్రసక్తిరిత్యాశంక్యాహ || రజ్జుసర్పవదితి || నఖల్వత్రారంభవాదః పరిశామవాదో వావివక్షితః ఎనైవం ప్రస
జ్యేత అపితు ఎవతవాదఎవవివక్షితః యథారజ్జుస్వయమవికృతైవసతీమాయయాసర్పాకారేణవివతతే | ఎవం
బ్రహ్మపినిర్వికారమేవసత్స్వమాయాశక్తివిలాసేనవియదాదిజగదాకారేణవివతతే || కారణస్వరూపా విరోధేర
కార్యప్రతిభాసావివతతః || అతోబ్రహ్మణోనిర్వికారత్వానిఘాతాన్నానిత్యత్వప్రసక్తిరిత్యధః || అయమేవాథోచా
దరాయణేనాపి కృత్సప్రసక్తి ర్నిరవ్యయవత్వశబ్దకోపావెత్యత్ర నిరీక్ష్య || ఎవం బ్రహ్మ కారస్య వియదాది
భూతభౌతికప్రపంచస్యాధిష్ఠానేబ్రహ్మణికారణేనాయాపరికల్పితత్వేన రజ్జుసర్పవదేవాధిష్ఠానా వ్యతిరిక్తత్వాత్

రజ్జుసర్పవత్ || ౩౫ || ఆకాశాద్వాయు సంజ్ఞస్తు సృతోపంచీకృతః పునః | వాయోరగ్నిస్తథా
చాగ్న రాప ఆద్భ్యోవ సుంధరా || ౩౬ || తాని భూతాని సూక్ష్మాణి పంచీకృత శివాజ్ఞయా |

యథాచమృతాగ్ర్యం ఘటశరావోదంచనాదికం కారణభూతమృద్వ్యతిరేకణాలబ్ధసత్తాకత్వాత్పృథు బుద్ధోదరా
కారాదిరూపవిశేషస్యతద్వాచకఘటాది శబ్దస్యవచాచారంభణమాత్రత్వాత్కారణం మృద్వాత్రమేవనశుతతోన్య
త్ || ఎవంబ్రహ్మకార్యస్యాపికారణానన్యత్వాద్బ్రహ్మణస్తత్రాతవరిచ్ఛేదోనశంకసియితిత్యధః || ౩౫ || ఆకాశా
దితి || ఆరోపితన్యాకాశాదెనిర్వాచ్యత్వేనకార్యాంతరాధిష్ఠానత్వాయోగాత్ | ఇదగ్ంసర్పమస్సజతయదిదంకించ |
ఎతస్తాజ్ఞాయతేవాణోమనస్సన్వేంద్రియాణిచ || ఖంవాయుజ్యోతిరాపఃపుధివీ విశ్వస్యధారిణీతి విశేషేణసర్ప
స్యాపిదైవతప్రపంచస్యబ్రహ్మకార్యత్వశ్రవణాచ్చాకాశాదితత్కార్యవిశేషారోపాధిష్ఠాన భూతం తదుపాధికంబ్ర
హ్మైవోపాదానత్వేనాకాశాదిత్యాదిభిః పంచమ్యంత్రైర్నిదిశ్యతే || తస్మాదాత్మన ఆకాశరూపాపన్నాద్బ్రహ్మణ
స్సకాశాత్ | స్పృశతత్త్వాత్రాపరపర్యాయః సూక్ష్మోవాయుః స్వకారణగుణేనశబ్దేనస్వగుణేనస్పృశనచ గుణవ్య
యవాక్ సముత్పన్నః || వాయో రగ్ని రితి || ఎవంవాయురూపాపన్నాద్బ్రహ్మణః స్వస్వ కారణ గుణాభ్యాం శ
బ్దస్పృశ్యాభ్యాంస్వగుణేనరూపేణచగుణత్రయవాక్సూక్ష్మోగ్నిః సముత్పన్నఃతథాచవాయోరగ్ని రితి త్రైత్విరీయకేవా
యూపాదానత్వశ్రవణాత్ ఛాందోగ్యేచత త్రైజోస్యజతేతి సమగ్రబ్రహ్మోపాదానత్వశ్రవణాచ్చక్రత్యో మిథో
విరోధాదప్రామాణ్య మితిశంకానిరవకాశాత్రైత్విరీయకేవ్యక్తరీత్యాబ్రహ్మోపాదానత్వస్యాభిధానాత్ | అతఎవభ
గవాన్వాప్యసౌప్యముమథకమసూత్రయత్ || తెజోతస్తథాహ్యహేతి || అగ్న రాప ఇతి || తస్తాచ్చాగ్నిరూపాపన్నా
ద్బ్రహ్మణస్సకాశాత్కారణగతైశ్చబ్రాహ్మేప్రేభిగుణైస్సగ్గుణేనరసేనచగుణచతుష్టయవత్వఆపొజాతాః || అద్భ్యో
వసుంధరేతిఅబూపాపన్నా తస్తాదేవత్రహ్మణఃకారణగతచతుష్టయగుణేనస్వగుణేనచగంధేనపంచగుణాఘృభిసము
త్పన్నా || శ్రుతోపృథివ్యాబౌషధయః | బౌషధీభ్యోన్నమన్నాత్పురుషఇతిభౌతికభోక్తృప్రపంచస్సప్తిరామ్నాతా |
తాంసంగృహ్ణతి || ౩౬ || తానితి || పరమేశ్వరసృష్టానివియదాదిసూక్ష్మభూతానితానితానితదాజ్ఞయైవపంచీకరణేన
స్థూలికృత్యతత్కార్యభూతం బ్రహ్మండాదికం మాయానిమిత్తమితిబ్రహ్మణఉక్తిః | పరశివాహిస్వస్వప్త వియదాది

సూక్ష్మభూతో వాధికస్య హిరణ్యగర్భః యః ప్రథమశరీరీ స్రజాపతిబ్రాహ్మణశబ్దైర్వ్యపదిశ్యతే తత్కర్తృక
కవహాసరోవృథాతికస్యగర్భః బ్రహ్మాండసగస్యచ ధ్యేయస్థివాదిలోకాంస్తైమచౌషధివనస్సత్యాదికంసర్వంభోగ్యజా
తం దేవాసురసుషూప్తిభోక్త్రాంశ్చాహంసప్తవాసస్తీర్వర్ధః దేవాభిత్వోంసంబోధనం ॥ 32 ॥ 33 ॥ దేవాదయితీ ॥ అ
త్రదేవశబ్దః కమదేవాభిప్రాయః ॥ అన్యేషాం దేవానాం దేవాభిప్రదేవపృథక్వృతిపాదితత్వాత్ ॥ తత్తత్కర్మా
నురూపేణైతి ॥ తత్తత్ప్రాణికృతపరిపక్వపుణ్యపాపనివహస్యహివైచిత్ర్యేగ్రాతత్పలభూతవిచిత్రసుఖదుఃఖోపభోగా
యదేవమసుషూప్తిభేదేనానావిధభోగాయతనాని నిమిత్తానీత్యర్థః ॥ సత్స్వపి సర్వేషు ప్రాణిషు పురుష
స్త్వైవవిద్యాధికారిభిత్వస్త్వైవస్వప్తిః శ్రుత్యాప్రతిపాదితా ॥ అతఏవతైత్తరీయ్యకేపురుషాకారపరిణతదేహమధ్యే
వస్థితస్త్వైవాత్మనోజ్ఞానవిశేషావిర్భావనవిద్యాధికారశ్చాత్మైతి ॥ పురుషేత్వేవావిస్తరాయాత్మాసహి ప్రజ్ఞానేన
సంపన్నతమోవిజ్ఞాతంపదః జ్ఞేతంసత్యతేదశ్వస్తనంపేదలోకాలోకౌమత్యేసామృతమీస్సతీతన్నపరిణాపరూ
పపురుషశరీరతాదత్త్వాపన్నస్యాత్మనః సర్వాంతరబ్రహ్మహవశ్వంప్రతిపాదయితుం బాహ్యంతరభావేనాన్నమ
యస్మాదమయమనోమయః జ్ఞేనమయానందమయాఖ్యాః పంచకొశాః ప్రతిపత్తిసౌకర్యాయసవాపేష పురుషోన్నర
సమయిత్యాదినాశ్రుతౌప్రతిపాదితాస్తాకసంగృహ్యతీ ॥ 34 ॥ అస్థిత్యాదినా తత్రతావజ్జీవభావేనావస్థితస్య త్రీణశరీ
రాణిభవంతిస్థూలసూక్ష్మకారణాత్మనా ॥ తత్ప్రాన్నరసపరిణామరూపంపటౌగళికంస్థూలశరీరం తత్తాదత్త్వాప
న్నోన్నమయతత్త్వభవతి ॥ సవాపేషపురుషోన్నరసమయితీ శ్రుతౌతచ్ఛబ్దేనప్రకృతమాత్మానం పరామృత్యతస్యాన్న
మయత్వప్రతిపాదినాత్ ॥ ఏవంప్రాణాదివత్క్యమాణకొశతాదత్త్వేన ప్రాణమయాదిత్వమపి తస్యాత్మనోధిగంత

తేభ్యేవసూరస్సప్తంబ్రహ్మాండాఖ్యమిదమయా ॥ 32 ॥ భువనానివిచిత్రాణినిమిత్తానిశివాజ్ఞయా
బ్రహ్మాండస్యోదరేదేవాదేవాశ్చవివిధాఅపి ॥ 33 ॥ దేవాదయోమసుషూప్తతథాపశ్వాదయోజనాః
తత్తత్కర్మానురూపేణమయాస్యష్టాశ్చివాజ్ఞయా ॥ 34 ॥ అస్థిస్థాయ్యాదిరూపయచ్ఛరీరంభాతి
దేహినామ్ ॥ తస్మాత్ప్రాణమయోహ్యత్వా విభిన్నశ్చాంతరాయతః ॥ ౪౦ ॥ యోయం ప్రాణమ
యోహ్యత్వా భాసర్వశరీరణామ్ ॥ తతోమనోమయోహ్యత్వా విభిన్నశ్చాంతరస్వతః ॥ ౪౧ ॥

వ్యం ॥ తస్యచాన్నపరిణామరూపస్యస్థూలశరీరస్యాత్మత్వోపదేశేనస్వశరీరాదన్యస్యపుత్రమిత్రకళత్రాదేరాత్మత్వ
ప్రమోనివతీతః ॥ తస్యమధ్యేపిసూక్ష్మభూతారబ్ధయత్నప్రదశకంలింగంతదాత్తనస్సూక్ష్మశరీరంతదుభయస్యహే
తుభూతాయా మలిన సత్త్వప్రధానా అవిద్యా సుమప్తావభాసతే సాతస్యాత్మనః కారణశరీరం ॥ తత్ర సూక్ష్మశ
రీరేప్రాణమయమనోమయ విజ్ఞేన మయాఖ్య కొశ త్రయాంతర్భావః ॥ అనందమయస్తు కారణశరీరమితి విచేకః
సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మక మాయాకార్యత్వాద్భూతాన్యపి గుణత్రయాత్మకాని ॥ తత్ర వియదాది సూక్ష్మభూ
తానాంయేపంచరజోంశాస్తైరారబ్ధానివాక్వాణి పాదాదీనిపంచకమేంద్రియాణి ॥ తద్రజోంశసముదాయారబ్ధ
ప్రాణనాడిక్రియాహేతుః క్రియాశక్త్యాత్మకః ప్రాణస్తస్యప్రాణాపానాద్యాః పంచవృత్తయః ఏవంపంచ ప్రాణిక
మేంద్రియరూపప్రాణమయకోశవిశిష్టస్యాత్మనడపదేశేనబాహ్యత్వకస్యావాత్మత్వంప్రతిపాదయతి ॥ శ్రుతిః ॥ త
స్మాద్వాపేతస్మాదన్నర సమయా దన్యోంతరతత్త్వా ॥ ప్రాణమయితీ ॥ తదాహ అస్థితీ ॥ అన్నమయస్యాత్మనడపాధి
భూతంయదస్థిస్థాయ్యాదిరూపమన్నకార్యంపటౌగళికంశరీరంతస్మాత్సకాశాదుదీరితప్రాణమయ కోశవిశిష్టతత్త్వా
భిన్నేవజ్ఞాతవ్యః ॥ యతఃకారణాదయమాంతరః అంతరేదేహమధ్యేవతమానోసుభూయతే ఆతోబాహ్యద్దేహ
త్వేగ్రామయతత్త్వావిచేకేనప్రత్యేతవ్యత్యర్థః ॥ అతఏవాస్థికొశవద్భూరాచ్ఛాదకత్వపామాన్యాదన్నవికారస్యదే
హస్యకొశత్వం ॥ ఏవమత్తరత్రాపిమనోమయాద్యాతోపదేశేనపూర్వస్యబాహ్యతయావిక్రత్యేనతత్త్వత్వభమనిరా
సాతోగళరూపత్వమవగంతవ్యం ॥ ఏవంప్రాణమయోపదేశేనబాహ్యస్యాన్నమయస్యానాశ్చత్వంప్రతిపాద్యప్రా
ణమయస్యాపికోశరూపత్వేనానాత్మత్వంప్రతిపాదయితుంతస్మాదప్యాంతరమనోమయమాత్మానముపదిశతీశ్రుతిః
తస్మాద్వాపేతస్మాత్ప్రాణమయాదన్యోంతరతత్త్వా మనోమయితీతత్త్వంగృహ్యతీ ॥ ౪౦ ॥ యోయమితి ॥ వియదాదిపంచసూ
క్ష్మభూతసత్త్వాంతైరారబ్ధానిశోత్రాదీని పంచజ్ఞానేంద్రియాణితత్త్వాంశ సముదాయపరిణామరూప మంతఃకర
ణంతదుపాదానభూతస్యసత్త్వస్యాత్మభూతసుఖ ప్రకాశాభివ్యంజక సామర్థ్యకనద్భవాత్తత్కర్మవంతః కరణ

మపిస్వరూపసుఖాభివ్యంజకాత్మనాస్వరూప ప్రకాశాభివ్యంజకవృత్తాత్మనాచ ద్విధాపరిణమతే || తత్రప్రకాశాభివ్యంజకావృత్తిరపితుషద్రజోను వేధాత్సంకల్ప వికల్పాత్మక మనస్సంజ్ఞాంలభతే || రజస్సంస్పృశ విరహాచ్చ నైమత్త్యైవ నిశ్చయరూపాసతీబుద్ధ్యాఖ్యాంలభతే || ఎవంమనోబుద్ధిభేదభిన్నవృత్తిమదంతఃకరణ సహకృతాని చక్షురాదీంద్రియాణ్యపినిమగ్నశ్చయరూపద్వివిధజ్ఞానజనకత్వేనవివిధానిభవంతి || తత్రవిమగ్నజ్ఞానజన కపంచజ్ఞానేంద్రియసహితమనస్సంజ్ఞికవృత్తిమదంతఃకరణోపాధివిశిష్టఆత్మామనోమయః || సచ పాగుక్తాత్పాతాపానాది సంఘాతాత్పాణిమయా దాంతరత్వేనవిభిన్నః | తత్ర హేతుమాహ || స్వతంత్రః || అంతరవస్థితాత్ స్వరూపచైతన్యాభివ్యంజకత్వలత తాత్పర్యాభావభేదాదాంతరత్వవిత్యర్థః || ప్రాణమయస్తుగజః పరిణామరూపత్వాన్నోదీరితంచిత్రకాశమభివ్యవక్తి || అతఎవసుషుప్తానత్యామపిప్రాణ వృత్తేజాగ్రద్యచైతన్యస్య విశేషాభివ్యక్తి నాదృశ్యతే || ఉచ్ఛ్వాససశ్వాసాది క్రియా ప్రవతక స్సన్నంనమయ దేహస్య ధారణమేవ కేవలం కరోతి || తథాచ ప్రాణవాక్యం || అహమైవైతత్సంచరాత్తా నంప్రవిభజ్యైత ద్భూతవృత్తభ్య విధారయామితి || ఎవమనయోర్వివిక్త స్వరూపత్వాన్మనోమయఆత్మా ప్రాణమయదాంతరోవివిక్తశ్చప్రత్యేతవ్యభిధానః || ఎవంప్రాణమయస్య బాహ్యత్వేన కొశరూపత్వాదనాత్మత్వం ప్రసాధ్యమనోమయస్యాపి తథాత్వంప్రతిపాదయితుం తస్మాదప్యాంతరం విజ్ఞానమయ మాత్మానమపదీశతి || తస్మాద్వాపితస్మాన్మనోమయా దన్యోంతర ఆత్మవిజ్ఞాన మయభితిత్సంగృహ్యతి || యోయం మనోమయభితి || ౪౦ || ప్రాణుదీరితతీత్యానిశ్చయజ్ఞాన జనక చక్షురాదీంద్రియ సహితబుద్ధ్యాఖ్యావృత్తిమదంతః కరణవిశిష్ట ఆత్మావిజ్ఞాన మయః - విజ్ఞాయతేనేతీ విజ్ఞానముక్త విధవంతః కరణం తన్మయస్తద్వికార స్సచవిమగ్న రూపాన్మనోమయాదాంతరత్వేనవిభిన్నః - అంతరత్వంచ రజస్సంస్పృశ విరహేణాంతర వస్థితాత్మచైతన్యస్య నిశ్చయ రూపేణ విశేషతస్తత్రాభివ్యక్తః - అనుష్ఠేయ పదార్థ విషయ నిశ్చయ జ్ఞానవత ఎవ విద్యాకమణో రధికార భిత్త్యభిప్రేత్య విజ్ఞానమయత్త నోయజ్ఞాది క్రియా హేతుత్వమామూయతే || విజ్ఞానంయజ్ఞంతస్మతే | కమాణి తను

యోయం మనోమయోహ్యత్తా భాతినర్వశరీరీకాం | విజ్ఞానమయ ఆత్మా చ తతోన్యశ్చాంతరో య

తః || ౪౧ || విజ్ఞానమయఆత్మాయోవిభాశనకలాత్మనామ్ | ఆనందమయ ఆత్మా చ తతోన్యశ్చాంతరో

తేపిచేతి || మనోమయవద్విజ్ఞానమయస్యాపి బాహ్యత్వేనా నాత్మత్వంప్రతిపాదయితుమస్మాదప్యాంతరమానందమయమాత్మానంశ్రుతిరుపదిశతి || తస్మాద్వాపితస్మాద్విజ్ఞానమయదన్యోంతర ఆత్మానందమయభితి || తత్సంగృహ్యతి || విజ్ఞానేతి || ౪౨ || విద్యాకమణోః ఫలభూతం సుఖమానందస్తదభివ్యంజకౌ పాధివిశిష్టఆత్మానందమయః-సచఫలరూపత్వేనాంతరంగత్వానఫలరూపాద్విజ్ఞాన మయాదాంతరో వివిక్తశ్చ సవీవాత్మత్వేన బోధివ్యః || విజ్ఞానమయస్తు తిత్థల సాధనభూతవిద్యాకమణ నిష్పాదక తయా బహిరంగత్వాద్బాహ్యనాత్మా || ఎవంప్రాణమయదికోశత్రయస్యంపకే నాత్మనస్సూక్ష్మ శరీరాదపి వివేకస్సిద్ధోభవతి || జ్ఞానేంద్రియాణి పంచైవ తథా కమేంద్రియాణ్యపి || వాయుః పంచబుద్ధిశ్చ సునస్పృహశంబురితిహి || సూక్ష్మశరీరస్వరూపం ఎతన్యైవసప్తదశకస్య ప్రాణమయాదికోశత్రయరూపేణావస్థితస్యప్రతిపాదితత్వాత్ || ఎవంస్థూలసూక్ష్మశరీరాభ్యామాత్మనః సిద్ధిపివివేకకారణశరీరాదపితస్య వివేకేనభవితవ్యంతదర్థమేవంచితసిద్ధ్యం | కిమానందమయఎవసారాన్వంతరఆత్మాఉతతతో ప్యాంతరమనస్సద్భిన్న స్థితదేవసారాన్వంతరమాత్మత్వేనాభిమతం-ఆనందమయస్తుఅన్నసుయాదివస్తూపాధికవివేతి || తత్ప్రాన్యంతర ఆత్మా ఆనందమయభితి వదస్మాదన్యశ్చాంతర స్యాత్మనానుపదేశాత్ మయటోపకారప్రా యవతితస్యతద్భూతేనప్రాచుర్యాథతయా పుష్పపత్తైః - ప్రియశిరస్తాద్దీనాం చోపాధికత్వేనాప్యస్త్రిన్సంభవాత్ || యదేష ఆకాశఆనందో నస్యాత్మైవ మానందస్య మిమాగ్ంసాభవతీత్యానందశబ్దాభ్యాసస్య వసంతే వసంతే జ్యోతిషాయజతేతి జ్యోతిశ్శబ్దస్యజ్యోతిష్లోమ ప్రతిపాదకత్వేనదానందమయపరిత్వేనయోజయితుంశక్యత్వాదభివ్యయనః సవీవసారాన్వంతర ఆత్మైతిచేతి - మైవం || బ్రహ్మబ్రహ్మం ప్రతిష్ఠేతి || ఆనందమయాది సర్వా ధారస్య సారాన్వంతరస్యబ్రహ్మంఉపదేశాత్ప్రత్యక్షప్రాధాన్యేనవివక్షితం || బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరమతి || ఫలవద్భిన్నోత్పత్తజ్ఞానంప్రక్రమ్య - సత్సంజ్ఞానమవంతం బ్రహ్మ || బ్రహ్మణా విపశ్చితేతి || అస్తే బ్రహ్మైవ యదేవైవత్యేవమభివ్యస్యయాన త్వాత్ || అభ్యాసాహితాత్పర్యవీగం || ఉపక్రమోపసంహారావభ్యాసాపూర్వతాఫలం | అథవాదోపపత్తిద లింగంశాత్పర్యవీగంఉత్పత్తిత్వాత్ బ్రహ్మ శబ్దాప్య పరిచ్ఛిన్నే సిద్ధికారే

బ్రహ్మణిముఖ్యః - నతు సావయవే ఆనందమయేనచైతన్య బ్రహ్మపుష్పంప్రతిష్ఠేత్యానందమయావయవత్వశ్రవణావ
ప్రధాన్యమితిమంతవ్యం ॥ బ్రహ్మపుష్పమితిపదద్వయరూపా ద్వాక్యాత్ప్రతీయ మానస్యా వయవత్వస్య బ్రహ్మ
పదశ్రుత్యాచాధాత్ ॥ శ్రుతేహివాక్యాద్భవీయస్తాత్ ॥ ఆనంద శబ్దాభ్యాసః సాపినిరతిశయ నిర్వికార మఖరూ
పేబ్రహ్మణిముఖ్యః - విజ్ఞేనమానందంబ్రహ్మ ఆనందోబ్రహ్మేతివ్యజానాదిత్యాదిశ్రుఃప్రసిద్ధేః - యదత్తానందమ
యవీవ సర్వాంతరతత్త్వాస్యాత్ - అసన్నైవసభవతి ॥ అసద్భ్రహ్మేతివేదచేదితి ॥ శ్లోకాదావారణమసంగతంస్యాత్
తథాచ ॥ ఏతమానందమయమాత్మాన ముపసంక్రామతీత్యన్న మయాది వదుషసంక్రమితత్వప్రతిపాదననోపపద్య
తే ॥ అన్యస్యోపసంక్రమితత్వస్యాభావాత్ ॥ తస్మాద్భ్రహ్మేషవసవాంతరం స్వపాధాన్యనిదికప్తమిత్యంగీకరణ
వ్యం ॥ పుష్పశబ్దస్త్వవయవప్రాయపతితో ప్యాధారత్వమాత్రలక్షకః ॥ ఎవం చానందమయ ఇతి మయతో వికార
ప్రాయ పాతొనుగృహీతోభవతి ॥ తస్మాదన్న మయాదివ చానందమయోపుపాధివిశిష్టభాసిద్ధం ॥ ఏతచ్ఛానందమ
యోభ్యాసాదిత్యధికరణేణోతం ॥ సచోపాధిః ప్రాగుదీరితసాత్వికాంతః కరణపరిణామరూపా ఆశ్మస్వరూపను
ఖాభివ్యంజకావృత్తిః ॥ సాచప్రియమోదాదిభేదేన బహుధాభిద్యతే ॥ నిరతిశయానందోహ్యోత్తమః స్వరూపం ॥ త
ద్వశుభకమోపస్థాపితేష్టపుత్రవిత్రకశత్రాదిదశకనలాభోప భోగజస్త్రైః ప్రియమోదాదిసంజ్ఞ కైరంతఃకరణవృ
త్తిపశేషైరభివ్యజ్యతే ॥ అభివ్యక్తంచతద్విషయనుఖమితిలోకాన్యవహరతి ॥ తత్రక్షణికత్వ ప్రకీర్తిస్తు వ్యంజకోపాధి
కృతా ॥ తథావిధాశ్చవృత్తయః స్వాప్రళయాదాస్వకారణేనత్వేలీయంతే ॥ తథాచకారణాత్మనాన్వసితంతథా విధ
వృత్తికంమలినసత్వప్రధానమవిద్యాపరపర్యాయంభావరూపాజ్ఞానమేవానందమయోపాధి వివక్షితః ॥ సచానం
దోంతఃకరణవృత్తివిశేషాదభివ్యజ్యతే ॥ తథావిత్తైప్రసన్నేంతఃకరణే ఆనందఇతివ వదతోభావ్యకారస్యాపి కార
ణసత్వపరత్వమేవాభిప్రేతోథ్యైత ఇతి వ్యాఖ్యేయం ॥ యత్వన్యథావ్యాచక్షతే తేషాంతథావిధాదజ్ఞానాద్వివేకొ నకృ

యతః ॥ ౪౩ ॥ యోయమన్నచయస్సాయం పూణఃప్రాణమయేనతు మనోమయేతుప్రాణోపితథా
పూణఃస్వభావతః ॥ ౪౪ ॥ తథామనోమయోహ్యత్మాపూణోజ్ఞేనమయేనతు ఆనందేనసదాపూణః
స్తథాజ్ఞేనమయస్సురాః ॥ ౪౫ ॥ తథానందమయశ్చైపి బ్రహ్మణాన్యేనసాక్షిణా సర్వాంతరేణసం

తస్యాస్యాత్ ॥ ఈద్యగ్విధోపాధివిశిష్టో యోయమానంద మయస్సాయం పాగు క్తరిత్యావిజ్ఞానమయాదాంతరోజ్ఞా
తవ్యైత్యర్థః ॥ ఎవం పంచ కోశాఃప్రతిపాదితాః ॥ తత్ర బాహ్యస్యాన్న మయా దేరాంతరేణ కోశేనయ
త్పూణఃత్వంశ్రుతిః ప్రతిపాదయతి ॥ తేనైవపూణః సర్వా ఎవపురుష విధ ఏతేతితత్సంగృహ్యతి ॥ యోయ
మితి ॥ ౪౩ ॥ యోయంప్రతిపత్తి సౌకర్యానుశిరః పుష్పపక్షాంతరాది భేదేన పరికల్పితోన్నమయః కోశస్సాయం
స్వస్తాదాంతరేణ తథావిధపరికల్పితావయవేన ప్రాణమయేనపూణః - యథామూషాకారా ప్రతిమాస్వాత్మసి ని
షితైన దృతతామ్రేణ సర్వశః పూర్వతేతద్వత్ ॥ ఎవముత్తర త్రాపియోజనా ॥ ౪౪ ॥ బ్రహ్మణాన్యేనేతి ॥ యద్య
ప్యానందమయాదన్యోంతరతత్వేతి పృథక్విధోశోనాసి - తథాపిబ్రహ్మపుష్పంప్రతిష్ఠేత్యానందమయాధారత్వే
ననిదికప్తం సత్యజ్ఞానాదిలక్షణం స్వాత్మసిమాయాపరికల్పితాన్నమయాదిసకలానాత్మవస్తుసాక్షి భూతం పంచకో
శాంతగతంసర్వాంతరం యద్భ్రహ్మయస్యవ తదాత్మ్యాధ్యాసాదన్నమయాదయోప్యాత్మానస్యః - తేనసర్వాధి
స్థానేన సాక్షిచైతన్యరూపేణ బ్రహ్మణాఆనందమయోపిపూణోవ్యాప్తః ॥ ౪౫ ॥ బ్రహ్మణాన్యేనేతి ॥ ఉక్తవిధంబ్ర
హ్మణుదేశకాల వస్తుకృత త్రివిధ పరిచ్ఛేద రాహిత్యేనా ద్వితీయత్వాదన్యేన కేనచిదపి వస్తునానవ్యాప్తం ॥ స్వయ
మేవసర్వమాపూర్వాపరిచ్ఛిన్నం సద్వత్తత్యర్థః ॥ ఎతావతాసహితంగుహయామితి మంత్రవాక్యేయద్గుహాసహి
తత్వం బ్రహ్మణః ప్రదశితం తద్వాక్యభ్యాతంభవతి ॥ తథావిధస్యసర్వాంతరస్య బ్రహ్మణః ప్రతిశత్యై పాయే నా
న్నమయాది పంచకోశాః ప్రతిపాదితాః నతూపాసనాధాః ॥ ననుయేన్నం బ్రహ్మణాపాసతే యేపాగం బ్ర
హ్మణాపాసత ఇత్యాదిమంత్రవాక్యాదన్నమయాదీనామపాసనాంగత్వంప్రకీయతిఇతిచేత్ ॥ మైవం ॥ శాఖాంతరీయ
స్యోవాసనాప్రకరణస్థస్య అన్నాద్వైప్రజాః ప్రజాయంత ఇత్యాది మంత్రస్యశ్రుత్యాకోశత్వేన ప్రతిపాదితాన్న
పాగొదాదిసద్భావం దృఢయితుంతత్తోకావసానే సంవాదత్వేనోదాహృతత్వాత్ ॥ యద్యత్తోపాసనా విధిప
రస్యాత్మనో మనోమయ కోశాదాత్మతశ్లోక పుష్పాప్తిబోధనాక్రమేన నచక్రాయతే ॥ అతోమనోమయ కోశస్య

తావదుపదేశాథాత్వమేవనతూపాసనాథాత్వంతత్సామాన్యతాపితథేత్యంగీకార్యం || ఇతరథోచననాపదేశ
 రూపప్రతిపాద్యాథాభేదాద్వాక్యభేదస్సాన్యత్ || సంభవతిచతదైకైతన్యేహనయ్యుక్తః
 సంభవత్యేకవాక్యత్యేవాక్యభేదస్తునెవ్యతథాన్యాయాత్ || ఏవంసర్వాంతరంబ్రహ్మవాదశ్శబ్దస్యనిర్వి
 శేషత్వేనవాఙ్మనసాతీతత్వాదసత్వమాశంక్యతస్మిరాసాయమంత్రాయముదాపృతః || అసన్నేనసభాతిఅస
 క్షప్తాతివెంచెత్ అస్తిబ్రహ్మతిచెడ్డద సంతమేనంశతోవిదురతి || తస్మాద్వాక్యస్యసదేనబ్రహ్మతథాపితదస్తి
 తివదనియమిత్యేవంవిధాథాన్యస్ఫురణాచ్చివ్యస్య సంశయోభవతి || కిమసదేవబ్రహ్మ ఉతస దేవతి తథా తస్య
 బ్రహ్మణః సర్వకర్తాత్వాలిపిద్వాపి తద్బ్రహ్మప్రాప్తోతి నవా యేవ ప్రాప్తోతి తత్సామాన్యత్వాద్వాసపితద్బ్ర
 హ్మన ప్రాప్తోతి ప్రాప్తోతివేతి || తావతోవిద్వదవిద్వ ద్వివిషయా ప్రక్షాతత్రైవిమత్రుత్వాప్రదర్శితా ||
 ఉతావిద్వానముంలాకం ప్రేత్యకశ్చనగచ్ఛతి | ఆహూవిద్వానముంలాకం ప్రేత్యకశ్చిత్సమశ్చుతాఉత్త్య
 త్రప్లుతిర్విచారాథా || ఏతేహం త్రయాణాముత్తరభూతాశ్శ్రుతిః || సౌకామయతేత్యాచికా || ౪౬ || తత్రరసరూప
 త్వాద్బ్రహ్మణోయదస్తిత్వం తత్ప్రతిపాదితంశ్రుతా || రసోవైసః || రసగోహ్యవాయంలభ్యావంశిపవతీతి తత్సం
 గృహ్యహ || యదిదమిత || బ్రహ్మచుచ్ఛం ప్రతిష్ఠేతి || యదిదంపంచకౌశాంతరే ఆపరోక్షతయా భాసమానంసత్యం
 జ్ఞానమనంతంబ్రహ్మతి ఉదీరిత లక్షణం బ్రహ్మసాయంమధురాది రసవత్సర్వదా | పశ్యగ్నప్తిభిర్యోగి భిస్సాక్షాద
 వ్యవధానేనా స్వానియత్వాదసః - ఏతద్రసాత్మకత్వ ముపపాదయతి || ఏతమేవేత || ౪౭ || ఆత్మజ్ఞానోదేహీసనాతన
 మవాద్యనంతమేతమేవాత్మానం నిరతిశయానందరూపతయారసాత్మకం స్వాత్మని సాక్షాత్కార్యస్యేషు దేశేషు స
 త్యేవ్యపి కాలేషు సుఖేభిః || ఏతద్వ్యతిరిక్త మధురాద్యనిత్య బాహ్య రసాలాభేషు క్వచిత్కదాచి దేవ

సూతోబ్రహ్మనాస్యేనకేనచిత్ || ౪౬ || యదిదంబ్రహ్మచుచ్ఛంసత్యజ్ఞానాద్వయాత్మకం | సర
 సస్సర్వదాసాక్షాత్వాన్యథాసురపుంగవాః || ౪౭ || ఏతమేవసంసాక్షాల్లభ్యాదేహీసనాతనం |
 సుఖేభవతినవత్రసాన్యథాసురసత్రమాః || ౪౮ || అసత్యస్తిన్నరానందేస్వాత్మభూతేభిలాత్మవాం | కొ
 జీవతినరోదేవా కొవానిత్యంవిచక్షతే || ౪౯ || తస్మాత్స్వర్వాత్మనాంచిత్రైభాసమానోరసాహరః | ఆ
 నందయతిదుఃఖాఙ్గంజీవాత్మానంకృపాబలాత్ || ౫౦ || యదాహ్యేవైవేతస్తిన్నదృశ్యత్వాదిలక్షణే |

సుఖత్వం | అతోవిద్వ దనుభవ బలాదస్య రసాత్మకత్వ మతొరస త్వాద్బ్రహ్మణోస్తిత్వం సిద్ధమిత్యథః || ౪౮ ||
 త్వనరపితత్వాధనాథంశ్రూయతే || కొహ్యేవాన్యతరంపాద్యోత్ || యదేవఆకాశఆనందోనస్యాత్ ఏవహ్యే
 వానందయాతీతి || సత్సంగ్యహ్యతి || ఆసత్యస్తిన్నతి | యదిప్రాణినాంశరీరమధ్యేపరమవ్యూహసంజ్ఞితలవాక్యతాకా
 శేస్వాత్మభూతోనిరతిశయానందరూపాయమాత్మానస్యాత్ తహికొవాజంతుజీవతిప్రాణధారణంకరోతికొవా
 ప్రాణనాదిచెష్టానిత్యంకుర్యాత్ తత్సత్వావ్యతిరేకతత్రారోపితస్యసత్త్వానుపపత్తైఃఅతఆరోపితకార్యసత్త్వానుపప
 త్యాతత్కారణస్యబ్రహ్మణఃసత్త్వమంగీకరణవ్యవస్థాహ || తస్మాదితి || ౪౯ || యస్తాదేవమానందరూపోవిద్యతేత
 స్మాత్సర్వప్రాణిహృదయేఅపరోక్షేభాసమానంబ్రహ్మరసకర్తాభిధేయంభవతి | కుతోస్యానంద రూపతేత్యతఆహ ||
 ఆనందయతితి || యస్తాదసాసంసారదుఃఖాభిభూతంజీవాత్మానంతత్రైతధమానురూపేనుఖయితస్తాదస్యానం
 దరూపత్వం || అతఏవచాన్యత్రామ్నాయతే || ఏతస్యైవానందస్యాన్యాసి భూతాని మాత్రాముపజీవంతీతి || భయాభ
 యహేతుతయాపిబ్రహ్మణస్సత్యత్వంసమర్థితంశ్రుతా || యదాహ్యేవైవేతస్తిన్నదృశ్యేనాత్మైవిరుక్తైలయనేభయం
 ప్రతిష్ఠాంవిందతే - అథసోభయంగతోభవతి || యదాహ్యేవైవేతస్తిన్నదరమంతరంకురుతే || అథతస్యభయంభవతీతి
 త్వంగ్యహ్యతి || యదేతి || ౫౦ || అదృశ్యత్వాదిశబ్దేనశ్రుత్యక్తానాత్మ్యంసంగ్రహః || యదాత్వేతస్తిన్నాక్షరూపేబ్రహ్మ
 ణికింరూపే - అదృశ్యదృశ్యప్రపంచరహితేఅనాత్మైవత్వన స్సంబంధిత్యాదాత్మ్యంస్థూలశరీరంతద్రహితే అనిరుక్త
 సూక్ష్మభూతార్భత్యాత్మాత్మమపితన్నిరుచ్యతథా నిరుక్తంలింగశరీరంప్రహితే || శ్రూయతేహి || నతస్యకార్యంకర
 ణంచవిద్యతథి || అనిలయనే - నిలియతేస్థి నాకార్యకారణ ప్రపంచగతి నిలయనంభావరూపమజ్ఞానంకారణశరీరం
 తద్రహితే || ఏవంభూతేబ్రహ్మణినిర్భేదమహామన్యః బ్రహ్మన్యదిత్యేవం నిధధేదరహితం పారమార్థిక మేకత్వంశ్ర
 వణమనాదిసాధనైస్సాధకౌవిందతేలభతే || తదైవతస్తిన్నేవసమయే అభయం భయరహితం భూతహేతో శ్చేదస్య

నివృత్తత్వాత్ || భేదాహేయమేతత్ || ద్విత్వేయదైవభవతీతి శ్రుతేః || నిరతిశయనిర్వికారానందరూపతయా త్యంతశోభ
నంపరమంసర్వోత్కృష్టమమృతంకదాచిదప్యనశ్వరంఏవంభూతంపరమంబ్రహ్మసబ్రహ్మత్రైకత్వచిత్తయాః ప్రాప్నోతి ||
౫౦ || యదాఖిల్వోన్మిన్నుక్తలక్షణేబ్రహ్మణి అమృతంభేదంపశ్యతి తదాతస్య అహమన్యస్యంసారీషత్తోన్మబ్ధిమ్మా
త్వేవంభేదదశినస్తస్యబ్రహ్మభయంభయమేతస్మాద్విత్వేర్థః || ౫౧ || సబ్రహ్మణస్సర్వత్రసాక్ష్యేనావస్థానాత్పక్షపాతా
యోగాచ్చభేదదర్శికోపగ్రయప్రాప్తికింనస్యాదితత్రాహ || సర్వేషామితి || ౫౩ || భేదదశినామభేదదశినాంపన
ర్వేషాంపహ్నయమధ్యేతత్త్వేనాపలభ్యమానంసత్వాదిలక్షణంయద్బ్రహ్మతన్మాఖ్యజనం ప్రత్యుదాస్తే || ఉదాసీ
నమేవభవతి || అనధికారింప్రత్యుదాసీనమేవబ్రహ్మతస్సబ్రహ్మజిజ్ఞాసాపరాజ్ఞుభాత్వాన్నప్రకాశతత్త్వేర్థః || ౫౪ ||
యేతుఅద్వితీయనిరతిశయానంబ్రహ్మత్రైకత్వపయనిర్విచిత్స సాక్షాత్కారజ్ఞానైకనిష్ఠాస్తేషాంపదంపదసి
యంపరమంసర్వోత్కృష్టంమాయాతత్కార్యాతీతతదేవకేవలంబ్రహ్మతదాతస్మిన్ సాక్షాత్కారసమయేస్వాత్మ
భావనకృపయాభాషప్రకాశతే || అతఎవాన్యత్రామాయతే || నాయమాత్మాప్రవచనేనలభ్యోవమేధయానబహునా
శ్రుతేన || యమైవవృణోతేతేనలభ్యస్తస్యేవతత్త్వవివక్షాతేతనూంపావమితి || అనధికారింప్రత్యుదాసీనమేవబ్ర
హ్మయస్తుసత్యస్యధికారేమననాదిసాధనేనతత్త్వరూపంసాక్షాత్కారోత తస్యాలస్యోపహతస్యబ్రహ్మభయకారణం
స్యాదిత్యామృతం || తత్త్వైవభయంఏదుషోమన్వానస్యేతితత్సంగృహ్యతి || తత్త్వేవేతి || ౫౫ || తదేవబ్రహ్మతుసాంగవేదా
ధ్యాయనోపిబ్రహ్మసాక్షాత్కారనిమిత్తమననమకుర్వాణస్యభయమేతుభావతీత్యర్థః || ౫౬ || ఉక్తంబ్రహ్మణోభ

నిభేదంపరమేకత్వంఏవంకేసురసత్తమాః || ౫౦ || తత్తేవాభయమత్యంతంకల్యాణంపరమామృతం |

స్వాత్మభూతంపరంబ్రహ్మసయాతిస్వగ్వాసినః || ౫౧ || యదాహ్యవైషవత్స్మిన్నుచ్యమృతం

నరః | విజానాతి తదాతస్యభయంస్యాన్నాత్రసంశయః || ౫౩ || సవేషామాత్మభూతంయద్బ్రహ్మ

సత్వాదిలక్షణం | ఉదాస్తేతస్సరశేష్టాయథాజాతజనంప్రతి || ౫౪ || సమ్యక్జ్ఞానైకనిష్ఠానాంతరైవప

రమంపదమ్ | సదాస్వాత్మతయాభాతికేవలంకృపయాసురాః || ౫౫ || తత్త్వేవాధీతవేదస్యసహంగైశ్చ

రభుంగవాః | మననేనః హీనస్యభయమేతస్సదాభవేత్ || ౫౬ || భీషాస్వాత్మవతేవాయుభీషోదేతి

దివాకరః | భీషాస్వాదగ్నిర్విద్రచ్చమృత్యుధావతిపంచమః || ౫౭ || అన్యైవానందలేకేనస్తంబాం

తావిష్ణుపూర్వకాః | భవంతిసుఖినోదేవాస్తాంతమృతకమేతత్ || ౫౮ || తత్త్వైవవిత్ క్రస్మక్రోతియస్య

ప్రసాదినః | స్వరూపభూతఆనందస్వయంభూతిపదేయథా || ౫౯ || అయమేవశివస్సాక్షాదా

యమేతుత్వం దృఢయతుం శ్రుతిమంత్రాంతరముదాహరతి || భీషాస్మాద్వాతః పవతే | భీషోదేతి సూర్యః |
భీషాస్వాదగ్నిశ్చేంద్రశ్చమృత్యుధావతిపంచమఇతి | తదత్రసంగృహ్యతిభీషేతి || వాయ్వాదీనామఖిలజగద్వ్యవహర
నిర్వృతకైదికృతానాం మహాప్రభావవతాందేవానామపి బ్రహ్మభయమేతుః కిల | కిమువక్తవ్యమస్యేషాం ప్రాణ
నాంభయమేతురితిభావః || ౫౭ || ఎవంభయభయమేతుత్వాదిపి బ్రహ్మణోస్తిత్వం సిద్ధం || యదేవకాశేఆనం
దోనస్యాత్ || ఏషహ్యేవానందయాతీతి | యన్నిరతిశయానందత్వంబ్రహ్మణోస్తిత్వసాధనాయోపన్యస్తం తదుప
పాదనాయతల్లభభూతంసావభామాది హిరణ్యగర్భాంతముత్తరోత్తరం శతగుణ భావనావస్థితం ఆనందప్రవా
హం పృథిపాదయతిహిశ్రుతిః || నైషానందస్య మిమాగ్ సా భవతీత్యాదినా || సనికొబ్రహ్మణఆనందభిత్వేవషంతే
నతస్సంగృహ్యతి || అన్యైవేతి || బ్రహ్మస్వరూపభూతాయోయంనిరతిశయానందః అన్యైవానందస్యైకదేశేనబ్రహ్మ
ది సరిచాంతాః సర్వేదేహినః తత్త్వరూపానందాభివ్యంజకోపాధిమహత్వాత్ప్రయస్త్యాభ్యాంతరతవ భావనాస్థి
తమానందంప్రాప్య సుఖినో భవంతీత్యర్థః || ౫౮ || శ్రుతోసార్వభౌమాద్యా నందవిశేషముపన్యస్యతీతత్రత
తోతి | అస్యచాకామమాతస్యేత్యామృతం || తదభిప్రాయంసంగృహ్యతి || తత్త్వచిత్తి || తేషు తేషు సార్వభౌమాదిప
దేషు ఉత్తరోత్తరం సాతీతయత్వా దనిత్యత్వంపరిజ్ఞాయతతోవిత్ క్రస్మక్రోతియస్య త్రయవినిముక్తస్య ప్రసన్నచిత్తస్య
శ్రవణమననాది సాధనకలంపమునస్థితవతః క్రోతియస్య బ్రహ్మవిదోపవచ్చిన్నానంద బ్రహ్మరూపత్వ శ్రవణాత్త
ల్లభభూతస్సావభామాది భేదేన తారతమ్య భావనావస్థితస్సహోపార్జనందస్తస్య విదుషః స్వరూపభూత ఇతి
తత్త్వదేవస్థితస్య సార్వభౌమాదేవ అకంఠవిశేషోపభాసతే || తథావిదుషోవిస్వజం సాధనాంతరైరపేక్ష్యేణ

తథావిధానందోభాతీత్యథః ॥ ౫౯ ॥ ఎవం ఎతేన సార్వభౌమాది హీరణ్య గచ్ఛంత తతమ భావేనావస్థితౌ
ఆనందవిశేషజలతరంగబుద్ధు దాదయః సముద్రతలయత్రైక్యంగతాస్తదద్వితీయం ॥ బహుపరిచ్ఛేదకాభావాన్నిర
తిశయానందరూపం భవిష్యోత్పత్తిప్రేక్ష్యతస్మిన్వర్థః జీవేశ్వరభేదభ్రమం శ్రుతివ్యూహస్యతి ॥ సయశ్చాయంపు
రుషే- యశ్చాపావాదిశ్యేన ఎకత్వతి తస్యంగృహ్యతి ॥ అయమేవేతి ॥ యోయమా కాశాది కారణత్వేన నిర్దిష్టౌ
విదుమాస్మన్మహా- తేనానాత్మోద్భవమణో నిరతిశయానందరూపః పరిశిష్యతేనాదిత్యహృదయ ఆదిత్యోహి
రణ్యగభః ॥ తేరాత్మానందవ్యక్తురూపాదిస్థం స్థావరం వాదం తృతీయమిశ్రుతేః ॥ తస్యైకభవశరీరణో హీరణ్య
గభఃస్య హృదయో శుద్ధస్య ప్రధానమ యోనాధికస్యై సాత్వాత్మవ్యవధానంభవమాహ ॥ అనావృత్తజ్ఞానత
యాసర్వజ్ఞతత్వరూపః తత్వధః ॥ సద్భావవలంకారశబ్దస్యేవాంజీవానాంహృదయహృదయకోశమధ్యమలినసత్వప్ర
ధానావీర్ణపాధికః కించిజ్ఞానం చారసాక్షిత్వేనభాతి ॥ ౬౦ ॥ ఎవంవిరుద్ధస్వభావయోరప్యయో జీవేశ్వరయోదై
క్యప్రతిపత్తిప్రకారమాహ ॥ విహయేతి ॥ మాయానామాత్రసత్వరజస్తమోగుణాత్మికాప్రకృతిః నాచోదీరత జీవేశ్వ
రౌపాధిద్వయసాధారణరూపా- అతస్తచ్చభేద తదుభయమత్రః ॥ వక్షితంతథాచోదయత్రస్థూలశరీరాదితతాగ్రణ
భూతమాయాస్థింశంసర్వజ్ఞత్వకించిజ్ఞానవిరుద్ధధమః హేతుమాతం సాక్షిత్వాదనాత్మైతి వివిచ్య తత్పరిశ్రేయ
యదుభయత్రాను గంధాసీచింతాత్రయమతేవపరిచ్ఛేదకాభావాత్సర్వాక్షిభూసంతదః మేవత్వేన మైత్యేనయ
ఆత్మేనంపశ్యతీసయథాభవదశీ ॥ ౬౧ ॥ రుద్రనారాయణాదీనామితి ॥ తేహిపరిశిష్యావతారపశేషా లీలాః ॥
మాధారిణస్తేహిస్యేవాంజీవానాంవ సాక్షిభూసంచిన్మాత్రము క్తరీత్యాస్వాత్మభావేనయఃపశ్యతి సవవబ్రహ్మపిత ॥
ఎతేనసచ్చిదానంద రూపస్యపరిశిష్య జీవేశ్వరౌపాధికస్య పరిచ్ఛేదనిరాసేన తస్మాదరిచ్చిన్ననిరతిశయ జ్ఞానా
నందైక రసస్వముపవాదితంభవతి ॥ యద్యప్యేతస్మాత్రపరపద శాత్పర్యప్రతిపాదకస్యసవా మూనాదితి మంత్రభాగ

దిత్యహృదయేయథా ॥ అస్యేవాంహృదయేచైవభాతిసాక్షిభయాస్వయం ॥ ౬౦ ॥ విహయసాక్ష్యం దే
హాదిమాయాంతంతద్వివేకతః ॥ సర్వసాక్షిణమాత్మానందయఃపశ్యతిసపశ్యతి ॥ ౬౧ ॥ రుద్రనారాయణా
దీనాం స్తంబాంతానాంచ సాక్షిణం ॥ ఎవంతకప్రమాణాభ్యాంయఃపశ్యతిసపశ్యతి ॥ ౬౨ ॥ యస్యై
వంతకమానాభ్యామస్త్రీజ్ఞానమాస్తికాః ॥ సలాకాదఖిలాదస్తాద్విభిద్యాత్మానమాత్మనా ॥ ౬౩ ॥
అన్నాదీనఖిలానోగశానాభాసేనసభాసితాక ॥ ఉపసంగ్రామతశస్యప్రసాదాదేవకెవలత్ ॥ ౬౪ ॥

స్యవ్యాఖ్యానరూపత్వాదంతేనమామూలత్వం ॥ తథాపియదేవఆకాశఆనందోనస్యాదిత్యపస్య సతేక సమగ్రనాథ
మత్రైవ ససంగదామాతమిద్రవ్యవ్యం-ఏవమద్వితీయం నిరతిశయః ॥ రికారసచ్చిదానందైక సస్యబ్రహ్మణో స్థితిప్ర
తిపాదనాదస్తిరాస్థితిసంతయోనిరాకృతిః ॥ ౬౧ ॥ విద్యానపిపాప్నోతీనప్రాప్నోతివేతి ప్రశ్నస్య ఉత్తరభూతా శ్రుతిః ॥
సవచంచిద్వానిత్యాదికావచమానందమయమాత్మానమః సంక్రామతీత్యేవమంతాతదభాం సంగృహ్యతే ॥ యస్యైవమితి ॥
యస్యఖలుపదుషః ॥ ఎవము క్తప్రకారేణనిరతిశయానందబ్రహ్మత్రైక్యకస్విజ్ఞానమస్త్రీసబ్రహ్మవిద్వత్ప్రాప్నోత్యైవ వివచన
ముదాయరూపాదఖిలాదస్తాల్లా కాత్పృథివ్యంతరీక్షిస్వ గాదభేదభిన్నాదనాత్మప్రపంచాదాత్మేనమాత్మనాబుధ్యా
విచిన్యాన్నమయాత్మాభూత్వాపునరపివివేకనాంతరంప్రాణమయాద్యాత్మానమవలంబించి దాభాసేనభాతితస్యచాహ్య
స్యాన్నమయా దేరాత్మత్వంజానానోన్నమయాదిపంచకౌశేభ్యోవ్యాంతరంసర్వజగత్కల్పనాస్పదం సత్యజ్ఞానా
నందైకరసంబ్రహ్మపుష్పంప్రత్యేకసర్వాధారత్వేన యన్నిర్దిష్టం బ్రహ్మతదుపసంక్రామతి ॥ సాధికః ॥ పరిశివాపరాణ
బుధ్యాఅనుప్రేరేజ్యదానాదిభిఃప్రణతస్యపరమేశ్వరస్య ప్రసాదేనవిద్యోదయేసతి భేదహేతోరవిద్యామూనిప్యత్రై
స్తత్కృతభేదభ్రమనిరాసాత్సర్వగతత్వేన సత్యవాప్రమపిబ్రహ్మకంఠగతచామికరన్యాయేన పునప్రాప్నోతీత్యర్థః ॥
ఎవంచవిద్యానేవప్రాప్నోతీతిప్రతిపాదనాదవిదుషోపి బ్రహ్మప్రాప్తిరస్తివేతి ప్రశ్నాపినిరాకృతోవేదతవ్యః ॥ ౬౩ ॥
ఎవంచదనామాత్రాత్ బ్రహ్మప్రాప్తిప్రతిపాదనేన బ్రహ్మవిదాప్నోతీతి మంత్రవాక్య భాగస్తద్వాగ్భ్యాన రూపో
యోవేదసోశ్చుతే ఇతిమంత్రభాగశ్చవ్యాఖ్యాతోభవతి ॥ అద్వితీయనిరతిశయానందాభయ బ్రహ్మప్రాప్తిజ్ఞానమా
త్రసాధ్యేత్యస్మిన్ స్వప్రతిపాదితేభే శ్రుతిస్సంవాదాభాంకంచిన్మంత్రీ ముదాజహరస్తచైవమామూతః ॥ యతోవా
చోనివతః ॥ తేఅప్రాప్యమననాసహ ॥ ఆనందంబ్రహ్మణోవిద్వాన్సభిభేతికుతశ్చ నేతితత్సంగృహ్యతే ॥ ౬౪ ॥ యతేతి ॥ య

తోయస్తాదు క్షలక్షణాదత్యంతనిర్వికల్పకాద్యుత్పాదస్సకాశాద్వాచోనిపర్తంతే అభిధాతువశక్తాఃపరావతంతత్య
ధాః కుతఃకర్తృతలహా || నిమిత్తానామితి || జాత్యాదీనిహీశజ్ఞానాంప్రవృత్తినిమిత్తానితేహంప్రవృత్తినిమిత్తానాంబ్రహ్మ
ణ్యభావాదిత్యధః || ఎతదేవాపపాదయతి || నిర్విశేషత్యతి || యస్తాదస్తూలమనన్యహస్తస్యమిత్త్యాదిశ్రుత్యాబ్రహ్మ
నిర్విశేషమవగమ్యతే || అతస్తథావిధేజాత్యాదిసకలధర్మకరహితేకధర్మభిధావృత్త్యాశబ్దః ప్రవర్తకత్వేన ప్రవర్తి
తుంశక్నోతీత్యధః || ౬౫ || విశేషంకంచిదితి || అభిధేయగతంజాత్యాదికం కంచిద్విశేషంప్రవృత్తినిమిత్తత్వే
నోపాదాయైవహీనోకేశబ్దః ప్రవర్తకత్వేనతస్తద్రహితేబ్రహ్మణిశబ్దప్రవృత్తిరయుక్తేత్యధః ||
సూక్ష్మంసూక్ష్మార్థఃగ్రాహకం సర్వేంద్రియసహకారితయా సర్వవిషయగోచరమంతఃకరణమపిస్వప్నత్తిభిస్సహ
యస్తాన్నిర్వికల్పకాద్యుత్పాదోన్యావృత్తంనివృత్తం || నను తన్నిరస్తసమస్తాపాధికం వాఙ్మనసాతతంచేత్తత్స
ద్భావావేదకప్రమాణాపిషయత్వస్మృత్యం గమనశేషస్యైత్ || నైషదోషః అవిషయస్యాపేక్షస్యలక్షణయతుం
శక్యత్వాత్ || తథాహ || సత్కజ్ఞానాదివాక్యంతాకల్లాకసిద్ధసత్యత్వాదిప్రతిపాదనద్వారాయథోదీరితః || శేషంబ్ర
హ్మసిద్ధిముఖేన లక్షణయాప్రతిపాదయతి || అథాహ ఆదేశోనేతినైకత్వాదికంశు వ్యతిరక్తసకలనిషేధేన ప్రపంచవ్య
తిరేకావచ్ఛిన్నం తద్వ్యతిరేక ముఖేనాభిదధత్తద్వ్యతిరేకవినిర్ముక్తం తత్సర్వరూపంలక్షయతి || నచైదృశస్యవేదాం
తవాక్యచ్యాజ్ఞాతజ్ఞాపకత్వేనోత్పత్తినిధిరూపత్వాద్విధౌంక్షణానన్యాన్యైస్త్రితేస్తత్రలక్షణానయైకైవద్యంప్రతి
నియతవాచ్యాకత్యాగేనఃకాలక్షణాన్వీకారలక్ష్యాధర్మాస్యానియతత్వాదిసకత్వేనసంజేహస్సాన్యదిత్యభిప్రాయా
హినిధౌలక్షణానన్యాన్యైశ్చ్యతే || యత్రశుముఖాంశైరేకసంజేహానివార్యతేతత్రవిధావపిక్షలక్షణానదూర్వతి || య
థాథామంతర్యేద్యధ్యంబహివేదీతి || ఎవమత్రాపివ్యతిరక్తసకలనిషేధాదసకత్వసంజేహాభావాత్పరిశేషేణ తస్మై

యతోవాచానివతంతే నిమిత్తానామభావతః | నిర్విశేషేశివేశబ్దఃకథంజేవాప్రవతంతే || ౬౫ ||

విశేషంకంచిదాశ్రిత్యభిలశబ్దఃప్రవతంతే | యస్తాదేతన్నసమస్తంవ్యావృత్తంసర్వగోచరం || ౬౬ ||

యస్తాచ్చాశ్రితత్వగత్యాదిభాసికమేంద్రియాణిచ | వ్యావృత్తానిపరాగ్వాస్తువిషయాణిసురోత్తమాః ||

౬౭ || తద్భిక్త్యానందమద్వంద్వంనిగుణంసత్యచిద్భువం | ఏదిత్వాస్వాత్మరూపేణ నభిభేతికుతశ్చన ||

౬౮ || ఎవంయస్తువిజానాతిస్వగురౌరుపదేశతః | ససాధ్యసాధుకర్మభ్యాంసదానతపతిప్రభుః ||

వలత్యత్వసిద్ధిర్విధావపిక్షణానదుస్తా || నచలత్యత్వవిశిష్టస్యైవగ్రహణాన్నిరుపాధికస్యశబ్దావిషయత్వమితి మం
తవ్యం || లత్యత్వస్యోపలక్షణశ్చైవగ్రాహ్యకొటావనసుప్రవేశాత్ || అతోత్రవాగవిషయతోక్తిరభిధావృత్త్యాభిప్ర
యా || అతఏవాపపాదకవేద్యత్వమవ్యామూతం || తంతోప్రపాదకంపురుషంపుచ్చామితివిధినిషేధముఖవాక్యైర్వై
విస్మాత్తజ్జాతాబ్రహ్మకారమనోవృత్తిపిద్యేధాభవతి || తత్రసిద్ధిరూపవాక్యజనితమనోవృత్తిస్సోపాదానబలెనని
రుపాధికంబ్రహ్మవిషయాకున్వతితదవగమయతి || నచైతావతానిరుపాధికస్యమనోవృత్త్యవిషయత్వభంగః మనోవృత్తే
రేవోవాధేచ్ఛాచ్ఛావనాస్యసోపాధికత్వాత్ || నాప్యనస్తుత్వంతతడోవాధేరుపలక్షణత్వేనవిషయకొటావనసుప్రవే
శాత్ || ఎవంశేషముఖేప్రవృత్తవాక్యజనితమనోవృత్తిరపిసమస్తాపాధివ్యతిరేకావచ్ఛిన్నంతద్భిక్త్యాగోచరయతి త
దవచ్ఛేదకంవ్యతిరేకంవాత్తానంచకతకరజోన్యానియనివతంతే || ఎతదేవాభిప్రేత్య-అమ్నాయతే- మనసైవేదమా
ప్రవ్యమితి || ౬౯ || ఎవముక్తిర్యోపాధిసంస్పర్శవిధురస్య నిరస్తసమస్తాపాధిక్త్యాత్యంత నిర్వికల్పకస్యవాఙ్మన
సాతీతత్వం సిద్ధంసరాగ్వాస్తువిషయాణీతి పరాగ్వాస్తువిధింకారాస్సదాని శబ్దాదీనివిషయాంబ్రహ్మతేహానితథోక్తా
నిశభాత్వంజతైరామ్నాయతే || పరాచభిభానివ్యత్యత్యయంసూరితి || ౭౦ || ఇత్థేంద్రియద్భిక్త్యావాఙ్మనసాతీ
తంతదద్వంద్వమిద్వితీయంశితోష్ణాది సకలద్వంద్వముక్తంవాతతవనగుణం సత్యజ్ఞానానందైకరసమేవం రూ
పంబ్రహ్మవాత్త్వబావనచిత్వానభిభేతననుకథంతస్యవేదనంసంభవతిబుధ్యసిషయత్వాత్ || నైషదోషః || వ్యతిరేకావచ్ఛి
న్నంతద్వంద్వమయీమర్వతామనసాత్యంతఃప్రకమేణవ్యవస్థాపయితుంశక్యత్వస్యాపపాదితత్వాత్ ఎవంజ్ఞానేనాద్వి
తీయసిద్ధిసంపన్నప్రకాశచిదానందబ్రహ్మత్వభావేనాపస్థితోవిద్వాకస్తాచ్చిదపినభిభేతి || భయహేతోఃస్వావీరిక్త
స్య ద్వితీయస్యరస్తునోభావాత్ చశబ్దోన్యధేగ్రుతావృత్తబ్రహ్మవిషయత్ఫలమామ్నాయతం || ఎతగోపావావన
తపతీమహాగోపాధువాకరవంకిమహావావమకవమతి తద్ధధంసంగృహ్యతి || ౭౧ || ఎవమితి || యోయముక్తిర్యోగు

రూపదేశక్రమేణాద్వితీయ బ్రహ్మత్వవిత్సృజనముః అకృతేన సాధుకర్మణాపుజ్యేన కృతేనవా అసాధుకర్మ
ణాపాపేననతపతి || స్వాత్మనమితీశేషః || మూలాజ్ఞాననివృత్త్యాతద్విలసితస్య క్రియాకారక ఫలాత్మకస్య ప్రపంచ
స్వావిబాధితత్వాత్ - అజ్ఞానీహిముమూషావస్థాయాం యజ్ఞదానాదిశుభకర్మాకరణాత్ || స్వగౌరవ్యప్రాప్తిం
స్వకృతపాపఫలనరకప్రాప్తించమనసాసమాలోకయేత్ తాభ్యాంబిభేతి || జ్ఞానీతుభావిజన్మాపాదకకర్మసంచయ
స్యజ్ఞానాగ్నినాదగ్ధత్వాద్భావిజన్మాభావేననతపతీత్యధః || ౬౯ || సయంపంచవిద్యానేతేతిత్తానగంస్పృణతథతివా

౬౯ || తస్యతాపకరూపేణవిభాతమఖిలంజగత్ | ప్రత్యగాత్మతయాభాతిజ్ఞానాద్వేదాంతవాక్య
జాత్ || ౭౦ || కర్తాకారయితాకర్మకరణంకార్యమాప్తికాః | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదా
త్పారమేశ్వరాత్ || ౭౧ || ప్రమాతాచప్రమాణంచప్రమేయంప్రమితిస్తథా | సర్వమాత్మతయాభా
తిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౭౨ || నియోజ్యశ్చనియోగశ్చ సాధనానినియోజకః | సర్వమాత్మ
తయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౭౩ || భోక్తాభోజయితాభోగో భోగోపకరణానిచ | స
ర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౭౪ || గ్రాహకశ్చకథాగ్రాహ్యం గ్రహణంసర్వ
తోముఖం | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౭౫ || అన్యథాజ్ఞానమజ్ఞానంసంశయ
జ్ఞానమేవచ | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౭౬ || ఘటజ్ఞానంపటజ్ఞానంకు
డ్యాదిజ్ఞానమేవచ | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౭౭ || ఘటఃకుడ్యం కుసూ
లంపటః సాత్రంచపర్వతాః | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౭౮ || పాతాళా
ద్యాశ్చలూకాశ్చ సత్యలోకాదయోపిచ | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౭౯ ||
బ్రహ్మాండంతత్రస్టుప్తానామండానాం శతకోటయః | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వ
రాత్ || ౮౦ || సముద్రాశ్చతటాకాశ్చనద్యస్సర్వానదాలపి | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పార
మేశ్వరాత్ || ౮౧ || మేరుమందరపూర్వాశ్చపర్వతాశ్చమహాత్రరాః | సర్వమాత్మతయాభాతిప్ర
సాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౮౨ || వనానివనదేశాశ్చ వన్యానివివిధానిచ | సర్వమాత్మతయాభాతిప్ర
సాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౮౩ || వృక్షాశ్చవివిధాఃక్షుద్రతృణగుల్మదయోపిచ | సర్వమాత్మతయాభా
తిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౮౪ || అకాశాదీనిధూతానిభౌతికాన్యఖిలాన్యపి | సర్వమాత్మత
యాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౮౫ || శబ్దస్పృశాదితన్మాత్రరూపాణిసకలానిచ | సర్వ
మాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౮౬ || క్రిమికీటపతంగాశ్చ క్షుద్రాలపిచజంతవః |
సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౮౭ || పశవశ్చమృగాశ్చైవ పన్నగాఃపాప
యోనయః | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౮౮ || మహిష్యాశ్చైవమాతం
గా అశ్వాశ్చైవః || ౮౯ || ఖరాలపి | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౯౦ || యక్షరాక్షస
గంధర్వప్రముఖాస్సిద్ధకిన్నరాః | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౯౧ || కర్మదేవా
శ్చదేవాశ్చదేవరాజోవిరాట్పరాత్ | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౯౨ || అహం
చమద్విభూతిశ్చమమభక్తాశ్చదేహినః | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౯౩ ||
విష్ణుర్విష్ణురీతిభూతిశ్చ విష్ణుభక్తాశ్చదేహినః | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ ||
౯౪ || రుద్రోరుద్రవిభూతిశ్చరుద్రభక్తాశ్చదేహినః | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పారమేశ్వ
రాత్ || ౯౫ || ఈశ్వరస్తద్విభూతిశ్చ తదీయాస్సర్వదేహినః | సర్వమాత్మతయాభాతిప్రసాదాత్పార

కృత్యాధికమాహ || తస్యతాపకృతి || తస్యస్తపిత్రీయావివయో భోక్తృప్రపంచః తాపకానిసాధ్యసాధుకర్మాదీ
ని - ఏవంద్వైవిధ్యేనావస్థితమపిసర్వంజగదద్వితీయబ్రహ్మత్వైకత్వజ్ఞానాద్విదుషః స్వస్వరూపతయైవభాతినతుస్వా
తిరిక్తంకించిత్తశృతియేనాసాతప్యేత || ౭౦ || అత్యల్పమిదముచ్యతేక్రియాకారకలక్షణః సర్వాపిప్రపంచః స్వాత్మ
మాత్రతయైవతస్యభాతీత్యాహ || కథేత్యాదితా || ౭౧ || ౭౨ || ౭౩ || ౭౪ || ౭౫ || ౭౬ || ౭౭ || ౭౮ || ౭౯ ||
౮౦ || ౮౧ || ౮౨ || ౮౩ || ౮౪ || ౮౫ || ౮౬ || ౮౭ || ౮౮ || ౮౯ || ౯౦ || ౯౧ || ౯౨ || ౯౩ || ౯౪ || ౯౫ || ౯౬ || ౯౭ || ౯౮ || ౯౯ ||

౧౦౦ || ౧౦౧ || ౧౦౨ || ౧౦౩ || ౧౦౪ || ౧౦౫ || ౧౦౬ || సస్వేవంవిధంసర్వంజగద్విదుషః సాత్త్వికతయాప్రీతియతే
చేదాత్మనః సవిశేషత్వాపత్తిరిత్యాశంక్యాహ || అత్తానామేతి || స్వస్తిన్నారోపితప్రపంచస్యభాసకం సాధనాం
తర నిరపేక్షోన్వయమేవప్రకాశమానం యత్సాక్షిచిన్మాత్రంసంపాతాత్ || సాత్త్వికుజగదధ్యస్త శక్తిరూప్యవ
న్విధ్యాభూతమిన్యథః || సస్వేవమాత్మాయదిస్వయంప్రకాశస్తహివిదుషామివావిదుషామప్యసౌ ప్రకాశమాన
ఎవేశ్యయత్నతవసంవేముచ్చేరన్నిత్యతతహ || తమితి || స్వప్రకాశమపితంత్యమహమితశబ్దసతదధఃవిషయ మనో
వృత్త్యాచాహం కావైశిష్ట్యేనైవజానంతి తాకికాః || ౧౦౭ || పరమాధఃతోనిరస్తసమస్తాపాధికమద్వితీయంచిన్మా
త్రస్వరూపంనైవజానంతి || అద్వయత్వత్యతి అద్వితీయత్వాదేవాత్మనః పరమాధఃతోవెదితారోనైవవిద్యంతే || వెద
నస్యప్రమాత్మప్రమాణాదిభేదసాక్షేత్వాత్ || ౧౦౮ || తహివిద్వానపికథంవెదెత్తతతహ || ఎవమితి || ఏవము
క్షప్రకారేణప్రజాదిచాధనజనితయానిరస్తసమస్తాపాధికబ్రహ్మత్వవిషయమనావృత్త్యాఅవరణాజ్ఞానాపనయేనతి ||

మేశ్వరాత్ || ౧౦౯ || సదాశివసమాఖ్యస్తు శివస్తస్యవిభూతయః | సర్వమాత్మతయాభూతి ప్రసాదా
త్పాఃమేశ్వరాత్ || ౧౧౦ || చిశ్చవిదితశ్చైవసాభినతిత్రయండలమ్ | సర్వమాత్మతయాభూతి ప్ర
సాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౧౧౧ || సంకషణోవాసుదేవః ప్రద్యుమ్నశ్చానిరుద్ధకః | సర్వమాత్మత
యభూతి ప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౧౧౨ || మత్స్యఃకూమోవరాహశ్చ నారిసింహోధవామనః |
తద్భక్తశ్చతథాభూతి ప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౧౧౩ || ఆశ్రమాశ్చతథావణాస్సంకరావివి
ధాఅపి | సర్వమాత్మతయాభూతి ప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౧౧౪ || నిషిద్ధంచానిషిద్ధందనిషేధా
విధయోపిత | సర్వమాత్మతయాభూతిప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౧౧౫ || శరీరమింద్రియంప్రా
ణోమనోబుద్ధిఃహంశ్చుతిః | సర్వమాత్మతయాభూతి ప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౧౧౬ || కామక్రో
ధాదయస్సర్వేతథాశాంత్యాదయోపిత | సర్వమాత్మతయాభూతి ప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ ||
౧౧౭ || జీవాత్మాపుమాత్మాదతయోభేదభేదకః | సర్వమాత్మతయాభూతి ప్రసాదాత్పార
మేశ్వరాత్ || ౧౧౮ || జడశక్తిప్రభేదాశ్చచిచ్ఛక్తిస్త్యేదాచయా | సర్వమాత్మతయాభూతి ప్రసా
దాత్పారమేశ్వరాత్ || ౧౧౯ || అస్తిశబ్దాదితాఅథానాస్తిశబ్దాదితాఅపి | సర్వమాత్మతయాభూతి
ప్రసాదాత్పారమేశ్వరాత్ || ౧౨౦ || ఆత్మానామసురాః స్వేనభూతాయోభూతసంతతమ్ | తమేవత్వ
మహంశ్చప్రత్యయాభూత్యంతుజంతనః || ౧౨౧ || వ్యవహారేవిజానంతి నజానంత్యేవతేధఃతః | అథః
తశ్చాన్యపెత్తానోనవిద్యంతేద్వయశ్చుతః || ౧౨౨ || ఎవమాత్మానమదైవతమాత్మనావేదయస్థిరమ్ | సా
యమథఃమిమంత్త్యం గాయన్నైస్వభూతః || ౧౨౩ || యథానతఃనమితిస్యస్వభూతాల్లోకరక్ష
కమ్ | తథావిద్యాసంహారాభ్యాగీతిలోకోపకారిణీ || ౧౨౪ || యథైవాదిగురోగీతిగోకానాం
హితకారిణీ | తథైవాన్యగురోగీతిలోకానాంహితకామ్యయా || ౧౨౫ || ఆప్రకామస్య రుద్రస్యగీతి
వ్యాఖ్యానలక్షణా | పరోపకారిణీతద్వద్గీతరస్యాపితద్గురోః || ౧౨౬ || తాకికేవ్యపిగానేషప్రసాదం

అద్వితీయమాత్మానంస్వరూపప్రకాశేనైవవిద్వాన్సాక్షాత్కారోతి || ఏవంవిదుషాన్ద్వాసంప్రదశిశంశ్రుతా | ఏత
త్సామగాయన్నైశ్చిత్వాది నానువణజ్యోతిరిత్యంతేన తదనుద్యప్రయోజనకథనోపపాదయతి || సాయమిత్యాది
నా || హఃహఃహఃహఃత్యాదినువణజ్యోతిరిత్యంతంసామ || తస్యచ ఆయవధః || యదేతావంతంకాలంభోక్తృ
భోగ్యభోగప్రదరూపం జగద్విభక్తమాసీత్ || తత్సవకమహమేవ నమత్తన్యత్కించినై అహోధదం మహదాశ్చ
ర్యం | స్వప్రకాశచిల్లకుణపరమజ్యోతిరూపోహమేవతత్సర్వమభిభవామితి || తత్సామగాయన్నిమమథఃమనుసంద
ధానోవిద్యాన్వితేపహేతోరభావాదవ్యాకులమాస్త్యత్యథః || ౧౨౭ || ఏతద్దృష్టాంతేనోపపాదయతి || యథేతి ||
పరమేశ్వరనతఃనవద్విద్వద్విజ్ఞానమపిలోకరక్షాహేతురిత్యుపపాద్యపరతత్వప్రతిపత్త్యపాయతామపితస్యద్దృష్టాం
తేనోపపాదయతి || యదైవేతి || ఆదిగురోః పరమేశ్వరస్య కతఃకపిష్ఠీతతత్కర్తృకాగీతిః | పరతత్వవ్యాఖ్యానరూ
పాయాశుశ్వరగీతేతి కూమఃపురాణేప్రసిద్ధా || సాయథాపరతత్వోపదేశేనగీతిలోకోపకారిణీ || ఎవమస్యవిదు
షోగీతరపిపరతత్వప్రపాదనేనజగదనుగ్రహయేత్యథః || ౧౨౮ || ౧౦౧||౧౦౨||నన్వయముపదేశోవాక్యాంతరాదపి

దపి ప్రసిద్ధిభిషివిదుషోగానమయుక్తమిత్యతహా || తాకికేష్వితి || ౧౦౩ || వ్యాఖ్యాగానేష్వితి || సంసృతశబ్దరూపం
గద్యపద్యాత్మకం వ్యాఖ్యాగానం || తత్తద్దేశీయభాషయాపరమేశ్వరవిషయగీతాకీ || త్రుత్యుపనిషదాదిగీతిః || ౧౦౪ ||
౧౦౫ || ౧౦౬ || ౧౦౭ || ౧౦౮ || యదిదంబ్రహ్మవిద్యాగమనంతత్సంగృహ్యతి || ఇతితి || అనేనయథోక్తప్రకారేణ
పరతత్త్వవిషయా ఉపనిషదుపదిష్టా - ఉపనిషన్నాను బ్రహ్మవిద్యా - ప్రత్యగాత్మానంనిర స్రవమస్తా పాధికంబ్రహ్మోపని
యభేద భృషహేతుభూతమవిద్యాత తాగర్వంనివతేయతితితచ్ఛబ్దవ్యుత్పత్తైః ఉక్తంహ్యచార్యైః || ఉపనియమమా
త్మానంబ్రహ్మోపాస్త్యద్వయంయతః-నిహంత్యవిద్యాంతజ్జంవతస్తాదుపనిషన్నతేతి || ౧౦౯ ||

ఇతి శ్రీసాధవాచార్య విరచితాయాం సూత్రసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవఖండే- ఉపరిభాగ-
బ్రహ్మగీతాయాం తృతీయోధ్యాయః. ... *
కురు శేషిః | కింపున వైదికేగానసోతోగానంసమాశ్రయేత్ || ౧౦౩ || వ్యాఖ్యాగానేష్వశక్తస్తుశివ
ముద్దిశ్యభక్తిః | తాకికేపివాగీతింకుర్యాద్విత్సవతంద్రితిః || ౧౦౪ || గీతిగానం శిషప్రాప్తే స్సుత
గాంకారణంభవేత్ | గీతిగానేనయోగస్సాన్యవ్యోగాదేవశక్త్యైకా || ౧౦౫ || గీతిజ్ఞోయదియోగ
వసయాశిషరమేశ్వరమ్ | ప్రతిబంధకభావసర్వాత్ప్రత్యేకానువరోభవేత్ || ౧౦౬ || కేవలతౌ
కికంగానంసకుర్యాన్మోహతోపివా | యదికుర్యాత్ప్రసాదేన ప్రాణశ్చిత్తీభవేద్విజ్ఞః || ౧౦౭ ||
అతస్తుసంకారవిశాసోతత్సృతి పశుదేవతావత్సత్త్వానా | బ్రహ్మోధూనాద్యశివస్వతం పున
స్సదైవగామన్వితరేదిమాం మహీమ్ || ౧౦౮ || ఇన్ద్రునిషత్ప్రత్యక్షమయావస్సన్యముచితాసకల
దుఃఖవిహంశ్రీ | కష్టహృదయస్యంనుచ్యంతదేవ | భక్తిసహితస్యనుజనస్యఖలుచేయా || ౧౦౯ ||
ఇతి శిష్యాం దేవహపురాణే సూత్రసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవఖండే- ఉపరిభాగ- బ్రహ్మగీతాయాం
తృతీయోధ్యాయః. ... *

—* సాత్వ్య సిత్యకథనమ్. *—

బ్రహ్మోవాచ || ఆప్తిదేవస్త్వత్సద్గత్యాసాక్షీనర్వస్యసర్వదా | సంసారాణామమగ్నానాం
పాతాత్సంసారమోచకః || ౧ || సర్వమాంచమనసైన ప్రేరితంసయమేనతు | విషయేగచ్ఛత్రపా
ణశ్చైస్తతేవాగ్విదిత్యపి || ౨ || చక్షుఃపశ్యతిరూపాణి శ్రోత్రంశబ్దంశ్రుణోత్సపిఅన్యానిఖాససర్వాణి
తేనైవప్రేరితాని || ౩ || స్వంస్వంపిషయముద్దిశ్యప్రవతేంతేనింతరమ్ | ప్రవతేకస్త్వంచాస్యస్య
ఓం || ఏవమైతిరేయక తైత్తిరీయకస్యాపి ఐదంపర్వంప్రతివాదితం || అథనామవదోపనిషదోపి బ్రహ్మత్రై
కత్వపరత్వంవక్తుమారభమాణస్తావజ్జైమనిసామశాఖోపనిషదగ్ధం సంగృహ్యతి || చతుర్థోనాధ్యాయేన-యథోదీరి
తంబ్రహ్మత్రైకత్వముపదేశగమ్యమేవనశ్చతరంగగద్యమితి-అముమగ్ధంద్యోతయితుంశ్రుత్యాప్రశ్నప్రతివచనాధ్యాం
బ్రహ్మాపదిశ్యతే || కేనపితంసంపిప్రేషితంమనః - కేనప్రాణః ప్రథమఃప్రేరియంక్రః - కేనపితాం వానసు
మాంవదంతిదత్తుశ్చోస్రింకఉదేవోయునక్తేప్రశ్నః - శ్రోత్రస్యశ్రోత్రంమనసోమనోయద్వాచోపావాచం సడి
ప్రాణస్యప్రాణశ్చక్షుషశ్చక్షురితి ప్రతివచనం | తదేతదుభయమథతః సంగృహ్యతి || అస్తిదేవశ్చత్యాదినా || స్వత
స్సిద్ధిభి సార్వకాలిం పారమార్థికం సత్యత్వంవివక్షితం || సాక్షీతి || స్వపరవ్యవహారహేతుభూత చిత్ప్రకాశరూ
పత్వంసాత్వ్యప్రపంచానంతర్భవేన కూటస్థత్వం నిత్యత్వంచ || ౧ || సర్వేషామితి || తేనసర్వసాక్షీకాన్వ
తంప్రేణపరమేశ్వరైసర్వప్రాణిహృదయేజీవభావేనానుప్రావిశ్యావస్థితేనేచ్ఛామాత్రాత్ప్రేరితంప్రవతేంతంసత్స్వ
విషయేమంతిద్యేమనఃప్రవతేతే || నచదేవేంద్రియాదిసంఘాతవంతిప్రేరికభివాచ్యం - తస్యప్రసిద్ధత్యేనోపదేశ
వైయధ్యప్రసంగాత్ || అతస్తదతిరి కేనచిన్మాత్రజ్యోతిషాకేన చిత్ప్రేరితమేవమనః స్వవిషయం ప్రత్యాయయతి
యుక్తమభ్యుపగంతుం - ప్రాణాపానాదిపంచవృత్త్యాత్మకో ముఖ్యప్రాణశ్చతేనప్రేరితపివ ప్రాణనాది చైష్టాంక
రోతి || తథాసర్వశబ్దవ్యవహారహేతుభూతంవాగింద్రియమపి చిన్మాత్రస్వరూపేజ్జే తేనప్రేరితమేవాభివధనరూపం
స్వకార్యంకరోతి || ౨ || చక్షుశ్చోత్రయోరప్యేవంయోజ్యం - అన్యగీతి || ఉక్తవ్యతిరిక్తాని బుద్ధింద్రియాణికైం
ద్రియాణిచేత్యధాః || ౩ || సర్వసంగోదాసీనస్యకూటస్థనిత్యస్య నిస్తరంగసముద్రకల్పస్య చిన్మాత్రరూపస్యాత్మనఃకథ

మిక్సగ్విధం ప్రేతకత్వం సంభవతి త్యతః || ప్రవతకత్వమితి || మాయా యేతి || మలినసత్వప్రధానమాయాః రిశామ రూపశేషేణ త్రియాద్యుపాధిసంపరకవశేనేత్యర్థః || ౪ || ననుప్రెరకతత్వాన్యస్తతోన్యత్ప్రేక్యం మనఃపరికమితి ద్వైతాపత్తిర్జ్ఞానవిశేషతః || ఇంద్రియాణామితి || మనఃప్రభృతీనా మింద్రియాణాం సద్రూపే తస్మిన్నన్యస్తత్వాత్ ప్రాయఃపిండన్యా యేనాధిష్ఠానసత్వమేవారోపితే మమనఃప్రభృతిమధర్మత్వేన ప్రతిభాతి || నచ తేషాం స్వాభావికం సత్త్వమస్తీత్యర్థః || ౫ || ఎవం మనఃపరికంయన్యేచ్ఛామాత్రాత్స్వస్వవ్యాపారే ప్రేత్యతే సకింఠాపత్తి ప్రశ్నానక్రొత్తాధావదగంతవ్యః - అన్యచాత్తరమాహ || శ్రోత్రమితి || శ్రోత్రంతావదితరప్రపంచవద్భృత్యాన్యస్వస్వాధిష్ఠానభూతేన బ్ధిన్యాత్రేతత్త్వన్యధ్యస్తమిత్యవివాదంతచ్ఛ్రూయతే - అనేనేతి త్యత్త్వత్వాశ్రవణసాధన మింద్రియమధిష్ఠానత్వేన తదనుప్రవిశ్య స్వప్రకాశచిద్రూపః పరశివస్తస్య శ్రోత్రస్య శ్రోత్రత్వం శ్రీమహాసామర్థ్యం ప్రయచ్ఛతి || సర్వాంతరస్వప్రకాశాత్తత్యైతన్యజ్యోతిస్సుపథానేన హితస్య విషయశబ్దాదిభిన్నం జననమర్థం భవంతతశ్చోక్తే స్యాపి శ్రవణసామర్థ్యప్రధానాత్తథావిధం సర్వాంతరంచైతన్యం శ్రోత్రస్య శ్రోత్రమితి త్యుక్త్యా రిద్ధిశ్చ తే || ఎవం మనస్తాత్త్వనిత్యాదావపియోజ్యం - సత్త్వస్థితి || సత్త్వకార్యే అంతఃకరణేనుగతం యత్తారణభూతం సత్త్వం సన్యజేతన్యప్రకాశాభివ్యంజనసామర్థ్యత్వేనావచ్ఛిన్నత్యర్థః - మనససామర్థ్యయుక్తం హి మనస్తచ్ఛసామర్థ్యముదీరతే త్యాతన్యచైతన్యేనాధిగత్యతితన్తనసోమనః ఇత్యుపదిశ్యతే || ౬ || వాచోవాక్త్వమితి || స్వాత్త్వన్యధ్యస్తం వాగింద్రియమనుప్రాప్య తస్య స్వస్య సమవధానేనాభివదనసామర్థ్యరూపం వాక్త్వం ప్రయచ్ఛతీత్యర్థః || తథా స్వాత్త్వన్యధ్యస్తస్య ప్రపంచవృత్తేః ప్రాణస్యాపి ప్రాణనాడిక్రియాసామర్థ్యరూపం ప్రాణత్వం ప్రయచ్ఛతి || అతఏవాన్యత్రామూయతే || ఊర్ధ్వం ప్రాణమున్న

మాయానస్వభావతః || ౪ || ఇంద్రియాణాంతుసత్త్వం వై వస్వాభావికమితి | తప్రాయః పిండవత్స్వస్వత్తయోరనురవభావః || ౫ || శ్రోత్రమాత్మనిచాధ్యస్తం స్వయం దేవోమహేశ్వరః | అనుప్రవిశ్య శ్రోత్రస్య దాతి శ్రోత్రతాంహరః || ౬ || మనస్తాత్మనిచాధ్యస్తం ప్రవిశ్య పరమేశ్వరః | మనస్త్యంతస్య సత్త్వస్థాదదాతినియమేనతు || ౭ || వాచోవాక్త్వమనుప్రాప్య ప్రాణస్య ప్రాణతాంహరః | దదాతి నియమేనైవ చక్షుష్వంచక్షుషస్తథా || ౮ || అన్యేషామింద్రియాణాంతుకల్పితానా మపీశ్వరః | తత్తద్రూపమనుప్రాప్య దదాతినియమేనతు || ౯ || తత్రచక్షుశ్చవాక్చైవ మనశ్చాన్యైవిభానిచ | నగచ్ఛంతిస్వయంజ్యోతిస్సభావేపరమాత్మని || ౧౦ || సదేవోవిదితాదన్యస్తథేవావిదితాదపి | వాచాచమనసాచైవచక్షుషాచతత్తేనచ || ౧౧ || శ్రోత్రేణాపిసురశ్రేష్ఠాః ప్రాజేనాన్యేనకేనచిత్ | నశక్నోగోచ

శ్చత్యపానం ప్రత్యగస్మతి || మధ్యేవామనమాసీనంచైవైదవాఉపాసత్యతి || చక్షుష్వంచక్షుషస్తథేతి || యథాశ్రోత్రస్య శ్రోత్రత్వంతథేత్యర్థః || శ్రోత్రాద్యామూతస్యాపలక్షణార్థత్వాదనామూతేంద్రియసంగ్రహాయాహ || అన్యేషామితి || ౮ || పిండం శ్రోత్రాదిపరిఃస్థానాస్పదం కల్పితానాం చ తేషాం శ్రవణాదసామర్థ్యప్రదం సర్వాంతరంచిదేకరసంబ్రహ్మత్వం పదిష్టం భవతి || ౯ || నస్వీద్యశంవస్తు ఘటాదివద్వినికతయాస్పష్టం కస్తాన్మానుషాయతంతిమామాశంకాం నిరసితుమామూయతే || నతత్రభక్ష్యుర్గచ్ఛతి నవాగ్గచ్ఛతి నోమనః ఇతి తత్సంగృహ్యతి || తత్రేతి || వాక్చైతశబ్దాభివ్యంజక మింద్రియం తదభివ్యంగ్యః శబ్దశ్చోభయమత్రవాక్యజ్ఞేనవివక్షితం || తస్మాదేతానిచక్షురాదీని బ్రహ్మణీ మాయయా అధ్యస్తస్వాత్త్వదాత్మకాని - అతస్వాత్త్వభూతే బ్రహ్మణికథంతేషాం ప్రవృత్తిః విషయవిషయాభావస్యభేద సాపేక్షత్వాత్ || తదివిషయత్వసమర్థనాయాహ || స్వయంజ్యోతిరితి || స్వప్రకాశచిద్రూపస్య సర్వాంతరస్య చక్షురాదికరణం ప్రతిసాక్షీణస్తద్విషయత్వానుపపత్తిరీత్యభిప్రాయః || ౧౦ || ఎవంచక్షురాదిసర్వప్రమాణావిషయం పరశివస్వరూపమాగమోపి కథం ప్రత్యాయయేదిత్యాశంక్యుదితావిదితవ్యతిరేకావచ్ఛిన్నంతత్ప్రతివాదయతుంశక్యమిత్యభిప్రేత్యామూయతే || అన్యదేవతద్విదితాదధో అవిదితాదధీతి || తత్సంగృహ్యతి || సత్తిశ్రోత్రస్య శ్రోత్రమిత్యాదినానిద్విష్టశ్రీవదాదిసామర్థ్యప్రదాయః సర్వాంతరః స్వప్రకాశసాక్షీచిద్రూపతత్త్వ-సవిదితాద్విధిక్రియాఫలవ్యాప్తాద్విషయదన్యోః లక్షణః || తథా అవిదితాదక్షాయమానాదపివిలక్షణః స్వయం ప్రకాశమానత్వాత్ | ఏవంవిదితావిదితాభ్యా మన్యత్యేనాగమ ప్రమాణాత్ప్రతిపత్తుంశక్యోశ్చిత్త్యర్థః || ౧౧ || ఎవమాత్మన్యపదిష్టేపితతోన్యదేవకించిదుపాసనీయంబ్రహ్మైతిశక్యశంకానిరాసార్థమామూయతే || యద్వాచానశ్శ్యుదితం యేవవాగ్భ్యుద్యతే - తదేవబ్రహ్మత్వం నిద్ధి నేదంయదిదము

పాసతే || యస్మిన్ సామనుతే యోనాహుర్ననోమతం - తదేవ బ్రహ్మ స్వం విద్ధి నేదం యదిదము పాసతే - యస్మిన్ సామన పశ్యతి యోన చక్షూషి పశ్యతి || తదేవ బ్రహ్మ స్వం విద్ధి నేదం యదిదము పాసతే || యస్మాన్ తేనోగత్రుణోతి యోన శోత్ర మిదం శ్రుణోతి - తదేవ బ్రహ్మ స్వం విద్ధి నేదం యదిదము పాసతే - యత్ప్రాణేన క్రాంతం యోన క్రాంతః ప్రణేయతే - తదేవ బ్రహ్మ స్వం విద్ధి నేదం యదిదము పాసతే ఇతి తత్సంగ్య హ్యతి || వాచా జేతి యద్వాగాదిభిరిన్ద్రైయైర్విషయైకాత్మకమశక్యం విదితా విదితాభ్యాం మన్యత్వేన నిర్విప్లం ప్రకాశనాక్షిచిద్రూపం || ౧౨ || యస్మాన్ సర్వాంతరస్యాత్మకత్వేన కాశేన వాజ్మన సాద్యభిలంబగత్సూక్ష్మప్రకాశేన రూపమివ ప్రకాశ్యతే || స్వవ్యాపారైశ్చైవ తదేవ సర్వాంతరం బ్రహ్మ విష్ణుశాంతైశ్చ సద్వ్యవధికం కాశాస్పదమిత్యేవ కాశాధః || ౧౩ || ఏవమన్దయాదివిక్రస్యత త్సాక్షిగః ప్రత్యగత్మనో యస్మిన్ హ్యరూపత్వజ్ఞానముపదిష్టంతస్య ఫలమామూయతే || అమమ్యధీరాః ప్రేత్యాస్మాల్లోకాదమృతాభవంతితి-నిదధంబూతే- ఏవమితి || ధీరాః ధీమంతో విద్వాంసః - ఏవముక్తప్రకారేణ దేహేన్ద్రియాదికమాత్మనో విచిన్యత తో విచిక్రమద్యతీయ బ్రహ్మ తత్త్వం ప్రమాణత రాజ్యాం గురుముఖాదధిగమ్యమన సనిధిధ్యానజతస్య చిత్తస్స సాక్షాత్కారలక్షణేన స్యానుభవేన యేవానం తే అమృతత్వలక్షణాం ముక్తిం ప్రాప్నువం తీత్యర్థః || ౧౪ || ఇథం స్యాత్మతయోపదిష్టస్య బ్రహ్మణో వగతిసమయే శిష్యస్యాహం మాంబ్రహ్మజాతమితి కమకత్వకభావలక్షణభేదావహసన్యావస్తువిషయస్వం ప్రతిపాదయితుం తథాన్దభేదవిముక్తమఖండైకతనం బ్రహ్మ తత్త్వం స్వరూపప్రకాశేనైవ జ్ఞాపయితుం చ గురు శిష్యకృతోక్తిప్రత్యుక్తిరూపేణ శ్రుతిః ప్రవదతే-యది మన్యసే సువేదేతి దభ్రమేవాపి నూనం-త్వం వెగ్ధబ్రహ్మణో రూపమితి గురువాక్యం || నాహం మన్యే సువేదేతి నోన వెదేతి వెదచేతత్పృతివ

రీకత్మకం సత్యమేవమయోదితమ్ || ౧౨ || యస్యైదమభిలంబిత్యంగోచరరూపవద్రవః | తదేవ పరమం బ్రహ్మ విష్ణుయాయం సనాతనం || ౧౩ || ఏవంజానంతి యేధీరాస్తస్మిన్ తత్త్వప్రమాణతః | గురుక్త్యా స్యానుభూత్యా చ భవంతి ఖలు తేఽమృతాః || ౧౪ || సుజ్ఞేన మితి తద్బ్రహ్మ జానీధయది యోసురాః | దభ్రమేవ హితత్సాక్షి బ్రహ్మ వేద్యం కథంభవేత్ || ౧౫ || యస్య స్యాత్మతయ బ్రహ్మ విదితం కమతాం వి నా || తస్య తద్జ్ఞానకర్తృత్వవిహీనస్య మతం హితత్ || ౧౬ || యస్యామతంతస్య వతం మతం యస్య న వెదసః | అజ్ఞాతం విజానతాం విజ్ఞాతమవిజానతాం || ౧౭ || బ్రహ్మజ్ఞోనే ఘటజ్ఞోనే

చనరూపశిష్యవాక్యం- తదేతద్వాక్యద్వయాభిప్రేతమథాన్సంగ్యహ్యబ్రహ్మదేవాన్ప్రత్యపశ్యతి || సుజ్ఞాశమితి || హేదేవాయాయం యత్స్వత్తథూతం బ్రహ్మ సుజ్ఞాతం సుష్టుప్తాభిర్బుద్ధివృత్త్యా విషయాకృతమితి యది జానీధ || అహికా అవచ్చిన్నస్వభావంతద్బ్రహ్మబుద్ధివృత్తిపరిచ్ఛేదాద్దభ్రమల్పమేవ భవేత్ || తథాచావస్తుగోచరమతద్జ్ఞానం స్యాదిత్యర్థః || తథావిధబుద్ధివృత్తేః సాక్షిత్వేన భాసంతద్బ్రహ్మకథంతత్ప్రకాశ్యం భవేత్ || అతిశయప్రకాశ సాక్షిరూపస్య బ్రహ్మణో వేద్యత్వానం భవాద్బుద్ధివృత్తివేద్యం సోవాధికమేవ రూపం- నతు నిరుపాధికమితి వేద్యస్య దభ్రీత్వం || ౧౫ || యస్య ఖలు తద్బ్రహ్మం ధిక్రియాజన్య ఫలభాగిత్వమంశరేణైవ స్యాత్మతయ ప్రత్యక్షాక్షిరూపేణ విదితం స్వరూపప్రకాశేనైవ భాతం భవతి || సప్రకాశోనిత్యైతి తంకర్తృత్వమపి నాస్తి తస్య విదుషస్తదనవచ్చిన్నం నిరస్తమస్తోపాధికం బ్రహ్మజ్ఞాతం భవతి || ౧౬ || శిష్యాచార్యసంవాదేన నిత్యతమర్థం శ్రుతిరవధారయతి || యస్యామతంతస్య మతం మతం యస్య న వేదసః | అజ్ఞాతం విజానతాం విజ్ఞాతమవిజానతామితి-తాన్సంగ్యహ్యతి || యస్యైతి || యస్య సాధకస్య తత్సాత్మక భూతం బ్రహ్మ అమతం మనోవృత్త్యా అవిషయాకృతం కేవలస్వరూపప్రకాశేనైవ ప్రకాశితం- తస్య తద్బ్రహ్మ మతం జ్ఞాతం భవతి || యస్య తు తద్బ్రహ్మ మతం మనసా విషయాకృతం నాసాతజ్ఞానాతిరస్తాత్తద్బ్రహ్మ వయంజానీమతితి బుద్ధివృత్తివి శిష్టరూపేణ జానతామనవగతమేవ తే బుద్ధివృత్తివైశిష్ట్యేన జానతాం తు స్వరూపప్రకాశేనైవ తద్జ్ఞాతం భవతి త్యర్థః || ౧౭ || నను యస్య ఖల్వమతం కథంతస్య తత్త్వతంతస్యాత్ పరస్పరవిరుద్ధత్వాదిత్యాశంక్యమతశ్చ సోదితి తాథా ప్రతిపాదనం వధాయితమమూయతే || ప్రతిబాధవిదితం మతమితి || బుద్ధివృత్తయోబోధాన్సర్వాస్య పివ్యత్రిమతద్భాసక సాక్షిరూపేణావస్థితమనుగతం స్వప్రకాశేనైవ సప్రకాశావ్యభిచారాన్మతమత్యవ్యత్యత్యతి శ్రేయోర్థమర్థాన్సంగ్యహ్యతి || బ్రహ్మైతి || యదేతచ్చరణమననాదిసాధనజనితనిరస్తమస్తోపాధికపరమార్థసద్బ్రహ్మ విషయం జ్ఞానం-యచ్చ వ్యావహారిక సత్యఘటాదివిషయం చక్షురాదీన్ద్రియసంప్రయోగజనితం జ్ఞానం || యచ్చ వ్యాపారసత్యం క్షిరూపాద్విషయం భౌతికజ్ఞానం

తేషు సర్వేషు వృత్తిజ్ఞానేషు నిరుపాధికంస్వాత్మభూతంచ దేశసంబంధాన్ని కేయత్వాత్కృత్యేపినభవతి-నాపికమక ||
కింతు తస్య సమాప్త్యనాక్షి త్వేనభాసకంస్వప్రకాశజ్ఞానమేవ కేవలం భవేదిత్యర్థః || ౧౮|| ౧౯|| ౨౦|| ౨౧|| ౨౨|| ౨౩|| ౨౪||
౨౫|| ఎతదేవబ్రహ్మణఃకర్తృకర్మభావరాహిత్యముపపాదయతిబ్రహ్మసంబంధతే|| సతావదఃక్రియస్యాసంగస్యబ్రహ్మ
ణావిద్యాంప్రత్యాశ్రయత్వంవిషయత్వంవాసఃభవతి || తథానిధధస్తత్వేనైవపరిచ్ఛేదాదపరిచ్ఛిన్నాన్తర్థప్రతిపాదక
బ్రహ్మశబ్దాభిధేయత్వమేవతస్యహేయత|| అతోపరిచ్ఛిన్నస్యతస్యకేవలవివారమాంధకారసంబంధోద్విరూప్యత్యతివి
ద్యావరమార్థతోబ్రహ్మసంబంధరహితైవేత్సంగీకార్యం || నాచేదేవవిధాతథాసతతయావిద్యయాబ్రహ్మవేదితుమ
శక్యంవిధిక్రియాజన్యఫలభాగి || విద్యోన్యస్యస్వాత్మయమేవతథానిధధస్తత్వేబ్రహ్మణ్యదీతక్రియాఫలభాగిత్యాసం
భవాదనుపయోగాచ్చనహివరమార్థతోఽసన్ననుస్తోపాధికస్యస్వయంప్రకాశమాసస్యానాథేయాతశ్చయస్యవిద్యయా
కశ్చిదుపయోగోస్తి || యేనతజ్జన్యఫలభాగిసయితద్విద్యతావ్యాత్ సత్రైవమాపేద్యత్వేన సోనామబ్రహ్మత్వవి
ద్యవేత్|| కమత్వకృతసలక్షణధర్మకసంబంధసమ్యక్తత్వాన్బ్రహ్మత్వవిద్యస్యఅతోవిద్యాన్నకలోపాధిన్యతికా
వచ్చిన్నతయాతత్వాత్త్వభూత బ్రహ్మరాహిత్యకర్మకవాజ్ఞసూత్రం స్వప్రకాశంబ్రహ్మైవకేవలంభవేత్ || నతు

భాంతిజ్ఞానేపిచాస్తికాః | నైవకర్తృకకమాకపి బ్రహ్మచిత్తేవలాభవేత్ || ౧౮|| యస్యకర్తృకత
యాభాతంబ్రహ్మకర్తృకనురోత్తమాః | తస్యబ్రహ్మచిత్తంవాన్యకర్తృకతస్యచిత్తంహియేత్ || ౧౯||
యస్యకమకతయాభాతం బ్రహ్మకమకనురోత్తమాః | తస్యబ్రహ్మచిత్తంయన్యకమకతస్యచిత్తం
హియేత్|| ౨౦|| అకర్తృకవిషయంప్రత్యక్ప్రకాశంస్వాత్మనైవతి | వినాతరగ్రహణానాభ్యాంబ్రహ్మ
యోవేదవేదసః || ౨౧|| ఏవంరూపపరిజ్ఞానమపిస్వశ్యత్యైవైవతి| యస్యభాతసతత్వాక్షీబూతిబ్రహ్మ
త్వవిత్కథం || ౨౨|| బ్రహ్మవిద్యాపిజాతాచేద్యద్వాభాతిమంభవత్ | అవద్యంబ్రహ్మనైవద్యంస్వా
ద్యేద్యవిద్యాభిసంగమాత్ || ౨౩|| వెత్తాపివిద్యాసంబంధాన్యవశేషేభవేద్భూతిం | స్విశేషంపరిం
బ్రహ్మతతోవిద్యాన్నచాత్మవిత్ || ౨౪ || విద్యాయాఅశ్రయత్వేన విషయత్వవిలాభవేత్ | బ్రహ్మ
నైవాన్యథాతత్రబ్రహ్మబ్రహ్మభవేత్కథం|| ౨౫ || బ్రహ్మసంబంధహీనంచేద్యద్వాబ్రహ్మణ్యవేదితుం
అశక్యంతత్రయోదేవాః కోవాబ్రహ్మత్వవిద్యవేత్ || ౨౬|| బ్రహ్మకర్మస్వరూపాయాసమ్యక్తిం కరు
తేతుసా | విద్యాయదినమాయాయాఃప్రత్యగాత్మస్యసంభవత్ || ౨౭|| ప్రత్యగాత్మయంబ్రహ్మకమా
యాసాతుమహత్తమః | తథాసతకథంమాయాసంభవఃప్రత్యగాత్మవి || ౨౮|| తిన్నాన్తరగ్రహణ
నాభ్యాంస్వానుభూత్యావచిష్టనే | స్వప్రకాశేకసంసిద్ధేవాస్తిమాయాపరాత్మవి || ౨౯|| వ్యవహారి
కదృష్ట్యేయంవిద్యావిద్యానచాన్యథా | తద్విద్యప్రకాశనాన్యైవ తత్త్వమేవస్తికేవలం || ౩౦ ||

బ్రహ్మత్వవిదిత్యర్థః || ౨౬|| ఎవంస్వప్రకాశేబ్రహ్మణీవిద్యయాప్రకాశవనకత్వాసంభవేపితత్వరూపావరకా
విద్యానివృత్తిజననద్వారాతత్సంబంధమాశంక్యఃరస్యత || బ్రహ్మణీప్రత్యక్షైవసాక్షాత్కృతేవవిద్యానోసగ
విద్యేబ్రహ్మణీమాయాతతగ్రహ్యసంస్పృశస్యాసంభవాదవిద్యాసంస్పృశ్యథాకపద్యేత్సేతిదవినవిచార సమామత్త్యర్థః ||
౨౭ || ఎతదేవోపపాదయతి|| ప్రత్యగీతి || సూర్యాదీఃప్రసిద్ధాఃకర్మోపదేశి-తేవామపిచిత్ప్రకాశాభిసంబంధవత్తే
నప్రకాశకత్వమితితథావిధన్నప్రకాశచిదత్తావరంజ్యోతిః - ప్రాయతేహ|| యేనసూన్యస్తవతేదనైర్దః - తమేవ
భాంతమనుభాతసర్వంశస్యభాసాసర్వమిదంభాతీతి|| పరంజ్యోతిరుపసంపద్యస్సేనరూపేదాభిఃప్రత్యతే-విశ్వరం
తమోవదాచ్ఛాదకత్వాదవిద్యమానస్యనామరూపప్రపంచస్యోపనావనమాయానామాభింతమేవ సాచిధము
దీతలక్షణంబ్రహ్మశ్రయేద్విషయాకుర్యాద్వా - నహిప్రకాశమాసం సూన్యంనైశంతమఆశ్రయత విషయాకరో
త్యర్థః|| ౨౮|| ననూక్రీత్యాబ్రహ్మస్వయాపేవిద్యాయాఅకించసగతత్వేబ్రహ్మవిద్యావోపరం | బ్రహ్మవేదబ్ర
హ్మైవభవతి- అథపరా- యయాతదక్షరమధికమ్యతితిత్యాదిశ్రుతిభిఃవిద్యాయా సత్త్వరూపప్రాప్త్యనాయ ప్రతి
పాదనంవ్యాహస్యేతే త్యాశంక్యాహ|| ౨౯ || వ్యావహారికేతి | వ్యవహారిమాప్రసిద్ధం మాయాపరికల్పితంప్రపం
చమాశ్రిత్యహిప్రత్యక్షాది ప్రమాదానిప్రవృత్తాని || అతోవేదోపతిదంతికతత్వాద్విశ్వహారికదృష్టేవవిద్యా
యాఅవిద్యానివృత్తిద్వారాతత్ప్రొత్తసాయత్వంశాస్తి-అతోవిద్యావిద్యాచేత్యేతిదుభయమపివ్యహారిదృష్టేవ||

పరమాధ్యాత్మ్యత్వద్వితీయస్వప్రకాశంబ్రహ్మత్వత్వమేవాస్తి ॥ 30 ॥ ఏవంపరమాధ్యాత్మోబ్రహ్మణోసంగత్వేనవిద్యా
సంబంధాభావాద్భ్రష్టతదితరగోచరాణాంసర్వాసాంబుద్ధివ్యతీరాంయద్భాసకంసాశీ స్ఫురణంతత్పరిశేషాత్స్వ
ప్రకాశమద్వితీయంచైతప్రతిబోధవిధితంవతమితి శ్రుత్యర్థం నిగయమతివ్యావహారికదృష్టిరితి ॥ వ్యవహారద్వైవి
పురుషస్యఘటపటాదివిషయమనోవృత్తిమనస్వత్పిసాశీ చిత్ప్రకాశస్యభిసకత్వేనావ్యభిచరితత్వాదనుగతస్వపర
వ్యవహారహేతుప్రకాశస్వరూపఎవప్రత్యగాత్మాతస్మాదవ్యభిచారిణీచిత్ప్రకాశేబ్రహ్మణి రజ్జాఇదమంతే సపకధా
రాదివద్యభిచారిదృశ్యప్రపంచస్యపరికల్పితత్వేనమిథ్యాత్వాత్ప్రకాశరూపంబ్రహ్మద్వైతమేవేతసిద్ధమిత్యర్థః ॥ 30 ॥
ననుఅద్వైతమితిద్వైతసమేధవిశిష్టంబ్రహ్మప్రతీయతే తథాచకథంనివిశేషబ్రహ్మసిద్ధిరిత్యతఆహ ॥ అద్వైతమితి ॥ అ
ద్వైతోక్తిగపిప్రకాశావ్యభిచారాదవ్యభిచారిచిత్ప్రకాశాత్మనావికరూపావ్యవగమాదిత్యర్థః - ప్రకాశఎవ సతత
మితి ॥ ప్రకాశస్వరూపాదన్యస్య ద్వైతసమేధస్య ద్వైతవత్సాన్నిత్యనోభ్యసత్యోవసామ్యేనస్వేనైవనితరగాత్మన్ని
మేధవినిముక్తః కేవలచిత్ప్రకాశఎవావశ్యతే ॥ సచస్యసత్తాయాం ప్రకాశవ్యతిరేకవిహితత్వాత్స్వప్రకాశ
ఇతిసతతశబ్దార్థః - ఏవంనిర్విశేషచిత్ప్రకాశాత్మబ్రహ్మణిశబ్దేనమనసాచవిషయాక్రియమాణేతత్తదుపాధి దైశి
ప్యప్రసంగాత్తూజ్ఞీమవస్థానమేవవిదుషః స్వరూపప్రతిపత్తుసాయ ఇత్యుపసంహరతి- తస్మాదితి ॥ శ్రోతాదీనిం
ద్రియాణీనమనసాని స్వలషయేభ్యోవ్యావృత్త్యాంతముఖేనిక్షేపవాసనావినిముక్తైఃసన్నాంతఃకరణే తద్భావ
కప్రత్యక్షైతన్యస్వరూపంబ్రహ్మస్వయమేవప్రకాశతత్తత్ప్రభిప్రాయః ॥ ఎతాశతాయస్యామతంతస్యమతమితిశ్రుత్య

వ్యావహారికదృష్టేస్తుప్రకాశావ్యభిచారతః । ప్రకాశఎవసతతంతస్మాదద్వైతమేవహి ॥ 30 ॥ అద్వై
తమితిచోక్తిశ్చప్రకాశావ్యభిచారతః । ప్రకాశఎవసతతంతస్మాన్మౌనంహియుజ్యతే ॥ 31 ॥ ప్రత్యక్షా
దిప్రమాణైశ్చతరైశ్శ్రుత్యాతదైవచ । స్వగురోరుపదేశేన ప్రసాదేనశివస్యతు ॥ 32 ॥ ఆజితైరిపి
ధమైశ్చ కాలపాతేనధామికాః । అథోమహానయంభాతిశాంకరఃపురుషస్యతు ॥ 33 ॥ యస్య
ప్రకాశితస్సాక్షాదయమథోమహాత్తరః । తస్యనాస్తిక్రియా సర్వాజ్ఞానంచాప్యవ్వయంత్యతః ॥ 34 ॥
అయమథోమహాన్యస్యస్వసేవప్రకాశితః । నసజీవానచబ్రహ్మనచాన్యదపికించన ॥ 35 ॥ అయ
మథోమహాన్యస్యస్వయమేవప్రకాశితః । నతస్యవర్ణావిద్యంతేనాశ్రమాశ్చతథైవచ ॥ 36 ॥ అయమ
థోమహాన్యస్యస్వతేవప్రకాశితః । నతస్యధర్మాధర్మశ్చననిషేధోవిధిర్నచ ॥ 37 ॥ ఎతమథం
మహాంతయప్రవాప్తఃశంభోప్రసాదతః । సశంఘురెవనైవాన్యథితిమేనిశ్చితామః ॥ 38 ॥ ఎతమర్థం

ధాన్యమ్యగుపపాదిగోభవతి ॥ 39 ॥ ననుమానమాత్రంచేచ్ఛోహూతపదేశః సచ సర్వేషాం సులభఇతి ॥ తన్ని
ద్భావంనిర్వియతిదన్యమిన్యతఆహ ॥ ప్రత్యక్షాదీతి ॥ భవపరంపరానువర్ణాశ్రమధర్మాదిభిఃపరమేష్వరంసమాధా
ధ్యసమాసాదితగత్ప్రకాదస్యసాధనచక్షుషయసంపన్నస్యకస్యచిదేవముముక్షోఃపురుషస్యవహాసుసూత్త్యేవాది
గంభీరోయమథోభాతినాన్యస్యోన్యర్థః ॥ 33 ॥ శ్రితావశ్యుశత్వంహివిందత ఇత్యాదినాసాధనాంతరసిరపేక్షస్య
యథోక్తజ్ఞానస్యయదమృతత్వప్రాప్త్యుపాయత్వంప్రతిపాదితంతత్తత్ప్రార్థాధికధనేనవివృణోతి ॥ యస్యేత్యాది
నా ॥ అద్వయత్వత ఇతి ॥ 34 ॥ సాత్త్వనోద్వితీయబ్రహ్మసాక్షాత్కారాద్భావకమణాః సాధనభూతవస్త్య
తరప్రతిభాసాభావాదద్వితీయబ్రహ్మత్వనావస్థితస్యవిదుషస్తత్రనాధికారిత్యర్థః ॥ 35 ॥ నకేవలమేతావదేవ ఇవో
పజీవనేన ప్రవృత్తః సకలోపివ్యవహారస్తస్య నసంభవతిత్వాహ ॥ అయమథోమహాన్యస్యాదిభిః పర్యాయైః ॥
36 ॥ 37 ॥ 38 ॥ శ్రుతావాత్తనా విందతేవీర్యమితి ॥ యద్విద్యాప్రకాశితాశ్చస్వరూపేజైవా విద్యా
తత్కార్యాభిభవసమర్థంవీర్యంవిద్యాకలభతఇతిప్రతిపాదితంతద్దేశయతి ॥ దైభవంతస్యేతి ॥ దైభవంమహాత్వం
నివీర్యస్యమహత్వాసంభవాత్తే సమహత్వేన స్వకారణభూతం నిరతిశయంవీర్యంలక్ష్యతే ॥ ధనసహాయంత్రో
పధాది సాధనజనింపీర్యంహ్యనిత్యవస్తుజనితత్వాదమృతత్వాద్యవ్యతిరేక్తవ్యవధిసాధనమితి తత్పరిచ్ఛేదంత్యం
ఆగ్రవిద్యాజనితంవీర్యత్వంతథావిధమిత్యరోపి నతద్వక్తుం శక్నోతీత్యర్థః ॥ ఎహచామృతత్వసాధనభూతావి
ద్యా సుకృతవశాల్లభ్యేవివిదిసోపరిశేదిద్యమానఎవయత్నతః సంపాదనీయా - తస్మిన్సత్యపితదసంపాదనేపురుష
స్యాత్యంతిక సంసారఎవేతిశ్రుతిరధికారిణంప్రత్యుపదిశతి ॥ ఇహాచేదవేదధనత్యమస్మిన్చేదిహానేదీమహాతీవిసప్టిరితి ॥

అస్మాశ్చర్యేరథంబూతే || అస్మిన్నితి || అస్మిన్విద్యాధికారిణిమనుష్యాది దేహేనత్యేవ పూర్వోక్త ప్రత్యగ్భి
హ్న రూపార్థోయదిజ్ఞాతస్యైతత్తదాసవిద్యాకపరమాధ్యక్షశ్యంనిరస్తసమస్తోపాధిక మద్వితీయ బ్రహ్మ లక్షణంము
క్తిస్వరూపం ప్రాప్తోతి || ౪౦ || ౪౧|| ౪౨|| ౪౩|| ౪౪|| తక్రమధాన్యతిరేకముభౌనోపపాదయతి || అస్మిన్నితి ||
యద్యస్మిన్ విద్యాధికారిణి దేహేనత్యప్యాల్సాపహతత్వేనశ్రవణమననాదిసాధనాననుష్ఠానాద్విద్యోపయాభావేన
ప్రాగుక్తార్థోనజ్ఞాతస్యైతత్తదాతస్య నిరతిశయానందావాప్తి లక్షణపరమపురుషార్థాహనిభావతి || తథావత
స్యావిదుషస్సంసారప్రవాహపాతవీచితే నైవకదాచిదపిముక్తిసిద్ధిరిత్యర్థః || ౪౫ || ఏవమన్వయ వ్యతిరేకాభ్యాంవి
వితిషోత్సరీరేవిద్యాయా స్సౌలభ్యమభిధాయతత్ఫలమామ్నాయతే || భూతేమభూతేమనిచిత్తధీరాః శ్రుత్యాస్మా
ల్లోకావమృతాభవంతితి || తద్విద్యవైస్వశరీరభితి- యేనామప్రాజ్ఞాస్వకీయశరీరే - శేహంతరేషుచ స్వోపాధి
మృతుతరావాదిషు చంద్రస్వరూపవత్సామ్యేనావస్థితమదీరితలక్షణంబ్రహ్మత్వతత్త్వం శ్రవణ మననాదిభిః సాక్షా
త్సౌత్త్యధీరాభైర్యవంతో దృఢశ్శ్రేయాః సంసారభయ రహితావతంతే || తెభునరేతద్దేహ పాతానంతరంనజా
యంతే కదాచిదప్య విద్యయాసకలసంసారనిదానభూతావిద్యాయాః సమూలం నివర్తితత్వాత్ - అపితుఅనశ్వర
బ్రహ్మత్వ కావశభవంతి || ౪౬|| నన్వేకన్యైవాత్మనఃస్వేతరసర్వశరీరేషు కథంసామ్యేనావస్థానంబద్ధముక్తాదివ్యవ

మహంతంయఃప్రాప్తశ్శంభోఃప్రసాదతః | తస్మాహంనైభవంవక్తుంనశక్తస్సత్యమీరితం|| ౪౦ || ఎత
మర్థంమహంతంయః ప్రాప్తఃశంభోఃప్రసాదతః | వైభవంతస్యవిష్ణుశ్చ నశక్తౌవక్తుమాస్తికాః|| ౪౧||
ఎతమధాన్యమహంతంయఃప్రాప్తశ్శంభోఃప్రసాదతః | వైభవంతస్యరుద్రశ్చనశక్తౌవక్తుమాస్తికాః||
౪౨ || ఎతమధాన్యమహంతంయఃప్రాప్తశ్శంభోఃప్రసాదతః | వైభవంతస్యవేదాశ్చ నశక్తౌవక్తు మా
స్తికాః || ౪౩|| అస్మిన్వై హేయదిజ్ఞాతః పూర్వోక్తోర్థోమహానయమ్ | ససాక్షాత్సత్య మన్వైవతం
నిర్వాణంయాతిమానవః || ౪౪|| అస్మిన్వై హేనజ్ఞాతఃపూర్వోక్తోర్థోమహాన్యదివిన్స్థిరేవ మహతీ
తస్యనైవపరాగతిః|| ౪౫||స్వశరీరేన్యదేహేమనమంనిశ్చిత్త్యతందృఢం | అథధీరానజాయంతేహ్యమృ
తాశ్చభవంతిహీ|| ౪౬ || బద్ధోముక్తౌమహావిద్యానజ్ఞైశ్చత్యాదిభేదతః | ఎకఎవసదాభాతి నానేవస్వ
ప్సవత్స్వయమ్|| ౪౭ || అతస్సవముక్త్యేవాన్యేషా మాభాసానామపిధుః|| ముక్తింజానాతిహే
దేవాఆత్మ నాఆత్మ విద్వరః || ౪౮ || స్వసంసారదశాయాంతుస్వభ్రాంత్యాసర్వదేహీనామ్| అభాసా
నాంచసంసారంచేదముక్తింతదైవచ || ౪౯|| ప్రారబ్ధకమకపర్యంతంకదాచిత్పరమాధఃపిల్| ౫౦

స్థాన్యధానుపపత్యాతస్మానాత్మస్యావశ్యంభావాదిత్యాశంక్యాహ || బద్ధభితి || యథాస్వప్నావస్థాయాంలైజనత
త్తైవ మహీధరాది లక్షణస్వాప్నపదార్థరూపేణ నానేవావభాసతే || తథైకఏవచిదాత్మాస్వావిద్యా పరికల్పి
తోపాధినానాత్మవశేనబద్ధోముక్తౌవిద్యానజ్ఞైశ్చత్యేవమాద్యాపాధికవిరుద్ధధమకసంసగితయా నానేవభాతి|| ౪౭||
నన్వేవమాత్మనఎక త్వేకస్తింశ్చిదుపాథౌకేనచిద్విద్యయాత్మ నిసాక్షాత్సౌతేసతిఅవిద్యానివృత్త్యాతస్యైకస్యాత్మనః
ముక్తత్వేనపునరవిద్యాసంబంధానుపపత్తేజేప్రపంచస్యసవకస్యముక్తియత్నత స్సిద్ధ్యేత్యాశంక్యాహ || అతభితి||
యతఎకఎవాత్మాఅతఃశ్రవణమననాదిసాధన కలాపమనుష్ఠితవతోవిదుషః స్వస్యముక్త్యేవస్వవ్యతిరిక్తానామపి తదం
తఃకరణప్రతిబింబగూఢేణదపకాప్రతిబింబిత ముఖాభాసవదాభాసతయా ప్రతియమానానామాత్మ నాంతత్వతఃస్వ
స్థాదవ్యరిక్తత్వాత్స్వముక్తిసమయేతేషామపి ముక్తిమసౌవిద్యాకజానాత్యేవ || ౪౮|| తథాపితుస్వసంసారావస్థా
యాం స్వభ్రాంత్యాస్వావిద్యయాస్వస్యాన్యేషాంశరీరిణాంచసంసారమపిజానాతి| భ్రాంతినివృత్తాముక్తించ యథై
వం- తథాన్యేప్యాభాసరూపాఆత్మనః స్వసంసారదశాయాం స్వీయా అవిద్యయాపరికల్పితసంసారంవిద్యోదయప
ర్యంతం స్వస్యాన్యేషాంశరీరిణాంచ జానంత్యేవెతి|| విద్యద్వస్త్వాముక్తత్వేప్య విదుషాంతేషాంనసంసారిత్వనివృత్తి
రిత్యర్థః || ౪౯ || నన్వేవమప్యవిదుషాంస్వావిద్యావశాదస్తుజగత్ప్రతిభాసఃవిదుష స్వవిద్యానివృత్త్యాతతా
ర్యస్యజగతఃప్రతిభాసానుపపన్నత్యతతహ|| ప్రారబ్ధేతి| కమకాణిద్వివిధాని|| అనారబ్ధఫలాన్యారబ్ధఫలానిచ|| తత్రా
నారబ్ధఫలవదారబ్ధ ఫలానాం జ్ఞాననివర్త్యత్వా భావనభోగేనైవక్షుంయితవ్యత్వాత్సత్త్వర్యంతం కదాచిత్తత్త్వ
లభోగసమయే తత్సాధన భూతంభోక్తృభోగ్యాత్మకం జగద్విద్యావశిజానాతి కదాచిదద్వితీయబ్రహ్మత్వానుభవ

మయేతువైవర్జ్యజ్ఞానాతీత్యర్థః॥ ౫౦ ॥ నన్వవిదుషణవవిదుషోపి జగత్ప్రీతిరస్తిచైత్తస్య కోవిశేషత్యామా । క
దాచిద్బ్రహ్మేతి॥ యత్సర్వస్యప్రత్యగ్భూతే బ్రహ్మణి అభ్యస్తతయాప్రతీయమానమఖిలంజగదస్తి తస్యవత్ ॥
బ్రహ్మజానాతి ॥ ఆరోపితస్యాధిష్ఠానాదవ్యతిక్రత్వా దధిష్ఠాన బ్రహ్మత్వనైవ కదాచిద్ప్రీతి సమయేవిద్వాత్
జ్ఞానాతీత్యర్థః - కదాచిత్సమాధ్యవస్థాయాంతుఅధిష్ఠానబ్రహ్మవిద్యయాఅత్తాజ్ఞోనేనారోపితస్యవిలాపనాత్స్వత్త్వ
నోనిష్ప్రపంచస్వాభావావ్యాదేవజగన్నైవజానాతి ॥ అతోవిదుషోన్యస్తత్వేనైవకాదాచిత్-జగత్ప్రీతిభాసఃఅ
విదుషణవనపతమాధాత్యేనసావకాలిఃత్యర్థః॥ ౫౧ ॥ జగజ్జీవాదితి ॥ యదాచైకంవిదుషోవిక్షేపసమయేబ్ర
హ్మభోగభోక్తృభోగ్యప్రపంచాత్తనాభాసతే ॥ తదావిదుషస్తత్కృత సుఖాద్యుపభోగోపిసాధనవదాభాసరూ
పతయైవభాతి ॥ యదాతుసమాధిసమయేప్రతీతంసర్వంజగత్స్వకీయ చాధావధీభూత బ్రహ్మత్వనా బ్రహ్మవశేషే
ణవిభాతి తదాదుఃఖసాధనస్యజగతోప్రతిభాసాత్తద్దేశుకసంసారదుఃఖాదిరపినైవతస్య ప్రతీయతేత్యర్థః॥ ౫౨॥
నన్వవిద్వాఃపరిద్వాపపికలంజగదస్యేవానుమాతంపశ్యతికుతస్తంప్రతిజగతఃప్రభాసరూపతేత్యతఆహ ॥ జగదితి ॥
ఆరోపితంజగత్ప్రత్యక్షపిఅధిష్ఠానసచ్చిద్రూపపరమాధాబ్రహ్మత్వనైవ పశ్యతి ॥ నతునామరూపాత్తనేత్యర్థః ॥
౫౩॥౫౪॥ఎతదేవబ్రహ్మవ్యతిక్రస్యాదశశంవిదుషణపపాదయతి॥ బ్రహ్మణ్యతి ॥ వస్తుతస్తావద్బ్రహ్మవ్యతిక్రం
నాస్తి - నేనానాస్తికించనేతిశ్రుతేః ॥ అవస్తుతోపినైవాస్తి - అవస్తుభూతస్యసర్వస్యజగతస్తత్త్వయాశేఅభ్య

జ్జీవాదికంవెదకదాచినైవవేదతత్ ॥ ౫౦ ॥ కదాచిద్బ్రహ్మజానాతిప్రతీతమఖిలంసురాః । కదా
చినైవజానాతిస్వభావాదేవతేత్యపి ॥ ౫౧ ॥ జగజ్జీవాదిరూపేణ యదాబ్రహ్మవిభాసతే । తదా
సుఖాదిభోగోపి భాతీచాభాసరూపతః ॥ ౫౨ ॥ యదాబ్రహ్మత్వనాసర్వంవిభాతిస్తతేవేవతు । త
దాదుఃఖాదిభోగోయమాభాసోనవిభాసతే ॥ ౫౩ ॥ జగజ్జీవాదిరూపేణపశ్యన్నపిపరాత్త్వవిత్ । నత
త్పశ్యతిసద్రూపం బ్రహ్మనస్త్యైవపశ్యతి ॥ ౫౪ ॥ బ్రహ్మణోన్యత్సదానాస్తి వస్తుతోవస్తుతోపిచ ।
తథాసతిశివాదన్యత్కథంపశ్యతితత్త్వవిత్ ॥ ౫౫ ॥ బ్రహ్మరూపేణవాసాత్జగజ్జీవాత్తనాధవా । య
థాయథాప్రథాసాత్సద్బ్రహ్మభాతితథాతథా ॥ ౫౬ ॥ యథాయథావభాసాయం స్వభావాదేవభాస
తే । తథాతథానుసంధానంయోగినస్సాత్త్వవేదనత్ ॥ ౫౭ ॥ నామతశ్చార్థతశ్చాపి మహాదేవోయది
ప్రభుః । కింజహతితదావిద్వాత్ కింగృహ్ణాతిసురక్షభాః ॥ ౫౮ ॥ గ్రాహ్యంవాళంకరాదన్యత్యా
జ్యంవాయదివిద్యతే । మహత్త్వంతస్యహీయతస్వభావోనవిహన్యతే ॥ ౫౯ ॥ మహత్త్వంనైవధర్మో
స్యభేదాభావాత్పరాత్త్వనః । ధర్మధర్మత్వవత్తాచభేదేనతిహీవిద్యతే ॥ ౬౦ ॥ భేదోభేదస్తథా

స్తత్వేనతదనన్యత్త్వనియమాత్ ॥ ఎవంచవిద్వాత్ పరశివవ్యతిక్రం కథంజానీయాదిత్యర్థః ॥ ౫౫ ॥ అతోవి
దుషస్సర్వదాబ్రహ్మభానమేవేతినిగమయతి ॥ బ్రహ్మరూపేణేతి ॥ అధిష్ఠానబ్రహ్మరూపేణవాఆరోపితభోగ్యభోక్తృ
ప్రపంచాత్తనావాయథాయథావిదుషః ॥ ప్రథాప్రతిభానంజ్ఞోనంభవతి ॥ తథాతథాసాత్సద్బ్రహ్మేవతస్యభాతితి
సంబంధః ॥ ఉక్తరీత్యాసర్వజగదవభాసోపివిదుషః సమాధ్యవస్థాతోనవిశిష్యతేత్యత్సంసారతియథేతి ॥ ౫౬ ॥
మహాదేవశబ్దార్థపర్యాలోచనయాపినవిదుషః స్వస్తాదన్యత్కలంచిద్దేయముపాదేయంవాసంభవతీత్యాహ ॥ ౫౭ ॥ నా
మత్యతి ॥ మహత్త్వంతస్యేతి ॥ త్రివిణమితిపరిచ్ఛేదరాహిత్యంహి తస్యమహత్త్వంతచ్చతస్మాత్సర్వప్రత్యగ్భూతా
త్పరశివాదన్యస్తిహేయోపాదేయవస్తుసస్వీక్రియమాజేహిహస్యేతేత్యర్థః ॥ ఇష్టాపత్రికంకాంనివారణితి ॥ స్వ
భావత్యతి ॥ తద్దిమహత్త్వంపరమేశ్వరస్యస్వరూపంనచతద్విహంతుంయజ్యతే తస్యైవాభివ ప్రసంగాదిత్యర్థః ॥
౫౯ ॥ ననుమహత్త్వంపరమేశ్వరస్యనస్వభావతః ॥ అపితుతస్యధర్మత్యతితోక్తదోషాపత్రిత్యాశంక్యాహ ॥ మహత్త్వం
నైవేతి ॥ భేదాభావాదితి ॥ పరమాత్మనఃఏకమేవాద్వితీయమితిస్మగతసజానీయవిజాతీయభేదనిరాసస్య శ్రుత్యాప్ర
తిపాదితత్వాత్ ॥ ప్రత్యక్షాది ప్రమాణానాంచతద్గ్రహణాసామర్థ్యస్య దశమాధ్యాయోప్రాగుపపాదితత్వాచ్చేత్య
ర్థః ॥ ధర్మధర్మత్వేతి ॥ న హి స్వయమేవస్వస్యధర్మోభవతీతిధర్మధర్మభావోనియమేనభేదమ
శ్చక్షత్యతివ్యాపకభేదాభావాత్తద్వ్యాప్యధర్మధర్మభావోపినసంభవతీత్యర్థః ॥ ౬౦ ॥ ననుకుతస్త్విదస్యాత్త్వ
భేదోనాస్తిచేద్దృశ్యప్రపంచతాదత్త్యలక్షణోభేదఃపాపోపీతిసనిశేషత్వంబ్రహ్మణ్యత్యాశంక్యాహ ॥ భేదత్యతి ॥

భవవభదాదేరపాధ్యానికత్వాదాత్మస్వరూపవ్యతరేకేణనాస్తిస్వభావః॥౬౦॥ హయోపాదేయభాగప్రతిపా
దకభాసరాహిత్యంపిదుషాసగమయతి॥ బ్రహ్మైవేతి॥ అధ్యస్తప్రపంచస్యసదసద్విలక్షణత్వేన సస్తుతో వస్తుత్వాధి
ష్ఠానాద్భిహ్మణ్యభగభావాదద్వితీయంబ్రహ్మైవసంపత్ప్రసాదాత్॥ జ్ఞానీకింజహ్యోతేకింవాడపాదదీతేత్యథా॥
౬౧॥ నాస్తిమాయేతి॥ ప్రపంచవత్తత్కారణత్వేన-పరికల్ప్యమాన మాయాయా అపి సదసద్విలక్షణత్వాన్వా
యామయంజగదస్తితిరుద్ధాభిధానమిస్వభావః॥ ౬౨॥ మాయాయేతి॥ యదిమాయాయాస్సత్యత్వచంగీకృత్యతన్మయం
జగదస్తితీస్త్రియతే-తహి-పూర్వోక్తపరశివస్యత్రవిధపరిచ్ఛేదరాహిత్యలక్షణంయమాత్మభవతేస్వభావః॥ ౬౩॥

భదాభదస్సాత్మాత్మరాత్మనః॥ నాస్తిసాత్మాత్మరేకేణస్వయమేవాస్తిసర్వదా॥ ౬౦॥ బ్రహ్మైవవిద్యతే
సాత్మాద్వస్తుతోవస్తుతోపిచ॥ తథాసతిశివజ్ఞానీకింజహ్యోతేజహాతికిం॥ ౬౧॥ మాయాయావిద్యతేన
ర్వమితీకేచనమోహితాః॥ శివరూపాతిరేకేణనాస్తిమాయాచవస్తుతే॥ ౬౨॥ మాయాయావాశినాద
స్యద్విద్యతేచేచ్ఛిఃస్వతు॥ మహత్త్వంపరమసాత్మాద్భీయతేసురపుంగవాః॥ ౬౩॥ మహత్త్వస్వతుసం
కోచానాస్తిసమ్యక్సిరూపణే॥ అస్తిచేదప్రమాణంస్యాచ్ఛృతిస్సత్యాథవాదినీ॥ ౬౪॥ తస్మాదస్తి
మహాదేవవసాత్మాత్వయంప్రభః॥ ఆనందరూపస్సంపూర్ణోనతతోన్యమికించన॥ ౬౫॥ ఇయ
మేవతుతర్కాణాంసిష్ఠాకాష్ఠాసురొత్తమాః॥ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణానాంవేదాంతానానుపీశ్వ
రాః॥ ౬౬॥ స్మృతీనాంచప్రమాణానాంభారతస్యతథేవచ॥ వేదానుసారివిద్యానామన్యాసామా
స్తికోత్తమాః॥ ౬౭॥ శైవాగమానాంసర్వేషాంవిష్ణుప్రాక్తాగమస్యచ॥ అస్మదుక్తాగమస్యాపిసురా
స్సూక్ష్మసిరూపణే॥ ౬౮॥ బుద్ధాగమానాంసర్వేషాంతథేవాహాగమస్యచ॥ యత్కంధర్వసిద్ధాదిన
మితస్యాగమస్యచ॥ ౬౯॥ పరమాదైవతవిజ్ఞానంకస్యమత్యోగస్యసిద్ధ్యతికస్యకేవస్యవాసాత్చివ
స్యైవహాసిద్ధ్యతి॥ ౭౦॥ పరమాదైవతవిజ్ఞానంశివస్యామితతేజసః॥ స్వభావసిద్ధంకేవ్యాత్మశివా
యాఆస్తికోత్తమాః॥ ౭౧॥ ప్రసాదాదేవరుద్రస్యశివాయాశ్చతథేవచ॥ పరమాదైవతవిజ్ఞానంసి
ష్ఠాస్సాత్మాన్తమాపిచ॥ ౭౨॥ విరాట్సంజ్ఞస్యదేవస్యస్వరాట్సంజ్ఞస్యచాత్మనః॥ సంరాట్సంజ్ఞస్యచా
స్యేషాంప్రసాదాదేవవేదనం॥ ౭౩॥ యుష్మకమపిసర్వేషాంశివస్యపరమాత్మనః॥ పరమాదైవ
తవిజ్ఞానంప్రసాదాదేవనాన్యథా॥ ౭౪॥ యత్కరాత్కసంధర్వసిద్ధాదీనానుపీశ్వరాః॥ పరమా
దైవతవిజ్ఞానంప్రసాదాదేవశూలినః॥ ౭౫॥ మనుష్యాకాంచసర్వేషాంపశ్వాదీనాంతథేవచ॥
పరమాదైవతవిజ్ఞానంప్రసాదాదేవశూలినః॥ ౭౬॥ ప్రసాదేనతీక్రీటాపతంగోవానశోధవా॥ శే
వోవాదానవోవాపిలభతేజ్ఞానముత్తమం॥ ౭౭॥ ఏవమేవహేజంతూనాంపరిజ్ఞానంచదాతచ॥ గవి
ష్టుర్నామామన్యశ్చసర్వమేవమయోదితమ్॥ ౭౮॥ ఆదానేవతథాదానేనస్యతంత్రోమనోహాః॥
తథైవాహంసురశ్రేష్ఠాస్సత్యమేవమయోదితమ్॥ ౭౯॥ స్వతంత్రశ్శివవలాయంసహీసంసారిమోచకః॥
తంవినానమయోద్ధతుంశక్యతేసంస్యతేజనాః॥ ౮౦॥ విష్ణునాచపరేణాపిమహాదేవంభృణానిధిమ్॥
వినాజంతుంసముద్ధతుంశక్యతేనహీసత్తమాః॥ ౮౧॥ దర్శిన్యాయేనసంసారాదుద్ధరామిజనానిమాక॥
నస్యాతంత్ర్యోనహేదేవాస్సాత్మాద్విష్ణుస్తథేవచ॥ ౮౨॥ దేవదేవస్యరుద్రస్యస్వరూపంతస్యైవభవమ్॥
కౌవాణానాతినాస్త్వైవస్వయంజానాతివానవా॥ ౮౩॥ దుర్విజ్ఞేయోమహాదేవోయహాతామపిదేహినాం॥

అస్తిచేరితి॥ అకాశాదీనామివపరశివస్యమహత్త్వమాపేక్షికంచైత్రహి-అనంతంబ్రహ్మైకమేవాద్వితీయమితి॥
పరిచ్ఛేదరాహిత్యప్రతిపాదికా(శుతిరశి)మాణంస్యాదిత్యథాః॥ ౬౪॥ ప్రతిపాదితమథాంగమయతి॥ తత్త్వనిః॥
౬౫॥ ౬౬॥ ౬౭॥ ౬౮॥ ౬౯॥ ౭౦॥ ౭౧॥ ౭౨॥ బ్రహ్మదేవాదేవభ్యోవిజిగ్యత్యాదికాయాః శ్రుతేరథాంగమయతః॥
మాణస్తదుపాధ్ధాతత్వేనతత్త్వజ్ఞానస్యామామహేశ్వరప్రసాదలభ్యత్వందశాయతి॥ ప్రసాదాదేవత్యాదినా॥ ౭౩॥
౭౪॥ ౭౫॥ ౭౬॥ ౭౭॥ ౭౮॥ ౭౯॥ ౮౦॥ ౮౧॥ ౮౨॥ ౮౩॥ ౮౪॥ ౮౫॥ ఉద్ధీరితలక్షణస్యపరతత్త్వస్యాత్వంశివవి
శేషత్వేనదుష్టానత్వాన్తమాతామంద్రాదిదేవానామప్రపదేశగమ్యత్వమిశ్వరప్రసాదలభ్యత్వంచదశాయతుమా
ఖ్యాయికారూపాశ్రుతిరామ్నాయతే॥ బ్రహ్మదేవాదేవభ్యోవిజిగ్యత్యాదికాలస్యాశ్చుతేరభిప్రాయంకన్యోత-

౧౦౯ || ౧౧౦ || ౧౧౧ || బ్రహ్మణో నావీతద్విజయేమహీయధ్వమితి || వాక్యస్యతాత్పర్యాభామాచక్ష్యే సవేవేతి ||
౧౧౨ || ౧౧౩ || ౧౧౪ || ౧౧౫ || ౧౧౬ || ౧౧౭ || ఉక్తరీత్యా ఇంద్రాదీనామపి తత్త్వజ్ఞానస్య పరమేశ్వరప్రసాద
లభ్యత్వాదన్యేషామపీశ్వరప్రసాదేనత్యేవపరశివస్వరూపం జ్ఞాతుంశక్యతేనాన్యధేత్యర్థః || ప్రసాదస్యస్వరూప
మాహ||౧౧౮||ప్రసాదోనామేతి||కర్మసామ్యభితి||సుఖదుఃఖహేతుధూతయోః ధర్మాధర్మలక్షణయోఃకర్మణో

హాసిదేవేశుమహాదుఃఖోశ్చమే ||౧౧౮|| దేవీపరమకారుణ్యాచ్చిహ్నమేపతిరత్రహ || ప్రాదు
ర్భూతంతిరోభూతమిత్యాహశేషశాన్తికా || ౧౧౯ || దుర్విజ్ఞేయోమహాదేవో విష్ణోహ్నాదావజ
స్యచ | అన్యేషామపిదేవానాంతవాపిమఘవక్షభ్యశమ్ || ౧౨౦|| ప్రధర్మయశుమిశానోదుష్టజయ
త్వంస్వకంపరమ్ | అవిధూతానచాన్యేన కారణేననురాధిప || ౧౨౧|| సవేవసర్వదేవానాంతవా
పివిజయప్రదః | యదాజయకరోన్యేషాంతమవశరణంప్రజ || ౧౨౨ || ఇత్యుక్త్వాసామహాదేవి
చిరూపాసర్వసాక్షిణీ | భక్తానాంవాశహంత్రీశుతత్రైవాంతర్హితాభవత్ || ౧౨౩ || పున
రేవామహాదేవంమహాకారుణికాత్మనమ్ | దుర్విజ్ఞేయంసురశ్చెష్టాస్వతంత్రంభుక్తిముక్తిదమ్||౧౨౪
విదుస్సునిచ్చితంత్యక్త్వామాత్సర్యృభవకారణమ్|ప్రసాదేనవిజ్ఞాతుంశక్యతేపరమేశ్వరః||౧౨౫|| ప్ర
సాదేనవినానైవ శక్యతేసర్వజంతుభిః | ప్రసాదేనవినావిష్ణుజ్ఞానాతిమహేశ్వర||౧౨౬|| తథా
హంచనజానామిదేవతాస్సకలాఅపి | ప్రసాదస్యతుసిద్ధ్యర్థంభిలుసర్వంసురక్షణః ||౧౨౭|| ప్ర
సాదేనవినాదేవంయజానంతిసురక్షణః | తేజానంతివినాఘా)ణంగంధంహస్తేనకేవలం|| ౧౨౮||
ప్రసాదోనామదుద్రస్యకర్మసామ్యేనదేహీనాం | దేశికాలాకనాజ్ఞాతో విశిష్టాతశయస్సురాః ||
౧౨౯||ప్రసాదస్యస్వరూపంతుమయానారాయణేనచ|రుద్రేణాపిసురావక్తుంశక్యంకల్పకౌటిభిః||
౧౩౦ || కేవలంలింగగమ్యంతునప్రత్యక్షంశివస్వతు | శివాయాశ్చహరేస్సాత్మాన్తవచాన్యస్యచా
స్త్రిణః || ౧౩౧ || ప్రహర్షాస్సర్వసేతాంగవిక్రియాకంపనంతథా | ప్రాభశ్చరీరపాతశ్చభామణం
చాద్గతిస్తథా || ౧౩౨ || ఆకాశేవస్థితిరేవాఃశరీరాంతరసంస్థితిః | అదశానంచదేహస్యప్రకాశ
త్వేనభాసనమ్ || ౧౩౩ || అనధీతస్యశాస్త్రస్య స్వతవప్రకాశనమ్ | నిగ్రహానుగ్రహాశక్తిః పర్వ
తాదేభ్యభేదనమ్ || ౧౩౪|| ఎవమాదీనిలింగాని ప్రసాదస్యసురక్షణః | తీవ్రాస్తీవతరిశ్శుంభాః
ప్రసాదేనసమోభవేత్|| ౧౩౫ || ఎవంరూపప్రసాదశ్చశివయాచశివేనచ | జ్ఞాయతేనమయానా
వైశ్యః వైవనారాయణేనచ || ౧౩౬ || అతస్సత్వంపరిశ్చజ్యశివాదన్యత్తుదైవతమ్ | తమేవశరణం
గచ్ఛేన్నదోషముక్తియదీచ్ఛతి || ౧౩౭ || విష్ణుభక్త్యాచమద్భక్త్యానాస్త్రినాస్త్రిపరాగతిః | శంభుభ
క్త్యవసర్వేషాంసత్యమేవమయోచితమ్ || ౧౩౮ || శంభుభక్తస్యదేహేన్దిక్ ప్రసాదోగవ్యతేయ
థా | నతథావిష్ణుభక్తస్యచమద్భక్తస్యదేహీనః || ౧౩౯ || తస్మాన్ముత్సుమాంవిష్ణుమపిత్యక్త్వామ
హేశ్వరమ్ | ఆశ్రయేత్సువక్షణావేనప్రసాదంతురుతేహీనః || ౧౪౦|| ప్రసాదేనలిదేవేశోదుష్టా
యోపిసురక్షణః | శక్యతేమనుజైద్రక్ష్యంప్రశ్నగాత్మతయాసదా || ౧౪౧|| ప్రసాదేనలిదేవ
శోదుష్టయోపిసురక్షణః | శక్యతేమనుజైద్రక్ష్యంసదామూర్త్యాశ్చనైవతు|| ౧౪౨|| ప్రసాదేన
శిదేవేశోదుష్టయోపిసురక్షణః | శక్యతేమనుజైద్రక్ష్యంసదాసర్వాత్మరూపతః ||౧౪౩|| సర్వ
సాక్షిగమిశానంవిదిత్వాసకలంజగత్ | సాక్షిమాత్రతయానిత్యంయఃపశ్యతిసపశ్యతి || ౧౪౪ || పర
మాద్వైతనిష్ఠాహినిష్ఠాకాష్ఠానుదులభిభా | శివాదన్యతయాభిప్రీత్యాదేవోవాదేదచేత్పతుః ||
౧౪౫||పరమాద్వైతవిజ్ఞానీస్వయంతుపరదేవతా | తస్మైవపరమాముక్తిసకహీనంశయకారణం ||

రూపభోగేనప్రక్షీణత్వసామ్యేనతీత్యర్థః || ప్రాగుక్తం శక్తిపాత స్వరూపనిరూపణ ప్రస్తావేవతుత్ప్రింశాధ్యాయే ||
౧౧౯ || ౧౨౦ || ౧౨౧ || ౧౨౨ || ౧౨౩ || ౧౨౪ || ౧౨౫ || ౧౨౬ || ౧౨౭ || ౧౨౮ || ౧౨౯ || ౧౩౦ || ౧౩౧ || ౧౩౨ ||
౧౩౩ || సాక్షిమాత్రతయేతి || సర్వజ్ఞమిశ్వరందృశ్యంజగచ్చ స్వప్రత్యగ్భూతాద్వితీయ సాక్షిచింతాత్రతయాయః
పశ్యతినవీవయథార్థాదశీత్యర్థః || ౧౩౪ || ౧౩౫ || ౧౩౬ || ౧౩౭ || ౧౩౮ || ౧౩౯ || ౧౪౦ || ౧౪౧ || ౧౪౨ || ౧౪౩ || ౧౪౪ || ౧౪౫ ||

౧౪౨॥ ౧౪౩॥ ౧౪౪॥ ౧౪౫॥ ౧౪౬॥ ౧౪౭॥ ౧౪౮॥ ౧౪౯॥ ౧౫౦॥ ౧౫౧॥ ౧౫౨॥ ౧౫౩॥ ౧౫౪॥ ౧౫౫॥
 ఇతిశ్రీమాధవాచార్య విరచితాయాం - సూతసంహితాతాత్పర్య దీపికాయాం - యజ్ఞవైభవఖండే ఉపరిభాగే
 బ్రహ్మగీతాయాంచతుర్థోధ్యాయః.

౧౩౬॥ గౌతమస్యమునేశ్వాపాద్ధధీచ్ఛాపిశాపతః । జన్మాంతరకృతాత్పాపా దీయమథోనరోచతే॥
 ౧౩౭॥ మహాపాపవతాన్యాశాంపరమాదైవతవేదసః । ప్రద్యౌషాజాయతేసాక్షాద్వ్యధర్మేశివపి
 చ ॥ ౧౩౮॥ మహాపాపవతాన్యాశాం శివజ్ఞానస్యసాధనా సవాణ్గోద్ధౌళనేతెర్మక్తిప్రవిండ
 స్యవధారణే ॥ ౧౩౯॥ రుద్రాక్షధారణేరుద్రలింగస్యైవతుపూజనా । ప్రద్యౌషాజాయతేనిస్యశివ
 శబ్దజపేపిచ ॥ ౧౪౦॥ అనేకజన్మసిద్ధానాంశ్రీతస్మాతానువర్తనాం । పరమాదైవతః జ్ఞానవాం
 ఛానిత్యంప్రజాయతే ॥ ౧౪౧॥ పరమాదైవతవిజ్ఞానీమయా రాధ్యస్సదైవతు । నారాయణేనరుద్రేణ
 తథాచైవైవశేషతః ॥ ౧౪౨॥ పరమాదైవతవిజ్ఞానీయత్రకుతస్థితస్సురాః । తతస్సహితాముక్తి
 నాత్రికార్యానిచారణా ॥ ౧౪౩॥ పరమాదైవతవిజ్ఞాననిష్ఠస్యైవమహాత్మనః । శిశూప్రాక్రియతే
 యేనతత్పాదామమస్తుకే ॥ ౧౪౪॥ పరమాదైవతవిజ్ఞాననిష్ఠస్యపరయోగినః । సమందేవానపశ్యా
 మివహరినః సుశేష్యః ॥ ౧౪౫॥ పరమాదైవతవిజ్ఞాననిష్ఠాయపరయోగినే । శరీరమథాన్ప్రాణాం
 శ్చప్రపదద్యాచ్ఛ్రద్ధయాసహ ॥ ౧౪౬॥ పరమాదైవతవిజ్ఞాననిష్ఠస్యపరయోగినః । శిశూప్రాశ్చవి
 ద్యానాస్సాధవంహీనసంశయః ॥ ౧౪౭॥ వేదబాహ్యమతంత్రేషు నరాణాంవాసనాపిచ । దే
 హేంద్రియమనోబుద్ధిప్రాణాదావాసనాపిచ ॥ ౧౪౮॥ కుతకవాసనాలోకవాసనాచనురవభాః ।
 పుత్రమిత్రకళత్రాదావాసనాచాథవాసనా ॥ ౧౪౯॥ పాండిత్యవాసనాభోగవాసనాకాంక్షివాసనా ।
 ప్రద్యౌషవాసనారుద్రవేదపారాయణాదిషు ॥ ౧౫౦॥ జ్ఞానసాధుభూతేషుతిపుండ్రాశనాదిషు ।
 ప్రద్యౌషవాసనాపాపవాసనానురపుంగవాః ॥ ౧౫౧॥ పరమాదైవతవిజ్ఞానజన్మనఃప్రతిబంధకం ।
 తస్మాన్ముముక్షుశ్శ్రద్ధాశువాసనామభిలామిమాం ॥ ౧౫౨॥ విస్మయపరమాదైవతజ్ఞాననిష్ఠోభవే
 త్సదా । వెదోదితమహాదైవతపరిజ్ఞానస్యవైభవం ॥ ౧౫౩॥ నశక్యంవక్తుమస్తాభిస్తప్తాదేవోపరిమ్య
 తే ॥ ౧౫౪॥ కథితమభిలదిభిర్భవంకంవస్సమస్తంపరమశివసుఖాత్ప్రాపకంసద్భవవివికతసకలదో
 షాబేదవేదాంతనిష్ఠాహృదయకుహరనిష్ఠంకథామహాంతుచైతిత్ ॥ ౧౫౫॥ ఇతిశ్రీస్తాండేమహా
 పురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవైభవఖండే ఉపరిభాగ బ్రహ్మగీతాయాం చతుర్థోధ్యాయః.

ఓంబ్రహ్మనామః॥ అతీవగుహ్యమాదేశమనంతాథప్రకాశకం । వక్ష్యేయుష్మాకమద్యాహంశృణు
 తశ్రద్ధయాసహ ॥ ౧॥ యస్యస్మరణమాత్రేణశ్రుతమేవాశ్రుతంభవేత్ । అమతంచమతంజ్ఞాతమవిజ్ఞాతం
 చసత్తమాః ॥ ౨॥ ఎకేనైవతుపిండేనవృత్తికాయాయథాసురాః । విజ్ఞాతంమృణ్మయంసవణంమృద

—*సామశాఖాంతరోపనిషదివస్తాధ్యాయస్యవ్యాఖ్యాతదేశకథనమ్.*—

ఓంఅథసామశాఖాంతరోపనిషదోపురీతబ్రహ్మలైకత్వపరత్వమధ్యాయద్వయేనప్రతిపాద్యతే॥తత్రహిశ్రు
 తానిచ్చిపంచమద్వితీయంబ్రహ్మసాత్త్వత్యైవోపదెష్టుంకార్యప్రపంచస్యకారణభూతాద్బ్రహ్మణోసస్యత్వేనైక
 విజ్ఞానాత్సర్వవిజ్ఞానంప్రతిజ్ఞాయనదృష్టాంతముపపాదితం॥ ఉతతమాదేశమస్త్రాయోయేనాశ్రుతంశ్రుతంభవతీత్యా
 దినా॥ఎవంసామ్యసతదేశోభవతీత్యంతేనతాంశురీంతాత్పర్యతఃసంగృహ్యతి॥అతీవేత్యాదినా॥అతీవగుహ్యమత్యంతరహ
 న్యంఉపదేశగమ్యుతియావత్ ॥ అదిశ్యతేజ్ఞాన్యతేలదచ్చతీయంసద్బ్రహ్మనేనేత్యాదేశః ॥ యద్వాఅదిశ్యతే
 త్యాదేశకథితమణివృత్త్యా ఉక్తవిధంబ్రహ్మేవాదేశశబ్దాథాః॥ అనంతాథప్రకాశకమితి ॥ అపరిచ్ఛిన్నాథప్ర
 కాశకం బ్రహ్మసాత్త్వనిపరికల్పితస్య సకలస్యజడప్రపంచస్యభాసకం॥ ౧ ॥ సతదేశోవిశిష్యతే ॥ యస్మేతియ
 న్యఖలుకారణభూతిస్య సద్రూపస్యబ్రహ్మణః కమణివస్మి ॥ బ్రహ్మవిషయేన శ్రుతిజనితజ్ఞానేనాశ్రుతంశ్రుతిజనిత
 జ్ఞానావిషయోక్తమపి సర్వంకార్యం జగత్స్వకారణబ్రహ్మనన్యతయాశ్రుతమేవభవేత్ - తథాఅమతమతిర్నితమపి
 కార్యంజగద్భన్మననేనమతంతిర్నితంభవతి॥ తథేవావిజ్ఞాతమనిచ్ఛితమపి తస్యగోచరనిచ్ఛయజ్ఞానేనతదనన్యతయా

విజ్ఞాతం దిశ్చిత మేవ భవతి || తథావిధమాదేశమితి సంబంధః || ౧ || నన్యన్యస్త్వివిజ్ఞాతేకధమన్య ద్విజ్ఞాతం శక్యత ఇత్యాశంక్య కారణమాతస్య | బహుళికార్యాజ్ఞగతోః సన్యత్వం దృష్ట్వా తైరుపపాదయతి || ఎకేనైవేత్యాదినా || మృగభిన్నత్వతః || నిశ్చితకారణభూత త్వేనానుగతమృగత్వ్యతిరేకణఘటాదికాన్యస్య పృథగలభ్యాత్తకత్వాత్తదభిన్నత్వం || ౩ || ౪ || సన్యేవంకారణాద్భిన్నాః కార్యస్య జగతోనన్యత్వేతస్య సమశేషత్వాత్ త్రిత్యంశ్యం దగత స్తస్మిన్నత్వమేష్టమమిన్యత ఇతహ || కార్యసన్యత || ౫ || సభిన్నమితి ప్రతిజ్ఞాతమథం నాధయశుః కల్పమితి || భిన్నపక్షాతి || తతాద్యం పక్షమనుపదతి || సచ్చేదితి || ౬ || సాకింకార్యగతసత్త్వకారణసత్త్వ ఉత్తతతోన్యేతి వికల్పాన్యేకార్యస్యాసత్త్వమేవాయాతమితి ప్రతిపాదయతి || యదితహేతి || కారణసత్త్వ ఉత్తతతోన్యేతి సాచైకేతి కార్యస్య పృథక్ | సత్త్వాభావాత్కారణాభిన్నత్వమేత్యర్థః || ౭ || సన్యేవంసత్త్వాయాపకత్వేపికారణాత్కార్యం పృథగేవానుభూయత ఇతి మామాశంకా మనూద్యనిరావప్యే సత్త్వే || కారణసత్త్వ ఉత్తతతోన్యేతి కారాత్ప్యభావతః కార్యమసదేవాపన్నమితి భిన్నంకార్యం సదిత్యేతద్వాతామాత్రమిత్యర్థః || ౮ || ఎతదేవాసత్త్వత్వముపపాదయతి || సత్త్వాహీనస్యేతి || సత్త్వాహీనస్య కార్యస్య సరవిమాణవదసత్త్వమేవహియుక్తం | సహ్యన్యదీయసత్త్వాయాన్యత్సభవతి సరవిమాణస్యాపి సత్త్వప్రసంగా

భిన్నత్వతస్సదా || ౩ || ఎకేనలోహమణినా సవకం లోహమయం యథా | విజ్ఞాతం స్యాద్భిన్నత్వైకేన నఖానాం కృతం నైవచ || ౪ || సవకం కార్తాయ సంజ్ఞితం తదభిన్నత్వతస్సరాః | కార్యంతు కారణాభిన్నం సభిన్నం నోభయత్కం || ౫ || భిన్నపక్షేతున ద్వాసత్కార్యం సదసదేవవా | సచ్చేతాకారణసత్త్వావాకార్యసత్త్వాధవాపరా || ౬ || యదికారణసత్త్వ ఉత్తతతోన్యేతి సత్త్వాసత్త్వానచాపరా | తహికారణసత్త్వ ఉత్తతతోన్యేతి కాకథం సత్త్వాభిదాభవేత్ || ౭ || సత్త్వ కాపిభవేద్భిన్నాకారణాత్కార్యసంజ్ఞితా | ఇతివాతాకదవాత్తైవకార్యసంజ్ఞితసత్త్వలు || ౮ || సత్త్వాహీనస్య కార్యస్య సత్త్వమేవహియుజ్యతే | ప్రాగసత్త్వేపికార్యస్య సత్కార్యోక్తి వ్యుధాభవేత్ || ౯ || నైవకారణసత్త్వ ఉత్తతతోన్యేతి సత్త్వాసత్త్వాపరైవచేత్ | తహికారణాకార్యసత్త్వాపరైవచేత్ | కారణసత్త్వయా || ౧౦ || సద్రూపేతేవభిన్నాస్యాద సద్రూపేణవాభవేత్ | సద్రూపేణేతిచేదేకాసత్త్వాభిన్నానసాభవేత్ || ౧౧ || అసద్రూపేణసాభిన్నాకార్యసత్త్వతయా యది | తహికారణానైవకార్యస్యాద సత్త్వాదేవశూన్యవత్ || ౧౨ || యద్యసత్కార్యమిష్యేతనకార్యం తద్భిదద్భవేత్ | వంధ్యాశ్రుత్రోనకస్యాపివస్తునః కార్యమివ్యతే || ౧౩ || ప్రధ్వంసోపినకార్యం స్యాత్సోపేత్యైరసంభవాత్ | నాస్తీకారణసంబంధః ప్రధ్వంసస్య సురోత్తమాః || ౧౪ || శూన్యవర్షిరువాఖ్య శ్చైవతోనా సిజనిక్రియా | అసత్త్వేపివిశేషోస్తీకార్యస్యేతిమతిర్నిది || ౧౫ || కోవిశేషోన్యసంబంధః కార్యైర్నిదితమహి | ఎకేషే

దిత్యర్థః || అతఎవమస్త్రికపక్షేకార్యస్యాసత్త్వేసతి సత్కార్యమితి || వచనసంబంధకమిత్యన్యః || ౧౬ || ఎవం ద్వికారణసత్త్వతోన్యైవకార్యసత్త్వేతిద్వితీయః కల్పస్త్విత్యాశంకతే || నైవేతి || తస్మిరాకరణేతి తహికారణసత్త్వతః పృథగ్భూతాసాకార్యసత్త్వం సద్రూపేణభిన్నాడతాసద్రూపేణేతివికల్పాన్యైర్నిదిత్యాహ || సద్రూపేణచేదితి || ఉభయోరపి సత్త్వయోస్సద్రూపేతేక రూప్యాగమాత్రేన రూపేణ భేదానయుక్త ఇత్యేకైవసత్త్వభవేదిత్యర్థః || ౧౭ || ద్వితీయమనూద్యదూషయతి || అసద్రూపేణసాభిన్నేతి సాసత్త్వ ఉత్తతతోన్యేతి || శశేమాణవద సత్త్వాదేవస్యర్థః || ౧౮ || ఎవంసత్కార్యపక్షం నిరాకర్య అసదేవకార్యంకారణాద్భిన్నమితిపక్షం నిరాకరణి || యద్యసదితి || ప్రాగసతేసత్త్వ సంబంధోహ్యాత్ప్రతిః పరైర్భిమతానావవంధ్యాసుపదసతేః కార్యస్య ససంభవతేతి తస్యకార్యస్య మేవహియేత్యర్థః || ౧౯ || నను ప్రధ్వంసాబావవదసతోపికార్యతాకిం నస్యాదిన్యత ఇతహ || ప్రధ్వంసోపేతి || ప్రధ్వంసస్యాపికార్యత్వం ససంభవతి || ఉదీరిలక్షణయా ఉత్పలైస్తత్త్వాయోగ్యాత్ || ఉత్పత్త్యసంభవం ప్రతిపాదయతి నాస్తీతి || కర్తృకరణాదికారక సంబంధసతోపి ఘటాదేజనిక్రియాపలభ్యతే || అసత్కప్రధ్వంసస్య శరవిమాణవస్తర్థమణికత్వాత్తథావిధధర్మాశ్రయ త్వేదభావరూపత్వప్రసంగాత్ | కారకసంబంధలక్షణోధర్మోనససంభవతి || అతప్రధాపేక్షయా జనిక్రియాపి నాస్తీతి తస్య కార్యత్వం నయుక్తమిత్యర్థః || ౨౦ || సన్యసత్త్వేపికార్యస్యాత్వంతాసతోవంధ్య సుతాద్విశేషోవిద్యతేతేనచ తస్య కార్యత్వం సిద్ధతీతిశంకామనుభావతే || అసత్త్వేపితి || ౨౧ || తోనా శేషంకింకార్యం సంబంధః ఉత్తజనిక్రియాశ్రయత్వం | ఆహోస్యత్సత్త్వసంబంధితి వికల్పాన్యైర్నిదిత్యాహ ||

కోవిశేషశ్చత్వాదినా ॥ నిర్విశేషస్యాసతఃకారకసంబంధిత్వేనంధ్యాసూనోరపి తత్సంబంధిత్యసంభావనయాకార్య
త్వప్రసక్తిరిత్యవశ్యంకనచిద్విశేషేణవిశేషితేనతికారకసంబంధోవక్తవ్యః సచవిశేషోయమేవసంబంధశ్చైత్తహిస్వ
నిశ్చిత్తేస్త్వవృత్త్యాత్మాశ్రయతా - యదిసంబంధాదన్యఃసవిశేషస్తేనాపి కనచిద్విశేషివపశవా-సతివర్తితవ్యం॥సచ
విశేషః కిం పూర్వోక్తసంబంధవ అన్యోవాత్మతీయావిశేషః ॥ ఆద్యే - అన్యోన్య్యాశ్రయత్వం - ద్వితీయేపిచతు
ర్థాదివిశేషానంగీకారేదక్రకాపత్తిఃఅంగీకారేత్వనవస్థేత్యసతః కార్యస్యకారకసంబంధలక్షణోవిశేషాదుఃకర
పరిత్యక్తః ॥ ౧౬ ॥ ద్వితీయప్రత్యాహజనిక్రియేతి ॥ జనిక్రియాశ్రయత్వలక్షణోవిశేషోపి కనచిద్విశేషితస్యాస
తత్తవ క్తవ్యం ॥ ఇతరధానరవిషాణస్యాపి తాదృగ్విశేత్వప్రసంగాత్ ॥ సచవిశేషఃకిమిదమేవజనిక్రియాశ్రయత్వ
మన్యోవా| ఇదమేవచేదాత్మాశ్రయత్వమిత్వాదిప్రచాగుక్తోవోషః పర్యావర్తతఇత్యర్థః ॥ ౧౭ ॥ ఉక్తవోషఃప్ర
త్యాహజనతాసంబంధలక్షణోవిశేషఇతిత్వతీయఃకల్పాపినయ్యుక్తఇత్యాహ॥ సత్రైతి ॥ ౧౮॥ ప్రతిపాదితమసతఃకార్య
త్వాసంభవముపసంహరతి ॥ అత్యంతి ॥ యథఉక్తరీత్యాసరవిషాణవదసతో విశేషసంబంధాదుర్నిరూపఃఅతోస
త్వావిశేషాత్తద్విదేసత్యకార్యత్వంనయ్యుక్తమిత్యర్థః - సదసదాత్మకంకార్యమితిత్వతీయంకల్పంనిరస్యతి॥ సద
సత్త్వమితి॥ఎవంకారణాద్భిన్నస్యకార్యస్యదసదాదివక్తవేననిరూపయితుమశక్యత్వాత్కారణాభిన్నమేవతత్కార్య
మంగీకరణమిత్యుపసంహరతి॥ అతఃకార్యమితి॥౧౯॥తత్రహేతుమాహఅభిన్నమేవభేదస్యేతి॥భేదావగమస్యధర్మ

సఃసంబంధస్సంబంధోస్యసవపహి ॥ ౧౬॥ జనిక్రియాశ్రయత్వంచేద్విశేషోస్యతథాపితు । పూర్వో
క్తవోషస్సంవాప్రస్తస్యనాస్తినివారకః ॥ ౧౭॥ సత్సంబంధవత్త్వంచేద్విశేషాస్యనతత్త్వచిత్త
థాపివోషః పూర్వోక్తఃప్రాప్తో త్యేవనసంశయః॥ ౧౮॥అతోసతోనకార్యత్వంసదసత్త్వంససంగతం।
ఉక్తవోషద్వయాపత్రైరతఃకార్యంతుకారణాత్ ॥ ౧౯ ॥ అభిన్నమేవభేదస్యాసంభవాదేవవస్తుతః।
భేదాభేదసమాఖ్యాతుసుతరాంనైవసిద్ధ్యతి॥౨౦॥ కారణాత్కార్యజాతస్యభేదాభావాచ్చవస్తుతః।
కార్యకారణభేదశ్చకారకవ్యాప్తిస్తథా॥ ౨౧॥ ఉత్పత్తిశ్చవినాశశ్చతదైవాధాక్రియాపిచ। నామరూ
పవిశేషశ్చసర్వసంభాగిత్యాప్రసిద్ధ్యతి ॥ ౨౨॥ అతస్సవావికారశ్చవాచాకేవలమాస్తికాః । అస్తి
త్వారభ్యతేనామధేయమాత్రంపితత్సదా॥ ౨౩॥ చాతీతికేనరూపేణవికారోసశ్యఎవహి । కారణా
కారవీవాస్యసత్త్వస్సాత్మాత్వదాసురాః॥౨౪॥ కారణాభిన్నరూపేణకార్యంకారణమేవహి॥ సద్రూ
పేణ సదాసశ్యంభేదోక్తిమృషాఖలు॥౨౫॥ అతఃకారణవిజ్ఞానాత్సర్వః జ్ఞానమాస్తికాః । సుత

ప్రతియోగిభేదాధీననిరూపణత్వేనాత్మాశ్రయాదివోషఃప్రత్యయాపరమాధికతః క్వచిదపి నిరూపణా సంభవాదిత్య
ర్థః ॥ భేదాభేదేతి॥ భావాభావయోరేకత్రీ సముచ్ఛేతు మశక్యత్వాద్భేదపక్షోక్తవోషప్రసంగాచ్చ భిన్నాభిన్నం
కార్యమితిభేదాభేదపక్షస్తు సుతరాంనయ్యుక్తఇత్యర్థః ॥ ౨౦॥ ననుకార్యస్యకారణానన్యత్వేభదప్రతితేః కాగతి
రితి తామాహ॥ కారణాదితి॥ పరమాధికతః కార్యస్యకారణాదభేదప్రసిద్ధ్యావశాత్కార్యకారణాదిభేదప్రతిభా
సఃసిద్ధ్యతీతిత్యర్థః ॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥ ఎవంకార్యస్యకారణమాత్రత్వం ప్రసాధ్యాన్నిన్నభేదశ్రుతిం యోజ
యతి॥ అత్యంతి॥ విక్రియతేదివిధంక్రియఃఇతివికారః కార్యవగఃయతస్తద్భేదప్రతిభాసౌ భాగిత్యాఅతస్సర్వోపివి
కారోవాచైవకేవలమాస్తిత్వారభ్యతేనతువస్తుతోస్తి ॥ అతోఘటశ్చరావశ్యాది నామధేయమాత్రమేవ - సదాసశ్య
దాప్రధ్వంసావస్థాయామిన్ధితికాలేపికార్యస్యకారణమాత్రత్వమేవావశ్యతే॥౨౩॥ నన్వేవంవికారస్య నామధేయ
మాత్రత్వేతిథా-దసత్త్వముక్తంభవతి॥ తాదృశస్యకథంకారణభూతసచ్చిద్రూపస్యత్వంసదసతోపరస్పరవిరోధాది
త్యాశంక్యాహ॥ప్రాతీతికేనేతి ॥ కార్యస్యహిద్వేరూపేషుభుదోదరాద్యాకారవిశేషాత్తకమేకంప్రాతీతికం రూ
పం ॥ శేధానుగతమృదాత్మకమపరంకారణరూపం॥తత్రప్రాతీతికేనరూపేణాసత్త్వేవకార్యవగః-కారణమృదూ
పేణసశ్యః ౨౪॥ నన్వేవంకార్యసంబధి కారణరూపమేకంకారణంచాన్యదిత్యదైతకారణత్వవ్యాకోప ఇత్యతహ॥
కారణాభిన్నేతి ॥ కార్యసంబంధియత్కారణాభిన్నరూపంతత్కారణమేవనానయోర్భేదోవిద్యుతఇత్యర్థః ॥ ఎవము
క్తేభేదమృత్తికేత్యేవసత్యమిత్వాదికాంకారణమాత్రసత్త్వత్వప్రతిపాదికాంశ్రుతింయోజయతి॥ సద్రూపేదేతి॥ శ్రుతి
గతైవకార్యస్యఫలమాహభేదేనేతి॥౨౫॥ప్రతిపాదితమధికంనిగమయతి॥అత్యంతి॥యతోలోకేమృదాదికారణేషుజ్ఞాతేషు

తదవస్థతయాతత్కార్యఘటతరావాదికమపికారణాకారణజ్ఞోతమేనభవతి || అతిసంవదజగత్కారణభూతసర్వ
హృత్పజ్ఞోనాత్రతాగ్ధ్యంసర్వమపికారణాత్సనాజ్ఞాతమేనభవతిత్వేతదుపపద్యతేభిస్సత్యః || ౨౬ || ననుకార్యస్యకా
రణజ్ఞానాజ్ఞానేపికారణజాతీయస్యతేనజ్ఞోమమశక్యత్వాత్కథమేకవిజ్ఞానమిత్యతః || తచ్ఛేతి || తచ్చజగత్కారణ
మేకమద్వితీయమేవనతుభిన్నంనాపిభిన్నాభిన్నాత్మకంభేదస్యక్వచిదపిలబ్ధాత్మకత్వాభావనకారణై సంకిశుచుష్కశక్య
త్వాదిత్యధః-ననుఘటాత్పటోభిన్నత్యతిభేదఃప్రశ్నాత్సత్యభూతశబ్దవేత్త్యతః || భేదస్యవత్ప్రేతి || ధర్మప్రతి
యోగిజ్ఞోనాభీననిరూపణోహిభేదావభాసః - భేదేనజ్ఞాతయోరేవధర్మప్రతియోగిత్యమిత్యయోగ్యాభీననిరూపణ
త్వేనక్వచిదపిలబ్ధాత్మకత్వాభావనభేదస్యాత్మలాభాసంభవాన్నిధ్యాభూతవేదప్రతీయమానాభేదత్వధః || ౨౭ || ౨౮ ||
అతశ్చేతి || యతోవెద్యస్యభేదస్యాభావాత్తచ్చవయావభాసోపివపారమాధికః | అతఃకారణాత్మకభేదానస్తతా
త్కారణంనిత్యంస్యగతసజాతీయవిజాతీయభేదాభావాన్యైమేవాద్వితీయమితిద్ధమిత్యధః || ౨౯ || ననులోకేషుటా
దికాల్యేమాపాదానంనిమిత్తం చోభయంసంధ్యశ్శతే || తథాద్వితీయస్య సద్వస్తువోనిమిత్తత్వే నిరుపాదానం
కార్యంనోపేద్యతే-శమపాదానత్వేననిమిత్తత్వప్రసంగిత్యాశంక్యతస్యాభయరూపతామాహ || కులాలాదేరి
త్యాదినా || మృదాదెరచేతనత్వేనహిస్వాతిరిక్తచేతనకులాలాద్యపేక్షాజగదుపాదానంతస్య నమేవచేతనత్వాన్నా
న్యంచేతనమపేక్షతే || తథాచేతనత్వేపికులాలవత్స్వాతిరిక్తచ్ఛిద్రూపోపాదానాపేక్షాపినాస్తి || అభిన్నమి

రాముపపన్నంహిసంసంజహోస్తికశ్చన || ౨౬ || తచ్చకారణమేకంహినభిన్నంనాభయత్వకమభేదస్య
ర్వోత్రమిథ్యేనధర్మ్యాదేరనిరూపణాత్ || ౨౭ || భేదానిరూపణాదేవధర్మ్యాదేరనిరూపణమ్ | భేద
జ్ఞాతేహిధర్మ్యాదివిభాగస్యదవేదనమ్ || ౨౮ || విభేదేనైకధర్మ్యాదౌవిజ్ఞోతేభేదవేదనమ్ | భేదాని
రూపణాదేవభేదాభేదానసంగతా || ౨౯ || అతశ్చేకారణంనిత్యమేకమేవాద్వయంసురాః | కులాలా
దేర్మృదాదేశ్చభేద్యమైపిభూతతే || ౩౦ || అచేతన్యాన్త్రుదాదెస్తుకులాలాదిరపేక్షతే | అత్రకా
రణమదైవతంశుద్ధంచైతన్యమేవహి || ౩౧ || తేననాపేక్ష్యతేహ్యన్యతాగ్ధ్యంచేతనాత్మకమ్ | స్వ
యంచేతనమపేక్షతాగ్ధ్యంనకులాలవత్ || ౩౨ || అపేక్షతేమృదాతుల్యమచిద్రూపంతుకారణమ్ |
ప్రతిత్యాకవలంబేక్తిరచిద్రూపాతమోమయా || ౩౩ || సవకప్రకారైర్వికల్ప్యిరనిరూప్యాతుశాంకరీ |
తయాదుఘటకారివ్యాతాదత్త్యైవైవసంగతమ్ || ౩౪ || కారణంసకలసృష్ట్యసర్వసంహత్యచా
స్తికాః | పాలకంచనదానచ్చచిద్రూపత్వాత్సర్వోత్తమాః || ౩౫ || చిద్రూపస్యతుసశ్యత్వంయుక్తమే
వాస్తికాస్సదా | అచిద్రూపాహిరజ్వాదేర్మృదాశ్చిద్రూపంమతంశు || ౩౬ || అతస్తతాగ్ధ్యంచేవా

త్రిపాదానస్యఘటత్వాత్ || అత్రైవశ్రూయతేహి || తదైక్షతబహుస్యాంప్రజాయేయేతి || తత్రేక్షణాన్నిమిత్త
త్వంబహుభవనేనోపాదానత్వంచాద్వితీయస్యసద్వస్తువోజగచ్ఛతే || అతోజగతోనిమిత్తముపాదానంచస్వయమేవ
త్సత్యః || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || నన్వవిక్రియస్యాసంగస్యసద్రూపస్యబహుణఃకథమిద్వ్యధికారణత్వంసంభవతి || మాయ
యేతిచేత్తహేతయదైవతాపత్తిరిత్యతః || ప్రతీత్యేతి || ప్రతితిమాత్రేదేవసిద్ధావతీత్యేకశరీరతియావత్ | స్వ
ప్రకాశేబహుస్వరూపాచ్ఛాదకత్వాత్తమప్రధానాదనిరూపణసమర్థేకరపివిద్యన్భిఃసదసదాదిసర్వప్రకారైర్వివక్ష
మశక్యా తేద్యిధామాయాతాదత్త్యసద్రూపేబహుస్యాధ్యస్తత్వాత్తదీయ సత్వరజస్తమోగుణోపాధిభేదేనావి
క్రియస్యాపిబహుస్యాసంజ్ఞత్వాదికముపపద్యతే-నాపిదైవతాపత్తిఃమాయాయా అనిర్వచనీయత్వేన సదంతరాభా
వాత్ || ౩౩ || ౩౪ || ఎవమద్వితీయత్వంప్రసాత్యసద్రూపత్వమపిసాధయతి || సదసచ్ఛేతి || విజ్ఞానమానందంబ్రహ్మ
త్వాదిశుతేచ్ఛిద్రూపంహిజగత్కారణంబ్రహ్మతథాచవిమతంసచ్చిద్రూపత్వాత్ | యత్తుసద్విలక్షణంనాసాచిద్రూపాయథా
రజ్జుసర్పిత్యభావః || చిద్రూపివశ్శేతి || వ్యాప్తిముపపాదయతి || జడప్రసందప్రతీతిచాధసాక్షితయాసర్వదావస్థానాచ్చి
ద్రూపస్యతదధిష్ఠానస్యబహుళోయుక్తమేవసార్వకాలికంసత్యత్వమిత్యధః || ౩౫ || చిద్రూపస్యాశ్చసత్యత్వం కు
ణోనభవతిత్యతః || అచిదితి || అహిరజ్వాదేరజ్జుసర్పాదేరిత్యధః - తత్రహిమథ్యాత్వచిద్రూపత్వేన వ్యా
ప్తంసత్యతే | తచ్చచిద్రూపాజ్జగత్కారణాద్వ్యధివతకమానంస్వవ్యాప్యంవిధ్యాత్వమపి వ్యావతకయతీత్యభిప్రా
యః || ౩౬ || ఆస్తిస్మృతిపాతేథేనదేవసోమ్యేదమగ్రాసీదేకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మేతిశ్రుతియోజయతి | అత ఇతి || యత

ఉ క్తరీత్యాజగతాగ్రణమద్వీణీయంస దేవతంతఃకరణాదిదంపరివృత్తమానం నామరూపాత్మకంకార్యం సర్వంజగత్సృష్టేఃపూర్వంసదేవాసీత్ || సద్రూపకారణాత్తదైవవర్తతే|| నతునామరూపాత్మకైత్యథః || ఎవంసతాగ్రణవాదంప్రస్తుతైతద్దాధ్యాభాంశుత్యాశూన్యవాద్యభిమతమసత్కారణపక్షముపన్యస్తతస్యైరాసఃకృతః- తద్దైవైకంశ్చశ్యాదివాఃభమసతః సజ్జాయతేత్యంతేన-తస్మాశ్చతేభిప్రాయమావిషకరౌతి|| అసదాసీత్వాదినా||విసమౌదేవహిబీజాచరంకురాదికార్యోత్పత్తివర్జనాత్కారణంనానువచ్ఛుద్యకార్యస్యప్రాదుర్భావాస్తీశ్వభావస్యైవతత్రకారణత్వం||ఎవంజగన్మూలకారణమపితాదృశవసద్రూపమేవేత్యేవంవదంతోసద్వాదినాభాగ్గితాః||మృతదేవదత్తస్యపుత్రోత్పాదకశక్తిపస్పృష్టస్యకార్యజననశక్తియోగాత్ || అకురాదికార్యసమయేచబీజాదికారణసంప్రాసాదివిశేషతదవయవానామనువృత్తైశ్చచాసఃకారణత్వం యుక్తమితీతేషాంభాగ్గితత్వం || 32 || ఎతదేవోపవాదయతి || అసన్నకారణమిత్యాదినా||ఏతావదసతఃకారణత్వంయుక్తంతస్యసర్వప్రకారేణాపినిరుపాఖ్యస్యకారణత్వలక్షణభావరూపధర్మాశ్రయత్వాద్యోగాత్-తదాశ్రయత్వేచవంధ్యాసుతస్యాస్యసత్వావిశేషాత్సర్వకారణత్వంప్రసజ్యేతేత్యథః|| 33 || సస్యసతోపి జగన్మూలకారణస్య స్వశక్తివశాత్కారణత్వం సత్స్వతీతిశంకాం దూషయతు మనుభావతే|| స్వశక్త్యైతి || తదేతద్దూషయతిశ కిరితి|| 34 || అంకురాదికార్యజననశక్తిరిపిసద్రూపస్యైవబీజాచరన్వయవృత్తిరేకాభ్యామవసీయతేనాసతః - అతోద్భవవిరోధాదసతశ్చక్తికల్పనమయుక్తమిత్యథః || 35 || ఒకల్పాసహిత్యేనాపి దూషయతి || సాపీఠి|| ఆద్యంకల్పమనూద్యనిరాచయై || సతీచేదితి|| భావరూపాశక్తిర్నిరుపాఖ్యస్యాసతః కథం

స్సదైవైకంచశాశ్చతమ్ | ఇదంసర్వంజగత్పూర్వంసదేవాసీత్సర్వభాః || 32 || అసదాసీదితి భాగ్గితావదంతిమరపుంగవాః | అసన్నకారణంయుక్తంవస్తుతత్వనిరూపణే|| 33 || వంధ్యాపుత్రోపి సర్వేషాంకారణంస్యాత్స్వయంఖలు | స్వశక్త్యాసర్వసర్వేషాంకారణంభవతీతిచేత్|| 34 || శక్తిరప్యసతోనాస్తిసతోబీజస్యదశశాన్త | అంకురౌత్పాదికాశక్తిస్సద్రూపస్యైవదృశ్యతే || 35 || ఖలుబీజస్యస్వత్రనాసతస్తదదశశాన్త | సాపీశక్తిస్సతీతివాసతీసదసతీతువా|| 36 || సతీచేత్సస్వతత్వక్తిః కథంవంధ్యాసుతాశ్రయా | ఆశ్రయత్వంసతోద్భవం ఖలులోకేనచాసతః|| 37 || సాసతీచేతరథంతక్తిః కార్యనిర్వాహకాభవేత్ | వంధ్యాపుత్రస్వయంనైవకార్యనిర్వాహకఃఖలు|| 38 || నిర్వాహకత్వధర్మశ్చసతఃసహిదృశ్యతే | శక్తిస్సదసతీసాచేద్దౌషద్యయసమాగమః|| 39 || అతస్స్వశక్త్యావాసత్వసర్వేషాంనైవకారణమ్ | తస్మాతోయమసద్వాదోజల్పమాత్రంనయుక్తిమాన్ || 40 || అతస్సదేవసర్వేషాంకారణంనాసదాస్తికాః | సృష్టేస్తుప్రాగిదంసర్వంసదేవాసీత్సుకారణమ్|| 41 || తచ్చకా

మకస్సాస్యత్||నవ్యాత్వంతాసతోవంధ్యాసుతాదేస్తాదృశశక్తియోగోద్భవ్యతేయుజ్యతేవా-తథావిధశక్త్యాశ్రయత్వంచసతేవహిబీజాదేవ్యప్రసవత్వసతోనరవిషాణాదేఃఅతస్తదాశ్రయత్వేబీజాదివదేవభావరూపత్వప్రసంగోదర్శితః అతస్సద్రూపాశక్తిరస్తీతినయుక్తంకల్పయితుమిత్యర్థః|| 36 || ద్వితీయంకల్పమనూద్యనిరాచయై||సాసతీచేదితి || అసతఃకారణతోవపాదనాయహియాశక్తిఃపరికల్ప్యతే || సాపీయద్యసతీస్యాత్తపితస్యాఅపివంధ్యాసుతవతాగ్రణనిర్వహణసామధ్యానుపపత్తేః-నన్యసతోపితథానిధసామధ్యకదశశనబలాదభ్యుపగమ్యతామిత్యతఆహ|| 37 || నిర్వాహకత్వేతి || ఎవంచాసద్భూపాశక్తిః పరికల్పితాపినాసతఃకారణత్వముపపాదయితుంశక్నోతీత్యథః || 38 || త్వతయంనిరస్యతి|| శక్తిస్సదసతీతి || దోషద్యయసమాగమఇతి || సత్వాసత్వపత్యోక్తయోద్వయోరపిదోషయోః ప్రసంగఇత్యథః || 39 || సతిపాదితమసతోకారణత్వంసిగమయతి || అతఇతి || ఎవమసతాగ్రణవాదస్యాయుక్తత్వాచ్చితాతుశ్చైవ తన్నిరాకృత్యయప్రకృత్యసత్కారణవాదసిగమనం || సదేవసోమ్యేదమగ్రఅసీదేకమేవాద్వితీయమితి||కర్షణయది || అతఇతి || నాసదితి || శ్రుతిగతశ్చబ్దాభిప్రాయకథనం || 40 || ఎవమేకజ్ఞానాత్సర్వవిజ్ఞానం ప్రతిజ్ఞేయతదుపపాదనాయమృదాదిదృష్టాంతైః కార్యస్యకారణానన్యత్వంప్రసాధ్యంతదేకంవస్తుయద్విజ్ఞానాత్సవం విజ్ఞాయతఇత్యాకాంతాయాం సదేవసోమ్యేదమగ్రఅసీదితి సదద్వితీయంబ్రహ్మపదిష్టం | తతాగ్రణ్యేహిజగతస్తతాగ్రణ విజ్ఞానైవ విజ్ఞాతత్వమిత్యభిప్రేత్య తతాగ్రణ్యత్వప్రతిపాదనాయ తస్మికాశాత్సప్తిరాముయతే || తదైవతబహుస్యాం ప్రజాయేత్యాదినా||తాం సృషిం శ్రుత్యభిప్రేతాథాభిధానపురస్సరం గృహ్యతి||

తచ్చేత్వాహినా । ఆద్యంతనిముక్తమితి ॥ ఆదిరున్నత్తిగంతో వినాశస్తమభయ వినిముక్తం ॥ ౪౬ ॥
 నన్వ ద్వితియాత్సమాపాదేకః ధాత్కథమనేకవిధ కార్య ప్రపంచోత్పత్తిత్యవహా ॥ పూర్వకల్పేతి ॥ అతీత
 కల్పప్రతీనప్రపంచజనితాయావాసనాతదను భవజనితోయశ్చ సంసారస్తదుభయసంవలితమిత్తిథాః ॥ కాలక
 మ్మవిపాకేనైః ॥ కాలకృతప్రాణేకమణాంపున్యపాపరూపాణాంయఃపరిపాకః ఖలసదానౌన్మఖ్యం తేనేక్య
 థాః ॥ సత్వవృత్తిసమాశ్రితమితి ॥ అంతఃకారణోదాహన భూతసత్వపరిణామరూపాప్రజ్ఞవ్యకార్యప్రపంచవివ
 యావృత్తిస్తయావచ్చిన్నమిత్తిథాః ॥ ౪౭ ॥ బహుశ్యామితి ॥ ఉదాదానాంతరనైరపేక్ష్యేణ స్వాత్మరూపేణైవ
 బహువిధంజగద్భవేయమిత్తిథాః - నను సవికారస్యనిరవయస్య చిద్రూపస్యాత్మనోబహుభవనా సంభవాత్తద్యో
 గ్యంసాంఖ్యాద్యభిమోప్రధానమేవతదైక్షణికబహుశ్యామితి ॥ శ్రుతివాక్యేనప్రతిపాద్యత్యితేజోమైవంతస్యాజేన
 నత్వేనేక్షణాసంభవాత్ ॥ అతఃపరగణాదాదరాణ్యస్మాత్ప్రయామాన ॥ ఈక్షతేర్నాశబ్దమితి ॥ కథంతమన్య
 క్తవిధస్యబ్రహ్మణోబహుభవనసంభవత్తితి ॥ తత్రాహశక్తిమితిశక్తిః - సత్వరజస్తమోగుణాత్మికామాయాతన్యాః
 సాంఖ్యాద్యభిమతప్రకృతివత్సాన్వితత్వాశంకామాభూదతితక్తిపదేనాభిధానం-శక్తిమత్త్వంచపరశివస్య శ్వేతాశ్వతరై
 రామ్నాయతే ॥ పరాస్యశక్తిర్విదైవశ్రూయత్యితి ॥ యద్యపిభందోగశాఖాయాంతేజః ప్రభృతేరేవస్వప్తిరా
 మ్నాతానవియద్వాద్యాః । తథాపితైత్తరీయకేతయోరపి సృష్టిరామ్నాతేజగుణోపసంహరన్యాయాన తామత్రో
 పసంహృత్యదశఃయతి - పునస్తదితిదాదరాణ్యోపి వియద్వాద్యోరుత్పత్తింనవియదశ్రుతేః - ఎతేనమాతరిశ్వా
 వ్యాఖ్యాత్యత్యధికరణాభ్యాంనిరీతవాక్ ॥ ౪౮ ॥ శ్రుతౌతలైజోస్యజతేత్వాహినాయాతేజోబన్నసృష్టి రామ్నాతా

రణమాద్యంతవినిముక్తంసదద్యయమ్ । పూర్వకల్పప్రపంచోత్పత్తసంసారేణానురంజితమ్ ॥ ౪౭॥
 కాలకమ్మవిపాకేనసత్వవృత్తిసమాశ్రితం । సృష్ట్యధికమైక్షతప్రాజ్ఞాబహుశ్యామితిశక్తిమత్ ॥ ౪౮॥
 పునస్తత్పూర్వసంసారాదాకాశంవాయుమాదితః । సృష్ట్యాతేజస్తతస్సృష్ట్యాపునస్సృష్ట్యాత్వపస్త
 తః॥౪౯॥అన్నశబ్దాదితాందేవాస్సనర్జప్తపృథివీంపరామ్ । తత్పునఃకారణంబ్రహ్మతానిధాతానిసంచదమ్॥
 ౫౦॥ఏకైకంద్వివిధంకృత్వాతేషాంమధ్యేనురోత్తమాః । అంశాన్సంచసమారాయతేషామైకైకమా
 స్త్రిణాః॥ ౫౧॥ కృత్వాచతుర్థా తేవ్యంశానాదాయ చతురస్సురాః । యథాక్రమేనఘాతాధేనై
 కేనైకంకరోతితత్ ॥ ౫౨॥ఏవంశాంతరానేతానాదాయచతురస్స్వయమ్ । ఎకంభూతాంతరాధేన
 నకరోతిక్రమశస్సురాః॥ ౫౩॥ఎవంభూతానసర్వాణిపంచీకృత్యనురవభాః । అండానిభవనాన్యాశుక
 రోఽబ్రహ్మకారణమ్॥ ౫౪॥ అండజంజారుజంచైవస్వేదజంచోద్భిజంతథా । కరోతికాలపాకేనప్రా

తామాహస్యప్రేతితి ॥ తతఃతస్తావ్యాయురూపాపన్నాత్సత్త్వనైజస్సృష్ట్యాపునస్తేజోరూపాపన్నాత్స్వేచ్ఛాదే
 వాపస్ససజేత్యిథాః ॥ ఎవంచాత్రతత్యిజనికతుః ప్రకృతితిహితావాదానేపంచమి - నను దిగ్యోగలక్ష
 ణానంతర్యపంచమి ॥ అనంతరిమత్యధ్యాహరసాపేక్షయా ఉపపదపథక్తేస్త్రైరపేక్షితేన కారకపథక్తే ద్భవీయ
 స్త్వాత్ ॥ ననైవంతేజసస్సద్రూపబ్రహ్మజత్వవ్యాకొపః - వాయోస్తతోబ్రహ్మభేదాత్ ॥ బాహరాణ్యోప్యముమ
 థకంసూత్రయామాన-తేజోతస్తథాహ్యహేత్వాహినా॥ ౪౯॥ అన్నశబ్దాదితామితి॥అన్నమస్యజతేత్రిశ్రుతౌ॥యాశ్చధి
 వీఅన్నశబ్దేనాభిహితాతామిత్యథాః-శ్రుతిగతాన్నశబ్దస్యపృథివ్యభిధాయకత్వంచవ్యాసేనప్రతిపాదితం పృథివ్యధికా
 రరూపశబ్దాంతరేభ్యిత్తితి॥పరామితి॥అపంచీకృతత్వేనసూక్ష్మమిత్తిథాః॥ శ్రుతౌతేజోబన్నసృష్టేనంతరం యద్రీస్య
 తగరణమామ్నాతంతాసాంత్రివృతంతివృతమైకైకమకరోతితి ॥ తిద్భూతస్సప్రేవీయద్వాయుస్సప్రేవీపునసంహ
 రాత్పంచీకరణస్యోపలక్షణార్థమితిదశయతి ॥ తత్పునరిత్యాహినాః॥ఏద్యపంచీకరణంశివమాహాత్మ్యఖండస్యదశమే
 ధ్యామేవిస్తరేణప్రాగస్తాభిప్రతిపాదితం॥౫౦॥౫౧॥తేవ్యంశానాదాయేతి॥తేమవింశతీసంఖ్యాకేమచతుర్థాకృతాం
 శేషుపయదథాసంబంధినశ్చతురోంశానాదాయవాయ్వాదీచాంచతుర్ణాంభూతానాంసంబంధినస్తాంశ్చతుర్ధాం
 శాశ్చావాయకారణంబ్రహ్మైకైకేనాధేనఎకైకమంశంసంయోజయతి ॥ ఎవం వాయ్వాది భూతార్థా సంబంధినో
 పిచతురోంశానాదాయతత్తద్భూత వ్యక్తిరిక్తభూతాధేనశ్చతుర్భిరేకమేకం సంయోజయతీత్యక్షరథాః ॥ ౫౨॥
 ౫౩ ॥ ౫౪ ॥ అండజంజారుజముద్భిజ్జమితిశ్రుతేరభిప్రేతమథాందశయతి ॥ అండజమితి ॥ స్వేదజస్యయా

కాదెరండజాదావంతిభావమభిప్రేత్యశ్రుతౌత్తైవిధ్యమామూతం|అతఏవాహుభావ్యకారాః|స్వేదజసంశౌక
జయోరండజోద్భిజయోరేవ యథా సంభవమంతర్భావఇతి ||౫౫|| సేయం దెవతేమా స్త్రీసోదేవతాఅనైనైవజీవేనా
త్తనానుప్రవిశ్యనామరూపేవ్యాకతవాణీశ్రుతివాక్యసాధ్యమాహ ||బ్రహ్మేతి|| జగత్కారణంబ్రహ్మజలతరంగబుద్ధు
దాదిషు సూర్యబింబవత్సర్వత్రబ్రహ్మేంద్రాది సర్వశరీరేషు చిద్రూపేజ్జేవానుప్రాప్య పూర్వకల్పసుసారేణాసా
నామాయజుదంరూపమితి నామరూపేవ్యాకరోదిత్యర్థః || ౫౬ || మృదాదిదృష్టాంతైః ప్రాగుపపాదితం కార్యస్య
కారణా నన్యత్వం పునద్యథయితం త్రివృత్తౌత స్థూలభూతకార్య ప్రపంచస్యావ్యతివృత్తౌత కారణ భూత
తేజోబన్నమాత్రత్వమగ్నాదిభిశ్చతుర్విరుదాహంజేష్య తౌదర్శితమ్ | యదగ్నే లోహితంరూప మిత్యాదినా||౫౭||
ఇదంపంచీకృతభూతకార్యం సర్వం జగత్పరమార్థవత్కృతమపి కారణసూక్ష్మభూత వ్యతిరేకేజ్జేవాస్తి కథమేతదుప
పద్యతఇత్యాశంకోపపాదయతి || యదగ్నేరితి || త్రివృత్తౌతభూతకార్యేష్యగ్నాదిషు లోహితశుక్లకృష్ణాన్య
కాస్త్రయోవణాఅవభాసంతే || తత్రయల్లోహిత్యం తదత్రివృత్తౌతస్యసూక్ష్మస్య తేజసోరూపం యచ్ఛక్లం త
దపాంయతాకృష్ణ్యకంతిద్భూమేః || ౫౮ || న స్వేపాం రూపాణామన్యదీయత్వే ప్యగ్నిరామధమీ కు
తోనస్యాదిశ్యతమా || నాస్తితి || ఏతద్రూపత్రయమేవహి మిళితమగ్నాదిపదేనాభిధీయతే నతు తతోతిరిక్తంకించి
త్తత్త్వాతరమస్తీత్యర్థః || నను దాహపాకాదిసమర్థత్వే నానుభూయమానాగ్నాది పదార్థః కథమపిలపితం

ణికమవశేనచ|| ౫౫|| బ్రహ్మ సర్వత్రచిద్రూపేజ్జేవానుప్రాప్యసాత్వికాః| పృథక్పాఘానిరూపాణి
కురుతేపూర్వకల్పవత్ || ౫౬ || ఇదంసవకంజగత్సత్యమివభూతమపిస్వతః | కారణవ్యతిరేకేణ నా
స్మైవాత్రానసంశయః||౫౭|| యదగ్నేలోహితంరూపం తద్రూపం తేజసస్సదా | యచ్ఛక్లంతద
పాంరూపం యత్కృష్ణంభౌమమేవతత్ ||౫౮|| నాస్తిరూపాతిరేకేణ సదాసోగ్నిస్సురక్షభాః| వా
చారంభణమాత్రోహి వికారోవహ్నిసంజ్ఞితః ||౫౯|| త్రిణిరూపాణిహేదేవా ఎవసత్యంనచానలః|
యద్జ్ఞానోలోహితంరూపం తద్రూపం తేజసస్సదా||౬౦|| యచ్ఛక్లంతదపాంరూపం యత్కృష్ణంభౌ
మమేవతత్ | నాస్తిరూపాతిరేకేణ సదాదిత్యోవసంశయః||౬౧|| భ్రాంత్యాకేవలమాదిత్యైత్యాహు
రవివేకినః | ఎవందండ్రశ్చవిజ్ఞేయో విద్యుచ్ఛసురపుంగవాః||౬౨|| ఘటకుడ్మాదయోభావాభూతాని
భువనానిచ | సవకంబ్రహ్మతీరేకేణాస్తిబ్రహ్మైవసత్సదా ||౬౩|| పూర్వపూర్వభ్రమోత్పన్నా
వాసనాయాబలెనతు | దేహేంద్రియాదిసుఖాతేహంమతిజ్ఞాయతేదృఢా ||౬౪|| దేహేంద్రియా
దయోభావా నాహమథానిరూపణే | భౌతికత్వాచ్చమాతాంతైఃసదైవాప్యాయితత్వతః ||౬౫||
మృదంభసాయథాభిత్రివిమితావైమృదంభసా | అప్యాయితేతథాభుక్తైః భూతై దేహేదయో

శక్యతఇత్యతఆహ || వాచారంభణమాత్రమితి || కారణభూతరూపత్రయ వ్యతిరేకేణయో యమగ్నాది పదాని
ధేయోవికారిఃసంస్థానవిశేషస్సవాచైవ కేవలమారభ్యతేనతువస్తుతో స్తీత్యర్థః ||౫౯||౬౦||౬౧|| భ్రాంత్యేతి| కార్మ
కారణయోఃపుత క్తౌనవ్యవహారోభ్రమకృతకత్యర్థః || యచ్ఛందమసోరోహితం రూపమిత్యాదినాశ్రుతౌ విస్తరే
ణోక్తమర్థమిదే శేనకథయతి||ఎవమితి||౬౨||ఘటకుడ్మాదయైతి|యథాచేమేగ్నాదయః కారణభూతతేజోబన్న
వ్యతిరేకేణనసంతి||ఎవంభూతభౌతికాత్మకంసర్వం జగత్కారణభూతబ్రహ్మవ్యతిరేకేణనైవాస్తి|| సద్రూపంసదేవసవక
దావిద్యతఇత్యర్థః||౬౩||ననుబ్రహ్మణఃపరమార్థత్వేతత్ మనీతతదాత్మకతయాఅనంతరముపదెక్ష్మమాణోజీవాపి
పరమార్థఃఇతి తదేకవిషయోహం ప్రత్యయఃకథమసత్యభూతకార్యేష్యసత్యేమజేహదిమలహంమనుష్యైతిజాయత
ఇత్యేకతా|| పూర్వపూర్వేతి || గతజన్మభ్రమజనితవాసనామూలగదాసిం దేహదావహమిభిమః||ఇన్ధ్రంగతజన్మస్య
పీత్యనాదికల్పిన్నానవస్థేత్యర్థః || ౬౪ || అన్నమిళితమిత్యారభ్య దధ్నసోమ్యేత్యంతఃప్రాక్తనయా శ్రుత్యామనో
వాక్పాణిమాంసలాహితవజ్జ్వాద్యాత్మకస్య శరీరస్యజడభూతత్రయకార్యత్వేనజడత్వాచ్యైత్యనైకగోచరమహం ప్ర
త్యయంద్రపతి పరమార్థతోనవిషయత్వమితి ప్రపంచితమ్ || తత్సంగహేణవ్యాకరోతి || దేహేంద్రియాదయైతి||
భ్రాంత్యైవాహమథాదైహేదయఃనతునిరూపణే || పితృ మాతృ భుక్త భూతకార్యత్వాత్స్వయంభుజ్య మానతేజో
బన్నలక్షణభూతత్రయాం శైస్థస్విప్యమధ్యమసూక్తైర్యపచయాచ్యేత్యర్థః|| ౬౫|| రుపచయస్తావద్దేహాదే రన్నాది

భిరుపలభ్యతే॥ అత ఏవ తస్య నిమాణమపి తైరేవేత్సత్రనిదశః సమాహ ॥ మృదంభ సేతి ॥ ౬౬ ॥ వ్యాఖ్యాతాయా
శ్చురేః ఫలితం తాత్పర్యమాహ ॥ అత ఇతి॥ యతో దేహేంద్రియమనసాం వాచారంభణమత్ర తేజోబన్న భూతకా
ర్య తేనానాత్మత్వం॥ అత ప్రతాపామిత్యాత్మమతిం పతిత్యజ్యకూటస్థనిత్యవిదాత్త స్వేవతాంకుర్యాత్సంభవః ॥ ౬౭ ॥
తేజోబన్నవిలక్షణానాం భూతేంద్రియమనసాం కథంత తాత్పర్యతేజోచేత్ ॥ తథివిలక్షణస్య సర్వోపాధాదధికార్య
తేతి ఉదాహృతః శ్రుత్యా॥ దధ్నసోఽపి మృతిః తద్విశదయతి॥ దధ్నస్సపిరితి॥ వద్ధో యథావధననేన విలక్షణః సపిరి
ణామః-ఎవం తేజోబన్నానామాదర్యాగ్నికృతపాకవిశేషేణ దేహేంద్రియమనోభూపపరిణామవిశేషత్యర్థః॥ ౬౮ ॥
దధిగర్భిర్భూష్టాం తేన దేహేదేర్భూతికత్వసంభవనేన ప్రాగుక్తాయా వ్యతిక్రాత్తనిష్ఠాయానిరపవాదత్వం సిద్ధమిత్యాహ ॥
భౌతికం తేహ సంఘాతమితి ॥ ౬౯ ॥ వాక్పాణియోః కార్యయోరస్తు భౌతికత్వం మనస్తత్వమితి వైశేషికాస్త్రా
ధంశస్య భౌతికత్వమిత్యాశయవతా పుత్రేణ పృష్టం భూయ ఏవ మాహ భగవాన్ ॥ విజ్ఞాపయత్వేతి॥ తత్ర పితరు త్తరం పో
దశకల ఇత్యాది-మోదశదిన పర్యంతమనశ నేనాపక్షయాదధీతవేదానామనవభాసః పునరశ నేన తదుపచయాదవభాస ఇతి
అన్నేనోపచయదశః నాదన్నమయం మన ఇతి పితృరాశయ స్తం సంగృహ్యతే॥ అన్నేనాప్యాయితే భుక్తే నేతి ॥ బుద్ధిరితి మ
న ఏవాక్తం॥ ౭౦ ॥ మనసోఽన్నమయస్యాత్మ ప్రస్థమైత్త్యతం సమర్థం న తస్మాప్రపాగుక్తవ్యతిక్రాత్తనిష్ఠా సిద్ధై రేవ ఫల
మిత్యాహ ॥ అతోపి బుద్ధిచున్న స్యేతి॥ ౭౧ ॥ ౭౨ ॥ ౭౩ ॥ ఎక మేవాద్వితీయమిత్యాదినా అద్వితీయం బ్రహ్మ ప్రజ్ఞానైవ తేజోబన్న
విలక్షణస్య భూతత్రయస్య తత్త్వస్సంభూతికస్య భోగ్యజాతస్య భోగాయతనానాం శరీరాణాం భోగోపకరణానామ

పిద ॥ ౬౬ ॥ అతో దేహాది సంఘాతే హం మే త్యాది కాం మతిం । విస్మయ సాక్షి చైతన్య విద్వానుకార్యా
దహం మతిం ॥ ౬౭ ॥ దధ్నస్సపిరిత్యథాజాతం మంథనేన సురవళభాః । తథాబుధ్యాదయోభావాభూ
తేభ్యశ్చోద్భవంతిహి ॥ ౬౮ ॥ భౌతికం దేహా సంఘాతం విస్మయ మతిమాన్మనః । సర్వసాక్షిణి చియాప్రే
మర్యాన్నిత్యమహం మతిం ॥ ౬౯ ॥ అన్నేనాప్యాయితే బుద్ధిరధీతంతస్య భాసతే । తతోపి బుద్ధిరన్నస్య
కార్యమేవ సంశయః ॥ ౭౦ ॥ అతోపి బుద్ధిచున్నస్య కార్యం మత్వా విరక్తధీః । సర్వసాక్షిణి చియాప్రే
మర్యాన్నిత్యమహం మతిం ॥ ౭౧ ॥ దేహేంద్రియాది సంఘాతే హం మే త్యాది కాం మతిం । త్యక్త్వా స్వా
త్మని చియాప్రేయ దాప్రీతో భవత్యయం ॥ ౭౨ ॥ తదాస్వపితి మః ఖాదిదశః సంవనవిద్యతే । స్వాత్మయా
పసుఖప్రాప్తి రేవంభ్యష్టాస్య దేహినః ॥ ౭౩ ॥ అతోపి మతిమాన్నిత్యం త్యక్త్వా దేహాది కాంధియం । సర్వ
సాక్షిణి చియాప్రే సాక్షాత్సుకార్యాదహం మతిం ॥ ౭౪ ॥ యదిదం సాక్షిణా వెద్యంతత్సర్వం బ్రహ్మకేవ
లం । తత్సత్త్వం పూర్ణం చైతన్యం తత్త్వమథో న సంశయః ॥ ౭౫ ॥ త్వం శబ్దాభ్యోయ ఆభాత సోహం

ప్రియాణాం చ తత్కార్యతయో వాచారంభాత్వాన్నతత్ప్రతియోగికభేదావైత ప్రతిజ్ఞాభంగత్యధ్యాయస్య ప్రథమ
భాగార్థో వ్యాఖ్యాతః । తథాపి భోక్తృవామాత్మనాం నిత్యతేన తత్ప్రతియోగికభేదావైత ప్రతిజ్ఞాభంగత్యతం కాం
నిరసి శుముత్తరోభాగః ఉద్దాలకోహం చరీత్యాదిః తత్రయత్యపి భోగ్యకర్తృక్తానకల్పితః కింతు పరమాథవతథాపి స
చత్ప్రతియోగికభేదావైత ప్రతిజ్ఞాహాని స్తస్య బ్రహ్మయాపతేన సభేదాభావాదిత్వం సంపదోజమైత తాత్పర్యమిదం
స్వంతత్సత్త్వం స ఆత్మాత్వమసి శ్వేతకతో ఇతి॥ యదేదదవాజ్ఞససాగోచరత్వాదతిమాత్త్వం బ్రహ్మ అస్మిన్నా రోపిత త్వా
ద్భ్యుత్పాదసమేతేనైవాత్మనద్రవ్యతయవశుక్తిశః తేన తదేవ చ బ్రహ్మసకలకల్పనాధిస్తానత్వాత్సత్త్వం సర్వస్య కల్పితస్య స
త్త్వాన్నిత్యం సదత్వాదాత్మాచ ॥ యదేతదుక్తలక్షణం బ్రహ్మతదేవ త్వమసి న తతో భిద్యసే హే శ్వేతకతో ఇతి ॥ శ్వేత
కేనుత్పనకలభోక్తృవగో-పలక్షణమితి ॥ ౭౪ ॥ తామిమాంశ్రుతిం వ్యాకరోతి॥ యదిదమిత్వాదినా । బ్రహ్మకేవలమి॥
బ్రహ్మకారోపితత్వాద్వ్యతిరేకేణాభావాద్యోయం సర్వం సతజ్ఞః । యదిదం రజతం తచ్చుక్తిశకలమితి వచ్చుధాయం
సామానాధికరణ్యం సంభవత్యతి । త్వం శబ్దాభ్యోజీవః పునః పరమాథవత స్తదేవ పూర్ణం చైతన్యం బ్రహ్మసపునర్భవ
శ్చ సత్ప్రత్యక్షత్వేత్యసంశయితవ్యమిత్యర్థః ॥ ౭౫ ॥ నమత్వం శబ్దం పరాధర్మవాచకః । అహం శబ్దస్తు ప్రత్యగధర్మ ఇతి ప
రస్పృహతద్యం స్వతయా హాస్యదీర్ఘశబ్దత్రైవిధాభౌతహం బ్రహ్మ స్థితప్రతిచోబ్రహ్మత్వముక్తం శుత్యంతరే త
దివాత్మమసీతకథం పరాచోబ్రహ్మత్వముద్యతత్వత్వతతహా॥ త్వం శబ్దాధర్మ ఇతి॥ ఎక ఏవ దేవదత్తాయథాపుత్రేణ తాత ఇత్య
చ్చతే పిత్రాద పుత్రత్యేన శత్రుతాతపుత్రపవాభ్యున్మధిధీయమానం దేవదత్తస్యయాపంభిద్యతే॥ వక్తృభేదనిబంధనస్తు

పితృపుత్రప్రవృత్తయోః భేదోనవక్తవ్యనిబంధనః॥ తథాజీవన్మయో బ్రహ్మతాదాత్మ్యంస్వయమనుభూయమానాః స్థూపాం
బ్రహ్మస్త్రివిధ్యపదిత్యతే॥ తదేవజీవపరై క్యంపరమై బోధ్యమానం తత్త్వమసీతివ్యపదిత్యతే॥ అతోవాక్యవిషయస్య
మానాథాత్వాదవిరోధాత్కథాః॥ ౭౬॥ నన్వేవంతస్యమస్యహంబ్రహ్మస్త్రిత్య నయోఃపరస్పరవిరోధోమాభూత్తి
త్రస్వమహంశబ్రాహ్మ్యం పునరజ్జః సంసారీజీవోభిధీయతే॥ బ్రహ్మపదేనతత్పదేనచపునరసంసారి సర్వజ్ఞైశ్వరస్య
కథంలేనసమాతాదాత్మ్యమిత్యతః॥ త్వమహంశబ్రైతి॥ ౭౭॥ అయమథాఃసత్యజ్ఞైనానం దానంతాత్మ్యకమితి ప్రతి
పాదితమఖండమద్వితీయమేకరిసమనాద్యనంతంపరమాథాధూతంవస్తు సత్వరజస్తమోలక్షణగుణత్రయాత్మికాయా
ప్రకృతిరసాదిరంతవత్తత్త్వజ్ఞైనైకనివర్త్యతయామిద్ధేవపరికల్పితత్వాదవస్తుమాతాసాచద్వివిధా॥ ౭౮॥ నైజస్తమ
సీఅభిభూయవిశుద్ధసత్త్వాత్మికాసామాయేత్యవ్యతే॥రజస్తమోభ్యామభిభవేనమలిన సత్త్వాచాపరాసా అవిద్యోభ్యా
చ్యతే॥ తత్రమాయాసత్త్వం శైవశబింబితస్సపరమాత్మాతాంమాయాంవశీకృత్యసర్వజ్ఞస్సవేశ్వరగోభ్యాచ్యతే॥అవి
ద్యాసత్త్వం శైవునఃప్రతిబింబిత స్సంపరమేశ్వరస్తమావశీకృతోస్వతంత్రకర్తాభోక్తాసంసారిజీవఇతి॥ సంపరమ
రమాత్మాతమఃప్రధానప్రకృత్యపాధికస్సకథూతభౌతికప్రపంచలక్షణభోగ్యాత్మనావివతతేతత్త్రైవికపరమా
త్మాతమః పధానప్రకృత్యపాధికతయాజగదుపాదానం॥ విశుద్ధసత్త్వప్రధానప్రకృత్యపాధికతయాజగతో నిమిత్త
మిశ్యభిన్నవిమిత్తోపాదానంసత్సదేవసామ్యేదమిత్యత్రసచ్చబ్రైన్కం॥ తత్రహితదైక్ష తేతిచేతనత్వేన నిమిత్తత్వం
బహుస్యామితి కార్యాకారేణ వివర్తమానతయా ఉపాదానత్వమిత్యభిన్న నిమిత్తోపాదానత్వ మిత్యభిన్న నిమి
త్తోపాదానత్వంవిశదం॥ తదిహప్రకృతత్వాత్తత్త్వమసీతివాక్యప్రకృతపరామర్శికనాతచ్చబ్రైన్చ్యతే॥ అవిద్యోపాధిక

శబ్దార్థఎవసీ॥ యోహంశబ్దార్థఆభాతి తత్త్వంశబ్దార్థఎవసీ॥ ౭౯॥ త్వమహంశబ్దలక్ష్యార్థక
స్సాత్మాత్వత్వక్రితఃపరా॥ తచ్చబ్రహ్మచలత్వార్థకమైవనాత్రవిచారణా॥ ౮౦॥ త్వమహంశబ్దవాచ్యా
ర్థకమైవ సదేహదివస్తునః॥ సతచ్చబ్దార్థకతాంవక్తిశ్రుతిస్తస్వమసీతిసా॥ ౮౧॥ తదద్ర్థేక్యవిరుద్ధాం
శంత్యక్త్యావాచ్యగతంత్రుతిః॥ అవిరుద్ధచిదాకారం లక్షయిత్వాబ్రవీతిహి॥ ౮౨॥ తదధేవత్వమద్ర్థే
క్యవిరుద్ధాంతంవివక్షత॥ కారణత్వాదివాచ్యస్థం లక్షయిత్వాతుకేవలం॥ ౮౩॥ చిదాకారంపునస్త
స్యత్వమద్ర్థేక్యంబ్రవీతిచ॥ తత్త్వంశబ్దార్థలక్ష్యస్యచిన్మాత్రస్యపరాత్మనః॥ ౮౪॥ ఎకత్వంయ
త్వసత్సద్ధంసహివాక్యార్థకస్త్రైకాః॥ ఇతోన్యథాయోవాక్యార్థకస్సోవాక్యార్థోనసంశయః॥ ౮౫

స్తుజీవస్యకలోపిపురోవశానం శ్వేతకేతుం నిమిత్తమాత్రంకృత్వా ఉద్దాలకేనపి త్రాత్వం శబ్దేనోచ్యతే॥ తయోశ్చత
త్త్వంశబ్దవాచ్యార్థకయోర్నాయావిద్యోపాధికచైతన్యయోఃపరస్పరమత్వంతవిలక్షణతయా తాదాత్మ్యవిరోధాత్త
త్త్వంశబ్దమాయావిద్యయోర్భాగపరిత్యాగనోభయానుగతమేకంచైతన్యమాత్రంబ్రవీతి॥ ఎవమహంబ్రహ్మస్త్రిత్య
త్రాపి॥ ననుచిదంశైతాదాత్మ్యావిరోధేపిత్యమహం శబ్దవాచ్యార్థకస్య తత్త్వదవాచ్యార్థేన తాదాత్మ్యం విరు
ద్ధమేవచేత్యత్త్వంవిరుద్ధంనత్విహతిద్వివక్షితమిత్యాహ॥ త్వమహం శబ్దవాచ్యార్థకస్యేతి॥ సంసారిత్వస్య సర్వజ్ఞ
త్వాత్మకతానేహత్రాత్యవివక్షితేత్యధః॥ ౮౬॥ త్వంశబ్దేనాభిధీయమానస్యసంసారిత్వాదేరవివక్షాకారణమాహ॥త
దద్ర్థేక్యే॥ సమభివ్యాప్యతపదాంతరసామానాధికరణ్యవిరోధవవివక్షాకారణమిత్యధః॥ ౮౭॥ త్వమహంశబ్రా
హ్మేకభితిమథంతచ్చబ్రాహ్మేవియోజయతదధేచేతి॥ తత్త్వదవాచ్యేన జగత్కారణస్య సర్వజ్ఞత్వాదినా విరుద్ధం
సంసారిత్వాదికంతత్త్వంపదవాచ్యగతం యథానవివక్షితంతథాత్వం పదవాచ్యగతసంసారిత్వాదినావిరుద్ధం జగత్కార
ణత్వసర్వజ్ఞత్వాదికంతత్త్వదవాచ్యగతంనవివక్షితమిత్యధః॥ త్వమద్ర్థేక్యవిరుద్ధం విశేషణభూతం జగత్కారణ
త్వసర్వజ్ఞత్వంవిహితేవలంవిశేష్యభూతంచిదాకారంలక్షయిత్వాతస్య త్వమద్ర్థేక్యం బ్రవీతిత్వత్తరేణసంబంధః॥
౮౮॥ఎవంతత్త్వంపదార్థయోనికరుద్ధాంశపరిహారేనతియోవాక్యార్థకఃసంపద్యతేతందశకాయతి॥ తత్త్వంశబ్దార్థక
లక్ష్యస్యేతి॥ ఉక్తరీత్యాశత్త్వం శబ్దార్థాయల్లక్ష్యం చిన్మాత్రం నిరస్తపస్తాపాధికంసవహి పరమాత్మావిజ్ఞాన
మానందంబ్రహ్మేతిశ్రుతేః॥తస్యప్రతివిధపరిచ్ఛేదరాహిత్యేనయత్స్వాభావికమేకత్వమభేదస్సోత్రతత్త్వమపి వాక్యే
వప్రతిపాద్యతే॥ నకుజీవబ్రహ్మణోరన్యతరౌదైవేనాన్యరసస్యపాగసిద్ధమేకత్వంబోధ్యతంత్యధః॥ ౮౯॥ ననుప
రమాథాతాభిన్నమైవసంసారిణోజీవస్య తస్యసంపర్కవశేనతాన్యస్య సువర్ణత్వాపత్తివదిత్యరానుగ్రహవత్తాదా

త్వత్సంభవాత్తద్వక్తాదాత్మ్యపరత్వంకిమితివాక్యస్యసస్యదిశ్యతాహ ॥ ఇతోన్యథేతి ॥ ఇతోన్యాత్సాధావిత్తే
కత్వ లక్షణాత్ప్రకారంత రేణ జీవబ్రహ్మణోస్సంసగఃసూరూపోవిశ్విత్తే కత్వరూపోవాయోవాక్యార్థః ॥ సవాక్య
ర్థఃఏవనభవతివస్తుతోభిన్నయోస్తయోరన్యన్య భావస్యానాద్యంతిత్వేనతాదాత్మ్యనుపపత్తేరిత్యర్థః ॥ ౮౨ ॥ న
నుతత్స్వప్రకాశస్యబ్రహ్మణస్స్వరూపతవీకత్వమపితథావిధమితితస్యవాక్యబోధ్యత్వే స్వప్రకాశత్వభంగఇత్యసహ ॥
ఎకత్వమితి॥యదివాక్యమేకత్వవిషయాంపమితింనజనయేత్తహితస్యవైయధ్యుక్తంజాతమిత్వతాహ ॥ వ్యావహారికమి
తి॥వాక్యంస్వజన్యయావిద్యమైవాదీరితబ్రహ్మత్వైక్యఃషయయాచిన్మృత్యాతదజ్ఞానంచాధతే॥అతోననిష్ప్రయో
జనలేత్యర్థః ॥ ౮౩ ॥ ననేకత్వప్రమితావాక్యవ్యాపారోనాస్తిచెత్ప్రమాణావిషయత్యాత్మస్వనరవిషాణవదసత్త్వ
మిత్వతాహ ॥సదాప్రమితమితి ॥ పరప్రకాశ్యస్యహిప్రమాణావిషయత్వనిమిత్తమసత్త్వమదీరితమేకత్వంకుస్వప్రకాశచి
తోనన్యత్వాత్సదా ప్రకాశమానమేవేతి నోక్తదోషాపత్తిరతోవాక్యస్యావరణాజ్ఞాన నిష్ప్రమాణేవాపయోగోనస్వ
గతపప్రకాశఇత్యర్థః ॥ ౮౪ ॥ నన్వజ్ఞానస్య అసత్త్వే నిష్కల్యనుపపత్తేఃబ్రహ్మభేదేవ తస్మాపి నిష్ప్రతిప్రసంగాదతో
న్యతిగాంచిదజ్ఞానాభ్యంబప్రస్ంగీకరణవ్యంతథాచన్వైతాపత్తిరిత్యతాహ ॥ వస్తుతత్తితి ॥ వస్తుతః పరమాథకతో
జ్ఞానంనాస్త్వేవ బ్రహ్మస్వరూపధాతచిత్ప్రకాశ విరోధిత్వేన తస్యాజ్ఞానస్య లోకవిరోధినస్తమసభవతతస్వరూప
లాభాసంభవాదతస్తత్స్వరూపేపూర్వపూర్వభ్రమసంసారరహితాదధ్యస్తమేవాజ్ఞానం విద్యయానివర్తతేతితి॥విచా
ర్యమాజేవసూతాధావాక్యమజ్ఞానస్యాపిబాధకంనభవతి వ్యవహారద్వైత్వేనతస్యాజ్ఞానబాధకత్వవ్యపశ్యతే॥ ౮౫
ననువాక్యేనా ద్వితీయ బ్రహ్మత్వ విషయాంతకరణ వృత్తిః స్వవిషయావరణాజ్ఞాననివర్తికాయాజన్యతే ఘటపటా

ఎకత్వప్రమితంవాక్యం నకరోతిసురవఃభాః । వ్యావహారికమజ్ఞానంచాధలేవిద్యమైవభు ॥ ౮౩ ॥
సదాప్రమితమేకత్వం స్వతేవనచాన్యతః । అతోనప్రమితింవాక్యంకురుతేజ్ఞానబాధకం ॥ ౮౪ ॥
వస్తుతోనాస్తిచాజ్ఞానం చిత్ప్రకాశవిరోధతః । అతోవాక్యంనచాజ్ఞాన బాధకంచనిరూపణే ॥౮౫ ॥
ఎకత్వంయత్పురాప్రోక్తం తత్స్వయంసేధ్యమహతి॥నప్రమాణేనమానాని తస్మిన్సంబంధమిహ॥౮౬
వ్యావహారికమజ్ఞాన మపిబ్రహ్మేవవస్తుతః । అజ్ఞానమితివాత్సాపి త్వర్థాసద్భావనివహి ॥౮౭॥ సతప
వహిసద్భావో నాసతస్సుత్కదళనె । సదసతోగ్రిటినిముక్త మిత్తుక్తిశ్చార్థభాసనె ॥౮౮ ॥
ఖలునాభాసతేభానం బ్రహ్మవస్తేవకేవలం । భానసంబంధతోభానమితివాత్సావ్యసంగతా ॥౮౯॥
సంబంధిరూపసద్భావే సతిసంబంధసంభవః । సద్భావేసతిసంబంధి రూపంబ్రహ్మేవకేవలం ॥౯౦ ॥

దివిషయవృత్తంతరవత్తస్యాపి స్వవిషయప్రకాశనసామధ్యంకుతోనేత్యతాహ ॥ ఎకత్వంయదీతి ॥ యచ్ఛ్రవ్య
త్వనః స్వాభావికమేకత్వం ప్రాగుక్తంతత్స్వరూపభూత చిత్ప్రకాశానన్యత్వాత్స్వయమేవసాత్త్వవైవసేద్ధ్యైప్ర
కాశితుమహాతినప్రమాణవశాత్అత్రహేతుమాహ॥మానానీతి॥హియన్తాతాగరణాత్తత్స్వరూపప్రకాశనాయప్ర
వృత్తానిప్రమాణానితేనైవసాక్షిరూపేణావస్థితేనప్రకాశమానాని సపితృప్రకాశేన దీపపక్ష్యైక స్వప్రకాశేచి
దాత్మనిరుద్ధతక్రీనిభవంతి ॥ అతఎవాన్యత్రామాయతే ॥ నతత్రచక్షుఃకర్చితవాగ్ధృతిచాచిన్మృత్యాతదజ్ఞాన
వహారికమజ్ఞానమిత్యాదియద్వాక్యజన్యయా విద్యయావివర్త్యమజ్ఞానం తదపి వస్తుతో నిరూపణే బ్రహ్మేవ శు
క్త్యాదావధ్యస్తస్యగజతాజేవ తస్యేవ బ్రహ్మణ్యధ్యస్తత్వేనతదవ్యతీరేకాదిత్యర్థః ॥ అతశ్చనస్తునిరూపణేఅజ్ఞాన
మితివ్యవహారోపినియుజ్యతేఇత్యాహ॥ అజ్ఞానమితితి ॥ ౮౭ ॥ ననువ్యవహారబలాదేవాజ్ఞానస్య సద్భావః కిం సస్వేక్తి
యలేతత్రాహ॥సతేతి॥నద్రూపస్త్వేవహివస్తుసంసద్భావోనతద్విలక్షణ స్వేత్వర్థః॥నను సకఃఘటః సకఃపటఃసమి
ద్యమితి సద్భావోనుభూయతేవేతిచేత్తత్రాహ॥ సూక్ష్మదళకనఇతి॥అధిష్ఠానసత్త్వమేవారోఘ్యగతసత్త్వేనాత్రప్రతి
భాసతేఇత్యర్థః ॥ ననుప్రతీతిచాధాన్యధానుపపత్త్యా సదసద్విలక్షణం తదజ్ఞానమస్తితి తత్రాహ॥ సదసతోగ్రి
టి ॥ సదసద్విలక్షణ్య ప్రతిపాదనమపి తత్తత్ప్రకార నిరూపణా సహత్వప్రతిపాదనపరం-నతాద్యుక్తాసద్భావ
పరం - అత ఈద్యగ్విధార్థ భాసనేహి సదసద్విలక్షణం తదిత్యపి వ్యవహారోనావధాసతే ॥ భానరూపంబ్రహ్మే
వస్తేవాజ్ఞానవినిముక్తంకేవలం భాసతేతిఅజ్ఞానస్య భాసనంసంభవతీత్యర్థః ॥ ౮౮ ॥ ననుమాధూదజ్ఞానస్య
స్వతోభానంభాసరూపబ్రహ్మ సంబంధవశాతుగతో నభాయాదిత్యోశంక్యాహ ॥ భానసంబధితి ॥ ౮౯ ॥

సంబంధిరూపసద్భావభితి || సంబంధస్యసంబంధిద్వయసాపేక్షత్వాబ్రహ్మవదజ్ఞానస్యాపి స్వరూపసద్భావో వశ్యమేవ
 యః || సచనద్భావోధిష్ఠానబ్రహ్మగతవైతి || తదేతన్నత్రైవలంకతతోరి క్తవజ్ఞానమితి సంబంధిద్వయాభావాత్సంబంధోదు
 ర్నిరూపభిత్యధః || ౯౦ || ననుమాభూద్భ్రహ్మణశ్చజ్ఞానస్యపారమాధికసద్భావః ఆరోపిత సద్భావో విద్యతేభితి
 తేనైవసంబంధః కింసస్యాదితిశంకతే || అనిరూపతేతి || విచారానమాత్వాకారేణేత్యధః || పరిహారతి || అనిరూప
 తేతి || అనిచారితరమణీశస్వరూపస్యాధ్యస్తస్యాధిష్ఠానభూతంబ్రహ్మైవకేవలంస్వరూపంనాన్యత్తద్వ్యతిరిక్తస్య
 సర్వస్యాజ్ఞానశతాబ్రహ్మస్యతస్మిన్నధ్యస్తత్యేనస్వతోస్వరూపత్వాదిత్యధః || ౯౧ || అస్తిచేదపరస్యాపితి || రూప్య
 తిభితిరూపంనిరూపణాహః స్వరూపంతచ్ఛ్రుత్వాణోన్యస్యాపివిద్యతేచేత్తదపిరూపంబ్రహ్మరూపమేవతూపాత్తనాడిభ
 యోపిపిజేదాభావాదిత్యధః || ౯౨ || భవేదేవంయదిరూపజాత్రాభేదేనబ్రహ్మణోయద్రూపంతతోన్యేనైవరూపే
 జాజ్ఞానస్వరూపత్యమితిశంకతేబ్రహ్మేతి || తదేతద్దూషయితుంపిశిల్పయితిశిష్యాతి || తతిహంరూపాంతరంనిరూ
 పణార్హవస్తుస్వరూపాద్భిన్నమభిన్నంభిన్నాభిన్నంవా | నాద్యభిత్వాహాభిన్నంయదీతి || ఏమలేంరూపంనిరూపణాహః
 స్వరూపాద్భిన్నత్వాన్నుత్పంకవదిత్యభిప్రాయః || ౯౩ || ౯౪ || అద్వితీయబ్రహ్మవ్యతిరిక్తస్యాజ్ఞానస్యపుత కన్వరూప

అనిరూపితరూపేణ సద్భావభితిచేన్మతం | అనిరూపితరూపస్వరూపంతుబ్రహ్మకేవలం || ౯౦ || బ్రహ్మై
 వరూపంనైవాన్యన్నరూపంపరమస్యహి | అస్తిచేదపరస్యాపి రూపంతహిసూరోత్తమాః || ౯౧ ||
 రూపరూపేణరూపంచబ్రహ్మరూపంభవేత్తేతి | బ్రహ్మరూపేణనాన్యస్వరూపంరూపాంతరేణచేత్ || ౯౩ ||
 తహిరూపాంతరంరూపాద్భిన్నంవాభిన్నమేవవాభిన్నాభిన్నంతువాభిన్నంయదిరూపాద్భిన్నభేదతః ||
 ౯౪ || తుచ్ఛవత్తదరూపంస్యాదిభిన్నంచేత్తేవతేత్ | ఉక్తదోషద్వయాపత్రైర్భిన్నాభిన్నంనతద్భవేత్ ||
 ౯౫ || అతేవసురశ్రేష్ఠాఅనిరూపనిరూపతః | సద్భావభితివాతాచ వాత్తైవఖలుకేవలం || ౯౬ ||
 తస్మాదజ్ఞానమేవైతద్భ్రహ్మైవసతతోదీతం | అజ్ఞానమయమేవేదం సర్వమిత్యపిభాషణం || ౯౭ ||
 నైవభాషణమజ్ఞానాభావాదేవశివంవిना | తస్మాదజ్ఞానమజ్ఞానకార్యంచసురపుంగవాః || ౯౮ ||
 ఎతద్భ్రహ్మైవనైవాన్యదితిమసిశ్చితామతిః | ఐతదాత్మ్యమిదంసర్వమిత్యాహహిపరాశుక్తిః || ౯౯ ||
 సాక్షాదధఃస్వభావేన శుక్తిస్సైయంప్రవతతే | శ్రోతుశ్చిత్తపాకేనవిషవ్యాఃపశాశుక్తిః || ౧౦౦ ||
 క్వచిత్కదాచిదన్యథాం వక్తిచబ్రహ్మణఃపుథక్ | సాధ్యసాధనసంబంధకథనంభలభాషణం || ౧౦౧ ||
 జగదైవచిత్త్యం నిదేశోధమాధర్మాధావణం | వదాశ్రమవిభాగోక్తిస్తద్ధర్మాక్తిస్తత్సేవవ ||
 ౧౦౨ || శోభశాశోభనాక్తిశ్చభూతభౌతికభాషణం | శబ్దానాంభేదనిదేశస్తథాభాషాంతభాషణం ||
 ౧౦౩ || ఆత్మనోన్యస్యసర్వస్య సద్భావోక్తిస్సురవభాః | మిథ్యాత్వభాషణంతస్యజ్ఞాయాసద్భావల
 ఙ్గణం || ౧౦౪ || మాయాత్వోక్తిశ్చమాయాయాబంధభిత్వపిభాషణం | గురుశిష్యకథోక్తిశ్చబ్రహ్మవిద్యా

లాభోనాస్తిత్వాహ || అభిన్నంచేదితి || తృతీయంనిరస్యతి || ఉక్తదోషేతి || భేదాభేదపక్షయోద్వాదోదాపు
 క్తతయోరాపత్తిరిత్యధః || ౯౫ || తథాచానిరూపితరూపేణసద్భావభితియత్ప్రతిజ్ఞోతంతదనయాః త్యావాతా
 మాత్రమేవావశ్యతేభితినిగమయతి || అతవైతి || ౯౬ || ఎవమజ్ఞానస్యపుతగాన్తలాభాభావాద్వ్యావహారిక మజ్ఞానమ
 పిబ్రహ్మైవవస్తుభితియశ్చప్రతిజ్ఞాతంతత్సిద్ధమితినిగమయతి || తస్మాదితి || అజ్ఞానమయమేవేదమిత్యాదిభదంసర్వంజ
 గదజ్ఞానకార్యమితి || యదేతద్వచనంతదపితేవలంశిల్పవసతస్యాధోస్తి || అధిష్ఠానపరశివ స్వరూపవృత్తి రేకేణా
 జ్ఞానస్యైవదుర్నిరూపత్వాత్ || ౯౭ || ౯౮ || తస్మాదజ్ఞానంతతాకార్యంచబ్రహ్మత్వకమేవనాన్యదస్తీతిప్రతిపాదితేక్థ
 శ్రుతియోజయతి || ఐతదాత్మ్యమితి || శ్రుతేరక్షరాధఃప్రాగవవదేతః || ౯౯ || ననుక్రియాకారక ఫలరూప
 స్వప్రప్రపంచస్యభేదమపిశ్రుతిప్రతిపాదయతి || ఆత్మనఆకాశస్సంభూతః | జ్యోతిష్తోమేనస్వగతామాయాజేతేత్యాదిహ ||
 తత్కార్యంసర్వస్యబ్రహ్మత్వమితి || తత్రాహ || సాక్షాదితి | ఐతదాత్మ్యమిదంసర్వమిత్యేవాశుక్తితథాస్యాభావ్యేనసా
 ఙ్గాద్విద్యసానిమేవాధాంప్రతిపాదయితుంప్రవృత్తాతాద్యగ్విధస్యాధాస్యాసంసృతచిత్రైరుకరభిగమత్వాత్త
 చ్చిత్రపరిపాకానుసారేణభేదశ్రుతిమాయామయవ్యవహారసిద్ధంభేదమనువదతి || సాధ్యసాధనఫలాదిలక్షణం జగ
 దైవచిత్త్యంప్రతిపాదయతి నపరమాధాతభిత్వధః || ౧౦౦ || ౧౦౧ || ౧౦౨ || ౧౦౩ || ౧౦౪ || ౧౦౫ || ౧౦౬ ||

౧౦౨ || సోపానక్రమతత్త్వే శోతృచిత్రపరిపాకానుసారేణ పూర్వకాంక్షేహిత్యాదిధర్మానుక్రమేణోపదిశ్య
త్రైస్సంసృతచిత్తానాం సంహితో వాసనాదికముపదిశ్యతే - నప్రాప్తైకాగ్నిమనసానామైతత్తాధికారిణాం
సోపానక్రమేజైతతాత్మ్యమిదం సర్వమితీశ్రుతిరద్వితీయం బ్రహ్మవత్స్వగమయతీశ్రుతః || ౧౦౩ || ౧౦౪ || ఇదానీమ
నుసంధానప్రకారమాహ || జగజ్జీవేశ్వరత్వాదీతి || భోక్తృభోగ్యభోగప్రదయాపయదిదంతత్సవం విశుద్ధంబ
ప్రేతవేతిస్వాత్మనోయత్పరిపూర్ణబ్రహ్మస్వరూపత్వజ్ఞానంతదదైవతవేదనమిత్యర్థః || ౧౦౫ || ఇతోన్మది || ఇతోస్తాత్సాన్వితా
జ్ఞానాద్యదన్యజ్ఞానమహన్యనుబ్రహ్మన్యదిత్యేవంవిధంతదజ్ఞానమేవశ్రుతిరప్యేవమాహ || ఆధయోన్యాంశవతాము
పాప్రేయోపావనోహమప్స్తీతినసవేదేతి || ౧౦౬ || సుదుర్లభమితి || నిర్విశేషబ్రహ్మత్వైక్యసాక్షాత్కారస్యవర్గా
శ్రమధర్మపరితోషితపరమేశ్వరప్రసాదైకసమధిగమ్యత్వాదిత్యర్థః || ౧౦౭ || యథాయథాస్వభావేనేత్యాది || య
ద్యద్భువటాదికంవస్తుయేనయేనప్రకారేణస్వభావభూతేనభూతితేనతేనప్రకారేణతదధిష్ఠానభూతచిద్రూపఃశివ
వప్రకాశతే || అధిష్ఠానస్ఫురణమేతద్గతసత్త్వవదారోప్యధర్మతయాభాసతత్త్వత్వార్థః || ౧౦౮ || ఏవంభానమాప్రస్య
శివరూపత్వముపవాద్యకస్వానుసంధానప్రకారమాహ || యథాయథేతి || ఘటోభూతి పటోభూతీత్యాదౌ యేనయేన

భిభావణం || ౧౦౯ || శాస్త్రాకామపినిదేశస్తకాణామపిభావణం | అన్యత్కల్పజాతంయత్తదుక్తిశ్చ
సమాసతః || ౧౧౦ || అన్యార్థేనపరంబ్రహ్మశ్రుతిస్సాద్విసతత్త్వరా | చిత్రవాకానుగుణ్యేన శ్రో
త్రాకాంపరమాశ్రుతిః || ౧౧౧ || సోపానక్రమతోదేవా మందంశుందంహితంనృణాం | ఉపదిశ్యమ
ణ్ణాపి తతఃపక్కాధికారిః || ౧౧౨ || ఇత దాత్మ్యమిదంసర్వమిత్యాహ పరమాద్యయం | జగజ్జీవేశ్వ
రత్వాదివివిక్రమభవంవినా || ౧౧౩ || కేవలంచిత్రవాచనంబ్రహ్మత్వైకపరాశ్రుతిః | జగజ్జీవేశ్వ
రత్వాది సవంబ్రహ్మేవకేవలం || ౧౧౪ || ఇతిస్వపూర్ణతాత్పర్యం పరమాద్యైతవేదనం | ఇతోశ్చ
ద్యద్విరిజ్ఞానం తవిజ్ఞానంసంశయః || ౧౧౫ || విచారేణాయమేవాధాన్వయమేవాపిచారణే |
నికరాచిద్విశేషాస్తీత్యేతజ్ఞానంసుదుర్లభం || ౧౧౬ || యథాయథాస్వభావేనయద్యద్భూతిసురక్ష
భాః | తథాతథాశివోభూతి స్వయమేవసచాశరః || ౧౧౭ || యథాయథాప్రభుసాక్షాత్కారంవిసానచా
పరాశ్రుతినీశ్చయవిజ్ఞానంపతయాద్యైతవేదనం || ౧౧౮ || యథాయథావభాసోయం శివవేతి పశ్యతి |
తథాతథా మహాదేవం భజతేయత్తతస్తుసః || ౧౧౯ || యథాయథాప్రభుపునస్స్వయమేవవ్యవస్థితా |
తథాతథానుసంధానం స్వభావైవప్రాజనం || ౧౨౦ || శివరూపతయాసర్వం యోవేదసహితత్వవత్ |
అశివం వేదయతిరంచిత్రవేదంతిమోహితః || ౧౨౧ || శివాదన్యత్రయాకించి దపియోవేదసోధమః |
శివస్యైవాపచారుసా కురుతేసపశునకరః || ౧౨౨ || శివరూపతయాసర్వంయత్స్వభాశిస్వభావతః |
స్వేచ్ఛాచారసమాచారస్తస్యచార్వాకచూలిపః || ౧౨౩ || యథాయథాప్రభాశంభోఃప్రభాసాశ్చిదగ్ధ
వం | ఇత్యేతత్తేనవిజ్ఞానాత్పూర్ణతేషరమేశ్వరః || ౧౨౪ || క్షీణయాజగదాకారానాన్యతశ్చాచిత్ర

ప్రకారేణాచిత్రేభానుస్మాతలభ్యతే | వైవతీద్విషయాంశపరిపాకేసాక్షాత్పరమేశ్వరస్వరూపభూతేతిసంశయవివ
ద్యాసరహితంయదనుసంధానంతస్పిరమాద్యైతంజ్ఞానమిత్యోజనా || ౧౨౫ || అపివైవమనుసంధానస్యచా
హ్యస్యకలాపిన్యాపాతః పరమేశ్వరభజనరూపేణసంపద్యగిత్యాహ || యథాయథావభాసతత్త్వతి || యద్యద్భువ
టాదిశ్రోతాదిభిః ప్రమాదైరవభాసతే తస్యస్వంవ్యవహారస్త్వేవతీయంసర్వమేవాభాసమనుగతభానాన్యకః శివవేతి
యేనయేనప్రకారేణానుసంధత్రైస్యోగోపయత్నవ్యయైకజ్ఞేవతేనతేనప్రకారేణవాక్యాదు నిర్వత్త్యంపర
మేశ్వరభజనమేవకరోతినలోకవ్యవహారం - యథాయథాయేనయేనప్రకారేణపురుషస్యమతిరపిత్రద్యస్తువ్యవస్థితా
జందలాభవతేన తేనప్రకారేణ తత్రతత్రసర్వప్రభావరూపంశివమనుసంధానతస్తస్యమానసమేవప్రాజనం కరోతీ
త్యర్థః || ౧౨౬ || అయంయోగోపిభగవద్గీతాయాముక్తః - పశ్యత్ శృణ్వత్ స్మృత్వత్ జిఘ్రీన్నత్వత్ గచ్ఛత్ స్వపత్
శ్చాసత్ పుంసత్ విస్మయత్ గృహ్లాన్తున్మిషన్మిమిషన్మపి || ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేమతతేంతేతిధామియత్ | బ్రహ్మ
హ్యధాయకర్మాణీసంగంత్యక్త్వాకరోతియః || లిప్యతేనసప్రాపేనపద్మపత్రమివాంభసేతి || ౧౨౭ || ఎతత్సాహా
శ్చిత్తవేదన అన్యయవ్యతిరేకాభ్యాముపపాదయతి || శివరూపతయేత్యాదినా || ౧౨౮ || ౧౨౯ || ౧౩౦ || ౧౩౧ ||

ప్రకారాంతరేణానుసంధానమాహ || క్రీడయతి || యేయమాత్మాదేవతాసాస్వాశితమాయావశేనలీలయైవ భోక్తృభోగ్యభోగప్రదరూపజగదాకారాజాతాతయాశయైవలీలయాభోగ్యరూపేణావస్థితమాత్మానమేవభోక్తృరూపేణాత్మనాభుక్తే || ౧౨౦ || తథాభింద్రయైరథవ్యవహారసమయేనతురాదికరణజనితవృత్త్యభివ్యక్తైవభావేన శబ్దస్పర్శాదివిషయాకారం తదధిస్థానభూతంభావంక్రీడయైవాత్మదేవతాభుక్తే || ఎవంయదనుసంధానంతరేవాప్యైతన్విజ్ఞానమిశ్యతః || ౧౨౧ || పరమాదైవతఃజ్ఞానమిత్యాచస్యప్రమ్ || భావనారహితమితి || భావనాజన్యసాక్షాత్కారస్యచైతన్యప్రసాక్షాత్కారవదప్రమాణత్వాత్ || తద్రహితమేవజ్ఞానంపురుషార్థసాధనమిత్వతః || ఉక్తం హ్యేదాత్రైవ || భావనాజంభలంయత్స్వాద్యచ్ఛసాత్కారముణః ఫలం | నతత్సాయాతి మంతవ్యంహ్యస్త్రై గలగతం యథే || ౧౨౩ || ననుజ్ఞానినోవ్యవహారసమయేపి బ్రహ్మత్వకత్వం భావతేదేవస్యేషామపి తస్మిన్మితిభావతఃకథితత్రాహ || యథే || మనుష్యాదీనాంప్రకాశమానోపి సూర్యప్రకాశోయథానక్తం దృశోఘోస్సనైవభావతే ఎవం వ్యహారేపిజ్ఞానినాంసులభమదైవతమజ్ఞానినాంమనుష్యాణాంనభావతఃకథితతః || ౧౨౪ || జ్ఞానినోపేకథంతస్త్రిభావతఃకథితంకాన్యథా || ప్రసాదాదేవతే || శ్రద్ధయాశ్రయమిథమేవేతిశ్వాసబుద్ధిః - ధైర్యం యన్మనసానిశ్చలత్వం || ఈశ్వరప్రసాదాదిహేతుభిః కర్మసామ్యేనమాధునాపయోః కర్మాణ్యుపధుక్తఫలయాఃఫలైవసాధాంతయసామ్యేనతి విశ్వసంస్కృతచిత్తస్యనిరావరణంసత్తదదైవతంభావతఃకథితతః || జంతోరపశ్యమతనోః సకర్మసామ్యేనశ్చేదాశపబలచ్చిదురానిమిషాత్ కల్యాణదేశికకటాహినిరీతజేన కారుణ్యతోభవతి శౌభవవేదదీక్షేతి || ౧౨౫ || బహుప్రకారమిత్యాదిబ్రహ్మత్వైక్యలక్షణంయోవాక్యాథ ఉక్తఃకథితమేవాధానంసమృదుపన్యస్తమపి సాధ్యమాత్మకద్ధికారణేనదోషామయాచ్ఛంబోగశుకేసంసారలక్షణవిహాయసంప్రాప్యతుఃఖి నాంశ్యణంబహుభిః

దేవతాః | క్రీడయైవాత్మనాత్మానం భుక్తేసాతద్ధివేదనం || ౧౨౦ || తింద్రియాకారభావావవిషయాకారభావనం | క్రీడయాదేవతాభుక్తేస్వశిశ్నవశానంమతం || ౧౨౧ || పరమాదైవతవిజ్ఞానమిదంభవభయపహం | భవప్రసాదతోలభ్యం భావనారహితంపరం || ౧౨౩ || యథానక్తందృశోఘోస్సూర్యప్రకాశోనావభావతే | తథేవంపరమాదైవతంమనుష్యాణాంనభావతే || ౧౨౪ || ప్రసాదాదేవరుద్రస్య శ్రద్ధయాస్వస్యధైర్యతః | దేశికాలాకనాదైవ కర్మసామ్యేప్రకాశతే || ౧౨౫ || బహుప్రకారంబహుభిః శుక్తిస్సాధ్యసనాతనీ | ఎవమేతంఎవంయసాదధానంపదతిదుఃఖినాం || ౧౨౬ || శివమేవా

ప్రకారైస్తత్తదాశంకానిరాసేనబహుశోబహువారింపునఃపునరుపదిశతి. తథాహి సుషుప్త్యుత్థాంత్యాద్యవస్థానుమేనరూపేణజీవస్సంపద్యతే తత్ప్రదూపం | బ్రహ్మత్వమసీతి పితౄబోధితశ్చైతకేతురాశంకతే || సుషుప్తావస్థంపన్నాఃప్రజాస్తచ్చిహ్మత్వకత్వంకీమితి నవిమరితి || మధుకరై మధుత్వేనసమామృతనానావృక్షరససముదాయవద్వివేక్తుశక్యత్వేనసుషుప్త్యాదౌప్రాప్తమపి | బ్రహ్మనజ్ఞాయతథతితామాశంకానిరస్య సయమిదేమైతాదాత్మ్యమితిప్రాగుక్తమేవాధానంపునరుపదిశే || ననుయుక్తంసుషుప్త్యాదౌ కారణాభావాదవిజ్ఞానముత్థితస్తుబ్రహ్మణోహముత్థితతికస్తాన్నజానీయాదిత్యాశంకాయాముక్తం || యథాజలధరైరంభోనిధితటికృప్యన్విష్టానాం పునఃసముద్రంప్రాప్తానాంనదీనాంరసాన్యత్వేనసముద్రాదాగమనంసముదాత్మత్వంకథుజ్ఞానం || ఎవంబ్రహ్మణఉత్థితానాం సంసారిణాంతదైవలక్షణ్యతదాత్మనావస్థాయోత్థితావయమితి నజ్ఞానమితిపరిహారేణ ప్రాగుక్తం వాక్యమేవాపదిత్యం || తథాసుషుప్తాజీవస్యకారణాభావాంత్రా సముద్రేపీచ్ఛాదివన్నాశ మాశంక్యయథావృక్షస్య పరశ్వదినో ష్టే జేరససావిత్వాత్సజీవత్వం-ఎవంసుషుప్తదేహేపిలోహితదశనాన్నజీవనాశతిపరిహారేప్రాగుక్త ఏవాథేస్థాపితేపునశ్చైతకేతురాశంకతే | కథంసూక్ష్మైచ్చిహ్మణఃస్థూలజగదుత్పత్తిరితి || వటధానాంతగతసూక్ష్మరూపాద్వటోత్పత్తివజ్జగదుత్పత్తిసంభవేనతస్మిన్రాశ్యత్వేతమేవాధా ముపదిశే | ననుజగన్మూలకారణంబ్రహ్మకీమితినోపలభ్యతేత్యాశంక్యఉదకప్రక్షిప్తలవణఘనస్యదగ్ధనస్పర్శనాభ్యామనుపలంభేపిరసనాలవణసద్భావనిశ్చయవచ్చతురాద్భ్యద్యశ్యమపి బ్రహ్మకార్యలింగాదస్తీత్యుక్తం || బ్రహ్మసాక్షాత్కారేకఉపాయతిత్యాశంక్యగాంధారదేశారణ్యోవోరైర్నిక్షిప్తస్య బద్ధదత్తువఃపురుషస్య సేత్రబంధనిమోకగాంధారోపదేశగమనవదాచార్యకృతాల్ఉపదేశాద్భిహ్మ సాక్షాత్కారోపదిత్యానివృత్తిర్యుక్తం || సవిత్వాక కేనప్రకారేణబ్రహ్మసంపద్యతేత్యపేక్షయాం విశ్వాన్నవలదేవయెసతి

జ్ఞానదీప్రకాశితంబ్రహ్మేవపరిపద్యతే || నాచికరాక్షిమమపేక్షతే || అసిద్వాంస్తు దేహంతరం గృహ్లాపీత్యుక్తంవి
ద్వాంస్తుయదిమరివ్యమాణోమోక్ష్యమాణశ్చబ్రహ్మసంపద్యతేహివిద్వానప్యవిద్వానిపకిమితావతఃతథిత్యాశం
కాయాముత్తరం || తప్రపరశుంగృహ్లాతోస్తేనానైనయోస్తప్రపరశోః కరతల సంయోగా విశేషేపిసత్యవ్యవహిత
హస్తతలత్వాదస్తేనోనదహ్యతేస్తేనస్తుదహ్యతే || ఎవమంతకాలేవిద్వదవిదుషోస్సమానాయామపి సత్సంతాపసత్య
బ్రహ్మభిసంధిః పునదేహాంగృహ్లాతి || అన్యతదేహాద్యాత్మబుద్ధిస్తుపునశ్శరీరమపాతతత్థిః || ఏవతత్తచ్చుంకాసి
రాసేననవభిః పర్యాయోస్తత్వమసి వాక్యనప్రాగుదీరితం బ్రహ్మతైత్తిక్ష్ణం శ్రుత్యోపదిష్టం || తదిదముక్తంబహు
ప్రకారంబహుళభిః || ౧౨౬ || అభ్యాసస్య తాత్పర్యలింగత్వాబ్జహృద్యస్యమానో బ్రహ్మతైత్తిక్ష్ణత్వ లక్షణో

స్తేనైవాన్యదితియోనిశ్చయస్థిరః | సదాసంపసిద్ధాంతః పూర్వపక్షస్తథాపరః || ౧౨౭ || అయమేవ
హివేదాధో నాపరఃపరమాస్తికాః | గృహ్లామిపతశుంతే ప్రసత్యమేవనసంశయః || ౧౨౮ || అయమే
వహివేదాధో నాపరఃపరమాస్తికాః | విశ్వాసాధాంశివంస్పృహ్యైత్రివక్తృభిర్యథామ్యహం || ౧౨౯ ||
అయమేవహివేదాధో నాపరఃపరమాస్తికాః | అన్యథాచేత్సురాస్సత్యంయూర్ధామేత్రపతివ్యతి || ౧౩౦ ||
అయమేవహిసత్యాధో నాపరఃపరమాస్తికాః | అత్రైవసన్నిధిం దేవోవిశ్వాసాధాంకరివ్యతి || ౧౩౧ ||
సూతః || ఎవముక్త్యాతుభగవాన్ బ్రహ్మసర్వహితేరతః || ప్రణమ్యదండవద్భూమాభక్త్యా పరవశో
భవత్ || ౧౩౨ || అస్మిన్నవసరేశీమాంభుంకరశ్శశిశేఖరః | నీలకంఠో విరూపాక్షః సాంబస్సాక్షా
ద్భుదానిధిః || ౧౩౩ || బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరైరుపాస్యోగుణమూర్తిభిః | ఆవిర్భూతావసగ్యజ్ఞస్తత్రై
వసురసన్నిధౌ || ౧౩౪ || ఆసనంవిమలందివ్యం శివాహంహైమమద్భుతం | ఆగతంతత్రభగవానాస్తే
తస్మిన్యథాసుఖం || ౧౩౫ || విష్ణుర్విశ్వజగత్కర్తాశివస్యామితలేజనః | బుద్ధోద్వోగంమహాప్రితస్త
త్రసన్నిహితోభవత్ || ౧౩౬ || పుష్పవృష్టిరభవత్పునఃపునః శబ్దితంచమునిభిస్సనాతనైః | శుద్ధపెదవ
చనైస్సుశోభనైభాక్తిమద్భిరపిపూజనంకృతం || ౧౩౭ || ఉద్భవందమృదుతీవ్రకాహశ్చైశ్చైవ్వింశపట
హదిభిస్తదా | తాలమానకుశతైస్తథాపరైభౌరికాదికుశలైస్సుఖేషితం || ౧౩౮ || అస్సరోభిరపిన
తానంకృతం గాయత్రైశ్చసహితైర్మహాత్మనైః | గీతమాశుకవిభిశ్చకీర్తితం స్థానమీశవృశిగోచరం
ద్విజాః || ౧౩౯ || విస్త్రితాశ్చమనయశ్చకేచన త్రద్ధయైవశిరసాచనతేతాః | ముష్టియుద్ధమపికుర్వ్య
రాస్తికాః శ్రద్ధయైవపరయాచకేచన || ౧౪౦ || మస్తకేనమజానతిప్రియాన్ పృవతశ్చచరణైః పాద
నా | దండరజ్జుశీలికాదిభిస్తథా కేచిదశ్వసికరైర్వహంతిచ || ౧౪౧ || బంధనంచనిగతైస్తుగవితానోత్త
చనంచమనుజానతిప్రియాన్ | కుర్వ్యరస్తునికరైశ్చగర్వితాచ్చేదనంచవివశాశ్చకేచన || ౧౪౨ || అన్యో
న్యమాలింగనమాచరితప్రియైకేచిస్తునయశ్చకేచన | ధావంతివేగేనపటంవిస్ఫుజ్యప్రియైకాచాన్యా
నపితాడయంతి || ౧౪౩ || విలోక్యసర్వంశివయాశివోపిప్రహృష్టచిత్రస్తువాగ్యసర్వాన్ | హరిం
విగంచించసురానశ్చేషానతిప్రియైశ్చేషనిరీత్యవిపాః || ౧౪౪ || ఉవాచసత్యంకరుణాః ధానః శ్రుతిప్ర
మాణేకసునిశ్చితాధాం | హితాయలోకస్యసురాసురాద్యైః ప్రపూజనియశ్చ సదామహేశ్వరః ||
౧౪౫ || ఈశ్వరః || అహంహిసర్వంనచకించినన్యన్నిరూపణాయామ నిరూపణాయామ్ | ఇయంహి

భావశక్తిస్తాత్పర్యగమ్యానాన్యభి నిగమభి || శివవేతి || ౧౨౭ || బ్రహ్మతైత్తిక్ష్ణ శ్రుతివస్వయమపిప్ర
మాణభూతభి స్వానుభవసిద్ధత్వాదప్యయమేవ సిద్ధాంతభి శపథంకరోతి || అయమేవేత్యాదినా || ౧౨౮ || ౧౨౯ ||
౧౩౦ || అత్రైవసన్నిధిమితి || సకేవలమహమేవమమథాంబ్రవీమి అపితు పరమేశ్వరోపి భక్తసత్ఫలతయాత్రైవ సన్ని
హితస్సన్మదుక్తేభేయమాక్రం విశ్వాసంజనయతీత్యథాః || ౧౩౧ || ౧౩౨ || ఎవముక్త్యాత్వాదిసూతవాక్యంస్పష్టం
గుణమూర్తిభిరితి || సత్వరజస్తమోగుణా ఎవమూర్తయోయేషాంతేతథాక్తాః || ౧౩౩ || ౧౩౪ || ౧౩౫ || ౧౩౬ ||
౧౩౭ || ౧౩౮ || స్థానమీశేతి || పరమేశ్వరదృష్టిగోచరమేతత్స్థానం పుష్పవృష్ట్యాదిభిరలంకృతమితిశేషః || ౧౩౯ ||
నతీతాభితి || అత్రశ్రద్ధాప్రయోజక కర్తృతయా నతానంప్రాపితాః || వృతేణ్యంతాతామణినిష్ఠా || ౧౪౦ ||
మస్తకేనైతి || ౧౪౧ || బంధనమితి || ౧౪౨ || అన్యోన్యమితి || ౧౪౩ || విలోక్యభితి || ౧౪౪ || ౧౪౫ || ఐతదాత్మ్య

మదగ్ంసర్వమిత్యాదిశ్రుత్యర్థతయాభోక్తృభోగ్యభోగలక్షణస్య సర్వస్వాద్వితీయబ్రహ్మత్వత్వంయద్బ్రహ్మణోదీరి
తం తత్సత్యమేవేతి పరమేశ్వరః ॥ స్వాత్మనఃసర్వాత్మ్యంప్రకటయతి ॥ అహంహాసర్వమిత్యాదినా ॥ విచారద
శాయంతావద్రజ్జుత్వేసర్పధారాది వదధ్యస్తస్యాజ్ఞానతతాత్వస్యమయ్యేవ విలయన్త త్తోతిరిక్తం కేంచిన్నాస్తి ॥
అధిష్ఠానావ శేషోహానాశఃకల్పితవస్తునభితిహ్యుక్తం-తథాచ॥యదిదంసర్వంసతత్సర్వంకేంత్యమామేవేతివాధాయాం
సామానాధికరణ్యమవిచారదశాయామధ్యారోపితస్యసర్వస్వాధిష్ఠానాదనన్యత్వాదమామేవ ప్రతిభాసమానసకలవ

వెదస్యపరాహినిస్తా మమానుభూతిశ్చనసంశయశ్చ ॥౧౮౬॥ అహంసదాధశ్చతథాహమూర్ధ్వంత్య
హంపురస్తాదమామేవపశ్యత్ ॥ అహంబసవ్యేతరమాస్తికాస్తథాత్వహంసదైవాత్తరతోంతరాశం॥
౧౮౭ ॥ ఓరోక్షరూపేణసుసంస్థితోహం తథాపతోక్షేణసుసంస్థితోహం ॥ అనాత్మరూపేణసుసంస్థి
తోహం సదాశ్మరూపేణసుసంస్థితోహం ॥ ౧౮౮ ॥ జైవెనరూపేణసుసంస్థితోహం తథేశరూపేణ
సుసంస్థితోహం ॥ అజ్ఞానరూపేణసుసంస్థితోహం విజ్ఞానరూపేణసుసంస్థితోహం ॥ ౧౮౯ ॥ వెదా
దిరూపేణసుసంస్థితోహం స్మృత్యాదిరూపేణసుసంస్థితోహం ॥ పురాణరూపేణసుసంస్థితోహం క
ల్పాదిరూపేణసుసంస్థితోహం ॥ ౧౯౦ ॥ వ్రమాశ్చరూపేణసుసంస్థితోహం ప్రమేయరూపేణసుసంస్థి
తోహం ॥ ప్రమాణరూపేణసుసంస్థితోహం మిశ్రితరూపేణసుసంస్థితోహం ॥ ౧౯౧ ॥ భోగ్యస్వరూ
పేణసుసంస్థితోహం భోక్తృస్వరూపేణసుసంస్థితోహం ॥ భోగస్వరూపేణసుసంస్థితోహం తద్దేతురూ
పేణసుసంస్థితోహం ॥ ౧౯౨ ॥ కర్తృస్వరూపేణసుసంస్థితోహం క్రియాస్వరూపేణసుసంస్థితోహం ॥
తద్దేతురూపేణసుసంస్థితోహం ఫలస్వరూపేణసుసంస్థితోహం ॥ ౧౯౩ ॥ పుణ్యస్వరూపేణసుసంస్థితో
హం పాపస్వరూపేణసుసంస్థితోహం ॥ సుఖస్వరూపేణసుసంస్థితోహం దుఃఖస్వరూపేణసుసంస్థితో
హం ॥ ౧౯౪ ॥ రుదప్రభేదేనసుసంస్థితోహం విష్ణుప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ బ్రహ్మప్రభేదేనసుసంస్థి
తోహం దేవప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ ౧౯౫ ॥ మర్త్యప్రభేదేనసుసంస్థితోహం తర్యక్ప్రభేదేనసు
సంస్థితోహం ॥ క్షిమప్రభేదేనసుసంస్థితోహం కీటప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ ౧౯౬ ॥ వృక్షప్రభేదే
నసుసంస్థితోహం గుల్మప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ అతాప్రభేదేనసుసంస్థితోహం తృణప్రభేదేనసుసం
స్థితోహం ॥ ౧౯౭ ॥ కాంప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ఘటప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ పటప్రభేదేన
సుసంస్థితోహం కుడ్యాదిభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ ౧౯౮ ॥ అన్నప్రభేదేనసుసంస్థితోహం పానప్రభే
దేనసుసంస్థితోహం ॥ వనప్రభేదేనసుసంస్థితోహం గిరిప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ ౧౯౯ ॥ నదీప్రభేదే
నసుసంస్థితోహం నదప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ సముద్రభేదేనసుసంస్థితోహం తటప్రభేదేనసుసంస్థి
తోహం ॥ ౨౦౦ ॥ తటాకభేదేనసుసంస్థితోహం అభిప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ నక్షత్రభేదేనసుసం
స్థితోహం గ్రహప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ ౨౦౧ ॥ మేఘప్రభేదేనసుసంస్థితోహం విద్యుత్ప్రభేదేన
సుసంస్థితోహం ॥ యక్షప్రభేదేనసుసంస్థితోహం రక్షఃప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ ౨౦౨ ॥ గంధవృక్షభే
దేనసుసంస్థితోహం సిద్ధిప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ అండప్రభేదేనసుసంస్థితోహం లోకప్రధానేనసు
సంస్థితోహం ॥ ౨౦౩ ॥ దేశప్రభేదేనసుసంస్థితోహం గ్రామప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ గృహప్రభే
దేనసుసంస్థితోహం మతప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ ౨౦౪ ॥ కటప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ప్రాకార
భేదేనసుసంస్థితోహం ॥ పులిప్రభేదేనసుసంస్థితోహం పురీప్రభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ ౨౦౫ ॥ వ్యూ
హాదిభేదేనసుసంస్థితోహం శబ్దాదిభేదేనసుసంస్థితోహం ॥ శరీరభేదేనసుసంస్థితోహం ప్రాణప్ర

స్త్యాశ్చ కథింశంసగే సామానాధికరణ్యం ఇదంసర్వంయదయమాత్మేతి శ్రవణాద్వేదస్యాప్యయమేవతాత్పర్యగ
మ్యోధిభిశ్చిత్తమా ॥ ఇయంహీతి ॥ ౧౮౬ ॥ సవివాధస్తాత్సజ్జపరిష్టాదితి యత్సనతుమాత నారదసంవాదేభూ
మా విశ్వాయామామ్నాయతే ॥ అత్ర ప్రసంగాత్పదధర్మామాహ ॥ అహంసదాధశ్చైతి ॥ ౧౮౭ ॥ ౧౮౮ ॥ ౧౮౯ ॥
౧౯౦ ॥ ౧౯౧ ॥ ౧౯౨ ॥ ౧౯౩ ॥ ౧౯౪ ॥ ౧౯౫ ॥ ౧౯౬ ॥ ౧౯౭ ॥ ౧౯౮ ॥ ౧౯౯ ॥ ౨౦౦ ॥ ౨౦౧ ॥ ౨౦౨ ॥ ౨౦౩ ॥ ౨౦౪ ॥
౨౦౫ ॥ ౨౦౬ ॥ ౨౦౭ ॥ ౨౦౮ ॥ అహంప్రభేదేనేతి ॥ అహంకారప్రభేదేనేత్యర్థః ॥ ౨౦౯ ॥ ౨౧౦ ॥

అస్మినాస్తీతి సత్వాసత్వాభ్యాం భాతత్వా భాతత్వాభ్యాం చ యదుపన్యతే తత్సవం మత్సవరూప మిత్యర్థః ॥
౧౭౧ ॥ శబ్దగోచరతయేతి ॥ శబ్దేనయద్విషయాకృతం తచ్చ యచ్చ శబ్దోవిషయాకర్తుకంనశక్నోతితత్సవమహ-
మేవ - ఉక్తమర్థకంబుద్ధివృత్తావశ్యతిదిశతిప్రత్యయేపీతి ॥ ౧౭౨ ॥ వాక్కుచేరితిశుతేర్వాక్యమిత్యర్థః ॥ ౧౭౩ ॥
అహమాత్మనేతి ॥ యస్యచిన్మాత్రపరిశివస్య స్వరూపమహమాత్మనాఅహంకారాస్పదేన భోక్తృరూపేణ తథా
ఇదమాత్మనాఇదంకారాస్పదేనభోగ్యరూపేణవభాకతచ్చిన్మాత్రమేవమదీయం స్వరూపం నాన్యైకస్యభేదః ॥ ౧౭౪

భద్రదేనసుసంస్థితోహం ॥౧౭౬॥ శోత్రాదిభద్రదేనసుసంస్థితోహం పాదాదిభద్రదేనసుసంస్థితోహం ।
మనఃప్రభదేనసుసంస్థితోహం బుద్ధి ప్రభదేనసుసంస్థితోహం ॥౧౭౭॥ అంశప్రభదేనసుసంస్థితో
హం చిత్తప్రభదేనసుసంస్థితోహం । సంఘాతభద్రదేనసుసంస్థితోహం జన్మప్రభదేనసుసంస్థితో
హం ॥ ౧౭౮ ॥ జాగ్రన్మృగభద్రదేనసుసంస్థితోహం స్వప్నప్రభదేనసుసంస్థితోహం । సుమప్తిభద్రదేన
సుసంస్థితోహం తురీయభద్రదేనసుసంస్థితోహం ॥౧౭౯॥ దృశ్యప్రభదేనసుసంస్థితోహం దృష్టప్రభ
దేనసుసంస్థితోహం । నాక్షిన్స్వరూపేణసుసంస్థితోహం సవ-స్వరూపేణసుసంస్థితోహం ॥ ౧౮౦ ॥
అస్మినాస్తీవచనేనభాషితం భాతిశబ్దపరిభాషితంతథా । భానహీనపరిభాషితంచమే రూపమేవసహీ
సంశయఃకన్వచిత్ ॥౧౮౧॥ శబ్దగోచరతయాస్థితంసదా శబ్దగోచరమహీనరూపతః । యద్భిన్నతంతదహ
మేవసంతతం ప్రత్యయేపిగతిరేవమేవహి ॥౧౮౨॥ నిత్యశుద్ధపరిబుద్ధముక్తతాం యస్యనిత్యమితివక్త్రీవా
క్కుచేరితః । తస్యసత్యసుఖబోధపూర్ణతా తథ్యమేవమనాస్తిసంశయః ॥౧౮౩॥ యత్స్వరూపమహ
మాత్మనాతథా యత్స్వరూపమిదమాత్మనైవమేవ । భాతితత్త్వమచిదవ్యవస్థసదా భాతినాన్యవికలశ్చ
యోమమ ॥౧౮౪॥ అహంసమస్తంమమరూపతఃపృథక్ నకించిదస్త్రీకసునిశ్చయఃకృతః । మయాతువే
దాంతవచోభిరంజసా పితామహేనాపిదసత్యమీరితం ॥౧౮౫॥ అత్రసంశయమతివికలశ్చతీ భ్రష్టమేవ
పరమార్థకదశనాత్ । అత్రనిశ్చయమతిస్తుముద్యతే కష్టరూపభవపాశబంధనాత్ ॥౧౮౬॥ సూతః॥
ఎవముక్తామహాదేవస్సాంబస్సంసారమోచకః । సమామింగ్యవహోవిష్ణుంబ్రహ్మణమపినాదరం ॥౧౮౭॥
విలాక్యదేవానఖిలా విశుద్ధేనైవచేశసా । భద్రమస్తుసురశ్రేష్ఠాయుష్మాకమతిచాక్షిపిత్ ॥౧౮౮॥
దేవాశ్చదేవదేవతం ప్రసన్నంకరుణానిధిం । పూజయామాసురాహ్లాదాత్ప్రత్యుత్పన్నఫలాదిభిః ॥౧౮౯॥
విష్ణువిశ్వజగతక-తావిశ్వేశాంఘ్రిసరోరుహం । స్వమూర్ధ్నికభక్త్యానిత్యేప్యపునఃపరవశోభవత్ ॥
౧౯౦॥ పితామహోపిసర్వాత్మా శివపాదాంబుజద్వయం । స్వమూర్ధ్నికభక్త్యానిత్యేప్యపునఃపరవ
శోభవత్ ॥౧౯౧॥ దేవదేవామహాదేవస్సాంబస్సంసారమోచకః । ననతకపరిమంభావమైశ్వరంసం
ప్రదశశయక ॥౧౯౨॥ కరతాలంమహాదేవి కరుణాసాగరాపరా । చకారపరమప్రీత్యా సమాలో
క్యమహేశ్వరం ॥౧౯౩॥ విష్ణుబ్రహ్మసురాస్సర్వే తత్రసన్నిహితాజనాః । సర్వేసంతోషతస్తత్రీ నృ
త్సంతిస్తయథాబలం ॥౧౯౪॥ దేవదేవామహాదేవామహానందోదధిద్విజాః । విలాక్యసర్వా న్నుపీత
స్తత్రైవారంభితోభవత్ ॥౧౯౫॥ విష్ణుబ్రహ్మణమాలింగ్యవిలాక్యసకలానురాగః । ప్రసన్నంప
ర్వయాసాధికం దైకుంతమగమత్ప్రీతుః ॥౧౯౬॥ బ్రహ్మపీఠస్త్రియానుష్ఠా విలాక్యసకలానురాగః ॥
అవశస్సకపునశ్చాహ శ్రద్ధయైవకుశలం ॥౧౯౭॥ బ్రహ్మనావాచ ॥ విద్యాస్సర్వాన్యకాంతాః ।
స్సంసారస్యప్రవర్తకాః । ఆత్మవిద్యాతుసంసారతమసప్రవహుతినీ ॥౧౯౮॥ ఆత్మవిద్యాఃహీనస్య

యస్తాన్మదీయోనిశ్చయఏవంరూపప్రస్తాత్సర్వాత్మ్యైవతిపాదికాశ్రుతిస్తదర్థప్రతిపాదికోబ్రహ్మచోభావపిన్ద్య
వాదనావతినిగయతమయాజేతి ॥ ౧౭౫ ॥ ౧౭౬ ॥ ౧౭౭ ॥ ౧౭౮ ॥ ౧౭౯ ॥ ౧౮౦ ॥ ౧౮౧ ॥ పరమంభావమితి ॥ పర
శివస్యపరితీతయో పరమానందవిషయోయఃపరమోభావస్తం ప్రదశశయన్నభినయాథకంస్మత్సంకృతవాకతస్యచభా
విస్యస్వరూపనిరూపణం శివమాహాత్మ్యఖండస్యత్వతీయే అధ్యాయేవిస్తరైకకృతం ॥ ౧౮౨ ॥ ౧౮౩ ॥ ౧౮౪ ॥
౧౮౫ ॥ అఃశస్సన్నితి ॥ ౧౮౬ ॥ ఎవంపరమేశ్వరవిష్ణుచాంతహితయోః సతోః శివభక్త్యా పరవశమేవ సకబ్రహ్మ
క్రద్ధాశ్చకాత్పూర్వోక్తస్యశ్రుత్యర్థస్య శేవంపురతాహేతిశూతవాక్యం ॥౧౮౭ ॥ ఛాందోగ్యసప్రమేయా భూమా

విద్యాసనన్తమా రోణనారదాయోపదిష్టా తాం సంజిఘ్నన్తుస్తతాత్మవిద్యావ్యుక్తిరీక్వానాం విద్యానాం స్వరూపాజ్ఞాననివతఃకత్వాభావేనప్రత్యుత్తగ్రంథతదథకధారణనిమిత్తశోకహేతుత్వమేవేతి యదాహ్నుతం ఋగ్వేదంభగవోజ్ఞేతివ్యమిత్యాదినా - తత్సంగృహ్యతి || విద్యాస్వర్వాభితి || సమాశబ్దేనతయోర్నాచుబ్రహ్మే త్యుపాస్త్రిత్యేవమాహ్నుతంనామవాగాదితత్వోపాస్తీనాంసంగ్రహస్తానామపి యావన్నామ్నోగతంత్రాస్యయథాకామచారోపవతీత్యేవలత తద్వాక్యశేషావగతైహికాముష్మికసాంసారికఫలసాదనత్వావగమాత్తదుపనిషద్వ్యతిరిక్తవేదాంతానాంచసాంసారికఫలవిషయత్వంభగవతాప్యక్తం-త్రైగుణ్యవిషయావేదానిస్త్రైగుణ్యోభవాజ్ఞానేతి-శ్రుతంపౌర్వమేవతరతిశోకమాత్మవిదితి యదాహ్నుతంతిన్యాథామాహ || ఆత్మవిద్యేతి || సంసారతమసకతి || సంసారస్యనిదానధూతమజ్ఞేనాభ్యంయత్తమస్తస్యేత్యథః || ౧౮౮ || ననువిద్యాంతరన్యాపిసంసారనివతఃకత్వంకుతోనేత్యతాపహ || ఆత్మవిద్యేతి || స్వస్వరూపాజ్ఞానంహి || సంసారహేతుఃనహ్యనాత్మవిషయేజ్ఞానేన తన్నివత్యతే || ఆత్మవిద్యా రహితస్య సంసారపాతీ ఎవత్యథః || అతఎవసకలవిద్యానిష్ఠాతస్యాస్యనాత్మ విదానానిషస్య వాక్యమేవ మాహ్నుతం || సోహంభగవశ్శోచామతంమాభగవాంచౌకస్యవారంతారయ్యతి || ముక్తిరేవేతి || ౧౮౯ || ఆత్మజ్ఞానినస్తుతద్యధాస్మిజ్ఞానేనతదావరణావిద్యానివృత్తైరిరుపాదానస్యసంసారాత్మకస్యశోకస్యోదయాసంభవాన్తు కీరేవత్య ప్రసంశయోనాస్తీత్యథః || శ్రుతోనామాదిపాదాం తానితత్వాన్యత్తరోతరవ్యాపకాని బుద్ధేఃపరతత్వా

శోకసాగరఎవహి | ముక్తిరేవాత్మనిష్ఠస్య నాస్తిసంశేహకారణం || ౧౮౯ || యత్రాన్యత్పశ్యతినాణీ శ్రుతోత్యన్యస్తదైవత | అన్యజ్ఞానాతిచాప్యల్పం యదల్పంచత్యమేనతత్ || ౧౯౦ || యత్రపశ్యతినాన్యచ్చ నశ్రుతోత్యన్యదాస్తికాః | అన్యచ్చనవిజానాతి సభూమాసురపుంగవాః || ౧౯౧ || యోవైభూమాసుజంతర్ధితద్ధితైవల్గముత్తమం | నాల్పేచాస్తిసుజంతస్తాన్తహదైవతపరోభవేత్ || ౧౯౨ || ఎహదైవతపరన్యాస్యనినాశోజన్మనైవత | నైవకత్యాగతేనాన్యభృంధనంనవిమోచనం || ౧౯౩ || అత్రైవలియతేసమ్యక్సవశంశవశతీయాస్వతః | ఘృతకారీన్యకత్వస్సప్రపంచప్రతిభాసవత్ || ౧౯౪ || సవశమేతదతిశోభనంపరం కేవలంకరుణయైవభావితం | దేవదేవచరణప్రసాదతోనేతర్ధికధనీయమస్తివః || ౧౯౫ || ఇతిశ్రీనాగందేవహపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవఖం దేఉపరిభాగే-బ్రహ్మగీతాయాం పంచమోధ్యాయః....

... * ...

వతరణోపాయత్యేనసోవానక్రమేణోపదిశ్యభూమాత్వేవవిజ్ఞాసితవ్యశ్చిత్తవచ్చిన్నసుఖరూపస్యసర్వవ్యాపకస్వాత్మనోజ్ఞాతవ్యశ్చప్రతిజ్ఞాయయత్రనాన్యత్పశ్యతీత్యాదినాధూమవస్తులక్షణమాహ్నుతంతత్సంగృహ్యతి || ౧౯౦ || యత్రనాన్యధిత్యాదినాధూమవస్తుప్రతియోగి త్యేనయదల్పస్యలక్షణమాహ్నుతం || అథయత్రాన్యత్పశ్యతీతితత్ప్రతిపత్తిసౌకర్యాదుప్రథమప్రతిపాద్యశిఘ్నద్రవ్యం || తదయవధః || యత్రఖలువస్తుప్రమాతృప్రమాణప్రమేయాదిభేదవ్యవహారస్తదల్పంపరిచ్ఛిన్నమతఎవమత్యంనశ్వరం || ౧౯౧ || ఈద్యశస్త్రీపుటవ్యవహారోయస్మిన్వస్తునినాస్తిసోనవచ్చిన్నోభూమశబ్దాభిధేయత్యైతి || యోవైభూమాతత్పుఖమతి శ్రుతివాక్యక్యాథమాహ || యోవై ఇతి || యదపరిచ్ఛిన్నమాత్మవస్తుతిదేవహిసుఖంనిరతిశయాముక్తిశ్చ పరిచ్ఛిన్నేతుసుఖంనైవాస్తిపరిచ్ఛేదకవస్తుకృతిభయాదేరవశ్యంభావాత్ | ద్వితీయాదైవభయంభవతీతహ్యమాహ్నుతం || అతోనవచ్చిన్నసుఖరూపాత్మనిష్ఠేవసంవాదసియేతి || సిగమయితి || తస్మాదితి || ౧౯౨ || మహదైవతపరస్యేత్యాది || ఎవమపరిచ్ఛిన్నసుఖాత్మక బ్రహ్మాత్మ నిత్యస్యజన్మనాశబంధమోక్షాది సకలపరిచ్ఛేదవ్యవహారంనైవాస్తి || కింతుతత్సర్వమత్రైవాస్తిస్సూచయవస్తు సయాథాత్మైగ్నిజ్ఞాయమానేతత్సర్వగౌఠతయైవసమ్యగ్విలీయతేనపునరుత్తివ్యతి || ౧౯౩ || తత్రదృష్టాంతమాహ || ఘృతేత || ననుఘృతమగ్నిసంయోగాత్ప్రకరీతనంతత్సంయోగేవతత్ప్రకరీత్యంవిలీయతేఎవంబ్రహ్మపిన్వగోవరజ్జానాత్ప్రగ్నస్తుతఃప్రపంచాస్మికమాసీత్పశ్చచ్ఛిరిశేషమతివికారిత్వాదనిత్యత్వంస్యాదిత్యాశంక్యసి దశకనాంతిరమాహస్వప్నేతి || ౧౯౪ || అపరిచ్ఛిన్నేర్వికారేబ్రహ్మవస్తునిస్వప్నప్రపంచప్రతిభాసవదేవసర్వజగత్ప్రతిభాసః అతఃప్రతిభానైకశరీరంతన్నస్వాత్రయైవికృతిమావహతీత్యథః || ౧౯౫ || ఇతిశ్రీ మూఢవాచార్య విరచితాయాం సూతసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం- యజ్ఞవల్క్యవఖం దే- ఉపరిభాగే-బ్రహ్మగీతాయాం-బ్రహ్మవిద్యాయాం-పంచమోధ్యాయః.

ఎవనిగొకకాలాద్యనవచ్చిన్నవిద్వితీయం సచ్చిత్సూక్ష్మాత్మకంబ్రహ్మత్వ త్వేనోపదిష్టం తచ్చమందబుద్ధిభిఃరాగవ
సాక్షాన్నావగంతుంశక్యత ఇహ్యత్పుండరీకమధ్యేసత్యకామత్వాదిగుణవైశిష్ట్యేనతస్యైవబ్రహ్మణ ఉపాసనంబ్రహ్మచ
ర్యాదిసాధనంపన్నస్యముముక్షోరుపదిశత్యథయదిమస్తేక్ బ్రహ్మపురస్థిత్యాదికాశ్రుతిస్తావత్రదహరవిద్యాంసంగ్య
జ్ఞాతి || అస్మిక్ బ్రహ్మపురస్థిత్యాదినా || బ్రహ్మణఃపురంబ్రహ్మపురమితీతదుపలబ్ధిస్థానంచవిద్యాధికారిశరీరముచ్యతే - ఉ
క్తంహే || ఉపలబ్ధేధిష్ఠానంబ్రహ్మణోదేహభివ్యతే || తేనాసాధారణత్వేనదేహాబ్రహ్మపురం భవేదితి||అస్మిన్శ్చ
విద్యాధినిరీణేదేహేయదిదం దహరమల్పపరిమాణంహ్యత్పుండరీకం తేనావచ్ఛేదాత్సవక గతేహపి దహరొల్పప
రిమాణాయతకాశః శ్రుత్యాతన్మధ్యేజిజ్ఞాస్యత్వేనోపదిష్టః || ౧ || ససత్యజ్ఞానానందాత్మకఃపరశివఏవఆకాశశబ్దో
హ్యసమం తాశతశతవివృత్తత్యాస్వప్రభేబ్రహ్మణిముఖ్యః || అతఏవాన్యత్రా మ్నాయతే || ఆకాశోహవైనామయాప
యోర్నివకహితే || తత్రభగవాన్బాదరాయణోపాక్తకాశశబ్దస్యబ్రహ్మపరత్వంసూత్రయామాస || ఆకాశస్తల్లిం
గాదితి || అయమేవాకాశాఖ్యఃపరశివోముముక్షుభిః శమదమాదిసాధనకలాపైరన్వేషణీయః || శ్రవణమవనాదిసాధ
నజనితేనజ్ఞానెనజ్ఞాతవ్యశ్చఎవంపదతాశ్రుతౌతస్మిక్ యదంతరితతచ్చబ్రహ్మ వ్యవహితపుండరీకపతామశకత్యం వ్యా
ఖ్యాతంభవతి || దహరాకాశపరామశేహితన్మధ్యేవ్యవస్థితత్వేనవత్సమాణవిద్యావాపుధివ్యాదిక మేవాపాస్యం
స్యాత్ తచ్చాయుక్తం - అథయథహత్వానమనువిద్యవ్రజంత్యేతాంశ్చసత్యాక్ కామాంసైమాంసర్వేషులోకేషు కామ
చారోభవతీత్యాత్మోపాస్తేః ఫలవత్త్వగమాత్ || నన్వేదనంపరిచ్ఛిన్నమేవబ్రహ్మోపాసనీయం సేత్యాహ || వినాసం
కోచమితి || హ్యత్పుండరీకోపాధికృతంపరిచ్ఛేదంవిహాయస్వాభావికానవచ్చిన్నరూపేణోపాసనీయమిత్యర్థః || ౨ ||

ఓంబ్రహ్మచాద || అస్మిన్ప్రహ్మపురేవేక్షదహరంయదిదంసురాః | పుండరీకంకుతన్మధ్యేఆకా
శోరహరోస్తితు || ౧ || సశివస్సచ్చిదానందస్సోన్వేష్టవ్యాముముక్షుభిః | సవిజిజ్ఞాసితవ్యశ్చవినాసం
కోచమాస్తికాః || ౨ || స్వాభివ్యంజకసంకౌచాత్సంకోచప్రతిభాత్సనః | నస్వరూపేణచిద్రూపం
సర్వస్యాపిసదాఖలు || ౩ || జ్ఞాతరూపేణచాజ్ఞాతస్వరూపేణచసాక్షిణః || సవకంభాతీతదాభా
తితత్సద్వ్యాపిసర్వదా || ౪ || స్వయంసెద్ధమశక్యంహేజదాత్మకమిదంజగత్ | చిత్సంబంధబలైవైవఖ
లుభాతినచాన్యథా || ౫ || అతేవభాస్యంసకలంవ్యాప్యతచ్ఛాసకశ్చివః | స్వతేజావ్యాపినచావ్యాపి
సంకోచశ్చాన్యసంగమాత్ || ౬ || యావాన్వాఅయమాకాశస్తావానాకాశతంతరః | ద్యావాపుధీన్
ఉభేఅస్మిన్నంతరేవసమాహితే || ౭ || ఉభావగ్నిశ్చవాయుశ్చసూర్యాచంద్రమసాపుభావక్షత్రాణిచ

ననుమాభూదాపాధికఃసంకౌచశ్చిద్రూపస్యాశ్చనన్వైత్తాదిదేహేషుస్వాభావికఏవసంకౌచాద్వత్సతత్వేనాహ ||
స్వాభివ్యంజకేతి || స్వస్యాత్మనఃస్వప్రకాశచిద్రూపస్యాప్యావరణాజ్ఞానాపనయనద్యారాయదభివ్యంజక మంశఃకర
ణాదితత్పరిచ్ఛేదవశేనహేచిదాత్మనిపరిచ్ఛేదప్రతిభాసౌరక్తఃస్ఫటికఇతివన్నస్వాభావికఇత్యర్థః || కుతత్వత్వతీతా ||
చిదితి || సదాసర్వదాఉత్పత్తిస్థిత్యాదికాలేనవకస్యాపి ప్రపంచవ్యాప్యస్వస్యచిల్లకులంబ్రహ్మహేతూవేద్యరూపం అ
థ్యస్తస్యాధిష్ఠానాదవ్యతిరక్తత్వాత్ | ఎతేనకాలవస్తుత్వేపరిచ్ఛేదోనలస్తా || ౩ || దేశకృతమపిసంస్కృతిజ్ఞాతరూపేణేతి ||
ప్రతిభాసమానమపి సవకం జగద్జ్ఞాతరూపేణ జ్ఞాన వివర్యాకృతత్వాకారేణ తథా అజ్ఞాన రూపేణాజ్ఞాన వివ
యత్వాకారేణచసాక్షిచిన్మాత్రస్వాస్త్రనాభాతి || అతశ్చిత్ప్రకాశవ్యతిరేకఃకుత్రాపినా సేవజశ్చతఃపరిచ్ఛేదోపివవిద్య
తత్విత్యర్థః || ఎతదాచార్యైరత్యక్తం || సస్యంవసుజ్ఞాతతయాజ్ఞాతతయావాసాక్షిదైతన్యస్సవిచయవేతి || తదా
భాతీతి || తత్తుచిదాత్మకంబ్రహ్మఆసమంతాత్సర్వదాస్వయమేవ భాతిజడ ప్రపంచవన్నాన్యంప్రకాశమపేక్షతే || ౪ ||
జగదపి స్వతఃపరిచింతయాత్తత్రాహ స్వయమితి || చిదాత్మకమితిహేతుగభాంవిశేషణం || ౫ || ఎవంపరశివస్య
ప్రతిపాదితంవ్యాపిత్వంనిగమయతి || అశక్తి || దృశ్యమజ్ఞానతత్కార్యలక్షణంసంజగద్వ్యావృతకమానః - గ్వభావ
తేవవ్యాపిపరిచ్ఛేదస్తుతస్యాంతఃకరణాద్యుపాధిసంపర్కవశాచితినిధ్యం || ౬ || ఎవముపపాదితేభేకయావాన్వా అ
యమాకాశస్తావానేహంతేహ్యకదయతకాశశత్యాదికాంశ్రుతింయోజయతి || యావాన్వాదిత్యాదివా || తావానా
కాశశక్తిప్రసిద్ధభూతాకాశసామ్యేనసవకగతత్వప్రతిపాదనపరంనకుతత్పరిమాణత్వంబ్రహ్మణస్తస్యాకాశాది సవక
జగద్వ్యాపకత్వాత్ - అతఏవాన్మాయతే || యేనావృతంఖరదదినంమహిం చేతి || ౭ || ఎతదేవ సర్వవ్యాపిత్వ

ముపపాదయతి || ద్యావాపృథ్వీత్యాదినా || అనేనచాన్యాయస్త్విద్యావాపృథ్వీతంతరేవసమాహితేత్యాదిగాయచ్చా
స్త్వైహస్త్వియచ్చనేత్యేవమంతాశ్రుతివ్యాఖ్యాతాభవతి || ౮ || ౯ || నన్వేషమిత్వం ఎవసర్వవ్యాపీభవతి జీవస్థితభా
భావేకిమాయాతమిత్యాశంక్యాహ ఎవ ఇతి || ఏవవత్సరతత్త్వాసర్వప్రత్యగ్భూతః సతతోతిక్రొజీవానామాస్తి || నన్వ
సౌధమాధమాధ్యాశ్రయభూతోన్యోవిద్యతేత్రతాహవాప్రభిరితి || పాపగ్రహణంసంసారఫలహేతోః పుణ్య
స్యాప్ర్యపలక్షణం || పుణ్యపాపయోరంతఃకరణధర్మత్వాత్ - తద్వివిక్తస్తత్వాక్షీచితాత్మాతాభ్యాంనన్వసృత్య
త్యథః || ఎవంపుణ్యపాపసంస్పృశవిరహాత్తత్కార్యమృత్యుజరాదికం సర్వంవికారజాతంశస్య సాక్షీతో నాస్తి
త్యాహ || విమృశ్యురిత్యాదినా || సత్యకామః సత్యసంకల్పత్యుపాస్య గుణకథనంసపతావతాఅపమాతపాప్తావిర
జాత్యాది సత్యసంకల్పత్యేవమంతాశ్రుతి స్సంగృహీతా || ౧౦ || ౧౧ || ఏవంనిగుణస్యసగుణస్య వాబ్రహ్మణోయ
జ్ఞానంతస్త్వైవాత్మయథలహేతుస్త్వంనత్సగ్నిహోత్రాదికర్మణ్యత్యస్యాథాన్యప్రతిపాదకంతద్యభేదకర్తృచిత్తో
కథిత్యాదిశ్రుతివ్యాఖ్యానంగృహీతి || యథేతికృతస్యాన్యత్యవ్యాప్తియమాదితిభావః || ౧౨ || తద్యభేదాత్మానమ
ననువిశ్లేతివాక్యన్యాథామాహ || యేదిత్యేతి || అవిదిత్వాఅజ్ఞేత్యేత్యథః || ౧౩ || అథయథాత్మానమనువిశ్లేతి
వాక్యస్యాథామాహ || యేదిత్యేతి || యేతూదిరితలక్షణమాత్మానంజ్ఞేత్యాస్థితాస్థైరిగ్నిహోత్రాదికాఃక్రియావ్రజంతీవ
సపునవ్రజంతిత్యోత్సభోక్తృత్వాదిమదంతఃకరణస్య వివిక్తత్వాత్ || ఆత్మవిద్యానాః ఫలమాహ || తేహామితి ||
సర్వేషులోకేస్త్వితి || యేచలోకాఃకామవిశేషాశ్చసయదిపితృలోకకామోపవతీత్యాదినాశ్రుతౌప్రపంచితాస్తేమ స

విమృశ్య యచ్చాస్తిత్యేన భాసతే || ౮ || యచ్చ నాస్తితయాభాతి సవంతస్త్విక సమాహితం |
అతస్సవాశ్రయశ్శంభుస్సవవాప్రీత్యభావతః || ౯ || ఎవతత్త్వాపరోవ్యాపీవాప్రభిన్నకత్రైస్సదా |
అసానాపమాతస్సాక్షీవిమృశ్యురితరజాన్సురాః || ౧౦ || ఏశాకౌవిజిఘ్తోస్పి పాప్తస్సత్యాదిలక్షణః |
సత్యకామస్తథాసత్యసంకల్పశ్చసురవభాః || ౧౧ || యథాకర్మగతోలోకాఃక్షీయం తెభువిసత్తమాః |
తథాపుణ్యచిత్తోలాకాః క్షీయంతేహిపరత్రచ || ౧౨ || యేదిత్వాపరాత్మానంవ్రజంతీవక్రియాస్థితాః |
తేసాంసర్వేషులోకేషు కామచారోనవిద్యతే || ౧౩ || యేదిత్వాపరాత్మానంవ్రజంతీవక్రియాస్థితాః |
తేసాంసర్వేషులోకేషు కామచారస్తువిద్యతే || ౧౪ || యథాహిరణ్యంనిహితం క్షేత్రజ్ఞానవివజితాః |
ఉపర్యుపరిగచ్ఛంతో నః | దేయఃప్రజాగ్రమాః || ౧౫ || తథాసుషుప్తాగచ్ఛంతో బ్రహ్మలోకంస్య
యంప్రభం | నవిందంతిమహామోహదఃపూమోహస్యదైభవం || ౧౬ || అయంహృదిస్థితస్సాక్షీసర్వే
హామవిశేషతః | తేనాయంహృదయంప్రోక్తం శివస్సంసారమోచకః || ౧౭ || యేవంవేదసస్సర్వగం

వేదమవిదుషః కామచారోభవతి || హృత్త్యధ్యవస్థితస్యదమరబ్రహ్మణః సత్యకామాది గుణైరుపాస్య మానస్యనిరతిశ
యానందరూపతయాసవకామానాంతరేదేవదేవత్వాదిత్యథః || ౧౮ || ననుసుషుప్తౌతథావిధంబ్రహ్మప్రాప్యతే - సతా
సోమ్యతదాసంపన్నోభవతీతిశ్రుతే || తథాచవిదుషఇవసుప్తస్యాపినర్వకామావాప్తికింనస్యాదిత్యాశంక్యనదృష్ట్యాం
తమాహ || యథేతి || ౧౫ || బ్రహ్మలోకమితి || లోక్యతగతి లోకః | బ్రహ్మేవలోకోబ్రహ్మలోకః | సుషుప్తావస్థాయాంస్వప్ర
కాశంబ్రహ్మసర్వప్రాణిభిఃప్రాప్తమస్యవిద్యావశాదప్రాప్తమివభవతి || నిత్యేపస్థానమజానతః పురుషస్య నిధివదిత్య
థః || అనేనతద్యథాహిరణ్యనిధిమిత్యుక్త్యథః సంగృహీతః || ౧౬ || హృదయశబ్దనివచనాదపినర్వకతస్యబ్ర
హ్మణోహృత్త్యధ్యవస్థానంశ్రుత్యాదశికతం - సవతత్త్వాహృదీత్యాదినాతత్సంగృహీతి || అయంహృదిస్థితగతి || ౧౭ ||
ఎవస్యహృత్త్యధ్యవస్థిత బ్రహ్మజ్ఞానస్యఅపారహర్వాఎవంవిత్స్వగమితిప్రతిపాదితం ఫలమాహ ఎవమితి || అనేన
హాదకబ్రహ్మవేదనేన స్వగంలోకం లోక్యమానదుఃఖాసంస్పృష్టం పరానందరూపంబ్రహ్మప్రాప్తోక్తిత్యథః ||
అథయేవసంప్రసాదిత్యాదిశ్రుత్యాదుస్తద్బ్రహ్మప్రకారోదశికతస్తమభిధతే || అస్తాదితి || స్థూలసూక్ష్మా
దిశరీరాభిమానంపరిత్యజ్య సుషుప్తవస్థాయాంజాగ్రత్స్వప్నవిషయోపభోగకృతకాలుష్య తాహిత్యేన ప్రసన్నో
యస్మిన్మాత్రగూపస్సాక్షీహాదకబ్రహ్మవిద్యాయాఅజ్ఞేనలక్షణం కారణశరీరమపి విహాయవికార జాతాత్పరం తదనం
స్సుప్తజ్యోతిస్సృహపంకెవలచైతన్య ప్రకాశాత్మకం పరిశివస్వరూపంసంపద్యస్వాత్మ తయాజ్ఞాత్వాఅవిభ్యాకృ
తంపరిశ్చేదంవిహాయస్వకీయేనైవరూపేణాభినిష్పద్యతే ప్రాప్నోతి | ప్రాప్తిశ్చేయంకంతగత చామికరన్యాయేన

3౦॥ అస్మత్పితౄణామృత్యుకారణం॥ 3౧॥ 3౨॥ బ్రహ్మణఃస్వకార్యేషుభూతభౌతికాదిభుజానుగతిప్రళయనాథో-
యథావృత్తిరన్యస్తాంశః॥ 3౩॥ 3౪॥ 3౫॥ 3౬॥ అనుగతస్యాపిలోపత్వప్రతిపాదనాథంయథావాసవకగంవ్యోమేతి
నిశ్చయజాంతరం॥ 3౭॥ ఘటాకాశాదీశ్వరేనతాత్వికాభేదప్రతిపాదనం॥ 3౮॥ మహాదేవభూతామృతేయబలాదప్య
స్యసావాత్మ్యంప్రతిపాదయతి॥ మహాదేవోవిభాగసత్త్వాదినా॥ 3౯॥ అన్యథానసంజ్ఞాతేయమిత్యాహ దేవోమహా

వచనాదాకాశస్సవేదనుకృతంకాః । నామరూపస్యవిమానతా తదేవబ్రహ్మకాశ్వతం॥ 3౦॥ అమృ
తంబలదేవైశ్చగ్నిత్యానవక దేహినాం । తతోనాన్యత్పురింకించినామంనాస్తీకించన॥ 3౧॥ సవేద
నవకరూపేణ విభాతినవిభాతిన । అహోరుద్రస్యదేవస్యపూర్ణతాంశోనవేదతాం॥ 3౨॥ యథామృ
త్స్వవికారేషు తత్తద్రూపేణసంస్థితా । తథాసర్వత్రతత్త్వాక్షీ తత్తద్రూపేణసంస్థితః॥ 3౩॥ యథా
వారివికారేషు జగంసత్తత్స్వరూపః । తథాసర్వత్రతత్త్వాక్షీ తత్తద్రూపేణసంస్థితః॥ 3౪॥ యథా
గ్నిస్వస్వవికారేషు తత్తద్రూపేణసంస్థితః । తథాసర్వత్రతత్త్వాక్షీ తత్తద్రూపేణసంస్థితః॥ 3౫॥
యథావాగ్ధ్వవికారేషు తద్రూపేణసంస్థితః । తథాసర్వత్రతత్త్వాక్షీ తత్తద్రూపేణసంస్థితః॥ 3౬॥
యథావాసవకగంవ్యోమసాద్వికారేణైవసంస్థితం । తథాసర్వత్రతత్త్వాక్షీ తత్తద్రూపేణసంస్థితః॥ 3౭॥
ఘటాకాశాదీభేదేన విభిన్నోపవిభాగవాక్ । ఆకాశస్తద్వదీశానా విభిన్నోపవిభాగవాక్॥ 3౮॥
మహాదేవోవిభాగవ విభాగవచభాసలే । అన్యథాచేన్మహాదేవో మహాదేవఃకథంభవత్॥ 3౯॥ మహా
దేవోమహాదేవ ఏవైవమహాదేవయం । తథాసర్వమహాదేవవేదసర్వంసచాపరం॥ ౪౦॥ యోనకేనాపియా
సేణ యద్యద్భూతవిభాతిన । తేనైవైవయంపేణ శివేవావభాసలే॥ ౪౧॥ యథాభాతేనరూపేణ
శివేవైవయంపేణ । సాశివాపరమానుసంపన్నాపరాహీనసంశయః॥ ౪౨॥ అహమితిశివవేదసర్వసంస్థు
రతీనవామృతగస్తీవైచక్షుః । ఇదమితివపుషావలేనబిభౌ నహిమనుషస్య చిమోచకంహికించితః॥
౪౩॥ శివత్వనిశ్చలంయదావిభాసలే నచమరణంజననంతదాస్తికించితః । ఇతిహృదయేవచనంమదీయ
మేతంనశితమపిస్వతతం నిధాయతిమేత్॥ ౪౪॥ పరమశివః పరమేశ్వరః ప్రసన్నో యాదివిమలాపర
మానుభూతిరేవా । నహిసకలైరపరైరుపాయబృందైరణచసూరితానమయానచాపరైః॥ ౪౫॥
పరమశివఃపరమేశ్వరస్త్వపంత్రో యాదికురుతేమనుజస్యవేదనంతత్ । పరమపదంవిమలప్రయాతిమ
త్యోకయాదికురుతేనశివః ప్రయాతిబంధం॥ ౪౬॥ దినకరికిః తైహికాశావకారంతమోనివిదతంగుడితి
ప్రచాశమేతి । ఘటతఃభవకారణంతరింతమశ్చివచనకృత్ప్రభయానచాపరైః॥ ౪౭॥ ప రిరహమప్య
పరైసురాసురాద్యాః పరమశివప్రభయాతిరసకృతాశ్చ । రవికిరణైరఖిలానిభాంతియద్యత్ప్రమళివ
స్త్వత్రవేదబోధకారీ॥ ౪౮॥ శివవిరణస్త్రరణేనసూజయాచస్వకతమసఃపరిముచ్యతేహిజంతుః । * నహిమ
రణప్రభవప్రచాశమేమశ్చివచరణస్త్రరణాద్యతేస్తికించితః॥ ౪౯॥ పరమశివఃఖలునస్సమస్తహేతుః
పరమశివఃఖలునస్సమస్తమేత్ । పరమశివఃఖలునస్త్వరూపభూతః పరమశివః ఖలునః ప్రమాణ
భూతః॥ ౫౦॥ పరమశివస్సకలాగమాదినిష్ఠా పరమశివస్సకలానుభూతిగమ్యః । పరశివస్సక
లానుభూతిరూపః పరమశివః పరమానుభూతిదత్తః॥ ౫౧॥ పరమశివసముద్రేహంహరిస్సవక
దేవామనుజపశుమృగాద్యాః శీకరావేదసత్త్వం । విమలమతిభిరేనం వెదవేదాంతనిష్ఠై హ్యేదయకు
హరినిష్ఠం వెదితుం శక్యతేహి॥ ౫౨॥ మాయాబలైవ హరింశివేన సమానమాహుః పు
రుషార్థమాశ్చ । మోహేనకేచిత్తమసామ్యమాహుమాణ్యాతుశైవీఖలుదుస్తరైః॥ ౫౩॥

దేవవేతి॥ యద్యదసామహన్నస్యాన్మహంశ్చసాదేవోమహాదేవభూతశీసంజ్ఞాకథంసిద్ధ్యైతిత్యథః॥ ౪౪॥ ౪౫॥
యథాభాతేనైతి॥ యోనయోనప్రకారేణయద్యద్భూతి తేన సర్వేణతూపేణ తదధిష్ఠానసచ్చిదానందాత్మకఃశివవేదభాతీ
తియామతిఃసాపిసంవిద్రూపాపరమాశక్తిరేవనాన్యేత్యథః॥ ౪౭॥ అహమేవేత్యాది॥ అహమేవేత్యాదిప్రతిపాదితప్ర

* పరమశివః ఖలునస్సమస్తహేతుఃస్సహిమరణప్రభవప్రచాశహేతుః॥ ఇతిపాతాంతరం.

త్యక్తప్రపంచః॥౪౩ ౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥౫౦॥౫౧॥౫౨॥౫౩॥కింపాకోయదితి॥కింపాకోనావవృత్తవిశేషః॥
౫౪॥౫౫॥౫౬॥౫౭॥శ్రుతిపాదితమర్థముపసంహరతిభందోగతి॥ బ్రహ్మవిద్యాయా స్సంసారకారణావిద్యానివృత్తిః
ప్రథమం ప్రయోజనం॥అవరణాజ్ఞానేపనీతేనతిస్వస్వరూపభూతనిరతిశయానం దావిభావశృద్ధిశీయం ప్రయోజనం
తదుభయసిద్ధయేబ్రహ్మవిద్యోపజ్ఞప్త్యర్థః॥ ౫౮॥ ఇతి శ్రీమాధవాచార్య విరచితాయాంసూత్రసంహితాతత్పర్య
దీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యేభవఖండే ఉపరిభాగ బ్రహ్మగీతాయాం-వషోధ్యాయః- ... *

ఖిద్యోతోయదిచండభానుసదృశస్తుల్యాహరిశృంఘనాకింపాకోయదిచండనేన సదృశస్తుల్యాహమిశేవ
చ॥ అజ్ఞానంయదివెదననసదృశం దేవనతుల్యాజనాః కింవక్ష్యేసురపుంగవ అహవహా మోహస్యదు
శ్చేష్టితం॥౫౮॥అతశ్చివైవేషమస్తమేతద్భవత్యనం తేననచాపరేణ॥శివస్సృభావనశివస్సమస్తంశివప
భావనజగద్విచిత్రం॥౫౯॥ తత్సదృశ్యకలమద్వయంసదా పశ్యేతిస్త్రుపరిమోహితోపుమా॥ కష్టశిష్ట
ఘటకుడ్మరూపతః కష్టమేవఖలుతస్య వెదనం॥౬౦॥ ఇదంజగదితిస్వతస్సకలజంతోఃప్రతీతిః॥దృఢాప
రంజగదితిస్సురత్యమలభాధస్సభావనచ॥ఇదంహీపరవెదనంవిమలచిత్రస్యపుంసః సదాభవంతరతిమా
నవః పరమబోధనచైతేనహీ॥౬౧॥ భందోగక్రూరిమస్తకేవినిహితం విజ్ఞానమేతన్నయా జంతూనా
మవివేకినామతితరామజ్ఞానవిధ్వస్తయే॥ కారుణ్యాదమరాధిపాలితశుభ బ్రహ్మమృతావాప్తయే దే
వానామధిపాధిపస్యవచనాదుక్తమహేశస్యతత్॥౬౨॥ ఇతిశ్రీసాంజేమహాపురాణే సూత్రసం
హితాయాం యజ్ఞవల్క్యేభవఖండే ఉపరిభాగ- బ్రహ్మగీతాయాం వషోధ్యాయః. ...

—* సత్తత్త్వరూపవిచారః. *

ఓమ్ ॥ బ్రహ్మైవాహ ॥ అస్తితత్త్వంపరంసాక్షాదక్షరంక్షరవస్తునాం॥ అధిష్ఠానమనౌపమ్యమవా
జ్ఞనసగోచరం॥ ౧ ॥ తస్మిన్మనోవిదితేనర్వంవిజ్ఞాతం స్యాదిదంసురాః ॥ తదాత్మకత్వాత్సర్వస్య
నాస్త్వేవహీధితాస్వతః॥ ౨॥ ద్వేవిద్యేవేదితవ్యేహీపరాచైవాపరాపిచ ॥ తత్రాపరామవిద్యేహీ
ఋగ్వేదోయజురేవచ॥ ౩ ॥ సామవేదస్తథాధవవేదశ్చిత్తాసురషణ్డః॥ కల్పోవ్యాకరణంచైవని
రుక్తంచంద్రంవచ॥ ౪॥ జ్యోతిషంచతథానాత్మవిషయాపిబుద్ధయః॥ అశ్లేషాపరమావిద్యాయయా

ఎవంవేదత్రయోపనిషదోబ్రహ్మత్రైక్యపరత్వంవ్యాఖ్యానాధర్వణముండకోపనిషదోపితత్పరత్వం వ్యాఖ్యాని
స్తాముపనిషదంసంగృహ్ణాతి॥అస్తితత్త్వమిత్యాదినా॥తత్త్వంపరమాధర్వణభూతంశివశక్త్యాదీనివత్త్రింశదపరతత్వానివ్యా
వర్తయితుంశివస్మి॥పరమితి॥యతోవికారణాతేభ్యఃపరమతేవాక్షరమనినాశి-సత్యభూతం॥తస్మాదేవక్షరవస్తునాంన
శ్వరాణాంజడపదార్థానామధిష్ఠానంభవతి॥ అనౌపమ్యంఉపమానభూతస్య వస్తుంతరస్యాభావాత్ ॥ నిర్విశే
షత్వేనవాజ్ఞనసయోరవిషయభూతం॥ క్షరవస్తునామిత్యత్ర సంజ్ఞాపూర్వకౌచిధి రనిత్యైతి నామ్నదీర్ఘానక్రి
యతే॥ ౧ ॥ శ్రుతౌకస్మిన్భగవోవిజ్ఞాతేనర్వమిదంవిజ్ఞాతంభవతిత్యాదినా ॥ ప్రశ్నప్రణివచనరూపేణ యదధిష్ఠాన
భూతాక్షరబ్రహ్మవేదనాచారోపిత సర్వజగద్విజ్ఞానం దశితం॥తత్సంగృహ్ణాతి॥ తస్మిన్నితి ॥ ప్రతిజ్ఞాతేభ్యోహేతు
మాహ॥ తదాత్మకత్వాదితి ॥ తదధిష్ఠానంబ్రహ్మైవాత్మాస్వరూపంయస్యారోపితప్రపంచస్యేతి॥గ్రహః॥నఖిల్వా
రోపితరజతాదికమధిష్ఠానశుక్త్యాదివ్యరేణపృథగాత్మానంలభకైతిభావః ॥ నాస్త్వేవహీతి ॥ ప్రపంచస్యబ్రహ్మ
ణస్సకాశాత్సాధావికభేదస్తుయైక్తిభిరసక్యత్ప్రగవనిరస్తైతిహేతోరథః॥ ౨ ॥ ఏవంప్రారీప్సితాయా ఉప
నిషదోధిధేయశుభంసంగ్రహేణప్రదశ్యకాస్మిన్నభేద్యేవిద్యేవేదితవ్యైతిహాస్యయద్భుత్వాదో వదంతీత్యాదికా
ముపనిషదంయోజయతి॥శ్వేవిద్యేతి॥ తత్రాపరత్యాదిఋగ్వేదాదిలక్షణాశ్రుతిపరిగణితాయాఅపర విద్యానాతా
వదనాత్మవిషయత్వాదుదీరితమద్వితీయంతత్వంప్రతిపాదయతి॥ తథాతజ్జన్యబుద్ధయోప్యగ్నిహోత్రాది కర్మవిషయ
త్వాదనాత్మవిషయాత్మితాసామప్యపరవిద్యాత్వమిత్యర్థః॥ ౩॥ ౪ ॥ అథపరాయణతదక్షర మధిగమ్యైతి
శ్రుతివాక్యంసంగృహ్ణాతి ॥ అశ్లేషేతి ॥ యయాతత్త్వమస్యామ్యుపనిషద్వాక్యజనితయావత్కృమాణ లక్షణంతదక్షరం

బ్రహ్మగవ్యతే ప్రాప్యతే || సా ఆత్మ నివయాజ్ఞానః పరః కర్తేన మోక్ష సాధన త్వాత్మరవిద్యేత్యథః || ౫ || యత్తద్రజే
శ్యమిత్వాదికాశ్రుతిః-స్వరూపతోష్యతసంస్కారతత్త్వభేదః పరంన పృథక్సాదా హియతే || తతక్షరమిత్యుక్తంకిం || తది
తివిశేషః || యత్తదిత్వాదీనా || అద్యే శ్యమిద్యశ్శ్లో-చక్షుశ్శ్రోత్రాఽజ్ఞానేంద్రియాణామగమ్యమిత్యథః || అగ్రాగమితి ||
వాక్యాన్యైకమేంద్రియా విషయత్వం-అగోశ్రమనత్వయం-న హ్యన్యదన్యకాగణమస్మియేన సహన్వయస్సాత్-అవ
ణమితి శ్రోతపదార్థమాహ || రూపవర్జితమితి || రూప్యంతర్భుతిరూపాణి స్థూలత్వాదయోద్రవ్య ధర్మాః స్తద్ర
హితం || ౬ || యస్సర్వజ్ఞస్సః విదితచేతనవత్సావిశేషాత్సంసారిశామివాస్యాపిప్రసక్తంచక్షుశ్శ్రోతాదికరణ
సద్భావంవ్యావర్తయతి అవక్షుశ్రోతమితి || అపాణిపదమితి || కమేంద్రియరాహిత్యం || యతః-అగ్రాగమ్యగ్రా
హకరహితమతోనిత్యం-విభూ-వివిధంబ్రహ్మాదిస్థావరాంతప్రాణిభేదైభవతీతివిభుః || అతఏవసవగతమాకాశవ
ద్వాప్యవకం, అతథాపిసూక్ష్మం-అపంచీకృతభూతాః హిసూక్ష్మాః తత్కారణత్వాత్తతోష్యతిశయేనసూక్ష్మం ||
ఉదీరితరూపత్వాదేవతవ్యయంనహ్యనవయవస్యనిగుణస్యావయవగుణాపచయలక్షణోవ్యయస్సంభవతి || ౭ || భూత
యోనిం భూతానాంఽయవాదీనాంయోనిఃకారణభూతంధీరాశ్చత్యత్రారోపితమత్వధీయతివివాదవైధీమంత్యతి ||
యదేతదవ్యత్యత్యాదిలక్షణంబ్రహ్మాధీమంత్యత్ర సా ఆత్మగూఢేణస్వస్వరూపతయాపరిపరితఃపశ్యంతి || తదక్షరం ||
బ్రహ్మయయావగమ్యతేసాపరవిద్యేతిసంబంధః || ఎతస్యశ్రుతివాక్యస్యబ్రహ్మపరత్వంభగవతావ్యాసేనాపినిశ్చితం-అ
ద్యశ్శ్రోత్యాదిగుణకోధమోక్షకైరి || ౮ || ఉక్తంభూతయోనిత్వం దృష్టాంతైరుపపాదయతి-ఉచ్యతాభి లూతాకి
టః-సయథాకారణాంతరానపేక్షస్వకీరాత్తంతూకబహిఃప్రసారియతి || స్వాత్మస్వేవోపసంహరిత || యథాచ
ప్రవృత్త్యావధయస్సకారణసద్భావఃపృథివ్యాముత్పద్యంతే || యథాచసతోవిద్యమానాజ్జీవతఃపురుషాదచేతనానికేశ

తత్సర్వమక్షరం || ౫ || గవ్యతేనువృథంప్రాప్తేస్సాత్మాచ్ఛంభోఃప్రసాదతః | యత్తద్రజేత్యుక్తావ్యా
మగోత్రీంరూపవర్జితం || ౬ || అవక్షుశ్రోతీమిత్యథః-తదపాణిపదంసదా | నిత్యంవిభుఃసర్వగతం
సూక్ష్మంచతదవ్యయం || ౭ || యద్భూతయోనిధీమంతః పరిపశ్యంతిచాత్మనా | యథోచనాభిస్సృ
జతే గృహ్లాతేవసురవఃఖాః || ౮ || యథాపృథ్వామోషధయస్సంభవంతియథాసతః | పురుషాత్కే
శలోమాని తథాచైవాక్షరాత్సురాః || ౯ || విశ్వంసంభవతీహేవ తత్సర్వంస్వపనోపమం | తవసా
చీయతేబ్రహ్మ తతస్మిన్పృథివీయతే || ౧౦ || అన్నాత్ప్రాణోమనస్సశ్శంఖోకాఃకమఃసుచాచుతిం |

లోమానిసంభవంతి || ఎవంకారణాంతరానపేక్షాదక్షరాద్బ్రహ్మస్సలక్షణంవిలక్షణంబైతనాత్మకం సర్వంజగదు
త్పత్యతే || నచాచీయస్యబ్రహ్మణఃపరమార్థతోజగద్భావస్సంభవతీతి మాయామయత్వాత్తత్సర్వం సృష్టంజగ
త్స్వప్నప్రపంచసదృశమిత్యథః || ౯ || బ్రహ్మణోత్పద్యమానంజగతనేత్రమేణోత్పద్యత్యతిదశకాయతి || తప
సేతి || తజ్జగత్కారణంమాయాశబలం బ్రహ్మప్రథమంతపసాపరిపక్వప్రాణికమవశాదుత్పన్నేనప్రప్తవ్య పర్యాలా
చనరూపేణజ్ఞానేనచీయతే ఉపచీయతే || ప్రాగవిద్యావదత్యంత నికేకలృకం సస్పృశ్యాదీవద్విశ్వంకల్పానువిధం
భవతీత్యథః || తేనచజ్ఞానేనోపచితాత్తస్మాద్బ్రహ్మణస్సకాశాదద్యతేభుజ్యతేసంసారిభిరిత్యగ్నవ్యాకృతం భో
గ్యప్రపంచస్య నిదానంతద్వాన్యచిక్షీప్తస్వరూపేణోత్పద్యతే || ప్రప్తవ్యపర్యాలాచనాశస్థా మాయాశబలం
ద్బ్రహ్మవ్యాచి కీమావస్థాంప్రాపదిత్యథః || ౧౦ || తస్మాచ్ఛాన్మశబ్దాభిధేయాదవ్యాకృతాత్త్వే పవనసలిలసం
యోగవ శేనోచ్చానావస్థాద్విజాడంకురితివాపంచీకృతపంచభూతతత్కార్యలింగశరీరసవస్త్వపాధికస్సర్వజ్ఞప్రా
ణశబ్దాభిధేయాహిగర్భగర్భితున్న-అత్రహిరణ్యగభోజ్యశ్శబ్దానేనైవపంచీకృతభూతానాంతత్వశ్చ-జ్యోతిశప
రిణామరూపలింగశరీరస్యచోత్పత్తిర్థాదుత్తేతద్రజేత్యంతిత్వాచ్ఛాచాత్పంచీకరణవిషయంమగ ఉత్పన్నం-తత
శ్చసత్త్వం సశ్శశబ్దాభిధేయానిఽయవాదీనిపంచీకృతానిపంచభూతాన్యత్పన్నాని - సచ్చజ్జేవహిప్రత్యక్షగ్రాహ్యపృథి
వ్యాదిధిగతేత్రయముద్యతే || వాయ్వాకాశౌతు పగోక్షత్వాత్పరోక్షవాచినాతచ్చజ్జేవ అతఏవశూన్యతే || సచ్చత్య
చ్ఛాభవదితి || ౧౧ || భూతేమాత్పన్నేమపునరండాదిక్రమేణ భూరాదయోలోకాస్తైషుచమనుష్యాదీనాం వణాశ్రమ
చోదితానికమాణితేషుచామృతంకల్పకౌటిక తావస్థాయిత్యా దనశ్వరంతత్ఫలమిత్యేతాన్యనేనత్రమేణోత్పన్నాని
త్యథః || ఉక్తమేవాభ్యముపసంహరిత || యస్సర్వజ్ఞః || సామాన్యతఃసర్వంజానాతీతిసర్వజ్ఞః || విశేషతోపిసర్వంజే

త్రివిధమితి ॥ యస్యవతపోజ్ఞైరమయంసర్వజ్ఞస్వభావత్వాజ్ఞానాత్మకం నతుకృచ్ఛాచారావాణాదిప్రయాసల
క్షణం ॥ తస్మాద్భిష్టాత్ క్రంతకార్యరూపం హిరణ్యగర్భాఖ్యుబ్రహ్మశేవ త్రాయజ్ఞదత్తత్యాదినామధేయంశిలపీతా
దిరూపవస్త్రవృజాశంఘిహియవాదిలక్షణమన్నంపసవశంపూర్వోక్తక్రమేణజాయతఇత్యధః ॥ ౧౧ ॥ ఏవంపరశి
ద్యావిషయమక్షరంబ్రహ్మస్వరూపతటస్థలక్షణాభ్యాముపదిశ్యతద్విజ్ఞానమేవమోక్షసాధనమితి ॥ ౧౨ ॥ తదేతదీతి ॥
శ్రుతౌమంత్రేషు కర్మాణిత్యపరవిద్యావిషయప్రతిపాదనస్య దైవాగృహవసాధనత్వాత్తస్యైదవత్కృత్యైతస్యప్రవా
హ్యేతదిత్యాదినాప్రతిపాదితమోక్షసాధనశ్వమేవసంగృహ్యతి ॥ కమశ్చేతి ॥ ౧౩ ॥ ౧౩ ॥ అపృథాగ్భూతి దృఢోహస్త్వ
మఃపారపాప్రీక్షమఃఅపృథస్థ మధ్యేసముద్రేని జ్ఞతిఅగృహాశ్చేమేయజ్ఞైదయైతినసాక్షాన్మోక్షమేతదిత్యధః ॥
కమశ్చేతిపరపురషాధనసాధనమితియేమన్యంతేతాన్నిదతిపిధిరేవేతి ॥ ౧౪ ॥ తేమాధానిశం ॥ స్వగాదిలక్షణకార్య
ఫలసాధనస్యాకారణబ్రహ్మసామ్యపాద్యేనాన్యధాగ్రహణాలైషాంమాధ్యం ॥ ఏతదేవప్రపంచయతి ॥ కమశ్చేతి
ఇతి ॥ ౧౫ ॥ ౧౬ ॥ ౧౭ ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ ఏవంశ్రుతిప్రతిపాదితా పరవిద్యావిషయకమణిం దాంప్రదశ్యక ॥ పరిశీల్యలోకాక
మశ్చితానితిశ్రుతిపాదితంవైరాగ్యనిధింసంగృహ్యతి ॥ అనేకేతి ॥ పరిశీల్యలోకాకమశ్చితానామోనివేశదమా
యాదితిపృథుమూలభూతాశ్రుతిః తస్యపరిత్యేత్యస్యపదస్యాధికభవనిత్యమితి ॥ జ్ఞాయతే ॥ ౨౦ ॥ నాన్త్యకృతకృ

యస్సవశజ్ఞస్వకవిద్యోయస్సజ్ఞానమయంతపః ॥ ౧౧ ॥ తస్మాదేతత్సూరాబ్రహ్మనామరూపాన్న
పూవశకం ॥ జాయతేసత్యవత్సృష్టప్రపంచోపమమేవశిల్ ॥ ౧౨ ॥ తదేతదక్షంసశ్యం తస్వజ్ఞా
యవిముచ్ఛతే ॥ కమశ్చేతానాస్తితత్ప్రాప్తిస్సంసారస్యవినాశనం ॥ ౧౩ ॥ స్సవాహ్యేతేసురాణా
జ్ఞాఅగృహాశ్చేనసంశయః ॥ ఏధిశేవపరంశ్రేయైతిజానంతియేజనాః ॥ ౧౪ ॥ తేమాధానిశం
మృత్యుం జరాంచైనాపియంతిహి ॥ కమశ్చేతిస్వస్యయంతీరామత్యాకఃపంతేమానినః ॥ ౧౫ ॥ మా
ధానివనవిద్యాంసప్రేషాంనాస్తిపరాగతిః ॥ అంశేనైవశుభాదాంధానియమానాస్సుదారుణే ॥ ౧౬
అంధకూపేపశంత్యేనతథాకమరతాజనాః ॥ కమశ్చేతివయంసవేశకృతాధాగ్భూతిమోహితాః ౧౭
అభిమన్యంతిలేకమశ్చేయవశ్యంపతంతిహి ॥ వినానాస్తివరంజ్ఞానం తేషాంకైవల్యముత్తమం ॥ ౧౮
ఇహాపూతకంనున్యమానానిర్మమితియేజనాః ॥ తేమాధానిపరంశ్రేయోనైవయాంతినసంశయః ॥
౧౯ ॥ అనేకజన్మసంసిద్ధః శ్రోతస్త్వశ్చసరాయణః ॥ అనిత్యమితివిజ్ఞాయజగద్యైరాగ్యమపుయా
త్ ॥ ౨౦ ॥ జ్ఞానాదేవహిసంసారవినాశోనైవకమశ్చేతా ॥ ఇతిజ్ఞాత్వాశివజ్ఞానసిద్ధ్యధఃపురరా
నికాః ॥ ౨౧ ॥ శ్రోత్రీయంబ్రహ్మసిద్ధంవగురుంగచ్ఛేత్ప్రీయేణవ ॥ గురుస్తస్మైపరాంవిద్యాం
దద్యాచ్చగురుపుంగవాః ॥ ౨౨ ॥ ఏస్సులింగాయథాచాగ్నైస్సురీప్రాత్ప్రభవంతి ॥ అపియంతితథా
భావా ॥ అశ్చేతనసంజ్ఞితే ॥ ౨౩ ॥ దివ్యాహ్యమూర్తఃపురుషస్సబాహ్యభ్యంతరోహ్యజః ॥ అప్రా

తేనేతి ॥ వాక్యస్యాభిప్రాయమాహ ॥ జ్ఞానాదేవేతి ॥ ఏవంశిత్వానిశ్యసమ్రవివేకజ్ఞానేనపరక్రస్యశ్రుత్యుదీరితలక్ష
ణస్వరూపసవనమేవకర్తవ్యమిత్యాహ ॥ ఇతిజ్ఞాతేనేతి ॥ ౨౧ ॥ గురుస్తస్మాదేతి ॥ అపరవిద్యావిషయాన్నింపారఫలాద్విరక్తా
యేత్యధః ॥ ౨౨ ॥ ఏవంసాధనచతుష్టయసంపన్నస్యబ్రహ్మచర్యోపదేశప్రవృత్త్యైక్యం ॥ తదేతత్సత్వేమితి ॥ తద్విష
యస్యబ్రహ్మణవీచనత్యత్వావధారణమయుక్తం జీవానామపి పృథగ్విద్యమానత్వాత్త్యాశంశ్యతదవ్యతిరేకంద్వైతాః
తేనోపపాదయతి ॥ ౨౩ ॥ ఏస్సులింగాయతి ॥ ప్రభవంతిచేతిశబ్దేరశ్రుత్యైక్యస్తత్రైవాప్యయస్సంగృహ్యతే ॥ యథావిస్సులింగాం
సిప్రావగ్నైజాయమానాస్తత్రైవపులికాయమానానతతోతిరక్తాః ॥ ఏవంశ్రీమాపామజీవలక్షణాభావాపిదే
హేంద్రియాదిలక్షణోపాధిజననవశేనచిదూపాద్భిష్టాణామనాస్తత్రైవశివసంజ్ఞైశ్చరేతదుపాధిలయేనల
పరిచ్ఛిన్నేనభిఘటాకాశాదిశ్చైత్యమానానతతోతిరక్తవ్యంతిభిత్త్యధః ॥ ౨౩ ॥ ననజీవతస్యాశ్చేతాదీవత్వంనిన్నస్యా
నిత్యాశంక్యసర్వోపాధినిముక్తంస్వరూపమాహ ॥ దివ్యైతి ॥ దివిద్యోతమానేస్సక్రకాశచైతన్యలక్షణేస్వాత్మని
భవోద్విగ్నస్వనిహియప్రతిష్ఠైతియశిల్ ॥ సవహియస్తావమాతోకమూర్తిగాహితః ॥ అతేవపురుషస్సవాసుపూ
మశ్చరీరేమవ్యాప్యవతకమానః ॥ బాహ్యమాభ్యంతరంచసకలంవ్యాప్యతాభ్యాంసహవతకః ॥ ఇతేనబాహ్యభ్యంతరః ॥
అవోజనితహితేవేతద్దస్సర్వభావవికారోపలక్షణం ॥ ఏవంయోహియనువిద్యాన్యస్థిధిః ॥ ప్రాణాదివత్సేనజ్ఞాయతేత

త్వద్యస్త్యావస్థాపాణమనసీనస్తః॥ అత్రపాణశబ్దేనపాణనాదివ్యాపారనిమిత్తమతాక్రియాశక్తిరుచ్యతే॥ ఎతద్భు
కమేకం దియోపలక్షణం-సంకల్పాద్యాత్మకంతునస్తద్భుద్విజ్ఞానేంద్రియాణాంచోపలక్షణం-హియస్తాదేవమస్యప్రా
ణాదిసంబంధోవాస్తీతితత్పుభోనిమేకః ధర్మాధర్మసంస్పృశాభావాత్తస్మాత్తత్సంకలసంచారమాలిన్యస్యై
కభావః॥ అతోభోగ్యప్రపంచోపాదానభూతాయామాయాయస్తద్బోక్తృసోవాధికాజ్ఞీవాచ్ఛాయచుదీరితరూపీని
రుపాధికతత్తాఅపరభక్త్యధః॥ ఎతేచాక్షరాత్వగతఃపరభక్తిః(శుభవ్యాఖ్యాతా॥ ౨౪॥ ఉక్తప్రాణాదిమత్స్వ
ముపపాదయతుంప్రాణాదీనాంతతత్త్వత్రిభుభిస్తై ఎతస్మాదితి॥ ప్రాణాదయస్తత్కారణాని పంచభూతానిచోప
రితరూపాద్భుష్టా ఉత్పద్యంతేఉత్పత్తైః ప్రాగనిద్యమానైస్తైః కథంకారణభూతంబ్రహ్మప్రాణాదిమత్స్యాదిశ్శ
ధః॥ ౨౫॥ హిరణ్యగర్భావద్భృహ్మండంతర్వతిః నస్తవభిమానినోవిరాజోపపరశివాదుభ్వుత్తి తదనన్యశ్శ్వంతప్రతి
పాదయతి॥ అగ్నిర్హృద్ధితి॥ అసావావలోకొగౌతమాగ్నిరితిశ్రుతేరత్రాగ్నిశబ్దోద్యులోకవచనః- వాగ్విప్యతాః ఉద్భూ
టితావేదాలస్యవాగ్విధః- హృదయంవిశ్వమస్మేతి॥ విశ్వంసవకంజగవస్యవిరాజోహృదయమంతఃకరణం- ప
ద్భ్యంభూమిరితి॥ ఉత్పన్నైతేవః శంకరోయమితి॥ అయముదీరితరూపీవిరాడవ్యపాధ్య పగమేనతత్త్వస్వభావః
పరశివేనాన్యత్యధః॥ ౨౬॥ ఉక్తమేచస్మష్టింవృణోతి॥ తస్మాదితి॥ తస్మాదేవపరస్తాశ్చురుపాదగ్నిజ్ఞానైతే॥ తంపిశి
నస్తి॥ సమధితి॥ యస్యాగ్నేస్సూర్యస్సమిధస్సచింధనమేతుస్సూర్యేణసమిధ్యమానోద్యులోకౌత్రాగ్నిశబ్దాభిధేయత్య
ధః॥ భందోగోపనిషదిప్రావావలోకొగౌతమాగ్నిస్తస్యాదిత్యేవసమిదిత్యాదినాపంచాగ్నివిద్యాయాంద్యుజజ్ఞా

ణోహ్యమనాశ్చభోమాయయాజీవతఃపరః॥ ౨౭॥ ఎతస్మాజ్ఞాయతేప్రాణోమనస్సర్వేంద్రియాణిచ॥
ఖంవాయుర్జ్యోతిరాపశ్చభూమివిశ్వస్యధారిణీ॥ ౨౮॥ అగ్నిమూర్ధాచక్షుషీచంద్రసూర్యో
దిశశ్చోతే॥ వాఙ్మనతాశ్చవేదాః॥ వాయుఃప్రాణోహృదయంవిశ్వవస్య పద్భ్యంభూమిశ్శంకరో
యంహేసత్యః॥ ౨౯॥ తస్మాదగ్నిస్సమిథోయస్య సూయఃస్సమాద్వప్తిశ్చైవధయఃపుధివ్యాం
పుహాకైతస్సిందతియోషితాయాం బహ్విఃప్రజాబహుధాసంప్రసూతాః॥ ౩౦॥ తస్మాద్భవ
స్సామయజాంపీషీయజ్ఞైశ్చసర్వేక్రతవోదక్షిణాశ్చ॥ సంవత్సరోజమానశ్చలోకస్సోమాయ
త్రపవతేయత్రసూర్యః॥ ౩౧॥ తస్మాద్దేవాబహుధాసంప్రసూతాస్సాధ్యమత్యాఃపశనఃపక్షిణశ్చ॥
ప్రాణాపానావ్రీహీయవౌతపశ్చశ్రద్ధాసత్యంబ్రహ్మచయకంవిధిశ్చ॥ ౩౨॥ తస్మాత్ప్రాణాఅర్చి
షస్సప్తహేమాః సురశ్రేష్ఠాస్సమిధస్సప్తచైవ॥ లోకాస్సర్వేచోద్భవంత్యాశుపూర్వం యథా
తద్వత్స్వప్నతుల్యంతథాపి॥ ౩౩॥ అతస్సముద్రాగిరయశ్చనద్యస్తథాసర్వాఃపవధయోరసాశ్చ॥ సర్వ

శ్యపుధిసేపురుషయోషీద్రూపాఃపంచాగ్నయఉపదిష్టాః॥ ద్యులోకాగ్నైరుత్పన్నాతోమాత్వజన్యోజాయతే త
స్మాచ్ఛృధివ్యామోషధయః వ్రీహీయవాద్యాస్సంధవంతి-తాసుచపురుషాగ్నోహుతాసుసపురుషస్తదన్నగసంశ్రేతో
యాపేణపరిణతంయోషితాయాంయోషీద్రూపేఅగ్నాసించతి॥ అనేనక్రమేణోత్పద్యమానాఅపిసర్వాః ప్రజాః
తస్మాదేవబ్రహ్మణఉత్పద్యంతేభిశ్శధః॥ ౩౪॥ తస్మాద్భవతిత్యాది॥ ఋక్సామాదినికమకసాధనాని-కమాణి-
తశ్శలంచసర్వమపితస్మాదేవోత్పన్నమిత్యధః॥ యాపరహితాఅగ్నిహేమాత్రాదయోజ్ఞాస్తస్వంతోజ్యోతిష్టో
మాదయఃక్రతవః సంవత్సరకమాంకభూతఃకాలః యజమానస్తత్రతా॥ లోకస్తత్ఫలభూతః-సశిష్యతే॥ నో
మోయత్రేతి॥ అవిదుషాదుషాచయథాక్రమంపాప్యసోమసూర్యలోకావిశ్యధః॥ ౩౫॥ ఎవంకమాంకభూతా
దేవాద్యాఅపితతేవోత్పన్నాభిత్తామా॥ తస్మాద్దేవాభితి॥ బహుధావసురుదాదిగణభేదేనబహుప్రకారాభిత్త్యధః॥
సాధ్యాదేవవిశేషాః॥ మర్త్యాదీనాంసంబంధినాప్రాణాపానాహవిరభేదవ్రీహీయవౌ-పురుషసంసారలక్షణంక
మాంకంతపిస్వతంత్రందభుసాధనంసత్యబ్రహ్మచర్యేప్రసిద్ధేవిధిరిథంకతవ్యమితివిధానసత్యంబ్రహ్మచ॥ ౩౬॥
తస్మాత్ప్రాణాభిత్త్యాది॥ సప్తశీషాణిచక్షుశ్శ్రోత్రాదయఃప్రాణాః-తథాతేషాంసప్తార్చివవిషయప్రకాశశక్తయః
సప్తహేమాః తజ్జన్యానివిషయజ్ఞానాని- సమిధఃఇంద్రియసమిధనమేతవోవిషయాః లోకాః తేషాంసప్తానామిం
ద్రియాణాంసంచారణాధానిగోళకాని॥ ౩౭॥ అతస్సముద్రాభిత్త్యాదినిగదసిద్ధం- స్వస్యాత్మైతి॥ ఉక్తరీత్యా
సాక్షిభూతఃపరమాత్మసర్వస్యానాత్మప్రపంచస్యాత్మాస్వరూపమతస్తత్కృతపరిచ్ఛేదానుపపత్తేరయంపరిపూర్ణో

నిత్యశ్చైత్యథః || ౩౦ || ఎవంసంగ్రహవిస్తరాభ్యాంసృష్టిపతిపాదనేనాత్మరస్వరూపంపతిపాద్యపురుషంవేదంశ్చమి
తిశ్రుత్యాసృష్టస్యజగతస్తవనస్యత్వవధారితం || ౩౧ || తస్యగృహ్లాతి || ఇదమతి || నకించదపరమతి || ఉక్తరీత్యాబ్రహ్మాదిస్తం
చాంతస్యసర్వస్యతత్కార్యత్వాత్తస్మాదపరంనాస్తిఅపరమపిపతీయమానంకార్యజాతం - తత్స్వరూపేఽర్హస్తత్వేన
శుక్తిరూప్యవస్తిభ్యాస్తాద్వస్తుతోనైవవిద్యతేఇత్యభిప్రాయః || ౩౨ || ౩౩ || గుహాయాంనిహితమిత్యాది - తదుదీరిత
స్వరూపమత్మరంబ్రహ్మగుహశబ్దవాచ్యేహృన్మధ్యేవస్థితంయస్సాత్వతయాసాత్మాతగరోఽపతద్విద్యయాస్వసంసా
రహేతుభూతమవిద్యాగంధింభిత్వాసవకదాబాధరహితంచదేశరసంపరశివస్వరూపంప్రాప్తోత్యథః || ౩౪ ||
తదేతదత్మరమితి || తత్త్వాబ్ధ్యైన్సప్రాగుక్తంఎతదిదానీంగుహాయాంనిహితత్వేనసాత్వతయోక్తమనశ్వరంయద్యైత
న్యరూపంబ్రహ్మతదాత్మకోహిసవఃప్రాణేంద్రియాదిసంఘాతఃప్రాణస్యప్రాణమిత్యాదిశ్రుతేః || అతస్తదేవావృ
తంనాశరహితమతేవసత్యంతచ్చమనీషిభిర్విద్యద్భిర్వైధవ్యంమనసాధారయితవ్యంతద్విషయంమనఃకతవ్యమిత్యర్థః ||
౩౫ || వేదనప్రకారమాహ || ధనుస్తారమితి || యథాలౌకికంధనులక్ష్యేశరస్యప్రవేశకారణం | తథాత్మేశరస్యల
క్ష్యేబ్రహ్మణిప్రవేశకారణమిత్వోంకారోధనుః || సర్వప్రత్యయసాక్షిసోపాధిక ఆత్మేశరస్యఖిలూపాధిపరిత్యాగవశర
వల్లక్ష్యేబ్రహ్మణిసాత్వతవైసమప్యతే || తచ్చబ్రహ్మలక్ష్యంఎతైశ్చధనురాదిభిస్సాధ్యవైరప్రమత్తైరవిషయత్యజ్ఞాదిప్ర
మాదరహితేనైకాగ్రచిత్రైరపుంసావేధవ్యం || తతస్సవేధనాదూర్ధ్వంశరవద్యథాశరోలక్ష్యేజ్ఞేకీధనతితథాదేహః

సాత్వాసవసాక్షిపరాత్మానిత్యానందోయఃపురాణస్సుపూణః || ౩౦ || ఇదంసకలమాస్తికాః
పురుషఎవనైవాపరంనకించదపరంతతస్సతతమస్తిసత్త్వంహితత్ | ఇదంహిమమవేదనంమునిగణస్య
శంభోహాతేనకాశ్చిదపి సంశయశ్శృతిమతస్యయుక్తఃఖలు || ౩౧ || అహోవిషయమాయయామ
రణపూర్వదుఃఖోదధౌపతంతిమనుజాఅమి పరశివస్యవిద్యాంచినా || తరంతిజననాణఃసంపరశివస్య
విద్యాబలాదిదంతుశివవేదనంశివపదస్యసేవాబలాత్ || ౩౩ || గుహాయాంనిహితంసాత్మాదత్మరంప
దచెన్నరః | భిత్వావిద్యామహగంధింశివంగచ్ఛేత్సనాతనమ్ || ౩౪ || తదేతదత్మరంబ్రహ్మసప్రాణ
స్తదువాజ్ఞనః | తదేతదమృతంసత్యంతద్వైధవ్యంమనీషిభిః || ౩౫ || ధనుస్తారశ్శరోహ్యత్వాబ్రహ్మ
తల్లక్ష్యముచ్యతే, అప్రమత్తైరవేధవ్యంశరవత్సన్మయోభవేత్ || ౩౬ || లక్ష్యంసవకగతంచైవశరోయంస
ర్వతోముఖః | వేధాసర్వగత్యైవవిధంలక్ష్యంనసంశయః || ౩౭ || ఆత్మానమరణింకృత్యాప్రణవంహో
త్తరారణిం | ధ్యాననిమగ్ధవాభ్యాసాద్దేవంపశ్యేన్నిగూఢవత్ || ౩౮ || ద్యౌరంతరిక్షంభూమిశ్చమనః
ప్రాణస్సురోత్తమాః | అస్మిన్లోతంతమైవేకంవిద్యాత్ప్రాజ్ఞస్సమాహితః || ౩౯ || బ్రహ్మైకవిషయాం
వాదంవదేత్సతతమాస్తికాః | అన్యవాదస్యజేదేవసేతురేవామృతస్యచ || ౪౦ || యస్సవజ్ఞస్సర్వ
దిసాక్షితత్వాత్కృభిమానపరిత్యాగేనలక్ష్యభూతేనతేనబ్రహ్మజ్ఞేకీభూతస్తదూపాధివతీత్యథః || ౩౬ || లౌకికవేధవై
లక్ష్యణమాహ || లక్ష్యమితి | లౌకికవేధస్యహిలక్ష్యంపరిచ్ఛిన్నంచాణొశ్యకముఖః - వేధాచక్వచిదేవావస్థిసః | అతస్త
స్యలక్ష్యప్రాప్తివిరహఃపాక్షికస్సంభవతి | అశతుతద్వైలక్ష్యాయుక్తలక్ష్యంవిధమేకభవతీత్యథః || ౩౭ || ప్రణవోవా
నోబ్రహ్మరూపత్వజ్ఞానంశుత్యంతరైప్రతిపాదితమితి సంవాదత్యేనదశాయతి | అత్మానమితి | ఎతచ్చప్రహ్మోపనిషద్వా
మ్నాతం | యథాలభరోత్తరారణిభ్యాంనిమగ్ధనేననిగూఢం దారుమధ్యేవిలీనమగ్నింశశ్శతి - ఎవంప్రణవేకజాగ్రదా
ద్యవస్థాపలక్షితంచినాత్మత్రమాత్మానంబ్రహ్మరూపత్వేనానుసంధధానస్తభ్యాసవశేనతద్రూపత్వంసాత్మాతగరోఽపతద్వి
ధః || ౩౮ || ఉక్తమత్మరమితి || సూక్ష్మాత్వాద్దుర్లభ్యమిత్యభిప్రేత్యపునరపున్పదేశతి | ద్యౌరంతరిక్షమితి | బిమ్బంలభ్యమా
నంలొకత్రయంమనస్తద్వ్యతిరిక్తానింద్రియాణిచతత్సంయస్తిన్నక్షరైబ్రహ్మణిఽతం | సమర్పితంసమాహితమనసేన
విదుషాతదైవైకంజ్ఞాతవ్యం || ౩౯ || బ్రహ్మైకవిషయామితి | తథాచతదేకవిషయామేవవాచంవదేత్ అన్యస్తస్మాత్ప్రపంచ
యావాచిత్తస్సజేత్ || తత్రకారణమాహఎవ ఇతి || ఎవభిల్వాత్మాసంసారాభేరుత్తరజేనామృతస్యవాప్తేః సేతురత
స్తదేకవిషయైవహగుచ్ఛారితవ్యేత్యథః || ౪౦ || సచోక్తఃధర్మత్వాత్ప్రపల్లవ్యితితదాహ | యస్సవజ్ఞ ఇతి || సర్వ
జ్ఞస్సర్వదిదిత్యేతాపుక్తాథోయస్యైవపూర్వోక్తమహిమాఃభూతిభూవిలోకేశ్యతేగతివోదివ్యేనవజ్ఞానానా
ముత్పత్తిస్థానతయాప్రకాశమానేబ్రహ్మణఃపురేహృత్పంచరీకేతతస్థైవోమిషతఃప్రేక్ష్యంబ్రహ్మభ్యభిప్రాయమేతత్ ||

అకాశవత్సవః తస్య చిదవస్థానానుపఃత్తైః ॥ ౪౦ ॥ తస్యస్వరూపం విశినష్టి ॥ మనోమయైతి ॥ యస్స వాప్రాణీ
హృదయమధ్యే వస్థితశ్చిద్రూపః శివః మనోవృత్తిభిరెవ తత్తోపలభ్యతే ఇతి మనోమయః - ప్రాణశరీరనేతా ॥ ప్రాణరూ
పం యత్సూక్ష్మం శరీరం తస్య స్థూలశరీరాంతరం ప్రతిపాపయితే త్యథః ॥ ఈష్యగ్నూతం యదక్షరం బ్రహ్మస్వభావా
తాగరతాంతరమనవపేత్యదుఃఖాసంస్పృష్టం నిశ్య నిరతిశయానంద స్వరూపం స్వభావైవభాతి ॥ తద్జ్ఞానం వివేకి
నాంముక్తిసాధనమిత్యథః ॥ ౪౧ ॥ అస్య బ్రహ్మ స్మృజ్ఞానస్య ఫలమాహ ॥ భిద్యతే ఇతి ॥ పరంకారణమపరంకార్యంతదు
భయరూపేణావస్థితే తస్మిన్నద్వితీయే బ్రహ్మణ్య ధాత్వేన దృష్టే సాక్షాత్కృతే సతి హృదయమనసి గ్రంధిరూపేణా
స్థితా విద్యావాసనా ప్రచయో భిద్యతే విచళ్యతి - విద్యా యా అవిద్యా నివర్తకత్వాదతేవ కారణాభావాత్ సగ్నోజ్ఞాయో విష
యస్సంశయాః చిద్యంతే - అస్య వనివృత్తాచిద్యస్య చిన్న సంశయస్యః దుషభిహజన్తని జన్తాంతరేవా సంచితాని
భావిజన్తా పాదకాని అప్రవృత్తఫలాని పుణ్యపాపరూపాణి కర్మాణి క్షీయంతే ॥ తథాచ వైయాసికం సూత్రం ॥ తద
ధిగమఉత్తరపూర్వాఘయోరైవ ఏనాశాత్తద్వ్యపకళాదితి ॥ ౪౩ ॥ హిరణ్మయైతి త్యాది ॥ హిరణ్మయే జ్యోతిమకా
యే విజ్ఞానప్రకాశసహితే అసికౌశవద్భ్రష్టాః ఉపలబ్ధిహేతుత్యేన కౌశభూతే సర్వాంతరత్వాత్పరేవం విధహార్తా
కాశేన స్థితం - విరజమవిద్యాది రజోమలవర్జితం నిష్కళం నిర్గుణతాః కలా అవయవాన్తాత్తథావిధం బ్రహ్మ దేశతోవ
స్తుత్యాపరిచ్ఛిన్నం యస్పరశివస్వరూపం తదుక్తం శేషణత్వాచ్చుభ్రంశుద్ధం జ్యోతిషాం సర్వప్రకాశత్వనామగ్నౌ

విద్యోయైవైవక్ష్యమహిమాభువి ॥ దివ్యే బ్రహ్మపురేవోమిషివస్సాక్షాత్ప్రతిష్ఠితః ॥ ౪౦ ॥ మనోమయః
ప్రాణశరీరనేతాప్రతిష్ఠితస్స వహృదంబుజాంతః ॥ తద్విజ్ఞాననపరిమవ్యంతిధీరాయద్భుతాచానంద
వపుస్స్వభావాత్ ॥ ౪౧ ॥ భిద్యతే హృదయగ్రంధిః భిద్యంతే సర్వసంశయాః ॥ క్షీయంతే చాస్య కర్మా
ణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే ॥ ౪౩ ॥ హిరణ్మయే పరేకౌశే విరజంబ్రహ్మనిష్కళం ॥ తచ్చుభ్రంజ్యోతిషాం
జ్యోతిస్తస్య దాత్మవిదోవిదుః ॥ ౪౪ ॥ నతత్ర సూర్యశ్చంద్రశ్చ తారకావిద్యతోనలః ॥ విభాంతి శంకర
స్సాక్షాత్స్వయంభాతే చిదాత్మకే ॥ ౪౫ ॥ తమేవ కలంభాంతమనుభాతి స్వభావతః ॥ తస్య భాసా సర్వ
మిదం విభాతి తతేవ హి ॥ ౪౬ ॥ నతత్ర చంద్రాకావపుః ప్రకాశతే నవాంతివాతాస్స కలాః దేవతాశ్చ
సేవ దేవః కృతభూతభావనః స్వయం విశుద్ధో విరజాః ప్రకాశతే ॥ ౪౭ ॥ బ్రహ్మైవేదమమృతం పురస్తాద్భ్ర
హ్మనంతం పరమంచైవ శాశ్వత్ ॥ బ్రహ్మనంతం పరమందక్షిణే చ బ్రహ్మనంతం పరమంచోత్తరే చ ॥ ౪౮
ద్వాసుపర్ణాశరీరైర్జీవేశాభ్యాసహస్థితౌ ॥ తయోర్జీవః ఫలం భుజ్యేకమణోనమహేశ్వరః ॥ ౪౯
కేవలం సాక్షిరూపేణ వినాభోగం మహేశ్వరః ॥ ప్రకాశతే స్వయంభవః కల్పితో మాయయా తయోః ॥

౫౦ ॥ యథాకాశోఘటాకాశ మహాకాశప్రభేదతః ॥ కల్పితః పరచిజ్జీవ శివరూపేణ కల్పితః ॥ ౫౦ ॥

దీనాం జ్యోతిరవభాసకం - నహి చైతన్యప్రకాశ వ్యతిరేకేణాగ్నౌదయః ప్రకాశంతే ఆత్మవిదోయత్తత్త్వం వివేకతో
జానంతి తదుక్తవిధమిత్యథః ॥ ౪౪ ॥ కథమేతద్జ్యోతిషాం జ్యోతిరితత్ప్రతిపాదయతి ॥ నతత్రేతి ॥ ౪౫ ॥ సూర్యా
దీనాం తత్రావభాసనకారణమాహ ॥ తమేవేతి ॥ చైతన్యస్య స్ఫురణపుస్ఫరం హి చైతన్యస్య స్ఫురణమతః శ్చాద్భా
సమానంతస్పృశమభావినైచైతన్యస్య ప్రకాశకమిత్యథః ॥ సచానుభానమపితస్యస్వభావకమిత్యాహ ॥ తస్య భా
సేతి ॥ తస్య పరశివస్వరూపచిత్ప్రకాశేనైవ సర్వమిదం తత్రాధ్యస్తం వివిధంభాతినత్వాత్మయేనేత్యథః ॥ ౪౬ ॥ ఎవం
నతత్ర సూర్యోభాతీతి శ్రుతిం సంగృహ్యతస్యాస్తాత్పర్యగమ్య వధకమావిష్కరోతి ॥ నతత్ర చంద్రాకావ ॥ ౪౭ ॥
ఎవం స్వప్రకాశచిద్రూపస్య బ్రహ్మణస్స వహృదగ్రంధేన యత్సార్వాత్మ్యముపపాదితం తదుపసంహరతి - బ్రహ్మై
వేదమితి ॥ ౪౮ ॥ నను జీవేశ్వరౌ సంసారిత్వాదిధర్మభేదాత్ ॥ ఛాయాతపవద్విలక్షణస్వభావాకథమనయోరైక్యమి
త్యాశంక్యనిరస్యతి ॥ ద్వౌసుపర్ణావితి ॥ సుపర్ణాశోభనపత్రాజీవః ఫలమితి ॥ ఉపాధితాదాత్మ్యాపన్నత్వాజ్జీవ
స్తత్ప్రతిపుష్కరాపఫలం సుఖదుఃఖాత్మకం భుజ్యే - ఈశ్వరస్తూపాధిసంస్పృశ విరహేణ కర్తృత్వాభావాత్తత్ఫలం
నభుజ్యే - అతోభోగం విహాయ కేవలం సాక్షిచిద్రూపేణ సాక్ష్యాద్వివిక్తం ఎవస్వయం ప్రకాశతే ॥ ఎవం చ తయోర్భోక
క్రౌత్వాభోక్తృత్వలక్షణధర్మభేదాత్ప్రతిభాసమానోయోభేదః సమానాః కల్పితోనవాస్తవః ॥ ౪౯ ॥ ౫౦ ॥
ప్రతిజ్ఞాతమథకందృష్టాంతేనోపపాదయతి యథేతి ॥ యథైకమేవాకాశస్వరూపముపాధిభేదాద్భటాకాశమహా

కాశప్రభేదేనకల్పతే॥ ఏవమేకమేవచిద్రూపంబ్రహ్మ పాధిగతమాలిన్యశుద్ధిభ్యాం జీవేశ్వరభేదేన పరికల్పతే॥
౫౧ ॥ పరమార్థతస్తు ఉపాధికృతభేదపరిత్యాగే ఉభయోరపి తయోరనాదినిధనాసంవిదేవ స్వరూపమిత్యర్థః ॥
నస్త్విశ్వరస్యచిత్స్వరస్వవిషయా జీవస్యశుపరిమితవిషయేతి ॥ కథమనయో రేకత్వమిత్యతామా ॥ చిచ్ఛిదాకారతత్త్వేతి ॥
చిత్తోయస్పరిమితసంవిషయశ్వంతదుపాధిగతమాలిన్యశుద్ధికృతం నతుస్వరూపకృతం అతశ్చిదాకారేణ జీవేశ్వ
రయోరుభయత్రావస్థితాచిదైవనభిన్నాకింబ ॥ సాధిద్యతత్త్వేతి వదన్వాదీప్రప్తశ్చ ॥ కింసాచిదాకారేణ భిద్యతే॥
ఉతజడరూపేణేకవికల్పాద్యంప్రత్యాహ ॥ చిత్త్వహానితత్త్వేతి ॥ విమతాచిన్నభవతి చిదాకారాద్భిన్నత్వాను
ద్యవదిత్యేవంచిత్త్వహానిప్రసంగాదిత్యర్థః ॥ ౫౨ ॥ ద్వితీయేతుజడస్యైవసభేదోనచితత్త్వత్యాహ ॥ జడరూపతత్త్వేతి॥
౫౩ ॥ ౫౪ ॥ తరగతశ్చప్రమాణాచ్చైతి॥ ఉదీరితరూపాత్తరగ-చిద్ధీపంసర్వంకాశతేచేత్యేవమాద్యాగమప్రమాణాచ్చ
దేకత్వమిత్యర్థః॥ ౫౫ ॥ చిదేకత్వపరిజ్ఞానాదితి॥ ఎకస్మిన్కళరీరేవిద్యమానయోర్భౌక్తృభోక్తృజీవేశ్వరయోరుపాధి
కృతభేదపరిత్యాగేనయచ్చిన్మాత్రరూపేణైత్యంతద్వానమేవకోకమోహాదినంసారభయనివర్తననపరమానందావా
ప్తిలక్షణాయాముక్తైఃకారణమిత్యర్థః ॥ ౫౬ ॥ ఏవంద్వాసుపజ్ఞేతిమంప్రస్య తాత్పర్యవ్యాఖ్యానేన భేదపర
త్వంప్రదసోక్త్యర్థఃస్య సాక్షాత్ప్రతిపాదకం సమానేవృత్తతి మంత్రంవ్యాచయే ॥ శివస్థానత్వేతి ॥ స్వాత్మనో

తత్వతశ్చిచ్ఛిదస్సాక్షాచ్చిజీవశ్చస్వతస్సదా । చిచ్ఛిదాకారతోభిన్నానభిన్నాచిత్త్వహానితః॥ ౫౭ ॥
చిత్తశ్చిన్నచిదాకారాద్భిద్యతేజడరూపతః । భిద్యతేచైజ్జడేభద శ్చిదేకాసంవిదాఖిలు ॥ ౫౮ ॥ తర్క
తశ్చప్రమాణాచ్చచిదేకత్వేన్యవస్థితే । అపిపాపవతాంపుంసాం విపరీతామతిభావేత్ ॥ ౫౯ ॥ శ్రౌత
స్తూతకసమాచారైవిశుద్ధస్య మహాత్మనః । ప్రసాదాదేవరుద్రస్య చిదేకత్వేమతిభావేత్ ॥ ౬౦ ॥
చిదేకత్వపరిజ్ఞానాన్నశోచతిసముహ్యతి । అద్యైతంపరమానందం శివంయాతితుకేవలం ॥ ౬౧ ॥
శివస్థానశరీరస్మిన్స్థితోపిస్వాత్మమాయయా । దుఃఖాదిసాగరేమగ్నముహ్యమానశ్చశోచతి॥ ౬౨ ॥
స్వత్వాదన్యతయాభాత మిశంస్వేనైవసేవితం । అధిష్ఠానంసమస్తస్య జగతస్సశ్చచిద్భునం ॥ ౬౩ ॥
అహమస్మితినిశ్చిత్య ఏతశోకాభవత్యయం । అస్యచిన్మాత్రమైవస్య స్వస్యసంవిద్యసాక్షిణః ॥ ౬౪ ॥
మహిమానందయదావేద పరమాద్యైవతలక్షణంతదైవవిద్యయాసాక్షాద్వితశోకాభవత్యయం ॥ ౬౫ ॥
బ్రహ్మయోగింసదాపూర్ణం రుక్మవణంమహేశ్వరం । అపశ్యన్నైవపశ్యంతం కత్వేనప్రకాశ
ితం ॥ ౬౬ ॥ అనేకాటిభిఃకత్వైరాజితైఃపుణ్యకర్మభిః । తర్కతశ్చప్రమాణాచ్చప్రసాదాత్పార
మేశ్వరాత్ ॥ ౬౭ ॥ పశ్యశ్రద్ధయాచాపి యదావిద్వాన్సురవకథాః । పుణ్యపాపేధూయాయమ
సక్తస్సంవిదామేతుభిః ॥ ౬౮ ॥ సర్వాకారతయాసామ్యం పరమాద్యైవతలక్షణం । ఉపైతిన్మాత్రసందే
హః కర్తవ్యశ్చచుగ్మిభిః ॥ ౬౯ ॥ చిన్మాత్రంహిసదారూపముభయోశ్చివజీవయోః । తథాసతికథంసా

జీవసోపాధి భూతాయా మాయా మలినసత్త్వప్రధానా తయా వశీకృత ఇత్యర్థః ॥ ౫౭ ॥ స్వస్త్వా
దన్యతయేతి॥ స్వస్త్వాత్సంపారిణోన్యతయవైలక్షణ్యైవభాసమానం సకలసాంసారిక దుఃఖవ్యాప్తిహీనం స్వాత్మనైవ
శ్రమామననాదిభిరువాప్యైస్సేవితం॥ పరశివస్వరూపమేవజానానసోదీరితంపరమాద్యైవతలక్షణంమహిమానందయ
దాసాక్షాత్కరోతి ॥ స్వస్యస్వస్యేతి॥ సామానాధికరణ్యేవస్థాన్య ॥ స్వశబ్దైవకారణంబ్రహ్మపరామృత్యేతి॥ స్వాత్మక
స్వస్వవివర్తస్యసంవిద్యసాక్షిణ్యైత్యర్థః॥ తదైవంస్వాత్మనోబ్రహ్మరూపశ్చగోచరయాపద్యయా సంసారబంధవి
నిముక్త్యాభవతిత్యర్థః ॥ ననుభావిజన్మాపాదకయోఃపుణ్యపాపయోస్సతోస్తస్ప్రతిబద్ధయాపరవిద్యయాకథంజీవస్య
ముక్తిత్యాశంక్యాహ ॥ బ్రహ్మయోగిమితి ॥ బ్రహ్మణోపరస్యహిహిరణ్యగర్భాశ్చస్యయోగికారణంపూర్ణమిశు
తిగతపురుషతబ్రహ్మవ్యాఖ్యానం॥ అపశ్యన్నైవేతి ॥ కమకత్వభావేనాపశ్యన్నైవస్వరూపప్రకాశేనప్రకాశందశక
నక్రియాకత్వేనప్రకాశితమిత్యర్థః ॥ ౬౦ ॥ ఈద్యగ్రూపం పరశివంయదాస్వాత్మతయాపశ్యతితదాసవిద్వాన్
భావిజన్మాపాదకేనంచితే పుణ్యపాపేధూయతద్దేశుభూతైస్సప్తైరపి దేహేంద్రియాదిభి ర్విముక్తస్య సర్వప్ర
కారేణశివనాన్యతదైక్యంప్రపాద్యతీత్యర్థః॥ ౬౧ ॥ ౬౩ ॥ ననుజీవేశ్వరయోశ్చిన్మాత్రరూపయోస్సామ్యంఉతసోపాధి
కయోః నాద్యిత్యాహ ॥ చిన్మాత్రంహీతి ॥ చిన్మాత్రరూపేణైవయోభేదోనాస్తీతిప్రకాశంసామ్యంచ భద్రా

పేక్ష్యమితి ॥ నతత్రయుక్తమిత్యర్థః ॥ ౬౪ ॥ ద్వితీయం ప్రత్యాహా ॥ ఉపాధియుక్తరూపభితి ॥ నైవసామ్యంస్యాదితి ॥
సోపాధికయోః కించిజ్జత్వసర్వజ్ఞత్వాదియోగేనాత్మంతవైలక్షణ్యాత్సతరాంససామ్యంస్యాదిత్యర్థః ॥ ౬౫ ॥ ౬౬ ॥
నిరుపాధికసోపాధికయోస్సామ్యానుపపత్తింద్యుష్టాంతేనోపపాదయతి ॥ మహాకాశభితి ॥ ఎవంజీవేశ్వరస్వరూపప
ర్యాలోచనయాసామ్యమాక్షిప్యకారణపర్యాలోచనయాపితదాక్షిపతి ॥ అస్తువెత్వాదినా ॥ ౬౭ ॥ తత్సామ్యకారణం
కింకమఉతపిద్యేతివికల్పాద్యం నిరాకరోతి ॥ కమఉతాచేదితి ॥ కార్యస్యానిత్యత్వవ్యాప్తత్వాదిత్యర్థః ॥ ద్వితి
యంతువిద్యాఅనుపయోగమాహ ॥ విద్యయైవేతిజ్ఞానంహిప్రాగవస్థితస్యసామ్యస్యజ్ఞాపకంనతుకారకంశ్రద్ధావ
తత్సామ్యంప్రాగేవానయోవికల్పత్యభితి- నతద్విద్యాఫలంభవతీత్యర్థః ॥ ౬౯ ॥ జ్ఞానస్యబోధకత్వమేవ నతుకార
కత్వమిత్యేతద్విషయాంతరైరసిద్ధమితిదశకయతి ॥ పురస్తాదేవేతి ॥ ౭౦ ॥ ఏవమాక్షిప్తేసిద్ధాంతీస్సాభిమతం సామ్యం
బ్రూతే ॥ తత్రైవమితి ॥ తుశబ్దఃపక్షంవ్యావతకయతి ॥ యద్ధియేనసర్వాత్సాసమంతత్తవైత్యైకలక్షణంభేదనిర
పేక్షమీదృగ్విధంసామ్యమత్రవివక్షితం నసాదృశ్యం- యేనభేదాభావాత్సామ్యంనోపపద్యేతేత్యర్థః ॥ యత్తు
సామ్యస్యవిద్యయా ప్రాప్యజ్యే పురస్తాదేవ తత్సామ్యదిత్యాపాదనంతదిష్టమేవేత్యంగీకరోతి ॥ పురస్తాదేవేతి ॥
౭౧ ॥ లక్షణైకత్వత్యభితి ॥ చిన్మాత్రరూపస్య సాక్షిణస్సవసాత్స్యస్ఫురణమేతుజ్యేనసర్వదాసద్భావా
త్పరప్రేమాస్పదతయా సుఖరూపత్వాచ్చ ॥ సత్యజ్ఞానానందైకరసత్వం పరశివస్యైవ ॥ సత్యంజ్ఞానమనంత

మ్యం చిన్మాత్రేభేదవజితే ॥ ౬౫ ॥ ఉపాధియుక్తరూపేతుతయోస్సామ్యంభవేద్యది ॥ తథాపినైవసా
మ్యంస్యాజ్ఞేవస్వపరమాత్మనః ॥ ౬౬ ॥ మహాకాశసమత్వంతుఘటాకాశస్యసవదా ॥ యథానాస్తిత
థాసామ్యం నజీవస్యశివేనతు ॥ ౬౭ ॥ అస్తువాసామ్యమితేన జీవస్యాస్యతథాపితు ॥ కమఉతా విద్య
యావాతత్సామ్యంసిద్ధ్యతినాన్యథా ॥ ౬౮ ॥ కమఉతాచేద్వివాశస్సామ్యతకమఉతాధ్యంహీనశ్వరం ॥
విద్యయైవతుతత్సామ్యంపురస్తాదేవచాస్తిహి ॥ ౬౯ ॥ పురస్తాదేవసిద్ధస్యబోధకత్యభితివేదనం ॥ అభూ
తాథాస్యచోత్పత్తిః నకరోతికదావన ॥ ౭౦ ॥ తత్రైవంసతిసామ్యంతు తయోస్సవాత్మనైవతు ॥ పు
రస్తాదేవచాస్యైవతథాపిశివజీవయోః ॥ ౭౧ ॥ పురస్తాదేవచైకత్వంలక్షణైకత్వమస్తిచ ॥ తథాసతిశివా
భిన్నోవిద్యయాభిన్నవత్త్వితః ॥ ౭౨ ॥ విద్యయాతద్వివాశేనస్వసామ్యంయతినాన్యథా ॥ అతస్సామ్యం
తయోస్సాక్షాదైక్యమేవనచేతరత్ ॥ ౭౩ ॥ ఎవంజీవస్వస్వకంరూపం శివంపశ్యతీచేద్విధం ॥ స్వాత్మ
న్యైవరతంక్రీడా మన్యచ్చకురుతేసదా ॥ ౭౪ ॥ బహిశ్చైష్ట్యశ్చమయ్యైవశివసత్త్వసుఖాత్మకే ॥ ఇతిజా
నాశివవత్తు స్వాత్మనైవహిభాసతే ॥ ౭౫ ॥ స్వాత్మనైవస్వయంసవకంయదాపశ్యతీభవయః ॥ త
దాముక్తౌనముక్తశ్చ బద్ధస్యహివిముక్తతా ॥ ౭౬ ॥ ఎవంరూపాపరావిద్యానత్యైవతపసాపిచ ॥ బ్రహ్మ

మితి శ్రుత్వాతాద్యగూపత్వం ప్రతిపాదితమితి తయోలక్షణైకత్వం ॥ తస్మాత్సమానలక్షణయోగిత్యాత్మ
యోరైకత్వంసర్వదాసిద్ధమిత్యర్థః ॥ అవిద్యయాభిన్నవదితి ॥ అవిద్యాహిస్సతోవిభ్యాభూతాపరశివస్వరూపస్యన
పారమార్థికంభేదమావహతిత్రుతేరథః ॥ ౭౭ ॥ విద్యయాచావిద్యానవత్తైస్సతస్సిద్ధమైక్యమేవజీవేశ్వరయోరవ
శివ్యతే ॥ తదేవసామ్యశబ్దేనవివక్షితమితినిగమయతి ॥ అతిభితి ॥ ౭౮ ॥ ప్రాణోహ్యేషభితి వాక్యస్యాభావంతాత్పర్య
తస్సంగృహ్యతి ॥ ఏవమితి ॥ ఉక్తరీత్యాదిజీవస్యాత్మనోనిష్ప్రపంచ శివరూపతాం నిర్వచిత్యం సాక్షాత్క
రోతితదావస్త్యంతరాభావాత్ స్వాత్మవిషయమేన క్రిడాచింతస్యవిదుషోభవతీత్యర్థః ॥ అన్యచ్ఛేతి ॥ ధ్యానపూజా
దికమిత్యర్థః ॥ ౭౯ ॥ క్రియావానితిశ్రుతిపదంవ్యాదప్యే ॥ బహిరితి ॥ హస్తపాదాదిచలనరూపాయాబాహ్యక్రియా
సాపిషత్సానితిరిత్యేజానతోనకించిత్కర్తవ్యమవశిష్యత్యభివ్యర్థః ॥ ౮౦ ॥ తదాముక్తౌనముక్తశ్చైవ ॥ బంధస్యా
విద్యామయత్వాన్మోక్షోపేతాద్యశబ్దేపరమాధికదృష్ట్యాముక్తత్వమపితస్యనాస్తిత్యర్థః ॥ అతఏవోక్తమాహాత్మ్యో
ననిరోధానచోత్పత్తిర్బద్ధానవసాధకః ॥ నముముక్షుర్బద్ధముక్తశ్చైవపరమాధికతేతి ॥ ౮౧ ॥ అథపరవిద్యా
త్వత్వైవసహకారినాధనప్రతిపాదకంసత్యైవలభ్యస్తపసేతిమంత్రంసంగృహ్యతి ॥ ఎవంరూపేతి ॥ సత్యంమృతవాదపరి
త్యాగః తపశ్చైత్యేకాగ్యంతదధ్యాత్మదశనానుకూలం నతుకృచ్ఛచాంద్రాయణాది ॥ అతఏవత్పర్యతే ॥ మనస
శ్చైంద్రియాణాంబైకాగ్యంతదదృశ్యత్యభితి ॥ బ్రహ్మచర్యాదిభిరీత్యాదిశబ్దేనాహింసాసైయాదియోగాంగస్య సంగ్ర

మాః ॥ వేదోక్తవత్సనేతి ॥ శ్రోతవ్యామంతవ్యానిధిధ్యానితవ్యభిత్సనేనప్రకారేణేవ్యభిత్సనేన ॥ ౧౭ ॥ శరీరేంతరితి ॥
 స్వశరీరమధ్యస్థైశ్చాత్మపంచరికభియోవత్ ॥ క్షీణదోషాభితి ॥ కామశ్రోధాదయశ్చిత్తమాలిన్యాపాదకాదోషాస్తై
 క్షీణాఃప్రశాంతాయమాంతేతథోక్తాః ॥ సత్యమేవజయతి నాన్యతామితి వాక్యసాధకమాహ ॥ నెతరభితి ॥ మా
 యావ్యవృతయాపాతతస్తయవశీకృతాస్సస్వరూపయాథాత్మ్యంసప్రప్త్యంప్రభవంతీస్యభః ॥ ౧౮ ॥ బృహచ్చత
 ద్వివ్యమితివంత్రంతాత్పర్యతఃసంగృహ్యంతి ॥ ఎవంరూపమితి ॥ స్వాత్మనోపరిచ్ఛిన్నపరిశిష్టరూపత్వం విదుషోగమ
 నాదికంనసంభవతితస్య పరిచ్ఛిన్నధర్మత్వాత్ ॥ ౧౯ ॥ ఎతదేవదృష్టాంతేనాపపాదయతి ॥ ఆకాశమితి ॥ ౨౦ ॥ ౧౦ ॥
 తదేతత్స్వాత్మనోపరిపూర్ణశివస్వరూపత్వంతదుపలబ్ధాసహకారిసాధనంసత్వాదికముపదిష్టమధునాత్వసాధారణం
 కారణముపదశితం ॥ నచక్షుషేతిరూపాదిరాహిత్యాభిచ్ఛేద్యురాద్యవిషయత్వం ॥ నాన్వేదేనైవైరితి ॥ చక్షుర్వాగతి
 రిక్తేక్షణాసేంద్రియైశ్చేత్యభః ॥ తపసాకృచ్ఛాచాంద్రాయణాదినా ॥ కర్మణాఅగ్నిహేమత్రాదిరూపేణ - నను
 చక్షురాదిభిర్నగృహ్యతేచేతనాథంతపాతదుపలబ్ధిస్తత్రాహ ॥ జ్ఞానప్రసాదేనేతి ॥ విశుద్ధసత్వః-విశుద్ధాంతఃకరణః
 పురుషోజ్ఞానప్రసాదేనవిషయేంద్రియసంగజజనితరాగాది మలకృతకాలువ్యవిరిహేనతిజ్ఞానస్వయఃప్రసాదఃఆవ
 శవత్స్వచ్ఛతా-తేనస్వకీయంసహాధివినిముక్తంపారమేశ్వరంరూపంసాక్షాత్కరోతి ॥ ౨౧ ॥ విశుద్ధసత్వస్య
 సగుణధ్యానమపి నిమగ్నజ్ఞానాత్పత్రాకారణమిత్యాహ ॥ ధ్యానేనేతి ॥ ౨౨ ॥ ఎవంబురాత్మైతివాక్యంసంగృహ్యంతి ॥
 ఎవఆత్మైతి ॥ సర్వజగతరల్పనాస్పదేయస్త్రికదహరమధ్యావస్థితేపరమాత్మన్యసుఃప్రాణఃప్రాణాపానాది పంచవృ

చర్యాదిభిః ప్రాజ్ఞానభ్యాశ్చేదాక్తవత్కనా ॥౨౨॥ శరీరేతస్త్వయంజ్యోతిస్త్వయాపంస్వకమైశ్వ
రం । ఊహోషాః ప్రశస్యంతి నతరేమాయయావృతాః ॥౨౩॥ ఎవంరూపపరిజ్ఞానం యస్యాస్తిపర
యోగినః । కుత్రచిద్దమనంనాస్తితస్యసంపూర్ణరూపిణః ॥౨౪॥ ఆకాశమేకం సంపూర్ణం కుత్రచి
న్నైవగచ్ఛతి । తద్వత్సత్త్వవిభుత్వజ్ఞః కుత్రచిన్నైవగచ్ఛతి ॥౨౫॥ నచక్షుషాగృహ్యతేనాపివాచా
నాన్యైర్దేవైస్తవసాకర్మణావా । జ్ఞోనప్రసాదేనవిశుద్ధసత్త్వః సనిష్కళంపశ్శ్రుతిరూపమైశ్వం ॥౨౬॥
ధ్యానైవపరమేశస్య సాంబమూర్తికథరస్యచ । స్వనిష్కళపరిజ్ఞానం జాయతేనాన్యహేతునా ॥౨౭॥
ఎషఆత్మానుసూక్ష్మపివేదితవ్యోగ్యయాధియా । పంచధాసన్నివిష్టోనుర్యస్తికసర్వాశ్రయేనురాః ॥
౨౮॥ సంభావితస్యచిత్రైరయంయంలూకంవిశుద్ధధీః । సదాకామయతేయాంశ్చతజ్జయంత్యఖిలాంస్తతః ॥౨౯॥
తస్మాదాత్మవిదంసాక్షాదీశ్వరంభవతారకం । అచయేద్భూతికామస్తుస్వశరీరేణచార్థతః ॥౩౦॥
నాయమాత్మాప్రపచనైవభ్యోనమేధయానబహునాశ్రుతేన । యమేవైషవృణుతేతేనలభ్యస్తస్యైవ

త్రిభువనప్రతిపత్తితవాక్ - ఎవరైనా వచ్చెదకొ పాధివశాత్తున్నట్లు పిజ్జాన ప్రసాదేన హేతుభూతేనై కాగ్యేణ మనసా
పూర్వోక్తప్రకారేణావచ్చిన్న పరోప స్వరూప త్వేన జ్ఞాతవ్యత్వస్యథాః ॥ ౧౩ ॥ ఎవము క్తలక్షణంసర్వాత్మానమాశ్చ
త్వేన ప్రతిపన్నస్వసర్వవ్యాప్తిలక్షణంఫలమాహ ॥ సంవిభాతీతి॥ ఎవంవిశుద్ధధీర్విద్వాన్ సయదిష్యలోకకామోభవతి
త్యాదినాశ్చుత్యంతరే ప్రతిపాదితం యం యం లోకం మనసాభావయతి ॥ యంశ్చతత్రత్యానామానామయతే తస్య
సర్వస్యస్వాత్మనానస్యత్వేన తత్సవ మేకమాలయైవప్రాప్నోతీత్యథాః ॥ ౧౪ ॥ యస్మాదేవంసర్వేకామావిదుష
స్వరూపభూతాస్తస్మాత్తత్పరివర్యానిరతస్యాభిలషితఫలావాప్తిసిద్ధ్యతీత్యర్థః ॥ ౧౫ ॥ ఉదీరితమాత్మతస్యమక్తాపా
యవ్యతిరిక్తేనాన్యేననజ్ఞాతంశక్యత ఇతివశాయతి ॥ నాయమితి ॥ ప్రపచసేనవేదశాస్త్రాంపతసేన - వమేధయా
గంధార్థధారణయాశక్త్యా - బహునాశ్చతేన ॥ బహుకృత్వశ్చైవజేన ॥ ఎతైరుపాయైర్మలభ్యోలబ్ధునశక్యః
కేనతహిలభ్యత ఇతి ॥ ఉచ్యతే ॥ ఎవవిద్వాన్యమేనాక్రవిధంపరమాత్మానంవృణుతేప్రప్నుమిచ్ఛతి ॥ తేనకార
జేనసపరమాత్మాలభ్యోనాన్యేనసాధనాంతరేణ-తస్యశ్రవణమననాదిభిస్తత్ప్రాప్తింపాథాయమానస్యవిదుషఆత్మా
లవిద్యాసంపన్నాంస్సక్తియాంతసుంవివృణుతేప్రకాశయతి ॥ శ్రీవణాది సాధనజనితయా విద్యయాతదవిద్యావిషయ
తైతత్స్వరూపమావిభావతీత్యథాః ॥ అత్తప్రాథకనాసహాయభూతానిబలాదీనిచసంపాదనీయానీత్యాహ ॥ నాయ
మితి ॥ ఆత్మనిష్ఠాజనితంవీర్యంబలంతద్రహితేన పుంసానాసౌలభ్యః తథాపుత్రపశ్వాది విషయాసంగ నిమిత్తాత్ప్ర
మాదాదనవధానాత్ అన్యలింగదుత్తమాశ్రమలింగరహితాత్ ॥ తపసస్తపోయోగజ్ఞానంతథావిధజ్ఞానాదపి నానా

జ్ఞానుం శక్యతే॥ అతో బలాప్రమాదతపాంసివిగ్రహాశ్రమయంతాని తదధిగమంతరంగసాధనాసీత్యర్థః॥ ఎత్తైరుపా
యైర్యతఃకర్తవ్యైః॥ శ్రుతివాక్యసంగృహ్యతి ॥ ఎత్తైర్యత్నమితి ॥ ఎత్తైరుక్తైః బలాదిభిరిత్యర్థః॥ తస్యాత్మా యమితి॥
బలాదిభ్యతపానస్యతస్యవిదుషోయశాత్మా సాక్షిచిన్మాత్రరూపాయంధామతేజోరూపమపరిచ్ఛిన్నం బ్రహ్మవిశతే॥
ప్రాప్నోతీత్యర్థః ॥ ౮౭ ॥ విదుషస్తత్త్వాప్తిప్రకారమాహ ॥ సంప్రాప్నోతి॥ ఎనమాత్మానం సంప్రాప్య సమ్య
జ్ఞానేనావాప్యయుషయోదశశనవంతైవైవజ్ఞానేనతృప్తాః కృతాత్మానః కృతనిశ్చయాః॥ పితౄణాం శౌకమోహాది
నాంసారికదుఃఖః పీతాః॥ ప్రశాంతాః పరతేంద్రియః॥ తెఆత్మ విదః సర్వగమకాశవత్సవగతం సవప్రకారే
ణాపిప్రాప్యంఢే పాధిక్యతంపరిచ్ఛేదం॥ హామధీగావివేకినస్సంతోయుక్తాత్మానోవీత్యసమాహితమనస్కాః శరీరపాత
కాలేవీభిన్నఘటాకాశవదవిద్యాకృతోపాధిః పరిచ్ఛేదచాశేషగర్వాత్కమపరిచ్ఛిన్నబ్రహ్మేవానిశంతి॥ ౮౮॥ వెదాం
తవిజ్ఞానేతి॥ తత్త్వమస్మాదివేదాంతం హావక్యజనతం బంహత్వైక్యవిషయం యిష్టిశిష్టంజ్ఞానం తేననుశ్చితః ఉదీరి
తరూపోధోఎసాంతేతథోక్తాః॥ సన్యాసయోగాత్సవకవ. పరిత్యాగేన కేవల బహువిపాస్వరూపాద్యోగాద్యత
యోయతనశీలాస్తతవేషధ్ధాంతఃకరణాః ఎవంభూతాస్తేనవేషపరాంతకాలేనూపిభౌతికకార్యాశేషయాపనంత
తాగరణ మజ్ఞానంతస్య వినాశకాలసముపజాతాత్పరావృతాత్॥ నిరతిశయామృతత్వసాధనాజ్ఞానాబ్బిప్త లోకొ
లోక్యతఃకర్తవ్యైః బ్రహ్మేవలోకొబ్రహ్మలోకః స్వస్వరూపత్యలొక్యమానే బహ్మణీ పరిముచ్యంతి పరితఃసవ
స్తాదపిసంసారబంధాన్ముచ్యంతే॥ అతస్థితాఎవజ్ఞానేనోపాధివిలయేనతిఘటాకాశాదివదపరిచ్ఛిన్నబ్రహ్మరూపతాం

ఆత్మవృణుతేతనూంస్వాం ॥ ౮౯ ॥ నాయమాత్మాబలహీనేనలిభ్యః ప్రమాదతస్తపసోనాస్యలిం
గాత్ ॥ ఎత్తైర్యత్నంయఃకరోత్యేవధీమాం స్తస్యాత్మా యంవిశతేబ్రహ్మధామ ॥ ౯౦ ॥ సంప్రాప్త్యేన
మృషయోజ్ఞానతృప్తాః కృతాత్మానోవీతశోకాః ప్రశాంతాః ॥ తెసవగతం సవశః ప్రాప్యధీరాః
యుక్తాత్మానః సవమేవానిశంతి ॥ ౯౧ ॥ వెదాంతవిజ్ఞాననుశ్చితార్థా స్సన్యాసయోగాద్యతయశ్చ
ధ్ధనత్వాః ॥ తెబ్రహ్మలోకేతుపరాంతకాలే పరామృతాత్పరిముచ్యంతిసవే ॥ ౯౨ ॥ గతాః కలాః పం
చదశప్రతిష్ఠా దేవాశ్చ సవేప్రతిదేవతాశ్చ ॥ కమాణః జ్ఞానమయశ్చ ఆత్మా పరేవ్యయే సర్వవిభ
వంతి ॥ ౯౩ ॥ యథానద్యస్సంవ్యమానాస్సముద్రేతస్తంగచ్ఛంతినామరూపేహాయ ॥ తథావిద్వా
న్నామరూపాద్విముక్తః పరాత్పరం పురుషం బ్రహ్మయతి ॥ ౯౪ ॥ సయోహవైతత్పరమంబ్రహ్మ వెదచే
దసురవధాః ॥ బ్రహ్మేవభవతిజ్ఞానాన్నాస్తిసంశయకారణం ॥ ౯౫ ॥ సునిశ్చితంపరంబ్రహ్మ వెదచే
త్స్వానుభూతితః ॥ కులభవతినాబ్రహ్మ విత్తస్యసురపుంగవాః ॥ ౯౬ ॥ శౌకంతరలిపాస్తానం గుహ

భజంతి త్యర్థః॥ ౯౭॥ తస్యముక్తస్యప్రాణాద్యాకలాః కథంభవంతీత్యేతత్ప్రతిపాదయతి ॥ గతాః కలాఃకర్తవ్యైః తాశ్చప్ర
శ్నోపనిషది-మోడశకలాః ప్రభవంతీతిప్రస్తుత్యాహ్నయతే॥ న ప్రాణవస్యజతప్రాణాచ్ఛ్రద్ధాంభంవాయుజ్యోతిరా
పః పృథివింద్రియంశనోన్నమన్నాద్విర్భంతిపాపంత్రాః కమలాకాః లోకేషుదనామేతి ॥ తాశ్చప్రాణాద్యాః కలాః
సంసారిణోదేహంతరారంభమౌతవః - విదుషస్తుముక్తిసమయనాతిరిక్తాస్తాః పంచదశకలాః ప్రతిష్ఠాః- ద్వితీయాబ
హువచనాంతమేతత్-స్వస్వకారణంగతాస్తతప్రలీనాభవంతీత్యర్థః॥ యేచచక్షురాదీంద్రియేవస్వగ్రాహకత్వేనస్థి
తాఆదిత్యాదేవాఆదిశ్చక్షుభూతాత్వాక్షిణిపాపిశదిత్యాదిశ్రుతేః॥ తేప్రప్రనియతంస్వంస్వం దేవశరీరమేవగతాభవం
తీత్యర్థః॥ యానిచానాగభృథలానికర్తాణియశ్చపిజ్ఞానమయోజ్ఞానప్రాయోబుధ్యాద్యుపాధివిశిష్టకర్తాత్వాతేనర్వేత
వ్యయేనాశంహితేవికారజాతాత్పరేఅద్వితీయేబ్రహ్మణీవిభవంతి॥ యథాజలభాజనాత్తదాధారాపనయతత్రత్యాః
సూర్యప్రతిబింబాస్సూర్యేతద్విదిత్యర్థః ॥ ౯౮॥ ఉక్తమేకీభావదృష్టాంతేనోపపాదయతి॥ యథానద్యత్తితి ॥ నామ
గూపాదితి ॥ దేవదత్తాయజ్ఞదత్తైత్యాదినామ - రూప్యతఃకర్తవ్యైః పంస్తూలశరీరాదిలక్షణముపాధిభేదమేతోస్త
స్తాద్విముక్తానివిత్తస్వకార్యవ్యాపకత్వాత్పరంమాయాతతః పరం పురుషం పురిశయంపూణంబ్రహ్మస్వ
రూపంబ్రహ్మేతి॥ ౯౯॥ జీవబ్రహ్మభేదస్యాదిద్యామాత్రనిబంధనత్వాత్తస్మిన్వత్తేదవిద్యాతిరిక్తసాధనానశేషత్వా
ద్వేదనమాత్రేణకంతగతచామికరవద్బిప్తప్రాప్తిసిద్ధతీతిదశయతి ॥ సయోహవాత్తితి ॥ ౧౦౦ ॥ నాస్యాబ్రహ్మవి
త్కులభవంతీత్యస్యాధమాహ ॥ సునిశ్చితమితి ॥ బ్రహ్మశిదుషః కులయోయోజాయతేసర్వోపి బ్రహ్మవిదేవభవతి

త్యభః || ౩ || శౌకంతరతీ త్యాది || శౌకమనెకేష్టవైకల్యనిమిత్తమానసంతాపంతరతిజీవన్నేవాతిక్రమః || పాస్తానం సంసార హేతుభూతంధర్మాధర్మాత్మకమపితరతి || గుహగ్రంధిహృదయస్థావిద్యావాసనాగ్రంధిఃసాపినిశ్యతి || ఎవంప్రాజ్ఞోవిశుద్ధచిత్తకాశస్సౌవిద్యాయాఅమృతత్వంప్రాప్నోతీత్యభః || ౪ || ప్రతిపాదితముపనిషదథకంనిగమయతి || సర్వముక్తిమతి || ౫ || ఇతి శ్రీ మాధవాచార్యవరచితాయాం సూత్రసంహితా తాత్పర్య దీపికాయాం యజ్ఞవైభవఖండే ఉపరిభాగబ్రహ్మగీతాయాం సప్తమోధ్యాయః. ... *
 గ్రంధివికనశ్యతి | అమృతోభవతిప్రాజ్ఞస్సత్యమెవమయోదితం || ౪ || సర్వముక్తిమతిశోభనంమయా శౌకమోహపటస్యభేదకం | ఆశుసత్యసుఖబోధవస్తుదం వేదమాననిరతస్యభాసతే || ౫ ||
 ఇతి శ్రీసాగందే మహాపురాణే సూత్ర సంహితాయాం యజ్ఞవైభవఖండే ఉపరిభాగ బ్రహ్మగీతాయాం సప్తమోధ్యాయః. ... *
 ఓమ్ బ్రహ్మోవాచ || అస్తితత్త్వంపరంసాక్షాచ్చివరుద్రాదిసంజ్ఞితం | తదవశ్యంమహాయాసాద్వేదితవ్యంమనీషిభిః || ౧ || తద్విద్యాయతిభిస్సేవ్యా నిగూఢాతివశోభనా | అచిరాత్సర్వపాపఘ్నీపరబ్రహ్మప్రదానృశాం || ౨ || శ్రద్ధయాచమహాభక్త్యాధ్యాసేనచసురోత్తమాః | యోగేనచపరావిద్యాలభ్యాసానైవకర్మణా || ౩ || నప్రజాభిర్నచాథేన త్యాగేనైషాంసురవభాః | యేవేదాంతమహావాక్య శ్రవణోత్పన్నవిద్యయా || ౪ || సునిశ్చితాథావతయో విశుద్ధహృదయాభృశం | బ్రహ్మదృశ్యేశరీరేస్త్రిన్నంతికాలే పరస్యతు || ౫ || అజ్ఞేనాభ్యస్యతేసర్వే మువ్యంతేహిపరామృతాత్ | అతోవిద్యాప్తి సిద్ధ్యర్థం ముముక్షుమతమిత్తమాః || ౬ || వివిక్తదేశమాశ్రిత్య సుఖాసీనోమహాశుచిః | సమగ్రీవశిః కాయస్థితభస్తావకుంతనః || ౭ || ఇంద్రియాణీనమస్తాని నిరుధ్యసురపుంగవాః | ప్రణమ్యస్వగురుంభక్త్యా విచింత్యహృదయాంబుజం || ౮ || విశుద్ధం చిరజంతస్య మధ్యేవిశదమీశ్వరం | అంతంతుద్ధమవ్యక్తమచింత్యం సర్వజంతుభిః || ౯ || శివంప్రశాంతమమృతం వేదయోనింసురవః

ఓమ్ || అథకైవల్యాపనిషదోవ్యుక్తబ్రహ్మతైత్తిక్యపరత్వందిదేశభిక్షుస్తాంసంగృహ్ణతి || అస్తితత్త్వమిత్యాదినా || శివద్రాదాదీసంజ్ఞితమితి || నిరతిశయానందరూపత్వాచ్చివఇతి || రుత్సంసారదుఃఖం తస్య ద్రావకత్వాద్రుద్రభి త్యేతాదృశీంసంజ్ఞాప్రాప్తమిత్యభః || ఎవంవిద్యావిషయప్రతిజ్ఞాయతస్యామధికారిణంప్రయోజనంచక్రమేణదర్శయతి || తదవశ్యమిత్యాదినా || ఎవంహిశూయతే || అథాశ్వలాయనోభగవంతంపరమేష్ఠింపరిసమేత్వోవాచ || అధిహిభగవత్ బ్రహ్మవిద్యాంవరిష్టాంసదాస్మి సేవ్యమానాం నిగూఢాయయాచిరాత్సర్వపాపంవ్యపోహ్యపరాత్పరంపురుషంయాతపిద్వానితి || ఇత్యేనంసర్వత్రవత్కృమాణేష్యథేషుమూలశ్రుతిరసుమేయా || ౧ || ౨ || తస్యాపరవిద్యాయాః ఉత్పత్తావనుకూలసాధనాన్యపదిశతి || శ్రద్ధయేతి || శ్రద్ధాగురూపదిష్టాథేషిశ్వాసః భక్తిస్సర్వదాతత్రతాత్పర్యం || తస్త్రిన్నుపదిష్టేథేనజాతీయప్రత్యయప్రవాహూధ్యానం || వివిక్తదేశేనసుఖాసనస్థితిశ్రుత్వత్రవత్కృమాణస్వరూపోయోగః || ఎతస్సర్వంపరవిద్యోత్పత్తాసాధనం || ఈద్యగ్విధసాధనసంపన్నస్య ఈషణోత్రయపరిత్యాగఎవమోహసాధనంనాన్యదితివశయేతి || నానైవేతి || కమఃతాయజ్ఞదానాదినా || ప్రజాభిః పుత్రపౌత్రాదిభిః || అథేనాధనేన || ఎతానిహ్యనిత్యఫలసాధనాని || పరవిద్యాత్వతథావిధేతి || ఎషాంకమాదీనాంత్యాగేనైవప్రాప్యేత్యభః || అథపరవిద్యోత్పత్తావసాధారణకారణాభిధానపురస్సరమధికారిణస్తథాప్రాప్యంఫలమావా || యేవేదాంతేతి || ఉక్తాథామేతద్గతాధ్యాయే || ౪ || ౫ || ఎవంవిషయప్రయోజనసాధనాధికారిభిస్సహవిద్యాస్వరూపముపదిష్టం || అథకత్సాధనభూతంయోగముపదిశతి || అత ఇత్యాదినా || ౬ || ౭ || ౮ || విశుద్ధంచిరజమితి || విషయవైత్యజ్ఞేనతదుపభోగజనితకాలుష్యరాహిత్యాద్విరజంనిమలమతేవవిశుద్ధంహృదయాంబుజమసంబంధః || తస్త్రికహృదయకమలమధ్యేనసంధేయంవస్తుసందేశయేతి || విశదమితి || విశదంనిమలం || శుద్ధస్వచ్ఛపదానమామోపాధివశాదీశ్వరం || ఆనంతమంతోవినాశస్త్రదహితమతేవశుద్ధం-శబ్దస్వశాదీనామభివ్యక్తి హేతూనామభావాదవ్యక్తమతేవాత్యంతనిర్వికల్పకత్వాత్సర్వసాప్యచింత్యం || ౯ || పరానందరూపతయా శివంమంగళాన్యకంసంసారసంస్పృశకంవిరోహీస్తరంగసముదవత్ప్రశాంతం - అమృతమమృతత్వసాధనభూతంవేదయోనిమిశ్రుతిగత బ్రహ్మ

పదస్యవ్యాఖ్యానం-ఆదిమధ్యాంతనిముక్త ముక్తాకాశమధ్యేచాంతేచాపస్థితేనవ స్త్వంతరేణపరిచ్ఛేదకేనవినిముక్తం॥
 ఎకమద్వితీయంవిభంసర్వవ్యాపకం ॥ ౧౦॥ అరూపంసౌత్వీకాకారరహితం ॥ ఎవంతాటస్యైవప్రతిపాదితస్య స్వరూ
 పప్రతిపాదనంసచ్చిదానందమితి॥ ఉమాసహాయమితిస్వశక్త్యాసహితంసాహిపరశివస్వరూపానతిరేకిణీతిప్రాక్ప్ర
 తిపాదితమతేన-ఓమథంప్రణవప్రతిపాద్యంశివశక్తివాదకస్య సాహమితి పరమాత్మమంతస్యసకారమాకారయో
 లూకపెసతివణవస్యోత్పన్నత్వాత్॥ ఉక్తంహ్యుచాత్మైః ॥ సకారంచ మాకారంచబోపయత్వాప్రయోజయేత్॥
 సద్ధివైపురావరూపాబ్ధిస్తతోసాప్రణవోభవేదితి॥ ఎవంవివర్తయూపమభిధాయ ధ్యేయత్వేన వీలావిగ్రహమ
 ప్యుపదిశతి॥ త్రిలోచనమి॥ ౧౧॥ ఎవంధ్యానపరశ్చి ఉక్తవిధంపరశివస్వరూపంస్వకీయమృదయంబుజేధ్యాన
 తః ఆత్మనస్తద్రూపత్వంసాక్షాత్సాగ్రేణవియదాదిభూతభౌతికస్యసవస్యజగతఃకారణంతస్యచాక్షిణం॥తమసామా
 యాయాఃపరంఎవంవిధంపరశివస్వరూపంసాప్సౌతి॥౧౨॥౧౩॥తస్యజ్ఞేయత్వేనోపదిష్టస్యపరశివస్వరూపస్యోక్తమద్వి
 తీయత్వంసార్యాత్మైవప్రతిపాదయతి॥యోయమితి॥బ్రహ్మవిదేవతాయాపెణపరశివఎవతత్తదుపాధినావ్యపదిశ్యతే॥
 అతోస్తాత్తైవపుధగ్భూతఃసతథావిధఃపరశివఃఅక్షరోనాశరహితః బ్రహ్మాండదాదీనామపి కారణత్వాత్పరమః-స్వ
 రాట్స్వయమేవరాజమానః-స్వతంత్రఃఅన్యేతుతత్పారతంత్యాగ్నిస్వరాజః॥ ౧౪॥ కింబహునావివిధంసర్వం జగ

ధాః । ఆదిమధ్యాంతనిముక్త మేకంసాక్షాద్విభుంతథా । ౧౦ ॥ అరూపంసచ్చిదానంద మద్భుతం
 పరమేశ్వరం । ఉమాసహాయ మోమథంప్రభుంసాక్షాద్త్రిలోచనం ॥౧౧॥ నిలకంతంప్రశాంతంచ
 ధ్యామేన్నిత్యమతంద్రితః । ఎవంధ్యానపరస్సాక్షాత్స్వఃబ్రహ్మత్వవిద్యయా ॥ ౧౨ ॥ భూతయో
 నింసమస్తస్య సాక్షిణంతమసఃపరం । గచ్ఛత్యేవనసందేహస్సత్యముక్తంమయాసురాః ॥ ౧౩॥ యో
 యంధ్యేయశ్చవిజ్ఞేయశ్శివస్సంసారమోదకః । సబ్రహ్మసశివస్సంద్రస్సోత్తరఃపరమస్స్వరాట్॥౧౪॥
 సేవవిష్ణుస్సచాణస్యకాలోగ్నిస్సచంద్రమాః । సేవసవాయుద్భూతం యచ్ఛభవ్యంసమాసతః॥౧౫॥
 సేవవిద్యావిద్యావ నతతోన్యత్తుకించన । జ్ఞాత్వాతంమృత్యుమత్యేతి నాన్యఃపంథావిముక్తయే ॥ ౧౬
 సవభూతస్థమాత్మానం సవభూతాఃచాత్మని । సంపశ్యన్ప్రహ్లాపరమం యాతినాన్యేన హేతునా॥
 ౧౭ ॥ ఆత్మానమరణంకృత్వా ప్రణవంచోత్తరారణిం । ధ్యాననిమగ్ధనాదేవ పాపాన్దహతిపండి
 తః ॥ ౧౮ ॥ సేవభగవానశో మాయాయైవాత్మభూతయా । ముహ్యమానభివస్థిత్యా స్వస్వాతంత్య్ర
 బలెనతు ॥ ౧౯ ॥ శరీరమిదమాస్థాయ కరోతీసకలంపునః । జాగ్రత్సంజ్ఞమిదంధామ ప్రకల్మషస్త్వి
 యమాయయా ॥౨౦॥ రాజపుత్రాదివత్తస్త్విక్రీడయాకేవలంహరః । అన్నపానాదిభిస్తీన్రీభిస్త్య
 ప్తిమేతిసురమభాః ॥౨౧॥ స్వప్నకాలతథాశంభుజీవత్వేనప్రకాశితః । సుఖదుఃఖాదికాన్భౌగా
 న్భుజ్జేగ్రస్వేనైవనిమిత్తాత్ ॥౨౨॥ సుషుప్తికాలేసకలె నిలీనతమసాన్వతః । స్వస్వరూపమహా

ద్భూతమతీతకాలావచ్చిన్నంభవ్యమాగామికాలావచ్చిన్నంతదుభయమపితత్స్వరూపానతిరిక్తం॥ ౧౫॥ ఎవంపరశి
 వస్వరూపవ్యతిరిక్తస్యకస్యచిదప్యథావాదాత్తనస్తద్రూపత్వజ్ఞానమేవముక్త్యుపాయఇతిదశయతి॥ జ్ఞాత్వేతి॥ మృ
 త్యుంమరణజననాదిలక్షణంసంసారం ॥ ౧౬॥ సర్వభూతస్థమితి ॥ భూతభౌతికప్రపంచస్య ప్రతిభాసావస్థాయా
 మపి తత్రసర్వత్రకారణత్వేనావస్థితమాత్మానంపశ్యతి॥ఆత్మనిచకార్యతయాధ్యస్తానితానిసర్వాణిభూతానిపశ్యతి॥ ఎవం
 సార్యాత్మ్యంపశ్యన్నసేవైవజ్ఞానేనతదద్వితీయంపరంబ్రహ్మప్రాప్సౌతీత్యథః॥౧౭॥నన్వీద్యగ్విధజ్ఞానోత్పత్తిఃప్రతి
 బంధకపాపచాముఖ్యాన్నసంభవతీత్యాశంక్యతన్నివృత్త్యుపాయమాహ॥ఆత్మానమితి॥ఉక్తార్థమేతత్పూర్వస్థిన్న
 భ్యాయేబ్రహ్మధ్యానస్యపాపక్షయహేతుత్వంస్త్యుతావపిప్రసిద్ధం ॥ ఉపపాపేషు సర్వేషు పాతకేషు మహత్సు
 చ ॥ ప్రవిశ్యంజనీపాదంబ్రహ్మధ్యానంసమాచరేదితి ॥ ౧౮॥ జాగ్రదాద్యవస్థాసుసుఖదుఃఖాభోక్తాసంసారి
 జీవఃఈశ్వరస్త్యతథావిధిభౌతికధునయోరేకత్వమిశ్యతఆహ॥ సేవేతి॥ ముహ్యమానభివేతి॥నతుపరమాధికతస్తస్య
 మోహస్సంభవతీతవశబ్దార్థః ॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧ ॥ ౨౨ ॥సకలెవిలీనభితి ॥ స్వప్నావస్థాయంహిబాహ్యేంద్రియే
 మాపరతేవ్యపితత్తత్స్వాప్నవదాథాకారేణపరిణమమానమంతఃకరణమస్తీతదపిసుషుప్తికాలేవిలీనతే ॥ అత
 స్సర్వస్థినిగ్రంథగ్రామేవలీనేనతిభావరూపాజ్ఞానరూపేణ తమసాఅవృతస్సృస్వస్వరూపభూతమానందంతుభు

క్షేపాత్తాతరీతి || అతఏవహిస్వాహ్నితస్యసుఖమహమిస్వాహ్నిమిపరావశః || ౨౩ || ౨౪ || పురత్ర
యమదమితి || జాగ్రత్స్వప్నసుమప్తాఖ్యం స్థానత్రయం పురుషస్య భోగాయైవ పరమేశ్వర మాయయా పిని
మిత మిత్యథః || నస్యిశ్వరవచేజ్జీవస్వరూపేతాఃస్థితస్త్వచ భోగోనయుజ్యతే- అనశ్చన్నన్యోఅభిచాకశీత
త్రుతేత్యతలహ || భోగశ్చాస్మతి || స్వగ్గవరకాది సకలదుఃఖాపభోగోఽస్యస్త్రిడానదుఃఖమౌతుః || ౨౫ ||
కుతస్త్వతలహ || విశ్వాధికృతి || యస్తాదసౌ విశ్వస్తాదపి జగతోధికస్తదారోపదానయోరధిస్తానావధిత్వేనాఃస్థా
నాత్తతశ్చ వాస్తవోభోగాస్య న దుఃఖమౌతుః || కించాయం మహానందః అస్యతేశభాగాన్యాని సుఖాని-ఇతోఽపైవ
యిక సుఖభోగా లీలామాత్రమిత్యథః || స్వతంత్రోనిరుపద్రవతి || పారపిత్ర్యాదికంహిదుఃఖమౌతుః అయం
తవభావాత్ కథందుఃఖభవేద్యథః || ౨౬ || నస్యిశ్వరవచభవతు జీవస్సు తత్పురతంత్రైతి తస్య వాస్తవవభో
గః కించస్యాదిశ్చాతహ || సనజీవతి || నజీవేత్స్వరయో వాస్తవభేదోస్తి ఉభయత్రాఃస్థితస్య చిన్మాత్రస్య భేదా
భావస్య ప్రాగేవప్రతిపాదితత్వాత్ || కించ || చేత్యంహి కమలఫలం || తదపి చిత్స్వరూపేభ్యస్తత్త్వేనమిథ్యాభూత
మతః కథుతద్వివయోపభోగ శ్చిద్రూపస్యాత్మనో వాస్తవస్యాస్తిత్యథః || ౨౭ || ఎవం జాగ్రత్స్వప్నసుమప్తస్వ
స్థానుజీవభావాపన్నస్య పరిశివస్య వాస్తవభోగా సంభవాత్తత్తదవస్థా నిరూపణం తత్తద్భోగశ్చ సర్వోపలీలా
మాత్రమితి నిగమయతి అత్యితి || ౨౮ || శ్రీహారామతయేతి || జాగ్రదాదిస్థానత్రయమిశ్వరస్య కేవలం శ్రీదాధక

నందం భుక్షేగ్రహ్యశ్యవివచితః || ౨౩ || పునఃపూర్వక్రియాయోగాజ్జీవత్వేనప్రకాశితః | జాగ్రత్సంజ్ఞమి
దంధామ యాతీస్వప్నమథాపివా || ౨౪ || పురత్రయమిదంపుస్తా భోగాయైవవినిమిత్తం | భోగ
శ్చాస్యసదాక్రిడా నదుఃఖాయక దాచన || ౨౫ || విశ్వాధికౌమహానందస్వతంత్రోనిరుపద్రవః | అస
త్తస్యవేదోమైశ్చ కథందుఃఖభవేద్ధరః || ౨౬ || సనజీవశ్చివాదన్యాయోభుక్షేగ్రాగ్రాణాంఫలం | భే
దాభావాచ్చిత్తైచ్చైత్యం నకమలఫలమథా || ౨౭ || అతస్సవజగత్సాక్షీ చిద్రూపఃపరమేశ్వరః |
అద్వితీయోమహానందః శ్రీదాయాభోగమథాతి || ౨౮ || ధామత్రయమిదంశంభోనగదుఃఖాయక
దాచన | శ్రీహారామతయాభాతి నహోద్యాహూతమహేశ్వరః || ౨౯ || ఇదంధామత్రయంశంభో
విభేదేననవిద్యతే | శంభురేవతదాభాతి నహ్యవ్యత్పరమేశ్వరాత్ || ౩౦ || జాగ్రత్స్వప్నసుమప్తా
ఖ్యావస్థారూపేణభాతియః | సవిశ్వత్రైజసప్రాజ్ఞ సమాఖ్యఃక్రమశోభవత్ || ౩౧ || విశ్వోహిస్థూలభు
జ్జిత్యం త్రైజసఃప్రవివిక్తభుక్ | ప్రాజ్ఞస్త్వానందభుక్సాక్షీ కేవలస్సుఖలక్షణః || ౩౨ || త్రిమధామసు
యద్భోజ్యంభోక్తాయశ్చప్రకీర్తితః | ఉభయంబ్రహ్మయోవేద సభుంజానానలిప్యతే || ౩౩ || అశ్వ
మేధసూసాగ్ని బ్రహ్మచార్యాశతానిచ | కువన్మపినలిప్యేతయజ్ఞేకత్వంప్రపశ్యతి || ౩౪ || జీవరూప

ముద్యానం-ఆప్రకామస్యతస్యత్రప్రయోజనాంత రాసంభవాదతొనతస్య భోగప్రసక్తిరితిచోదనీయమిత్యథః || ౨౯ ||
సస్వేతత్సానత్రయం శ్రీహారామతయావిద్యతేచేత్ ద్వైతాపత్తినిత్యతలహ || ఇదమితి || ౩౦ || సస్వేత్త్రైజసేతి || స్వ
స్థిన్పరికల్పిత జాగ్రదాద్యవస్థారూపసాక్ష్య భదాత్తత్తత్సాక్ష్య విశేష ఘటిత తత్సాక్షీ చిన్మాత్రరూప ఆత్మా
విశ్వత్రైజసాది సంజ్ఞాం క్రమేణలభత ఇత్యథః || ౩౧ || తేషుస్వరూప విశేషమాహ || విశ్వోహితి || జాగ్రదవ
స్థా సాక్షీవిశ్వాఖ్య ఆత్మాస్థూలభుక్ || పంచీకృతశబ్దస్వశాఃదివిషయః స్థూలః యద్వా సవభోక్తృ సాధార
ణ్యేనేశ్వర మాయయా నిమిత్తోభోగ్యప్రపంచః స్థూలస్త్వ భోక్తృత్రైజసస్తు స్వప్నావస్థా సాక్షీ-ప్రవివిక్తభుక్ ||
ప్రవివిక్తంభోక్తృంతగాత్మక్రమేణ వివిక్తం స్వావద్యాపరికల్పితమ సాధారణమేవ విషయజాతం భుక్షేగ్ర || ప్రా
జ్ఞః సుమప్తావస్థాసాక్షీ సవిషయస్యంద్రియ వగ్గస్యాంతఃకరణేన సాధకం స్వకారణభూతే అజ్ఞానేపిలయా
ద్విజేసాభావేన స్వరూపభూతమానందం భుక్షేగ్ర || ఎవమవస్థాసంబంధకృత ఏవాస్యభోగః || స్వరూపతస్తుప
రానందరూపః కేవలం సాక్షీచిన్మాత్రరూపః || ౩౨ || త్రిమధామస్థితి || జాగ్రదాదిస్థానత్రయేపి భోగ్యప్రపంచ
స్యనిరుపాధికపరిశివరూపేఅచ్యస్తత్వేనమిథ్యాత్వాద్భోక్తృపాధ్యగమసతితదనన్యత్వాద్భోక్తృభ్యోభ్యుత్పత్తకము
భయమపి బ్రహ్మైవేతి విజానతోభోగజనిత పూర్వాపాపకృతలపా నభవశ్యథః || ౩౩ || ఎవదేవవిషయః || అశ్వ
మేధేతి || ౩౪ || ఎవమేకత్వజ్ఞేనస్య ఫలముక్త్వాతదేకత్వ ముపపాదయతి || జీవరూపఇవేతి || ఈశ్వరేనావాగేన

జీవరూపేణావస్థితో న తు జీవస్తతోన్యతః || ౩౫ || ౩౬ || ప్రతిష్ఠాపనధః పాదయతి || తతస్తుజాతమితి || య
జద్వితీయంబ్రహ్మతస్మాదేవభోక్తృభోగ్యాత్మకంః చిత్రమిదంసవంజగత్ప్రాయావశాత్సత్యనదుశ్చన్నంనతుపరమా
ధఃతఃసత్యం-చిన్తాత్రరూపస్య త్వాత్మనోబ్రహ్మలక్షణయోగాత్తదేకత్వంవక్తుంసచ్చిత్సభాత్తతాంవక్తుంప్రతిపాదయ
తి || ససత్కృతి || అసత్స్వస్వసవస్యవ్యత్యత్యయమా త్సాక్షీ దృగ్రూప ఆత్మా సత్కృతేష్టవ్యః || అతఏవ జడ
ప్రపంచసాక్షీత్వాచ్చిన్ద్రాపఃపరఃప్రేమాస్పదత్వాత్సఖరూపః | పాగుక్తరీత్యావచిపిభేదస్యదునిరూపత్వేనస్వ
రూపలాభాభావాదన్వేతః || ఎంసచ్చిదానందరూపోయః సాక్షీసస్తిన్నేవ జాగ్రదాద్యవస్థాత్రయంలీయాతే ||
౩౭ || ౩౮ || యస్తాదవస్థాత్రయసాక్షీఎవంగూపస్తస్తాదసౌసజీవఃకింతుఉవాధివశాజీవ వదాభాసమానః- సగర
స్తసమస్తోవాధివత్సేవబ్రహ్మేవ || కస్తర్హిజీవవద్యానేఉవాధిరిశ్యతేఅహ || అజ్ఞానాదితి || ఎంజీవస్వసచ్చిదా
నందాద్వితీయత్వలక్షణం స్వరూపంప్రతిపాద్య బ్రహ్మణోపిటస్థలక్షణతయాతత్ప్రతిపాదయతి || బ్రహ్మణోజాయత
ఇత్యాపి నా || ౩౯ || సూక్ష్మాత్మాత్మతమమితి || సూక్ష్మమపంచీకృతంవియదాదికృతతోవిసూక్ష్మమవ్యాప్యసంతస్తాపి
సూక్ష్మంయజ్జగత్కారణంబ్రహ్మతదేవజీవవాచిన స్త్వంశబ్దస్యాధః - జగత్కారణవాచిన స్త్వబ్దస్యదేహా ద్యువాధి

ఇవస్థిత్యా యుక్తీడతిపురత్రయే | ససజీవస్వదాశంభుసత్కృతమవసంశయః || ౩౫ || తతస్తుజాతంస
కలంవిచిత్రంసత్యవత్సూరాః | ససత్కృతసత్కృతాక్షీత్వాత్సాక్షీత్వాచ్చిత్సఖంతథా || ౩౬ || ప్రేమాస్పద
త్వాదన్వేతల భేదాభావాత్సూరవణాః | తస్మిన్నైవలయంయూతి పురత్రయమిదంతథా || ౩౭ ||
సజీవాజీవవద్యాతి సాక్షాద్భృహైవకేసలం | అజ్ఞానాజ్ఞేవరూపేణ భాసతేనస్వభావతః || ౩౮ ||
బ్రహ్మణోజాయతేప్రాణో మనస్సవేంద్రియాణిచ | ఖంబాయున్యోతిరాపశ్చ భూమివిశ్వస్య
ధాతిణీ || ౩౯ || యత్పరంబ్రహ్మసర్వాత్కా విశ్వస్యాయతనంమహత్ | సూక్ష్మాత్మాత్మతమంవిత్వం
తస్త్వంశబ్దాధఃపవహీ | రం || యస్తస్త్వంశబ్దస్థలక్ష్యాధః సశచ్చబ్దాధఃపవహీ | తత్త్వంశబ్దాత్పత
స్సిద్ధే చిన్తాత్రేపర్యవస్యతః || ౪౦ || యఃపదద్వయలక్ష్యాధః స్తస్మిన్సృజకిప్రకల్పితః | మాయావిద్యా
త్మకౌపాధి భద్రైవనవస్తుతః || ౪౧ || స్వతస్సిద్ధైకతాజ్ఞానం వ్యుదస్యశ్చుతిరాదరాత్ | స్వభావసి
ద్ధమేకత్వం బోధయత్యధికారిణః || ౪౨ || జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాది ప్రపంచత్వేనభాతియత్ | తస్య
హృహమితిజ్ఞాత్వా సర్వబంధైః సముచ్యతే || ౪౩ || యస్తుబ్రహ్మవిజానాతి సాస్త్వనాసువ్యధంనరః |
తస్యస్వానుభవస్త్వేవం స్వభావాదనువశః తే || ౪౪ || త్రిమధామసుయద్యోగ్యం భోక్తాభోగశ్చయస్త
థా | తేభ్యోలక్షణస్సాక్షీ చిన్తాత్రోహంసదాశివః || ౪౫ || మయ్యైవసకలంజాతం మయిసవం
ప్రతిష్ఠితం | మయిసర్వంలయంయూతి తద్భృహస్త్రిద్వయమస్త్యహం || ౪౬ || అగోరణీయాసమామేవ
తద్వస్త హానహంఃశ్వమిదంపిచిత్రం | పురాతనోహంపురుషోహమిశో హీర్ష్యయోహంశివరూపమ
స్మి || ౪౭ || అపాణిపాదోహమచింత్యతఃః శత్యామృతమస్ససృణోమ్యకణః | అహంవిజానామి

విశిష్టాత్మనాచిన స్త్వంశబ్దస్యచవిరుద్ధాంశవత్సాగేనోభయత్రానుగతచిన్తాత్రరూపేతైకత్వంప్రతిపాదకత్వంపంచ
మోధ్యావేప్రపంచితం- ధ్వనుహంశబ్దవాచ్యాధః స్త్యైవే శ్యాదినా- తదేతిత్తిద్ధవత్కృతోవ్యతే || చిన్తాత్రేసత్కృ
స్యతీతి || ౪౦ || ౪౧ || యఃపదద్వయలక్ష్యాధః ఇతితత్త్వమితిపదద్వయేన వాచ్యగతం సంసారిత్వాది పరుద్ధాంశం
పరిత్యజ్యలక్షణయాయచ్చిన్తాత్రరూపోధఃః | ప్రతిపాదితః సఎవపారమార్థికః తస్మిన్ద్యా యాద్యోపాధివశా
జ్ఞేవశ్వరీయోభేదః కల్పితః - విశుద్ధసత్ప్రదానాస్సాన్త్రయావ్యామోహకారిణీ మాయాతత్కర్మోపాధిః మలివ
సత్ప్రదానా స్సాన్త్రయా వ్యామోహకారిణీఅవిద్యాజీవాపాధిఃఅతస్తయోస్తద్వశాదేవభేదోనవాస్తవత్వార్థః ||
౪౨ || ఎకతాజ్ఞానమితి || స్వతస్సిద్ధంయదేకత్వంతస్యాచ్చాపకమజ్ఞైవమత్యధః || ప్రతిరాదరాదితి || సా
తిలేమా - సూక్ష్మాత్మాత్మతరంభిత్వంతత్త్వమేవత్వమేవతదితి || ౪౩ || అస్యఋతివాక్యస్యవిష్టవ్యవధికామనవదతి ||
జాగ్రదితి || జాగ్రదాద్యవస్థారూపేణప్రాణమనఃప్రభృత్ప్రపంచరూపేణచయద్భృహత్పరమోజ్యేష్ఠభాతి || తదేత
త్త్వమహంశబ్దంశ్యమాపదోజ్యేష్ఠభాసమానంప్రత్యక్షైతన్యమితివాక్యాధః || ౪౪ || ౪౫ || ఎంబహ్యైత్రక
త్వవిదుసాజీవస్మక్తస్యానుసంధాన ప్రకారమాహ || త్రివీత్యాదినా || ౪౬ || ౪౭ || ౪౮ || నచాస్తిపత్తితి ||

అన్యోవేదితామమనైనాస్తి అహమేవసర్వదాచిద్రూపఃసర్వస్యవేదితేత్యర్థః॥౪౯॥ ౫౦॥ ౫౧॥ ఈద్యగ్విధానుసం
 ధానస్యఫలమాహ॥ ఎవమితి॥ ౫౨॥ ౫౩॥ ప్రతిపాదితమథాంనిగమయతి॥ అత ఇతి॥ ౫౪॥ త్రైతిభక్త్యైతి॥
 ఎవంకైవల్యోపషదస్తాత్పర్యగమ్యం మయాప్రతిపాదిత మథాం హేదేవా యాయంవిత్తజానీతేత్యర్థః॥ ౫౫॥

ఇతి శ్రీ మాధవాచార్య విరచితాయాం సూత్రసంహితా తాత్పర్య దీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే ఉపరిభాగ
 బ్రహ్మగీతాయాం అష్టమోధ్యాయః. ... *
 విక్రూపా నచాస్తివైత్తామమచిత్సదాహం॥౪౯॥ వెదైరనేకైరహమేవవెద్యో వెదాంతకృద్వేదవి
 దేవచాహం । నపుణ్యపాపేమమనాస్తిరాశోనజన్మ దేహేంద్రియబద్ధయశ్చ॥౫౦॥ నభూమిరాహామ
 మనైవవహ్ని నకచానిలోమేస్త్రినచాంబరంచ । సదాహమేవాహమితిస్ఫురామి స్వభావతశ్చేదమితి
 స్ఫురామి॥౫౧॥ అభాతరూపేణతదైవసర్వదా విభాతిరూపేణచభానరూపతః । అభానరూపేణచ
 సర్వరూపతః స్ఫురామిదేవాహమతఃపురాతనః॥౫౨॥ ఏవంవిదిత్వాపరమాత్మరూపం గుహశయం
 నివహాలమద్వితీయం । సమస్తభాసంసదసద్విహీనం ప్రయాతిమద్ధంపరమాత్మరూపం॥౫౩॥ అతశ్చవె
 దాంతవచోభిరంజసా ముముక్షుభినిత్యమశేషనాయకః । గురూపదేశేనచితకతస్తథా విచింత
 నీయశ్చవిశేషతశ్శివః॥౫౪॥ కైవల్యోపనిషత్పరాపరకృపాయుక్తాయదుచ్చైముఖదాప్రోవాచప్రధి
 తాసురైరపిహరిబ్రహ్మదిభిశ్చాద్యతం । హేదేవాఅహముక్తవానతికుభబ్రహ్మపరోబ్రాహ్మతత్సర్వే
 సామధికారిణాంమతిమదం నిత్యైతిభక్త్యాసహ॥ ... ౫౫॥

ఇతి శ్రీసాగ్రందే మహాపురాణే సూత్రసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే ఉపరిభాగ బ్రహ్మగీ
 తాయాం అష్టమోధ్యాయః. ... *

—* ఆనందస్వరూపకథనమ్. *

ఓమ్ బ్రహ్మైవాచ॥ ప్రత్యగ్రూపశ్శివస్సాత్మాత్వరమానందలక్షణం । పరప్రేమాస్వదత్వేన
 ప్రతీతత్వాత్సూరవర్ణభాః॥౧॥ పరప్రేమాస్వదానంద స్ఫురానందవీపహి । ప్రియోభవతి భార్య
 యాః పతిస్సోయంసురవర్ణభాః॥౨॥ పతినపత్న్యఃకామాయప్రియోభవతిసర్వధా । కింత్యాత్మన
 స్తుకామాయ తతఃప్రియతమస్వయం॥౩॥ జాయాయాస్తునకామాయ నహిజాయాప్రియమతా ।
 కింత్యాత్మనస్తుకామాయ తతఃప్రియతమస్వయం॥౪॥ పుత్రాశాంశునకామాయ ప్రియాయప్రభవం
 తివ । కింత్యాత్మనస్తుకామాయ తతఃప్రియతమస్వయం॥౫॥ బ్రహ్మణస్త్యైవకామాయ నబ్రహ్మభ

అథబృహదారణ్యకన్యాపుత్రబ్రహ్మతైక్యకృపరత్వమధ్యాయద్వయేనప్రతిపాద్యతే॥తత్రమైత్రేయబ్రాహ్మణేతి
 మృతత్వసాధనస్యాద్విత్తీయత్వదిశానస్యతత్సాధనానాం శ్రవణాదీనాం చప్రతిపాదితేనసంపూర్ణోపదేశయాప
 త్వాత్సరథాంప్రథమంసంగృహ్యతి॥ ప్రత్యగ్రూపశ్శివ్యాదినా॥ అహమితిప్రత్యక్షేన భాసమానజీవభావాపన్నో
 యస్సపరశివస్సాత్మాత్వరమానందరూపప్రత్యక్షేతుమాహ॥ పఠెతి॥ హేతోరప్రయోజకత్వంనిరస్యతి॥ పరప్రే
 మేతి॥ యద్యపిపరప్రేమాస్వదీభూతఃపుత్రఃత్వాదిపక్షయజనితఆనందఃసాత్మాదానందోనభవతితస్యాన్యశేషత్వాత్
 భాపియోనిరతీతయప్రేమాస్వదిశానందస్సత్వప్రధాన్యాత్ సాత్మాదానందవేతి॥ పరప్రేమాస్వదత్వమానంద
 రూపత్వస్యగమకమిత్యర్థః॥౧॥ తచ్చాస్త్రస్యసిద్ధమిత్యాశంక్యత్రుతానవాఅరే-పత్న్యఃకామాయపతిఃప్రియోభవతీత్యా
 దిభిర్బహుభిఃసర్వాయైఃపతిజాయాపుత్రవిత్తాదీనామాత్మ శేషతయైవప్రియతోవన్యాసేనతస్యయత్నవప్రియతమ
 త్వంప్రతిపాదితం-తిదభిధత్తైప్రియోభవతీత్యాదినా॥ భార్యాయాఃపతిఃప్రియోభవతీతియత్నపత్న్యః కామాయ॥
 కింతుజాయాయాః- స్వాత్మనఃసుఖాయైవ- తథాదయోయచ్ఛేషతయా ప్రియస్తతోపితస్కే- శేషిణిప్రీతివిశేషో
 భవతి॥ తథాపుత్రశేషతీయాతద్భార్యదికాత్పుత్రే-ఎవంస్వాత్మ శేషతయాప్రియాత్వత్సూరపి జాయాయాః స్వాత్మా
 అతిశయేనప్రియైత్యర్థః॥ ౨॥౩॥ జాయాయాస్త్వైతి॥ పత్న్యజాకాయాప్రియోభవతీతియత్నజాయాయాఃసు
 ఖాయ-కింతుపత్న్యఃస్వాత్మనఃసుఖాయేతిపూర్వవత్తోషియిత్యమఃపత్న్యస్వాత్మ-ఎవంపుత్రాణాంశు నకామాయే
 త్యాదిమపర్యాయంతరేష్వపియోజనా॥ ౪॥౫॥ బ్రహ్మణస్త్యైవేతిబ్రాహ్మణజాతేరిత్యర్థః॥ ౬॥ ౭॥ ౮॥ ౯॥

౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ఏవంపతిజాయాపుత్రవిత్తాదికాప్రియవివయాన్భావవిశేషానుపన్య స్యానుక్త సంగ్రహాయా
 మా || సవనైవేతి || ౧౩ || అతఃప్రియతమఇతి || అతఏవం సర్వమాత్మ శేవతయాప్రియతమః సర్వప్రియతమఆ
 త్మ- హిశబ్దోహేతా || యస్మాదేవంపరప్రేమాస్పదతస్మాత్సుఖలక్షణో నిరతిశయానంద స్వరూపః అతఃపరిచ్ఛి
 న్నసుఖసాధనానికమాణిపరిత్యజ్యాపరిచ్ఛిన్నసుఖాభిలాషిభిముఃముక్షుభిస్తాద్యగ్రూపతత్త్వాపాదరం ద్రష్టవ్యః సా
 ఘోర-త-వ్యః || ౧౪ || తస్యచదశకనన్యచమనననిధిధ్యాసనసహకృతం వెదాంతమహావాక్యశ్రవణమేవ సాధనమి
 త్యాచా || శ్రోతవ్యశ్చేతి తత్రశ్రవణం నామశబ్దశక్తితాత్పర్యాథకన్యాయానుసంధానం-న్యాయతః శ్రుతిప్రతిపాదిత
 స్యాథక-స్యారంభావనాదిసారసేనతథాత్వగమకయ్యక్త్యనుసంధానంమననం- ఏవంశ్రవణమననాభ్యామధిగతేథే-
 నాత్మాతాగ్రంజనయితుంవిజాతీయప్రత్యయానంతరితనజాతీయప్రత్యయప్రవాహోనిధిధ్యాసనాపరపర్యాయంవి
 చింతనం || తథాచామూతం || అత్తేవారేద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యోమంతవ్యోనిధిధ్యాసితవ్యఇతి || అస్యచవాక్యస్యతాత్ప
 ర్యమాచారైర్భిరుక్తం || అత్తదశకనంఫలముద్దిశ్యమనననిధిధ్యాసనాభ్యాంఫలంపకార్యం గాభ్యాంశ్రవణంనామాం
 గివిధీయతే || ఆశ్మనోవాఅరేదశకనేనేత్యాదినాయద్దశకనస్యసర్వావాప్తిలక్షణఫలమామూతం || తద్యాచవేదే ||
 సర్వంతదితి || దశకనాదిభిరిత్యాదినాశబ్దేనశ్రుత్యక్తశ్రవణమననధ్యానసంగ్రహః || ౧౫ || విదితమితిఅస్మిక్ప్రియతమ-

వతిప్రియం | కింత్యాత్మనస్తుకామాయ తతఃప్రియతమస్వయం || ౬ || వేదేనైవైవతుకామాయనవే
 త్రంభవతిప్రియం | కింత్యాత్మనస్తుకామాయ తతఃప్రియతమస్వయం || ౭ || విశేషైవైవతుకామాయ
 నవిత్తంభవతిప్రియం | కింత్యాత్మనస్తుకామాయ తతఃప్రియతమస్వయం || ౮ || లోకానామేవకామా
 య నభవంతిప్రియాశ్చతే | కింత్యాత్మనస్తుకామాయ తతఃప్రియతమస్వయం || ౯ || దేవానామపికా
 మాయ ప్రియాదేవాభవంతిన | కింత్యాత్మనస్తుకామాయ తతఃప్రియతమస్వయం || ౧౦ || వేదానా
 మేవకామాయప్రియావేదాభవంతిన | కింత్యాత్మనస్తుకామాయ తతఃప్రియతమస్వయం || ౧౧ || భూ
 తాన్యపిచభూతానాం కామాయనభవంతిన | కింత్యాత్మనస్తుకామాయ తతఃప్రియతమస్వయం || ౧౨ ||
 సవనైవైవతుకామాయనసవంభవతిప్రియం | కింత్యాత్మనస్తుకామాయతతఃప్రియతమస్వయం || ౧౩ ||
 అతఃప్రియతమోహ్యత్వా సుఖవత్సుఖలక్షణః | సుఖాభిలాషిభిస్సేయంత్యక్తావకమాణిసాదరం || ౧౪ ||
 ద్రష్టవ్యస్తుసురానిత్యం శ్రోతవ్యశ్చతదేవచ | మంతవ్యశ్చవిచింత్యశ్చ సవంతద్దశకనాదిభిః || ౧౫ ||
 విదితంతదభేదేన నభవత్యత్రసంశయః | దుఃఖరాశేవినాశాయ పరమాద్వైతవిద్యవేత్ || ౧౬ ||
 పరమాద్వైతవిజ్ఞానా త్సంసారఃప్రవినశ్యతి | స్వతస్సిద్ధాద్వయానందస్వయమేవవిభాతిన || ౧౭ ||
 పరాదాతంతసురాబ్రహ్మస్వతోన్యద్భిష్టావేదయః | తథాపరాదాత్మత్రంతంలొకాలపితదేవచ || ౧౮ ||

ఆశ్మతత్యైశ్రవణాదిభిర్భూతైసతియత్తస్మిన్నధ్యంతంతచ్యేవతయాప్రియం ప్రాగుపన్య సౌసవంజగత్తత్సర్వంతదభే
 దేనవస్తుత ప్రదనన్యత్వేనవిదితమేవభవతిత్యథాః - ననుతావతాకథంసంసారదుఃఖనిష్పత్తిరితితత్రాహ || దుఃఖరా
 శేరితి || పరమాద్వైతవిదఃపురుషస్యస్వాతిరిక్తదుఃఖహేత్వధావాత్పరంపరాజ్ఞేతోదుఃఖరాశిర్వివశ్యతీత్యథాః ||
 ౧౬ || ననుదుఃఖరాశేవినాశేస్విగౌదిసుఖహేతోఃపున్యస్యసద్భావాత్తస్మిమిత్రసంసారోవిదుషాపికుతోనేత్య
 తత్రాహ || పరమాద్వైతేతి || అద్వితీయబ్రహ్మత్వైక్యసాత్మాతాగ్రోత్తరకాలంకర్తృత్వభోక్తృత్వాదిమదంతః
 కరణస్యనిఖిలపుణ్యపాపాశ్రయస్యవిక్రత్వాతే తత్కృతసుఖదుఃఖాపభోగలక్షణః సర్వోపసంసారోవిదుషఃప్రవి
 నశ్యతి || ఈద్యగ్విధస్యమోక్షస్యసుఖదుఃఖవత్స్వగౌదిసుఖస్యాపినివర్తనాదపురుషార్థత్వమాశంక్యాచా || స్వ
 తస్సిద్ధేతి || కారణాంతరానపత్నోయతత్తనఃస్వరూపభూతోనిత్యనిరతిశయాద్వితీయ అనందస్వస్వరూపప్రకా
 శేనైవస్ఫురణాన్నోక్తదోషఇత్యథాః || ౧౭ || ఏవంమోక్షసాధనమద్వితీయ పరానందాత్తదశకన ముపన్యస్య
 యాభేదదశకననిందా-బ్రహ్మతంపరాదాదిత్యాదిభిఃపర్యాయైఃశ్రుతౌపృతిపాదితాతాంసంగృహ్యతి || పరాదాత్మమి
 తి || యఃపురుషఃస్వాత్మనోన్యద్భిష్టాబ్రాహ్మణజాతీంవేదతద్భిష్టాభేదదశకనంతంపురుషం పరాదాత్మహిస్త్య
 జతి || తదధీనస్యతస్యసుఖదుఃఖహేతుభావతిత్యథాః || ఏవంపరాదాల్క్షత్రమిత్యాదిమయోజనా || ౧౮ || తం
 పశుమితియోహిబ్రహ్మక్షత్రాదికంజగత్స్వవ్యతిరేకేణపశ్యతిఅయధాథకదశికత్వాత్స్వేవపశుః || తథాచామూతం || అథ

యోగ్యాం దేవతాముపాస్తైః సావన్యోహం ప్రీతి ససవతి యథాశకురేవంసదేవానామితి॥ అస్వేనం బ్రహ్మత
త్రాదిభి రాత్మనః పరాదానం బ్రహ్మత్రాదిభేద స్వగుభవసిద్ధిః కథమపలితుంశక్యతత్త్వత ఆహ॥ స్వస్వరూపా
దిప్రతియమానస్యభేదస్యశక్తికారణితావద్విభి మత్వావ్యస్తానః స్వాకేరిక్తంబ్రహ్మత్రాదికంజగత్పశ్యంస్తత్కా
త పుణ్యపాప వశిక్యతో జన్మమరణాదిలక్షణం సంసారం ప్రాప్నోతి ॥ శ్రాంతిహి ॥ వ్యత్యోస్సస్మిన్మానూ
ప్నోతియథహా నేవపశ్యతీతి ॥ ౧౯ ॥ కథంహిప్రతీయమానంబ్రహ్మత్రాదికంవెదసియపిత్యాశంక్యతత్త్వగ్న్య
మాత్మతయైవజ్ఞోతవ్యమియదామూతమిదంబ్రహ్మదంతత్రమిత్యానాతదాహ॥ బ్రహ్మత్రాదిభేదేసత్యాదినా॥
౨౦ ॥ మాయావిద్యేతివిశుద్ధసత్త్వప్రధానాప్రకృతిమాత్రయాతత్త్వరోపాధిః పరివశ్యప్రధానాత్వ విద్యజీవో
పాధిః తమశబ్దేపరియదాదిభూతోపాదానతః ప్రధానాప్రకృత్యుచ్యతే ॥ మోహశబ్దేన కార్యభూత శక్తి
రూప్యాదివిభిమోవివక్షితః॥స్వమాత్మైవేతి॥ యదిదంబ్రహ్మత్రాదికంసాయాతత్కార్యజాతమనక్రాంతంశ
త్సర్వమాత్మైవసతతోరిక్తతత్త్వరూపేభ్యస్తత్త్వేనశక్తిరూప్యాదివదధిష్ఠానాదన్యత్త్వేననివక్తుమశక్యత్వాత్॥
అన్యబుద్ధిహీనంబ్రహ్మత్రాదిజగతః ప్రత్యగ్యానశ్చయభేదబుద్ధిస్సంసారహేతుః॥ద్యుతీయావైభవంభవతీ
త్యాదిశుతేరిత్యథః॥౨౧॥ తస్మాదద్వితీయబ్రహ్మత్వవిద్యేవనిశ్చేషదుఃఖాద్భిత్తినిరతిశయానందావాపి లక్షణా
యాముక్తేస్సాధనమిత్యాహ ॥ నిర్వికల్ప ఇతి ॥ నిర్వికల్పేనిరస్తవస్తోపాధికే సత్యజ్ఞానానందైకరసే వికార

వేదాదేవాశ్చభూతాని పరాదాస్త్యుతంపశుం । స్వస్వరూపాశ్చగంకించదపిపశ్యన్ప్రణశ్యతి ॥౧౯॥
బ్రహ్మత్రాదిభేదేన ప్రతీతాహ్యఖిలాఅపి । వణాన్స్తధాశ్రమాస్సర్వే సుకరాస్సకలాఅపి ॥ ౨౦॥
దేవగంధవః పూవాశ్చ భూతానిభువనానిచ । అసినాస్తీతశబ్దార్థా తద్రైవాన్యస్యకించన ॥౨౧॥
మాయావిద్యాతమోమోహప్రభేదాలఖిలాఅపి । సర్వమాత్మైవవైవాన్యదన్యబుద్ధిహీనంస్యతి॥
౨౨॥ నిర్వికల్పేపదేతత్త్వేవిదగ్ధయాబుద్ధివిశ్రమః । సహిసంసారిచ్చిత్తినాకపరాపురుషాధికాః॥౨౩॥
ప్రతీతమవిశేషేణ సకలం బ్రహ్మయఃపుమాన్ । వేదతంశిరసానిత్యం ప్రణమామిజగద్గురుమ్ ॥౨౪॥
వేదాబహుముఖాభాంతిస్సతయశ్చతదైవవపురాణానిసమస్తానిబుద్ధాహాద్యాగమాంతరాః॥౨౫॥
వైవాశ్చవైష్ణవాశ్చైవ మదుక్తాఅగమాఅపి । అపభింశాస్సమస్తాశ్చ కేవలం తోకీమతిః ॥ ౨౬॥
తకాశ్చవివిధాస్సూక్ష్మాస్థూలాశ్చసకలాఅపి । పరస్పరవిరోధేన ప్రభాంతిసకలాత్మచామ్ ॥౨౭॥
తేషామేవవిరోధేతు కాలేయాతివధీమతామ్ । కథంచితాకలసచ్చావే వ్యవిరోధోనసిద్ధ్యతి ॥ ౨౮॥
అతస్సర్వంపరిత్యజ్య మనసోమలకారణమ్ । యథాభాతేనరూపేణ శివంపశ్యేత్సన్మృతమ్ ॥ ౨౯॥
క్రిమికీటపతంగేభ్యః పశవఃప్రజ్జయూధికాః । పశ్వాదిభ్యోనరాఃప్రాజ్ఞాన్తేమకేచనకోపదాః॥౩౦॥

జాతేభ్యఃపరేబ్రహ్మణిశ్రవణాదిసాధనజనితయాతద్గోచరయా విద్యయా తదావగతావిద్యా నివృత్తౌ సర్వాంవిద
యాంతరాభావేనవిక్షేపవాసనారహితాయాస్మిత్త్యత్యైవైవప్రత్యగ్రూపేబ్రహ్మయోగైవైవత్యం॥ సర్వాంవి
రితలక్షణోమోక్షవిశ్వధాః॥ ౨౩॥ జ్ఞానీనః ప్రభావమాహ ॥ ప్రతీతిమితి॥ ౨౪॥ సర్వేనాపభ్యోగేణ బ్రహ్మ
త్వవిజ్ఞానంకిమితనసర్వప్రసులభమితి॥తాగరణమాహ॥వేదాన్త॥౨౫॥పరస్పరవిరోధేనసిద్ధిరేవని
జహుయాత్॥ సకర్తృణానప్రబయాధనేన॥చ్యాకుపణాన్ సమజానభూయా॥ ఎకేదేవసర్వభూతేనసర్వం॥ ఇతి
పరస్పరవిరుద్ధార్థప్రతిపాదకత్వేన శ్రుతిస్త్వేతిపురాణావదాః॥ సర్వేషామవిరోధేనప్రతీతిరేవని॥౨౭॥
తాంవిదుషామపి ॥ తేషాం శ్రుతిస్త్వేతిపురాణాదినామవిరోధే పరస్పరవిరోధవిషయోపపత్తిరేవని॥౨౮॥
సర్వమాయురపగచ్ఛతి ॥ కథంచితసచ్చావేవ్యవిరోధోనసిద్ధ్యతి ॥ తతచ్ఛాస్త్రేపరిసోపదేవ బ్రహ్మయోగైవై
దిత్యథః॥ ఎతేనాన్యమహతోభాతస్సనిశ్చయితమేతద్యవ్యవృత్తౌ యజ్ఞవేద ఇత్యాదిశ్రుతే బ్రహ్మయోగైవైవ
భవతి ॥ ౨౯ ॥ ప్రతిపాదితమైకాత్మ్యజ్ఞేనముపసంగతే॥ అరభ్య॥ యతోబహువిద శ్రుతిస్త్వేతిమనఃకాలి
లనం మనసోవిక్షేపహేతుః॥అతస్తత్సర్వం పరిత్యజ్య వేదాంతమహావాక్య జనితాత్మ్యైవైవదాహ భూత్యాద్యభ్యవ్య
స్తుయేనరూపేణభాసతే తేన సర్వేణ రూపేణ తదధిస్తానమద్వితీయం పరశివమేవ సర్వత్రావహానయదిత్యథః॥
౩౧ ॥ ౩౦ ॥ ౩౧॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥ తస్మాద్విద్యామిమామితి ॥ క్రిమికీటాపీత్యంకానా ముర్తిరోత్థరం ప్రజ్ఞాయాః

సా తి క య త్వే న సర్వ జ్ఞ త్వా సంభ వా ద న వచ్చి న్న జ్ఞానః ప ర శి వ ఏ వ సా త్మ త్వ త్వ జ్ఞః య స్తా దే వ త స్తా ది మాం ప్రా గు దీ రి
తాం శ్రు తి స్త్వ త్వ త్వ ది ల క్షణా మ నా త్మ వి ష యాం వి ద్యాం త్వ త్వ సర్వం బ్రహ్మ త్వ నై వా ను సంద ధ్యా ది త్యథః ||
౩౪ || ఆ యా స స్తా వ ద త్యా ది- ఉ క్త బ్రహ్మ త్వ జ్ఞాన స్య మనో వ్యా పార మా త్ర సా ధ్య త్వ దా యా స స్తా వ ద ల్ప వ- ఫలం
తు ప ర మ పు రు షే థా రూ పా ము క్తి స్తథా ప్య వి ద్యా వా స నా భిః పి హి త ద్విష్ట యః సం సారి న స్తద ద్వై తం నై వ వాం ఛం
తీ త్యథః || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || ౪౧ || ఇ త్థం స్వ ప్రతి పా ది తే థే అన్యా ని పి డే హా క సం వా ద యతి || నా రా
య ణో పీ తి || ౪౨ || ౪౩ || ౪౪ || ౪౫ || భే దా భే ద వా ది నా హి కా రణ బ్రహ్మ రూ పేణ సా మాన్య రూ పేణ సర్వ మి ద మ ద్వై తం వ
దంతి- పి య దా ది భూ తి భా వ క వి శేషా కా రేణ సు జగత్ప్రతి భా సా పి స త్య ఇ తి సం గి రం తే- తే హిం స మ్న గ్నా న మే వ నా స్తి- ద్వై
తా ద్వై త యోః ప ర స్ప రో ప మ దా క యో రే క త్రా భ్యు పే తు మ యు క్త త్వా ది త్యథః || ౪౬ || ద్వై త మే వ హీ తి || భే దా భే ద ప

తథా తే భ్యశ్చ గంధ వాః పితరో మతి మశ్త మాః | అన్యై చ తార తమ్యేన పండితా ఉత్తరో త్తరం || ౩౧ ||
యూయం సర్వోత్కృతాః ప్రాజ్ఞాః సర్వేషామపి హేను రాః | యుష్మభ్యో హం మహా ప్రాజ్ఞో మత్తః
ప్రాజ్ఞో జనాదీనః || ౩౨ || జనాదానాదపి ప్రాజ్ఞః శంకరో గురు మూర్తి ము | తతః ప్రాజ్ఞ తమ
స్సాత్మోచ్చి వస్సాంబ స్స నాతనః || ౩౩ || స ఏ వ సా త్మీ సర్వ జ్ఞ స్తతో న్యో నా స్తి క శ్చ న | త స్మా ద్వి ద్యా
మి మాం త్యక్త్వా బ్రహ్మ సర్వం వి లో క యే త్ || ౩౪ || ఆ యా స స్తా వ ద త్యల్పః ఫలం ము క్తి రి హే వ తు | తథా
పి ప ర మా ద్వై తం నై వ వాం ఛం తి మా న వాః || ౩౫ || క దా చి ద పి చి త్ర స్య భ యం కిం చి న్న వి ద్య తే | తథా పి
ప ర మా ద్వై తం నై వ వాం ఛం తి మా న వాః || ౩౬ || స్వ స్వ రూ పా తి రే కేణ నా స్తి మా నం వి రో ధ చ | తథా పి
ప ర మా ద్వై తం నై వ వాం ఛం తి మా న వాః || ౩౭ || స్వ స్వ రూ పా తి రే కేణ త క శ్చ న హీ వి ద్య తే | తథా పి
ప ర మా ద్వై తం నై వ వాం ఛం తి మా న వాః || ౩౮ || శ్రు తి స్త్వ తి పు రాణా ని ప్రా హు రే క త్వ మా త్మ నః |
తథా పి ప ర మా ద్వై తం నై వ వాం ఛం తి మా న వాః || ౩౯ || అను గ్రా హ క త క శ్చ కు రు తే ద్వై త వే ద నం |
తథా పి ప ర మా ద్వై తం నై వ వాం ఛం తి మా న వాః || ౪౦ || శై వా గ మే పి చా ద్వై తం బధా ష్ట ప ర మే శ్వ రః |
తథా పి ప ర మా ద్వై తం నై వ వాం ఛం తి మా న వాః || ౪౧ || నా రా య ణో పి చా ద్వై తం బధా ష్ట సా గ్నా గ మే షు చ |
తథా పి ప ర మా ద్వై తం నై వ వాం ఛం తి మా న వాః || ౪౨ || అ హం చా వో చ మ ద్వై తం మ దు క్తే ష్వా గ మే షు చ |
తథా పి ప ర మా ద్వై తం నై వ వాం ఛం తి మా న వాః || ౪౩ || అన్యై చ యో గి న స్స వే ప్రా హు ర ద్వై త మా త్మ నః |
తథా పి ప ర మా ద్వై తం నై వ వాం ఛం తి మా న వాః || ౪౪ || వి శు ద్ధ జ్ఞా ని నాం జ వాః నిష్ఠా ప్య ద్వై త గో చ రా |
తథా పి ప ర మా ద్వై తం నై వ వాం ఛం తి మా న వాః || ౪౫ || కే చి త్వా మాన్య మ ద్వై తం వ దంతి భాంత చేతనః |
తథా పి ప ర మా ద్వై తం నై వ వాం ఛం తి మా న వాః || ౪౬ || ద్వై త మే వ హీ సర్వ త్ర ప్ర వ దంత హి కే ద న |
ఇ మే మ ను ష్యాః కీ టా శ్చ ప తం గా శ్చ ఘటా హీ తే || ౪౭ || అ వి శే షేణ సర్వం తు యః పశ్యతి మహేశ్వరం |
స ఏ వ సా త్మో ద్వి జ్ఞా నీ స శి వ స్య తు దు ల్క భః || ౪౮ || జగ ది త్ప్ర తి భా వ్య వ హార తః ప ర త రః ప ర మః ప ర మా
థా తః | ఇతి మతి న భ వ త్య పి క స్వ చి న్చ శి ధ ర స్మ రణే న హి సి ధ్య తి || ౪౯ || జగ ది త్ప్ర తి భా తి చ శాంక ర మ
తి మ తా మి తి మే ను వి ని శ్చ యః | ఇతి మతి- గా మ లా తి తు భా వ హా శ శి ధ ర స్మ రణే న హి సి ధ్య తి || ౫౦ || జగ ది త్ప్ర
తి భా స మ పే త్య చ శ్రు తి ర పి ప్రి య హే తు మి హా హ హి | న హి జగత్ప్రతి భా స ప రా శ్రు తిః ప్రి య క ర స్స కల

క్షస్యాము క్త త్వత్ సర్వ ప్రకారేణాపి భేద ఏవ పర మాథా ఇతి యేవై శేషి రా దయో మన్యం తే తే చేత నా ఏ వ న భ వంతి ||
కింతు ఘటా ది వ ద దే త నాః- భే దా ని వా చ సీ య త్వ స్వ ప్రా క్ప్ర తి పా ది త త్యా త్ || ౪౭ || అతః స్వ ప్రకారేణా ద్వై త మే వ
నా స్తవ మి త్యు ప సం హ ర తి || అ వి శే షే ణే తి || వి శే ష స్వ సర్వ స్య మాయా మ య త్వే న మి థ్యా త్వా త్వ స్వ ర్వం వా స్తవ
ప ర శి వ స్వ రూ ప మే వే తి యః పశ్యతి స ఏ వ స మ్న గ్నా నీ స ఏ వ ప ర శి వ స్తా ద్యథః పు రు షః క్వా చి తో- స తు స ర్వ త్ర సు లభ
ఇ త్యథః || ఎ తా వ తా- య త్ర హి ద్వై త మి వ భ వ తి త్యు ప క మ్న య త్ర త్వ స్వ సర్వ మా త్రై వా భూ త తే- స కం ప శ్యే ది తి
పా ర మా ధి కా ద్వై త ప్ర తి పా ది కా శ్రు తి వ్యా భ్యా తా భ వ తి || ౪౮ || ౪౯ || త గ్య రు లభ త్వ ము ప పా ద యతి || జగ ది తి
ప్ర తి భే తి || య స్య హి ప ర మే శ్వ ర స్మ రణ మ స్తి త్యై వే ద్య శీ ప్ర తి ప త్తి ర్మే త ర స్య త్యథః || ౫౦ || శ్రు తి ర పి ప్రి య హే తు
మి తి || వ్యా వ హారి క జగత్ప్రతి భా స మ పే త్యో గ్ని హ్వా త్రం బా హు యా ది త్యా ది శ్రు తి ర పి స్వ గా ది ఫల సా ధ న మ గ్ని హ్వా

త్రాదికముపదిశతి || నైతావతాజగత్సత్వమిత్యభావః || ౫౧ || ఏవంకృతిమృతిజనిరితిగమనాగమనాదయః సవేపిభా
వావ్యావహారికజగత్ప్రతిభాసబలాదేవప్రతిభాసం తేనవస్తుతంతిప్రతిపాదయతి || నహిక్వతిరిత్యాదినా || ౫౨ || ౫౩ ||
విలోకనంచాపితి || యదద్విషయబ్రహ్మత్వవిషయంవిజ్ఞానంతస్పృశాత్తదఃపరితస్యసవత్సత్వత్వాత్త్రయాపతాంపశ్యన్నం
తతస్తస్విజ్ఞానమపికతకరజోన్యాయేనతత్రైవచీయమానత్వాత్తదాత్మకమవలోకయేదిత్యభావః || ౫౪ || స్వభావ
భూతస్సచిత్తేబ్రహ్మత్వైక్యవిషయాంతఃకరణవృత్తావపిస్వకారణేనసహచీరీతాయాం సత్త్వామవచ్ఛేదకాభావా
ద్విరుపఃస్వభావభూతాయాస్వకీయాచిత్తత్రయైవశేవలమవశివ్యతే - చిన్మాత్రరూపేనైవ కేవలంవిద్వానవత్ప్రతే ||
తస్యచిద్రూపస్యపరమాథాతోవశిష్టస్వమపివసంభవతి-అవశేషప్రతియోగినోన్యస్యకస్యచిదప్యభావాదత్సభావః ||
౫౫ || ౫౬ || ౫౭ || ౫౮ || ఇతిశ్రీమాధవాచార్యునిరచితాయాం సూత్రసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవైభవ
భండే-ఉపరిభాగే- బ్రహ్మగీతాయాం- నవమోధ్యాయః.

స్వహీనస్వతః || ౫౧ || ఇతిమతిర్విమలాశువిజాయతేయదిజనశ్శివఎవహితాదృశః | నహిక్వతిస్సకలాపిమ
హత్త్వనో యదైకృతిః పశు రేవసమానవః || ౫౨ || నహిజనిమూరణంనగమాగమానహిమలంమలంనవ
వేదనం | శివమిదంసకలంహివిభాసతేస్ఫుటతరంపరమస్యశుయోగినః || ౫౩ || విస్వజ్యసంజేహమశేష
మాస్తికాః ప్రతీతమేతన్నిఖిలంజడాజడం | గురూపదేశేనశివంచిలోకయేద్విలోకనంచాపి శివంచిలో
కయేత్ || ౫౪ || విలోకనంచాపిశివంచిలోకయేద్విలోకనంచాపివిస్వజ్యకేవలం | స్వభావభూతస్వ
చితావశివ్యతే చితావశేషశ్చ నతస్యతత్త్వతః || ౫౫ || నిష్ఠాతస్య వహత్త్వనస్సురవరా వక్తుం నయా
శక్యతే | నప్రాధేనశివేనవాముఃగతైర్నారాయణేనాపిచ || ౫౬ || జేదేనాపిపురాతనేనపరయా
శక్త్యాపరేణాధవా | మూకీభావముపైతితత్ర విరుహం నిష్ఠాహితాద్విగ్నిధా || ౫౭ || సర్వము క్తమితివ
స్సురవత్ భావః కేవలేనకరుణాబలేనచ | వేదఎవసకలాధాబోధకశ్చైవఎవవచనంచ తస్యమే || ౫౮ ||

ఇతిశ్రీమాత్రసంహితాయాం యజ్ఞవైభవభండే ఉపరిభాగేబ్రహ్మగీతాయాంనవమోధ్యాయః || *

—: అత్తనాబ్రహ్మత్వప్రతిపాదనమ్ —:

ఓమ్ బ్రహ్మచావహ || అస్తిసర్వాంతరస్సాక్షీప్రత్యగాత్వాస్వయంప్రభాతదేవబ్రహ్మసంపూర్ణ
మపరోత్తమంసురాః || ౧ || ప్రాణాపానాదిభేదస్యయస్సత్తాస్సురంప్రదః | యస్యసన్నిధిమాత్రేణ
చేక్షతేసకలంసురాః || ౨ || యస్యసర్వస్య చేష్టాయా మనక్తోఽస్మిన్నయస్స్వయం | సహిసర్వాంతర
స్వాత్మాసోహమథోనః | ౩ || ప్రత్యక్చోదీరితస్సాక్షాదాత్మావాన్మస్సుగవత్భావః | యోయం

ఎవ మద్విషయాత్మవిజ్ఞానం | శ్రేయససాధనమిత్యుక్తం-సచాత్మాకింరూపజిత్యేతత్సవిశేషంప్రతిపాదయతుము
వస్త్రబాష్పాంసంగృహ్లాతి || అస్తిసర్వాంతరస్సాక్షిగీతా- తత్రహియాజ్జవల్యాంప్రతి ఉవస్తప్రశ్నఎవ మామ్నా
యతే || యత్సాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మ-యతత్సానవాకంతరస్తం మేవావచ్ఛేతి || అస్యప్రశ్నస్యఎవత ఆత్మేత్యభినయే
నస్వానుభవగమ్యాత్మవిషయంప్రతివదనముపన్యస్తమేవంప్రశ్నమితి || ప్రశ్నప్రతివదనాభ్యాంసిద్ధార్థఃసంగృహ్యతే ||
అస్తిసర్వాంతరఇతి || సవాకంతరఃస్వస్మాత్కార్యకారణసంఘాతాదాభ్యంతరః - సాక్షీసాక్షాదవ్యవధానేన స
ర్వస్యద్రష్టాసాపాధికస్యహ్యపేక్షికమాంతరత్వమంతఃకరణవృత్తివ్యవధానేనైవదృష్ట్యత్వం - యస్తుసర్వాంతరోని
రుపాధిఃసాక్షాదీక్షణాత్సాక్షీస్వయంప్రకాశమానశ్చ ససర్వప్రత్యగ్భూతప్రదేవాత్తతత్త్వం || శ్రుతిప్రసిద్ధమపరో
క్షతమంస్వయంప్రకాశమానమపరిచ్ఛిన్నంబ్రహ్మ-నానయోభేదో విద్యతే ఇత్యభావః || ౧ || ఎవతతత్తేత్యభినయే
నసిరుపాధికమాత్మస్వరూపముపదిష్టపప్యజానానసోపన్యస్తస్యబోధాయనాయయః ప్రాణేన ప్రాణితీత్యాదినాశ్రు
తాయత్తటస్థలక్షణమామ్నాతం తస్సంగృహ్లాతి ప్రాణాపానాదిభేదస్మేతి || భేదేన ప్రతిభాసమానస్య ప్రాణా
పానాదికార్యకారణసంఘాతస్య దారుయంత్రవత్ స్వభావతోఅచేతనస్య యదధిష్ఠానవశాత్సత్తాస్సురజేభవతః -
తచ్చప్రాణాపానాదికం స్వయంతస్సన్నిధిమాత్రేణ ప్రాణాపానాది చేష్టావద్భవతి || అయస్కాంత సన్నిహితా
యోవత్ || ౨ || యస్మేతి || యస్య సవత్సకార్య కారణ సంఘాతస్య సత్త్వామపి ప్రాణాపానాది రూపా
యాంచేష్టాయాంయోనిరుపాధికశ్చిన్మాత్రరూపతత్త్వాస్వయమవిక్రియస్సకతత్త్వాత్రైపుణ్యపాపాదిభి నకనజ్జతే ||

సఖలుప్రాగుదీరిత స్సర్వాంతరత్వాదిలక్షణాత్తత్వధః ॥ ౩ ॥ యోయమిత్యాది॥ అహంబ్రహ్మస్మి త్యాదౌ ప్రత్య
గథావాచినామామ్యోన్మచ్చబ్రహ్మసర్వాంతరస్వరూప్రత్యగ్భూతః ఉదీరితలత్రైవముఖ్యోధః-సతువహ్నిశికం స్థూ
లశరీరం-ఘటాదివదచేతనత్వేనతస్యదృశ్యత్వాదస్యచక్షుఃసంధానాదేహస్యయోదృష్టానవసర్వాంతరలత్రైవ్యధః ॥ ౪ ॥
ఎవంస్థూలశరీరాదాత్మనఃఆంతరత్వంప్రతిపాద్యలింగశరీరాదపి తత్ప్రతిపాదయతి ॥ యోయమిత ॥ నప్రామా
ర్వకత్వేతి ॥ ప్రామానాద్యాః పంచవాయవః ధీకమేకంప్రియాణిదశ - బుద్ధిచనాంసిచేత్యేవం సప్తశాస్త్రకాయ
స్సూక్ష్మదేహః సోపినాత్తా-తస్యాపిభూతకార్యత్వేనదృశ్యత్వాత్తతాగ్ర్యత్వంచ శివమాహాత్మ్యఖండైఃప్రతిపాది
తం ॥ ఎవంకార్యకారణసంఘాతస్యయోదృష్టానసర్వాంతరలత్రైవతాబద్ధ్యేననిరూపాధికస్వరూపంలక్షితం ॥ ౫ ॥
నహి దృష్టేద్రవ్యప్రారం పశ్యేదిత్యాదినాశ్రుతౌ సాక్షాదేవతత్వరూపంశృంగగ్రహికయా స్వప్రకాశచిదాత్మ
కంలక్షితంతత్సంగృహ్యతి ॥ దృష్టేద్రవ్యప్రారంపశ్యేదివిషయసంప్రయుక్తవత్సరాదిద్వారాపాద్యపరాగేన
జాయమానస్వరూపచిచ్ఛాయావ్యాప్తాబుద్ధివృద్ధిర్వృష్టిశ్రుత్యాది వత్ప్రయంతపదైవికలక్షితా - దృష్టిశ్రుత్యాదయో
హ్యనాత్మభూతంరూపాదివిషయజాతమేవప్రకాశయంతి ॥ నతుస్వాత్మనత్వైతస్యప్రకాశేనవ్యాప్తారంభూపాది
రహితంప్రత్యగాత్మేవం ॥ సఖలులౌకిక్యాదృష్టేద్రవ్యప్రారంపశ్యేద్యస్వరూపయా స్వభావభూతదృష్ట్యా వ్యాప్తయాకథం
కమీభూతయా లౌకిక్యాదృష్ట్యావ్యాప్త్యేతి - ఎవంశ్రుతేఃశ్రాతేత్యాదావపియోజనీయం-యవసంబుద్ధివృద్ధేఃప్రకాశ
కస్యప్రకాశచిదాత్మసేవాక్రవిధానసర్వాంతరఃపరమాత్మేత్యధః ॥ ౬ ॥ ఇన్ద్రంసర్వాంతరమాత్మానం స్వరూపత
టస్థలక్షణాధ్యాముపదిశ్యతి ద్వ్యతిక్రస్య మిథ్యాత్వమామూయతే అతోన్యదాతకమితి ॥ తదభిప్రాయమావి

సర్వాంతరస్వాత్మాసోహమథోనవిగ్రహః ॥ ౪ ॥ దృశ్యత్వాదస్య దేహస్యద్రవ్యాయోన్యస్సవసః ।
యోయంసర్వాంతరస్వాత్మాసోయంసప్రాణపూర్వకః ॥ ౫ ॥ దృశ్యత్వాత్ప్రామార్వస్యద్రవ్యాయో
న్యస్సవసః । దృష్టేద్రవ్యప్రామాతేన్ద్రోతామలేమకంతావయస్సరాః ॥ ౬ ॥ జ్ఞాతేరపి విజ్ఞాతాసహస
ర్వాంతరఃపరః । అతోన్యదాతకంసకలంనసత్వంతునిరూపణే ॥ ౭ ॥ సవసవంనైవాన్యదిశ
వ్యజ్జీరూపణం । యథాపృథివ్యామోతంచ ప్రోతంచసకలంసురాః ॥ ౮ ॥ తథాప్రు సకలంచేవాఓశం
ప్రోతంచసంశయః । ఆపశ్యవాయాహేదేవాఓశప్రోతాస్తధైవచ ॥ ౯ ॥ అంతరిక్షేమవాయుశ్చలో
కేషు సురపుంగవాః । అంతరిక్షాశ్చలకాశ్చ తథాగాంధర్వకేషుచ ॥ ౧౦ ॥ లోకేష్వాదిత్యలోకేషు
స్థితాగంధర్వసంజ్ఞితాః । చంద్రలోకేషుచాదిత్యలోకాఃస్తధైవచ ॥ ౧౧ ॥ చంద్రలోకాశ్చనక్ష

జగ్రోతి అతత్వేతి ॥ అతోస్తాత్సర్వాంతరాదాత్మనాన్యదృశ్యత్వకారణాదికం భూతభౌతికంజగదస్తి తదాతకమ
ధిస్తానయాధాత్మ్యజ్ఞానేనశుక్తిరూప్యవద్బుధిమత స్తస్యవ్యవహారదశాయామేవసశ్యత్వంపరమాధానిరూపణేతు
నైవసశ్యత్వంకింతుసర్వాంతరేప్రత్యగాత్మన్యధ్యస్తత్వేనతత్రైవలీయమానమధిస్తానమాత్రేణావశిష్టత ఇత్యధః ॥
౭ ॥ ఎవమధ్యాత్మం ప్రత్యగాత్మనసర్వాంతరత్వముపదిశ్యాధిభూతమపితదుపదేష్టుం గాగిబ్రాహ్మణంసంగృహ్యతి
యథాపృథివ్యామిత్యాదినా ॥ తత్రహిసర్వాంతరస్వాత్మనోనిరతిశయంసూక్ష్మత్వంవ్యాపిత్వంచదశాయితంపృథివ్యా
దీనాంబ్రహ్మలోకాంతానాముత్తరోత్తరమోతప్రోతభావనసూక్ష్మతావ్యాపిత్వేత్యతరేతరభావనామూయతే-య
ఇదం సర్వమప్సోత్వంచ ప్రోతంచేత్యాదినా - యథాతంతుషు పటాదీః సూత్రై స్త్రిర్యక్సూత్రైశ్చ ఓత
ప్రోతభావనావస్థిత పాథివం సర్వం జగతాగ్రణ భూతాయాం సూక్ష్మాయాం పృథివ్యామోత ప్రోతభావనా
వస్థితం యదైవం తథాతత్సర్వం పృథివీతత్వం కారణభూతాస్వప్ను ఓతప్రోతభావనావస్థితం - ఏవముత్తరతా
పియోజ్యం ॥ ౮ ॥ ఆపశ్యవాయావితి ॥ నన్వపామగ్నిః కారణం అగ్నేరాపత్తిశ్రుతేః । తథాచాపోగ్నావతివ
క్తవ్యంనైవదోషఃఅగ్నేః పాథివం వాయవ్యంవాధాతు మనాశ్రిత్యేతర భూతవత్స్వాతంత్ర్యేణావస్థానం నా
స్త్రితతతాగ్రణభూతే వాయావసామోతప్రోతభావో వ్యవదిశ్యతే ॥ ౯ ॥ అంతరిక్షేషు వాయుశ్చేత్యాది - అంత
రిక్షలోకాసాంవాయో స్సంచరణస్థానత్వాత్ - సతత్రోతప్రోతభావనావస్థితః ॥ సూక్ష్మతారతమ్య భావక్రమే
జాత్తరోత్తరం సాతిశయ భోగాశ్రయాకారేణ పరిణతాని సంహతాని పంచ భూతాన్యేవావస్థా విశేషైస్తత్త
త్లోకత్వేనవ్యవదిశ్యంతే ॥ అతఏవ సర్వత్ర అంతరిక్షలోకేషు గంధవ లోకేష్విత్యేవ మేక్షకస్త్రిన్నపి లోకే

బహువచనప్రయోగః || ౧౦ || ౧౧ || ౧౨ || ప్రాజాపత్యేషులోకేష్వితి || ప్రజాపతిస్థూలప్రపంచాభిమానీ వి
 రాట్తతద్భరీరారంభకాణి దైరాజపదోపభోగకాధనాని పంచభూతాని ప్రాజాపత్యా లోకాస్తేష్విత్యర్థః || ప్రా
 జాపత్యాస్తథేతి || పౌరణ్యగర్భయా పాపశ్చేన బ్రహ్మణా పంచీకృతాని బ్రహ్మం దారంభకాణి తాన్యేవ నియదాది
 భూతాని బ్రహ్మలోకశబ్దేనోద్యంతే తేషుకారణభూతేషు కార్యభూతాః ప్రాజాపత్యులొకాటతప్రోత భావనావస్థి
 తాత్పర్యార్థః || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || ౧౬ || అభ్యాసతస్త్వితి తాత్పర్యార్థః || యదైవమేతేన స్వేలోకాః స్వస్వవ్యాపకే వ్యభ్యా
 సతవేస్థితాః అతోనవాస్తవా ఏకసర్వదాతేన వేదబ్రహ్మలోకాంతాః స్వప్రతీత్యధిష్ఠాభూతేన చ్చిద్రూపే ప్రత్యేగా
 త్వని సర్వాంతరేమాయావ శేనోతప్రోతభావనావస్థితాః || ౧౭ || సర్వాధిష్ఠానభూతస్తుప్రత్యేగా త్వాస్వయంతి కైక
 స్త్రింభివోతప్రోతభావనావస్థితోనభవతి || కింతుస్వమహిమ ప్రతిష్ఠితః - పరాధిపప్రకాశానాం సద్విలక్షణానామేవ సత్తా
 స్ఫురణసిద్ధయేతాదృశేవస్తున్యోతప్రోతభావః అయంతుస్వయంప్రభః స్వయంప్రకాశమానః సత్స్వభావశ్చ కతోన్య
 స్త్రిన్మాధారే ఓతప్రోత భావనావస్థిత ఇత్యర్థః || ఎవంపుధివ్యాధీనాం బ్రహ్మలోకాంతానాం సర్వాంత
 రేప్రత్యేగాత్వవ్యధ్యస్తతయా ప్రతీతం ప్రతిపాద్య పరమార్థతోధిష్ఠానావ్యతిరిక్తత్వమాహ యస్త్రిన్తితి || ౧౮ || ఎవం
 సర్వజగత్కల్పనాస్పద త్వేనాత్మనః సర్వాంతరత్వ ముపపాద్యాంతర్యామితయాపి శత్రుత్వపాదయితుమంతర్యామి
 ద్రాహ్మణం సంగృహ్యతి || యోయమాత్మేత్యాదితా || యోయం సర్వాంతరః ప్రాగుదీరతతత్వా సత్స్వభావస్స ఎవ సర్వేషాం

త్రలోకేషు సురపుంగవాః | దేవలోకేషు నక్షత్రలోకాటతాస్తథేవచ || ౧౨ || దేవలోకాశ్చ హేదే
 వా ఇంద్రలోకేషు సంస్థితాః | ప్రాజాపత్యేషులోకేషు స్థితా ఇంద్రా స్సురవర్షభాః || ౧౩ || ప్రాజా
 పత్యాస్తథాలోకా బ్రహ్మలోకేషు సంస్థితాః | విష్ణులోకేషు హేదేవా బ్రహ్మలోకాస్సు సంస్థితాః || ౧౪ ||
 విష్ణులోకాస్తథాటతా రుద్రలోకేషు హేసురాః | రుద్రలోకాస్తథాలోకేష్విశ్వరస్య సురవర్షభాః ||
 ౧౫ || సదాశివస్యలోకేషు స్థితా హ్యేషాస్సు సురవర్షభాః | ఓతాః ప్రోతాశ్చ లెలోకా బ్రహ్మ సంక్షేపరశివే ||
 ౧౬ || ఎవం సర్వేన వాసాక్షి స్వరూపే ప్రత్యేగాత్వని | సర్వాంతరతమేప్రోతా ఓతా అభ్యాసతస్త్వితి ||
 ౧౭ || సర్వాధిష్ఠానభూతస్తుప్రత్యేగా త్వాస్వయంప్రభః | నకస్త్రింభిత్త్రితస్సాక్షీ సత్స్వరూపస్సు ర్షభాః ||
 ౧౮ || యస్త్రిన్మధ్యస్తరూపేణ స్థితం సవకం నిరూపణే | స ఏవ సకలం నాన్యదితినమ్యజ్జిరూపణం || ౧౯ ||
 యోయమాత్మాస్వయంభూతి సత్తయాన్యవివక్షితః | స ఏవ సాత్మాత్వవేదాంతర్యామినచావరః ||
 ౨౦ || పృథీవ్యామపి యస్త్రిత్యన్పుధివ్యా అంతరస్సదా | యం న వెదసురాః పృథ్వీశరీరం యస్య భూరపి ||
 ౨౧ || యోంతరోయమయత్వేతాం భూమిం సింహియరూపతః | ఎవ ఏవ హి న సాత్మాదంతర్యామిప
 రామృతః || ౨౨ || అప్పుతిష్ఠన్న పాండేవా అంతరోయం నతావిదుః | అపశ్చరీరం యస్యైతాః యోం

హ్యంతరమవస్థాయనియమనాదంతర్యామినమప్రత్యేగాత్వ వస్తస్తాదన్యకస్త్రిత్యర్థః || ౧౯ || శ్రుతౌ హ్యధిక్షేవతమ
 ధిభూతమధ్యాత్వం వతమపాదాన శ్వేనాంతరః స్థితః సర్వస్తావాధికః ప్రత్యేగాత్వాలత స్త్రియమనవ్యాపారయో
 గాదంతర్యామిత్యా మూతం || యః పృథివ్యాంతిష్ఠన్నాస్థాదినా తవచ్ఛక్తికరోతి | పృథివ్యామితి || ౨౦ || యః కారణభూత
 ఆత్మపృథివ్యామభిత స్త్రిత్యేభవతి పృథివ్యామహిరవస్థితోన తాం నియంతుం శక్తోతి త్యధిప్రేత్యైతి నష్టే | పృథివ్యా అంత
 రితి || ఉపాదానకారణత్వేన పృథివ్యా అభ్యంతం ప్రతేశేపివ్యావ్యవర్తమానత్వా వ్యస్థాధివ్యా అంతః | ఎవమంత
 వర్తమానం యం పృథివీ దేవతాన పేదానుమావ్యన్యకస్త్రిన్తియంతావతః తిత్తి - యస్యైతేషా పృథ్వీశరీరం శరీరక
 దాచ్ఛాదికాన తతోరిక్తం శరీరమస్తి || ఏవంభూతోయం పరమాత్మా ఏతాం భూమియం తరవస్థితః సన్నియమయతి
 స్వవ్యాపారే ప్రేరయితి ఎవం వాంతర్యామి | సన్వంతర్వచనలక్షణవ్యాపారయోగా త్రస్య కియ ప్రసక్తిరిత్యత ఆహ ||
 సింహియతి || యత్తస్య పారమార్థికం సింహియం రూపం తదవతిత్యా ౭ నైవోవాధివశాన్నియవ్యవస్థితః || ౨౧ ||
 ననుసోపాధికత్వాదయమవ్యస్త దాదివత్కల్పిజ్జీవవవేద్యాశంక్యాహ || పరామృత ఇతి || అంతర్యమనితాభా గాత్రీ
 యత్వేనానభిమానాత్ సాత్మాదయమేవ పరామృతః - వికారజాతేభ్యః పరంసంసారికదుఃఖార్థసంస్కృత్యః పరయా
 త్వేత్యర్థః || ౨౨ || అప్పుతిష్ఠన్నతి || పర్యాయేష్యేవయోజ్యం || ౨౩ || ఎవంపర్యాయద్వయం యథామతిగంధయి
 త్వాయోగ్నోతిష్ఠన్బాంతరిక్షేతిష్ఠన్నిత్యేవమాదీక పర్యాయాన్సమానపరిపాటిత్వాదతదేవ సంగృహ్యతి || ఎవమితి ||

స్థాత్రయసాక్షిణంతతోవివికంస్వయంజ్యోతిస్స్వభావమేతమాత్మానం న్వాత్మత్వేన యోజానాతినయోగీసర్వదాస
ర్వావస్థాసుపశ్యన్నపిదైవతంనపశ్యతీత్యన్వయః॥ అయమథః ॥ విదుషఃస్వవ్యతిరిక్తస్యావిద్యాతత్కార్యస్యవిష్య
యానివతతత్వాదసాదైవతంజగద్భ్రతురాదీంద్రియజనితవిశేషవిజ్ఞానేనపశ్యతి అథాపిస్వరూపజ్ఞానేన భాసమాన
ఎవభవతి ॥ 30 ॥ కుతఃప్రత్యక్షతాపా॥ ద్రష్టుద్రక్ష్యేరితి॥ ద్రష్టురాత్మనశ్చిత్ప్రకాశరూపాయాద్యష్టిప్రస్థానాశానాస్తి-
యథాగ్నేరౌష్ణ్యంయోవదగ్నిభాతి - తథాఅవిశాశినఆత్మనోద్భష్టిగప్యవినాశినియావద్ద్రవ్యభావనిఅతస్తస్మాదాశ
శంకానకాశ్యేత్యథః ॥ ఎతేనసహద్రష్టుర్ద్యుష్టేవిశపరిలోపోవిద్యతే అవిశాశిత్యాదిత్యేషాశ్రుతిర్వాగ్దేహ్యాతా ॥
సనునాద్యష్టిఃసర్వదావిద్యతేచేత్తయైవసర్వదాదృశ్యజగత్ప్రతిభాసఃకుతోనేష్యసాపా ॥ దృశ్యమేవ ॥ హేయ
స్సాదృశ్యందృగ్విషయందైవతంజగన్నశ్యతి ॥ అధిష్ఠానయాథాత్మ్యజ్ఞోనేనప్రతిపన్నోపాధానిలాపితంభవశః॥ అతో
విషయాథావాక్యతేవవిశేషాప్రతిభాసోనతుచిత్స్వరూపవిపరిలోపకృతత్యథః ॥ అతస్తదైవతందృశేప్రత్యగా
త్మస్వరూపప్రకాశేనప్రకాశ్యంసమాధిసుమప్రాయద్యవస్థాసునైవాస్తిద్రష్టా-చిదాత్మైవకేవలంవిద్యతే॥ ఎతేననతు
తద్విత్తీయమస్త్రీత్యాదిశ్రుతిరుద్రాథాభవతి ॥ 31 ॥ ఎవమద్విత్తీయాత్మజ్ఞోననిష్ఠస్యయద్గత్యాచీనాం నిరతిశయస్వమా
మ్నాయతే ॥ ఎషాస్యపరమాగతిత్యాదినా తస్యంగృహ్యతి ॥ ఎషాస్యేతి ॥ యత్రనాన్యత్వశ్చతినాత్యచ్ఛృణోతినా
స్యస్వికానాతీనైషాబ్రహ్మనిష్ఠాపరమాసంపత్ ॥ ఇతరాసాంసంపదాంకృతత్వేనానిత్యత్వాన్నిత్యాద్విత్తీయ బ్రహ్మ
త్వన్నిష్టేవవిశిష్టాసుపదిత్యథః ॥ తథాఎషేవాస్యవిదుషాగణఃపరమా ॥ బ్రహ్మాదిస్తంబపర్యంతా స్త్వన్యాగతయః
అవిద్యాపరికల్పితత్వాదపరమా ఇత్యథః ॥ తథాస్యవిదుషఎవపరమోలోకః-యేకమఖలాశ్రయాలోకానైఅపర
మాః॥ఉదీరితబ్రహ్మత్వనిష్ఠాశుస్వాభావికత్వాన్నకేనచిత్రమణాజాయతఇతినిరతిశయత్వాల్లాక్యమానత్వాచ్చ

పుమాన్ ॥ సయోగీసర్వదాదైవతంపశ్యన్నపినపశ్యతి ॥ 30 ॥ ద్రష్టుర్ద్యుష్టేననాశోస్తి దృశ్యమేవ
హీనశ్యతి ॥ తచ్చదైవతందృశేద్యశ్యం నాస్తిద్రష్టాస్తికేవలః ॥ 31 ॥ ఎషాస్యపరమాసంపదతిశ్య
పరమాస్యతు ॥ ఎషాస్యపరమోలోక ఏతద్ధిపరమంసుఖం ॥ 32 ॥ అహినిలయనీంముక్తాయథాహి
న్వాత్మనాపునః ॥ నపశ్యతితథావిద్యాన్నచేహేహంమతిభవతే ॥ 33 ॥ సవాధారైస్వతస్సిద్ధే
శివసంజ్ఞేనునిమత్ ॥ ప్రత్యగ్రూపేపరానందే నేహనానాస్తికించన ॥ 34 ॥ మృత్యోస్సమృత్యుమా
పోతి యథానా నైవపశ్యతి ॥ తస్మాదధ్యస్తమజ్ఞానం తత్కార్యంచాత్మరూపతః ॥ 35 ॥ ఏకదైవమ

పరమోలోకఇత్యథః ॥ ఎతదేవహీపరమంసుఖంయన్నిరతిశయనందబ్రహ్మత్వభావేనావస్థానం తత్తలు నిత్యత్వా
త్పరమం- వైషయికసుఖమనిత్యత్వాదపరమంతలైశభూతత్వాదుపేక్షణీయమితిభవతి ॥ 32 ॥ ఎవంబ్రహ్మేభూతః
పురుషఃపునః కార్యకారణ సంఘాతంనాత్మత్వేనాభిమన్యతే ఇత్యేతస్సద్భ్రష్టాంతం శ్రుత్యాప్రతిపాదితం - తద్యథా॥
అహిర్నిలయనీవల్క్యేమృతాప్రత్యస్తైత్యాదిసాతాంసంగృహ్యతి॥ అహినిలయనీమితి॥ అహినిలయనీసర్వత్వకసర్వాశ్ర
యేవల్క్యేకాదాసర్వక్తాతాంత్యచంయథాఅహిః సర్వపునన్వాత్మభావేననపశ్యతి॥ ఎవంబ్రహ్మవిద్యానపివివికందే
హేంద్రియాదికంనకదాప్యాత్మభావేనాభిమన్యతేఇత్యథః॥ 33 ॥ అపిచదేహాద్యాత్మభావస్యభేదాధీనత్వాత్తస్యచాని
రూపకాదిత్యభిప్రేత్యతన్నిషేధశ్రుతిముదాహరతి ॥ నేహనానాస్తికించనేతి ॥ తత్రఇహానిస్తమ్యంజేన యన్ని
షేధాధికరణత్వేననిదిష్టంతద్వివృణోతి ॥ సవాధారితి ॥ యస్మాదుక్తవిధంబ్రహ్మదైవతజగత్ప్రకాశసన్యా
ధిహీనమతస్తదేవంతన్నిషేధస్యావధిరితి ॥ యస్మాదుక్తదైవతప్రపంచవత్తస్యాప్యధ్యస్తత్వశంకాంవారయతి॥
స్వతస్సిద్ధఇతి ॥ స్వతేవనిద్ధం నపునరధిష్ఠానాం తరేధ్యస్తత్వేనాన్యాధీన సత్తాకమితి యావత్ ॥ నిర్మలఇతి ॥
మాయాయా ప్యదానః ఏవం భూతే శివసంజ్ఞే ప్రత్యగ్రూపేతావస్థితే తస్మిన్నాత్మని పృథగ్భూతం కిమపి వస్తుప
రమాథతోనాస్తిత్యథః ॥ 34 ॥ శ్రుత్యుక్తంవిపక్షేబాధకముదాహరతి ॥ మృత్యోరితి ॥ యోస్సిన్మృత్యుగా
త్మభావేనావస్థితేబ్రహ్మణీభేదంపశ్యతి అహమన్యఅన్యజ్జగదీష్వరాదికమితి సోయమవిద్యయావశీకృతస్సన్మృత్యో
ర్మరణాత్మనమృత్యుంమరణంప్రాపోతి పునఃపునర్జాయమానోమయమాణశ్చభవతీత్యథః ॥ అతఃక్రవిధ
మద్విత్తీయాత్మదశానమేవప్రతస్తమితి నిగమయతి॥ తస్మాదితి॥ యస్మాదేవంపారమాధికో భేదోనాస్తి తస్మాదజ్ఞా
నంతత్కార్యంచవియదాదిభూతభౌతికంజగచ్ఛసర్వమప్యద్విత్తీయోబ్రహ్మజ్యధ్యస్తం - అతశ్చేదంసర్వమధిష్ఠానా

త్మగూఢేజ్జేకప్రకారేదైవద్రష్టవ్యం - యస్తాదేకభైవ్యాయముత్తరశేషః ఏకంహ్యమానుతం || ఏకదైవానుద్రష్ట
 వ్యమేతదప్రమేయంధ్రువమితి || 31 || తస్మాదుచ్యతః || ఏకదైవేనైవ ప్రకారేణవిజ్ఞానమనైకసత్త్వలక్ష
 ణేనాయమాత్మా ముముక్షుభి మహాయాసా ద్ద్రష్టవ్యః || శాంతిదాంత్యాదిలక్షణసాధన కలావానుష్ఠానజనిత
 మహాయాసంప్రవాప్యత్య సాత్మాతాగర స్సంవాదనియః || మహాయాసాదితి కమణిల్యబ్ధౌ పే సంచమి ననుద్య
 గ్రూపతత్సాసచేత్ ద్రష్టవ్యస్తర్హిద్యశికమూ త్యాద్భుటవ త్రస్యదృశ్యత్వంస్వాదిత్యతతహ || అప్రమేయశ్చైతి || అ
 న్యోజ్యత్వస్యేనప్రమేయతే అద్వితీయస్వాత్మా కథమస్యేనప్రమేయః న్యాయతః స్వపక్షయసాత్మా తాగరసంజాతేనతి
 స్వరూపప్రకారేనైవప్రకారతత్త్వతిథవత్వసావప్రమేయః విరజాశ్చైతి || రజో నామధర్మాధర్మాణామితి తద్రహితః
 మహస్సవకారణత్వేనసర్వస్యాపి || ధ్రువఃకూటస్థనిత్యః || 32 || తమేవధీరత్తిమంత్రంసంగృహ్యతి || తమేవైతి ||
 తముక్తవిధమాత్మా నమేవ ధీరోధీనానుపదేశతః శాస్త్రతత్త్వవిజ్ఞాయ పురస్తస్త్విషయాం సాత్మా తాగరరూపిణీం
 ప్రజ్ఞాంకువీత || నఖల్వపరోక్షభూమిపరోక్షజ్ఞానేననివతతత్త్వతిథావః || ఏవమాత్మ విదనాత్మ విషయాన్బహుంభృ
 జ్ఞాన్నానుభూయా న్నానుచింతయేత్ | భూయతేలిక జ్యాదాగమః || కుతత్త్వతతహ || వాచ్యతే || యానుహయస్తాత్మదృ
 హుశబ్దానుచింతనంవాచోవిగ్లాపనంవాగింద్రియస్యవిశేషేణగ్లానికరంతస్తాదిత్యర్థః || 33 || ఉక్తవత్త్వమాణకృతోప
 పనిషత్ప్రతిపాదనపరంసవాపిషమహానజలత్తాత్త్వాదికాయేయంఖండికాసమామ్నాతాతాంసంగృహ్యతి || సవాపిషత్తి ||
 తత్రతావద్యేద్యస్వరూపంప్రతిపాద్యతే || సపూర్వోక్తజగతాగరణభూతిఏషఏవహృన్మధ్యేవస్థితఃయాయంమహానపరి
 చ్ఛిన్నతత్త్వా జన్మనాశాదిసకలసాంసారికభావవికారరహితఃఏషఏవసర్వస్యబ్రహ్మాండాదిజనస్యవశీ-సర్వోహ్యవశే
 వతతే || అమూయతేహి || భీమాస్తా ద్వాతఃపవతే | భీమోదేతిసూర్యత్త్వాది నకేవలంవశీఃతస్యచబ్రహ్మాదిస్తం

హాయాసాద్ద్రష్టవ్యోహిముముక్షుభిః | అయమాత్మాప్రమేయశ్చ విరజాశ్చమహాస్థివః || 32 || తమేవ
 ధీరోవిజ్ఞాయప్రజ్ఞాంకువీత | బ్రాహ్మణః | నానుభూయాన్బహుంభృద్వాన్వాచోవిగ్లాపనంహితత్ || 33 ||
 సవాపిషమహానాత్మా జన్మనాశాదివజితః | వశీసర్వస్యలోకస్య సర్వస్యేశానవీనహి || 34 || సర్వ
 స్వాధిపతిశ్చుద్ధౌ నభూయాన్సాధుకమణా | కమణాసాధువానైవ కసియాన్సురపుంగవాః || 40 ||
 ఏవసర్వేశ్వరస్సాత్మాద్భూతాధిపతిరేవచ | భూతపాలశ్చలోకానామసంభేదాయమేసురాః || 41 ||
 ఏషశుభవిధరణ స్తమేవబ్రాహ్మణోత్తమాః | వెదానువచనేనాపి యజ్ఞేనసకలేనచ || 42 || దానైన

చాంతస్యసర్వస్యేశానఈశితాచభవతి || 35 || తస్యేశానత్వంనిరంకుశమిత్యాహ || సర్వస్వాధిపతిరితి || అధిపతిరధి
 ప్తాయ పాలయి తాస్వతంత్రతత్త్వర్థః-యోహ్యధిప్తాయ పాలయతి || సఈష్టేయశ్చేశానస్సనివవశీభవ త్యేవంత్రయా
 ణాంవిశేషణానా ముత్తరోత్తరస్యపూర్వపూర్వమేతుత్వంద్రష్టవ్యం || యతోయమాత్మా శుద్ధౌఅనాధేయాతిశయస్వ
 రూపః అతః సాధునాశాస్త్రోహితేనాగ్నిహూతాదికమణానభూయాన్భవతి || పూర్వావస్థాతః కేనచిద్ధమే
 ణోపచితోనభవతీత్యర్థః || తథాఅసాధునాశాస్త్రప్రతిషిద్ధేన బ్రహ్మహననాదినా కసియాన్లృతరోపినభవతి ||
 పూర్వావస్థాతోనహీయతత్త్వర్థః || కమణవశీకృతస్యహ్యత్మనః సాధ్యసాధుకమణజన్యాతిశయభాక్త్వంసంభవతి ||
 ఏషతునిరువాధికతత్త్వా సర్వేశ్వరః కమణసహితస్య సర్వస్యజగతఈశనశీలః-అతస్తత్పరతే సాధ్యసాధుకర్తృణీత
 స్త్రిన్నుపవయాపవయలక్షణంవికారంజనయతుంనప్రభవతత్త్వర్థః || 40 || తథాసాత్మా దేవఏవప్రత్యగాత్మా బ్రహ్మాది
 స్తంబాంతానాం సర్వేషాం భూతానామధిపతిః- తథా తానిభూతాని పాలయతీతిభూతపాలః- లోకానాంభూరా
 దీనాంబ్రహ్మలాకాంతానామసంభేదాయతత్త్వయాదాయాసంభేదోతిక్రమోమాభూదిత్యర్థః || 41 || ఏషఏవాత్మా
 విధరణో నకాశ్రమాది వ్యవస్థాయావిధారయితాసకలేతుభవతి || యథాలౌకికస్సేతురసంభేదమేతుస్తద్విద
 యంభవతీత్యర్థః || అయంభావః తత్ప్రణీత శ్రుతిశ్చక్షుక్తమాగణం యోనుతిష్ఠతి తజ్జన్య సుకృతేన సంసారా
 ణవం సంతారయతీతిసేతుః || ఎవంవేద్యస్వరూపం ప్రతిపాద్య తద్విద్యోత్పత్తే వేదానువచనేనాదేయత్సాధనత్వ
 మామ్నాతంతమేతం వేదానువచనేనేత్యాదితత్సంగృహ్యతి || తమేవైతి || మంత్రబ్రాహ్మణాత్మకస్య కృత్స్నస్యవేదస్య
 యన్నిత్యస్వాధ్యాయలక్షణమనువచనంతేన- తథాతత్ప్రతిపాద్యేన నిత్యవైమిత్తిక రూపేణ యజ్ఞేనాగ్నిహూతాది
 నా || 42 || దానైన శ్రుతిశ్చుతిపురాణవిహితేనతులావ్రీరుషాదినా తథాఅశనరూపేణతపసానతుకృచ్ఛచాంద్రా

యదాదినా || అత్రానశనశభేర కామాననశనం వివక్షితం || నశు భోజన నివృత్తిస్తథాసతి జీవనలాప్తసంసార
నవిద్యానుత్పత్తిప్రసంగాత్ || ఏవమేతై వేదాదానువచనాదిభిస్తమక్రవిధమాత్మనమనయోవేత్తం వేదికం జ్ఞాతుమి
చ్ఛతి || అత్రస్మితీయయా శుక్రాగ్నితఃకరణశుద్ధిర్వా రా వేదానువచనాదీనాం వివిధసాధనత్వముపన్యస్తం సహ
త్పన్నః వివిధవిధానవ్యాఖ్యానాః శాంతిదాంత్యాదిభిః శ్రవణాదిభిశ్చోత్పన్నయా విద్యయా తముదీరిత రూప
మాత్మానం సాక్షాత్కృత్యవస్థా మనన ధర్మకయోగాస్థానియోగభవతి || సత్త్వితరోనాత్మజ్ఞోజనస్త్యహ్యనా
త్మవిషయ సత్త్వపి మనసే కమక సంబంధా తగమకత్వమేవ నశుముసత్త్వం || అత్త్వ విత్తస్సకృతకకావ్యత్వా తగవ
లం మునిరేవ || అసేనచ ఏతమేవ విదిత్వా మునర్పవతీతి శ్రావ్యమధారణం వ్యాఖ్యాతం భవతి || ౪౩ || సవకస్సవ
శీసవకస్యేశానతిత్వాదినావిధముఖేన ప్రతివాదితన్యాత్మతత్త్వస్య సోపాధికత్వంకా మాధూర్యధునావ్యసౌరేకము
ఖేనయదవాద్యా ననగవ్యంస్వరూపంప్రతిపాదితం || సేవ సేతిసేత్వాత్మైశ్వర్యాదిశుక్త్యా తస్యంగవ్యం || సేతిసేతి ||
ఇదమథవాచినేతశభేరసన్నిహితందృశ్యం పరామృశ్యతే || వీప్యయాచితస్యసమాన్యమేధః || తదయవిధః ||
యదిదందృశ్యం ద్వైశజాతమస్తితస్సర్వమిదంసేతిసేతితవిలాప్యసవకసేధావధిభూతోయోయంవివక్ష్యమేనిరస్తన
వస్తూపాధికత్యా సేవసవకసాధకః విద్యాకమాకదిసవకవ్యవహారిష్యునకః - సతతోన్యః కచ్చిపిగతాభో
క్తాపరమాథతోవిద్యతతిత్యథః || తస్యచసర్వనిషేధావధిభూతస్యాత్మనః స్వాధావికంరూపమాహ || సాయమి
తి || యాయముదీరితరూపప్రత్యగత్వాసర్వదాహస్తపాదాదిభిరిందియైరగ్రాహ్యస్వభావనహ్యసౌకెనచిరింది
యేగృహ్యతే || ఇందియాణాంరూపాదిమద్వస్తువిషయత్వాత్ || ౪౪ || తథాఅయమాత్మాఅభ్యస్తప్రపంచవద్వి
శరణశీలస్వరూపోపినభవతి || నఖిల్వసౌశీర్యతేనిరవయవత్సేన విశరణాసంభవాదతోవ్యత్యే సేధావధిభూతం త
త్త్వంసవకదాదాధావిధురస్వరూపమిత్యథః || సనూపగమాపగమధర్మవతోదృశ్యస్య సంపరిహవశా త్తదధిస్తాన

తపసాసేవాత్యైవానశసేనచ | వెత్తుమిచ్ఛతియోవిద్యాన్యమునిసేతరోజనః || ౪౩ || సేవసేతిని
వక్ష్యమే యవిషవకసాధకః | సాయమాత్మాసదాగ్రాహ్యస్వరూపోనహిగృహ్యతే || ౪౪ || తథా
శీర్యస్వభావశ్చహేదేవానైవశీర్యతే | అసంగరూపోభగవాన్సవకదానహిసజ్జతే || ౪౫ || ఏవనిత్యోమ
హిమాబ్రాహ్మణస్యనవధకతేకమకానోకనీయాత్ | తస్యైవస్యాత్మవిత్తంవిదిత్వానలిప్యతేకమక
ణాపాపకేన || ౪౬ || తస్మాద్భ్రాహ్మణానలాభాయవిద్యాక శాంతోదాంతస్సత్త్వవాదీభవేచ్ఛ | కమక

స్యాత్మనాపివికారః కింనస్యాదిత్యతతా || అసంగరూపః || పర్యవత్రవన్నితేకపస్వరూపః నహ్యసౌక్యచిత్తజ్ఞతే
ఆత్మీయత్వేనక్వచిదప్యభిమానాభావాత్ || అసక్తిహేతోద్యోశ్యస్యచమిథ్యాభూతస్యపరమాథకతయాఅసంజకత్వా
సంభవాన్నహిమరుమరీచికాజలైర్మరుభూమిరాదీక్రియతఇతిభావః || ౪౭ || తదేతద్దాధ్యక్షమిశ్రీత్యాప్రతిపాదితా
ర్థసంభవాదిజ్ఞేనాదాహృతమృత్తంత్రంసంగృహ్యతి || ఏవనిత్యతే సేవ సేతిసేత్వాత్మైశ్వర్యాదిశుక్త్యా అతద్యాగ్నిశ్చి
ముఖేనయదాత్మనస్వరూపంప్రతిపాదితం ఏవనిత్యబ్రాహ్మణస్యబ్రహ్మనిదోన్యోమహిమా || అన్యేషుమహిమానః
కమకృతత్వాదనిత్యాః - అయంతుస్వాభావికత్వాస్తిత్విత్యథః || కుతఇత్యతతా || నవధకతేతి || పుణ్యవా
పరూపేణద్వివిధైవకమకావృద్ధ్యవృద్ధిలక్షణాంవిక్రియాంసప్రపాప్నోతి || వికారహేతుసంగపరిహాస్యప్రతిపాది
తత్వాత్ అతోనివికారత్వాదేవఏవనిత్యోమహిమేత్యథః || తథాచ తస్యైవమహిమైః పదవిష్యతే || పద్యతే
గమ్యతేజ్ఞానతేతి పదంస్వరూపం తస్యపదస్య వేదితాభవేతిత్యథః || తద్వేదనస్యఫలమాహ || తందితిత్వేతి ||
తందిత్యమహిమరూపమాత్మానం సాక్షాత్కృత్యవిద్యాక వాపకేనకమకానలిప్యతే || అత్రపాపశభేన వాపవ
త్పుణ్యస్యాపి సంసారహేతుత్వాత్తదుభయంవివక్షితం || అతస్సంసారహేతుభూతేన పుణ్యవాపరూపేణ ద్వివిధ
న కమకాతేపోదిదువేద్యయా నివర్త్యత ఇత్యథః || ౪౮ || తత్రవిద్యోత్పత్తౌ బహిరంగసాధనాని వేదానువచ
నాదీని ప్రాగ్దశికాని అభతస్తాదేవం విచ్ఛాంతోదాంతఇత్యాది శుక్తిప్రతిపాదితాన్యంతరంగసాధనానిదశకయ
తి || తస్మాదితి || యస్తాదద్వితియాత్మవిజ్ఞానస్యేద్యగ్విధం ఫలం తస్మాత్తల్లాభాయ శాంత్యాదిగుణయక్రొధవత్ ||
తత్రశాంతోచామ్యేంద్రియవ్యాపారాదుపరతః దాంతోమానసవిషయ తృప్త్యాభ్యోనివృత్తిః || సత్త్వవాదీతి || ఏతద్భు
సత్త్వవచనం కృత్స్నయోగాంగోపలిక్షణం || కమకత్వాగీతి శ్రీతిగతోపరతపదస్యవ్యాఖ్యానం || లోకాంతరసాధనాని

విద్యావిరోధీనియానికర్తాజితత్వాగీభూత్వేత్యధః॥ సర్వవేదాంతసిద్ధమితి ॥ శ్రోతవ్యోమంతవ్యభిత్వాదివేదాంత
ప్రతిపాదితంక్రవణమననాదికం విద్యాహేతుంనిరంతరముపగచ్ఛేదిత్యధః॥ ౪౭ ॥ తథాజాచాలోపనివదాదిషు
ప్రతిపాదితం శ్రీపుండ్రధారణాదికమపిశివప్రీతికరత్వేనపరవిద్యోశ్చతావంతరంగసాధనమిత్యాహ॥ త్రిపుండ్రమితి॥
౪౮ ॥ సాధనైస్సత్తైరిత్యాదివేదానువచనాదిభిః శాంతిదాంత్యాదిభిః శ్రవణమననాదిభిశ్చేత్యధః॥ హస్తతలేతి॥
హస్తతలస్థిఃబిల్వఫలవత్సర్వస్యదృశ్యజాతస్యపశువస్త్వరూపత్వమూపరోక్ష్యేణ యోవేద జానాతి ॥ ౪౯ ॥ తస్యేం
భవతీత్యేతత్ప్రతిపాదయతి ॥ నైనమితి॥ ఎవంసమ్యక్జ్ఞానినం పాపాపుణ్యపాపలక్షణఃనతరతినాతిక్రామతి ॥ సేవ
బ్రహ్మవిద్యవపరంపరోభాగ్యఫలంతత్సర్వంపుణ్యపాపమతిక్రామతి॥ తథాచాన్యత్ ప్రాకృతంమాయామయంశార్వ
జాతిమస్త్రీతస్సవశమతిక్రామతి॥ ఎవంహిశ్రూయతే॥ ఎతముపేనైతేనతరతత్వతఃపాపమకరవమశ్యతఃకల్యాణమక
రవమిత్యుభేడమేవైవ ఎతేతరతినైనంకృతాకృతేతవతేతి॥ తత్రచకృతాకృతయోరుభయోరపిపుణ్యపాపయోస్తరణీ
యత్వంతాపకత్వంచప్రతిపాదితం॥ అతోత్రాపిపాపగ్రహణముభయోరుపలక్షణార్థంద్రవ్యవ్యం॥ నైనంపాపా
తరతీ శ్రుతింవ్యాఖ్యాయనైనంపాపాత్రపతీతాపకత్వప్రతిపాదికాంశ్రుతిమపిసంగృహ్యతి ॥ నైనమితి॥ కృతాకృత
లక్షణః పుణ్యపాపరూపఃపాపాఎవంబ్రహ్మవిదంనతిపతి॥ బ్రహ్మవిదేవాత్మజ్ఞానాగ్నినాసర్వంనిదశహతి॥ కృతా

త్యాగీసర్వవేదాంతసిద్ధం విద్యాహేతుంసతతంత్యభ్యుపేయాత్ ॥౪౭॥ త్రిపుండ్రముద్ధృతనమా
స్తికొత్తమాః సచాచరైశ్చంకరవేదనరతః । శివాదిశబ్దంబజపేద్విశేషతస్సపూజయెద్భక్తిపురస్స
రంహరం ॥౪౮॥ సాధనైస్సకలైస్సహితస్సరాః వేదనేనసమస్తమిదంజగత్ । దేవరూపతయైవసుశ్చి
తం వేదహస్తతలస్థివేదవత్ ॥౪౯॥ నైనంపాపాతరతీబ్రహ్మనిష్ఠం సవశంపాపంతరతిప్రాకృతం
చ । నైనంపాపాత్రపతిబ్రహ్మనిష్ఠం సవశంపాపంతరతిప్రాకృతంచ ॥౫౦॥ ఇష్టంబ్రహ్మస్వాశ్రయభూ
తంవిదిత్వా శ్రద్ధాపూర్వందేహమేతంస్వకీయం । అథాంసర్వంజేత్రజాతంసమస్తందద్యాదస్తై
దేశికేంద్రాయమత్యః ॥౫౧॥ యతత్పుణ్యత్యవితథేనకణావదుఃఖంకువశన్నమృతంసంప్రయచ్ఛత్ ।
తంవిద్యాప్రసరంమాతరంచ తస్మైనదృష్ట్యేతత్కృతమస్యజాగత్ ॥౫౨॥ స్వదేశికస్వైవశరీరచింత
నంభవేదనంతస్యశివస్యచింతనం । స్వదేశికస్వైవతుపూజనంతథాభవేదనంతస్యశివస్యపూజనం ॥౫౩॥
స్వదేశికస్వైవతునామకీర్తనం శివాదిశబ్దస్యచింతనంభవేత్ । స్వదేశికస్వైవతుచాధనంతథాభవే
దనంతస్యశివస్యచాధనం ॥౫౪॥ తస్మాద్విద్వాన్సర్వమేతద్విహాయ శ్రద్ధాయుక్తస్సద్గురుంసశ్యసిష్ఠం ।
విద్యాకోశంవేదవేదాంతఃస్థం గచ్ఛేన్నిత్యంసత్యభర్తాదియుక్తః ॥ ౫౫ ॥ వక్తవ్యంసకలంమయా
పరకృపాయుక్తేనసంతీతకనం కతకన్యంసకలంసురానహిమునైబ్రహ్మత్వనిష్ఠస్యతు । స్మృతకన్యంసక

కృతయోః పుణ్యపాపయోరపి తాపకత్వంతైత్తరీయకేప్యామ్నాతం॥ ఏతగ్గహవావనతవతికిమహాగ్నీపాధునాకరవం
కిమహంపాపమఃకరవమితి ॥ తథాగీతాసుస్వాత్మజ్ఞానస్యకృత్సపాపనిదాహకత్వంభగవతాపుశ్చక్రం ॥ యథై
ధాంసినజిద్ధోగ్నిభశస్త్రసాతుగులేజుశస్త్రానాగ్నిస్సర్వకర్మాణిభస్త్రసాతుగులేతథేతి॥౫౦॥ సోహంభగవ
తేవిదేహందదామిమాంచాపిసహదాస్యాయేతిశ్రుత్యాస్వాత్మసహితంసవశస్వంబ్రహ్మోపదేశకారిణేగురవేదేయ
మితిప్రతిపాదితంతదప్యాహ । ఇత్యమితి॥ ౫౧॥ తథావిధస్యగురోమాతాపితృరూపత్వేనసవశదాద్రోహానకార్య
ఇత్యస్యార్థస్యప్రతిపాదకం యాసోగదాహృతమిమంత్రంస్వయందశకయతి ॥యథితి ॥ అవితథేన పరమాధోప
దేశేనయోగురుః కణావాత్పుణ్యతిఅవిధ్యతికింకుర్వతాదుఃఖంకుభమకుర్వతాకింహికణాభేదనం దుఃఖమేతు
ర్భవతి ॥ నకేవలందుఃఖకారణమాత్రం కింతహిఅమృతమనశ్వరమాత్మస్వరూపంసంప్రయచ్ఛత్ - స్వరూపభూ
తోప్యాత్మా ౫౧॥ గజ్ఞానావృతత్వేననష్టప్రాయఃసీత్ ॥ పునగురౌరుపదేశేన కంతగతచామికరవత్పునలభ్యమా
నోభవతీత్యభిప్రాయః॥ తమమృతస్య ప్రదాతారంగురుమేవమాతాపితృబుధ్యాజానీయాత్ స్మర్యతేహి ॥ సహివిద్యా
తస్తంజనయతితచ్ఛ్రీష్ఠంజన్మశరీరమేవ మాతాపితరౌజనయతేతి॥ అతఃకారణాదస్యగురోః సంబంధికృతమమృతత్వ
సాధనబ్రహ్మత్వజ్ఞానోపదేశరూపంకమజానకృతజ్ఞతయాతస్మైకదాచిదపిద్రోహానకార్యః॥౫౨॥ ఇమంమతి

తాథాప్రపంచయతి॥ స్వదేశికశ్చైత్యాదితా॥ ౫౩ ॥ ౫౪ ॥ ౫౫ ॥ సమరసమఖండైకరసం॥ ౫౬ ॥ *

ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూత్రసంహితాతత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవైభవఖండే ఉపరిభాగే బ్రహ్మగీతాయాం దశమోధ్యాయః. ... *
... *
... *

లంతథానహసదాబ్రహ్మే వసచ్చిత్సుఖం సంపూర్ణం సతతోదితం సమరసం శశ్వత్స్వయంభాసతే॥ ౫౬
ఇతిశ్రీ సాంఘే మహాపురాణే సూత్ర సంహితాయాం యజ్ఞవైభవఖండే ఉపరిభాగే బ్రహ్మగీతా
యాం దశమోధ్యాయః. ... *
... *

—† బ్రహ్మణస్సవశరీరస్థితిః. †—

ఓమ్॥ బ్రహ్మేనావాచ ॥ అస్తి తత్త్వం పరం సాక్షాద్భుతకళాం గూఢము త్తమం । అనుప్రవిష్టం సర్వత్ర
గుహయాం నిహితం పరం ॥ ౧ ॥ తద్విదిత్వా మహాధీరో హవగళాకౌజహతిచ । ధర్మాదిభ్యః పరం త
త్తుభూతాన్ భవ్యాద్భుతతమాః ॥ ౨ ॥ యదా మనంతి వేదాశ్చ త పాంసి పరమం పదం । బ్రహ్మచర్యం య
దిచ్ఛంతశ్చ రంతి శివవసః ॥ ౩ ॥ ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ ఏతద్ధ్యేవాక్షరం పరం । ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా
యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్ ॥ ౪ ॥ ఏతదాలంబనం శ్రేష్ఠం ఏతదాలంబనం పరం । ఏతదాలంబనం జ్ఞాత్వా బ్రహ్మ
లోకమహీయతే ॥ ౫ ॥ న జాయతే మ్రియతే వా విపశ్చిన్నాయం కతశ్చిన్న బహువశశ్చిత్ । అజోనిత్య

ఓమ్ ఎవం బృహనారణ్యకోపనిషత్ బ్రహ్మత్రైక్య పరత్వం వ్యాఖ్యానగతిసామాన్యం దశకయితం కతవ
జ్ఞ్యపనిషదోపైవం పర్యం ప్రతిపాదయితుమయమధ్యానాభ్యుతే ॥ అస్తి తత్త్వమితి ॥ తత్రచతుర్దశశాఖిత్య
తిః ప్రాక్తవన్యఖండే సందభాస్యాఖ్యానికాయాః త్వేన విద్యాస్తుత్యధాత్వాత్పరిత్యజ్య విద్యాస్వరూపోపయోగి
నస్తందుర్దశశాఖిత్యాదికా ఎవమంతాస్సర్వరూపతోధాతశ్చ సంకృప్త్యాతే యత్ర సమానః పాతస్తతనప్పథక్ శ్రుతిరు
దాహతావ్యా-యత్రతుపాలేవి శేషస్తత్రమాలభూతాం శ్రుతిమత్యదాహరామః తదయవధాః దుర్దర్శం దుఃఖిన
దశానియతుతస్మాక్తుత్వాద్జాతుమశక్యం గూఢంగహనస్థానమనుప్రవిష్టం పాక్యతవిషయజ్ఞానైస్సంభవన్మవిత్కర్తః
గుహయాంబుధాసహితంస్థితం ॥ వికారజాతేభ్యః పతిమిశ్రుద్విధమాత్మనిత్వం విద్యతే ॥ ౧ ॥ తద్విదిత్వా సాక్షా
త్కృత్య ఉతగ్రాహకపక్షకృతాహవశోకావిద్యాజహతి ॥ జ్ఞేయస్యాత్మతత్త్వస్య నిరతిశయత్వేన హవగళోక
కారణయోరుతగ్రాహకపక్షకయోస్తతాసంభవాదిత్యధః- అచ్యుతధర్మాదితి ॥ మంత్రస్యాధాం సంకృష్టాతి ॥
ధర్మాదిభ్యః ఇతి ॥ ఆదిశబ్దేన శ్రుత్యుక్తధర్మాదిశం గ్రహాః ధర్మాచ్యప్రీయధర్మానుష్ఠానాత్పరం పృథగ్భూతం
తథా అధర్మాదవిహితాదరణ్యూతాత్పాత్యరం ॥ పుణ్యపాపసంస్పృశరహితమిత్యధః భూతాద్భూతకాలా
వచ్చిన్నాద్భవ్యాద్భువివ్యతా-లావచ్చిన్నాత్పరం నిత్యోవతి-మానమితియావత్ ॥ ౨ ॥ యదా మనంతితి ॥ ఈదృగ్విధం
యత్త్వం సర్వేవేదాః ప్రతిపాదయంతి - సర్వాణి చ త పాంసి పదం పదనిః-యద్వస్తుతదంతి యత్ప్రాప్త్యథాని
భవంతి త్యధః ॥ తథా ॥ యత్త్వం ప్రాప్తమిచ్ఛంతో గురుకులవాసాదిలక్షణమన్యదపి బ్రహ్మచర్యం వరంతి ముఖ్య
క్షవః సతాద్యభోధశ్శివవసః ॥ ౩ ॥ ఏతదితి ॥ ఏతద్ధ్యేవాక్షరమిత్యాదికం-తత్రైవదం సంగ్రహేణ బ్రవిమోక్షమిత్యేతదితి శ్రు
తాయత్ప్రీణవాత్మకమక్షర ముమ్మాతంతదైవైతచ్చబ్దేన పరావ్యాఖ్యతే ॥ ఏతదేవప్రణవాత్మకమక్షరం హిరణ్యగ
ర్భాదిలక్షణమపరం బ్రహ్మశబ్దేతదేవాక్షరం నిరస్తశబ్దోపాధికం సచ్చిదానందైకరసంపరం బ్రహ్మ ప్రణవస్యతదుభ
యప్రతీకత్వాత్వాత్మ్యవ్యవహారః అతఏతదేవాక్షరం పరిబ్రహ్మత్వేనోపాస్య నిజ్ఞాతవ్యం ॥ పరం బ్రహ్మచస్వాధి
కారానురూపేణ జ్ఞాత్వా యోగమిచ్ఛతి జ్ఞాతవ్యం పరం బ్రహ్మ చాప్రవ్యసంపరం బ్రహ్మ వాతస్యతద్భవతి ॥ ౪ ॥ ఏతదితి ॥ అత
ఏతత్పరాపరం బ్రహ్మ ప్రాప్త్య పామిత్వాద్భిష్టప్రాప్త్యలంబనానాం మధ్యే శ్రేష్ఠం పతస్తతమం ॥ అతఏతదేవాలం
బనం పరం పరబ్రహ్మ విషయత్వాత్ అతః పరాపరం బ్రహ్మత్వేనా ఏతత్ ప్రణవాత్మకమాలంబనం జ్ఞాత్వా అపరం బ్రహ్మజ్ఞా
నాదచిరాదిమాగేణ బ్రహ్మలోకం ప్రాప్త్యాత్రమహీయతే ॥ తేన శుప్రణవేన సరం బ్రహ్మజానక లోక్యతత్త్వ లోకః
బ్రహ్మేవలోకే బ్రహ్మలోకః హర్దాకాశమధ్యస్థితే లోకసియేపరస్మిన్ బ్రహ్మణి ఏకేభూతస్యైవ హీయతే ॥ ౫ ॥ అథ తేన
ప్రణవేన జ్ఞాతవ్యం పరం బ్రహ్మస్వరూపతోన్మిశ్రితతి ॥ న జాయతే ఇతి ॥ జననమరణయోరాద్యంతభావవికారయోరాత్మని ప్ర
తిష్ఠేధాత్మత్వధ్వనశ్చినోపకారాని పిత్రనసంతీత్యధాల్ ప్రతిపాదితంభవతి ॥ సచసర్వవిక్రియా రహితతత్త్వావిప

శ్చిస్తే ధావీపరిలు ప్రప్రజ్ఞా స్వాభావాత్ || కించనా యమాత్మ సతశ్చిత్తాంతరాద్వై శవదుత్పత్తే తథాః ధ
స్యవస్త్యంతరస్యైవాభావాత్ || చనువియ దాదీకంజన్తునిద్యతశ్చితతత్రాహ|| నబభూవేత్ || తస్మా దాత్మనికశ్చిదధాంత
ః భూతః పదార్థోనబభూవనోస్పన్నః ఆత్మక ఆకాశస్సంభూత ఇత్యోద్యాశ్రుస్తు మాయాః శాద్వై పప్రపంచ
స్యాద్వితియే బ్రహ్మశ్చ ధ్యాన ప్రతిపాదనపరా || తస్మా తాంతరాభావో రాభావాత్ || అయమాత్మ అజో జనిరహితః అత
ఎవనిత్యోభవః శాశ్వతః అపతయవజ్ఞతః పురాణాన్యకా తేషినవః నిరవయవ త్వేన తమపచయోపచయయోరభా
వాత్సర్వ దావకరణః ఎవత్సర్గః ఎవంవిధ ఆత్మా స్వాధిష్ఠితే శరీరే శస్త్రా విభిరూపస్య మానేషినహన్య తేనహింస్యతే || ౬ ||
ననులూకేకశ్చిత్త ఇతమాన ఆత్మ అన్యస్వాస్తి నోహం తాదృశ్యతే అతస్మాత్తానా హంభూతాంతర్య కూపేణ సర్వజ
నసంహతా విత్కల ఆహ || యఏనమతి | ఎవము క్తవిధమాత్మ వంహంతాంతర్యో వత్తి అయమశ్యహం తేతియోజానాతి
యన్తైవమాత్మా వంహనన క్రియావ్యాప్తం మన్యతే || తావుభానై వజానీతః - యతో నాయమాత్మా హంతి నచాసౌ
హన్యతే నిర్వికారస్యాశ్చ నః క్రియా శ్రయత్వ తద్విషయత్వయోరసంభవాదిత్యర్థః || ౭ || అణోః జీయానిత్యాని ||
అణోల్పపరిమాణాద్ధ్రావ్యాదప్యజీయానతీతయేనాణుః || తథామహతోమహత్పరిమాణాదపిమహీయాన్మహాత్త
రః || అణుమహద్వాయదస్తిగోకేవస్తుతత్పర్వమస్తేనేవకారణభూతేవాత్మ నాల్భనత్తాకంభవతీతదుభయవ్యాప
కత్వా దాత్మ వోణీయస్తాద్విషయపదేశః || సతత్తా అన్యజంతో జణిమతో బ్రహ్మది స్తంచాంతస్య ప్రాణజాతస్య గహ
యాంహ్యదయోనిహితః ఆత్మభావనాః స్థితఇత్యర్థః || తంతథావిధమాత్మానమక్రతురకామః దృష్టాద్దృష్టవిషయవి
త్పక్షః పురుషః పశ్యతి సాక్షాత్కారోతి || ధాతుప్రసాదాన్మనతదీనికరణాని శరీరధారణాద్ధాతవఉచ్యంతే తేహం

శ్వాశ్వతోయంపురాణౌ నహన్యతేహన్యమానేశరీరే || ౮ || యఏనంవేత్తిహంతారంయన్తైవనంమ
న్యతేహతం | తావుభానవిజానీతో నాయంహంతినహన్యతే || ౯ || అణోరణీయాన్మహతోమహీయా
వాత్మస్యజంతోనిహీతోగహయా || తమక్రతుఃపశ్యతివతశోకౌ ధాతుప్రసాదాన్మహీమానమన్య
ర || దూరంప్రజతిచాసీనశ్చయానోయాతిసర్వతః | కస్తంసాక్షాన్మహదేవం మదవ్యోజ్ఞాతుమహతి |
౯ || అశరీరంశరీరేషు హ్యవపస్థై వ్యవస్థితం | మహంతంవిభూమాత్మానం మత్వాధీరోనశోచతి || ౧౦ ||
నాయమాత్మా ప్రపచనైసలభ్యో నమేధయానబహునాశుతేన | యమేవై వప్యణుతేతేనలభ్యస్తస్యై
వఆత్మావివృణుతేతనూంస్వాం || ౧౧ || నావిరతోదుశ్చరితాన్నాశాంతోనాసమాహితః | నాశాంత

ధాతూనాం ప్రసాదాద్విషయోభోగజనితకాలుష్య విరహాదస్యచ ప్రత్యగాత్మనోమహీమానమనవచ్చిన్న బ్రహ్మ
స్వరూపత్వలక్షణం యదాతపరోక్ష్యేణ జానాతీత దావీతశోకః సంసారబంధవిముక్తాభవతీత్యర్థః || ౧౨ || దూరంప్రజ
తీత్యాది || ఆసీనః అవస్థితోచలవీచసః దూరంప్రజతి || తథాశయానస్సక సర్వతోయాతిగచ్ఛతి || సర్వగతేప్రత్య
గాత్మని ఆసనప్రజనశయనాదీనాం పరస్పరవిరుద్ధాథానామధ్యస్తత్వాద్యగవత్ప్రతిభాసో నవిరుద్ధత ఇత్యర్థః ||
నచవిరుద్ధధమయోగః పరిచ్చిన్నస్యనసంభవతీత్యపరిచ్చిన్నోయమాత్మామహదేవః || వీతేనశ్చుతిగతం మదామదం
దేవమితి పదముక్తార్థః భవతి || తంమహదేవంవత్తీన్యః కోవాసాక్షాదయమహమస్తీతిజ్ఞాతుమహాతీతి నాచికేత
సంప్రతిమృత్యువాక్యం || ౧౩ || అశరీరమితి || స్వేనరూపేణశరీరరహితమాకాశకల్పం || అనవస్థైవస్థానరహితేవ్యని
శ్లేషు దేవశిత్వమనుష్మాదీనాంశరీరైష్వాత్మభావనావస్థితస్వయంనిత్యంమహంతమాకాశాది వదస్య మహత్వమా
నేషికలమాభూదిహివిశిష్టవిభుమితి || విభుంవ్యాపివషపరిచ్చిన్నమాత్మానంసర్వప్రాణీవ్యహమితి ప్రశ్నకైవివృత్తిభ్య
మానంమత్వాచననేనశిశ్చిత్తపునఃసంసారశోకంనప్రాప్నోతి || ౧౪ || నాయమాత్మేతి || అయమాత్మాప్రపచనేనా
నేకవేదాధ్యయనేనలభ్యః లభ్యమశక్యం || నాపిమేధయాగంభధారణశక్త్యాచ || నజహునాశుతేననానావిధశాస్త్ర
శ్రవణేనకేనతస్యూపాయేనాసౌలభ్యితి || ఉచ్యతే-అయమేవస్వాత్మానమేవసాధకోవృణుతే || ప్రార్థయతేతేనై
వసాధకేనాయమాత్మాలభ్యః ఉపలబ్ధ్యః - తస్యవసాధకస్యైవఆత్మాస్వాంతనూంనిరస్తనవస్తోపాధికంస్వకీయం
రూపంవివృణుతేప్రకాశయతి || ౧౫ || నావిరతీతి || దుశ్చరితాత్వాపావరణాదవిరతోనువరతిః ఎవముదీరితమా
త్మానంనప్రాప్నుయాత్ - నాప్యశాంతః ఇంద్రియలౌల్యాదనుపరతః తథా అసమాహితశ్చిత్తై కాగ్యో రహితోష్టే
నంప్రాప్నుంశశక్నోతితథాతశాంతమానసః అశాంతమశ్యావృతం విషయేభ్యోమానసం యస్య సోపివై నం ప్రా

బోధితి || యస్తు దుశ్చరితావ్యరతః ఇంద్రియతౌల్యవృశాంతఃసమాహితచిత్త ఉపశాంతమానశ్చ సమదైవమాత్మా
నం గురుశాస్త్రకృతేన ప్రజ్ఞానేన ప్రకృష్టేన విజ్ఞానాత్సాపరోక్షజ్ఞానేన ప్రాప్నోతీత్యధః || ౧౨ || యస్యబ్ర
హ్మేతి || యస్యాత్మనః | బ్రహ్మక్షత్రం చ ఉభయభ్యోదనః అశవంభవతః ఉపలక్షణమేతత్ || బ్రహ్మక్షత్రాద్యంతలక్ష
తం సవశం జగదుపసంప్రీయమాణం సద్యస్య పరమాత్మనః ఇమోదనస్థానీయం భవతి || సవశమగోమృత్యు
శ్చోపదంశస్థానీయః || శ్రూయతేహి || మృత్యుర్యస్యోపసేవనమితి || సవ పరమాత్మాయతవత్థే త
త్స్వరూప మశ్ధ మేవంప్రకార విశిష్టమితి దేవమనుష్యాదీనామశ్ధ్యోకోనామ జానీయాత్ || ౧౩ || ఉక్తవధకం
రథరూప కల్పనయా ప్రాప్త ప్రాప్తశ్చభావేన విశదయితుంజీ వెశ్వరయో రౌపాధికం లాకసిద్ధభేద మనువదతి ||
ఋతంపిబంతాఃపిబంత్రస్యాభిప్రాయ మావివర్తుంతతి || ఋతంపిబంతావితి || సుకృతస్య స్వయంకృతస్య
స్వాత్మనాసితత్వ తస్యకర్మణః ఫలభూతేలాకే లాక్యమానే స్త్రించ్చరీతే గుహం సత్త్వపరిణామరూపాంబుద్ధిం
ప్రసజ్ఞాబాహ్యభూతాకాశాపేక్షయాహార్ద్రాకాశంపరమంతిచ్చాత్రపరబ్రహ్మపలబ్ధ్యధికరణత్వాత్పరాధముతగ్న
జ్ఞానానంతత్రప్రవిష్టాహ దాకాశావస్థికబుద్ధిసత్త్వాంతగతావిశ్చిద్ధః || తౌదజీవపరమాత్మనాఋతంసశ్యమవ
శ్యంభావికర్మఫలంపిబంతాధుంజానా - తత్రజీవ ఎకవర్మఫలభోక్తావతుపరమాత్మా || అనశ్చన్నవ్యో అభిచాకశీతి
శ్రుతేః || అతోత్ర శత్రీన్వాయేనపిబదపిబత్సముదాయేపిబచ్ఛబ్దప్రయోగః || తౌదచ్ఛాయాతోపవత్పరస్పర విలక్షణ
సంసారిత్వాదిభేదేన బ్రహ్మవిదః ప్రతిపాదయంతి-యేదపంచాగ్నయః పంచాగ్నివిద్యాయుక్తాః త్రివారంనచికేతో
గ్నిశ్చితోయైస్త్రినాచికేతాః ఎతేష్యేవమేతాత్మానాప్రతిపాదయంతి || అస్యచమంత్రస్య జీవపరమాత్మజరత్వం భగ

మాశసౌవాపి ప్రజ్ఞానైవై నమాపుయాత్ || ౧౨ || యస్యబ్రహ్మక్షత్రం చ ఉభయభ్యోదనః | కథ
దండేవదేవోవా మనుష్యోన్యశ్చయత్రసః || ౧౩ || ఋతంపిబంతాసుకృతస్యలోకే గహంప్రవిష్టాపరమే
పరాధ్యే | ఛాయాతపాబ్రహ్మవిదావదంతి శరీరభృచ్చంకరసంజ్ఞితాత్ || ౧౪ || శరీరభృతగృహఫలం
భుక్తేభోజయితాశివః | ప్రతితితోవిరుద్ధాత్ భవస్త్యాపాధికస్తయో || ౧౫ || ఆత్మనంరథినంవి
ద్యాచ్ఛరీరంరథమేవతు | బుద్ధింతుసారథివిద్యాన్యనఃప్రగ్రహమేవచ || ౧౬ || ఇంద్రియాణిహయాన్
విద్యాద్విషయానపిగోచరాన్ | ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తం విద్యాద్భోక్తారమాస్తికాః || ౧౭ || య
స్త్యవిజ్ఞానవాన్త్యోయోక్తేనమనసాసదా | తస్యేంద్రియాణ్యవశ్యాని దుష్టాశ్చాగ్రవసారథేః || ౧౮ ||
యస్తువిజ్ఞానవాన్త్యోయోక్తేనమనసాసదా | తస్యేంద్రియాణివశ్యానిసదశ్చాగ్రవసారథేః || ౧౯ ||

వతావ్యాసేనాపిసూత్రితం || గుహాయాంప్రవిష్టావాత్మానాహితద్దశనాదితి || ౧౪ || నతానయోభేదోవాస్తవ ఇ
త్యుక్తార్థపరత్వంమంత్రస్యదశయతి | శరీరభృదిత్యతయోజీవేశ్వరయోభేదస్త్యాపాధికస్తదుపాధ్యోమాకాయా
విద్యయోభేదవినా పరిచ్ఛిన్నై బ్రహ్మణి ఉదశరావస్థభేదశ్చంద్రబింబవివప్రతియతే || అతఃప్రాతీతీక ఎవానయోభే
దోనవాస్తవశ్చిత్తధర్మః || ౧౫ || తత్రావివ్యోపాధికృతోయో జీవస్త్యుచ్చావిద్యయా సంసారిగమనం విద్యయా మో
క్షగమనంబోధయం రథరూపకల్పనయా ప్రతిపాదయతి || ఆత్మానిమిత్తకర్మఫలభోక్తారం సంసారిణమాత్మా
నంరథినంరథస్వామినంజానీయాత్ || తదధిష్ఠితం శరీరం రథంజానీయాత్ || తద్ధిరభోక్షేర్నిరింద్యై రాశ్యవ్యతే || వ్యవ
సాయ లక్షణాంతఃకరణ పరిణామరూపాంబుద్ధిం సారథివిద్యాత్ బుధ్యాహేంద్రియాదికంప్రేర్యతే || సంకల్పాది
లక్షణం మనస్తత్ప్రగ్గ్రహం రశనాంజానీయాత్ || ౧౬ || ఇంద్రియాణీతి || చక్షురాదీందియాణ్యశ్చాః - రూపాంవి
విషయాస్తత్సంచారప్రదేశాః ఎవం శరీరాదీనాం రథాదిరూపత్వమాత్మనస్తత్ స్వామిత్వంవకర్షితం పితృశరీరాది
విశిష్టస్యైవాత్మనోభోక్తృత్వంనచిన్మాత్ర రూపస్యేతి దశయతి || ఆత్మేంద్రియేతి || అస్త్యశబ్దః శరీరవాచిచహేంద్రి
యమనోభిః సంయుక్తమేవాత్మానం భోక్తారం జానీయాత్ || తద్రహిత చిన్మాత్రరూపస్త్వభోక్తాభ్యాంపితృపేలా
యతీత || అనశ్చన్నవ్యోఅభిచాకశీతిశ్రుతేః || ౧౭ || ఉక్తాంరథక్ష్మిముషజీవ్యానివేశినః ఇంద్రియపారదశ్యంవి
వేశినః స్వాధీనేంద్రియత్వంప్రతిపాదయతి || యస్త్వీతి || యస్తుసంసార్యాత్మా అజ్ఞానవశాత్ కార్యా కార్యవివ
కజ్ఞానరహితోభవతితథాఅయుక్తనాప్రతిగృహీతేనాసమాహితేనమనసాయక్తైభవతి | తస్యజ్ఞానీనః చక్షుశ్చోత్తాది
సేంద్రియాణి దుష్టాశ్చవదవశ్యానివశీకర్తుమశక్యాని దునివారణీయానీతియావత్ || ౧౮ || యస్తుపునరుక్తవైపరీత్యేన

వివేకజ్ఞానవాక్ యుక్తనసమాహితేన మనసావయుక్తోభవతి || తస్యవివేకిన ఇంద్రియాణేతు వశ్యానిదాంతాశ్చ
వత్సవర్తయితుం నివర్తయితుంచ శక్యాసీత్సర్వః || ౧౯ || ఎతాచోభాక్రమేణసంసారమోక్షయో రధికారిణావి
త్యాహ || యస్త్వితి || యస్త్వవిజ్ఞానవాక్ ప్రవాగుక్తః అగ్రహీతమనసగ్రశ్చ అతఎవాశుచిరశుద్ధః కామవశీకృతత్వే
నాకార్యేపిప్రవర్తనాతోన్మజ్జస్తత్ప్రాగుక్తంపరంపదంపదనీయమక్షరాఖ్యంప్రణవప్రతీకం పరంబ్రహ్మనప్రాప్నోతి
నకేవలం తదప్రాప్తిమాత్రం ప్రత్యుత్తానభంగజన్మచరణాదిలక్షణంసంసారంచప్రాప్నోతి || ౨౦ || యస్తుతద్విపరీ
తోవివేకజ్ఞానవాక్సమాహితమనసః అతఎవసదాసర్వదాశుచిశుద్ధశ్శభవతి||సతుతత్ప్రాగుక్తంపదంపదనీయంబ్ర
హ్మప్రాప్నోతి || తత్పదనీయం విశిష్యే || యస్త్వాదితి || యస్తావాప్తాత్పదా దమ్యతస్సౌ భూయః పునర్న జాయ
తేసంసారమండలంప్రవిశతి || తావత్తమపునరావృత్తిలక్షణంబ్రహ్మస్వరూపంప్రాప్నోతీత్యర్థః || ౨౧||పునస్తత్ప
దంవిశిష్యే || విజ్ఞానేతి-నిశ్చయయాపాత్తానాత్త వివేకబుద్ధిర్విజ్ఞానం || సంకల్పవికల్పాత్త కంమనః - శధావిజ్ఞానయా
పసారధిసానీయమానః ప్రగృహీతమనసగ్రశ్చ సవిద్యానధ్వనః సంసారగతేఃపారమంతంప్రాప్నోతి || స్వస్వరూప
యాథాత్మ్యజ్ఞానేనసంసారబంధాద్విముచ్యతే || తచ్చపారంఃప్రోవ్యాపనశీలస్యబ్రహ్మణఃపరంప్రకృష్టంపదంపద
నీయంప్రాప్తవ్యంసచ్చిదానందైకగత స్వరూపమితియావత్ || ౨౨ || తద్విష్టోఃపరమంపదమితిశ్రుతివాక్యం స్వయం
వ్యాకరోతి || పదంయదీతి || యత్రనాన్యత్పశ్యతి నాన్యచ్ఛ్రోతోత్యేవం శ్రేపుటహీనం యదద్వితీయంఽతిత్వంతదేవా
ఖిలదేహీనాందేవమనుష్యాదీనాంసర్వేషాంపరమంపదం || నిరతీశయానంద రూపతయా సర్వైరభిలషిత త్వాదీదృ
గ్విధుపరమంపదమేవలీలయాఅర్థనారీశ్వరవిగ్రశ్శివఃసంపన్నః || ౨౩ || ఏతదేవసచ్చిదానందైకగతం పరశివస్య

యస్త్వవిజ్ఞానవాత్సర్వస్త్వమనసగ్రశ్చదాశుచిః | సతతత్పదమాప్నోతిసంసారంచాధిగచ్ఛతి || ౨౦ ||
యస్త్వవిజ్ఞానవాత్సర్వస్త్వమనసగ్రశ్చదాశుచిః | సతుతత్పదమాప్నోతి యస్తాభ్యయోనజాయతే ||
౨౧ || విజ్ఞానసారధిగ్రస్తుమనఃప్రగహవాన్మరః | సోధ్వనఃపారమాప్నోతి తద్విష్టోఃపరమంపదం ||
౨౨ || పదంయత్పరమంప్రోవృత్తదేవాఖిలదేహీనాం | పదంపరమమదైవతంసశివస్సాంబవిగ్రహః || ౨౩ ||
రుద్రవిష్ణుప్రణేశానామస్యేషామపిదేహీనాం | ఋతేసాంబంమహాదేవంకింభవేత్పరమంపదం || ౨౪ ||
ఇంద్రియేభ్యఃపరావ్యథా హ్యథేభ్యశ్చపరంమనః | మనస్తపరాబుద్ధిబుద్ధైరాత్మామహాశ్వరః ||
౨౫ || మహతఃపరమవ్యక్తమవ్యక్తాత్పురుషఃపరః | పురుషాన్నపరంకించిత్సాకాష్టాసాపరాగతిః || ౨౬ ||

రూపంరుద్రవిష్ణోదీనాంగుణమూర్తీనామస్యేషాంఇంద్రాదీనాంచపరమంపదంభవతీత్యర్థః || ౨౪ || ఇంద్రియా
దీనాముత్తతోత్తరంసూక్ష్మస్వవ్యాపకత్వప్రత్యక్షత్వతారతమ్యక్రమేణపదనీయస్య పరశివస్వరూపస్యవిరితిశయంసూక్ష్మ
త్వాదికంప్రతిపాదయతి || ఇంద్రియేభ్య ఇత్వాదీనా || భూతకార్యాణితావదింద్రియాణిస్థూలాని మైరక్షే శ్చబ్దా
దివిషయైః కావత్ప్రకాశనాయారబ్ధానితేధాః- ఇంద్రియేభ్యఃస్వకార్యేభ్యఃపరాఃసూక్ష్మాఃచహంతశ్చతేభ్యో
స్వధేభ్యోభ్యోమనశ్శబ్దవాచ్యంమనః ఆరంభకంభూతసూక్ష్మంపరంతస్మాన్మనసోపిపరా సూక్ష్మతరా మహత్తరాత్రత్య
గాత్మభూతావబుద్ధిఃఅన్యచసాయారంభకంభూతసూక్ష్మంబుద్ధిశబ్దవాచ్యంపరంతస్యాఅపిబుద్ధైర్హానాత్మా పరః-తత్స
మప్తిరూపామైరణ్యగ్రంబుద్ధిమహానాత్మైశ్చయతే || నాసర్వాసాంబుద్ధీనాం కారణత్వాత్సూక్ష్మతరత్యా ద్వాన్య
పిసీప్రత్యగ్భూతావ || ౨౫ || తస్మాదపిమహతఃపరంసూక్ష్మతరంప్రత్యగ్భూతంసర్వమహత్త్వంచావ్యక్తమవ్యాకృతనా
మరూపాత్మకంసర్వస్వజగతోబీజభూతంమాయాప్రకృత్యాద్యపరపర్యాయంతత్త్వం- తస్మాదవ్యవ్యక్తాత్పరసూక్ష్మ
తరఃసర్వకారణభూతఃప్రత్యగ్భూత్వా అతఎవపురుషః సర్వస్వకార్యప్రపంచస్యస్వరూపేణపూరయితా || యద్వాస
ర్వాసుపూర్ణుశేతతిపురుషఃసర్వాంతరత్వాత్తతోన్యస్యసూక్ష్మస్య ప్రసంగంనివారయన్నాహ || పురుషాదితి || పు
రుషాత్సర్వాంతరాచ్చిద్భునస్వరూపాత్ప్రేక్ష్యగాత్మనఃపరంకించిదపివస్తునాస్యేవంసూక్ష్మత్వమహత్త్వప్రత్యగ్భూ
త్వానాంఽత్రైకపరిసమాపనాత్సేవపరాకాష్టాపర్యవసానభూమిః - సైవగంశ్మాతాంసంసారిణాంపరాపక్యష్టా
గతిఃగంతవ్యంప్రాప్తవ్యంవస్తుఅన్యస్తుగతయః పునరావృత్తిమత్త్వాదవరాః || ఉక్తవిధాతుగతిఃపునరావృత్తిరా
హిత్యేనపరా || అతఎవభగవతోక్తం || యద్గత్వాననివతకంతేతద్ధామపరమంమమేతి || ఎషావప్రత్యగ్భూత్వేనప్రా
ప్రప్రాప్తిరూపత్వాద్జ్ఞానమాత్రప్రాప్త్యా || అతోగత్త్వంతరవతీగ్రయాసాధ్యత్వాదనిత్యత్వమస్య సశంకనీయమిత్య

కామైరసక్తాఅసంబద్ధాస్సంతః ద్రువ - కూటస్థం నిత్యం పరమాధః భూతం బ్రహ్మత్వానం యాంతి పాశ్చాతంతః || ౩౨ ||
తదధిగమోపాయమాహ || యేనేతి || యోవవిజ్ఞేనేనబాహ్యకరూపాదివిషయాన్వైతే శుభాస్మిధురసంబంధాన్ముఖం
శేషాంశ్చవిజానాతిస్వప్నంజానాతి ఎత్తేనైవశేషాది సంఘాతపలకజేన చిన్మాత్రప్రకాశేనాస్మనాతాన్విజానాతి ||
యోరూపాదిసకలప్రత్యయసాక్షీసపవాత్మానతుచేహేంద్రియాదిసంఘాతస్తస్యరూపాదిమత్వైవఘటానీవదనాస్మి
త్వాదితిభావః || అత్రాస్తింట్లోకవిజ్ఞేయంకింపరిశిష్యతే || సర్వమేవతుచిన్మాత్రరూపేణాత్మనాన్వైతేయమేవభవతి ||
నకించిత్పరిశిష్యతఇత్యర్థః || ౩౩ || తస్యచాత్మాస్త్వవఃస్వరూపంపశేషేణ ప్రతిపాదయతి || జాగ్రదతి || జాగ్ర
దాదిస్థానత్రయంయేన చిన్మాత్ర రూపేణాత్మనా అనుగతేనపశ్యతిజానాతి వహంతమిత్యాద్యక్తార్థః || ఎలేనస్య
పాపంతంజాగరితాంతంచోభాయేనానుపశ్యంతిశుభిరవస్థాత్రయోపలకజాథావాభ్యాభ్యాతా || ౩౪ || అథశస్యాత్మ
తేస్తాత్మస్వమాహ || జాగ్రదాదితి || చిన్మాత్రనాభాస్యం జాగ్రదాదిస్థానత్రయమితరదృశ్యవచ్చిద్రూపేతస్మిన్న
భ్యస్తత్వాత్మతోభేదేనైవవిద్యతే || ౩౫ || పురత్రయాధిష్ఠానంయదైతస్యమాత్రంసంపదస్వయం ప్రకాశమానః
పరిశిష్యః పరిశేషప్రతితేరూపాధికత్వాదతోమహాప్రభుస్సవంతః || పరిశిష్యమానానానైవకదాచిత్పురత్ర
యాత్మనాభాతితత్త్వదృష్ట్యాశు తదాత్మనానైవభాతి || కింతునిరస్తంపిస్తోపాధికస్వయమేవప్రకాశతే || ౩౬ ||
యదామూయతే || యదేవేహతదముత్రయదముత్ర తదస్మిహేతి || తదభిప్రాయమాహ || ఇహాముత్రేతి || ఇహా
స్మిన్నాగ్నిర్యకారణసంఘాతేయదవస్థితంసచ్చిదానందైకరసంతత్త్వంయచ్చాముత్ర జగత్కారణేనస్వజ్ఞేనూర్యాత్మ

రాఅవృతత్వంవిదిత్వాధుఃపంతత్వంయాంతికామైరసక్తః || ౩౨ || యేనరూపాన్తరసాన్గంధాన్ శ
బ్దాన్స్పృశాన్శ్చక్షుభురాన్ || ఏతేనైవవిజానాతికిమత్రపరిశిష్యతే || ౩౩ || జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యా
భ్యంపురంయేనానుపశ్యతి | మహంతంపరమానందంమత్వాధీరోనశోవతి || ౩౪ || జాగ్రదాదిత్రయం
యస్తువిజానాతిచిదాత్మనా | తతోభేదేనైవాస్తి పురత్రయమిదంసదా || ౩౫ || చైతన్యమా
త్రోభగవాన్ శివఎవ స్వయం ప్రభుః | పురత్రయాత్మనాభాతి నభాతిచ మహాప్రభుః || ౩౬ ||
ఇహాముత్రస్థితంతత్వంసదేకంసతతోపరం | మృత్యోస్సవృత్త్యుమాప్నోతియోన్యదేవంప్రపశ్యతి || ౩౭ ||
అగ్నిర్యజ్ఞేకోభువనంప్రవిష్టోరూపంరూపంప్రతిరూపోబభూవ | ఎకస్తథాసర్వభూతాంతరాత్మా రూ
పంరూపంప్రతిరూపోబహిశ్చ || ౩౮ || వాయుర్యజ్ఞేకోభువనంప్రవిష్టోరూపంరూపం ప్రతిరూపోబ
భూవ | ఎకస్తథాసర్వభూతాంతరాత్మా రూపంరూపం ప్రతిరూపోబహిశ్చ || ౩౯ || సూర్యాయథా
సర్వలూకస్యచక్షునకలిప్యతే చాక్షుషైర్చాక్ష్యదోషేః | ఎకస్తథాసర్వభూతాంతరాత్మానలిప్యతే

శే బ్రహ్మజ్యోవస్థితంతదుభయంసర్వదేకంసతయోభేదోవిద్యతే || కించిద్జ్ఞత్వసర్వజ్ఞత్వాదిభేదప్రతిభాసస్యమాయా
విద్యోపాధిశ్చైతత్వాదిత్యర్థః || అతఏవైతరేణుకైత్తరీయకయోస్సమామూతం || తద్వ్యోహంసాసాయోసాసో
హమితి || సయశ్చాయంపురుషేయశ్చసావాదిత్యేనఎకః ఇతిచ || విపత్నైచాభకమాహ || మృత్యోరితి || యస్తుస్వాత్మనః
సకాశాదేవంద్యోతమానంపరిశిష్యమన్యంపశ్యతిసమృత్వోర్తరణాత్పునమ్మృత్యుంప్రాప్నోతి || జన్మమరణప్రవాహ
పక్షితోభవతీత్యర్థః || ౩౭ || ననుపరస్తాద్భూతః సర్వస్య జగతోభేదోనుభూయతఏవేత్యాశంక్యదృష్టాంతైస్తతా
దాత్వ్యంప్రతిపాదయతి || అగ్నిర్యజ్ఞేత్వాదినా || యథాఖల్వయమగ్నిఃస్వయమేకఎవభవంత్యస్మిన్ భూతజాతాని
తిభువనమయంతాకస్తంప్రవిష్టస్త్వరూపంరూపంకాస్థాదికంసర్వందాహ్యాభేదంప్రాప్యతతతే ప్రతిరూపోబభూవ ||
దాహ్యా సమానాకృతిర్భవతీత్యర్థః || తథాఎకఎవ సచ్చిదానందరూపః పరిశిష్య స్వభూతాంతరాత్మా సర్వే
షాం భూతానామంతరాత్మా భూత్వా తత్తదేవ మనుష్యాది శరీరం ప్రపశ్య తత్తత్ప్రతిరూపో బభూవ ||
తథాప్రపంచాచ్ఛహిరణ్యేనసరుపాధికేనావికృతరూపేణావతిష్ఠతే || ౩౮ || వాయుర్యజ్ఞేక ఇత్యత్రాప్యేవంయో
జ్యం || ౩౯ || ఎవమేకవైశ్వాత్తనస్తత్రతత్రప్రతిరూపత్వావస్థానేనతస్మాత్సంసారదుఃఖానుభవోపిస్యాదిత్యాశం
క్యసదృష్టాంతంనిలేపతామాహ || సూర్యాయథేతి || యథాసూర్యఃసర్వలూకస్యచక్షురాలాకేన చక్షురింద్రియ
స్యోపకారంకుర్వత్చక్షుభూతోప్యశుచ్యాదిదర్శనజనితైశ్చాక్షుషైర్చాక్ష్యైర్చాక్ష్యైఃపాపదోషేశ్చనలిప్య
తేనస్పృశ్యతే || తథాఎకఎవ శివస్సర్వభూతాంతరాత్మా సన్నపి చాహ్యప్రస్తాత్సర్వస్మాద్భూతజాతా ద్విచిక్తస్సక్

తదీయదుఃఖేననలిప్యతే - అవిద్యయాహ్యోక్తేనస్సంసారప్రతీతేర్నచసాపరమాధోపాధౌవిద్యతేఇత్యసతానానా
రదుఃఖేనధంపరమాధోపాధౌతస్యాన్యనాలెవసంభవఇత్యర్థః || ౪౦ || ఎకొవశీతి || ఎకస్సన్వముఖ్యః నచానేన
సదృశోధికొవాకశ్చిదస్తి || వశీస్వతంత్రః యతఃసర్వంజగత్స్వవశేవతేతదపికుతత్యతతహ || సర్వేతి || సర్వాం
తరాత్మత్వచపికుత ఇత్యతతహ || ఎకమితి || ఎకమేకరసంవిశుద్ధజ్ఞానలక్షణమాత్మీయంరూపంబహుధాబహుప్రకా
రంవిచిత్రోపాధిభేదవశేనయఃకరోతి || తమాత్మస్థంఆత్మచరేహావాకాశమధ్యస్థిశమభివ్యక్తంగురుశాస్త్రోపదే
శేనయేఅనుపశ్యంతిసాత్మాదనుభవంతిధీరావివేకినస్తైషాంవిదుషాంబ్రహ్మీభూతానామేవసుఖంశాశ్వతంనిత్యనిరతి
శయాభివ్యక్తిగ్భవతిఇతరేషామజ్ఞానినాంతుయచ్ఛబ్దపుర్వాదివిషయభోగసుఖంతచ్ఛాశ్వతంనభవశిశుభకమోహప
ష్టాపితబుద్ధివ్యవస్థానిధామత్వేనతస్యక్షణికత్వాదిత్యర్థః || ౪౧ || నిత్యోనిత్యానాంచేతనశ్చైతనానామిత్రుతేర
థకమాహ || యేనైవేతి || వ్యావహారికసత్యాకాశాదయోయేనయత్నతానువేధబలేనసత్యాః - తథాయశ్చైతన్యా
నువేధబలేనదేవమనుష్యాదయఃసచేతనాః || తేచయస్మిన్సప్రకాశేబ్రహ్మ్యాధ్యస్తతయావిభక్తాస్సంతామోహావ
జ్ఞానవశాద్విభాంతి || విచిత్రనామరూపాత్మనాపివిభంభాసంతేతస్మాత్ప్రథమిత్యాదిపూర్వవత్ || శాంతిఃసర్వవిషయే
భ్యఃఉపరతిః || ౪౨ || తదేతదిత్యాది || యదాత్మస్వరూపభూతంసుఖమనిదేశ్యంనిదేశ్యమశక్యమవాక్చినసగోచ
రంపరమంనిరతిశయంతదేతదిత్యాపరోక్ష్యేణబ్రహ్మనిష్ఠామన్యంతేఅనుభవంతి || తదాత్మసుఖంఇదానీంతనోపిక
ధునుకేనఖలుప్రకారేణవిస్పష్టంజానీయాత్తతిగ్రంభాదిదీప్యతేభాసమానంహితరస్యవిస్పష్టంభాతి || కింవానభాతితి

లాకదుఃఖేనచాహ్యః || ౪౦ || ఎకొవశీస్వతాంతరాత్మాఎకంరూపంబహుధాయఃకరోతి |
తమాత్మస్థంయేనుపశ్యంతిధీరాస్తైషాంసుఖంశాశ్వతంసేతరేషాం || ౪౧ || యేనైవనిత్యాశ్చసచేత
నాశ్చయస్త్విభక్తాఃప్రవిభాంతిమోహాత్ | తమాత్మస్థంయేనుపశ్యంతిధీరాస్తైషాంశాంతశాశ్వతీన
తరేషాం || ౪౨ || తదేతదిమన్యంతేనిదేశ్యంపరమంసుఖం | కథంసుతద్విజానీయాతిగ్రముభాతి
విభాతిహ || ౪౩ || ఆదిత్యచంద్రానలతారకాద్యానభాంతియస్మిన్ననిశంషహంతః | ప్రకాశమానం
తమనుప్రభాంతిప్రభానమస్త్యైవహినైతరేషాం || ౪౪ || ఉద్వేగమూలఅవాక్కాఖః ఎయోశ్చత్తస్సనా
తనః | తదేవశుక్రంతద్భ్రహ్మతదేవామృతముద్యతే || ౪౫ || తస్మిన్లోకాశ్శితాస్సర్వేతదనాన్యే
తిశ్చన | ఎకదైవతత్పురతైషాస్సమ్యగేవమయోదితం || ౪౬ || ఇదంసర్వంజగత్సాత్మాచ్ఛివఃకంప
యతేద్రువం | మహద్భుయమిదంవజ్రంవిదిత్వాముద్యతేనరః || ౪౭ || తపత్యగ్రభయాదగ్నిగ్భయా

బహిరేవకోట్యంతరం || భాతిచవిభాతీచేన్యస్యాత్తరంపివక్షన్నతత్రసూర్యోభాతీతిశ్రుతేథకమాహ || ౪౩ || ఆదిత్యేని ||
తమనుప్రభాంతితి || చైతన్యజ్యోతిషితస్త్విన్నధ్యస్తత్వాత్ || తెతత్పురణమనువృత్త్యైవప్రతిభాంతిసూర్యాదయఃప్రదీ
ప్యంతేతతస్సాన్వభావికంభానమాత్మజ్యోతిషఎవనాన్యేషాంభాతికానాంతేజసాం - అతఃస్వప్రకాశచిదైకరసం
తత్స్వరూపభూతంనిరతిశయంసుఖంస్వయమేవభాతిచవిభాతీచేన్యర్థః || ౪౪ || దృశ్యమానస్యకార్యప్రపంచస్య
మూలకారణమంతరేణానుపపత్తైస్తదస్తిత్వంప్రతిపాదయతి || ఉద్వేగమూలఇతి || ఉద్వేగంసంసారమండలస్యా
పర్యవస్థితం తద్విస్తోఃపరమంపదమితప్రాగుపన్యస్తంనిరస్తపస్తూనాధికంబ్రహ్మమూలంకారంయస్యసత్యో
క్తః || అన్యక్తాదిస్థావరాంతఃసంసారవృక్షిసచస్వగనరకతిర్యక్సోతోభిఃశాఖాభిరన్యాచీనశాఖఃసదసనాతనో
అనాదిరస్మిత్వాత్ శోవనతిప్రతీత్యశ్చన్యః || అస్యచసంసారివృక్షస్యయన్మూలంకారణంతదేవశుక్రంశుద్ధంసాంసారిక
దోషాసంస్పృష్టంతదేవబ్రహ్మమృతమవినాశిస్వభావంకథ్యతే || తత్కార్యభూతస్సుసంసారివృక్షోవాచారంభణమా
త్రత్వాద్గంధవశనగరాదిజన్మిభ్యాభూతఇవ్యర్థః || ౪౫ || తస్మిన్నిత్యాది || తస్మిన్పరమాధకసత్వేబ్రహ్మణిమా
యావిలాసవశేనసర్వేలోకాఃక్రితాఃఆక్రితాఃపరమాధకసత్ప్రతియంతిఇత్యర్థః || అతస్సమస్తజగదుత్పత్తిస్థితిలయకా
రణంతద్భ్రహ్మకశ్చిదపివికారోనాత్మేతినాతివతతే || దేవఖలుతద్వస్తుయద్విజ్ఞానాదమృతత్వప్రాప్తిర్వ్యక్తతే || ౪౬
యదిదంకించేతిశ్రుతేస్తాత్పర్యమాహ || ఇదంసర్వమితి || ఇదంపరాగ్భూతంసర్వంజగత్కారణభూతఃపరశివఃకంపయ
తేతత్ప్రశాసనభయాత్స్వవ్యాపారేషుప్రవతకమానంజగత్ప్రేయశీతిత్యర్థః || విభేత్తస్తాదితి || భయముద్యతముద్భృ
తంవజ్రమివమహాభయహేతుంద్రువంకూటస్థంనిత్యంతమాత్మానవిదిత్వాసంసారబంధాన్మృత్యుతగ్ర్యర్థః || ౪౭ ||

ఉక్తం భయహేతుత్వం వివృణోతి || తపత్యస్యేతి || అగ్న్యైదిలోకపాలాఅపి తద్భయోత్ స్వస్వ వ్యాపారే ప్ర
 వర్తంతే - కిమువ క్తవ్యమస్యేషాం భయహేతురితిభావః || ౪౮ || ఇహచేదశకదితిశ్రుతింవ్యాచక్షే || వర్తమానఇ
 తి || విద్యాధికారయోగ్యైస్త్రికశరీరైవిద్యమానవిప్రత్యగాత్మనోనవచ్చిన్నపరిశివస్వరూపత్వంయోబోధుం నశక్తః
 ససర్వేషులూకేషుపుణ్యపాపవశేనశరీరధారణాయకల్పితఇత్యర్థః || ౪౯ || యథాదశైః ఇతిశ్రుతింగృహ్యతి || యథేతి ||
 యథావిమలలేతదశైః స్వకీయంరూపంసమ్యక్ప్రకృతిః || తథాస్త్రికమానుషశరీరేత్రవణమననాది సాధనకలాపానుష్ఠా
 నేనాత్మానంబ్రహ్మస్వరూపత్వేనసాక్షాత్కరణంశక్నోతి || అన్యత్రతుసాధనానుష్ఠానాసంభవాత్తద్జ్ఞానంసమలభ
 మితిభావః || ౫౦ || ఇంద్రియాణాంపుథగ్భావమితియదామానతం తదభిప్రాయమాహ || జన్మనాశేతి || విదిత్వా
 నాత్మరూపతేతి || ఆత్మనఃసకాశాద్విచిక్తమింద్రియాదికం ప్రథమమనాత్మరూపేణవిదిత్వాతథావస్థితం తత్ప్రశ్నా
 తేకవలాత్తథావేనవిదిత్వాఅధిష్ఠానభూతేస్సాత్మైతత్సర్వం విలాప్యైతిభావః || ౫౧ || ౫౨ || ఎవం మనఃఆదికమపి
 స్వస్వకారణభావాపత్యవిలాప్యసర్వాధిష్ఠానభూతమదీరితలక్షణంపురుషస్వరూపమేవముముక్షుణాజ్ఞాతవ్యమిప్ర
 తిపాదయతి || ఇంద్రియేభ్యఃఇత్యాదీనా || చక్షురాదీంద్రియేభ్యః స్సకాశాత్ప్రవేశ్యేష్టం-తదంతరేణతేషాం కార్యకర
 త్వాభావాత్తస్మాచ్చమనస్తతాకరణభూతంసర్వం శ్రేష్ఠం-తస్మాదపిమహానాత్మేషైరణ్యగర్భబుద్ధిఃప్రశస్తా-తతోపి
 ప్రశస్తయ్యుక్తం || తతాకరణత్వేనాతిసూక్ష్మత్వాత్తస్మాదపిసర్వాంతరః పురుషః పూర్ణః అనవచ్చిన్నఃఆత్మా
 అవ్యక్తాదిష్ఠావరాంతస్యసర్వస్యకారణత్వాత్సాక్షాద్వ్యాపకః-సచాలింగఃలింగ్యతేగమ్యతేయేనతల్లింగంబుధ్యాని-

త్తపజ్ఞానగూఢః | భయాదింద్రశ్చవాయుశ్చమృత్యుధావతిపంచమః || ౪౮ || వర్తమానేశరీరేస్త్రి
 న్నశక్నోబోధ్యమిశ్వరం | నరస్సర్వేషులూకేషుశరీరత్వాయకల్పతే || ౪౯ || యథాదశైస్సకం రూపం
 యథావిమలలేతనరః | తథాపశ్యతదేహేస్త్రికఆత్మేనంబ్రహ్మకేవలం || ౫౦ || జన్మనాశవతాంశానాం
 పుథగ్భావంపరాత్మనః | తేషాంజన్మనాశాచవిదిత్వానాత్మరూపతః || ౫౧ || సశ్చాదనాత్మరూపే
 ణవిదితంకేవలాత్మనా | విదిత్వాస్మానుభూత్యైవసధీరస్తునశోచతి || ౫౨ || ఇంద్రియేభ్యో మనశ్శ్రేష్ఠం
 మనసస్సత్త్వముత్తమమ్ | సత్త్వాదపిమహానాత్మయమాతోవ్యక్తముత్తమమ్ || ౫౩ || అవ్యక్తాత్మపరిస్సా
 త్మాద్వ్యాపకలింగఎవచ | యంవిదిత్వానరస్సాక్షాదమృతత్వంహీగచ్ఛతి || ౫౪ || ససంద్భవేతిష్టతి
 రూపమస్యనచక్షుమాపశ్యతికశ్చనై నం | హృదామనీషామనసాభిక్రమః సాక్షాదాత్మాశక్యతేవేది
 తుంసః || ౫౫ || ఎవంసాక్షాచ్చిదానందరూపంభావాభావాశేషలూకస్యహేతుః | శ్రుత్యాయుక్త్యా
 బ్రహ్మజానంతి మత్యాః | విద్యాయోగాదేవముక్తాభవంతి || ౫౬ || విద్యావేద్యంబ్రహ్మయద్వేదసిద్ధం
 సత్త్వాచింత్యాకాచిదస్త్వైవశక్తిః | శక్త్యాభిన్నంతద్భవత్యద్వయంసత్సత్త్వానందానంగబోధోక్తరూ

తన్నవిద్యతేయస్యసతతోక్తః సకలసంసారికపుణ్యపాపలేపస్యలింగశరీరాశ్రితత్వాత్తస్మిన్మేధేనాత్మనస్సంసారాస్ప
 గ్నో వణితో భవతి || ౫౩ || ౫౪ || నన్నసానిరువాధిః ఆత్మకథం వేదితుంశక్యఃఇత్యాహ || నసందృశకతి || సందృశేదశా
 నవిప్రత్యగాత్మనోరూపంనతివృత్తి - అతోనచక్షుషా-ఉపలక్షణమేతత్ || చక్షురాదీనైంద్రియేణకశ్చిదస్యేవ
 మాత్మానంపశ్యతి || కథంతహిసద్రప్తవ్యకతిఉద్యతే || హృదాహృత్స్థాయామనీషామనసస్సంకల్పాదిరూపస్య
 ఈష్టఇతిమనీషితథావిధయాబుధ్యామనసామనసరూపేణసమ్యగ్దర్శనేనచాపిక్రొత్తాభిప్రకాశితో యమాత్మాసాక్షా
 ద్యథావద్వేదితుంశక్యతే || ౫౫ || యేతద్విదురితి శ్రుతివాక్యసార్థం | బ్రువన్నవశిష్ట శ్రుతిసందర్భవ్యాధికంతాత్మ
 ర్యత స్సంగృహ్యతి || ఎవమితి || ఎవంసచ్చిదానందైకరసబ్రహ్మత్వైక్యపరత్వంకతశాఖోపనిషదోదర్శితం || ౫౬ ||
 ఇతి కతవల్లి వ్యాఖ్యానం సమాప్తం || అథ శ్వేతాశ్వతర శాఖోపనిషదోపి తత్పరత్వం దశకయతి || విద్యా
 వేద్యమిత్యధ్యాయ శేషేణ- తత్రహిజ్జగత్కారణం తద్భ్రష్టే త్యవగమయితుం- కాలస్వభావానియతిర్గద్యచ్ఛే
 త్యాదినా కాలాదీనాం జగత్కారణత్వం పూర్వపక్షీకృత్య - తెధ్యానయోగానుగతా అపశ్యత్ దేవాత్మశక్తింస్వ
 గుణైనిగూఢామితి మాయాశక్తిసహితస్య ద్యోతమానస్య స్వప్రకాశ చిదాత్మకస్య బ్రహ్మణో జగత్కారణత్వంప
 ర్ణతం || తాదృక్ శక్తియోగం తస్యప్రతిపాదయతి || విద్యావేద్యమితి || యావిద్యాపాగనుక్రాంతాయావేద్యం
 సకలవేదాంతేషు ప్రసిద్ధం యద్భ్రష్టతస్యఅచింత్యా ఈదృగ్విభేచింతయితుమశక్యా సర్వదుఃఖటకారిణీ కాచి

చ్యుక్తిరస్యైవ తదహితస్యాశక్తస్య తతైవోస్థజతేత్వాది శూన్యమణకారణత్వా నుపపత్తైరిత్యర్థః || అత్ర భోక్తాభోగ్యంభోగప్రదశ్చైతి త్రైవిధ్యంప్రతిపిత్సితం || తచ్చాద్వితీయేబ్రహ్మణికథంఘటతత్త్వాశక్త్యసాశక్తిస్తద్ఘటయతీత్యాహ || తత్త్వేతి || యత్సత్త్వాది లక్షణమద్వితీయం బ్రహ్మతచ్చక్త్యా సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మికయా మాయయా ఘటాద్యుపాదిభిరాకాశవద్భిన్నం భేదయుక్తంభవతి || ౫౭ || తత్ర మలినసత్త్వప్రధానమాయావచ్ఛిన్నం యచ్చిహ్నాణోరూపం జీవసంజ్ఞైంబభవతి || తమః ప్రధానమాయావచ్ఛింన్నంతు భోగ్యంజగద్భవతి || విశుద్ధసత్త్వప్రధానమాయాపాధికం త్వన్యద్రూపమిశ్వరాఖ్యం సద్భౌగప్రపంచవతి || అన్యద్రూపమితి || పరస్య మాయాతీతస్య తస్య బ్రహ్మణః కృత్స్నవేదాంతప్రతిపాద్యం కేవలం చిదేకరసం యచ్చుద్ధరూపం తత్తుసోపాధికరూపాత్త్రితయా దన్యన్వలక్షణమిత్యర్థః || మత్స్యతిహోక్తాభోగ్యమితి || ౫౮ || శ్రీతా సర్వాజీవభిమం తెజజీవస్యావిద్యయా సంసారచక్రేభ్రమణంవిద్యయా బ్రహ్మతాదత్త్వం చయథామూతంతథాహ || సర్వాజీవభిమం తాజీవనమాజీవః - సర్వేషామాజీవాయస్మింస్తత్సర్వాజీవంతస్మిన్ సర్వసంస్థే సర్వేషాం సంస్థామరణస్థితివాక్యాయస్మింస్తత్సర్వసంస్థంతస్మిన్ - బృహంతే బృహబృహిశబ్దాభ్యాంబుధివిధియమానాన్బృహలకాత్ బృహతేరపి అప్రత్యయాద్రష్టవ్యః - బృహతి విస్తృతేతస్మిన్ బ్రహ్మచక్రే బ్రహ్మణామితి సంసారచక్రేస్యావిద్యయా సంసరజీవాభోగప్రదేశేత్వే రేణభ్రావ్యతే || సజజీవః న్వాజీవతసుకృతవశాత్ పరమేశ్వరానుగ్రహేణచానుష్ఠితశ్రవణమననాదిసాధనకలాపస్స తేనగురూపదిష్టశాస్త్రశ్రవణేన ప్రత్యగాత్మానమిశ్వరం చైకత్యేనజ్ఞాత్వాయుక్త్యామత్వాసాక్షాత్కృత్య అమృతత్వం మోక్షంప్రాప్నోతిత్యర్థః || ౫౯ || అస్యజీవేశ్వర తాదత్త్వస్యచిన్మత్వం ప్రతిపాదకమన్యం మంత్రముపస్కృత్యవ్యావప్యే || జ్ఞాజ్ఞావితి ||

మ || ౫౭ || ఏకంరూపంబ్రహ్మణోజీవరూపం భోగ్యంవిశ్వంబ్రహ్మణస్తన్యరూపం | అన్యద్రూపం బ్రహ్మణస్తర్వాశాస్త్రం ప్రజ్ఞామాత్రంశుద్ధరూపంపరస్య || ౫౮ || సర్వాజీవసర్వాసంస్థేబృహంతేతస్మిన్జీవాభ్యామ్యతేబ్రహ్మచక్రే | బ్రహ్మత్వానంప్రేరితారంబయుక్త్యామత్వాచైకంయతిమత్యోగమృతత్వం || ౫౯ || జ్ఞాజ్ఞాజీవాజీవసంజ్ఞైప్రతిత్యా శ్రీత్యాయుక్త్యాస్యానభూత్యాశ్యాభిన్నా | మాయాభోక్తృభోగహేతుఃపరాత్మా రూపైరేభివిశ్వరూపాహ్యాకర్తా || ౬౦ || త్మరంమాయాచాత్మరంజీవరూపం త్మరాత్మనాభిద్యతేజీవవకః | తస్యధ్యానాద్యోజనాత్తత్వభావా ద్భూయశ్చాంతే విశ్వమాయానివృత్తిః || ౬౦ || జ్ఞాత్వాదేవంసర్వాపాశాపహానిః క్షీణైఃకైశ్చైశ్చన్మమృత్యుప్రహాణః |

జ్ఞః అపరిచ్ఛిన్నతైత్తన్యైకస్యభావస్తత్ప్రదాతః పరశివః - అజ్ఞః కర్తాభోక్తా ఆమృతజ్ఞానస్త్వంపదాథాస్తావేతా జీవాజీవసంజ్ఞైప్రతిత్యాభిన్నాపరమాథాతస్తు తత్త్వమసి ఆహం బ్రహ్మస్మీత్యాది శ్రీతాతదనుసారిన్యాయుక్త్యానివృద్ధనుభవేచ తావభిన్నాఢీపాధికృతవతయోభేదోననాస్తవత్త్వార్థః || తయోభేదకముపాధిందశ్చయతి మాయేతి || భోక్తుః సంసార్యాత్మనా భోగహేతుమాయా - మలినసత్త్వప్రధానమాయావశీకృతోహి ప్రత్యగాత్మాకర్తాభోక్తాభవతి || పరమాత్మాహ స్వాధీనమాయత్వాదేభిర్భూత్యమానైఃపరికల్పితైస్సర్వైరపి రూపై విశ్వరూపే నానావిధరూపస్సన్నకర్తాకర్తృత్వాది సకల సంసారధర్మరహితః అతిస్తదుపాధి పరిత్యాగేన తయోరైక్యం స్వద్భవసానమితిభావః || ౬౦ || త్మరం ప్రధానమమృతాత్మరంహరణి మంత్రస్యాథమాహ || త్మరం మాయేతి || త్మరంత్మరణశీలం నశ్వరం విద్యానివత్యత్వాన్మాయాతత్త్వం || అత్మరమనశ్వరమజీవభావాపన్నం బ్రహ్మణోరూపం తమభయత్మనా ఎకఎవ స్వయంప్రభఃపరశివఃభిద్యతేభిన్నవదవభావతేమాయాతత్కార్యభేదస్య తస్మిన్నధ్యస్తత్వేన తదవ్యతరేకా దిష్టభావః || అత్మజ్ఞానాత్సద్భౌముకై రదశ్చనాత్తస్యతత్త్వాధనత్వం ప్రత్యక్షమరుద్ధమతి ప్రమత్తృవాసనాయ తస్యాభిధ్యానాదితి శ్రుతిముదాహరతి || తస్యైతి తస్య నిరస్తసమస్త భేదస్య చిదానందైకరసస్య బ్రహ్మణోధ్యానాత్ సర్వంభవ్విదం బ్రహ్మైకైకాబస్థ్యజ్ఞానాద్భ్రమణ జనితాత్ || ప్రత్యగ్భ్రూహ్మైక్యవిషయాత్పరోక్షజ్ఞానాద్వాభేద ప్రపంచస్య నివృత్తిభావతి || తేజనాహం బ్రహ్మస్మీత్యాత్మతయా యాజనాదేకీకరణాద్వైకాన్మశన జ్ఞానాద్వాప్రతీతస్తస్య బ్రహ్మరూపత్వాపాదికా మాయా నివర్తతే || పునస్తత్త్విభావాత్తద్రూపత్వభావనానిధిధ్యాసనా పర్యాయాత్తద్విషయ మపరోక్షజ్ఞానం జాయతే || తేనచ మాయా సవిలాసంనివార్యతే తస్యాం నివారితాయామపితజ్ఞనితావాసోనా ప్రారబ్ధకర్మఫలక్షయ సర్వంత మమవతే ||

అతోవిదుషోపితచ్చిర్యంతోదేహయాత్రాద్యథోఽవ్యవహారోనవిరుద్ధః భూయః పునశ్చాంతే ప్రారబ్ధకమక ఫలాప
భోగావసానే విదేహ కైవల్యావసరే స్వవాసనయాసహకృత్సమాయానివృత్తిర్నవతీత్యర్థః ॥ ౬౦ ॥ ఉక్తధ్యా
నాశః ఫలప్రతిపాదికాం శ్రుతిం సంకృహ్యతి ॥ జ్ఞాత్యేతి ॥ దేవంద్యోశమానం స్వయం ప్రకాశం పరమాత్మన
ముదీరితరీత్యాసర్వాత్మత్యేనజ్ఞాత్వాసర్వచాశాపహానిః మలమాయాకర్తృవయః శాశాస్త్రేషాంసర్వేషామవిద్యాస్య
తాదీనాంపంచక్లశానాంచపరిత్యయంప్రాప్నోతీత్యర్థః॥తస్యాభిధ్యానాత్మతీయందేహభేదతిశ్రుతింవ్యాచక్షే॥తస్యై
తి॥అద్వితీయబ్రహ్మత్వసాక్షాత్కారేణమూలాజ్ఞాననివృత్తేసత్త్వాంకైవల్గరూపంకేవలాత్మవస్థానలక్షణంసర్వైశ్వర్యమ
నపేక్షకమిశ్వరత్వంప్రాప్నోతి॥ ౬౧॥ఎతద్జ్ఞాయమితి ॥ ఆప్తకామత్వాన్మానాశక్తివశాద్భక్తృభోగ్యాదిభావనభి
న్నంరూపంపరిత్యజ్యమదేదుక్తంవాస్తవమభిన్నంకైవల్గరూపంఎవదేనిత్యంసర్వదాఆత్మసంస్థప్రత్యగాత్మభావే
నస్థితంజ్ఞేయంసాక్షాత్కారతత్వంనత్వితోన్యదపికించిద్జ్ఞాతవ్యంసాదిత్యతతమా॥ నాతథితి ॥ అతోస్తాన్నిరతశయా
నందలక్షణాద్బ్రహ్మత్వజ్ఞానాదన్యచ్ఛేదితవ్యం కిమపితత్వంనాస్తి అతోన్యదాతకమితశ్రుతేః ॥ యత్తావద్భక్తృ
భోగ్యాదిభేదేనప్రవిధంయజ్జగత్ప్రతిభాతి-తదపినిరూప్యమాణేమాయాతీతేబ్రహ్మగ్యధ్యస్తత్వాన్నతతోవ్యతిరేకతత్వ
త్వస్యాథాస్యప్రతిపాదకంమంత్రముదాహృత్యవ్యాచక్షే ॥ భోక్తేతి ॥ బ్రహ్మమేతదితి॥ అమభావఃఛాందసః॥ ౬౩॥
తథావిధస్యబ్రహ్మణోజ్ఞానోపాయంబోధయితుంయదామూతం-వహ్నీర్మథేతితత్సంకృహ్యతి॥ వహ్నీరితి॥ యో
నిగతస్య యోనిఃకారణమరణేస్తదతస్యాగ్నేయూతకస్త్వరూపంచదృశ్యతేవత్సూషాత్వగింద్రయేణవానోపలభ్యతే
అథాపిదైవలింగనాశః - మధ్యమానేనతియదగ్నిసద్భావగమకంలింగమాజ్ఞ్యంతస్యచనాశోనైవవిద్యతేసోగ్నిఃపు
నమకథనోపాయేనఇంధనయోనిః ఇంధనారరణిరూపాతాగ్నిజ్ఞాయమానస్సన్నిందియప్రగాహ్యాభవతి॥యథా

తస్యాభిధ్యానాన్మూలమాయావిభేదేవిశ్లేష్యర్యంతాత్మకైవల్గరూపం॥౬౨॥ ఎతద్జ్ఞాయమిశ్వమేవా
త్మసంస్థానాతఃపరంపెదితవ్యంహీకించితి॥భోక్తృభోగ్యంప్రేరితారంబమత్వాసర్వప్రోక్తం ప్రవిధం
బ్రహ్మమేతత్ ॥ ౬౩ ॥ వహ్నీర్మథాయోనిగతస్యమూతకర్మదృశ్యతేనైవచలింగనాశః । సభూయ
ఎత్తేంధనయోనిగృహ్యస్తవోభయంవైప్రణవేనదేహే ॥ ౬౪ ॥ స్వదేహమరణింకృత్వాప్రణవంచో
త్తరారణిం । ధ్యాననిర్మలభావాసాద్దేవంపశ్యేన్నిగూఢవత్ ॥ ౬౫ ॥ తిలెమతైలందధిసేవసర్వి
ర్యథాపస్నికతాస్సోతస్వరణిమచాగ్నిః । ఎవమాత్మైశ్వరిగృహ్యతేసౌసత్వేనైవంతపసా యోను
వేత్తి ॥ ౬౬ ॥ సర్వవ్యాపినమాత్మైవంక్షీరేసర్పిరివాపితం । ఆత్మవిద్యాతపోమూలంతద్బ్రహ్మప

యందృష్టాంతక్షత్రాబ్రహ్మపి కార్యకారణ సంఘాతేప్రవిష్టంసద్వివేకేనానుపలభ్యమానమపి ఉపాయవిశేషేణ
గృహీతుంశక్యతే ॥ తమువాయందశకాయతి తద్వేతి ॥ వాశబ్దశ్చభేదచ్చబ్రహ్మాభయవిధం పరంచాపరంచ
దేహే శతీరే హృదంబుజమధ్యే ధ్యేయత్వేన జ్ఞేయత్వేనచావస్థితం ప్రణవేన ఓంకారేణ గృహ్యతఇత్యర్థః॥౬౪॥
కథంప్రణవస్య తద్గ్రహణోపాయత్వమితితదాహ॥స్వదేహమిత॥ స్వదేహోపలక్షితంహృదయమధరారణింకృత్వా
ఓంకారంచోత్తరారణింకృత్వాధ్యాననిర్మలభావాసాద్ధ్యానంప్రణవాభిధేయత్వేనతదాలంబనత్వేనవాపరస్యా
పరస్యవాబ్రహ్మణ్యంతనంతదేవ నిర్మలభావం తస్యాభ్యాసాయావత్సాక్షాత్కారమనువృత్తిస్తత్తదాపాయాద్దేవం
ద్యోతమానంస్వప్రకాశంనిరుపాధికమాత్మస్వరూపంపశ్యేత్ ॥ సాక్షాత్కారోతి॥నిగూఢవత్ ॥ యథాకామ్యేః గూ
ఢంబలీనమగ్నిమథరొత్తరారణిభ్యాంనిర్మలభావసేవావత్సేనోపలభతే తద్వదిత్యర్థః॥ ౬౫ ॥ ఏహితమాత్మదర్శన
మనైకైర్దృష్టాంతైరుపపాదయత్ సత్త్వాదిసాధనముపదిశతి ॥ తిలేష్వీతి ॥ యథాతిలమతైలంవ్యాప్యవతఃతే
యథావాదధ్నిసర్పిరాజ్యంప్రోతస్సు సికతావశిష్టానునదీమతః ఆభ్యంతరేవాప్యవతఃతే ॥ అరణిమకాశ్యేష్వ
గ్నిఃయథైతేతైలాదయస్తిలాదిమవివేకతోఅనుపలభ్యమానాఅపి పీడనాలోడనఖననవధనైర్వివేకినోపలభ్యంతే ॥
ఏవమేవత్వయామాత్మైనిరుపాధికః సచ్చిదానందైక ర స ఆత్మనిహృదయే గృహ్యతే ॥ శ్రవణమనసాదిసంస్కృతేన
మనసాసాక్షాత్కారయతే ॥ యోసావేవంవిధంతత్త్వానంసత్వేనవచనేనతపసాకృచ్ఛచిద్రాదాయజ్ఞాదీలక్షణేన వర్ణా
శ్రమవిహితేనస్వధర్మేణయస్సాధకౌనువేత్తిఅనుపశ్యతి॥ తేనసత్త్వాదిసాధనవతాపురుషేణగృహ్యతఇతిసంబంధః
అతఏవాధర్వణోపనిషద్భాగ్ముతం ॥ సత్వైసలభ్యస్తపసాహ్యేషఆత్మైతి ॥ ౬౬ ॥ తిలాదిమతైలాదివద్యాప్య

వతఃకూనోయఃసర్వవ్యాపకతాసాఉపదరితః కింతుసాతాద్భ్రష్టావేతిప్రతిపాదయతి || సర్వవ్యాపిమితి ||
 క్షీరేకారణాశ్చనావస్థితంఘృతంయథాతద్వ్యాపిత్వేతి - ఏవంకారణాశ్చనాకార్యంజగత్సర్వంవ్యాపిత్వేతిసర్వ
 వ్యాపితేస్యబ్రహ్మరూపత్వసందర్శనేసాతాత్పాదనమాహ || ఆల్లే || ఆత్మనశ్చిదానందైకరసస్యశ్రవణమననాది
 సాధనైకజన్యాసాతాత్సాగరరూపాయావిద్యాయచ్చతపోవచాశ్రమవిహితంయజ్ఞదానాదికమకామిదుభయం
 మూలంఉపలబ్ధికారణంయస్యతథోక్తః ఏవంఘృతంయమాత్మాపంపిద్యాన్వశ్యతితదేవపరంబ్రహ్మ||తద్విశిష్టమి
 నివదితి|| ఉపనిషాద్వాన్వదెరయంశబ్దస్తస్యచవిశరణగత్యవసాదవలక్షణాశ్చయోధాః||అద్వితీయంబ్రహ్మస
 వకప్రాణిప్యాత్మభావముపేత్యనిరుపాధిఃరూపేణప్రకాశమానంసన్నితరాంతరీయసంసారింవివృణోతిహిస
 స్తీశ్చుపనివత్ || యద్వాజీవభావనాఽస్థితంసాక్షిచైతన్యంనితరాంస్వాత్మానముపగమయ్యైక్యంప్రాపయతి
 యద్వాతదవిద్యామవసాదయతిశిధిలికరోతీతివాఉపనివత్పరంబ్రహ్మ-యద్వాఉపనివత్పదమితిశ్రుతౌపతనాదతా
 పితధైవపతనీయం || తథాచఉపనివచ్చజ్జేనబ్రహ్మవిద్యోవ్యతే || తదాపదనీయంప్రాప్తవ్యమిత్యర్థః || ౬౭ || ఏవ
 మద్వితీయస్యబ్రహ్మణఃస్వశక్తివశాద్భిక్తృభోగ్యభోగప్రదరూపేణావస్థానంతద్వివిక్తస్యాపరిచ్ఛిన్నచిదా
 నందైకరసస్యనిరుపాధికరూపస్యజ్ఞానాన్మాక్షత్యేతికృత్స్వశాస్త్రాధిపత్యసంగ్రహేణప్రతిపాదకంసూత్ర
 భూతంశ్వేతాశ్చతరోపనివదిప్రథమాధ్యాయంవ్యాఖ్యానాయంజానఃప్రథమంమనఃశిత్వాద్యధ్యాయపంచకస్య

నివత్పదం || ౬౭ || ఓం||యజ్ఞదానాదిభిఃపుణ్యైర్లోకసిద్ధిభావనావ్యతి | యోగాత్సంజాయతేజ్ఞా
 నంజ్ఞానాన్మక్తిర్నకమేదా || ౬౮ || అత్యాశ్రమిభ్యశ్చాంతేభ్యోవక్తవ్యంబ్రహ్మజేదనం | నాప్ర
 శాంతాయదాతవ్యంసాఫలత్రాయికదాచన || ౬౯ || అగ్నిరిత్యాదిభిమంజైర్భాష్టనోద్ధాశనం
 తథా | త్రిపుండ్రధారణంచాపివదంత్యత్యాశ్రమంబుధాః || ౭౦ || యస్యచేపరాధక్తిర్యథాసేవే
 తథాగౌరౌ | తస్యేతేకథిత్వాభ్యాధాఃప్రకాశంతేవహోత్సవః || ౭౧ || శ్రుతివచనేనమయైశసమస్తం
 పరశుక్యపాబలతఃపరితంబ | యదివిదితంసనరఃస్వకమోహంతరతిశివంవిశేషియరూపం || ౭౨ ||

ఇతిశ్రీసాగందేమహాపురాణేసూత్రసంహితాయాంయజ్ఞవల్క్యవచనంఉపనిషాదే - ఉపనిషాదే -

బ్రహ్మగీతాసూపనివత్సంవికాదశోధ్యాయః.

తద్వివరణరూపతయాగతాథకత్వాజ్జత్సంగృహ్యవ్యాపయై || యజ్ఞదానేతి || యుంజానఃప్రథమంమనఃశిత్వాదిమం
 త్రేమ అగ్నిహరణాద్యుపలక్షితస్యాగ్నిహోత్రాదినిత్యనైమిత్తికాదికమకాతస్యయోగమోక్షస్వరూపణాత్సరి
 మేశ్వరావధానబుధ్యానుష్ఠితేననిత్యనైమిత్తికమకాత్రురున్నతంస్థాప్యసమంశరీరమిశ్వాదిచ్యుత్సృజకరూపస్య
 యోగస్యసిద్ధిభావతి || యుక్తమనసాస్యశ్రవణమననాద్యనుష్ఠానాదనాయాసేనబ్రహ్మత్వైకత్వద్వైకంజాయతే
 తేనచముక్తిరిత్యధ్యాయపంచకస్యతాత్పర్యాధః || బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయగోపనాభావత్యాశ్రమిభ్యఃశం
 మంపనిత్రమిత్యాదినాశ్రుతౌయదధికారలక్షణమాహ్మతంతదాహ || అత్యాశ్రమిభ్యః || సర్వకర్మసన్యాసిభ్య
 థత్యర్థః||కఃపునరస్యచాత్యాశ్రమఃయద్యోగాధికారీతితత్రాహ || అగ్నిరితి || జాదాలశ్రుతిగతైర్నిరతిభ్యైత్వా
 దిమంత్రైఃభస్మాద్ధూశనంత్రిపుండ్రధారణంచచశబ్దోనుక్తసముచ్చయార్థః || తేనచశివమంత్రదమంత్రాదు
 దికంసంగృహ్యతేఅయమర్థః || శ్రవణాదావనధికారిణంప్రత్యక్షః - తస్యసర్వకమకసన్యాసవిధానాదేతదు
 ద్ధూశనాదికమత్యాశ్రమంకథయంత్యభిజ్ఞాః || ౬౯ || ౭౦ || శివభక్తివద్గురుభక్తిరపివిద్యోశ్చత్రావంతరంగార
 నమిశ్రుతిముదాహరతి || యస్యేతి || ౭౧ || ప్రతిపాదితముపనివదధాన్యగమయతి || శ్రుతిః || ప్రతిపాదయతి || ౭౨ ||
 యానందరూపమిత్యర్థః || ౭౩ ||

ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాంసూత్రసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాంయజ్ఞవల్క్యవచనంఉపని

షాదేబ్రహ్మగీతాయాంఏకాదశోధ్యాయః.

ఎవమైత రేయకాది సర్వశాఖాగతా ఉపనిషదోవ్యాఖ్యానం ప్రతిపత్తి సౌకర్యాయతాను సర్వానుపరిష్కృతమ
 థం సం గ్రహే కాఖ్యాతుం ప్రతిజానీతే || వత్స్యుతి || సర్వశాస్త్రాథేతి || సర్వాసాముపనిషదాయోధాః
 విస్తరేణప్రతిపాదితాస్తైషాం సం గ్రహమిత్యథః || ౧ || సచ సర్వోపనిషత్సమామూల్యోధః ప్రత్యగ్భూతాదా
 త్మ్యూహపథ్యాహ || అస్తీతి || సవేవాత్మైతి || కార్యకారణసంఘాత విశిష్టస్య చైతన్యస్యాహం శబ్దవాచ్యతయా ఆ
 త్మత్వే ప్రతిభాసమానెపి జేహేంద్రియాశ్చిద్భావ్యత్వాద్భూతివదనాత్మత్వేన సర్వాంతరస్సాక్షీ చిన్మాత్రరూ
 ప ఏవాహం శబ్దలత్య ఆత్మానజేహేదిరిత్యథః || ౨ || స్వావిద్యయైతి || స్వస్యాసంసారిణిబ్రహ్మరూపత్వావరణాజ్ఞా
 నేనేత్యథః || శివస్సన్నపీతి || సర్వగతాద్విత్తీయపరశివఎవహిసర్వప్రాణిభుతత్వదుపాధిశశాజ్ఞేవభావేన పరిచ్ఛి
 న్నో భాసతే || అనేనజేవేనాత్మనానుప్రవిశ్యనామయాపేవ్యాకరవాణితిశ్రుతేః - ఇవకారేణతస్యాహం శబ్దాథకస్యా
 ద్విత్తీయపరశివస్యబ్రహ్మణఃవాస్తవస్సంసారోనసంగచ్ఛతే || ననిరోధోనచోత్పత్తిర్నబద్ధోనచసాధకః | నముముత్తు
 ర్నవైముక్త్యిత్యేషాపరమాథకతేతిశ్రుతేః || తస్య సంసారిత్వా సంసారిత్వసర్వవ్యవహారోపిస్వాజ్ఞేనకల్పితత్వా

— శివస్యాహం ప్రత్యయాశ్రయత్వం. —

ఓమ్ బ్రహ్మైవాచ || వత్స్యసారతరంసాక్షాత్సర్వశాస్త్రాథకసంగ్రహం | శ్రద్ధాయసహితా
 యూయం శ్రుణుతాతీవశోభనం || ౧ || అస్తితావదహంశబ్దప్రత్యయాలంబనంసురాః | సర్వోపాం
 నఃపరంజ్ఞానం సవేవాత్మానసంశయః || ౨ || సోయంస్వావిద్యయాసాక్షాచ్ఛివస్సన్నపివస్తుశః | స్వ
 శివత్వమవిజ్ఞాయ సంసారీవావభాసతే || ౩ || వెదోదితేనమాగేణ పారంపర్యక్రమేణతుము
 త్సుత్వందృఢంప్రాప్య పునశ్శాంత్యాదిసాధనైః || ౪ || సహితశ్శివభక్త్యాచ గురోఃపాదాప్రణమ్యచ |
 వెదాంతానాంమహావాక్య శ్రవణేనతద్దేవవ || ౫ || మనసేనతథాజేవాభ్యానైపరమాత్మనః | ప్రత్య
 గ్భూతైకతాజ్ఞానం లబ్ధ్వాతిశివంపరం || ౬ || ప్రత్యగాత్మేనమద్వంద్వమహంశబ్దోపలక్షితం |
 శివరూపేణసంపశ్యన్నేవయాతిస్వపూణఃతాం || ౭ || శివరూపతయాభాలేహంశబ్దోధేనతీక్ష్ణరాః |
 అవిద్యావిలయంయాతి విద్యయాపరయైవతు || ౮ || పరయావిద్యయావిద్యా నివృత్తౌబ్రహ్మకైవలం |
 తస్య నసంభవ తీత్యథః || ౩ || ఎవం సంసారిత్వస్య స్వరూపాజ్ఞేన మాత్ర కృతత్వా దైత్వాప్రేక్షావా
 దస్యన్నాపేక్ష్యతే || తచ్చజ్ఞానమనేనక్రమేణసిద్ధతీత్యాహ - వెదోదితేనేతి || పారంపర్యక్రమేణేతి || గురు
 పరంపరాయాతత్క్రమేణేత్యథః || శాంత్యాదీతి || ఆదిశబ్దేననిత్యానీత్యవస్తువివేకహముత్రాథకఫలభోగ విరాగా
 ఉపలక్షితౌ - పశ్చాచ్ఛాంతిదాంత్యాదిభిర్ముక్తాభవతీత్యథః || ముముక్షుత్వందృఢంప్రాప్యై - పశ్చాన్త్రముక్షుత్వం
 ప్రాప్యేత్యథః | దృఢశబ్దేనసాధనచతుష్టయపాష్కల్యముచ్యతే || ౪ || గురోఃపాదంప్రణమ్యేతి || ఆచార్యవాక్
 పురుషోవేద - సమిత్యాశిశ్నోత్రియంబ్రహ్మనిష్ఠమిత్యాదిశ్రుతేః || తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయేత్యాది
 స్తుతేశ్చ - ఆచార్యవతశ్శిష్యస్యైవజ్ఞానప్రాప్తిశవణాత్ - ఆచార్యఎవమపేక్ష్యరథిత్యాచార్యేతాశ్వరబుద్ధింకృత్వా
 ఆచార్యసర్వదాప్రీతింకుర్యాదిత్యథః || ౫ || ౬ || ప్రత్యగాత్మానమితి || పశ్చాచ్ఛివమననాదిభిశ్చేత్సన్నజ్ఞా
 నేన సాక్షీచిన్మాత్రరూపం సుఖదుఃఖాది సకలద్వంద్వ విషముకక్తం త్వమహం శబ్దాభ్యాం లక్షితమపరిచ్ఛిన్న
 పరశివరూపేణేణసహృక్పశ్యత్ సాక్షాత్కరణ తత్సమకాలమేవస్వాత్మనః పరిపూణఃతాంప్రాప్నో
 తి - శ్రుతిరపి జ్ఞానసమకాలమేవసార్వాత్మ్యప్రాప్తింవిదుషాదశయతి || తద్దైతత్వశ్చకముషిర్వామదెవః ప్రతి
 పైదేహంమనురభవంసూర్యశ్చేతి || ౭ || ౮ || శిష్యతేఖలునాభావంతి | భావాభావాత్మకస్యసకలస్యావిద్యా పరికల్ప

తత్త్వాత్సామ్యప్రతితిమాత్రశరీరత్వేన సదసద్విలక్షణత్వాద్విద్యాయాతస్యైవైకవలంబ్యేనావశిష్యతే॥ నతు
భావాత్మకమభావాత్మకంవాకించితృరిశిష్యతే॥ ౯॥ ననుతస్యామవస్థాయామవిద్యానివృత్తిరప్యస్తివనచేదవిద్యై
వవిద్యతేఇతికథంకేనలఽరిశేషః॥ అస్తిచెత్సాన్యత్తరపరిశిష్యతేఇత్యుచితహ॥ వ్యవహారద్వైతేవావిద్యా
తస్మిన్వత్తిశ్చకథ్యతే॥ పరమార్థాద్యప్రాయశ్చేదేభేదపినస్తథిత్యధః॥ అతఏనోక్తమాచారైః విద్యావిద్యేత్యవి
ద్యాయామేవాస్తిత్వంప్రకల్ప్యతే॥ బ్రహ్మదృష్ట్యాత్వవిద్యేయంనకథంచనయజ్యతేఇతి॥ కింతహి॥ తత్త్వదృష్ట్యా
భాసతేఇతితదాహ॥ తత్త్వేతి॥ ఎతచ్చపంచమధ్యాయప్రతిపాదితంవ్యావహారికమజ్ఞేనమపిబ్రహ్మైవవస్తుఃఇత్యా
దినా॥ ౧౦॥ తస్మాత్తత్త్వదృశస్సన్యప్త్యాభావాభావాదిభేదాశ్రితంకృత్సంజగత్సారణభూతబ్రహ్మైవైవావ
భాసతేఇతిప్రతిపాదయతి॥ బ్రహ్మరూపతయేత్యాదినా॥ ౧౧॥ ౧౨॥ అజ్ఞేనంఫలతేఇతి॥ బ్రహ్మైవనాయత్సర్వజగ
ద్విషయంజ్ఞేనం తద్భక్తిప్రాప్తిసాధనంయస్తుతతోన్యత్వేన జగద్విషయజ్ఞేనం ఫలతస్తదజ్ఞానమేవ అన్య
థాఅవస్థితస్యాన్యథాగ్రహణాదిత్యధః॥ ౧౩॥ కిమథం తహి॥ అత్మన ఆకాశస్సం
భూతేఇత్యాదికయాస్పృశ్యత్యాభేదేనజగత్ప్రతిపాదనమిత్యుచితహ॥ తథాపితి॥ జగదధ్యాయోపాపవాదయోఽన్య
పంచమద్వైతంబ్రహ్మప్రత్యేతుంశక్యతే॥ అతస్తత్ప్రత్యుపకారకత్వేనద్వైతజగద్వైకవలంబయిత్యధః॥ ౧౪॥ ననుజగ
స్త్రిధ్యాభూతంచెత్త్రంథంతహి॥ యావజ్జీవమగ్నిహోత్రంజుహుయాత్తమేతంచేదానువచనేనబ్రాహ్మణావిదిషంతీ
త్యాదికాశ్రుతిః॥ సాధ్యసాధనభావంప్రతిపాదయంతీతత్రతాహ॥ యథేతి॥ సత్యత్వేనజగదంగీకృత్యసాశ్రుతిఃసాధ్య

శిష్యతేఖలునాభావాభావాన్యస్తథాపిద॥ ౯॥ వ్యవహారద్వైకవిద్యా తస్మిన్వత్తిశ్చకథ్యతే॥ తత్త్వ
దృష్ట్యాతునావిద్యా తస్మిన్వత్తిశ్చహేనురాః॥ ౧౦॥ బ్రహ్మరూపతయాసర్వంకేవలంప్రతిభాసతే॥
జగద్రూపతయాప్యేతద్భక్తిప్రాప్తివప్రతిభాసతే॥ ౧౧॥ విద్యావిద్యాదిభేదేనభావాభావాదిభేదతః॥
గురుశిష్యాభేదేన బ్రహ్మైవప్రతిభాసతే॥ ౧౨॥ బ్రహ్మసర్వమిజ్ఞేనంబ్రహ్మప్రాప్తేస్తుసాధనంజగ
ద్వాయేతివిజ్ఞానమజ్ఞానంఫలతోభవేత్॥ ౧౩॥ తథాపిపరమాద్వైతజ్ఞేనస్యేదంతువేదనం॥
ఉపకారకమత్యంతం తద్దృష్ట్యావక్తివశుః॥ ౧౪॥ యథాభాతస్వరూపేణ సత్యత్వేనజగచ్ఛ్రుతిః॥
అంగీకృత్యహితంనృణాంకదాచిద్వక్తిసాదరం॥ ౧౫॥ సత్యత్వేనజగద్భావంసంసారస్యప్రవర్తకం॥
అసత్యత్వేనభానంతు సంసారస్యనివర్తకం॥ ౧౬॥ అతస్సంసారనాశాయకదాచిత్పరమాశ్రుతిః॥
జగత్సర్వమిదంమాయాంవదత్యత్యంతనిర్మలా॥ ౧౭॥ అతీవవక్చిత్తస్య చిత్తపాకమపేక్ష్యసా॥
సర్వంబ్రహ్మైకల్యణీశ్రుతివర్తకసాదరం॥ ౧౮॥ బ్రహ్మైవకేవలంశుద్ధంవిద్యతేతత్వదశకాన॥
నచవిద్యానచావిద్యానజగచ్చనచాపరం॥ ౧౯॥ అతఃపరమనివాణనిష్కస్య పరయోగినః॥

సాధనభావమాత్రప్రతిపాదనపరా॥ నతుతన్యపారమార్థికంసత్యత్వంప్రతిపాదయంతీత్యధః॥ ౧౫॥ సత్యత్వేనజ
గద్భావమిత్యాది॥ యత్పారమార్థికసత్యతయాజగద్భావంతస్త్రిధ్యాజ్ఞేనత్వాత్సంసారస్యహేతుః॥ అసత్యతయాత
ద్భావంతుపరమార్థికత్వాత్సంసారనివర్తకం॥ ౧౬॥ పరమాశ్రుతిరితి॥ మాయాంతుప్రకృతింవిద్యాన్తాయ
నంతుమహేశ్వరం॥ ఇంద్రోమాయాభిః పురురూపతయతే॥ మాయామాత్రమిదంచైవతమిత్యాదికా
శ్రుతిః॥ ౧౭॥ సర్వంబ్రహ్మైకీతి॥ సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ॥ ఇదగ్ంసర్వయదయమాత్మైత్యాదికాశ్రుతిఃప్రతి
యమానస్యకృత్సంస్యజతోఽఖండైకరసబ్రహ్మైవత్వంబోధయంతీత్యధః॥ ౧౮॥ ౧౯॥ యథాయథావభాసఇతి॥ బ్రహ్మ
నిష్కస్యయేనకేనప్రకారేణజగత్ప్రతిభాససైనసర్వేణాపిప్రకారేణశత్రుత్ - సాక్షిభూతఃశివఏవావభాసతేనచాన్య

తిగించితిత్వర్థః || ౨౦ || భూతపూర్వైతి || యోయం సర్వజగద్విషయో వభాసః స వివిధత్యేవం రూపాయా బుద్ధిః సా
విభూతపూర్వగత్యా తదాసింసర్వస్య జగతో ప్రతిభాసనాత్ || ౨౧ || భూతపూర్వగత్యా శ్రయః జేనేద్యశీయా బుద్ధిః సా పితదా
సిన సంభవతీత్యాచా యథేతి || ఈద్యగ్విధస్యాన్యవేదనస్యాస్య విద్యాకార్యత్వేన కారణనివృత్త్యా నివృత్తత్వాదిత్వర్థః || ౨౨
స్త్రీమితోదధివదితి || నిస్తరంగసముద్రవృక్షే పహేతో దైత్వతస్యాభావాదత్యంతసిద్ధికల్పేన చిదానందైకరసస్వభావేన ని
శ్చలంతి వత్తీత్యర్థః || ౨౩ || స్వయంచనః జానాతీతి || స్వప్రకాశబ్రహ్మత్వనావస్థితస్య విదుషోఽజ్ఞానమేతూనామంతఃకర
ణాదీనామవిద్యాకార్యత్వాద్విద్యయా తన్నివతకనాత్ || స్వయంచిద్వానపితామవస్థాంకమకర్తృభావేన న జానాతీ
త్వర్థః || ౨౪ || ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || కమకసామ్యేత్వనాయాసాదితి || కమకణః సుకృతదుష్కృతయోః ఫలభోగనక్ష
యే సామ్యే సతీత్యర్థః || ఉక్తంహి || జంతోరపశ్విమతనోస్సతికమకసామ్యైతి || ౨౯ || ౩౦ || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ౩౫ || ౩౬

యథాయథావభాసాయం శివఎవనచాపరం || ౨౦ || భూతపూర్వానుసంధానా + తగ్రథ్యతేనవవస్తుతః |

యథాయథావభాసోయం శివత్యపివేదనం || ౨౧ || నహినివాణనిష్ఠస్య శివస్య పరయోగినః |

యథాయథేతియతిగించిద్భాసతేపరమార్థతః || ౨౨ || తథాతథావభాసేన స్వేనరూపేణకేవ

లం | స్త్రీమితోదధివద్యోగీస్వయంతిష్ఠతినాన్యథా || ౨౩ || పరనివాణనిష్ఠస్య యోగినః పరమాస్థి

తిః | స్వయంచనవిజానాతినహిర్నిమమోత్వరః || ౨౪ || నమయాచపరిజ్ఞాతుంశక్యతేయోగినస్థిని

తిః | నాపివేదేనమానెనచస్మృతిపురాణకైః || ౨౫ || అహూనిర్వాణనిష్ఠస్య యోగినః పరమా

స్థితిః | యద్యశీపరమానిష్ఠాతాద్యశ్యేవహికేవలం || ౨౬ || ఎవంరూపాపరానిష్ఠాశివస్యాస్తిస్వ

భావతః | శివాయాశ్చాంబికాభతుఃప్రసాదేనహరైరపి || ౨౭ || యథానుమాపి చాన్యేషాం న

చాద్యాహోక మహేశ్వరః | తాదృగ్రూపా మహాదేవః ఖలుసాక్షాత్సనాతనః || ౨౮ || ఈద్యశీప

రమానిష్ఠా గురోస్సాక్షాత్సిరీక్షణాత్ | కమకసామ్యేత్వనాయాసా త్సిద్ధ్యత్యేవ నసంశయః ||

౨౯ || దేశికందేవదేవేశం శివం చింద్యాద్విచక్షణః | తదిష్టంసర్వయత్నేనప్రకుర్యాత్సర్వదాద

రాత్ || ౩౦ || స్వస్యానిష్ఠమపిప్రాజ్ఞః ప్రకుర్యాద్ధురుణోదితం | గురోరిష్టంతుకుర్వాణః పరని

ర్వాణమృచ్ఛతి || ౩౧ || స్వాశ్రమంచస్వజాతించ స్వకీర్ణందతద్దేవవ | స్వాదృష్టంలోక విద్విష్టం

బంధుపుత్రాదిసంజ్ఞితమ్ || ౩౨ || గృహక్షేత్రధనాదీనాంహాసింక్లేశంసుఖంతథా | అనపేక్ష్యగురో

రిష్టంకుర్యాన్నిత్యమతంద్రితః || ౩౩ || గురౌప్రీతేశివస్సాక్షాత్ప్రసన్నఃప్రతిభాసతే | గురోదేవహే

మహాదేవస్సాంబస్సన్నిహితస్సదా || ౩౪ || గురోరిష్టం మోహాద్వానకుర్యాత్కురుతేయది | పచ్చ

తే నరకతీవ్రేయావదాభూతసంప్లవం || ౩౫ || శివేక్రుద్ధేగురస్త్రాతాగురౌక్రుద్ధే నకచ్ఛన | తస్మాది

ష్టంగురోకుర్యాత్కాయేనమనసాగిరా || ౩౬ || గురుర్నామాత్మనోనాన్యస్సత్యమేవనసంశయః |

ఆత్మలాభాత్పరోలాభోనాస్తి నాస్తి నసంశయః || ౩౭ || అనాత్మరూపందేహాదియోదదాతిపితాతు

సః | నగురుఃకథిశఃప్రాజ్ఞైః క్లేశహేతుప్రదోహిసః || ౩౮ || అప్తే శ్వర్గప్రదస్తవ్యద్గంధవాది

పదప్రదః | సార్వభౌమప్రదశ్చాపినగురుః క్లేశదోహిసః || ౩౯ || మంత్రశంతాదిదస్తవ్యత్లక్ష్మికో

ఆత్మనానాన్యైతి || పరమాత్మనానవ్యతిరిక్తః స ఎవగురుమూర్తిమూస్థాయావతిష్ఠతే || ఉక్తంహితత్వప్రకాశే-యోజయ
తివరేతత్వేనదీక్షయాచార్యమూర్తిస్థైతి || ౩౭ || ౩౮ || ౩౯ || ౪౦ || పత్నీవత్సకలమితి || నృఘబస్సన్పటిత్యాదినానత్యవత్స

తిభాతమసికృత్సంధ్యైతరూపమసత్యరూపేణ నిశ్చిత్యదేహేంద్రియాది సంఘాతసాక్షి చిన్మత్రరూపమాత్మానంత
 తోవిభజ్యానవచ్చిన్నచిదాత్మకంయత్పరంబ్రహ్మతదేవత్వమసీతివేదాంతమహావాక్యలక్షణేనప్రదీపేనయవంప్రహ్లా
 త్తతత్త్వంప్రబోధయతిఎవవసాత్మాధురుర్నాన్యః-నిశ్చేషదుఃఖాచ్చిత్తిరతిశయానందావాపిలక్షణస్య పురుషార్థ
 స్యైవాపకత్వాదిత్యధః || ౪౧ || ౪౨ || ఏతదేవప్రపంచయతి || దృశ్యరూపమిత్వాదినా || ఇదంపరిదృశ్యయా
 నంనామరూపాత్మకంస్వగతసజాతీయభేదాత్మకంస్వజగత్సాన్వజ్ఞైవ పరికల్పితత్వాదధిష్ఠానస్వాభావికచిత్తదానం
 దాద్వీపీయపరిశివస్వరూపాహంశబ్దార్థేకవృతత్వాత్సాన్వత్వవ్యతిరేకేదృశ్యంకించిన్నాస్తీతిశ్చిత్తాద్విశీయంబ్ర
 హ్మత్వమసీతియోబోధయతి సఎవగురుర్నాన్యః || ౪౩ || కృపయైవేతి || ఉక్తవిధలక్షణస్యగురోనారతిశయానం
 దరూపత్వాదవాప్తసకలకామత్వాచ్చ | యస్తాన్వత్తరతిరేవస్యాదాత్మత్వత్తత్సమానవః || ఆత్మన్యైవసంతుష్టస్తస్య

పాయదస్తథా | నగురుఃకథితఃప్రాజ్ఞైః క్లృశహేతుప్రదోహిసః || ౪౦ || సత్యవత్సకలంభాతంనిశ్చ
 త్యాసత్యరూపతః | సర్వసాక్షితయాత్మానంవిభజ్యపరచేతనం || ౪౧ || యత్త్వంతదిశివేదాంతప్ర
 దీపేనస్వకంనిజం | శివత్త్వంబోధయత్యేషగురుస్సాత్మాన్నచాపరః || ౪౨ || దృశ్యరూపమిదంస్వం
 దృగ్రూపేణవిలాప్యచ | దృగ్రూపంబ్రహ్మయోవక్తిసగురుర్నాపరఃపుమా || ౪౩ || పరమాద్వైత
 విజ్ఞానంకృపయైవదదాతియః | సోయంగురుగురుస్సాత్మాచ్చివవచనసంశయః || ౪౪ || తాదృశందే
 శికంసాత్మాద్వేదాంతాంబుజభాస్కరం | తోషయేత్సర్వయత్నేనశ్రేయసేభూయసేనరః || ౪౫ ||
 సర్వవేదాంతవాక్యానామథాన్సంగహరు పతః | కథితశ్చమయాదేవామమాహపరమేశ్వరః || ౪౬ ||
 సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్సాత్మాదాప్తకామఃకృపాకరః | సర్వదోషవినిముక్తస్సత్యమేవాబ్రహ్మను || ౪౭ ||
 యథాహసర్వవేదానామథాన్సర్వజ్ఞఃఈశ్వరః | తథైవకథితోస్తాభిస్సత్యమేవ నసంశయః || ౪౮ ||
 స్వప్రకాశస్వరూపస్యస్వతశ్శుద్ధస్యశూనినః | కరామలకవత్సర్వంప్రత్యక్షంసహింసంశయః || ౪౯ ||
 వేదానామన్యథేవాథాన్యమేవదంతివిమోహితాః | మహాసాహసికాఎవతేనరాహినసంశయః || ౫౦ ||
 మదుక్తాథాప్రకారేణవినాయోప్రపదంతియే | అంధకూఢేనిరాలంబెపతంత్రేవనసంశయః || ౫౧ ||
 వేదాథాన్పరమాద్వైతంనైతరత్సరపుంగవాః | నోచేవత్రైవమేమూర్ధాపతిష్యంతినసంశయః || ౫౨ ||
 అన్యథావేదవాక్యానామథాన్ఇత్యభిశంకయా | అనిశ్చితార్థాశ్చైస్మార్థాయష్మాకంవపతిష్యతి || ౫౩ ||
 ఇతఃపరంనవక్తవ్యంవిద్యతేసురపుంగవాః | సత్యమేవమయాప్రాక్తంకింభోఃపాదంస్త్పశావ్యహం || ౫౪ ||
 శ్రీసూతడవాచ || ఎవముక్త్యామహాతేజాబ్రహ్మచసురపుంగవా || ప్రత్యగ్భూతంపరానందంపా
 గ్వతీపతిమిశ్వరం || ౫౫ || పరమాద్వైతరూపంతంభవరోగస్యభేషజం | స్మృత్యానత్వాపునస్తు
 త్వాభక్త్యాపరవశోభవత్ || ౫౬ || దేవాశ్చదేవదేవేశంస్మృత్వాసాంబంధిః | ప్రణమ్యగంధ
 వద్భూమావివశాద్రిభవన్ముదా || ౫౭ || దేవదేవోమహాదేవోమహాకారుణికోత్తమః | తత్రైవాచర

కార్యంనవిద్యతేఇతిభగవద్వచనాత్తస్యకార్యంనవిద్యతేఇతి భగవద్వచనాత్తస్యప్రయోజనాభివేషిశక్యంప్రత్యుపదే
 శకారణంకృపైవ- గురుగురురితి || గురవఃపితౄద్యాస్తైషామప్యసా బ్రహ్మవిద్వాన్గురురిత్యర్థః || ౪౪ || వేదాంతాం
 బుజభాస్కరమితి || వేదాంతానివాంబుజంవేదాంతాంబుజంముకుళితందుర్విజ్ఞేయాథాత్వాదీదృగ్భూతంవేదాంతాం
 బుజంయతిదిత్యివవికాసయతి సర్వవేదాంతాథాప్రకాశకత్వా ద్వేదాంతాంబుజభాస్కరః తిమిశ్వరః || ౪౫ ||
 గురుస్సర్వాణిదుఃఖానినిశ్చేషతోనాశయతీతి || ప్రతిజ్ఞైత మథాముప సంహరతి || సర్వవేదాంతేతి స్పష్టోధః || ౪౬ ||

౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || ౫౧ || ౫౨ || ౫౩ || ౫౪ || ఏవముక్త్యైత్యాది సూతవాక్యం || ౫౫ ||

ధూర్జేష్వాసహసశ్చతపోధనాః || ౫౮ || విష్ణుశ్చపద్మయాసాధకంతత్రైవిబ్రహ్మనిత్రమాః | ఆగతౌభ
గవాక్ద్రష్టుమశేషసురనాయకః || ౫౯ || పుష్పవృష్టిగభవద్యథాపురాస్వస్తిపూర్వవచనానిచాభ
వక్ | తత్రభక్తిసహితేనవిష్ణునాపద్మయాదపరిపూజితశ్శివః || ౬౦ || శంకరోపిశశిశేఖరఃపరస్త్వంబ
యైవసహితస్సనాతనః | తత్రనృత్తమకరోదతిప్రభుస్స్వస్వరూపపరవేదనప్రియాత్ || ౬౧ || సర్వ
లోకజనశివాపరాపాపనాశకరబోధదాయినీ | బ్రహ్మవజ్రధరపూర్వకానిమాన్సాన్వనుభూతిస
హితేనచక్షుషా || ౬౨ || విలోక్యకార్యుబలేనకేవలంప్రబోధయామాససురోత్తమానిమాన్ |
పునఃప్రజానాభపురస్సరాన్సరాఃప్రనృత్యమానంతుశివంశివామపి || ౬౩ || త్వక్చక్షుమైవదద్యశుశ్చృతి
మస్తకోశ్శనిజ్ఞానరూపపరలోచనగోచరాహంభక్త్యాపునఃపరమకారుణికంమహంతంపంచాక్షరేణ
భవపాశహరేణపూజ్యం || ౬౪ || తుష్టువుశ్చృతిఃచాభిరాదరాన్నచ్చకష్టభవపాశబంధనాః | ఇష్ట
సిద్ధిరభవద్ధివస్సరాగత్యవోచదశుభాశహశ్శివః || ౬౫ || శాంకరీవశరణాగతప్రియాబంధమేతుమల
నాశకారిణీ | తత్ప్రసాదబలబద్ధవేదనాగత్యవోచదభవన్నతిప్రియా || ౬౬ || కేశవోపిసురపుంగవా
న్ప్రసాదపాశంభురయమద్భుతప్రభుః | సర్వవేదశిరసామగోచరఃప్రీతఎవభవతామితిద్విజాః || ౬౭ ||
దేవోపికార్యురసాద్రామానసఃసురానశేషానజపూర్వకాన్ప్రీతిః ఉవాచగీతామతిశోభనామిమాం
మమానుకూలామపియఃపరేద్విజః || ౬౮ || సయాతిమామేవనిరస్తబంధనః పరాశివావాచిసదైవ
తతో | దివాకదేహాపిసమశ్చతేజసాశ్రియాముకుందెనసమస్సదాభవేత్ || ౬౯ || ఏషాగీతాబ్రహ్మగీతా
భిధానాశ్రుత్యాముక్త్యాసర్వగీతోత్తమాచ | వేదాకారావేదనిష్ఠేద్విజేంద్రైఃభక్త్యాపాత్వానైవ
శూద్రాభిశ్చ || ౭౦ || ఇత్యేవంపరమశివఃప్రభావ్యనాథఃశిష్టానామశుభహరఃపురత్రయారిః | భక్తా
నామమలసుఖప్రబోధకారీతత్రైవిస్ఫురణసుఖేతిరోబధూవ || ౭౧ || దేవీసాకమలసహస్రప్రతనేత్రా
కారుణ్యాదభిలసురానజంవిలోక్య | సుప్రీతాపరమసుఖప్రబోధరూపా తత్రైవిస్ఫురణసుఖేతిరోబ
ధూవ || ౭౨ || విష్ణులక్ష్మ్యైస్సాకమాశ్వాశ్యదేవాక్ తుష్టఃపుష్టస్వస్వవైకుంఠమాప | బ్రహ్మ
దేవానాత్మవిద్యానియుక్తాం స్మక్త్వా రుద్రభ్యాననిష్ఠోబధూవ || ౭౩ || దేవాస్సర్వేదండవద్భూమి
భాగభక్తసాధకంపద్మయోనింప్రణమ్య | హృష్టాత్మానఃతత్త్వబోధైకనిష్ఠాస్సద్యస్సంస్వందేశమీ
యుద్విజేంద్రాః || ౭౪ || ఇథంసాక్షాద్భ్రహ్మగీతాభవద్భిశ్చుద్ధజ్ఞానైరాదరేణశ్రుతైవ | మతశ్చ
ధాభక్తియుక్తస్యవిప్రానిత్యందేయానేతరస్యాతిశుద్ధా || ౭౫ || ఇతిపరశివభక్త్యాప్రాప్తవిద్యస్తు సూతః

౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ || ఇతి పరశివభక్త్యతి కవివాక్యం || ౨౬ || ౨౭ ||

సుఖతరనశితత్వప్రాప్తికామేనగీతాం మునిగణహితబుధ్యాభావ్యనిర్వాణరూపంపరతర మవలోక్య
 బ్రజ్ఞయామానమాప || ౨౬ || మునయశ్చగురుంపరవెదినంప్రణిపత్యసమస్తహితప్రదం హృదయస్థ
 మహంపదలక్షితం పరతత్వతయైవవిదుస్థితం || ౨౭ ||

ఇతి శ్రీసాగ్రంజే మహాపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవైభవఖండే ఉపరిభాగే

బ్రహ్మగీతాసూపనిషత్సుబ్రహ్మవిద్యాయాం ద్వాదశోధ్యాయః ||

సమాప్తా.

పురాణాదిభిర్యత్రయత్రైమాతీకవిశేషైకతయా ఉత్కర్షణపరమార్థపుచ్చ్యతే-తాపుభాపుత్రమిత్రకళతాదిభి
 ఆరక్షచిత్రానాంవిషయబుద్ధానాంమూఢానాంసోపానక్రమేణాత్మజ్ఞానసిద్ధ్యథామేఉత్కర్షణపరమార్థపుచ్చ్యతే-
 కించ పరమకృపానిధి శ్రీనాసుజెవాభ్యో విష్ణుర్వాసరూపేణావతీర్య లోకానుగ్రహాథా మహ్మాదశపురాణాని
 వ్యావృత్తే-లోకానుగ్రహంకృతవతాభగవతావ్యాసేనోత్కర్షణపరమార్థకథముచ్చ్యతే-తస్మాత్తైషాంరుద్యర్థమేవ
 ననిందార్థం-కించ శివశృంకరశృంభుమహాదేవః విష్ణుర్నారాయణోవాసుదేవ ఇత్యాదీన్యవంతనామాన్యాత్మవాళ
 కాసీతిమత్వా ఉత్కర్షణపరమార్థయోగస్సాన్వితానపరిశుద్ధితత్వాన్ముముక్షుణాతయోరాగ్రహానకతత్వః ||

ఇతిశ్రీమత్కాశీవిలాసక్రియాశక్తిపరమభక్తశ్రీమత్యంబకపాదాబ్జసేవాపరాయణేనోపపన్నార్థ

ప్రవర్తకేన మూఢవాచార్యేణ విరచితాయాం సూతసంహితా తాత్పర్య

దీపికాయాం యజ్ఞవైభవఖండే - ఉపరిభాగే - బ్రహ్మగీతాయాం

బ్రహ్మవిద్యాయాం-యోగశాస్త్రద్వాదశోధ్యాయః-

సమాప్తా బ్రహ్మగీతా వ్యాఖ్యా.

అనంతరగురుభ్యోనమః.

సవ్యాఖ్యానం- సూతసంహితాయాం- యజ్ఞవల్క్యవైశంపాయన- ఉపరిభాగ-

సూతగీతాస్తోత్రం.

ఓం॥ ఐశ్వరం పరమానందమనంతం సత్యచిహ్నుకం॥ అత్త త్వేనై వపశ్యంతం నిస్తరంగముద్రవత్॥ ౧॥
 నిర్వికల్పం సుసంపూర్ణం సుప్రసన్నం శుచిస్థితం॥ భాసయంతం జగద్భాసాధానుమంతమివాపరం॥ ౨॥
 ప్రణమ్యమునయస్సుతందండవత్ప్రథివితలె॥ కృతాంజలిపుటాభూత్వా తుష్టువుః పరయాముదా॥ ౩॥
 నమస్తే భగవం ఛంభుప్రసాదావాప్తవేదన॥ నమస్తే భగవం ఛంభుచరణాంభోజవల్లభ॥ ౪॥ నమస్తే శం
 భుభక్తానామగ్రగణ్యసమాహిత॥ నమస్తే శంభుభక్తానామతీవహితబోధక॥ ౫॥ నమస్తే వేదవేదాం
 తపద్దండధివాకరి॥ వ్యాసవిజ్ఞానదీపస్యవర్తిభూతాయతేనమః॥ ౬॥ పురాణముక్తమాలాయా
 స్సుతభూతాయతేనమః॥ అస్తాకంభవవృక్షస్యకుఠారాయనమోస్తుతే॥ ౭॥ కృపాసాగరసర్వే
 పాంహితప్రదనమోస్తుతే॥ నమోవిజ్ఞాతదోషాయనమోజ్ఞానగుణాయతే॥ ౮॥ మాతృభూతా
 యమత్యాశాంవ్యాసశిష్యాయతేనమః॥ ధర్మప్థాయనమస్తుభ్యంబ్రహ్మనిష్ఠాయతేనమః॥ ౯॥ సమా
 యసవజజంతూనాంసారభూతాయతేనమః॥ సాక్షాత్సత్యపరాణాంతుసత్యభూతాయతేనమః॥ ౧౦॥
 నమోనమోనమస్తుభ్యం పునర్భూయోనమోనమః॥ అస్తాకంగురవెసాక్షాన్నమస్సాన్వితప్రదాయ
 నై॥ ౧౧॥ ఏవంగోత్రవక్త్రాయస్తుత్వా సూతం సర్వహితప్రదం॥ ప్రశ్నంప్రవక్త్రైరేనవక్త్రసవకలోకహీ
 త్రైషిః॥ ౧౨॥ సోపిమాతస్సత్సత్సద్ధర్మరూపానుభవాత్పరాత్॥ ఉత్థాయస్వగురుంవ్యాసందధ్యాస
 ర్వహితేరతం॥ ౧౩॥ అస్మిన్నవసరేవ్యాసస్సాక్షాత్సత్యవతీసుతః॥ భస్తాద్ధూళితసర్వాంగస్త్రిపుం
 ద్రాంకితమస్తకః॥ ౧౪॥ కృష్ణాజీసీసాత్తతీయఅమాధనవిరాజితః॥ రుద్రాక్షమాలాధరణస్త్రైవాని
 రభూత్స్వయం॥ ౧౫॥ తందృష్ట్వాదేశికేంద్రాణాందేశికంకరుణాకరం॥ సూతస్సత్యవతీ సూనుం
 స్వశిష్యేస్సహసత్తమైః॥ ౧౬॥ ప్రణమ్యదండవద్భూమోప్రసన్నేంద్రియమానసః॥ యథాహం
 పూజయామాసదత్వాచాసనముత్తమం॥ ౧౭॥ భగవానపిశర్వజ్ఞస్సాక్షాత్సత్యవతీసుతః॥ ప్రాహగం
 భీరయావాచాస్వశిష్యంప్రతిసత్తమైః॥ ౧౮॥ భద్రమస్తుసుసంపూర్ణం సూతశిష్యమమాస్తిక॥ తవై
 పామపికింకార్యంమయాతద్భూమీమేనఘ॥ ౧౯॥ ఏవంవ్యాసవశ్యుత్వా సూతఃపారాణికోత్తమః॥
 ఉవాచమధురంవాక్యం లోకానాంహితముత్తమం॥ ౨౦॥ సూతః॥ ఇమేహిమునయ శ్శుద్ధాస్సత్యధర్మ

ఓం॥ అథవిద్యాధిశాగురునమసాగరస్తుతీప్రథమతః కథావ్యతి త్యక్తాదయతుం సూతగీతాం శ్రోతుకామై
 నైమిశీయైఃకృతే నమసాగరస్తుతీ ఉపనిబధ్నాతి॥ ఐశ్వరమితి॥ ఆనందమనంత మిత్యాదివిశేషణమసక్కుదుక్తా
 భం॥ అత్త త్వేనైవైతి॥ ౧॥ సచ్చిదానందైకరస మద్వితీయాయత్పరంబ్రహ్మతదాత్మభావైవైవ సాక్షాత్కుర్వంతమ
 తేవనిస్తరంగముద్రవన్నిర్వికల్పంవికల్పహేతోస్తత్వతోఅసంభవాదతేవసుసంపూర్ణమపరిచ్ఛిన్నమవాప్తవీరితి
 శయానందరూపతయానుప్రసన్నమతేవశుచిస్థితమాత్మీయతేదసాకృత్సంజగద్భాసయంతంతదానీమపరంసూర్య
 మివస్థితం-ఎతావద్భూతశేషతైస్తస్యవత్సమాదాభోకపదేశసామర్థ్యం-ఎతివాదనే-ఏమసాగరయోగ్యస్యమవ
 ధారితం॥ ౨॥ నమస్తే భగవంత్కృతీనైమిశీయైః ఋషిభిః కృతం సూతస్తోత్రం॥ ౩॥ ౪॥ ౫॥ ౬॥ ౭॥ ౮॥ అజ్ఞా
 తదోషాయేతి అవిద్యమానదోషాయేన్యథాః॥ ౯॥ ౧౦॥ ౧౧॥ పశ్యం॥ ౧౨॥ ౧౩॥ ౧౪॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥ వ్యా
 తవంతశ్శిష్యభావః॥ ౧౨॥ గుర్వినుజ్ఞైమంతరేణ యథావత్ప్రతీత్యసంభవాద్గురుభ్యోనమః॥ ౧౩॥ నాన్యజ్ఞతేవవాహమిమాం
 గీతాంబ్రవాణీశ్యభిప్రాయేణ తద్ధ్యాయాదకం కృపానిత్యాహ॥ సావిమాతృభూతంబ్రహ్మనిష్ఠం॥ ౧౪॥ చాలాశోదండ
 అసాధకత్యమరకొశాత్-పలాశదండంబ్రాజితః॥ ౧౫॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ ౧౯॥ ౨౦॥ ౨౧॥ ౨౨॥ ౨౩॥ ౨౪॥ వ్యా

సోపిక్వతస్సన్నిధానస్సౌ సూతస్య పూజానమసాగారాది నాతుప్రోభూత్వాతస్య పరమార్థః దత్తనేహమథ్యాకాయత చా
ధారకంపర మేశ్వరంతర్ధృతయెస్థాపయామాన ॥ ౨౫ ॥ సూతోపి నేష్వదేవతానమసాగరీ పూర్వకం మునిభిః పృష్టా
మాస్మీయాంగీతాం వక్తుం ప్రారబ్ధ వానిత ప్రభుత్వాథః ॥ ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ ఇత్రీ మాధవాచార్య విరచితాయాం
సూతసంహితా తాత్పర్యగ్రహీతాయాం యజ్ఞవైభవఖండే ఉపరిభాగే సూతగీతాయాం ప్రథమోధ్యాయః.

అథ సూత ఆస్మీయాంగీతాం వక్తుమారభమాణః శ్రోత్వానభిముఖీకరోతి శ్రుణుతేతి ॥ విజ్ఞాయతే నెనెతి విజ్ఞానం
వేదసంమతమూలప్రమాణస్యాభిమతమతోవత్కుమాణా ధోక్యచిదవ్యుతా మాణ్యశంకానకార్యైర్మత్యథః ॥ ౧ ॥ తత్ర
వేదసిద్ధాంతపతిపాశపశుపదాధాకక్రమేణదశయథి - అస్తికశ్చిత్స్విద్ధిత్వా ॥ స్వతస్సిద్ధితి ॥ స్వాధీనాసిద్ధిర్నా
న్యస్తా తాగరణాదస్యసిద్ధిః కింతు సర్వదాసిద్ధస్వభావవీచాయామనేననిత్యత్వముక్తంభవతి ॥ శ్రుతిసిద్ధం సత్యస్సర్వం
పరిత్యజం దర్శయతి సత్యేతి ॥ సత్యంజ్ఞానమంతంబ్రహ్మశ్రుతేః సాక్షాత్స్వరూపజ్ఞానస్య దుర్వగామాత్వాత్తటస్థుత్వ
ణమాహ ॥ విశ్వస్యేతి ॥ సృష్టిస్థితిసంహృతీనాంకతాకాయస్సవీచపరశివః - సవీచవత్కుమాణేభ్యః పశుపాశేభ్యః లక్షణ

పరాయణః ॥ మద్గీతాశ్రవణేచైషామస్త్రీశ్రద్ధామహత్తరా ॥ ౨౧ ॥ భవత్ప్రసాదేన త్యేవశక్యతే సా
పిభాషితం ॥ యదిప్రసన్నోభగవాన్స్వదేత్యాజ్ఞపయాద్యమాం ॥ ౨౨ ॥ ఇతి సూతవచశ్చుత్వాభగవా
నగరుణానిధిః ॥ త్వషీయామద్యతాంగీతాం వదైషామధిః నాశుభాం ॥ ౨౩ ॥ ఇత్యుక్తాశిష్యమా
లింగ్యహృదయంతస్యసంస్పృశక ॥ సాంబంసర్వేశ్వరంధ్యాత్వానిరీక్ష్యైవనంకృపాబలాత్ ॥ ౨౪ ॥ స్థా
పయిత్వామహాదేవంహృదయేతస్యనుస్థిరమితస్యయాధానమాఘ్రియభగవానగమద్గురుః ॥ ౨౫ ॥
సోపిసూతః పునఃసంబంధ్యాత్వాదేవంత్రియంబకం ॥ ప్రణవ్యదండవద్యామాస్త్యత్వావ్యాసంచ స
ద్గురుమ్ ॥ ౨౬ ॥ కృతాంజలిపుటోభూత్వామంత్రమాద్యంవడక్షరమ్ ॥ జపిత్వాశ్రద్ధయాసాధకంసరి
త్యమునిపుంగవా ॥ ౨౭ ॥ కృతప్రణామోమునిభిస్సర్వగీతామతినిమగలాం ॥ వక్తుమారభతే సూతస్సర్వ
లోకహితేరతః ॥ ౨౮ ॥ ఇతి శ్రీసాగందేమహాపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవైభవఖండే

ఉపరిభాగే - సూతగీతాయాం ప్రథమోధ్యాయః.

—++ ఆత్మనాస్మప్తిః ++—

ఓం సూతఉవాచ ॥ శ్రుణుతబ్రహ్మవిచ్ఛేదోపాధాగ్గమంతస్సమాహితాః ॥ వత్సామిషరమంగహ్యం
విజ్ఞానంవేదసంమతం ॥ ౧ ॥ అస్తికశ్చిత్స్విత్స్విద్ధిత్వ స్వత్యజ్ఞానసుఖాద్వయః ॥ విశ్వస్యజగతఃకతా
పశుపాశవిలక్షణః ॥ ౨ ॥ ఆకాశాదీనిభూతానిపంచతేహంప్రకీర్తితాః ॥ గుణాశ్శబ్దాదయఃపంచ
పంచకమేంద్రియాణిచ ॥ ౩ ॥ జ్ఞానేంద్రియాణిపంచైవప్రాణాద్యాదశవాచయవః ॥ మనోబుద్ధిరహం
కారశ్చిత్తంచేతిచతుష్టయం ॥ ౪ ॥ తేహంకారణభూతైకావిద్యావత్త్రింశకఃపశుః ॥ విశ్వస్యజగతః
కతాపశోరన్యఃపరశ్చివః ॥ ౫ ॥ ఆత్మనఃపశవస్సర్వప్రోక్తావిజ్ఞానినస్సదా ॥ విజ్ఞానమాత్మనామేషా
మనాద్యేవస్వభావతః ॥ ౬ ॥ సంసారబీజమజ్ఞానంసంసార్యజ్ఞఃపుమాన్యతః ॥ జ్ఞానాత్తస్యవిత్త్వత్తిస్య
త్వాత్స్వతంత్రఃప్రతిపదార్థం ॥ పాశపదార్థందశకాయతి ఆకాశాదీనిసి ॥ మాయాశబ్దాద్భక్తిహృదయేనాపి
భూతానిపంచ - తేహంగుణాశ్శబ్దస్పృశరసాదయఃపంచ - భీకరైంద్రియాణిదశ - ప్రాణాపానాద్యాఃపంచ - నాగఃకూర్మ
ధక్వకరోదేవదత్తోధనంజయిత్తుక్తాఃపంచేతిదశవాచయవః - అంతఃకరణచతుష్టయంచేతిచతుష్త్రింశత్ ॥ ౪ ॥ తేహంకా
రణభూతాయామూలావిద్యాపామదత్రింశీ - ఏవమాకాశాదిపంచత్త్రింశత్త్వాత్తకఃపంచహోజీవస్సబ్రహ్మహేతుత్వా
త్పాశస్తైనబధ్యమానోయోజీవాత్సవీచవత్త్రింశత్సంఖ్యాపూరకః ॥ పాశబద్ధత్వాత్పశురిత్యుచ్చతే ॥ ౫ ॥ పశవశ్చివః ॥ స్వా
శ్రయిన్యామోహకానిద్యోపాధికోహిపశుఃతదవ్యామోహకమాయోపాధిఃసర్వజ్ఞస్సర్వజగతిరాత్రాత్యురంపరంపశు
పతిఃఅతస్తస్యనయోశేకత్వశంకానకార్యైర్మత్యథః ॥ ౫ ॥ అజ్ఞానినఃసదేతి ॥ అజ్ఞానోపాధిభిన్నాదైవత్వేనవేదవశవః
ప్రోక్తః - అనాద్యేవేతి ॥ జీవోపాధిభూతంతఃజ్ఞానమనాద్యేవాంగీకరణవ్యమాదిమత్త్వేహితతః ॥ పాశస్యసంసారాభా
వప్రసంగాత్ ॥ ౬ ॥ నన్వస్యస్తాదేవః - రశమ్యంసారోభవివస్వతీతి ॥ తత్రాహసంసారేతి ॥ యతఃయస్తాదజ్ఞఃస్వస్వ
రూపయాధాత్మ్యమజానానవేదపురుషః ॥ సంసారిచేహేంద్రియాదిసంఘాతేపుణ్యపాపఫలయోగసుఖదుఃఖయోరాత్మ్య

వ్యధానసతదుపభోగలక్షణసంసారభోగవాక్యభవతి || తస్మాదజ్ఞానమేవసంసారస్యనిదానంనాన్యదిత్యర్థః || జ్ఞానాత్తస్యేతి || తస్య సంసారకారణస్యాజ్ఞానస్య తమసత్యంకేవేనవృత్తిర్భవతి-అతశ్చ భావరూపమపి తద్జ్ఞాన నివశ్యోక్త్యాదజ్ఞానమిత్యపదిశ్యతిత్యర్థః || ౭ || అజ్ఞానాకారేత్యాది || తస్యచభావరూపాజ్ఞానస్య మూలప్రకృతిమాయాద్యపరపర్యాయస్యద్వావాకారౌ || మలినసత్వప్రధానా విద్యాఖ్యవకలకారః - అపరస్తు విశుద్ధసత్వప్రధానోమాయాఖ్యః-తత్రతావదవిద్యాఖ్యలకారః సత్త్వమాలిన్యతరతమభావేన బహుధాభిద్యతేతేనచ సమానాం జీవాత్మనాంభేదఃకల్పితఃసత్త్వసావాస్తవః || ౮ || మాయాఘ్నేనతత్త్వజ్ఞానాకారేణసర్వజ్ఞైశ్చరమనువిభాగఃకల్పితః || ౯ || ఉక్తమథకంద్యప్తాంతేనాపపాదయతి || ఘటేతి || యథైకమేవాకాశముపాధివశాద్భూతాకాశమహాకాశాత్ప్రసాదాభిన్నవత్ప్రతిభాతి || తథైకవీచపరశివః ఉదీరితోపాధిద్వయపరిచ్ఛేదవశాజ్జీవేశ్వరభావనకల్పితమిత్యర్థః || ౧౦ || యథాజీవబహుత్వమిత్యాదిఉక్తావిద్యోపాధ్యాకారనానాత్వేనయథాజీవానాంబహుత్వంకల్పితం || ఏవమిశ్వరస్యాపిమాయోపాధికగుణనానాత్వేనబ్రహ్మవిష్ణోదిభేదేన బహుత్వం కల్పితమిత్యర్థః || ౧౧ || ౧౨ || జీవానామవాంతరభేదజనకముపాధిందశకాయతి || దేహేంద్రియేతి || ఏచిత్రాహిదేహేంద్రియాదిసంఘాతాఃఅతస్తజ్జన్యావాసనాలపితథావి

త్ప్రకాశాత్తమసాయథా || ౭ || అజ్ఞానాకారభేదేనవిద్యాఘ్నేనైవకేవలం | సమానామాత్మనోభేదః కల్పితోనస్వభావతః || ౮ || అజ్ఞానాకారభేదేనమాయాఘ్నేనైవకేవలం | విభాగఃకల్పితోవిప్రాః పరమానందలతజే || ౯ || ఘటాకాశమహాకాశ విభాగఃకల్పితోయథా | తథైవకల్పితోభేదో జీవాత్మ పరమాత్మనోః || ౧౦ || యథాజీవబహుత్వంతుకల్పితంమునిపుంగవాః | తథాపరబహుత్వంచకల్పితంనస్వభావతః || ౧౧ || యథోచ్చావచభావస్తుజీవభేదేతుకల్పితః | తథోచ్చావచభావస్తుపరభేదచకల్పితః || ౧౨ || దేహేంద్రియాదిసంఘాతవాసనాభేదభేదతా | అవిద్యాజీవభేదస్య హేతుర్నాన్యః ప్రకీర్తితః || ౧౩ || గుణానాంవాసనాభేదభేదితాయాద్విజగద్భావః | మాయాసాపరభేదస్య హేతుర్నాన్యః ప్రకీర్తితః || ౧౪ || యస్యమాయాగతంసత్త్వంశరీరంస్యాత్తమోగుణః | సంహారాయత్రిమూర్తీనాం సరుద్రస్యాన్నచాపరః || ౧౫ || తథాయస్యతమస్యాత్మచ్ఛరీరంసాత్వికొగుణః | పాలనాయత్రిమూర్తీకానాంసమిష్టస్యాన్నచాపరః || ౧౬ || రజోయస్యశరీరంస్యాత్తదేవోత్పాదనాయచ | త్రిమూర్తీనాంసవైబ్రహ్మభవేద్విప్రానచాపరః || ౧౭ || రుద్రస్యవిగ్రహంశుక్లంకృష్ణంవిష్ణోశ్చవిగ్రహం | బ్రహ్మణోవిగ్రహంరక్తంచిత్రయేద్భుక్తిముక్తయే || ౧౮ || శౌక్ల్యంసత్త్వగుణాజ్ఞాతం రాగోజాతోరజోగుణాత్ | కాష్ఠ్యంతమోగుణాజ్ఞాతమితివిద్యాత్సమాసతః || ౧౯ || పరతత్త్వైకతాబుధ్యాబ్రహ్మణంవిష్టమిశ్వరం | పరతత్త్వతయావేదావదంతిస్మృతయోపిచ || ౨౦ || పురాణానిసమస్తానిభారతప్రముఖాన్యపి | పరతత్త్వైకతాబుధ్యాతాత్పర్యంప్రవదంతిచ || ౨౧ || బ్రహ్మవిష్ణోదిరూపేణకేవలం మునిపుంగవాః | బ్రహ్మవిష్ణోదయస్త్వేన నపరం తత్త్వమాస్తికాః || ౨౨ || తథాపిరుద్రస్సర్వేషాం

ధాః అతస్తాసాంభేదేనభేదితా స్వయమేకాప్యవిద్యాజీవనానాత్వే హేతుభవతి || ౧౩ || పరనానాత్వకారణమాహ || గుణానామితి | సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మికాహిమాయావేషాంగుణానాంపరిణామభేదేన తజ్జన్యావాసనా బహువిధాజాతాః తాసాంభేదేనభేదితామాయాసాబ్రహ్మవిష్ణోదిలక్షణస్యేశ్వరభేదస్య హేతుభవతి || ౧౪ || ఉచ్చావచభేదేనావధితత్వాత్పరభేదేనతాననుక్రమతి || యస్యేత్యాదినా || ౧౫ || ౧౬ || ౧౭ || రుద్రస్యవిగ్రహమితి || యతఏతేరుద్రవిష్ణుప్రజాపతయః క్రమేణసత్త్వతమోరజోమూర్తయః - అతస్సీక్ష్మకృతలిలావిగ్రహాఃఅపిక్రమేణశుక్లకృష్ణరక్తవర్ణాశ్చింతనీయాః || ౧౮ || ఏతేషామిద్యగుణత్వముపపాదయతి || అజామేకాంలూపితశుక్లకృష్ణమితి మంత్రవర్ణాత్ || క్రమేణసత్త్వరజస్తమోగుణాఃశుక్లరక్తకృష్ణవర్ణాఃఅతస్తదుపాధికానాంతాద్యగుణత్వంయుక్తమితిభావః || ౧౯ || ఏతేషాంపరాభిన్నత్వముపపాదయతి || పరతత్త్వైకతేతి || విశుద్ధసత్త్వోపాధికత్వేనానావృతజ్ఞానతయాపరతత్త్వస్యేషాంచభేదోనాస్తీత్యైకతాబుద్ధిరేవబ్రహ్మవిష్ణోదిరూపంపరతత్త్వస్వరూపత్వ వ్యవహారేకారణమిత్యర్థః || ౨౦ || ౨౧ || బ్రహ్మవిష్ణోదిరూపేణేత్యాది || బ్రహ్మదీనాంహేద్వరూపేణనావృతజ్ఞానతయాపరతత్త్వాత్తైకత్వంబ్రహ్మవిష్ణోదివిశేషరూపత్వంచ - తతాద్వైవపరతత్త్వతోక్తి-ద్వితీయేనతు లేషామపరతత్త్వరూపతేత్యర్థః || ౨౨ || త్వి

యాదాం గుణమూర్తీనాం బ్రహ్మవిష్ణోర్విదివి శేషరూపేణాపరతత్వరూపత్వే సమానేపి రుద్రస్యోత్కల-క్షమాహా॥
 తథాపీతి॥ తత్రకారణమాహ ॥ యస్తాదితి ॥ ౨౩॥ సత్వస్వరజస్తమోభ్యాముత్కల-క్షం ప్రతిపాదయతి॥ సత్త్వాత్సఖం
 జేతి॥ ౨౪॥ పరతత్వప్రకాశ స్త్వితి॥ నిరతిశయసత్వశరీరత్వాదుద్రస్యైవపరతత్వవిషయప్రకాశామహత్తరఃనతథాబ్ర
 హ్మదీనాం-తేషాంతాద్భగ్విధసత్వయోగవిరహాదిత్యధః ॥ ౨౫ ॥ ఎతదేవవివృణోతి॥ పరతత్వతయేతి॥ నిరతిశయస
 త్వవిశేషరూద్రస్వర్వదాస్వాత్మానంపరతత్వాత్కమేవమన్యతే-నకదాచిదపితస్యతత్వవిషయావిస్మృతిభవతి॥ ౨౬॥
 దేవతాంతరంతుతథావిధసత్వయోగాభావాద్ధరిబ్రహ్మదిరూపేజ్జేవ స్యాత్త్వానంమనుతేనపరతత్వరూపేణ - రుద్రం
 తూక్తిపాధివశాద్భ్రహ్మదయోప పరతత్వరూపమేవ మన్యంతేనతుస్వసదృశమిత్యధః ॥ ౨౭ ॥ రుద్రః కథంచిది
 త్యాది ॥ యథాహరిబ్రహ్మదీనాంహరిబ్రహ్మరూపత్వాభిమానస్సాంభావకః నతథారుద్రస్య రుద్రత్వాభిమానః- కిం
 తుసంహారాదికార్యాధికథంచిత్యుత్ప వశేనరుద్రరూపేణస్వాత్మానంమన్యతఇత్యధః ॥ ౨౮ ॥ బ్రహ్మవిష్ణో

ఉత్కృష్టఃపరికీర్తితః । స్వశరీరతయాయస్తా న్మనుతే సర్వముత్తమం ॥ ౨౩ ॥ రజస్ స్తమసస్వత్వ
 ముత్కృష్టంహిద్విజోత్తమాః । తత్త్వాత్సఖంచజ్ఞానంచ యతిగించిదపరంపరం ॥ ౨౪ ॥ పరతత్వ
 ప్రకాశస్తరుద్రస్యైవమహత్తరః । బ్రహ్మవిష్ణోర్విదిదేవానాం నతథాముఖంకవాః॥ ౨౫ ॥ పర
 తత్వతయారుద్రస్సాత్మానంమనుతేభ్యశం । పరతత్వప్రకాశేననతథాదేవతాంతరం॥ ౨౬ ॥ హరి
 బ్రహ్మదిరూపేణస్వాత్మానంమన్యతేభ్యశం । హరిబ్రహ్మదయోదేవా నతథారుద్ర ఆస్తికాః॥ ౨౭ ॥
 రుద్రఃకథంచిత్యా-ర్యాధ్యంమనుతేరుద్రరూపతాం । నతథాదేవతాస్సర్వాబ్రహ్మసూత్యల్పతాబలాత్॥
 ౨౮ ॥ బ్రహ్మవిష్ణోర్విదియోదేవాఃస్వాత్మానంమన్యతేజసా । కథంచిత్యత్వరూపేణనతథారుద్రఆస్తి
 కాః॥ ౨౯ ॥ తత్త్వబుద్ధి స్వతస్సిద్ధా రుద్రస్యాస్య తపోధనాః । హరిబ్రహ్మది బుద్ధిస్తు తేషాంస్వా
 భావికీమతా ॥ ౩౦ ॥ హరిబ్రహ్మదిదేవాన్యేషాజయంతి యథాబలం । అచిరాన్నపరప్రాప్తిసైషామ
 స్తిక్రమేణహి ॥ ౩౧ ॥ రుద్రంయేవేదవిచ్ఛేద్యైషాఃపూజయంతియథాబలం । తేషామస్తీపరపాప్తిరచి
 రాన్నక్రమేణతు ॥ ౩౨ ॥ రుద్రాకారతయారుద్రోవరిస్తో దేవతాంతరత్ । ఇతినిశ్చయబుద్ధిస్తు నరా
 ణాంముక్తిదాయినీ ॥ ౩౩ ॥ గుణాభిమానినోరుద్రాద్ధరిబ్రహ్మదిదేవతాః । వరిష్ఠా ఇతిబుద్ధిస్తుసత్యం
 సంసారకారణం ॥ ౩౪ ॥ పరతత్వాదపిశ్చేస్తోరుద్రోవిష్ణుఃపితామహః । ఇతినిశ్చయబుద్ధిస్తు సత్యం
 సంసారకారణం ॥ ౩౫ ॥ రుద్రోవిష్ణుఃప్రజానాథఃస్వరాట్సుహృత్పురందరః । పరతత్వమతిజ్ఞానం
 నరాణాంముక్తికారణం ॥ ౩౬ ॥ అమాత్యేరాజబుద్ధిస్తునదోషాయఫలాయహి । తస్మాద్భ్రహ్మమతి
 ముఖ్యాసర్వత్రసహీసంశయః ॥ ౩౭ ॥ తథాపిరుద్రేవిశేషేంద్రాఃపరతత్వమతిభ్యశం । వరిష్ఠా
 నతథాన్యేషుపరసూత్యల్పతాబలాత్ ॥ ౩౮ ॥ ఆస్తిరుద్రస్య విశేషేంద్రా అంతస్సత్వంబహిస్తమః ।
 విష్ణోరంతస్తమస్సత్వంబహిరస్తిరజోగుణః ॥ ౩౯ ॥ అంతర్బహిశ్చ విశేషేంద్రా అస్తితస్య ప్రజాపతేః ।
 అతోపేత్యగుణంసత్వంమనుష్యావివదంతిచ ॥ ౪౦ ॥ హరిశ్చేస్తోహరిశ్చేష్ఠఇత్యపిహ మోహవైభ

వయఃఇత్యాది॥ ౨౯ ॥ అయమత్రవివక్షితోధః॥ బ్రహ్మవిష్ణోర్విదిసాంసత్వగుణసంబంధవిరహాన్భ్రహ్మవిష్ణోర్విదిబుద్ధిరేవ
 స్వాభావికీపరతత్వబుద్ధిస్తుయత్సంపాద్యా ॥ రుద్రస్యతుసత్వోత్కల-క్షావశాత్స్వాత్మనఃపరతత్వబుద్ధిస్సాంభావి
 కీరుద్రత్వబుద్ధిస్తుయత్సంపాద్యేతి॥ ౩౦ ॥ ఎవంపరతత్వావిర్భావవశేనబ్రహ్మదిదేవతాభ్యోరుద్రస్యోత్కల-క్షాప్ర
 తిపాదితః అతస్సాత్మాన్మత్రస్సాధనంతస్యపూజాదికమన్యదీయంతుపరంపరయేత్యాహ ॥ హరిబ్రహ్మదీతి ॥ ౩౧॥
 ౩౩॥ రుద్రాకారయేతి ॥ బ్రహ్మవిష్ణోర్విదియోహిపరతత్వరూపేణశైష్ట్యాఃనతుబ్రహ్మశ్చవిష్ణుత్వాదివిశేషరూపేణ ॥ రు
 ద్రస్యరుద్రత్వాకారేణాపిదేవతాంతరాచ్ఛేద్యోభవతి ॥ రుద్రత్వస్యవిశిష్టసత్వోపాధిప్రయుక్తత్వాదిత్యధః॥ ౩౪॥
 ౩౫॥ పరతత్వాదపీతి॥ రుద్రాద్భ్రహ్మదిదేవతాంతరాధిక్యజ్ఞానవద్రుద్రసహితానాంసర్వేషాందేవతానాంపరతత్వా
 ధిక్యజ్ఞానమపిసంసార కారణమిత్యధః ॥ ౩౬॥ తస్మాద్భ్రహ్మమతిరీతి ॥ రాజపురుషే రాజబుద్ధివద్ధరి బ్రహ్మదిషు
 సర్వత్రబ్రహ్మబుద్ధిఃకర్తవ్యేతిసూచితం ॥ బ్రహ్మస్మష్టిరుత్కల-క్షాదితి ॥ ౩౭॥ ౩౮॥ ౩౯ ॥ బహిస్తమఃఇతి॥ రుద్రస్యాం
 తస్సత్వంశరీరభూతంతమస్తుసంహారాయబహిరేవస్థితం- విష్ణోస్తుతమఃశరీరంసత్వంతుపాలనాయబహిరేవావత్సలే॥

బ్రహ్మణస్తు శరీరమపి రజోగుణాత్మకం బహిరపిస్సప్తయే తదేవరజః అతశ్చసత్త్వగుణ యోగా ద్రుద్రవిష్ణుభావే
పూజనీయాద్య శ్చేతేబ్రహ్మతుతద్విరహతాదృశం క్రైవ్యంనప్రాప్నోతి || ౪౦ || ౪౧|| ౪౨|| ౪౩|| ౪౪ || ఇతోపిశివ
జ్ఞానంముక్తిసాధనమిత్యాహ|| ర్వికల్పః || ప్రత్యస్తమితసకలవికల్పజాతే ఎతస్మిన్ప్రహ్మణియేషాంనిష్ఠాతేషాముక్తి
రయత్నశస్సిద్ధా || ౪౫ || తద్భవిర్వికల్పంపరబ్రహ్మసాక్షాత్స్వయంశివఎవ స్వలీలయాస్వస్య శివశక్త్యాత్మక తామావి
మహాతుల్యమర్థనారీశ్వరవిగ్రహోజాతస్తస్మాదీద్యగ్విగ్రహవాక్ శివఎవసాక్షాత్పరతత్త్వంహరిబ్రహ్మదయస్తుతాద్య
శ్చవిగ్రహాదిరాహిత్యాన్నతాద్యగ్రూపత్యవ్యపదేశభాజిత్యథః || ౪౬|| ౪౭|| ౪౮|| ౪౯ || ప్రతిపాదితవర్థం నిగ
మయతి || తస్మాదితి || ౫౦|| తత్త్విందుద్రవైలక్షణ్యాద్ధరిబ్రహ్మదయోజీవానేత్యాహబ్రహ్మేతి || ౫౧|| పరమాత్మవి

వంసత్యాభావాత్ప్రజానాథంపరితంనైవమన్వతే || ౪౧ || అనైకజన్మసిద్ధానాంకౌతస్యాతాను
వర్తనాం | హరిశ్చేష్ఠోహరేస్సాక్షాదితిబద్ధిఃప్రజాయతే || ౪౨ || మహాపాపవతాన్యూణాంహరి
శ్చేష్ఠోహరాదితి | బుద్ధిర్విజాయతేతేషాంసదాసంసారఎవహి || ౪౩ || నిర్వికల్పేపరతత్త్వేశ్రద్ధా
ఎవాంప్రజాయతే | అయత్నసిద్ధాపరమాముక్తిస్తేషాంనసంశయః || ౪౪ || నిర్వికల్పంపరంతత్త్వం
నామసాక్షాచ్ఛివఃపరః | సాయంసాంబమ్రీనేత్రశ్చ చంద్రాధాకృతశేఖరః || ౪౫ || స్వాత్మతత్త్వ
సుఖస్ఫూర్తిప్రమోదాత్తాండవప్రియః | రుద్రవిష్ణుప్రజానాథైరుపాస్యోగుణమూర్తిభిః || ౪౬||
ఈద్యశీపరమామూర్తిర్యస్యాసాధారణీసదా | తద్దిసాక్షాత్పరంతత్త్వంనాన్యత్సత్త్వంమయోదితం ||
౪౭ || విష్ణుంబ్రహ్మణమన్యంవాస్వమోహన్మన్వతేపరం | నతేషాంముక్తిరేషాస్తి కుతస్తేషాంపరం
పదం || ౪౮ || తస్మాదేషాపరామూర్తిర్యస్యాసాధారణీభవేత్ | సశివస్సచ్చిదానంద సాక్షాత్త
త్త్వంనచాపరః || ౪౯ || బ్రహ్మవిష్ణుశ్చరుద్రశ్చవిభక్తాపిపండితాః | పరమాత్మవిభాగస్థా నజీవపూర్వా
హసంస్థితాః || ౫౦ || అవిద్యోపాధికోజీవోనమాయోపాధికఃఖలు | మాయోపాధిఃజైతన్యంపర
మాత్మహీనాపరం || ౫౧ || మాయాకార్యగుణచ్ఛన్నాబ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః | మాయోపాధిపర
పూర్వాహసజీవపూర్వాహసంస్థితాః || ౫౨ || పరమాత్మవిభాగత్వంబ్రహ్మదీనాద్విజవభూతః | సమాన
మపిరుద్రస్తువరిష్టోనాత్రసంశయః || ౫౩ || బ్రహ్మవిష్ణుశ్చరుద్రస్య స్వసాధారణరూపతః | స్వవిభూ
త్యాత్మనాచాపికుర్వాతేఎవసేవనం || ౫౪ || రుద్రస్సేన్వనైవరూపేణవిష్టోశ్చబ్రహ్మణస్తథా | సేవనం
నైవకురుతేవిభూతేర్వాద్యయోరపి || ౫౫ || కేవలంకృపయారుద్రోలోకానాంహితకామ్యయాస్వ
భూత్యాత్మనావిష్టోబ్రహ్మణశ్చపరస్యవ || ౫౬|| కరోతిసేవాంహేవిప్రాకదాచిత్సత్యమీరితం
నతథాబ్రహ్మణావిష్టుర్బ్రహ్మనపురందరః || ౫౭|| ఏతావన్మాత్రమాలంబ్యరుద్రంవిష్ణుంప్రజాపతిమ్
మన్యం తేహిసమంమత్స్యామాయయాపరిమోహితాః || ౫౮|| కేచిదెవతంమహాయాసాత్సామ్యంవాం
ఛంతిమోహితాః | హరేరజస్యచోతేలక్షణం హరాద్వాంఛంతికెచన || ౫౯|| రుద్రేణసామ్యమస్యే
షాంవాంఛంతిచవిమోహితాః | తేమహాపాతకైర్మూర్త్యాస్యంతినరకాణః || ౬౦|| రుద్రాదుతే
ర్షమస్యేషాంఎవాంఛంతి విమోహితాః | పచ్చంతెనరకేతీవేసదాతేనహిసంశయః || ౬౧|| కేచిద
ద్వైతమాశ్రిత్యబైదాలవ్రతికానరాః | సామ్యం రుద్రేణసవేషాం వాంఛంతిచ విమోహితాః ||

భాగస్థాగ్నిప్రతిజ్ఞాతమర్థముపపాదయతి || అవిద్యోపాధికః || అవిద్యామాయాతుప్రాగుక్తరూపే || ౫౨ || ౫౩||
౫౪ || స్వవిభూత్యాత్మనాచేతి || బ్రహ్మవిష్ణురుద్రస్యపరతత్త్వసాధారణరూపతయా శ్చేష్ఠత్వాత్స్వాత్మనా స్వవిభూ
త్యావతస్త్రోవసేవాంకుర్వాతే || రుద్రస్తుస్వరూపేణవిష్టోదిసేవాంనకరోతి-పరతత్త్వవిభాగేనస్వాత్మంత్యాగ్దితిభావః ||
౫౫ || ౫౬ || ననుతత్రేతత్రపురాణాదిషురుద్రోపివిష్ణోదిదేవతాపూజనం కృతవానితిదృశ్యతే || తత్కథమిత్యతతి
హ || కేవలమితి || ౫౭ || నతథాబ్రహ్మచేతి || యథాలోకానుగ్రహోపాధికేనాపిసతారుద్రేణవిష్ణోదిదేవతాఃపూ
జ్యంతేనతథాబ్రహ్మణావిష్టుఃపూజ్యతే || వత్తబ్రహ్మవిష్ణునా|| ఉభయోరపరతత్త్వరూపత్వాత్పరతత్త్వరూపతయాతుడ
భావపితౌపరస్పరంపూజ్యావిత్యథః || ౫౮|| ఉక్తమేవరుద్రాధిక్యందేవతాంతరసామ్యాధిక్యనిందయా ప్రతిపాదయ
తి || ఏతావన్మాత్రమిత్యాది || ౫౯|| ౬౦|| ౬౧|| ౬౨ || బైదాలవ్రతికాగ్ని || బిడాలోమూర్తీకారస్తస్య మూషకాది

జిఘృక్షయాన్మిశ్రలావస్థానంతద్విదాలన్వత్తంతేనవయుక్తాఃకచిత్పరమాథమద్యైతమేకమాశ్రిత్యరుద్రస్యాపి
సోపాధికత్వావిశేషాద్ధరిబ్రహ్మాదినాన్యంవదంతితేష్యజ్ఞైనినగ్రత్యథః || ౬౩ || సోపాధికత్వేనమాసేపితస్యైవరు
ద్రస్యోతరంవిశేషకథిద్వైష్ణంత్తైరుపపాదయతి || ఔహికారణేతి || వాక్యానీతి || విశ్వాధికారుద్రోమహాషికరిత్యే
వమాదీనిరుద్రాధిక్యప్రతిపాదకానిశ్రుతివాక్యానిపౌరాణికాదీన్యపితధైవద్రవ్యవాని || ౬౪ || ౬౫ || ౬౬ || ననశ్రుతి
స్మృత్యాదివాక్యానిహరిబ్రహ్మద్యుతరంప్రతిపాదకాన్యపిద్వత్వంతేతతాహ||తానీతి|| పరతత్వాత్తనాలేషాముత్త
మప్రతిపాదనం-నతుహరిబ్రహ్మద్యాత్తనా || ౬౭ || రుద్రాధిక్యప్రతిపాదకానితువాక్యానిస్వరూపేణరుద్రాకా
రణైవోతరంప్రతిపాదయంతితిశేషః || ౬౮ || ౬౯ || తేషురుద్రగతిః || తేషుబ్రహ్మాదిషుమాయాపరగతిః || మా
యాంతుప్రకృతింవిద్యాన్యాయనంతుమహేశ్వరమతిశ్రుతీసిద్ధప్రియూర్తీనాంకారణభూతఃశివోమాయా||తస్తాదపిసి
స్మృతావస్థాపన్నఃశివశక్త్యాన్మనాద్విధాప్రతిభాసమానఃసత్యాదిలక్షణఃపరశివః||శేషః||శివభక్తిభావంపరిత్యజ్యప్రా

౬౧|| ఔహికారణచైకత్వేనత్యపిద్విజపుంగవాః||శిరసాపాదయోస్సాన్యంసవధానాస్సిహిద్విజాః||
౬౩|| యథాస్యాపానయోస్సాన్యంభిద్రత్యేపినవిద్యతే| తదైకత్వేపిసర్వైషాంరుద్రసాన్యంసవి
ద్యతే || ౬౪ || విష్ణుప్రజాపతీంద్రాణాముతరంప్రవదంతీవవాక్యాని||తానిపౌ
తిభాంతిద|| ౬౫|| పౌరాణికానివాక్యానిస్తాతానిప్రతిభాంతివ | తానితత్వాత్తనాలేషాముతర
మప్రవదంతిహి || ౬౬ || విష్ణుప్రజాపతీంద్రాభ్యోరుద్రస్యోతరంప్రమాస్తికాః | వదంతీయానివా
క్యానితానిసర్వాణిహేద్విజాః||౬౭|| ప్రవదంతీస్వరూపేణతథాతత్వాత్తనాపివ | నైవంః||విష్ణోది
దేవానామితత్వన్యపిస్థితిః|| ౬౮ || బహునోక్తేనకింసవాప్రియూర్తీనాంవిభూతయః | వ
రిష్టాహివిభూతిభ్యస్తేవరిష్టానసంశయః||౬౯|| తేషురుద్రోవరిష్టశ్చతతోమాయాపరశివః||మాయా
విశిష్టాత్సర్వజ్ఞాత్సాంబస్సత్వాదీలక్షణః||౭౦||వరిష్టోమునయస్సాత్సాచ్ఛివోనాత్రవిచారణా||శివాద్వ
రిష్టోనైవాస్తిమయాసత్యముదీరితమ్|| ౭౧ || శివస్వరూపమాలోక్యప్రవదామిసమాసతః | శివాద
న్యతయాభూతంశివఎవసంశయః||౭౨|| శివాదన్యతయాభూతం శివంయోవేదవేదతః | సవేదపర
మంతత్వంనాస్తిసంశయకారణం|| ౭౩ || యశ్శివంసకలంసాత్సాద్వేదవేదాంతవాక్యతః | సమ్యక్తానా
త్రసందేహస్సత్యమేవమయోదితమ్|| ౭౪ || భాసమానమిదంసర్వంభానమేవేతివేదయః | సభానరూ
పందేవేకంయతినాత్రవిచారణా|| ౭౫ || ప్రతీతమఖిలంశంభుంతరగతశ్చప్రమాణతః | స్వానుభూ
త్యాచయోవేదసేవపరమాథమిత్|| ౭౬ || జగద్రూపతయాపశ్యన్నపినైవప్రపశ్యతి | ప్రతీతమఖి
లంబ్రహ్మసప్రశ్నతి నసంశయః || ౭౭ || ప్రతీతమప్రతీతంచనదసచ్చపరశివః | ఇతివేదాంతవాక్యానాం
విష్టాకాన్యైషుదులభా || ౭౮ || ఇతిసకలంకృపయామయోదితంవశ్యుతివచసాకథితంమయాతిధైవ
యదిహ్యదయేసిహితంసమస్తమేతత్పరమగతిభవతామిహేవసిద్ధా||౭౯|| || ఇతిశ్రీసాంఘేయహ
పురాణసూత్రసంహితాయాంయజ్ఞవల్క్యవైభవఖండేఉపరిభాగే సూత్రగీతాయాంద్వితీయోధ్యాయః.

స్తసామరస్యఃస్వప్రతిష్ఠఃపరశివస్తతోపిశ్చైవగ్రత్యథః-అత్రపరశివమారభ్యోత్తరోత్తరముపాధితరతమభావేననిక
మఃప్రత్యేతవ్యః||౭౦||౭౧|| ౭౨|| ౭౩|| ౭౪||వేదతేతి||ఇదంసర్వంయదయమాత్రేత్యాదివేదవాక్యాదిత్యథః||౭౫||
భాసమానమిదమితి || చిదనువిద్ధమిదంసర్వంజగచ్ఛియాపైబ్రహ్మణిపరికల్పితత్వాత్స్వయంప్రకాశజ్ఞానరూపంబ్ర
హ్మేవేతియోజానీయాదిత్యర్థః||అతేవమాన్యాయతే||చిద్ధిదంసర్వంకాశతేకాశతేచేతి||౭౬||౭౭||జగద్రూపతయేతి||
శుక్తారూప్యపీజగద్విషయజ్ఞానస్యమిథ్యాజ్ఞానత్వాత్ప్రదూపతయాఽపశ్యన్నపిపశ్యత్యేవపశ్యన్నపినైవపశ్యతి||బ్రహ్మ
రూపతయాతుతరోప్యంసర్వంయఃపశ్యతీనవజ్ఞానీత్యథః || ౭౮ || ప్రతీతమితి || ప్రతీత్యావిషయాకృతంప్రతీతమ
విషయాకృతమప్రతీతంతదుభయమపిప్రత్యేకంభావాభావాత్సకంభవతి || తస్యసవకస్యదృశ్యత్వద్వైక్యాంతత్వాత్సా
ద్యగ్రూపాత్పరశివాదనన్యత్వమితివేదాంతవాక్యానాంతాత్పర్యమిత్యర్థః || ౭౯ ||

ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాం సూత్రసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవైభవఖండే . ఉపరిభాగే
సూత్రగీతాయాం ద్వితీయోధ్యాయః.

అదైవ్యతజ్ఞానమేవవేదాంతవాక్యానాంవిష్టాకాష్టేశ్యక్తంతదుపపాదయితుమారభతే॥ శివాదితి॥ సత్యపరానందేతి॥
 శివస్యసత్యబ్రహ్మైవమనంతమానందంబ్రహ్మైతిశ్రుతిసిద్ధస్వరూపాఖ్యానం॥ ఆవిర్భూతమితి॥ ఎతేనప్రాగసదేవజగత్తార
 ణాదుత్పన్నతేజస్యసతాగర్భివాదోనిరస్తః॥ ౧ ॥ అద్వితీయశత్యానివిశేషజైలౌకికకారణవైలక్షణ్యప్రసాదనం॥
 మృచ్ఛాకాశిపదార్థాణాంభేదయమిహిహి కులాలాదిఘటాదికార్థం, సృజతశివస్తద్విత్తీయః కథమన్యస్సృష్టుంశక్ను
 యాత్॥ ఏక్రియావద్ధిహిక్షీరాదికందధ్యానిభావనపరిణతంద్యప్తం-శివస్తద్వికారివిక్రియారహితః - అథోచ్యతస్వా
 శ్రుతియామాయయాసంజంజగత్సృజతీతి॥ తత్రాహనిమలభితి॥ సహనిర్వికారైబ్రహ్మణిపరమాధుతోమలంసం
 భవతి॥ మాయాయాఅచారితరూపత్వేనతస్యతదాశ్రయత్వాసంభవాదిత్యర్థః॥ ఎవంతౌకికసృష్ట్యవైలక్షణ్యం
 ప్రతిపాద్యశిథానిధస్యాపిస్తప్త్యస్వయాహ॥ తథాపీతి॥ మణిమంత్రాదిదృష్టాంతోపకరణేనతస్యసజ్జనోపయుక్తం
 ప్రభావవిశేషంకైమునకన్యాయేనదశకాయతి॥ మణిమంత్రేతి॥ ౩ ననువిరుద్ధమిదముచ్యతే॥ నిర్మలనిర్వికారశ్చత
 థాపిస్తప్తేతత్రాహశ్రుతిః॥ తస్మాదప్రామాణ్యశంకాంవారయతి॥ సనాతనీభితి॥ సాహిపరశివస్యనైమల్యాదికం
 ప్రతిపాదయతి॥ తథాఅస్తాస్మరశివతాగరకాచ్యేనాచేతనాత్మకస్యసర్వస్యజగతఃసర్గస్థిత్యంతంసృష్టిస్థితిసంహృ
 తిరితిప్రతిపాదయతి॥ అతిఎవామ్నాతం॥ యతోవాగ్నిమాః భూతానిజాయంతే, యేనజాతానిజీవంతి, యత్ప్రియంత్య
 భిసంవిశంతీతి॥ వైశ్యాసికంసూత్రమపి॥ జగ్మాద్యస్యయతిభితి॥ ౪ ॥ ననుదృష్టిరొధాన్నిర్వికారస్యప్రక్షుత్వప్ర
 తిపాదికాశ్రుతిప్రమాణమిత్యాశంక్యాహ॥ అతీంద్రియేతి॥ దేశకాలస్వరూపవిప్రకృష్టాఅథాఅతీంద్రియాథా

—*† సామన్యస్మృతిః. †*—

శ్రీసూతఉవాచ॥ శివాత్సత్యపరానందప్రకాశైకస్వలక్షణాత్॥ ఆవిర్భూతమిదంసర్వం చైతనాచైత
 నాశ్చకం॥ ౧॥ అద్వితీయోఽవికారిచనిమలస్సశివఃపరః॥ తథాపిసృజతిప్రాజ్ఞాస్సగ్ధమేతచ్ఛరాచరం॥
 ౨॥ మణిమంత్రాపధాదీనాంస్వభావోపినశక్యతే॥ కిమువక్తవ్యమాశ్చర్యంభోరిస్యపరాత్తనః॥ ౩॥
 శ్రుతిస్సనాతనీసాధ్వీసర్వమానోత్తమోత్తమా॥ ప్రామాణ్యాదైవతనైమల్యంనిర్వికారత్వమాత్మనః॥
 ౪॥ సర్గస్థిత్యంతమప్యకాచేతనాచేతనస్యచ॥ అతీంద్రియాధః విజ్ఞానేమానంనశ్శృతిరేవహి॥ ౫॥
 శ్రుత్యేకగమ్యమాత్మైథోసతర్కఃకింకరిష్యతి॥ మానానుగ్రహాకస్తరోహనస్యతంత్రఃకదాచన॥ ౬॥
 శ్రుతిస్సనాతనీశంభోరభివృక్తానసంశయః॥ శంకరేణప్రణీతేతిప్రవదంత్యపరేజనాః॥ ౭॥ యదాసాన్నా
 దిభూతైవతదామానమతీవహి॥ స్వతశ్చపరతోదోషానాస్తికాస్మాద్విజవశాః॥ ౮॥ స్వతోదో
 షోనవేదస్యవిద్యతే సూక్ష్మదశకశే॥ అస్తిచేద్యవహరస్యలాపఎవప్రసజ్యతే॥ ౯॥ పరతశ్చ
 స్తాద్యగర్థప్రతిపత్తాశ్రుతిరేవహిప్రమాణం॥ ౧౦॥ తస్మిన్శ్రుత్యేకసమధిగమ్యమాత్మైథోప్రత్యక్షప్రమాణగృహీ
 తవ్యావృత్తపజీవిశర్కఃకింకరిష్యతి॥ శ్రుతిగతాధఃస్యప్రత్యక్షాదిప్రమాణాంతరాననుభూతచరత్వేనతరగవిషయ
 త్వయోగాత్॥ ననుతర్కప్రమాణాంతరవత్సమపిన్వాతంత్వేనాధఃస్యవస్థాపకభిత్వతహి॥ మానేతి॥ ఉ
 క్తంహ్యభియుక్తైఃప్రత్యక్షాదైప్రమాణస్యతరోహనుగ్రహాకౌభవత్॥ పక్షేవిపక్షజిజ్ఞాసావిచ్ఛేదస్తదనుగ్రహాత్అ
 న్రామాణ్యంహ్యథాన్యథాత్వకారణదోషజ్ఞానాభ్యాంభవతి॥ నచతదుభయమప్రామాణ్యకారణంశ్రుతౌవిద్యతే
 ఇతిప్రతిపాదయితుంవేదాపౌరుషేయత్వనాదిమమాంసకమతంసర్వజ్ఞప్రణీతత్వాదివైశ్యాయికమతంచక్రమేణోప
 న్యస్యతి॥ శ్రుతిఃసనాతనీతి॥ సత్యాశ్రుతిశంభోఃపరమేశ్వరసకాశాదభివృక్తానతుతేనాథంబుధ్వావిరచితేత్యర్థః॥
 అతిఎవశ్రుతిస్తృతీభవతిః॥ వాచావిరూపనిశ్చయా - అనాదినిధనానిత్యావాగుప్సృష్టాస్వయంభువేతి॥ వైశ్యాయ
 కాస్తుఆప్రవాగమగమితి శబ్దకులంబువాణావేదానాంస్వజ్ఞైశ్చరప్రణీతత్వేనప్రామాణ్యంమన్యంతే॥ ౧౧॥ తత్ర
 తావద్వేదాపౌరుషేయత్వనాదినామమాంసకానాంమతేశ్రుతిప్రమాణస్యదోషాసంభవమాహ॥ యదేతి॥ శ్రుతేస్తా
 వత్స్వరూపతోదోషానాస్తివిష్టాధఃప్రత్యాయకత్వాత్॥ నాపిపరతః॥ అపౌరుషేయత్వేనపురుషదోషాణాంశబ్దేతి
 ననుప్రవేశాత్॥ ౧౨॥ తత్రస్వతోనిదోషతాముపపాదయతి॥ స్వతభితి॥ ననుఉదితానుదితహోమాదివిరుద్ధాధః
 ప్రతిపాదకత్వాత్స్వాభావికాదోషోవిద్యతభిచేత్॥ తత్రాహ॥ సూక్ష్మదశకశేనభితి॥ అచాతతఎవసవిరోధోనిరూప
 ణేత్వధికారిభదేనవ్యవస్థితాన్నవిరోధభిత్వర్థః॥ అస్తిచేదితి॥ శబ్దప్రమాణస్యయదిదోషసద్భావః స్వాభావికః

స్వాత్మదాతదధీనసకలవ్యవహారలోపప్రసంగః ॥ పరతశ్చేతి ॥ పరతోపిదోషానాస్తిపరస్య విరచయితః పురుష
స్వానంగీకారాదిత్యథః ॥ పరతః ప్రమాణ్యవాదిమతమసూచ్యవరస్యతి ॥ స్వతోదుష్టాపితి ॥ స్వతోదుష్టస్యాపిశబ్దస్య
యత్ప్రామాణ్యంతదాప్రప్రణీతత్వకృతమితియత్పరతః ప్రమాణ్యవాదివాక్యంతదపివాతామాత్రమేవ ॥ ౧౦ ॥ ఏదే
తదుపవాదయతి ॥ స్వతోదుష్టఇతి ॥ యదిహిశబ్దస్వతోదుష్టస్యైతరీభం తహి తస్యాన్యసంగమాత్ప్రామా
ణ్యంభవేదన్యాధీనంవతత్ప్రామాణ్యంశబ్దప్రతిభాసమానంస్ఫటికజపాకుసుమలౌహిశ్యవచారోపితం స్వాత్మభావ
భాగ్గోతిరవశ్యంభావినీత్యథః ॥ ౧౧ ॥ ౧౨ ॥ ౧౩ ॥ శబ్దప్రామాణ్యస్యభాగ్గోతిత్వముపపాదయతి ॥ వహ్నిపాకశేతి ॥ యద
గ్నోహితంరూపం తేజస్వద్రూపమితిశ్రుతేతౌహిశ్యస్యతేజోధర్మత్వాత్పాకనిమిత్తమిష్టకాసుత్యుగ్గోతిగోతిరి
తి-నతుస్యాభావీతి ॥ ౧౪ ॥ ఈద్యగ్నిధస్యజ్ఞానస్యవిభిమ రూపతాంవత్తం లక్షణమాహ ॥ అన్యతే ॥ వస్త్రంశర
శంఖాదాపీతాదివస్త్రంతరగతపీతమాదిధమ సంస్కరప్రతిభాసోవిభిమోభిమతః- అతస్తస్మింస్తద్బద్ధిర్విపర్యయఇతి
తల్లక్షణయోగాత్- కించపరఃప్రామాణ్యంకస్యచిదపినాత్మనంభవతత్త్వత్వాహ ॥ ఆప్తాపేక్షీతి ॥ ఆప్తపక్షిశత్యేనశబ్ద
ప్రామాణ్యంగీకారేకేనచిద్భావేనతదాప్తిజ్ఞాతవ్యా- తచ్చస్వప్రామాణ్యాయసంవాదకమన్యజ్ఞానమశేతుతే ॥
తదప్యేవమిత్యనవస్థాస్యాదతః సర్వప్రకారేణాపిఆప్తప్రణీతత్వాపేక్షః శబ్దానప్రమాణం భవితుమర్హతి ॥ ౧౫ ॥

నదోషోస్తి పరస్యాభావతో ద్విజాః । స్వతోదుష్టాపి శబ్దస్తు మాన మేవాప్తసంగమాత్ ॥ ౧౦ ॥
ఇతివారూపితైవమునించాస్సుత్తుదర్శనాస్వతోదుష్టకథంమానంభవత్యన్యస్యసంగమాత్ ॥ ౧౧ ॥
యత్సంబంధేనయోభావోయస్యప్రాజ్ఞాప్రసిద్ధ్యతి । సతస్యభాగ్గోతిరేవస్యాన్యస్యభావఃకథంచన ॥ ౧౨ ॥
జపాకుసుమలౌహిశ్యంవిభాతిస్ఫటికేభృతం । తథాపితస్యలౌహిత్యంభాగ్గోతిరేవనవాస్తవం ॥ ౧౩ ॥
వహ్నిపాకజలౌహిత్యమిష్టికాయానవాస్తవంలౌహిత్యంతైజసాంశస్త్రునేష్టికాయానిరూపణే ॥ ౧౪ ॥
అన్యత్రాన్యస్యధర్మస్తుప్రతితోవిభామోమతః । ఆప్తాపేక్షీతుశబ్దస్తుప్రామాణ్యాయనసర్వధా ॥ ౧౫ ॥
అలాప్తయోగాచ్చబద్ధస్యప్రామాణ్యంమునిపుంగవాః । స్వతస్సిద్ధంతిరోధూతంస్వనాశాయహిశేవలం ॥
౧౬ ॥ యథాసాశంకతేజోక్తతథాపిశ్రుతిరాస్తికాః । ప్రమాణంసుతరామాప్తమవేనమహేశ్వరః ॥
౧౭ ॥ సర్వదోషహీనస్యమహాకారుణికస్యచ । సర్వజన్యైవశుద్ధస్యకథందోషఃప్రకల్ప్యతే ॥ ౧౮ ॥
సర్వదోషవిశిష్టస్యనిఘ్నాణస్యదురాత్మనః । అల్పజ్ఞస్యచజీవస్యదోషానాస్తిహీనత్తమాః ॥ ౧౯ ॥
యస్యస్మరణమాత్రేణ సమలోనిమణిలోభవేత్ । బూతసత్వంతపోనిషాః కథంసమలినోభవేత్ ॥ ౨౦ ॥
అతఃపక్షిద్యమేనాపి వేదోమానంనసంశయః । వేదోనాదిశ్చివస్తస్య వ్యంజకఃపరమార్థతః ॥ ౨౧ ॥
అభివ్యక్తిమపేక్ష్యైవ ప్రణేలేత్యుచ్యతేహివః । తస్మాద్వేదోపదిష్టాగ్గోయథాభోనాత్రసంశయః ॥ ౨౨ ॥

సనుశబ్దస్వరూపమాత్రానుబంధీచేత్ప్రామాణ్యంతహి విప్రలంభాదివాక్యానామపితత్వాద్విధిశ్యతఆహ ॥ అనాప్తేతి ॥
అనాప్తపురుషబుద్ధిప్రభవతయాకారణదోషసద్భావాత్ స్వతస్సిద్ధంప్రామాణ్యంతత్రాపోహ్యతత్తత్సంధః ॥ ౧౬ ॥ ఎవరిని
త్యత్వపక్షేస్వతఃప్రామాణ్యంప్రతిపాద్యసర్వజ్ఞైశ్చరప్రణీతత్వపక్షేప్రామాణ్యంసమర్థయతే ॥ యదేత్యాదినా ॥
౧౭ ॥ తస్యాప్రతమత్వముపపాదయితుందిదోషతామాహ ॥ సర్వదోషేతి ॥ రాగద్వేషాదయోదోషాన్తైస్సర్వైః
హీనస్యాతవేనమహాకారుణికస్యలోకానుగ్రహేకశీలస్య శుద్ధస్యావరణమలాపేతస్యాత ఏవానావృతజ్ఞానతయాస
వజ్జస్యశివస్యకథందోషఃప్రకల్పయితుంశక్యతే- అతోవేదస్యతత్ప్రణీతత్వేపితీయదోషాభావన తత్ప్రయుక్తమ
ప్రామాణ్యంనసంభవతీత్యథః ॥ ౧౮ ॥ సర్వదోషవిరహహీనామాప్తమత్వహేతుత్వంవిశదయితుం తత్సద్భావ
స్యారూప్తహేతుత్వమాహ సర్వదోషేతి ॥ ౧౯ ॥ యస్యస్మరణేతి ॥ ఉక్తహేతుభిమలినోజీవోయద్యూపతాస్త
రణేననిమిలోభవతీతస్యనైమిల్యాపాదకస్యకథంమాలిన్యంసంభవతీత్యథః ॥ ౨౦ ॥ తస్మాదవాస్త్రప్రామాణ్యద
పితత్ప్రణీతానాంచేదానాంప్రామాణ్యంస్వధ్యవసానమిత్యథః ॥ ఎవంవాదివిప్రతిపత్తిముదాహృత్యోరయథాపిప్రా
మాణ్యంప్రతిపాద్యత్రస్వాభిమతంపక్షమాహ ॥ వేదోనాదిరి ॥ పరమార్థతస్తువేదోనాదిః ఆదిరహితఃస్య-శివస్తుత
స్యాభివ్యంజకఃసతుస్వబుద్ధ్యావరచయతి ॥ ౨౧ ॥ యథావస్థితాభివ్యంజకత్వమపేక్ష్యైవవేదస్యప్రణేలేత్యపివ్యవహారి-
అతఏవోక్తం - కతేరిబ్రహ్మవేదస్య సమూర్వక్రమతోన్యతః- క్రమణంకరోతి వాగ్విజ్ఞాపాతో మాధుస్మయాదౌ

మతిః ఏవం శ్రుతే స్మృతే సిద్ధస్య వా మాణ్డ్యస్యాపవాదా సంభవాద్యథావస్థితార్థప్రతిపాదకత్వం సిద్ధమితి గమయతి ||
 తస్మాదితి || ౨౨ || శ్రుతిప్రతిపాద్యత్వేనాగుక్తమథామపవాదయమనువదతి || ఇహ తావదితి || ప్రామాణ్యైవైత
 నైవ ల్యమిత్యాది నావరశివస్యాద్వితీయనిర్వికారిత్వాదికంచేతనాచేతనాత్మకస్యృత్యుస్యైస్సజగతిః సత్తాకాత్మకైః
 త్యేత్యేతావత్ప్రతిజ్ఞాతం తత్త ఏవేతి || తత్రచరాచరాత్మకం సర్వం జగన్మాయాః ర్మిశించిత్వరూపం పరిశిష్యతే || ౨౩ || యతః
 త్యేత్వంచీద్రూపేద్యస్తంతస్యహితవ్యోగస్యాత్మ్యేత్వస్యచద్యస్తంచాధిష్ఠానాదవ్యతిరిక్తమితి రజ్జుసర్పాదౌద్భవమితి
 భావః || తథాసతీతి || ౨౪ || ఏవమవిరోధేనాచీదనాపాత్వనాచిత్వతంజగదచిత్వతపరశివస్వరూపం కథంభవదిత్యేవమా
 దిచోద్భావ్యాస్యావవసరః నిర్వికారరూపజగద్రూపత్వయోరుభయోరపి శ్రుతిసిద్ధత్వాదిత్యర్థః || ౨౫ || శ్రుతిసిద్ధచాధే
 చోద్యసంభవం సద్భూతమాహ || చోదనాలక్షణం || అథాతోధగ్నజిజ్ఞాసేతి-జిజ్ఞాసాంప్రతిజ్ఞాయథమస్వరూపమే
 వలక్షితంచోదనాలక్షణోద్ధృతమథాచిత్వతేనేనేతి లక్షణం ప్రమాణం || చోదనేతి క్రియా యాః ప్రవర్తకం వచ
 నం || యథాచోదనప్రమాణకథమేస్వగాదిపాదనత్వేన ప్రతిపాదితేయోగాదాప్రతిపత్తిర్నాస్తి || ఏవముత్ప
 త్తిర్నిధిరూపవేదాంతపాత్యప్రతిపాద్యపరశివస్వరూపేపినచోదనాయుక్తస్యర్థః || ౨౬ || చాధ్యచాధకేతి || యథా
 వ్యాధిభేదజయోచాధ్యచాధకభావః తాస్మై నిబోధ్యతే తద్వదేవేత్వరూపం ప్రపంచలక్షణోద్ధృత్య చాధ్యచాధకత
 యావేదేన ప్రతిపాద్యతే నాన్యస్తాన్మాతాంతరాత్మత్విర్నిర్విధిః || ౨౭ || అతః శ్రుతిగమ్య ఏతాద్వ్యధోద్ధృతాని గమ

ఇహ తావత్ప్రయాప్తోక్త మద్వితీయః పరశివః | తథాపి తేన సకలం నిర్మితం తత్స ఏవ హి || ౨౩ ||
 చిత్స్వరూపశివశ్చేత్వం జగత్సర్వం చరాచరం | తథాసతివిరుద్ధతజ్జగచ్ఛంభుః కథంభవేత్ || ౨౪ ||
 ఇత్యేవమాదిచోద్యస్యద్విశేంద్రానాస్తిసంభవః | యత్రవేదేవిరోధస్యాత్మత్రచోద్యస్యసంభవః || ౨౫ ||
 చోదనాలక్షణేదమేవయథాచోద్యసంభవః | తథానచోదనాగమ్యేశివోద్యస్యసంభవః || ౨౬ ||
 చాధ్యచాధకభావస్తువ్యాధిభేదజయోర్యథా | తాస్మై నిగమ్యతే తద్వదయమధోపనివృతః || ౨౭ ||
 ఈశ్వరస్యస్వరూపేచజగత్స గాదిమద్విజాః | అశీంద్రియాధేవస్యేషమనానసత్సృతిరేవ హి || ౨౮ ||
 అథవాచేవజేవస్యసర్వదుఃఖటకారిణీ | శక్తిరస్తితయాసర్వంఘటతే మాయాయానఘః || ౨౯ || ప్ర
 తీతసిద్ధాసామాయా తత్వతోత్రనసంశయః | తయాదుఃఖటకారిణ్యా సర్వాంతస్యోపపద్యతే || ౩౦ ||
 సతత్త్వమహామాయా సర్వాదుఃఖటకారిణీ | వేదమానేనసంసిద్ధం సర్వాసంగాహ్యమేవ హి || ౩౧ ||
 చోద్యానహేతువేదాద్ధేచోద్యంకుర్వన్వతత్వభః | అతస్సర్వంపరిత్యజ్యవేదమేకంసమాశ్రయేత్ || ౩౨ ||
 రూపావలోకనేచక్షుర్యథాసాధారణంభవేత్ | తథాధర్మాదివిజ్ఞానేవేదోసాధారణఃపరః || ౩౩ ||
 రూపావలోకనస్యేదంయథాపూజంసకారణం | తథాధర్మాదిబుద్ధేస్తుద్విజాస్త్రోగ్రానకారణం || ౩౪ ||

యతి || ఈశ్వరస్యేతి || అస్యేష్వితిస్యగాఢపూర్వదేవతాస్యిత్యర్థః || ౨౮ || ఏవం మాయామనుపజీవ్యైశ్శ్రుతిప్ర
 మాణబలాత్పరశివస్యనిర్వికారరూపత్వంజగద్రూపత్వంచోభయం ప్రతిపాదితం ఇదానీంతు - కింవివాదేన మాయయై
 వసవిరోధః పరిహ్రీయత ఇత్యాహ || అథవేత్వానినా || సర్వాదుఃఖటకారిణీతివిరుద్ధార్థః ఘటనమేవతస్యాశీలమి
 త్యర్థః- నిర్వికారస్యపరమేశ్వరస్యఈద్వ్యధికేనద్భావంవైతాశ్వతరామనంతి | నతస్యకార్యంకరణంచవిద్యతే
 నతత్సచక్షుభ్యధికత్వదృశ్యతే || పరాస్యశక్తివిశిష్టావత్రాయతేస్వాభావికీజ్ఞానబలక్రియాదేతి || ౨౯ || పతీతిసిద్ధామా
 యేతి || తత్త్వతస్తత్త్వభూతాత్పరమేశ్వరాత్పాదమాయాసిద్ధాతేస్త్విన్నాశితాత్పరతంత్రేతియావత్ || యద్వాతైవా
 గమప్రసిద్ధిశివశక్త్యాదిత్యత్వమధ్యేతత్త్వతయాపరిగణితావాసామాయేత్యర్థః || తథాచోక్తం - మాయాచవస్తుస్వరూ
 పామూలంచిత్వస్యనిత్యాసేతి || ౩౦ || వేదమానేనేతి || ఈద్వ్యధిమానానద్భావస్య శ్రుతిప్రమాణబలాదివక్త
 వ్యం || తథాచతేనప్రమాణేనవిరుద్ధమవిరుద్ధంవాయద్యత్ప్రతిపాద్యతే తత్సర్వంతథేవాభ్యుపేతవ్యం || ౩౧ || ఏవతే
 చాధకమాహ || చోద్యానహేతి || ౩౨ || తత్త్వవిషయవ్యతిరిక్తప్రమాణపరిత్యాగేన వేదస్యైకవైశివసమా
 శ్రయణేకారణమాహ || రూపావలోకన ఇతి || రూపేపలభ్యాయథాచక్షురింద్రియమసాధారణకారణం ఏవంధర్మబలవత్ప్రదివి
 జ్ఞానేవేదస్యైవసాధారణంప్రమాణ్యమిత్యర్థః || ౩౩ || తదసాధారణ్యంసద్భూతంతరమితరసిషేధేనోపవాద
 యతి || రూపావలోకనస్యేతి || ౩౪ || ఏవమామాయాసిద్ధార్థకస్యపర్యనుయోగా సంభవం ప్రతిపాద్యప్రతిజ్ఞాతమ

థాం నిగమయతి || తస్మాదితి || తథాపితి || యద్యపివేదవాద్వితీయం బ్రహ్మ సేహనానాస్తికించనభిత్వాదిశ్రుత్యాపరమార్థ
తః పరశివస్వరూపంః ర్వికారాద్వితీయత్వాదిలక్షణం నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావం - తథాపిమాయాశక్తివశాత్తస్మి
న్నేవబ్రహ్మణ్యదంకారాస్పదంసకలం జగదావిర్భావధర్మతీర్థావయుక్తమవభాసతే || ఎవంచనిర్వికారత్వంజగ
ద్రూపత్వంచఉభయమపివేదసిద్ధమితినత్రవిప్రతిపత్తవ్యవిత్యథః || ౩౫ || ననునిర్వికారస్వస్వరూపశివస్వజగద్రూ
పత్వేభూతంసర్వధాఽప్రతిసిద్ధమితీత్రతావా || వైభవమితి || తస్యపరశివస్వైకమహిమాయాదయంః ర్వికారవచావి
ర్భావధర్మకజగదాత్మనావభాసతగతితోనతద్గుక్తిభిరన్యధాకలుకంశక్యతగిత్వథః || ౩౬ || సఎవేతి || యస్తుస్వా
త్మనిస్తాద్భగ్విధపరశివస్వరూపతాంజానన్సర్వజగద్రూపతాంపశ్యతినఎతస్యైవరూపంజ్ఞాతుంచక్తుంచ శక్నోతిసతకో
జ్ఞః || ౩౭ || ఎకేవలంపురుషఎవచేదోపిపరశివస్వరూపానువిద్ధఎవశబ్ద బహుతీంద్రియాధాన్యభాసకగతిసద్భూతం
ప్రతిపాదయతి || యథాయగతి || అగ్నినాతప్తమయోయథాతదీయాభ్యాం దాహప్రకాశాభ్యాంయుజ్యతేతద్వజ్జేదోపిస
ర్వావభాసకేనసర్వజ్ఞైవశివేనేదస్సైవ సద్వమతీంద్రియమప్యథాజాతంచక్తివప్రతిపాదయతీవభాసతే ఇవశబ్దో పర

తస్మాద్జేదోదితేనైవప్రకారేణమహేశ్వరః | అద్వితీయస్వయంశుద్ధస్తథాపిదంజగత్తతః || ౩౫ ||
ఆవిభూతంతిరోధాతంసఎవసకలంజగత్ | వైభవంతస్యఃజ్ఞాతుంచశక్యంథాపితుంమయా || ౩౬ ||
సఎవసాహసీసాక్షాత్సర్వరూపతయాస్థితః | పరిజ్ఞేతుంచవక్తుంచసమర్థోనాపరఃపుమాత్ || ౩౭ ||
యథాయఃపావకేనద్ధంభాతీవదహతీవద | తథావేదశ్చివేనేదస్సర్వంవక్తీవభాసతే || ౩౮ || అయోవయ
వసంక్రాంతోయథాదహతిపావకః | తథావేదేషుసంక్రాంతశ్చివస్సర్వాధాసాధకః || ౩౯ || తథాపివేద
రహితస్వయంధర్మాదివస్తుని | నప్రమాణంవినాతేనచేదోపిజప్తుంగవాః || ౪౦ || తస్మాద్జేదోమ
హేశేద్ధఃప్రమాణంసర్వవస్తుని | అన్యథానజడశ్చబ్ధాతీంద్రియాధాన్యసాధకః || ౪౧ || మేరుపార్శ్వే
తపస్తస్త్వాద్యష్టాశంభుంజగద్గురుం | అయమర్థోయమాజ్ఞాతస్తతస్త్వప్రసాదతః || ౪౨ ||
తదాజ్ఞయైవవిప్రేంద్రాస్సంహితేయంమయోదితా | అహంతుద్రోపియుష్మాకంమహతామపిదేశిః ||
౪౩ || అభవంసాశివస్యాజ్ఞైలంఘనీయానకేనచిత్ | శివస్యాజ్ఞాబలాద్విష్ణుజ్ఞానతే మ్రియతేపివ ||
౪౪ || బ్రహ్మసర్వజగత్కర్తావిరాట్ప్రబ్రువ్యరాడపిభరోష్ట్రాతిగివఃకుద్రాబ్రహ్మవిష్ణువిద
యోధవత్ || ౪౫ || తస్మాద్గురుత్వంమేవిప్రా యుజ్యతేనహిసంశయః | శివస్యైంద్రియఃష్మాకం
స్వతంత్రఃఖలుశంకరః || ౪౬ || ఐహాదేశస్యభక్తాశ్చేతద్భక్తాలపిదేహినః | స్వతంత్రాపేదవిచ్ఛేద్యాః
పునస్సమహేశ్వరః || ౪౭ || స్వాతంత్ర్యాద్ధిశివేనైవవిషంభుక్తుంవినామృతం | బ్రహ్మణశ్చశిరచ్ఛిన్నం
విష్ణోఽపితదైవజ || ౪౮ || స్వాతంత్ర్యాద్ధిక్యతంతేన మునీంద్రాబ్రహ్మవాదినః | తత్ప్రసాదాన్మ
యాసర్వంవిషితంకరచిత్త్వత్ || ౪౯ || ప్రసాదబలతఃసాక్షాత్సత్యాధాకకథితోమయా | ప్రసా
దేనవినావక్తుంకోనాశక్తౌమునీశ్వరః || ౫౦ || తస్మాత్సర్వంపరిత్యజ్యత్రద్ధయాపరయాసహామదుక్తుం
పరమాద్వైతంవిద్యాద్జేదోదితంబుధః || ౫౧ || విజ్ఞానేనవినాస్యేననాస్తిముక్తిర్నగంశయః | అతో

మార్థేనసర్వవస్తుప్రతిపాదనసామర్థ్యంభూతంచాభయమపిస్వప్రకాశస్యబ్రహ్మణవతతాగ్ర్యవేదగతంసర్వజీయ
త్వేనభాసతగిత్వథః || ౩౮ || ఉక్తమేవాథాన్స్వయంవిచ్ఛతోతి || అయోవయవేత్వాదినా || ౩౯ || తథాపివేద
రహితగతి || యద్యపిస్వయంశివఃసర్వావభాసకస్తథాపివేదోపాధ్యనవచ్ఛిన్నోసాసాధారణప్రకాశకత్వాన్నధర్మా
దివస్తున్యసాధారణప్రమాణం || వేదోపిసర్వావభాసకేనపరశివేనవినాస్వయమపిజడత్వాన్నప్రమాణమిత్యర్థః ||
౪౦ || ఉక్తమథఃనిగమయతి || తస్మాదితి || సర్వావభాసకేనపరశివరూపేదేద్ధఃప్రాప్రప్రకాశనసామర్థ్యస్సైవ
ధర్మకబ్రహ్మవిషయేవేదఎవప్రమాణంభవతీత్యథః || ౪౧ || ఉక్తాథాన్యాతిరహస్యత్వంజ్ఞాపయితుంస్వస్యేతత్ప్రాప్తి
ప్రకారమాహమేరుపాశ్వరీతి || ౪౨ || ౪౩ || దేవతాంతరేభ్యశ్చివస్యస్వాతంత్ర్యంప్రతిపాదయతి || శివస్యా
జ్ఞేత్వాదినా || ౪౪ || ౪౫ || ౪౬ || ౪౭ || విషంభుక్తమితి || సముద్రమథనసమయే జాతం కాలకూటాఖ్యంవిష
మిత్యథః || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || తస్మాత్సర్వమితి || యస్మాత్స్వతంత్రపరశివప్రసాదాదేవమయాపరమాద్వైత
ముపదిష్టంతస్మాదన్యత్సర్వంఅనాత్మజాతంచరిత్యజ్యబుధోహేయోపాదేయవివేకజ్ఞానీపురుషః పరమాద్వైతమేవజా

శీయాదిత్యభాః || ౫౧ || తద్వై నస్య పరమపురుషార్థ స్వరూప తామాహ || విజ్ఞానే నేత్యాదినా || ౫౨ || తత్త్వి
 పరమాదైవతవిజ్ఞానే ప్రమాణముపన్యస్యతి || శ్రుతిస్మృతితి || ౫౩ || నాన్యతరైరైతి || ఆగమవిరుద్ధైస్తరైరై
 గమైకసమధిగమ్యంతవద్యైత స్వరూపం నచాధసీయం || అతఎవమామ్నాయతే || నైషాతరైరణమతిరాపనయా
 బ్రోక్తాన్యేనైవసుజ్ఞానాయప్రేమ్యేతి || ౫౪ || యేతాక్తంపరమాదైవతమసహమానాశ్చేతనాత్మకస్య జగత్స్తతో
 భేదంమన్యం తేతేహంతథావిభవ్యవహారోమోహకృతఇతిప్రతిపాదయతి||విన్నవేతి|| సద్వీతీయోధవివ్యతి|| ఏకమేవా
 ద్వితీయమితిశ్రుతిసిద్ధమదైవతంవ్యాహన్యేతేత్యభాః || ౫౫ || భేదదశినాం మోహకారణమాహ || వేదసిద్ధమితి ||
 వేదైక సమధిగమ్యంపరమాదైవతంతదనభిజ్ఞోజనఃకోనామజ్ఞాతుంశక్నుయాత్ || ఈశ్వరానుగ్రహ సమాసాదితశ్రు
 తిప్రమాదైకసత్యః పురుషోహితద్వా తుమహాతీత్యభాః || ౫౬ || భేదాభేదపక్షోపి నయుక్తఇత్యాహ - భిన్నేతి||
 ౫౭ || భేదాంశోయదిప్రమాణసిద్ధస్యాత్తదాహితేదాభేదపక్షోపకల్పనేన తత్సిద్ధిరస్తీత్యాహ || భేదాభేదఇతి||
 భేదానిరూపణాదితి || తస్మిన్విధ్యాత్వేహేతుః-భేదస్యప్రమాణేననిరూపయితుమశక్యత్వాదిత్యభాః-అనిరూపణేకార

యుయమపి ప్రాజ్ఞాభవతాదైవతవాదినః || ౫౮ || పరమాదైవతవిజ్ఞానం సిద్ధం స్వానుభవేనచ |
 శ్రుతిస్మృతిపురాణాదైవస్తకైర్వేదానుసారిభిః || ౫౯ || పరమాదైవతవిజ్ఞానమేవగ్రాహ్యం య
 థాస్థికం | నాన్యతరైశ్చహంతవ్యమిదమామ్నాయవాక్యజం || ౬౦ || వినైవపరమాదైవతంభేదం
 కేదనమోహితాః | కల్పయంతితదాశంభుస్సద్వీతీయోధవివ్యతి || ౬౧ || ఆమ్నయాధ్యంమహాదైవ
 తంనైవజానంతియేజనాః | వేదసిద్ధంమహాదైవతంకోవావిజ్ఞాతుమహాతి || ౬౨ || భిన్నాభిన్నతయా
 దేవంపరమాదైవతలక్షణం | కల్పయంతిమహామోహతైరచిత్రచ్చ నసంగతం || ౬౩ || భేదా భేదేపి
 భేదాంశోవిధ్యాభవతినస్తయాః | భేదానిరూపణాదేవధర్మ్యాదేరనిరూపణాత్ || ౬౪ || తస్మా
 న్నాస్తీశ్వరాదన్యతరైరిచిదప్యాస్తికోత్తమాః | ద్వితీయాదైవభయంజేతోగ్భవతీత్యాహహిశ్రుతిః||
 ౬౫ || కోమోహస్తతకశ్కోక ఏకత్వమనుపశ్యతః | ఇతిచాహహిసాసాధీశ్రుతిరదైవతమాస్తికాః ||
 ౬౬ || ఏకత్వమేవవాక్యాభోకనాపరఃపరమాస్తికాః | స్తుతినిండేవిరుద్ధ్యేతే భేదోయదివివక్షితః ||
 ౬౭ || అతీవశుద్ధచిత్తానాంకేవలంకరుణాబలాత్ | పరమాదైవతమామ్నాయాత్ప్రభాతిశ్రద్ధయసహ ||
 ౬౮ || శివభట్టారకస్యైవప్రసాదేపుష్కలైసతి | పరమాదైవతమాభాతియథావన్నాన్యహేతునా || ౬౯ ||
 నాభాతిపరమాదైవతంప్రసాదరహితస్యతు | దుర్లభఃఖలుదేవస్యప్రసాదఃపరమాస్తికాః || ౭౦ ||
 అతశ్చవేదోఽతవశ్చనైవవిహాయ వాదాంతరజన్యబుద్ధిం | విముక్తికామః పరమద్వితీయం సమాశ్ర
 మేదేవశివస్వరూపం || ౭౧ || ఇతిశ్రీసాగం దేవహాపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవ్రతవఖండే
 ఉపరిభాగే సూతగీతాసూపనిషత్సు తృతీయోధ్యాయః. ... *
 ణమాహ || ధర్మ్యాదేరితి||ఇదమస్తాద్భిన్నమితి || భేదజ్ఞానంధర్మప్రతియోగిజ్ఞానాధీనంసద ధర్మప్రతియోగి భా
 వోనభేదమంతరేణేత్యాత్మాన్యోన్య్యాశ్రయచక్రకానవస్థాదూషణానాంప్రసక్తైస్తద్భేదకభేదోదుర్నిరూపః సతచ్చపూ
 ర్యభాగస్యదశమాధ్యాయస్వరూపత్వేనవావిప్రార్థమత్వేనైవవాభిదా||అపివర్షశతేనాపివస్తుతో ననిరూప్యతఇ
 త్యానినాప్రపంచితం||౫౮||ప్రతిపాదితమదైవతముపసంహరతి||తస్మాదితి||తత్రశ్రుతిప్రమాణయతి||ద్వితీయాదితి||వా
 జసనేయకహ్యమ్నాయతే||ద్వితీయాదైవభయంభవతి|| తత్రకోమోహఃకఃశోక ఏకత్వమనుపశ్యతఇతివాక్యద్వయేనక్ర
 మేదైవతజ్ఞానస్యసంసారభయహేతుత్వంఅదైవతజ్ఞానస్యచకోక మోహాదిసకలసాంసారికభయనివృత్తిహేతుత్వం
 చాఽస్మియతే || అతఏకత్వమేవశ్రుతేస్తాత్పర్యగమ్యాధ్యత్యభాః || ౫౯|| ౬౦ || స్తుతినిండేఇతి || తత్రకోమోహః
 కః శోక ఏకత్వమనుపశ్యతఇత్యదైవతజ్ఞానస్యయాస్తుతిర్యాచద్వితీయాదైవభయంభవతీతిదైవతజ్ఞానస్యనిండా-లేఉభ
 అపి భేదఃవక్షాయాంవిరుద్ధ్యేతేఇత్యభాః || ౬౧ || వస్యేతాదృశంవేద వాక్యమధీయానాఅపి సంసారిణోద్భవైస్త
 త్రాహ || అతవేతి || పరమేశ్వరాపణబుధ్యానుష్ఠితనిత్యనైమిత్తికపరితోషితపరిశివప్రసాదవతామేవ వేదాదీద్వ
 గధాప్రతిపత్తిజ్ఞానతేనాన్యేషామిత్యభాః || ౬౨ || ౬౩ || ౬౪ || ౬౫ || ఇతిశ్రీ మాధవాచార్యవిరచితాయాం
 సూతసంహితాత్పత్వదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవ్రతవఖండే ఉపరిభాగ-సూతగీతాయాంతృతీయోధ్యాయః.

ణమాహ || ధర్మ్యాదేరితి||ఇదమస్తాద్భిన్నమితి || భేదజ్ఞానంధర్మప్రతియోగిజ్ఞానాధీనంసద ధర్మప్రతియోగి భా
 వోనభేదమంతరేణేత్యాత్మాన్యోన్య్యాశ్రయచక్రకానవస్థాదూషణానాంప్రసక్తైస్తద్భేదకభేదోదుర్నిరూపః సతచ్చపూ
 ర్యభాగస్యదశమాధ్యాయస్వరూపత్వేనవావిప్రార్థమత్వేనైవవాభిదా||అపివర్షశతేనాపివస్తుతో ననిరూప్యతఇ
 త్యానినాప్రపంచితం||౫౮||ప్రతిపాదితమదైవతముపసంహరతి||తస్మాదితి||తత్రశ్రుతిప్రమాణయతి||ద్వితీయాదితి||వా
 జసనేయకహ్యమ్నాయతే||ద్వితీయాదైవభయంభవతి|| తత్రకోమోహఃకఃశోక ఏకత్వమనుపశ్యతఇతివాక్యద్వయేనక్ర
 మేదైవతజ్ఞానస్యసంసారభయహేతుత్వంఅదైవతజ్ఞానస్యచకోక మోహాదిసకలసాంసారికభయనివృత్తిహేతుత్వం
 చాఽస్మియతే || అతఏకత్వమేవశ్రుతేస్తాత్పర్యగమ్యాధ్యత్యభాః || ౫౯|| ౬౦ || స్తుతినిండేఇతి || తత్రకోమోహః
 కః శోక ఏకత్వమనుపశ్యతఇత్యదైవతజ్ఞానస్యయాస్తుతిర్యాచద్వితీయాదైవభయంభవతీతిదైవతజ్ఞానస్యనిండా-లేఉభ
 అపి భేదఃవక్షాయాంవిరుద్ధ్యేతేఇత్యభాః || ౬౧ || వస్యేతాదృశంవేద వాక్యమధీయానాఅపి సంసారిణోద్భవైస్త
 త్రాహ || అతవేతి || పరమేశ్వరాపణబుధ్యానుష్ఠితనిత్యనైమిత్తికపరితోషితపరిశివప్రసాదవతామేవ వేదాదీద్వ
 గధాప్రతిపత్తిజ్ఞానతేనాన్యేషామిత్యభాః || ౬౨ || ౬౩ || ౬౪ || ౬౫ || ఇతిశ్రీ మాధవాచార్యవిరచితాయాం
 సూతసంహితాత్పత్వదీపికాయాం యజ్ఞవల్క్యవ్రతవఖండే ఉపరిభాగ-సూతగీతాయాంతృతీయోధ్యాయః.

ఇథిమద్విత్తియాద్భిహ్నాణస్సృష్టైరసంభవమాశంక్యత్రుతిపామాణ్యబలాన్మాయాశక్తివశాచ్చసాజగత్సృష్టిరుపప
 న్నేతిప్రతిపాదితం || తాంసృష్టింవిప్రరేణప్రతిపాదయితుమాదభతే|| ఈశ్వరోజగతః కర్తాతి|| తత్రతావత్సృష్టిభి
 ధానోపోద్ఘాతత్వేనప్రవీనావస్థాప్రతిపాద్యతే|| యోయంజగత్సృష్టాఈశ్వరఃసపురాస్సృష్టికాలస్వసంబధిన్యామా
 యయాసత్వరజస్తమోగుణాత్మికయాఏకీభావనస్థితః || స్వీయయేతివిశేషణాత్సంఖ్యాభిమతప్రకృతేవన్మాయాయః
 స్వాతంత్ర్యపుష్కరాసః|| యద్యపిప్రవీనావస్థాయాంస్వప్రతిష్ఠేబ్రహ్మణిస్థితామాయాస్వగోచరవృత్త్యభావాన్నవిశేషే
 ణప్రతీయతే|| తథాపిసాబ్రహ్మస్వరూపచిత్ప్రకాశేనైవభాస్యతఇతిసాసత్వమతేవమామాయాస్తదానీమనస్థానాన్మ
 ర్విస్సినగత్వేమాయాకార్యాణాం వియదాదిభూతభౌతికాదీనాం ప్రతీతానాంమాయాగతవాసనాభిగమ్యస్వేషత
 దానీమిశ్వరోభవతీత్యర్థః|| ౧ || సాచమాయాప్రవీనావస్థాయామపి త్విభవోరభావాదవిత్తుభేదవత్ప్రసక్త్యా
 యాభవతి|| యదాపునరసామాయాఈశ్వరస్సిస్పృశతి - తదాకేనక్రమేణస్పృశతీతిప్రతిపాద్యతే || కాలకర్మే||
 ప్రాణినాంపరిపక్వపుణ్యపాపాత్మకకర్మఫలభూతసుఖదుఃఖోపభోగాధాహిపారమేశ్వరీజగత్సృష్టితానిచప్రా
 ణికమాణియదాకాలవశాత్పరిపక్వానిభవంతితదానీంతతకర్మానుగుణ్యేనస్వరూపాదభిన్నయా స్వసంబంధిన్యా
 మాయయాస్వయమేకీభూతోపిశ్వరస్తయామాయయాస్వస్థభేదంపరికల్పయతి|| స్వయమేకశ్చైభూతామాయాచా
 న్యేతి|| ఏతచ్చభేదపరికల్పనంతయైవమాయయాసోపాధికస్యేతిద్రష్టవ్యం|| అసంగోదానీనకూటస్థచిన్మాత్రరూపస్య

-----* విశేష సృష్టి కథనమ్. -----

ఓం- శ్రీసూతఉవాచ || ఈశ్వరోజగతఃకర్తామాయయా స్వీయయాపురా | అభేదేనస్థితఃపూ
 ర్వకల్పవాసనయాన్వితః || ౧ || కాలకర్మానుగుణ్యేనస్సాభిన్నస్వీయమాయయా | అభిన్నోపితయా
 స్వస్యభేదంకల్పయతిప్రభుః || ౨ || కల్పితోయంద్విజాభేదోనాభేదంచాధతేనదా | కల్పితానామవ
 స్తుత్వాదవిరోధశ్చసిద్ధ్యతి || ౩ || పునఃపూర్వేక్షణోత్పన్నవాసనాబలతోనఘాః | ఈషితా పూర్వ
 జన్మాత్వాస్వశక్త్యాపరయావృతః || ౪ || మాయాయాగుణభేదేనరుద్రంవిష్ణుంపితామహం | సృష్ట్యా
 నుపాశితత్వేదామంతర్యామి తయాహరః || ౫ || తేషాంరుద్రఃపరాభేదాత్పరతత్వవదేవతు |
 కరోతిసగఃస్థిత్యంతంరుద్రరూపేణసత్తమాః || ౬ || సంహారత్యుచితేషేణ జగత్సర్వం చరాచరం |
 విష్ణురవ్యాప్తికాస్సాక్షాత్పరాభేదేనకేవలం || ౭ || కరోతిసగఃస్థిత్యంతంవిష్ణురూపేణహేచ్చిజాః |
 వాలయత్యుచితేషేణజగత్సర్వంచరాచరం || ౮ || బ్రహ్మపిమునిశాదూకలాఃపరాభేదేనకేవలం | కరో
 తిసగఃస్థిత్యంతంబ్రహ్మరూపేణసత్తమాః || ౯ || కరోతివివిధంసర్వంజగత్సర్వంయథాతథా | శ
 పరశివస్యనిరుపాధికస్యేద్యగ్విధవ్యవహారానుపపత్తైరిత్యర్థః|| ౧ || నన్విశ్వరేణభేదోపినిమిత్తశ్చేదదైవతవ్యాఘాతశ్చ
 త్యాకంక్యాహ || కల్పితోయమితి || ఈశ్వరేణమిథ్యాభూతత్వేనైవ కల్పితత్వాత్తేన వాస్తవాభేదచాధోనసంభ
 వతీత్యర్థః || ఈశ్వరేణసత్తమా || కల్పితానామితి || శుక్త్యాదాకల్పితస్యరూప్యాదేరవస్తుత్వదశానాద్భేదన్యాపికల్పిత
 త్వాచిశేషాత్తథాత్వమభ్యుపేతవ్యం|| అతేవవస్తూపాధావభేదః మాయోపాధౌభేదఇతిభిన్నవిషయత్వాత్తయోరివి
 రోధశ్చసిద్ధ్యతి || ౩ || పునఃపూర్వేత్యాది || ఎవంమాయయాస్వస్వస్వభేదంపరికల్ప్యపునః పూర్వీక్తిక కల్ప
 మాఘాసంబంధినోయెగుణాఃసత్వరజస్తమోరూపాస్తజ్జనితవాసనాబలేనతరుపాధికపరివహేపూర్వకల్పఇచ్ఛేతా
 భూత్వా సప్తవ్యజగత్పర్యాలోచనమీక్షణంకరోతి|| తథాచామ్నాతం || తదైక్షతబహుస్యాం ప్రజాయేయేతి || ఎవ
 మిక్షేత్రవస్థాంపాప్రస్సవ్కీయయామాయయాశక్త్యాసహితస్సకపునఃప్రాణికమవశాత్తస్యామాయాయః ప్రవిభ
 క్తాయెగుణాస్సత్వరజస్తమోలక్షణాస్తదుపాధివశేన రుద్రాదీక సృష్ట్యాతేషామంతర్యామితయా సృష్టిస్థిత్యాది వ్యా
 పారేమతానియంతుంస్వయమపీశ్వరఃప్రవిష్టవాన్త్యర్థః || ౪ || ౫ || తేషాంరుద్రఇత్యాది || ఎతేచమాయాగుణో
 పాధికత్వాన్మాయాయాజీవోపాధ్యవిద్యావత్ స్వాత్రయవ్యామోహకత్వాభావాత్సృష్టేనః పరతత్వరూపాను
 సంధానేనాశ్చేదావస్థితాస్తదాచైషాంపరతత్వరూపత్వంసాధారణం రుద్రాదిరూపత్వంతుప్రతీయతంతత్ప్రపరత
 త్వరూపేణైవత్రయోపిస్సృష్టిస్థితీసంహృతీనాంకర్తారఃప్రతీయితరుద్రాదిరూపేణతుసంహృత్యాదేదైవకన్యైవక
 తారిత్యర్థః || ౬ || ౭ || ౮ || ౯ || శబ్దాదీత్యాది || యద్యపిబ్రహ్మవిష్ణోదయోమాయాగుణభేదోత్పన్నాస్తథాపిబ్రహ్మ

నాట్రాచిలక్షణసూక్తమియదాదిభూతస్సప్తిస్తుమాయినః పరశివస్యైవనతురజోగుణోవాధికస్యబహుశ్రుతిః॥౧౦॥
 తత్రస్సప్తానాంసూక్తభూతానాంఏవంపసత్వాంశాస్తత్పరిణామరూపాణిపాణినామంతఃకరణానితేషాంసమష్టిః
 సకలసత్వాంశాభిప్రాయగర్భమంతఃకరణంతస్సప్తిస్తుతిమూర్తీనాంమధ్యేరుద్రస్యైవ-సఖలునిరతఃసత్యసత్యో
 వాధికతయాసావజ్ఞైఃహరిబ్రహ్మచిహ్నోఽశివ్యతత్త్వైర్భక్తం॥౧౧॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥తథాపీతి॥సమష్టిః-తఃకర
 ణస్సప్తేరుద్రస్యస్రస్త్వత్వం-తథాపీతిమూర్తీనాం కారణభూతంయస్పరశివస్వరూపంతస్సప్తిహృదయస్థానాద్వివృతం
 సత్తత్త్వత్వకస్సప్తావపుష్పకరోతి॥అతస్సర్వత్రపరశివస్యైవపరమాథతస్సప్తిత్వం॥తదశ్చక్షానబలాద్విష్ణుని
 దయోవ్యుపచారేణసప్తార్థవివృతతత్త్వభేదః॥౧౫॥౧౬॥వ్యవస్థాస్తుసమష్టిభృగతి॥యథాచవియదాదిభూత
 గతసర్వసత్వాంశైరారబ్ధంసమష్టిఃతఃకరణంతదాతగ్రతసర్వరజోంశైరారబ్ధసమష్టిపాణిఃఎకైకభూతగతసర్వస
 త్వాంశైరారబ్ధానిమేరణ్యగర్భాణిసమష్టిరూపాణిజ్ఞానేంద్రియాణితథాఎకైకభూతసర్వరజోంశైరారబ్ధానిమేర
 ణ్యగర్భాణిసమష్టికమేంద్రియాణి-ఎవంతఃత్వరేణాంతఃకరణాదీనాం సమష్టిమాతృదితత్వాతైషాంవ్యవస్థాస్తు
 సమష్టిభృగస్సకాశాదేవజాయంతే॥సమష్టిఃతఃకరణాదుష్పాధికఎవేశ్వరోవ్యవస్థాంతఃకరణాదీనాంప్రవృత్తి
 భేదః॥సమష్టిమవిజాయంతితితానుచాంతఃకరణాదీసమష్టిమవత్యమాణదేవతాఃపూర్వకల్పానుసారేణోత్ప

ద్వాదిభూతస్సప్తిస్తుపరస్యైవశివస్యతు॥౧౦॥సర్వాంతఃకరణానాంతు సమష్టేస్సప్తిరాస్తికాః ।
 త్రిమూర్తీనాంహరస్యైవప్రాధాన్యేననసంశయః॥౧౧॥ప్రాణానామపిసర్వేషాంసమష్టేస్సప్తి
 రాస్తికాః ।అపిరుద్రస్యతస్యైవప్రాధాన్యేననసంశయః॥౧౨॥సర్వజ్ఞానేంద్రియాణాంతుసమ
 ష్టీనాంజనిద్విజాః ।త్రిమూర్తీనాంహరస్యైవప్రాధాన్యేననసంశయః॥౧౩॥సర్వకమేంద్రి
 యాణాంతుసమష్టిరాంజనిద్విజాః ।త్రిమూర్తీనాంహరస్యైవప్రాధాన్యేననసంశయః॥౧౪॥
 తథాపిపరమంతత్వంత్రిమూర్తీనాంతుకారణం ।బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాంసప్తావపుష్పకరోతిచ॥౧౫॥
 ఉపచారతయాతేషిస్రప్తార్థితశబ్దితాః ।తత్రాపితత్వతేషిస్రప్తాబ్రహ్మవాద్యయమాస్తికాః॥౧౬॥
 వ్యవస్థాస్తుసమష్టిభృగజాయంతేబ్రహ్మణానఘాః ।సమష్టిమవిజాయంతేదేవతాఃపూర్వకల్పవత్॥౧౭॥
 సమష్టివ్యప్తిరూపాణాంసప్తానాంపాలకోహరిః ।రుద్రస్యైవంతుసంహారాద్విజారూపాంతరేణచ॥
 ౧౮॥యోదేవతాంతఃకరణసమష్టాపూర్వకల్పవత్ ।విజాతస్సమునిశ్రేష్ఠారుక్తగర్భితీరితః॥౧౯॥
 జాతాప్రాణసమష్టాయాససూత్రాత్తసమాహ్వయః ।దిగ్భ్యయ్యరజలాభ్యత్పృథివ్యాభ్యాస్తుదేవ
 తాః॥౨౦॥జాయంతేక్రమశశ్శోత్రప్రముఖేషుసమష్టిమ ।పాదపాద్యాదిషుప్రాజ్ఞాఃకమేంద్రి
 యసమష్టిమ॥౨౧॥త్రివిక్రమేంద్రప్రముఖాజాయంతేదేవతాఃక్రమాత్ ।సమష్టిమవిజాతాయాదే
 వతాస్తాయథాక్రమం॥౨౨॥వ్యప్తిభూతేంద్రియాణాంతునియంత్యోదేవతాద్విజాః ।మారుతస్త్య
 గధివ్యాతాదిగ్దవీకణదేవతా॥౨౩॥నేత్రాభిమానీసూర్యస్సాన్యజ్ఞహ్వయావరుణస్తథాఘాభి

ద్యంతే॥౧౪॥సమష్టివ్యప్తిరూపాణామిత్యాది॥బహిరవస్థితసత్త్వశేనహరిస్తేషాంసర్వేషాంపాలకఃరుద్ర
 స్తుస్వాత్మనాస్సప్తానామపిసమష్టిరాంరూపాంతరేణ-పరతత్త్వరూపాద్రూపాంతరంరుద్రత్వాకారఎవ-తేవ
 సంహతాపిభవతీత్యర్థః॥౧౫॥అథసమష్టిమజాతాదేవతాఃక్రమేణదశశయతి॥యాదేవతేత్యాదినా॥
 అంతఃకరణసమష్టాయాదేవతాజాయంతే-సాహిరణ్యగర్భాభిధేత్యర్థః॥ఎతచ్ఛివమాహాత్మ్యైర్భక్తందేహిరణ్యగ
 భాంవత్సామిత్యాదినావిస్తలేణప్రతిపాదితం॥౧౬॥జాతాప్రాణసమష్టావతి॥ప్రాగుదీర్ఘప్రాణసమష్టాజా
 యమానాయాదేవతాసమసూత్రాత్తైత్యుచ్యతే॥తదపిప్రాగుక్తం॥సమష్టిభూతఃప్రాణానాంభవత్ప్రాణివాజ్ఞ
 యా॥తత్రాస్తైర్భగవాన్విష్ణుస్సూత్రాత్తైతిప్రకీర్తితః॥సమష్టిరూపేషుశ్రోత్రాదీంద్రియేషువాక్పాద్యాదికమేం
 ద్రియేషుక్రమేణజాయమానాదేవాద-దశశయతి॥దిగ్భ్యయ్యత్యాదినా-జలాభ్యత్పృథివ్యావరుణః॥౨౦॥త్రివిక్రమేంద్రప్ర
 ముఖాభితి॥ప్రముఖగ్రహణేనవాగభిమానీవత్యమాణాలగ్నాదయస్సంగృహీతాః॥౨౧॥సమష్టిమవిజాతా
 భితి॥సమష్టిఃతఃకరణాదిషుయాదేవతాజాతాఃవ్యప్తీనానియంత్యోభవంతి॥తత్రజ్ఞానేంద్రియాణాంతాదశశయ
 తీమారుతభితి॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥క్రమేంద్రియాణామపితాదశశయతి॥అగ్నిర్వాగిత్యాదినా॥౨౫॥శివస్సర్వనియా

మక ఇతి ఎతేషు వాయుః ముఅధిష్ఠాత్మ దేవేషు తద్రూపేనాఽస్థితశ్చివవసన్వస్యః యామఃః వాయోదీనామపనియంతి
వ్యత్యేన పరమాథః తోనియంత్యత్వా సంఖవాదిత్యధఃః అంతఃకరణచతుష్టయస్యక్రమణదేవతాః దశేత్యతి || చంద్ర
ఇతి || ౨౬ || ౨౭ || ఎవం సూక్ష్మభూతానాంత తాగ్రాన్యణాంచనవప్తివ్యప్తిభావేనావస్థితానాం సాధిష్ఠాత్మకాణాం
స్వప్తిప్రతిపాద్యస్థూలభూతానాంత తాగ్రాన్యస్థూలప్రపంచస్య స్వప్తిప్రతిపాదయతి || ఆకాశాదీ త్యాని || ౨౮ || ౨౯ ||
౩౦ || ౩౧ || స్వత్వవదితి || యథాస్వప్నైభోక్తృభోగ్యభోగప్రదరూపేణ త్రిధాఽస్థితః ప్రపంచోనుభూయతే-ఎవ మేవ
పరమేశ్వరమాయాయాః మితంభోక్తృభోగ్యాదిలక్షణం జగత్ప్రత్యేతవ్యమిశ్యర్థః-ననుమాయాయా అపితైశ్చిద్వస్తు
త్వమంగిశ్చ తమత స్తస్మి మితస్య జగతోపి వస్తుత్వం కిం వస్యాదిత్యతపా || మాయయేతి || యన్మా యాకార్యం తస్మి
వం నిరూపణేకారణభూతమాయై వేత్సంగీకార్యం || కారణవ్యతిరేకకార్యం నాస్తీతి భందోగ్య శ్రుతివ్యాఖ్యానా
వసరే-యస్యక్రవణమౌతేణ త్యాది నాప్రతిపాదితత్వాత్-ఎవం హితత్ర శ్రుతావామాతః || వాచారంభం వికారోనా
మధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యమిత్వ సేనచావధారణేన కార్యస్య ఘటశరావాదే సవకస్య కారణమాత్రమృద్రాప్రతాని
ధారితా || అతః కార్యస్యాపితదవ్యతిరేకోవగంతవ్యః || ౩౨ || తహివా మాయయై వద్యే తాపతిరిత్యతపా || మాయా

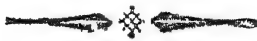
మానితేవీపృథివీపరికితేతా || ౨౪ || అగ్నిర్వాగభిమానీస్యాదుపస్థస్య ప్రజాపతిః | పాయోమిత
త్రోభిమాన్యాత్మా పాదస్య స్యాపిత్త్రివిక్రమః || ౨౫ || ఇంద్రోహస్తనియంతాస్యాచ్ఛివస్సర్వసియామకః |
మనోబుద్ధిరహంకారశ్చిత్తంచేతచతుర్విధం || ౨౬ || స్వాదంతఃకరణం ప్రాజ్ఞాః క్రమాత్తేషాం హి దేవ
తాః | చంద్రోవాచస్వతిర్విప్రాః సాక్షాత్సాగ్రాలాగ్నిరుద్రకః || ౨౭ || శివాచేతి మయా ప్రోక్తా స్సాక్షా
ద్యేదాంతపారగాః | ఆకాశాదీనిభూతాని సూలూని పునరాస్తికాః || ౨౮ || జాయంతే సూక్ష్మభూ
తేభ్యః పూర్వకల్పేయథాతథా | అండభేదాస్తథాలాకభేదాస్తేషు వచేతనాః || ౨౯ || అచేతనానిచా
న్యానిభౌతికానిచ పూర్వవత్ | విజాయంతే వభోగాథాంచేతనానాం శరీరిణాం || ౩౦ || భోక్తారః
పశవస్సర్వేశివోభోజయితాపరః | సుఖదుఃఖాదిసంసారోభోగస్సర్వమిదం బుధాః || ౩౧ || స్వప్నవ
ద్యేవదేవస్య మాయయై వవినిమిత్తం | మాయయా నిమిత్తం సర్వం మాయయై వనిరూపణే || ౩౨ ||
కారణవ్యతిరేకకార్యం సేవీహదశకనం | మాయాపికారణత్వేన కల్పితా మునిపుంగవాః || ౩౩ ||
అధిష్ఠానాతిరేకేణాస్తితత్వనిరూపణే వ్యవహరదృశామాయాకల్పితానై వవస్తుతః || ౩౪ || వస్తుతః
పరమాద్యేతంబ్రహ్మేవాస్తివచేతరత్ | మాయారూపతయా సాక్షాచ్ఛ్రేష్టే వప్రతిభాసతే || ౩౫ ||
జగజ్జీవాదిరూపేణాప్యహోదేవస్యవైభవం | స్వస్వరూపాతిరేకేణ బ్రహ్మణోనాస్తి కించన || ౩౬ ||
తథాపిస్వాతిరేకేణ భాత్యహోదేవవైభవం | జగదాత్మతయా పశ్యత్ బధ్యతే ననిముచ్యతే || ౩౭ || స్వస్వ
మేతత్పరంబ్రహ్మపశ్యత్ స్వానుభవేతవ | ముచ్యతే హేరసంసారా త్సద్య ఏవ సంశయః || ౩౮ ||
సర్వమేతత్పరంబ్రహ్మవిదిత్వా సుదృఢంబుధాః | మానత గ్ధానభూతై వ్యవగురూక్త్యాదప్రసాదతః || ౩౯ ||

పీతి || యదినూయాపృథగ్వస్తుభూతాస్యాత్మదాఽద్యేతవ్యాకోపః-సాతుచిన్మాత్రరూపే పరశివస్వరూపే బ్రహ్మణే
ఽక్రియమాణా జగదుపాదాన త్యేనకల్పితా || అతస్సాపిచిచార్యమాణే శుక్తిరూప్యాని వదధిష్ఠాకాన్బ్రహ్మణోఽవ్య
తిరిచ్యత ఇత్యధః || ౩౩ || వ్యవహరదృశేతి || వ్యవహరదృష్ట్యైవ మాయా శరీకల్పనం-నతు వస్తుతః-ప్రాతీతికరూపే వైవ
వ్యవహరస్యోత్పన్నత్వాదితిభావః || ౩౪ || యద్వస్తుపారమాధికంతద్దశేత్యతి || వస్తుత ఇతి || మాయారూపతయా || త
త్పారమాధికంబ్రహ్మేవావిద్యమానమాయా తత్త్వజగజ్జీవాదిభ్యోభిమస్యాధిష్ఠానం సత్రదాత్మనాభాసతే || ౩౫ ||
నతు తతోఽకిం కించిదస్తీత్యాహ || స్వస్వరూపేతి || ౩౬ || స్వస్వరూపాతిరేకేణ ప్రతిభాసేకారణమాహ || తథా
పీతి || జగదాత్మతయేతి || తత్ర జగద్రూపేణ జ్ఞానం సంసారకారణం సర్వస్య వికారప్రపంచస్య ఇదం సర్వం యదయమా
త్యైత్యాది శ్రుతిప్రమాణబలేన బ్రహ్మత్వనాజ్ఞానం మోక్షసాధనమిత్యధః || ౩౭ || తత్రాప్యపరోక్షజ్ఞానస్య విశేష
మాహ || సర్వమేతదితి || యదేతత్సర్వం జగద్బ్రహ్మైతత్ శ్రుత్యాబోధితమథః మననసాధిధ్యాసనాభ్యాం సముపజాతేన
స్వానుభవేన సాక్షాత్సూక్ష్మతత్వమకాలమేవ సంసారాన్మృత్యుతత్తత్వధః || ౩౮ || ఎతదేవవివృణోత || సర్వమేతదితి ||
ప్రమాణ తర్కానుభవై గురూపదేశ తత్ప్రసాదాభ్యాం దజ్ఞానానిర్భావస్య అతిశయ ఉప లభ్యతే || ౩౯ ||

తథావిభూతంజ్ఞానంస్వస్వరూపజ్ఞానం నివర్తయతగతకరిణోన్యాయేనస్వాత్మవైచిన్యాత్రరూపేణాపశి
 క్ష్యతేభిర్మతాః ॥ స్వాత్మనాకేవలేనేతి ॥ కేవలేనైరస్తస్వస్తూపాధినాస్వప్రకాశచిన్మాత్రరూపేణైవతిష్ఠత్ స
 సారజంధవినిర్ముక్తౌభవతి ॥ ౪౦ ॥ సోపానక్రమతత్త్వేతి ॥ ప్రథమంశబ్దజ్ఞానంతస్యచమననసిధిధ్యాసనాభ్యామనుభవ
 ప్రథమప్రవణంభునర్మిశ్చేషసంశయోచ్ఛేదనజ్ఞానప్రాకట్యలాభస్తస్మాపిజ్ఞానస్వరూపచిన్మాత్రపర్యవసానమిశ్య
 శేనసోపానక్రమేణేత్యధః ॥ ౪౧ ॥ పశ్యన్నపీతి ॥ అజ్ఞజనవ్యవహారదశాయాంఽతురాదీంద్రియైరనాత్మవస్తు
 జ్ఞానన్నపికారణబ్రహ్మత్వవైచిన్యాత్పశ్యతిఏతదేవవిశదయతి ॥ భాసమానమితి ॥ ౪౨ ॥ చిత్ప్రకాశబలేనభాస
 మానంసర్వమిదంజగచ్చిన్మాత్రరూపంవికారజాతేభ్యః పరంపదంపదనీయంనిరతిశయాశ్చందరూపతయా ప్రాప్త
 క్యంబ్రహ్మవేదాంతశాక్యరూపేణప్రమాణేనజానత్సద్యఎవముచ్యతే ॥ పశ్యతేతి ॥ ఉక్తేధమద్వితీయమాత్మత
 త్వంపశ్యన్క్రియావిషయత్వాభావాత్ - కమకత్వభావేనాపశ్యన్నేవస్వరూపప్రకాశేనయిపశ్యతితస్యేత్యధః ॥
 ౪౩ ॥ జగదాత్మతయాభాసమితి ॥ యథాస్వాత్మవిషయంజ్ఞానమంతతస్మాత్త్వమాత్రంభవతి-జగదాత్మతయాభాసమపి
 విషయజగద్వినిర్ముక్తంసతేవలంస్వాత్మైవభవతి ॥ అద్వితీయత్వపశ్యనేనజగతోగ్రస్తత్వాదితిభావః ॥ ఇద్ధంస

జ్ఞానసాగ్రీకట్యచాహుశ్యాద్జ్ఞానంచస్వాత్మవైచిన్యేతి ॥ స్వాత్మనాకేవలేనైవతిష్ఠన్మచ్చేత్యంధనాత్ ॥
 ౪౦ ॥ యేవంవేదవేదాధ్యక్షముచ్యతేసతుబంధనాత్ ॥ సోపానక్రమతత్త్వైవంపశ్యన్నాత్మైవమద్వయం ॥
 ౪౧ ॥ సర్వంజగదిదంఃప్రాపిపశ్యన్నపిపశ్యతి ॥ భాసమానమిదంసర్వంభాసరూపంపరంపదం ॥ ౪౨ ॥
 పశ్యన్నేదాంతమాశేనసద్యఎవవిముచ్యతే ॥ ఎవమాత్మానమదైవతమపశ్యన్నేవపశ్యతి ॥ ౪౩ ॥ జగదా
 త్మతయాభాసమపిస్వాత్మైవకేవలం ॥ ఏదత్త్వైవంమహాయోగీ జగద్భాసేనపిశ్చలః ॥ ౪౪ ॥ యథా
 భాతమిదంసర్వమనుజానాతిచాత్మనాః ॥ మేషశివతిత్సిద్ధిగ్రహజ్ఞాతస్యకేవలం ॥ ౪౫ ॥ తదసిద్ధిర్మేఘో
 న్యసిద్ధ్యసిద్ధిచతస్యన ॥ ప్రకాశాత్మతయాసాక్షాత్స్థితిరేవాస్యకేవలం ॥ ౪౬ ॥ విద్యతేనైవపిజ్ఞానం
 నాజ్ఞానంనజగత్సదా ॥ ప్రకాశాత్మతయాసాక్షాత్స్థితిరేత్యభిభావణం ॥ ౪౭ ॥ అహంపదామిమో
 హేనతద్భవస్మిన్నవిద్యతే ॥ తస్యసిద్ధామయావర్తం విజ్ఞాతుంచనశక్యతే ॥ ౪౮ ॥ శ్రద్ధామాత్రేణయ
 త్కించజ్జల్పతేభ్రాంతచేతసాః ॥ ౪౯ ॥ ఇతిగుహ్యమిదంకథితమయోఃఖిలోపనిషద్ధృదియంగతం ॥ హర
 పంకజలావనపాలితంవిదితంయదివేదవిదేవసః ॥ ౫౦ ॥ ఇతిశ్రీసాగంధేవహంపురాణే సూతసంహితా
 యాం యజ్ఞవల్కవఖండే ఉపరిభాగే సూతగీతా సూపనిషత్సు విశేషసృష్టికథనం నామ

చతుర్థోధ్యాయః.

హ్యగ్జ్ఞానవతోజీవన్ముక్తస్యస్థితిప్రకారమాహ ॥ విదిత్యైవమితి ॥ ఎవంనిఃచికిత్సితంజ్ఞాత్వాత్మానం విద్వాత్ జగ
 త్ప్రకృతావపిస్వయంఃశ్చలాభవతి ॥ ౪౪ ॥ నైశ్చల్యమేనస్థాపయతి ॥ యథేతి ॥ యేనయేనప్రకారేణయద్యదిదంభాస
 తే-తస్యర్వంసాక్షరూపేణానుక్రమేణజానాతి ॥ అవిద్యమానంపదనమేధతి ॥ స్వాత్మనానదశయతి ॥ సాక్షీచైతన్యాత్మ
 వైచిన్యాభావాత్కండ్వివిధంజగదవస్థితంప్రకాశయతీత్యధః ॥ ౪౫ ॥ తస్యదప్రసీయమానస్యసిద్ధిఃసద్భావః-అసి
 ద్ధిగ్రహణావశ్యేత్యేతదుభయమనుజ్ఞాతస్యసిద్ధస్థవభవతి ॥ నతుతస్మానుజ్ఞాతుర్నిషేధుశ్చచిన్మాత్రరూపస్యా
 త్వనదైసిద్ధ్యసిద్ధిభవతః ॥ అస్యతుకేవలంచిత్ప్రకాశాత్మతయా అపరోక్షేణస్థితిరేవభవతి ॥ ౪౬ ॥ నచతస్మానువ
 నాయాంతత్వజ్ఞాననివర్త్యపిజ్ఞానంతతార్యంజగద్వాకించవివిద్యతేసకార్యస్యాజ్ఞానస్యజ్ఞానేననివర్తకతత్వాద్జ్ఞా
 నస్యచకతకరిణోన్యాయేనస్వయమేవవిలీనత్వాదిత్యధః ॥ ప్రకాశాత్మతయేతి ॥ ౪౭ ॥ ఎతదపిపదకదంబకరూఢం
 వాక్యం-తద్భవహుషపదాధోమనత్వేవప్రయోగ్తుంశక్యతే ॥ అద్వితీయేతువస్తునిద్యగ్విధవాక్యప్రయోగోపిమదజ్ఞా
 నవిలసితితిబ్రువతాసూతేనతస్యావాజ్ఞనగమ్యత్వం ప్రతిపాద్యతే ॥ ౪౮ ॥ ౪౯ ॥ ౫౦ ॥ ఇతి శ్రీమాధజ్ఞా
 చార్యవిరచితాయాం సూత సంహితా తాత్పర్య దీపికాయాం యజ్ఞవల్కవఖండే - ఉపరిభాగే - సూతగీతాయాం

చతుర్థోధ్యాయః.

అథంపరాధాప్రపంచస్యపరశివస్వరూపాన్మా యావశాత్సృష్టింపతిపాద్యతదుపలక్షితమద్వితీయంపరశివస్వ
రూపమేవమోక్షార్థిభిర్జ్ఞాతవ్యమిత్యుపదిష్టం || అథాహవధావివేకనాపి తత్స్వరూపంప్రదిపాదయితు ముపక్ర
మతేవత్సోమితి || ౧ || ౨ || అహమథాస్యచిన్మాత్రరూపతాం వక్తుమిదంబుధైర నాత్మవివయత్వ మహంబుధేశ్చ
శ్చవివయత్వంలాకసిద్ధమిదశశయతి||ఇదంబుద్ధిశ్చేత్వాదినా|| ౩ || ౪ || ౫ || ఏవంవ్యవస్థితమితి || ఇదమహంబుధో
రనాత్మాత్మవివయత్వేఏవంలాకతేవసిద్ధసతిమోక్షార్థిభిస్సర్వత్రఇదంకారాస్పదేనాత్మత్వంజ్ఞాతవ్య మహంకారాస్ప
దేవ్యాత్మత్వంజ్ఞాతవ్యం||౬||౭||౮||ననుచిద్వ్యావృత్త్యాదేహేంద్రియాదౌమమేదంశరీరమహంచనువ్యతిత్వేచం ప్రత్యే
యాఃదృశ్యంతేతతకథమిత్వాశంక్యాహ || శరీరఇతి || ఇదమహం బుధోరుభయోర్నియతపదాకృత్యగర్భా వివయ
త్వేనైక త్వాసంభవాత్తైబుద్ధిభిన్నవివయోస్త్వికతఃప్రత్యే|| తత్రసాక్షిచిదాత్మనోర్విచిక్తంయత్సాత్మ్యం దేహేంద్రియా
దికంతదాలంబనేదంబుద్ధిచ్ఛాదననుభవతోఽదంరూపత్వేపిచిద్భాస్యశ్చజ్ఞాతవ్యయోగనయాక్రికవివేకాద్భావ్యాద
వ్యవదిదంకారాస్పదత్వేఅహంబుద్ధిస్తుదేహేంద్రియాదేస్యస్సాక్షిచిదాత్మతదాలంబనా||౧౦|| అహంచనువ్య

అత్త స్వరూపకథనమ్.

ఓం - శ్రీ సూత ఉవాచ || వత్సోమి పరవం గుహ్యం యుష్మాకం ముని పుంగవాః |
విజ్ఞానం వేద సంభూతం భక్తానా ముత్త మోత్తమం || ౧ || రుద్ర విష్ణు ప్రజానాథ ప్రముఖా
స్సగ్వ చేతనాః | స్వర సేనాహ మిత్యాహు రిశ మిశ్యవిశస్వసః || ౨ || ఇదం బుద్ధిశ్చ బాహ్య
థే శ్చహం బుద్ధి స్తథాత్మని | ప్రసిద్ధా సర్వజంతూనాం వివాదోత్ర న కశ్యచ || ౩ || ఇద మ
థేఘటాద్యథేనాత్మత్వంసర్వదహినం | అహమథే తథాస్మత్వమపిసిద్ధం స్వభావతః || ౪ ||
ఏవంసమస్తజంతూనామనుభూతివ్యవస్థితా | గ్రాంతాఅపినకుర్వంతవివాదంచాత్రసత్తమాః || ౫ ||
ఏవంవ్యవస్థితేహ్యథేనతిబుద్ధిమతాంవత్రైః | సంసార వివవృత్త్యమూలచ్యేదన కాంతీభిః || ౬ ||
యత్రయత్రేదమిత్యేషాబుద్ధిర్వ్యూహస్త్వభావతః | తత్రతత్రత్వనాశ్చత్వంచిజ్ఞాతవ్యంచితవ్యత్రైః || ౭ ||
యత్రయత్రాహమిత్యేషాబుద్ధిర్వ్యూహస్త్వభావతః | తత్రతత్రతథాత్మత్వం విజ్ఞాతవ్యం మసీషిభిః || ౮ ||
శరీరేదృశ్యతేసప్తైరిదంబుద్ధిస్తథైవచ | అహంబుద్ధిశ్చేంద్రియాతతసైభిన్నగోచరే || ౯ || శరీరా
లంబనాబుద్ధిరిదమిత్యాస్తికోత్తమాః | చిదాత్మాలంబనాసాక్షాదహంబుద్ధిర్వసంశయః || ౧౦ || ఇదమిద్దం
శరీరేతు యాహమిత్యుచితామతిః | సామహాభ్రాంతిరేవస్యా దతిస్త్రింస్తద్గ్రహత్వతః || ౧౧ || అచి
ద్రూపమహంబుద్ధేఃపిండంనాలంబనంభవేత్ | కృత్సింహాదివ్యదృష్టత్వాత్తతోనాత్మైవవిగ్రహః || ౧౨ ||
అచిత్త్వాదింద్రియాణాంప్రపాణస్యమనస్తథా | అలంబనత్వంనాస్యైవబుద్ధేశ్చహంమతిప్రతి || ౧౩ ||
బుధేరచిత్త్వంసంగ్రహగ్నాందృష్టత్వాజ్జన్మ నాశయోః | అచిద్రూపస్యకుడ్యాదేఖలుజన్మవివాశనం ||
౧౪ || అహంకారస్యచాచిత్త్వాచ్చిత్తస్యచిత్రేవచ | ఆలంబనత్వంనాస్యైవనదాహంప్రత్యయంప్రతి ||

స్థూలహంకారశోహమితిమనువ్యత్వాదేధమాయుక్తదేహేంద్రియాదిసామానాధికరణ్యావహంప్రత్యయస్య తద్వివ
యస్యైవనుభవసిద్ధమితిచేత్తత్రాహ || ఇదమథేతి || చిద్భాస్యత్వలక్షణయోగాన్నిశ్చితేదమథేశరీరాదౌబాహు
నోహంప్రత్యయస్సృటికేరక్తమబుద్ధినద్భావితైవస్యాదతిస్త్రింస్తద్భుద్ధినిపర్యయైతి తల్లక్షణయోగాదిత్యర్థః ||
౧౧ || భూతకార్యత్వాదేహంవిరాహంబుధేర్విషయైశ్చాహ || అచిద్రూపమితి || అన్నపరిణామరూపత్వాజ్జడం
పిండంస్థూలశరీరంతావదహంప్రత్యయస్యసాలంబనంతదాలంబనత్వస్యకృత్సింహాదౌజడేదృష్టత్వాత్తతోహంబుద్ధ్య
నాలంబనత్వాత్ స్థూలదేహానాత్మా || ౧౨ || ఇంద్రియాదీనామపితదనాలంబనత్వంప్రతిపాదయతి || అచిత్త్వాదితి ||
స్థూలదేహావదింద్రియాదీనామస్యచిద్రూపత్వసామాన్యాదహం ప్రత్యయా నాలంబనత్వం || ౧౩ || నస్వేంద్రియాదీ
నాంచిద్భాస్యత్వాదస్త్యహంబుద్ధ్యేవయస్వం-బుద్ధిస్తుచిద్రూపైవేతి తస్మాన్తదాలంబనత్వం యుక్తమితి ఆహ ||
బుధేరితి || ఉత్పత్తివినాశాహిజడధర్మా-తద్యోగాద్భుధేర్వ్యవశ్యమిద్రూపత్వమభ్యుపేతవ్యం || అయంభావః- విమ
తాబుద్ధిరచిద్రూపాదృష్టైవినాశధర్మవత్వాత్-ఘటాదివదితి || వ్యాప్తిదశకాయతి || అచిద్రూపస్యేతి || ౧౪ || ఏవం
షణ్బుద్ధ్యోరచిత్వేనానాత్మత్వంప్రతిపాద్యహంకారచిత్తయోగేతత్ప్రతిపాదయతి || అహంకారస్యేతి || ఎతయోర్వి

సత్వపరిణామరూపాంతరికరణ కార్యతయాచిద్భాస్వత్వేనజడత్వాద్భూతాదివదహంప్రత్యయోనాలంబనత్వమిత్యర్థః॥
 నన్వహంప్రత్యయస్యాహంకారాలంబనత్వంవ్యాఖ్యాతమిత్యత ఆహ॥సర్వప్రత్యయేతి॥౧౫॥ అహంబుద్ధిస్తావదాత్మై-
 కవిషయేశ్చక్రమహంకారస్తావదాత్మనభవతి ॥ అహంమితీమఃభేత్వేనసర్వప్రత్యయరూపేణవిషయమానత్వాత్త-
 స్యాపివికారిత్వేనశరీరవదనాత్త్వమేవయం కం॥౧౬॥కించదధ్యాకారపరిణామినఃక్షీరాశేరిత్యత్వమచేతనత్వంన-
 లోకప్రసిద్ధత్వాత్సర్వప్రత్యయోత్తరాశరిమమానస్యాహంకారస్యతథాచిదమచేతనత్వంకొనివారియేత్॥౧౭॥ఎవ-
 మహంబుద్ధ్యాలంబనత్వేనప్రసక్తానాంజేహేంద్రియాదీనాంతదాలంబనత్వప్రతిషేధసతి పరిశేషాచ్చిన్మాత్రాలంబన-
 త్వంతస్యసిద్ధమితీనిగమయతి ॥ తస్మాదితి ॥ అహమితీప్రత్యగభావిషయాయాబుద్ధేరుక్తరీత్యా జేహేంద్రియాదీనాంచి-
 ద్భాస్వత్వేనఘటాదివత్పరాగభేత్వాత్ప్రత్యగభూతస్సాక్షిచిన్మాత్రరూపేనవాత్సావిషయోనాచిద్రూపంజడంజేహేం-
 ద్రియాదికంభిదంబుద్ధేశ్చనాత్మైకవిషయభితి నతయోఃక్యాపిసాంకర్యమిత్యర్థః॥౧౮॥యదిచిన్మాత్రరూపేనవాత్సా-
 హంబుద్ధివిషయస్తహేతస్యస్వప్రకాశత్వభంగిత్యత ఆహ॥సత్యపీతి॥ సర్వాంతరస్యప్రత్యగాత్మానోహంప్రత్యయవి-
 వక్ష్యమేనన్వత్వస్యసాన్వయంప్రకాశేవభవతి॥ ననుబుద్ధివృత్తివిషయత్వంస్వప్రకాశత్వంచపరిస్పరవిరుద్ధమిత్యత ఆహ॥
 వృత్త్యధీనతయేతి॥సర్వప్రత్యక్తిదాత్మనస్సత్యపీబుద్ధివృత్తివాన్వత్వేఘటకుద్యాదివత్ స్ఫురణంతదధీనం॥౧౯॥కింశుస్వ-
 చ్ఛాంకర్తృలాంబుద్ధివృత్తిమనుష్యావృత్త్యావృత్తైర్భావకస్సాక్షిచిద్రూపేణాయమవస్థిఃస్వయంప్రకాశతే ॥ ఘటకు-
 ద్యాదికంతుజడత్వాత్స్వగోచరవృత్త్యనుప్రవిష్టచైతన్యేనాపివ్యాప్యవర్తత ఇతిపరాధీనప్రకాశమిత్యర్థః॥నన్వహంబుద్ధి-
 ౧౫ ॥ సర్వప్రత్యయరూపేణసదాహంకారేవహి । వివర్తతేతోహంకారస్వనాత్మైకశరీరవత్ ॥
 ౧౬ ॥ పరిణామస్వభావస్యక్షీరాశేమునిపుంగవాః । అచేతనత్వంలొకస్త్రికప్రసిద్ధంభలుసమ్మతం॥
 ౧౭ ॥ తస్మాచ్చిద్రూపేనవాత్సాహంబుద్ధేరభావస్త్రికాః । అచిద్రూపమిదంబుద్ధేరనాత్మైకాభావః ఈరి-
 తః ॥ ౧౮ ॥ సత్యపీప్రత్యయాభావేప్రత్యగాత్మాన్వయంప్రభః । వృత్త్యధీనతయానైవవిభాతిఘట-
 కుద్యవత్ ॥ ౧౯ ॥ స్వచ్ఛవృత్తిమనుష్యావృత్తైర్భావకతయాస్థితః । వృత్త్యానివర్త్యమజ్ఞానం గ్రసతే
 స్వేనలేజసా ॥ ౨౦ ॥ అనుప్రవిష్టచైతన్యసంబంధాద్వృత్తిరాస్త్రికాః । జడరూపం ఘటాద్యభావం
 భాసయత్యాత్మరూపవత్ ॥ ౨౧ ॥ అతోహంప్రత్యయార్థోపినానాత్మస్యాద్భూతాదివత్ । స్వయం
 ప్రకాశరూపేణసాక్షాదాత్మైకశేవలం॥౨౨ ॥ యత్సంబంధాదహంవృత్తిఃప్రత్యయత్వేనభాసతే ।
 సకథంప్రత్యయాధీనప్రకాశస్యాన్వయంప్రభః॥౨౩॥అహంవృత్తస్సతస్సిద్ధచైతన్యేధావభాసతే ।
 తత్సంబంధాదహంకారఃప్రత్యయీవప్రకాశతే ॥ ౨౪ ॥ ఆత్మాహంప్రత్యయోకార సంబంధ భ్రాంతి

దాత్వాన్వయంప్రకాశమానశ్చైదహమాకారావృత్తిస్త్రికిమిత్యత ఆహ॥వృత్తేతి॥ఆత్మస్వరూపావరణభూతంయద-
 జ్ఞానంత దాత్మవిషయవృత్త్యేవనివర్తనీయం॥అతోఽజ్ఞానవృత్తౌబుద్ధివృత్తైరుపయోగప్రతినవత్వమానమజ్ఞానంస్వ-
 స్వరూపేధ్యస్తత్వాదాత్మాస్వేనైవచిత్ప్రకాశేనగ్రసతే-తదజ్ఞాననివృత్తిరపి చిన్మాత్రరూపేణావశివ్యత ఇత్యర్థః ॥
 ౨౦ ॥ బుద్ధివృత్తేఘటాదివిషయప్రకాశజననసామర్థ్యవదాత్మవిషయప్రకాశజననసామర్థ్యమపి కేనస్యాదిత్యత-
 ఆహ॥అనుప్రవిష్టేత్వాది నా॥సత్వపరిణామరూపత్వేననిమలాబుద్ధివృత్తిస్వాత్మన్వయప్రవిష్టచైతన్యసంబంధబలాత్-
 సత్వప్రతిబింబయుక్తదశవజ్జడం ఘటాదివిషయజాతమాపరోక్ష్యో భాసయతి ॥ఆత్మేతు స్వప్రకాశచిద్రూపత్వా-
 తస్వరూపప్రకాశేనైవశేవలంభాసతే॥౨౧॥౨౨॥ఎతదుపపాదయతి ॥యదితి॥యస్యచిత్ప్రకాశాత్మనస్సంబంధబలాదహ-
 మభావిషయావృత్తిఃప్రతీతికారణత్వేనభాసతేచిదాత్మాకథంప్రత్యయాధీనప్రకాశస్యాత్ ॥ప్రతీయతేనేనేప్రత్యయో-
 బుద్ధిస్సదసాక్షిచైతన్యేనప్రకాశ్యమానఃకథంస్వసాక్షిణంప్రకాశయితుంశక్నుయత్ ॥అతోబుద్ధివృత్తైరాత్మవిషయప్ర-
 కాశజననసామర్థ్యాభావాత్సాక్షిభూతశ్చిదాత్మాన్వయంప్రకాశమానఏవైత్యర్థః॥౨౩॥నన్వహంజానామిష్యహంకార-
 స్యజ్ఞాత్యత్వమవసీయతేకుతస్తస్యానాత్మత్వమిత్యత ఆహ॥ అహంవృత్తిరీతి॥ స్వతస్సిద్ధం- స్వప్రకాశం యత్సాక్షిచైత-
 న్సంతేనేధాతత్తదాత్మాధ్యాసేనప్రదీప్తాహంవృత్తిరవభాసతేతచైతన్యప్రకాశనంసంబంధవశాదేవానాన్మభూతో-
 ప్యహంకారఃప్రత్యయీవ-ప్రత్యయాశ్చబాదివిషయజ్ఞానాని-తద్యుక్తిజ్ఞాతేవభాసతే-పరమార్థతస్తుప్రత్యయీచిదాత్మై-
 క ॥ ౨౪ ॥ నన్వాత్మాప్రత్యయీచైతన్యజ్ఞాన క్రియాకర్తృత్వాదిప్రసంగాత్తస్య చిన్మాత్రరూపతానసిద్ధ్యేదిత్యత

అహ || ఆత్మేతి || కత్వత్వభోక్తృత్వాదిధర్మపదహంకార తావాత్మ్య సంబంధవశా చ్చిదాత్మ సతద్ధర్మా
ధ్యానో పెణకత్వత్వాప్రసీదః || ౨౫ || పరమాధకతస్తుచిదాత్మతాదేనృత ప్రస్థస్వరూపంనభవతీత్యధః || ఎత
దుక్తంభవతి || అహంకారచైతన్యయోః పరస్పరతాదత్వాభిసంబధాచ్చిదాత్మ ధమః ప్రత్యయిత్వ మహంకారధ
మత్వేనభాసతే || అహంకారధర్మాః కత్వత్వభోక్తృత్వాదయశ్చ-చిదాత్మ ధమత్వేనప్రతిభాసంతే || తయోర్వివే
కతుచిదాత్మతమేవాత్మ స్వరూపం పరిశిష్యత ఇతి || అన్యథాప్రతిభాసేకారణమాహ || చిద్రూపమేవేతి || శుద్ధచైతన్య
మేవాత్మశత్రుంస్వస్వరూపాజ్ఞానాదన్యథాప్రకారాంతరేణక తాభోక్తానుభూయఃభీత్వాది బహుప్రకారేణభాసతే ||
౨౬ || సర్వదేహేష్యేతి || సర్వప్రాణేశరే వ్యహమితి ప్రత్యయోను వృత్తః ప్రతీయతే తస్యైవ కనచిదను
గతేన తాదృశే నాథేన భవితవ్యం తాదృశ స్వభావశ్చిదాత్మైవ నా పరః కశ్చిదస్తి - చిదాత్మా తిరిక్తస్య
సవస్య వ్యావృత్త స్వభావత్వాత్ || ౨౭ || ఉక్తవధకం సద్వస్తుంత ముపపాదయతి || గౌరితి - యథాశా
బలయాచి వ్యను గతస్య గౌరితి ప్రత్యయస్య గోస్వమేవాధః || నతు వ్యావృత్తా ప్రవృత్తయస్తథావ సవ
ప్రాణేశరీరేవ్యనుగతస్యాహంప్రత్యయస్యానుగత చిదాత్మైవ విషయః నతు తచ్చరీరాదిక మిశోధః || ౨౮ ||
నన్యహంప్రత్యయస్యకథంభిన్నవిషయత్వమిత్యతాహ || వ్యక్తీతి || యదైకమపి గోత్వంతత్తచ్చబలయాదివ్యక్తిభి
న్నాకారేణభిన్నంప్రతీయతే- ఎవమేకైకచిత్త తదహంకారవశాభ్యేదేనప్రతిభాతి - నతుచిత్స్వరూపపర్యాలోచనే

మాత్రతః | కతాభోక్తానుభూయఃభీత్వాయతేప్రతిభాసతే || ౨౫ || పస్తుత ప్రస్థవాన్వైవచిద్రూప్రాద
పరంవపుః | చిద్రూపమేవస్వాజ్ఞానాదన్యథాప్రతిభాసతే || ౨౬ || సర్వదేహేష్యహంరూపప్రత్య
యాయఃప్రకాశతే | తస్యచిద్రూపవీవాత్మాసాక్షాదధోనచాపరః || ౨౭ || గౌరితిప్రత్యయ
స్యాధోయథాగోత్వంతుకేవలం | తథాహం ప్రత్యయస్యాధా శ్చిద్రూప్రాప్తేనకేవలం || ౨౮ ||
వ్యక్తీసంబంధరూపేణగోత్వంభిన్నంప్రతీయతే | చిదహంకారసంబంధాభ్యేదేనప్రతిభాసతే || ౨౯ ||
యదైవైకాపిగోశబ్దాభిన్నాభోవ్యక్తిభేదతః | తదైవైకోస్యహంశబ్దాభిన్నార్థావ్యక్తిభేదః || ౩౦ ||
యథాప్రతిత్వాగోవ్యక్తిగోశబ్దాభిన్నతత్త్వతః | తత్త్వతోగోత్వమేవార్థస్యాత్మాభ్యేదవిదాంవరాః || ౩౧ ||
తథాప్రతిత్వాహంకారాహంశబ్దాభోనతత్త్వతః | తత్త్వతఃప్రత్యగాత్మైవసేవాఖిలసాధకః || ౩౨ ||
ఎకత్వేపిపృథక్త్వేనవ్యసదేశోపియుజ్యతే | అంతఃకరణభేదేనసాక్షిణఃప్రత్యగాత్మనః || ౩౩ || యద్ర
విష్ణురూపానాథప్రముఖాస్సర్వచైతనాః | చిద్రూప్రాత్మవ్యహంశబ్దప్రయుంజంతేహితత్త్వతః || ౩౪ || సు
షుప్తిస్మృతీసర్వోయంసుషుప్తాదుభిత్తోజనః | సుషుప్తికాలీనస్వాత్మవ్యహంశబ్దాద్విజోగ్తయా || ౩౫ ||

భేదఉపలభ్యతే || ౩౬ || ఎవంప్రత్యయోపాధావహమథాన్వైక్యముపపాద్యతాధోపాధావపీతిప్రతిపాదయతి ||
యదైవైకాపీతి || యదైవైకాపిగోశబ్దఃస్వాభిధేయ గోత్వజాతి వ్యంజక వ్యక్తిభేదవశాచ్ఛిన్నాభోభవతి || తథా
ఎకావ్యహంశబ్దః ప్రతి శరీరంస్వాభిధేయ చిదవ్యంజక మహంకార వ్యక్తిభేదేనభిన్నాభో ననుభవ్యతే || ౩౦ ||
తత్రచయథాగోశబ్దవ్యక్తిః ప్రాతీతికోథో నతాత్మికః- అనుగతస్యైకస్య గోశబ్దస్య వ్యావృత్తాను గోవ్యక్తియ
సంగతిగ్రహణసంభవాత్పరమాధతస్తుసర్వానుగోవ్యక్తివ్యనుగతంగోత్వమేవతస్యాధః || ౩౧ || వ్యక్తివ్యనుగతయోస్తయో
ర్వాచ్యవాదకథావేనసంగతిగ్రహణసంభవాత్ || ౩౨ || ఎవమేవసర్వప్రాణీవ్యనుగత స్వాహంశబ్దాననుగతాహంకా
రాధోత్వంప్రాతీతికం || యస్తుప్రత్యక్చిదాత్మాసర్వత్రానుగతః సేవ తస్యానుగత స్వాహంశబ్దముభ్యోధః ||
తస్యానుగతిమభిప్రేత్యవిశిష్యే || అఖిలీతి || యతోయంచిదాత్మాభివ్యవహారి నాధకః స్వస్వాహంశబ్దవ్యక్తిర
హర సాక్షీతయాఅకాశవదనుగతోవతఃతత్త్వధః || ౩౩ || ఎకశ్లోపీతి || ఎవమహంశబ్దస్య చిదాత్మైవ ఎకత్వేన
అహందేవదత్తహంయజ్ఞ దత్తఇత్యాదిభవవ్యవదేశోపినివిరుద్ధతే || ప్రశశరీరమంతఃకరణభేదేనతస్వాత్మవిద్యోవాద్య
నోపితిథాత్వప్రతీతేరిత్యధః || ౩౪ || ఇన్ద్రంస్వప్రతిపాదితేథేన రుద్రాదీనామపివ్యవహారంసంవాదయతి || ౩౫ ||
ననుభేసర్వేఅహంకారసహితే చైతన్యేహంశబ్దంప్రయుంజతే-చిదాత్మన ఇవాహంకారస్యాపి తచ్చబ్దాన్వయవ్యస
రేకానువిధాయత్వాదిత్యాశంక్యకేవలవ్యతిరేకాధావాచ్చిదాత్మైవాహంశబ్దాధిప్రతిపాదయతి || సుషుప్తి
స్మృత్యాదినా || ఎతావంశంకాలమహంసుషుప్తిస్మృతీస్వాపాదుత్థాయపరామృతక స్వాపకాలీనాత్మవిషయమహంశబ్ద

ప్రయుజ్ఞే || నచతస్యామవస్థాయామహంకారోపి-తస్యాపిస్వకారణేన త్వేనతదాసంసకలవిశేషప్రతిభిసాభా
వాత్తత్త్వగ్రిధానేచనుషప్తిభంగప్రసంగాదతస్తస్యామవస్థాయాంనుషప్తైః ప్రకాశకవహంకారవిఃముక్తంకేవ
లంచైతన్యమేవప్రతిభాతి || అతస్సుషప్తికాలీనప్రత్యగాత్మనిపరామృశ్యమానస్యాహంశబ్రహ్మతత్త్వేవప్రవృత్తిస్సాన్య
న్నతుసోపాధికేహంకారవిశిష్టాత్మనీ త్యధః || ౩౫ || ౩౬ || ౩౭ || ఎవంసుషప్తావస్థాయామాత్మసిప్రయుజ్య
మానస్యాహంశబ్రహ్మచిన్మాత్రవృత్తిత్వోప్రతిపాద్యజాగ్రదవస్థాయామపి తద్వివేకేన ప్రతిపాదయతి || యథేతి ||
యథాయోదహ్యతిత్యత్రదాహకత్వమయస్సంక్రాంతవహ్నేరేవనత్వయసః-ఎవంచిద్వాస్యిప్యాహంకారే ప్రయు
జ్యమానస్యాహంశబ్రహ్మప్రత్యగధావాచినస్సర్వప్రత్యగ్భూతచైతన్యమేవాధః || నత్వహంకారః తస్యతదవభాస్య
త్వేనపరాగధాత్వాదహంకారాధిధానికత్వంచతస్య || ప్రతితికమితి || సన్యష్టాంతమాహ || ప్రతీత్యేతి || ౩౮ ||
అగ్నిసంయోగవశాత్స్వభావతోనుష్టస్సర్వసౌఖ్యపృథుసోదాహకత్వంయథాప్రతీతిమాత్రసిద్ధం-ఎవంచిత్సంబంధబలా
దహంకారోపిప్రతీతితోహంశద్వాధః || పరమాధాతస్తుయథాగ్నేరేవదాహకత్వం || ఏవంచైతన్యస్యైవాహంశ
ద్వాధాతేత్యధః || ౩౯ || కథంతహ్యోహంమనుష్యగతిదేహదావహంశబ్రహ్మయోగితితత్రాహ || చైతన్యేతిస్వప్రకాశ

ప్రయుజ్ఞేతత్రచేహంశవిశేషాకారభాసనం | నహికేవలచైతన్యంనుషప్తస్సాధకంస్వతః || ౩౬ ||
ప్రతిభాతితతప్రప్తికచిన్మాత్రే ప్రత్యగాత్మని అహంశబ్రహ్మప్రవృత్తిస్సాన్యన్నతుసోపాధికాత్మని || ౩౭ ||
యథాయోదహ్యతిత్యత్రైవహ్నిదేహతికేవలంనాయస్తద్వదహంశబ్రహ్మచైతన్యస్త్వేవవాచకః || ౩౮ ||
ప్రతిత్యాజహ్నిసంబంధాద్యథాయోదాహకంతథా చిత్సంబంధాదహంకారోహంశద్వాధఃప్రకీర్తితః ||
౩౯ || చైతన్యేధాహమస్సర్వాదేహదౌభాంతచేతసాం | అహంశబ్రహ్మయోగస్సాన్యత్రాహంప్రత్య
యోపిచ || ౪౦ || ఇథంవివేకతస్సాత్మ్యం దేహేవిప్రాణపూర్వకం | అంతఃకరణమాత్మానంవిభజ్యస్వా
త్మనఃపుత్రక || ౪౧ || సవకసాక్షిణమాత్మానంస్వయంజ్యోతిస్స్వలక్షణం | సత్యమానందమద్వైతం
అహమథంపిచింతయేత్ || ౪౨ || రుద్రపిష్టప్రజానాథప్రముఖాస్సవచేతనాః | అహమేవపరంబ్ర
హ్మేత్యాహురాత్మానమేవహి || ౪౩ || తేజుచిన్మాత్రమద్వైతమహమథతయాభ్యుత్ || అంగీకృత్యా
హమద్వైతంబ్రహ్మేత్యాహుర్నదేహినం || ౪౪ || చిన్మాత్రంసర్వగంసత్యంసంపూర్ణంనుఖమద్వయం |
సాక్షాద్భ్రాతృవనైవాన్యదితత్త్వవిదాంస్థితిః || ౪౫ || శాస్త్రంసత్యవిదానందమనంతంఃస్తుకేవ
లం | శుద్ధంబ్రహ్మతిసత్రద్ధంప్రాహ జెదవిదాంవరాః || ౪౬ || ప్రత్యగాత్మాయమద్వంద్వస్సాక్షీ
సర్వస్యసర్వదా | సత్యజ్ఞానసుఖానంతలక్షణస్సర్వదాః || ౪౭ || అతోయంప్రత్యగాత్మైవస్వా
సభూత్యేకగౌచరః | శాస్త్రసిద్ధంపరంబ్రహ్మనాపరంపరమాధః తః || ౪౮ || ఎవంతరగ్ ప్రమాణా

చైతన్యతాదాత్మ్యాపనోయోహంకారస్తస్యస్సర్వాదాపాదమస్తకవ్యాపనాద్దేహదావహంశబ్రహ్మయోగప్రత్యయా-
అన్యదీయయోస్తయోరన్యత్రప్రయోగో భ్రాంతిపృత్యత్యధః || ౪౦ || ప్రతిపాదితమథం నిగమయన్నాత్మస్వ
రూపమవధారయతి || ఇథమితి || ఇథమనేనాక్తప్రకారేణసాత్మ్యందేహేంద్రియాదికమహంకతాత్మానంచయాక్తికవి
వేకేనస్వాత్మనస్సకాశాత్పుభగ్విభజ్యదేహేంద్రియాదిసర్వసాక్షిణం స్వప్రకాశచిద్రూపముక్తరీత్యాహంశబ్రహ్మప్రతి
పాద్యమాత్మానంసత్యాదిలక్షణంబహ్మచింతయేత్ || ౪౧ || ౪౨ || అహమథస్యాత్మనోబ్రహ్మస్వరూపత్వంసంవాదేనదృ
ఢయతి || రుద్రేతి || అహమేవపరంబ్రహ్మేతి || ౪౩ || రుద్రవిష్ణోద్వివేకహారేపి చిన్మాత్రస్యైవాహమథతామాహ ||
తత్త్వేతి || తెరుద్రవిష్ణోద్వివేకహారేనస్సమస్తోపాధికంసాక్షి చిన్మాత్రమేవాహమథతయాస్వీకృత్యైవాహంబ్రహ్మే
తిబ్రహ్మతాదాత్మ్యేనవ్యవహారంతి || నతుకేహేదివిజిప్తం || తస్యసంసార్యాత్మనోసంగబ్రహ్మతాదాత్మ్యానుపపత్తేరి
త్యధః || ౪౪ || ననుచిన్మాత్రస్వరూపస్యాపిసాక్షిణఃకథంబ్రహ్మరూపతేతితత్రాహ || చిన్మాత్రమితి || యధిచిన్మా
త్రంతచేవసాక్షాత్సత్యాదిలక్షణంపరంబ్రహ్మనతద్వ్యతిరీక్తమితిపరమాధావిదాంనిణయః || ౪౫ || శాస్త్రస్యాపి
గృధఃపరత్వమాహ || శాస్త్రమితి || సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మేత్యాదిశాస్త్రంబ్రహ్మణస్త్యజ్ఞానానంతానందైకరస
త్వంతాత్మక్యోప్రతిపాదయతి || ౪౬ || ప్రత్యగాత్మైతి || అయమపిప్రత్యగాత్మైతిద్వంద్వస్సాంసారికసుఖదుఃఖాదిద్వంద్వర
హితస్తస్యసర్వస్వసాక్షిసాక్షాద్భ్రాతృ-అతిఎవసత్యజ్ఞానాదిలక్షణః || ౪౭ || ఏవంతత్త్వంపదాథోదర్శయిత్వాతే

దేశత్వలక్షణంవాక్యాథమాహ॥ అతోయమితి॥౪౦ ॥ ౪౧ ॥ ప్రత్యగాస్తనఃపరశివస్వరూపజ్ఞాననిష్ఠాయాం క్రమ
మాహ॥ శాస్త్రోత్పాదినా॥ప్రథమం గురుశాస్త్రోపదేశేనాత్మస్వరూపంజ్ఞాత్వాపునశాస్త్రోనుసారిభిర్వాప్యయోజక
హేంద్రియాదిసాక్షితయావస్థితంచినాత్రస్వరూపమాత్మానంనిశ్చిత్వ ॥ ౪౦ ॥ స్వాత్మనోన్యత్వేన ప్రతిభాతంసక
లంసాత్వంజగత్స్వవిద్యావిలసితత్వేనస్వాత్మమాత్రతయాబుద్ధ్యాతథావిధస్వాత్మన మద్వితీయం ॥ ౪౧ ॥ ౪౨॥
బ్రహ్మేతి ప్రత్యగ్బ్రహ్మణోరైక్యం సాత్మాత్యుత్పత్తంచ సాత్మాతాకరం స్వరూపభూతే చిన్యాత్రేకతకరజో వ్యా
ప్తేనవిలాప్యవిలాపనక్రియాంచాధిష్ఠానచిదవ్యతిరేకేణబుద్ధ్యాకేవలంచదానందైకరసరూపేణస్వయంతిష్ఠేదిత్యథాః॥

భ్యామాచార్యోక్త్యాచమానవః । అవిజ్ఞేయశివాత్మైక్యంసంసారే పతతిప్రభూత్ ॥ ౪౧ ॥ శాస్త్రో
చార్యోపదేశేనతక్తైశ్శాస్త్రోనుసారిభిః । సర్వసాక్షితయాత్మానంసమ్యజ్ఞిశ్చిత్వనుస్థిరం ॥ ౪౦ ॥ స్వా
త్మనోన్యతయాభాతంసమస్తమవిశేషతః । స్వాత్మమాత్రతయాబుద్ధ్యాపునస్వాత్మానమద్వయం ॥
౪౧ ॥ శుద్ధంబ్రహ్మేతినిశ్చిత్వస్వయంస్వానుభవేనచ । నిశ్చయంచస్వచిత్వాత్రే విలాప్యావిక్రియేద్వ
యే ॥ ౪౨ ॥ విలాపనంచచిద్రూపంబుద్ధ్యాకేవలరూపతః । స్వయంతిష్ఠేదయంసాత్మాద్బ్రహ్మవిత్ప్ర
వరోమునిః ॥ ౪౩ ॥ ఈదృశీపరమానిష్ఠాశ్రాంతీస్వానుభవాత్త్రికా । దేశికాలాకనైనవకేవలనహి
సిద్ధ్యతి ॥ ౪౪॥దేశికాలాకనంచాపిప్రసాదాత్పరమేశ్వరాత్ । సిద్ధ్యత్యయత్నతఃప్రాజ్ఞానస్వత్వమేవ
మయోదితం ॥ ౪౫ ॥ సత్యంసత్యంపునస్వత్యంఉద్భవ్యభుజముచ్యతే॥ ప్రసాదాదేవ సర్వేషాంసర్వ
సిద్ధిమహేశితుః ॥ ౪౬ ॥ ప్రసాదేశాంభవేనైద్యే సర్వంశంభుతయాస్వతః । విభాతినాన్యథావిప్రాః
సత్యమేవమయోదితం ॥ ౪౭ ॥ యదాశంభుతయాసర్వంవిభాతిస్వయమేవహి । తదాహిశాంభవసౌ
త్మాత్ప్రసాదస్వత్యమిరితం ॥ ౪౮ ॥ శివాదన్యతయాకించి దవిభాతి యదాద్విజాః । తదానశాంకరో
బోధస్సంజాతాశితిమేమతిః ॥ ౪౯ ॥ శివాదన్యతయాసర్వంప్రతీతమపిపండితః । తత్త్వదృష్ట్యాశివంసర్వం
నుస్థిరంపరిపశ్యతి ॥ ౫౦ ॥ శివాకారేణవానిత్యంప్రపంచాకారతోపివా । జీవాకారేణవాభాతంయ
త్తద్బ్రహ్మవిచింతయేత్ ॥ ౫౧ ॥ శంభురేవసదాభాతి సర్వాకారేణనాపరః । ఇతివిజ్ఞాన సంపన్నః
శాంకరజ్ఞానినాంవరః ॥ ౫౨ ॥ శంభురూపతయాసవకం యస్యభాతిస్వభావతః । నతస్యవైదికంకించి
త్వాత్రికంచాస్తిరైకం ॥ ౫౩ ॥ యథాభాతస్వరూపేణ శివంసర్వం విచింతయేత్ । యోగీచరతి
లోకానాముపకారాయనాన్యథా ॥ ౫౪ ॥ స్వస్వరూపాతిరేకేణసిద్ధంవిహితంతువా । నపశ్యతిమ
హాయోగీభాతిస్వత్వతయాఖిలం॥౫౫ ॥ చందాలగమేవిప్రాజాంగ్యమేవాపరమార్థవిత్ । భక్త్య
భోజ్యాదివైషమ్యంసకించిదపిపశ్యతి ॥ ౫౬ ॥ యథేష్టంవతతేయోగీ శివంసర్వంవిచింతయత్ ।
తాదృశోహిమహాయోగీకౌవాతస్యనివారకః ॥ ౫౭ ॥ బహునాక్తేనకింసాత్మా ద్వైకస్యనిరీక్షణాత్ ।
ప్రసాదాదేవరుద్రస్యపరశక్తేస్తథైవచ ॥ ౫౮ ॥ శ్రుతిభక్తిబలాత్పుణ్యపరిపాకబలాదపి । శివరూప
తయాసర్వంస్వభావాదేవపశ్యతి ॥ ౫౯ ॥ శివస్సర్వమితిజ్ఞానంశాంకరంశోకమోహనుత్ । అయమేవ
హివేదాధోనాపరస్వత్యమిరితం ॥ ౬౦ ॥ శ్రుతౌభక్తిగురౌభక్తిశ్చిదేభక్తిశ్చదేహీనాం ॥ సాధ
నంసత్యవిద్యాయాస్వత్యమేవమయోదితం ॥ ౬౧ ॥ సోపానక్రమతోలబ్ధవిజ్ఞానంయస్యనుస్థిరం । తస్య
ముక్తిఃపరాసిద్ధాసత్యమేవమయోదితం ॥ ౬౨ ॥ నిత్యముక్తస్యసంసారోభ్రాంతిసిద్ధస్సదాఖిల । తస్మా

౫౩ ॥ ఉక్తబ్రహ్మత్వనిష్ఠాయాంసాధనమాహ॥ ఈదృశీత్యాదినా॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥తత్త్వదృష్టేతి॥వ్యవ
హారదృష్ట్యైవహిజగత్ప్రతిభాసః-తత్త్వదృష్ట్యాతుపరశివస్వరూపేద్యస్తస్యసర్వస్యతదనన్యత్వాచ్చివాత్మకమేవసర్వం
జగత్సుభృథంపరిపశ్యతీత్యథాః ॥ ౬౦ ॥ శివాకారేణేతి॥ భోగప్రదభోగ్యభోక్తృత్వనాయాస్త్రివిధంజగద్భాతి తత్త్వ
ర్వంభానమాత్రరూపంపరబ్రహ్మవిచింతయేత్॥యతస్తద్బ్రాహ్మరూపేబ్రహ్మణ్యధ్యస్తతయైవభాతీత్యథాః॥ ౬౧॥౬౨॥
ఎవంప్రతిపన్నస్యజీవన్ముక్తస్యస్థితిమాహ ॥ శంభురూపతయేత్యాదినా ॥ నతస్యవైదికమితి ॥ క్రియాకారకమేతూ
సాంబ్రాహ్మణ్యోచీనామవాత్మతయావివిక్తత్వాదిత్యథాః ॥ ౬౩॥ ౬౪ ॥ ౬౫ ॥ ౬౬ ॥ ౬౭ ॥ ౬౮ ॥ ౬౯ ॥ ౭౦॥
౭౧ ॥ సోపానక్రమతఇతి ॥ శాస్త్రోచార్యోపదేశేనేత్యాదినా ॥ ప్రాగుక్తనక్రమేదేత్యథాః ॥ ౭౩ ॥ ననుజ్ఞానమా

తాతాభంసిద్ధిరిత్యతతా || సత్యము క్తస్యేతి || ఆత్మాహినిత్యముక్తస్వభావః - అసంగోహ్యాయం పురుషఇతి శ్రుతేః || తస్యైవసంసారోభ్యాంసిద్ధిః ఇతివక్తవ్యం || భ్యాంశిశ్చసమ్యక్జ్ఞానమాత్రనివర్త్యాస్వరూపయాభాత్సమ్యక్జ్ఞానేనభిమక్యతకృత్సంసారసిద్ధౌ సత్యాంస్వభావభూతాముక్తిస్సత్యేవసిద్ధ్యతీతిజ్ఞానమేవతత్ప్రాప్తసాధనంనకర్మత్వభావః || ౭౩ || ౭౪ || ఇతి శ్రీమతాత్మశీవిలాసక్రియాశక్తిపరమభక్తశ్రీమత్సృంగరకపాదాబ్జసేవాపరాయణేనోపనిషన్మాగకప్రవర్తకేనమాధవాచార్యేణవిరచితాయాంసూతసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాం-యజ్ఞవల్క్యవ్రతవఖండే-ఉపరిభాగ సూతగీతాయం పంచమోధ్యాయః || ... *
 ఉక్తవిధంపరశివస్వరూపాత్మజ్ఞేనంతదనుగ్రహశక్తిరేకేణనసిద్ధ్యతీతితత్సిద్ధ్యపాయభూతంయూతికధ్యానంవక్తుముపక్రతే || వత్సోమితి || ౧ || సాత్మాత్పరతరమితి || యత్సచ్చిదానందైకరసంపరశివస్వరూపమేతదేవహిముఖ్యంపరతరమితియేవపరత్వం - మాయాయాస్తుస్వకార్యాపేక్షయైవపరత్వం బ్రహ్మపేక్షయాపరత్వమేవేతి పరతరత్వంనాస్తి || ఈద్యగ్విధంబ్రహ్మైవనోస్థాకంసర్వేషాంసర్వదాతపరోక్ష్యేణస్వభావత ఆత్మభూతమపి || ౨ || నిర్విశేషత్వేనసూక్ష్మాత్వాత్ || స్థూలదృష్టిభిరుకదార్పణద్రష్టుందుశ్శంకమతస్తత్సాత్మాతాగరోయత్నసాధ్యఇత్యర్థః || రుద్ర

జ్ఞానేననాశశక్యత్వంసారస్యనకమకదా || ౭౩ || జ్ఞానలాభాయవేదోక్తప్రకారేణసమాహితః | మహాకారుణికంసాత్మాద్గురుమేవసమాశ్రయేత్ || ౭౪ || ఇతి శ్రీస్తాం దేవహిపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవల్క్యవ్రతవఖండే ఉపరిభాగే సూతగీతాసూపనిషత్సు పంచమోధ్యాయః.

—† సవకశాస్త్రార్థసంగ్రహకథనం. †—

ఓమ్-శ్రీసూతఉవాచ||వత్సోమిపరమంగుహ్యంసవకశాస్త్రార్థసంగ్రహం| యంవిదిత్వాద్విజోమత్యోగ నపునజ్ఞాయతేభువి ||౧|| సాత్మాత్పరతరంతత్వం సచ్చిదానందలక్షణం| సర్వేషాంనస్సదాసాత్మాదాత్మభూతమపిస్వతః ||౨|| దుదేశశఃమేవసూక్ష్మాత్వాద్దేవానాంమహతామపి| రుద్రస్సాస్వత్తతయాభాతం తత్సదాపరిపశ్యతి ||౩|| విష్ణుఃకదాచిత్తత్త్వంకథంచిత్పరిపశ్యతి| తథాకథంచిచ్ఛ్రీహృషీకదాచిత్పరిపశ్యతి ||౪|| త్రిమూర్తీనాంతుయద్జ్ఞానం బ్రహ్మైకవిషయంపరం| తస్యాపిసాధకంతత్వం సాక్షిత్వానైవగోచరం ||౫|| ప్రసాదాదేవతస్యైవ పరతత్వస్యకేవలం | దేవాదయోపిపశ్యంతి తత్రాపిబ్రహ్మసాధకం || ౬ || అతఃప్రసాదసిద్ధ్యర్థం పరయాశ్రద్ధయాసహ | ధ్యేయమేవపరంతత్వంహృదయాంధోజమధ్యమే ||౭|| త్రిమూర్తీనాంతురుద్రోపిశివంపరమకారణం| సదామూర్త్యాత్మనాప్రీత్యా ధ్యాయతిద్విజవుంగవాః ||౮|| త్రిమూర్తీనాంతువిష్ణుశ్చ శివంపరమకారణం | సదామూర్త్యాత్మనాప్రీత్యా ధ్యాయతిద్విజవుంగవాః ||౯|| త్రిమూర్తీనాంపిరింహోపి శివంపరమకారణం | సదామూర్త్యాత్మనాప్రీత్యా ధ్యాయతిద్విజవుంగవాః || ౧౦ || బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాం త్రిమూర్తీనాంవిదక్షణాః | విభూతిరూపాదేవాశ్చ ధ్యాయంతిప్రీతినంయుతాః || ౧౧ ||

సాస్వత్తతయైత్యాదినా-త్రిమూర్తీనాంమధ్యేరుద్రస్తురజప్రమోభ్యామసంస్పృష్టవిశుద్ధసత్వోపాధికత్వాద్జ్ఞానోత్కర్షణబలేనసాస్వత్తతయాప్రకాశమానంతద్బ్రహ్మసర్వదాజానాతి || ౩ || హరిబ్రహ్మణోతుసోపాధికభూతాభ్యాం రజప్రమోభ్యాంసత్వస్యాభిభూతత్వాదుగ్రీవజ్ఞానోత్కర్షణవిరహేణతత్త్వసాత్మాతాగరఃకాదాచితోహయత్నసాశ్చ శ్రేత్యర్థః || ౪ || తస్యాపిసాధకమితి || ఎవంరుద్రవిష్ణోదీనాంస్వాత్మభూత పరశివస్వరూపవిషయం యద్జ్ఞానంవిచార్యమాణేతస్యాపితత్వంనవిషయభూతంకింతుసాధకంప్రకాశకంబ్రహ్మకారమనోవృత్తైరపిఘటపటాదివిషయవృత్తంతరవత్సాక్షిభాస్యత్వాదిత్యర్థః || ౫ || రుద్రాదీనామపితత్సాత్మాతాగరేపరశివప్రసాదఎవ కారణమిత్యాహ || ప్రసాదాదేవేతి|| బ్రహ్మసాధకమితి|| పరశివప్రసాదహేతుకంయద్బ్రహ్మగోచరంజ్ఞేనం జన్యతే - తత్రాపితద్బ్రహ్మసాధకం ప్రకాశకంనతుతేనవిషయతయా ప్రకాశ్యమిత్యర్థః || ౬ || యతోదేవాదీనామపి పరతత్వసాత్మాతాగరేపరశివప్రసాదవివాసాధారణనిమిత్తమతస్తత్సిద్ధయేతత్పరతత్వం స్వహృదంబుజేధ్యేయమిత్యర్థః || ౭ || సాంబమూర్త్యాత్మనైవతద్ధ్యేయమితినిధిత్సూరుద్రవిష్ణోదీనాంతథావిధంపరతత్వజ్ఞేనందశయతి || త్రిమూర్తీనామిత్యాదినా || ౮|| ౯|| ౧౦ ||౧౧||ననుశంబమూర్తీరనిత్యతద్ధ్యానేకథంపరశివస్వరూపప్రాప్తిరిత్యతతా||

ఘృతకాతిన్యవతితి || యథాన్యక్తకాతిన్యంఘృతాతిరిక్తవన్వంతరేణాస్పృష్టమేవయూర్తిభూతంద్యత్యతే || ఎవం
 పరశివమూర్తిరపి మాయాతత్కార్యా సంస్కృష్టాకేవలం సచ్చిదానందైకరసస్వభావాత్పరశివస్వరూపాద్భేదేన
 వైవాస్తి-శివఎవతథావిధమూర్త్యాత్మనాభాతిత్యథః || ౧౦ || పరమాత్మవిభాగస్థాగతి || అఽద్యోపాధికాజీవాః
 మాయోపాధికస్తుజగత్కర్తా తాత్పర్యః మాయాసత్వాదిగుణోపాధికత్వాదుదాదయోపీశ్వరప్రభేదానాన్వదాదిజన్మ
 వసంఘమధ్యపాతినత్యథః || ౧౧ || తథారుద్రాదీనాంత్రిమూర్తినాంయైవతారవిశేషాస్తేషామస్యపరలుప్తసా
 వజ్జన్మభావాదీశ్వరభేదత్వమేవత్యథః || ౧౨ || అహంబ్రహ్మేతి || జీవేశ్వరభేదస్యస్వభావికత్వమాశంక్యని
 రస్యతి || పరతత్వమితి || యన్మాయాతీతం పరంబ్రహ్మ ద్వితీయం తదేవ మాయావిద్యోపాధి భేదేన జీవపరమా
 త్మభావేన ద్వైధాభవతినతువాన్వనస్తయోద్భేదత్యథః || పుణ్యపాపావృతాగతి || యతస్త్వత్రయవ్యామోహకరీ అ
 విద్యాజీవోపాధిరతస్తత్కృతపుణ్యపాపైస్తద్దేహభూతరాగద్వేషాదిభిచ్ఛజీవావృతాభవంతి || అతస్తస్ఫలభూతానా

ఘృతకాతిన్యవన్మాతిః సచ్చిదానందలక్షణా | శివాద్భేదేనవైవాస్తిశివవీవహీనాసదా || ౧౩ ||
 బ్రహ్మవిష్ణుమహేశాద్యాః శివధ్యానపరాత్పి | పరమాత్మవిభాగస్థా నజీవప్రాయాసంస్థితాః || ౧౪ ||
 బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానామావిభావాపిద్విజాః | పరమాత్మవిభాగస్థా నజీవప్రాయాసంస్థితాః || ౧౫ ||
 పరతత్వంపరంబ్రహ్మ జీవాత్మపరమాత్మనోః | ఔపాధికేనభేదేన ద్విధాభూతమివస్థితం || ౧౬ ||
 పుణ్యపాపావృతాజీవారాగద్వేషమలావృతాః | జన్మవాశాభిభూతాశ్చసదాసంసారిణోవశాః || ౧౭ ||
 బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాంతథాతేషాంద్విజవక్షాః | అవిర్భావవిశేషాణాంపుణ్యపాపాదయోనహీ ||
 ౧౮ || అజ్ఞయాపరతత్వస్యజీవానాంహితకామ్యయా | అవిర్భావతిరోభావాతేషాంకేవలమూస్తికాః ||
 ౧౯ || హరిబ్రహ్మహరాస్తేషామవిర్భావాశ్చసుప్రతాః | సదాసంసారిభిజ్ఞేదైరుపాసన్యభుక్తిము
 క్తయే || ౨౦ || ఉపాస్యత్వేనమానేపిహరశ్శ్రేష్ఠోహరేరజాత్ | నసమోనసిహీనశ్చనాస్తిసంకేహ
 కారణం || ౨౧ || సిహీనంవాసమంవాపిహరిణాబ్రహ్మణాహరం | యేపశ్యంతితదాతేతు పశ్యంతే
 నరకానలే || ౨౨ || హరిబ్రహ్మదిదేవేశ్వశ్శ్రేష్ఠంపశ్యంతియేహరం | తేషహఘోరంసంసారాన్ము
 చ్యంతేనాత్రసంశయః || ౨౩ || ప్రాధాన్యేనపరంతత్వంమూర్తిద్వా రేణయోగిభిః | ధ్యేయంముము
 త్సుభిరిత్యంహృదయాంభోజమధ్యమే || ౨౪ || కార్యభూతాహరిబ్రహ్మప్రముఖాస్సర్వదేవతాః |
 అప్రధానతయాధ్యేయానప్రధానతయాసదా || ౨౫ || సర్వైశ్చర్యైఃసంపన్నస్సర్వైశ్చస్సర్వకార
 ణం | శంభురేవసదాసంబోధఃపర్మర్మప్రజాపతిః || ౨౬ || తస్మాత్తత్కారణంధ్యేయంప్రాధాన్యే
 నముముత్సుభిః | నకార్యకౌటినిక్షిప్తాబ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః || ౨౭ || శివంకరత్వంసర్వేషాందేవానాం
 వేదవిత్తమాః | స్వవిభూతిమపేక్ష్యేవనతరంబ్రహ్మవత్సదా || ౨౮ || శివశంకరత్వంసంపూర్ణాంశివ
 న్యైనపరాత్మనః | సాంబమూర్తికధరస్యస్యజగతఃకారణస్యహీ || ౨౯ || అతోపనిషత్ ధ్యేయః | ప్రా
 ధాన్యేనశివః | సర్వమన్యత్పరిత్యజ్యదేవతంపరమేశ్వరాత్ || ౩౦ || సాక్షాత్పరశివస్త్వేనకేవ
 త్వేనాంబికాపతేః | దేవతాస్సకలాధ్యేయానప్రాధాన్యేనసర్వదా || ౩౧ || శిఖాయాధర్వణీసాధ్వీ

శతజన్మమరణప్రవాహపతితాలవిద్యాపరవశాస్సంసారిణోభవంతీత్యథః || ౩౨ || పుణ్యపాపాదయోనహీతి || ఎవం
 స్వప్రధానమాయోపాధికత్వాద్భిష్టావిష్ణోదీనాంరాగద్వేషాదిమలానావృతత్వేనపుణ్యపాపాదయోనసంస్థితాః ||
 కిన్నమిత్రస్తర్హితేమామవతారభితిదాహ || అజ్ఞేతి || ౧౦ || జీవైరుపాసన్యభితి || స్వాధీనమాయోపాధికత్వేనజీవాపీతి
 తథలప్రదానంసంపూర్ణయోగాద్భిష్టావిష్ణోదీనాముపాసనియత్వం || ౧౧ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || పరతత్వస్యత్రి
 మూర్తినాంచోపాసనవిశేషమహా || ప్రాధాన్యేనైతి || స్వప్రాధాన్యేనధ్యేయంపరంబ్రహ్మ-హరిబ్రహ్మదయస్తూపహీ
 తబ్రహ్మరూపత్వాత్సోపాధికరూపాః | ప్రాధాన్యేననిరుపాధికంబ్రహ్మస్యతయైవధ్యేయమిత్యథః || ౨౩ || ౨౪ ||
 ౨౫ || ౨౬ || ౨౭ || ౨౮ || యదధర్వణీఖాయామూర్తయేతి || శివఎవోధ్యేయశ్శివంకరస్సర్వమన్యత్పరిత్యజ్యేతి ||
 తదభిప్రాయమావిమర్శ్య పరశివస్త్వేనప్రాధాన్యేనధ్యేయత్వంనిగమయతి || అత్యంతి || ౨౯ || ౩౦ || మదుక్తపరశివ
 స్త్వరూపేతధర్వణీసాక్షాత్ప్రమాణమిత్యాహ || శిఖేతి || అథవైద్యాద్భిష్టావిష్ణోదీనాముపాసనియత్వం వేదమూర్త్యైవ

స్థానాచ్చిభాతాద్యశీశుతిరిన్దికపరశివస్వయాపేద్యయత్వేనప్రతిపాదనేసమాప్తావర్యవసితేత్యథః॥ అపరాపీతి॥
 బస్తరేయకాద్యుపనివదిత్యథః॥ ౩౧॥ అధవణః శ్రుతేః ప్రాధానం సదృష్టాంతముపపాదయతి॥ యథేతి॥ య
 థాపరంబ్రహ్మసాన్విత్యస్యధ్యస్తస్య సకలస్య జగతః ప్రతిష్ఠాఅశ్రయః ఎవమాధవణశ్రుతిరిపిరహస్యాథా ప్రతిపా
 దకత్వాదఖిలశ్రుతేరాశ్రయభూతేత్యథః॥ ౩౨॥ ఎతదేవసదృష్టాంతముపపాదయతి॥ కందస్తారమితి॥ దుఃఖా
 త్తారయతీతి తారఃప్రణవఃతత్ప్రవాధవణ శిఖాయామామూతం॥ సర్వభ్యో దుఃఖభ్యస్తంతారయతీతి తారధార
 ణాత్తారయతీతి॥ సవఅకారోకారమకారబిందునాదశక్తిశాంత్యాఖ్యావయవైస్సప్తావయవ స్సవమూలాధారే పరా
 గ్రూపేణవర్తమానోవత్సమానస్యవృక్షస్యకందోమూలంతత్రచబింద్యాఖ్యోయోఅవయవస్సైవతస్యకందస్యశక్తిస్సా
 మధ్యం॥ యశ్చవైఖిరీయాపోభివ్యక్తస్తారఃప్రణవః సఎవమహవృక్షః అకారాద్యాయపంచాశద్వణాన్ ప్రేషణ
 వావయవైభ్యోజాతత్వాత్తస్యద్రుమస్యసంధశాఖాత్తకాయద్వదయందృష్టాంతః॥ ౩౩॥ తద్వదేవాఖిల శ్రుతేఃప్రణ
 వఎవకందఃశ్రుతిఃజాతిఃశక్తిఃప్రణవాత్తకస్యకందస్యశజ్జవనసామధ్యం॥ అధర్వణాదృష్టోయోవెదస్సఎవద్రుమఃఋగ్య
 జుస్సామాఖ్యాన్త్రయోవెదాఃసంధశాఖాన్తస్యవృక్షస్యస్త్వతిపురాణాదీనిపణాని॥ ౩౪॥ కల్పసూత్రాదీనిపదం
 గాని శాఖావరిణరక్షణాయ బహిరావరణం తరంగాన్తస్యైవావరణస్య సంరక్షకాః పరశివస్వరూపం యద్వానంత
 దేవతస్యవృక్షస్యపువృంతత్వాప్రప్రాయముక్తిరేవఫలం॥ ౩౫॥ ఎవమధర్వణేదస్యప్రాధాన్యాత్తదుక్తప్రకారేణశివస్వ
 రూపమేవధ్యయమితిగమయతి॥ బహునోక్తేనేతి॥ ౩౬॥ ౩౭॥ ఇతిశ్రీమాధవాచార్యవిరచితాయాంసూతసంహితాయాం
 తాతాత్పర్యదీపికాయాం- యజ్ఞవైభవఖండే- ఉపరిభాగ- సూతగీతాయాం షష్ఠోధ్యాయః. ... *

సర్వవేదోత్పమోత్పమా । అస్మిన్నధ్వసమాప్తాయాశ్రుతయశ్చాపరామితి॥ ౩౧॥ యథాసాక్షాత్ప్వ
 రాబ్రహ్మ ప్రతిష్ఠాసకలస్యవ । తదైవాధవణావేదః ప్రతిష్ఠైవాఖిలశ్రుతేః॥ ౩౨॥ కందస్తారంత
 థాబిందుశ్చక్తిస్తారంమహాద్రుమః । సంధశాఖాఅకారాద్యా వణాయద్వత్తదైవకు॥ ౩౩॥ తారః
 కందశ్చుతేజాతిశ్చక్తిరాధవణాధమః । సంధశాఖాన్త్రయోవెదాఃపణాన్తస్త్వతిపురాణకాః॥
 ౩౪॥ అంగానిశాఖావరణం తకాన్తస్యైవరక్షకాః । పువృంతశివపరిజ్ఞానంఫలంముక్తిఃపరామతా॥ ౩౫॥
 బహునోక్తేనకింవిప్రాశ్చివోధ్యేయశ్చివంకరః । సర్వమన్యత్పరిత్యజ్య దైవతంభుక్తిముక్తయే॥ ౩౬॥
 సర్వముక్తంసమాసేన సారాత్సారతరంబుధాః । శివధ్యానంముదాయాయం కురుధ్వం యత్తుత
 స్సదా॥ ౩౭॥ ఇతిశ్రీసాగందేమహాపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవైభవఖండే ఉప
 రిభాగ సూతగీతాసూపనిషత్స షష్ఠోధ్యాయః. ...

—* రహస్యవిచారః. *

ఓమ్ శ్రీసూతఉవాచ॥ రహస్యంసంప్రవక్ష్యామి సమాసేననవిస్తరాత్॥ శ్రీబ్రహ్మశ్రద్ధయావిప్రాః
 సర్వసిద్ధ్యర్థముత్తమం॥ ౧॥ దేవతాస్సర్వదేహేషు స్థితాస్సత్యతపోధనాః । సర్వహంకారణం
 సాక్షాత్పరతత్వమవస్థితం॥ ౨॥ పంచభూతాత్మకదేహా స్థూలెషబౌగశికేసదా । పృథివ్యాదిక్ర
 మేదైవ వతం తెపంచదేవతాః॥ ౩॥ కార్యంబ్రహ్మమహీభాగ కార్యంవిష్ణుజ్జలాంశకే । కార్యం

ఇథంసమ్యక్జ్ఞానహేతోఃపరశివప్రసాదస్యసిద్ధయేతద్ధ్యానంసాక్షాత్సాధనముపదిష్టం స్వశరీరావయవేషువ
 త్యమాణదేవతాధ్యానమపిపరంపరయతత్సాధనమితి తద్వక్తుంప్రతిజానీతే॥ రహస్యమితి॥ ౧॥ దేవతాస్సర్వదే
 హేష్వితి॥ సర్వశరీరేషుతత్తద్దేహేషువానామింద్రియాదీనాంచనియమనాథంతత్తదభిమానిదేవతాస్థితాఃసనియం
 త్యకాణాం సర్వేషాం శరీరాదీనాయతాగరణంపరంబ్రహ్మతదపిక్వత్సశరీరేషువ్యాప్యవత్తత్యత్యథః॥ ౨॥ కుత్ర
 కాదేవతాధ్యేయేత్యేతద్విభజితి॥ పంచభూతాత్మకత్వాదినా॥ షబౌగశికేతి॥ త్వగస్పృశ్మాంసమదోస్థిమజ్జేతి
 షట్కౌశమయశరీరేతిత్యథః॥ తత్రస్థూలశరీరారంభకాణియానిపృథివ్యాతిపంచభూతానితేషుబ్రహ్మనిష్ఠురుదేశ్య
 రసదాశివాఃక్రమేదాధిష్ఠాయవతంతే॥ అతస్తేత్రధ్యేయాః॥ పృథివ్యాదీతి॥ ౩॥ కార్యంబ్రహ్మేతి॥
 బ్రహ్మనిష్ఠురుద్రాదిగుణమూర్తిత్వాత్పరంబ్రహ్మణః కార్యభూతాః అతస్తేత్రయోప్యత్రకార్యమితివిశేష్యంతే॥ య
 ద్వాపృథివ్యాదిభూతేషుతత్తదనుగ్రహయబ్రహ్మాదీనాంధ్యాంశోనిహితస్తదభిప్రాయమిదంకార్యమితివిశేషణం॥ ౪॥

రుద్రోగ్నిభాగద వాయ్వాంశైశ్చరఃపరః ॥౮॥ అకాశాంశైశ్చరీరస్య స్థితస్సాక్షాత్సదాశివః | శరీరస్య
బహిర్భాగ విరాడాత్స్థితస్సదా॥౯॥ అంతర్భాగస్వరాడాత్మా సమాద్దేహస్యమధ్యమే | జ్ఞానం
ద్రియసమాఖ్యేషు శ్రోత్రాదిషుయథాక్రమాత్ ॥౧౦॥ దిగ్వాయ్వాంశలభ్యత్ భూమిసంజ్ఞాశ్చ దేవ
తాః | కషేంద్రియసమాఖ్యేషు పాదపాద్యాదిమక్రమాత్ ॥౧౧॥ త్రివిక్రమేంద్రవహ్న్యభ్యా దేవ
తాశ్చప్రజాపతిః | మిత్రసంజ్ఞశ్చవతఃంతే ప్రాణేనూత్రాత్మసంజ్ఞితః ॥౧౨॥ హిరణ్యగర్భోభగవా
నంతఃకరణసంజ్ఞితే | తదవస్థాప్రభేదేషు చంద్రమామనసిస్థితః ॥౧౩॥ బుద్ధాబృహస్పతివిశ్రవాస్థి
తఃకాలాగ్నిరుద్రకః | అహంకారేశివశ్చితై రోమనుక్షుద్రదేవతాః ॥౧౪॥ భూతప్రేతాదయస్స షణ్
దేవాస్యాస్థిమసంస్థితాః | పిశాచారాక్షసాస్సవేగ్ స్థితాస్సాయుషసవశః ॥౧౫॥ వజ్రాఖ్యేషీత్యం
ధర్వాస్త్యజ్ఞాంసరుధిరేమవ | వతఃంతేతత్రసంసీద్ధా దేవతాస్సకలాద్విజాః ॥౧౬॥ త్రిమూర్తీ
నాంతుయోబ్రహ్మ తస్యఘోరతనుద్విజాః | దక్షిణాక్షిణిజంతూనామంతర్భాగైరవిభజితాః ॥౧౭॥
త్రిమూర్తీనాంతుయోబ్రహ్మ తస్యశాంతతనుద్విజాః | వతఃతేనామనేత్రాంతర్భాగైరవిభజితాః
శాకరః ॥౧౮॥ త్రిమూర్తీనాంతుయోవిష్ణుః సకంలేవతఃలేసదా | అంతశ్చాంతతనుఘోరా తను
ర్బాహ్యోద్విజవశభాః ॥౧౯॥ సవేశాంకారణంయత్రద్భ్రష్టాసత్యాదిలక్షణం | బ్రహ్మరంధ్రేమ
హస్థానైవతఃతేనతతంద్విజాః ॥౨౦॥ త్రిమూర్తీనాంతుయోరుద్రో హృదయేవతఃతేసదా | అంత
శ్చాంతతనుఘోరా తనుర్బాహ్యోనురవశభాః ॥౨౧॥ చిచ్ఛక్తిఃపరమాదేవ వద్భ్యమేనుప్రేక్ష్య
తా | మాయాశక్తిలలాటాగ్ర భాగేవ్యోమాంబుజాదధిః ॥౨౨॥ నాదరూపాపరాశక్తిః లలాటస్య
తుమధ్యమే | భాగేవిందుమయీశక్తిః లలాటస్యాపరాంశకే ॥౨౩॥ విందుమధ్యేతుజీవాత్మా సూక్ష్మ
రూపేణవతఃతే | హృదయేస్థులరూపేణమధ్యమేనతుమధ్యమే ॥౨౪॥ దేవీసరస్వతీసాక్షాద్భ్రహ్మ
పత్నీసనాతనీ | జీహ్వగ్రేవతఃతేఽత్యం సవశవిద్యాప్రదాయినీ ॥౨౫॥ విష్ణుపత్నీమహాలక్ష్మీః వతః
తేనాహతేసదా | రుద్రపత్నీతురుద్రేణ పావతీసహవతఃతే ॥౨౬॥ సవశత్రవతఃతేనాహ్చివ

దక్షిణవామచక్రసోరంతర్భాగవత్తేజోహిస్తుసూర్యాచంద్రమసౌ ॥ అతఏవాన్యత్రామ్నశం॥ అగ్నిమూర్ధా
చక్రసోరంద్రసూర్యాచితి ॥ ౧౬ ॥ సర్వేషాంకారణమిత్యాదినా ॥ ఉక్తానాంసర్వేషాందేవానాం యతాకరణం స
త్వాదిబిరుదంబ్రహ్మతద్భిర్హ్యురంధ్రేర్వాదశాంతమధ్యేవతతే ॥ ౧౭ ॥ తస్యబ్రహ్మజస్స్వరూపభూతాచేత్యప్రతి
యోగినియాచిచ్ఛక్తిఃసాదేహమధ్యేమూలాధారైప్రతిష్ఠితా ॥ యాతుసర్వరజస్తమోగుణాత్మికా మాయాశక్తిస్తా
బ్రహ్మగంధాదధస్తాల్లలాటాగ్రభాగైస్థితా ॥ ౧౮ ॥ నాదరూపశబ్ద బహ్యత్మికాయాపరాశక్తిఃసాలలాటస్యమధ్యదేశే
స్థితా ॥ యాతుబిందురూపిణీశక్తిఃసాలలాటస్యాపరాంశకే భృవోర్మధ్యేస్థితా ॥ ౧౯ ॥ తస్యబిందుోర్మధ్యేదేవా
త్తాసూక్ష్మరూపేణవతతే ॥ హృదయేస్థూలరూపేణవిశేషవిజ్ఞానాత్మనావతతే ॥ బిందుహృదయయోర్మధ్యదేశే
తేజోస్థూలసూక్ష్మోభయసాధారణేనమధ్యమరూపేణవతతేతత్తత్త్వభేదః ॥ ౨౦ ॥ దేవసర్వతత్త్వాదివిధం ॥ ౨౧ ॥
అవాహతే॥ సదతి ॥ అనామాతాఖ్యంహృన్మధ్యస్థానం ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ సమ్యక్జ్ఞానపతామితి॥ జ్ఞానివాందేహేతాడ

క్రాంతిరవదేతాఃసామ్యేనావస్థితాస్తాశ్చక్షానినాంప్రత్యగాత్త త్వేనాభాంతిదేవతా రూపత్వేనచ || ౨౪ || దేవమా
 గ్నైకనిష్ఠానామితి || యత్పక్షానినః కేవలం దేవమాగ్నైకనిష్ఠాతపవశుద్ధాస్తేషా మాత్మజ్ఞానాధావాచ్ఛరే దేవతా
 రూపేదేవభాంతినప్రత్యగాత్త రూపేదేవతాః || ౨౫ || తాంతికాణామితి || శైవజైన్యవాదితం త్రేవ్యధికృతా
 స్తంత్రోక్తసంసారగణసంస్కృతాస్తేషాంశరీరేవతామనాఅమృతాదేవతాస్వరూపేణప్రతిభాసమానాఅస్పృష్టం
 నప్రకాశం తే తతహేతుశ్చుద్ధృభావత ఇతి || విశుద్ధేహ్యధారేనిర్మలాదశః ఇవదేవతామూర్తిర్భూతి || తేషాంచ
 వైదికసంసారాధావేనశుద్ధిర్ఽస్తి || ౨౬ || యథాజాతజనానామితి || జాతజనాఅజ్జజనాస్తేషాం శరీరైశ్చల్యంత
 రోపితతయాస్వరూపతోపినప్రకాశంతత్యధః || ౨౭ || ౨౮ || ౨౯ || ౩౦ || ఏవంస్వశరీరేషుదేవతానామవస్థా
 నంప్రతిపాద్యతేప్రయోజనమాహ || మోహేనాపిత్వాదినా || అపియథావణమాననబోహితకరణాన తత్తచ్ఛరీరా
 వస్థికదేవతాపరాధాభావాయనకార్యాజీశ్యధః || శ్రుతిరపితి || + యోవగురాత్రైశ్చతేనయా తయాదిత్యుపక్రమ్యత
 స్మాద్బ్రాహ్మణాయనావగురేతననిహన్యాన్నలోహితంకుర్యాదప్రియభావణానిషేధఇతి || తస్మాత్స్వశరీరవత్పు
 రీకియశరీరేష్యపిసర్వత్రదేవతామయత్వంచితసియమిత్యధః || ౩౧ || ౩౨ || ౩౩ || ౩౪ || ఇతిశ్రీమత్కాశీ
 విలాసక్రియాశక్తిపరవభక్తశ్రీమత్ప్రసింబకపాదాబ్జసేవాపరాయణేనాపనిషన్మార్గప్రవతకతేనమాధవాచార్యేణవి
 ర్చితాయాంసూతసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాంయజ్ఞవైభవఖండే ఉపరిభాగ సూతగీతాయాం సప్తమోధ్యాయః.

స్వాంబస్సనాతనః | సత్త్వాదిలక్షణశ్చుద్ధః సర్వదేవనమస్కృతః || ౨౩ || సమ్యక్జ్ఞానవతాంజేహే దే
 వతాసకలాఅమూః | ప్రత్యగాత్తతయాభాంతి దేవతారూపతోపిత || ౨౪ || దేవమాగ్నైకనిష్ఠానాం
 విశుద్ధానాంతువిగ్రహే | దేవతారూపతోభాంతి ద్విజానప్రత్యగాత్తనా || ౨౫ || తాంతికాణాంశరీ
 రేతు దేవతాస్సకలాఅమూః | వతాంతేనప్రకాశం తే ద్విజేంద్రాశ్చుద్ధృభావతః || ౨౬ || యథాజాత
 జనానాంతు శరీరైశ్చల్యదేవతాః | తిరోభూతతయానిత్యం వతాంతేమునిసత్తమాః || ౨౭ || అతశ్చ
 భోగమోక్షార్థే శరీరం దేవతామయం | స్వకీయంపరకీయంచ పూజయేత్తువిశేషతః || ౨౮ || నావ
 మానం సదాకుర్యాన్మోహతోవాపిమానవః | యదికుర్యాత్ప్రమాదేన శ్చతేవ్యవధవోదధా || ౨౯ ||
 దుర్వృత్తమపిమూఖాంచ పూజయేద్దేవతాత్మనా | దేవతారూపతఃపశ్యోమిచ్యతేధవబంధనాత్ ||
 ౩౦ || మోహేనాపిసదానైవకుర్యాదప్రియభావణం | యదికుర్యాత్ప్రమాదేన హంతితం దేవతాపరా ||
 ౩౧ || నక్షతంవిగ్రహేకుర్యాదస్త్రశస్త్రనభాదిభిః | తథానలోహితంకుర్యా ద్యదికుర్యాత్ప్రతత్త్వ
 ధః || ౩౨ || స్వదేహేపరదేహేవా నకుర్యాదంకనంనరః | యదికుర్యాత్ప్రత్రాద్యైః పతత్యేవ
 నసంశయః || ౩౩ || ఇతిశ్రీసాగం దే మహాపురాణే సూతసంహితాయాం యజ్ఞవైభవ
 ఖండే ఉపరిభాగ సూతగీతాసూపనిషత్సు సప్తమోధ్యాయః. ... * ... *

* సర్వవేదాంతసంగ్రహ కథనం. *

ఓమ్ శ్రీ సూతఉవాచ || అథవ ధ్యేయమానేన సర్వవేదాంతసంగ్రహం | యంవిదిత్వానరస్సాత్మా
 నిర్వాణమధిగచ్ఛతి || ౧ || పరాత్పరతరంతత్వం శివస్సత్త్వాదిలక్షణః | తస్మాసాధారణీయూర్తిక
 రంబికాసహితాసదా || ౨ || స్వస్వరూపమహానంద ప్రమోదాత్తాండవప్రియా | శివాదినామాన్యై
 వాన్య నామానిమునిపుంసాః || ౩ || బ్రహ్మవిష్ణుశ్చరుద్రశ్చ పరతత్త్వవిభూతయః | త్రిమూర్తీనాం
 ఏవంవేదాంతవాక్యానాంవిస్తరేణప్రతిపాదితమథః సుఖావబోధాథః సంగృహ్యతి || అథవక్ష్యమిత్వాదినా || ౧ ||
 వేదాంతేషుహివేద్యంయద్బ్రహ్మణోరూపం తత్ప్రాప్నోత్యుపాయభూతా విద్యాతత్సాధనాదీని శ్రవణాదీనతత్ఫలం
 చేత్యేతానిప్రతిపాదితాని || తత్రవేద్యస్వరూపంసమగ్రంసకలభేదేనద్వివిధమపిదశకయతిపరాదితి || అసాధారణీ
 మూర్తిక రితి || శివశక్త్యాత్మకంహిపరశివస్వరూపంతదభివ్యక్తహేతుత్వాదథా నారీశ్వరమూర్తిక ప్రత్యా సాధార
 ణీ || నహిమూర్త్యంతరాత్తాదృగాత్తకత్వంశివస్యప్రకటిభవతీత్యధః || ౨ || ౩ || ౪ || ఏవమద్వితియస్యవస్తు

+ యోవగురాత్రైశ్చతేనయా తయాదిత్యుపక్రమ్యతస్మాద్బ్రాహ్మణాయనావగురేతననిహన్యాన్నలోహితం
 కుర్యాదిత్యుప్రియభావణానిషేధతీతి పాతాంతర్గం ||

నఃపరశివస్వరూపస్యాపిప్రత్యగాత్మనస్సంసారాప్రకీర్తాకారణమాహ || సంసారేతి || ననుసక్తుఃసంసారకారణత్వాది
మాయాకార్యస్యాపిఘటాదేసత్త్వవహారదర్శనాత్తత్కారణభూతామాయాప్యాత్మవత్సరమాథా సతీకింనస్యాది
త్యతలహ || ప్రతీత్యైవేతి || అధిష్ఠానసత్త్వమేవారోప్యగత త్వేనప్రతీయతే-అతఃప్రతీతికమేవమాయాత తాత్పర్యస్యస
త్త్వంనవాస్తవమిత్యథః || ౫ || తత్త్వజ్ఞానేనేతి || శక్తిరజతాదిభిమస్యాభిప్రాయాథాత్మజ్ఞాననివర్తకత్వదగ్గు
నాత్పరశివస్వరూపేధ్యస్తమాయాత తాత్పర్యజాతస్యతత్కారణయాథాత్మజ్ఞానమాత్ర నివర్తకత్వాత్తత్త్వాప్రేత
త్వజ్ఞానమేవసాధనంనాన్యదిత్యథః || ౫ || ఎవంవిద్యాయాస్తత్త్వాప్రీతిసాధనత్వముపద్విముపదిశ్యతయత్ప్రతి సాధనమా
హ || జ్ఞానమితి || తత్త్వమస్యాదివేదాంతమహావాక్యానిబ్రహ్మత్రైకత్వవిషయాణిముక్తిసాధనవిద్యోత్పత్తైవమాణ
మిత్యథః || ఎవంసాక్షాద్విద్యాసాధనముక్త్వాత్మదుపకారమంతరంగసాధనమాహ || తచ్ఛేతి || ౬ || వాక్యాదేవేతి ||

తురుద్రస్తు వరిష్ఠోబ్రహ్మణోహరేః || ౪ || సంసారకారణంమాయా సాసదాసద్విలక్షణా | ప్రతీత్యై
వతుసద్భావస్తస్మానైవప్రమాణతః || ౫ || సాపిబ్రహ్మతిరేకేణ వస్తుతొనైవవిద్యతే | తత్త్వజ్ఞాననమా
యాయా బాధోనాశ్యేనకమకా || ౬ || జ్ఞానంవేదాంతవాక్యోద్ధంబ్రహ్మత్రైకత్వగోచరం | తచ్చ
దేవప్రసాదేన గురోస్సాక్షాద్విరీక్షణాత్ || ౭ || జాయతేశక్తివాతేన వాక్యాదేవాధికారిణాం |
జ్ఞానేచ్ఛాకారణం దానంయజ్ఞాశ్చవివిధాలపి || ౮ || తపాంసిసర్వవేదానాంవేదాంతానాంతథేవ ||
పురాణానాంసమస్తానాంస్మృతీనాంభారతస్యవ || ౯ || వేదాంగానాంసవేషామపివేదాథాపార
గాః | అధ్యాపనంచాధ్యయనంవేదాధేమ ప్రమాణతా || ౧౦ || ఉపేక్షావేదచాహ్యథేతాకితవ్య
భిలేష్వపి | శాంతిదాంత్యాదయోధమాజ్ఞానస్యాంగానిసుప్రతాః || ౧౧ || జ్ఞానాంగేషుసమస్తేషు
భక్త్యానింగేశివాచనమ్ | ప్రతిష్ఠాదేవదేవస్యశివస్థానసీర్షణమ్ || ౧౨ || శివభక్తస్యపూజాచశి
వభక్తిస్తథేవచ | రుద్రాక్షధారణంభక్త్యాకణేకంరేతథాపరే || ౧౩ || అగ్నిరిత్యాదిభిర్భక్తిస్సృ
నైవావగుంతనం | త్రిపుండ్రధారణంచాపి లలాటాదిస్థలేషుచ || ౧౪ || వేదవేదాంతసిద్ధస్య మ
హాకారుణికస్యద | గురోశ్శుశ్రూషణంసిత్యం వరిష్ఠఃపరికీర్తితమ్ || ౧౫ || చిన్మత్రస్యప
దాఖ్యస్యహంసాఖ్యస్యహోజనః | వడతరస్యతారస్యవరిష్ఠఃపరికీర్తితః || ౧౬ || అవిముక్త
సమాఖ్యంచ స్థానంవ్యాఘ్రేపురాభిధమ్ | శ్రీమద్దక్షిణకైలాస సమాఖ్యంచ సుశోభనమ్ || ౧౭ ||
మార్గాంతరోదితాచారాత్సాత్తోధమశ్శుశోభనః | స్మాతాచ్యోధిపగోధమశ్శాతాచ్యో
ప్యోనవిద్యతే || ౧౮ || అతీంద్రియాథేధమాదౌ శివపరమకారణే | శ్రుతిరైవసదామానం స్మృతి
స్తదనుసారిణీ || ౧౯ || ఆస్తిక్యంసర్వధర్మశ్శ కందభూతంప్రకీర్తితం | ప్రతిపిద్ధక్రియాత్మాగఃకంద
స్యాపిచకారణం || ౨౦ || శివస్సర్వమిజ్ఞానం సర్వజ్ఞానోత్తమోత్తమం | తత్తుల్యంతత్పరంచాపిసకిం
చిదపివిద్యతే || ౨౧ || వక్తవ్యంసకలంప్రోక్తం మయాతిశ్రద్ధయాసహ | అతఃపరంతువక్తవ్యంనప
శ్యామిమునీశ్వరాః || ౨౨ || ఇత్యుక్త్వాభగవాన్సుతో మునీనాంభావితాత్మనాం | సాంబంసర్వైశ్చ
రంధ్యాత్వా భక్త్యాపరవశోభవత్ || ౨౩ || అథపరశివభక్త్యా సచ్చిదానందపూర్ణం పరశివ మను
భూయస్వాత్మరూపణసూతః | మునిగణమవలోక్య ప్రాహసాక్షాద్భుజౌభిర్జనపద హితయాసం

ఈశ్వరప్రసాదాచసహకృతావేదవేదాంత వాక్యాచ్ఛమదమాది సాధన సంపన్నస్యాధికారిణోబ్రహ్మత్రైకత్వవిష
యజ్ఞానంజాయతేఇత్యథః || తమేతంవేదానువచనేనద్రాహ్మణావిదిషంతీత్యాదిశ్రుత్యానానిబహిరంగసాధనా
న్యామ్నాతానితాన్యపిదశయతి || జ్ఞానేచ్ఛేతి || ౧౮ || ౧౯ || ౧౦ || యదాదానాదిభిః పరిపక్వచిత్తస్య విద్యోత్పత్త్యను
కూలత్వేనయాశశమాదీనిసాధనాన్యామ్నాయంతే || శాంతోదాంతఉపరత స్థితితురిత్యాదినా || తాన్యపిదశయతి || ౧౧ ||
శాంతీతి || శ్రోతయజ్ఞాదానాద్యనుష్ఠానవత్స్మృతిపురాణాగమప్రసిద్ధశివలింగార్చనాదిధర్మస్యాపివిద్యోత్పత్తిసాధనత్వ
మాహభక్త్యానింగత్యాదినా || ౧౨ || ౧౩ || ౧౪ || ౧౫ || చిన్మత్రస్యేతి || సచ్చిద్రూపిణ్యాఃపరశక్తేర్వాచకోహ్మలైఖాభ్యో
యోమంత్రస్యైశ్వర్యః || అపదంపదమాపన్నమితి || మాతృకోత్పత్తాదృక్త్వాత్ పదమంత్రోమాతృకా హంసాఖ్యేత్యా
దిస్తవ్యం || ౧౬ || ౧౭ || ౧౮ || ౧౯ || ౨౦ || ౨౧ || ౨౨ || పతిపాదితసుర్ధర్మగమయతి || ఇత్యుక్త్వాత్మాదికంపాక్యం || ౨౩ || ౨౪ || ౨౫ ||

ఏవముపనిషదాగమనాంబలద్వితియబ్రహ్మపరత్వం ప్రతిపాద్య తత్రాధికారిభేదనవ్యవస్థామామా ॥ శ్రుతిపథేతి॥
 యద్యపి కామికాదిభేదానామాగమానాం శ్రుతీనాంచోక్తరీత్యాదిద్వితియపరశివస్వరూపాత్మప్రతిపాదనై విప్రతిప
 త్తిర్నాస్తితిథాపిచాపసీతాస్సైవణికాః శ్రుతావధిక్యతాస్సైమాంతస్మభాదేవపరతత్వమధిగంతవ్యంయేషాంశ్రు
 తావనధికారస్సైపంచగమముఖాదివివేకః॥ ౨౬ ॥ వర్ణాశ్రమధర్మాఅపితాత్రికాణాంవైదికానాంవ త త్తద్వితీ
 వస్థయైవప్రయోగ్యానిత్యాహ ॥ శ్రుతిరపీతి ॥ నకేవలంచైవాగమానామేవంవ్యవస్థాఃష్ట్వబ్రహ్మగమానామపిశ్రు

వేదితవ్యమితి ॥ ౨౭ ॥ శ్రుతిపథగళితానాంమానుషాణాంతుతంత్రం పరగురురభిలేకస్సవశవి
 త్పావశంభుః శ్రుతిపథనిరతానాంతత్రవైవాస్తికించద్ధితకరమహాసర్వంపుష్కలంసత్యముక్తం॥ ౨౮
 శ్రుతిర మనుజానాంవర్ణధర్మంబభాషే పరగురురభిలేకః ప్రాహతంత్రేమతద్వితీ శ్రుతిపథగళితానాం
 వర్ణధర్మంఘృణాభిశ్రుతిపథనిరతానాంవైవతత్యేననీయమ్ ॥ ౨౯ ॥ శ్రుతిపథనిరతానా మాశ్రమా
 యద్యదుక్తాఃపరగురురభిలేక స్తద్వదాహశ్రమాంశ్చ । శ్రుతిపథగళితానాంమానుషాణాంహితంత్రై
 వ్మానిపిమునిముఖ్యాః ప్రాహతంత్రేస్వకీయే ॥ ౩౦ ॥ విధిరపిమనుజానామాహవర్ణాశ్రమాంశ్చశ్రు
 తిపథగళితానామేవతంత్రేస్వకీయే । శ్రుతిపథనిరతానాంతేనసంసేవనీయా శ్రుతిపథసమమాగో
 వైవసత్వంచయోక్తమ్ ॥ ౩౧ ॥ హరహరివిధిపూజాకీర్తితాస్సర్వతంత్రైశ్రుతిపథనిరతానాంయద్య
 దుక్తాతుపూజా । శ్రుతిపథగళితానామేవతంత్రోక్తపూజా శ్రుతిపథ నిరతానాం సర్వజెదోచితైవ ॥
 ౩౨ ॥ శ్రుతిపథగళితానాంసర్వతంత్రేమలింగంకథితమఖిలదుఃఖధ్వంసకంతతతత్ర । శ్రుతిపథని
 నిరతానాంతత్సదానైవధార్యంశ్రుతిపిమనుజానామాహలింగంవిశుద్ధమ్ ॥ ౩౩ ॥ శివాగమోక్తా
 శ్రమసిష్టమానవస్త్రీపుండలింగంతు సదైవధారయేత్ । తదుక్తమంత్రేణలలాటమధ్యమేమహాదరేణే
 వసితేనభస్మనా ॥ ౩౪ ॥ విష్ణ్వగమోక్తాశ్రమసిష్టమానవస్త్రైవ పుండ్రాంతరమూర్ధ్వరూపకమ్ ।
 త్రిశూలరూపం చతురశ్రమేవవామ్నుదా లలాటేతుగజైవధారయేత్ ॥ ౩౫ ॥ అజాగమో
 క్తాశ్రమసిష్టమానవో లలాటమధ్యేపిచవర్తకలాకృతిం । తదుక్తమంత్రేణసితేనభస్మనాచృదాభ
 వాచందనతస్తుధారయేత్ ॥ ౩౬ ॥ అశ్వత్థపత్రసదృశం హరిచందనేన మధ్యేలలాటమతిశోభ
 నమాదరేణ । బుద్ధాగమేమునివరాణుదిసంస్కృతశ్చే న్నృద్వారిశాసతతమేవతు ధారయేచ్చ॥
 ౩౭ ॥ ఊర్ధ్వపుండ్రతయంత్యం ధారయేద్భస్మనామ్నుదా । లలాటేపశ్చగమేసిష్టశ్చందనే
 నాభవానరః ॥ ౩౮ ॥ సితేనభస్మనా తిర్యక్తీపుండ్రస్యచ ధారణం । సర్వాగమేము
 నిష్ఠానాంతత్వంత్రేణశోభనం ॥ ౩౯ ॥ శివాగమేమునిష్ఠానాంధార్యంతిర్యక్తీపుండ్రకం । ఎక
 మేవసదాభూత్వానైవపుండ్రాంతరంబుధాః ॥ ౪౦ ॥ వేదమార్గకనిష్ఠానాం వెదోక్తైవవత్క్ర
 నా । లలాటేభస్మనాతిర్యక్తీ పుండ్రంధార్యమేవహి ॥ ౪౧ ॥ లలాటేభస్మనాతిర్యక్తీపుండ్రస్యచ
 ధారణం । వివాపుండ్రాంతరంమోహాధారయన్వతతిద్విజః ॥ ౪౨ ॥ విష్ణ్వగమాదితంత్రే
 మపిషీతానాంవిధీయతే । శంఖచక్రగదాచూర్వైరంకనంసాన్యచహినామ్ ॥ ౪౩ ॥ దీక్షితానాం

త్యగధిక్యతవిషయత్వందర్శయతి ॥ శ్రుతిపథేతి ॥ ౨౭ ॥ ౨౮ ॥ ౨౯ ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ శ్రుతావధిక్యతస్యపురుషస్యత్రిపుండ్ర
 ధారణంవిధానతదనధిక్యతానాంవైష్ణవాద్యాగమోక్తసంసార సంస్కృతానాంతత్తదాగమప్రతిపాదితోర్ధ్వ
 పుండ్రధారణాదీన్యపిశ్రేయస్సాధనానీత్యాహవిష్ణ్వగమేతి ॥ ౩౨ ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ ౩౯ ॥

౪౦ || ౪౧ || ౪౨ || ౪౩ || తైవదైవ్యవాదితంత్రోక్తధర్మవ్యవస్థావత్తదాగమోక్తప్రకారేణప్రమాపితతత్తదైవతా
నమస్కారపూజనాదికమపితేషామేవధర్మోన్మైదికానామిత్యాశంక్యాహ || తంత్రోక్తేనేతి || దైవస్వరూపస్యైవ
వత్సత్వత్వత్ప్రతిష్ఠాప్రకారభేదవిదేవతాస్వరూపప్రయుక్తనమస్కారపూజాదికం వైదికం వైకైరపి కర్తవ్యం

తుతంత్రేషు నరాదామంకనంద్విజాః | ఉపకారకమేవోక్తం క్రమేణ మునిపుంగవాః ౪౧ ||

పుండ్రాంతరస్యతంత్రేషుధారణందీక్షితస్యతు | ఉపకారకమేవోక్తం క్రమేణ మునిపుంగవాః ౪౨ || పెద
మాగ్నాకనిష్ఠస్తుమోహేనాప్యంకితోయది | పతత్యేవనసందేహస్తథాపుండ్రాంతరాదపి || ౩ నాం
కనంవిగ్రహేకుర్యాద్వేదపంథానమాశ్రితః | పుండ్రాంతరంధ్రీమాద్యాపిలలాటేనైవ ధామ్యేత్ ||

౪౪ || తంత్రోక్తప్రకారేణదేవతాయాప్రతిష్ఠితా | సాపిఠం ద్యాదసేవ్యాద పూజనీయాచక్షైకైః ||

౪౫ || శుద్ధమేవహిసర్వత్రదేవతాయాపమాస్తికాః | తత్తత్తంత్రోక్తపూజాతుతంత్రనివస్య కాలమ ||

౪౬ || తంత్రేషుదీక్షితమత్యోవైదికంవస్త్వ శ్చైతన్యదా | వైదికశ్చాపితంత్రేషుదీక్షితంనస్త్వ శ్చైతన్య
దా || ౪౭ || రాజాతువైదికాన్సర్వాకౌతంత్రీకానభిలానపి | అసంకీర్ణతయానిశ్చయం స్థాపయేత్ప్ర
తిమత్తమాః || ౪౮ || అన్నపానాదిభివత్సైస్సర్వాకరాజాభిరక్షయేత్ | వైదికాంస్తుచేశేషేణజ్ఞై
నినస్తుచిశేషతః || ౪౯ || మహాదేవసమోదేవో యథానాస్తిశుతాస్తృతా | తథావైదికతుల్యస్తునా
స్తితంత్రావలంబిషు || ౫౦ || శివజ్ఞైరసమంజ్ఞానంయథానాస్తిశుతాస్తృతా | తథావైదికతుల్యస్తు
నాస్తితంత్రావలంబిషు || ౫౧ || యథావారాణసీతుల్యాపురీనాస్తిశుతాస్తృతా | తథావైదికతుల్య
స్తునాస్తితంత్రావలంబిషు || ౫౨ || వడక్షరసమోమంత్రోయథానాస్తిశుతాస్తృతా | తథావైదికతు
ల్యస్తునాస్తితంత్రావలంబిషు || ౫౩ || యథాధాగీరథీతుల్యావరీనాస్తిశుతాస్తృతా | తథావైదిక
తుల్యస్తునాస్తితంత్రావలంబిషు || ౫౪ || ఓదశేవసమంభోజ్యంయథాలోకనవిద్యతే | తథావైదికతు
ల్యస్తునాస్తితంత్రావలంబిషు || ౫౫ || దేవదేవోషహాదేవోయథాసత్త్వేప్రపూజ్యతే | తథేవవైది
కమత్యోఃపూజ్యస్సగ్వజవైరపి || ౫౬ || ఆదిత్యేనఽహీనంతు జగదంధం యథాభవేత్ | తథావైది
కహీనంతుజగదంధంనసంశయః || ౫౭ || ప్రాణేంద్రియాదిహీనంతుశరీరంకుణపంయథా | తథావై
దికహీనంతుజగద్వ్యధాంనసంశయః || ౫౮ || అపానావైదికమహాత్మ్యంమయావత్తుంనశక్యతే | వేదవి
వతుమాహాత్మ్యంవైదికస్యాబ్రవీస్తుదా || ౫౯ || స్మృతయశ్చపురాణానిధారతాదీనినువ్రతాః | వై
దికస్యశుమాహాత్మ్యంప్రవదంతినదాముదా || ౬౦ || వేవోక్తంతాంత్రీకాస్సవేశస్వీకుర్వంతిద్విజవత్
భాః | నోపదీవంతితంత్రోక్తంపెదస్సాత్మాత్సనాతనః || ౬౧ || ఇత్యుక్తాభగవాన్సుతఃస్వగురుంవ్యా
ససంజ్ఞితమ్ | స్మృత్యాభక్త్యావశోభూత్వాపపాతేభువిదండవత్ || ౬౨ || అస్మిన్నవసరేశ్రీమాన్మునిస్స
త్యవతీసుతః | శిష్యాధాంతుక్యపాశుత్వాత్తత్రైవావిరభూత్స్వయం || ౬౩ || తంధృష్ట్వామునయస్స
ర్యేసంతోషాద్దదస్వరాః | నిశ్చేష్టానితరాంఘామాప్రణమ్యకరుడానిధిమ్ || ౬౪ || సోత్త్రైస్తుత్వావహా
మవ || ౪౪ || ౪౫ || తత్తదాగమోక్తప్రకారవిస్తాపూజైవతేషాం కేవలంవ్యవతిష్ఠతత్తత్సంధాః || ౪౬ || తంత్రేషుదీక్షి
తాయత్తత్సత్త్వాదివైదికప్రశంసాపరిం || ౪౭ || ౪౮ || ౪౯ || ౫౦ || ౫౧ || ౫౨ || ౫౩ || ౫౪ || ౫౫ || ౫౬ || ౫౭ ||
౫౮ || ౫౯ || ౬౦ || ఆగమైరుపజీచ్యత్వాదపిపేదమార్గఃశ్రేయోనిత్యాహవేదోక్తమితి || ౬౧ || ౬౨ || ౬౩ || ౬౪ || ౬౫ ||

